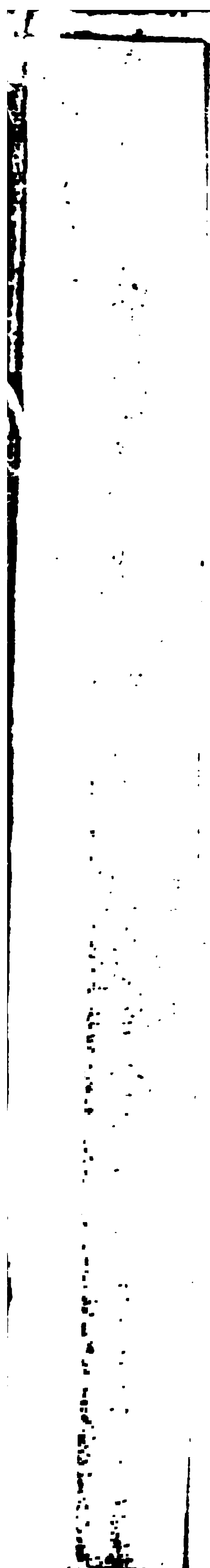

K.-L. Dlickmann. - 12,5

DEN

DANSKE STRAFFERETS

ALMINDELIGE DEL

O. J. Dickmann

CARL TORP

DEN
DANSKE STRAFFERETS
ALMINDELIGE DEL

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD'S UNIVERSITETSBOGHANDEL
GRÆBBS BOGTRYKKERI
1905

For Tx

T

Forord.

Dette Arbejde tilsigter at give en hidtil savnet samlet og udførligere Fremstilling af Strafferettens almindelige Del, derunder ogsaa de Afsnit, der i Reglen betegnes som Indledning til Strafferetten. Gennem en ret udstrakt Benyttelse af Retsafgørelser har jeg søgt at gøre det brugbart ogsaa for Praktikere, ligesom jeg under Hensyn til den Interesse, der særlig i den nyere Tid maa antages at være vakt for mere almindelige strafferetlige Undersøgelser i ret vidt Omfang har foretaget Henvisninger til fremmed Straffelovgivning og Litteratur. For de Mangler, som sikkert i begge Retninger ville findes, maa jeg delvist søge en Undskyldning deri, at jeg af Hensyn til de Studerende, der i høj Grad have savnet en nyere samlet Fremstilling af disse Emner, har maattet fremskynde Afslutningen af dette Arbejde.

Den først under Bogens Trykning vedtagne midlertidige Lov om nogle Ændringer i Straffelovgivningen af 1. April 1905 har nødvendiggjort et stort Antal Ændringer under Korrekturen. En Del af de ved denne Lov foranledigede Spørgsmaal har det derfor kun været muligt at behandle i al Korthed. En enkelt ved Loven foranlediget Ændring til § 56 — om de betingede Straffedomme — er

ved en Fejltagelse ikke bleven optaget paa vedkommende Sted, hvorfor jeg har fundet det rigtigt at tilføje nogle Bemærkninger herom i et Tillæg S. 858.

Nogle Retsafgørelser fra nyeste Tid have først kunnet angives i „Tilføjelser og Rettelser“.

København i September 1905.

Carl Torp.

Forkortelser.

Aagesen: Indledning bet. A. Aagesen: Indledning til den danske Formueret. Kbhvn. 1881.

A. f. Retsvdsk. bet. Arkiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse.

Algreen-Ussing: Haandb. bet. T. Algreen-Ussing: Haandbog i den danske Kriminalret 4. Udg. Kbhvn. 1859.

v. Bar: Causalzusammenhang bet. L. v. Bar: Die Lehre vom Causalzusammenhange im Rechte, besonders im Strafrechte. Leipzig 1871.

v. Bar: Handb. I. bet. L. v. Bar: Handbuch des deutschen Strafrechts I. Bd. 1882.

v. Bar: Internat. Priv. u. Str. R. bet. L. v. Bar: Das internationale Privat- und Strafrecht. Hannover 1862.

Berner: Lehrbuch bet. A. F. Berner: Lehrbuch des Deutschen Strafrechts. 7. Aufl. Leipzig 1874.

Berner: Theilnahme bet. A. F. Berner: Die Lehre von der Theilname am Verbrechen und den neueren Controversen über Dolus und Culpa. Berlin 1847.

Berner: Wirkungskreis bet. A. F. Berner: Wirkungskreis des Strafgesetzes nach Zeit, Raum und Person etc. Berlin 1853.

Binding: Handb. I. bet. K. Binding: Handbuch des Strafrechts. Erster Band. Leipzig 1885.

Binding: Normen II. bet. K. Binding: Die Normen und ihre Übertretung. Zweiter Band. Leipzig 1877.

Birkmeier. Teilnahme bet. Karl Birkmeier: Die Lehre von der Teilnahme und die Rechtssprechung des deutschen Reichsgerichts. Kritische Studien. Berlin 1890.

Birkmeier: Ursachenbegriff bet. Karl Birkmeier: Ueber Ursachenbegriff und Kausalzusammenhang im Strafrecht. Rectoratsrede. Rostock 1885.

Bornemann: Saml. Skr. I. bet. F. C. Bornemann: Samlede Skrifter. Første Bind. Foredrag over den almindelige Rets- og Statslære. Kbhvn. 1863.

Bornemann: Saml. Skr. III. bet. F. C. Bornemann: Samlede Skrifter. Tredje Bind. Forelæsninger over den danske Criminalrets almindelige Del. Kbhvn. 1866.

Bulletin bet. Bulletin de l'Union Internationale de Droit Pénal. (Mitteilungen der internationalen kriminalistischen Vereinigung).

v. Buri: Theilnahme bet. M. v. Buri: Zur Lehre vor der Theilnahme an dem Verbrechen und der Begünstigung. Giessen 1860.

Cohn bet. Ludwig Cohn: Zur Lehre vom versuchten und unvollendeten Verbrechen. 1. Bd. Breslau 1880.

Du Cane bet. Edmund F. Du Cane: The punishment and prevention of crime. London 1883.

Forsman bet. Iaakko Forsman: Grunderna för läran om delaktighet i brott. Akademisk afhandling. Helsingfors 1879.

Frank: Strafgesetzbuch bet. Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich nebst dem Einführungsgesetze, herausgegeben und erlaütert von Dr. Reinh. Frank. Leipzig 1897.

Fransk Udk. (1893) bet. Projet de la commission de révision du code pénal. Findes i Revue pénitentiaire (1893) og i Bulletin IV. S. 104 flg.

Garçon bet. Code pénal annoté par E. Garçon. I. Paris 1904.

Garofalo bet. R. Garofalo: La criminologie. 2me Ed. Paris 1890.

Garraud bet. R. Garraud: Précis de droit criminel. 4. Ed. Paris 1892.

Gerichtssaal bet. Gerichtssaal. Zeitschrift für Strafrecht, Strafprozess, gerichtliche Medizin. Gefängnisskunde und ausländische Litteratur.

Getz: Delagtighed bet. B. Getz: Om den saakaldte Delagtighed i Forbrydelser. Prøveforelæsning. Christiania 1875. Særaftryk af Norsk Retstidende.

Goos I. bet. C. Goos: Indledning til den danske Strafferet. Kbhvn. 1875.

Goos II. bet. C. Goos: Den danske Strafferets almindelige Del. Første Afsnit: Om Forbrydelsen. Kbhvn. 1878.

Goos: Spec. Del bet. C. Goos: Den danske Strafferets specielle Del. Kbhvn. I. 1895. II. 1895. III. 1896.

Goos: Nord. Strafferet I. bet C. Goos: Den nordiske Strafferet. Almindelig Del. (i Nordisk Retsencyklopædi III). Kbhvn. 1882.

R. S. Gram: Motivets Betydning bet. R. S. Gram: Om Motivets Betydning i strafferetlig Henseende. Kbhvn. 1889.

Hagerup bet. Straffeloven ved Francis Hagerup. Kristiania 1903.

Hagströmer bet. J. Hagströmer: Svensk Straffret. Första Bandet. Upsala.

Hagströmer: Frihetsstraffet bet. J. Hagströmer: Om Frihetsstraffet. Upsala 1875. (findes ogsaa i Upsala Universitets Aarsskrift 1875).

E. Hartmann: Kausalproblem bet. Erich Hartmann: Das Kausalproblem im Strafrecht mit besonderer Berücksichtigung des Verursachungsbegriffs des Strafgesetzbuchs. Breslau 1900.

H. H. bet. Fr. v. Holtzendorff: Handbuch des deutschen Strafrechts. Berlin 1871—74.

H. u. J. Handb. bet. Fr. v. Holtzendorff und E. v. Jagemann: Handbuch des Gefängnisswesens. Hamburg 1888.

H. R. T.' bet. Højesteretstidende.

Janka bet. Karl Janka: Das österreichische Strafrecht. (3 Aufl. von Dr. Fr. Rulf.) Prag. Wien. Leipzig. 1894.

Janka: Notstand bet. Karl Janka: Der strafrechtliche Notstand. Erlangen 1875.

J. T. bet. Juridisk Tidsskrift.

Kohler: Studien. I. bet. J. Kohler: Studien aus dem Strafrecht. I. Mannheim 1890.

Köstlin: Neue Revision bet. C. R. Köstlin: Neue Revision der Grundbegriffe des Criminalrechts. Tübingen 1845.

Krohne bet. K. Krohne: Lehrbuch der Gefängnisskunde unter Berüchsicktigung der Kriminalstatistik und Kriminalpolitik. Stuttgart 1889.

Langenbeck: Theilnahme bet. Wilh. Langenbeck: Die Lehre von der Theilnahme am Verbrechen. Jena 1868.

J. E. Larsen: Saml. Skr. II. 1. bet. J. E. Larsen: Samlede Skrifter. Privatretlige Foredrag I. Kbhvn. 1857.

J. E. Larsen Saml. Skr. III. 2. bet. J. E. Larsen: Samlede Skrifter. Criminalprocessuelle Foredrag og Afhandlinger. Kbhvn. 1857.

Jul. Lassen: Forsøg bet. Jul. Lassen: Om Betingelserne for Forsøgets Strafbarhed. Kbhvn. 1879.

Jul. Lassen: Haandb. I. bet. Jul. Lassen: Haandbog i Obligationsretten. Almindelig Del. Kbhvn. 1892.

v. Liszt bet. Franz von Liszt: Lehrbuch des deutschen Strafrechts. 12—13. Aufl. Berlin 1903.

Löffler: Schuldformen I. bet. A. Löffler: Die Schuldformen des Strafrechts in vergleichend-historischer und dogmatischer Darstellung. Bd. I. Abt. I. Leipzig 1895.

Makarewicz bet. Juliusz Makarewicz: Das Wesen des Verbrechens. Wien 1896.

Merkel bet. A. Merkel: Lehrbuch des deutschen Strafrechts Stuttgart 1889.

H. Meyer: Lehrbuch bet. Hugo Meyer: Lehrbuch des Deutschen Strafrechts. 2. Aufl. Erlangen 1877.

Moriaud bet. Moriaud: Du délit récessaire et de l'état de nécessité. Genève 1889.

Morrison bet. W. D. Morrison: Crime and its causes. London 1902.

Motiver til norsk Udk. (1896) bet. Udkast til almindelig borgerlig Straffelov for Kongeriget Norge. II. Motiver. Kristiania 1896.

Mot. til Udk. t. Strfl. bet. Motiver til det af den under 22. Febr. 1859 allernaadigst nedsatte Kommission udarbejdede Udkast til Straffelov for Kongeriget Danmark.

Norsk Udkast (1893) bet. B. Getz: Udkast til almindelig borgerlig Straffelov for Kongeriget Norge. Kristiania 1893.

Norsk Udkast (1896) bet. Udkast til almindelig borgerlig Straffelov for Kongeriget Norge. I. Udkast til Lov. Kristiania 1896.

N. J. A. bet. Nyt juridisk Arkiv.

Prins: Criminalité bet. Adolphe Prins: Criminalité et répression. Bruxelles 1886.

Prins: Science pénale bet. Adolphe Prins: Science pénale et droit positif. Bruxelles & Paris 1899.

v. Rohland: Internat. Strafrecht bet. W. v. Rohland: Das internationale Strafrecht. 1. Abtheilung. Leipzig 1877.

Schweigaard: Commentar bet. A. Schweigaard: Commentar over den norske Criminallov. 2. Udg. ved J. A. S. Schmidt. Christiania 1860—62.

Schweizisk Udk. (1896) bet. Vorentwurff zu einem Schweizerischen Strafgesetzbuch nach den Beschlüssen der Expertenkommission. Berlin 1896.

Schütze: Theilnahme bet. Th. R. Schütze: Die nothwendige Theilnahme am Verbrechen. Zugleich ein Beitrag zur Laüterung der gesammten Lehre von der Verbrechermerheit. Leipzig 1869.

Stephen: Digest bet. James Fitzjames Stephen: A. Digest on the Criminal Law. London 1877.

van Swinderen bet. O. Q. van Swinderen: Esquisse de

droit pénal actuel dans Les Pays-Bas et dans l'Etranger. Tome I. Groningue 1891.

Tarde bet. G. Tarde: La philosophie pénale. 2. Ed. Lyon & Paris 1891.

Thyren: Abhandlungen I. bet. J. C. W. Thyrén: Abhandlungen aus dem Strafrecht und der Rechtsphilosophie. I. Bemerkungen zu den kriminalistischen Kausalitätstheorien. Lund.

Thyrén Abhandlungen II. bet. J. C. W. Thyrén: Abhandlungen aus dem Strafrecht und der Rechtsphilosophie. II. Über dolus und culpa. Erster Theil. Lund.

T. f. F. bet. Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen etc.

T. f. Rvdsk. bet. Tidsskrift for Retsvidenskab. Udgivet af Bestyrelsen for den Stangske Stiftelse i Christiania.

U. f. Læger bet. Ugeskrift for Læger.

U. f. R. bet. Ugeskrift for Retsvæsen.

Vargha bet. Vargha: Die Abschaffung der Strafknechtschaft. Studien zur Strafrechtsreform. Graz 1896—97.

Winge bet. Poul Winge: Den retsmedicinske Undersøgelse af den sindssyge Lovovertræder. Kristiania og Kbhvn. 1896.

Z. bet. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft.

Ørsted: Supplement bet. A. S. Ørsted: Supplement til afdøde Generalauditør Nørregaards Forelæsninger over den danske og norske private Ret. Kbhvn. 1804—12.

Indholdsfortegnelse.

INDLEDNING.

Kapitel I.

Kapitel II.

Strafferettens Kilder.

Kapitel III.

Stedlige og personlige Grænser for Straffenormernes Virkekreds.

Side

Kapitel IV.

Om Tidsforholdets Betydning for Straffenormernes Virksomhed.

ALMINDELIG DEL.

Side

FØRSTE AFSNIT.

OM FORBRYDELSEN.

Kapitel I.

Begreb og Inddelinger.

Kapitel II.

De almindelige objektive Strafbarhedsbetingelser.

Kapitel III.

De almindelige subjektive Strafbarhedsbetingelser.

Første Underafsnit.
Tilregnelighedsfordringen.

Side

Andet Underafsnit.
Den enkelte Forbrydelses Tilregnelse.

Kapitel IV.

Andre Strafbarhedsbetingelser.

Kapitel V.

Forsøg paa Forbrydelsen.

A. Betingelserne for Forsøgets Strafbarhed.

Kapitel VII.

Strafophør.

ANDET AFSNIT.

OM STRAFFEN.

Kapitel I.

Strafarterne.

III. Frihedsstraffene.

Kapitel II.

Straffens Fastsættelse.

TILLÆG.

INDLEDNING.

KAPITEL I.

§ 1.

Begreberne Strafferet og Straf.

Strafferetten[1] i objektiv[2] Forstand er Indbegrebet af de Retsregler, der fastsætte de materielle[3] Betingelser og Grænser for den Form af Retshaandhævelse, der kaldes Straf.

En nøjagtig Bestemmelse af Begrebet Straf, der skarpt afgrænser Straffen fra andre Retshaandhævelsesakter, kan ikke naas ved en Angivelse af Straffens ydre Kendemærker — at det er en Lidelse, som i Henhold til Loven af en Statsmyndighed forsætligt tilføjes den, der tilregneligt har overtraadt Lovens Paabud eller Forbud[4]; thi disse Kendemærker ere eller kunne være tilstede ogsaa ved de aller-

[1] Denne Betegnelse benyttes nu i Reglen, medens tidligere Udtrykket Criminalret var det almindelige, jfr. endnu Bornemann: Saml. Skr. III. IV.

[2] Ved Strafferet i subjektiv Forstand forstaas den ved den objektive Strafferet begrundede og begrænsede Ret til at straffe.

[3] Modsat de formelle Betingelser for Straffens Anvendelse, der omhandles i Straffeprocessen.

[4] At Handlingen (Undladelsen) skal være objektivt retstridig, kan ikke kræves, jfr. Læren om Forsøg.

fleste andre Retshaandhævelsesakter. Disse medføre alle et Indgreb i Personens Goder, altsaa en Lidelse. Mange af dem ialtfald ville ogsaa være betingede af Lovovertrædelsens Tilregnelighed; denne er saaledes hos os i Reglen Betingelse for Erstatningspligten. Og at heller ikke Arten af den Lidelse, der tilføjes, med andre Ord af det Gode, hvori Indgreb gøres, kan være afgørende, fremgaar allerede deraf, at ganske ensartede Indgreb undertiden ere Straf, undertiden ikke, jfr. bl. a. hvad nedenfor vil blive bemærket om Konfiskation, om Frihedsberøvelse etc.[5] — Det ligger da nær, at søge Udgangspunktet for Bestemmelsen af Begrebet Straf i Straffens Formaal. Her møder imidlertid den Vanskelighed, at Straffens Formaal ikke blot til forskellige Tider og i de forskellige Lovgivninger har været opfattet højst forskelligt, men at der end ikke i Nutiden hersker blot nogenlunde Enighed herom, ligesom de fleste Lovgivninger — saaledes ogsaa den danske Straffelovgivning — ikke hviler paa en enkelt, konsekvent gennemført Straffeteori. Ialtfald vil fuldstændig Klarhed over Straffens Formaal og de ved dette bestemte Betingelser for Strafs Anvendelse forudsætte en Række nærmere Undersøgelser, der først efterhaanden kunne foretages i det følgende. En foreløbig Bestemmelse af Straffens Begreb, der skal omfatte alt, hvad der endogsaa blot til en given Tid, særlig Nutiden, opfattes som Straf, maa derfor ske ud fra en Angivelse af Straffens Formaal, der er saa vid, at den kan rumme de forskellige nærmere Formaal, hvori der i Nutiden overhovedet kan være Tale om at søge Straffens Begrundelse.

Naar man da søger en Angivelse af Straffens Formaal, der uden at binde denne til bestemte Straffeteorier dog skal kunne tjene til en foreløbig brugbar Afgrænsning mellem Straf og andre Retshaandhævelsesakter, falder det strax i Øjenene, at disse sidste regelmæssig nærmest sigte til Afværgelsen af det enkelte Retsbrud eller Oprettelse af

[5] Jfr herved i det hele Goos I. S. 2 flg.

dettes Følger og derigenem tjene til Værn for bestemte, individuelle Rettigheder[6] — Enkeltmands eller Samfundets (individuel Retshaandhævelse) — medens Straffen, om den end altid har det begaaede eller tilsigtede Retsbrud til Forudsætning, ikke principalt tjener til Værn for det enkelte — krænkede eller truede — Retsgode, men til umiddelbar Haandhævelse af den almindelige Retssikkerhed, af Retsordenens Autoritet i Almindelighed.

Men ikke alle de Retshaandhævelsesakter, der have denne Karakter af en mere generel Retshævdelse (social Retshaandhævelse)[7], ere Straf. Som saadan anses f. Ex. ikke Sikkerhedsforanstaltninger overfor utilregnelige Personer o. l., selv om deres Anvendelse foranlediges ved en Forbrydelse, ej heller Forbedrings- og Opdragelsesforanstaltninger overfor forbryderske Børn. Dette staar i Forbindelse med, at, ialtfald med en enkelte Undtagelse, alle nyere Opfattelser ere enige om at betragte Straffen som en særlig mod den forbryderske Karakter rettet og derfor af en tilregnelig Lovovertrædelse betinget Retshaandhævelse. I Almindelighed mener man endog at kunne drage en aldeles skarp Grænse mellem Straf og Sikkerhedsforanstaltninger af den ovenfor antydede Art. For saa vidt ialtfald enkelte yderliggaaende Tilhængere af den fra Lombroso udgaaende — den saakaldte positive — Strafferetsskole i Modsætning hertil ville borteliminere al Forskel mellem Straf og andre Sikkerhedsforanstaltninger, idet de anse alle eller dog saa godt som alle Forbrydere som moralsk ab-

[6] Dette Værn finder selvfølgelig ogsaa Sted i Samfundets Interesse. Det vilde være en Misforstaaelse at antage, at Retsordenen her tjener rent private Interesser; den finder blot Samfundets Interesse bedst eller dog tilstrækkeligt varetaget gennem Hævdelsen af det individuelle Retsgodes Integritet, medens Straffen bringes til Anvendelse, hvor Samfundet ikke finder den almindelige Retssikkerhed tilstrækkelig værnet ved hin direkte Hævdelse af de individuelle Rettigheder.

[7] Jfr. om Udtrykkene individuel og social Retshaandhævelse nærmere nedf. § 3.

norme og derfor subjektivt uansvarlige Personer og i Konsekvens deraf anse al Straf som en blot Sikkerhedsforanstaltning, der ikke er betinget af særlige subjektive Egenskaber hos Forbryderen, er det et Standpunkt, som der formentlig her kan bortses fra. Thi dels er denne Læres Forudsætning om, at de egentlige — „fødte“ — Forbrydere danne en særlig, ved konstitutionel Abnormitet til at begaa Forbrydelser prædestineret Mennesketype, sikkert videnskabelig uholdbar[8] ialtfald i denne Almindelighed; og for saa vidt man maatte komme til den Erkendelse, at der virkelig findes en særlig Gruppe af Personer, som uden at være sindssyge eller aandssvage dog maa anses som utilregnelige, fordi de ved en i konstitutionelle Aarsager grundet og for enhver korrigerende Paavirkning uimodtagelig Drift uimodstaaeligt føres til at begaa Forbrydelser, bør de Sikkerhedsforanstaltninger, som maa træffes overfor dem, sikkert principielt holdes ude fra Straffen i egentlig Forstand.[9] Og dels er det ialtfald givet, at de i de positive Lovgivninger, særligt ogsaa i dansk Ret, raadende Opfattelser af Straffen ere ganske uforenelige med hint Udgangspunkt. Om de end — med Rette — ikke positivt bygge paa en indeterministisk Opfattelse, forudsætte de ialtfald, at Personens Handlinger mere eller mindre bestemmes ved andre Motiver end de i konstitutionelle Egenskaber begrundede Drifter, og at derfor det normale Menneskes Karakter og Handlemaade kan paavirkes bl. a. ved Straffetruslen eller ved selve Straffens Fuldbyrdelse. En anden Sag er det — og det turde være Sandheden i den ovenfor berørte Lære — at ligesom Grænsen mellem psykisk Abnormitet særlig Aandssvaghed og psysisk Normaltilstand maaske ikke er saa skarp

[8] Jfr. herom nærmere nedf. navnlig i §§ 3 og 27.

[9] Jfr. ogsaa Hagerup i Forhandlinger ved den norske Kriminalistforenings 1. Møde S. 7. At iøvrigt Grænsen mellem Straf og andre Former af social Retshaandhævelse ikke er saa skarp som ofte antaget vil strax nedenfor blive omtalt.

som ofte antaget og ialtfald kan være vanskelig at konstatere, saaledes vil man muligvis blive nødsaget til at erkende, at en ikke ubetydelig Del af Forbryderne uden at kunne betegnes som Sindssyge eller Aandssvage frembyde saadanne af medfødt eller (og) erhvervet Degeneration betingede psykiske Ejendommeligheder, at de maa udskilles til særlig Behandling, fordi den almindelige strafferetlige Behandling overfor dem erfaringsmæssig ikke strækker til — praktisk set uforbederlige Forbrydere. Om de Retshaandhævelsesakter, som bør iværksættes overfor disse Personer, rettest betegnes som Straf eller som Sikkerhedsforanstaltninger, er nærmest et rent systematisk Spørgsmaal, som der er saa meget mindre Anledning til her at gaa nærmere ind paa, som den gældende Ret ialtfald ikke har etableret en saadan særlig Behandlingsmaade, medens den som Forudsætning for Straf i Modsætning til andre Former af social Retshaandhævelse altid kræver Tilregnelighed.

Det kan endelig næppe betvivles, at den almindelige Opfattelse i Nutiden[10] kun vil opfatte en Magtanvendelse som Straf, naar den er Udtryk for en Haandhævelse af Retsnormen overfor Statsmagten undergivne Individer ved en dertil organiseret Myndighed. Derfor ere bl. a., hvis man overhovedet vil tale om „Retshaandhævelse" i det internationale Forhold mellem Staterne, de dertil sigtende Akter ikke Straf, selv om de tilsigte den folkeretlige Retsnorms Hævdelse overfor en Krænkelse af denne.

Straffen kan herefter formentlig foreløbig bestemmes som en Lidelse (Indgreb i Personens Goder), der med det særlige Formaal at haandhæve Retsordenens Autoritet[11]

[10] Dette gælder kun ubetinget i Nutiden og under vore Kulturforhold. I og for sig kan Straf tænkes og kendes virkelig udenfor Statssamfund og uden Lovens Sanktion, jfr herom bl. a. Makarewicz S. 52 flg.

[11] Jfr. herom nærmere nedf. §§ 2 og 3.

ved en dertil organiseret Statsmyndighed forsætligt tilføjes den, der tilregneligt har overtraadt Lovens Bud.[12]

Hvad angaar de enkelte i dansk Ret hjemlede Retshaandhævelsesakter, fremgaar af det anførte, at Sikkerhedsforanstaltninger overfor utilregnelige Personer ikke er Straf.[13] Heller ikke er Arrest, Forbud, Anholdelse, Varetægtsfængsel eller den med Strfl. § 299 hjemlede Prævention Straf.[14] Det samme gælder om Beslaglæggelse af utugtige Skrifter samt om Konfiskation, for saa vidt denne finder Sted ikke for at tilføje Besidderen en Lidelse, men som præventiv Forholdsregel overfor bestemte truende Retsbrud[15], og endelig gælder det samme om de Retshaandhævelsesakter, der tilsigte at fremtvinge en Forpligtelses Opfyldelse (Tvangsmulkter[16], Gældsfængsel[17], Borttagelse ved Fogdens Hjælp o. l.), hvorved dog bemærkes, at Grænsen mellem de egentlige exekutive Tvangsmidler og Straffe, der tillige have et exekutivt Formaal (Exekutionsstraffe), ikke altid er skarp. Endelig gælder det samme om de saakaldte Pønalvirkninger i Processen.

Straf er Haandhævelse af Retsnormens Autoritet ved end en dertil organiseret offentlig Myndighed[18]. Derfor

---

[12] Jfr. herved Goos I. S. 7; v. Liszt § 58; Merkel S. 175; Garraud S. 199.

[13] Jfr. ogsaa Strfl. § 38. 2. St., hvor disse netop bestemt modsættes Straffen.

[14] For saa vidt der i disse Tilfælde overhovedet er Tale om mere end eventuelle Indgreb i den gaagældendes Retsgoder, er Formaalet ialtfald et andet end Straffens, hvorfor Tilregnelighed heller ikke er Betingelse for Retsmidlets Anvendelse.

[15] Jfr. bl. a. Strfl. § 34; L. 24. Marts 1865 § 2; Patentl. 13. April 1894 § 25; L. om Forfatterret og Kunstnerret 19. Decbr. 1902 §§ 16 og 32, cfr. L. 29. Dec. 1857 § 20; 31. Marts 1864 § 7.

[16] Om Forskellen mellem Tvangsmulkter og Exekutionsstraffe, se Goos I. S. 80—81.

[17] Jfr. derimod om Afsoning af Alimentationsbidrag og om de i L. 16. Febr. 1866 § 3 omhandlede Tvangsbøder Goos I. S. 81—82.

[18] Wahlberg i H. H. II. S. 437; v. Liszt § 58. I. 4.

er Nødværge ikke Straf, selv om der derved tilføjes Angriberen Skade. Derfor er heller ikke den ved Opdragelsesmyndigheden eller Husbondsforholdet[19] hjemlede Revselse Straf, ligesom heller ikke Anvendelsen af de ved Strfl. §§ 35 og 36, jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 §§ 15 og 16, cfr. § 25. 2 St. hjemlede Forbedrings- eller Sikkerhedsmidler overfor Børn bør anses som Straf, selv om den iværksættes ved Indsættelse i en offentlig Opdragelsesanstalt o. l.; thi Formaalet hermed er ikke direkte Haandhævelse af Lovens Autoritet overfor en ansvarlig Persons tilregnelige Retsbrud, men Opdragelse af umodne Personer (Tvangsopdragelse). Heller ikke den ved Sølov 1. April 1892 § 101 Skipperen hjemlede Magtanvendelse til Fremtvingelse af Lydighed anses af Loven som Straf. Derimod er der ved Sølovens §§ 102—3, jfr. § 108[20] gjort en Undtagelse fra den Regel, at Straf er Haandhævelse af Retsordenens Autoritet ved en dertil organiseret offentlig Myndighed. Ligesom Skipperen dog maaske her kan betragtes som en Repræsentant for Statsmagten, saaledes maa det erindres, at den af ham idømte Straf med en enkelt Undtagelse — § 102 sidste St. — kun kan bestaa i Tab af Hyre, og at Afgørelsen for saa vidt ikke er endelig, men kan indankes for Retten[21]. Naar der ellers — ifølge Vedtagelse — tilkommer f. Ex. Arbejdsgivere Ret til for visse Forseelser at idømme de i deres Tjeneste staaende Personer Mulkter o. l., kan Idømmelse af saadanne ikke anses som Straf. Det samme gælder overhovedet om den kontraktmæssigt hjemlede saakaldte Konventionalstraf[22].

---

[19] Tyendel. 10. Maj 1854 § 27; Fr. 25. Marts 1791 § 13; 27. Maj 1848 § 9; L. Nr. 39. 30. Marts 1889 § 9.

[20] Jfr. tidligere L. om Disciplin i Handelsskibe 23. Febr. 1866 § 5 cfr. §§ 6—11.

[21] Jfr. Sølov 1. April 1892 § 104.

[22] Jfr. herved bl. a. Jul. Lassen: Haandb. II. S. 541 flg. Ganske forskelligt fra dette Tilfælde, hvor selve Grundlaget for Bøden er en Retshandel, er det, at den, der ved en ifølge Lovgivningen strafbar

Erstatning er utvivlsomt ikke Straf; dette gælder ogsaa Erstatning for andet end Formuetab, jfr. Strfl. § 301 „Lidelse“ og „Ulempe, Lyde og Vansir“, § 303 „Ødelæggelse eller Forstyrrelse af den fornærmedes Stilling og Forhold“. Naar Loven hjemler en Erstatning, der gaar ud over det lidte Tab[23], indblandes et pønalt Element i den oprettende Retshaandhævelse; men Loven betragter dog ikke dette som Straf. Heller ikke Mortifikation af Injurier er Straf[24]. Det samme maa vistnok antages med Hensyn til den i L. Nr. 55. 5. April 1888 § 8; Nr. 43. 22. Marts 1897 § 18 og Nr. 69. 24. April 1903 § 5 foreskrevne Bekendtgørelse af Straffedommen samt de i Straffelovstillæg 1. April 1905 §§ 6 og 8. 3. St. omhandlede Paalæg.

Det siges undertiden, at Fortabelse af Rettigheder som Følge af et Retsbrud ikke bør opfattes som Straf[25], og at det derfor er i Strid med rigtige Retsprinciper, naar Lovene undtagelsesvis behandle Rettigheders Fortabelse som Straf. Dette er dog næppe nøjagtigt. Enhver Straf gør et Indgreb i Individets Retsgoder og medfører for saa vidt en Fortabelse af Rettigheder, som den paagældende afset fra Straffen vilde have havt. Og for saa vidt man vilde gøre en Sondring mellem blotte Indskrænkninger i og egentlig (fuldstændig) Fortabelse af Rettigheder, maa det hævdes, at ogsaa fuldstændig Fortabelse af Rettigheder ofte maa anses som Straf — Dødsstraf ɔ: Fortabelse af Retten til Livet; Frihedsstraf ɔ: Fortabelse af Retten til Frihed, jfr.

Handling har paadraget sig Strafansvar, giver Afkald paa Sagens Paakendelse, idet han, som man siger, „vedtager“ en Bøde, for saa vidt denne Fremgangsmaade overhovedet er hjemlet, jfr. ang. offentlige Politisager L. 11. Febr. 1863 § 17; L. 4. Febr. 1871 § 14. Saadan Vedtagelse forandrer ikke Bødens Karakter af Straf.

[23] Jfr. L. om Indgreb i privilegerede Færgesteders Eneret 3. Mai 1867 samt tidligere L. om Eftertryk 29. Dec. 1857 § 20, cfr. nu L. Nr. 189. 19. Dec. 1902 § 17. 2. St.

[24] Strfl. § 218, jfr. Goos I. S. 83.

[25] Goos I. S. 86—87, jfr. tildels Bornemann: Saml. Skr. III. S. 113.

navnlig Strafarbejde paa Livstid, osv. Det kan end ikke hævdes, at der mellem de Rettigheder, hvis Fortabelse er Straf, og dem, om hvilke det ikke skal gælde, er nogen egentlig principiel Forskel. Naar saaledes Landsforvisning[26] eller nu Udvisning af Riget[27], Boeslods Forbrydelse[28] o. l. nævnes som Exempler paa Rettigheders Fortabelse i Modsætning til Straf[29], ses det ikke, at f. Ex. Udvisning med større Ret betegnes som en Rettigheds Fortabelse end Fængselsstraffen; begge gøre Indgreb i Personens Ret til Frihed om end paa forskellig Maade. Ligeledes er der næppe nogen principiel Forskel mellem Bødestraffen og Boeslods Forbrydelse o. l. I begge Tilfælde gøres et Indgreb i Personens Formuerettigheder. — En anden Sag er det, at ikke enhver Fortabelse af Rettigheder bør benyttes som Straf, fordi denne Retsvirkning ofte mangler alle Betingelser for at passe ind i et rationelt Straffesystem[30]; og dette gælder ikke blot Fortabelse af saadanne Rettigheder, der forudsætte et særligt Retsforhold (Ægteskab, Arv, Embedsstilling osv.), men ogsaa af saadanne, der normalt tilkomme enhver (Ret til Ophold paa Territoriet, Æreret, ialtfald forsaavidt den beror paa den saakaldte „absolute Menneskeværdighed" etc.), eller dog enhver, der opfylder visse almindelige Betingelser (Valgret, Næringsret o. l.). — Der bestaar altsaa ikke nogen principiel Modsætning mellem Straf og Fortabelse af Rettigheder, idet al Straf netop er Fortabelse af eller Indgreb i en Ret. Men kun Fortabelse af (Indgreb i) visse bestemte Rettigheder — maaske noget forskellige efter de enkelte Tiders Kulturstandpunkt — opfylder de Betingelser, som et fornuftigt ordnet Straffesystem maa stille til Straffemidlerne. Hvilke disse For-

[26] Landsforvisning som Straf afskaffedes ved Fr. 30. Marts 1827, jfr. dog L. 3. Jan. 1851 § 5, ophævet ved Strfl. § 309.

[27] Strfl. § 16 og Straffelovstillæg 1. April 1905 § 7, cfr. § 8. 3. St.

[28] Bortfaldt ved Fr. 24. Sept. 1824.

[29] Goos I. S. 85.

[30] Goos I. S. 86.

dringer ere, omtales nedf. i § 3. III. Her skal blot foreløbig fremhæves, at de Straffe, som der efter den almindelige Opfattelse i Nutiden bør være Tale om at benytte, navnlig ville gaa ud paa Fortabelse af (Indgreb i) Formuen, Lokalfriheden samt muligvis Livet og Legemets Inviolabilitet. Fortabelse af Rettigheder, der ikke ifølge rigtige kriminalpolitiske Hensyn bør benyttes som Straffemiddel, vil imidlertid undertiden have Hjemmel i andre Hensyn end strafferetlige; hvor dette ikke er Tilfældet, bør saadan Fortabelse paa Grund af Retsbrud overhovedet ikke finde Sted.

Den positive danske Ret betragter undertiden, — men ingenlunde i Almindelighed — Fortabelse af Rettigheder, der falder udenfor, hvad der efter det bemærkede bør anses som de ordinære Straffemidler (Bøder, Frihedsstraf, legemlig Straf, Livsstraf), som Straf. Straffelovens § 9 nævner blandt Straffene Fortabelse af Embede eller Bestilling[31] og Valgret. I Overensstemmelse hermed hjemle en Række Bestemmelser i Strfl. Kap. 13 Embedsfortabelse som Straf paa Grund af Embedsforbrydelser og Strfl. §§ 114 og 115 Valgrets Fortabelse som Straf paa Grund Salg af Stemme[32]. For saa vidt Embedsfortabelse derimod finder Sted af andre Grunde end Embedsforbrydelse, f. Ex.

[31] Jfr. ogsaa Strfl. § 33.

[32] Om den Forbrydelse af Næringsadkomst, som hjemles ved Næringsl. 29. Dec. 1857 §§ 76 og 78 samt Fr. 22. Dec. 1808 § 13, jfr. ogsaa L. Nr. 47. 1. April 1887 §§ 37 flg. og L. Nr. 55. 5. April 1888 §§ 8 og 9 skal anses som Straf, er tvivlsomt, men maa paa Grund af den Forbindelse, hvori denne Virkning er sat med andre Straffe, maaske antages. Derimod kan det samme næppe antages med Hensyn til de beslægtede Regler i L. 29. Dec. 1857 § 11 og L. 23. Maj 1873 § 9. Fortabelse af Pantelaanebevilling efter L. 21. Juni 1867 § 7, jfr. § 1, er sikkert ikke Straf. Det samme gælder om den ved Sølov 1. April 1892 §§ 296 og 306 hjemlede Fortabelse af Ret til at føre Skib etc. Konfiskation anses i nogle Tilfælde utvivlsomt som Straf, jfr. Fr. 13. Febr. 1775 § 4, cfr. Pl. 27. Novbr. 1839 § 1 og Næringsl. 29. Dec. 1857 § 42; 1. Febr. 1797 §§ 107, 162, 175; L. 29. Dec. 1857 § 78; 14. Febr. 1884 § 3; L. Nr. 63. 26. Marts 1898 § 11, i andre utvivlsomt ikke, jfr. de ovenf. i Note 15

fordi Embedsmanden har begaaet en almindelig (vanærende) Forbrydelse, betragtes den, ialtfald for saa vidt angaar civile Embeds- og Bestillingsmænd[33], ikke som Straf[34]. Det samme gælder om Valgrets Fortabelse derved, at den paagældende har begaaet en i den offentlige Mening vanærende Handling[35] samt om Fortabelse af forskellige andre Rettigheder[36]. I Tvivlstilfælde maa det antages, at Fortabelse af Rettigheder, der ikke passer ind i vor Rets almindelige Straffesystem, ikke anses som Straf, ialtfald for saa vidt denne Retsvirkning kan forklares paa anden fornuftig Maade, navnlig som præventiv Foranstaltning overfor visse truende Retsbrud, hvilket især er praktisk ved Konfiskation, eller som Følge af, at de særlige Forudsætninger, hvortil den paagældende Rets Anerkendelse maa antages knyttet, ere bortfaldne[37].

---

nævnte Bestemmelser og C. Torp: Læren om den ideelle Produktions Beskyttelse S. 84, cfr. S. 114 og 119 og U. f. R. 1899 S. 391, endvidere Strfl. § 122; L. 3. Jan. 1851 § 14; 30. Novbr. 1874 § 3 (Lslg. S. 526); L. Nr. 12. 18. Febr. 1879 § 2; Nr. 73. 13. Juni 1879 § 14; Nr. 97. 2. Juli 1880 § 38; Nr. 74. 7. April 1899 § 11 m. fl. Det samme gælder maaske om Bestemmelsen i Fr. 14. Maj 1845 § 1, jfr. L. Nr. 47. 1. April 1887 §§ 38 og 40. Afgørelsen vil navnlig kunne faa Betydning med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt Handlingens Tilregnelighed er en Betingelse for Konfiskation.

[33] Derimod maa den Embeds- eller Bestillingsfortabelse, som er hjemlet ved Strfl. f. Krigsm. § 36, sikkert anses som Straf.

[34] Ussing: Haandb. S. 119 Note; Goos I. S. 84. At Embedsmanden i visse Tilfælde ikke kan afskediges rent administrativt, men kun ifølge Dom, jfr. angaaende Dommere Nellemann: Civilprocessens alm. Del S. 221—22, forandrer ikke Sagen.

[35] Rev. Grl. § 30, jfr. Valgl. 12. Juli 1867 § 2.

[36] Jfr Strfl. § 16 (Udvisning) § 304 (Arverets Forbrydelse), jfr. Fr. 21. Maj 1845 § 3; L. 5. Jan. 1851 § 5 (Pensionsret); Værnepligtsl. 6. Marts 1869 § 3; D. L. 1—13—19; 3—16—16—8; Fr. 18. Dec. 1750 m. fl.

[37] Heri maa Forklaringen søges i de i Noterne 35 og 36 nævnte Tilfælde, maaske Strfl. § 16 undtaget, hvor ialtfald tillige præventive Hensyn synes at have gjort sig gældende. For de i Strfl. §§ 16, 34, 218, 299 og 304 omhandlede Tilfælde er Spørgsmaalet om deres

Endnu bemærkes, at vor nugældende Ret ikke mere kender Ærens Tab som Følge af Retsbrud, hverken som Straf eller under nogen anden Form. Den naturlige Vanære, som er en Følge af visse Forbrydelser, kan utvivlsomt ikke anses som en Straf[38].

§ 2.

Straffens Formaal. — Straffeteorierne.

Medens næppe nogen finder det nødvendigt at begrunde den oprettende Retshaandhævelses Berettigelse i al Almindelighed — og ialtfald i det væsentlige gælder det samme om de almindelig anerkendte Former af den afværgende Retshaandhævelse — idet saavel dens Formaal som dens Nødvendighed forudsættes som noget givet og almenanerkendt, saa at Tvivlen alene drejer sig om de nærmere Betingelser for dens Anvendelse, har Spørgsmaalet om Straffens Formaal og dermed ogsaa om Begrundelsen af denne Retshaandhævelses Berettigelse i en ganske anden Grad været Genstand for Strid og har derfor affødt en næsten endeløs Litteratur og et Utal af Straffeteorier[1]. Disses praktiske Værd staar dog næppe i Forhold til det Fond af aandelig Energi og Skarpsindighed, som er anvendt paa deres Begrundelse. Det kan i saa Henseende fremhæves, at de praktiske Konsekvenser som de forskellige Forfattere ud fra de af dem forfægtede Teorier drage saa vel med Hensyn til Valget af Strafarter som med Hensyn til Bestemmelsen af Straffens Størrelse, gennemgaaende langt

Egenskab af Straf iøvrigt positivt afgjort derved, at de paagældende Retsvirkninger ikke ere nævnte i § 9, der maa antages at indeholde en udtømmende Opregning af de Straffe, der kunne idømmes i Henhold til Straffeloven.

[38] Goos: Nord. Strafferet I. S. 169.

[1] Jfr. navnlig Oversigten hos Goos I. §§ 3—6, cfr. Alm. Retslære II. S. 610 flg.; v. Liszt § 16; Hintze i H. H. I. S. 214 flg.; v. Bar: Handb. I. S. 202 flg.; Morrison S. 201 flg.

mindre synes prægede af det almindelige Grundsynspunkt, paa hvilket Teorien hviler, og som er bestemmende for Teoriernes Gruppering, end af den ved Teoriens Fremkomst herskende religiøse, sociale og politiske Opfattelse (Tidsaanden) og den enkelte Forfatters individuelle Tilbøjeligheder. Det maa ogsaa fremhæves, at i Virkeligheden ingen for Alvor har tvivlet om Straffens Nødvendighed i al Almindelighed. Alle ere enige om, at det ikke gaar an, at Forbrydelser begaas, uden at der reageres imod dem og vel at mærke reageres ved andre Midler, end den civile Retshaandhævelse eller, som den maaske rettere betegnes, den individuelle Retshaandhævelse — jfr. næste § — byder. Striden staar i Virkeligheden kun om, hvorfor en saadan Reaktion er nødvendig, med andre Ord hvad der ved den skal opnaas. Naar man da gennemgaar de utallige Straffeteoriers Forsøg paa at bestemme Straffens Formaal, foranlediger deres ofte ret søgte Tilbøjelighed til at specialisere og begrænse dette, ret naturligt det Spørgsmaal, om man ikke i Virkeligheden har skabt sig større Vanskeligheder end nødvendigt.

Svaret paa det Spørgsmaal: Hvorfor straffe vi? synes i og for sig ret ligetil. Vi straffe for at modvirke Begaaelsen af Forbrydelser; derigennem hævdes direkte Retsordenens Autoritet og værnes indirekte de bestaaende Retsgoder, Enkeltmands saa vel som Samfundets. Dette almindelige Formaal kan man forsøge og har man søgt at bestemme nøjere. Herved lægger man snart alene eller fortrinsvis Vægten paa Straffens Evne til at modvirke Forbrydelsers Begaaelse af andre end den, der straffes, altsaa dens almindelige Virkning paa Befolkningen (Generalprævention). Fra dette Udgangspunkt kan man atter nærmest have for Øje selve Strafexekutionens Virkning enten som afskrækkende (Afskrækkelsesteorierne) eller som Middel til at højne den almindelige Sædeligheds- og Retsbevidsthed gennem den i Straffen liggende Misbilligelse af Forbrydelsen fra Samfundets Side (saaledes tildels v. Bar);

eller man lægger særlig Vægt paa den ved Lovens Straffetrusel skabte Frygt for at begaa Forbrydelsen (Feuerbachs m. fl.'s Straffetruselsteori eller psykologiske Tvangs Teori) eller den derved vakte Afsky for Forbrydelsen (Ørsted m. fl.'s Advarselsteori). — I Modsætning hertil lægge andre alene eller fortrinsvis Vægten paa Straffens Virkning paa selve den, der straffes (Specialpræventionen), idet man nærmere bestemmer denne snart som Afskrækkelse (Grolmans Præventionsteori), snart som Forbedring (Groos) eller Tugt til Lydighed (Goos). — Hvor forskellige disse Teorier end ere saavel i deres Begrundelse som i deres Konsekvenser, mødes de dog alle deri, at de sætte Straffen et praktisk Formaal, idet de opfatte den som et Middel til at beskytte Samfundet overfor visse Angreb paa den retlige Orden, hvis Hævdelse er Betingelsen for dets Udvikling og Fremskridt[2]. Og netop paa Grund af dette Fællesskab i Grundsynspunktet ligger Udsigten til en Forstaaelse mellem dem forholdsvis nær, og denne vilde rimeligvis forlængst være opnaaet, hvis ikke Hovedinteressen i den strafferetlige Litteratur havde været optaget af Modsætningen mellem de nævnte Teorier og en anden Gruppe af Teorier, der ere Udtryk for et med hine principielt ganske — om ikke uforligeligt saa dog — inkommensurabelt Udgangspunkt, den idealt-spekulative Betragtning, der i Straffen ser den retfærdige Gengældelse. Mellem disse 2 principielt modsatte Standpunkter maa Valget træffes, og en endelig Opgørelse finde Sted, inden der kan være Haab om at naa en tilfredsstillende og definitiv Løsning. Og i Nutiden kan dette Valg næppe være tvivlsomt.

De Teorier, der med et fælles Navn kunne betegnes som Gengældelsesteorier[3] frembyde vel i deres nærmere

[2] Jfr. herved bl. a. Sichart i Z. X. S. 50; Appelius i Z. XII. S. 1 flg.; v. Liszt i Z. XIII. S. 341 flg.; Hagerup i T. f. Rvdsk. 1890 S. 228.

[3] Blandt Forkæmperne for denne Lære, til hvilken iøvrigt ialtfald bortset fra den allerseneste Tid Flertallet af tyske strafferetlige For-

Udformning mange Forskelligheder, tildels grundede deri, at de ofte inddrage andre, med Gengældelsesideen i Virkeligheden ganske uforenelige Synspunkter, men deres Udgangspunkt er fælles, idet de alle søge Straffens egentlige Hjemmel deri, at det er et etisk Krav, at der skal være Overensstemmelse mellem Værd og Skæbne, og at Straffen netop tilvejebringer denne Overensstemmelse ved at lade den retfærdige Gengældelse ramme Forbryderne, ved med andre Ord at lade Lidelsen følge paa Brøden. Ganske afset fra alle andre Indvendinger mod denne Lære — at selve det at gengælde ondt med ondt ikke kan erkendes for sædeligt, hvad enten det tænkes at ske for en højere Magts (Guds), for Samfundets eller for den krænkedes Skyld, og at Gengældelsesteorierne, ialtfald naar man forlader det strænge nu af alle forkastede Talionsprincip (Øje for Øje etc.), ganske maa blive Svaret skyldige paa det Spørgsmaal, hvorledes Straffen bør formes — Indvendinger, som ikke her nærmere skulle forfølges[4], rammes enhver virkelig Gengældelsesteori af den afgørende Indvending, at Opfattelsen af Straffen som retfærdig Gengældelse forudsætter en sædelig Skyld hos Forbryderen og dermed en Indeterminisme[5], som i bedste Fald er ubevislig og derfor ikke kan benyttes som videnskabeligt Udgangspunkt for Strafferetten. Naar enkelte Forfattere[6] ville hævde Forestillingen om sædelig Skyld — og dermed ogsaa Mulig-

---

fattere have sluttet sig, kunne fremhæves, Kant, Köstlin, Mittermaier, Berner, Hälschner, Heffter, af franske Forf. Rossi og Ortolan; hos os tildels Bornemann og Goos. Ogsaa Binding og v. Bar høre nærmest herhen.

[4] En indgaaende og i det hele rammende Kritik af Gengældelsesteorierne findes hos Goos I. S. 37 flg., der dog siden nærmest er vendt tilbage til denne Lære, jfr. alm. Retslære II. S. 518 flg.; cfr. ogsaa v. Bar: Handb. I. S. 318 flg.

[5] Jfr. Janka: Die Grundlagen der Strafschuld S. 39 flg.; Vargha: Die Abschaffung der Strafknechtschaft I. S. 95 flg.

[6] Jfr. særlig Merkel: Vergeltungsidee und Zweckgedanke im Strafrecht, jfr. Lehrbuch § 28.

heden af at opfatte Straffen som den retfærdige Gengældelse — paa deterministisk Grundlag, maa det fastholdes, at man herved enten maa tage Begreberne „sædelig Skyld" og „retfærdig Gengældelse" i en ganske anden Betydning end den hidtil almindelige eller ende i en ren og skær Selvmodsigelse[7]. Opgives den Forestilling, at Personen skal handle rigtigt, fordi han altid kan handle rigtigt, ɔ: staar frit overfor de til enhver Tid virkende Motiver, falder Grundlaget for den moralske Indignation, som Gengældelsen skal fyldestgøre, og denne bliver da kun Udtryk for en ganske hensigtsløs Hævnakt, blottet for endog ethvert Skin af moralsk Berettigelse.

Forinden Gengældelsesteorierne forlades, maa dog endnu omtales et Forsøg, som i nyere Tid er gjort paa at genoplive denne Lære i en ny, men sikkert ikke mere holdbar Form. Af Goos[8] hævdes det saaledes, at Forestillingen om en sædelig Skyld som Maalestok for den ved Forbrydelsen paadragne Straf og derfor ogsaa Antagelsen af en af Motiver uafhængig, altsaa ikke aarsagsbestemt Viljesfrihed maa hævdes af Samfundet som et etisk og retligt Postulat, fordi der alene herved kan skabes de Garantier mod Statsmagtens Overgreb overfor Individerne, som det netop er en af den moderne Civilisations største Fortjenester at have tilkæmpet sig. Formaalsstraffen — og

[7] Jfr. ogsaa v. Liszt Z. XIII. S. 345 flg. og atter i Z. XVIII. S. 261—62. Dette maa hævdes ogsaa overfor Udtalelserne hos Høffding Etik (2. Udg.) S. 91 flg., særlig S. 96—99. Det der anførte giver gode Grunde for, at Gengældelsestanken overhovedet ikke er nogen virkelig etisk Tanke, men det beviser paa ingen Maade, at Forestillingen om en retfærdig Gengældelse og om den sædelige Skyld, der er dennes Forudsætning, er forenelig med en deterministisk Anskuelse. Muligvis er dette heller ikke Forfatterens Mening.

[8] Alm. Retslære II. S. 521 flg., jfr. T. f. F. 1890 S. 65 flg. I Argumentationen om end ikke i Udgangspunktet (Merkel er Determinisf.) er der et nært Slægtskab mellem Udviklingen hos Goos og hos Merkel: Vergeltungsidee und Zweckgedanke im Strafrecht, særlig S. 32 flg.

det maa gælde, hvad enten Formaalet nærmere bestemmes som Afskrækkelse, Forbedring, Tvang til Lydighed eller Uskadeliggørelse — maa nemlig konsekvent føre til, at enhver forud sat, fast Begrænsning af Straffen opgives, og at denne eventuelt faar en Varighed, der ikke staar i Forhold til Forbrydelsens objektive Betydning. Dens nødvendige Konsekvens er med andre Ord de ubestemte Straffedomme, hvorefter Straffen ikke har en i Dommen forud fastsat Varighed, men fortsættes, indtil den efter de straffuldbyrdende Myndigheders Skøn har gjort den tilsigtede Virkning. Værnet mod disse Konsekvenser, ved hvilke man vilde havne i Barbariet, kan kun søges i Postulatet om den sædelige Skyld som Maalestok for Straffen, hvorefter altsaa Forbryderen faar den Straf, han har fortjent, hverken mere eller mindre.

Mod hele denne Betragtningsmaade maa det hævdes, at det umuligt kan være berettiget at søge Grundlaget for det faktiske Spørgsmaal, om Viljen er fri eller ikke, i visse almindeligt antagne og som nødvendige ansete etiske Forestillinger. Om Aarsagsloven behersker Viljeslivet eller ikke, beror ikke paa en etisk Dom, og en saadan kan derfor ikke berettige til at opbygge strafferetlige Regler paa en Besvarelse af dette Spørgsmaal, som kan være — og efter Erfaringens Vidnesbyrd, jfr. nedf., synes at være — i Strid med Kendsgerningerne. Det nytter i saa Henseende ikke med Goos at sige, at Forestillingen om en sædelig Skyld som Følge af den med Frihed ɔ: uafhængigt af Aarsagsloven tagne Beslutning ikke paaberaabes til Støtte for Magtudøvelsen, men for dens rette Begrænsning. Maalestok for Straffens Størrelse kan den sædelige Skyld og den derpaa byggede Forestilling om en retfærdig Gengældelse netop kun være, hvis den ogsaa afgiver Straffens Hjemmel. Maa denne søges i andre Hensyn, i rent praktiske Formaal, saa maa disse ogsaa i første Linie være bestemmende for Straffens Fastsættelse. Det synes ganske holdningsløst at sige f. Ex.: Vi straffe for at optugte Forbryderens Ka-

rakter til Lydighed, men vi anvende hertil ikke et ved dette Formaal, men et ved det etiske Postulat om den sædelige Skyld bestemt Straffemaal. Heller ikke har Goos saa lidt som nogen anden angivet en praktisk anvendelig Maalestok for den sædelige Skylds Beregning eller for Straffens Fastsættelse i Forhold til denne. Selv om man vil gaa ud fra Forestillingen om en af Aarsagsloven uafhængig Viljesfrihed, bliver altid Udmaalingen af den enkeltes sædelige Skyld et Mysterium, som den menneskelige Viden ganske savner Midlerne til at opklare[9]. Den „Retfærdighed," der skulde vindes paa dette usikre Grundlag, vilde ialtfald blive af en saa problematisk Natur, at den ikke kan friste til at bygge strafferetlige Regler paa en Hypotese, der tilmed saa langt fra har Sandsynligheden for sig, at tværtimod al Erfaring synes at tale imod den. Uden her at komme ind paa Naturvidenskabens almindelige eller særlig dens paa psykofysiske Iagttagelser grundede Indvendinger mod at antage en af Aarsagsloven uafhængig Viljesfrihed skal det blot fremhæves, at Resultaterne af det i nyere Tid med Iver paabegyndte om end hidtil højst ufuldstændige Studium af Forbrydelsens Aarsager, jfr. herom næste §, afgjort taler mod den Anskuelse, at Forbrydelsen er Udslag af en fri, ond Vilje. Statistikens Paavisning af Regelmæssigheden og Lovbundetheden i Forbrydelsernes Optræden[10] lige saa vel som den mere i Enkeltheder drevne Undersøgelse af Forbrydelsernes Aarsager, f. Ex. Paavisningen af, hvilken Indflydelse uægte Fødsel, Forældrenes Forbryderskhed, Drikfældighed eller Degeneration[11], forsømt Opdragelse og i det hele Omgivelsernes Indflydelse har paa Kriminalitetens Hyppighed, alt dette taler paa det stærkeste for, at Forbrydelsen har sine

[9] Jfr. Ørsted i Eunomia II. S. 7, cfr. S. 18 flg.

[10] Jfr. bl. a. om Aarstidernes Indflydelse paa Kriminaliteten Morrison S. 61 flg.

[11] Jfr. bl. a. Sichart i Z. X. S. 36 flg.

ganske naturlige Aarsager, og taler derfor ligesaa afgjort imod at bygge paa en udenfor al Erfaring liggende Forestilling om Forbrydelsens Udspring af en fri, aarsagsløs Vilje.

Endelig maa det hævdes, at den af Goos og andre udtalte Frygt for Formaalsstraffens farlige Konsekvenser er ubegrundet. Spørgsmaalet saa vel om Berettigelsen af de ubestemte Straffedomme i Særdeleshed som om Individets Sikring mod Samfundsmagtens Overgreb i Almindelighed beror ikke paa et saa usikkert Grundlag som etiske Postulater eller metafysiske Forudsætninger. Det beror paa ganske praktiske Hensyn til, at selve Samfundsinteressen kræver Hensyntagen til det enkelte Individs Vel. At det bagved al Formaalsstraf liggende Hensyn til Samfundets Sikkerhed skulde føre til at prisgive Individets Krav paa Værn mod en ubegrænset Magtanvendelse fra Samfundet, vilde kun være rigtigt, hvis Retshaandhævelsen var Statens eneste Opgave. Erkender man tværtimod, at Staten — i sin egen velforstaaede Interesse — bl. a. ogsaa har den Opgave at værne den enkeltes personlige Sikkerhed og Frihed, har Kravet om Garantier mod en altfor vidtgaaende og ubestemt Magtanvendelse fra Statens Side tilstrækkelig Støtte heri, uden at det hertil er nødvendigt at søge tilbage til Læren om den retfærdige Gengældelse; ja denne Støtte er i Virkeligheden af en langt paalideligere Art end den, der søges i Læren om den sædelige Skyld som Straffens Forudsætning. Gengældelseslæren giver netop, som Historien viser, kun et saare skrøbeligt Værn mod exorbitant Strænghed[12]. Dødsstraffe og livsvarige eller langvarige

[12] Hvor illusorisk dette Værn maa være, fremgaar af det oftere fremhævede, at der lige saa lidt kan opstilles en objektiv Maalestok for, hvilken Lidelse der ækvivalerer den „sædelige Brøde“, som der gives Midler til at fastslaa selve dennes Størrelse i det givne Tilfælde. Det vilde derfor altid blive nødvendigt at opstille en Gennemsnitsmaalestok, hvorved i Virkeligheden netop kun den i Sam-

Frihedsstraffe have floreret ogsaa under dens Herredømme. End ikke overfor de særlig stærkt angrebne ubestemte Straffedomme danner den nogen afgørende Hindring[13], idet det netop paa Grund af den ovenfor berørte Vanskelighed ved at bestemme den sædelige Brødes Størrelse meget vel kunde hævdes, at en paalidelig Dom herom kun vilde kunne fældes paa Grundlag af de under Straffuldbyrdelsen indvundne Erfaringer[14].

Endelig og ikke mindst maa det fastholdes, at Gengældelseslæren, for hvilken det i og for sig maatte være naturligt at straffe alle usædelige Handlinger[15], ikke er noget særlig paalidelig Udgangspunkt for den — for Individets Sikkerhed lige saa vigtige — rationelle Afgrænsning af det Strafbares Omraade. Værnet mod Misbrug af Samfundets Myndighed kan overhovedet ikke søges i Teorier — de ere altid elastiske; — det kan kun findes i en given

---

fundet raadende Opfattelse af, hvad der er en passende Straf, — en Opfattelse, der bestemmes ved Samfundets hele Kulturstandpunkt — maatte blive afgørende for Straffenormen.

[13] At en paa Gengældelseslæren bygget Ordning af de ubestemte Straffedomme paa mange Punkter maatte afvige fra en paa Formaalsstraffens Grund bygget Ordning, er klart; men de formentlige Vanskeligheder ved den praktiske Gennemførelse og den befrygtede Fare for Individet — altsaa alle Ulemperne — maa blive de samme. Paa den anden Side tabe de Betænkeligheder mod Anvendelsen af ubestemte Straffedomme i det hele eller dog i vidt Omfang, som skyldes de nævnte Hensyn, ingenlunde deres Vægt, fordi man forlader Gengældelseslæren. Den Opfattelse, der sætter Straffen rent praktiske Formaal, kan umuligt som sin Konsekvens fordre en Strafform, der ikke kan ordnes paa praktisk tilfredsstillende og betryggende Maade. Det hele Spørgsmaal om de ubestemte Straffedomme kan imidlertid ikke her optages til Drøftelse, men maa henvises til det følgende i Læren om Frihedsstraffene.

[14] Jfr. C. Torp: Straffrihedsgrunde og Strafophørsgrunde S. 57 Note 14; v. Bar: Handb. I. S. 321; v. Calker: Gengældelse og Formaalstanke i Frihedsstraffenes System. (Oversættelse findes i T. f. F. 1890 S. 75 flg.).

[15] Jfr. Ørsted i Eunomia II. S. 6.

Tids hele Kulturstandpunkt, særlig dens Værdsættelse af den personlige Frihed og Sikkerhed. Er denne levende, fører ingen Straffeteori paa dette Punkt ud over rimelige Grænser; er den det ikke, kan enhver Straffeteori benyttes til at forsvare Misbrug af Magten[16].

Maa herefter Gengældelseslæren forlades og Straffen opfattes som et — blandt flere — af de Midler, der tjene det rent praktiske Formaal at modarbejde Kriminaliteten i Samfundet, maa man ogsaa kunne naa til en Forstaaelse med Hensyn til Spørgsmaalet om Straffens Formaal og Berettigelse. Naar der ogsaa mellem dem, der have dette Udgangspunkt fælles, som tidligere fremhævet har staaet en hæftig og endnu langt fra afsluttet Strid om den nærmere Bestemmelse af Straffens Formaal, maa Forklaringen hertil fornemmelig søges deri, at man altfor ensidigt har rettet Undersøgelsen paa at begrunde Straffens Berettigelse ganske in abstracto, at finde en fælles, for alle Tilfælde gyldig Begrundelse af Samfundets Ret til at tilføje Forbryderen den i Straffen liggende Lidelse. Men alle Forsøg i denne Retning maa nødvendigvis strande. Den Opgave, de stille sig, er umulig at løse, og Maaden, hvorpaa Spørgsmaalet stilles, er misvisende. Opgaven er umulig, fordi den første Betingelse for Straffens Berettigelse maa være, at den kan gøre den tilsigtede Virkning at modarbejde Forbrydelsers Begaaelse; men dette kan utvivlsomt ikke i alle Tilfælde opnaas ved de samme eller blot ensartede Midler. Det er en Erfaring, som næppe nogen vil bestride, at det fælles Formaal overfor de forskellige Forbrydere maa naas ad højst forskellig Vej. Nogle lade sig ikke umiddelbart skræmme, men kunne maaske ved en passende Behandling bringes til at indse, at de bør adlyde Loven, eller at det ialtfald tjener dem selv bedst (Tugt til Lydighed, Forbedring

[16] Jfr. herved i det hele C. Torp: Straffrihedsgrunde og Strafophørsgrunde S. 56 flg. og Forhandl. paa Dansk Kriminalistforenings 1. Aarsmøde 8 flg.

i videre Forstand). Andre lade sig ikke saaledes forbedre eller behøve ikke en saadan Belæring, men trænge maaske til en Advarsel om at overholde Loven, en Skræk i Blodet (Afskrækkelse). Andre endelig lade sig erfaringsmæssig hverken afskrække eller forbedre. Overfor dem maa nødvendigvis baade Afskrækkelses-(Præventions)-Teorier og Forbedringsteorier komme tilkort. Hvis Straffen overfor dem skal have nogen Opgave, kan det kun være at gøre dem uskadelige i det Omfang, som Hensynet til Samfundets Sikkerhed kræver og Hensynet til Individets Ret tilsteder. Enhver Teori, der for alle Tilfælde sætter Straffen samme specielle Formaal (Afskrækkelse, Forbedring etc.), er derfor paa Forhaand forfejlet, ialtfald for saa vidt Straffens Indflydelse paa den straffede haves for Øje. Kun, hvis Generalpræventionen var Straffens eneste Opgave, var det ogsaa tænkeligt, at et for al Straf fælles og eneste Formaal kunde opstilles. Men en Lære, der ganske ensidigt vilde forfølge dette Maal og derfor ved alle Forbrydelser og overfor alle Forbrydere helt vilde bortse fra Straffens Indflydelse paa den enkelte straffede, vilde overfor hele den Udvikling, der har fundet Sted i den moderne Strafferet (Straffens Individualisering) betegne et saadant Tilbageskridt, at denne Mulighed sikkert ganske kan lades ude af Betragtning.

Dernæst er, som bemærket, selve den Maade, hvorpaa Opgaven i Reglen stilles, misvisende. Hvis Straffen virkelig er et virksomt Middel til at bekæmpe Kriminaliteten og følgelig til at hævde Retsordenens Autoritet og — om end nærmest indirekte — værne de bestaaende Retsgoder, er dens Berettigelse dermed given[17]. Tvivlen

[17] Naar man ofte, jfr. saaledes Goos I. S. 22 flg., mener paa Forhaand at kunne affærdige nogle Opfattelser af Straffens Formaal — f. Ex. dem, der bygge paa Præventionshensynet -- gennem den Betragtning, at deres Konsekvenser maatte føre til at udstrække det strafbares Omraade ud over alle rimelige Grænser, maa det overfor denne Paastand — der iøvrigt særlig for saa vidt angaar Præventionsteorien er imødegaaet af Jul. Lassen: Forsøg S. 46 Noten —

vil da kun dreje sig om, hvorledes Grænserne for denne Retshaandhævelse af Hensyn til de enkelte Samfundsmedlemmer bør drages. Vanskeligheden ligger med andre Ord egentlig ikke i Spørgsmaalet om Straffens Berettigelse i al Almindelighed, men i det bagved dette liggende Spørgsmaal, om Straf virkelig er et tjenligt Middel til Modvirkning af Forbrydelser, og ad hvilke Veje den — i Almindelighed eller under visse nærmere Betingelser — kan tjene dette Maal, med andre Ord, om, under hvilke Betingelser, og paa hvilken Maade det kan nytte at straffe. Men dette er et Spørgsmaal, der ikke lader sig besvare gennem abstrakte logiske Ræsonnementer. Kun ad Erfaringens Vej lader det sig godtgøre, i hvilket Omfang Straffen virker eller kan virke dels paa Menneskene i Almindelighed (de forskellige Former af Generalprævention) dels paa den enkelte, der rammes af Straffen (Afskrækkelse, Forbedring etc.) og i hvilken Grad denne Virkning atter er betinget af, at Straffen i hvert enkelt Tilfælde nøje afpasses efter det Formaal, der in concreto maa anses som nærmest opnaaeligt. Til at give et blot tilnærmelsesvis udtømmende Svar herpaa, er vor Viden saa vel om Forbrydelsens Aarsager som om de enkelte Straffes Virkninger endnu altfor ufuldkommen. Disse Spørgsmaal ville blive nærmere drøftede i næste Paragraf, og i Tilslutning dertil ville nogle Bemærkninger blive gjorte om, hvilken Vægt der bør tillægges Straffens forskellige Formaal. Her maa det være nok at fremhæve dels, at Straffen vel ikke er det eneste — ja end ikke det vigtigste — Middel til Modvirken af For-

fremhæves, at den som allerede i det foregaaende bemærket kun vilde være berettiget, hvis Retshaandhævelsen var Statens eneste Opgave. Erkendes dette at være urigtigt, vil enhver Teoris altfor vidtgaaende Krav blive mødt med Modforestillinger ud fra det til Samfundets hele Kulturstandpunkt svarende og ved dette bestemte Krav paa Garantier for det enkelte Individ mod Statsmagtens Vilkaarlighed. De herpaa beroende Garantier ere ikke blot tilstrækkelige; det er overhovedet de eneste, der have praktisk Værd.

brydelser, men at den dog i saa Henseende har en Betydning, som gør den uundværlig, saa længe ikke andre og bedre Midler til at erstatte den paavises, dels, som allerede anført, at Straffens Formaal ikke er et enkelt. Idet de forskellige Straffeteorier have stillet sig den (uløselige) Opgave at begrunde Straffens Berettigelse ganske in abstracto og med dette for Øje have søgt Straffens Hjemmel i et enkelt, nøjagtig specialiseret Formaal, ere de alle havnede i Ensidighed. Erfaringen viser netop, at Straffen ad meget forskellige Veje kan virke til Sikring af Samfundets Interesser. Den virker paa Menneskene i Almindelighed navnlig gennem Straffetruslens Evne til at modvirke forbryderske Tilbøjeligheder[18] samt styrke og afstive Pligtfølelsen, ligesom Straffetruslen og Strafexekutionen paa en meget effektiv Maade indskærpe Samfundets Misbilligelse af visse Handlinger. Den virker dernæst — gennem Straffuldbyrdelsen — paa den enkelte Forbryder, snart afskrækkende, snart forbedrende, snart uskadeliggørende[19]. Alle disse Opgaver ligge indenfor Straffens Formaal[20]. Det nytter ikke at sige[21], at disse Virkninger eller nogle af dem blot ere Følger af Straffen, ikke Formaal for denne; thi, hvis det er Følger, som tilstræbes og maa tilstræbes, ere de netop ogsaa Formaal og maa som saadanne blive medbestemmende for den hele strafferetlige Ordning. Enhver af Hoved-Straffeteorierne har derfor havt den Fortjeneste at fremhæve og understrege et af Straffens For-

[18] I saa Henseende er det ikke alene Frygten for den ved selve Strafondet tilføjede Lidelse, men ogsaa, og ofte i endnu højere Grad, Frygten for at blive stemplet som Forbryder, der maa tages i Betragtning.

[19] Jfr. Prins i Bulletin I. S. 143; Du Cane S. 1 flg.; Hagerup i T. f. Rvdsk. 1890 S. 228; v. Liszt § 16; van Hamel i Revue pénitentiaire 1899 S. 664; Morrison S. IX; Gram: Motivets Betydning S. 18—29.

[20] Jfr. Lammasch i Z. IX. S. 424 flg.; XV. S. 633 flg. særlig S. 636.

[21] Saaledes Goos I. S. 26; Hagströmer S. 23 flg.

maal, men den Mangel at have opstillet dette som det eneste[22]. Her er ikke Tale om et „enten-eller", men om et „baade-og". Og det vil allerede af det om Straffens meget forskellige Virkning paa de forskellige Individer anførte fremgaa, at det er lidet frugtbart at strides om, hvilket eller hvilke af disse Formaal der i al Almindelighed vejer mest. Den nærmere Undersøgelse ogsaa heraf maa imidlertid henvises til næste Paragraf.

§ 3.

Strafferetsvidenskabens Opgaver.

Kriminalogi. Pønologi. Kriminalpolitik

I. Strafferetsvidenskabens Maal kan tænkes bestemt snævrere eller videre. Som alle andre Grene af Retsvidenskaben har den selvfølgelig den Opgave at give en Fremstilling af de gældende Retsregler, in casu Reglerne om Strafbarhedsbetingelserne og Straffens Fastsættelse, en Redegørelse for disse Reglers Indhold, deres logiske Sammenhæng og deres Anvendelse paa de enkelte Tilfælde eller Grupper af Tilfælde gennem historisk, dogmatisk og retssammenlignende Behandling. Denne — formelt juridiske — Behandling, som til enhver Tid maa spille en fremtrædende Rolle i

[22] Af det anførte fremgaar, at den Bebrejdelse, Goos I. S. 64, retter mod Bornemann, fordi han ved Siden af sin almindelige Begrundelse af Straffen maa gribe til andre Begrundelser (Straffetruselsteorien, Præventionsteorien) for visse Tilfælde, principielt ikke kan godkendes. Det er i og for sig netop en rigtig Tanke, at Straffens nærmeste (direkte) Formaal maa bestemmes forskelligt i forskellige Tilfælde. En anden Sag er, at den Maade, hvorpaa Bornemann udfører denne Tanke, er forfejlet, allerede fordi han derved ikke lægger Vægten paa de forskellige Kategorier af Forbrydere jfr. nedf. § 3. II., men alene paa Forbrydelsens Art. Angaaende Bornemanns almindelige Begrundelse af Straffens Berettigelse kan iøvrigt ganske henvises til Fremstillingen hos Goos I. S. 53—60 og den der givne Kritik.

Strafferetsvidenskaben, har i lang Tid været om end ikke eneherskende, saa dog stærkt overvejende. For visse Opfattelser af Straffens Formaal — de absolute Teorier, Gengældelsesteorierne, jfr. ovenf. § 2 — maatte det ogsaa ifølge disses eget Væsen ligge ret fjærnt at drage andre Undersøgelser ind under Strafferettens Omraade. Selvfølgelig er man dog aldrig helt blevet staaende paa dette formelt logiske Fortolkningsstandpunkt. Ingen Del af Retten giver Anledning til saa umiddelbart og saa dybt at gribe ind i det enkelte Menneskes vigtigste Goder som Strafferetten; og Straffens Berettigelse er som allerede i § 2 angivet ingenlunde i samme Grad selvindlysende som f. Ex. den — umiddelbart eller middelbart — oprettende Retshaandhævelses Nødvendighed. Ligesom derfor Spørgsmaalet om Straffens Begrundelse og Formaal har udøvet en stærk Tiltrækning paa de forskellige filosofiske Skoler, saaledes har Filosofiens vexlende Opfattelser af metafysiske, etiske og religiøse Spørgsmaal længe havt en afgørende Indflydelse ikke blot paa Strafferetsvidenskabens Opfattelse af Straffens Formaal, men derigennem ogsaa baade paa Fortolkningen og Kritiken af den gældende Ret.

Ved Siden deraf har Strafferetsvidenskaben ogsaa været under Paavirkning fra mere rationalistiske Synspunkter. Ud fra rent praktiske Hensyn til det nyttige og hensigtsmæssige har den gældende Ret forlængst været Genstand for Kritik og dertil sig sluttende Reformkrav. I Tyskland Thomasius[1] og Wolff, senere bl. a. Mittermaier[2] og v. Holtzendorf, i Frankrig Montesquieu[3], Voltaire[4], Jean Jaques Rous-

[1] Jfr. Chr. Thomasius: Vom Verbrechen der Zauberei samt i talrige mindre Skrifter.

[2] Jfr. bl. a. Mittermaier: Ueber die Grundfehler der Behandlung des Criminalrechts in Lehr- und Strafgesetzbüchern.

[3] Montesquieu: De l'ésprit des loix Liv. VI. Chap. 9—20, Liv. XII. Chap. 5—18, jfr. ogsaa Lettres persanes.

seau og senere Borneville de Marsangy[5] og Bérenger[6], i England Bentham[7], hos os Ørsted[8] kunne nævnes som Hovedrepræsentanter for denne Retning, der ikke blot har havt stor Betydning for Strafferetsvidenskaben, men ogsaa har øvet betydelig Indflydelse paa Lovgivningerne. Naar den trods sine utvivlsomme Fortjenester var kommen noget i Miskredit og en rum Tid helt blev sat i Skygge af Repræsentanterne for den filosofiske og den historiske Retning i Strafferetten, har dette sin Grund i, at den ikke havde og efter Videnskabens daværende Standpunkt ikke vel kunde have tilstrækkeligt Øje for, at selv den mest aarvaagne Kritik og den skarpsindigste Tænkning var et ganske ufyldestgørende Grundlag for en Fornyelse af Strafferetten, der kunde føre til en tilfredsstillende Løsning af dennes rent praktiske Opgaver.

I Erkendelsen af, at Strafferetsvidenskaben hidtil har sat sig altfor snævre Maal, mødes netop, trods al Uenighed iøvrigt, de nyere Bevægelser indenfor Strafferetten, der ofte stilles op som en Modsætning til den ældre, saakaldte klassiske Retning. At Kendskab til den gældende Ret og dennes formelt logiske Fortolkning ikke er tilstrækkelig, er noget, som til en vis Grad gælder paa alle Rettens Omraader, ogsaa f. Ex. Civilretten. At det ikke blot for Lovgiveren, men tildels ligeledes for Dommeren er af Vigtighed ogsaa at kende de almindelige økonomiske, sociale og mo-

[4] Voltaire: Commentaire sur le livre des délits et des peines (Oeuvres compl. T. XXIX); s F. de la justice et de l'humanité (ibid.), jfr. ogsaa: Traité sur la Tolerance à l'occasion de la mort de Jean Calas (ibid. T. XXX) o. m. fl.

[5] Bonneville de Marsangy: De l'amélioration de la loi criminelle.

[6] Jfr. bl. a. Béranger: De la répression pénale.

[7] Jfr. Oeuvres de J. Bentham par Ét. Dumont.

[8] Jfr. bl. a. A. S. Ørsted: Om de første Grundregler for Straffelovgivningen Ennomia II S. 1 flg.; Kritik af forskellige fremmede Straffelovsudkast i J. Ark. XXI S. 199 flg., XXII S. 167 flg.; N. J. Ark. II. S. 1. flg., J. T. VI. 1. S. 178 flg., VI. 2 S. 1 flg., VII. 1. S. 1 flg., XI. 1. S. 195 flg., XI. 2 S. 1. flg.

ralske Love, der beherske de paagældende Livsforhold, er givet. Men Forholdet er dog i saa Henseende et væsentlig andet end for Strafferettens Vedkommende. For de fleste af den borgerlige Rets Omraader gælder det, at man i stort Omfang, kan akkomodere sig efter den givne Retstilstand. Man kan indrette og indretter faktisk sin Handlemaade efter Retsreglernes Indhold og kan i det store og hele om end mere eller mindre bekvemt ordne sine Retsforhold nogenlunde tilfredsstillende, selv om Lovens Ordning er lidet rationel. Det for den enkelte som for Samfundet vigtigste er derfor ofte, at Retsreglerne ere klare og anvendes konsekvent. Og hertil vil i Reglen for Dommeren den dannede Mands almindelige Livserfaring i Forbindelse med Kendskab til den gældende Ret være tilstrækkelig. — For visse Grene af Strafferetten gælder tildels noget tilsvarende, nemlig hvor Spørgsmaalet er, om Handlinger af en vis Art ere forbudte under Straf eller ikke. Men ved en Række af Strafferettens store almindelige Spørgsmaal, f. Ex. Spørgsmaalet overfor hvilke Personer Straf overhovedet skal anvendes, og af hvilken Art de Midler — Straf eller andre — der anvendes i Kampen mod Forbrydelsen, bør være, og hvorledes de skulle benyttes, er dette aldrig nok. Dette beror paa den dybt indgribende Forskel, som baade i Henseende til Maal og til Midler bestaar mellem paa den ene Side den almindelige — oprettende eller afværgende — Retshaandhævelse, der skal tjene til Hævdelse af de individuelle Rettigheder, til direkte Haandhævelse af de af Retsanordningen dragne Grænser for de enkeltes Retssfærer (individuel Retshaandhævelse) og paa den anden Side Straf og visse andre Retshaandhævelsesakter, hvis direkte Opgave er gennem Kampen mod Forbrydelsen og andre samfundsfjendtlige Handlinger at hævde Retsordenens Autoritet i Almindelighed (social Retshaandhævelse)[9], og som kun indi-

[9] Udtrykkene individuel og social Retshaandhævelse ere næppe fyldestgørende, men benyttes foreløbig som orienterende.

rekte herigennem tillige tjene de ovenfor berørte Formaal. Idet den sociale Retshaandhævelse — Straf, Tvangsopdragelse, Tvangsindlæggelse etc. — dels direkte dels indirekte, griber ganske anderledes afgørende og ubønhørligt ind i det enkelte Menneskeliv, end den individuelle Retshaandhævelse, ialtfald normalt, gør, fordi dens Genstand i en ganske anden Grad er Mennesket som Personlighed, bliver enhver Mangel i den gældende Ret eller i dennes Anvendelse ogsaa paa en langt føleligere Maade skæbnesvanger for den enkelte og for Samfundet. Den soaiale Retshaandhævelse maa derfor ogsaa stille ganske andre Krav til de Myndigheder, i hvis Haand Udøvelsen er lagt. Medens det ledende — om end ingenlunde det eneste — Synspunkt for den individuelle Retshaandhævelse er objektiv Ensartethed og Konsekvens, er det for den sociale Retshaandhævelse subjektiv Individualisering, en Tanke, der iøvrigt indenfor Strafferetten allerede længe har været forfægtet[10]. Men netop denne individualiserende Behandling kræver, naar den ikke skal faa Karakteren af Dilettantisme eller Vilkaarlighed, en særlig Viden og Forstaaelse, der rækker langt ud over, hvad almindelig Dannelse og Livserfaring giver. Den kræver det nøjeste Kendskab til Genstanden for denne Behandling, Forbryderen som Type og som Individ, hvilket atter forudsætter en paa systematiske og videnskabeligt exakte Iagttagelser bygget Forstaaelse af Forbrydelsens Aarsager. Den kræver endvidere, da Straffens Virkninger ikke i samme Forstand som Virkningerne af anden Retshaandhævelse ere konstante og selvforstaaelige, et ligeledes paa nøjagtige Undersøgelser grundet Kendskab til de enkelte Straffemidlers Virkninger i Almindelighed og overfor de enkelte Grupper af Forbrydere. Den kræver endelig, da Straffen ikke er det eneste, end ikke det vigtigste Middel i Kampen mod Forbrydelsen, en nøje Bestemmelse af Straffens Forhold til andre Foranstaltninger, der tjene samme Øjemed.

[10] Jfr. bl. m. a. Wahlberg: Das Prinzip der Individualisirung in der Strafrechtspflege.

II. Spørgsmaalet om Straffens Formaal har, som allerede ovenf. bemærket, længe havt en fremskudt Plads i Straffevidenskabens almindelige Undersøgelser, og dets vexlende Besvarelse har i Forbindelse med den fremadskridende Kulturs Indflydelse paa hele Tidsaanden været af afgørende Betydning for de forskellige Tiders Behandling af Forbryderne. Efter ældre Tiders brutale, alene paa Afskrækkelse beregnede Behandling fulgte navnlig i det 19de Aarhundrede en stærk og højst fortjenstfuld Bestræbelse henimod en ikke blot humanere, men ogsaa virksommere Behandling af Forbryderne. Rettesnoren herfor mente man at finde dels gennem den rette Bestemmelse af Straffens Formaal, dels i en mere indgaaende Drøftelse af de forskellige Straffesystemers Virkninger. Det var Straffeteoriernes og Fængselsvidenskabens Periode. Spørgsmaalet om Forbrydelsens Aarsager og Lovene for dens Udvikling og Optræden forblev derimod længe temmelig upaaagtet. Det var først under Indtrykket af, at de paa hint Grundlag udarbejdede Straffesystemer kun meget ufuldkommet løste Strafanvendelsens Opgave: virksomt at bekæmpe Kriminaliteten, idet denne i de fleste Lande stadig var voxende, at den Erkendelse vandt Raaderum, at grundigt Kendskab til Forbrydelsens Aarsager er den første Betingelse for dette Samfundsondes virksomme Bekæmpelse[11]. Enkelte Sider af dette Spørgsmaal have vel alt tidligere været gjorte til Genstand for Undersøgelser. Ligesom Forbryderpsykologien længe har været et yndet Æmne for Skønlitteraturen, saaledes have visse Sider af Kriminalantropologien længe beskæftiget Fysiologer og Psykiatere. Det var dog egentlig først Fremkomsten af C. Lombrosos Værk: L'uomo delinquente

[11] Jfr. blandt mange andre den ofte anførte Udtalelse af Garofalo i Fortalen til den franske Udgave af hans Criminologie: Pour qu'on puisse combattre un ennemi avec espoir de succés, il faut avant tout le connaître. Or cet ennemi, le criminel, les juristes ne le connaissent pas.

(1876)[12], der ved sin interessante om end højst ensidige Behandling af dette Spørgsmaal gav Signalet til en indgaaende og alsidig Diskussion og til Paabegyndelsen af mere og mere systematiske Undersøgelser angaaende alle de Forhold, som her komme i Betragtning. Det metodiske, exakt naturvidenskabelige Studium af Forbrydelsens Aarsager, der tager Sigte saa vel paa Forbryderens typiske Ejendommeligheder som paa de — mere ydre — Faktorer, der iøvrigt have Indflydelse paa Forbrydelsens Opstaaen, maa vel siges endnu kun endnu at være i sin første Begyndelse; men den Bevægelse, som det først og fremmest er Lombrosos Fortjeneste at have vakt, har ialtfald sat Frugt i den sig mere og mere fæstnende Erkendelse, at kun en alsidig Granskning af disse Æmner kan skabe det faste Udgangspunkt for en videnskabelig begrundet og praktisk fyldestgørende Behandling af Strafferettens Grundspørgsmaal[13].

Idet den moderne Kriminalogi tog sit Udgangspunkt i Lombrosos Lære[14], er det kun naturligt, at den oprindeligt

[12] Er oversat paa tysk af M. O. Fraenkel under Titlen: Der Verbrecher in anthropologischer, ärztlicher und juristischer Beziehung.

[13] Medens Terminologien paa disse Omraader oprindelig har været meget usikker, synes man i nyere Tid at enes om Navnet „Kriminalogi som Betegnelse for denne Del af Strafferetten, jfr. bl. a. Cuche i Revue pénitentiaire 1900 S. 465 flg., oversat i T. f F. 1901 S. 205 flg.; v. Liszt i Z. XX. S. 166.

[14] Som allerede tidligere antydet vare kriminalantropologiske Undersøgelser drevne længe før Lombroso. Men de ældre Undersøgelser indskrænkede sig i Reglen til enkelte Fænomener, Maaling og Vejning af Hjærnen o. l. Lombrosos store Betydning ligger navnlig deri, at han søgte at give Undersøgelsen et mere universelt Grundlag ved at inddrage alle Sider af Forbrydernes anatomiske, fysiologiske og psykiske Særegenheder under denne. Blandt Forfattere, der nærmest høre til denne Retning, kunne bl. a. nævnes Ferri: I nuovi orrizonti del diritto e delle procedura pénale (tysk Oversættelse af Kurella under Titlen: Das Verbrechen als soziale Erscheinung); Garofalo: Criminologia (fransk Oversættelse under Titlen: Criminologie); Kurella: Naturgeschichte des Verbrechers (1893).

var stærkt præget af hans Synsmaader. Herefter maatte Aarsagen til Forbrydelsen ganske overvejende søges i medfødte, uforanderlige Egenskaber, der ere fælles for det store Flertal af Forbryderne og lade dem fremtræde som en særlig Menneskeype: Forbrydermennesket, den fødte Forbryder. Denne Type skulde karakteriseres gennem en Række mere eller mindre konstante Forbrydertegn, dels anatomiske og fysiologiske, dels nærmest psykiske. Medens Tilstedeværelsen af et enkelt af disse Forbrydertegn ganske vist ikke skulde berettige til at henføre et Individ til denne Type, skulde dennne Slutning med stadig voxende Sikkerhed kunne gøres, hvor en Række af disse Tegn optraadte samtidig. Og vel at mærke i Forbrydermennesket saa Lombroso og hans nærmeste Tilhængere ikke et blot til Forbrydelser særlig disponeret, men et ifølge de ved Fødslen givne Anlæg med Naturnødvendighed til Forbryder destineret, derfor uansvarligt og uforbederligt Individ, en Opfattelse, der nødvendig maatte faa indgribende Betydning paa den — præventive eller repressive — Behandling af disse Personer. Den ætiologiske Forklaring af Forbrydertypens Udvikling søgte Lombroso oprindelig navnlig i det sporadisk optrædende Tilbagefald til det vilde Urmenneskes Standpunkt, Atavismen, der atter væsentlig skyldes Særegenheder ved Afstamningen, navnlig Degeneration, Epilepsi, Sindssygdom, Alkoholisme eller andre Udsvævelser hos Forældrene[15].

Mod hele denne Opfattelse, der strax havde vundet betydelig Tilslutning, rejste der sig efterhaanden en stærk Opposition. Ikke blot blev det med Rette fremhævet, at Lombrosos Lære var opbygget paa et altfor mangelfuldt Materiale af Iagttagelser, og at mange af hans Slutninger fra de foreliggende Iagttagelser selv afset herfra vare gan-

---

[15] Senere har Lombroso været tilbøjelig til fortrinsvis at se Udslag af fuldt udviklet eller latent Epilepsi i den Udviklingshæmming, der er særegen for den „fødte" Forbryder.

ske uholdbare[16]; det blev endvidere paavist, at den hele Hypotese saa langt fra at have Sandsynligheden for sig endog bestemt blev modsagt af Erfaringen. Det er maaske ikke ganske afgørende, naar det i saa Henseende ofte anføres, at Begrebet Forbrydelse ikke er noget konstant og ensartet, men vexler efter Tid og Sted, jfr. saaledes ældre Tiders Opfattelse af Gudsfornægtelse, Lejermaal, Ligbrænding, Trolddom etc. som grove Forbrydelser, medens man ikke eller kun i ringe Grad straffede Blodhævn, Tvekamp, Kvinderov (som Ægteskabsform) Kaperi, Drab af Børn eller Affældige, Fosterfordrivelse, Dyrplageri o. m. a., som Nutiden anser som tildels meget alvorlige Forbrydelser. Med dette for Øje har man hævdet[17], at Begrebet „født" Forbryder er en Urimelighed, idet man vel kan tænke sig en medfødt uimodstaaelig Drift til at begaa visse bestemte Handlinger, men ikke en ren abstrakt efter Lovgivningens Standpunkt vexlende Forbrydertilbøjelighed. Da den antropologiske Skole imidlertid ikke anser alle Forbrydere som fødte Forbrydere, og da dog det store Flertal af grove Forbrydelser er temmelig fælles overalt og til alle Tider, kunde man vel herimod indvende, at den fødte Forbryder er den, der paa Grund af medfødte Egenskaber uimodstaaeligt drives til saadanne Handlinger, som under enhver nogenlunde udviklet Kulturtilstand anses som Forbrydelser —

[16] Jfr. herved C. T. i U. f. R. 1893 S. 1077—78, hvor det dels fremhæves, at Lombroso ikke klart skelner mellem Degenerationstegn, der tale for medfødt Forbryderskhed, og saadanne, der nærmest maa anses som Følger af det forbryderske — uregelmæssige, lastefulde og af Savn ledsagede — Liv, dels at han i stort Omfang antager Prædestination, hvor der højst bør tales om Disposition; jfr. endvidere bl. a. Sernoff i Biologisches Centralblatt 16 Bd. S. 305 flg.; Baer: Der Verbrecher in anthropologischer Beziehung; P. Näcke i Z. XIV. S. 337 flg.; XVII S. 93—96; E. Rosenfeld i Z. XIII S. 161 flg.: Chr. Geil i U. f. Læger 1894 S. 573 flg. og 597 flg.

[17] Jfr. bl. a. Näcke i Z. 14 S. 338; Vargha: Die Abschaffung der Strafknechtschaft. I. S. 177.

Vold, Drab, Voldtægt, Tyveri etc. Ogsaa kunde man maaske søge en af Hovedejendommelighederne ved den fødte Forbryder netop deri, at han mangler Evnen til at underordne sine Drifter under Lovens og den herskende Moralopfattelses Bud, fordi disse ikke hos ham kunne vække de Hæmningsforestillinger, som i Reglen blive bestemmende for den normale Mands Handlemaade.

Langt mere afgørende taler imidlertid mod Læren om, at Hovedmængden af de egentlige Forbrydere ere fødte Forbrydere i den af Lombroso m. fl. hævdede Betydning, forskellige praktiske Erfaringer ikke mindst fra den nyeste Tid. Ganske afset fra, at Resultaterne af Straffefuldbyrdelsen overfor voxne Forbrydere langt fra ere saa trøstesløse, som denne Lære maatte forudsætte, og det til Trods for, at de herskende Straffesystemers Behandling af Forbryderne, navnlig ved disses første Skridt paa Forbryderbanen, som senere skal blive paavist, overalt har været og for største Delen endnu er meget lidet rationel, har Erfaringen fra mange Lande vist, at navnlig de helt unge Lovovertrædere i meget stort Omfang ere særdeles modtagelige for reformatorisk Paavirkning. Overalt, hvor man i nyere Tid har gennemført en hensigtsmæssig Behandling af forbryderske og andre moralsk forkomne Børn, har det vist sig, at den allerstørste Del af disse kan reddes for Samfundet[18]. Og naar henses til, at netop disse Børn — i Reglen forkomne og degenererede Børn af Alkoholister, Forbrydere, løsagtige Kvinder o. l. — hvor en saadan systematisk Behandling forsømmes, danne Hovedstaben af den opvoxende Forbryderslægt, synes dette paa den mest afgjorte Maade at modsige den Paastand, at Hovedmængden af Forbryderne ere fødte Forbydere, som paa Grund af medfødte organiske Fejl maa begaa Forbrydelser, altsaa ere fra Fødselen uforbederlige og upaavirkelige. Heller ikke maa det i denne

---

[18] Jfr. Betænkning fra Kommissionen angaaende Statstilsyn med Børneopdragelsen S. 12 og 31.

Forbindelse overses, at Historien afgiver talrige Exempler paa, at større Forandringer i de sociale Livsvilkaar, der skyldes ydre temporært virkende Aarsager, Krige, Revolutioner og andre sociale Opløsnings- eller Gæringstilstande, national Undertrykkelse[19], Hungersnød o. l. have havt paaviselige Forskydninger i Kriminaliteten til Følge.

I Nutiden har den Anskuelse vundet stærkt Overhaand, at Forbrydelsen er et Produkt af individuelle (medfødte eller erhvervede) og mere almindelige, ydre (sociale) Faktorer. Man frakender ingenlunde de individuelle Egenskaber, navnlig heller ikke de medfødte (nedarvede) Afvigelser fra Normalen[20], en særdeles væsentlig Betydning som disponerende til Forbrydelsen. Derfor beholde de kriminalantropologiske Undersøgelser, hvad enten de særlig tage Sigte paa anatomiske, biologiske eller psykologiske[21] Ejendommeligheder hos Forbryderne, deres store Værd, ja ere i Virkeligheden ganske uundværlige for Læren om Forbrydelsens Aarsager. Det hævdes blot, at ved Siden af disse medfødte Egenskaber, der betinge efter Omstændighederne svag eller dog stærkt begrænset Intelligens, stærke Drifter, svagt udviklet Følelsesliv (manglende Medfølelse, Æresfølelse, Sandhedskærlighed), mangelfuld Arbejdsenergi, Svaghed overfor Fristelser, med andre Ord en impulsiv, ubehersket eller slap Karakter, ere ydre ved Samfundsforholdene mere eller mindre betingede Omstændigheder —

[19] Jfr. som Exempler fra nyere Tid Røveruvæsenet paa Balkanhalvøen, tidligere i Italien, Fenniernes Forbrydelser i Irland; Mafiaens og Camorraens Sammenhæng med Latifundiesystemet i Syditalien.

[20] Det erindres, at her ikke tales om saadanne Afvigelser, der føre til at stemple den paagældende som sindssyg eller aandssvag og derfor som utilregnelig.

[21] Jfr. af den herhenhørende Literatur bl. a. Despine: Psychologie naturelle; Ω Σ: Die Verbrecherwelt von Berlin i Z. IV, V og VI; Laurent: Les habitués des prisons de Paris (anm. i T. f. F. 1893 S. 166 flg. af C. Torp), jfr. ogsaa flere af de ovenf. i Note 14 nævnte Værker.

Opdragelse, Omgivelsernes Paavirkning, Arbejdsforhold, Nød, Udskejelser etc. — af største Betydning for Forbrydelsens Tilblivelse[22]. I hvilket Forhold hver af disse Faktorer maa antages at medvirke til Forbrydelsen, er derimod og vil sikkert endnu længe være Genstand for Strid. En sikker Besvarelse af dette Spørgsmaal vanskeliggøres ikke blot derved, at de Undersøgelser, der foreligge saa vel angaaende Forbryderens antropologiske Særegenheder som angaaende de ydre Forholds Indvirkning, endnu ere i høj Grad ufuldstændige[23], men hertil bidrage navnlig ogsaa to andre Omstændigheder.

(árl) For det første maa det sikkert erkendes, at de to Faktorer i mange, deriblandt i de praktisk vigtigste Retninger gribe saaledes over i hinanden, at det er særdeles vanskeligt om ikke umuligt at udrede, hvor den enes Indflydelse begynder og den andens hører op. Exempelvis er der næppe Tvivl om, at Alkoholmisbrug ialtfald i mange Nationer og Samfundslag er en af de hyppigste Aarsager til Forbrydelsen[24].

[22] Jfr. blandt Forfattere af denne Retning bl. a. Prins: Criminalité et Répression; s. F.: Criminalité et l'Etat social; s. F.: Science pénale et droit positif S. 298 flg.; Tarde: Criminalité comparée; Tallack: Penological and preventive principles; W. D. Morrison: Crime and its causes; Wargha: Die Abschaffung der Strafknecthschaft særlig I. S. 176 flg. og S. 209 flg.; v. Liszt i Z. IX. S. 458 flg. o. fl. St.; Sichart: Ueber individuelle Faktoren des Verbrechens i Z. X. S. 36 flg.; og blandt de mere populære Behandlinger af Æmnet Aug. Goll: Forbrydelse og Foraarsagelse i Dansk Tidsskrift 1900.

[23] Om de Bidrag til Besvarelse af disse Spørgsmaal. som en rationelt indrettet Kriminalstatistik vil kunne yde, se bl. a. Morrison S. 1 flg.

[24] Jfr. bl. a. A. L. Schou i U. f. R. 1903 S. 356 flg.; Chr. Geill i T. f. F. 1903 S. 155 flg.; A. Baer: Der Alkoholismus (1878) S. 337 flg.; s. F.: Die Trunksucht und ihre Abwehr (1890) S. 39 flg. med en meget righoldig Litteraturangivelse. Aschaffenburg i Z. XX. S. 80 flg. Laurent: Les habitués des prisons de Paris S. 297 flg. anslaar Antallet af de Tilfælde, hvor Alkohol er den egentlige Aarsag til Forbrydelsen, til 80 à 90 pCt.; Af Ducpétiaux anslaas Tallet for Belgien til c. 80 pCt., af Wieselgren for Sverige (1887) til c. 70 pCt. Disse Tal gælde kun for Mænd.

Ikke blot begaas et stort Antal Forbrydelser under direkte Indflydelse af Nydelsen af Alkohol, men dennes indirekte Virkninger ere sikkert ikke mindre. Dels vil fortsat Drikkeri ødelægge den paagældendes Karakter, undergrave hans Arbejdslyst og Arbejdsevne, ofte føre til Forsømmelse af Omsorgen for Kone og Børn med deraf følgende Opløsning af Hjemmet, Slagsmaal, Nød, Børnenes Udnyttelse til Tiggeri etc. Dels vil den Omstændighed, at Forældrene eller en af disse er Dranker eller blot i Konceptionsøjeblikket har været beruset, kunne medføre en alvorlig arvelig Belastning af Afkommet. Her, saa vel som hvor Belastningen kan skyldes andre Forhold, vil det, naar ogsaa Barnet gaar den slagne Vej gennem Drik til Forbrydelse, kunne være særdeles vanskeligt at paavise, om og i hvilken Grad dette Individs hele Tilstand skyldes medfødte Anlæg (arvelig Belastning) eller slet Opdragelse (Drankeres Børn blive i Reglen forsømte) og Samfundslivets Indflydelse iøvrigt (Nød, slet Selskab, Skuffelser i Kærlighed etc.); og endnu vanskeligere er det at fastslaa, om den arvelige Belastning væsentlig skyldes Forældrenes Drikkeri eller en direkte Nedarvning af en Hjærnedefekt (manglende Modstandsevne), der saa vel hos Ascendensen som hos Afkommet er den egentlige Aarsag baade til Drikfældigheden og den forbryderske Tilbøjelighed[25].

Dernæst er der næppe Tvivl om, at henholdsvis de medfødte, individuelle og de ydre, samfundsbestemte Faktorers Indflydelse er i højeste Grad varierende for de forskellige Individer. At de sidstnævnte Momenter ere de absolut overvejende i mangfoldige Tilfælde, hvor en Person, der hidtil har ført en ulastelig Vandel, ved Nød, tilfældig (ikke vanemæssig) Alkoholnydelse, en ved grov Fornærmelse fremkaldt ophidset Sindstilstand, Frygt o. l. er foranlediget til at begaa en Forbrydelse, der staar som enestaaende Be-

[25] Jfr. bl. a. Kurella: Naturgeschichte des Verbrechers S. 146 og S. 173 flg.

givenhed i hans Liv, er vel klart. Men langt vanskeligere stiller Sagen sig, hvor saadanne særegne Anledninger til Forbrydelsen ikke foreligge og navnlig, hvor Forbrydelsen har antaget en vanemæssig eller erhvervsmæssig Karakter eller iøvrigt tydeligt bærer Spor af at være Udslag af mere almindelige Karakteregenskaber hos den paagældende. Her er det ofte særdeles vanskeligt at oplyse, om de nu tilstedeværende Karakteregenskaber nærmest ere den oprindelige Aarsag til Personens Fald eller Virkninger af et Liv, paa hvis Gang ydre Forhold have havt afgørende Indflydelse. Saa vigtig Paavisningen heraf er for en rigtig Kriminalpolitik, jfr. nedf. under IV, saa sikkert maa det erkendes, at den videnskabelige Forskning ialtfald endnu ikke yder tilstrækkeligt Materiale til at opstille blot nogenlunde sikre Regler for Afgørelsen af dette Spørgsmaal. For den praktiske Strafferets Behov vilde det nu ogsaa i Reglen være fyldestgørende, naar blot tilstrækkelig bestemte Kendemærker til Forbryderens Karakteristik, saaledes som han paa Undersøgelsens Tid er, kunde fastslaas, idet dette maatte være afgørende for den strafferetlige Behandling. Ud fra dette Synspunkt ere de Bestræbelser, man har gjort for at finde et fast Grundlag for en Klassificering af Forbryderne, baade naturlige og berettigede, om end de Forsøg, som hidtil ere gjorte, f. Ex. Inddelingen i Lejlighedsforbrydere og Vaneforbrydere (Wahlberg m. fl.) eller den af andre forsøgte Tredeling[26], næppe kunne siges at være helt fyldestgørende. Paa Videnskabens nuværende Standpunkt maa man sikkert nøjes med den Erkendelse, at man endnu er meget langt fra at kunne give en paa det store Flertal af Forbrydere anvendelig Klassificering. Kriminalantropologien er ialtfald endnu langt fra at kunne angive tilstrækkelig sikre ydre Momenter hertil; og det Supplement, som den gennem Straf-

[26] Jfr. E. Olrik i T. f. Rvdsk. 1893 S. 27 flg. og 153 flg.; i samme Retning allerede v. Kirchenheim i Fortalen til Fraenkels Oversættelse af Lombrosos ovenf. ved Note 12 anførte Værk.

fuldbyrdelsen vundne Indsigt i Forbryderens Natur kan yde, kræver ialtfald længere og i Reglen gentagne Erfaringer. Erfaringen viser os vel, at mange Forbrydere standse paa Forbryderbanen efter et enkelt eller enkelte Fejltrin, der følgelig maa antages at være fremkaldte ved særlige ydre Omstændigheder (egentlige Lejlighedsforbrydere). Men kun forholdsvis sjældent ville Omstændighederne selv ved første Gang begaaet Forbrydelse paa Forhaand begrunde en sikker Dom herom. Desuagtet bør den paagældende, hvor Forholdene ikke positivt udelukke denne Antagelse, behandles efter de Regler, som af kriminalpolitiske Grunde opstilles for Behandlingen af Lejlighedsforbryderne, jfr. ndf. under III. Omvendt belærer Erfaringen os om, at et betydeligt Antal Forbrydere praktisk set ere upaavirkelige, uforbederlige [27], og Kriminalpolitiken kræver, jfr. nedf. under III, at disse undergives en særlig derved bestemt Behandling. Men Antropologien er ialtfald endnu ikke i Stand til — om den nogensinde vil blive det — at angive bestemte ydre Degenerationstegn eller bestemte fysiologiske og psykologiske Kendemærker, fra hvilke der med Sikkerhed kan drages Slutninger om, at Personen hører til denne Kategori [28]. For at henføre nogen til denne maa det derfor ialtfald kræves, at den gennem stedfunden Straffuldbyrdelse indvundne Erfaring bekræfter, at denne bestemte Person er uimodtagelig for Paavirkning gennem Straf. Hvad endelig den store Gruppe af Forbrydere angaar, som ikke kan henføres til nogen af de nævnte to Klasser, vilde det sikkert være forfejlet at opfatte den som en Enhed. Ganske afset fra alle dem, der senere ville vise sig at høre til Gruppen „de uforbederlige", uden at dette endnu

Erfaringen viser:

---

[27] Dermed er ikke sagt, at de paagældende oprindelig ere uforbederlige (fødte Forbrydere).

[28] Jfr. herved Forhandlingerne paa Dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 94—95 o. fl. St. Cfr. Actes du Congrès de St. Petersbourg III S. 413 flg.

lader sig godtgøre, maa det sikkert erkendes, at denne Gruppe rummer Forbrydere af højst forskellige Typer. — Som en ejendommelig Gruppe af Forbrydere, der ganske vist hyppigt vil ende som uforbederlige, men som ogsaa, inden dette kan konstateres, kræver en ganske særlig Behandling[29], er der først Grund til at udsondre de professionelle Forbrydere, dem, for hvem Forbrydelsen er bleven den egentlige Levevej, og som, idet de dyrker denne, have opgivet at søge lovligt Erhverv. Dette kan forekomme ikke blot ved Tyveri og andre Berigelsesforbrydelser, men ogsaa ved andre Forbrydelser (Rufferi, Fosterfordrivelse, Giftblanderi, Kvaksalveri m. m.). Hvor den erhvervsmæssig drevne Forbrydelse er særlig farlig og erfaringsmæssig vidner om en indgroet forbrydersk Tilbøjelighed, kan et rent Sikkerhedshensyn vistnok endog berettige Samfundet til praktisk talt at behandle de paagældende paa lignende Maade som de uforbederlige[30]). Men selv afset fra de professionelle Forbrydere rummer denne Gruppe endnu væsentlig forskellige Arter af Forbrydere. Iøjnefaldende er saaledes ofte Forskellen mellem de impulsive eller af stærke Drifter beherskede Naturer[31] og de oftest godmodige, i Reglen noget sløve Personer, hvis fremtrædende Egenskab er Karaktersvaghed (svagt udviklet Energi, ringe Modstandskraft overfor Fristelser etc.)[32]. Men der mangler — ialtfald hidtil — det fornødne Erfaringsgrundlag for en Inddeling af de til

---

[29] Jfr. Lamasch i Z. IX S. 431 flg. og særlig for det professionelle Tyveris Vedkommende Ussing i Forhandlinger paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 57 flg.

[30] Jfr. i denne Retning Norsk Strfl. (1902) § 65, cfr. norsk Udk. (1896) § 65 og Motiver S. 113 flg. Cfr. herved schweizisk Udk. (1896) Art. 45.

[31] Exempler herpaa ville navnlig være hyppige blandt dem, der begaa Drab, Voldshandlinger, visse Sædelighedsforbrydelser, Krænkelser af offentlige Myndigheder m. fl.

[32] Hovedexempler herpaa findes bl. a. mellem Løsgængere, Betlere, visse Bedragere (Kassebedrøvere), visse Tyve (simple ikke forud planlagte Tyverier), svigagtige Fallenter m. fl.

disse forskellige Underarter hørende Personer i bestemt afsondrede Grupper, der kunne tænkes at danne Udgangspunktet for skarpt adskilte Behandlingsmaader. Navnlig hvor Alkoholmisbrug o. l. kan antages at have havt Indflydelse paa den paagældendes Handlinger, udviskes let de typiske Kendetegn. Det er derfor næppe muligt at tage Hensyn til de her forekommende Forskelligheder paa anden Maade end ved at aabne Retsanvendelsen Adgang til en vidtgaaende Individualisering efter de enkelte Tilfældes Beskaffenhed.

III. Som allerede tidligere bemærket hører til Straffens Særegenheder, naar den ses i Forhold til de fleste andre Former af Retshaandhævelse, en særlig Usikkerhed i Virkningen. Hvad enten man nærmest har Straffens Indvirkning paa det enkelte Individ eller dens mere almindelige Virkning (Generalprævention) for Øje, er det, naar en strafbar Lovovertrædelse foreligger, i særlig Grad usikkert baade, om overhovedet Straf kan ventes at ville virke — ofte tillige, om den er nødvendig — og navnlig, hvorledes Straffen maa være for at virke overfor et Individ af den givne Art eller maaske rettere overfor dette bestemte Individ. Deraf følger det, at medens f. Ex., naar et til Erstatning forpligtende Forhold foreligger, den oprettende Retshaandhævelses Opgave alene er at konstatere Skadens Størrelse samt selvfølgelig, at Erstatningsbetingelserne foreligge, idet da Retshaandhævelsesvirkningen som Regel er given, uforanderlig og ens for alle, saa kan, naar der er Spørgsmaal om Straf, et saadant almengyldigt Forhold mellem Aarsagen (Forbrydelsen) og Virkningen (Straffen) ikke opstilles, ialtfald naar man opgiver at søge Straffens (eneste) Formaal i den retfærdige Gengældelse. Her rejser sig derfor nødvendigvis to Spørgsmaal, som Strafferetsvidenskaben ikke kan skyde fra sig, nemlig dels: bør under givne Betingelser Straf overhovedet anvendes, eller kan og bør Retsordenens Autoritet hævdes uden Anvendelse af Straf? — dels: hvorledes bør Straffen, hvis den skal anvendes, være beskaffen? De her-

Kriminalpolitik: Bør Straf anvendes

hen hørende Undersøgelser, der ofte sammenfattes under Betegnelsen Kriminalpolitik, skulle berøres i dette og det følgende Afsnit.

For saa vidt man ved Læren om Straffen (Poenologien) nærmest har Fremstillingen af de i en given Retsforfatning hjemlede Straffemidler og Reglerne om disses Anvendelse for Øje, har Behandlingen heraf naturligst sin Plads i en anden Sammenhæng, jfr. det følgende: Almindelig Del. Andet Afsnit. Paa dette Sted er det derimod naturligt at gøre nogle Bemærkninger af mere almindelig Art om Straffen som Middel i Kampen mod Kriminaliteten. Ogsaa paa dette Omraade bevæge vi os paa ret usikker Grund, fordi den exakt videnskabelige Undersøgelse af de enkelte Strafarters Virkninger og af Betingelserne for deres Virkning endnu tildels befinder sig i sin første Begyndelse. En enkelt Strafart, Frihedsstraffen og ganske særlig dennes strængeste Form, Strafarbejdet, har ganske vist længe været Genstand for en ret indgaaende videnskabelig Behandling, der ogsaa har ydet meget værdifulde Bidrag til Belysning af dens Betydning og af de forskellige Systemers Værdi. Men selv denne saakaldte Fængselsvidenskab[33] har sit største Værd som Frugten af Enkeltmænds paa en Række Enkeltiagttagelser byggede Erfaringer. Det vigtige for ikke at sige uundværlige Supplement hertil, som en paa en systematisk Masseiagttagelse bygget Undersøgelse kan yde, lader derimod i det hele endnu meget tilbage at ønske, hvilket naturligt forklares derved, at Kriminalstatistiken og ganske særlig dens for denne Undersøgelse vigtigste Gren, Tilbagefaldsstatistiken indtil den nyeste Tid har været lidet tilfredsstillende ordnet, blandt andet fordi den har været baseret

---

[33] Jfr. som Hovedværker K. Krohne: Lehrbuch der Gefängnisskunde; Fr. v. Holtzendorff und E. v. Jagemann: Handbuch der Gefängnisskunde; Beretningerne fra de internationale Fængselskongresser, Blätter für Gefangnisskunde (siden 1867); Revue pénitentiaire (siden 1877) samt Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen (siden 1878).

umiddelbart paa en Sammenligning af Antallet af Domfældelser for første Gang begaaet og for gentagen Forbrydelse indenfor samme Tidsrum og ikke paa en Sammenligning af Antallet af recidiverende Individer med Antallet af dem, der overhovedet vare i Stand til at recidivere.[84] Og for de andre Strafarters Vedkommende er saa vel den videnskabelige Behandling som selve det Materiale, hvorpaa denne skulde bygges, endnu mindre fyldestgørende, om det end maa erkendes, at der i den nyeste Tid er udført og stadig udføres et betydeligt Arbejde paa dette Omraade.

En Betragtning af Strafferettens Historie viser, at Strafarterne vexle med Tiden, idet alt efter Tidens Krav, den fremadskridende Kulturudvikling og Samfundets Opfattelse af Straffens Formaal snart nogle Straffemidler snart andre faa fremherskende Betydning.

Oprindelig opfattes vistnok overalt de fleste Forbrydelser, navnlig for saa vidt de direkte nærmest angreb Enkeltmands Rettigheder som noget Samfundet uvedkommende. Dette overlod derfor til den Krænkede — være sig Enkeltmand, Familien eller Stammen — selv at skaffe sig Oprejsning, og den private Hævn blev saaledes det Udgangspunkt, fra hvilket senere en egentlig Strafferet udviklede sig. For saa vidt Samfundet overhovedet befattede sig med denne Gren af Retshaandhævelsen, bestod det navnlig deri, at det under visse Betingelser anerkendte Privathævnens Berettigelse og støttede denne, f. Ex. ved at erklære Forbryderen for fredløs, men paa den anden Side — i Reglen naar en vis Tid var hengaaet — søgte at fremkalde en Forsoning, hvorved Retten til Blodhævn bortfaldt. Soningsmidlet var i Almindelighed en Pengebod, der tilfaldt den Krænkede. Herved maa dog bemærkes, at man allerede meget tidligt,

[84] Jfr. herved bl. a. O. Köbner i Z. XIII. S. 615 flg. og i Bulletin IV. S. 146 flg. og v. Mayr, Garçon og Köbner i Bulletin V. S. 45 flg. — Hos os er nu ved Justm. Cirk. Nr. 242. 11. Dec. 1896 Betingelsen for en rationel Tilbagefaldsstatistik skabt gennem Indførelsen af forbedrede Strafferegistre paa Grundlag af Straffekort.

vistnok saa langt historiske Oplysninger overhovedet række, har kendt offentlig Straf for enkelte Forbrydelser, der i særlig Grad antages at true Samfundets Interesser, idet de indeholde en direkte Krænkelse af Folket eller Regenten (Forræderi o. l.) eller af Religionen, eller anses som særlig skammelige (saaledes ofte Tyveri). Straffene vare da i Reglen strænge; navnlig benyttes Fredløshed og Livsstraf[35].

Efterhaanden griber Samfundet for den offentlige Freds Skyld mere ind, drager først snævre Grænser for den tilladte Privathævn[36] og ender med at regulere Straffen. Men Udgangspunktet bevarer sin Indflydelse. Forbrydelsen betragtes med de ovenf. anførte Undtagelser fremdeles kun som en Krænkelse af den private[37]. Derfor de paafaldende lave Straffe (Mandebod o. l.) for mange efter Nutidens Begreber grove Forbrydelser samt ialtfald oprindelig Bibeholdelsen af den Regel, at Boden tilfaldt den krænkede. Men Staten nøjes ikke længere med at opfordre til Forsoning; den fremtvinger denne, idet den befaler Forbryderen at yde, den krænkede at modtage Boden (Compositionssystemet).

Først senere trængte, dog ikke uden Tilbagefald til ældre Standpunkter[38], den Anskuelse igennem, at ogsaa Haandhævelsen af de Retsnormer, der beskytte private Rettigheder, er en vigtig Samfundsopgave. Dette giver sig

[35] Jfr. i det hele herved Kolderup-Rosenvinge: Retshistorie S. 272 flg.; Stemann: Retshistorie S. 572 flg.; Matzen: Retshistorie III. S. 1 flg. og S. 14—16; Wilda: Das Strafrecht der Germanen S. 156 flg.; Holtzendorff: Handb. I. S. 21 flg., 51 flg.; Merkel S. 30; Garraud S. 15—17; Makarewicz S. 192 flg.; Löffler I. 1. S. 14 flg. Cfr. angaaende den ældre Romerret og dennes udstrakte Anvendelse af Forbrydelsesbegrebet perduellio v. Bar: Handb. I. S. 4 flg., jfr. særlig angaaende de 12 Tavlers Love S. 17—18.

[36] Jfr. om Talionsprincipets Betydning i saa Henseende v. Bar: Handb. I. S. 9.

[37] Reminiscenser af denne Opfattelse bevares helt ned i den seneste Middelalder, jfr. v. Bar: Handb. I. S. 108.

[38] Jfr. v. Bar: Handb. I. S. 65 flg.

først Udtryk deri, at Bøden fra at være privat Straf efterhaanden gaar over til at tilfalde Staten (Kongen, eventuelt Lensherren)[39]. Herved gør for første Gang det fiskale Element i Strafferetten sig gældende, som senere en Tid spiller en stadig større Rolle[40]. Udviklingen staar i Forbindelse med den stadig stærkere Hævdelse af Statsmagtens og Kirkens Autoritet. Den første ser i Straffen navnlig Midlet til at afskrække fra Forbrydelser, den sidste ser heri ialtfald i senere Tid den retfærdige Gengældelse (Guds Forsoning)[41]. Begge Synspunkter føre til større Strænghed, og dette forklarer for en væsentlig Del det store Spring fra den Mildhed i mange Forbrydelsers Bedømmelse, som f. Ex. hos os endnu var ejendommelig for Provinsiallovenes Tid, til de paafølgende Perioders stigende Strænghed, der gav sig Udtryk i hyppig Anvendelse af Livsstraf — ofte kvalificeret — Lemlæstelse, Kagstrygning, Brændemærkning, Ærens Fortabelse og andre vanærende Straffe, Formuens Forbrydelse, haardt Strafarbejde (i Fæstninger, Galejer osv.), hvorved bemærkes, at man vistnok overalt i vidt Omfang ansaa Domstolene berettigede til at anvende arbitrære Straffe, navnlig ogsaa til efter Omstændighederne at skærpe den lovbestemte Straf, hvorved Døren aabnedes for den største Vilkaarlighed i Strafanvendelsen. For saa vidt Kirken havde Indflydelse paa Strafferetten, anvendtes ogsaa særlig kirkelige Straffe[42], Ban, Exkommunikation, Interdikt, Pønitence,

[39] Merkel S. 201; Garraud S. 30; Stemann: Retshistorie S. 585 flg.; Matzen: Retshistorie III. S. 9 og 13 flg.

[40] Det fiskale Hensyn spiller utvivlsomt en væsentlig medvirkende Rolle ved den en Tid ret udstrakte Anvendelse af saadanne Straffe som Boeslods Forbrydelse, Straf paa yderste Formue, Jords Forbrydelse, jfr. ogsaa den tidligere hyppige Anvendelse af Konfiskationsstraffen. Se angaaende disse Straffe Algreen-Ussing: Haandb. S. 111 flg.

[41] Kolderup-Rosenvinge: Retshistorie S. 302; Matzen: Retshistorie III. S. 22 flg.; Goos I. S. 68; Garraud S. 16; Holtzendorff: Handb. I. S. 45; Krohne S. 8—9.

[42] Jfr. herom v. Bar: Handb. I. S. 71 flg.

aabenbart Skriftemaal, uærlig Begravelse osv., hvilke dog hos os efter Reformationen efterhaanden bortfaldt.

En Reaktion mod hele denne Tendens til Strænghed indtraadte først i den sidste Halvdel af det 18. Aarhundrede. Oplysningsperiodens Forfattere (Thomasius, Voltaire, Howard, Bentham, Beccaria, Filangieri, v. Sonnenfels o. fl.) banede Vejen for en humanere og tillige mere virksom Strafferet. De kvalificerede Dødsstraffe[43], Lemlæstelserne[44], de vanærende Straffe[45] m. m. forsvandt efterhaanden[46] og Frihedsstraffene indtoge den mest fremtrædende Plads[47], samtidig med at Fængselsvidenskabens Udvikling førte til en mere rationel Ordning af disse[48]. Navnlig under Indflydelse af Forbedringsteorien var Tendensen i det hele — om end ikke uden Tilbageslag — en stadig tiltagende Mildhed i

---

[43] Kvalificeret Dødsstraf afskaffedes i Frankrig ved (den ældre) Code pénal 25. Sept. 1791 (indførtes dog for et enkelt Tilfælde igen ved Code pénal 1810 Art. 13). I Danmark blev dens Anvendelse vel efterhaanden væsentlig indskrænket ved forskellige Lovbud, jfr. bl. a. Fr. 27. September 1799 § 5; 4. Okt. 1833 § 10; 26. Marts 1841 § 1, men bortfaldt først ganske ved Strfl. 10. Febr. 1866.

[44] Lemlæstende Straffe afskaffedes f. Ex. i Bayern ved Codex juris Bavarici criminalis (1751), i Frankrig ved Code pénal 25. Sept. 1791, i Danmark ved Fr. 4. Okt. 1833; 11. April 1840 og 15. April 1840.

[45] I Preussen afskaffedes Infamistraffen af Frederik den Store (1755), der allerede i 1744 havde afskaffet Landsforvisningsstraffen. I Danmark afskaffedes de fleste Æresstraffe ved Fr. 11. April 1840 og L. 3. Jan. 1851.

[46] Domstolenes arbitrære Straffemyndighed afskaffedes ogsaa efterhaanden f. Ex. i Østerrig ved Joseph II's Straffelov af 1787, i Frankrig ved Revolutionstidens Lovgivning, navnlig La Déclaration des droits de l'homme Art. VIII; Dekret 19. Juli 1791 og Code pénal 25. Sept. 1791.

[47] Jfr. den østerrigske Straffelov 13. Jan. 1787; den preussiske Landret 5. Febr. 1794; dansk Fr. 20. Febr. 1789; Pl. 15. Jan. 1791; Fr. 5. April 1793; 12. Juni 1816 m. fl.

[48] Jfr. herved Goos I. S. 71 flg.; Holtzendorff: Handb. I. S. 82 flg.; Garraud S. 32 flg.

Behandlingen[49], overfor hvilken i nyeste Tid en Tendens til noget større Strænghed atter spores, der anser den stærkt udviklede „Forbrydervenlighed“ som en sentimental Svaghed.

Ved Valget af Hovedstraffemidlerne have utvivlsomt i Tidens Løb en Række forskellige Hensyn gjort sig gældende. Et af de vigtigste af disse er sikkert den forskellige Betydning, det skiftende Værd, som Samfundsopfattelsen tillægger de forskellige Retsgoder. Ligesom denne Dom er væsentlig bestemmende for Bedømmelsen af de enkelte Forbrydelsers Strafværdighed[50], saaledes er den ogsaa af væsentlig Betydning for Valget af Straffemidler. Samfundet vil nemlig uvilkaarligt ledes til at vælge Strafonderne saaledes, at de ramme de Retsgoder, som til en given Tid særlig skattes[51]. Kun herved bliver Straffen tilstrækkelig effektiv. I et stærkt religiøst og tillige teokratisk Samfund spille de kirkelige Straffe en stor Rolle. Hvor Medborgernes Agtelse anses som det væsentligste Gode, vil der let være Tilbøjelighed til at tillægge de vanærende Straffe en mere fremtrædende Betydning. Frihedsstraffenes alt overvejende og tiltagende Betydning fra Slutningen af forrige Aarhundrede til Nutiden gaar Haand i Haand med de vóxende Krav paa personlig Frihed og det stigende Værd, der tillægges denne, maaske ogsaa med Nydelsesmidlernes tiltagende Mangfoldig-

---

[49] Som et vigtigt Led i denne Bevægelse kan ogsaa nævnes Kampen for Dødsstraffens Afskaffelse, jfr. herom nedf. § 60.

[50] Oprindelig synes man herved navnlig at have lagt Vægt paa, hvem det krænkede Retsgode tilkom — om denne var en Høvding eller en underordnet, en fri Mand eller Træl, Mand, Kvinde eller Barn osv. — Retsgodets Værd afhang af det krænkede Retssubjekts Kvalitet, jfr. Holtzendorff: Handb. I. S. 53; v. Bar: Handb. I. S. 61; Du Cane S. 11; Tarde S. 498; Garraud S. 29; Makarewicz S. 113 flg. samt særlig med Hensyn til Fredsbrud Löffler I. 1. S. 32. Først efterhaanden førtes man til væsentlig udelukkende at lægge Vægt paa det krænkede Retsgodes rent objektive Beskaffenhed — en Sejr for Lighedsprincipet i Strafferetten.

[51] Holtzendorff: Handb. II. S. 435; Tarde S. 496 flg.

hed og Forfinelse som Følge af den fremadskridende Kultur, hvorved de med Frihedsberøvelsen forbundne Savn blive mere følelige. Endelig er det næppe tilfældigt, at der i vor Tid, hvor de økonomiske Interesser træde saa stærkt i Forgrunden, hvor, som man siger, Pengene regere, gør sig en stærk Tilbøjelighed gældende til at udvide Bødestraffens Omraade og gøre dens Gennemførelse (saa vel som den krænkedes Ret til Erstatning) mere effektiv[52].

Men ved Siden heraf er den hele i et givet Samfund herskende Kulturtilstand naturligvis af afgørende Betydning for Valget af Strafarterne. I en barbarisk eller dog raa Tidsalder, hvor Agtelsen for Liv og Lemmer er ringe, er det paa den ene Side forklarligt, at Angreb paa disse Goder straffes mildt (Mandebod o. l.), paa den anden Side naturligt, at Samfundet griber til de yderste Midler (Livsstraf, Lemlæstelse, Fredløshed), hvor det virkelig føler sine Interesser truede. Den med en mere udviklet Kultur følgende Humanitet føler derimod en uvilkaarlig Uvilje overfor alle brutale Straffemidler. Rolige Perioder med en stærk og stabil Samfundsmagt kunne nøjes med milde Straffe, medens lange Krige eller indre Omvæltninger, under hvilke Forbryderhæren truer med at tilintetgøre al Retssikkerhed, fremkalde Anvendelsen af haarde og voldsomme Straffemidler. Ogsaa den skiftende Opfattelse af, hvad der skal anses som Straffens Hovedformaal er utvivlsomt i denne Henseende af væsentlig Betydning.

Dommen om de enkelte Strafarters praktiske Tjenlighed afhænger dels af, hvad man ved Straffen vil opnaa, dels af den praktiske Erfaring om, hvorledes det enkelte Straffemiddel virker, være sig i al Almindelighed eller

[52] Garofalo: Riparazione alla vittima del delitto; Prins: Criminalité et répression S. 107 o. fl. St.; s. F.: Science pénale S. 391 flg. og 479—81; Tarde S. 497—98; Rosenfeld i Bulletin III. S. 135 flg.; v. Liszt sammesteds S. 220; s. F. i Z. X. S. 65 flg.; Forhandl. paa Dansk Kriminalistforenings 1. Aarsmøde S. 124 flg.; 2. Aarsmøde S. 190 flg.

overfor bestemte Klasser af Forbrydere. Angaaende det første, Spørgsmaalet om Straffens Formaal, henvises til Fremstillingen ovenfor i § 2, hvoraf fremgaar, at nærværende Fremstilling bygger paa den Forudsætning, at de Opfattelser, der i Straffen se den retfærdige Gengældelse, og som iøvrigt ganske maatte blive Svaret skyldige paa det Spørgsmaal, hvilke Strafarter der bør anvendes, maa forkastes, og at de forskellige saakaldte relative Straffeteorier vel for saa vidt ere paa ret Vej, som de i Straffen se et Værn for Samfundets Sikkerhed, et Kampmiddel mod Forbrydelsen, men fejle deri, at de fremhæve et enkelt af Straffens Formaal som det eneste. Ved Dommen om Strafarternes Tjenlighed bør da samtlige Straffens Formaal haves for Øje. Paa den ene Side kræver Hensynet til Almenvirkningen, at Straffemidlet er egnet til at styrke Retsbevidstheden og overhovedet modvirke forbryderske Tilbøjeligheder i Almindelighed (Generalprævention)[53]. Straffen skal være exemplarisk, derfor maa den som Regel være en virkelig Lidelse; der maa altid kræves stærke Grunde hentede fra Hensynet til Forbryderen for at give den en Skikkelse, hvorved denne Egenskab ved Straffen fordunkles. Dog maa det ogsaa allerede fra dette Synspunkt fordres, at Straffemidlet ikke støder an mod den herskende Samfundsopfattelse hverken i Almindelighed eller ved sin Anvendelse i de enkelte Tilfælde[54]; thi den offentlige Retsbevidstheds Støtte er en væsentlig Betingelse for

[53] Jfr. navnlig Janka: Die Grundlagen der Strafschuld S. 55—56, hvor dette Hensyn dog for ensidigt fremhæves. Jfr. endvidere Lamasch i Z. IX. S. 425—27; Hagerup i Forhandl. ved den norske Kriminalistforenings første Møde S. 10 flg.; Appelius i Z. XII. S. 33; Garraud S. 14, 200; Du Cane S. 1—2; v. Liszt § 16. III; Løffler i Bulletin VI. S. 387 flg. Dette Hensyn overse Gengældelsesteorierne ofte ganske, jfr. f. Ex. Wahlberg i H. H. II. S. 437. c.

[54] Jfr. om den væsentlig negative Funktion, som tilkommer „Retfærdighedsideen" navnlig ved Strafudmaalingen, Lamasch i Z. IX. S. 451 og XV. S. 640—41.

Straffens Nytte[55]. — Paa den anden Side bestemmes Dommen lige saa afgjort ved Hensynet til Straffens Virkning overfor Forbryderen selv (Specialpræventionen). Et Straffemiddel, som overfor ham maa antages at forfejle sin Virkning, eller som her gør mere Skade end Gavn, maa som Regel ubetinget forkastes, selv om det f. Ex. i Generalpræventionens Tjeneste kunde gøre Nytte. Den ofte rejste Strid om, hvilket af disse Hensyn der bør have Overvægten, er ret ørkesløs, idet der overhovedet ikke kan gives noget almengyldigt Svar derpaa. Som allerede i § 2 samt ovenf. under II. berørt maa der ved Straffen ikke blot forfølges en Flerhed af Formaal, men de forskellige Formaal faa ogsaa en forskellig Vægt og Betydning overfor de forskellige Klasser af Forbrydere. Dette maa for det første faa afgørende Indflydelse ved Valget mellem de enkelte Strafarter set fra selve Specialpræventionens Standpunkt. Det nytter ikke at vælge et blot afskrækkende eller et opdragende Straffemiddel overfor de uforbederlige, ligesom det allerede med selve Forbryderen for Øje vilde være urimeligt at anvende en blot afskrækkende Straf overfor den professionelle Forbryder, der trænger til en egentlig Tugt, eller at anvende en væsentlig opdragende Straf overfor den ufarlige Lejlighedsforbryder, der nærmest trænger til en moralsk Opstrammer, jfr. nærmere nedf. Men dette maa endvidere faa en væsentlig Indflydelse paa, hvilken Vægt der i det givne Tilfælde maa lægges paa Hensynet til Generalpræventionen, hvor dette kolliderer med Hensynet til Specialpræventionen. Saaledes vil det, hvor Talen er om en første Forbrydelse, begaaet af en Person, som ventelig ved lempelige Midler kan bringes paa ret Vej, medens Faren for, at f. Ex. en Frihedsstraf vil have skadelige Følger, er nærliggende, være fuldt forsvarligt, at anvende Strafformer, mod hvilke der fra Generalpræventionens

[55] Wahlberg i H. H. II. S. 435; Tarde S. 507 flg; Gauckler i Bulletin X. S. 431 flg.

Standpunkt ellers vilde kunne rejses endog ret alvorlige Betænkeligheder, jfr. nedf. om de betingede Straffedomme. Omvendt vil det overfor Personer, der nærmest maa anses som uforbederlige, men som ere saa lidet farlige, at en varig Uskadeliggørelse synes at være en uforholdsmæssig haard Foranstaltning, kunne være forsvarligt at anvende endogsaa gentagende Gange Straffe, der erfaringsmæssig ikke kunne ventes at ville have nogen blivende Virkning paa den straffede selv — fordi Hensynet til Generalpræventionen kræver dette. Maalet maa derfor være i videst mulige Omfang og under størst muligt Hensyn til det enkelte Tilfældes Beskaffenhed at søge Straffens forskellige Opgaver fyldestgjorte; og de Strafarter bør derfor foretrækkes, som mest fuldkomment og harmonisk kunne tjene de forskellige Formaal, hvortil navnlig kræves, at Straffens gavnlige Virkning i en Retning saa lidt som muligt opvejes ved uheldige Virkninger i andre Retninger. Herved maa endelig tages i Betragtning, at der paa den ene Side ikke med Straffen bør gøres større Indgreb i Individets Retsgoder, navnlig ikke tilføjes større Lidelse, end Øjemedet kræver og den til Samfundets Kulturstandpunkt svarende Opfattelse af Moralens og Humanitetens Krav tilsteder, og at der heller ikke herved paalægges Samfundet større Ofre, end det, der kan ventes opnaaet, er værd — hverken direkte gennem Udgifterne ved Straffens Fuldbyrdelse eller indirekte gennem Tab af Arbejdskraft og f. Ex. derved, at Familien længere end fornødent berøves sin Forsørger. Dette vejer saa meget tungere, som det jo i Reglen er de lovlydige Borgere, der maa bære Tabet, da Forbryderen kun undtagelsesvis selv kan dække de med Straffen forbundne Udgifter.

IV. Blandt de Strafarter, som der efter Nutidens Kulturstandpunkt overhovedet kan være Tale om, at bringe til Anvendelse[56], have Formuestraffene (Bøder) og Friheds-

[56] Her bortses ganske fra saadanne i den ældre Ret kendte Straf-

straffene i alle moderne Retsforfatninger den langt overvejende Betydning. — Dødsstraffen spiller i Nutidens Strafferet, hvor den ikke helt er afskaffet, kun en ganske underordnet Rolle. De legemlige Straffe ere i de allerfleste Lande afskaffede eller anvendes kun som Disciplinarmidler i Fængsler og Strafanstalter. Den begrænsede Anvendelse, som de udenfor det sidstnævnte Tilfælde endnu have efter enkelte Lovgivninger, saaledes den danske, er Genstand for en saa enstemmig Fordømmelse fra alle Sagkyndige, at den tør forudsættes at staa for Fald.[57] Overfor Børn og

---

arter som Lemlæstelse, Brændemærkning, Kagstrygning, Infamistraf, Gabestok o. l. vanærende Straffe m. fl., som ere uforenelige med vor Tids Tænkemaade. Ogsaa Deportationsstraffen, der i nyeste Tid har været Genstand for indgaaende Undersøgelser, forbigaas her, da ialtfald hos os de praktiske Forudsætninger for dens Anvendelse ganske mangle.

[57] Paa anden Maade end som Disciplinærstraf anvendes Legemsstraf nu i egentlige Kulturstater kun i England og Danmark; begge Steder kun i meget begrænset Omfang. I Norge er den bortfalden ved Strfl. 22. Maj 1902, i Rusland ved keiserlig Naadesakt af 11. Aug. 1904. De Forslag om fornyet Indførelse af Pryglestraf, som af og til ere fremkomne, jfr. bl. a. Z. XI. Beilageheft S. 6, 22, 28—29, 35, 42—49, XV. S. 734—37; A. Hänschell i U. f. R. 1895 S. 119, have ikke mødt nogensomhelst Sympati, jfr. Vargha II. S. 360; Krohne S. 221; Merkel S. 220; R. S. Gram i T. f. F. 1895 S. 1 flg.; T. f. F. 1896 S. 12 flg. og 259; Thyrén: Bilag II til 9. nord. Juristmødes Forhandl. S. 9 flg.; Urbye samme Forhandl. S. 46 flg. m. fl. — Spørgsmaalet om Anvendelse af Pryglestraf overfor visse af voxne Personer begaaede Voldsforbrydelser rejstes hos os under Forhandlingerne om L. Nr. 80. 11. Maj 1897, men mødte da saa afgjort Modstand, at Forslaget ikke fik praktisk Betydning. Tanken optoges imidlertid i 1903 igen af Regeringen, og Anvendelse af legemlig Straf overfor voxne Personer, der var afskaffet ved Strfl. 10. Febr. 1866 og Strfl. f. Krigsm. 7. Maj 1881, er nu paany hjemlet ved Straffelovstillæg 1. April 1905 § 5, skøndt Forslaget herom baade i og udenfor Rigsdagen fra næsten alle Sagkyndige mødte den stærkeste Modstand, jfr. herved bl. a. Diskussionsmøde i Dansk Kriminalistforening d. 26. Novbr. 1903. Kjøbenh. 1903; Pryglestraffen. Udgivet af Medlemmer af Dansk Kriminalistforenings Bestyrelse. 1904.

unge Mennesker, hvor deres Anvendelse hidtil har været hjemlet i dansk Ret, virke de let forraaende, medens deres afskrækkende Virkning erfaringsmæssig er meget ringe.[58] Og deres Anvendelse overfor voxne Personer rammes foruden af disse Indvendinger af den Betragtning, at de tilintetgøre den sidste Rest af Æresfølelse hos den skyldige og derved modvirke den ved Straffen tilstræbte Indvirkning paa Karakteren, samt at de indføre et Element i den strafferetlige Behandling, som strider mod hele Nutidens Kulturopfattelse. — De Straffe endelig, der bestaa i Fortabelse af særlige Rettigheder, finde i det væsentlige kun Anvendelse ved Forbrydelser i særlige Forhold, der falde udenfor den egentlige Kriminalitets Ramme. Samtlige disse Strafarter kunne derfor her lades ude af Betragtning. Af de i nyere Lovgivninger kendte Straffe blive da kun Bødestraffen og Frihedsstraffene tilbage. Og at disse ogsaa fremtidig ville blive de egentlige Hovedstraffe, kan anses som givet. Dermed er dog ikke sagt, at de altid og under alle Former ere formaalstjenlige. Den Erkendelse har tværtimod i nyere Tid vundet stærk Indgang, at netop den Ordning af disse Straffemidlers Anvendelse, som hjemles ved de fleste nugældende Straffelove, for en væsentlig Del er ganske ufyldestgørende. Kritiken af den gældende Ordning retter sig først og fremmest mod det Omfang, i hvilket Straf overhovedet og særlig Frihedsstraf anvendes. Fra forskellige Synspunkter gøres det gældende, at der overhovedet i Nutiden straffes for meget. For saa vidt der herved sigtes til, at Kredsen af strafbare Retsbrud drages for vidt, idet Retshaandhævelsens Formaal navnlig ved mange nu strafbare Smaaforseelser tilstrækkelig vil kunne naas uden Anvendelse af Straf[59], skal dette Spørgsmaal ikke paa dette Sted optages til Drøftelse. Der er næppe heller Anledning

[58] Jfr. Aug. Goll: Lidt Statistik til Belysning af Legemsstraffens Virkninger. Bilag til 9. nord. Juristmødes Forhandlinger.

[59] v. Liszt § 15. II.; Dalcke i Z. XII. S. 657, 684.

til at komme nærmere ind paa den Opfattelse[60], at Straf i de hidtil kendte Former helt bør undgaas og erstattes med en Slags opdragende Forsorg fra Samfundets Side. Dette skyder sikkert langt ud over Maalet. Derimod maa det utvivlsomt erkendes, at Straf i vor Ret og de fleste Lovgivninger hidtil er bleven anvendt overfor en Række Personer, som enten slet ikke eller kun undtagelsesvis bør straffes. Dette gælder for det første Børn og ganske unge Mennesker. At det er ganske forfejlet at straffe Børn, og at derfor den kriminelle Lavalder, der hidtil i de fleste Lande har været lavere, bør sættes op til 14 à 15 Aar og Straffen for Børn erstattes med Opdragelsesforanstaltninger, erkendes nu almindeligt[61]. Ligeledes at Tvangsopdragelse i vid Udstrækning bør kunne træde i Stedet for Straf overfor unge Mennesker (indtil 18 à 21 Aar). For dansk Rets Vedkommende bemærkes, at den kriminelle Lavalder, der hidtil var 10 Aar, ved Straffelovstillæg 1. April 1905 § 15 er forhøjet til 14 Aar, ligesom Behandlingen af forsømte og forbryderske Børn nu er bleven lovordnet ved L. om Behandling af forbryderske og forsømte Børn og unge Personer 14. April 1905. Dernæst bør Anvendelse af Straf ubetinget være udelukket overfor Sindssyge og Aandssvage (Idioter) ligesom den overfor andre aandelig defekte Personer ofte bør erstattes ved andre Foranstaltninger, jfr. nærmere nedf. §§ 29 og 30. — Endelig vil det overfor begyndende Forbrydere i stort Omfang være anbefalelsesværdigt at aabne Adgang ialtfald til betinget Straffrihed, jfr. herom nærmere strax nedf.

Hvad dernæst de enkelte Strafarter angaar, har Kri-

---

[60] Vargha: Die Abschaffung der Strafknechtschaft.

[61] Jfr. Appelius: Die Behandlung jugendlicher Verbrecher und verwahrloster Kinder; Lenz: Die Zwangserziehung in England; Verhandlungen der deutschen Landesgruppe J. K. V. i Z. XIII. S. 741 flg.; Betænkning fra Kommissionen angaaende Statstilsyn med Børneopdragelsen S. 24 flg.; Norsk Lov 6. Juli 1896; Forhandlinger paa Dansk Kriminalistforenings 1. Aarsmøde S. 170 flg.

tiken i nyere Tid ganske særlig været rettet imod de korte Frihedsstraffe. I dansk Ret som i de fleste fremmede Retsforfatninger[62] danne de for Tiden overfor alle begyndende og ikke særlig grove Forbrydere Tyngdepunktet i den hele strafferetlige Behandling[63]. Men der er sikkert i alt væsentligt Enighed om, at den kortvarige Frihedsstraf hverken opfylder det Øjemed at forbedre, at afskrække eller at uskadeliggøre[64]. Nogen varig, gavnlig Indflydelse paa Forbryderens Karakter har den som Regel ikke, dels fordi dette kræver Tid, og dels fordi en hensigtsmæssig Behandling af Fangen saavel gennem Tvang til Arbejde som ved moralsk Paavirkning ved disse Straffe er umulig at gennemføre. Afskrækkende Virkning har den i Reglen heller ikke, især naar den ikke forbindes med andre Onder f. Ex. Sultestraf (Vand og Brød), og oftest selv ikke, om dette sker. Derimod virker den ofte positivt skadeligt.

---

[62] Jfr. angaaende deres Anvendelse i Tyskland bl. a. v. Liszt i Z. IX. S. 740 flg.; i Belgien Wodon og Jaspar i Bulletin V. S. 109—11, jfr. iøvrigt herved Fr. Hagerup Bilag II. til 7. nord. Juristmødes Forhandlinger S. 31. Note 22.

[63] Egentlig Fængselsstraf — altsaa bortset fra Varetægtsarrest, Bødeafsoning m. m. — udstaas her i Landet aarlig af c. 4500 Personer. Den gennemsnitlige Straffetid er næppe over c. 8 Dage, jfr. Torp i Forhandl. paa Dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 2 flg. Det erindres herved, at det store Antal hyppigst forekommende Forbrydelser (simpelt Tyveri, Bedrageri, Vold etc.) ialtfald de første Gange straffes med Fængsel; det samme vil meget hyppig være Tilfældet ogsaa med grove Forbrydelser (f. Ex. grovt Tyveri) begaaet af Personer under 18 Aar.

[64] Jfr. bl. a. Prins: Criminalité S. 91 flg., 64, 112 o. fl. St.; s. F. Science pénale S. 466—68; v. Liszt i Z. IX. S. 737 flg.; Wodon og Jaspar i Bulletin V. S. 108, 113—14; Krohne S. 232—34; Tarde S. 530—31; Hagerup i Forhandl. ved den norske Kriminalistforenings 1. Møde S. 13 flg.; Thyrén: Om affliktiva Straff, Bil. II. til 9. nord. Juristmødes Forhandl. S. 4; Forhandl. paa Dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 1 flg. — Se ogsaa herved Goos: Alm. Retslære II. S. 626, jfr. derimod tildels St. Grundtvig i T. f. F. 1903 S. 2 flg.

Den svækker let Æresfølelsen og Frygten for Fængslet, hvilke hos mange ere de stærkeste Motiver til at modstaa Fristelsen til at begaa Forbrydelser. Naar den udstaas i Fællesskab, bliver den Kilden til megen demoraliserende Paavirkning, og ialtfald vil den let yderligere befæste den Smag for Lediggang, som er den hyppigste Aarsag til mange Forbrydelser. Idet den river den dømte bort fra sin Familie, fra sit Arbejde, gør den dernæst ofte hans Stilling i begge Retninger vanskelig, ja umulig og fjærner herved et af de bedste Værn mod Tilbagefald — og alt dette, uden at der er Udsigt til paa den anden Side herved virkelig at opnaa noget, jfr. ovenf. Dens hyppige Anvendelse overfor lidet betydelige Forseelser af begyndende — endnu ikke professionelle — Forbrydere er særlig uheldig, idet den navnlig ved gentagen Anvendelse i jævnt stigende Maal saa at sige systematisk træner dem til Ufølsomhed ogsaa overfor de mere langvarige og alvorlige Straffe. At den bestaaende Ordning paa dette Punkt virker i høj Grad uheldigt, bestyrkes ogsaa ved den Iagttagelse, at netop disse Straffe levere en særdeles høj Tilbagefaldsprocent[65]. Opgaven maa derfor være i størst muligt Omfang at begrænse Anvendelsen af den korte Frihedsstraf og at erstatte den med andre mere virksomme eller dog mindre skadelige Straffemidler. De Grunde, som ere anførte herimod og til Fordel for Bibeholdelsen af de korte Frihedsstraffe — om end i Reglen i en meget skærpet

---

[65] Bortset fra de af St. Grundtvig i T. f. F. 1903 S. 2 flg. meddelte Iagttagelser, savnes en egentlig Tilbagefaldsstatistik for de korte Frihedsstraffe hos os, men om selve Kendsgerningen ere saa godt som alle Iagttagere her og andetsteds enige. En Bestyrkelse heraf giver ogsaa bl. a. „Statistiske Oplysninger om Fanger indsatte i de danske Strafanstalter i Tiaaret 1. Jan. 1891—31. Decbr. 1900" udg. af Overinspektionen for Fængselsvæsenet, hvor det f. Ex. S. 12—15 oplyses, at Tilbagefaldsprocenten blandt de tidligere (i Reglen med korte Frihedsstraffe) straffede var over 6 Gange saa stor som den tilsvarende Procent for de ikke tidligere straffede.

Form — ere næppe afgørende. Naar man navnlig har anført, at de korte Frihedsstraffe ere billige og ikke for længe rive den skyldige ud af hans Livsvirksomhed[66], er det Fordele, som endog i væsentlig forhøjet Grad i et meget stort Antal Tilfælde kan opnaas ved at erstatte den korte Frihedsstraf med andre Straffe, jfr. strax nedenf., og som i de tilbageblivende — mere alvorlige — Tilfælde, hvor Frihedsstraf maa anvendes, ialtfald som Regel ikke paa langt nær opvejes ved de med den korte Frihedsstraf uundgaaeligt forbundne Ulemper.

Som Erstatning for de kortvarige Frihedsstraffe har man bl. a. foreslaaet Tildelelse af Advarsel, Sikkerhedsstillelse mod fremtidige Retsbrud, udvidet Anvendelse af Bødestraffen og den saakaldte betingede Domfældelse. Det er sikkert navnlig de to sidstnævnte Midler, som i denne Henseende ville faa praktisk Betydning.

Den Tanke, som ligger til Grund for Kravet om Indførelsen af den betingede Straffedom — iøvrigt et lidet heldigt Navn — og som i mange Lande, saaledes nu ogsaa i Danmark[67], har ført til Anerkendelsen af dette Institut, er den, at det i mange Tilfælde, navnlig naar en Person første Gang begaar en Lovovertrædelse[68], der enten i sig selv er mindre betydelig eller er begaaet under særlig undskyldende Omstændigheder vil være saa vel i den paagældendes som i Samfundets Interesse, at han ikke straks rammes af Straffen, idet der vil være mere Haab om at redde ham fra Tilbagefald, naar han foreløbig kun faar en

---

[66] Felisch i Bulletin V. S. 90, jfr. herved Thyrén i Fordhandl. paa 9. nord. Juristmøde S. 35, der ogsaa fremdrager sanitære Hensyn, der dog sikkert ikke spille nogen Rolle i denne Forbindelse, da der selvfølgelig ikke kan være Tale om at anvende egentlig langvarige (f. Ex. fleraarige) Frihedsstraffe som Erstatning for de korte Straffe.

[67] Jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 §§ 20—23.

[68] Eller, selv om han tidligere har forset sig, første Gang begaar en Lovovertrædelse, der kan medføre Frihedsstraf.

alvorlig Advarsel og sættes paa Prøve derved, at det siges til ham: Hvis du i en vis Tid opfører dig vel, slipper du for Straffen; men forser du dig igen, faar du dobbelt Straf. Den gavnlige Virkning af en saadan Udsættelse med Straffuldbyrdelsen vil i høj Grad kunne øges, naar Loven tillader, at den gøres afhængig af, at den paagældende for en Tid tager Ophold i en Opdragelsesanstalt, et Magdalenehjem, et Drankerasyl, et Optagelseshjem eller en lignende Anstalt eller iøvrigt underordner sig den Forsorg, som et Fængselsselskab eller en lignende Institution, der virker til Bekæmpelse af Forbrydelser eller disses Aarsager (Drukkenskaber o. l.) paatager sig[69]. Disse Fordele opnaas og opnaas bedst ved den betingede Domfældelse[70], hvorved den tiltalte altsaa kendes skyldig, men Straffens Fuldbyrdelse udsættes. Den samme Tanke kan, om end ikke i samme Grad, ogsaa realiseres ved, at der gives Adgang til at udsætte selve Domfældelsen[71] eller endog Paa-

[69] Jfr. C. Ussing i Forhandl. paa dansk Kriminalistforenings 1. Aarsmøde S. 65 flg.

[70] Se om betingede Straffedomme bl. a. Goos i T. f. F. 1890 S. 94; Forh. paa 7. nord. Juristmøde S. 107 flg. samt Bil. II.; Forh. paa dansk Kriminalistforenings 1. Aarsmøde S. 61 flg.; Hagerup i T. f. Rvdsk. 1891 S. 448 flg., se ogsaa Litteraturangivelsen S. 455 Noten; v. Liszt i Z. IX. S. 755, X. S. 70; Seuffert: Gutachten i Verhandl. d. 21. deutsch. Juristentages I. S. 227 flg.; Hugo Meyer ibid. S. 206; Gautier i Bulletin V. S. 29 flg.; en Række Meddelelser i Z. XV. S. 723 flg.; Prins: Criminalité S. 105 flg.; s. F. Science pénale S. 500 flg.; Goll i T. f. F. 1893 S. 65 flg. og 95 flg. — Den betingede Domfældelse er indført bl. a. i Belgien ved L. 31. Maj 1888, jfr. L. 27. Juni 1895; i Frankrig ved L. 26. Marts 1891; i Norge ved L. 2. Maj 1894, jfr. nu Strfl. 22. Maj 1902 §§ 52—54; i Portugal ved L. 6. Juli 1893 (jfr. Bulletin VI. S. 219); i Geneve ved L. 29. Okt. 1892; i Vaud ved L. 31. Maj 1897. (Bulletin IX. S. 335); i Valais ved L. 23. Maj 1899 (Bulletin IX. S. 239); i Tessin ved Dekret 14. Novbr. 1899; i Luxembourg ved L. 10. Maj 1892; jfr. ogsaa schweizisk Udk. (1896) Art. 50.

[71] Saaledes i engelsk Ret, jfr. L. 8. Aug. 1887 samt i forskellige engelske Kolonier og nordamerikanske Stater, jfr. navnlig Aschrott:

talen[72]. Endelig kan til en vis Grad Formaalet opnaas ved en regelmæssig Anvendelse af betinget Benaadning umiddelbart efter Domfældelsen[73]. Det maa imidlertid, selv bortset fra mulige statsretlige Betænkeligheder ved en saadan Ordning[74], vel fastholdes, at den betingede Benaadning langt fra medfører de samme Fordele som den betingede Straffedom. Den vil uundgaaelig bevirke en Forhaling af Afgørelsen, der netop i dette Forhold ofte vil være skæbnesvanger for den dømte[75], idet den vil medføre Tabet af Stilling eller hindre ham i strax at søge ny Virksomhed, og den vil medføre, at det hele Instituts praktiske Betydning meget let vil afhænge af en enkelt Mand i Centraladministrationen og derfor ved et Personskifte vil kunne undergaa en gennemgribende Forandring. Overfor de med den betingede Straffedom forbundne Fordele[76] vejer det næppe tungt, at dens Anvendelse noget vil svække Straffetruslens Virkning (Generalpræventionen). Særdeles betydelig vil denne Svækkelse næppe heller blive, naar Institutets Anvendelse begrænses fornuftigt, idet dog altid det med Opdagelsen og Domfældelsen forbundne Onde og den i Dommen liggende meget skærpede Advarsel bliver tilbage.

Aus dem Strafen- und Gefängnisswesen Nordamerikas; endelig i Kanton Neuchatel ved L. 12. Febr. 1892.

[72] Jfr. Goos i Forh. paa 7. nord. Juristmøde S. 131; Nanke i T. f. F. 1890 S. 267 flg. og Forh. paa dansk Kriminalistforenings 1. Aarsmøde S. 87; C. V. Nyholm ibid. S. 105; herimod Thyrén ibid. S. 91 og Torp ibid. S. 103.

[73] Denne Ordning er bl. a. indført i en Række tyske Stater, jfr. herom f. Ex. Bulletin V. S. 529, 536; VI. S. 56 og 409.

[74] Jfr. herom bl. a. Ussing i Forhandl. paa dansk Kriminalistforenings 1. Aarsmøde S. 72—74.

[75] Jfr. Ussing l. c. S. 74—75.

[76] I de fleste Lande have de betingede Straffedomme endnu kun været i Brug saa kort Tid, at sikre Erfaringer ikke kunne ventes at foreligge. Det kan dog bemærkes, at Institutionen i Frankrig og i Schweiz synes at kunne opvise fortrinlige Resultater, idet kun en meget ringe Procent af de betinget domfældte ikke have overstaaet

Ved Siden af den betingede Straffedom vil navnlig Bødestraffen i større Omfang kunne benyttes som Erstatning for de korte Frihedsstraffe[77]. Forudsætning herfor maa det imidlertid paa den ene Side være, at der ved Fastsættelsen af Bødens Størrelse i langt højere Grad end nu almindeligt og muligt tages Hensyn til den skyldiges Formueforhold, idet Bøden ligefrem fastsættes i Forhold til den skyldiges økonomiske Ydelsesevne[78]. Kun derved kan det opnaas, at Bødestraffen for de velhavende bliver tilstrækkelig følelig, og at omvendt Bødens Betaling bliver overkommelig for de økonomisk mindre velstillede[79]. Det sidste er navnlig nødvendigt for at man ikke ad en Omvej — Bødens Afsoning[80] — skal komme tilbage til de korte Frihedsstraffe. Paa den anden Side — og dette er mindst

Prøvetiden, og den almindelige Tilbagefaldsprocent er kendelig aftagen. I Belgien synes Resultatet ikke fuldt saa tilfredsstillende, men dette skyldes sikkert dels en for vidtgaaende Anvendelse af den betingede Straffedom, dels Anvendelsen af en for kort Prøvetid, jfr. herom i det hele Revue pénitentiaire 1902 S. 1139 flg.; Bulletin X. S. 296 flg. (Tarde) og S. 302 flg. (M. R. Béranger).

[77] Det bemærkes herved, at Anvendelsen af betinget Domfældelse ikke bør indskrænkes til de Tilfælde, hvor ellers Fængselsstraf vilde have været at anvende. Den maa navnlig ogsaa kunne træde i Stedet for Bødestraf, jfr. bl. a. Hagerup i T. f. Rvdsk. 1891 S. 453; Ussing i Forhandl. paa dansk Kriminalistforenings 1. Aarsmøde S. 77; saaledes ogsaa Straffelovstillæg 1. April 1905 § 20.

[78] At Bødestraffen skal fastsættes i Proportion til den skyldiges Formue, er iøvrigt ingen ny Tanke. Det foreslaas bl. a. allerede af Montesquieu: L'éprit des loix Liv. VI. Chap. XVIII, jfr. ogsaa Code pénal 25. Sept. 1791.

[79] Til en vis Grad tages disse Hensyn vel overalt, men langtfra tilstrækkeligt, jfr. for dansk Rets Vedkommende Strfl. § 59. Udenfor Straffeloven haves ingen dertil svarende Regel og en analogisk Anvendelse af Strfl.s § 59 vil ialfald i stort Omfang være udelukket ved de stærkt begrænsede Strafferammer og de udenfor Straffeloven gældende Afsoningsregler.

[80] Jfr. angaaende Afsoningens Hyppighed (i Kjøbenhavn) under den gældende Ordning Forhandl. paa dansk Kriminalistforenings 1. Aarsmøde S. 146 flg.

lige saa vigtigt — maa det være en Forudsætning, at Bødens Betaling ogsaa ved andre Midler sikres i langt højere Grad end nu almindeligt og navnlig, at det saa vidt muligt ganske undgaas, at Bøder, saaledes som det endnu tildels er og navnlig har været Tilfældet[81] kunne afsones med nogle faa Dages Fængsel[82]. Til dette Øjemed bør der saa vidt fornødent indrømmes Betalingsfrister og Adgang til afdragsvis Betaling. For saa vidt den dømte kan betale, bør Inddrivelse af Bøden om fornødent finde Sted. Saa vidt det er praktisk gørligt, bør der gives Adgang til at aftjene Bødens Beløb ved Arbejde for det offentlige uden Frihedsindskrænkning. Naar Bødestraf endvidere udelukkes overfor ganske formueløse og erhvervsudygtige Personer, er det sikkert ubetænkeligt overfor dem der, naar de nævnte Lettelser ere gennemførte, desuagtet ikke betale — altsaa navnlig dem, der hverken ville betale eller arbejde — som sidste Tvangsmiddel at sætte Tvangsarbejde af længere Varighed.

At den betingede Straffedom og Bødestraffen, selv om begge faa en ret vidtstrakt Anvendelse, ville kunne slaa til for alle Tilfælde, hvor hidtil de korte Frihedsstraffe anvendes, tør dog sikkert betvivles. Navnlig i Gentagelsestilfælde selv ved mindre grove Forseelser samt overfor Personer, der, om end ikke tidligere straffede, allerede ere paa Vej til at blive professionelle Forbrydere, ville disse Midler ofte være ganske utilstrækkelige. Vistnok særlig med disse og lignende Tilfælde for Øje har man foreslaaet

---

[81] Jfr. Strfl. § 30. 2. og 3. St.; L. 16 Febr. 1866 § 1, hvormed dog nu maa sammenholdes Straffelovstillæg 1. April 1905 § 14.

[82] Jfr. angaaende dette Spørgsmaal i det hele foruden de ovenf. i Note 52 anf. Forf. Forhandl. paa Dansk Kriminalisrforenings 1. Aarsmøde S. 124 flg., 2. Aarsmøde S. 190 flg.; Bulletin III. S. 220, 237 flg.; Z. XI. Beilageheft S. 51 flg.; Erste Versammlung der Schweizerischen Landesgruppe I. K. V. S. 4 flg. (findes i Zeitschr. f. Schweizer Strafrecht 1891 Hefte 3); v. Lillienthal: Gutachten i Verhandl. des 22. deutsch. Juristentages II. Bd. S. 63 flg.; Friedemann ibid. S. 95 flg.

at fjærne en af de korte Frihedsstraffes Hovedmangler, deres ringe Effektivitet, gennem Indførelse af en Række Skærpelser — mørk Arrest, Vand og Brød eller anden Kostindskrænkning, haardt Natteleje etc.[88]. Selv om man ikke ganske vil forkaste disse Former af Straffen, bør de dog sikkert kun anvendes i meget begrænset Omfang. Overfor mange Lovovertrædere, navnlig saadanne, hvis Forbrydelse og hele Vandel ikke vidner om et æreløst Sindelag, ville disse Straffe føles som en stødende Haardhed. Hvor overfor disse Retshaandhævelsens Formaal ikke kan anses fyldestgjort ved Anvendelse af betinget Straffedom eller Bødestraf, bør sikkert fremdeles den mildeste Form af Frihedsstraf (simpelt Fængsel eller Statsfængsel) kunne anvendes ogsaa i forholdsvis kort Tid. Overfor visse om et egentlig forbrydersk Sindelag vidnende Forbrydelser af mindre farlig Karakter (Smaatyverier, Smaabedragerier o. l.) kan det vel forsvares én Gang at anvende korte, skærpede Frihedsstraffe, hvor det ikke kan anses udelukket, at denne vil være tilstrækkelig til at give den paagældende den moralske Afstivning, som han har vist sig at trænge til. Men under Hensyn til disse Straffes gennemsnitlig ringe Virkning bør de overfor disse Personer sikkert aldrig anvendes mere end én Gang. Ved Tilbagefald samt overhovedet i alle mere alvorlige Tilfælde, hvor Anvendelsen af betinget Straffedom ikke findes forsvarlig, bør altid en længere Frihedsstraf med Arbejdstvang anvendes. I Korthed kan Opgaven siges at være at afløse det nugældende System, hvorefter der straffes ofte og oftest mildt med en Ordning, hvorefter der straffes sjældent, men strængere.

Hvad endelig de mere langvarige Frihedsstraffe angaar, er Spørgsmaalet om det rette System for deres Udstaaelse

[88] Jfr. Forhandl. paa den internat. Kriminalistforenings 5. Møde (Antwerpen) i Bulletin V. S. 146 flg. cfr. S. 85 flg. og S. 105 flg.; Forhandl. paa 9. nord. Juristmøde S. 34 flg. cfr. J. Thyrén: Om affliktiva straff. Bil. II. til nævnte Forhandl.

endnu langtfra endelig løst. Den nærmere Undersøgelse af dette Spørgsmaal maa imidlertid udskydes til det følgende, Læren om Straffen. Her skal blot peges paa en Omstændighed, der vistnok ialtfald tildels forklarer den paa dette Punkt herskende Usikkerhed. Det er det allerede tidligere berørte Forhold, at Straffens forskellige Formaal (Afskrækkelse, Opdragelse, etc.) faa en forskellig Vægt og Betydning overfor de forskellige Klasser af Forbrydere, og at derfor Valget ikke blot mellem Strafarterne, men ogsaa mellem de forskellige Straffuldbyrdelsesmaader mere bør bestemmes ved Hensynet til Forbryderens Særegenhed end ved Hensynet til Forbrydelsens objektive Beskaffenhed, hvilken sidste derimod utvivlsomt maa have en vægtig, om end ingenlunde enebestemmende[84], Indflydelse paa Straffegraden eller Straffekvantumet. Om end denne Betragtning ingenlunde er de gældende Lovgivninger fremmed, tillægge de den dog næppe tilstrækkelig Vægt. I dansk Ret f. Ex. giver Strfl. § 14 vel Anvisning paa at anvende forskellige Former af de mere langvarige Frihedsstraffe paa forskellige Kategorier af Forbrydere og maa vistnok derved — i det væsentlige rigtigt — antages at have Sondringen mellem forbederlige og uforbederlige Forbrydere for Øje. Men den hele Regel kan ifølge Strfl. § 11 kun finde Anvendelse, hvor Straffen ligger mellem 2 og 6 Aars Strafarbejde, endogsaa bortset fra, at Loven i adskillige Tilfælde, hvor Straffen kan overstige 2 Aar, ubetinget foreskriver

---

[84] Som et Forhold der ved Siden af Forbrydelsens objektive Egenskaber og de forskellige Tilregnelsesformer (Forsæt, Uagtsomhed) vistnok bør have større Betydning for Fastsættelsen af de almindelige Strafferammer end nu almindeligt, skal her blot nævnes Motivet til Handlingen, jfr. i denne Retning schweizisk Udk. (1896) Artt. 59.2, 61.3, 69.3, 80, 107, 116, 119, 139.2, jfr. ogsaa Art. 56.3; norsk Strfl. (1902) §§ 120, 121.2, 122, 123.2, 130.2, 140.2, 146.2, 147.2, 206, 217 m. fl., cfr. ogsaa Lammasch i Z. XV. S. 647 samt nærmere nedf. § 37.2.

Anvendelse af Forbedringshusarbejde[85]. Men ligesom ingenlunde enhver, der dømmes til mere end 6 Aars Strafarbejde, kan anses som uforbederlig, saaledes kan det omvendt — navnlig ved mindre grove Forbrydelser — meget vel forekomme, at en Forbryder, der nærmest hører til de uforbederlige, dømmes til mindre end 2 Aars Strafarbejde. Ikke Straffens Størrelse, der væsentlig bestemmes ved Forbrydelsens objektive Grovhed (og Tilregnelsesgraden), men alene den paa Forbryderens subjektive Eiendommelighed byggede Dom om hans antagelige Forbederlighed (ɔ: Evne til gennem Straf at opdrages til Lydighed mod Loven) bør imidlertid være bestemmende for, hvilken Form af Frihedsstraf (Strafarbejde) der bør anvendes overfor ham[86]. Overfor de Forbrydere, om hvis Paavirkelighed af Straffen, der herefter ikke er afgørende Grund til at tvivle, bør en Form af Strafarbejde anvendes, der er formet særlig med det Formaal for Øje at virke opdragende ved at bibringe dem moralsk og anden aandelig Paavirkning, ved at styrke eller vække deres Arbejdslyst og udvikle deres Arbejdsevne, i det hele deres Erhvervsdygtighed. Overfor dem, der paa Grund af deres hele Fortid, derunder i Reglen ogsaa tidligere, mislykkede Forsøg med opdragende Straf, kun give lidet Haab om, at de ville være modtagelige for saadan Paavirkning, maa Opgaven være at indrette Straffen saaledes, at den foruden midlertidig at uskadeliggøre de paagældende nærmest virker afskrækkende, navnlig gennem en strængt gennemført Arbejdstvang med det særlige Formaal at indvinde størst mulig Arbejdsfortjeneste til Dækning af de med Straffen forbundne Omkostninger. Endelig maa Uskadeliggørelseshensynet alene blive bestemmende for

[85] Jfr. bl. a. Strafl. §§ 109, 161, 177, 181, 182, 183, 2. St., 194, 196, 197. Om den Maade, paa hvilken Straffeloven gør Adskillelse mellem de to Arter af Strafarbejde, er rationel, skal ikke paa dette Sted undersøges.

[86] Jfr. bl. a. Lammasch i Z. XV. S. 647—48; Sichart i Z. XVII. S. 381 flg., cfr. Z. XI. S. 506 flg.

Straffens Fuldbyrdelse, hvor samtidig en praktisk set fuldstændig Uforbederlighed og et særlig farligt forbrydersk Sindelag foreligger. Her vil der — muligvis ved Siden af livsvarig Frihedsstraf, hvis man anser det nødvendigt at bibeholde denne — navnlig blive Plads for de saakaldte ubestemte Straffedomme, jfr. herom nærmere nedenf. i Læren om Frihedsstraffene. En Forudsætning ikke blot for Anvendelsen af den sidstnævnte Form for Straffen, men i det hele for en rationel, paa Iagttagelse af den enkelte Forbryders personlige Særegenhed grundet Anvendelse af de forskellige Strafformer er det dernæst, at der skabes en nøje organisk Forbindelse mellem Strafferetsplejens og Straffuldbyrdelsens Organer, navnlig saaledes, at der indrømmes de sidstnævnte en væsentlig Indflydelse baade paa Valget af Straffuldbyrdelsesmaaden og paa selve Straffens Varighed — ved visse uforbederlige Forbrydere særlig gennem de ovenfor nævnte ubestemte Straffedomme, i andre Tilfælde særlig gennem udvidet Adgang til betinget Benaadning under nøje Samarbejde med Fængselsselskaber og lignende Institutioner.

KAPITEL II.

STRAFFERETTENS KILDER.

§ 4.

Indledende Bemærkninger.

I det organiserede Retssamfund er den straffende ligesom al anden Retshaandhævelse bestemt ved den gældende Ret. Denne anordner, hvilke Handlinger, der ere forbudte eller paabudte, og afgør derved, om en Handling eller Undladelse er retstridig. Denne Retsanordning er derfor Strafferettens som al anden Retshaandhævelses Forudsætning, men er ikke Bestanddel af den objektive Strafferet i

strængere Forstand. Idet ingenlunde enhver retstridig Handling (Undladelse) er strafbar, fremkommer ved Siden af den almindelige Retsanordning en Række Retsregler, der fastsætte de materielle Betingelser og Grænser for den straffende Retshaandhævelse. Dette er de egentlige strafferetlige Normer. Idet disse hjemle eller udelukke (negative Straffenormer) Anvendelsen af Straf, ere de direkte rettede til de Myndigheder, i hvis Haand deres Gennemførelse er lagt, idet de afgive Rettesnoren for deres Udøvelse af den straffende Retshaandhævelse. Alene disse Myndigheder kunne derfor overtræde disse Normer[1]. For de Lovundergivne have de egentlige Straffenormer kun den Betydning, at de bestemme Retsforholdet mellem Forbryderen og Statsmagten som Indehaver af Straffemyndigheden. Naar man ofte taler om Overtrædelse af Straffelove[2], er dette derfor en ikke strængt nøjagtig Udtryksmaade, idet det, som overtrædes, er den Retsanordning, der er Straffelovens Forudsætning. Denne Udtryksmaade forklares imidlertid naturligt ved, at det for mange Handlingers Vedkommende intetsteds findes direkte udtalt, at de ere retstridige, men at dette kun forudsættes i den Lov, der fastsætter Straffen for dem; og i Reglen vil den ikke kunne give Anledning til Misforstaaelse[3].

At Loven ialtfald i Nutiden er den vigtigste Kilde til strafferetlige Normer er givet. At saadanne Normer endvidere kunne støttes paa Analogi, har for Straffelovens Vedkommende tildels positiv Hjemmel[4] og har for de udenfor

[1] Jfr. dog Goos I. S. 103, der mener, at de ogsaa kunne overtrædes af Undersaatter ved saadanne Handlinger, der paa retstridig Maade modvirke eller undlade at understøtte deres Iværksættelse. Det er dog rigtigere at opfatte dette Forhold som en Overtrædelse af den Retsanordning, der forbyder paa visse Maader at modvirke eller paabyder at medvirke til visse Retshaandhævelsesakter.

[2] Jfr. bl. a. Strfl. § 5, cfr. derimod § 4 „Forbudslov".

[3] Jfr. herved i det hele Goos I. S. 102—4; Binding: Handb. I. S. 155 flg.

[4] Jfr. Strfl. § 1.

Straffelovens Ramme liggende Forbrydelser aldrig været betvivlet i dansk Ret, jfr. iøvrigt herom nærmere nedf. § 8. Derimod er der Tvivl om andre Retskilders Betydning for Strafferetten. For saa vidt angaar den Retsanordning, der som ovenfor bemærket er Forudsætning for de strafferetlige Normer, idet den drager Grænserne mellem retmæssig og retstridig Handlemaade, maa herom ganske henvises til den mindelige Lære om Retskilderne. De for Strafferetten særlige Betragtninger vedrøre kun de egentlige Straffenormer[5].

Det kan da først bemærkes, at der vistnok i alt væsentligt er Enighed om, at det er uforeneligt med Nutidens Opfattelse af Straffen som en Retshaandhævelse for Samfundets Skyld til Hævdelse af Retsordenens Autoritet[6] at anse Sædvanen som Kilde til strafferetlige Normer. Hvad enten der er Spørgsmaal om, hvilke Handlinger der ere strafbare, og hvilke Straffe der kunne anvendes, eller der spørges om de nærmere Betingelser for Strafbarheden, er det uforenligt med Nutidens Opfattelse at søge denne Hjemmel i Individernes frivillige Underkastelse under en Norm, for hvilken ingen anden Hjemmel kan paavises.

I den moderne Strafferet er man imidlertid tilbøjelig til overhovedet at udelukke alle andre Kilder til strafferetlige Normer end Loven[7]. Dette støttes paa de saavel i systematiske Straffelovskodifikationer som i Forfatningslove[8]

---

[5] Jfr. Goos I. S. 105. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 29.

[6] Anderledes i ældre Tider, da Straffen opfattedes mere eller mindre som en Fyldestgørelse for den forurettede Private. Da spillede Sædvanen utvivlsomt en vigtig Rolle som Kilde til strafferetlige Normer, hvortil ogsaa Lovgivningens mere tilbagetrukne Stilling bidrog, jfr. Goos I. S. 105; Hagströmer S. 43.

[7] Jfr. bl. a. v. Liszt § 17; Janka: Strafrecht S. 21; Garraud S. 41, 77—81.

[8] Jfr. bl. a. den franske Konstitution 3. Sept. 1791 Art. 8, cfr. code pénale Art. 4; norsk Grl. §§ 96 og 97; preussisk Forf. Art. 8; tysk Strfl. § 2; hollandsk Strfl. Art. 1; østerrigsk Strfl. §§ 32, 33, 250, 259, jfr. kais. Pat. 27. Maj 1852 Art. IV; belgisk Strfl. Art. 2; italiensk Strfl. Art. 1. Første Gang blev denne Regel vistnok udtalt i Joseph II.'s Strfl. af 1787.

ofte tilbagevendende Udtalelser, som mere eller mindre enslydende gengive den Regel, der har fundet sit klassiske Udtryk i Sætningen: Nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege. Denne i Hensynet til Borgernes Betryggelse mod Statsmagtens Vilkaarlighed grundede Regel siger dog næppe mere end, at Loven alene kan afgøre, hvilke Handlinger der ere Forbrydelser (strafbare), og hvilken Straf der for den enkelte Forbrydelse kan idømmes, men udelukke næppe at søge Hjemmelen for andre strafferetlige Normer i andre Retskilder. I danske Ret findes end ikke denne Regel positivt udtalt. Strfl. § 1 viser tværtimod, at Analogien ialtfald indenfor visse Grænser kan afgive Hjemmel for en Handlings Strafbarhed; og ligesom disse Grænser ikke bleve overholdte i vor ældre Ret, saaledes ere de overhovedet aldrig hos os blevne anset for bindende udenfor Straffelovens Omraade. For saa vidt dernæst Strfl.'s § 1 ved sin Affattelse positivt udelukker fra at søge Hjemmel for en Handlings Strafbarhed i andre Retskilder end selve Loven og den ved § 1 hjemlede Analogi, gælder dette kun for selve Straffelovens Omraade. Desuagtet maa sikkert i dansk Ret den Regel opstilles, at ingen Handling kan belægges med Straf, medmindre Hjemmel saa vel for Handlingens Strafbarhed som for en given Strafferammes Anvendelse paa denne haves i Lov[9] eller i en efter almindelige Regler gyldig og ikke særlig udelukket (Strfl. § 1) Analogi fra en Lov. Denne for Borgernes Betryggelse mod Vilkaarlighed nødvendige Regel maa siges at være saaledes optagen i den almindelige moderne Retsbevidsthed, at den ogsaa uden udtrykkelig Lovhjemmel maa være bindende[10]. Derimod kan det ikke antages, at

[9] Ordet Lov tages her foreløbig i videre Forstand som Betegnelse for enhver fra Samfundsmagten udgaaende Erklæring af retsanordnende Indhold. I hvilket Omfang Fastsættelsen af strafferetlige Normer maa anses Lovgivningsmagten (modsat den udøvende Magt) forbeholdt, vil blive omtalt nedf. i § 5.

[10] Jfr. Hagströmer S. 38

man er udelukket fra at søge Hjemmelen for andre strafferetlige Normer i andre Retskilder end Loven og dennes Analogi. Ganske vist maa der paa Strafferettens Omraade endnu mere end i andre Dele af Retssystemet udvises stor Varsomhed ved Benyttelsen af disse Retskilder, fordi Kravet paa Sikkerhed baade angaaende Retsreglens Tilværelse og angaaende dens Indhold her gør sig gældende med ganske særlig Styrke[11]. Men undværes kunne de ikke selv i Lovgivninger med systematiske, den hele Strafferet omfattende Kodifikationer og mindst i en Lovgivning som den danske, der end ikke tilstræber at give en udtømmende eller for hele Strafferettens Omraade gældende Besvarelse af de almindelige strafferetlige Grundspørgsmaal. En Række vigtige Spørgsmaal, der nødvendigvis kræve Besvarelse, kunne overhovedet ikke besvares paa Grundlag af de positive Retsregler og disses Analogi. Exempelvis skal blot nævnes Spørgsmaalene om mange af Betingelserne for Forsøgets Strafbarhed, om Strafbarheden af Forsøg og Meddelagtighed samt om Fordringerne til Handlingens Tilregnelse ved mange udenfor Straffeloven liggende Forbrydelser, om Samtykkets Betydning for Strafbarheden, om Betydningen af, at der er handlet ifølge en Overordnets Befaling, om hvem der maa anses som Gerningsmand, om hvorvidt Personer, der ikke staa i et særligt Forhold, hvis Krænkelse er Straffebudets Forudsætning, kunne straffes for saadanne Retskrænkelser etc. etc. Hvis Besvarelsen af disse og mange lignende Spørgsmaal ikke skal afhænge af et ganske vilkaarligt Dommerskøn, maa der ved Siden af Lovene og disses Analogi paavises en anden Rettesnor for Afgørelsen, selv om man ikke vil tillægge denne den samme ubetinget bindende Karakter som Loven. Denne Rettesnor kan kun søges i den almindelige Retsbevidsthed i Landet, for hvis Indhold saavel Retsvidenskabens Besvarelser som Domstolenes Praxis ere mere eller mindre paalidelige, men

[11] Derfor er Kravet i Nutiden med Rette en saa vidt muligt udtømmende, systematisk Straffelovgivning.

ikke udtømmende eller ubetinget afgørende Indicier. Denne almindelige Retsbevidsthed modsat den enkelte Retsforskers eller Dommers individuelle Opfattelse af, hvad der efter det paagældende Forholds Beskaffenhed er den bedste Løsning, maa overalt, hvor Svaret ikke kan udledes af selve Lovens Indhold (Fortolkning) eller en sikker Analogi, være Rettesnor for Besvarelsen[12]. At denne Retskilde lider af en vis Usikkerhed, kan ikke bestrides; allerede derfor bør den, særlig for Strafferettens Vedkommende, aldrig benyttes til at begrunde et Resultat i Strid med Loven, der altid maa være den principale Norm. Naar der spørges om dens Forhold til de analogisk udfundne Regler, kan der næppe siges mere end, at disse som Regel maa have Fortrin, men at man dog, hvor Analogien er usikker, vil anse sig berettiget til at tilsidesætte denne, hvis den almindelige Retsopfattelse bestemt gaar imod denne.

Hvad særlig Praxis angaar, er det allerede bemærket, at Domstolenes Afgørelser i Reglen ville være vægtige Indicier for den almindelige Retsopfattelses Indhold. Dette Indiciums Vægt stiger i samme Grad, som Praxis er fast og langvarig. Dertil kommer, at Retshaandhævelsens Sikkerhed bydende kræver, at en paabegyndt Praxis ikke uden tvingende Grunde forlades. Navnlig gælder dette Højesterets Praxis og i stigende Grad, jo fastere denne Praxis er. For saa vidt kan Praxis med en vis Ret betegnes som Retskilde. Naar der spørges, om Praxis er Retskilde, menes imidlertid dermed i Reglen, om den af Praxis engang hævdede Retsopfattelse er ubetinget bindende for Fremtiden, selv om det erkendes, at den er i aabenbar Strid med Loven eller den almindelige Retsopfattelse[13]. At opfatte Praxis som Retskilde i denne Forstand vilde imidlertid være

[12] Jfr. herved i det hele V. Bentzon: Noter til Privatrettens almindelige Del (autograferede) S. 55 flg.; Hagströmer S. 39 flg.

[13] En klar Modstrid mellem Praxis og den almindelige Retsopfattelse er iøvrigt faktisk ikke let tænkelig, hvor Praxis har antaget en vis Fasthed.

en Miskendelse af Domstolenes forfatningsmæssige Stilling, navnlig deres Forhold til Lovgivningsmagten[14].

§ 5.

Straffelovene.

I. Almindelige Bemærkninger.

Naar det i § 4 er bemærket, at Loven er den vigtigste Kilde til strafferetlige Normer, maa dette nærmere bestemmes saaledes, at de som Regel kun kunne gives ved Lov i snævrere Betydning som en fra Lovgivningsmagten i almindelig Lovsform udgaaet og paa lovlig Maade kundgjort Retsregel modsat administrative Befalinger o. l. Allerede før Grundloven blev Fastsættelsen af strafferetlige Bestemmelser anset som et Lovgivningsanliggende; og at efter Grundloven alene Lovgivningsmagten kan give Straffenormer, er almindelig anerkendt[1]. Lovgivningsmagten kan imidlertid delegere en Beføjelse til at udfærdige strafferetlige Normer angaaende bestemt afgrænsede Emner til Administrationen[2]

[14] Jfr. herved Goos I. S. 107—9.

[1] Jfr. A. W. Scheel: Priv. R.'s alm. Del I. S. 72; Holck: Statsforvaltningsret I. S. 187; Matzen: Statsforfatningsret (3. Udg.) III. S. 21—22.

[2] I visse Tilfælde delegeres alene Myndigheden til nærmere at bestemme Kredsen af strafbare Handlinger, medens Straffen for Overtrædelse af disse Bestemmelser fastsættes i Loven, jfr. bl. a. L. om Kjøbenhavns Politi 11. Febr. 1863 § 8. 3. St. og § 9; L. om Politiet udenfor Kjøbenhavn 4. Febr. 1871 §§ 2—5; L. om Sundhedsvedtægter 12. Jan. 1858 § 2, jfr. L. 28. Marts 1868; L. om Brandvæsenet Nr. 28. 21. Marts 1873 §§ 1 og 35; L. om Pantelaanere 21. Juni 1867 §§ 4 og 7. 2. St.; Fiskeril. Nr. 56. 5. April 1888 § 58, cfr. §§ 41—44; L. Nr. 56. 12. April 1889 § 20; Nr. 100. 1. April 1894 §§ 9, 10 og 12; Nr. 84. 11. Maj 1897 § 18; Nr. 16. 13. Febr. 1903 § 30.

I andre Tilfælde delegeres ogsaa Retten til indenfor visse i Loven dragne Grænser at fastsætte Straffen, jfr. bl. a. L. om Grindefangsten 29. Decbr. 1857 § 2; L. om Kjøbenhavns Politi 11. Febr. 1863 § 8. 1. og 2. St. og den dertil sig sluttende Politivedt. 22. Juni 1883 med en Række Tillæg, jfr. navnlig Tillæg af 28. April 1892; Strandingsl. Nr. 103. 10. April 1895 § 22. 2. St., jfr. § 4. 2. St.

eller snævrere politiske Samfund (Kommunerne)[3]. Til de strafferetlige Normer høre ogsaa Reglerne om Straffens Fuldbyrdelse. I Reglen ere disse ogsaa fastsatte ved Lov[4]. Ligesom det imidlertid maa antages at følge af de almindelige Regler om, hvad der er Genstand henholdsvis for Lovgivningsmagtens og den udøvende Magts Kompetence, at reglementariske Bestemmelser af mindre indgribende Art (Spise- og Beklædningsreglementer, Regler om Arbejdsordningen o. l.) kunne gives administrativt[5], saaledes kan ogsaa her en videregaaende Myndighed være udtrykkelig delegeret til Administrationen[6]. Men hvor dette ikke er Tilfældet, maa Fastsættelsen af alle mere principielle Bestemmelser om Straffens Fuldbyrdelse være et Lovgivningsanliggende. Særlig maa dette ogsaa gælde Reglerne om Frihedsstraffens Ordning. For Forbedringshusstraffens Vedkommende har dette ogsaa altid været anerkendt, jfr. Strfl. § 13 og tidligere L. 30. Novbr. 1857 og 9. Decbr. 1861. Ligeledes ere de almindelige Regler om de i Strafanstalterne anvendelige Disciplinarstraffe givne ved L. 3. Decbr. 1850. Derimod ere Bestemmelserne om Tugthusstraffens Udstaaelse givne ved Kgl. Anordning 13. Febr. 1873[7]. Hjemmel her-

---

[3] At Myndigheden til at udfærdige strafferetlige Normer er delegeret til Kommunerne alene, forekommer vistnok ikke i dansk Ret, medens det kendes i flere fremmede Lovgivninger. En saadan Delegation vil ogsaa af Hensyn til Retsenheden være ret betænkelig. Derimod forekommer det ofte, at Myndigheden til at udfærdige strafferetlige Normer tillægges Administrationen i Forening med eller efter Forhandling med vedkommende kommunale Myndigheder, jfr. flere af de i Note 2 nævnte Tilfælde.

[4] Jfr. Strfl. §§ 10, 13—15, 17—24, 27, 29, 30; L. 16. Febr. 1866.

[5] Jfr. Justm. Cirk. 28. Jan. 1869 og Nr. 11. 1. Febr. 1900; Spisereglem. 28. Febr. 1890; Justm. Cirk. Nr. 1. 10. Jan. 1893; Nr. 208. 8. Novbr. 1899 m. fl.

[6] Jfr. med Hensyn til Reglementer for Tvangsarbejdsanstalter L. Nr. 67. 9. April 1891 §§ 33 og 41. 2. St., jfr. nu Straffelovstillæg 1. April 1905 § 11.

[7] Jfr. for Island Andg. 28. Febr. 1874.

for kan næppe med Rette søges i Strfl. § 13. 1. St., der kun henviser til de om Strafanstalterne givne Forskrifter, men ikke antyder, at der med Hensyn til Kompetencen til at udstede saadanne skulde være Forskel paa Tugthuse og Forbedringshuse. Heller ikke kan efter den ved Grundloven gennemførte skarpere Afgrænsning af Statsmyndighederne noget bygges derpaa, at Resol. 25. Juni 1842 og 22. Jan. 1845 ikke havde været forelagt Stænderne, (saa meget mere som disse Bestemmelser ogsaa ordnede Forbedringshusstraffen[8], eller derpaa, at Arrestreglementet 7. Maj 1846, skøndt udfærdiget i Henhold til Kgl. Resolution, vel nærmest maa opfattes som en administrativ Bestemmelse.) Motiverne til Udk. t. Strfl. S. 22—23 forudsætte vel, at Udtrykkene i Strfl. § 13. 1. St. „de om disse givne Forskrifter" ogsaa sigte til fremtidige Forskrifter, men antyde paa ingen Maade, at disse kunne tænkes givne administrativt. Snarere maa det siges, at de gaa ud fra, at det i Resolutionerne af 1842 og 1845 gennemførte System, forudsætningsvis sanktioneres ved Strfl. § 13. Det kan da heller ikke bestrides, at Tugthusstraffen gennem Andg. 13. Febr. 1873 er bleven en ganske anden Straf end den ved Straffelovens Givelse forudsatte, ligesom Andg.'s § 14, jfr. § 20, anordner Straffe, der ikke ere hjemlede ved L. 3. Decbr. 1850. Det kan iøvrigt bemærkes, at den Grundsætning, at Fastsættelsen af Straffenormer er et Lovgivningsanliggende, heller ikke paa andre Punkter er bleven strængt overholdt[9].

Straffelovens[10] Opgave er at fastsætte 1) hvilke Handlinger der ere strafbare (eller straffri), 2) under hvilke Betingelser de ere strafbare og 3) hvilken Straf der kommer til Anvendelse. Medens det — i det mindste i Love fra

---

[8] Jfr. Goos I. S. 155—56.

[9] Jfr. Bekg. 31. Maj 1863.

[10] Her bortses fra saadanne Love, der alene give almindelige Regler om Strafuldbyrdelsen o. l.

nyere Tid — vanskeligt kan tænkes, at en Straffelov undlader ialtfald i Form af en Henvisning at give udtrykkelige Regler om Straffen, er det meget almindeligt, at Straffelovene tie angaaende det andet Punkt, idet de forudsætte, at Lovgivningens almindelige eller dog for visse større Grupper af strafbare Handlinger fælles Regler om Strafbarhedsbetingelserne, Strafophørsgrunde etc. uden videre komme til Anvendelse. Hvad endelig det førstnævnte Punkt angaar, vil Straffeloven i Reglen indeholde en selvstændig Angivelse af de strafbare Handlinger enten gennem en direkte Beskrivelse af disses Kendemærker („tilføjer en anden Saar eller Skade paa Helbred", „skiller et andet Menneske ved Livet", „fragaar Modtagelsen af, hvad der er betroet ham" etc.) eller gennem en Henvisning til et bestemt som kendt forudsat Forbrydelsesbegreb (Tyveri, Ran, Rufferi, Sørøveri etc.). Undertiden forekommer det dog, at Loven kun giver en ganske generel Beskrivelse af den strafbare Handlings Natur, medens den overlader den nærmere Udfyldning af den herved opstillede Ramme til en udenfor Straffeloven liggende Retsanordning[11]. Saadanne Straffelove, der ofte kaldes Blanketstraffebud[12], ville navnlig forekomme, hvor Kredsen af de Handlinger, for hvilke en fælles Straffebestemmelse gives, forudsættes nærmere afgrænset ved Normer af let vexlende eller ved lokale Forhold bestemt Karakter.

§ 6.

II. Almindelig borgerlig Straffelov 10. Februar 1866.

Straffeloven af 10. Februar 1866 afløste en Straffelovgivning, der fandtes spredt i en Række Lovbud af højst

[11] Jfr. bl. a. Strfl. §§ 139, 165, 291, 292. 2. St.; Politilovene 11. Febr. 1863 §§ 8. 3. St. og 9 og 4. Febr. 1871 § 6; L. om Pantelaanere 21. Juni 1867 § 7, jfr. § 4; L. Nr. 52. 3. Maj 1873 § 79; Nr. 12. 18. Febr. 1879 § 2; Nr. 29. 2. Marts 1900 § 7.

[12] Binding: Handb. I. S. 180; Mot. t. norsk Udk. (1896) S. 2 Note 1.

forskellig Alder og udsprungen af meget forskellige Synspunkter. D. L.'s 6. Bog dannede formelt Grundlaget for den danske Strafferet, men var i Virkeligheden i meget stort Omfang afløst af nyere Love[1] samt modificeret og suppleret gennem Retsanvendelsen, der under Lovgivningens Ufuldstændighed og den paa mange Punkter herskende Usikkerhed om de enkelte Lovbestemmelsers Rækkevidde i vidt Omfang maatte bygge sine Afgørelser paa Betragtninger hentede fra Forholdets Natur og Lovgivningens Grundsætninger.

Efter flere tidligere resultatløse Forsøg paa at tilvejebringe en almindelig Straffelov[2] nedsattes den 18. August 1850 en Kommission med det Formaal at udarbejde Forslag til en ny almindelig Straffelov. Efter at denne havde udarbejdet et foreløbigt Udkast, nedsattes den 22. Febr. 1859 en ny Kommission. Denne afgav under 25. Febr. 1864 sit Udkast til Straffelov for Kongeriget Danmark ledsaget af udførlige Motiver. Dette Udkast blev med en Række ikke særlig indgribende Ændringer, af hvilke de vigtigste skyldtes det af Landstinget nedsatte Udvalg[3], vedtaget under Titelen: Almindelig borgerlig Straffelov for Kongeriget Danmark. Loven, der stadfæstedes 10. Febr. 1866, traadte i Kraft 1. Juli s. A. — Medens en gennemgribende Revision af Straffeloven ikke endnu har fundet Sted, skøndt den fra mange

[1] Som nogle af de vigtigste af disse fra nyere Tid kunne foruden de i forrige § nævnte Bestemmelser om Straffuldbyrdelsen nævnes Pl. 12. Juni 1816; Fr. 24. Sept. 1824; 30. Marts 1827; 16. Novbr. 1836 samt de Ørstedske saakaldte systematiske Love, Fr. 4. Okt. 1833, 11. og 15. April 1840 og 26. Marts 1841.

[2] En ved kgl. Resol. 26. Sept. 1800 nedsat Kommission førte ikke til noget Resultat; heller ikke Ørsted, hvem det i 1840 af Regeringen blev overdraget at udarbejde et Forslag, bragte dette til Afslutning.

[3] Jfr. Betænkning over Lovudkastet til Straffelov for Kongeriget Danmark. Afgiven af det af Landstinget nedsatte Udvalg den 18. Jan. 1865.

Sider er erkendt som ønskelig, er der dels ved enkelte Love gjort mindre væsentlige Ændringer i Straffelovens Bestemmelser[4], dels navnlig ved Midlertidig Lov om Ændringer i Straffelovgivningen 1. April 1905[5] givet en Række Bestemmelser, der bl. a. medføre ret betydelige Ændringer i Straffeloven. I Lovens Kap. I gives saaledes bl. a. nye — skærpede — Straffebestemmelser for forskellige i Straffeloven behandlede Volds- og Sædelighedsforbrydelser, tildels ogsaa ændrede Bestemmelser om Strafarterne og Straffens Fastsættelse. I Kap. II gives bl. a. delvis nye Regler, gældende baade for Straffelovens Omraade og udenfor dette, om visse Frihedsstraffe, om Afsoning af Bøder, om den kriminelle Lavalder, om Nødværge og om Straffens Udmaaling. Endelig indføres ved Bestemmelserne i Kap. III de saakaldte betingede Straffedomme, hvorved et betinget Bortfald af Straffen hjemles. Om det nærmere Indhold af disse Bestemmelser, for saa vidt de vedrøre Strafferettens almindelige Del, henvises til vedkommende Steder i det følgende.

Straffelov 10. Febr. 1866 tilsigter lige saa lidt som nogen af vore ældre Straffelove en udtømmende Kodifikation af hele Strafferetten, Den angiver i sin Titel selv Grænserne for sit Omraade.

1. Loven angaar kun borgerlige Forbrydelser. Derved udelukkes fra Lovens Omraade hele den militære Strafferet, ikke blot Brud paa særlige militære Pligter, men overhovedet alle strafbare Handlinger, der efter den til enhver Tid gældende Lovgivning straffes i Henhold til de militære Straffelove[6], jfr. nu herom Strfl. f. Krigsmagten

---

[4] Disse Love ville blive berørte nedf. ved Undersøgelsen om Straffelovens Omraade.

[5] Denne Lov vil i det følgende blive anført som Straffelovstillæg 1. April 1905.

[6] Jfr. Udkast til Straffelov for den danske Krigsmagt (1867), Motiverne S. 72—73; Goos I. S. 112—14.

Nr. 68. 7. Maj 1881 §§ 1—4, cfr. § 5. Særlig mærkes Bestemmelsen i § 1, hvorefter med enkelte Undtagelser alle til Rigets Krigsmagt henhørende Personer anses efter de militære Straffelove ej alene for alle egentlig militære men ogsaa for de øvrige i disse Love omhandlede Forbrydelser[7], som de begaa, medens de ere under militær Domsmagt[8]. Herved bemærkes dog, at L.'s § 45 til en vis Grad hjemler Anvendelsen af de i de borgerlige Love indeholdte almindelige Regler for Straffelovenes Anvendelse. I Henhold hertil ville en stor Del af de i Strfl.'s almindelige Kapitler givne Regler helt eller delvis finde Anvendelse paa de under den militære Strafferet henhørende Forbrydelser. I Straffelovstillæg 1. April 1905 § 27 tages imidlertid det Forbehold, at det bliver at fastsætte ved særlig Lov, med hvilke Ændringer denne Lov skal komme til Anvendelse ved de militære Retter. Umiddelbar Anvendelse ved disse har den altsaa ikke.

2. Loven angaar dernæst kun en Del af de borgerlige Forbrydelser. Udtrykket „almindelig" borgerlig Straffelov kunde ganske vist synes at angive, at Loven er anvendelig paa alle borgerlige Forbrydelser. At dette ikke er Meningen, fremgaar dog allerede af selve Lovens Indhold. Ligesom en Mængde borgerlige Forbrydelser slet ikke omhandles i Loven, saaledes ses det navnlig ogsaa af dens Ophævelsesfortegnelse i §§ 308—310, at den lader en stor Mængde ældre Straffebestemmelser bestaa. Dertil kommer, at Loven efter Kommissionens Udkast simpelthen skulde hedde „Straffelov for Kongeriget Danmark", medens § 1 begyndte saaledes: Denne Lov angaar de almindelige borgerlige Forbrydelser. Denne Begrænsning af Lovens

[7] Jfr. bl. a. talrige Straffebud i Strfl. f. Krigsm. Kap. 9—11.

[8] For andre strafbare Handlinger straffes de ifølge § 1. 2. Pkt. efter Rigets borgerlige Straffelove; dog bliver, for saa vidt Straffen skal bestemmes af militær Myndighed, de Regler at iagttage, som Strfl. f. Krigsm. indeholder om Straffens Forandring i visse Tilfælde.

Omraade var man fra alle Sider enig om, men i Erkendelsen af, at denne Begrænsning ikke var strængt overholdt, idet Loven medtog dels Embedsforbrydelser dels visse Politiforseelser, vedtoges det efter Landstingsudvalgets Forslag at fjærne denne Bestemmelse fra Lovens dispositive Del og overføre den til dens Titel, hvor Fordringen om fuldstændig Nøjagtighed bedre kunde frafaldes. Det er herefter utvivlsomt, at Titlen skal angive, at Loven kun angaar saadanne borgerlige Forbrydelser, der kunne betegnes som almindelige. Denne Begrænsning gælder dernæst Lovens hele Indhold, ogsaa de almindelige Bestemmelser i Kap. 1—8, 31 og 32[9], hvilke derfor, selv om de ikke udtrykkelig gentage denne Begrænsning[10], kun have direkte Gyldighed for de i Loven omhandlede Forbrydelser[11].

En paa almindelige — rationelle eller historiske — Synspunkter beroende fast Grænse mellem almindelige og særlige Forbrydelser gives ikke. Den nærmere Bestemmelse af Begrebet almindelige Forbrydelser maa derfor søges i selve Loven. Almindelige Forbrydelser ere de, for hvis Strafbarhed Straffeloven afgiver Hjemmel. Et bestemt gennemført Princip har Loven ikke herved fulgt. Af dens Indhold saa vel som af Motiverne ses vel, at man har villet holde visse Grupper af strafbare Handlinger ude fra Lovens Omraade, men hverken ere disse skarpt afgrænsede eller Synspunktet konsekvent gennemført[12].

Udenfor Loven ligge som Regel alle Politiforseelser i videre Forstand, ikke blot Overtrædelser af præventive Love ɔ: Love der af Hensyn til en vis Handlings regelmæssige

---

[9] Jfr. dog angaaende Ophævelsesfortegnelsen nedf. under 3.

[10] Jfr. saaledes §§ 1, 2, 3, 6, 9.

[11] Jfr. Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 6—7; Landstingsudv.s Betænkn. S. 8; Goos I. S. 111—12.

[12] Denne Usikkerhed i Afgrænsningen af Lovens Omraade har Strfl. iøvrigt tilfælles med alle andre Straffelovskodifikationer, der lade visse Forseelser i særlige Forhold ligge, jfr. ang. Alm. borgerl. Strfl. f. Norge 22. Maj 1902 bl. a. Mot. t. norsk Udk. (1896) S. 1—7.

Farlighed forbyde den ubetinget uden Hensyn til dens Farlighed in concreto, men ogsaa hele den — iøvrigt ret ubestemte — Kreds af mindre betydelige Lovovertrædelser, hvis Retstridighed for den almindelige Bevidsthed ikke staar som noget selvfølgeligt, men nærmest som beroende paa rent praktiske ofte efter Tid og Sted vexlende Hensyn. Hertil høre bl. a. Overtrædelse af Næringslove, Fredningslove, Bygningslove, Skolelove, Rettergangslove, Skattelove, Værnepligtslove etc., Indgreb i Enerettigheder o. l. Men strængt er intet af disse Synspunkter fastholdt[13]. — Endvidere holdes i Reglen udenfor Loven de strafbare Brud paa de i særlige Retsforhold begrundede Pligter. Dog har den i Kap. 13 optaget Straffebestemmelser for en stor Del[14] af Embedsforbrydelserne.

Selv om Forbrydelser af en vis Art falde ind under Lovens Omraade, altsaa maa betegnes som „almindelige" Forbrydelser, kan det forekomme, at visse Underarter af disse maa behandles som særlige, udenfor Strfl.'s Omraade faldende, Forbrydelser, enten fordi Loven direkte tager Forbehold om Anvendelsen af andre Straffebud[15], eller fordi den lader den ældre specielle Straffebestemmelse bestaa, idet denne hverken nævnes i Ophævelsesfortegnelsen i Strfl. §§ 308—310 eller kan anses ophævet med § 311 som stridende mod Indholdet af Straffeloven. Dette sidste er for det første udelukket, hvor Straffeloven udtrykkeligt begrænser sin positive Regel til at gælde for de Tilfælde, hvor der ikke i den øvrige Lovgivning findes Hjemmel til Anvendelse af anden (strængere) Straf[16]. Men dernæst

[13] Jfr. bl. a. Strfl. §§ 78, 199, 2. Pkt., 277. 2. St. samt § 278. 2. St. 1 Led sammenholdt med L. om Varemærker 11. April 1890 m. fl.

[14] Men langtfra alle, jfr. Goos I. S. 119—20.

[15] Jfr. Strfl. §§ 65, 111, 214.

[16] Jfr. saaledes ved § 116 Fr. 13. Dec. 1793 § 81; ved § 143 D. L. 1—5—8, 13, 19, Pl. 9. April 1783 cfr. Sp. Reglm. 22. Marts 1814 § 158, Fr. 12. Febr. 1790 § 2, Fr. 3. Juni 1796 §§ 10, 11, 35, 39,

viser § 311, at et Lovbuds stiltiende Ophævelse overhovedet ikke kan bygges paa den Betragtning, at Straffeloven angaaende de Forhold, som den inddrager under sit Omraade, tilsigter at give udtømmende Regler, men at saadan Ophævelse kun er hjemlet, hvor den ældre Bestemmelse strider mod Straffelovens Indhold. Om dette er Tilfældet maa afgøres efter de almindelige Regler om ældre Loves stiltiende Ophævelse gennem yngre Lov, hvorom henvises til Fremstillingen i Privatrettens almindelige Del[17].

En Indskrænkning eller Udvidelse af Begrebet almindelige borgerlige Forbrydelser kan ogsaa skyldes Love yngre end Straffeloven. Det første kan finde Sted ikke blot derved, at en Straffebestemmelse simpelthen ophæves, men ogsaa derved, at en yngre Lov giver særlige Regler angaaende visse Forhold, der afset fra denne vilde have været at bedømme efter Straffeloven[18].

En Udvidelse af Begrebet kan finde Sted derved at en særlig Bestemmelse ophæves, hvis den paagældende Handling derved falder ind under et af Straffelovens Forbrydelsesbegreber, eller derved at en yngre Lov positivt henfører et tidligere straffrit eller ifølge særlig Hjemmel strafbart

---

Pl. 21. April 1824 § 1, Fr. 16. Jan. 1828 §§ 7, 8, 13—15, 19, Fr. 25. Jan. 1828 § 8, Fr. 9. Juni 1847 §§ 3 og 10, Stpll. 19. Febr. 1861 § 87.

[17] Jfr. A. W. Scheel: Priv. R. alm. Del I. S. 260—73; Deuntzer: Priv. R. alm. Del S. 72—73 særlig ang. Plan 1. Juli 1799 § 157 og Fr. 1. Febr. 1797 § 75 Nr. 5 og § 102.

[18] Jfr. saaledes bl. a. L. Nr. 53. 25. Marts 1872 § 3. 2. Pkt. og L. Nr. 63. 28. Maj 1880 § 77 i Forhold til Strfl. § 116. — Derimod ophører en Forbrydelse ikke at være en „almindelig" Forbrydelse, fordi en yngre Lov belægger Handlingen med en anden Straf, ja, endog tilsteder eller paabyder Anvendelsen af en Strafart, der ikke kan anvendes i Henhold til Straffeloven, jfr. saaledes L. Nr. 47. 10. April 1874 § 4; Nr. 80. 11. Maj 1897 §§ 1 og 3; Nr. 51. 27. Marts 1903 § 5. 3. St.; Straffelovstillæg 1. April 1905 §§ 1, 3 og 5, jfr. herved § 9. 1. St., der udtrykkelig hjemler Anvendelsen af de i Strfl. Kap. 1—8 og 31 givne Forskrifter.

Forhold under Straffeloven. Dette kan ske ved, at Loven ligefrem fremtræder som en Tilføjelse til eller Bestanddel af Straffeloven[19]. Men det samme maa antages at være Meningen[20], naar en Lov udtaler, at et Forhold skal straffes efter en bestemt Paragraf i Straffeloven[21] eller henføres til et af dens almindelige Forbrydelsesbegreber[22]. Naar det siges f. Ex. at en Handling skal straffes efter den eller den Paragraf i Straffeloven, maa det nemlig, hvis ikke andet udtrykkelig fremgaar af Sammenhængen, antages at være Meningen ikke blot at fastslaa en bestemt Strafferamme, men at udtale, at Handlingen skal behandles ganske som andre Handlinger, der falde ind under den paagældende Paragraf. Men dertil hører, at det hele Indbegreb af almindelige Regler, hvis Anvendelse hver enkelt af Straffelovens specielle Paragrafer forudsætter, ogsaa her kommer til Anvendelse. Og netop deri, om disse have direkte Gyldighed

---

[19] Jfr. L. Nr. 32. 25. Febr. 1871 om forandret Affattelse af almindelig borgerlig Straffelov §§ 95—97.

[20] Jfr. dog Goos I. S. 129.

[21] Jfr. K. L. 25. Marts 1872 §§ 148. 2. St. og 168; L. Nr. 66. 23. Maj 1873 § 14; Nr. 74, s. D. § 19; Nr. 47. 10. April 1874 § 2; Nr. 55. 24. Maj 1879 § 3; Nr. 47. 1. April 1887 § 42 (for saa vidt den træder i Stedet f. L. 7. Febr. 1851 § 25); Nr. 35. 23. Marts 1888 § 3. 2. St.; Nr. 39. 30. Marts 1889 § 10; Nr. 67. 9. April 1891 § 60; Nr. 84. 1. April 1893 § 3; Nr. 64. 26. Marts 1898 § 11; Nr. 71. 11. April 1901 § 29; Nr. 51. 27. Marts 1903 § 5. 1. St.

En Udvidelse af Begrebet almindelige borgerlige Forbrydelser foreligger imidlertid ikke overalt, hvor en yngre Lov angaaende Strafbarheden henviser til en Paragraf i Straffeloven, nemlig naar Handlingen ogsaa bortset herfra vilde have henhørt under Straffeloven, jfr. f. Ex. L. 29. Marts 1867 § 20; Nr. 52. 3. Maj 1873 § 38; Nr. 65. 23. Maj 1873 § 11; Nr. 64. 28. Maj 1880 § 12 (?); Nr. 96. 2. Juli 1880 § 17. Dette gælder navnlig ogsaa naar den yngre Lov hjemler en (almindelig) Forbrydelses Henførelse under en strængere Bestemmelse i Straffeloven end den, der ellers vilde have været at anvende, jfr. f. Ex. L. Nr. 43. 22. Marts 1897 § 17. 1. St.; Nr. 64. 26. Marts 1898 § 11 (tildels); Nr. 51. 27. Marts 1903 § 5. 3. St.

[22] Jfr. Sølov 1. April 1892 § 299.

for det paagældende Forhold, og kun deri ligger den reelle Betydning af Forskellen mellem almindelige og særlige Forbrydelser.

Dersom Straffeloven var en udtømmende Kodifikation af vor Strafferet eller dog udtømmende behandlede visse fast afgrænsede Kategorier af strafbare Handlinger, vilde den i stort Omfang afgive Hjemmel for Straffrihed. De Handlinger — eventuelt de indenfor dens Ramme faldende Handlinger — for hvilke den ikke hjemlede Straf, vilde positivt om end indirekte være erklærede for straffri. Saaledes staar Sagen imidlertid ikke. Grænserne for Straffelovens positive Omraade ere saa vage, at enhver sikker Slutning fra Lovens Taushed til Handlingens Straffrihed er udelukket. Dens Strafbarhed kan altid have Hjemmel i en anden Lov eller dennes Analogi. For saa vidt heller den øvrige Lovgivning hjemler Handlingens Strafbarhed, er den selvfølgelig straffri. Hvis den da er nærmest beslægtet med de i Straffeloven omhandlede Retskrænkelser, kan man vel sige, at Hjemmelen for dens Straffrihed maa søges i Straffeloven[23]; men dette er uden al praktisk Betydning. For at Straffeloven skal kunne siges positivt at hjemle Straffrihed, maa der altid kræves en særlig Tilkendegivelse af, at dette er Meningen. Denne kan ligge i selve den Maade, hvorpaa den positive Strafferegel udtrykkes, idet denne berettiger til en Modsætningsslutning. Exempler herpaa frembyde de Bestemmelser, som ved Forbrydelser, der nødvendigt forudsætte fleres Medvirken, kun hjemle den enes Strafbarhed[24]. Den kan endvidere ligge deri, at Straffeloven ophæver en ældre Straffebestemmelse[25], naar Handlingen ikke rammes af en anden Straffebestemmelse. Tyde-

[23] Goos I. S. 136.

[24] Jfr. f. Ex. Strfl. § 159, 182, 261 og nedenf. i § 53 om den saakaldte concursus necessarius.

[25] Paa Grund af Reglen i Strfl. § 311, jfr. ovenf., maa denne Ophævelse være udtrykkelig.

ligst er dette, naar Straffeloven tillige angaaende de paagældende Forhold giver positive Regler, der stille strængere Betingelser for Strafbarheden end den ældre ophævede Bestemmelse. Den hjemler da ved dennes Ophævelse positivt, at de Tilfælde der ikke omfattes af den nye Regel, ere straffri[26]. Men ogsaa hvor Straffeloven simpelthen ophæver ældre Straffebestemmelser uden at sætte en ny i Stedet[27], maa Meningen regelmæssig være positivt at hjemle Straffrihed for de Forhold, for hvis Strafbarhed hine Bestemmelser afgave Hjemmelen[28].

3. Det er allerede ovenf. bemærket, at den i Lovens Titel angivne Grænse for dens Omraade gælder Straffelovens almindelige Kapitler lige saa vel som dens specielle. Hvis Straffelovens almindelige Bestemmelser skulde have havt direkte Gyldighed ogsaa for de udenfor Lovens Omraade liggende Forbrydelser, vilde det have været naturligt positivt at udtale dette[29]; og at dens Taushed herom netop skulde tilkendegive, at ogsaa de almindelige Bestemmelsers direkte Gyldighed er begrænset til de af Straffeloven omfattede Forbrydelser, fremgaar af Motiverne til Straffeloven S. 6—7. Iøvrigt er denne Begrænsning tildels positivt udtalt, jfr. ovenf. Note 10. Navnlig fremgaar det af Strfl. § 9, at samtlige Bestemmelser i Kap. 2 kun angaa de i Henhold til Straffeloven idømte Straffe. Heller ikke kan det nægtes, at flere af de i de almindelige Kapitler indeholdte Bestemmelser f. Ex. § 43 og Kapitel 4 lidet egne sig til Anvendelse paa mange af de udenfor Straffeloven liggende For-

[26] Jfr. f. Ex. Forh. mellem Strfl. § 199. 1. Pkt. og den ved § 308 ophævede Fr. 4. Aug. 1819 § 4, mellem Strfl. § 238, jfr. § 43 og Fr. 11 April 1840 § 22, cfr. Pl. 24 Sept. 1841.

[27] Jfr. Ophævelsen i Strfl. § 308 af D. L. 3—16—7 og 16 Nr. 9, 6—13—2 (for saa vidt angaar Lavværgen), 6—13—8 til 12, 6—13—30; jfr. Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 187 og 211—12.

[28] Jfr. ang. nogle tvivlsomme Tilfælde Goos I. S. 133—35.

[29] Jfr. saaledes norsk Strfl. 22. Maj 1902 § 1, cfr. angaaende Strfl. 20. Aug. 1842 Cap. 1—7 Schweigaard: Commentar I. S. 20 flg.

brydelser[80]. For Flertallets Vedkommende gælder dette imidlertid ikke, og der er for saa vidt intet til Hinder for en analogisk Anvendelse af dem paa andre Forbrydelser, for saa vidt der ikke angaaende disse findes særlige Regler. I hvilket Omfang dette er Tilfældet, og i hvilket Omfang en analogisk Anvendelse af Straffelovens Regler derfor er udelukket, beror til en vis Grad paa, hvilken Betydning Straffelovens Ophævelsesfortegnelse har. I denne, navnlig i Strfl. § 309, findes nemlig nævnt en Række Bestemmelser af almindeligere Art, der i og for sig galdt ogsaa for de udenfor Straffeloven liggende Forbrydelser. Det Spørgsmaal opstaar da, om de ved Straffeloven ere ophævede fuldt ud eller kun, for saa vidt angaar de almindelige borgerlige Forbrydelser. Hvis det sidste antages, mangler den Betingelse for en analogisk Anvendelse af Straffelovens tilsvarende Bestemmelser paa de udenfor Straffeloven liggende Forbrydelser, at Tilfældet er ulovbestemt, medens i modsat Fald denne Betingelse for Analogien er til Stede. Til Støtte for den Antagelse, at de paagældende Bestemmelser kun ere ophævede, for saa vidt angaar de almindelige borgerlige Forbrydelser, har man anført[81] dels, at den ved Lovens Titel angivne Begrænsning nærmest synes at maatte gælde for samtlige Lovens Bestemmelser, dels at det i og for sig er lidet naturligt at antage, at Straffeloven vil ophæve de ældre Regler for et Omraade, hvor den ikke selv sætter nye Regler i deres Sted. Praxis saa vel den administrative som den judicielle synes dog at gaa ud fra en modsat Opfattelse, idet det navnlig antages, at Straffelovens Bestemmelser om Vand- og Brødstraffen skulde anvendes, ogsaa naar denne Straf idømmes i Henhold til anden Lovhjemmel end Straffeloven[82]. Da dette forudsætter, at de

[80] Jfr. nærmere Goos I. S. 145—46.

[81] Goos I. S. 146—48 jfr. S. 140—46, cfr. herved Bemærkningerne i U. f. R. 1868 S. 688.

[82] Justm. Skr. 20. Marts 1868 (Dep. Tid. S. 1035); Justm. Skr. Nr. 163. 6. Okt. 1885; U. f. R. 1868 S. 686.

ældre Bestemmelser om Fuldbyrdelsen af Vand- og Brødstraffen i Fr. 12 Juni 1816 og Pl. 23. Maj 1840 ere fuldstændig ophævede, og da der ikke i Straffelovens Bestemmelser om denne Straf findes Hjemmel til for disses Vedkommende at statuere noget særligt, maa disse Afgørelser være Udtryk for den Opfattelse, at Bestemmelserne i Strfl. §§ 308—10 skulde forstaas bogstaveligt, altsaa de i dem anførte ældre Lovbestemmelser anses som fuldstændig ophævede, for saa vidt der ikke er taget særligt Forbehold. En saadan Fortolkning lader sig ogsaa vel forsvare. Efter Ordlyden ophæves de i §§ 308—10 nævnte ældre Bestemmelser — for saa vidt angaar § 308. 2. St. og § 310 dog kun de i dem indeholdte Straffebestemmelser — som Regel ubetinget. Og, at dette er Meningen, bestyrkes derved, at der netop, hvor Ophævelsen ikke skal være fuldstændig, tages særligt Forbehold, (jfr. saaledes Strfl. §§ 308. 2. St. og 310 om, at kun Straffebestemmelserne i de der nævnte Love ophæves, samt de i Strfl. § 308 ved D. L. 2—10—4 og i § 310 ved Pl. 7. Marts 1787 og Fr. 29. Okt. 1794 § 22 tagne Forbehold, og endelig) navnlig den i Strfl. § 309 ved Fr. 16. Novbr. 1836 gjorte Tilføjelse „for saa vidt angaar Bøder, der idømmes efter nærværende Lov," hvor det altsaa udtrykkelig siges, at Fr. 1836 ikke ved Straffeloven ophæves, for saa vidt angaar andre Bøder. Til dette Forbehold var der den særlige Grund, at man netop ikke vilde have de i Strfl. § 30 givne Regler anvendte — hverken direkte eller analogisk — paa andre Bøder, fordi man mente, at Straffelovens Afsoningsregler ikke passede paa dem[33]. Netop derfor udarbejdede Kommissionen et særligt Forslag til Lov om Afsoning af Bøder udenfor kriminelle Sager, ved hvis Vedtagelse[34] Fr. 16. Novbr. 1836 vilde

[33] Ved dem gælder nemlig den i Strfl. § 59 udtalte Regel om Bødens Fastsættelse ikke, jfr. herved Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 33—35.

[34] Jfr. L. 16. Febr. 1866.

blive ophævet, for saa vidt angaar de ikke i Henhold til Straffeloven idømte Bøder. Hvis det havde været Meningen, at ogsaa andre af de i Ophævelsesfortegnelsen nævnte Bestemmelser kun skulde ophæves, for saa vidt de have Betydning for de i Straffeloven omhandlede Forbrydelser, vilde det være højst paafaldende, at dette Forbehold alene er taget ved Fr. 16. Novbr. 1836[85]. Hertil kommer endvidere at den her hævdede Opfattelse, at Ophævelsen, hvor intet Forbehold er taget, skal være fuldstændig, bestyrkes ved Udtalelserne i Kommissionens Motiver, hvor det S. 370 bl. a. udtales: „Kommissionen har ydermere fulgt det Princip, naar det kunde være tvivlsomt, om en ældre Lovbestemmelse i det hele skulde anses hævet ved den nye Straffelov, eller om den ikke i en eller anden Retning dog endnu fremdeles kunde have nogen Betydning, i saa Fald ikke at anføre den blandt de bortfaldne Bestemmelser" . . . Det kan endelig heller ikke nægtes, at den her bestridte Opfattelse, hvorefter der i dansk Ret paa adskillige Omraader navnlig med Hensyn til Straffens Fuldbyrdelse skulde gælde to Sæt forskellige Retsregler, et for de i Straffeloven behandlede Forbrydelser, et andet for alle andre, kan føre til noget mærkelige Resultater. Ikke blot maatte da de Regler, der for Straffelovens Omraade ere ophævede — fordi man ønskede dem afløst af andre — ogsaa anvendes paa Straffe, der idømmes i Henhold til Love, der ere yngre end Straffeloven[86], men der vilde ligefrem kunne opstaa Forviklinger,

---

[85] Heller ikke den Forklaring, som hos Goos I. S. 146 gives af Tilføjelsen ved Fr. 16. Novb. 1836, nemlig, at dens Betydning er at holde Fr. 1836 ved Magt som Overgangsbestemmelse, er fyldestgørende. Hvis dette havde været Meningen, vilde en lignende Tilføjelse have været naturlig ogsaa ved Fr. 1816 og Pl. 1840 o. fl. St.

[86] Saaledes vilde de gamle Bestemmelser om Livsstraffens Fuldbyrdelse i Fr. 21. Okt. 1791, jfr. Fr. 9. Aug. 1737 samt Bestemmelserne om Forbedringshusarbejde i L. 30. Novbr. 1857 og 9. Dec. 1861 ligesom ogsaa Bestemmelsen om Udvisning i Pl. 19. April 1805

f. Ex. hvor en Person under et dømmes til Fængsel paa Vand og Brød dels for en almindelig Forbrydelse (Tyveri, Bedrageri o. l.) dels for Løsgængeri eller en anden udenfor Straffeloven liggende Forbrydelse. Den i Straffelovens Titel liggende Begrænsning maa da antages kun at have Hensyn til Lovens positive Bestemmelser, ikke til dens Ophævelsesfortegnelse. Overfor den Indvending, at det vilde være mærkeligt at ophæve de ældre Bestemmelser uden for deres hele Omraade at sætte nye, direkte gældende Regler i Stedet, kan det bemærkes, at det er muligt, at man har overset, at nogle af disse Love have Betydning ogsaa udenfor Straffelovens Omraade. At denne Forudsætning er urigtig, berettiger ikke til at tilsidesætte Udtalelsen om de ældre Loves ubegrænsede Ophævelse. Og det ligger dernæst ikke fjærnt at antage, at man overfor mulige Tvivl har slaaet sig til Ro med, at Straffelovens Regler i stort Omfang ialtfald ville kunne anvendes analogisk, en Udvej, som Kommissionen i sine Motiver S. 7 netop selv synes at give Anvisning paa[87].

blive at anvende ved Straffe idømte i Henhold til L. Nr. 74. 7. April 1899 § 10, jfr. ogsaa Sølov 1. April 1892 §§ 291, 298, 305 og L. Nr. 18. 13. Febr. 1904. Dette vilde være saa meget mærkeligere, som Straffeloven i det eneste Tilfælde, hvor den positivt opretholder en Bestemmelse, der kan medføre Strafarbejde, jfr. § 214 angaaende Fr. 3 Juli 1835, udtrykkelig foreskriver, at Bestemmelserne i Strfl. §§ 11—16 skulde bringes til Anvendelse.

[87] Blandt de i Strfl. § 309 uden Begrænsning ophævede Lovbud findes enkelte, som tillige eller alene (Fr. 27. Jan. 1738) angaa Forbrydelser af Militære, jfr. Goos I. S. 138. Efter det i Texten bemærkede mangler der ogsaa for deres Vedkommende Hjemmel til kun at anse dem ophævede for Straffelovens Omraade. Hvad der særlig ved dem kunde volde Betænkelighed, er, at Kongerigets daværende Lovgivningsmagt antoges forinden den reviderede Grundlovs Ikrafttræden at savne Kompetence til at lovgive angaaende den militære Strafferet. Til at optage dette Spørgsmaal til mere indgaaende Drøftelse er der imidlertid ingen Anledning, allerede fordi det nu savner al praktisk Betydning, idet Strfl. f. Krigsm. § 201 udtrykkeligt ophæver saa vel alle i Krigsartikelsbrevene indeholdte som ellers for Krigsmagten givne Straffebestemmelser.

4. Undtagelsesvis maa det antages, at Straffeloven uden særligt Forbehold[38] har holdt enkelte Lovbud i Kraft, som for visse af de i Straffeloven omhandlede Forbrydelser opstille særlige Strafbarhedsbetingelser, der følgelig fremdeles maa have Gyldighed for disse, paa hvilke iøvrigt Straffelovens almindelige Regler finde Anvendelse. Dette gælder saaledes Bestemmelserne i L. 3. Jan. 1851 § 3 om, hvem der bærer Ansvaret for et trykt Skrifts Indhold. Naar denne Paragraf ikke er medtaget i Ophævelsesfortegnelsen i Strfl. § 309, der ophæver en stor Del af Lovens øvrige Indhold, maa dette være Udtryk for, at den vedblivende skal have Gyldighed ogsaa for Straffelovens Omraade. Herom har der heller aldrig været rejst Tvivl. Det samme maa gælde om Bestemmelsen i D. L. 1—13—18, der heller ikke findes i Ophævelsesfortegnelsen[39]. Hvis D. L. 1—13—18 simpelthen maatte opfattes som en Regel om den for Mened gældende kriminelle Lavalder, maatte den vel som stridende mod den almindelige Regel i Strfl. §§ 35 og 36 — jfr. nu Straffelovstillæg 1. April 1905 § 16. 1. Pkt., cfr. § 15. 1. Pkt. — om Alderen som Betingelse for Strafbarheden være stiltiende ophævet ved Strfl. § 311. D. L. 1—13—18 har imidlertid en videregaaende Betydning, idet den erklærer Børn under 15 Aar for udelukkede fra at aflægge Vidneed og som Konsekvens af denne saakaldte Edsumyndighed[40] fritager dem for Menedsstraf. Herefter maa den opfattes som en særlig uden Forbindelse med de almindelige Regler om Alderens Betydning, navnlig Strfl.

[38] Et særligt Forbehold om Anvendelsen af visse ældre Bestemmelser ogsaa ved de i Straffeloven omhandlede Forbrydelser indeholder Strfl. § 13. Uden særligt Forbehold maa imidlertid ligeledes de ikke ved Straffeloven ophævede Bestemmelser om Fængselsstraffens Udstaaelse i Arrestreglm. 7. Maj 1846 antages opretholdte.

[39] Jfr. derimod angaaende Fr. 11. Marts 1818 §§ 1 og 2 Goos I. S. 149—50.

[40] Jfr. Ordene: „da kand det Vidne hverken reisis eller fældis.“

§ 36, staaende Forskrift, som der følgelig ikke haves Hjemmel til at anse ophævet ved Strfl. § 311[41].

Sluttelig bemærkes, at Straffeloven indeholder en Række Bestemmelser om andet end Straf[42]. Disse have ligesom Straffelovens øvrige Indhold kun direkte Gyldighed for de i Loven omhandlede Forbrydelser. Omvendt ophæves ved Strfl. §§ 308. 1. St. og 309 adskillige Bestemmelser, som helt eller tildels angaar andet end Straf, tildels endogsaa uden at Straffeloven selv giver nye Regler angaaende disse Forhold[43]. Ogsaa heri viser det sig, at den ved Straffelovens Titel angivne Grænse ikke fastholdes ved Ophævelsesfortegnelsen.

§ 7.

III. Andre Straffelove.

Udenfor Straffeloven af 10. Febr. 1866 ligger som i forrige Paragraf bemærket dels den militære Strafferet, dels hele den særlige Straffelovgivning. Den militære Strafferet er nu kodificeret ved Strfl. f. Krigsm. 7. Maj 1881. Den særlige Straffelovgivning omfatter et stort Antal Love saa vel ældre som yngre end Straffeloven. Det er allerede i forrige Paragraf bemærket, at Straffeloven paa et stort Omraade lod den ældre Lovgivning uberørt. For en betydningsfuld Del af den særlige Straffelovgivning, nemlig Politilovene i videre Forstand gælder det dernæst, at heller ikke D. L. sætter en Tidsgrænse, idet den opretholder de ældre Love af denne Art[1]. For deres Vedkommende kan der altsaa

[41] Jfr. ogsaa Goos Spec. Del III. S. 74, jfr. derimod tidligere Goos I. S. 150 og Nord. Strafferet I. S. 117.

[42] Jfr. Strfl. §§ 16, 34, 35. 2. Pkt., 36. 3. Pkt., 38. 2. St., 122, 218, 299—304.

[43] Jfr. Goos I. S. 137.

[1] Jfr. A. W. Scheel; Priv. R. alm. Del I. S. 54 flg.; Deuntzer· Priv. R. alm. Del S. 13—14.

ikke angives nogen bestemt Grænse for, hvor gamle de kunne være. Stor praktisk Betydning har dette dog ikke. For en stor Del af Politilovgivningen ere Reglerne givne i L. 11. Febr. 1863 og L. 4. Febr. 1871 og de i Henhold til dem udfærdigede Politivedtægter[2], hvorved bemærkes, at Udfærdigelsen af saadanne for Kjøbenhavns og Købstædernes Vedkommende er paabudt, medens den for Landets Vedkommende ifølge L. 4. Febr. 1871 § 5 er fakultativ. Og den øvrige Del af den saakaldte Politilovgivning angaar væsentligst Forhold, der ifølge deres egen Natur nødvendigvis ere ret hyppige Forandringer undergivne. For de øvrige Dele af den særlige Straffelovgivning findes endnu en Del Bestemmelser fra Tiden før Straffeloven[3] samt et stort Antal i Love, der ere yngre end Straffeloven. Disse ere af en saa forskelligartet Natur, at en Opregning af dem paa dette Sted næppe vil være rimelig, hvorimod de naturligt finde deres Omtale dels ved Behandlingen af en Række Spørgsmaal i det følgende, dels i Strafferettens specielle Del.

For Island findes ligeledes ved Siden af Straffeloven 25. Juni 1869 en Række saa vel ældre som nyere Straffebestemmelser. Da L. Nr. 1 om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget 2. Jan. 1871 i § 3 nævner Strafferetten blandt de for Island særlige Anliggender, ville Straffelove for Island som Regel udgaa fra den ved Forfatningsloven af 5. Jan. 1874 indførte islandske Lovgivningsmyndighed. Herved maa det dog være forudsat, at den almindelige danske Lovgivningsmagt i Love, der angaa Rigets almindelige Anliggender, til Haandhævelse af disse kan optage Straffebestemmelser, der have Gyldighed ogsaa for Island[4].

---

[2] Ved disse ere et stort Antal ældre Politiforskrifter ophævede.

[3] Saaledes i Næringslovgivningen, Landbolovgivningen, Love om Skatter og Afgifter etc.

[4] Jfr. herom og med særligt Hensyn til Møntlov 23. Maj 1873 § 14 Goos I. S. 157—59.

For de vestindiske Øer gælder endnu i det hele den i Kongeriget før Straffelovens Ikrafttræden gældende Ret, idet Straffeloven ikke er udvidet til at gælde for Vestindien, og en til denne svarende særlig vestindisk Straffelovskodifikation ikke har fundet Sted.

§ 8.

Analogi som Kilde til strafferetlige Normer.

Angaaende det Spørgsmaal, om og under hvilke Betingelser Retsnormer i Almindelighed kunne grundes paa Analogi, maa henvises til Fremstillingen i Retssystemets almindelige Del. For Strafferetten vilde der kun være Anledning til at optage en mere almindelig Undersøgelse desangaaende, hvis der maatte antages at gælde principielt andre Regler for Analogiens Anvendelse i Strafferetten end udenfor denne.

Som ovenf. i § 4 antydet hævdes det nu ganske vist almindeligt, at dette er Tilfældet, idet Analogi ialtfald til den sigtedes Skade her skal være udelukket[1]. Men om end en saadan Regel muligvis vilde være legislativt anbefalelsesværdig, staar det, som ogsaa allerede i § 4 berørt fast, at den ikke gælder i dansk Ret, idet den for Straffelovens Vedkommende positivt er fravegen og for den udenfor Straffeloven liggende Del af Strafferetten aldrig har været anerkendt og iøvrigt ogsaa maa anses uforenelig med dennes for en stor Del ganske kasuistiske Natur.

I det følgende vil særskilt blive behandlet Spørgsmaalet om Analogiens Berettigelse henholdsvis indenfor og udenfor Straffelovens Omraade.

1. Straffelovens § 1 siger: Ingen kan straffes efter denne Lov, medmindre han har gjort sig skyldig i et Forhold, der gaar ind under en af de i Loven givne Straffe-

[1] Jfr. angaaende dette Spørgsmaal i Almindelighed Goos I. S. 183—85.

bestemmelser, eller ganske maa sættes ved Siden af en i samme som Forbrydelse betegnet Handling. For det Omraade, for hvilket denne Regel gælder, jfr. nedf., slaar den fast paa den ene Side, at Analogi er hjemlet, paa den anden Side, at den kun er hjemlet indenfor visse Grænser, idet kun den saakaldte fuldstændige Lovanalogi tilstedes[2]. Derved udelukkes dels den saakaldte Retsanalogi, altsaa analogisk Anvendelse af en Grundsætning, der vel kan siges at fremgaa af Lovens Indhold, men ikke har givet sig Udtryk i en Retsregel, om hvis umiddelbare analogiske Anvendelse der er Tale. Endvidere udelukkes den saakaldte ufuldstændige (partielle) Analogi[3]. Herfra gøres dog ved Strfl. § 257 en positiv Undtagelse[4].

Straffelovens § 1 har ligesom Lovens øvrige Bestemmelser kun direkte Gyldighed for de almindelige borgerlige Forbrydelser; om den kan anvendes analogisk paa det udenfor Straffeloven liggende Retsomraade, vil blive omtalt nedf. under 2. Den angaar endvidere direkte kun de positive Straffenormer, de Bestemmelser der fastsætte, at denne eller hin Handling kan straffes, idet den begrænser Adgangen til analogisk Udvidelse af de strafbare Handlingers Tal. Indenfor dette Omraade gælder den omvendt hele Straffeloven, ikke blot den analogiske Anvendelse af Straffebestemmelserne i de specielle Kapitler[5], men lige saa vel

---

[2] Jfr. Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 7—8; Goos I. S. 192—94.

[3] Jfr. herom Deuntzer: Priv. R. alm. Del S. 67—68.

[4] Jfr. Udtrykkene: Handlinger, der vel ere beslægtede med de i §§ 251—255 omhandlede, men dog ikke kunne sættes ved Siden af disse.

[5] Paa saadan analogisk Anvendelse indeholde Domssamlingerne talrige Exempler, jfr. bl. a. H. R. T. 1866 S. 558; 1867 S. 506; 1869 S. 343, 476, 544, 635; 1870 S. 117; 1871 S. 106; 1872 S. 162; 1873 S. 134, 441, 545; 1874 S. 309, 322, 448; 1875 S. 301, 419, 479; 1876 S. 39, 202, 649; 1878 S. 122; 1879 S. 226; 1880 S. 176, 231, 524, 666; 1883 S. 44, 379, 453, 892; 1884 S. 3; 1885 S. 246, 419; 1886 S. 774; 1887 S. 177, 570; 1888 S. 241, 553; 1889 S. 60, 446, 847; 1890 S. 649; 1891 S. 193, 196, 289; 1892 S. 124, 168, 608,

af de i de almindelige Kapitler givne positive Regler om Strafbarheden. Ingen vil saaledes betvivle, at en analogisk Anvendelse af Straffelovens Regler paa Handlinger, der falde udenfor de ved Ordene i Strfl. §§ 2—6 afstukne Grænser, er bunden til de i § 1 angivne Betingelser.

Af Strfl. § 1 fremgaar klart, at Loven ikke bygger paa den Opfattelse, at systematiske Lovkodifikationer maa antages at give en udtømmende Behandling af det indenfor deres Omraade faldende Retsstof, som for deres Vedkommende maa udelukke Anvendelsen af Analogi[6], eller ialtfald — hvad der i Realiteten fører til samme Resultat — at Straffeloven ikke i den Forstand skal opfattes som systematisk udtømmende, at analogisk Anvendelse af dens Regler er udelukket ved dens Egenskab af Kodifikation. Naar Strfl. § 1 nemlig indenfor visse Grænser tillader Anvendelsen af Analogi endog til Udvidelse af de strafbare Handlingers Tal, altsaa paa det Omraade, hvor man altid har anset Analogien som mest betænkelig og lettest undværlig[7], er det klart, at det særegne ved Reglen i § 1 ikke kan søges deri, at den her tillader Anvendelse af Analogi,

---

902; 1894 S. 156, 423; 1897 S. 82; U. f. R. 1900 S. 834; 1901 S. 936 m. fl., jfr. nærmere Strafferettens spec. Del.

[6] Allerede af denne Grund er der ingen Anledning til i Strafferetten at optage til Drøftelse det Spørgsmaal, om Analogi i Almindelighed maa anses udelukket ved systematiske Kodifikationer. Det skal blot bemærkes, at det, da det i Reglen, hvor Loven tier, vil kunne omtvistes, om den tilsigter en i alle Retninger udtømmende Behandling, vistnok vil være rigtigst kun at anse Analogien som udelukket, hvor dette enten direkte er udtalt — hvortil efter Omstændighederne gode legislative Grunde kunne foreligge — eller det af Lovens Formulering tydeligt fremgaar, at den i en eller anden Retning vil give udtømmende Regler, jfr. i denne Retning Binding Handb. I. S. 203 flg., 213 flg.; Deuntzer: Priv. R. alm. Del S. 65—66, cfr. ogsaa Bornemann: Saml. Skr. III. S. 94, herimod Goos I. S. 180—82. Udtalelsen hos Schweigaard: Commentar I. S. 89 kan derimod næppe anføres, da han udtrykkelig henviser til den positive Regel i norsk Grl. § 96.

[7] Jfr. ogsaa Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 7.

men omvendt netop maa søges deri, at den paa dette bestemte Omraade opstiller en positiv Begrænsning i den som almindelig forudsatte Adgang til fri Analogisering, en Begrænsning, der ikke uden særlig Hjemmel kan anses gældende paa andre Omraader.

Der kan herefter næppe være Tvivl om, at ogsaa de negative Straffenormer, altsaa Bestemmelser, hvorved enten visse Handlinger i Almindelighed eller ellers strafbare Handlinger under visse Betingelser erklæres straffri, kunne anvendes analogisk, medmindre de udtrykkeligt fremtræde som Undtagelsesbestemmelser, der tilsigte en udtømmende Opregning. At nu Straffeloven, hvad særlig de saakaldte almindelige[8] Straffrihedsgrunde angaar, ikke tilsigter at give en udtømmende Opregning, fremgaar allerede deraf, at den f. Ex., bortset fra enkelte specielle Bestemmelser[9] slet ikke omtaler Samtykkets Betydning som Straffrihedsgrund, skøndt ingen betvivler, at det i stort Omfang maa medføre Straffrihed. Og der er ingen Grund til at antage noget andet med Hensyn til Strafophørsgrunde. Spørgsmaalet bliver da blot, om den i § 1 angivne Begrænsning for Analogiens Berettigelse maa gælde ogsaa for de negative Straffenormer. Dette kan ikke antages. En saadan Udvidelse af Reglen i Strfl. § 1 vilde kun kunne støttes paa Analogi, men hertil mangler efter det ovenf. bemærkede den fornødne Aarsagernes Lighed[10]. Analogien maa altsaa paa dette Omraade være fri[11]. Den praktiske Betydning heraf er dog næppe stor. Hvis Strfl. § 41 maatte anses som en positiv

[8] Om noget andet kan antages med Hensyn til Bestemmelser, der for enkelte Forbrydelser hjemle særlige Straffrihedsgrunde, jfr. f. Ex. Strfl. §§ 109. 3. St. og 110. 2. St., maa bero paa en Fortolkning af den enkelte Bestemmelse, hvorom henvises til Strafferettens specielle Del.

[9] Strfl. § 196. 1. St., jfr. § 281. 2. St.

[10] Afvigende Goos I. S. 198—201, jfr. S. 183.

[11] Jfr. D. i U. f. R. 1887 S. 1099, der lader Straffen bortfalde ifølge Analogien af § 58 uden Paaberaabelse af Strfl. § 1.

Grænsebestemmelse, vilde den her hævdede Opfattelse ganske vist blive af Betydning ved Spørgsmaalet om dens analogiske Udvidelse til andre Tilfælde, men, som nedf. i Læren om Retsbrudet vil blive paavist, kan Strfl. § 41 netop ikke forstaas saaledes, hvorved Spørgsmaalet om dens analogiske Anvendelse taber sin Betydning.

Hvad ovenfor er bemærket om de negative Straffenormer, maa ligeledes finde Anvendelse paa de Bestemmelser der hjemle Strafnedsættelse. Efter den Maade, hvorpaa disse fremtræde i Straffeloven, spredt mellem Bestemmelser af ganske andet Indhold og i forskellige Kapitler, kan det ikke antages, at Loven tilsigter en udtømmende Opregning[12], ialtfald af de almindelige Strafnedsættelsesgrunde[13].

Hvad derimod angaar Omstændigheder, der medføre Strafforhøielse, maa det være en Konsekvens af Reglen i Strfl. § 1, at ialtfald kun en Analogi, der opfylder de der stillede Betingelser kan benyttes. Den samme Hjemmel, der kræves for at erklære et Forhold for strafbart, maa ogsaa kræves for at henføre det under en Bestemmelse, der hjemler skærpet Straf, saa meget mere som det kan bero paa et ret vilkaarligt Valg, om Loven vil lade en vis Omstændighed virke som strafforhøjende eller som Element i et helt nyt Forbrydelsesbegreb. Til helt at udelukke

[12] Det modsatte antages af Goos I. S. 183, jfr. S. 201—2. Det synes dog lidet naturligt med Goos at tilstede Udvidelse ved Analogi (under de i Strfl. § 1 angivne Betingelser) af Straffrihedsgrunde, men nægte analogisk Anvendelse af Bestemmelserne om Strafnedsættelse, saa meget mere som samme Omstændighed — tildels efter Domstolenes Skøn — snart kan virke som Straffrihedsgrund eller Strafophørsgrund, snart som Strafnedsættelsesgrund, jfr. bl. a. Strfl. §§ 40. 2. St., 56, 58, 64. I Praxis er f. Ex. Reglen i Strfl. § 64 anvendt analogisk paa privat Paatale undergivne Forbrydelser, jfr. H. R. T. 1888 S. 743, cfr. S. 739; U. f. R. 1884 S. 898; 1885 S. 914 samt i et Tilfælde, hvor en Person inden Paadømmelsen var straffet i Udlandet for Forbrydelser begaaede efter de nu paadømte, jfr. U. f. R. 1900 S. 901.

[13] Med Hensyn til specielle Strafnedsættelsesgrunde maa det ovenf. i Note 8 bemærkede finde tilsvarende Anvendelse.

Anvendelsen af Analogi til Udvidelse af de strafforhøjende Omstændigheders Tal er der omvendt ingen Grund[14], medmindre Loven i det enkelte Tilfælde ved sin Formulering af Reglen viser, at den tilsigter at give en udtømmende Opregning. Da Loven ikke kender almindelige strafforhøjende Omstændigheder, vil dette Spørgsmaal kun kunne opstaa ved Strafforhøjelsesgrunde, der ere særlige for enkelte Forbrydelser, og vil da naturligst være at behandle paa vedkommende Sted i Strafferettens specielle Del. Forskelligt fra Spørgsmaalet om en analogisk Udvidelse af de strafforhøjende Omstændigheders Tal er det, om en Handling ved Analogi kan henføres under en Bestemmelse, der for en beslægtet Handling hjemler Strafforhøjelse, naar visse Omstændigheder foreligge. Hvad man end vil antage med Hensyn til det første Spørgsmaal, kan der næppe rejses Tvivl om, at i samme Omfang, som det er hjemlet ved Analogi at erklære et Forhold for strafbart, maa Analogien ogsaa kunne give Hjemmel til at henføre et strafbart Forhold under en Straffebestemmelse, der under visse Betingelser foreskriver Strafforhøjelse. Det kan derfor ikke betvivles, at det efter Indholdet af Strfl. § 237 er berettiget at anvende de i §§ 230—32 givne Gentagelsesregler analogisk paa Ran[15].

Af den forudgaaende Udvikling fremgaar, at de i Strfl. § 1 foreskrevne Grænser for Anvendelsen af Analogi ikke direkte angaa de Bestemmelser i Straffeloven, der give Regler om andet end Straf; og der mangler Berettigelse til at anvende Reglen i § 1 analogisk paa disse Bestemmelser. Selv om nogle af dem hjemle Anvendelsen af Onder, der have en vis ydre Lighed med Straf — jfr. bl. a. §§ 16, 34, 304 — medfører dog den Omstændighed, at de af Loven ikke opfattes som Straffe,

---

[14] Jfr. om en analogisk Anvendelse af Reglem. i Strfl. § 61 C. Torp: Om Straffen S. 124.

[15] Jfr. C. Torp: Om Straffen S. 118; H. R. T. 1873 S. 116, jfr. derimod Goos I. 201 cfr. S. 183, hvormed dog nu maa sammenholdes Udtalelsen i Spec. Del II. S. 377 med Note 7.

at det er ganske usikkert, om de Grunde, der have ført til den ved Strfl. § 1 hjemlede Begrænsning i Analogiens Tilstedelighed, have Gyldighed for deres Vedkommende.

2. Udenfor Straffeloven haves ingen almindelig til Strfl. § 1 svarende Regel. Før Straffeloven stod det fast i Praxis, ligesom det ogsaa med Støtte i en Række Lovbud var almindelig[16] antaget i Teorien[17], at Analogi i Strafferetten kunde og skulde anvendes i samme Omfang som paa andre Retsomraader. Navnlig var der heller ikke Tvivl om Berettigelsen til ved Analogi at udvide Kredsen af de strafbare Handlingers Tal. Heri er der ikke ved Straffeloven sket nogen Forandring. Ligesom dens § 1 ikke direkte har Gyldighed for de udenfor Straffelovens Omraade liggende Forbrydelser, saaledes kan den heller ikke anvendes analogisk paa disse. Ikke blot mangler den fornødne Aarsagernes Lighed paa Grund af den paagældende Lovgivnings kasuistiske Karakter, men en analogisk Anvendelse af denne Regel vilde ogsaa medføre en aldeles ikke tilsigtet Omvæltning i den bestaaende Retstilstand. Selv den Omstændighed, at et Forhold er nær beslægtet med en i Straffeloven omhandlet Forbrydelse, udelukker ikke fra at søge Hjemmel for dets Strafbarhed i Analogien af andre Love blot forudsat, at der ikke i Straffeloven findes positiv Hjemmel for dets Straffrihed. Det er da at anse som en særlig Forbrydelse og som saadan liggende udenfor Straffelovens Omraade[18]. Strfl. § 1 udelukker kun fra at

[16] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 95 flg. antog dog, at en analogisk Udvidelse af de strafforhøjende Omstændigheders Tal for de 4 systematiske Straffeloves Vedkommende maatte være udelukket ved de paagældende Bestemmelsers Karakter som Undtagelsesbestemmelser, der berettigede til en Slutning e contrario. En nærmere Prøvelse af denne Opfattelses Rigtighed savner nu Interesse, da de paagældende Love ere ophævede.

[17] Ørsted i A. f. R. III. S. 48—55; Haandb. I. S. 341—43; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 89 flg.; Algreen-Ussing: Haandb. S. 15—17; Scheel: Privat R. alm. Del I. S. 616,

[18] Jfr. Goos I. S. 195.

begrunde en Handlings Strafbarhed — helt eller delvis — ved en Analogi fra en af Straffelovens Bestemmelser, naar Analogien ikke fyldestgør de i § 1 opstillede Betingelser. — Analogisk Anvendelse af de udenfor Straffelovens Omraade liggende Straffebestemmelser maa derfor fremdeles kunne finde Sted, naar de almindelige Betingelser for Analogi foreligge, hvortil bl. a. hører, at denne ikke særlig i selve den paagældende Lov er forbudt eller maa anses udelukket ved, at Loven tilsigter at give en udtømmende Opregning af de Handlinger af en vis Art, der skulle være strafbare. Om saadanne Bestemmelser findes i vor nugældende[19] Ret, er tvivlsomt[20].

Da de fleste særlige Straffelove enten helt eller dog i det væsentlige forbigaa de almindelige i Strfl. Kap. 1—8, 31 og 32 behandlede Spørgsmaal om Strafbarhedsbetingelser, Strafudmaaling, Strafophør etc. i Taushed, ville de paagældende Regler i Straffeloven i stort Omfang være analogisk anvendelige paa de i hine Love omhandlede Forbrydelser. Almindelige for alle særlige Forbrydelser gældende Regler af denne Art gives kun i L. 16. Febr. 1866, hvorved analogisk Anvendelse af Reglen i Strfl. § 30 om Afsoning af Bøder en Gang for alle er udelukket. Ellers findes kun undtagelsesvis enkelte af de herhen hørende Spørgsmaal afgjorte for enkelte Forbrydelser, jfr. herom nærmere nedf. navnlig i Læren om de subjektive Strafbarhedsbetingelser og om Strafophørsgrundene. At de paagældende Love ikke ved at forbigaa disse Spørgsmaal i Taushed udelukke den analogiske Anvendelse af Straffelovens herhen hørende Bestemmelser, for saa vidt de almindelige Betingelser for

---

[19] Jfr. angaaende Pl. 12. Aug. 1820 § 4 H. R. T. 1862 S. 120, cfr. nu L. 3. Maj 1867.

[20] Goos I. S. 202 nævner som Exempel Politivedtægterne. Om dette er berettiget, synes dog meget tvivlsomt; en anden Sag er det, at der paa Grund af Bestemmelsernes elastiske Affattelse sjældent vil blive Brug for Analogi.

Analogi (Aarsagernes Lighed) ere til Stede, følger af de almindelige Regler om saadanne Loves Fortolkning[21].

Efter det anførte kan det ikke betvivles, at — for saa vidt ikke særlige positive Bestemmelser findes — Reglerne i §§ 2—8 om Straffelovens Virkekreds m. m. maa anvendes analogisk udenfor Straffeloven, forudsat selvfølgelig, at de faktiske Forudsætninger for de paagældende Bestemmelsers Anvendelse kunne foreligge[22]. Det samme maa med enkelte Undtagelser, som strax nedenfor[23] ville blive berørte, gælde de i Kap. 2 givne Regler om Straffene[24] og ligeledes de i Kap. 3 §§ 35—41[25] givne Regler om Tilregnelighedsbetingelserne[26] og visse af de saakaldte Straffrihedsgrunde. Endvidere maa Bestemmelserne i Kap. 6 om

[21] Jfr. herom Goos I. S. 169 flg.

[22] Dette vil f. Ex. næppe praktisk kunne forekomme for den i Strfl. § 5 1. St. givne Regels Vedkommende.

[23] Jfr. ogsaa det ovenf. S. 85 om Strfl. § 30 bemærkede, hvortil kan føjes, at Praxis, uden at der ses at være nogen tvingende Grund dertil, synes at gaa ud fra, at heller ikke Bestemmelsen i § 30. 2. Pkt. om, at Bøden skal idømmes hver især af flere Medskyldige, ubetinget bliver at anvende analogisk udenfor Straffeloven, jfr. H. R. T. 1876 S. 523; 1884 S. 273.

[24] I Praxis er Bestemmelsen i Strfl. § 23. 1. St. anvendt analogisk ved Løsgængeri og Betleri, jfr. H. R. T. 1868 S. 345; 1878 S. 21; 1896 S. 365, jfr. iøvrigt angaaende §§ 20—24 det ovenf. S. 84—87 bemærkede.

[25] Hvorvidt Reglen i Strfl. § 42 kan anvendes analogisk udenfor Straffeloven afhænger tildels af, hvorledes denne Bestemmelse skal fortolkes, hvorom maa henvises til det følgende i Læren om de subjektive Strafbarhedsbetingelser. Om § 43 vil blive talt strax nedf.

[26] I Praxis er Analogien af § 36. 1. Pkt. (Frifindelse) anvendt ved Rømning, jfr. U. f. R. 1884 S. 285, og ved Overtrædelse af Tyendel. 10. Maj 1854 § 61, jfr. H. R. T. 1895 S. 713. Strfl. § 37 er anvendt analogisk paa et efter Pl. 31. Aug. 1813 §§ 10 og 11 strafbart Forhold, jfr. H. R. T. 1900 S. 3, jfr. endvidere U. f. R. 1903 S. 372 (Rømning). Spørgsmaalet har nu ved Strfl. §§ 35 og 36 ingen praktisk Betydning, da Bestemmelserne i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 15. 1. Pkt. og § 16. 1. Pkt., som nedf. i § 28 vil blive paavist, have direkte Gyldighed ogsaa udenfor Straffeloven.

Strafudmaalingen, visse Strafnedsættelsesgrunde[27] etc. anvendes analogisk udenfor Straffeloven dog med Undtagelse af § 59, hvis analogiske Anvendelse paa de udenfor Straffeloven liggende Forbrydelser — selv hvor den ikke er udelukket ved det ringe Spillerum, der ofte er indrømmet for Straffens Fastsættelse — maa være udelukket ved de for disse Forbrydelser gældende Afsoningsregler (Skalasystemet) jfr. nærmere i Læren om Straffen. Ogsaa Bestemmelserne i Kap. 7 om Sammenstød af Forbrydelser maa være analogisk anvendelige udenfor Straffeloven[28], hvor ikke Særegenheder ved de paagældende Straffebestemmelser gøre Sammenstødsreglerne uanvendelige[29]. Og endelig er der ikke nogen Grund til, at noget andet skulde gælde om de i Kap. 8 givne Forældelsesregler. En analogisk Anvendelse af disse udenfor Straffeloven vilde kun være udelukket, hvis de maatte anses som singulære i den Forstand, at de Hensyn, der have ført til at opstille dem i Straffeloven, ikke passe paa de udenfor denne liggende Forbrydelser. Men dette er saa langt fra Tilfældet, at det tværtimod maa hævdes, at der gennemgaaende er mere Grund til at indrømme Forældelse af Strafskylden ved de udenfor Straffeloven liggende, i Reglen mindre berydelige, Forbrydelser end ved de i Straffeloven omhandlede[30]. Det er da ogsaa antaget, at den i Strfl. § 70 sidste Pkt. givne Regel maa anvendes analogisk ved Betleri og andre For-

---

[27] Ved D. i H. R. T. 1901 S. 153 er Strfl. § 58 anvendt analogisk ved Betleri, jfr. ogsaa den ovenf. anf. D. i H. R. T. 1895 S. 713 (Tyendel. § 61).

[28] Strfl. §§ 62 og 64 ere anvendte analogisk i et stort Antal Tilfælde, jfr. bl. a. H. R. T. 1891 S. 778 (Tyveri og Overtrædelse af Polititilhold); 1893 S. 418 (Overtrædelse af Margarineloven og af Næringsloven); 1895 S. 356 (Bedrageri og Betleri); 1896 S. 26 (Kvaksalveri og Strfl. § 185), S. 423 (Løsgængeri og Betleri, Grundsætningen i § 64 anvendt); U. f. R. 1896 S. 1167 (ulovlig Jagt, Grundsætningen i § 62 anvendt) m. fl.

[29] Jfr. herom Torp: Om Straffen S. 171—72.

[30] Jfr. Goos I. S. 205.

seelser, der omhandles i særlige Straffelove[31]. Ligeledes har Praxis undertiden anvendt Bestemmelsen om Gentagelsesvirkningens Forældelse i Strfl. § 61. 2. St. ved særlige Forbrydelser[32]. Derimod synes ialtfald Højesteret konsekvent at anse Reglen i Strfl. § 66 for uanvendelig udenfor Straffeloven[33], medens de andre Retters Praxis hidtil har været vaklende[34].

Bestemmelserne i Strfl. Kap. 4 og 5 kunne ikke afgive analogisk Hjemmel til i al Almindelighed at straffe Forsøg og Meddelagtighed ved de særlige Forbrydelser. I hvilken Udstrækning Strafbarheden her maa anses hjemlet, maa afgøres ganske uafhængigt af Straffelovens Bestemmelser herom, jfr. nedf. §§ 43 og 54. Men for saa vidt Forsøget paa og Meddelagtighed i særlige Forbrydelser overhovedet erkendes for strafbart, synes der at være al Grund til at anvende de i Strfl. Kap. 4 og 5 givne Regler om Straffens Beregning analogisk, for saa vidt ikke særlige Regler herom ere givne[35].

Ganske særlig stiller endelig Spørgsmaalet om den analogiske Anvendelse sig ved Strfl. §§ 25 og 43. Disse opstille kun Regler for Fortolkningen af specielle Straffebud, der enten i Almindelighed hjemle Straf af Fængsel (§ 25) eller ikke udtale sig om, hvilken Tilregnelsesform der kræves (§ 43). At Analogien af disse Bestemmelser ikke kan anvendes ved Fortolkningen af Love, der ere

[31] Justm. Skr. Nr. 155. 1. Juli 1875.

[32] U. f. R. 1897 S. 726 (ulovlig Omløben med Varer), cfr. 1888 S. 901 (ulovlig Brændevinsudskænkning), jfr. derimod U. f. R. 1892 S. 276 (ulovlig Omløben) og 1893 S. 880 (uberettiget Næringsbrug).

[33] H. R. T. 1871 S. 515 (Kvaksalveri); 1895 S. 4 (urigtig Skatteangivelse); 1900 S. 593 (Overtrædelse af Bygningsloven). Muligvis have dog Afgørelserne i de 2 sidstnævnte Tilfælde en særlig For klaring, jfr. nedf. i § 58.

[34] For analogisk Anvendelse U. f. R. 1879 S. 592; 1880 S.351; 1881 S. 1134; 1887 S. 717; mod analogisk Anvendelse U. f. R. 1879 S. 1171; 1884 S. 1075. 1890 S. 398; 1900 S. 822.

[35] Jfr. f. Ex. L. 3. Jan. 1851 § 3.

ældre end Straffeloven, og altsaa ikke kunne være affattede under Hensyn til dem, er klart[36]. Før Straffeloven antoges det ogsaa[37], at i Reglen alene simpelt Fængsel kunde anvendes, hvor Lovene uden nærmere Bestemmelse foreskrive Straf af Fængsel, ligesom der heller ikke var Tvivl om, at Uagtsomhed i stort Omfang maatte straffes uden særlig Hjemmel[38]. Hvad angaar Love, der ere yngre end Straffeloven, maa først bemærkes, at de ikke sjældent ligefrem henvise til Strfl. § 25[39], der saaledes bliver afgørende for deres Forstaaelse. I andre Tilfælde fremgaar det tydeligt af Sammenhængen, at det samme maa antages[40]. Derimod stiller Spørgsmaalet sig noget tvivlsomt i enkelte Love, der uden nærmere Bestemmelse foreskrive Straf af Fængsel[41]. Det rigtigste turde dog være her at forstaa Fængsel i samme generelle Betydning som forudsat i Strfl. § 25. Ikke blot er det den sprogligt nærmest liggende Forstaaelse, men det vilde ellers blive lidet forklarligt, at f. Ex. Patentl. Nr. 69. 13. April 1894 § 25 benytter den almindelige Fællesbetegnelse „Fængsel", medens det i L. Nr. 70. 27. April s. A. om urigtige Varebetegnelser, der tildels staar i nær Forbindelse med Patentloven, idet den

---

[36] Goos I. S. 206.

[37] Algreen-Ussing: Haandb. S. 91–92.

[38] Algreen-Ussing: Haandb. S. 54--55.

[39] Værnepligtsl. 6. Marts 1869 § 54; L. Nr. 52. 15. Maj 1875 § 22; Nr. 12. 18. Febr. 1879 § 2; Nr. 97. 2. Juli 1880 § 38, cfr. Justm. Bekg. Nr. 104. 14. Maj 1900 § 44; Sølov 1. April 1892 § 312 2. St.; L. Nr. 105. 14. April 1893 § 16; Nr. 54. 15. Febr. 1895 § 6; Strandingsl. Nr. 103. 10. April 1895 § 22; Margarinel. Nr. 43. 22. Marts 1897 § 17. 2. St.; L. Nr. 29. 2. Marts 1900 § 5. 2. St., jfr. 3. St.; Nr. 51. 27. Marts 1903 § 5. 2 St.; Nr. 72. 29. Marts 1904 § 57.

[40] Jfr. bl. a. L. Nr. 84. 11. Maj 1897 § 17. 2. St. (Fængsel) cfr. § 18. 2. St. (simpelt Fængsel); L. Nr. 74. 7. April 1899 § 10. 2. St. (Fængsel) cfr. § 11 (simpelt Fængsel).

[41] Jfr. Varemærkel. Nr. 52. 11. April 1890 § 12. 2. St.; Patentl. Nr. 69. 13. April 1894 § 25; Epidemil. Nr. 43. 31. Marts 1900 § 27; L. Nr. 69. 24. April 1903 § 5.

bl. a. foreskriver Straf for urigtig Angivelse af, at Varen er eller har været Genstand for et dansk Patent, er fundet nødvendigt udtrykkeligt at udtale, at Straffen kan stige til „simpelt" Fængsel.

Derimod maa det sikkert hævdes, at den i Strfl. § 43 udtalte Fortolkningsregel ikke kan anvendes ved særlige Straffebestemmelser yngre end Straffeloven. Som nærmere nedf. i Læren om de subjektive Strafbarhedsbetingelser vil blive udviklet, maa det nemlig erkendes, at disse Straffebestemmelser i stort Omfang ganske vilde forfejle deres Opgave, hvis de ikke skulde ramme uagtsomme Lovovertrædelser.

Sluttelig bemærkes, at der ikke synes at være nogen Betænkelighed ved at anvende Bestemmelserne i Strfl. §§ 16 og 34 analogisk udenfor Straffelovens Omraade. For saa vidt angaar den i Strfl. § 16 foreskrevne Udvisning, ville dog de stillede Betingelser i Henseende til Straffens Størrelse kun undtagelsesvis kunne foreligge. Konfiskation vil ofte være hjemlet i de paagældende Love; men, hvor dette ikke er Tilfældet, synes Strfl. § 34 at maatte anvendes analogisk[42].

[42] Jfr. Goos: Spec. Del II. S. 104 med Note 31, hvor det oplyses, at Praxis ikke synes tilbøjelig til saadan analogisk Anvendelse, men at den eneste Højesteretsdom, som findes desangaaende, dog ikke afgør Spørgsmaalet principielt, jfr. H. R. T. 1878 S. 815. Omstændighederne i den der refererede Sag vare i Virkeligheden saa særlige, at der intet bestemt kan sluttes fra Undladelsen af in casu at anvende den fakultative Regel i § 34. 2. Pkt.

KAPITEL III.

STEDLIGE OG PERSONLIGE GRÆNSER FOR STRAFFENORMERNES VIRKEKREDS.

§ 9.

Almindelige Grundsætninger.

Enhver Stat kan kun paalægge sine egne Domstole og straffuldbyrdende Myndigheder Forpligtelser med Hensyn til den straffende Retshaandhævelse, ligesom disse ikke kunne udøve nogen saadan Virksomhed uden Hjemmel i Statens Lovgivning. Omvendt er ingen Stat berettiget til indenfor en anden Stats Territorium at udøve eller lade udøve strafferetlig Retsforfølgning paa anden Maade eller gennem andre Organer end ved det paagældende Lands Lovgivning eller særlig Overenskomst hjemlet. Hver enkelt Stats Lovgivning afgør derfor souverænt, hvilken Myndighed der indenfor dens Grænser kan og skal virke i den straffende Retshaandhævelses Tjeneste. Den afgør endvidere, hvilke Personer og hvilke Handlinger den vil inddrage under sin Straffemyndighed, og kan navnlig herved ogsaa bestemme, at den under sin Jurisdiktion vil inddrage Handlinger foretagne i Udlandet og (eller) af andre end Statens Undersaatter, for saa vidt ingen hertil sigtende Virksomhed skal foregaa indenfor en anden — folkeretlig anerkendt — Stats Territorium[1]. Den afgør endelig, hvilke Retsregler den vil

[1] Folkeretlig er Staten endvidere berettiget til at udøve Straffemyndighed over egne Undersaatter i Lande, der ikke anerkendes berettigede til at udøve Jurisdiktion over fremmede Staters Undersaatter. I Henhold til denne folkeretlige Hjemmel er der tillagt danske Konsuler en begrænset Jurisdiktion i Straffesager i Lande af den nævnte Art, jfr. L. Nr. 35. 15. Febr. 1895. Ogsaa ellers er Udøvelse af Straffemyndighed paa fremmed Retsomraade undtagelsesvis hjemlet ved Folkeretten, jfr. navnlig med Hensyn til okkuperede Distrikter Matzen: Folkeret S. 294—95.

have lagt til Grund ved Paadømmelsen og Straffuldbyrdelsen. For saa vidt den derved maatte finde Anledning til at foreskrive, at en fremmed Rets Regler under visse Betingelser skulle iagttages, blive disse netop i Henhold til Statens egen Lovgivning Rettesnor for dens Myndigheder. Og uden saadan Hjemmel kunne disse ikke bringe fremmede Straffenormer til Anvendelse. De to sidst berørte Spørgsmaal: 1) hvilke Grænserne for Statens Straffemyndighed ere under Hensyn til Forbrydelsens Sted og Forbryderens statsretlige Stilling, og 2) hvorvidt fremmed Straffelovgivning bør bringes til Anvendelse ved Bedømmelsen af nogen Statens Jurisdiktion undergiven Forbrydelse, bør holdes vel ude fra hinanden.

I. I hvilket Omfang Forbrydelser bør inddrages under en given Stats Straffemyndighed, er et Spørgsmaal, som baade i Teorien og i Lovgivningerne er besvaret højst forskelligt. Medens det historiske Udgangspunkt sikkert er det, at enhver Stat straffer de Forbrydelser, der ere begaaede paa dens Territorium og kun disse (Territorialprincipet), har Udviklingen ført ind paa en Række Udvidelser af Statens Straffemyndighed, snart saaledes, at endvidere de i Udlandet af Statsborgere eller Undersaatter begaaede Forbrydelser medtages (Personalitetsprincipet), snart saaledes, at ogsaa de i Udlandet af Udlændinge begaaede Forbrydelser medtages, naar disse krænke Staten selv eller visse under dens særlige Beskyttelse staaende Retsgoder (Realprincipet). Endelig hævdes det af nogle Forfattere og anerkendes i Principet af visse Lovgivninger, at en Stat kan og om fornødent bør straffe alle Forbrydelser uden Hensyn til, hvor, af hvem og mod hvem de ere begaaede (Universalprincipet). Ligesom flere af de ved ovennævnte Betegnelser angivne Teorier kunne udformes ret forskelligt, saaledes kunne de paa forskellig Maade forbindes og modificeres. I Lovgivningerne findes da ogsaa sjældent en enkelt af disse Teorier strængt gennemført.

Udgangspunktet for Afgørelsen af det foreliggende Spørgs-

maal har man ment at maatte søge i Bestemmelsen af Straffens Formaal. Ud fra den Opfattelse, at Straffens Formaal er Hævdelse af Lydighedsfordringen, har saaledes Goos[2] brudt Staven over de til Grund for Realprincipet og Universalprincipet liggende Betragtninger, fordi disse lægge Vægten paa Statens Kald til at yde Retsbeskyttelse, hvilket efter den af ham hævdede Opfattelse ligger udenfor Straffens Formaal. — Ganske bortset fra den Betænkelighed mod overhovedet ved Besvarelsen af dette Spørgsmaal at tage sit Udgangspunkt i en bestemt Straffeteori, som beror derpaa, at adskillige Straffeteorier, f. Ex. Gengældelsesteorierne, overhovedet ikke give noget brugbart Holdepunkt for Besvarelsen, og at de forskellige saakaldte relative Straffeteorier kun særlig understrege et enkelt af Straffens forskellige nærmere Formaal, jfr. ovenf. § 2, rammes hele denne Betragtning af den Indvending, at den bygger paa en Modsætning, der ikke har den derved forudsatte Realitet. Selv om man vil sige, at Straffens Formaal er Hævdelse af Samfundets Krav paa Lydighed, maa det vel fastholdes, at der her ikke er Tale om en abstrakt Lydighedsfordring, en Hævdelse af Lydigheden for dennes egen Skyld. Staten fordrer Lydighed mod bestemte Retsnormer, der forbyde eller paabyde visse Handlinger, fordi den anser Hævdelsen af disse Normer nødvendig til Beskyttelse af visse Retsgoder. Som Følge deraf kan Kredsen af dem, der ere Lydighedspligten undergivne, heller ikke bestemmes abstrakt, navnlig ikke uden Hensyn til, hvad Retsgodernes Beskyttelse kræver. Af hvem, og i hvilket Omfang Staten kræver og maa kræve Lydighed, beror netop i første Linie paa, hvad en effektiv Beskyttelse af Retsgoderne kræver, om der end tillige herved bliver at tage Hensyn til, at de enkelte Personers frie Livsrørelse ikke trædes for nær. For saa vidt den her bestridte Anskuelse fører til en ret snæver

[2] Goos I. S. 213 flg. Ogsaa Udviklingen hos Bornemann: Saml. Skr. III. S. 35 flg. hviler paa en ensidig Fremhæven af Lydighedssynspunktet i Modsætning til Beskyttelsessynspunktet.

— navnlig af et Statsborger- eller Undersaatsforhold betinget — Begrænsning af Lydighedspligten, bør det da ogsaa bemærkes, at de paagældende Forfattere selv føle Trang til at give Statens Straffemyndighed et videre Omraade ved i større eller mindre Omfang at indrømme Staten Ret til at straffe Overtrædelser af andre Staters Straffelove[3]. I denne Betragtning skjuler der sig vistnok nogen Uklarhed. Hjemmelen for en selvstændig[4] Stats Straffemyndighed maa altid søges i dens egne Love; en Overtrædelse af og for saa vidt en Ulydighed mod disse er altid Straffens nødvendige Forudsætning. Om Staten indenfor visse Grænser bør og vil paalægge sine Domstole ved en Straffesags Paadømmelse at tage Hensyn til en anden Stats Lovgivning, er et ganske andet Spørgsmaal, som intet har med Spørgsmaalet om Omraadet for Statens Straffemyndighed at gøre, og som vil blive omtalt nedf. under II. At Straffen altid indtræder i Henhold til den straffende Stats egen Lovgivning, giver sig ogsaa et praktisk Udslag deri, at det turde være uden Exempel, at den uden Begrænsning lader en anden Stats Lovgivning være afgørende for Spørgsmaalet om Strafbarheden. Navnlig vil det altid være en ufravigelig Betingelse for at straffe, at Handlingen efter Paadømmelsesstedets Ret er strafbar, ligesom det næppe nogensinde tilstedes at anvende anden eller strængere Straf, end denne hjemler.

Ligesom en Begrænsning af Statens Straffemyndighed saaledes ikke kan bygges paa en abstrakt Bestemmelse af Lydighedspligtens Omfang, saaledes kan Hjemmel for en saadan Begrænsning heller ikke søges i almindelige folkeretlige Regler. En positiv Begrænsning for den enkelte Stats Straffemyndighed opstiller Folkeretten ikke[5]. Men det

[3] Jfr. saaledes Goos I. S. 227 flg.; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 45 flg.

[4] Anderledes kan Sagen stille sig for et Lydland eller en Stat, der danner et Led i et Statssamfund med en fælles, samtlige enkelte Stater forbindende Lovgivningsmagt.

[5] Jfr. Matzen: Folkeret S. 130—31; Mot. t. norsk Udk. (1896) S. 18, jfr. derimod Bornemann: Saml. Skr. V. S. 280.

er sikkert overhovedet ikke rigtigt, naar de fleste Forfattere søge at afstikke almindelige og faste Grænser for Statens Straffemyndighed. Ikke blot stiller Sagen sig højst forskelligt ved de forskellige Arter af Lovovertrædelser, jfr. strax nedf.; men ogsaa bortset derfra beror Besvarelsen paa en Række Forhold af tildels meget vexlende Art. Navnlig vil det f. Ex. i Nutiden som Følge af Kommunikationsmidlernes Udvikling stærkt voxende internationale Samkvem ganske naturligt bevirke, at Opfattelsen af, hvilke Fordringer det stigende Interessefællesskab eller ny opdukkende Former for internationalt farlige Forbrydelser stille til Staternes Solidaritet med Hensyn til den straffende Retshaandhævelse, stadig undergaar Forandringer. Ogsaa en tiltagende Ensartethed i Retsopfattelsen og en voxende Sikkerhed for Retsafgørelsernes Rigtighed, for Varetagelsen af Udlændinges Tarv osv., kan forklare, at Tiltagelsen af en Straffemyndighed, der til en given Tid kunde vække Betænkelighed, navnlig kunde anses som en Slags Anmasselse overfor en anden Stat, under forandrede Forhold vil blive opfattet som en ganske naturlig international Retshjælp, ofte som en Skaansel mod den skyldige, der herved spares for en Forsendelse til det maaske fjærne Gerningssted eller Hjemland. Men ikke alene disse Forhold, ogsaa Relativiteten af de Hensyn dels til Statens egen dels til Forbryderens Interesse, som her bør komme i Betragtning, og hvis Vægt i høj Grad maa afhænge af et Skøn, medføre, at der ikke paa dette Omraade — end ikke for en given Tid eller en bestemt Stat — kan opstilles faste Grænser, der kunne gøre Krav paa almindelig Anerkendelse, men i det højeste vejledende Synspunkter.

1. Det blev ovenfor bemærket, at Spørgsmaalet om Grænserne for Statens Straffemyndighed stiller sig forskelligt ved de forskellige Lovovertrædelser. Herom skal foreløbig bemærkes følgende. Ved Siden af Straffebestemmelserne for de almindelige Forbrydelser — delicta juris gentium — hvis Strafbarhed trods mange Afvigelser i Enkelt-

hederne dog i de store Træk er ordnet paa væsentlig ensartet Maade i de fleste Kulturstater, og ved hvilke regelmæssig den Grundsætning er gennemført[6], at Straffebestemmelsen ialtfald indenfor visse Grænser[7] kommer til Anvendelse uden Hensyn til, om det angrebne Retsgode findes i eller udenfor Staten, og uden Hensyn til, om det tilhører Indlændinge eller Udlændinge, gives der et ikke ringe Antal Straffebestemmelser, som alene tjene til Værn mod Angreb paa Retsgoder eller en vis bestaaende Ordning, der findes indenfor Statens Grænser eller endogsaa blot en vis Del af Staten (lokale Politivedtægter, Bygningslove, Sundhedsvedtægter, kommunale Skattelove o. l.), eller som ialtfald forudsætte, at det angrebne Retsgode tilhører en Indlænding. I hvilket Omfang en saadan territorial eller personlig Begrænsning af Retsbeskyttelsen er naturlig[8] eller er hjemlet ved den gældende Ret, hører ikke herhen, jfr. herom nedf. i Læren om Forbrydelsen § 22. 3. Det er givet, at en saadan Begrænsning i ikke ringe Omfang hævdes[9] og vedblivende vil blive hævdet dels af rent egoistiske Statshensyn, dels fordi Konstateringen og Bedømmelsen af saadanne Forhold i en fremmed Stat vilde frembyde særlige Vanskeligheder med deraf følgende Usikkerhed i Retsafgørelserne eller af internationale Hensyn vilde være utilraadelig.

For denne exklusivt nationale eller lokale Lovgivnings Vedkommende maa det sikkert — hvad man end ellers vil antage angaaende Grænserne for Statens Straffemyndighed — hævdes, at Staten har god Grund til at straffe Angreb paa

[6] At denne Regel ikke gælder paa primitive Kulturtrin, men er Resultatet af en lang Udvikling, er ofte paavist, jfr. bl. a. Makarewicz S. 67 flg.

[7] Navnlig altid, naar den Handling, hvorved Godet krænkes, finder Sted paa Statens Territorium.

[8] Der gør sig utvivlsomt i Nutiden en Tendens gældende til at indsnævre Kredsen af disse Forhold, jfr. Mot. t. norsk Udk. (1896) S. 6—7.

[9] Jfr. angaaende dansk Ret Goos II. S. 79 flg.

de Goder eller den Retsordning, der overhovedet nyder Statens Beskyttelse, uden Hensyn til, om den Handling (Undladelse), hvori Krænkelsen bestaar, finder Sted i Indlandet eller i Udlandet, og uden Hensyn til, om Gerningsmanden er Indlænding eller Udlænding[10]. Paa den ene Side træder nemlig gennem den hele Ordnings Exklusivitet netop det Formaal ved Straffebudet, at skabe et virksomt Værn for visse Interesser, her særligt i Forgrunden. Og paa den anden Side vilde disse Interesser netop staa uden alt Værn overfor udefra kommende Angreb, hvis ikke den paagældende Stat ubetinget straffer disse Angreb. Thi den fremmede Stat, hvor Gerningsmanden er hjemmehørende, eller hvor han paa Gerningstiden opholdt sig, vil regelmæssig ved Angreb paa disse Goder følge det samme Exklusivitetsprincip. Men at den Skatteborger, der under et Vinterophold i Udlandet indsender en urigtig Skatteangivelse, den udenlandske Ejer af en fast Ejendom, der lader træffe Foranstaltninger paa denne, som ere i Strid med Brandpolitilove, Sundhedsvedtægter o. l., den Udlænding, som fra Udlandet krænker den i Staten gældende Lotterilovgivning eller der bestaaende Enerettigheder, ikke, naar han senere kommer til Landet, skulde kunne straffes herfor, vilde være ganske urimeligt, og vilde, netop fordi den fremmede Stat ikke i disse Tilfælde kan ventes at ville straffe, betyde, at Staten her ganske forsømte sit Kald, at værne den Ordning, hvis eneste Vogter netop den er.

2. Hvad andre — almindelige — Forbrydelser angaar, er det en overalt anerkendt Regel, at enhver Stat straffer alle paa dens Territorium begaaede Forbrydelser, uden Hensyn til, om Forbryderen er Indlænding eller Ud-

---

[10] Betingelse for Straffemyndigheden er det dog selvfølgelig her som altid, at den skyldige paa Ansvarets Tid er indenfor Statens Magtomraade eller ialtfald der har Goder, der kunne tjene som Objekt for Straffen, f. Ex. Gods, der kan konfiskeres, eller hvori Bøder kunne søges betalte.

lænding. Selv om Udlændingen ikke iøvrigt i nogen Retning behandles som Undersaat, fordrer Statens Interesse, at han i samme Omfang som Indlændinge er pligtig[11] at holde sig Statens Love efterrettelig[12], saa længe han er paa Territoriet. Omvendt er sikkert den territoriale Begrænsning af Lydighedspligten til Forbrydelser foretagne indenfor Statens Omraade det regelmæssige[13] historiske Udgangspunkt[14] for Bestemmelsen af Statens Straffemyndighed; og dette Standpunkt fastholdes om end med ikke helt uvæsentlige Modifikationer endnu principielt af enkelte Lovgivninger[15]. Til Støtte for Territorialprincipet har man navnlig anført, at Anerkendelsen af de enkelte Staters Souverænitet medfører, at ingen Stat kan tillægge sine Straffelove Gyldighed udover Landets Grænser[16]. Ganske bortset fra, at denne Betragtning aldeles ikke passer, hvor Forbrydelsen er begaaet udenfor nogen — folkeretlig anerkendt — Stats Territorium, beror den paa en Opfattelse af Souverænitetens Betydning, der ikke har nogen folkeretlig Hjemmel, og fører til praktisk set højst utilfredsstillende Resultater[17]. Territorialprin-

[11] At Udlændinges Lydighedspligt mod Opholdsstedets Love ikke, saaledes som af ældre Forfattere antaget, kan støttes paa en frivillig Underkastelse, er nu almindelig anerkendt, jfr. Ørsted i Eunomia II. S. 127 flg.; v. Bar: Internat. Priv. u. Str. R S. 510 Note 1.

[12] En anden Sag er det, at visse Love, f. Ex. Værnepligtslove o. l., kunne paalægge Pligter, der forudsætte et særligt Retsforhold til Staten, f. Ex. et Undersaats- eller Statsborgerforhold, og at Udlændingen derfor ialtfald kun kan straffes, naar han medvirker til Krænkelse af de i et saadant Retsforhold grundede Pligter. Ligeledes bortses her fra de ved Exterritorialitetsforhold o. l. begrundede Undtagelser.

[13] Jfr. dog angaaende den gamle germanske Ret Berner: Wirkungskreis S. 90—91; v. Bar: Internat. Priv. u. Str. R. S. 507.

[14] Jfr. bl. a. Makarewicz S. 80 flg. cfr. S. 75 flg.; v. Bar: Internat. Priv. u. Str. R. S. 508—9.

[15] Dette er navnlig endnu Hovedreglen i engelsk Ret.

[16] Jfr. bl. a. Bremer i Gerichtssaal XVII. S. 420 flg.; Köstlin: Neue Revision S. 736; Lewis: On foreign jurisdiction S. 3 flg.

[17] Jfr. bl. a. Berner: Wirkungskreis S. 125 flg.; v. Bar: Internat.

cipet gør navnlig, da Indlændinge i Reglen ikke udleveres, Staten til et Fristed for de Indlændinge, hvilke det lykkes at naa over Landets Grænser efter i Udlandet at have begaaet maaske de groveste Forbrydelser. Det fører til Straffrihed for alle Forbrydelser, hvis Gerningssted ikke med Sikkerhed kan oplyses. Det er, for saa vidt Retskrænkelsen rammer fremmede Interesser, Udtryk for den krasseste Egoisme, og det stiller omvendt Staten værgeløs overfor selv de groveste i Udlandet foretagne Angreb paa dens Interesser[18] og gør det navnlig umuligt for Staten at haandhæve de Pligter, som den paalægger sine Undersaatter til Iagttagelse ogsaa i Udlandet[19]. Overfor de sidstnævnte Ulæmper kan det navnlig heller ikke nytte at henvise til Statens Ret til at udlevere Forbrydere. Selv om man vilde bortse fra alle Betænkelighederne ved en almindelig Regel om Udlevering af egne Undersaatter, jfr. nedf., haves der i Tilfælde af den nævnte Art aldeles ingen Sikkerhed for, at den fremmede Stat vil modtage dem og endnu mindre

---

Priv. u. Str. R. S. 510 flg.; v. Rohland: Internat. Strafrecht S. 26 flg.; Binding: Handb. I. S. 382 flg.; Wharton: On the conflict of Laws 2. Ed. § 811, cfr. § 18, cfr. ogsaa Ørsted i Ennomia II. S. 128 flg.

[18] For saa vidt man har søgt tildels at afbøde denne Ulempe ved at opstille den Regel, at Staten maa kunne straffe, hvor en Forbrydelse er foretaget i Udlandet for at omgaa Statens Love, jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 35; Köstlin: System I. S. 34, cfr. ogsaa Strfl. § 4, er dette ikke blot et ganske utilstrækkeligt Palliativ; den hele Regel beror paa en Miskendelse af, hvad der maa fordres til Omgaaelse af en Lov. Naar Loven forudsættes ikke blot efter sin Ordlyd, men efter sin virkelige Mening kun at angaa de i Staten foretagne strafbare Handlinger, kan den samme Handling, foretaget i Udlandet, aldrig anses som en Omgaaelse af Loven, jfr. Goos I. S. 226; v. Bar: Internat. Priv. u. Str. R. S. 511 Note 6; v. Rohland: Internat. Strafrecht S. 36—37. Denne Omgaaelseslære er i Virkeligheden Territorialprincipets Testimonium paupertatis.

[19] Konsekvent gennemført findes Territorialprincipet heller ikke i nogen Lovgivning, jfr. angaaende engelsk Ret Lewis: On foreign jurisdiction S. 20—22.

for, at den vil udøve sin Straffemyndighed paa en for Hjemstaten betryggende Maade.

De sidstnævnte Betragtninger have ført mange Forfattere[20] til — i Reglen ved Siden af Territorialprincipet — at opstille den Grundsætning, at Indlændinge, der midlertidigt[21] opholde sig i Udlandet, alene i Kraft af deres Stilling som Undersaatter eller Statsborgere vedblivende skylde Statens Love Lydighed (Subjektions-, Subditions- eller Personalprincipet)[22]. Det er dog næppe rigtigt at bygge de af Indlændinge i Udlandet begaaede Forbrydelsers Strafbarhed paa en saadan alene paa Undersaats- (Statsborger-) Forholdet grundet Lydighedspligt, som det i denne Almindelighed vilde være vanskeligt at begrunde[23]. Hvor Lydighedsfordringen er naturlig, navnlig fordi Forbrydelsen krænker Staten selv eller de Interesser, den har særlig Opfordring til at beskytte, er der, som nedf. skal paavises, ingen Grund til at begrænse den til Indlændinge. Og hvor saadan særlig Grund til at fordre Lydighed mod Statens Love ikke foreligger, vil det næppe være naturligt at paalægge en ubetinget Pligt til Lydighed mod Hjemstatens Love. For saa vidt den ifølge disse forbudte Handling efter Gerningsstedets Ret er tilladt, maaske endogsaa en der ifølge Skik

[20] Jfr. bl. a. Berner: Wirkungskreis S. 126 flg.; F. Hélie: Traité de l'instruction criminelle (2. Ed.) II. S. 133 flg., cfr. iøvrigt Litteraturangivelsen hos v. Bar: Internat. Priv. u. Str. R. § 133.

[21] Ved definitiv Expatriering bortfalder efter dette Synspunkt Betingelserne for den tidligere Hjemstats Straffemyndighed.

[22] Af Lovgivninger, der mere eller mindre fuldkomment have gennemført Personalprincipets Konsekvenser, kunne foruden Strfl. §§ 4—6 nævnes: fransk code d'instruction criminelle Art. 5, saaledes som denne er ændret ved L. 27. Juni 1866, jfr. dog herved Art. 7; tysk Strfl. § 4, jfr. dog den videregaaende Regel i §'s Nr. 1; svensk Strfl. Kap. I. § 1, jfr. dog herved § 2.

[23] Jfr. angaaende det ufyldestgørende i de forsøgte Begrundelser af Personalprincipet navnlig v. Bar: Internat. Priv. u. Str. R. S. 514.

og Brug ganske regelmæssig Handlemaade[24], vilde en saadan absolut Lydighedspligt ikke have nogen fornuftig Mening. Naar Hjemstaten desuagtet som Regel bør straffe ogsaa de af Indlændinge i Udlandet foretagne Forbrydelser, der ikke krænke Hjemstaten eller de Interesser, den har særlig Opfordring til at værne, forklares dette gennem følgende Betragtning: Hvis den Indlænding, der i Udlandet har begaaet en Forbrydelse af den her omhandlede Art, i Hjemstaten kunde finde et Asyl, hvor han var sikret mod Ansvar, vilde Retssikkerheden i Hjemstaten ikke blot lide direkte derved, at den vilde blive en Samlingsplads for saadanne Forbrydere, men ogsaa indirekte derved, at den da heller ikke kunde vente Retshjælp fra den fremmede Stat, hvis Undersaat efter at have forbrudt sig her flygtede til sit Hjemland. For at undgaa disse Ulemper maa Staterne i den fælles Retssikkerheds Interesse enten straffe Indlændinge, som have begaaet saadanne Forbrydelser i Udlandet, eller udlevere dem til den Stat, hvor de have forbrudt sig. Dette sidste har ogsaa været foreslaaet[25]; men det maa sikkert erkendes, at Ulemperne herved gennemgaaende vilde være større end Ulemperne ved selv at overtage Strafforfølgningen. Dels vil den gensidige Oversendelse af Forbryderne og Hjemsendelsen efter udstaaet Straf forvolde ret betydelige Udgifter, dels vil det ofte være en uforholdsmæssig Haardhed overfor Forbryderen, der ikke blot mere end nødvendig rives ud af sine Forhold, men ogsaa i en fremmed Stat vil have vanskeligt ved at varetage sit Tarv. Og afset derfra vil Overtagelse af Udleveringspligt ikke erstatte Statens egen Straffemyndighed, da Udlevering altid

---

[24] F. Ex. Slavehold i en Stat, hvor dette er tilladt, Udøvelse af Hustugt, Selvtægt o. l. i større Omfang, end Hjemlandets Love tilstede, for saa vidt dette enten er hjemlet ved Gerningsstedets Ret eller nødvendiggjort ved særlige sociale Forhold, f. Ex. Manglen af en egentlig Statsmagt.

[25] Jfr. navnlig Revue de droit international XIII. S. 75.

maa være betinget af, at den paagældendes Skyld er i det mindste i høj Grad gjort sandsynlig, men de i saa Henseende fornødne Bevisligheder meget ofte først ville kunne fremskaffes under selve Strafforfølgningen[26]. Den Grundsætning ikke at udlevere egne Undersaatter fastholdes da ogsaa af næsten alle Stater.

Hovedindvendingen mod at blive staaende ved de Resultater, hvortil Personalprincipet vilde føre, er dog den, at det ikke tilstrækkeligt fyldestgør Statens Krav paa Retshaandhævelse overfor de af Udlændinge i Udlandet begaaede Forbrydelser. For saa vidt disse angribe Staten selv eller Retsgoder, i hvis Bevaring den har særlig Interesse, er den i og for sig nærmest kaldet til at øve den til disses Værn tjenende Retshaandhævelse, ogsaa hvor denne gaar ud paa Straf. I stort Omfang vil ganske vist den Stat, hvor Forbrydelsen er begaaet, straffe disse Forbrydelser. Hvor dette er sket paa en Maade, som Staten finder fyldestgørende, kan og bør den slaa sig til Taals dermed; og hvis den Stat, hvor Forbrydelsen er begaaet, er villig til at modtage Forbryderen og at iværksætte strafferetlig Forfølgning mod ham, har den krænkede Stat under tilsvarende Betingelser al Opfordring til at give Afkald paa sin Straffemyndighed, fordi en Strafforfølgning i en Stat, hvor Forbryderen hverken er hjemmehørende eller har den Sikkerhed for Sagens fuldstændige Oplysning, som en Forfølgning paa selve Gerningsstedet yder, altid har Ulemper. Men hvor Straffekravet ikke er sket Fyldest eller Sikkerhed haves for, at dette vil ske, kan det ikke bestrides, at den Stat, hvis Interesser ere krænkede, har fuld Føje til at straffe, naar Forbryderen kommer indenfor dens Magt-

[26] Her bortses endda fra de særlige Betænkeligheder, som Udlevering af egne Undersaatter kan frembyde under internationale Konflikter, eller de Vanskeligheder, det kan have at fastslaa Gerningsstedet (Jernbaneforbrydelser o. l.)

omraade[27]. Og saadan Sikkerhed vil meget ofte ikke haves. Ikke blot er det ret almindeligt, at Angreb paa fremmede Staters indre eller ydre Sikkerhed, Forfalskning af fremmed Mønt, af fremmede offentlige Dokumenter o. l. straffes væsentlig ringere end Angreb paa Statens egen Sikkerhed, Møntvæsen etc., men ogsaa bortset derfra kan det forekomme, at den Stat, i hvilken Angrebet paa en anden Stats Interesser er udøvet, ikke straffer dette eller ikke straffer det paa en Maade, som tilfredsstiller den krænkede Stat. Men at denne da skulde være udelukket fra at bringe den Straf til Anvendelse, som den selv anser nødvendig — f. Ex. hvor en Mand hinsides Grænsen skyder en Person indenfor Statens Territorium eller fra Udlandet sender en Helvedesmaskine ind i Landet, eller et Skrift, der forhaaner Landets Regent eller her vækker offentlig Forargelse — synes ganske urimeligt. Navnlig kan det ikke herimod indvendes[28], at Staten er uberettiget til at fordre Lydighed af Udlændinge i Udlandet. Staten har utvivlsomt Ret til af enhver, ogsaa Udlændinge, at fordre, at de afholde sig fra Angreb paa Staten selv eller de Interesser, som den har særligt Kald til at værne. Det her hævdede Princip — det saakaldte Realprincip — har da ogsaa i nyere Tid vundet stærk Tilslutning ikke blot i Teorien[29]. I Virkeligheden have ogsaa de fleste nyere Straffelove, for saa vidt de ikke gaa endnu videre, jfr.

[27] Hvor Forbryderen efter Gerningsstedets Ret er straffet med en mindre Straf end hjemlet ved den krænkede Stats Lovgivning, bør den udstaaede Straf naturligvis komme til Afregning.

[28] I denne Retning gaa nærmest Udtalelserne hos Goos I. S. 218 flg.

[29] Jfr. bl. a. Binding: Handb. I. S. 390 flg.; v. Liszt § 21. III; v. Rohland: Internat. Strafrecht S. 138 flg.; Prins: Science pénale S. 56 flg., tildels Wharton: A treatise on the conflict of Laws § 812 flg. Allerede Ørsted i Eunomia II. S. 127 flg. staar i Hovedsagen paa dette Standpunkt, jfr. ogsaa Scheel: Priv. R. alm. Del I. S. 452.

nedf., i større eller mindre Omfang gennemført Regler, der kun kunne forklares ud fra dette Synspunkt[80].

Hvorledes Grænserne for den Kreds af Retsgoder, som Staten saaledes har et særligt Kald til at værne, bør drages, kan til en vis Grad omtvistes. Nogle ville hertil kun henregne de Retsgoder, der findes paa Statens Territorium (Realprincipet paa territorialt Grundlag). Men gode Grunde kunne tale for at udstrække dette særlige Værn ogsaa til Retsgoder, der tilhøre Statens Borgere, selv om disse Goder findes i Udlandet (Realprincipet paa nationalt Grundlag)[81]. Herefter vilde f. Ex. Angreb paa danske Skibe udenfor dansk Søterritorium eller Overfald paa en dansk Mand under en Rejse i Udlandet uden Hensyn til Angriberens Nationalitet henhøre under dansk Straffemyndighed. Særlig synes denne Udvidelse af Statens Straffemyndighed naturlig, naar der ikke efter Gerningsstedets Ret ydes en effektiv Beskyttelse, f. Ex. naar Angrebet finder Sted paa aaben Sø eller paa et Territorium, hvor Lovgivningens Tilstand eller Retshaandhævelsens Ordning ikke yder den Angrebne nogenlunde normal Betryggelse.

I Nutiden gør der sig imidlertid utvivlsomt en Tendens gældende til at udstrække Statens Straffemyndighed endnu videre. Ud fra den Betragtning, at Staterne under Hensyn til Nutidens udviklede Kommunikationsforhold ialtfald overfor grovere Forbrydelser bør staa solidarisk, har det saakaldte Universalprincip, der hævder Statens Kald til at straffe en hvikensomhest (grovere) Forbrydelse, uden Hensyn til hvor, af hvem og mod hvem den er begaaet, ikke blot fundet Tilhængere i Videnskaben[82]; men det er ogsaa

[80] Jfr. fransk code d'instruction criminelle Art. 7 (som forandret ved L. 27. Juni 1866); finsk Strfl. Kap. I. § 2. 2. St.; belgisk L. 17. April 1878 Artt. 6—10; italiensk Strfl. Artt. 4 og 6; hollandsk Strfl. Art. 4; svensk Strfl. Kap. I. § 2.

[81] Jfr. bl. a. Binding: Handb. I. S. 392; v. Rohland: Internat. Strafrecht S. 146 flg.; v. Liszt § 21. III.

[82] Jfr. bl. a. v. Mohl: Die völkerrechtliche Lehre vom Asyle I.

blevet anerkendt af forskellige Lovgivninger og Lovudkast[83]. Ligesom de nævnte Lovgivninger dog i Reglen kun anerkende denne Grundsætning med ret væsentlige Begrænsninger, saaledes maa det sikkert erkendes, at Tiden ialtfald endnu ikke er moden til en absolut Gennemførelse af Universalprincipet. En almindelig Forpligtelse for Staten til at straffe, selv om Forbrydelsen hverken er begaaet paa Territoriet eller af Indlændinge eller mod Staten eller de Goder, den har særligt Kald til at værne, vilde ikke blot paalægge den urimelige Byrder, men vilde ogsaa medføre, at Sagen ofte paa Grund af Vanskelighederne ved Bevisførelsen blev behandlet paa en Maade, der ikke er betryggende, hverken for Staten eller for Forbryderen. Derfor er der for det første næppe Anledning for Staten til at fordre udleveret eller modtage Udlændinge, som i Udlandet have begaaet Forbrydelser, der ikke krænke de Interesser, Staten har særligt Kald til at værne. Det vil dernæst være naturligt, at Staten, hvis Forbryderen findes paa dens Omraade, i disse Tilfælde først søger at faa den Stat, hvor Forbrydelsen er begaaet — eventuelt den Stat, hvis Interesser særligt ere krænkede — til at modtage Forbryderen til Strafforfølgning, medmindre han alligevel for andre Forseelser skal tiltales i Staten, i hvilket Tilfælde en samlet Paakendelse af samtlige Forbrydelser vel som Regel vil være naturlig. Endvidere vil det være naturligt, at Staten, hvor saadan Udlevering ikke kan finde Sted, kun indlader sig paa at straffe visse grove Forbrydelser, hvis Strafbarhed er hjemlet i alle Kulturstater. Og endelig vil Staten have god Grund til altid at

---

S. 636 flg.; Schwarze i H. H. II. S. 30 flg., cfr. Gerichtssaal 12. S. 183 flg.; Lammasch i Gerichtssaal 41. S. 1 flg. Saaledes nærmest ogsaa Hagströmer S. 78.

[83] Jfr. østerrigsk Strfl. §§ 38—40; ungarsk Strfl. § 9 jfr. §§ 11—13; italiensk Strfl. Artt. 6 og 7; norsk Strfl. (1902) § 12. Nr. 4; jfr. ang. det østerrigske, kroatiske og russiske Udkast Mot. t. norsk Udk. (1896) S. 17.

lade det afhænge af en Prøvelse in concreto, om der for den er Anledning til at straffe, hvorved der vil være at tage Hensyn dels til, om Forbryderens Interesse i Sagens fuldstændige Oplysning gør en Strafforfølgning udenfor Gerningsstedet og hans Hjemting betænkelig, dels om Forbrydelsen efter sin Art og Udførelsesmaade vidner om en Fare for den almindelige Retssikkerhed ogsaa udover Gerningsstedets Grænser[84]. Faste Grænser for, hvor vidt Staten bør udstrække denne sin Straffemyndighed, lade sig som allerede ovenf. S. 108 paavist ikke drage. Ogsaa af denne Grund turde det være rigtigt at gøre denne Myndighed rent fakultativ. Paa den anden Side maa det hævdes, at Statens Straffemyndighed i disse Tilfælde har tilstrækkelig Hjemmel i enhver Stats Kald til at virke i den almindelige Retssikkerheds Tjeneste. Naar man ofte til Støtte for Statens Straffemyndighed i nogle af disse Tilfælde har henvist til Nødværgegrundsætningen[85], er dette derfor ikke nødvendigt. En saadan Henvisning vilde paa den anden Side ikke være berettiget. Nødværge er efter den overalt herskende Opfattelse Afværgelse af overhængende eller paabegyndte Angreb, medens her er Tale om en Retshaandhævelse i Anledning af en afsluttet forbryderisk Virksomhed, altsaa Straf[86].

II. Det er allerede tidligere bemærket, at ingen Stat anerkender den Regel, at nogen dens Jurisdiktion undergiven Forbrydelse i det hele bliver at bedømme efter en fremmed — f. Ex. Gerningsstedets — Lovgivning. Ingen Stat paatager sig eller bør paatage sig at straffe en Hand-

[84] Som Exempler paa Forbrydelser, der navnlig vidne om en saadan Fare, nævnes ofte Møntforbrydelser, visse Tilfælde af Dokumentfalsk (Omsætningspapirer), svigagtig Fallit, internationale Svindlerier, Sørøveri, Pigehandel, Menneskerov, Sprængstofforbrydelser m. fl.

[85] Jfr. foruden enkelte ældre Forff. tildels v. Bar: Internat. Priv. u. Str. R. S. 536; Goos I. S. 235 flg.

[86] Jfr. Berner: Wirkungskreis S. 145; Binding: Handb. I. S. 388 Note 27; v. Rohland: Internat. Strafrecht S. 38, jfr. herved Ørsted i Eunomia II. S. 129.

ling, som efter dens egen Lovgivning ikke er strafbar, eller at idømme anden eller strængere Straf, end denne hjemler. Derimod foreskrive adskillige Lovgivninger, at der i visse Tilfælde ikke kan idømmes strængere Straf end hjemlet ved Gerningsstedets Ret[87], eller at det dog skal være en Betingelse for at straffe, at Handlingen er strafbar efter det Lands Lov, i hvilken den er begaaet[88], undertiden tillige, at Betingelserne for at straffe efter denne Lovgivning in concreto skulle foreligge[89] — altsaa at Straffen ikke efter den er forældet, at den ifølge den fremmede Lov fornødne Begæring om Paatale foreligger o. l.

At der ikke ved Paadømmelsen bør tages Hensyn til fremmed Ret, naar Forbrydelsen er begaaet paa Statens Territorium, er almindelig anerkendt. At Gerningsmanden er Udlænding, kommer lige saa lidt i Betragtning som, at det krænkede Retsgode er fremmed, naar det dog hører til dem, som Staten overhovedet beskytter, jfr. ovenf. under I. 1. Eiheller er der Grund til at tage Hensyn til Gerningsstedets Ret, naar nogen i Udlandet begaar Forbrydelser mod Staten selv eller de Retsgoder, den i første Linie er kaldet til at værne. Her er Staten selv den naturlige Dommer saa vel om, hvilke Handlinger den vil straffe og under hvilke Betingelser, som om, hvilken Straf den anser nødvendig. Og denne Dom finder sit naturlige Udtryk i Statens egen Straffelov. Dette maa gælde ikke blot, naar Gerningsmanden er Indlænding, men ogsaa naar han er Udlænding. Naar man herimod har indvendt, at Udlændingen ikke kan forudsættes at kende Statens Straffelove, kan dette ikke være afgørende. Alle ere enige om ube-

[87] Jfr. tysk Strfl. § 4. Nr. 3. 2. St.; norsk Strfl. (1902) § 13. 2. St., cfr. § 12 Nr. 4. b.; østerrigsk Strfl. § 40; ungarsk Strfl. § 12.

[88] Jfr. fransk code d'instruction criminelle (som ændret ved L. 27. Juni 1866) Art. 5. 2. St.; hollandsk Strfl. Art. 5. 2°; norsk Strfl. (1902) § 12. 3. c.

[89] Jfr. tysk Strfl. § 5 Nr. 2 og 3, cfr. § 4 Nr. 3; norsk Strfl. 13. 2. St., cfr. § 12. Nr. 4. b.; ungarsk Strfl. § 12.

tinget at anvende Statens Straffelov paa den Udlænding, der forbryder sig under et maaske ganske midlertidigt Ophold paa Territoriet, skøndt han ikke kan forudsættes strax at have gennemgaaet et Kursus i Landets Strafferet. Med lige saa god Grund kan Staten bringe sin Strafferet til Anvendelse paa enhver, der krænker Staten eller dens og dens Borgeres Retsgoder. Det almindelige Spørgsmaal om Retsuvidenheds Betydning for Strafbarheden, kan iøvrigt ikke her optages til Drøftelse, jfr. herom nedf. § 36.

Endelig maa, ogsaa udenfor Tilfælde af sidstnævnte Art, alene Statens egen Strafferet komme til Anvendelse ved Paadømmelsen af Forbrydelser begaaede udenfor enhver — folkeretlig anerkendt — Stats Territorium. Idet der efter Forudsætningen enten ikke existerer nogen særlig for Gerningsstedet gældende Strafferet eller dog ikke en saadan, som Staten kan tage Hensyn til, er for det første, hvor Gerningsmanden er Indlænding — hvilket vil være Reglen i disse Tilfælde — Hjemstatens Ret den, som naturligst bringes til Anvendelse. Og i de forholdsvis faa Tilfælde, hvor Staten vil finde Anledning til at straffe Udlændinge for Forbrydelser begaaede under disse Forhold, vil der være Tale om grove og internationalt farlige Forbrydelser — Sørøveri, Slavehandel o. l. — som straffes i alle Kulturstater, og hvor det ikke vil være betænkeligt at anvende Paadømmelsesstedets Ret.

Mere tvivlsomt stiller Spørgsmaalet sig, naar der er Tale om at straffe Forbrydelser, der ikke ere rettede mod Staten eller dens og dens Borgeres Retsgoder, begaaede i en fremmed — folkeretlig ligestillet — Stat. Hvis den Opfattelse var rigtig, at Forbryderen i disse Tilfælde straffes for Overtrædelse af en fremmed Stats Love, var det givet, at ingen Straf kunde anvendes, der ikke er hjemlet ved denne Stats Straffelove. Konsekvent synes denne Opfattelse omvendt at maatte føre til, at den fremmede Stats Straffelov maa anvendes, selv om den er strængere; og denne Konsekvens af Synspunktet drages ogsaa af nogle For-

fattere[40]. Naar det derimod erkendes, at Hjemmelen for at straffe altid maa søges i den straffende Stats egen Lovgivning, er det ingenlunde saa selvfølgeligt, at der ved Paadømmelsen bør tages Hensyn til fremmed Straffelovgivning. Det er da for det første ret selvforstaaeligt, at Staten ikke indlader sig paa at straffe Handlinger, som ikke efter dens egen Lovgivning ere strafbare, og at den ikke tilsteder Anvendelsen af andre eller strængere Straffe end ved dens egen Lovgivning hjemlet. Mere taler for, at den betinger Straffen af, at Handlingen ogsaa efter Gerningsstedets eller den ved Gerningen særligt krænkede Stats Lovgivning er strafbar, og at Betingelserne for at straffe efter denne in concreto ere til Stede. Naar det nemlig forudsættes, at Handlingen ikke direkte angriber den straffende Stats særlige — egoistiske — Interesser, maa ialtfald et af Hovedmotiverne for Statens Overtagelse af Strafforfølgningen være, at dette anses for den heldigste Form for dens Medvirken i den almindelige Retssikkerheds Tjeneste, idet Forbrydernes Udlevering enten af statsretlige Hensyn er udelukket eller dog anses som uhensigtsmæssig. Det synes da mindre naturligt, at en Handling, der efter den nærmest interesserede Stats Lovgivning ikke er strafbar, og som Forbryderen derfor med Grund har ment uden Risiko at kunne foretage, skal kunne straffes, fordi den — mere tilfældigt — kommer under Paakendelse i et Land, hvis Lovgivning sætter Straf for saadanne Handlinger. Og den samme Betragtning kan med en vis Vægt anføres til Støtte for den Regel, at der ikke anvendes strængere Straf end ved den nærmest interesserede Stats Lovgivning hjemlet. Naar dog mange Lovgivninger helt eller delvist fravige disse Grundsætninger, har dette undertiden sin Forklaring deri, at det afgørende Motiv til at drage disse Tilfælde ind under Statens Straffemyndighed har været Hensynet til Statens egen Sikkerhed[41] — Frygten for den Fare, som

[40] Jfr. bl. a. Ørsted i Eunomia IV. S. 82—83.
[41] Saaledes Mot. t. Udk. t. Strfl. S, 13.

de paagældende Personers Ophold paa Statens Territorium kan afføde, en Betragtning der dog næppe burde have afgørende Vægt og ialtfald synes uden Betydning overfor Udlændinge, der altid kunne udvises. Mod at tage Hensyn til fremmed Strafferet anføres ogsaa undertiden de praktiske Vanskeligheder, som Fastsættelsen af Strafbarheds-betingelserne og Straffens Udmaaling efter en fremmed Lovgivning frembyder[42]. Endelig kan det ikke nægtes, at det ofte vil være tvivlsomt, hvilken Lovgivning der skulde bringes til Anvendelse, idet der kan være Tale ikke blot om Gerningsstedets Ret, men ogsaa om Lovgivningen i den Stat, hvis Interesser direkte krænkes ved Forbrydelsen. Egentlig afgørende synes dog intet af disse Hensyn at være[43].

§ 10.

Om Anvendelsen af dansk Straffemyndighed og dansk Straffelovgivning paa Grund af Stedet, hvor Handlingen er begaaet. — Straffelov 10. Febr. 1866 §§ 2 og 3.

Da der ikke i dansk Ret findes Hjemmel til i noget Tilfælde at anvende fremmed[1] Strafferet[2] ved Paakendelsen af Straffesager, der henhøre under dansk Straffemyndighed, falder i vor Ret Spørgsmaalet om Straffemyndighedens Omraade sammen med Spørgsmaalet om de stedlige og per-

[42] Jfr. bl. a. Mot. t. norsk Udk. (1896) S. 15.

[43] Jfr. herom nærmere Goos I. S. 295 flg., hvis Fremstilling dog hviler paa en Forudsætning om de naturlige Grænser for Statens Straffemyndighed, som efter det tidligere udviklede ikke kan tiltrædes.

[1] Jfr. dog med Hensyn til islandsk Strafferet nedf. Note 5.

[2] En anden Sag er, at det Spørgsmaal, om en vis Handlemaade er retstridig og for saa vidt, om denne almindelige Betingelse for Strafbarheden er til Stede, efter Omstændighederne kan være at besvare efter fremmed Ret.

sonlige Grænser for de danske Straffenormers Virkekreds. De almindelige Bestemmelser herom findes i Strfl. §§ 2—6. Af disse skulle i denne Paragraf alene omhandles §§ 2 og 3, der give Regler om Anvendelsen af dansk Straffelovgivning paa Grund af Stedet, hvor Handlingen er begaaet.

Strfl. § 2 siger: „Loven er anvendelig paa alle[3] i Kongeriget begaaede strafbare Handlinger uden Hensyn til, hvor Gerningsmanden hører hjemme.“ Medens Paragrafen kun angaar de i Kongeriget[4] — i Modsætning til Island[5], Vestindien[6] og Grønland[7] — begaaede strafbare Handlinger, omfatter den paa den anden Side alle paa Kongerigets Territorium, navnlig ogsaa de paa Søterritoriet begaaede Forbrydelser uden Hensyn til, om de ere begaaede ombord i dansk eller i fremmed Fartøj[8].

---

[3] Udtrykket er unøjagtigt, da Straffeloven som ovenf. i § 6 paavist ikke omfatter alle strafbare Handlinger, men det kan næppe give Anledning til Misforstaaelse.

[4] Jfr. Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 19; Sølov 1. April 1892 § 313; L. om Indlemmelse af nogle slesvigske Distrikter 16. Febr. 1866 § 1.

[5] Jfr. Strfl. f. Island 25. Juni 1869 § 2. Ligesom danske Domstole anses kompetente til at paakende i Island begaaede Forbrydelser, jfr. H. R. T. 1900 S. 167, saaledes ere islandske Domstole kompetente til at paakende Forbrydelser begaaede i Kongeriget, naar Oversendelse hertil ikke i den Anledning finder Sted. Men medens i førstnævnte Tilfælde Gerningsstedets (Islands Love anvendes, bliver ifølge isl. Strfl. § 8 i sidstnævnte Tilfælde Paadømmelsesstedets (altsaa ogsaa Islands) Love at anvende.

[6] Jfr. angaaende Vestindien det ovenf. S. 91 bemærkede.

[7] Medens de i Grønland sig opholdende Europæere og de i den grønlandske Handel ansatte Indfødte ere dansk Straffelovgivning undergivne, jfr. Instrux 2. Jan. 1873 §§ 1 og 22, jfr. dog §§ 23—27, gælde for de Indfødte iøvrigt særlige Regler, jfr. Foreløbige Bestemmelser 31. Jan. 1872 §§ 21—24, cfr. herved C. Ryberg: Strafferetsplejen i Grønland i T. f. F. 1898 S. 167 flg.

[8] Jfr. Justm. Skr. 17. Decbr. 1869; H. R. T. 1877 S. 358; U. f. R. 1899 S. 899; 1900 S. 829. Ifølge Justm. Cirk. Nr. 109. 10. Juli 1900 vil Paatale her i Landet for Lovovertrædelser, som paa dansk Søterritorium ombord i fremmede Handelsskibe begaas af nogen til

Strfl. § 3 bestemmer: „Forbrydelser, der begaas ombord i Fartøjer, som ere hjemmehørende i Kongeriget[9], blive ligeledes at straffe efter nærværende Lov, for saa vidt Fartøjet ikke befinder sig paa et under en anden Straffelovgivning hørende Søterritorium." Ogsaa efter Strfl. § 3 er det ligegyldigt, om Gerningsmanden er dansk eller Udlænding. Det er endvidere ligegyldigt, om Gerningsmanden hører til Skibet — Besætning og Passagerer — eller blot midlertidigt opholder sig ombord. Paa den anden Side kræves det, at Forbrydelsen begaas ombord. Forbrydelser begaaede udenfor Skibet, f. Ex. under et Besøg paa et andet Skib, omfattes derfor ikke af Reglen i Strfl. § 3, selv om Gerningsmanden hører til Skibet. Og endelig undtages Handlinger foretagne ombord i dansk Fartøj, naar dette befinder sig paa et under en anden Straffelovgivning hørende Søterritorium, hvortil kun kan henregnes folkeretlig ligeberettigede Staters Søterritorium. At herved den Tid, da Forbrydelsen begaas, og ikke den Tid, da Strafansvaret gøres gældende, maa være afgørende, er trods de unøjagtige Udtryk i Strfl. § 3 klart, da Begrænsningen ellers vilde savne al fornuftig Mening[10]. Reglen i Strfl. § 3 bygger paa den Fiktion, at Skibet anses som en svømmende Del af Territoriet. Om selve denne Fiktion har Hjemmel i Folkeretten er omtvistet[11]. At selve Reglen i Strfl. § 3

Skibet hørende Person, der ikke er dansk Undersaat, mod andre af Besætnigen eller mod Passagerer paa vedkommende Skib, som Regel kun finde Sted, naar de danske Myndigheders Bistand paakaldes af den forurettede, eller naar Havnens Fred er krænket ved det paa Skibet forefaldne. I andre Tilfælde vil den skyldige paa Begæring blive udleveret til vedkommende fremmede Stat.

[9] Jfr. angaaende denne Betingelse Sølov 1. April 1892 § 1, jfr. § 313 samt Reg. L. 1. April 1892 § 1, jfr. L. Nr. 10. 4. Febr. 1898. Se endvidere Strfl. f. Island, 25. Juni 1869 § 3, cfr. isl. L. Nr. 36. 13. Dec. 1895 § 1.

[10] Jfr. A. W. Scheel: Priv. R. alm. Del II. S. 355; Goos I. S. 242.

[11] Jfr. herved Goos I. S. 242 flg.; Wharthon: A treatise on the conflict of Laws 2. Ed. § 816, 817 cfr. § 356 og de der anf. Forff.

paa noget Punkt skulde være i Strid med Folkeretten kan imidlertid ikke antages[12]. Adskillige fremmede Straffelove gaa ogsaa lige saa vidt eller videre[13], og i andre Stater antages tilsvarende Regler at gælde uden særlig Lovhjemmel[14]. Ialtfald er Reglen i Strfl. § 3 selvfølgelig bindende for Domstolene.

Reglerne i Strfl. §§ 2 og 3 have kun direkte Gyldighed for almindelige borgerlige Forbrydelser. At de imidlertid maa anvendes analogisk paa andre Forbrydelser, for saa vidt der ikke for disse gælder særlige Regler[15], kan ikke betvivles. Hvorvidt særligt Bestemmelserne i Sølov 1. April 1892 Kap. 12 maa antages at udstrække dansk Straffemyndighed ud over de ved Strfl. §§ 2 og 3 angivne Grænser, vil blive omtalt nedf. i §§ 11 og 12.

Strfl. § 2 bestemmer Kredsen af de under dennes Omraade faldende Forbrydelser ved Ordene „i Kongeriget begaaede strafbare Handlinger", medens § 3 benytter Udtrykket „Forbrydelser, der begaas" ombord osv. At disse Udtryk skulle forstaas paa ensartet Maade, kan ikke betvivles. Og da Udtrykkene i § 2 kun ere forenelige med den Forstaaelse, at det er Virksomhedens og ikke Virkningens Sted, der er afgørende, maa § 3 trods de mindre bestemte Udtryk forstaas paa samme Maade[16]. At Vægten maa lægges paa, hvor den forbryderske Virksomhed er foregaaet, fremgaar ogsaa deraf, at der ellers vilde savnes en Regel om Strafbarheden af Handlinger, foretagne her i Riget, naar Virkningen indtræder udenfor Riget. For denne Forstaaelse taler endvidere Indholdet af Straffelovens andre

[12] Jfr. Mot. t. norsk Udk. (1896) S. 14.

[13] Jfr. bl. a. norsk Strfl. § 12 Nr. 1 og 2; svensk Strfl. Kap. I. §§ 1 og 2; finsk Strfl. Kap. I. §§ 1 og 2; hollandsk Strfl. Art. 3, jfr. Art. 7.

[14] Jfr. angaaende fransk Ret Garraud S. 97—99; angaaende tysk Ret Binding: Handb. I. S. 409; v. Liszt § 22. II. 4. b.

[15] Jfr. ved Strfl. § 3 L. Nr. 35. 23. Marts 1888 § 1, der vistnok gaar noget videre.

[16] Saaledes ogsaa Goos I. S. 247 flg.

herhen hørende Bestemmelser, af hvilke under en modsat Forudsætning § 4 og i det væsentlige § 5 vilde blive indholdsløse. I samme Retning pege endelig Udtalelserne i Motiverne[17], der vel ikke direkte afgøre dette Spørgsmaal, men i Overensstemmelse med Bornemanns Lære, jfr. ovenf. § 9 Note 2, ret ensidigt hævde, at en Overtrædelse af Lydighedspligten mod Statens Love kun undtagelsesvis kan erkendes at foreligge, naar Forbrydelsen er begaaet i Udlandet, og altid forudsætter, at Forbryderen er dansk Undersaat, hvilket ifølge §§ 2 og 3 ikke fordres. Af de Betragtninger, der føre til at opstille det saakaldte Realprincip, der alene kan forklare, at Vægten lægges paa, hvor Virkningen indtræder, findes intet Spor. En anologisk Anvendelse af Reglen i Strfl. § 2 paa de Tilfælde, hvor Forbrydelsens Virkning falder her i Landet, er derfor ogsaa udelukket[18].

Strfl. § 2 hjemler herefter Anvendelsen af dansk Straffemyndighed og danske Straffelove paa strafbare Handlinger begaaede af Personer, som paa Gerningens Tid opholde sig i Kongeriget. Hvis en Person her i Landet foretager en Forberedelseshandling, men udfører Iværksættelseshandlingen i Udlandet, kan han efter Strfl. § 2 kun straffes her for Forsøg; omvendt udelukker det ikke Straffen efter § 2, at Forberedelseshandlinger ere foretagne i Udlandet. Medvirker han her i Landet til en af en anden i Udlandet iværksat Forbrydelse, straffes han efter Meddelagtighedsreglerne, medens omvendt den, der i Udlandet medvirker til en af en anden i Kongeriget iværksat Forbrydelse, ikke kan straffes ifølge Strfl. § 2. At den i Udlandet handlende Person benytter en herværende — f. Ex. paa Grund af

---

[17] Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 11 flg.

[18] Hvis Straffeloven havde villet have baade Handlings- og Virkningsstedet anset som Gerningssted, vilde det have været naturligt positivt at udtale dette, saaledes som sket i norsk Strfl. (1902) § 12 sidste Stykke.

Vildfarelse — uansvarlig Mellemmand, gør ingen Forandring heri. Naar f. Ex. et injurierende Brev fra Udlandet sendes med Posten til en her boende Mand, er den strafbare Handling begaaet i Udlandet. Omvendt straffes her i Landet den, der herfra afsender et saadant Brev til Udlandet[19]; thi kan den Omstændighed, at Virkningen indtræder i Kongeriget, ikke bringe den i Udlandet foretagne Handling ind under Strfl. § 2, maa det konsekvent være uden Betydning for Anvendelsen af denne paa de i Kongeriget begaaede strafbare Handlinger, at Virkningen indtræder i Udlandet, blot forudsat, at det ved Handlingen krænkede fremmede Retsgode overhovedet hører til dem, som den danske Lovgivning beskytter, jfr. herved det ovenf. i § 9 I. 1. bemærkede.

Er en Forbrydelse fuldstændig iværksat udenfor Kongeriget, men Gerningsmanden derefter her i Riget foretager rent akcessoriske Handlinger, f. Ex. sælger eller forbruger den stjaalne, fundne eller ved Bedrageri erhvervede Ting, kan han efter Strfl. § 2 kun straffes her i Landet for denne akcessoriske Virksomhed, altsaa efter Analogien[20] af Bestemmelserne om Hæleri eller efterfølgende Meddelagtighed. I visse Tilfælde kan det imidlertid være tvivlsomt, om en Virksomhed hører med til selve Forbrydelsens Fuldbyrdelse eller skal opfattes som blot akcessorisk. Medens det f. Ex. næppe kan betvivles, at Benyttelse her i Landet af et i Udlandet forfærdiget uægte Dokument, ifølge Strfl. § 2 er strafbart her som Dokumentfalsk, idet Dokumentets Be-

---

[19] Jfr. U. f. R. 1886 S. 1233 (Forfatteren til en her forfattet i et norsk Dagblad offentliggjort Artikel anset efter Strfl. § 90, se derimod angaaende et analogt Tilfælde (Indrykkelse i et norsk Blad af et Avertissement for en i Kjøbenhavn bosat Mand) U. f. R. 1875 S. 984, cfr. U. f. R. 1894 S. 804, men herimod Goos I. S. 262. Om Bestemmelsen i L. 3. Jan. 1851 § 3 vil blive talt nedf. i § 11.

[20] Direkte ere disse Bestemmelser nemlig ikke anvendelige paa Gerningsmandens egen akcessoriske Virksomhed.

nyttelse er det egentlige Retsbrud[21], har der været rejst Tvivl om, hvorvidt Forholdet principielt bør opfattes paa samme Maade ved Falskmøntneri[22]. Paa Grund af Bestemmelserne i Strfl. §§ 266 og 267 bliver dette imidlertid ofte uden praktisk Betydning.

Endnu bemærkes, at naar en Straffebestemmelse betinger Anvendelsen af kvalificeret Straf af, at en Flerhed af forbryderske Handlinger er foretaget, jfr. Strfl. § 239: „Gør nogen Vane eller Næringsvej af at tilforhandle sig eller paa anden lignende Maade at modtage stjaalne Koster," kan der ialtfald ikke i Strfl. § 2 søges Hjemmel til at bringe en saadan Bestemmelse til Anvendelse, med mindre de her i Riget foretagne Handlinger alene fyldestgøre den stillede Betingelse. Hvis den skyldiges Forhold kun vil kunne henføres under Strfl. 239, naar hans udenfor Riget foretagne Forbrydelser medtages, kan dette derfor ikke ske, medmindre Hjemmel dertil haves i andre Bestemmelser.

§ 11.

Om Anvendelsen af dansk Straffemyndighed og dansk Straffelovgivning paa Forbrydelser begaaede i Udlandet.

I. Fordringerne til Forbrydelsens Subjekt.

Medens de i Kongeriget og ombord i danske Skibe begaaede Forbrydelser ifølge Strfl. §§ 2 og 3 henhøre under dansk Straffemyndighed uden Hensyn til, hvor Gerningsmanden hører hjemme, er ifølge Straffeloven Betingelsen for at straffe Forbrydelser begaaede udenfor Kongeriget — bortset fra den særlige Regel i Strfl. § 5. 2. St. — altid,

---

[21] Jfr. Goos: Spec. Del II. S. 39—42.

[22] Jfr. Goos I. S. 255—56 og 262, men nu Spec. Del II. S. 191 Note 21. og S. 193—94. — Jfr. om et andet Tilfælde C. Torp: Forsøg og Meddelagtighed S. 166—67.

at Gerningsmanden er en „her hjemmehørende Undersaat“ Jfr. Strfl. §§ 4—6. Paa Grund af den i vor legale Sprogbrug herskende Usikkerhed[1] angaaende Betydningen af Udtrykket Undersaat giver den nærmere Bestemmelse af Begrebet „her hjemmehørende Undersaat“ Anledning til megen Tvivl.

Nærmest synes det at ligge at forstaa dette Udtryk som enstydigt med, hvad der efter den ialtfald i vor ældre videnskabelige Litteraturs benyttede Sprogbrug[2] betegnes ved Udtrykket faste Undersaatter. Herefter vilde det omfatte alle Personer, som ere bosatte ɔ: have fast Hjem[3] i Kongeriget (eventuelt Staten) uden af særlige Grunde at være undtagne fra det almindelige paa Bopælen beroende Undersaatsforhold (exterritoriale Personer o. l.) — og kun disse. Denne Forstaaelse synes ogsaa at være lagt til Grund for Fremstillingen hos Goos[4], der dog gennem en udvidende Fortolkning mener at kunne medtage visse Personer, som uden at være bosatte her bør henregnes til de faste Undersaatter (navnlig danske Undersaatter, der ansættes som danske Embedsmænd i Udlandet og Danske, der ere bosatte i et Land, hvis Højhed over danske Undersaatter Danmark ikke anerkender). Denne Opfattelse, der altsaa ialtfald principielt lægger Vægten paa det ved Bopælen begrundede statsretlige Forhold, fører imidlertid til Resultater, der maa vække Betænkelighed. Idet nemlig den ved Strfl. § 6 givne Adgang til uden Hensyn til Forbrydelsens Art her at straffe Forbrydelser, begaaede i fremmed Stat, er betinget af, at Gerningsmanden er en her hjemmehørende Undersaat, er denne Begrænsning utvivlsomt sket under Hensyn til de almindeligt gældende Regler om Udlevering (eventuelt Udvisning) af For-

[1] Jfr. herom Matzen: Statsret I. S. 82 flg.

[2] Jfr. bl. a. J. E. Larsen: Saml. Skr. I. 3. S. 181; Holck: Statsforfatningsret II. S. 317; Scheel: Personret (2. Udg.) S. 250 flg.

[3] Jfr. Matzen: Statsret I. S. 176 cfr. S. 88.

[4] Goos I. S. 273 flg.

brydere. De Personer, som ifølge disse Regler ikke udleveres, bør Staten selv kunne straffe[5]. Ligesom imidlertid Indfødte ifølge de fleste Lovgivninger, saaledes ogsaa dansk Ret, ikke kunne udvises, saaledes er det en i hele den kontinentale Lovgivning gældende undtagelsesfri Regel, at de ikke udleveres, selv om de ere bosatte i et andet Land, saa længe deres Statsborgerret ikke er ophørt. Denne Regel har ogsaa altid ufravigelig været fastholdt hos os, medens den danske Stats Stilling overfor Spørgsmaalet om Udlevering af Personer, hvis Undersaatsforhold alene beror paa Bopælen, er mere vaklende, idet de enkelte Udleveringstraktater herom indeholde indbyrdes afvigende Regler[6]. En Fortolkning af Udtrykket her hjemmehørende Undersaatter som enstydigt med Personer, der have fast Hjem i Kongeriget, vilde da føre til, at alle i Udlandet bosatte danske Indfødte ganske i Strid med det Formaal, som tilsigtes naaet ved Reglen i Strfl. § 6, ikke kunne straffes her for deres i Udlandet begaaede Forbrydelser, skønt de heller ikke kunne udleveres eller udvises. En saadan Fortolkning af Reglen i Strfl. § 6 maa i høj Grad have Formodningen imod sig. Og da Subjektet for Forbrydelsen i §§ 4 og 5 betegnes med ganske de samme Udtryk som i § 6, er det paa Forhaand lidet sandsynligt, at der derved skal være sigtet til en helt forskellig Kreds af Personer, noget hvortil der heller ikke i Straffelovens Motiver findes nogen Antydning.

Det kunde da ligge nær at fortolke Udtrykket „her hjemmehørende Undersaat" som sigtende til Personer, der paa Grund af deres statsretlige Forhold til den danske Stat ikke kunne udleveres paa Grund af Forbrydelser begaaede i Udlandet. Denne Forstaaelse af Udtrykket er dog næppe heller holdbar.

For det første bestemmes Kredsen af de Personer, der

[5] Jfr. Mot. t. Udk. t. Strfl S. 13.
[6] Jfr. Matzen: Folkeret S. 227 samt nedf. Note 7.

undtages fra Udlevering, bortset fra Indfødte, forskelligt i de forskellige Udleveringstraktater[7]. Om nu end maaske den herved fremkommende Forskel ikke vil findes urimelig, naar der er Tale om Anvendelse af Strfl. § 6, jfr. ovenf., vilde den derved foranledigede Forskel i Behandlingen af her bosatte Udlændinge efter deres Nationalitet være højst umotiveret, naar Talen er om Straf efter Strfl. §§ 4 og 5. Ikke blot er det sikkert ikke tilsigtet at sætte den her hjemlede Straffemyndighed i noget Forhold til Spørgsmaalet om de paagældendes Udlevering[8]; men det vilde saa meget mindre være naturligt at forudsætte en saadan Forbindelse, som Udlevering netop ved de her omhandlede Forbrydelser paa Grund af disses Beskaffenhed som Regel ikke vil blive ønsket af den fremmede Stat, hvorfor Hensynet til, at Forbryderen kan udleveres, ikke vil være nogen rimelig Grund til at udelukke Anvendelsen af dansk Straffemyndighed. Endnu kan tilføjes, at der strængt taget, atter bortset fra Indfødte, der næppe nogensinde ere eller ville blive udleverede, ikke existerer nogen fast Grænse for, hvilke Personer der kunne udleveres, idet Udleveringstraktaterne kun drage Grænser for Statens Udleveringspligt, og Danmark altid har anset sig berettiget til at udlevere uden nogen dertil bestaaende traktatmæssig Forpligtelse[9].

---

[7] Nogle Traktater undtage kun Indfødte, jfr. ang. Traktat med England Kundg. Nr. 62. 17. Maj 1873 Art. 1; med Nordamerika Bekg. Nr. 76. 16. Maj 1902 Art. V. Andre undtage endvidere Ikke-Indfødte, som have været bosatte her i Landet i 2 Aar, inden Udlevering begæres, jfr. bl. a. ang. Traktat med Frankrig Bekg. Nr. 65, 11. Maj 1878 Art. 1; med Belgien Bekg. Nr. 74. 13. Maj 1876 Art. 3; med Spanien Bekg. Nr. 80. 22. Maj 1890 Art. 2; med Nederlandene Bekg. Nr. 143. 19. Juli 1894 Art. 1. Endelig undtager Konv. med Rusland, jfr. Kundg. 22. Decbr. 1866 alle faste Undersaatter ɔ: alle her fast bosatte Personer.

[8] Jfr. ang. Begrundelsen af denne Straffemyndighed Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 11—12.

[9] Jfr. Matzen: Folkeret S. 132, 226.

Efter Udtalelserne i Straffelovens Motiver maa Grunden til den i Strfl. §§ 4 og 5 hjemlede Begrænsning af Statens Straffemyndighed med Hensyn til de i Udlandet begaaede Forbrydelser søges deri, at man kun i de særlig nævnte Tilfælde har villet anerkende en Lydighedspligt overfor den danske Lovgivning. Men hvilke Egenskaber hos Forbryderen det er, som ved Siden af de fordrede objektive Egenskaber ved Handlingen skulle begrunde denne Lydighedspligt, fremgaar ikke klart af Udtalelserne, idet Motiverne som Betegnelse for Forbrydelsens Subjekt i Flæng benytte en Række forskellige Udtryk[10]. Ligesom det imidlertid fremgaar af det ovenf. S. 130—31 bemærkede, at Loven ikke kan antages ensidigt at have lagt Vægten paa det paa Bopælen beroende Undersaatsforhold, saaledes kan der ogsaa i de i Motiverne benyttede Udtryk findes Tilknytningspunkter for den Opfattelse, at Ordet Undersaat i Strfl. §§ 4—6 er brugt i en fra den i vor ældre Litteratur almindelige noget afvigende Betydning. Udtrykkene „dansk Mand" og „dansk Borger", der benyttes vexelvis med „Undersaat" pege mere i Retning af en ogsaa i vor Ret kendt Sprogbrug[11], hvorefter „Undersaat" bruges som Betegnelse for den, der her i Landet nyder statsborgerlige Rettigheder, altsaa nærmest som enstydigt med „Statsborger". Herfor tale endvidere Udtalelserne i Motiverne S. 13, hvor det forudsættes, at en „fremmed Undersaat" altid kan bortvises, hvilket passer, naar derved tænkes paa den, der ikke har erhvervet nogen, om end begrænset, Statsborgerret her i Landet, men derimod ikke gælder f. Ex. om danske Indfødte, der ikke til-

---

[10] Jfr. Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 11—13 og 19, hvor de ganske almindelige Udtryk: dansk Borger, dansk Mand bruges ved Siden af Udtryk som: her hjemmehørende Mand, Statens egne Undersaatter, dansk Undersaat, kongerigsk Undersaat.

[11] Jfr. Matzen: Statsret I. S. 91 flg., jfr iøvrigt angaaende Sprogbrugens Usikkerhed Justm. Cirk. Nr. 137. 29. Sept. 1882; Justm. Skr. Nr. 103. 6. Juni 1887; Indm. Cirk. 7. Sept. 1888.

lige ere Undersaatter (bosatte), fordi de ere bosatte i Udlandet. — Endvidere findes der ogsaa i Lovgivningen Exempler paa, at „hjemmehørende" bruges som Udtryk ikke for den aktuelle Bosættelse, men for Retten til Bosættelse og Ophold i Landet, jus domicilii[12]. Da det dernæst, som netop paavist, ikke kan antages, at den særlige Lydighedspligt, hvori Motiverne[13] saa afgjort søge Retsgrunden til Reglerne i §§ 4 og 5, begrundes ved den aktuelle Bosættelse alene, ligger det ret nær at antage, at den netop skal være knyttet til den statsborgerlige Bosættelsesret. Det er da vistnok berettiget at fortolke Udtrykket „her hjemmehørende Undersaatter" som Personer, der have Ret til at bo her. Derved forstaas ikke den almindelige Opholdsret, som i Reglen ogsaa Udlændinge have, men en virkelig tilsikret Ret. At kræve en ubetinget Opholdsret vilde omvendt, da en saadan strængt taget kun tilkommer Indfødte[14], næppe være naturligt. Dels vilde det da have ligget særdeles nær i Strfl. §§ 4—6 at benytte Udtrykket Indfødte, dels vilde man herved navnlig ganske komme i Strid med den i vor folkeretlige Praxis[15] forudsatte Fortolkning af Strfl. § 6. En virkelig tilsikret om end ikke ubetinget Bopælsret, erhverves for Kongerigets Vedkommende ifølge L. Nr. 52. 15. Maj 1875 § 13 ved fast Ophold ɔ: Bosættelse her i Landet i 2 Aar. Det er da sikkert naturligt at forstaa Udtrykket „her hjemmehørende Undersaatter" som omfattende netop de Personer, der gen-

---

[12] Jfr. Fr. 9. Juni 1819 § 1 samt Bekg. 12. Aug. 1865 §§ 2 og 4, hvor „hjemmehørende" utvivlsomt betyder hjemstavnsberettiget; cfr. herved Fr. 30. Marts 1827 § 9; Matzen: Statsret I. S. 85, cfr. S. 82.

[13] Jfr. Mot. t. Udk. t Strfl. S. 11 flg. og ovenf. S. 127.

[14] Jfr. L. Nr. 67. 9. April 1891 §§ 23 og 24, cfr. L. Nr. 52. 15. Maj 1875 § 2, hvorefter Ikke-Indfødte, naar de blive trængende, skulle udvises, jfr. dog L. 9. April 1891 § 23. 2. St.

[15] Jfr. angaaende de i forskellige Udleveringstraktater paa Grundlag af Strfl. § 6 tagne Forbehold, Matzen: Folkeret S. 227.

nem Erhvervelsen af den nævnte Bopælsret ere sikrede mod vilkaarligt at fjærnes ɔ: som kun kunne udvises ifølge Dom[16], eller fordi de blive trængende til Fattigforsørgelse eller forbryde sig mod de særlige for visse Udlændinges Ophold i Riget gældende Betingelser[17].

Den her hævdede Forstaaelse bringer ogsaa Reglerne i Strfl. §§ 4—6 ret godt i Harmoni med Bestemmelserne i de fleste Udleveringstraktater, idet disse alle med Undtagelse af Traktaterne med Rusland, England og Nordamerika, jfr. ovenf. Note 7, undtage Indfødte samt Personer, der i 2 Aar have havt fast Bopæl i Danmark fra Udleveringspligten. For saa vidt enkelte Traktater (England, Nordamerika) forpligte til Udlevering af Udlændinge, der have været bosatte her længere end 2 Aar, har dette ingen Betænkelighed overfor Anvendelsen af Strfl. §§ 4 og 5 og behøver ikke at føre til nogen Kollision ved Anvendelsen af Strfl. § 6, idet det vil være et naturligt Motiv til ikke her at rejse Tiltale, forinden Udleveringsspørgsmaalet er bragt paa det rene. — For saa vidt endelig Traktaten med Rusland giver Ret til at nægte Udlevering af alle her fast bosatte Personer, vil dette heller ikke kunne vække alvorlige Betænkeligheder ved den ovenfor hævdede Fortolkning af Strfl. §§ 4—6. At herefter Strfl. §§ 4 og 5 blive uanvendelige paa visse Personer, skøndt disse ikke kunne udleveres, er uden praktisk Interesse, da Udlevering dog i disse Tilfælde næsten aldrig vil blive fordret eller endog modtaget, og da Staten altid vil have den Udvej at udvise de paagældende i Henhold til L. 15. Maj 1875 § 13. Noget mere betænkeligt kunde det synes, at Staten ikke kan benytte den ved Strfl. § 6 hjemlede Straffemyndighed, hvor den fremmede Stat fremsætter Begæring derom. Nogen Fare for folkeretlige Konflikter fremkommer dog ikke der-

---

[16] Jfr. Strfl. § 16; Straffelovstillæg 1. April 1905 § 7, jfr. § 8. 3. St.

[17] L. Nr. 52. 15. Maj 1875 §§ 2 og 11.

ved, da Staten frivilligt kan udlevere alle Ikke-Indfødte, hvorved bemærkes, at Danmark netop i betydeligt Omfang udleverer uden traktatmæssig Forpligtelse hertil[18]. — Endnu bemærkes, at det næppe er berettiget i Strfl. f. Krigsm. 7. Maj 1881 § 7 at finde en bindende Forudsætning om en fra den her hævdede afvigende Fortolkning af Udtrykket „her hjemmehørende Undersaat". Dels er det paa det anførte Sted benyttede Udtryk „dansk Undersaat" mindst lige saa ubestemt som Udtrykket „her hjemmehørende Undersaat", dels ligger der ifølge hele Sammenhængen ikke i L. 7. Maj 1881 § 7 nogen bindende Forudsætning om, at alle danske Undersaatter kunne tiltales efter Strfl. § 6.

Udtrykket „her hjemmehørende Undersaat" i Strfl. 4—6 maa herefter antages at omfatte:

1. Alle Personer, der som danske Indfødte have Bopælsret i Staten, saa længe denne Ret ikke er bortfalden f. Ex. ved Naturalisation i fremmed Stat[19]. Om Indfødsretten skyldes Fødsel, Naturalisation, Ægskab o. l., er i denne Henseende uden Betydning[20].

2. Personer, som gennem fast Bopæl i 2 Aar have erhvervet en til en vis Grad tilsikret Bopælsret i Landet[21].

---

[18] Jfr. Matzen: Folkeret S. 132, 226.

[19] Jfr. L. Nr. 42. 19. Marts 1898 §§ 5—8.

[20] Angaaende Begrebet Indfødsret og Maaderne, hvorpaa denne Ret erhverves, henvises til Fremstillingen hos Matzen: Statsret I. S. 97 flg.

[21] Angaaende Praxis bemærkes, at der næppe i vore Domsamlinger findes nogen Dom, ialtfald ingen Højesteretsdom, der har anvendt Strfl. §§ 4—6 paa Personer, alene fordi de have fast Bopæl i Kongeriget, (derimod vel paa en Person, som i over 10 Aar havde havt fast Bopæl her, jfr. H. R. T. 1901 S. 60). Derimod synes det i flere Tilfælde meget tvivlsomt, om Gerningsmanden, der var dansk Indfødt, har havt fast Bopæl her i Riget, jfr. H. R. T. 1868 S. 619: 1886 S. 238; U. f. R. 1889 S. 1175. Og i H. R. T. 1900 S. 210 synes Vægten i Overensstemmelse med det i Texten udviklede lagt paa Statsborgerforholdet, idet det i et Tilfælde, hvor en dansk, i Amerika bosat Mand, som havde begaaet Bigami, efter at være vendt til

Spørgsmaal om en analogisk Anvendelse af Bestemmelserne i Strfl. §§ 4—6 paa Forbrydelser begaaede af andre end her hjemmehørende Undersaatter, har navnlig været rejst med Hensyn til fremmede Skibsfolk og Passagerer paa danske Handelsskibe[22], for saa vidt angaar Forbrydelser, som disse begaa uden Skibsborde eller ombord, medens Skibet befinder sig paa et under en anden Straffelovgivning hørende Søterritorium, altsaa i de Tilfælde, der ikke omfattes af Reglen i Strfl. § 3[23]. Medens det næppe vilde stemme med de Synspunkter, der have ført til Reglen i Strfl. § 6, at udstrække den der hjemlede almindelige Beføjelse til at straffe Forbrydelser begaaede i fremmed Stat til Personer, der altid kunne udleveres eller udvises[24], stiller Sagen sig mere tvivlsomt med Hensyn til den ved Strfl. §§ 4 og 5 givne Straffemyndighed. Som i næste Paragraf skal paavises, drejer det sig her om Forbrydelser,

---

bage til sin herværende (første) Hustru, havde samlevet med hende paany i 7 Maaneder, forinden han tiltaltes, udtales: „Idet nu Arrestanten, efter hvis Forklaring det maa antages, at han ikke er bleven naturaliseret i de forenede Stater, maa anses som her hjemmehørende Undersaat“ etc. — en Udtalelse der kun faar fornuftig Mening, naar Ansvar efter Strfl. § 6 anses begrundet ved hans Indfødsret som saadan.

[22] Jfr. Goos I. S. 276, 278—79.

[23] Angaaende de andre hos Goos anf. St. nævnte Tilfælde bemærkes, at Spørgsmaalet, for saa vidt angaar fremmede til vor Krigsmagt hvervede Soldater, som ogsaa der bemærket, savner praktisk Interesse i en Stat, der som Danmark ikke benytter Hvervning. Det er ligeledes med Rette antaget, at consules electi kun, for saa vidt angaar Embedsforbrydelser, ere dansk Straffemyndighed undergivne, jfr. Strfl. § 5. 2. St., og at Betingelserne for en analogisk Anvendelse af Bestemmelserne i Strfl. §§ 4—6 paa danske Gesandters fremmede Tyende o. l. mangle, allerede fordi disses Exterritorialitetsret ophører ved Afskedigelse, som om fornødent altid vil finde Sted. Hvad endelig angaar danske Gesandter, ville disse altid omfattes af Bestemmelserne i Strfl. §§ 4—6, da de som Embedsmænd maa have dansk Indfødsret.

[24] Saaledes ogsaa Goos I. S. 284.

der særligt berøre danske Interesser. Og da iøvrigt denne Straffemyndighed som tidligere fremhævet maa antages motiveret ved det Brud paa en særlig Lydighedspligt, som her forudsættes at foreligge, afhænger Analogiens Berettigelse af, om det er naturligt at antage Tilstedeværelsen af en tilsvarende særlig Lydighedspligt for de her omhandlede Personer. Dette kunde, hvis det skulde besvares alene paa Grundlag af Straffeloven, maaske være noget tvivlsomt. Men Anvendelsen af dansk Straffemyndighed paa disse Tilfælde faar ialtfald nu en væsentlig Støtte ved Sølov 1. April 1892. Ialtfald de for Mandskabets Forseelser i L.'s § 102 og Kap. 12 givne særlige Straffebestemmelser[25] ere efter deres Ordlyd anvendelige uden Hensyn til, om den skyldige er dansk eller fremmed, skøndt de ogsaa rumme Forbrydelser begaaede uden Skibsborde eller paa fremmed Søterritorium, altsaa Tilfælde, der ikke omfattes af Strfl. § 3, hvorved erindres, at de her omhandlede Forbrydelser efter deres objektive Beskaffenhed netop ville omfattes af Bestemmelsen i Strfl. § 5. 2. St., jfr. næste §. Om der ogsaa kan udledes noget af Bestemmelsen i Sølovens § 47 om de Pligter, der paahvile Skipperen med Hensyn til visse af Mandskabet og Passagerer udenfor dansk Havn begaaede Forbrydelser, er derimod meget tvivlsomt. Om end denne Bestemmelse synes at forudsætte[26], at der kan blive Tale om Anvendelsen af dansk Straffemyndighed ogsaa ved Forbrydelser begaaede paa fremmed Territorium, udelukker Paragraffen ikke den Antagelse, at de Foranstaltninger, som det paalægges Skipperen at træffe, for saa vidt angaar andre end her hjemmehørende Undersaatter, netop foretages med en eventuel Udlevering for Øje, jfr. ogsaa, at Skip-

[25] Jfr. tidligere L. 23. Febr. 1866 §§ 5, 12—20.

[26] Jfr. Ordene: „som er Genstand for offentlig Paatale", der maa henvise til dansk Rets Regler herom. Se herved Motiver til Forslag til Søløv S. 29 og L. 23. Febr. 1866 § 21.

perens Pligter bortfalde, hvis den paa fremmed Territorium begaaede Forbrydelse forfølges af Stedets Myndigheder.

Medens det af Udtrykkene i Strfl. §§ 4 og 5 klart fremgaar, at Egenskaben af her hjemmehørende Undersaat maa foreligge paa det Tidspunkt, da den strafbare Handling begaas, hvorimod der ikke lægges nogen Vægt paa, om denne Egenskab foreligger paa Ansvarets Tid, hvilket ogsaa ganske stemmer med Sagens Natur, synes Strfl. § 6, jfr. Udtrykket „har begaaet" at lægge Vægten paa, om den skyldige paa Paatalens Tid er her hjemmehørende Undersaat[27]. Skøndt dette Udtryk efter det tidligere bemærkede ikke fuldstændig dækker Kredsen af de Personer, der ere undtagne fra Udleveringspligten, staar hele Reglen i Strfl.'s § 6 dog utvivlsomt i saa nøje Sammenhæng med Udleverings- eventuelt Udvisningsspørgsmaalet, at det er rigtigt i Overensstemmelse med den sprogligt nærmest liggende Forstaaelse at lade Undersaatsforholdet ved Paatalens Tid være afgørende, idet det er Personens statsretlige Stilling paa dette Tidspunkt, der betinger, om han nu kan udleveres (udvises) eller ikke.

Som Betegnelse for Gerningsmanden bruger Strfl. § 5. 2. St. 2 Tilfælde Udtrykket „i den danske Stat" hjemmehørende, medens Strfl. §§ 4, 5. 1. St. og 6 benytte Udtrykket „her" hjemmehørende. Det Spørgsmaal opstaar da, om der herved angives en Forskel i Reglernes Omraade. Da saa vel de nugældende som de ældre Bestemmelser om Indfødsret ere fælles for hele den danske Stat[28], saa at den, der har Indfødsret i én Del af Staten, ogsaa har det i alle de andre, har Spørgsmaalet kun praktisk Betydning for de Ikke-Indfødte, som omfattes af Reglerne i Strfl. §§ 4—6. Herved maa da først bemærkes, at den alene paa Bopælen beroende Statsborgerret maa bestemmes i Henhold til den Landsdels Lovgivning, i hvilken den paagældende

[27] Jfr. Goos I. S. 284.

[28] Jfr. L. Nr. 13. 11. Maj 1898 § 13.

har Bopæl. L. 15. Maj 1875, derunder ogsaa dens § 13, gælder f. Ex. utvivlsomt kun for Kongeriget. For de her omhandlede Personers Vedkommende maa det da sikkert antages, at Udtrykket „her“ hjemmehørende maa forstaas som „i Kongeriget“ hjemmehørende[29]. Nogen fyldestgørende Grund til at drage Grænsen anderledes i de i § 5. 2. St. omhandlede Tilfælde end efter §§ 4 og 5. 1. St. kan næppe paavises[30]. Desuagtet synes det navnlig under Hensyn til det ovenf. i Note 29 bemærkede betænkeligt at fravige Lovens Ord, der ved § 5. 2. St. utvivlsomt række videre, blot for at tilvejebringe en i og for sig ikke nødvendig Overensstemmelse mellem disse Straffebestemmelsers Omraade[31].

Endelig bestemmes Subjektet for Forbrydelsen i § 5 2. St. 1. Tilfælde som en her ansat Embedsmand. Medens „her“ ogsaa paa dette Sted utvivlsomt betyder „Kongeriget“ i Modsætning til andre Dele af Staten, jfr. ovenf. Note 29, volder Udtrykket her „ansat“ nogen Tvivl. Den sprogligt nærmest liggende Forstaaelse af dette Udtryk er vel nok: en Embedsmand, hvis Embedsomraade er i Kongeriget, i Modsætning til saadanne, hvis Embedsvirksomhed udøves andetsteds, f. Ex. danske Gesandter, Konsuler o. l. Paa tilsvarende Maade maa ifølge Sammenhængen Udtrykket „i fremmed Stat ansat“ i § 5. 1. St. utvivlsomt forstaas; og saaledes forstaas ogsaa Ordene „her ansat“ af Goos, som derfor rejser Spørgsmaalet om en analogisk An-

---

[29] Jfr. foruden den i Straffelovens Titel liggende Begrænsning af dens Omraade, der gør denne Fortolkning, naturlig, hvor ikke særlige Grunde tale derimod, endvidere Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 19, der vise at Udtrykket „her ansat Embedsmand“ betyder: „i Kongeriget ansat“, samt S. 20, hvor det udtrykkelig siges, at det netop er tilstræbt ved Benyttelsen af Udtrykkene „Kongeriget“ og „Staten“ at angive en bevidst Modsætning.

[30] I Mot. t. Udk. t. Strfl., der baade S. 11 ned. og S. 19, have en tilsvarende Variation i Udtrykkene, gives intet Bidrag til Forklaring heraf.

[31] Jfr. dog Goos I. S. 273.

vendelse paa danske Embedsmænd i Udlandet[32]. Den nævnte Forstaaelse af Udtrykket „her ansat“ er dog næppe rigtig. Den vilde føre til, at Embedsforbrydelser begaaede af en i Islands Tjeneste staaende, i Kongeriget virkende Embedsmand, f. Ex. Islands her bosatte Konsulent i Handels- eller Fiskerisager, maatte straffes efter dansk Ret, medens omvendt efter den tilsvarende Bestemmelse i islandsk Strfl. § 5. 1. St. en i Kongerigets Tjeneste staaende, men paa Island virkende Embedsmands Embedsforbrydelser skulde bedømmes efter islandsk Ret. Ja strængt taget maatte denne Forstaaelse føre til at udenlandske „her ansatte“ Embedsmænd, f. Ex. Konsuler, skulde straffes efter dansk Ret for deres Embedsforseelser. Dette er ikke blot ganske urimeligt; det er ogsaa ganske i Strid med, hvad der har været tilsigtet. Ifølge Strfl.'s Motiver[33] er den i Strfl. § 5. 2. St. benyttede Formulering valgt for — særlig med Forholdet til Hertugdømmerne for Øje — at tilkendegive, at den Landsdels Strafferet bør komme til Anvendelse, i hvis særlige Tjeneste Embedsmanden staar, uden Hensyn til om Forbrydelsen begaas i en af de andre Landsdele, jfr. Ordene „uden for Kongeriget begaar“. En her ansat Embedsmand betegner altsaa i Strfl. § 5. 2. St. en i Kongerigets Tjeneste ansat Embedsmand, uden Hensyn til, hvor hans Virksomhedsomraade er, hvilket ogsaa alene giver en fornuftig Mening. Idet Strfl. § 5. 2. St. saaledes direkte omfatter de af danske i Udlandet virkende Embedsmand (Gesandter, Konsuler etc.) begaaede Embedsforbrydelser, bortfalder Spørgsmaalet om den ovenfor nævnte analogiske Anvendelse.

Medens Betingelserne for dansk Straffelovgivnings Anvendelse ifølge Strfl. §§ 4—6 saaledes altid er, at den skyl-

[32] Jfr. Goos I. S. 280.
[33] Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 19.

dige staar i et vist statsborgerligt Forhold til Danmark eller — i et enkelt Tilfælde — er en i Kongerigets Tjeneste ansat Embedsmand, er det omtvistet, om denne Fordring ogsaa ellers ubetinget fastholdes i vort Ret. Særlig har Bestemmelsen i L. 3. Jan. 1851 § 3 i saa Henseende givet Anledning til Tvivl, idet den udtaler, at Ansvaret for Indholdet af et her i Riget ved Trykken offentliggjort Skrift i en vis Rækkefølge paahviler en af de i §'en nævnte Personer, naar den paagældende har navngivet sig paa Skriftet og derhos enten, da Skriftet udkom, havde fast Bopæl her i Riget eller ved Sagens Anlæg er inden Statens dømmende Myndigheds Omraade. Navnlig den sidstnævnte, men efter Omstændighederne ogsaa den førstnævnte Betingelse kan være fyldestgjort, uden at Gerningsmanden, hvis han paa Publikationstiden opholdt sig i Udlandet[34], vilde kunne straffes her i Landet i Henhold til Bestemmelserne i Strfl. §§ 4—6. Det Spørgsmaal opstaar da, om L. 3. Jan. 1851 § 3 paa dette Punkt angiver Strafbarhedsbetingelserne udtømmende, eller om ved Siden heraf vor Strafferets almindelige Regler om de stedlige og personlige Betingelser for Anvendelsen af dansk Straffemyndighed maa underforstaas. Det sidste er tidligere blevet hævdet[35], medens nu den modsatte, sikkert rigtige Opfattelse synes almindelig anerkendt[36]. Herefter vil da en Person, der ikke opfylder de i Strfl. §§ 4—6 opstillede Betingelser, kunne straffes her i Henhold til den danske Straffelovgivning for en fra Udlandet foretagen Publikation gennem et her i Riget ved Trykken offentliggjort Skrift.

Herved maa endnu bemærkes følgende: L. 3. Jan. 1851 § 3 opstiller som Betingelse for Ansvaret, at den paagældende enten, da Skriftet udkom, havde fast Bopæl her i

[34] I dette Tilfælde vil efter det ovenf. i § 10 bemærkede heller ikke Reglen i Strfl. § 2 kunne finde Anvendelse.

[35] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 31 flg.; Goos I. S. 257 Note.

[36] Jfr. herom nærmere Matzen: Statsret III. S. 422 flg.; Goos: Spec. Del III. S. 128—29.

Riget, eller ved Sagens Anlæg er inden Statens dømmende Myndigheds Omraade; en af Delene er nok. Da imidlertid hverken Strafforfølgning eller Straffuldbyrdelse efter dansk Ret kan finde Sted overfor Personer, der ere udenfor Statens Magtomraade, vil Ansvaret, dersom alene det førstnævnte Alternativ foreligger, idet den Skyldige f. Ex. er flygtet, kun kunne gøres gældende, naar han paa Forlangende derom udleveres af den Stat, hvor han har taget Ophold. Hvis da det andet Alternativ, saaledes som Meningen aabenbart er, skal have en selvstændig Betydning, altsaa angive en ny Betingelse for Ansvaret udover den almindelige og selvfølgelige, der gælder, ogsaa naar det første Alternativ foreligger, maa det forstaas saaledes, at den Skyldige, der ikke opfylder de i første Alternativ stillede Betingelser, ikke paa Grund af Presseforseelsen kan fordres udleveret, selv om Udlevering ellers, f. Ex. fordi han var dansk Indfødt, kunde have været fordret. Derved undtages da fra Ansvar for Presseforseelser visse Personer, der for andre Forbrydelser vilde kunne straffes f. Ex. i Henhold til Strfl. § 6[87].

§ 12.

Fortsættelse. II. De objektive Betingelser for Straf efter Strfl. §§ 4—6.

Medens Fordringerne til Forbrydelsens Subjekt bortset fra Reglen i Strfl. § 5, 2. St. ere fælles for alle i Strfl. §§ 4—6 omhandlede Tilfælde, er de paagældende Bestemmelsers objektive Omraade højst forskelligt. Omraadet for Strfl. §§ 4 og 5 er stærkt begrænset, idet der kræves enten et særligt Øjemed med Forbrydelsen (§ 4) eller visse bestemt angivne Egenskaber ved samme (§ 5). Men, hvor

[87] Om Forbrydelser begaaede i Udlandet af Personer hørende til den danske Krigsmagt se Strfl. f. Krigsm. 7. Maj 1881 § 6.

disse Betingelser foreligge, er omvendt de paagældende Handlingers Inddragelse under dansk Straffemyndighed ubetinget. Strfl. § 6 er derimod ikke begrænset til visse Arter af Forbrydelser og danner altsaa for saa vidt et Supplement til Bestemmelserne i §§ 4 og 5, som den netop faar Betydning ved alle de Forbrydelser, der ikke omfattes af disse. Men Anvendelsen af dansk Straffemyndighed er paa den anden Side her rent fakultativ og altid betinget af, at Justitsministeriet beordrer Tiltale.

Medens det klart fremgaar af de brugte Udtryk i Strfl. § 4 „skal han anses, som om han havde begaaet den her i Landet" og i § 5 „Det er ligeledes en Overtrædelse af Kongerigets Straffelove" og „Det samme gælder", at de i disse Paragraffer saa vel som de i §§ 2 og 3 omhandlede strafbare Handlinger anses som Overtrædelser af de danske Love, har man hævdet[1], at Strfl. § 6 hjemler Anvendelsen af dansk Straffemyndighed paa Handlinger, der ere Overtrædelser ikke af danske men af en fremmed Stats Love. For saa vidt dette støttes paa det ved Ordet „iøvrigt" i § 6 antydede Modsætningsforhold til §§ 4 og 5, er dette ikke afgørende; „iøvrigt" betyder ikke eller behøver ialtfald ikke at betyde andet end „udenfor de i §§ 4 5 omhandlede Tilfælde. Og i Lovens Indhold finder den nævnte Antagelse egentlig ingen Støtte. Hverken Strfl. § 6 eller dens § 7 har draget nogensomhelst Konsekvens af det Synspunkt, at der i § 6 straffes for Overtrædelser af fremmede Love. Ligesom det ikke er gjort til Betingelse for Strafbarheden, at Handlingen overhovedet er strafbar efter vedkommende fremmede Lands Straffelove, endsige at Betingelserne for at straffe efter disse in concreto ere til Stede, saaledes skal der heller ikke ved Straffens Fastsættelse tages noget Hensyn til den fremmede Straffelovgivning, idet Strfl. § 6 kort og godt siger: og den Skyldige bliver da at dømme efter denne Lov. Heller ikke har

[1] Goos I. S. 239—40, jfr. S. 282 flg., S. 295 flg.

det, at den Skyldige har været tiltalt eller straffet i fremmed Stat, ifølge Strfl. § 7 anden Virkning end den selvfølgelige, at der skal tages Hensyn til den Straf, der virkelig er overgaaet ham i Udlandet, medens den her bestridte Anskuelse for de i Strfl. § 6 omhandlede Forbrydelsers Vedkommende maatte føre til, at enhver i vedkommende fremmede Land stedfunden Afgørelse af Strafspørgsmaalet, hvad enten den har ført til Domfældelse eller til Frifindelse, maa udelukke Anvendelsen af dansk Straffemyndighed[2]. Endelig maa det hævdes, at den her bestridte Anskuelse ikke finder nogen Støtte i Straffelovens Motiver. Disse gaa vel ud fra[3], at de i Udlandet begaaede Forbrydelser strængt taget kun i de i Strfl. §§ 4 og 5 omhandlede Tilfælde ere en Krænkelse af Lydighedspligten mod Staten og for saa vidt en Overtrædelse af Kongerigets Love, og at det følgelig er „en Uregelmæssighed", naar Staten desuagtet straffer Personer, der ikke skylde dens Love Lydighed. Men naar det dog foreslaas at udstrække den danske Straffemyndighed til de i Strfl. § 6 omhandlede Tilfælde, begrundes dette aldeles ikke ved noget Hensyn til den fremmede Stat, hvis Love kunne tænkes at være overtraadte. Motiverne (S. 12) forkaste tværtimod udtrykkelig den Opfattelse, at der skulde existere nogen Forpligtelse til enten at straffe eller udlevere den, der har forbrudt sig paa en anden Stats Territorium. Den her omhandlede Straffemyndighed begrundes alene ved Hensynet til Statens egen Sikkerhed, og i Overensstemmelse hermed anføres som Grund til kun at straffe her hjemmehørende Undersaatter, at fremmede kunne bortsendes — ikke just nødvendigvis udleveres — hvorved Trangen til at straffe dem bortfalder. Naar man afører Udtalelserne i Motiverne den Iklædning, der skyldes de paa den Tid herhjemme herskende teoretiske Opfattelser,

[2] Jfr. Goos I. S. 296—97.
[3] Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 11 flg.

bliver den Modsætning, som de forudsætte mellem Bestemmelserne i Strfl. §§ 4 og 5 og § 6, ikke en Modsætning mellem Overtrædelser henholdsvis af danske og af fremmede Love, men mellem Straf grundet henholdsvis paa Lydighedsprincipet og paa Sikkerhedsprincipet. Saaledes som Straffelovens Regler ere, faar den forskellige Opfattelse imidlertid, bortset fra et enkelt Spørgsmaal, næppe praktisk Betydning.

Iøvrigt bemærkes angaaende de enkelte Bestemmelser følgende:

Ifølge Strfl. § 4 bliver dansk Strafferet anvendelig, naar nogen her hjemmehørende Undersaat for at omgaa en her gældende Forbudslov udenfor Kongerigets Grænser iværksætter den ved Loven under Straf forbudne Handling. Ordene udenfor Kongerigets Grænser omfatte ogsaa Handlinger foretagne paa Island eller i de vestindiske Kolonier, hvorved altsaa Anvendelsen af den i den paagældende Landsdel gældende Ret udelukkes. — Betydningen af Udtrykket „for at omgaa en her (ɔ: i Kongeriget) gældende Forbudslov" er derimod i høj Grad tvivlsom. Som ovenf. S. 112 Note 18 bemærket, kan man, naar en Lov netop har et lokalt begrænset Gyldighedsomraade, strængt taget ikke tale om en Omgaaelse af denne ved Handlinger foretagne udenfor dette Omraade; og en rent sproglig eller logisk Fortolkning maatte derfor føre til at frakende Bestemmelsen reelt Indhold. Da det dog utvivlsomt har været Meningen, at Bestemmelsen skulde have et saadant, bliver Spørgsmaalet, hvad det da er for Tilfælde, man herved har tænkt paa. Motiverne til Strfl. give ingen anden Vejledning hertil end, at Reglen stemmer med den ældre Ret, særlig Fr. 30. Marts 1827 § 2; iøvrigt udtales kun, at den næppe trænger til nogen Begrundelse. Naar man i vor ældre Ret har opstillet en tilsvarende Regel, er det imidlertid utvivlsomt, at man derved har tænkt paa Tilfælde, hvor den udenfor Riget foretagne Handling netop var bestemt til at have

Virkninger her i Riget[4]. Det maa da være disse Tilfælde, som Strfl. § 4 har for Øje[5]. Da imidlertid utvivlsomt ikke en hvilkensomhelst Virkning af Forbrydelsen her i Kongeriget, selv om den har været tilsigtet, kan være tilstrækkelig, blive Grænserne for denne Regels Omraade selv efter den ovenfor angivne Bestemmelse meget vage.

Ifølge Strfl. § 5. 1. St. er det ligeledes en Overtrædelse af Kongerigets Straffelove, naar en her hjemmehørende Undersaat i Udlandet forbryder sig mod den danske Stat ved Forræderi eller Majestætsforbrydelse, eftergør eller forfalsker danske Penge, fornærmer nogen i fremmed Stat ansat[6] dansk Embedsmand i hans Embede eller i andre Maader forbryder sig mod det undersaatlige Troskabs- og Lydighedsforhold.

I Modsætning til § 4 angaar § 5. 1. St. kun Forbrydelser begaaede i Udlandet, altsaa ikke i andre Dele af den danske Stat end Kongeriget[7]. Nogen Betænkelighed kan dette ikke vække, da det paa Grund af den statsretlige Enhed kan forudsættes, at ogsaa de andre Landsdeles Straffelovgivning altid paa fyldestgørende Maade ville ramme de i Strafl. § 5. 1. St. omhandlede Forbrydelser.

Efter den Maade, hvorpaa de tre første i § 5 angivne Tilfælde ved Ordene „eller i andre Maader" henføres som Underarter af det sidst nævnte Tilfælde, maatte det antages, at de kun ere nævnte som Exempler paa Forbrydelser mod det undersaatlige Troskabs- og Lydighedsforhold, hvorefter det da kun skulde være nødvendigt at fastslaa, hvad der falder herindunder. Det er nu ogsaa klart, at Forbrydelser mod det undersaatlige Troskabs- og Lydighedsforhold omfatte saavel Forræderi og Majestætsfornærmelse

[4] Jfr. Ørsted i J. T. III. 2. S. 68—71; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 35, 38—39, 59.

[5] Jfr. Goos I. S. 264, cfr. om Anvendelse af Strfl. § 4 U. f. R. 1869 S. 855.

[6] Jfr. angaaende dette Udtryk det ovenf. S. 140—41 bemærkede.

[7] Jfr. Mot. t. Strfl. S. 19.

som Fornærmelse af en dansk Embedsmand i hans Embede, hvorledes disse Udtryk end iøvrigt forstaas. Derimod er det ialtfald efter Nutidens ogsaa af Straffeloven godkendte Opfattelse ikke berettiget at henføre Eftergørelse eller Forfalskning af danske Penge under Begrebet „Forbrydelse mod det undersaatlige Troskabs- og Lydighedsforhold“. Men nogen Tvivl om Bestemmelsens Omraade voldes ikke herved, da de nævnte Ord tydeligt nok sigte netop til den i Strfl. § 264 angivne Forbrydelse[8], idet „Penge“ utvivlsomt ligesom i Stfl. §§ 266 og 267 omfatter ikke blot dansk Mønt, men ogsaa Nationalbankens Sedler[9].

Ved Forbrydelser mod det undersaatlige Troskabs- og Lydighedsforhold maa forstaas ikke blot saadanne Forbrydelser mod Staten, som ifølge den gældende Ret forudsætte et særligt statsretligt Underordnelsesforhold hos den handlende[10], men alle egentlige Statsforbrydelser; derimod ikke Brud paa særlige overfor Staten paatagne Forpligtelser af offentligretlig eller privatretlig Art; thi om disse gives en særlig Regel i Strfl. § 5. 2. St. Statsforbrydelser ere med enkelte Undtagelser de i Strfl. Kap. 9—12 jfr. L. Nr. 32. 25. Febr. 1871 omhandlede Forbrydelser. Und-

[8] Ved Møntlov 23. Maj 1873 § 14 gøres, saa længe Møntkonventionen med Sverige og Norge bestaar, Straffebestemmelserne i Strfl. §§ 264 og 266 anvendelige paa de i de nævnte §§ omhandlede Forbrydelser, naar disse begaas med Hensyn til den ved Konventionen hiemlede svenske eller norske Mønt. Direkte Hjemmel til en tilsvarende Udvidelse af Reglen i Strfl. § 5 giver denne Bestemmelse ikke; men da Møntl. § 14 utvivlsomt indenfor de angivne Grænser vil give norske og svenske Mønter samme strafferetlige Beskyttelse som danske, maa Betingelserne for en analogisk Anvendelse af Reglen i Strfl. § 5 paa Eftergørelse og Forfalskning af norske og svenske Mønter siges at være til Stede, jfr. ogsaa Goos I. S. 266 Noten.

[9] Jfr. H. R. T. 1886 S. 238.

[10] Jfr. som saadanne de i Strfl. §§ 75, 76. 2 St. og 78 omhandlede Forbrydelser.

tages maa utvivlsomt Bestemmelserne i Strfl. §§ 109. 2. St. og 116. Men heller ikke de i Strfl. §§ 82 og 83-omhandlede Forbrydelser kunne med Rette opfattes som Forbrydelser mod den danske Stat. Det kan i saa Henseende ikke være afgørende, at Kap. 9 ifølge Overskriften handler om Forbrydelser mod Statens udvortes Sikkerhed og Selvstændighed; thi det forekommer i Straffeloven hyppigt, at Kapiteloverskrifterne ikke fuldt dække Kapitlets Indhold[11]. — Omvendt maa sikkert de i Strfl. §§ 224, 226, 227 og 272 omhandlede Forbrydelser[12] anses som Forbrydelser mod Staten.

Ifølge Strfl. § 5. 2. St. komme endvidere Kongerigets Straffelove til Anvendelse, naar en her ansat Embedsmand udenfor Kongeriget begaar en Embedsforbrydelse, saa og naar nogen i den danske Stat hjemmehørende Undersaat ved Svig i Udførelsen af et betroet Hverv eller paa anden efter Kongerigets Love strafbar Maade under sit Ophold i Udlandet krænker nogen mod en i Kongeriget sig opholdende Person paadragen Forpligtelse.

Det første Tilfælde giver næppe Anledning til videre Bemærkninger, idet der tidligere er talt om Betydningen af Udtrykket „her ansat Embedsmand", ligesom det ogsaa er berørt, at Ordene „udenfor Kongeriget" maa forstaas strængt, saa at Bestemmelsen ogsaa kommer til Anvendelse, naar Embedsforbrydelsen er foretaget i en anden Del af den danske Stat.

Den anden i Strfl. § 5. 2. St. indeholdte Regel kommer derimod kun til Anvendelse, naar Forbrydelsen begaas i Udlandet. Begaas den paa Island eller i Vestindien, kommer den paagældende Landsdels Ret til Anvendelse. Naar der tales om nogen mod en i Kongeriget sig opholdende Person paadragen Forpligtelse, maa det komme an

---

[11] Jfr. nærmere Goos I. S. 268—69 med Note.

[12] Goos I. S. 269 medtager ogsaa Strfl. § 269. 2. St., men næppe med Rette.

paa, om den krænkede Person opholdt sig her, da Forpligtelsen blev paadraget, ikke derimod om han opholdt sig her, da Retskrænkelsen skete. At den krænkede er eller ved Forpligtelsens Indgaaelse var dansk Undersaat, kræves ikke; ejheller, at Forbryderen, da Forpligtelsen blev indgaaet, opholdt sig her i Landet. Som Exempel paa Forbrydelser af den her omhandlede Art nævne Motiverne Brud paa den ægteskabelige Troskabspligt. Af størst praktisk Betydning ere dog utvivlsomt Brud paa de Forpligtelser, der paahvile de til danske Handelsskibe hørende Personer overfor Rederiet, Skipperen etc. At disse henhøre under dansk Straffemyndighed, selv om de paagældende Handlinger ere foretagne i Land eller paa fremmed Søterritorium, maa ganske bortset fra Reglen i Strfl. § 5. 2. St. anses hjemlet ved Sølov 1. April 1892 Kap. 12, jfr. § 102, cfr. herved det ovenf. S. 138 bemærkede.

Hvor Lovgivningen under Strafansvar paalægger danske Undersaatter særlige Forpligtelser til Iagttagelse i Udlandet, vil Tilsidesættelse heraf selvfølgelig hjemfalde under dansk Straffemyndighed[18].

Ifølge Strfl. § 6 skal endelig Justitsministeriet, naar iøvrigt (ɔ: udenfor de i §§ 4 og 5 nævnte Tilfælde) nogen her hjemmehørende Undersaat i fremmed Stat har begaaet en Forbrydelse, være berettiget til her at lade ham tiltale, og den skyldige bliver da at dømme efter denne Lov.

Som Betingelse for Straf i Henhold til Strfl. § 6 nævnes først, at Forbrydelsen skal være begaaet i fremmed Stat. Derved udelukkes utvivlsomt alle Forbrydelser begaaede i andre Dele af den danske Stat, idet her vedkommende Landsdels Straffelovgivning maa anvendes. Endvidere omfatte Ordene i § 6 ikke Forbrydelser begaaede udenfor ethvert Statsterritorium. Hvis den Opfattelse var rigtig, at

[18] Jfr. ang. de Skipperen overfor danske Konsuler i Udlandet paahvilende Forpligtelser L. Nr. 92. 14. April 1893 § 3, cfr. Bekg. Nr. 144. 31. Maj 1893; U. f. R. 1902. A. S. 4.

Strfl. § 6 hjemler Anvendelse af dansk Straffemyndighed paa Overtrædelser af en anden Stats Love, vilde Udelukkelsen af de nævnte Tilfælde være ganske naturlig; men den maatte da konsekvent føre til at udelukke Anvendelsen af den ved Strfl. § 6 hjemlede Straffemyndighed ogsaa, naar Forbrydelsen er begaaet i en Stat, der ikke nyder folkeretlig Ligeberettigelse, saa at „fremmed Stat" maatte forstaas med en tilsvarende Indskrænkning som Ordene i Strfl. § 3 „et under en anden Straffelovgivning hørende Søterritorium". Under denne Forudsætning maa det endvidere hævdes, at der savnes Hjemmel til en analogisk Anvendelse af Strfl. § 6 paa de ovenfor nævnte Tilfælde. At Anvendelsen af dansk Straffemyndighed i disse Tilfælde er endnu mere naturlig end i de i Strfl. § 6 nævnte, vilde ikke kunne begrunde en saadan Analogi[14]; thi ikke blot vilde her det Grundlag, hvorpaa den ved Strfl. § 6 hjemlede Straffemyndighed antages at hvile, Krænkelsen af en fremmed, ligeberettiget Stats Lovgivning, mangle, men det maatte da sikkert antages, at Ordene i Strfl. § 6 netop tilsigtede at udelukke disse Tilfælde.

Naar det imidlertid erkendes, jfr. ovenf. S. 144—46, at der mangler Grund til at antage, at Strfl. § 6 tilsigter at hjemle Straf for Overtrædelse af fremmede Staters Love, men at Reglen alene skyldes Hensynet til Statens egen Sikkerhed — Trangen til at værne sig imod, at saadanne farlige Individer ustraffet færdes her — er en analogisk Anvendelse af Reglen i Strfl. § 6 paa de her omhandlede Tilfælde utvivlsomt materielt begrundet. Og at Udtrykket „i fremmed Stat" skulde være valgt netop i den Hensigt at udelukke saadan Analogi, har da paa Forhaand Formodningen imod sig. At dette heller ikke er Tilfældet, bestyrkes ved Udtalelserne i Motiverne[15], der ikke blot savne enhver Antydning i denne Retning, men stadig omskrive

[14] Jfr. dog Goos I. S. 285.
[15] Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 13.

Ordene „i fremmed Stat" i § 6 ved Ordet „Udlandet". — Hvad man imidlertid end maatte mene herom, naar Reglen i Strfl. § 6 ses isoleret, har vor Lovgivning nu, ialtfald for de praktisk vigtigste Tilfælde — Forbrydelser begaaede i Lande, hvor danske Undersaatter ikke ere undergivne Landets Jurisdiktion — udtrykkeligt hjemlet Anvendelsen af dansk Straffemyndighed. Ifølge L. Nr. 35. 15. Febr. 1895 § 1 kan nemlig Udenrigsministeren tillægge de paa saadanne Steder ansatte danske Konsuler Jurisdiktion og Øvrighedsmyndighed. Og ifølge § 8 behandles og paakendes Straffesager efter dansk Lov og Ret, hvad enten Sagen afgøres ved Konsularretten eller den tiltalte sendes til Kjøbenhavn og dømmes af Kriminal- og Politiretten, hvilket efter Omstændighederne kan eller skal finde Sted i større Straffesager[16].

Om den paaklagede Handling er en Forbrydelse, og om i det givne Tilfælde Betingelserne for at straffe ere til Stede, afgøres ifølge Strfl. § 6 alene efter dansk Ret. Da dernæst § 6 ikke indskrænker sin Regel til bestemte Arter af Forbrydelser, danner den et særdeles vigtigt Supplement til Reglerne i Strfl. §§ 4 og 5 og fører praktisk talt paa det nærmeste til samme Resultat, som en fuldstændig Gennemførelse af Personalprincipet vilde lede til. At det dog ikke er dette Princip, men som oftere berørt Hensynet til Statens egen Sikkerhed, der ligger til Grund for Bestemmelsen i Strfl. § 6, viser sig bl. a. deri, at det, som ovenf. i § 11 paavist, ikke kommer an paa, om det statsretlige Forhold, der er Forudsætning for denne Straffemyndighed, forelaa, da Handlingen blev begaaet, men derimod, om det foreligger ved Paatalen. Dernæst er af samme Grund den her hjemlede Straffemyndighed, i Modsætning til den ved Strfl.

---

[16] At antage, at L. 15. Febr. 1895 §§ 1 og 8 kun skulde have de i Strfl. §§ 4 og 5 omhandlede Tilfælde for Øje, vilde ikke blot savne al Støtte i Lovens Ord, men ogsaa komme ganske i Strid med dens Formaal.

§§ 4 og 5 foreskrevne, rent fakultativ, idet dens Anvendelse er betinget af, at Justitsministeren lader den paagældende tiltale. Da det udtrykkelig siges, at Justitsministeren er „bemyndiget" hertil, er denne Myndighed ganske diskretionær. Justitsministeren afgør med bindende Virkning, om der er fornøden Anledning til Paatale, og Domstolene have alene at afgøre, om Tiltalte fyldestgør de i § 6 stillede personlige Betingelser, samt om og hvorledes Handlingen efter dansk Ret straffes[17].

Om end Reglen i Strfl. § 6 ikke efter Ordene er begrænset til visse Arter af Forbrydelser, maa det dog være forudsat, at Forbrydelsen er — ubetinget eller betinget — offentlig Paatale undergiven, da det ikke kan antages, at privat Paatale undergivne Forseelser skulde blive Genstand for offentlig Paatale, fordi de begaas i Udlandet. En analogisk Anvendelse af Reglen paa privat paatalte Forbrydelser, der iøvrigt kun vilde kunne tænkes saaledes, at Justitsministeren gav Bemyndigelse til Paatale, er dernæst sikkert uberettiget[18], idet det særlige Hensyn til Statens Sikkerhed, hvorved Reglen i Strfl. § 6 ifølge Motiverne maa anses begrundet, maa være uden al Betydning ved disse i Reglen mindre betydelige Forseelser[19].

Angaaende Bestemmelserne i Strfl. f. Krigsm. 7. Maj 1881 §§ 4, 6 og 7 henvises til Fremstillingen af den militære Strafferet.

[17] Jfr. Goos I. S. 286—87.

[18] Jfr. Goos I. S. 287 flg. hvor det navnlig ogsaa paavises, at det maa være uden Betydning, at Værnetingsreglerne ikke vilde være til Hinder for disse Sagers Forfølgning.

[19] Angaaende Anvendelsen af Strfl. § 6 i Praxis se H. R. T. 1868 S. 619 (en i Kina begaaet Forbrydelse); 1881 S. 778; 1885 S. 491; 1896 S. 316; 1899 S. 431; 1900 S. 210; 1901 S. 60; U. f. R. 1889 S. 1175.

§ 13.

Fortsættelse III. Om udenfor Kongeriget afsagte Straffedommes eller udstaaede Straffes Betydning ved Anvendelsen af dansk Straffemyndighed.

Som allerede oftere i det foregaaende bemærket falder Omraadet for den kongerigske Straffemyndighed og for den kongerigske Straffelovgivnings Anvendelse i det hele sammen. Paa Grund af det statsretlige Forhold mellem Kongeriget og de andre til den danske Stat hørende Landsdele maa der gøres den Modifikation i den nævnte Regel, at Kongerigets Domstole vel maa anses kompetente til at paakende[1] Forbrydelser, som efter almindelige Regler henhøre ikke under Kongerigets, men under en af de andre Landsdeles[2] Straffelovning, men at de i saa Fald, da ingen anden Regel haves[3], maa anvende den paagældende Landsdels Ret. Straffuldbyrdelsen her i Kongeriget, maa derimod ske i Henhold til de her gældende Bestemmelser, hvilket kan tænkes at nødvendiggøre en Forvandling af Strafarten. Udenlandsk Straffelovgivning er der derimod i intet Tilfælde Hjemmel til at anvende, naar Sagen paakendes her. Og fremmede Straffedomme kunne ikke fuldbyrdes her i Landet, men kunne eventuelt foranledige Udlevering af den skyldige. Derimod kunne fremmede Straffedomme i flere Retninger tænkes at faa Betydning ved Paadømmelsen af Forbrydelser her i Landet.

1. Naar en Forbrydelse, som skal paadømmes i Kongeriget, allerede har været Genstand for strafferetlig Forfølg-

[1] Jfr. ogsaa Forudsætningen i Strfl. f. Isl. 25. Juni 1869 § 8.

[2] Som allerede ovenf. i § 10 Note 5 bemærket er dette i Praxis anerkendt i Forholdet til Island, og der er ingen Grund til, at en anden Regel skulde gælde i Forhold til de vestindiske Øer, jfr. ogsaa Goos I. S. 324.

[3] Jfr. derimod for Islands Vedkommende Strfl. f. Isl. § 8.

ning i en fremmed Stat, opstaar Spørgsmaalet om dennes Betydning for Sagens Behandling her i Landet. Det staar da for det første fast, at en fremmed, fældende Straffedom ikke her gælder som bindende Retsafgørelse. Omvendt er det klart, at en i fremmed Stat paabegyndt Forfølgning, der ikke er gennemført, fordi den skyldige ved Flugt har unddraget sig Straffens Fuldbyrdelse eller endog Domfældelsen, eller fordi Sagens Behandling er standset af Mangel paa tilstrækkeligt Bevis o. l., ikke kan være til Hinder for ny strafferetlig Forfølgning her i Landet. Derimod kunde det tænkes, at en i Udlandet gennemført Forfølgning, hvad enten den har ført til Straf eller til Frifindelse, og i første Fald, hvad enten Straffen er udstaaet eller helt eller delvis eftergivet, maatte anses som en endelig Afgørelse af Strafspørgsmaalet, der udelukker ny Forfølgning i samme Sag her i Landet. Og efter det ovenf. S. 121—23 bemærkede kunde en saadan Ordning, om end kun for en bestemt begrænset Kreds af Tilfælde, maaske være naturlig. Dansk Ret hjemler imidlertid ikke i noget Tilfælde en saadan Regel, idet Strfl. § 7 udtaler: „Tiltales nogen her (ɔ: i Kongeriget) for en Forbrydelse, og det oplyses, at han for samme har været straffet i fremmed Stat, ville Domstolene have at tage Hensyn til den ham i Udlandet overgaaede Straf og ere efter Omstændighederne berettigede til at nedsætte Straffen under den lovbestemte eller endog til ganske at lade samme bortfalde." Bestemmelsen, der er ganske almindelig og navnlig gælder for de i Henhold til Strfl. § 6 lige saa vel som for de i Henhold til §§ 2—5 paatalte Forbrydelser, fandtes ikke i Kommissionens Udkast[4], men indsattes efter Landstingsudvalgets Forslag. Den angaar kun det Tilfælde, at den skyldige er straffet i fremmed Stat. En tilsvarende Bestemmelse for det Tilfælde, at den skyldige i en anden Landsdel er straffet for den paagæl-

[4] Af Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 13—14 fremgaar, at Spørgsmaalet om Optagelsen af en saadan Bestemmelse har været under Overvejelse, men at man ansaa den for overflødig.

dende Forbrydelse, maa være anset for overflødig, idet man vel er gaaet ud fra, at der ikke vilde kunne blive Spørgsmaal om paany her at straffe ham for samme Forbrydelse. Dette er saa meget naturligere, som paa Straffelovens Tid i Mangel af anden positiv Regel utvivlsomt Kongerigets Straffelove som Regel maatte bringes til Anvendelse, ogsaa naar Handlinger, der efter vor Rets Opfattelse nærmest henhøre under Kongerigets Straffelovgivning, paadømtes i en anden Landsdel, jfr. det ovenf. ved Note 2 bemærkede. Og for saa vidt nu Strfl. f. Isl. 25. Juni 1869 § 8 for de i Island paadømte Forbrydelser foreskriver noget andet, er dette paa Grund af den nøje Overensstemmelse mellem den islandske og den danske Straffelov paa det nærmeste uden praktisk Betydning.

Naar Strfl. § 7 bestemmer, at Domstolene ville have at tage Hensyn til den ham i Udlandet overgaaede Straf etc., maa dette utvivlsomt forstaas saaledes, at den af den skyldige i Udlandet for samme Forbrydelse udstaaede Straf skal bringes til Afregning i den Straf, som han efter dansk Ret har forskyldt[5].

2. De i Udlandet afsagte Straffedomme have ifølge Strfl. § 61 aldrig Gentagelsesvirkning[6] paa senere begaaede, her i Landet paadømte Forbrydelser, idet det altid er Betingelse for Gentagelsesvirkningen, at den paagældende for den tidligere Forbrydelse er kendt skyldig i den danske Stat. Ligesom Strfl. § 61 derimod, naar iøvrigt Betingelserne foreligge, ikke udelukker nogen i Kongeriget afsagt Straffedom fra Gentagelsesvirkningen, navnlig heller ikke de i Henhold til Strfl. § 6 afsagte Domme[7], saaledes tillægges

[5] Jfr. angaaende Anvendelser af Reglen i Strfl. § 7 H. R. T. 1871 S. 664; U. f. R. 1900 S. 901.

[6] At denne Regel, der navnlig overfor internationale Forbrydere kan føre til højst urimelige Resultater, ikke i denne Almindelighed er naturlig, maa sikkert indrømmes.

[7] Jfr. herom nærmere Goos I. S. 304 samt nedf. § 73; H. R. T. 1871 S. 618, 664.

der ogsaa de i andre Dele af Staten afsagte Domme Gentagelsesvirkning. For saa vidt man har ment[8], at der maa gøres visse Begrænsninger i denne Regel, er dette næppe rigtigt. Selv om det ikke maatte være berettiget at fortolke Ordene i Strfl. § 246 „Domme, der ere overgaaede nogen efter §§ 243—45“, som „Domme, der ere overgaaede nogen for de i §§ 243—45 omhandlede Forbrydelser“, maa det ialtfald under Hensyn til Reglen i Strfl. § 61 være berettiget at anvende Analogien af Strfl. § 246 paa Domme afsagte i Island eller Vestindien[9]. At Udtrykkene i Strfl. § 246 skulde være valgte netop for at udelukke Gentagelsesvirkning i disse Tilfælde, kan saa meget mindre antages, som der ikke i Straffelovens Motiver[10] findes mindste Antydning hertil. For saa vidt Goos anf. St. endvidere antager, at Gentagelsesvirkningen maa være udelukket, hvis Straffen for den i en anden Landsdel paadømte Forbrydelse er under Minimum af Straffen for den paagældende Forbrydelse efter Straffeloven, er dette sikkert allerede af den Grund urigtigt, at det, som nærmere nedf. i Læren om Strafforhøjelsesgrundene[11] skal påavises, overhovedet ikke i dansk Ret kan anses som Betingelse for en Doms Gentagelsesvirkning, at Straffen ikke er under Minimum af den normale Straf.

3. Endnu kan det Spørgsmaal rejses, hvorvidt Reglerne om Straffens Bestemmelse ved Sammenstød af Forbrydelser kunne finde Anvendelse, naar en eller flere af de Forbrydelser, som ere begaaede, inden den skyldige dømmes her i Landet, allerede ere paadømte i Udlandet[12]. Herom henvises imidlertid til Fremstillingen nedf. i Læren om Sammenstød af Forbrydelser.

[8] Goos I. S. 220—21, jfr. S. 225.

[9] I Forhold til Island vilde den her bestridte Antagelse være saa meget mere urimelig, som Strfl. f. Isl. §§ 245—48 ere ganske enslydende med dansk Strfl. §§ 243—46.

[10] Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 307.

[11] Jfr. ogsaa Torp: Straffen S. 128—30.

[12] Jfr. herom Goos I. S. 301—2; Torp: Straffen S. 168.

§ 14.

De i statsretlige eller folkeretlige Hensyn begrundede Undtagelser fra Statens Straffemyndighed.

I. Af statsretlige Grunde undtages fra Statens almindelige Straffemyndighed:

1. Kongen, der ifølge rev. Grl. § 12, saa længe han er Konge, er ansvarsfri, ubetinget ɔ: uden Hensyn til Handlingens Art og Tiden for dens Foretagelse. Det samme gælder ifølge L. 11. Febr. 1871 § 7 om Rigsforstanderen, saa længe han fører Regeringen. Naar Kongen nedlægger Regeringen eller Rigsforstanderskabet ophører, bortfalder dermed ogsaa den ubetingede Ansvarsfrihed undtagen for „Regeringens Førelse", for hvilken Ansvaret fremdeles alene paahviler Ministrene. Angaaende Tronfølgeren, der i Medfør af L. 11. Febr. 1871 § 1 overtager Regeringens Førelse, findes ingen tilsvarende Bestemmelse; men de i § 7 om Rigsforstanderen giver Regler maa utvivlsomt anvendes analogisk[1].

2. Ifølge rev. Grl. § 57. 1. Pkt. kan ingen Rigsdagsmand, saa længe Rigsdagen er samlet, uden Samtykke af det Ting, hvortil han hører . . . . fængsles eller tiltales, medmindre han er greben paa fersk Gerning[2]. Ifølge § 57. 2. Pkt. kan intet af Rigsdagens Medlemmer for sine Ytringer paa Rigsdagen uden Tingets Samtykke drages til Ansvar udenfor samme. Denne sidste Regel gælder, selv om den paagældende senere ophører at være Medlem af Rigsdagen[3].

Den af ældre Forfattere hævdede Mening, at Personer, hvis Ophold paa Territoriet er ufrivilligt, f. Ex. Krigsfanger,

---

[1] Jfr. Matzen: Statsret II. S. 40.

[2] Jfr. om denne Bestemmelse nærmere Matzen: Statsret II. S. 300—301.

[3] Goos I. S. 328; Matzen: Statsret II. S. 300.

skulde være undtagne fra Statens Straffemyndighed, er nu almindelig forladt[4] og har ingen Hjemmel i vor Ret. Lige saa lidt kan det antages, at Personer, der blot midlertidigt opholde sig i Riget, ikke kunne straffes for Statsforbrydelser. Kun ganske undtagelsesvis betinges Strafbarheden af, at den skyldige er dansk Undersaat[5].

II. Af folkeretlige Grunde ere undtagne fra Statens Straffemyndighed:

1. Fremmede Souveræner, med hvilke i saa Henseende Paven ligestilles[6]; ligeledes andre Statsoverhoveder, Rigsforstandere, Præsidenter i Republiker o. l. samt de nævnte Personers Følge, alt dog kun, saa længe de paagældende ere Statsoverhoveder,[7] og vistnok kun under Forudsætning af, at de ikke rejse fuldstændig incognito[8]. Optagelse af en udtrykkelig Bestemmelse herom i Straffeloven er funden overflødig og mindre passende[9].

2. Fremmede Troppeafdelinger, der befinde sig paa Territoriet, hvad enten Okkupationen skyldes Krig eller statsretlig Overenskomst, samt fremmede Krigsskibe og vistnok overhovedet Statsskibe, der befinde sig paa Søterritoriet, i Fredstid dog i Mangel af særlig Overenskomst kun, for saa vidt Handlingen alene krænker de til Militærstyrken hørende Personer eller de særlige militære Pligter eller er begaaet inden Skibsborde[10].

3. Fremmede Staters — hvormed ligestilles Pavens — Gesandter, disses Familie (Hustru og Børn), Gesandt-

---

[4] Jfr. Ørsted i Eunomia II. S. 124 flg.; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 30; Goos I. S. 328.
[5] Jfr. Strfl. §§ 75, 76. 2. St. og 78; Goos I. S. 329.
[6] Matzen: Folkeret S. 40.
[7] Matzen: Folkeret S. 145—46, jfr. Binding: Handb. I. S. 686—87; v. Liszt § 24. II.
[8] Jfr. dog Goos I. S. 329.
[9] Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 9.
[10] Jfr. Strfl. § 8; Goos I. S. 329—30; v. Liszt § 24. II; v. Bar: Internat. Priv. u. Str. R. S. 574—75.

skabspersonalet samt Gesandternes Tjenerskab. Bortset fra Forbrydelser i Embedet gælder Fritagelsen vistnok kun, saa længe den paagældende er i sin Stilling[11]; men saa længe er den ubetinget og almindelig[12].

4. Fremmede Staters Konsuler og andre fremmede her ansatte Embedsmænd (Konsulenter o. l.) samt fremmede Staters Delegerede ved internationale Konferencer o. l. nyde derimod ikke Exterritorialitetsret og den deraf følgende Ansvarsfrihed, med mindre en saadan udtrykkelig eller stiltiende er indrømmet, hvilket sidste regelmæssig tør antages, for saa vidt angaar de af dem begaaede Embedsforbrydelser[13], for hvilke de iøvrigt ifølge vor positive Ret ikke vilde kunne straffes her i Landet, da dertil sigtende Straffebestemmelser mangle.

Den almindelige Bemærkning kan endnu gøres, at den Unddragelse fra Statens Straffemyndighed, som ifølge det foregaaende er hjemlet for visse Personer, er ganske personlig og ikke ophæver Retstridigheden af de af dem foretagne Handlinger. Ligesom derfor altid Nødværge overfor dem er tilladt, saaledes gør den for deres Vedkommende gældende Ansvarsfrihed ingen Forandring i de almindelige Ansvarsregler, for saa vidt angaar andre, der medvirke til de af dem foretagne efter almindelige Regler strafbare Handlinger.

---

[11] Dette er dog omtvistet, jfr. v. Liszt § 24. II. Note 4.

[12] Jfr. herved Strfl. § 8; Goos I. S. 330—31; Matzen: Folkeret S. 154 flg.

[13] Jfr. Scheel: Personretten S. 270 og de der anførte Lovbud og Traktater; Goos I. S. 331.

KAPITEL IV.

OM TIDSFORHOLDETS BETYDNING FOR STRAFFENORMERNES VIRKSOMHED.

§ 15.

I. Almindelige Grundsætninger.

Naar en ny Straffelov træder i Kraft[1], kunne umuligt alle forinden dens Ikrafttræden begaaede Forbrydelser være endelig paakendte og endmindre de under den ældre Rets Herredømme idømte Straffe være udstaaede. Spørgsmaalet bliver da, om den nye Lov skal tages i Betragtning henholdsvis ved Paakendelsen af de tidligere begaaede Forbrydelser og ved Iværksættelsen af den allerede idømte Straf.

1. Hvad det første Spørgsmaal angaar, bemærkes først, at det er den forbryderske Virksomhed, som maa være afgørende for, under hvilken Lovs Herredømme Forbrydelsen anses begaaet. Selv om der til Forbrydelsens Fuldbyrdelse kræves en fra Handlingen forskellig Virknings Indtræden, kan Forbrydelsen ikke anses begaaet under den nye (f. Ex. strængere) Lovs Herredømme, naar den forbryderske Virksomhed var afsluttet, forinden dens Ikrafttræden, selv om Virkningen først indtræder efter dette Tidspunkt[2]. Det gør i saa Henseende ingen Forskel, om den skyldige til Forbrydelsens endelige Iværksættelse har gjort Regning paa en anden Persons Medvirken, der først skal finde Sted, efter at den ny Lov er traadt i Kraft. Der kan

[1] Spørgsmaalet om Straffeloves Ikrafttræden frembyder intet særligt; derom henvises derfor til den almindelige Fremstilling i Retssystemets almindelige Del.

[2] Jfr. Goos I. S. 361 flg.; Hagströmer S. 70.

da for den først handlendes Vedkommende kun blive Tale om Ansvar for Undladelse af at afværge Retskrænkelsen, hvor saadant Ansvar er hjemlet ved den ny Lov. — Naar den til Hovedforbrydelsen hørende Virksomhed er afsluttet under den ældre Lovs Herredømme, men en blot akcessorisk Virksomhed har fundet Sted efter den nye Lovs Ikrafttræden, bringer dette vel den akcessoriske Handling, men ikke selve Hovedforbrydelsen ind under den nye (strængere) Lov. Hvis imidlertid Straffen for den akcessoriske Virksomhed efter den nye Lov er strængere end Straffen for Hovedforbrydelsen efter den ældre Lov, vil Gerningsmanden, der foretager eller deltager i den akcessoriske Virksomhed — f. Ex. Tyven, der forbruger den stjaalne Ting eller lader den opbevare af en anden — ikke kunne undgaa den i den nye Lov hjemlede strængere Straf herfor (Hæleri), skøndt saadan akcessorisk Virksomhed ellers ikke kommer selvstændigt i Betragtning ved Bestemmelsen af hans Strafansvar. Om en Virksomhed hører med til selve Forbrydelsens Fuldbyrdelse eller maa opfattes som blot akcessorisk, kan undertiden være tvivlsomt. Herom saa vel som angaaende de ved Kollektivforbrydelser o. l. opstaaende Spørgsmaal henvises imidlertid til det ovenf. i § 10 i Slutningen bemærkede, der her finder tilsvarende Anvendelse.

Iøvrigt hersker der angaaende det her foreliggende Spørgsmaal i alt væsentligt[8] Enighed om, at nye formildende, derimod ikke nye skærpende Straffelove, skulle anvendes paa de før Lovens Ikrafttræden begaaede, men ikke endelig paakendte Forbrydelser. Men ligesom disse Reglers Begrundelse er omstridt, saaledes afgøre de ikke det hele Spørgsmaal, idet den nye Straffelov, f. Ex. naar den blot giver nye Regler om Straffens Art eller Iværksættelse, ikke

[8] Alene Binding: Handb. I. S. 238 flg. bestrider principielt Rigtigheden af den almindeligt antagne Grundsætning om, at kun formildende Straffelove have tilbagevirkende Kraft.

behøver at være hverken strængere eller mildere end den tidligere gældende Ret.

I Teorien har det været og er tildels endnu den herskende Opfattelse, at den paa Handlingstiden gældende Straffelov principielt maa komme til Anvendelse, idet alene den ved Handlingen overtraadte Straffelov, kan afgive Normen for Overtrædelsens Virkninger. Naar desuagtet den yngre ved Paakendelsen gældende Straffelov bringes til Anvendelse, for saa vidt den er mildere, søges Forklaringen hertil snart i en stiltiende Eftergivelse[4], snart i Billighedshensyn[5], snart i den Betragtning, at Staten gennem den nye mildere Lov selv har tilkendegivet, at den ældre Straffelovs strængere Regler ere uretfærdige eller unødvendige[6]. Ligesom imidlertid ud fra det antagne Udgangspunkt, at Straffens Størrelse principielt bestemmes ved den paa Handlingstiden gældende Ret, en Eftergivelse af Straffen betegner en Fravigelse fra det normale, som, naar den ikke paa anden Maade begrundes, maa kræve en særlig positiv Hjemmel, saaledes kan en ganske almindelig Henvisning til „Billighed", der enten blot er en Talemaade eller et uklart Udtryk for virkelige men ikke klart opfattede Retshensyn, ikke anses som en fyldestgørende Begrundelse heraf. Den tredje ovenfor nævnte Betragtning endelig er kun en enkelt Anvendelse af den mere almindelige Erkendelse, at Staten, idet den giver nye Straffelove, maa gaa ud fra, at disse bedre end de ældre gennem dem ophævede Love fyldestgøre Retshaandhævelsens Krav. Da

---

[4] Saaledes nærmest, skøndt tvivlende, Ørsted: Haandb. I. S. 217, cfr. S. 222 og 224, jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 79; Scheel: Priv. R. alm. Del I. S. 344—45 (der tildels anser Reglen hjemlet ved en Retssædvane) samt enkelte tyske Forff., jfr. herom bl. a. Binding: Handb. I. S. 232 Note 7.

[5] Jfr. v. Liszt § 19. II.

[6] Berner: Werkungskreis S. 51 og en Række hos Binding: Handb. I. S. 235 Note 12 anf. Forff. Saaledes ogsaa nærmest O. Lehmann: Das zeitliche Herrschaftsgebiet der Strafrechtssätze S. 15.

dette maa gælde lige saa vel, naar den nye Lov er strængere, som naar den er mildere, maa Betragtningen konsekvent føre til principielt altid at anvende den ved Paadømmelsen gældende Lov, som den, der præsumtivt bedst svarer til sin Hensigt, saaledes at enhver Undtagelse fra denne Regel særlig maa begrundes. Naar det fastholdes, at den strafbare Handling, som allerede ovenf. i § 4 fremhævet, ikke egentlig er en Overtrædelse af Straffenormen, men derimod af den bag ved denne liggende og af den uafhængige Retsanordning, medens selve Straffenormen nærmest er en de retshaandhævende Myndigheder bindende Rettesnor for Udøvelsen af den straffende Retshaandhævelse, og naar det endvidere fastholdes, at Straffens Formaal er paa bedst mulig Maade at hævde Retsordenens Autoritet, maa det sikkert erkendes, at det principielt rigtige Udgangspunkt maa være, at den ved Paadømmelsen gældende Straffelov bringes til Anvendelse. Den er netop Udtrykket for, hvad Staten nu anser for nødvendigt og nyttigt for dette Formaal. Dette og intet andet, navnlig hverken mere eller mindre fyldestgør de Krav, som nu maa stilles til den straffende Retshaandhævelse[7]. — Naar det desuagtet maa fastholdes, at en Handling ikke kan straffes, medmindre dens Strafbarhed var hjemlet allerede ved den paa Handlingstiden gældende Ret, og at den ikke kan straffes strængere end ved denne foreskrevet, skyldes dette et andet, Retshaandhævelsens Krav krydsende Retshensyn, nemlig Individets Ret til Værn mod Statsmagtens Vilkaarlighed[8]. Denne Grundsætning, der iøvrigt i mange, navnlig ældre Forfatfatningslove har faaet positivt Udtryk[9], maa i Nutiden anses

---

[7] Paa dette Standpunkt staa nærmest Goos I. S. 342 flg.; Hagströmer S. 69; Schwarze i H. H. II. S. 25 flg.; Binding: Handb. I. S. 238 flg.; Garraud S. 84; Motiver til norsk Udk. (1896) S. 9 m. fl.

[8] Saaledes navnlig Goos I. S. 346; Seeger: Ueber die rückwirkende Kraft neuer Strafgesetze S. 82—83; Garraud S. 84—85, jfr. tildels Prins: Science pénale S. 45; Hagströmer S 69.

[9] Jfr. ovenf. § 4 Note 8.

som saaledes faststaaende, at den maa underforstaas, ogsaa hvor den ikke er positivt hjemlet.

Den rationelle Ordning bliver herefter, at den ved Paadømmelsestiden gældende Straffelov, hvad enten den giver Regler om Straffens Art og Fuldbyrdelse eller om dens Størrelse, anvendes ogsaa paa de før dens Ikrafttræden foretagne Forbrydelser, medmindre den vil føre til et strængere Resultat end den paa Handlingstiden gældende Lov[10]. Naar adskillige Love dog principielt lade den ældre Lov komme til Anvendelse og kun foreskrive Anvendelsen af den nyere Lov, hvor denne er mildere[11], forklares dette dels ved Forsigtighedshensyn, dels ialtfald undertiden ved et rent formelt Hensyn til Forfatningslovenes Forbud mod at give Love tilbagevirkende Kraft[12].

Hvis en Straffelov, der er traadt i Kraft, efter at Forbrydelsen er begaaet, men atter bortfalden, inden den paakendes, er mildere end saa vel den paa Gerningstiden som den ved Paadømmelsen gældende Straffelov, har det Spørgsmaal været rejst, om denne mellemliggende Lov bør bringes til Anvendelse. Dette hævdes af enkelte Forfattere[13] og hjemles ved forskellige Straffelove. Den ubetinget herskende Opfattelse er dog, at disse Mellemlove bør lades ude af Betragtning[14] og sikkert med Rette. Bortset fra de

[10] I endnu noget videre Omfang tillægger det russiske Udkast til Straffelov den nye Lov tilbagevirkende Kraft.

[11] Saaledes f. Ex. svensk Promulgationsförordning (1864) § 5; Indførelseslov t. østerrigsk Strfl. Art. 24; ungarsk Strfl. §§ 1 og 2; norsk Strfl. (1902) § 3. — Tysk Strfl. § 2; fransk code pénal Art. 4; hollandsk Strfl. Art. 1; italiensk Strfl. Art. 2; finsk Förordng. 19. Decbr. 1889 § 3 m. fl. afgøre ikke Spørgsmaalet principielt.

[12] Jfr. Mot. t. norsk Udk. (1896) S. 9 og 10.

[13] Cfr. Seeger: Ueber die rückwirkende Kraft neuer Strafgesetze S. 124, 128; Garraud S. 86 Note 1.

[14] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 80—81; Berner: Wirkungskreis S. 54 flg.; Binding: Handb. I. S. 235; Merkel S. 273; Lehmann: Das zeitliche Herrschaftsgebiet der Strafrechtssätze S. 60 flg; Janka: Strafrecht S. 31; Motiver t. norsk Udk. (1896) S. 10. Saaledes ogsaa i Principet Goos I. S. 368 flg.

vistnok sjældnere Tilfælde, hvor den mildere Mellemlov maa forstaas som hjemlende en Benaadning med Hensyn til tidligere begaaede Forbrydelser, maa den blive uden Betydning, fordi hverken Hensynet til Retshaandhævelsens Krav, saaledes som det ved Paadømmelsestiden opfattes, eller Hensynet til at sikre Individet mod Statsmagtens Vilkaarlighed kan paaberaabes for at tage Hensyn til den. Ganske vist kan det virke stødende, at herefter en Person, der i Underinstansen er dømt efter den mildere Mellemlov, i Overinstansen vil kunne blive dømt efter en ny strængere Lov; men det vil formentlig være naturligere at bøde paa saadanne rent undtagelsesvist forekommende Tilfælde gennem Benaadning end af Hensyn til dem at fravige den i og for sig rigtige Ordning.

Reglen om formildende Straffeloves tilbagevirkende Kraft maa ogsaa omfatte Love, der hjemle fuldstændig Straffrihed for tidligere strafbare Handlinger[15]. De Undtagelser fra denne Regel, som man plejer at opstille, ere ret beset kun tilsyneladende.

Det antages saaledes almindeligt og sikkert med Rette, at Overtrædelser af Forbud eller Paabud, der ere givne med bestemte Forhold eller Tilstande for Øje, f. Ex. Epidemier, Krigstilstande, Hungersnød (jfr. Kornudførselsforbud) o. l. ikke blive straffri, fordi det paagældende Paabud eller Forbud med dertil sig sluttende Straffebestemmelse ophæves ved det paagældende Forholds Ophør[16]. Dette er nemlig ikke Udtryk for en forandret Dom om Handlingens Strafbarhed, men betyder kun, at Forudsætningerne for de paagældende

---

[15] Naar Ørsted: Haandb. I. S. 219 antager, at der dog bør anvendes en (mildere) Straf for det stedfundne Brud paa Lydighedspligten, maa det hævdes, at Straf for den blotte Ulydighed som saadan hverken hjemles i de positive Lovgivninger eller kan anses begrundet i Sagens Natur, jfr. ogsaa Goos I. S. 348—49.

[16] Jfr. Ørsted: Haandb. I S. 220; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 81—82; Goos I. S. 349—50; Binding: Handb. I. S. 259; Lehman: Das zeitliche Herrschaftsgebiet der Strafrechtssätze S. 63 flg.

Handlingers Strafbarhed ikke mere foreligge, en Betragtning, der ikke kan komme de Handlinger til Gode, der netop ere foretagne, medens disse endnu forelaa og derfor de i de særlige Forhold begrundede Pligter endnu bestode[17]. Sagens sande Sammenhæng bliver ganske klar, naar Staten, i Stedet for at ty til saadanne Lejlighedslove allerede under normale Forhold giver almindelige Straffebestemmelser for Brud paa de ved de særegne Forhold begrundede Pligter[18]. At den førstnævnte i og for sig mindre rationelle Vej benyttes, vil normalt skyldes rent praktiske Hensyn, f. Ex. Vanskelighederne ved i en almindelig Formel at angive de særlige Forudsætninger for Strafbarheden paa fyldestgørende Maade, men er ikke Udtryk for, at de paagældende Handlingers Karakter opfattes anderledes end, hvor en mere almindelig Regulering af Forholdet har fundet Sted.

Paa ganske tilsvarende Maade forholder det sig i de med de ovenfor nævnte nær beslægtede Tilfælde, hvor et Straffebud tilsigter at ramme Overtrædelser af en vis Retsanordning, saaledes som denne til enhver Tid er, medens det nærmere Indhold af denne Retsanordning er uden Betydning for Bestemmelsen af Forbrydelsens Begreb[19]. Ved Toldovertrædelser f. Ex. er det for Forbrydelsen ejendommelige ikke, at visse bestemte Varer (Petroleum, Sukker o. l.) indføres, uden at der svares Afgift til Staten. Det særegne er den Besvigelse af Statskassen, som bestaar i, at de til enhver Tid befalede Afgifter ikke erlægges. At

[17] Jfr. som Analogi, at Straffen for den af en gift Mand begaaede Hoers- eller Bigamiforbrydelse selvfølgelig ikke bortfalder, fordi Ægteskabet opløses, saa at Betingelserne for disse Forbrydelser ikke mere foreligge.

[18] Jfr. som Exempler paa denne Fremgangsmaade Strfl. §§ 291 og 292. 2. St.; L. Nr. 43. 31. Marts 1900 § 27; Bekg. Nr. 104. 14. Maj 1900 § 44 jfr. § 12 flg. m. fl.

[19] Jfr. Ørsted: Haandb. I. S 220—22; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 82; Goos I. S. 350—51; Binding: Handb. I. S. 258 flg.; Lehmann: Auf. V. S. 65 flg.

Tolden paa Sukker eller Petroleum ophæves fra en vis Dag og derved Muligheden for fremtidige Toldovertrædelser, for saa vidt disse Varer angaar, bortfalder, maa derfor være uden Betydning for de tidligere med Hensyn til dem begaaede Toldovertrædelser. Og Sagen forandres ikke ved, at al Told afskaffes og dermed alle for Toldsvig givne Straffebestemmelser ophæves. Paa samme Maade stiller det sig ved Ophævelsen af andre Skatte- eller Afgiftslove, af Enerettigheder o. l. Dommen over den stedfundne Krænkelse af det Offentlige eller den private berettigede forandres ikke, fordi en Afgiftslov, en udelukkende Færgeret, den visse Personer tillagde Patent-, Forfatterrets- eller Varemærkebeskyttelse [20] ophæves. Derved bortfalder kun Muligheden for i Fremtiden at begaa de paagældende (strafbare) Retskrænkelser. — Men det maa selvfølgelig i ethvert Tilfælde nøje prøves, om Indholdet af den Retsordning, til hvilken Straffebudet slutter sig, er af Betydning for Forbrydelsens Begreb eller ikke; og dette vil atter afhænge af, om den stedfundne Forandring er Udtryk for, at Lovgivningen overhovedet finder det forkasteligt eller unyttigt at straffe Handlinger af den paagældende Art, eller alene betyder, at Forudsætningerne for under Straf at forbyde disse Handlinger i Fremtiden ville mangle. Hvis f. Ex. en Lov forhøjer den tilladte Rentefod uden iøvrigt at berøre Aagerbegrebet, vil dette regelmæssig blot betyde, at de økonomiske Forhold i Samfundet have forandret sig og fremtidig gøre en højere Rentefod nødvendig, men vil ikke berøre de tidligere — under andre Forhold stedfundne — Overtrædelser. Hvis derimod Straffen for Aager i det hele ophæves eller Rentefoden i det hele eller med ganske bestemte Undtagelser frigives, er dette regelmæssig Udtryk for, at det overhovedet anses urigtigt at begrænse Rentefoden eller ialtfald at straffe Overskridelser af de satte Be-

[20] F. Ex. fordi vedkommende fremmede Stat opsiger den Konvention, paa hvilken Beskyttelsen for dens Undersaatter beror.

grænsninger[21]. Paa samme Maade vil en almindelig Ophævelse af al Patentbeskyttelse o. l. kunne være Udtryk for den Opfattelse, at det overhovedet er forkasteligt at paalægge Erhvervslivet de af saadanne Enerettigheder flydende Baand og navnlig at værne disse gennem Straffebestemmelser. Ligeledes maa det vistnok antages, at en Forandring i den Retsanordning, til hvilken Strfl. § 165 henviser, saaledes at Ægteskab tillades uden Bevilling i Tilfælde, hvor dette tidligere har været krævet, maa faa Indflydelse ogsaa paa Strafbarheden af tidligere stedfundet Ægteskab eller Samleje i de paagældende Grader. Det for Forbrydelsen efter Strfl. § 165 væsentlige maa nemlig antages at være ikke Undladelsen af at løse Bevilling, men Krænkelsen af det paagældende Slægts- eller Svogerskabsforhold. Og den stedfundne Lovforandring er netop Udtryk for en i det hele forandret Dom om dette Forholds Betydning eller ialtfald om det forsvarlige i at værne dette gennem Straffebestemmelser[22].

Naar man endelig som en virkelig Undtagelse fra Reglen om formildende Straffeloves tilbagevirkende Kraft har nævnt[23] det Tilfælde, at en privat Person som Fornærmet eller Angiver har erhvervet Ret til Andel i en Formuestraf, er dette sikkert ialtfald efter Forholdets Natur urigtigt. Selv om en Formuestraf — hvad i og for sig er lidet naturligt — undtagelsesvis tilfalder en privat Person, bør det fastholdes, at Straf altid i første Linie paalægges for Samfundets Skyld, og at derfor den Privates Ret bør vige, naar Staten ikke længere anser Straffen forsvarlig.

Ved Afgørelsen af, hvilken Straffelov der er den mildeste, bliver ikke alene Lovens Straffesats afgørende. Navnlig

[21] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 82; Lehmann anf. V. S. 68; Binding: Handb. I. S. 260.

[22] Saaledes ogsaa Goos I. S. 350—51.

[23] Jfr. Ørsted: Haandb. I. S. 222—23; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 81; herimod Goos I. S. 352—53.

vilde det være ganske urigtigt, saaledes som især af franske Forfattere hævdet[24], alene at lægge Vægt paa Lovens Maximum. Den Lov, der har det laveste Maximum, kan godt i det hele være langt strængere end den, der har et højere Maximum, og omvendt. Og overhovedet vil enhver alene paa en Sammenligning af Straffesatserne grundet almindelig Regel kunne føre til urigtige Resultater. Mildest er den Lov, som i det givne Tilfælde under Hensyn til samtlige foreliggende Omstændigheder fører til det for Forbryderen gunstigste Resultat. I hvert enkelt Tilfælde maa derfor det hele Strafspørgsmaal bedømmes dels efter den ældre, dels efter den nye Lov, og det for Forbryderen gunstigste Resultat vælges. Og derved maa Hensyn tages ikke alene til Strafferammerne, men tillige til alle Regler, der have Indflydelse paa den konkrete Afgørelse, altsaa de almindelige og særlige Strafbarhedsbetingelser, Strafforhøjelses- og Strafnedsættelsesgrunde, skærpende og formildende Omstændigheder, Udmaalingsregler og Strafophørsgrunde[25].

Naar herefter enten den ældre, paa Handlingstiden gældende eller den nugældende Lov fører til Straffrihed, maa den anvendes. Det er i saa Henseende ligegyldigt, om Straffriheden skyldes Lovens almindelige Regler om Strafbarhedens Betingelser eller dens særlige Regler om det enkelte Forbrydelsesbegrebs Afgrænsning eller endelig dens Regler om Strafophør, navnlig Strafskyldens Forældelse[26].

Hvis derimod begge Love føre til at straffe, anvendes

[24] Jfr. saaledes Garraud S. 86; Prins: Science pénale S. 46.

[25] Jfr. Ørsted: Haandb. I. S. 224; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 80; Goos I. S. 389 flg.; Motiver t. norsk Udk. (1896) S. 9—10; Hagströmer S. 71; Binding: Handb. I. S. 262 flg.; v. Liszt § 19 III. Merkel S. 272; Janka: Strafrecht S. 31; Schwarze i H. H. II. S. 27.

[26] Angaaende nogle Spørgsmaal om Paatalereglernes og Forældelsesreglernes Betydning i denne Henseende henvises til Fremstillingen nedf. i § 16, hvor disse Spørgsmaal naturligst behandles, fordi deres Besvarelse tildels beror paa den positive Lovgivnings almindelige Opfattelse af disse Reglers Natur.

den Lov, som i det givne Tilfælde fører til det mildeste Resultat. Dette maa afgøres ved en samlet Bedømmelse efter hver Lov især. Det kan ikke tilstedes at bedømme hver enkelt Omstændighed, der kan faa Indflydelse paa Strafansvaret, efter den i saa Henseende mildeste Lov og bygge den endelige Afgørelse paa en Kombination af disse Bedømmelser. Derved vilde man let kunne komme til et Resultat, der er mildere end ved nogen af de paagældende Love hjemlet[27]. — Hvis f. Ex. begge Love bestemme Straffen relativt og den enes Maximum er højere, men dens Minimum lavere end den andens, er det vel givet, at Straffen ikke kan overstige det laveste Maximum og omvendt kan gaa ned til den anden Lovs Minimum. Men det vilde være ganske urigtigt at beregne Straffen efter en Strafferamme, der begrænses ved den ene Lovs Minimum og den andens Maximum. Ligeledes vilde det være urigtigt først at sætte en i denne Lov hjemlet strafforhøjende Omstændighed ud af Betragtning, fordi den ikke, eller dog ikke under Omstændigheder som de foreliggende, anerkendes i den anden Lov, og saa anvende den første Lovs afset herfra lavere Strafferamme, eller omvendt at anvende en alene i den ene Lov foreskreven Strafnedsættelse, men iøvrigt at beregne Straffen efter den anden afset herfra mildere Lov.

Ved Sammenstød af Forbrydelser føre de udviklede Grundsætninger til, at Straffen maa bestemmes særskilt for hver Forbrydelse for sig efter den Lov, som giver det mildeste Resultat, naar Hensyn tages saa vel til dens almindelige Regler om Straffens Bestemmelse som til dens Regler om den enkelte Forbrydelses Vægt i Sammenstødstilfælde af den foreliggende Art. At de flere Forbrydelser tilfældigvis paakendes eller kunne paakendes under en Sag, er

---

[27] Jfr. Ørsted: Haandb I. S. 225; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 80; Scheel: Priv. R. alm. Del I. S. 345; Goos I. S. 392 flg.; Schwarze i H. H. II. S. 27; v. Liszt § 19 III. Afvigende Berner: Wirkungskreis S. 53 flg.; Garraud S. 87, jfr. ogsaa om svensk Rets afvigende Ordning Hagströmer S. 76—77.

nemlig ingen Grund til, at de alle skulle bedømmes efter samme Lov, medens det omvendt vilde være en utilladelig Kombination af Love at anvende den ene Lovs mildere Sammenstødsregler paa alle Tilfælde, men iøvrigt foretage Strafudmaalingen for nogen af Forbrydelserne efter den anden Lovs almindelige (mildere) Strafferamme. — Paa ganske tilsvarende Maade stiller Sagen sig iøvrigt ved Anvendelsen af Sammenstødsreglerne paa Forbrydelser begaaede dels før dels efter, at den nye Straffelov er traadt i Kraft, blot at der da for de sidstes Vedkommende ikke er noget Valg mellem flere Love.

Hvis en ny Straffelov uden at gøre nogen Forandring i Straffens Størrelse alene giver nye Regler om dens Art og Fuldbyrdelse, er det efter den her hævdede Opfattelse givet, at den maa anvendes i ethvert Tilfælde, hvor Sagen endelig paakendes, efter at Loven er traadt i Kraft. Dette hævdes iøvrigt ofte selv ud fra den Opfattelse, at det principielt er den paa Handlingstiden gældende Straffelov, der er afgørende for Strafansvaret[28], ligesom ogsaa adskillige Straffelove indeholde særlige hertil sigtende Bestemmelser[29]. Meget ofte vil det iøvrigt ligefrem være umuligt at anvende de ældre Regler om Straffens Udstaaelse, efter at den ny Lov har omdannet de dertil sigtende Institutioner. Skulde Loven baade give nye Regler om Straffens Størrelse og om Straffens Art og Udstaaelse, maa de to Spørgsmaal afgøres hvert for sig. Dette er ikke nogen uberettiget Kombination af flere Love til Forbryderens Fordel. Ligeledes maa, naar en Lov giver nye Regler dels om den principale Straf, dels om den subsidiære Straf, hvortil den første efter Omstændighederne skal omsættes, disse regelmæssig bestemmes uafhængigt af hinanden. Der er saaledes intet til Hinder for,

---

[28] Jfr. Bornamann: Saml. Skr. III. S. 82—83.

[29] Jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 24. 2. St. 1. Pkt.; Indførelseslov til tysk Strfl. 31. Maj 1870 § 6; svensk Promulgationsförordning 16. Febr. 1864 §§ 6—11; norsk L. om den alm. borgerl. Straffelovs Ikrafttræden § 7, cfr. dog § 30.

at Bøder fastsættes efter den ældre (mildere) Lov, medens deres Afsoning sker i Henhold til den nye Lovs Regler[30]. En Undtagelse herfra maa dog gøres, naar den ny Lovs Regler om den subsidiære Strafs Bestemmelse netop ere motiverede ved de nye Regler om den principale Strafs Udmaaling, idet Forudsætningerne for deres Anvendelse da mangle, naar den principale Straf er fastsat i Henhold til den ældre Lov[31].

2. De i det foregaaende udviklede Grundsætninger synes i og for sig ogsaa at maatte gælde, hvor endelig Straffedom er afsagt, inden den ny Straffelov er traadt i Kraft, saa længe dog Straffen helt eller delvist er ufuldbyrdet. De samme Grunde, der føre til Anvendelsen af formildende Straffelove og af Love, der give nye Regler om Straffens Art eller Fuldbyrdelse paa tidligere begaaede Forbrydelser, tale for at bringe de nye Regler til Anvendelse, selv om endelig Dom er gaaet[32]. Naar de fleste Straffelove dog fravige denne Grundsætning, skyldes dette alene eller dog væsentligst Hensynet til de med dens Gennemførelse forbundne praktiske Vanskeligheder. Saadanne fremkomme vel ikke, naar den nye Straffelov simpelthen erklærer visse tidligere strafbare Handlinger for straffri, nedsætter Straffen for visse Forbrydelser efter en fast Skala eller ganske almindeligt ombytter en Strafart med en anden o. l. Men naar Forandringen bestaar i, at Strafbarhedens almindelige Betingelser skærpes, Forbrydelsesbegrebet ind-

[30] Jfr. i det hele Goos I. S. 399—401.

[31] Et karakteristisk Exempel herpaa frembyder Strfl. § 30, hvorefter de der foreskrevne Afsoningsregler kun anvendes, naar Bøden er idømt i Henhold til Straffeloven. Dette staar nemlig i Forbindelse med den ved Strfl. § 59 indførte nye Grundsætning om Fastsættelsen af Bøders Størrelse, der netop motiverer de nye Regler om, at den subsidiære Fængselsstraf fastsættes i selve Dommen. At Strfl. § 30 for saa vidt stemmer med almindelige Grundsætninger, synes overset hos Goos I. S. 396 og 401.

[32] Goos I. S. 353; Binding: Handb. I. S. 241; Lehmann: Das zeitliche Herrschaftsgebiet der Strafrechtssätze S. 54 flg.

snævres eller Strafferammerne forandres o. l., vilde en fornyet Prøvelse af hvert enkelt Tilfælde være fornøden. Da dette[53] vilde paalægge Domstolene et ganske uoverkommeligt Arbejde, vil den praktiske Ordning sikkert være, at den nye Straffelov alene for visse klare Tilfælde giver faste Regler om Straffens Reduktion eller Omdannelse. Hvor en nærmere konkret Prøvelse er fornøden, maa man da nøjes med at henvise til Benaadningsinstitutet.

§ 16.

II. Dansk Rets Regler om Tidsforholdets Betydning for Straffenormernes Virksomhed.

Nogen almindelig Lovregel om, hvilken Betydning Straffelove, der ere traadte i Kraft, efter at en Forbrydelse er begaaet, have for Straffens Idømmelse eller Fuldbyrdelse, findes ikke i dansk Ret. Derimod indeholde enkelte Straffelove særlige alene for dem gældende Bestemmelser om deres Anvendelighed paa tidligere begaaede Forbrydelser. Som positiv Lovhjemmel ville saadanne Lovbud kun have rent forbigaaende Betydning. Men som Udtryk for Lovgivningens Grundsætninger ville de kunne have blivende Betydning, idet de kunne danne Grundlaget for en paa Analogi bygget almindelig Regel eller eventuelt støtte det Resultat, der maatte udfindes ved Fortolkning.

1. At skærpende Straffelove ikke have tilbagevirkende Kraft, har uden udtrykkelig Lovhjemmel længe været fast antaget[1] i dansk Ret. Denne Regel er i Virkeligheden ogsaa kun et særligt Udslag af den hos os allerede under

---

[53] En Forudsætning maatte det endvidere altid være, at den ny Lov giver særlig Hjemmel til trods den foreliggende endelige Retsafgørelse at faa Sagen genoptagen til Prøvelse netop angaaende Spørgsmaalet om den skete Lovforandrings Betydning.

[1] Ørsted: Haandb. I. S. 216 flg; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 77—79; Algreen-Ussing: Haandb. S. 44; Scheel: Priv. R. alm. Del I. S. 343—44; Goos I. S. 361.

Enevælden paa mange forskellige Maader anerkendte Grundsætning, at Borgerne vare beskyttede mod vilkaarlig Behandling fra Statsmagtens Side. Herved maa imidlertid fastholdes, at en Lov kun kan anses som skærpende, naar den fører til en strængere Behandling af selve den omspurgte Forbrydelse. At den ved sine fjærnere Følger kan føre til et for Forbryderen ugunstigere Resultat end den paa Handlingstiden gældende Ret, kan ikke være nok til at udelukke dens Anvendelse. Hvis saaledes f. Ex. en ny Straffelov betegner et Forhold som Tyveri, der efter den paa Handlingstiden gældende Ret var Bedrageri, men samtidig nedsætter Straffen, kan det ikke være til Hinder for Anvendelsen af den nye Straffelov, at Straffedommen derved faar en Gentagelsesvirkning paa senere begaaede Forbrydelser, som en Dom for Bedrageri efter den ældre Lov ikke vilde have. Om denne Mulighed bliver til Virkelighed, afhænger nemlig af den paagældendes senere Færd, som det netop er Gentagelsesreglernes Opgave at indvirke paa.

Angaaende det Spørgsmaal, naar en Forbrydelse maa anses begaaet, henvises til det ovenf. i § 15 herom bemærkede.

2. At omvendt formildende Straffelove skulle anvendes ogsaa ved Paakendelsen af Forbrydelser begaaede, førend Loven traadte i Kraft, har ligeledes længe været fast antaget i dansk Ret[2]. Om denne Regel under vor Lovgivnings Taushed tidligere kunde anses hjemlet, maatte bero paa, om det principielt er den paa Handlingens Tid eller den ved Paadømmelsen gældende Straffelov, der maa bringes til Anvendelse, jfr. herom det ovenf. i § 15 bemærkede. Nu maa ialtfald denne Regel være hjemlet ved Analogien af Strfl. § 306, der bestemmer: „Er en Forbrydelse vel begaaet, men Sagen desangaaende ikke endelig paakendt inden den i § 305 nævnte Tid, bliver Straffen at fastsætte

[2] Jfr. de i Note 1 anf. Forff. og særlig angaaende Praxis Scheel: Priv. R. alm. Del I. S. 344 Note 3.

306 - prinsip. ulten den aldre Lov.

efter nærværende Lov, for saa vidt den derefter vil blive mildere end efter den ældre Lovgivning"[3].

Den nye Straffelovs Anvendelse paa tidligere begaaede Forbrydelser er, for saa vidt den skal støttes paa den i Strfl. § 306 udtalte Grundsætning, kun hjemlet, hvor den nye Lov er mildere[4]. Bliver Straffen efter denne den samme som efter den ældre Ret, kan Strfl. § 306 hverken direkte eller analogisk føre til andet Resultat end, at den ældre Lov maa bringes til Anvendelse[5]. Det modsatte hjemles imidlertid nu ved Straffelovstillæg 1. April 1905 § 24. Om den her udtalte Grundsætning fremtidig maa følges i ulovbestemte Tilfælde, kan maaske omtvistes, men nogen egentlig praktisk Betydning har dette jo ikke. — Skønt Ordene i Strfl. § 306 ikke omfatte det Tilfælde, at den nye Lov fører til Straffrihed, kræver Konsekvensen utvivlsomt den nye Lovs Anvendelse i dette Tilfælde[6], og dette Resultat er nu ogsaa

[3] Mod at støtte en almindelig Grundsætning paa Reglen i Strfl. § 306 kan ikke anføres, at Stpll. 19. Febr. 1861 § 98 udtaler en modsat Regel. Dels er Stpll. en saa speciel Lov, at ingen almindelig Regel kan udledes af den, dels maatte ialtfald den derpaa byggede Regel vige for den i den nyere og mere almindelige Lov udtalte Grundsætning, jfr. nu ogsaa Straffelovstillæg 1. April 1905 § 24. 2. St. 2. Pkt.

[4] Om Handlingens Strafbarhed tidligere havde positiv Lovhjemmel eller støttedes paa Lovgivningens Grundsætninger, maa være uden Betydning.

[5] Jfr. H. R. T. 1867 S. 14, hvis Afgørelse iøvrigt vistnok maa erkendes at være urigtig, da Strafnedsættelse fandt Sted i Henhold til Strfl. § 64.

[6] Jfr. H. R. T. 1866 S. 393, 462. — Det er ingen Fravigelse fra denne Grundsætning, naar det i H. R. T. 1887 S. 666 (med Rette) er antaget, at det Ansvar, som en som Redaktør angiven Mand var ifalden ifølge L. 3. Jan. 1851, ikke bortfaldt, fordi foreløb. L. 13. Aug. 1886 § 2 havde givet nye Regler om, hvem der var ansvarlig for Dagblades og Ugeblades Indhold. Der var her kun Tale om en Omfordeling af Ansvaret; og Bestemmelser, der saaledes som begge de nævnte Love paa en fra de almindelige Regler afvigende Maade positivt fastslaa, hvem Ansvaret for visse strafbare Handlinger skal paahvile, for derigennem at sikre, at Ansvaret bliver effektivt, kunne

positivt hjemlet ved Straffelovstillig 1. April 1905 § 24. De ovenf. i § 15 omtalte nærmest tilsyneladende Modifikationer i denne Regel, maa ogsaa anerkendes i dansk Ret[7].

3. Udtrykkene i Strfl. § 306 „bliver Straffen at fastsætte efter nærværende Lov, for saa vidt den derefter vil blive mildere end efter den ældre Lovgivning“, efterlade ingen Tvivl om, at Spørgsmaalet om, hvilken Lov der er den mildeste, beror paa en Sammenligning af de Resultater, hvortil en Bedømmelse henholdsvis efter den ældre og efter den nye Lov fører under Hensyn til samtlige i det givne Tilfælde foreliggende Omstændigheder og med Udelukkelse af enhver Kombination af Regler hentede fra forskellige Love. Og endnu mere direkte er denne Grundsætning udtalt i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 24 „saa fremt det skønnes, at den skyldige ikke derved behandles strængere end efter den hidtilværende Lovgivning“. Idet herom iøvrigt henvises til de almindelige Bemærkninger i § 15, skulle et Par Forhold, der have givet Anledning til særlig Tvivl, her noget nærmere berøres.

a. Idet det vel nu tør antages at staa fast, at Forældelsesregler ikke ere straffeprocessuelle, men den materielle Strafferet vedrørende Regler, give Bestemmelserne om Strafskylds Forældelse navnlig Anledning til følgende Bemærkninger[8].

Hvis den nye Lov indfører strængere Forældelsesregler, idet den enten forlænger Forældelsesfristen eller stiller strængere Betingelser for Forældelsen, er det klart og an-

umuligt i nogen Retning have tilbagevirkende Kraft. Da Ansvar nemlig ikke kan paalægges nogen, der ikke paa Handlingens Tid bar Ansvaret, kan den ny Lov heller ikke borttage det Ansvar, som allerede er paadraget, da ellers ganske i Strid med disse Loves Formaal den Situation vilde indtræde, at ingen bar Ansvaret for de efter begge Loves Opfattelse strafbare Handlinger.

[7] Jfr. H. R. T. 1871 S. 177.

[8] Da dansk Ret ikke kender Forældelse af idømt Straf, haves i det følgende kun Forældelse af Paataleretten for Øje.

erkendt af alle, at den Forældelse, som allerede er indtraadt, inden den ny Lov træder i Kraft, ikke berøres af denne. Derimod antages det af nogle[9], at den nye strængere Lov maa komme til Anvendelse, hvis Forældelsesfristen ikke paa hint Tidspunkt var udløben, idet der da endnu ikke er erhvervet nogen Ret til Straffrihed, der hindrer den strængere Regels Anvendelse. Det maa dog sikkert erkendes, at en ny strængere Forældelsesregel lige saa vel som andre strængere Straffenormer — og ofte paa en langt mere følelig Maade end en blot Skærpelse af Straffen — betyder en for den skyldige ugunstigere Bedømmelse, som i Henhold til den oftere fremhævede almindelige Grundsætning maa være udelukket[10]. At ogsaa bortset herfra Anvendelsen af den ny strængere Forældelsesregel paa den, der f. Ex. i Tillid til, at Forældelsesfristen snart var udløben, har undladt at sikre sig Beviserne for særlige Retstridigheden ophævende Omstændigheder, Strafnedsættelsesgrunde o. l., kan virke i høj Grad ubilligt, er indlysende.

Af den oftere fremhævede Grundsætning, at de flere Love ikke maa kombineres til Forbrydernes Fordel, følger endelig, at den ældre i og for sig mildere Forældelsesregel ikke kan anvendes, hvis de for den gældende Betingelser f. Ex. med Hensyn til Straffens Størrelse kun foreligge, hvis Handlingen for saa vidt bedømmes efter den nye i denne Henseende mildere Lov.

[9] Jfr. Goos I. S. 873 og 883. Naar Goos til Støtte herfor paaberaaber sig Reglerne om Hævd og civilretlig Forældelse, hvorefter en Forlængelse af Fristen faar Virkning paa enhver ikke ved den ny Lovs Ikrafttræden fuldendt Hævdserhvervelse eller Forældelse, jfr. Scheel: Priv. R. alm. Del I. S. 311 og 325, er dette allerede af den Grund uberettiget, at det Hensyn til den private, der lider ved Hævden eller Forældelsen, som spiller ind ved hine privatretlige Regler, ikke foreligger, hvor der er Tale om Forældelse af Strafskyld.

[10] Saaledes ogsaa Berner: Wirkungskreis S. 56 flg.; O. Lehmann: Das zeitliche Herschaftsgebiet der Strafrechtssätze S. 33—34, 38; til dette Resultat mener ogsaa Binding: Handb. I. S. 267, at Reglen i tysk Strfl. § 2 fører.

At en ny Lovs mildere Forældelsesregler maa komme til Anvendelse ogsaa paa tidligere begaaede Forbrydelser, for saa vidt de Betingelser for Forældelsen, som den opstiller, — f. Ex. i Henseende til Straffens Størrelse, Paatalen o. l. — foreligge, naar Handlingen bedømmes efter den nye Lov, følger af den almindelige Regel om formildende Straffeloves tilbagevirkende Kraft. Til Forældelsesfristen maa herefter ogsaa den før den nye Lovs Ikrafttræden forløbne Tid medregnes[11]. Dette maa navnlig ogsaa gælde, hvor Sagen er betinget offentlig eller privat Paatale undergiven, idet den private ikke derved faar en selvstændig Ret til at faa den skyldige straffet, som han kan fordre anvendt ogsaa, naar det offentlige — saaledes som den nye Lov udviser — ikke længere finder Grund til at straffe. Herimod kunde man muligvis gøre gældende, at den private her ikke har havt den samme Tilskyndelse til at paatale eller begære Paatale, som han efter den nye Forældelsesregel faar, ja at han efter Omstændighederne slet ikke har kunnet foretage disse Skridt — nemlig hvis de Betingelser, som denne opstiller med Hensyn til Paatalereglerne[12], alene foreligge, naar Handlingen bedømmes efter den nye Lov. Undladelsen af at paatale eller begære Paatale er derfor her ikke et saa paalideligt Vidnesbyrd om, at Handlingen ikke bør straffes, som hvor Anledningen hertil har foreligget under hele Forældelsestiden. Dette er dog ikke afgørende. Selv om den krænkede ikke havde Adgang til selv at paatale eller samme Opfordring til at begære Paatale som, hvor dette er en Betingelse for Sagens Forfølgning, kan dog og vil i Reglen den Omstændighed, at han ikke inden Udløbet af den ved den nye Lov satte Frist gennem Anmeldelse til Paatalemyndigheden har fremsat Begæring om Paatale, være Vidnesbyrd om, at han ikke fra først af har følt sig saaledes krænket, at han øn

[11] Jfr. Goos I. S. 385—89.
[12] Jfr. saaledes Strfl. § 67.

skede Sagen forfulgt. En senere fremsat Begæring herom vil meget ofte netop skyldes senere indtrufne — Forbrydelsen i og for sig uvedkommende — Omstændigheder[13], hvis Indflydelse paa Strafspørgsmaalet det bl. a. er Forældelsesreglens Formaal at udelukke. Denne Uvished bør komme den skyldige til Gode. Kun hvor Begæring om Paatale inden Fristens Udløb er fremsat, haves den Vished for, at Forholdet egner sig til Straf, som Loven maa kræve; og saadan Begæring maa derfor for den Tid, der ligger før den ny Lovs Ikrafttræden, have samme Virkning til at afbryde Forældelsen som senere de ved denne krævede Forfølgningsskridt.

Ligesom det herefter ikke kan hindre Anvendelsen af den nye Lovs Forældelsesregel, at den i samme satte Forældelsesfrist allerede er udløben, inden Loven træder i Kraft, saaledes kan det heller ikke være til Hinder for dens Anvendelse, at Paatale efter denne Frists Udløb maatte have fundet Sted i Henhold til den ældre Lov[14], blot forudsat at Sagen ikke er endelig paakendt, inden den ny Lov træder i Kraft, jfr. nedf. under 4.

Hvis derimod de i den nye mildere Forældelsesregel med Hensyn til Straf, Paatale o. l. opstillede Betingelser for Forældelsen ikke foreligge, naar Handlingen bedømmes efter den nye Lov, men alene naar den bedømmes efter den ældre — paa dette Punkt mildere — Lov[15], har man hævdet[16], at den nye Forældelsesregel vel maatte anvendes, men saaledes, at den Tid, der ligger forud for den nye Lovs

[13] F. Ex. senere opstaaet Uvenskab, Jalusi o. l.

[14] Jfr. med Hensyn til Strfl. § 68 H. R. T. 1866 S. 393.

[15] Exempler herpaa frembyder Straffeloven dels i § 234, idet Straffen for det der omhandlede Forhold efter den ældre Ret ikke vilde overstige den i Strfl. § 66 satte Grænse, jfr. Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 287, dels i § 256, idet de der omhandlede Forbrydelser efter Fr. 11. April 1840 § 52. 1. Pkt. kun paataltes efter den forurettedes Begæring og altsaa opfyldte den i Strfl. § 67 opstillede Betingelse.

[16] Goos I. S. 385 og 393—94.

Ikrafttræden, ikke kan medregnes. Det rigtige er dog, at den nye Forældelsesregel her slet ikke kan anvendes. Dens Anvendelse vilde føre til en Frifindelse, der hverken er hjemlet ved den ældre Lov eller ved den nye, naar hele Spørgsmaalet om den paagældende Handlings Strafbarhed bedømmes under ét efter en af Lovene, og vilde altsaa være den oftere omtalte utilladelige Kombination af Love til Forbryderens Fordel. At Ordene f. Ex. i Strfl. §§ 66 og 67 rent bogstaveligt omfatte ogsaa disse Tilfælde, kan ikke anføres herimod. De omfatte i Virkeligheden lige saa fuldt de Tilfælde, hvor Forældelsesfristen kun er udløben, naar ogsaa den før Lovens Ikrafttræden forløbne Tid medregnes. Og at Forældelsen ikke her indtræder, ere jo alle enige om.

b. Om de i det foregaaende fremstillede Regler om skærpende og formildende Straffelove ogsaa finde Anvendelse paa nye Regler om Paatalen, hvorved den private forurettedes Indflydelse paa denne henholdsvis indskrænkes eller udvides, beror først og fremmest paa, om disse Regler opfattes som processuelle eller som vedrørende de materielle Strafbarhedsbetingelser. Maa de anses som processuelle, maa de nye Regler, hvad enten de gaa ud paa at tillægge den private en større eller mindre Indflydelse paa Forfølgningen, komme til Anvendelse, ialtfald hvor Sag først anlægges, efter at den nye Lov er traadt i Kraft, men sikkert ogsaa, hvor Paatale har fundet Sted forinden, naar Forfølgningen fortsættes under dens Herredømme[17].

Det er dog sikkert urigtigt at opfatte Paatalereglerne som processuelle Bestemmelser. Naar Loven anordner privat Paatale eller betinger offentlig Paatale af den privates Begæring, er dette aldeles ikke grundet i straffeprocessuelle Hensyn[18], men er Udtryk for, at Loven kun mener at

[17] Jfr. Goos I. S. 373—77.

[18] Herimod kan ikke indvendes, at Paatalereglerne kunne faa Indflydelse paa den processuelle Behandling, idet f. Ex. privat Paatale undergivne Straffesager i dansk Ret behandles efter en anden

burde hjemle Straf for visse Handlinger, naar den forurettede positivt tilkendegiver, at han føler sig krænket eller endog — ved privat Paatale — vil paatage sig den med Forfølgningen forbundne Ulejlighed og Udgift. Hvor dette ikke sker, anses Forseelsen ikke for at være saa alvorlig, at der er Grund til at sætte den straffende Retshaandhævelse i Bevægelse. Hermed stemmer det ogsaa, at den privates Afkald paa at forfølge i disse Tilfælde anses som en Strafophørsgrund[19]. Og at navnlig ogsaa vor Lovgivning opfatter Paatalebetingelserne som materielle Strafbarhedsbetingelser, fremgaar bl. a. deraf, at den i Strfl. § 67 hjemlede Forældelse af Paataleretten betegnes som „Forældelse af Strafskylden, jfr. Overskriften til Kap. 8, samt deraf, at Paatalereglerne hos os som i alle nyere Straffelove ere givne i selve Straffeloven, jfr. navnlig Strfl. § 298. Endelig er det anerkendt, at manglende Paataleret ikke medfører Afvisning, ligesom jo nu alle ere enige om, at Spørgsmaalet om Sagsøgerens Legitimation i civile Sager hører til Sagens Realitet.

Det maa herefter hævdes, at Reglerne om Paataleretten ikke ere processuelle, men vedrøre de materielle Betingelser for Forbrydelsens Strafbarhed. Efter det ovenfor bemærkede vilde det endvidere være lidet naturligt og er navnlig lidet stemmende med moderne Opfattelser af Straffens Formaal at betragte den privates Beføjelser med Hensyn til Paatalen som en Ret for ham, der først fik Betydning for Forbryderen gennem en Eftergivelse eller Undladelse af at paatale eller begære Paatale inden Forældelsesfristens Udløb[20]. Den privates Paatale eller Begæring

---

Procesmaade end offentlige Sager. Dette er en rent positiv Ordning, der ikke nødvendiggøres ved de paagældende Sagers Beskaffenhed.

[19] Jfr. Torp: Straffrihedsgrunde og Strafophørsgrunde S. 107.

[20] Saaledes Seeger: Ueber die rückwirkende Kraft neuer Strafgesetze S. 173. Om iøvrigt denne Opfattelse vilde føre til de hos Goos I. S. 380 angivne Resultater, turde efter det ovenfor i Texten under a. anførte være tvivlsomt.

om Paatale er en Betingelse for Strafbarheden. Den privates Medvirken kræves for at godtgøre, at Handlingen i det givne Tilfælde har havt en saadan Karakter, at der er Grund til at straffe. Heraf følger da, at de almindelige Regler om nye Straffeloves tilbagevirkende Kraft ogsaa maa finde Anvendelse paa nye Paatalebestemmelser[21]. Love, der ophæve eller indskrænke den privates tidligere Indflydelse paa Forfølgningen, f. Ex. foreskrive ubetinget offentlig Paatale, kunne derfor ikke anvendes paa tidligere begaaede Forbrydelser. Omvendt maa en ny Lov, der som Betingelse for Strafbarheden kræver Medvirken fra den private, som formildende Straffelov komme til Anvendelse ogsaa paa de Forbrydelser, der ere begaaede, inden Loven traadte i Kraft. Dette maa gælde, selv om Paatale i Henhold til den ældre Lov har fundet Sted, naar Sagen ikke er endelig paakendt, inden den nye Lov traadte i Kraft[22]. Om den nye Lov bruger den Form at betinge Straffen[23] eller blot Paatalen[24] af den privates Begæring etc. maa i saa Henseende være ligegyldigt, da dette sikkert kun betegner en tilfældig Vexlen af Udtrykkene, hvorved ingen reel Forskel tilsigtes. Særlig oplysende i denne Henseende er en Sammenligning mellem Strfl. § 212. 1. St. og 2. St.

4. Den ved Strfl. § 306 hjemlede Grundsætning om formildende Straffeloves tilbagevirkende Kraft er positivt begrænset til de Tilfælde, hvor Sagen ikke er endelig paakendt, inden den ny Lov træder i Kraft, jfr. ligeledes Straffelovstillæg 1. April 1905 § 24. Ligesom vor Ret mangler enhver Bestemmelse om Adgang til fornyet Prøvelse af en endelig Dom paa Grund af Forandringer i Straffelovgivningen,

---

[21] Jfr. ogsaa Goos I. S. 381—83.

[22] Jfr. dog H. R. T. 1866 S. 502, hvor Højsteret dømte efter Strfl. § 159 i en før 1. Juli 1866 i Henhold til Fr. 24. Sept. 1824 § 4 uden den fornærmede Ægtefælles Begæring anlagt Sag.

[23] Jfr. Strfl. §§ 200 og 263.

[24] Jfr. bl. a. Strfl. §§ 116, 159, 174, 175, 223, 235, 236, cfr. 254.

saaledes savnes der ogsaa Hjemmel til i noget Tilfælde, selv om ingen ny Prøvelse af Sagen vilde være nødvendig, at tillægge den nye Lov tilbagevirkende Kraft, naar endelig Dom er falden. Kun ved Benaadning kan der bødes herpaa. Derimod er det ifølge Ordene i Strfl. § 306, jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 24, uden Betydning, at Dom i en Underinstans er afsagt, før den nye Lov traadte i Kraft, naar blot Appel ifølge de almindelige Regler kan finde Sted.

5. Som ovenfor i § 15 paavist, maa nye Straffelove, der uden at skærpe eller formilde Straffen give nye Regler om Strafarterne eller Straffuldbyrdelsen, for saa vidt ikke andet er positivt foreskrevet, i Overensstemmelse med Sagens Natur fortolkes saaledes, at de komme til Anvendelse ogsaa paa tidligere begaaede Forbrydelser, saalænge Straffen ikke er udstaaet eller bortfalden. Denne Grundsætning, der i dansk Ret finder Bestyrkelse ved Udtrykkene i en Række Love af denne Art[25], var ogsaa hos os anerkendt før Straffeloven[26]. I Straffeloven findes ingen almindelig Udtalelse herom, idet dens § 306 maa antages alene at sigte til Bestemmelser om Straffens Størrelse. Derimod kunde det synes, at Reglerne i Strfl. Kap. 2, idet de alle slutte sig til Bestemmelsen i § 9, der alene taler om Straffe, der idømmes efter denne Lov, for selve Straffelovens Vedkommende fastslaa den Grundsætning, at de nye Regler om Strafarterne og Straffuldbyrdelsen kun finde Anvendelse, naar ogsaa selve Straffens Størrelse overensstemmende med Strfl. § 306 fastsættes i Henhold til Straffeloven, fordi den er mildere[27]. Skøndt Spørgsmaalet nu er uden praktisk Betydning, skal det dog bemærkes, at dette næppe er rigtigt.

---

[25] Jfr. Pl. 15. Jan. 1790; Fr. 21. Okt. 1791; Pl. 30. Novbr. 1792; 19. Novbr. 1803; 29. Marts 1813; Fr. 24. Sept. 1824 § 1; L. 29. Dec. 1850 § 3; 30. Novbr. 1857 § 3; 9. Dec. 1861 § 2.

[26] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 82—83.

[27] Saaledes Goos I. S. 398 flg.

Bortset fra, hvad der iøvrigt kan siges mod denne Fortolkning[28], maa det efter det ovenf. i § 6 Nr. 3. om Betydningen af Straffelovens Ophævelsesfortegnelse bemærkede fastholdes, at de ældre i Strfl. §§ 308—10 nævnte Bestemmelser om Strafarter og Straffuldbyrdelse fra 1. Juli 1866 ere fuldstændig ophævede, for saa vidt ikke særligt Forbehold maatte være taget. Og medens Strfl. § 306 angaaende de ældre Bestemmelser om Strafskylden tager det Forbehold, at de, hvor ikke Straffeloven fører til et mildere Resultat, skulle anvendes paa de før den nævnte Dag begaaede, men efter denne endelig paakendte Forbrydelser, er intet tilsvarende Forbehold taget med Hensyn til de ældre Regler om Strafarter og Straffuldbyrdelse. Selv om Reglerne i Strfl. Kap. 2 da ikke anses direkte anvendelige, hvor Straffens Størrelse bestemmes i Henhold til den ældre Ret, synes derfor ialtfald en analogisk Anvendelse af dem berettiget, for saa vidt ikke særlige Omstændigheder tale derimod. Dette er af de ovenf. i § 15 Note 31 angivne Grunde Tilfældet, for saa vidt angaar Reglerne om Bøders Afsoning. Men Følgen heraf bliver formentlig ikke, saaledes som Goos I. S. 401 synes at antage, at de ældre Regler i Fr. 16. Novbr. 1836 maatte komme til Anvendelse i disse Tilfælde. Idet Strfl. § 30 og L. 16. Febr. 1866 fra

[28] I saa Henseende skal navnlig fremhæves følgende: Selv om man, idet man ser bort fra det i Texten om Ophævelsesfortegnelsens Betydning bemærkede, strængt vil fastholde, at Strfl. Kap. 2 kun bliver anvendelig paa Straffe, som idømmes i Henhold til Straffeloven, kan det vistnok, naar man gaar ud fra den i Texten opstillede almindelige Fortolkningsregel med Hensyn til Lovbestemmelser af den her omhandlede Art, hævdes, at „Straffen" for almindelige borgerlige Forbrydelser efter 1. Juli 1866 altid idømmes i Henhold Straffeloven, selv om Straffemaalet søges i en ældre Lov. Det er kendes jo almindeligt — ogsaa af Goos — at Spørgsmaalene om Straffens Størrelse og om Straffens Art meget vel kunne afgøres efter forskellige Love. Selve det, at Strafarten m. m. fastsættes i Henhold til Straffeloven, berettiger da til at sige, at Straffen idømmes efter denne Lov.

1. Juli 1866 give nye Regler for alle de tidligere af Fr. 16. Novbr. 1836 omfattede Tilfælde, maatte i Konsekvens af det ovenf. udviklede Reglerne i L. 16. Febr. 1866 efter denne Dag anvendes paa alle Bøder, der ikke idømmes i Henhold til Straffeloven.

For saa vidt den tilbagevirkende Kraft af de her omhandlede Love ikke er positivt begrænset, hvilket navnlig heller ikke var Tilfældet med Strfl. § 306, er det principielt ingen Hindring for at bringe dem til Anvendelse, at Sagen er endelig paakendt, inden den nye Lov træder i Kraft. Hvor dens Bud er rettet til de straffuldbyrdende Myndigheder, volder dets Anvendelse paa endelig paakendte Tilfælde heller ingen Betænkelighed. Og selv om det er rettet til Domstolene, gælder det samme i de paa dette Omraade jævnligt forekommende Tilfælde, hvor den nye Regels Anvendelse ikke forudsætter en særlig Prøvelse af den enkelte Afgørelse, idet visse Strafarter eller visse Former for Straffens Fuldbyrdelse afskaffes og erstattes med andre efter et bestemt Forhold. Hvor derimod en Prøvelse af det enkelte Tilfælde vilde være fornøden, er de nye Reglers Anvendelse udelukket derved, at der savnes Hjemmel til af denne Grund at undergive en endelig Dom fornyet Prøvelse[29]. — En positiv Fravigelse fra de ovenfor hævdede Grundsætninger findes imidlertid, ialtfald tilsyneladende nu i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 24, hvorefter de i Loven indeholdte, ændrede Regler om Straffens Fuldbyrdelsesmaade kun komme til Anvendelse, hvor Sagens endelige retlige Afgørelse finder Sted, efter at Loven er traadt i Kraft. Heri at finde Udtryk for en ny almindelig Grundsætning, der i Strid med, hvad almindelige Fortolkningsregler maa føre til, maa anvendes i ulovbestemte Tilfælde, vilde dog saa meget mindre være berettiget, som denne Lov udtrykkelig betegnes som en Forsøgslov, jfr. Lovens Titel og § 25, og de navnlig i §§ 12—14 indeholdte

[29] Jfr. ogsaa Goos I. S. 402—3.

nye Regler om Straffuldbyrdelsen vistnok maa siges, ialtfald tildels at betegne en Skærpelse af Straffen, saa at selv den i § 24 givne Regel for deres Vedkommende gaar ud over, hvad almindelige Retsgrundsætninger hjemle.

6. Medens der ikke kan være Tale om en direkte Indvirken af en Lov, der er traadt ud af Kraft paa senere begaaede Forbrydelser, kan den tænkes at faa indirekte Betydning, hvor den Lov efter hvilken Handlingen bedømmes, hjemler Anvendelse af forhøjet Straf i Gentagelsestilfælde. Det Spørgsmaal opstaar nemlig da, om og eventuelt under hvilke Betingelser en i Henhold til den ældre Lov afsagt Straffedom kan have Gentagelsesvirkning paa den under den nye Lovs Herredømme begaaede Forbrydelse[30]. For saa vidt den nye Lov ikke særlig afgør dette Spørgsmaal, maa dets Besvarelse bero paa, om den ældre Dom opfylder de Betingelser, som ifølge rigtig Fortolkning af den nye Lovs Gentagelsesregler maa stilles for Anvendelse af den forhøjede Straf. Ved at anvende den nye Lovs Gentagelsesregler, hvor disse Betingelser foreligge, gives der ikke Loven tilbagevirkende Kraft; thi Gentagelsesstraffen anvendes ikke paa en før Lovens Ikrafttræden begaaet Handling, men en ved den ny Lov hjemlet Strafforhøjelsesgrund bringes alene til Anvendelse paa den under dens Herredømme begaaede Forbrydelse[31]. Hvilke Lovens Betingelser for Gentagelsesstraf ere, er imidlertid, naar den ikke giver udtømmende Regler herom, ofte særdeles tvivl-

[30] Det samme Spørgsmaal kan iøvrigt opstaa, hvor Forbrydelsen vel er begaaet under den ældre Lovs Herredømme, men i Henhold til de ovenfor fremstillede Regler bedømmes efter den nye Straffelov.

[31] Jfr. Berner: Wirkungskreis S. 62–63; Ørsted i J. T. III.1. S. 60—61; Goos I. S. 415. For saa vidt den nye Lov derunder ogsaa dens Gentagelsesregler kunne komme til Anvendelse ogsaa paa Handlinger begaaede, før den er traadt i Kraft, er Forudsætningen herfor, at de almindelige Betingelser for Straffelovens tilbagevirkende Kraft foreligge, altsaa at den nye Lov med Gentagelsesreglen fører til et mildere Resultat end den ældre Lov.

somt. Da dernæst Betingelserne for Gentagelsesstrafs Anvendelse saa vel som selve Gentagelsesvirkningen ikke blot i de forskellige Lovgivninger bestemmes højst forskelligt, men det sikkert endvidere maa erkendes, at almengyldige Regler herom kun i meget begrænset Omfang kunne opstilles, idet Reglerne om Gentagelsesstraffen staa i nøje Sammenhæng med Enkelthederne i den hele øvrige Straffelovgivning, kan det næppe anses for lønnende her at forsøge en Fremstilling af de almindelige Principper for Gentagelsesstraf eller disses Konsekvenser for det her foreliggende Spørgsmaal. Det er saaledes klart, at Besvarelsen af det Spørgsmaal, hvilken Betydning det bør have, at den nye Lov betegner den efter den ældre Lovgivning paakendte Forbrydelse paa en fra den ældre Ret afvigende Maade, maa blive stærkt paavirket af, i hvilket Omfang Loven overhovedet hjemler Gentagelsesvirkning, navnlig om den helt eller tilnærmelsesvist gennemfører Princippet récidive générale eller mere eller mindre skarpt begrænser Kredsen af Gentagelsestilfælde (récidive spéciale)[32]. Men ogsaa Betydningen af, at Straffen for den tidligere Forbrydelse er eller bedømt efter den nye Lov vilde være bleven under Minimum af den nye Lovs almindelige Strafferamme, samt af, at den ældre Lov ikke selv hjemlede Gentagelsesvirkning o. l., afhænger i saa høj Grad af, hvorledes den nye Lov bestemmer Gentagelsesvirkningen, at det næppe lader sig gøre at give et blot nogenlunde bestemt, almengyldigt Svar herpaa[33].

Heller ikke findes der i vor positive Lovgivning nogen almindelig Regel om det foreliggende Spørgsmaal, men kun

[32] Jfr. herom Torp: Om Straffen S. 111—12 med Note 13.

[33] En mere almindelig Fremstilling af Grundsætningerne for ældre Dommes Gentagelsesvirkning nærmest paa Baggrund af det i dansk Ret kendte ret begrænsede Gentagelsespricip gives hos Goos I. S. 407 flg.

enkelte for bestemte Love gældende Overgansbestemmelser[34], hvis direkte Anvendelse jo kun er ganske forbigaaende, og som iøvrigt tildels opstille rent positive for den enkelte Lov særlige Begrænsninger, der ikke kunne faa Betydning udover Lovens eget Omraade. I Afgørelsen af en Række særlige Spørgsmaal frembyde disse Lovbud imidlertid en saadan Overensstemmelse, at det sikkert er berettiget af dem at udlede visse almindelige Grundsætninger, der i dansk Ret maa anvendes, hvor Love hjemle Gentagelsesvirkning uden nærmere at angive Betingelserne herfor, hvorved erindres, at det efter det ovenf. ved Note 31 bemærkede ikke kan antages, at Loven alene ved sin Taushed derom udelukker ældre Dommes Gentagelsesvirkning.

Alle de i Note 34 anførte Bestemmelser gennemføre paa væsentlig ensartet Maade den Grundsætning, at visse efter den ældre Ret afsagte Straffedomme skulle have den i vedkommende nye Lov hjemlede Gentagelsesvirkning paa samme Maade som de i Henhold til denne afsagte Domme. Som fælles Regler kunne navnlig opstilles følgende:

a. Naar iøvrigt de i Lovene opstillede Betingelser for Gentagelsesvirkning foreligge, skal den efter den ældre Lov afsagte Dom anses, som om den var afsagt efter den ny Lov[35], hvorved Dommens rent formelle Indhold lægges til Grund. Lyder den paa en Forbrydelse, der har Gentagelsesvirkning, er det uden Betydning, at Handlingen bedømt efter den nye Lov ikke vilde være en saadan Forbrydelse, ligesom det omvendt selvfølgelig er uden Betyd-

---

[34] Jfr. Bestemmelserne i de nu ophævede Fr. 21. Aug. 1829 § 9 og 11. April 1840 § 18 samt i Næringsl. 29. Dec. 1857 § 82; Strfl. § 307 og Straffelovstillæg 1. April 1905 § 9. 2. St.

[35] I Fr. 11. April 1840; L. 29. Dec. 1857 og Strfl. siges dette udtrykkeligt, og Udtrykkene i Fr. 21. Aug. 1829 § 9 og Straffelovstillæg 1. April 1905 § 9. 2. St. efterlade ikke Tvivl om, at det samme er Meningen, jfr. Goos I. S. 424.

ning, at Handlingen efter den nye Lov vilde være en saadan Forbrydelse, naar den ikke i Dommen opfattes saaledes[36].

b. At den ældre Dom allerede ifølge den Lovgivning, i Henhold til hvilken den er afsagt, havde Gentagelsesvirkning, kræves ikke. Dette følger ligeledes af, at Dommen med det Indhold, den har, skal anses, som om den var afsagt efter den nye Lov. Det udelukker derfor heller ikke Anvendelsen af den nye Gentagelsesregel, at den hjemler andre og strængere Gentagelsesvirkninger end den Lov, i Henhold til hvilken den ældre Dom er afsagt[37].

c. Det er endvidere uden Betydning for den ældre Doms Gentagelselvirkning, at den idømte Straf er under Minimum af den Straf, som i den ny Lov er foreskreven for Forbrydelser af den paagældende Art. Dette siges udtrykkeligt i Fr. 21. Aug. 1829 § 9. Det samme følger for Straffelovens Vedkommende af Reglen i Strfl. § 61 rigtig forstaaet[38] og maa allerede paa Grund af den i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 9. 1. St. forekommende Henvisning til Strfl. § 61 ogsaa gælde for den i §'s 2. St. hjemlede Gentagelsesvirkning[39]. Til at fortolke Bestemmelsen i Fr. 11. April 1840 § 18 paa anden Maade var der saa meget mindre Anledning, som det sikkert maa hævdes, at den almindelige i Fr.'s §§ 13 og 15—17 hjemlede Gentagelsesvirkning ikke udelukkedes derved, at Straffen for det eller de tid-

---

[36] Jfr. angaaende praktiske Exempler paa en saadan forandret Opfattelse i Straffeloven sammenlignet med den ældre Ret Goos I. S. 425—26.

[37] Saaledes ogsaa med Hensyn til Reglen i Jagtl. 8. Maj 1894 § 23. 3. St. H. R. T. 1895 S. 609; jfr. med Hensyn til L. Nr. 63. 26. Marts 1898 § 11. 2. St. U. f. R. 1899 S. 166.

[38] Jfr. Torp: Om Straffen S. 128—30 og nedf. i 73.

[39] En anden Sag er det, at Gentagelsesvirkningen i denne Lov undertiden er betinget af, at Straf af en vis Størrelse tidligere er idømt, jfr. L.'s §§ 5, 7 og 8. Denne Fordring maa da ogsaa stilles til ældre Domme.

ligere Tyverier, fordi Strafnedsættelsesgrunde forelaa, gik ned under det normale Minimum[40]. Og for saa vidt angaar Reglen i Næringsl. 29. Dec. 1857 § 82, er det ialtfald i Praxis antaget, at saadan Strafnedsættelse var uden Betydning[41].

d. Naar den nye Lov for hyppigere Gentagelse foreskriver en stigende Forhøjelse af Straffen, maa det være en Betingelse for, at den ældre Dom kan medføre denne Virkning, at den selv lyder paa gentagen Forbrydelse, saaledes at kun en Dom for 2den, 3die osv. Gang begaaet Forbrydelse, kan medføre Domfældelse for 3die, 4de osv. Gang begaaet Forbrydelse. Dette siges udtrykkeligt i Fr. 21. Aug. 1829 § 9 og 11. April 1840 § 18. For Straffelovens Vedkommende følger det samme deraf, at den ældre Dom ifølge § 307 skal anses, som om den havde været afsagt efter Straffeloven; thi med Hensyn til Domme afsagte efter denne maa den angivne Betingelse fordres[42]. I Næringsl. 29. Dec. 1857 § 82 er dette ikke udtrykkelig sagt, og i Praxis har man ogsaa her fraveget denne Fordring[43]. Dette er dog næppe rigtigt, da det ogsaa her bestemmes, at de ældre Domme skulle tages i Betragtning, som om de vare afsagte efter nærværende Lov, og der ikke i de almindelige Gentagelsesbestemmelser i Næringsl. §§ 75—78 haves Hjemmel til at fravige den ellers i vor Ret anerkendte og med hele dennes Ordning af Gentagelsesstraffen stemmende Regel, at den hyppigere Gentagelse skal have fundet Udtryk i de tidligere Domme[44].

Hvis altsaa den skyldige vel er dømt flere Gange for For-

---

[40] Jfr. særlig § 13. 2. Pkt., hvorefter det kun synes at kunne faa Indflydelse paa Strafudmaalingen indenfor den normale Strafferamme.

[41] Jfr. J. U. 1861 S. 743.

[42] Jfr. Goos I. S. 416 flg. og 426 flg.; Torp: Om Straffen S. 125—26; Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 91.

[43] Jfr. J. U. 1859 S. 209 og 486.

[44] Ved Straffelovstillæg 1. April 1905 opstaar dette Spørgsmaal ikke.

brydelser af samme Art, men ingen af de ældre Domme efter sit Indhold er en Dom for gentagen Forbrydelse, hvad enten dette beror paa en Fejltagelse o. l. eller derpaa, at den ældre Ret ikke hjemlede Gentagelsesvirkning, kan han, naar han derefter skal dømmes efter den nye Lov, kun straffes for 2. Gang begaaet Forbrydelse. Omvendt følger det af den ovenf. under a. omtalte Regel (at den ældre Dom lægges til Grund for Gentagelsesvirkningen efter sit rent formelle Indhold), at den ældre Dom for 2den, 3die osv. Gang begaaet Forbrydelse virker som saadan, selv om Dommen, hvis den skulde have været afsagt efter den ny Lov, ikke vilde have lydt paa gentagen eller saa hyppigt gentagen Forbrydelse. Dette er ogsaa anerkendt i Praxis[45].

Iøvrigt er det klart, at andre almindelige Betingelser for Gentagelsesvirkning, som i Lovgivningen ere eller maatte blive opstillede, ogsaa maa fastholdes, hvor der er Spørgsmaal om Gentagelsesvirkning af Domme afsagte efter en ældre ophævet Lovgivning. Hvis f. Ex. Reglen i Strfl. § 61 2. St. om Forældelse af Gentagelsesvirkningen, saaledes som ovenf. S. 101 antaget, anses analogisk anvendelig overalt, hvor ingen anden positiv Regel herom haves, maa den ogsaa finde Anvendelse i Tilfælde af den her omhandlede Art[46].

Saa vel Fr. 11. April 1840 § 18 som Næringsl. 29. Dec. 1857 § 82 og Strfl. § 307 indeholde dernæst visse rent positive, indbyrdes afvigende Begrænsninger i Reglen om ældre Dommes Gentagelsesvirkning. Af disse Regler,

[45] Jfr. H. R. T. 1866 S. 392; 1868 S. 197, 214; 1870 S. 82 (alle angaaende Tilfælde, hvor den første Dom angik Forbrydelser begaaede før det 18. Aar); H. R. T. 1866 S. 305; 1876 S. 518 (Tilfælde, hvor der var forløbet mere end 10 Aar mellem Udstaaelsen af den tidligere idømte Straf og den Handling, der medførte Gentagelsesstraf).

[46] Angaaende nogle ved den ejendommelige Gentagelsesregel i Fr. 11. April 1840 § 79 foranledigede Spørgsmaal, der nu ere uden praktisk Interesse, henvises til Goos I. S. 429—31.

der særlig gaa ud paa at begrænse Kredsen af de Forbrydelser, ved hvilke Gentagelsesvirkning hjemles, kan ingen almindelig Grundsætning udledes. Da dernæst de Spørgsmaal, hvortil disse Regler kunde give Anledning[47], nu ere uden praktisk Betydning, forbigaas de her. Særlig bemærkes, at Spørgsmaalet om, ved hvilke Forbrydelser ældre Domme have Gentagelsesvirkning, for saa vidt dette Spørgsmaal ikke maatte være positivt afgjort, maa besvares efter den paagældende Lovs ogsaa for senere Domme gældende almindelige Regel om, ved hvilke Forbrydelser Gentagelsesvirkning skal indtræde.

[47] Jfr. herom Goos I. S. 432—39.

ALMINDELIG DEL

§ 17.

Fremstillingens Genstand og System.

Strafferettens almindelige Del har til Opgave at fremstille dels Læren om Forbrydelsen i Almindelighed ɔ: de almindelige Regler om, under hvilke Betingelser en menneskelig Handling eller Undladelse er strafbar (Første Afsnit), dels de almindelige Regler om Straffen (Andet Afsnit). Derimod fremstilles de for de enkelte Forbrydelsesarter særlige Strafbarhedsbetingelser og de for dem særlige Regler om Straffen i Strafferettens specielle Del.

Den almindelige Lære om Forbrydelsen maa fremstille alle almindelige Betingelser for, at en given Handling kan straffes. Selve Udtrykket Forbrydelse tages herved i videste Forstand som omfattende ethvert strafbart Forhold uden Hensyn til, om dette bestaar i positiv Handlen eller i Undladelse, og uden Hensyn til, om Retskrænkelsen er mere eller mindre grov, og om den almindelige Sprogbrug derfor normalt paa denne anvender Udtrykket Forbrydelse eller bruger andre Betegnelser (Forseelse, Overtrædelse). Ligeledes maa Fremstillingen omfatte ikke blot de oprindelige Betingelser for en Handlings Strafbarhed (de egentlige

Strafbarhedsbetingelser), men ogsaa gøre Rede for efterfølgende Omstændigheder, der bringe en indtraadt Strafskyld til Ophør (Strafophørsgrundene).

Indenfor de oprindelige Strafbarhedsbetingelser har man[1] undertiden gjort en Sondring mellem visse Strafbarhedsbetingelser, der betegnes som Strafbarhedens Grundbetingelser, og hvortil navnlig henføres den objektivt retsstridige Handling — ved Forsøg og Meddelagtighed, hvad der objektivt træder i dennes Sted — samt den konkrete Handlings Tilregnelse (Forsæt og Uagtsomhed), og paa den anden Side Omstændigheder, der medføre Straffrihed, uagtet hine Grundbetingelser foreligge (Straffrihedsgrunde).

Mod denne Systematik kan der rejses begrundede Indvendinger. Ikke blot er nemlig den hele Sondring mellem Strafbarhedsbetingelser og Straffrihedsgrunde ret vilkaarlig; den kan ogsaa let faa og har faktisk havt en mindre heldig Indflydelse paa Behandlingen af de sidstnævnte eller dog nogle af dem.

I særlig Grad gælder dette om de saakaldte objektive Straffrihedsgrunde. For det første er selve Navnet ikke heldigt. Ialtfald i de allerfleste af de Tilfælde, der henføres herunder, er der ikke blot Spørgsmaal om Straffrihed. Naar de saakaldte Straffrihedsgrunde — Nødværge, Nødret osv. — foreligge, er Handlingen retmæssig. Straffrihed er kun en blandt flere Følger deraf. Dernæst ere de saakaldte objektive Straffrihedsgrunde ikke principielt forskellige fra andre Omstændigheder, der udelukke Handlingens Retstridighed. For saa vidt man, saaledes som tidligere ganske

[1] Jfr. Goos II. S. 7—10; Nord. Strafferet. I. Andet Kapitel. Hos Borneman: Saml. Skr. III. Kap. I. gennemføres denne Sondring derimod ikke, idet Behandlingen af de Forhold, som Goos betegner som objektive Straffrihedsgrunde, inddrages i Undersøgelsen om Handlingens objektive Retstridighed, og de saakaldte subjektive Straffrihedsgrunde ialtfald tildels behandles i Forbindelse med den almindelige Lære om Tilregneligheden.

almindeligt og endnu i fremmed Retslitteratur regelmæssigt, gaar ud fra, at enhver for andres Retsgoder farlig Handling i og for sig er retstridig, er det ganske naturligt at behandle de Tilfælde, hvorom Talen her er — de objektive Straffrihedsgrunde — som Undtagelser fra den almindelige Regel. Men vel at mærke, Kredsen af Undtagelser maa fra dette Udgangspunkt drages meget videre, end Goos gør. Det ses da ogsaa, at man andetsteds tildels endnu til disse Undtagelser henfører Tilfælde, som alle hos os ere enige om at se under et ganske andet Synspunkt. Hos tyske Forfattere nævnes saaledes ofte[2] jævnsides med Nødværge, Nødret o. l. det Forhold, at Handlingen er hjemlet ved særlige Kaldspligter eller Rettigheder. Ad denne Vej begrundes det f. Ex., at Lægen, der i sit Kalds Medfør foretager farlige Operationer, er ansvarsfri, selv om intet gyldigt Samtykke foreligger, f. Ex. fordi Patienten er et Barn eller utilregnelig. Det er netop en af den nyere nordiske Retsvidenskabs Fortjenester, at den har paavist, at den ældre vide Opfattelse af Begrebet Retstridighed er uholdbar, og at derfor de retstridige Handlingers Omraade bør objektivt begrænses saaledes, at ethvert Spørgsmaal om Ansvar paa Forhaand er udelukket, naar der ikke enten foreligger eller er tilsigtet Foretagelsen af en Handling, der falder indenfor dette Omraade. Derved er den med Rette kommet til at inddrage den ovenfor berørte Undersøgelse om de af Læger o. a. i deres Kalds Medfør foretagne Handlinger under den almindelige Bestemmelse af Grænsen mellem retmæssig og retstridig Handlen. Men Konsekvensen heraf er, at ogsaa Behandlingen af de andre Tilfælde, hvor man taler om objektive Straffrihedsgrunde, sættes i umiddelbar Forbindelse med den almindelige Undersøgelse om Handlefrihedens Grænser. Spørgsmaalet er ogsaa her først og fremmest, om Handlingen er (objektivt) retmæssig eller retstridig; og

---

[2] Binding: Handb. I. S. 791 flg.; v. Liszt § 35, jfr. herved § 44. II.; Merkel S. 158—59.

de Omstændigheder, der i disse Tilfælde kunne føre til at nægte dens Retstridighed trods dens Evne til at foraarsage Skade, ere ikke væsensforskellige fra andre Omstændigheder, der have samme Betydning. — Erkendes det, at de paaberaabte Omstændigheder ikke udelukke Handlingens Retstridighed, bliver det et nyt Spørgsmaal, om Straf i det givne Tilfælde ikke er udelukket af andre, navnlig subjektive Grunde, jfr. nedf.

At man ved Fremstillingen af de saakaldte Straffrihedsgrunde har behandlet dem som Undtagelser fra, ikke som Dele af den almindelige Regel om Handlefrihedens Grænser, har sat Spor ogsaa i de reelle Afgørelser. Stærkest træder dette frem i Læren om den saakaldte Nødret. Den ovenfor berørte nyere Opfattelse hævder ikke blot, at Begrebet retstridig Handling maa have en nærmere Bestemmelse og Begrænsning, men ogsaa at denne Grænse ikke er fix, alene afhængig af, at Handlingen har visse farlige Egenskaber, men at den maa fastsættes ved en Vurdering, en Afvejelse dels af disse Egenskaber, dels af Handlingens Nyttighed eller Nødvendighed. Naar Spørgsmaalet om Betydningen af, at en saakaldt Nødstilstand foreligger, var blevet umiddelbart inddraget under denne Undersøgelse, vilde det næppe have kunnet undgaa Opmærksomheden, at der her kun er Tale om en ligefrem Anvendelse af den almindelige Grundsætning. At dette er overset, har ført til, at man har opfattet de positive Nødretsregler som Undtagelsesbestemmelser, der maatte fortolkes strikte, og ikke som mere tilfældige Udslag af en almindelig Grundsætning, hvorved i Reglen en Modsætningsfortolkning vil være udelukket, jfr. nærmere nedf. § 23. IV.

De saakaldte subjektive Straffrihedsgrunde ere i Virkeligheden kun Omstændigheder, der medføre, at de nødvendige subjektive Betingelser for Straffens Anvendelse mangle. At den enkelte Handlings Tilregnelse — som forsætlig eller uagtsom — er en egentlig Strafbarhedsbetingelse, er almindeligt anerkendt, men det synes da ret urimeligt ikke ogsaa at

henregne den handlendes Modenhed (Opnaaelse af kriminel Lavalder), normal Aandsudvikling (Sindssundhed) o. l. til Strafbarhedens almindelige Betingelser. At de nævnte personlige Egenskaber hos den handlende foreligge, er nemlig lige saa vel en nødvendig Betingelse for Strafbarheden og maa derfor lige saa fuldt bringes paa det rene som, at den bestemte Handling kan tilregnes Personen som forsætlig eller uagtsom. For saa vidt man som Grund til at opfatte Manglen af hine personlige Egenskaber som Straffriheds-grund vilde anføre, at deres Tilstedeværelse i Reglen uden videre forudsættes, naar ikke særlige Omstændigheder vække Tvivl herom, er dette dels ikke rigtigt, dels ikke ubetinget noget for disse Tilfælde særligt. Det er ikke rigtigt; thi f. Ex. Aldersbetingelsernes Tilstedeværelse konstateres altid udtrykkeligt; og det vilde være ganske urigtigt at antage, og antages næppe nu af nogen, at personlig Tilregnelighed forudsættes at være til Stede, saa længe det modsatte ikke er godtgjort[3]. At positivt Bevis for disse Strafbarhedsbetingelsers Tilstedeværelse ikke altid fordres, hvor der ikke er nogen Grund til Tvivl herom, er dernæst ikke noget for disse Tilfælde særligt. For den enkelte Handlings Tilregnelse er det f. Ex. en Betingelse, at den ikke er bevirket ved mekanisk Tvang, efter nogles Mening ogsaa, at den ikke skyldes en undskyldelig Retsvildfarelse. Men Spørgsmaalet, om Strafbarheden af disse Grunde er udelukket, vil lige saa lidt som f. Ex. Spørgsmaalet, om der foreligger en personlig Utilregnelighedstilstand, blive rejst, naar ikke særlige Omstændigheder tyde paa, at noget saadant er Tilfældet.

I det følgende vil der derfor ikke blive sondret mellem egentlige Strafbarhedsbetingelser og saakaldte Straffriheds-grunde, men samtlige Strafbarhedens Betingelser ville blive behandlede i Sammenhæng.

---

[3] Jfr. J. E. Larsen: Saml. Skr. II. S. 156; A. W. Scheel: Personret S. 56; Goos II. S. 7—8 Noten; K. Pontoppidan i U. f. R. 1880 S. 143.

Derimod vil det af praktiske Grunde være rigtigt indenfor Fremstillingen af Strafbarhedsbetingelserne at gøre en Sondring efter den strafbare Handlings Fremtrædelsesform, saaledes at først Betingelserne for at straffe Enkeltmands fuldbyrdede Forbrydelse fremstilles og derefter de særlige Spørgsmaal behandles, hvortil henholdsvis Forsøget paa og fleres Medvirken til Forbrydelsen (Meddelagtighed) give Anledning. Selv om en saadan sondret Behandling, navnlig for Meddelagtighedstilfældenes Vedkommende maa erkendes i og for sig at være irrationel, jfr. det følgende, nødvendiggør ialtfald vor Lovgivnings Behandling af disse Forhold denne Fremstillingsmaade.

Indenfor Læren om Straffen frembyder der sig en naturlig Sondring mellem Læren om Strafarterne og Læren om Straffens Fastsættelse.

Ved det her bemærkede vil det i det følgende benyttede System for Fremstillingen finde sin Forklaring.

FØRSTE AFSNIT.

OM FORBRYDELSEN.

KAPITEL I.

BEGREB OG INDDELINGER.

§ 18.

Begrebet Forbrydelse.

Som allerede i § 17 bemærket tages Udtrykket Forbrydelse her i videste Betydning som omfattende enhver strafbar[1] Handling. Hvilke de almindelige Egenskaber ere,

[1] Om Grænserne mellem Straf og anden Retshaandhævelse henvises til det i § 1 bemærkede.

der adskille den strafbare Handling fra andre, danner Genstanden for de følgende Undersøgelser i dette Afsnit. Og da de enkelte Led i Begrebet Forbrydelse først gennem denne Undersøgelse kunne faa deres nærmere Bestemmelse, kan Begrebet paa dette Sted ialtfald kun bestemmes rent foreløbigt. — Deraf, at Straffen er Retshaandhævelse, følger, at Forbrydelsen maa være en Handling (Undladelse), der strider mod den gældende Rets Fordringer[2]. Hvilke almindelige objektive Egenskaber Handlingen herefter maa have, undersøges nærmere i det følgende, Kapitel II., jfr. Kap. V. og VI. Da der i Nutiden endvidere er Enighed om, at den straffende Retshaandhævelse særlig er rettet mod Viljen (Karakteren), maa dernæst visse subjektive Ansvarsbetingelser opstilles (Tilregnelighedsfordringen). Hvilke disse ere, undersøges nedf. i Kap. III., jfr. tildels Kap. V. og VI. I Kap. IV. behandles dernæst enkelte andre for visse Grupper af Forbrydelser særlige Strafbarhedsbetingelser. Men endelig er der i Nutiden Enighed om, at ingenlunde enhver tilregnelig Retskrænkelse er strafbar[3], at der altsaa maa kræves en yderligere Begrænsning. Rent formelt kan denne sættes deri, at Handlingen er forbudt under Straf[4]. Men det Spørgsmaal opstaar da, om der mellem de tilregnelige Retskrænkelser, der ere strafbare (Forbrydelserne), og dem, der ikke ere det, kan drages en fast, paa materielle Forskelligheder beroende Grænse. Dette har man tidligere ment og har i Overensstemmelse hermed forsøgt gennem en almindelig Formel, hvis Anvendelse blot skulde bero paa en rigtig Subsumtion, at angive den strafbare Lovover-

[2] For Kortheds Skyld bruges i det følgende som Betegnelse for denne Egenskab det ganske vist noget ubestemte Udtryk: Retskrænkelse.

[3] Jfr. om tidligere modstaaende Anskuelser Goos II. S. 19—20; v. Liszt § 44 Note 1.

[4] Nærmere bestemt: en Handling, hvis Strafbarhed er hjemlet ved positiv Lov eller en ifølge den gældende Ret fyldestgørende Analogi, jfr. ovenf. § 4.

trædelses særlige Kendemærker. At disse Forsøg samtlige ere mislykkede og maa mislykkes, erkendes nu ret almindeligt. Et endog blot løseligt Blik paa den historiske Udvikling og de gældende Lovgivninger vil vise, at ligesom Grænsen mellem de strafbare og de ikke strafbare Retskrænkelser vexler efter de forskellige Tiders Kulturopfattelse og praktiske Behov[5], saaledes drages den ofte ikke lidet forskelligt selv i Lovgivninger, der tilhøre væsentligt samme Tid og Kulturstandpunkt. Og indenfor hver enkelt Lovgivning frembyder Kredsen af strafbare Retskrænkelser et saa broget Billede, at man forgæves vil søge Fænomenets Forklaring i et indre Væsensfællesskab. Hverken en Henvisning til det krænkede Retsgodes Værdi, til Handlingens Samfundsskadelighed eller Farlighed[6] eller til dens etiske Forkastelighed[7] vil i saa Henseende gøre Fyldest. Heraf at slutte, at de strafbare Lovovertrædelsers Omraade alene beror paa den historiske Udviklings Tilfældighed, vilde dog ikke være rigtigt. Der lader sig utvivlsomt paavise visse almindelige Hensyn, der til Trods for de enkelte Lovgivningers indbyrdes ofte ret betydelige Afvigelser kunne betegnes som de i det væsentlige fælles Rettesnore ved Fastsættelsen af det strafbares Omraade.

Straf er i og for sig altid et Onde, ikke blot for den, der lider Straffen, men ogsaa for Samfundet. Ikke alene Straffens Fuldbyrdelse, men ogsaa Forbrydelsens Eftersporing og Paakendelse volder ikke blot Samfundet meget betydelige Bekostninger men paalægger ogsaa dets Organer og i stort Omfang private Borgere (Vidner m. fl.) et besværligt, ofte pin-

[5] Jfr. bl. a. Prins: Science pénale S. 75 flg.

[6] Saaledes nærmest v. Liszt: § 44; Merkel S. 10 flg. og mange nyere Forff., der særlig betone Forbrydelsens Egenskab som antisocial Handling.

[7] Jfr. Makarewicz S. 41 flg. Det er tilstrækkeligt herimod at henvise til paa den ene Side den store Kreds af Politiforseelser, paa den anden Side mange Tilfælde af grove Tillidsbrud i Kontraktsforhold, der medføre andre Retsfølger, men ikke Straf.

ligt Arbejde og griber endelig paa mange andre Maader forstyrrende ind i Samfundslivets Gang. Dette Onde maa Samfundet underkaste sig, hvor det af Retshaandhævelseshensyn er nødvendigt, og hvor Ulemperne ikke overveje Fordelene, men ogsaa kun under disse Betingelser. Og at det skulde være nyttigt eller nødvendigt at anvende Straf overfor alle tilregnelige Retskrænkelser, kan ikke erkendes.

Nødvendig er Straffen ikke, hvor det fornødne Værn for Retsgoderne kan opnaas gennem den afværgende eller oprettende Retshaandhævelse. Saaledes vil Skadeserstatningspligten ved mange Arter af Retskrænkelser f. Ex. mange Krænkelser af kontraktmæssige Forpligtelser og uforsætlige Formuekrænkelser være tilstrækkelig ikke blot til at skaffe den forurettede Fyldestgørelse, men ogsaa til i al Almindelighed at holde Tilbøjeligheden til at begaa saadanne Retskrænkelser indenfor rimelige Grænser eller til at anspore til at udvise pligtmæssig Forsigtighed. Hvor Straffen ikke er nødvendig, bør den allerede af den Grund, og selv om den ikke i det givne Tilfælde vilde medføre særlige Ulemper, være udelukket. I hvilket Omfang dette er Tilfældet, er naturligvis en Skønssag.

Men selv, hvor Straffen ikke af denne Grund kan anses som overflødig, hvor den altsaa vil bidrage til en forøget Retssikkerhed, kan dens Anvendelse være forbunden med Ulemper, der overveje denne Fordel. Saaledes vil ved mange smaa Lovovertrædelser allerede det, at Besværet og Bekostningen ved at sætte det hele Straffeapparat i Bevægelse staar i Misforhold til den Skade, som kan befrygtes ved Retskrænkelsen, være Grund til at lade Lovens Arm hvile. Men ogsaa ved Retskrænkelser, der ikke ere ganske ubetydelige, kan den samme Betragtning føre til helt at udelukke Strafbarheden eller dog gøre den afhængig af yderligere Betingelser. Saaledes ville uforsætlige Krænkelser af andres retsbeskyttede Følelser i Reglen saa lidet føles som Retskrænkelser, at det kan være naturligt at begrænse Ansvaret til forsætlige Angreb paa disse Goder. Lignende Betragtninger forklare, at uagtsomme Handlinger,

der ikke have medført Retsforstyrrelser, i Reglen ikke straffes. Og ved Angreb paa Goder, som den forurettede har fri Raadighed over, kan det endelig af lignende Hensyn ofte være naturligt at betinge Straffen af, at den forurettede selv begærer Sagen forfulgt eller endog af, at han selv paatager sig den med Forfølgningen forbundne Ulejlighed og Bekostning.

I en anden Kreds af Tilfælde kan Sagens Forfølgning med Grund betinges af den privates Begæring, fordi den Offentlighed, som det passerede faar gennem Strafforfølgningen, kan være pinlig for den forurettede selv, jfr. som Exempler herpaa fra dansk Ret Strfl. §§ 159, 174 og maaske tildels § 175. I fremmede Retsforfatninger kendes mange andre Exempler herpaa[8].

Endelig har ogsaa i nyere Tid Hensynet til den uheldige Indflydelse, som Anvendelsen af visse, navnlig mindre Straffe kan have paa selve Forbryderen, ført mange Lovgivninger til at undlade Anvendelse af Straf i Tilfælde, hvor dens Nødvendighed er tvivlsom, medens Faren for dens uheldige Virkninger er særlig nærliggende. Ud fra denne Betragtning forklares bl. a. den stigende Tilbøjelighed til overfor unge Forbrydere, selv om de have naaet kriminel Lavalder, at anvende Forbedrings- og Opdragelsesforanstaltninger i Stedet for Straf, ligesom det er lignende Betragtninger, der have ført mange Lovgivninger, saaledes nu ogsaa dansk Ret til at indføre de saakaldte betingede Straffedomme.

Det følger af selve Beskaffenheden af de ovenfor antydede Hensyn, der bør være og overalt ere bestemmende for, hvilke tilregnelige Retskrænkelser der belægges med Straf, at Afgrænsningen beror paa et Skøn, der ganske naturligt vil kunne vexle ret betydeligt efter Samfundsforhol-

[8] Jfr. f. Ex. svensk Strfl. Kap. 15 § 16 (Voldtægt), § 19 (Bortførelse); tysk Strfl. § 247 (Tyveri m. m. fra visse Slægtninge o. l.); indtil 1876 galdt denne Regel ogsaa i Tyskland ved Voldtægt.

denes Udvikling og de til enhver Tid herskende Opfattelser. En umiddelbart anvendelig, materiel Bestemmelse af Begrebet Forbrydelse lader sig derfor ikke opstille hverken efter Sagens Natur eller efter den positive Ret. Forbrydelsen maa derfor bestemmes som den tilregnelige Retskrænkelse, som det efter den i Samfundet herskende Opfattelse er nødvendigt og forsvarligt at straffe.[9]

§ 19.

Inddelinger af Forbrydelser.

I ældre strafferetlige Systemer var det almindeligt at opstille og ret indgaaende behandle en Mængde forskellige Inddelinger af Forbrydelser.[1] Værdien af disse Undersøgelser stod utvivlsomt ikke i noget rimeligt Forhold til deres Udførlighed.

Bortset fra de allerede ovenf. i § 6 omtalte Inddelinger — almindelige og særlige, borgerlige og militære Forbrydelser — tillægger den danske Straffelovgivning ikke i nævneværdig Grad saadanne Inddelinger nogen praktisk Betydning. Den adskiller sig i saa Henseende bestemt fra de fleste fremmede Straffelovgivninger, der ikke blot i deres ydre Anordning bygge paa en skarpt gennemført Sondring indenfor Forbrydelserne, men ogsaa knytte vigtige praktiske Virkninger til denne. Det almindelige var i saa Henseende tidligere, at Lovene[2] efter det ved code pénal 25. Sept.

---

[9] Den i Texten hævdede Opfattelse falder i alt væsentligt sammen med den af Goos II S. 11 flg. og Hagströmer S. 172 flg. hævdede.

[1] Jfr. bl. a. Algreen-Ussing: Haandb. §§ 34—42; Bornemann: saml. Skr. III. § 29, jfr. herved Goos II. § 4.

[2] Jfr. fransk code pénal Art. 1; belgisk code pénal Art. 1; tysk Strfl. § 1; østerrigsk Strfl. § 1 m. fl.

1791 givne Forbillede inddelte Forbrydelserne i tre Grupper[3] efter Straffens Størrelse eller Strafferammens Maximum. En Del nyere Straffelove[4] have opgivet denne Tredeling og i Stedet derfor, tildels indbyrdes afvigende, gennemført en Inddeling af Forbrydelserne i to Grupper. Disse Inddelinger, hvis iøvrigt meget omtvistede[5] Værdi alene ligger deri, at de medføre Lettelser for Lovgivningstekniken, jfr. nedf., have som bemærket ingen Interesse for Behandlingen af den positive danske Strafferet.[6]

En vis Berøring med de ovennævnte Inddelinger, hvor Tyngdepunktet under de i nyere Tid førte Diskussioner ligger i Modsætningen mellem contraventions (Uebertretungen) paa den ene Side og alle andre (egentlige) Forbrydelser paa den anden Side, frembyder dog en Inddeling, der ogsaa i dansk Retslitteratur[7] har spillet en ret betydelig Rolle, nemlig Sondringen mellem Justitsforbrydelser og Politiovertrædelser. For saa vidt herved undertiden sigtes til en Forskel af væsentlig processuel Art, idet man alene har for Øje, om Forbrydelsen forfølges i den ordinære kri-

[3] Crimes, délits, contraventions; Verbrechen, Vergehen, Uebertretungen. — Den engelske Strafferets Tredeling — treason, felony, misdemeanour, jfr. Stephen: Digest of the criminal Law S. 8, har intet Sammenhæng med de kontinentale Lovgivningers Inddelinger. Den har ogsaa for engelsk Ret nu nærmest historisk Interesse og kan næppe tjene til Belysning af Spørgsmaalet om lignende Inddelingers Betydning for Nutidens Strafferet.

[4] Jfr. hollandsk Strfl. II. og III. Bog; italiensk Strfl. Art. 1. 1. St.; norsk Strfl. (1902) § 2, jfr. ogsaa schweizisk Udkast (896), cfr. navnlig Artt. 210—18.

[5] Jfr. herved bl. a. norsk Udkast (1896) Motiver S. 7—8; P. Dorado i Bulletin VI. S. 263 flg.; van Hamel i Bulletin VIII S. 323 flg.; Prins sammesteds S. 333 flg; Aschrott sammesteds S. 336 flg.; W. Rosenberg i Z. XXIV. S. 1 flg.

[6] Heller ikke svensk og finsk Straffelovgivning gennemføre tilsvarende Inddelinger.

[7] Jfr. bl. a. Ørsted: Haandb. III. S. 110 flg.; Algreen-Ussing: Haandb. S. 63; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 108 flg., cfr. Goos II. S. 35.

minelle Proces's Former eller efter de særlige Regler for Politisagers Behandling, kan der angaaende denne Inddeling ganske henvises til Straffeprocessen.[8] Men ligesom der dog sikkert her som andetsteds til Grund for den processuelle Sondring ligger Forestillingen om en materiel Forskel mellem de egentlige Forbrydelser og Politiovertrædelserne, saaledes har man ogsaa i Strafferetsvidenskaben i lange Tider søgt at formulere denne Forskel. Angaaende forskellige Forsøg herpaa fra ældre Forfatteres Side, der nu i Reglen erkendes at være mislykkede, idet de bygge paa ganske vage Skelnemærker, der udelukke enhver skarp Afgrænsning, henvises til Fremstillingen andetsteds.[9] I nyere Tid har man ment, at Grundlaget for en rationel og skarp Afgrænsning kan findes i Beskaffenheden af det Retsbrud, som kræves henholdsvis ved Politiforseelser og andre Forbrydelser. Medens det er Hovedreglen, at en Handlings Retstridighed i Forhold til et givet Retsgode, som nedf. i § 23 vil blive paavist, blandt andet er betinget af, at den ialtfald medfører en konkret Fare for Krænkelser af dette Gode, føler Lovgivningen ofte Trang til at skabe et mere absolut Værn for visse Retsgoder ved ubetinget at forbyde[10] bestemte Handlinger, der regelmæssigt ere farlige, uden Hensyn til, om de i det givne Tilfælde medføre nogen Fare for Retsforstyrrelser. Ved at begrænse Anvendelsen af Udtrykket Politiovertrædelser til Overtrædelser af saadanne særlige Paabud — de saakaldte præventive Love — mener man[11] da at opnaa en Inddeling af Forbrydelserne,

[8] Jfr. J. E. Larsen: Saml. Skr. III. 2. § 11.

[9] Jfr. Goos II. S. 35—37; Frank i Bulletin VII. S. 186—90.

[10] Eller omvendt at paalægge en ubetinget Handlepligt, jfr. f. Ex. Strfl. § 199. 2. Pkt.

[11] Jfr. Goos II. S. 37 flg. — Ogsaa andetsteds har den Tanke at udskille Overtrædelserne af de præventive Love som en særlig Kategori fundet Talsmænd og har navnlig givet sig Udslag deri, at man har foreslaaet at forbeholde Betegnelsen Uebertretungen (contraventions) alene for dem, jfr. Frank i Bulletin VII. S. 191; Rosenfeld

der baade er skarp og er Udtryk for en væsentlig Modsætning.

Det maa nu sikkert ogsaa erkendes, at denne Inddeling for saa vidt har systematisk Berettigelse, som Overtrædelserne af de præventive Love baade skarpt adskille sig fra andre Forbrydelser og frembyde visse Ejendommeligheder, der i enkelte Retninger kunne motivere en særlig Behandling. Men fra den praktiske Strafferets Synspunkt er denne Inddeling dog sikkert af underordnet Betydning og kan navnlig paa ingen Maade træde i Stedet for den gængse Sondring mellem Politiovertrædelser i videre Betydning (contraventions, Uebertretungen) og andre Forbrydelser (Justitsforbrydelserne). Denne har nemlig sin Rod i den rent praktiske Iagttagelse, at en Del Regler saa vel af processuel som af materiel strafferetlig Natur, der gælde ved de saakaldte egenlige Forbrydelser, ikke passe for en stor Gruppe af Forbrydelser, og at det da for Lovgivningsteckniken er en stor Lettelse, naar den sidstnævnte Gruppe af Forbrydelser kan sammenfattes ved en fælles Betegnelse. I processuel Henseende er der saaledes ved en Række hyppigt forekommende, mindre Forseelser Trang til en mere summarisk Behandlingsmaade end den, der følges og maa fordres ved andre Forbrydelser. Hvad de egentlige Straffebestemmelser angaar, antages det i Reglen, at Forsøget ikke bør straffes ved Politiforseelser (i videre Forstand), at omvendt Uagtsomhed maa straffes i større Omfang end ved andre Forbrydelser, at der trænges til særlige Regler om Strafarterne, Straffens Virkninger, Gentagelsesvirkninger, Straffelovens Anvendelse paa Forbrydelser begaaede i Udlandet m. m. — Om det berørte Hensyn til Lovgivningsteckniken nu bør føre til at man fastholder Sondringen mellem Politiovertrædelser (contraventions, Uebertretungen) og

sammesteds S. 199; H. da Silva i Bulletin VI. S. 431—32 (med særligt Hensyn til den portugisiske Strfl. Art. 3), cfr. herved Hiller Bulletin VI. S. 354 flg.

andre Forbrydelser, er, som allerede ovenf. bemærket meget omtvistet og omtvisteligt. Men for saa vidt man af den angivne Grund vil fastholde den, kan Grænsen ikke drages saaledes, at alene Overtrædelser af præventive Love henføres til den ene Klasse; thi de ovenfor berørte særlige — processuelle og strafferetlige — Regler vil man sikkert være enig om at bringe til Anvendelse paa en Mængde andre Forseelser. Grundene hertil kunne være forskellige, snart selve Forbrydelsens Ubetydelighed, snart det, at Handlingens Retstridighed beror paa en Anordning af rent positiv vilkaarlig eller ved lokale Tilfældigheder bestemt Karakter o. l. Ligesom det ikke hidtil er lykkedes, saaledes vil det sikkert overhovedet ikke være muligt i saa Henseende at drage skarpe eller almengyldige Grænser, idet Afgrænsningen maa træffes efter et Skøn over, hvad der er hensigtsmæssigt, der naturnødvendigt i en ganske særlig Grad maa vexle efter Steds- og Tidsforhold.

En Inddeling af Forbrydelserne bygges ofte paa det Forhold, i hvilket ved de forskellige Forbrydelser den retstridige Handling og den deraf følgende Retsforstyrrelse staa til hinanden. Medens ved mange Forbrydelser (Manddrab, Legemsbeskadigelse, Frihedskrænkelser, Beskadigelse eller Tilintetgørelse af fremmed Ejendom), den retstridige Handling og dennes Virkning (Retsforstyrrelsen) staa skarpt adskilte, idet det beror paa et altid usikkert Aarsagsforhold, om Retsforstyrrelsen skal indtræde som Følge af Handlingen, eller om den udebliver, har man hævdet, at ved andre Forbrydelser (Overtrædelser af præventive Love, Undladelse af at opfylde en Handlepligt, Borttagelse af Ting m. fl.) Handling og Virkning faktisk falde sammen (ere korrelate Begreber).[12] Ligesom det dog nu almindeligt, saaledes ogsaa af Goos l. c. erkendes, at det nød-

Konrad

[12] Goos I. S. 248 Note; II S. 43 flg. I tysk Strafferetsvidenskab betegnes denne Modsætning ofte ved Udtrykkene materielle og formelle Forbrydelser.

vendige Sammenhæng mellem Handling og Virkning kan brydes ogsaa ved den sidstnævnte Klasse af Forbrydelser, naar det ikke er den ansvarlige Gerningsmand selv, der har foretaget den Handling, der nødvendigt medfører Retsforstyrrelsen, f. Ex. hvor han dertil har benyttet en uansvarlig Mellemmand, saaledes maa det selv bortset herfra erkendes, at den angivne Modsætning ikke er skarp, idet der ogsaa ved den sidstnævnte Klasse af Forbrydelser kan benyttes en saa kompliceret Iværksættelsesmaade — f. Ex. under Paaregning af visse Naturkræfters Medvirken[13] — at den forudsatte nødvendige Sammenhæng mellem den retstridige Handling og Retsforstyrrelsen brister.[14] Allerede af denne Grund har den nævnte Inddeling næppe den Betydning, som man ofte har villet tillægge den, jfr. dog nedf. § 25.

Andre Inddelinger af Forbrydelserne er der næppe Anledning til her at omtale.[15] Ved den systematiske Behandling af enkelte Emner, særlig Forældelse af Strafskyld og Sammenstød af Forbrydelser plejer man imidlertid under forskellige almindeligt benyttede Systemudtryk at samle visse Grupper af Forbrydelser, for hvilke der i enkelte Retninger gælde særlige Regler. Som nogle af de vigtigste blandt disse kunne nævnes Udtrykkene: sammensat Forbrydelse, Kollektivforbrydelse, fortsat Forbrydelse, Tilstandsforbrydelse og vedvarende Forbrydelse. Da disse Systemudtryks Betydning og Værdi alene eller dog bedst lader sig fremstille i Forbindelse med Behandlingen af de Emner,

[13] Jfr. f. Ex. at et Tyveri (der i Reglen henregnes til Korrelatforbrydelserne) søges iværksat ved, at en Mekanisme, som sættes i Forbindelse med en Vindmotor eller et Mølleværk, ved disses Bevægelser (der maaske indtræde automatisk ved et vist Vind- eller Vandtryk) bevirker, at Korn overflyttes fra Naboens til mit Pakhus.

[14] Jfr. ogsaa saaledes v. Liszt § 28 Note 5.

[15] Sondringen mellem Forbrydelserne, eftersom de ere offentlig, privat offentlig eller privat Paatale undergivne, vil blive berørt nedf. i Kap. IV. Med Hensyn til denne Sondrings processuelle Betydning henvises til Straffeprocessen.

hvor de faktisk spille en Rolle, særlig Læren om Sammenstød af Forbrydelser, er det naturligst at henvise de Bemærkninger, hvortil de give Anledning, til de vedkommende Steder i det følgende.

KAPITEL II.

DE ALMINDELIGE OBJEKTIVE STRAFBARHEDSBETINGELSER.

§ 20.

Indledning. Ansvarsgrundlaget.

Under al den Tvivl, som har hersket og endnu hersker angaaende Straffens rette Begrundelse, jfr. ovenf. § 2, er der — naar man bortser fra de mest yderliggaaende Tilhængere af den saakaldte positive (antropologiske) Skole — ialtfald i Nutiden Enighed om at opfatte Straffen som en Retshaandhævelse, der særlig er rettet mod Viljen (Karakteren). Hermed staar det i Forbindelse, at det egentlige for al Straf fælles Ansvarsgrundlag er den pligtstridige Vilje ɔ: Viljen til at gøre eller undlade det, som Loven under Straf forbyder eller paabyder, altsaa Retsbrudssindelaget[1] eller rettere, da ikke alle Retsbrud straffes, det forbryderske Sindelag. Paa dette Punkt fremkommer en afgørende Modsætning dels til den individuelle (afværgende eller oprettende) Retshaandhævelse, dels til andre Former af social Retshaandhævelse.[2] Den selvfølgelige Forudsætning for den individuelle Retshaandhævelse er en Handling, der (ret-

[1] Jfr. Jul. Lassen: Forsøg S. 2.

[2] Om Udtrykkene individuel og social Retshaandhævelse se ovenf. § 3. I.

stridigt) har hidført en bestemt Retsforstyrrelse (oprettende Retshaandhævelse), eller som truer bestemte fremmede Retsgoder (afværgende Retshaandhævelse) — om man vil, det virkelige eller truende Retsbrud. Anderledes med den straffende Retshaandhævelse. Selv om Straffens Hovedformaal bestemmes som Afværgelse (generel eller speciel Prævention), sigtes herved ikke til Afværgelse af et konkret Retsbrud; selv om det bestemmes som Oprettelse, sigtes herved ikke til Oprettelse af en den krænkede som saadan tilføjet materiel Skade. Hermed stemmer, at Straffens Forudsætning ikke er et begaaet Retsbrud — ogsaa Forsøg straffes — og ejheller et objektivt truende Retsbrud — ogsaa det utjenlige Forsøg kan straffes.

I Modsætning til, hvad der gælder ved den individuelle Retshaandhævelse, hvor det principielle Udgangspunkt er det objektivt retstridige, kan det saaledes siges, at i Strafferetten er det principielle Udgangspunkt det subjektivt retstridige. Dette belyses skarpt med en Række Fremtoninger, som strax falde i Øjnene, saaledes den stærke Vægt, som Straffelovene ligesom Strafferetsvidenskaben regelmæssigt lægge paa, om Handlingen er forsætlig eller uagtsom, en Modsætning, som ved andre Arter af Retshaandhævelse — selv om Tilregnelighed her kræves — normalt er uden al Betydning. At den gængse Modsætning mellem Forsæt og Uagtsomhed iøvrigt heller ikke er et rationelt Udtryk for den Vægt, der i Strafferetten bør lægges paa de faktisk forekommende Forskelligheder i Tilregnelsesforholdet (Skyldformerne), er andetsteds paavist[8] og vil nærmere blive omtalt nedenf. i Kapitel III. §§ 31—33. Dette berører imidlertid ikke den Kendsgerning, at der netop fra strafferetligt Synspunkt bør lægges afgørende Vægt paa den handlendes subjektive Forhold til Forbrydelsen og de Gradationer, som dette frembyder. — Ligeledes kan nævnes den særegne Vægt, som der netop i Strafferetten ofte lægges paa Rets-

[8] Jfr. bl. a. Torp: De subjektive Strafbarhedsbetingelser § 3.

brudsviljens Styrke (Overilelse, Overlæg); endvidere den Betydning, som man, ikke mindst i nyere Tid tillægger den handlendes Motiver, samt endelig den mere og mere fæstnede Erkendelse, at saa vel Straffens Art som dens Størrelse i afgørende Grad bør bestemmes efter Hensyn til Forbryderens Individualitet. Kun herigennem forklares Gentagelsesreglerne, Reglerne om betinget Domfældelse, de særlige Regler for professionelle og ialtfald visse andre Vaneforbrydere m. m. — lutter Fremtoninger, til hvilke den individuelle Retshaandhævelse ikke frembyder noget Sidestykke.

Men ogsaa fra de andre Arter af social Retshaandhævelse — Tvangsopdragelse, Sikkerhedsforanstaltninger overfor farlige Sindssyge o. l. — adskiller Straffen sig særlig derved, at dens væsentlige Forudsætning er det forbryderske Sindelag. Vel forudsætte de nævnte Retshaandhævelsesformer ligesom Straffen en nøje Prøvelse af den paagældendes Individualitet. Men ligesom de ialtfald fortrinsvis finde Anvendelse, hvor visse psykiske Egenskaber, der ere Straffens normale Forudsætninger (en vis Modenhedsgrad, psykisk Normalitet o. l.) mangle, saaledes er deres Anvendelse omvendt ikke betinget af, at et konkret forbrydersk Forsæt paavises. Et saadant kan være Anledning til, at de her omhandlede Foranstaltninger træffes, men er ikke Betingelse derfor, idet ogsaa andre Omstændigheder kunne godtgøre deres Nødvendighed.

Deraf, at Retsbrudsviljen saaledes er Straffens principale Genstand, kan dog ikke sluttes, at den er Straffens eneste Forudsætning. Selv om man erkender, at den forbryderske Vilje som rent indre Kendsgerning kan true den af Loven hævdede retlige Tilstand, idet den, naar ikke hindrende Omstændigheder træde i Vejen, vil føre til Retsbrud, maa det være afgørende, at det, saa længe denne Vilje ikke har givet sig et ydre Udtryk, regelmæssigt vil være umuligt med betryggende Sikkerhed at godtgøre, at den virkelig har foreligget. Og selv om man vil indrømme, at dette

dog undtagelsesvis kunde tænkes, maa strafferetlig Forfølgning være udelukket af de Grunde, der overhovedet medføre, at Individets indre Aandsliv ikke bør inddrages under Retsordenens Herredømme. Hvis Livet ikke skal gøres utaaleligt, maa Personen kunne være tryg for, at han ikke kan forulempes med strafferetlig Forfølgning — Undersøgelse, Anklage m. m. — saa længe hans pligtstridige Handlevilje ikke har givet sig Udtryk i ydre Kendsgerninger. Som nedenf. i Kap. V. skal paavises, maa der endvidere af Hensyn til Individets Betryggelse stilles visse Fordringer til Beskaffenheden af de objektive Kendsgerninger, gennem hvilke den forbryderske Vilje har lagt sig for Dagen.

Det kunde da synes naturligt at begynde Fremstillingen af Strafbarhedens almindelige Betingelser med en Undersøgelse enten af, hvad der er (strafbar) Retsbrudsvilje, eller af de Minimumsfordringer, der maa stilles til de Kendsgerninger, hvori denne har faaet sit objektive Udtryk, (Forsøgshandlingen). I systematisk Henseende vilde en saadan Fremgangsmaade dog ikke være heldig. Om end som tidligere bemærket det virkelige eller objektivt truende Retsbrud ikke er Betingelse for Strafbarheden, maa Retsbrudet dog danne Udgangspunktet for enhver Undersøgelse om Strafbarhedens Betingelser. Kun den Vilje, det Sindelag, som, hvis ikke hindrende Omstændigheder træde i Vejen, vil føre til Retsbrud, har Loven Grund til at forbyde; kun den er Retsbrudsvilje. En Bestemmelse af Begrebet Retsbrud er derfor en nødvendig Forudsætning for Bestemmelsen af Retsbrudsviljen. Og uden en Bestemmelse af denne vil atter en Undersøgelse af, gennem hvilke Kendsgerninger den skal have givet sig Udtryk, med andre Ord Bestemmelsen af de objektive Strafbarhedsbetingelsers Lavmaal, svæve i Luften. Dertil kommer, at vor Lovgivning ligesom mange andre positivt har tillagt Retsbrudets virkelige Indtræden en afgørende Betydning for Strafbarheden, idet den ved forsætlige Forbrydelser herpaa

bygger Modsætningen mellem Forsøg og fuldbyrdet Forbrydelse med den dertil svarende Forskel i Strafferammen og ved uagtsomme Forbrydelser overhovedet regelmæssig betinger Strafbarheden af, at Retsforstyrrelsen er indtraadt som Virkning af en retstridig Handling.

Saa vel systematiske Hensyn som den positive Rets Regler vise saaledes hen til Læren om Retsbrudet som den naturlige Forudsætning for Læren om Forbrydelsen i videre Forstand. Ved Retsbrud forstaas her den ved en Persons retstridige Handling bevirkede Retsforstyrrelse[8]. I det følgende ville de enkelte Led i Begrebet Retsbrud blive gjort til Genstand for særskilt Undersøgelse.

§ 21.

Den retstridige Handlings Subjekt.

1. Ligesom Loven kun tillægger Mennesker Rettigheder, saaledes er det kun den menneskelige Handlefrihed, den begrænser. Dyr kunne ikke begaa retstridige Handlinger[1], eller gøres retligt ansvarlige for deres Handlinger

[8] Denne Forstaaelse af Udtrykket „Retsbrud" er i Overensstemmelse med den i vor nyere Retsvidenskab benyttede Sprogbrug. I Tilslutning til samme Sprogbrug benyttes Betegnelsen „retstridig Handling" i det følgende — skøndt denne Begrænsning næppe er naturlig — alene om den mod den gældende Rets Fordringer stridende Handling, som efter menneskelig Dømmeevne i Handlingsøjeblikket maa anses egnet til at bevirke et Retsbrud. Som oftere fremhævet, og som nærmere i Læren om Forsøg vil blive paavist, kunne ogsaa Handlinger, der ikke have den sidste Egenskab være stridende mod den gældende Ret og drage Retshaandhævelsesfølger efter sig (Forberedelseshandlinger, utjenlige Forsøgshandlinger). Som Fællesbetegnelse for alle saadanne i Strid med Retsordenen værende Handlinger er i det foregaaende, jfr. § 18 ved Note 2 flg., benyttet Udtrykket „Retskrænkelse". Mod hele denne Terminologi, der kun af historiske Grunde er bibeholdt, kan der sikkert gøres begrundede Indvendinger.

[1] Jfr. dog angaaende ældre Retsopfattelser bl. a. Günther i Z. XVI S. 445 flg.; Prins: Science pénale S. 118 Note.

eller disses Følger. Men dersom et Menneske ved sin Handling eller Undladelse paa retstridig Maade har medvirket til eller undladt at hindre den af et Dyr tilføjede Skade, er dette Menneske Subjekt for Retskrænkelsen.

Retsbrud og følgelig Forbrydelser kunne dernæst ikke begaas af juridiske Personer og lignende kollektive Enheder[2]. Selv om en Forbrydelse begaas paa en saadan Enheds Vegne (i dens Interesse), er det med Naturnødvendighed altid en eller flere bestemte fysiske Personer, der begaa den retstridige Handling. Naar en vis Retning i den nyere, navnlig tyske Retsvidenskab benægter dette, idet den opfatter den kollektive Enhed som en egen real Personlighed med selvstændig Vilje og Handleevne[3], er dette ikke blot en kunstig, paa en ganske mystisk Personifikation af en upersonlig Retsenhed beroende og derfor teoretisk uholdbar Konstruktion. Det fører særlig gennem de Konsekvenser, som man ud fra denne Lære har villet

---

[2] Ørsted i Ark. f. Rvdsk. III. S. 97 flg.; Scheel: Personret (2. Udg.) S. 752 flg.; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 157 flg.; Goos II. S. 136 flg.; Schweigaard: Commentar I. S. 310; Hagströmer S. 94.

[3] Denne Opfattelse er navnlig med stor Skarpsindighed udviklet af O. Gierke i en Række Skrifter, jfr. bl. a. Die Genossenschaftstheorie und die deutsche Rechtssprechung; Deutsches Privatrecht I. Bd. (i Bindings Systematisches Handb. d. deutschen Reahtswissenschaft) S. 456 flg.; Das deutsche Genossenschaftsrecht I—III. cfr. ogsaa Bamberg: Zur Lehre von der Deliktsfähigkeit der jurist. Pers. S. 31 flg. Af strafferetlige Forfattere have navnlig v. Liszt § 27. II og (tildels) Merkel S. 50—51 sluttet sig til denne Opfattelse, jfr. ogsaa Prins: Science pénale S. 119 flg.; Makarewicz S. 87 flg. Noget betydningsfuldere, selvstændigt Bidrag til Begrundelse af kollektive Enheders Strafbarhed yde disse Forff. dog ikke. Naar særlig v. Liszt § 27. II. henviser til, at ingen anden end Staten selv kan være Subjekt for folkeretlige Delikter, og at dette ogsaa anerkendes i den folkeretlige Retshaandhævelse, maa hertil bemærkes dels, at folkeretlig Retshaandhævelse ikke er Straf, jfr. ovenf. § 1, dels at Folkerettens Regler ikke forudsætte, at Staten som saadan begaar Retsbrud, men alene, at den maa svare til sine Organers — undertiden ogsaa de enkelte Borgeres — Retsbrud.

drage paa Strafferettens Omraade, til Resultater, der komme i aabenbar Strid med den moderne Strafferets Grundsætninger, hvorefter al Straf er betinget af, at Handlingen ikke blot kan henføres til, men ogsaa tilregnes en existerende Person, hvis Karakter gennem Straffen kan paavirkes. Denne ogsaa i dansk Ret anerkendte Grundsætning — jfr. nedf. Kap. III. — maa, idet den udelukker ethvert Strafansvar for andres Handlinger, endvidere føre til, at Straf heller ikke kan paalægges den kollektive Enhed for de af dens Organer (Bestyrelsesmedlemmer, Direktører o. a.) begaaede strafbare Handlinger. Straf for disse Handlinger maa altid paalægges den eller de fysiske Personer, hvem Handlingen kan tilregnes, og kun disse[4]. Bestemmelser, der stride

[4] Jfr. de i Note 2 anf. Forff. samt Hagerup S. 30; Janka: Strafrecht S. 48; Bünger i Z. VIII. S. 573 flg.; Garraud S. 55—56; Garçon S. 47—48. I vor Retspraxis er denne Grundsætning ogsaa i det store og hele fastholdt, jfr. H. R. T. 1902 S. 450; U. f. R. 1886 S. 1020; 1901 S. 973; 1902 A. S. 431; 1903 A. S. 16, cfr. dog H. R. T. 1874 S. 39 (Bøder paalagt „Bestyrelsen" for et Dampskibsselskab). — I nyeste Tid er en mod den her hævdede og af alle ældre Forff. antagne Lære stridende Opfattelse fremsat af A. Hindenburg i U. f. R. 1902 A. S. 412—17. Denne har dog lige saa lidt Støtte i vor Lovgivning som i Praxis; og de almindelige Betragtninger, der anføres til Støtte for samme, ere ikke holdbare. For saa vidt det anføres, at det er anerkendt, at juridiske Personer have Ærerettigheder, og at de da ogsaa maa anses som egnede Subjekter for Straf, maa det ganske bortset fra, hvad der ellers kan indvendes mod denne Slutning, hævdes, at den gaar ud fra en Opfattelse af juridiske Personers „Ærerettigheder", der tager dette Udtryk i en ganske anden bogstavelig og umiddelbar Betydning end selv denne Læres mest yderliggaaende Tilhængere ville godkende, jfr. Goos: Spec. Del I. S. 209 flg., cfr. herved Munch-Petersens vistnok i det hele berettigede Kritik i U. f. R. 1897 S. 442 flg. — Naar det dernæst særlig fremhæves, at det er naturligt, at den juridiske Person, i hvis Interesse en Forbrydelse, f. Ex. en Indsmugling af Varer, har fundet Sted, og som maaske længe har høstet Fordelen heraf, ogsaa bærer Ansvaret derfor f. Ex. ved at Varerne konfiskeres, jfr. i lignende Retning Géminel: De la responsabilité pénale des associations S. 147 flg., maa hertil bemærkes, at Medlemmerne af den kollektive Enhed

Naar der i et Blad er begaaet en Forseelse kunde Tiltale [illegible] rejses, Bladets Indtægter (for Ansvar)

mod det her antagne findes ialtfald næppe i vor nugældende Ret[5]. For saa vidt det maa antages, at den nu ophævede foreløb. L. 13. Aug. 1886 § 7* hjemlede (subsidiært) Strafansvar ogsaa for visse kollektive Enheder (Aktieselskaber o. l.), maatte denne Bestemmelse paa dette Punkt som i andre Retninger erkendes at føre ud over vor Rets almindelige Grundsætninger. Endnu bemærkes, at juridiske Personers og andre kollektive Enheders Strafbarhed, selv om den ikke efter det ovenf. bemærkede maatte anses udelukket, ialtfald i dansk Ret vilde mangle saa at sige al praktisk Betydning. Man har nemlig overalt været enig om, at Livs-, Legems- og Frihedsstraffe her maa være uanvendelige — iøvrigt ret inkonsekvent, da det principielt ikke er mere urimeligt at lade nogen (f. Ex. Aktionærerne) udstaa de af andre forskyldte Frihedsstraffe eller Legemsstraffe end at ramme dem med Formuestraffe for andres Forbrydelser, i hvilke de ikke have Andel[6]. Og da Bøder efter dansk Ret med ganske enkelte Undtagelser ikke kunne inddrives, men, naar Betaling til rette Tid ikke finder Sted, uden videre omsættes til Frihedsstraf, vil ogsaa disses An-

— f. Ex. Aktionærerne — naturligvis ikke skulle nyde Fordel af Selskabsorganernes Retsbrud. Det naturlige Middel herimod er Inddragning (Konfiskation) af hele den saaledes opnaaede Fordel — hvilket er noget andet, snart mere, snart mindre end Konfiskation af det enkelte Vareparti — medens al Straf alene bør ramme den eller de skyldige. Den rette Vej til Løsningen af dette Problem er angiven i norsk Strfl. § 36, jfr. Mot. t. norsk Udk. (1896) S. 44 og 53. Naar Forf. endelig synes at opfatte det nærmest som en Begunstigelse, at de i den juridiske Person interesserede fysiske Personer, kun ere ansvarlige med deres Andel i Selskabsformuen, og derfor hævder, at de ikke kunne beklage sig over et saadant Ansvar, selv om de ingen Andel have i den retstridige Handling, ja endog have protesteret imod den, synes det ganske overset, at al Strafs Forudsætning, en tilregnelig, retstridig Handling, netop mangler her.

[5] Jfr. i det hele Goos II. S. 270 flg.

[6] Jfr. Torp: Straffrihedsgrunde og Strafophørsgrunde S. 101.

vendelse paa kollektive Enheder være udelukket[7]. Der vilde da i det højeste kunne være Tale om overfor dem at anvende Konfiskation o. l. Retstab (f. Ex. Næringsrets Fortabelse), der i et rationelt Straffesystem overhovedet ikke bør anvendes som Straf.

2. Principielt maa det dernæst fastholdes, at ethvert Menneske kan være Subjekt for Retsbrud af enhver Art. Fysiske Tilstande (Sygdom o. l.) kunne faktisk hindre en Person i at begaa visse Retskrænkelser, men kun saa vidt og saa længe Hindringen er faktisk uovervindelig. En anden Sag er det, at en Straffebestemmelse kan være saaledes begrænset, at den kun rammer Personer, der opfylde visse Betingelser. Dette kunde synes at være Tilfældet med et stort Antal Straffebud, der forudsætte en vis Egenskab hos Forbrydelsens Subjekt. I nogle Tilfælde, f. Ex. naar Strfl. §§ 168—76 ret naturligt forudsætte, at Gerningsmanden er en Mand, eller naar § 180 kun taler om Fruentimmer, er det dog klart, at det vilde være en ganske urimelig Bogstavdyrkelse, at bygge en saadan Begrænsning paa de benyttede Udtryk. Disse ere øjensynligt alene valgte med de regelmæssigt forekommende Tilfælde for Øje, medens det vilde savne enhver fornuftig Grund at fritage Personer af andet Køn end det særlig nævnte for Straf, naar de efter almindelige Regler vilde være ansvarlige som Gerningsmænd eller Meddelagtige. I en Række andre Straffebud er Forholdet imidlertid det, at Anvendelsen af Straf overhovedet eller af en særlig (navnlig højere) Strafferamme er betinget af, at Pligter ifølge et særligt Retsforhold krænkes[8]. Om disse Straffebestemmelser kun ere anven-

[7] Naar Hindenburg anf. St. S. 416 mener, at Bestyrelsen maa kunne dømmes til under daglig Mulkt at betale Bøden af Selskabets Kasse, savner dette enhver Hjemmel i vor Ret; ellers maatte denne Vej ogsaa kunne benyttes overfor Enkeltmand, der er dømt til Bøder.

[8] Som Exempler herpaa kunne bl. a. nævnes Strfl. §§ 75, 76, 2. St., 78, 79—81, 111, 159, 160, 166, 167, 183, 191, 192, 194, 195, 197,

delige paa den, der staar i dette Retsforhold, eller ogsaa paa andre, har længe været omtvistet; og denne Tvivl er for saa vidt forklarlig, som der er Mulighed for forskellige Opfattelser af de paagældende Bestemmelsers Formaal. Det kan tænkes, at den særlige Straffebestemmelse alene vil ramme den, der staar i det særlige Forhold, idet den udelukkende tager Hensyn til det subjektivt særligt graverende i, at en Person gør Brud paa de ham som Slægtning, Ægtefælle, Statsborger, osv. paahvilende, særlige Pligter[9]. Det kan omvendt lige saa vel være Meningen gennem Straffebestemmelsen at skabe et særligt Værn for et vist Retsforhold (Ægteskab, Slægtskab, Statsborgerforhold o. l.). At Loven udtrykkelig kun omtaler det Tilfælde, at Forbrydelsen begaas af en Person, der selv staar i dette Retsforhold, er i og for sig intet Bevis for, at den godkender den førstnævnte Opfattelse. Det kan og vil ialtfald ofte være en ganske naturlig denominatio o potiori.

I den videnskabelige Diskussion herom rettes Spørgsmaalet i Reglen paa, om en udenfor det særlige Forhold staaende Person kan straffes for Meddelagtighed i disse Forbrydelser[10]. Dette besvares af nogle benægtende, af de fleste, navnlig nyere Forfattere bekræftende[11]. Med Rette

201, 202, 252 og 253 (tildels), 258, 260—63, samt udenfor Straffeloven en Række Lovbud, der alene nævne Jorddrotter, Grundejere, Næringsdrivende o. l. som Subjekter for Retskrænkelsen.

[9] Omvendt kan det ogsaa tænkes, at det særlige Forhold, hvori den handlende staar, kan være en rent subjektiv Undskyldningsgrund, der ikke kan komme andre tilgode. Saaledes maa Sagen utvivlsomt opfattes i det i Strfl. § 192 omhandlede Tilfælde, jfr. ogsaa H. R. T. 1884 S. 410; 1889 S. 276.

[10] Schweigaard: Commentar I. S. 182 flg., 197; Köstlin: System des deutschen Strafrechts S. 285; jfr. herved Garraud S. 365—66; v. Liszt § 53. I.

[11] Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 50—57, 85; Berner: Theilnahme S. 207 flg.; Merkel S. 148. 8; Forsman S. 123—37, 162—70. Ganske principløst synes det Standpunkt, der vil have det særlige Straffebud anvendt, hvor dette er en Betingelse for Strafbar-

er det imidlertid af forskellige Forfattere[12] fremhævet, at Spørgsmaalet ikke kan begrænses til at angaa Meddelagtighed, men ogsaa vedrører Personer, der efter alle Opfattelser anses som Gerningsmænd. Spørgsmaalet er ganske i Almindelighed dette, om de af saadanne Lovbud følgende Pligter kun paahvile dem, der staa i det særlige Forhold, eller ogsaa andre. Antages det sidste, er det indlysende, at det vilde være ganske urimeligt at anvende Straffebestemmelsen f. Ex. paa den udenfor Forholdet staaende, der har anstiftet en tilregnelig, i det særlige Forhold staaende Person til at krænke dette, men ikke paa den, der har forledt en Sindssyg eller et Barn hertil, og som altsaa efter den almindelige Opfattelse, jfr. nedf. § 49. V, er Gerningsmand. Gaar man omvendt ud fra, at de særlige Pligter kun paahvile den, der staar i det paagældende Forhold, at altsaa Straffebudet ogsaa realiter kun angaar ham, maa det antages, at det ikke blot er uanvendeligt paa de nævnte middelbare Gerningsmænd, men ogsaa paa de saakaldte Meddelagtige. Selv den Lære, der sætter den Meddelagtiges Strafbarhed i et rent akcessorisk Forhold til Gerningsmandens, kan meget vel antage dette; thi ifølge Udgangspunktet maa Forholdet da opfattes saaledes, at Loven ikke anerkender Existensen af et særligt (objektivt) Retsforhold, som værnes ved Straffebestemmelsen, men betragter det at være i det særlige Forhold som en rent subjektiv Strafbarhedsbetingelse eller Strafforhøjelsesgrund; og at disse sidste ikke finde Anvendelse paa den Meddelagtige, naar de ikke foreligge for hans Vedkommende, anerkendes af alle, jfr. herom nedf. § 49 IV.

I hvilket Omfang de i vor Ret forekommende Lovbestemmelser, der betinge Anvendelsen af Straf eller dog

heden, men ikke, hvor det kun medfører Anvendelsen af en særlig Strafferamme, jfr. tysk Strfl. § 50; Berner: Lehrbuch S. 201—2; v. Liszt § 53.

[12] Jfr. navnlig Goos II. S. 141 flg.; Getz: Delagtighed S. 10 flg.; Kohler: Studien I. S. 131.

en bestemt Strafferamme af, at den handlende staar i et særligt Forhold til den krænkede Person eller det krænkede Retsgode, maa opfattes som Udtryk for, at et særligt Retsforhold eller et ved dette bestemt særligt Retsgode er Retskrænkelsens Genstand — at altsaa ikke bestemte personlige Egenskaber hos Forbryderen, men det objektive Retsbruds specifike Karakter er det, som betinger det givne Straffebuds Anvendelse — er ikke positivt afgjort. At de af Loven benyttede Udtryk kun omfatte selve den i det særlige Forhold staaende Person, kan som ovenf. bemærket ikke i og for sig være afgørende. Da de særlige Retsforhold naturligvis hyppigst krænkes af Personer, der selv staa i disse, kan Lovens Udtryksmaade opfattes som en ganske nærliggende denominatio a potiori, noget hvorpaa vor Straffelovgivning frembyder mange andre Exempler[13]. Og nogen anden almindelig Afgørelse af Spørgsmaalet findes ikke i vor Ret. Ganske vist synes det i Motiverne til Straffeloven[14] nærmest forudsat, at der ikke kan tales om egentlig Medskyld i Forbrydelser, „for saa vidt det forbryderske i Gerningen begrundes i og ved de særlige Forhold, hvori Gerningsmanden staar". Men noget positivt Udtryk i selve Straffeloven, har denne ikke nærmere motiverede Opfattelse ikke faaet. Den kan saaledes navnlig ikke støttes paa, at Strfl. § 193 undtagelsesvis fremhæver, at ogsaa andre end Moderen kunne være Gerningsmænd til en Fosterfordrivelse, idet dette tilstrækkeligt forklares ved den Forskel i Strafferammen, som gøres i § 193 2. og 3. St. Og de enkelte Bidrag[15], som Straffeloven iøvrigt giver til Spørgsmaalets Besvarelse[16], have ligeledes alle en særlig Forklaring, der

[13] Jfr. Goos II. S. 147—48.

[14] Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 167—68.

[15] Jfr. angaaende Strfl. §§ 140 og 183 Goos II. S. 145—46.

[16] Et begrænset Bidrag til Spørgsmaalets Besvarelse give f. Ex. Straffebudene angaaende de Forbrydelser, der med Nødvendighed forudsætte fleres Medvirken (concursus necessarius), jfr. f. Ex. Modsætningen mellem Strfl. § 159 og § 160. 2. og 3. Pkt., hvorom nær-

udelukker enhver almindelig Modsætnings- eller Følgeslutning. Under denne Lovgivningens Taushed maa det Spørgsmaal, om de heromhandlede Bestemmelser tilsigte at værne et særligt Retsgode eller at fremhæve en rent personlig for Strafbarheden afgørende Omstændighed, besvares særskilt for hvert enkelt af de paagældende specielle Straffebud, idet det forudsætter en nøje Prøvelse af dettes Formaal, der naturligst finder Sted i Forbindelse med den øvrige Fremstilling af Lovbudets Indhold i Strafferettens specielle Del. Det kan nemlig ikke siges, at den ene eller den anden af de nævnte Ordninger for alle Tilfælde saa ubetinget bør foretrækkes, at den under Lovgivningens Taushed kan antages at være underforstaaet som almengyldig Regel[17]. Medens det vel hyppigst maa antages, at Lovens Formaal er at værne det særlige Retsforhold mod Angreb uden Hensyn til, af hvem Angrebet foretages, stiller Sagen sig i nogle Tilfælde ialtfald saa tvivlsom, at det er betænkeligt at give Reglen det videre Indhold[18].

mere nedf. i Kap. VI. Ligesom de paagældende Bestemmelser dog end ikke for deres Vedkommende besvare det her foreliggende Spørgsmaal i sin Helhed, saaledes har Lovens direkte eller indirekte Tilkendegivelse om den nødvendigt medvirkendes Strafbarhed sin naturlige Forklaring i disse Forholds Særegenhed.

[17] Jfr. dog Goos II. S. 143 flg.; mindre bestemt Getz: Delagtighed S. 15 flg. Jfr. iøvrigt angaaende dette Spørgsmaal bl. a. Forsman S. 125 flg.; Glaser: Gesammelte kleinere Schriften I. S. 170 flg.; v. Buri: Theilnahme S. 12 flg.; Geyer i H. H. II. S. 366—68: Kohler: Studien I. S. 133 flg. samt særlig med Hensyn til Strfl. § 263 Munch-Petersen i U. f. R. 1898 S. 196—97.

[18] Af Straffelovens rent negative Stilling til Spørgsmaalet følger, at dette ved hver enkelt Forbrydelse maa besvares under et for alle medvirkende, der staa indenfor det særlige Forhold, (her bortses fra de særlige Regler, der gælde ved concursus necessarius), skøndt der sikkert i mange Tilfælde kunde være Grund til at gøre Forskel efter Beskaffenheden af den ydede Medvirken. En praktisk tilfredsstillende Ordning forudsætter bl. a. af denne Grund, at Loven gennem sin Affattelse positivt afgør Spørgsmaalet i hvert enkelt Tilfælde. Et interessant og ialtfald i teknisk Henseende vistnok uangribeligt Forsøg

Med Hensyn til vor Retspraxis bemærkes, at den selvfølgelig ikke har kunnet fastslaa nogen almindelig for alle de her omhandlede Tilfælde fælles Regel, men at den i ret vid Udstrækning har fortolket de paagældende Lovbud ud fra den Forudsætning, at de tilsigte at skabe et almindeligt Værn for visse særlige Retsforhold uden Hensyn til, af hvem disse krænkes. Det er saaledes antaget, at Strfl. §§ 260 og 261[19] ere anvendelige ogsaa paa andre, der medvirke til, at Fallenten paa de der omhandlede Maader krænker Kreditorernes Ret til Konkursmassen[20], ligeledes, at Ikke-Embedsmænd kunne straffes for Meddelagtighed i (ialtfald visse) Embedsforbrydelser[21] samt at extranei kunne straffes for Meddelagtighed i Blodskam[22]. Derimod synes Domstolene at ville følge en modsat Regel ved den i Strfl. § 191 omhandlede Forbrydelse[23], og det samme maa da selvfølgelig gælde ved Strfl. §§ 201 og 202.

Hvad særlig angaar civile Personers Medvirken til Brud paa militære Pligter, mærkes Straffebestemmelserne i Strfl. § 77 og tildels § 74 (for saa vidt angaar Forledelse af det tjenstgørende Mandskab til Oprør, til Overgang til Fjenden eller til at forlade en betroet Post). Fra disse Bestemmelser kan i og for sig næppe sluttes modsætningsvis, at Civiles Medvirken til andre militære Forseelser

paa en saadan detailleret legislativ Løsning af Spørgsmaalet frembyder den norske Straffelov 22. Maj 1902, jfr. herom navnlig Getz i Bulletin V. S. 356—61.

[19] Dersom man vil henregne Strfl. §§ 252 og 253, for saa vidt de handle om Fragaaelse eller Tilegnelse af betroet Gods, til den her omhandlede Kreds af Bestemmelser, bemærkes, at den Sætning, at andre end Modtageren selv kunne straffes efter disse Bestemmelser, er fastslaaet i et stort Antal Domme.

[20] Jfr. bl. a. H. R. T. 1871 S. 91; 1877 S. 51; 1878 S. 230; 1882 S. 533, 849; 1884 S. 152; 1887 S. 643; 1890 S. 345, 479; 1891 S. 70, jfr. nærmere nedf. i Kap. VI.

[21] H. R. T. 1891 S. 279.

[22] H. R. T. 1884 S. 324.

[23] H. R. T. 1867 S. 67; 1872 S. 114.

er straffri, da det af Straffelovens Motiver[24] synes at fremgaa, at det ikke er ud fra dette Synspunkt, at disse og kun disse Tilfælde ere omtalte i Straffeloven, men at de i disse Paragraffer nævnte Forhold ere betragtede som selvstændige Forbrydelser mod Statens Sikkerhed og Selvstændighed. Derimod synes Bestemmelsen i Strfl. f. Krigsm. § 4, hvorefter „Andre Personer (end de i §§ 1—3 nævnte), som ikke høre til Rigets væbnede Magt, anses efter militære Straffelove, naar de i Krigstid paa nogen af Krigsmagten besat eller behersket Strækning udenfor Rigets Grænser eller Søterritorium ...... forføre nogen af Krigsmagten til Forræderi, Rømning, Oprør eller Ulydighed, eller paa anden Maade deltage i ommeldte Forbrydelser" ..... at drage en fast Grænse for, i hvilke Tilfælde civile Personer kunne straffes for Medvirken til militære Forbrydelser; thi § 4 nævner jo netop ved Siden af enkelte af civile Personer foretagne selvstændige Forbrydelser mod Krigsmagten (Spioneri m. m.) en Række fremtrædende Tilfælde af Civiles Medvirken til militære Personers Forbrydelser og angiver Betingelserne for at straffe dem herfor paa en Maade, der maa anses udtømmende. Og at dette netop er Meningen, fremgaar af Lovens Forarbejder. I det første af A. W. Scheel udarbejdede Udkast (1849) siges det udtrykkeligt, at civile Personer kun under de nævnte Betingelser anses efter de militære Straffelove. I de senere Udkast saa vel som i Loven er Ordet „kun" vel udeladt, men det siges i Motiverne[25] saa vel til det i 1870 som til det i 1876—77 af Regeringen forelagte Forslag, at „her omhandles, i hvilke Tilfælde undtagelsesvis Personer, der ikke høre til den danske Krigsmagt, kunne blive at straffe efter de danske militære Love" og det tilføjes senere, at Bestemmelsen anvendt paa saadant Forhold i Indlandet tildels vilde komme

[24] Motiver til Udk. t. Strfl. S. 121.

[25] Jfr. ogsaa herved Motiver til Udkast til Straffelov for den danske Krigsmagt (af A. W. Scheel 1850) S. 6—7.

i Strid med Straffelovens §§ 74 og 77 og ikke synes nødvendig. Det maa derfor antages, at udenfor de i Strfl. f. Krigsm. § 4 nævnte Tilfælde kunne civile Personer kun straffes for Medvirken til rene militære Forbrydelser, hvor dette særlig er hjemlet i den borgerlige Lovgivning, og ved Medvirken til de saakaldte blandede Militærforbrydelser kun for den deri indeholdte borgerlige Forbrydelse[26]. I Praxis er dette dog ikke overholdt[27].

§ 22.

Den retstridige Handlings Objekt.

Retstridig er den Handling, der overskrider de Grænser for Handlefriheden, som Retsordenen drager af Hensyn til Goder, som Retsordenen overhovedet beskytter og derved anerkender som Rettigheder. Retsbrudets første Forudsætning er derfor, at det Gode, der angribes, overhovedet nyder Retsbeskyttelse. Det Spørgsmaal, hvilke Arter af Goder Retsordenen saaledes værner, er det ikke Strafferettens Opgave at besvare i sin Almindelighed. Kun for saa vidt dette Spørgsmaal ikke findes besvaret i andre Dele af Retssystemet, fordi dets praktiske Betydning væsentlig knytter sig til det paagældende Godes strafferetlige Beskyttelse, er der for Strafferetten Anledning til at optage det, men dette sker da naturligst ved Fremstillingen af de enkelte Forbrydelser, hvor det ligeledes bliver at paavise, paa

[26] Saaledes ogsaa tidligere Goos II. S. 154, jfr. derimod Nord. Strafferet I. S. 21—22.

[27] Jfr. U. f. R. 1885 S. 1065 og 1886 S. 999, der straffede efter Strfl. § 52(!) sammenholdt med henholdsvis § 183 og §§ 158 og 120 i Strfl. f. Krigsmagten. Hvis den i disse Domme hævdede Opfattelse var rigtig, maatte iøvrigt Reglen i Strfl. § 77, der er strængere end de tilsvarende Regler i Strfl. f. Krigsm. Kap. V, være ophævet ved denne, men at dette netop ikke var Meningen, fremgaar af det ovenf ved Note 25 bemærkede.

hvilke Omraader Straf benyttes som Middel til Hævdelse af Retsgoder, jfr. herved det ovenf. i § 18 bemærkede.

I Strafferettens almindelige Del er der kun Anledning til at behandle saadanne herhen hørende Spørgsmaal, som frembyde en for Strafferetten særegen Interesse, og angaaende hvilke ialtfald tildels visse almindelige Grundsætninger kunne opstilles. Dette er Tilfældet med det Spørgsmaal, om Retsbeskyttelsen for visse Goder kun tilkommer en begrænset Kreds af Retssubjekter samt om den kan bortfalde paa Grund af den berettigedes Forhold. Om de herved fremkomne Begrænsninger i de retsbeskyttede Goders Tal bemærkes følgende:

1. Som undtagelsesfri Regel kan i dansk Ret opstilles, at en Persons Krænkelse af egne Retsgoder ikke er retstridig som saadan. Dette gælder uden Hensyn til det angrebne Godes Art, altsaa selv om det hører til dem, der i Reglen betegnes som absolute[1]. Naar Loven undertiden hjemler Straf for Handlinger, der synes i første Linie rettede mod den handlende selv, er det netop ikke Krænkelsen af det egne Retsgode, men den derved bevirkede Krænkelse af et fremmed Retsgode[2], der gør Handlingen retstridig og strafbar[3].

2. Medens vor Ret ikke kender nogen almindelig Fortabelse af Retsbeskyttelsen for alle eller visse Arter af

---

[1] Jfr. at D. L. 6—6—21 og ligeledes 2—10—4, for saa vidt angaar Selvmordere, ere ophævede ved Strfl. § 308.

[2] Saaledes i det i Strfl. § 78 omhandlede Tilfælde Krænkelsen af Værnepligten, i de i Strfl. § 280 jfr. § 282. 2. St samt § 281 nævnte Tilfælde (egne Genstande) henholdsvis den fremkaldte Fare for andres Liv eller den tilsigtede Krænkelse af andres Retsgoder osv., jfr. herved L. Nr. 74. 7. April 1899 § 10.

[3] For saa vidt Hensynet til at sikre Personen mod Følgerne af hans mod hans egne Goder rettede Handlinger kan føre til Tvangsforholdsregler mod ham (Tvangsindlæggelse af Sindssyge o. l.), er dette rene Forsorgsforanstaltninger, der, naar de træffes af Hensyn til den paagældendes eget Vel, overhovedet ikke have Karakteren af Retshaandhævelse.

Goder (Fredløshed, Æreløshed o. l.), er det et tildels omtvistet Spørgsmaal, om og i hvilket Omfang den berettigede kan give Afkald paa Retsbeskyttelsen for et Retsgode, saaledes at andres imod dette Gode rettede Angreb derved ophøre at være retstridige.

Nogen almindelig Regel herom indeholder vor Ret ikke. Derimod give en Række Lovbud Bidrag til Besvarelsen af dette Spørgsmaal for enkelte Tilfælde. Af disse kunne tildels mere almindelige Slutninger udledes. Saa langt disse række, maa de være bestemmende for Spørgsmaalets Besvarelse, selv om de Resultater, hvortil man herved føres, ikke i det enkelte maatte stemme med, hvad Sagens Natur tilsiger. Af disse Lovbud fremgaar det nu klart, at Sætningen: „volenti von fit injuria“, der iøvrigt næppe er gjennemført i nogen Retsforfatning, ikke i al Almindelighed er godkendt i dansk Ret.

Det er en Selvfølge, at Samtykke til Krænkelse af et Retsgode, afgivet af den, hvem Skaden umiddelbart rammer, ikke ophæver Retstridigheden og i Reglen heller ikke vil medføre Straffrihed, naar Handlingen tillige rammer andre retsbeskyttede Interesser[4]. Exempel herpaa frembyde bl. a. de almenfarlige Forbrydelser. Ved den vigtigste af disse, Brandstiftelse, den eneste, ved hvilken Samtykkets Betydning omtales, træder dette Hensyn kun klart frem ved den først nævnte af de i §§ 280 og 282 2. St. omhandlede, kvalificerede Former, medens Straffeloven i de andre i § 280 samt de i §§ 281 og 282 1. St. omhandlede Tilfælde i Konsekvens med sin hele Behandling af denne Forbrydelse ikke lader den muligvis opstaaende Almenfare være nok til at frakende Samtykket Betydning, men kræver andre Betingelser for Strafbarheden. Ved de andre almenfarlige Forbrydelser maa det Spørgsmaal, om Strafbarheden berøres af, at den, hvis Genstande umiddelbart beskadiges

[4] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 119—20; Goos: Nord. Strafferet S. 106; Alm. Retslære I. S. 250—51.

eller tilintetgøres, har samtykket heri, ogsaa tildels besvares forskelligt efter de enkelte Lovbuds Bestemmelse af, hvori Forbrydelsen bestaar[5]. — Som andre Exempler kunne nævnes saadanne Forbrydelser, der ikke blot krænke Enkeltmands Retsgoder, men tillige indeholde Brud paa særlige Pligter mod det offentlige. Derfor blive de i Strfl.'s §§ 145 flg nævnte Handlinger ikke straffri, fordi den, til Skade for hvem falsk Ed o. l. aflægges, har samtykket heri; Strfl. § 179 bliver at anvende, selv om den, hvis Familiestand herved forrykkes, giver sit Samtykke dertil; Strfl. § 78 rammer den, der forsætlig gør den værnepligtige uskikket til Krigstjeneste, selv om det sker efter dennes eget Ønske o. s. v.

Endvidere maa Samtykket være uden Betydning i saadanne Tilfælde, hvor Retsordenen netop gennem Straffebestemmelsen vil beskytte den skadelidende mod Følgerne af, at han i Ubetænksomhed eller under økonomisk Tryk o. l. samtykker i Retskrænkelsen. Hovedexemplet herpaa er Aagerforbrydelsen. Iøvrigt kunne nævnes visse Krænkelser af Fæstelovgivningen[6] o. l.

Endelig er det i Strfl. § 196 1. St. udtrykkelig udtalt, at forsætligt Manddrab ikke ophører at være strafbart, selv om det foretages efter den dræbtes bestemte Begæring, om end dette medfører en meget betydelig Strafnedsættelse. Saa meget mindre kan det blotte Samtykke til Drabet medføre Straffrihed; det giver end ikke Hjemmel til at nedsætte Straffen under det i § 186 angivne Minimum. For Legemsbeskadigelser foretagne med den krænkedes Samtykke haves derimod ingen saadan positiv Afgørelse. Navnlig kan det ikke af Bestemmelserne om Duel i Strfl. §§ 208 og 209 udledes, at Straffrihed her er udelukket, da Duelforbrydelsen, saaledes som den fremtræder i dansk Ret,

[5] Jfr. herom Goos: Spec. Del I. S. 618 flg.

[6] Jfr. f. Ex. Fr. 9. Febr. 1820 § 2, forsaavidt den foreskriver Overleverelse ved Synsforretning.

ved Siden af det heri liggende Angreb paa Personen tillige maa anses som et retstridigt Indgreb i den Staten forbeholdte Retshaandhævelse[7].

Omvendt fremgaar det af Straffelovens Bestemmelser om Frihedskrænkelser, at saadanne Forbrydelser, der bestaa i, at en Person tvinges til at gøre eller undlade noget, kun kunne foreligge, naar den paagældende ikke har samtykket i Tvangens Anvendelse. At saadanne Handlinger foretages med Samtykke, er om end meget upraktisk, dog ikke begrebsmæssig udelukket, jfr. f. Ex. at to Personer vædde om, hvorvidt den ene er stærk nok til at binde, indespærre eller med Magt bortføre den anden, naar denne gør al mulig Modstand, eller at en Kvinde siger: Du maa voldtage mig, hvis Du kan overvinde min Modstand[8]. Uagtet Ordene i de paagældende Straffebud i og for sig kunne omfatte saadanne Tilfælde[9], ligger det dog saa vel efter de brugte Udtryk som efter disse Straffebuds Formaal nærmest stadig at underforstaa, at Tvangen finder Sted mod den paagældendes Vilje. Af det anførte kan dog kun udledes, at det Samtykke, der fastholdes, betager Handlingen dens Strafbarhed, men intet om, at et engang givet Samtykke skulde være bindende trods senere Tilbagekaldelse. Af Strfl. § 193. 2. St. sammenholdt med 1. og 3. St. fremgaar det dernæst, at den Krænkelse af Moderens Ret til Barnet, som foreligger, naar en anden end hun dræber Fosteret, bortfalder, naar Moderen har samtykket heri.

Dernæst antages det ofte, at Spørgsmaalet om Samtykkets Betydning er positivt afgjort overalt, hvor Strafbarheden er betinget af privat Paatale eller Begæring om Paatale, idet man deri ser et Udtryk for, at Loven tillægger den private fri Dispositionsret over det paagældende Gode, og opfatter Samtykket som gyldig Renunciation paa Paa-

[7] Jfr Goos: Spec. Del III. S. 80 flg.
[8] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 121.
[9] Jfr. bl. a. Strfl. §§ 168, 210, 211, 243.

talen[10]. Rigtigt er det nu vel, at den nævnte Ordning af Paatalen i Reglen vil være Udtryk for, at den private har fuld Raadighed over Retsgodet, og at derfor Formodningen paa Forhaand maa være for, at Samtykket ophæver Handlingens Retstridighed[11]. Men sikker er en saadan Slutning ingenlunde; og navnlig kan det ikke af Paatalereglerne udledes, at et ud i Fremtiden bindende Samtykke til Retskrænkelsen kan gives. Grunden til, at der er givet den private Indflydelse paa Paatalen, behøver nemlig ikke eller dog ikke alene at være, at det paagældende Retsgode hører til dem, over hvilke han ifølge Lovgivningens Opfattelse frit bør kunne disponere, men kan ogsaa være den, at strafferetlig Forfølgning mod eller uden den krænkedes Vilje bør være udelukket, fordi den let kan forøge det den krænkede tilføjede Onde eller vanskeliggøre en Forsoning, som kan være ønskelig o. l., jfr. som Exempel herpaa Strfl. §§ 159[12], 174.

Endnu mindre kan deraf, at Paatalen for en given Forbrydelse er ubetinget offentlig, sluttes, at Samtykke ikke kan betage Handlingen dens Retstridighed. For saa vidt det angrebne Gode er et saadant, der frit kan overdrages til andre, hvilket navnlig gælder om Formuegoderne, maa det antages, at der ogsaa kan gives Afkald paa Retsbeskyttelsen og det endog med bindende Virkning ud i Fremtiden. Derfor maa Samtykket udelukke Strafbarheden ved alle Berigelsesforbrydelser, ialtfald for saa vidt der ikke i det dertil benyttede Middel ligger en Krænkelse af andre Retsgoder. Det samme maa gælde om andre Indgreb i Formuegoder. Udenfor disse Tilfælde kan Spørgsmaalet frembyde megen Tvivl. Formodningen maa nærmest være for, at ialtfald det i Handlingens Øjeblik foreliggende Samtykke maa ophæve Retstridigheden, hvor det angrebne Retsgode

[10] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 119; Binding: Handb. I. S. 726.

[11] Goos: Nord. Strafferet. I. S. 106; Schweigaard: Commentar I. S. 314—15; Merkel S. 169—70.

[12] Jfr. herved U. f. R. 1903. A. S. 726.

ikke er af saadan Vigtighed, at Personens Velfærd afhænger af dets Bevaring. I Overensstemmelse hermed antages det sædvanligt, at f. Ex. Beskyttelsen for Æreretten vel ikke kan opgives med bindende Virkning for Fremtiden, men at det i Handlingens Øjeblik foreliggende Samtykke ophæver dens Retstridighed[13]. Det samme maa antages med Hensyn til Angreb paa andre retsbeskyttede Følelser, f. Ex. Blufærdighedsfølelsen[14], Pietetsfølelsen, den religiøse Følelse, alt forudsat, at Handlingen ikke tillige krænker andre, f. Ex. vækker offentlig Forargelse. En lignende Betydning er man i Reglen enig om at tillægge Samtykket ved de i Strfl. §§ 200—203 omhandlede mindre grove Legemsangreb. De grove Legemsfornærmelser, som omhandles i Strfl. § 204, er man derimod i Reglen nærmest tilbøjelig til at anse som retstridige og strafbare uden Hensyn til et foreliggende Samtykke[15]. At dette stemmer med Sagens Natur, kan næppe betvivles. Hvor Skadetilføjelsen saaledes som her sætter den angrebnes Velfærd paa Spil, har Retsordenen god Grund til at sætte hans Samtykke ud af Betragtning. Og vor Lovgivning kan næppe antages at nøde til at antage et andet Resultat. At Straffeloven kun ved den groveste Form af Legemsangreb, Manddrab, udtaler, at Samtykke ikke ophæver Retstridigheden, og endda her under visse nærmere Betingelser hjemler en meget betydelig Strafnedsættelse, jfr. Strfl. § 196. 1. St., kunde ganske vist synes at tyde paa, at Samtykket ved alle andre Angreb paa Legemet medfører Straffrihed. Og en Bestyrkelse heraf kunde man dernæst mene at finde i Strfl. § 208. Naar

[13] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 119; Goos: Nord. Strafferet I. S. 106—7, Spec. Del I. S. 227 med Note 29; Binding: Handb. I. S. 725—26.

[14] Jfr. Goos: Spec. Del I. S. 304 og de der anf. Domme.

[15] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 122; Goos: Spec. Del I. S. 125, jfr. angaaende tysk Ret v. Liszt § 88. III; Merkel: S. 170; herimod Binding: Handb. I. S. 722—24; Kronecker i Gerichtssaal 36 Bd. S. 219 flg.

Straffen her, hvor Samtykket dog er af en rent eventuel og betinget Karakter, og hvor tillige et Retsbrud mod det offentlige foreligger, kan gaa ned til 3 Maaneders simpelt Fængsel, kunde det synes at ligge nær, at Straffen ellers, naar et ubetinget Samtykke foreligger, helt maa bortfalde. Da denne lave Strafferamme, der i sin Helhed er lavere end den i Strfl. § 196. 1. St. foreskrevne, imidlertid ogsaa gælder, hvor nogen i Duel dræber en anden, kan næppe noget udledes heraf. Overhovedet ere Bestemmelserne om Duel saa særlige, at der ikke herfra kan drages nogen Slutning hverken i den ene eller den anden Retning. Og den ovenfor berørte Modsætningsslutning fra Strfl. § 196. 1. St. maa ogsaa erkendes at være meget usikker[16]. En lignende Tvivl kan iøvrigt rejses med Hensyn til enkelte andre Forbrydelser, særlig de i Strfl. §§ 197 og 199. 1. Pkt. omhandlede.

Et tildels tvivlsomt Spørgsmaal er det endnu, hvilke Fordringer der maa stilles til Samtykket, for at dette kan have den ovenfor angivne Virkning. Det synes temmelig indlysende, at et af en personlig utilregnelig Person afgivet Samtykke maa være uden Betydning[17]. Om en tilstedeværende Vildfarelse hos den, der har givet Samtykket, betager dette Evnen til at ophæve Handlingens Retstridighed, maa bero paa, om det saaledes urigtigt antagne maa anses som en bestemt Forudsætning for Samtykket. I begge de nævnte Tilfælde vil iøvrigt det til Strafbarheden fornødne Forsæt hos den handlende mangle, naar han har været uvidende om den Omstændighed, der betager Samtykket

[16] Endnu mindre berettiget synes det dog at være med Justm. Skr. 10. Juni 1887 at ville af Strfl. § 196 udlede en almindelig Grundsætning om, at Samtykke er uden Betydning ved Krænkelse af vigtige Retsgoder.

[17] v. Liszt § 35 IV.; Merkel S. 167; U. f. R. 1894 S. 776; herimod tildels Goos: Spec. Del I. S. 123.

dets Betydning[18]. Tilsvarende Bemærkninger gælde om det ved Tvang fremkaldte Samtykke. Særlig tvivlsomt er det, hvilken Grad af Modenhed der maa fordres hos den samtykkende. At visse Fordringer i denne Henseende maa stilles, kan ikke betvivles; et Samtykke af et Barn, der ikke kan bedømme Betydningen af, at det paagældende Retsgode krænkes, kan ikke være nok. Herom hersker vistnok Enighed[19]. Paa den anden Side er det meget tvivlsomt, om det maa kræves, at den samtykkende er henholdsvis personlig myndig (ved Angreb paa Person o. l.) eller fuldmyndig (ved Angreb paa Formuegoder). Medens man vel nok maa stille denne Fordring til et Samtykke, der skal være bindende ud i Fremtiden — for saa vidt et saadant efter Godets Natur overhovedet kan gives — idet der her forudsættes at foreligge en definitiv Opgivelse af Retsbeskyttelsen, der maa være undergivet samme Regler som andre Dispositioner over Retsgodet, vil man næppe stille saa store Fordringer for, at det i Handlingens Øjeblik foreliggende Samtykke skal kunne medføre Straffrihed[20]. At man ikke derpaa kan overføre de Regler, der gælde om egentlige Dispositioner over Retsgodet, fremgaar allerede deraf, at alle ere enige om, at Samtykket kan ophæve Retstridigheden ogsaa ved Angreb paa Goder, der slet ikke ere overdragelige. Og ligesom man ikke vil anse det for strafbart at modtage og forbruge en Gave fra en ikke fuldmyndig Person, naar denne dog er saa udviklet, at han er sig Handlingens Betydning bevidst, uagtet Gaven som Formuedisposition betragtet er ugyldig, saaledes vil man sikkert

---

[18] Ligeledes, naar Samtykke vel ikke er givet, men med Grund antaget, jfr. H. R. T. 1895 S. 725.

[19] H. R. T. 1889 S. 14. (Straf efter § 204 for en en 7 Aar gammel Dreng med dennes Samtykke tilføjet Legemsbeskadigelse.), jfr. m. H. t. Strfl. § 185 Goos: Spec. Del I. S. 304—5 og de der anf. Domme.

[20] Jfr. ogsaa Goos: Spec. Del I. S. 123.

finde det unaturligt under samme Forudsætning at straffe den, der tilegner sig en Ting med Ejerens Samtykke. Hvor Loven ikke positivt har afgjort Spørgsmaalet ved at erklære Handlingen for strafbar, naar den foretages mod Personer under en vis Alder[21], maa det derfor vistnok antages, at det paa Handlingens Tid foreliggende Samtykke faar Virkning, naar den, der afgiver det, har naaet en saadan Udviklingsgrad, at han maa antages at have klar Bevidsthed om Handlingens Betydning for ham, selv om han ikke maatte være myndig. Forholdet er da det, at Loven, om den end ikke betragter den paagældende Ret som endelig bortfalden, anerkender, at Samtykket betager den skete Krænkelse af Retsgodet dens retstridige Karakter, fordi der ikke er Grund til at give Retsbeskyttelsen mod den berettigedes Vilje[22].

3. Endnu er der Grund til her at rejse det allerede ovenf. i § 9. I. 1. berørte Spørgsmaal, i hvilket Omfang vor Lovgivning af egoistiske Statshensyn eller rent praktiske Hensigtsmæssighedsgrunde har draget nationale eller territoriale Grænser for Kredsen af de Retssubjekter, hvis Goder her i Landet nyde Retsbeskyttelse.

At en saadan Begrænsning ikke gælder med Hensyn til alle eller blot det store Flertal af Rettigheder, er almindelig anerkendt. Allerede nu har enhver saadan Begrænsning Undtagelsens Karakter, for hvilken særlige Grunde maa paavises; og som i § 9 Note 8 fremhævet gør der sig i Nutiden en Tendens gældende til at indsnævre Kredsen af disse Forhold. I det følgende vil dansk Rets Stilling til dette Spørgsmaal blive belyst i sine Hovedtræk, medens en Række Enkeltheder maa henvises dels til andre Dele af Retssystemet, dels til Fremstillingen af de enkelte Forbrydelser i Strafferettens specielle Del.[23].

[21] Strfl. §§ 173 og 174, jfr. § 176, § 175.
[22] Jfr. herved Goos: Alm. Retslære S. I. 251—52.
[23] En udtømmende Behandling af dette tildels ret vanskelige og

I. Hvad først angaar de de enkelte Samfundsmedlemmer tilkommende individuelle Rettigheder, maa som almindelig Regel fastholdes, at de nyde Retsbeskyttelse her i Landet uden Hensyn til den berettigedes Nationalitet, Bopæl eller Opholdssted. Dette gælder ubetinget med Hensyn til de personlige Rettigheder, Retten til Liv, Legemets Integritet, Frihed, Ære, Fred o. l. Og den Beskyttelse, som fremmede Statsborgere nyde med Hensyn til disse Goder, er uafhængig af, om en almindelig folkeretlig eller særlig traktatmæssig Pligt[24] dertil bestaar[25]. Det samme gælder med Hensyn til Familierettigheder. Strafbarheden efter f. Ex. Strfl. § 159 eller § 191 er ganske uafhængig af den krænkede Ægtefælles eller Slægtnings Nationalitet, Opholdssted, Stedet for Ægteskabets Indgaaelse o. l. Endelig gælder i alt væsentligt det samme med Hensyn til private Formuerettigheder[26], dog med enkelte Begrænsninger. Hvad saaledes obligatoriske Retsforhold angaar, gælder vel den Grundsætning ubetinget, at de deraf udspringende Rettigheder anerkendes uden Hensyn til, om den berettigede er Udlænding, eller om Retsforholdet er stiftet og bestaar i Udlandet; men det maa sikkert antages, at vor Rets Straffebestemmelser for Krænkelse af saadanne Rettigheder ofte ere givne alene med en særligt til Danmark knyttet Retsanordning for Øje, saa at de kun kunne anvendes ved Brud paa denne. Det maa saaledes hævdes, at Bestemmelserne i Sølov § 102 og §§ 285—312 kun angaar Be-

saa at sige hele Retssystemet omfattende Spørgsmaal vilde kræve en Række vidtløftige Enkeltundersøgelser og derfor en Udførlighed, der ikke passer med den ellers i nærværende Fremstilling fulgte Plan.

[24] En saadan findes hjemlet i en Række Traktater med Stater, der staa udenfor det folkeretlige Statssamfund.

[25] Goos II. S. 82.

[26] Det Spørgsmaal, om Angreb paa Formuerettigheder altid eller i visse Tilfælde tillige maa siges at indeholde en Krænkelse af Samfundets Ret, jfr. Goos II. S. 92—94, skal ikke her nærmere undersøges.

sætningen paa danske Skibe[27]. Ligeledes maa det sikkert antages, at Straffebestemmelserne for Brud paa Tyendelovgivningen (ulovlig Bortvisning eller Bortgang af Tjenesten) Lærlingelovgivningen o. l. forudsætte, at det hele Retsforhold henhører under dansk Ret[28] — selv om Strafbarheden af Brud paa saadanne i Udlandet bestaaende Forhold ikke allerede anses udelukket ved Strfl. § 6[29]. Brud paa saadanne i Udlandet bestaaende Ordninger ville da kun kunne straffes, naar og for saa vidt de indeholde et efter den almindelige Lovgivning strafbart Forhold (Vold, Bedrageri etc.). Fra Tingsrettens Omraade kan som Exempel paa en lignende Begrænsning nævnes Straffebestemmelserne for ulovlig (ɔ: mod andres Berettigelse stridende) Jagt[30] og Fiskeri[31], der alene tilsigte at værne de paa dansk Territorium (derunder Søterritoriet) anerkendte Rettigheder, men da ganske vist uden Hensyn til om den berettigede er dansk eller fremmed.

Hvad de udelukkende Erhvervsrettigheder og dermed beslægtede Rettigheder angaar, har tidligere en vidtgaaende national eller territorial Begrænsning her som andetsteds været Hovedregel, hvorimod Udviklingen i Nutiden gennemgaaende bærer henimod disse Rettigheders Hævdelse uden saadanne Begrænsninger. For Forfatter- og Kunstnerrettens Vedkommende mærkes nu Reglen i L. Nr. 189. 19. Dec. 1902 § 36, hvorefter vel kun Værker af danske Undersaatter samt Værker af fremmede Undersaatter, der ere udkomne paa dansk Forlag, ubetinget beskyttes, men Loven dog ved kongelig Anordning under Forudsætning af Gensidighed helt eller delvis kan gøres anvendelig paa de

---

[27] Jfr. om den ældre Ret Goos II. S. 84.

[28] Men da uafhængigt af, om den forurettede er dansk eller fremmed.

[29] Nemlig hvis denne antages kun at angaa Forbrydelser, der paatales offentlig, jfr. herom ovenf. S. 153.

[30] Jfr. L. Nr. 79. 8. Maj 1894 §§ 23—26.

[31] Jfr. navnlig L. Nr. 63. 26. Marts 1898 § 11.

af fremmede Undersaatter frembragte Værker, der ikke ere udkomne paa dansk Forlag[32]. Om en tilsvarende Begrænsning ifølge Analogi kan antages ved L. om Eftergørelse af Fotografier 24. Marts 1865 er tvivlsomt.

Erhvervelsen af den fulde[33] Beskyttelse for Opfinderretten forudsætter altid en særlig Anerkendelse, et Patent. Kun det i Danmark erhvervede Patent giver Eneret for den danske Stats Omraade, men Patentets Erhvervelse er ikke betinget af Opfinderens eller Patentsøgernes Nationalitet, Bopæl eller lign.[34]. For saa vidt foreligger der altsaa ingen Fravigelse fra de almindelige Grundsætninger. En saadan fremkommer derimod, for saa vidt angaar Krænkelser af den ved et fremmed Patent erhvervede Eneret[35]. Medens de af denne Eneret udspringende Beføjelser utvivlsomt maa anerkendes af danske Domstole, og derfor f. Ex. Erstatning for Brud paa dem kunne tilkendes her i Landet, maa det utvivlsomt antages, at Straf kun kan idømmes for Krænkelse af danske Patenter[36]. Saavel Betingelserne for Enerettens Erhvervelse som dennes nærmere Indhold og Maaderne, hvorpaa den kan krænkes, ere saa forskellige og tildels bestemte ved Forhold, der ere særlige for den enkelte Stat, at der mangler al Sikkerhed for, at den danske

[32] Jfr. angaaende Danmarks Tiltrædelse af Bernerkonventionen og Tillægsakt til denne af 4. Maj 1896 Adg. Nr 64. 2. April 1904, cfr. L. Nr. 62. 29. Marts 1904. Se angaaende den ældre Ret Torp: Læren om den ideelle Produktions Beskyttelse S. 37 flg. og S. 106—7.

[33] Jfr. angaaende Opfinderens eller hans Sukcessors Ret til at faa Patent fremfor andre L. Nr. 69. 13. April 1894 § 3. 2. St. cfr. § 28 og Adg. Nr. 181. 28. Sept. 1894 II. 2.

[34] Jfr. L. 13. April 1894 §§ 11—13; Torp: Læren om den ideelle Produktions Beskyttelse S. 128, cfr. angaaende den ældre Ret Goos II. S. 89.

[35] En saadan kan selvfølgelig meget vel krænkes ved Handlinger foretagne her i Landet, jfr. f. Ex., at en her bosat Mand i Strid med et tysk Patent indfører Varer i Tyskland gennem en derværende Filial af sin Forretning.

[36] Jfr. L. 13. April 1894 § 25, cfr. § 5.

Patentlovs Straffebestemmelser passe for Krænkelser af fremmede Patenter.

I denne Forbindelse kan endnu nævnes L. Nr. 52. 11. April 1890[37], ifølge hvis § 1 kun Personer, der her i Riget drive Næring, ipso jure nyde den ved Loven hjemlede Beskyttelse for Varemærker m. m., hvorimod L.s § 14 hjemler, at Beskyttelsen ved kongelig Anordning[38] under Forudsætning af Gensidighed kan tillægges dem, der udenfor Riget drive saadan Forretning[39]. Med Hensyn til Straf for Krænkelser af en alene i Udlandet erhvervet Eneret af denne Art — altsaa ved en der stedfunden ulovlig Benyttelse af Mærket — maa tilsvarende Regler gælde som ved Patenter.

II. Ogsaa ved Forbrydelser, der indeholde Angreb paa retsbeskyttede Samfundsinteresser, maa som Hovedregel opstilles, at de paagældende Straffebestemmelser tilsigte at værne ikke blot danske men ogsaa fremmede Interesser af denne Art. I Henhold dertil maa Bestemmelserne i Strfl. Kap. 28—30 komme til Anvendelse ogsaa naar de angrebne eller truede Goder ere fremmede[40]. Dog maa Strfl. §§ 291 og 292. 2. St. antages alene at angaa Udbredelse af smitsom Sygdom i Danmark, da der ved de Lovbestemmelser eller Øvrighedsforholdsregler, som skulle være overtraadte, alene kan være tænkt paa danske Love og dansk Øvrigheds Anordninger. Ligeledes maa Bestemmelserne i Kap. 27 om Falskmøntneri, Falsk etc. antages

---

[37] Jfr. L. Nr. 170. 19. Dec. 1898.

[38] Jfr. Adg. Nr. 181 og 182. 28. Sept. 1894.

[39] Om Forholdet mellem Reglerne i L. 11. April 1890 og Bestemmelsen i Strfl. § 278, der ikke indeholder en tilsvarende Begrænsning, se Goos: Spec. Del. II. S. 209 flg., jfr. med Hensyn til Spørgsmaalet om Udlændinges Eneret til Benyttelse af deres Navn og Firma D. i U. f. R. 1894 S. 557, der dog ikke afgør Straffespørgsmaalet.

[40] Jfr. dog med Hensyn til § 280 „for at befordre Oprør" Goos II. S. 98 Note.

at omfatte ogsaa Krænkelser af andre Samfunds Krav paa Sikkerhed i Omsætningen, hvorved dog bemærkes, at Straffen for Falskmøntneri er højere, naar det begaas med Hensyn til danske Penge og, hvad dermed ligestilles[41], og at den særlige Regel i Strfl. § 266 alene angaar Udgivelse her i Landet, jfr. nærmere den specielle Del. Blandt Bestemmelserne om Dokumentfalsk maa det antages, at der ved Ordene „Kongens Navn" i Strfl. § 272 alene sigtes til den danske Konge, medens det næppe er naturligt at antage en tilsvarende Begrænsning ved §§ 269, 270 og 278, for saa vidt disse tale om Statsforskrivninger, offentlige Dokumenter eller offentlige Stempler eller Mærker[42]. — Heller ikke er der Grund til at begrænse Anvendelsen af de i Strfl. Kap. 14 givne Straffebestemmelser til de for danske Domstole eller andre offentlige Myndigheder afgivne Forklaringer etc. Endelig maa de i Strfl. Kap. 15 og 16 givne Regler, ogsaa for saa vidt de angaa Krænkelser af retsbeskyttede Samfundsinteresser, i Almindelighed forstaas som omfattende ogsaa fremmede Samfunds Goder. Udtrykkelig begrænset til at angaa Krænkelser af et her i Landet bestaaende Religionssamfund er dog Reglen i Strfl. § 156. Endvidere maa Bestemmelserne i Strfl. §§ 178, 180 og 182, 3 Tilfælde, idet de fordre en Handlen mod Øvrighedens eller Politiets Advarsel eller Forbud, antages alene at have dansk Øvrighed og Politi for Øje og følgelig at forudsætte en Handlen indenfor disses Myndigheds Omraade.

Af de udenfor Straffelovens Omraade liggende Bestemmelser til Værn for visse Samfundsinteresser ville derimod mange være saaledes knyttede til en Retsanordning, der

---

[41] Jfr. Møntlov Nr. 66. 23. Maj 1873 § 14.

[42] Goos II. S. 96—97, jfr. dog herved H. R. T. 1869 S. 343 (Analogien af Strfl. § 278), samt 1875 S. 537 (Forfalskning af svensk Toldkvittering — Strfl. § 274 jfr. § 268) sammenh. med H. R. T. 1888 S. 491 (Forfalskning af dansk Toldkvittering — Strfl. § 274 jfr. § 269. 2. St.).

utvivlsomt kun har danske Interesser for Øje, at alene Brud paa disse blive strafbare efter dansk Ret. Dette gælder saaledes i det hele om Brud paa de Love, hvorved Erhvervsvirksomheden ordnes, altsaa foruden den egentlige Næringslovgivning, Landbolovgivningens Regler om Raadigheden over faste Ejendomme, Fredningsbestemmelser for Skove, Jagt og Fiskeri osv., for saa vidt ikke undtagelsesvis et stærkt fremtrædende Interessefællesskab har ført til en Opgivelse af denne Begrænsning, som Regel i Henhold til traktatmæssigt paatagne Forpligtelser[43].

Det maa dernæst af den ovenfor angivne Grund antages, at Straffebestemmelserne for de saakaldte Politiforseelser regelmæssigt kun tilsigte at værne danske, ofte endog kun rent lokale Interesser, nemlig hvor de findes optagne i lokale Vedtægter. Hvor dette sidste er Tilfældet, samt iøvrigt, naar Straffebudet knytter sig til en særlig for Danmark given Retsanordning, maa en saadan Begrænsning antages ogsaa, hvor der ikke er Tale om Overtrædelse af blot præventive Bud, ja selv om Forseelsen næppe kan henregnes til Politiforseelser i videre Forstand, jfr. f. Ex. med Hensyn til Betleri og Løsgængeri Goos II. S. 101—2. Omvendt kan det ikke anses som en undtagelsesfri Regel, at alle Straffebestemmelser for Overtrædelser af præventive Love maa forstaas med denne Begrænsning. Selv, hvor en Overtrædelse af Reglen i Strfl. § 199. 2. Pkt. har denne Karakter, kan Bestemmelsens Anvendelse ikke anses betinget af, at Undladelsen af at foretage Redningsforanstaltninger har fundet Sted her i Landet. Derimod maa det vistnok antages, at Straffebestemmelsen i Strfl. § 277. 2. St. for-

[43] Jfr. bl. a. L. Nr. 114. 27. April 1883, cfr. L. Nr. 36. 22. Marts 1890 samt Adg. Nr. 26. 29. Marts 1884 og Nr. 66. 3. Maj 1890 (om Fiskeripolitiet i Nordsøen); L. Nr. 35. 23. Marts 1888, cfr. Bekg. Nr. 96 og Nr. 101. 23. Maj 1894 (om Forbud mod Salg af spirituøse Drikke til Fiskere i Nordsøen udenfor Søterritoriet m. V.); L. Nr. 54. 15. Febr. 1895 om Forholdsregler til Beskyttelse af undersøiske Telegraf- og Telefonledninger.

udsætter Benyttelse af ujusteret Vægt eller Maal i Danmark[44].

III. I Modsætning til, hvad der gælder med Hensyn til de under I og II omhandlede Retsgoder, gælder i dansk Ret som i andre Retsforfatninger den Regel, at Angreb paa fremmede politiske Samfunds Rettigheder kun rent undtagelsesvis straffes. Dette fremgaar for de fleste af de i Strfl. Kap. 9—12 omhandlede Statsforbrydelser af selve Formuleringen og maa iøvrigt anses hjemlet ved disse Bestemmelsers indbyrdes Sammenhæng og den paa dette Omraade herskende internationale Tradition[45]. Undtagelse maa kun gøres med Hensyn til de enkelte Straffebestemmelser, der særlig handle om Krænkelser af andre Stater, jfr. Strfl. §§ 82—84, eller angaa Handlinger, der ikke ere Krænkelser af det politiske Samfund, men af Enkeltmands Ret, jfr. Strfl. §§ 109. 2. St. og 116. I Forbindelse hermed kan ogsaa nævnes, at vor Lovgivning hjemler Straf for visse Brud paa Pligter, der følge af Danmarks Neutralitet under en Krig mellem andre Stater[46].

Ogsaa Bestemmelserne i Strfl. Kap. 13 maa antages alene at angaa danske Embedsmænds Forbrydelser, dels fordi vor Ret har ringe Anledning til at indblande sig i en fremmed Stats Forhold til dens Embedsmænd, dels fordi Straffeloven, naar den her saa hyppigt foreskriver Straf af Embedsfortabelse, selvfølgelig kun kan have danske Embeder for Øje, medens en Omsætning af Straffen her ikke er hjemlet ved Strfl. § 33, ligesom Betingelserne for en analogisk Anvendelse af denne Bestemmelse næppe foreligge. Endelig er der ingen Tvivl om, at vor Rets Straffebestemmelser angaaende Toldsvig, Skattebesvigelser o. l. alene tilsigte at værne den danske Stats eller danske Kommuners Interesser.

[44] Jfr. Goos II. S. 129.

[45] Af de samme Grunde maa en tilsvarende Begrænsning gælde ved Strfl. §§ 224, 226 og 227, jfr. Goos II. S. 116.

[46] Jfr. Goos II. S. 117 samt nu navnlig L. Nr. 18. 13. Febr. 1904, jfr. Adg. Nr. 94. 27. April 1904.

De Hensyn, der have ført dansk Ret ligesom andre Lovgivninger til regelmæssig ikke at straffe Angreb paa fremmede politiske Samfund, vedrøre imidlertid principielt netop kun Angrebet paa det politiske Samfund som saadant. For saa vidt Handlingen ved Siden deraf indeholder et Angreb paa andre Retsgoder — Drab, Legemsbeskadigelse, Ødelæggelse af fremmed Ejendom, Falsk, Bedrageri o. l. — der i sig selv er strafbart ganske bortset fra den dermed forbundne Krænkelse af det politiske Samfund, tvinge hverken Lovens Ord eller de Hensyn, hvorpaa hin Regel hviler, til i Almindelighed at udelukke Strafbarheden af et saadant delictum commune. Ved en Del af de her omhandlede Forbrydelser, nemlig ved de saakaldte politiske Forbrydelser, hvorved forstaas retstridige Angreb paa Statens udvortes Sikkerhed (Landsforræderi o. l.) eller paa den øverste, indre Statsmyndighed (Højforræderi), er man dog enig om at udstrække Straffriheden ogsaa til det i Angrebet paa en fremmed Stat indeholdte delictum commune, naar den Handling, hvormed dette realiseres, overhovedet kan være hjemlet ved de folkeretlig anerkendte Regler om Krigens Ret. Ligesom en neutral Stat kan og regelmæssig vil afholde sig fra enhver Dom om en mellem andre Stater stedfindende Krigs Retmæssighed, saaledes kan og vil den under indre Kampe i en fremmed Stat som Regel afholde sig fra at afgøre, paa hvis Side Retten er. Men deraf følger, at de Handlinger, der i en saadan ydre eller indre Kamp kunne være hjemlede ved „Krigens Ret", omfattes af den Straffrihed, som anerkendes for selve Angrebet paa den fremmede Stat som saadan[47].

---

[47] Jfr. i det hele Goos II. S. 119 flg.

§ 23.

De almindelige Grænser for Handlefriheden.

At en Persons Handling har været en (nødvendig) Forudsætning for et Indgreb i et retsbeskyttet Gode, altsaa har bevirket eller medvirket til en Retsforstyrrelse, eller at Personen har undladt at sætte en Hindring for samme, kan ikke være nok til at gøre ham ansvarlig for Retsforstyrrelsens Indtræden. At en saa vidtgaaende Ansvarsregel vilde føre til ganske uantagelige Resultater, har man vel altid havt en Fornemmelse af og har derfor søgt at finde en fornuftig Begrænsning for Ansvarligheden; men om Midlerne hertil har der indtil en forholdsvis ny Tid hersket alt andet end Klarhed. Man har vel i Reglen fremhævet, at den ved Personens Handling bevirkede Skadetilføjelse skulde være retstridig, men saa vel ældre danske Forfattere[1] som fremmede Forfattere[2] til den nyeste Tid forudsætte herved, at en Handling, der gør Indgreb i andres retsbeskyttede Goder, alene derved er retstridig, naar Indgrebet ikke undtagelsesvis er tilladt, saa at Læren om Handlingens Retstridighed indskrænkes til en Fremhævelse af særlige Grunde, der undtagelsesvis ophæve Retstridigheden (Samtykke, Nødværge, Nødret o. l.). Skal imidlertid Fordringen om Handlingens Retstridighed ikke betyde andet og mere, maa en Begrænsning af Ansvaret nødvendigvis søges ad andre Veje. En Lære, der ikke kræver andet end Handlingens Retstridighed i den ovenfor nævnte Betydning, vilde vel i videste Omfang beskytte de bestaaende Rettigheder, men vilde, hvis den blev praktisk gennemført, tilintetgøre den menneskelige Handlefrihed, Retten til indenfor visse forud fastsatte Grænser at kunne handle frit og sikkert, der dog

[1] Jfr. navnlig Bornemann: Saml. Skr. I. S. 174—75; III. S. 117 flg. Se angaaende andre ældre Forfatteres mindre klare Standpunkt Goos II. S. 70 flg.

[2] Jfr. bl. a. v Liszt § 26. I. og § 32. II.

lige saa fuldt som de bestaaende Retsgoder har Krav paa Beskyttelse. Thi enhver Handling, selv den tilsyneladende uskyldigste, og enhver Undladelse kan danne et (nødvendigt) Led i den Række af Kendsgerninger, hvoraf en Retsforstyrrelse fremgaar[3]. Skulde dette være nok til at begrunde Ansvar, vilde dette paa en forud ganske uberegnelig Maade kunne resultere af enhver, objektivt set nok saa forsvarlig Handling (Undladelse).

Men selv om man vilde sætte denne rent abstrakte Mulighed for Skadetilføjelse ud af Betragtning, vilde den nødvendige Begrænsning af Ansvaret ikke naas, naar en Person dog kunde gøres ansvarlig for enhver ved hans Handling bevirket, forud beregnelig Skade. Dette erkendes til en vis Grad ogsaa af Forfattere, der fastholde det ovenfor berørte vide Retstridighedsbegreb. Som Omstændigheder, der kunne ophæve den skadegørende Handlings Retstridighed, nævnes ofte ved Siden af Nødret, Nødværge o. l. den retlig anerkendte Udøvelse af et Kald eller den tilladte Drift af en Næring[4]. Saa rigtigt dette nu end kan være, frembyder der sig strax det Spørgsmaal, hvorfor netop disse Undtagelser gøres, og hvorledes de nærmere skulle afgrænses. Ved retlig anerkendt Udøvelse af et Kald, kan vel ikke være tænkt alene paa Handlinger, til hvis Berettigelse der ifølge Loven kræves en særlig Bemyndigelse. Som Hovedexempel nævnes almindeligt den kirurgiske Operation[5] o. desl., og det i Lande, hvor, som f. Ex. i Tyskland, Udøvelse af Lægevirksomhed staar enhver frit for. Ejheller kan det anses paa Forhaand givet eller blot naturligt, at en Handlings Nyttighed og Fornuftighed kun

---

[3] Jfr. Goos II. S. 73—74; B. Getz: Delagtighed S. 34; Merkel: Kriminalistische Abhandlungen I. S. 55 m. fl.

[4] Jfr. v. Liszt § 35. III.

[5] Jfr. herom bl. a. Stoos: Chirurgische Operation und ärztliche Behandlung (1898); R. Schmidt: Die strafrechtliche Verantwortlichkeit des Arztes für verletzende Eingriffe (1899); Beling i Z. XVIII. S. 286 flg.

skulde dække mod Ansvar, naar den udøves erhvervsmæssigt, som Led i en Næringsdrift. Det Spørgsmaal paatvinger sig derfor, om disse saakaldte Undtagelser ikke skulde være særlige Anvendelser af et mere almindeligt Princip.

I. Den Erkendelse, at der nødvendigvis maa drages snævrere Grænser for Ansvarsmuligheden end dem, der følge af Fordringen om Handlingens Retstridighed, naar dette Begreb tages i den ovennævnte vide Betydning, har ført til forskellige Forsøg paa ad andre Veje at naa en saadan Begrænsning. — Særligt naar Talen er om Retshaandhævelse, der forudsætter, at Handlingen kan tilregnes den handlende — og det gør ialtfald Straffen — ligger det da nær at søge Begrænsningen i selve Tilregnelsesbetingelsen. Naar kun den Retsforstyrrelse, der kan tilregnes den handlende, kan paadrage Ansvar, synes Handlefrihedens Ret tilstrækkelig sikret. Paa dette Punkt have ogsaa mange Forfattere — hos os særlig udpræget Bornemann[6] — ment at kunne finde en fyldestgørende Begrænsning af Ansvaret. Det maa imidlertid erkendes, at ingen virkelig eller ialtfald ikke den rette Begrænsning naas ad denne Vej, naar man ikke kræver andre objektive Betingelser for Ansvaret end, at Handlingen (Undladelsen) har været en (nødvendig) Forudsætning for Retsforstyrrelsens Indtræden, idet enhver saadan Handling anses for retstridig, jfr. ovenf. Thi da ethvert normalt udviklet Menneske bør vide, at enhver Handling (Undladelse) kan være medvirkende til en hvilkensomhelst paafølgende Retsforstyrrelse, vilde denne altid være den handlende tilregnelig og følgelig Betingelserne for Ansvar være tilstede, hvis man hertil ikke kunde kræve andet end, at den handlende kunde indse Handlingens Retstridighed i den her forudsatte Betydning, altsaa dens skadegørende Evne[7]. Dette erkendes igrunden ogsaa af de Forfattere, som søge Ansvarets Begrænsning i rent subjektive

---

[6] Bornemann: Saml. Skr. I. S. 174 flg.

Jfr. Goos II. S. 73—74; Getz: Delagtighed S. 34.

Betingelser. Det fremhæves derfor, at Ansvar ikke indtræder, blot fordi den handlende har eller burde have set hin rent abstrakte Mulighed for, at Handlingen kan medføre Skade. Det kræves, at dette ikke skyldes usædvanlige eller usandsynlige Omstændigheders Tilstød; og selv om det indses, at Handlingen ogsaa uden saadanne Omstændigheders Tilstød medfører Fare for Retsforstyrrelser, kan dens Foretagelse dog være lovlig paa Grund af dens Vigtighed, Nyttighed eller Nødvendighed i andre Retninger[8]. Saa vist som dette sidste nu er rigtigt, jfr. nedf., saa klart er det imidlertid ogsaa, at den heri liggende Begrænsning ikke kan eller bør opfattes som en rent subjektiv Ansvarsbetingelse. Var dette Tilfældet, saa maatte Ansvarsspørgsmaalet afhænge af, hvorledes den handlende dømmer om henholdsvis Farens Nærhed (eller Skadens Størrelse) og Handlingens Vigtighed. Men derved vilde paa den ene Side den, der af Natur er ligegyldig overfor andres Vel, og den optimistiske Sanguiniker faa en Handlefrihed ud over de almindelige Grænser, og paa den anden Side den særlig ængstelige og samvittighedsfulde Mand blive ansvarlig, hvor det almindelige, normalt dømmende Menneske gaar fri[9]. I rent subjektive Betingelser kan den fornødne Begrænsning af Ansvaret derfor ikke findes.

Endnu stærkere end i Strafferetten, hvor ved Siden af de objektive Ansvarsbetingelser altid Tilregnelsesfordringen træder i Forgrunden, bliver Nødvendigheden af objektive Kendetegn paa Retstridigheden — eller, om man vil, objektive Grænser for Handlefriheden — indlysende, naar Talen er om andre Arter af Retshaandhævelse, som ikke ere betingede af, at Handlingen kan tilregnes den, mod hvem Retshaandhævelsen øves. Saaledes vil Trangen til objektive Ansvarsbetingelser bliver følelig allerede i Erstat-

[8] Bornemann: Saml. Skr. I. S. 184—85, jfr. S. 179—80.

[9] Goos II. S. 75; Getz: Delagtighed S. 34; v. Bar: Causalzusammenhang S. 20.

ningslæren, for saa vidt Erstatningsansvaret ikke er subjektivt betinget. Og endnu mere gælder dette ved Nødværge, naar dette, som nu almindelig antaget, skal være tilladt ogsaa overfor utilregnelige Angreb. Det bliver da saa meget des vigtigere at fastholde, at det forudsætter et retsridigt Angreb. Skulde det være nok hertil, at en Handling paa en eller anden Maade medfører Fare for andres Retsgoder, vilde Nødværge være berettiget overfor enhver, selv den fornuftigste Handling, da, som oftere fremhævet, enhver Handling kan blive medvirkende til en hvilkensomhelst Retsforstyrrelse.

II. Naar man saaledes ledes til at søge Ansvarets Begrænsning i Momenter af ialtfald delvis objektiv Natur, ligger det nær at søge disse i selve Aarsagsbegrebet. Hertil føres man saa meget lettere, som Straffelovene ofte netop synes at lægge den afgørende Vægt paa Aarsagsforholdet, idet de til Betegnelse af Retsbrudet bruge Udtryk, der pege hen paa denne Forudsætning[10].

For saa vidt man herved tænker paa det filosofiske (ontologiske) Aarsagsbegreb, kommer man imidlertid ind i en Række uløselige Vanskeligheder. Aarsag til en given Virkning er i Virkeligheden aldrig en enkelt Kendsgerning, men Summen af alle de Kendsgerninger, der danne den paagældende Virknings nødvendige Forudsætninger[11]. Vilde man tale om Aarsag i denne Betydning, kunde en menneskelig Handling aldrig være Aarsag til en Retsforstyrrelse, men kun en af dennes Forudsætninger (Betingelser). En enkelt af disse maatte altsaa udsondres som Aarsag. Men hvis man da ikke atter skal ende i det Resultat, at enhver Forudsætning er Aarsag, hvilket som ovenfor paavist fører

---

[10] Jfr. bl. a. Strfl. §§ 198, 207 (blive Aarsag til); §§ 189. 208 (foraarsage); § 284 (afstedkomme); §§ 280, 282, 286 (forvolde); § 287 bevirke) etc.

[11] J. St. Mill: A System of Logic III. Cap. 5 og 6; v. Buri i Gerichtssaal 1885. Beilageheft S. 1—2 o. fl. St.; Goos II. S. 165, jfr. herved v. Liszt § 29. II.

til umulige Resultater, maatte man ikke blot angive et klart Kendemærke, hvorved den Forudsætning, der skal gælde som Aarsag, skulde adskille sig fra de blotte Betingelser; man maatte endvidere paavise, at denne Sondring er Udtryk for en indre Forskel, der begrunder den forskellige Behandling. Nu er det ganske vist muligt at naa en vis Begrænsning af Ansvaret ved Betragtninger, der ikke føre ud over selve Aarsagsbegrebet, idet det er muligt at udskille visse Betingelser, som det vilde være urimeligt at betegne som Aarsag til en Retsforstyrrelse. I Forhold til en given Kendsgerning kan man vel sige, at saaledes som denne foreligger med alle sine Egenskaber, er enhver af dens Forudsætninger lige nødvendig, altsaa lige meget Aarsag. Men i Virkeligheden har man, naar man spørger om Aarsagen til en given Virkning, altid en vis Egenskab ved denne for Øje — i Strafferetten f. Ex. dens Egenskab af Retsbrud. Men til Frembringelse af netop denne Egenskab have ikke alle den konkrete Virknings Forudsætninger medvirket[12]. Exempel: A., som ser, at B. fører et dræbende Hug mod C.'s Hoved, afparerer tildels Slaget, saa at C. vel saares, men ikke livsfarligt. For den konkrete Virkning — C.s Saar, saaledes som det herefter bliver — er A.'s Handling ganske vist en lige saa nødvendig Forudsætning som B.'s Hug, men ingen vil sige, at A. herved har medvirket til det foreliggende Retsbrud eller at dette kan henføres til ham som Aarsag. Sagen er den, at blandt alle den konkrete Virknings Forudsætninger er der nogle, som fremme, nogle, som modvirke[13] de Egenskaber ved samme — in casu Egenskaben af Retsbrud — om hvilken der tales. I den givne Forbindelse kan der ialtfald kun være Tale om at opfatte de første som Aarsager. Men

[12] Thyrén: Abhandlungen I. S. 141—42 og S. 61—69. Dette er den rigtige Kerne i den af Binding fremhævede Sondring mellem fremmende og hindrende Betingelser.

[13] Eventuelt nogle, som ere indifferente i denne Henseende.

selv om man herefter holder de andre Forudsætninger ude, samt endvidere saadanne, hvis Forbindelse med Virkningen paa Grund af det fjærne Forhold, hvori de staa til denne, unddrage sig Erkendelsen, er der dog ikke derved givet en fyldestgørende Begrænsning. Atter herved vilde man ende i det aldeles uberegnelige og hjemle Ansvarsmulighed i et Omfang, der faktisk vilde ophæve den ikke blot for det enkelte Individs Livsførelse, men ogsaa i Samfundets Interesse nødvendige Handlefrihed. Og heller ikke de Forsøg, man iøvrigt har gjort paa ud fra selve Aarsagsbegrebet at finde en Begrænsning, have ført til et brugbart Resultat[14]. De maa alle strande paa den Erkendelse, at det, da samtlige en given Kendsgernings Forudsætninger ere lige nødvendige og derfor principielt lige vigtige, er umuligt at udsondre en eller nogle af dem som relevante (Aarsager) Modsætning til de andre (Betingelserne).

At man ikke ad denne Vej naar det tilstræbte Maal, en fornuftig Begrænsning af Ansvarsmuligheden, bør nu i Virkeligheden heller ikke forundre. Det Spørgsmaal, som Retsvidenskaben, særlig Strafferetten har at besvare, er ikke det ontologiske, naar en Handling kan siges at være Aarsag til en Retsforstyrrelse, men det rent praktiske: Hvilke Handlinger har Retsordenen af Hensyn til Retsgodernes Beskyttelse Grund til at forbyde (paabyde), og i hvilket Omfang har den Grund til at lade den handlende bære Ansvaret for Handlingens (Undladelsens) Følger. Svaret

[14] Dette gælder saaledes om Sondringen mellem den sidste Betingelse og de forudgaaende, jfr. herom bl. a. Getz: Delagtighed S. 33; Thyrén: Abhandlungen I. S. 42 flg. — Det gælder ogsaa om Birkmeyers Lære, hvorefter den Betingelse er Aarsag, som mere end de andre Betingelser har bidraget til Virkningens Indtræden, jfr. Birkmeyer: Ueber Ursachenbegriff und Kausalzusammenhang im Strafrecht navnlig S. 17 flg., se herimod bl. a. v. Buri: Die Causalität und ihre strafrechtliche Beziehungen særlig S. 7—8; Gerichtssaal 45 Bd. S. 1 flg.; Thyrén: Abhandlungen I. S. 91 flg.; v. Liszt § 29. VI. Se ogsaa om den af Binding forsøgte Sondring Thyrén l. c. S. 61 flg.

herpaa staar ikke i nogen nødvendig Forbindelse med det uløselige Problem, hvad der i ontologisk Forstand kan kaldes Aarsag i Modsætning til Betingelse. Kun det almindelige Synspunkt kan som ovenf. bemærket udledes af Aarsagsbegrebet, at en Handling ikke kan være forbudt af Hensyn til en eventuel Retsforstyrrelse, naar den ikke medvirker til denne ɔ: danner en Forudsætning for, at Begivenheden faar netop den Egenskab, der gør den til en Retsforstyrrelse, og at omvendt Undladelsen ikke kan være forbudt, altsaa Handling paabudt, medmindre denne sidste forudsættes i samme Forstand at ville blive en Hindring for Retsforstyrrelsen. Men naar dette er Tilfældet, er dermed Aarsagsspørgsmaalet afgjort; og alene det paa rent praktiske Retshensyn beroende Spørgsmaal staar tilbage, om det under de foreliggende Omstændigheder er tilladt at foraarsage paa en vis given Maade. Dette er Spørgsmaalet om Grænsen mellem retmæssig og retstridig Handlen eller, om man vil, om Handlefrihedens Grænser.

Denne Grænse kan være positivt fastslaaet af Loven, idet den udtaler, at visse Handlinger — i al Almindelighed eller under visse Betingelser — ere forbudte uden Hensyn til, om de i det givne Tilfælde udsætte andres Retsgoder for Fare (præventive Love), eller omvendt, at Handlingerne uden Hensyn til deres konkrete Farlighed ere tilladte. Positive Lovbud af sidstnævnte Art ville dog sjældent forekomme. Hyppigere vil det være, at visse Arter af Handlinger uden særlig Lovhjemmel maa anses retmæssige i Forhold til visse Retsgoder uden Hensyn til, i hvilken Grad de sætte dette i Fare, jfr. nedf. Og hvad de præventive Love angaar, udtale de vel, at visse Handlinger ubetinget ere forbudte, men de afgøre intet om, i hvilket Omfan den Handlende bliver ansvarlig for den Retsforstyrrelse, som de i det enkelte Tilfælde maatte medføre, altsaa om deres Retstridighed i Forhold til et givet Retsgode. — Afset fra disse Tilfælde vil Loven i Reglen benytte Udtryk,

der intet afgøre angaaende Spørgsmaalet om Handlefrihedens Grænser. Naar den bruger saadanne almindelige Udtryk som: Den, som „skiller et andet Menneske ved Livet" (Strfl. § 186); Den, som ... „bliver Aarsag til en andens Død" (§ 198 jfr. ogsaa § 207); „Forvolder nogen Skibbrud" etc. (§ 286); „Skulde nogen ... udbrede smitsom Syge" etc. (§ 292), er hermed utvivlsomt ikke sagt, at enhver Handling, der svarer til denne Beskrivelse, er retstridig[15]. Og for saa vidt den særlig tilføjer, at Handlingen skal være retstridig, uberettiget (Strfl. § 211) o. l., siger den netop intet om, naar dette er Tilfældet. For saa vidt Loven endelig kræver, at Retsforstyrrelsen skal være hidført ved visse Midler — jfr. f. Ex. Strfl. §§ 157 og 210 (Vold eller Trusel om Vold); §§ 291 og 292. 2. St. (ved Overtrædelse af de Lovbestemmelser, der ere givne, etc.), kan heraf vel udledes, at kun den ved disse Midler hidførte Retsforstyrrelse er strafbar (derimod ikke ubetinget, at kun den er retstridig), men ingenlunde, at enhver saadan er strafbar eller blot retstridig.

III. Den fornødne Begrænsning maa altsaa udfindes ad anden Vej. Idet foreløbig kun positive Handlinger haves for Øje, bemærkes herom følgende:

a. Grænsen mellem retmæssig og retstridig Handlen maa som allerede ovenf. berørt bestemmes under Hensyn til paa den ene Side den enkeltes Krav paa en indenfor visse Grænser tilsikret Handlefrihed, paa den anden Side Samfundets Krav paa en virksom Retsbeskyttelse for de bestaaende Retsgoder. Den hertil sigtende Bedømmelse af en given Handling maa først og fremmest bygge paa Livets almindelige Erfaring. Denne belærer os om, at visse Handlinger under givne Forudsætninger regelmæssigt med

[15] Naar f. Ex. Strfl. § 204 foreskriver Straf for den, som tilføjer en anden saadan Skade, at Haand, Fod, Øje eller andet Lem bliver ubrugbart, vil dog ingen betvivle, at den Læge, som for at redde den af Koldbrand angrebnes Liv amputerer hans Fod, forudsat, at dette virkelig er forsvarligt, maa være ansvarsfri.

større eller mindre Rimelighed kunne paaregnes at ville bidrage til at fremme det, som Retsordenen vil hindre (Retsforstyrrelsen), medens andre regelmæssigt ɔ: hvis ikke uberegnelige og usædvanlige Omstændigheder støde til, enten ville virke hindrende eller dog være indifferente. Skal overhovedet en vis Handlefrihed tilsikres den enkelte, maa først og fremmest ved disse sidste Handlinger ethvert Ansvar paa Forhaand være udelukket. For Retssikkerheden i Samfundet medfører dette ingen nævneværdig Fare; for den enkelte er det derimod af største Interesse, at der overhovedet slet ikke kan rejses Spørgsmaal om Ansvar, hvor hans Handling fremtræder som objektivt ganske uskadelig og ufarlig [16].

b. Som et Modstykke til de ovennævnte Handlinger, der uden Hensyn til, om den enkelte Handling er nyttig eller nødvendig, ubetinget maa erklæres for retmæssige paa Grund af deres Ufarlighed, maa nævnes en anden Kreds af Handlinger, der ligeledes uden Hensyn til den enkelte Handlings Vigtighed eller Værdi maa erklæres for retmæssige, selv om de endog i høj Grad udsætte andres Goder for Fare — fordi den individuelle Friheds Hævdelse kræver, at ethvert Spørgsmaal om Ansvar principmæssig er udelukket, naar Skade tilføjes paa visse Maader eller ved visse Midler. Alle ville saaledes være enige om, at den Ægtemand eller Søn, der ved sit lastefulde Liv bevirker, at hans Hustru eller Moder af Sorg herover bliver alvorlig syg eller dør, ikke kan straffes for Drab eller Legemskrænkelse, selv om denne Virkning under de givne Omstændigheder var i høj Grad nærliggende. Eiheller vil det i Reglen være retstridigt, at en Købmand fuldstændig ruinerer (mindre

[16] Dette er det sande i den af forskellige nyere Forff. — E. Hartmann, v. Kries o. fl. — hævdede Lære om den „adæquate" Foraarsagelse som Betingelse for Ansvaret, kun at det hverken er rigtigt, som nogle forsøge, at ville udlede denne Begrænsning af selve Aarsagsbegrebet eller, som f. Ex. E. Hartmann: Das Kausalproblem im Strafrecht S. 109 gør, at søge Forklaringen i Tilregnelsesfordringen.

modstandsdygtige) Konkurrenter ved systematisk at underbyde dem, ved en hensynsløs og maaske meget ufin Reklame o. l., eller at en Kritiker fuldstændig ødelægger en Kunstners eller Forfatters Løbebane eller en Forlæggers Forretning ved haardnakket at forfølge ham med en hadefuld og kunstnerisk eller litterært set ganske ubegrundet Kritik. Retten til Livets eller Legemets Integritet kan ikke værnes mod Angreb af den i det første Exempel nævnte Art uden at gøre et utilbørligt Indgreb i den enkeltes Frihed til at bestemme sin egen Livsvandel. Den paa individualistisk Grund hvilende Formueordning kræver Anerkendelsen af den frie Konkurrence[17], uden at der i det enkelte Tilfælde skal kunne spørges om Konkurrencehandlingens Nyttighed eller Motivet til dens Foretagelse. Misbrug af den videnskabelige, litterære eller kunstneriske Kritik til Forulempelse af andre kunne ikke hindres uden Indgreb i Ytringsfriheden, der af Hensyn til Aandslivets Udvikling maa være udelukket[18].

c. Naar Muligheden for, at en given Handling vil medvirke til et Indgreb i et retsbeskyttet Gode, ikke som i de under a. nævnte Tilfælde maa sættes ud af Betragtning, fordi Faren er ganske fjærn ɔ: uberegnelig, eller som i de under b. nævnte Tilfælde af Hensyn til visse Frihedskravs ubetingede Hævdelse, kan Hensynet til det truede Retsgode føre til, at Handlingen maa erklæres for retstridig.

---

[17] Dette udelukker ikke, at Benyttelsen af visse Midler i Konkurrencen forbydes. Saadanne Bestemmelser mod den saakaldte uhæderlige Konkurrence (concurrence déloyale, unlauterer Wettbewerb) findes i forskellige Lovgivninger og drage saaledes særlige positive Grænser for Handlefriheden.

[18] De her nævnte Tilfælde vise iøvrigt, at Grænsen mellem de Tilfælde, hvor Handlingen maa erklæres for retmæssig, fordi den ikke krænker noget retsbeskyttet Gode, og dem, hvor Retmæssigheden følger af, at visse Angreb paa iøvrigt retsbeskyttede Goder maa taales, fordi ubetinget Ansvarsfrihed for disse er nødvendig til Hævdelse af den individuelle Frihed, er ganske flydende; jfr. iøvrigt herved Ørsted i N. j. A. XX. S. 124—25.

At det, selv bortset fra de under a. og b. nævnte Tilfælde, dog ikke er nok hertil, at Handlingen kan medvirke til en Retsforstyrrelse, viser selv en ganske flygtig Betragtning af det daglige Livs Fænomener. Saaledes vil allerede et Blik paa saadanne Virksomheder som Jernbanedrift, Skibsfart og alle større, mere eller mindre farlige industrielle Virksomheder gøre det indlysende, at det ikke er nok til at erklære en Handling for retstridig, at den udsætter andres Retsgoder for — endog ret betydelig — Fare. Og det samme gælder om talrige udenfor saadan regulær Erhvervsvirksomhed liggende Handlinger. Mange Hensyn — Handlingens Vigtighed og Betydning for den almindelige Livsvirksomhed, Udsigten til derved at afværge andre og større Ulykker o. l. — kunne medføre, at Handlingen uanset dens konkrete Farlighed maa erkendes at være nødvendig eller fornuftig. Spørgsmaalet om Handlingens Retmæssighed eller Retstridighed beror da paa en Afvejelse af disse Hensyn. Jo nærmere Faren for at tilføje Skade er, og jo betydeligere denne kan ventes at ville blive, des stærkere Grunde maa der til, for at denne Dom erklærer Handlingen berettiget. Ere disse Grunde svage ɔ: er Handlingen i og for sig unyttig eller af liden Værdi, er selv en fjærnere Fare for derved at fremme en Retsforstyrrelse nok til at gøre den uberettiget. Omvendt kan Handlingen, naar vægtige Grunde tale for dens Foretagelse, være berettiget, selv om den nødvendigt maa gøre Indgreb i andres Retsgoder. Lægen, der øjeblikkelig amputerer den tilskadekomne, bevidstløse Arbejders knuste Fod eller ved en Perforation dræber Fosteret for at redde Moderens Liv, den hjemvendende Jæger, som skyder en fremmed Hund, der er i Færd med at skambide Naboens Lam, Sadelmageren, der benytter en ham til Reparation leveret Dyne til at slukke en paa Trappen ved en Lampes Explosion opstaaet Ildsvaade — alle gøre de Indgreb i andres Retsgoder, som iøvrigt nyde Retsbeskyttelse. Og dog handle de ikke retstridigt, naar deres Handlemaade under de givne Forhold maa be-

tegnes som fornuftig, hvorved det forudsættes, at de Forsigtighedsforanstaltninger iagttages, som ere mulige, og som samvittighedsfulde Folk anse fornødne[19]. Det er altsaa den paa Livets Erfaringer byggede almindelige fornuftige Dom om Handlingens Forsvarlighed under givne Forudsætninger, som er afgørende for dens Retmæssighed[20]. Det er ogsaa en Betragtning af denne eller lignende Art, som allerede fik Udtryk i den romerske Rets Lære om diligentia rigtig forstaaet[21].

Endnu kræve imidlertid et Par Spørgsmaal Besvarelse. Den Vurdering af Handlingens Farlighed i Forhold til et

[19] Den her udviklede Lære er tidligere i Hovedtrækkene fremsat af Getz: Delagtighed S. 32 flg. og mest gennemført af Goos II. S. 66 flg. og S. 156 flg. For en væsentlig Del findes tilsvarende Betragtninger hos v. Bar: Causalzusammenhang S. 4—22, der dog dels sammenblander subjektive og objektive Momenter, dels urigtigt optager de i og for rigtige Betragtninger om, at det afgørende er „Livets Regel" i Bestemmelsen af Aarsagsbegrebet. Naar man undertiden (jfr. Thyrén: Abhandlungen I. S. 123. Note 1) har paastaaet, at v. Bars Lære har dannet Udgangspunktet for Getz's og Goos's Lære, er dette næppe helt rigtigt, jfr. C. Torp i Z. XXIII. S. 87 Note 5. Derimod er den egentlige Kerne i dette Synspunkt, Afvejelsen af paa den ene Side Farens Nærhed, paa den anden Side Handlingens Vigtighed, allerede fremhævet af Bornemann: Saml. Skr. I. S. 184—85, jfr. S. 179—80, kun at Bornemann urigtigt inddrager disse Spørgsmaal under Fremstillingen af de subjektive Ansvarsbetingelser. Meget nær overensstemmende med Bornemanns Lære er en Udtalelse af Binding, der citeres hos Moriaud S. 277—78 Noten. Jfr. iøvrigt herved Thyrén Abhandl. S. 123 flg.; Hagströmer S. 101—4.

[20] Undtagelsesvis finder denne Betragtning ogsaa Udtryk i den positive Lovgivning. Naar saaledes Strfl. § 284 taler om „Tilsidesættelse af almindelig Forsigtighed, har det vel nok været Meningen dermed nærmest at angive en rent subjektiv Ansvarsbetingelse; men paa lignende Maade som Bornemann: Saml. Skr. I. S. 184—85 har Loven her i sin Bestemmelse optaget et objektivt Moment og netop det rigtige, nemlig Henvisningen til hvorledes den almindelige Opfattelse bedømmer Handlingen.

[21] Jfr. Bentzon: Vis major S. 94 flg.

vist Retsgode, som regelmæssig er en Forudsætning for Dommen om dens Retmæssighed, afhænger dels af en Bedømmelse af de ved Handlingens Foretagelse allerede foreliggende Kendsgerninger, dels af et Skøn over, hvad der fremtidig kan forudsættes at ville ske. Det Spørgsmaal opstaar da, om denne Bedømmelse og dette Skøn udelukkende og ubetinget maa ske paa et rent objektivt Grundlag. Herved maa det først afgøres, om Udgangspunktet ved Bedømmelsen af Handlingens Retmæssighed skal være samtlige ved dens Foretagelse existerende, relevante Kendsgerninger eller kun disse, for saa vidt de i det givne Tilfælde kendes eller ere kendelige for en almindelig fornuftig Iagttagelse[22]. At Handlingen ikke er retstridig, naar dens Evne til at bevirke Skade for en fornuftig og samvittighedsfuld Afvejelse, foretagen paa Grundlag af samtlige ved dens Foretagelse existerende, relevante Kendsgerninger, staar som noget ganske uberegneligt — af rent tilfældige Begivenheders Tilstød afhængigt — er vel givet[23]. Kun naar en Person fjerner eller forstyrrer Foranstaltninger, der netop ere trufne for at afværge ogsaa uberegnelig Skade, maa en Undtagelse fra denne Regel anerkendes[24]. Men naar man har ment, at ogsaa den positive Grænse for den retstridige Handlen, for saa vidt denne beror paa Hensynet til Retsgodernes Beskyttelse, nødvendigvis maa drages paa dette Grundlag, er dette ikke paa Forhaand givet. Retsordenen kan ganske vist stille sig paa dette Standpunkt, men der er paa Forhaand intet til Hinder for, at den rykker Ret-

[22] Det første antages navnlig af Goos II. S. 168—69, jfr. ogsaa Jul. Lassen: Haandb. I. S. 157; Torp i U. f. R. 1880 S. 362—63, jfr. dog s. F. Forsøg og Meddelagtighed S. 15—16. Det sidste antages bl. a. af C. Kraft: Om Hovedprinciperne i den formueretlige Anordning S. 87 flg.

[23] Det er netop den uomtvistelige Hovedfortjeneste ved Goos's Fremstilling, at han har fastslaaet denne yderste Grænse for, hvad der (normalt) kan være retstridigt.

[24] Goos II. S. 173; Jul. Lassen: Haandb. I. S. 156; jfr. Strfl. § 285.

stridighedens Grænser tilbage, saaledes at Dommen herom alene fældes paa Grundlag af de existerende, relevante Kendsgerninger, for saa vidt disse kendes eller for en almindelig fornuftig Iagttagelse under de givne Forhold ere kendelige[25]. Herved drages ganske vist et individuelt Element med ind i Undersøgelsen — idet man ser bort fra en Viden, som er objektiv mulig, men under de givne Forhold ikke kan fordres af Personen; — men heri er der intet principstridigt end sige ulogisk. Det maa endvidere fastholdes, at Afgrænsningen ogsaa efter denne Opfattelse for saa vidt er objektiv, som den beror paa, hvad der er kendeligt for en almindelig fornuftig Iagttagelse — ikke for det bestemte Individ. Naar det til Støtte for den førstnævnte Anskuelse anføres, at et Retsgode er en Ret, under hvilke usædvanlige Forhold det saa end bestaar[26], eller at Handlingens rent objektive Forhold til det Retsgode, om hvis Krænkelse der er Spørgsmaal, lige saa lidt berøres af et Hensyn til, hvad der om de existerende Kendsgerninger kan eller bør vides, som af Hensynet til, hvad der virkelig vides[27], er dette ikke afgørende. Spørgsmaalet er netop, om Retsordenen af Hensyn til Handlefriheden ofrer Retsbeskyttelsen for de bestaaende Retsgoder, for saa vidt denne hos den handlende vilde forudsætte en Viden, som hverken haves eller fornuftigvis kunde fordres, altsaa erklærer de Handlinger, der falde udenfor det antydede snævrere Retsbrudsbegreb, for retmæssige til Trods for den Fare, som de medføre for Retsgodet. Om Loven skal sætte Grænsen paa det ene eller det andet Sted, er et rent praktisk Spørgsmaal, hvis Besvarelse kan være meget tvivlsom. Paa dette Sted er der imidlertid ingen Grund til at gaa nærmere ind paa dette Spørgsmaal. Da Strafbarheden altid er betinget af, at Handlingen er den paagældende tilregnelig, er det

---

[25] Saaledes C. Kraft anf. V.
[26] Goos II. S. 168 flg.
[27] Torp i U. f. R. 1880 S. 363.

nemlig givet, at det strafbare Retsbrud altid maa opfylde de Betingelser, der stilles, selv om man drager Grænserne for det retstridige paa den ovenfor angivne snævrere Maade. Af afgørende Betydning bliver derimod Besvarelsen af dette Spørgsmaal for Nødværgelæren, idet denne Form af Retshaandhævelse ikke er subjektivt betinget. Da imidlertid Afgørelsen af dette Punkt paavirkes af Besvarelsen af andre, Nødværge vedrørende Spørgsmaal, henvises herom til den almindelige Undersøgelse om Nødværge nedf. i § 24. 2.

Det andet Spørgsmaal, som bliver at besvare, er, om der, naar Dommen om Handlingens Retmæssighed skal fældes paa et givet objektivt Grundlag, tillige kan eller skal tages Hensyn til subjektive Forhold hos den handlende, navnlig om den Omstændighed, at han har handlet med den Hensigt at skade (dolus), kan udvide Omraadet for det retstridige ud over de almindelige Grænser. Dette anses af nogle som begrebsmæssig udelukket; at paalægge Ansvar for en Handling, hvorved den paagældende har holdt sig indenfor Handlefrihedens Grænser, er en Modsigelse[28]. Dette er dog i Virkeligheden en petitio principii. Naar det fastholdes, at det ved Fastsættelsen af Ansvarsbetingelserne ikke drejer sig om en Afgrænsning af Aarsagsbegrebet — der nødvendigt maa bestemmes rent objektivt — men om en praktisk Afvejelse af henholdsvis Retsbeskyttelsens og Handlefrihedens Krav, er det ikke paa Forhaand udelukket, at ogsaa subjektive Forhold tages i Betragtning, at f. Ex. Retsordenen erklærer en Handling for retmæssig, naar den tjener et lovligt Formaal, men erklærer den samme Handling for retstridig, naar den er foretaget med et ulovligt Formaal, med andre Ord, at netop det Forsæt at hidføre en Retskrænkelse gør eller kan gøre den ellers retmæssige Handling til en retstridig.

Her maa først udsondres de Tilfælde, hvor en objektivt set forsvarlig Handling foretages i den Tro, at den er

[28] Goos II. S. 76 o. fl. St.; Getz S. 36—37.

(objektiv) uforsvarlig, fordi den handlende ikke kender de Omstændigheder, der gøre den forsvarlig. Saadanne Tilfælde har man nævnt som Bevis for, at dolus udvider Retstridighedens Omraade. Naar saaledes Skipperen under en Storm sætter sit Skib paa Grund for at besvige Assurandørerne, men denne Handling netop objektivt set er forsvarlig, fordi det under de givne Forhold vilde have været umuligt ellers at undgaa skjulte Skær, hvis Existens var Skipperen ubekendt[29], saa at baade Skib og Mandskab vilde være gaaede den sikre Undergang i Møde, eller naar Lægen amputerer et formentligt sundt Ben for derved at skille sig af med en Medbejler, men det viser sig, at Benet er angrebet af en Sygdom, som, hvis Amputationen ikke var sket, vilde have havt Døden til Følge, ere vel alle enige om, at disse Handlinger bør straffes. Men naar man har ment, at dette kun kan forklares ved, at den foreliggende dolus udvider det retstridiges Omraade, er dette ikke rigtigt. I saadanne Tilfælde foreligger Forsøg (putativ Forbrydelse). Den handlendes Forsæt var netop rettet paa en Handling, der for ham fremstillede sig som objektivt retstridig. Dette fører til her at paalægge Straf, men ikke Erstatning, fordi i Virkeligheden ingen Skade herved er forvoldt. Hvis det efter Omstændighederne føles urimeligt, at den fulde Straf for Forbrydelsen herefter ikke kan paalægges (Strfl. § 46), ligger Fejlen ikke i en urigtig Bestemmelse af Begrebet Retsbrud, men i, at vor Rets Regler om Forsøgsstraffen ere irrationelle, jfr. nedf. § 46.

Afset fra disse Tilfælde, altsaa naar den paagældende netop handler under en rigtig Vurdering af Handlingens objektive Egenskaber, kunne Reglerne om Forsøg ikke forklare, at Handlingen paa Grund af et ulovligt Formaal bliver strafbar. Hvis Handlingen ikke derved bliver retstridig, er den handlendes Forsæt netop ikke rettet paa Foretagelsen af en retstridig Handling, følgelig ikke strafbart. Skal Straf-

[29] Kraft anf. V. S. 98.

barhed i saadanne Tilfælde nogensinde antages, maa det være, fordi netop Forsættet gør den ellers lovlige Handling retstridig. Muligheden heraf kan som bemærket ikke paa Forhaand benægtes. Naar der da spørges, om det er naturligt at lade dolus udvide det retstridiges Omraade, maa det imidlertid vel erindres, at Udgangspunktet for den hele Lære om Handlefrihedens Grænser er Trangen til en saadan Begrænsning af Ansvaret, at Individets Ret til fri Livsrørelse indenfor et vist Omraade virkelig sikres. Skal det være Alvor hermed, maa der ialtfald sættes meget snævre Grænser for en saadan Udvidelse af det retstridiges Omraade.

1. Hvad først de ovenf. under a. omhandlede Tilfælde angaar, altsaa hvor Handlingens Retmæssighed er given dermed, at den overhovedet kun ved uberegnelige Omstændigheders Tilstød kan medvirke til Retsforstyrrelsen, bør det ovennævnte Spørgsmaal sikkert ubetinget besvares benægtende. Skulde man end ikke ved Handlinger af denne Art være ubetinget sikret mod enhver Mulighed for strafferetlig Forfølgning, vilde overhovedet intet virkeligt Værn for Handlefriheden naas[30]. End ikke Livets mest dagligdags Handlinger kunde da foretages uden Risiko, idet den handlende altid vilde være udsat for, at strafferetlig Forfølgning indledes mod ham under Paaberaabelse af, at han antoges at have handlet doløst.

2. Endvidere maa det sikkert hævdes, at de Hensyn til Sikring af Individets frie Livsrørelse, som føre til at opstille den ovenf. under b. omhandlede Regel, ere saa absolute, at en Udvidelse af det retstridiges Omraade derved, at den handlende netop har tilsigtet en Retsforstyrrelse, maa være ubetinget udelukket.

3. Noget mindre utvivlsomt stiller Sagen sig ved de ovenf. under c. nævnte Tilfælde. Her, hvor Handlingen i

---

[30] Jfr. angaaende lignende Betragtningers Betydning for Afgrænsningen af det strafbare Forsøgs Omraade Iul. Lassen: Forsøg S. 17.

og for sig er farlig ɔ: hvor dens Egnethed til at fremme Retsforstyrrelsen ligger indenfor det beregneliges Omraade, kan det muligvis med noget mere Grund siges: denne Handling er det tilladt at foretage af Hensyn til dens Vigtighed eller Nødvendighed, men ikke naar den er foretaget med retstridigt Formaal. Imidlertid maa en saadan Regel, hvis den overhovedet skal opstilles, nødvendigvis modtage en Række Begrænsninger og Forklaringer. Et retstridigt Formaal foreligger for det første utvivlsomt ikke overalt, hvor det er den handlendes Forsæt, at den truende Retsforstyrrelse virkelig skal indtræde; saaledes ikke naar dennes Indtræden netop er nødvendig for at afværge det større Onde, hvis Afværgelse gør Handlingen berettiget (Amputation af et Ben, som er nødvendig for at redde Patientens Liv). Formaalet maa derfor ialtfald være at hidføre en Skade, hvis Indtræden ikke er en Betingelse for at opnaa det Gode, af Hensyn til hvilket Handlingen — afset fra det ulovlige Formaal — vilde være berettiget. Men selv hvor et saadant Formaal foreligger, vilde det sikkert være unaturligt i al Almindelighed at anse Handlingen for retstridig. Ialtfald, naar den i det givne Tilfælde tillige har et fornuftigt Formaal, synes dette at maatte dække den handlende mod Ansvar. Naar f. Ex. en Landmand en Aften, da han tilfældigvis kun til sin Raadighed har en noget defekt Lampe, som forholdsvis let ved Træk eller lignende kan bringes til at explodere, benytter denne i sin Stald for at kunne hjælpe et Kreatur, som er blevet sygt, kan denne Handlemaade trods den dermed forbundne Fare efter Omstændighederne være objektivt forsvarlig. Naar hans Øjemed er det nævnte, bør det da, hvis Lampen exploderer og foraarsager Ildsvaade, ikke kunne paadrage ham Ansvar for Brandstiftelse, at han tillige har havt det Ønske, at dette maatte ske, forudsat at dette Ønske ikke har foranlediget ham til at udvise unødvendig Uforsigtighed. Hvis han derimod har handlet under ganske de samme objektive Omstændig-

heder[31], men har gjort det ikke af Omsorg for det syge Kreatur — det er ham maaske ligegyldigt ja endog snarest behageligt, at det dør, idet det er rigeligt forsikret — men alene ledet af Ønsket om, at Lampen netop maatte explodere, medens han er i Stalden, er der ialtfald noget mere Grund for Retsordenen til at straffe. I det første Tilfælde har hans forbryderske Vilje ikke eller dog ikke alene bevæget ham til at foretage den farlige Handling; han forudsættes at ville have handlet ganske paa samme Maade, selv om han slet ikke havde havt Ønsket om at foranledige Ildsvaade. I det sidste Tilfælde har derimod netop det forbryderske Forsæt bevæget ham til at foretage en Handling, som han ellers ikke vilde have udført, og dette giver ialtfald nogen reel Støtte for den Opfattelse, at det retstridige Formaal her gør Handlingen retstridig, skøndt den afset herfra vilde have været objektivt forsvarlig[32]. Og som oftere fremhævet vilde der ikke være noget selvmodsigende eller begrebsstridigt i her at paalægge Ansvar. Det kan ikke her hævdes som noget selvfølgeligt, at Personen ikke har overskredet sin Ret[33]. Desuagtet bør man vistnok ogsaa her ved Bedømmelsen af Handlingens Retmæssighed se bort fra den handlendes Formaal. Hvad der vilde vindes for de bestaaende Retsgoders Beskyttelse, kan sikkert ikke veje op imod den Betragtning, at den Sikkerhed, der giver Handlefriheden sit egentlige Værd, alvorligt forringes ved enhver Fravigelse fra den Regel, at en Handling, der udvortes fremtræder som forsvarlig, ubetinget er ansvarsfri. Dette gælder saa meget mere, som der regelmæssigt her

---

[31] Dette maa forudsættes. Hvis der ikke forelaa saadanne særlige Grunde som kunde gøre det objektivt forsvarligt at benytte den farlige Lampe, er det givet, at Handlingen, selv om han ikke har forbrydersk Forsæt, er objektivt retstridig, jfr. Getz: Delagtighed S. 36—37.

[32] Den her angivne Distinktion gøres ogsaa af v. Bar: Causalzusammenhang S. 15—16.

[33] Afvigende Goos II. S. 76, 169; Getz: Delagtighed S. 38.

ikke vil haves synderlig andre Oplysningsmidler end egen Tilstaaelse, der netop i saadanne Tilfælde afgiver et lidet værdifuldt Grundlag for Retshaandhævelsesakter[34].

IV. Det hævdes af nogle, at de ovenf. under III. behandlede Spørgsmaal i Almindelighed kun opstaa ved de Forbrydelser, hvor Retsforstyrrelsen ikke regelmæssig er det nødvendige Korrelat til den retstridige Handling[35]. Ved de Forbrydelser derimod, hvor Handling og Retsforstyrrelse regelmæssig „falde sammen som to Relationer ved en og samme Kendsgerning“[36], skulle disse Spørgsmaal kun undtagelsesvis opstaa, nemlig, naar der er Tale om Ansvar for en anden Handling end selve den uberettigede Persons Nydelse eller den forpligtede Persons mora osv., idet hin Handling er Aarsag til denne. — Dette er dog ikke rigtigt. Kun Spørgsmaalet om selve Aarsagsforholdet og om Skadens Forudberegnelighed, jfr. ovenf. under III. a., ville ved den sidstnævnte Gruppe af Tilfælde regelmæssig ikke frembyde nogen Tvivl. Derimod ville de andre herhen hørende Spørgsmaal, navnlig det Spørgsmaal, om det til Trods for den med Handlingen forbundne Retsforstyrrelse er tilladt at handle, fordi vigtigere Hensyn kræve dette, lige saa vel opstaa her. En uberettiget Persons Raaden over Retsgodet, den forpligtedes Undladelse af at opfylde osv. kan være retmæssig, fordi vigtigere Goders Bevaring, vigtigere Pligters Opfyldelse o. l. gør hans Haandlemaade

---

[34] Jfr. Getz: Delagtighed S. 39.

[35] Jfr. Goos II. S. 79, 151—61, se navnlig Udtalelserne S. 161: Undersøgelsen gælder kun „Handlefrihedens Grænser overfor de selvstændige udvortes Retsgoders Integritet“, cfr. herved S. 79 og 159, hvorefter Krænkelse af en Fordringsret ved Undladelse af at opfylde altid er retstridig, hvor Opfyldelse er mulig, samt S. 158, hvor det udtales, at en inkompetent Persons Nydelse af Retsgodet altid er retstridig.

[36] Goos II. S. 159.

objektivt forsvarlig. At man ikke har været fuldt opmærksom paa de her afgørende Betragtningers Rækkevidde og Almengyldighed, tør vistnok antages at have været en medvirkende Grund til, at Spørgsmaalet om den saakaldte Nødret lige til den seneste Tid har faaet en ufyldestgørende Besvarelse. I Lovgivningerne saa vel som i Retsvidenskaben er den Opfattelse absolut fremherskende, at den saakaldte Nødretsregel maa opfattes som en ved særlige Omstændigheder begrundet Undtagelse fra den almindelige Ansvarsregel, idet Nødstilstanden anses som en særlig Straffrihedsgrund eller som et Forhold, der undtagelsesvis ophæver Handlingens Retstridighed. Om der overhovedet er Brug for og Hjemmel til at anerkende en Nødret, der gaar ud over, hvad de almindelige Regler om Handlefrihedens Grænser hjemle, skal senere blive undersøgt. Her maa det derimod fremhæves, at det Omraade, idenfor hvilket der kan blive Tale derom, i meget høj Grad indsnævres ved en rigtig Bestemmelse af Handlefrihedens almindelige Grænser, idet disse dække den langt overvejende Del af den saakaldte Nødsrets Omraade. Herom bemærkes følgende:

At Handlinger, der iøvrigt have alle Forbrydelsens Kendemærker — en tilregnelig Krænkelse af et af Loven under Straf beskyttet Retsgode — under visse Betingelser ere straffri, naar de ere foretagne i Nødstilstand, har fra gammel Tid været erkendt i Teorien[37] som i Lovgivningerne. Men baade Reglens Begrundelse og dens Forudsætninger og Rækkevidde have været i høj Grad omtvistede. Medens vor ældre Ret manglede enhver mere almindelig Udtalelse

[37] Af den store herhen hørende Litteratur fremhæves særlig Bornemann: Saml. Skr. I. S. 94—95, III. S. 153 flg.; Goos: Alm. Retsl. II. S. 507 flg., jfr. S. 110; Nord. Strafferet I. S. 104—5; Torp i T. f. Rvdsk. 1897 S. 45 flg.; Berner: De impunitate propter summam necessitatem proposita; Janka: Der strafrechtliche Notstand: Moriaud: De la justification du délit par l'état de nécessité; Binding: Handb. I. S. 754 flg.; Merkel S. 165—67; v. Liszt § 34; Allan Serlachius: Straff och skadestånd S. 76—77.

herom, indeholder Straffeloven en herhen hørende Bestemmelse i § 41: Den, som for at redde sig eller andre fra en overhængende Fare for Liv eller Helbred bemægtiger sig fremmed Ejendom eller derpaa gør Skade, skal ikke straffes for denne Handling, for saa vidt ingen anden Redningsmaade stod til hans Raadighed. — Men ogsaa enkelte andre Lovbud berøre, som senere skal paavises, dette Spørgsmaal.

Begrundelsen af den i Nødstilstand foretagne Handlings Straffrihed har man oprindelig søgt i subjektive Hensyn. Gennem en Betragtning af enkelte bestemte Tilfælde, hvis fælles Egenskab var, at Livet stod paa Spil, hævdede man, at Frygten for et livsfarligt Onde ophævede — eller dog formindskede — Tilregneligheden, eller at Handlingen maatte være straffri, fordi Retsordenen ikke kan stille urimelige Krav til Personens Modstandskraft, eller fordi Straffelovens præventive Evne her er udelukket, naar det Onde, som søges undgaaet, er større end den Lidelse, Straffen medfører. Ligesom den sidstnævnte Betragtning konsekvent fører ikke til Straffrihed, men til en Skærpelse af Straffen, saaledes kan overhovedet Straffrihed ikke ad denne Vej begrundes i et blot nogenlunde tilfredsstillende Omfang. At Frygten ophæver Tilregneligheden, kan betyde enten, at den ophæver Dømmekraften eller overhovedet de psykiske Evners normale Funktion, eller at den virker paa Individet med uimodstaaelig Magt som Handlemotiv. Det første vil kun foreligge, naar en panisk Skræk fremkalder en momentan Forstyrrelse eller Lammelse af Aandslivet; og dette vil altid være en sjælden Undtagelse. Regelmæssigt vil Frygten kun virke som Motiv, og det er ogsaa dette, de subjektive Teorier have for Øje. Men det bliver da uforstaaeligt, at Straffrihed ikke lige saa vel i al Almindelighed skal indtræde, naar andre Motiver, Lidenskab, Hævnfølelse o. l. med tilsvarende Styrke drive til Forbrydelsen[38].

[38] Fra et indeterministisk Standpunkt, der forudsætter en af Motiverne uafhængig Valgfrihed, kan det dernæst umuligt antages, at

De subjektive Teorier, der overhovedet kun vilde kunne føre til Straffrihed, hvor Handlingen er foretaget til Værn for Livet eller Goder, som i sædeligt Værd kunne sættes i Klasse hermed, ere i nyere Tid mere og mere forladte, og Forklaringen af de saakaldte Nødretsregler søges i objektive Hensyn. Oprindelig har man ogsaa fra dette Udgangspunkt kun villet anerkende Straffrihed indenfor meget snævre Grænser. Med nogen Afvigelse i Enkelthederne hævdede man, at det til Beskyttelse for Livet og visse andre absolute Goder er tilladt at gøre Indgreb i andres Formuegoder og andre mindre væsentlige (relative) Goder[39]. Den herved forudsatte objektive Søndring mellem absolute og relative Goder er dog vilkaarlig og uigennemførlig. Intet Gode, end ikke Livet, er absolut i den Forstand, at dets Hævdelse under alle Omstændigheder er Ret; og iøvrigt er det ganske uklart og omtvistet, hvad der skal anses henholdsvis som absolute og relative Goder. — Da i Virkeligheden alle Goder ere til en vis Grad relative, er det kun en konsekventere Udvikling af den Tanke, som har faaet Udtryk i hin Lære, naar man simpelthen lægger Vægten paa de forskellige Goders relative Værd. Herved føres man

Frygten mere end ethvert andet Motiv ophæver denne; og en deterministisk Opfattelse, hvorefter enhver Handling nødvendigt fremgaar af givne Motiver, maa nødvendigvis anerkende enten, at den til Strafs Idømmelse fornødne Tilregnelighed kan være til Stede uden Hensyn til, om Motivet har været Frygt eller andet, eller at enhver Handling ligeledes uden Hensyn til Motivernes Art paa Grund af sin Afhængighed af disse er utilregnelig. At hævde Handlingens ubetingede Afhængighed af Motiverne og samtidig at paastaa, at Frygten som Motiv ophæver den Tilregnelighed, der desuagtet iøvrigt forudsættes at være til Stede, er en logisk Modsigelse, jfr. nærmere Torp i T. f. Rvdsk. 1897 S. 49—52; Janka: Notstand S. 95—96, 136—37; Moriaud S. 162—68, cfr. S. 149 flg.

[39] Hegel: Grundlinien der Philosophie des Rechts § 127; Köstlin: Neue Revision § 154; Bornemann: Saml. Skr. I. S. 94-95, III. S. 153 flg.; Goos: Alm. Retslære II. S. 507 flg.; jfr. S. 110, der dog giver Reglen et noget videre Omraade.

til den rette Forstaaelse af den saakaldte Nødretsregel. At opfatte denne som en Undtagelse fra den almindelige Regel om Handlefrihedens Grænser og derfor Nødstilstanden som en særlig Straffrihedsgrund, er en Misforstaaelse, som skyldes dels en ensidig Dvælen ved visse iøjnefaldende Nødstilfælde, dels som ovenf. bemærket Mangel paa Klarhed over Rækkevidden af den almindelige Regel om Handlefrihedens Grænser. Naar man fastholder og fuldt gennemfører den hos os af alle nyere Forfattere hævdede og sikkert rigtige Lære herom, hvorefter det eneste brugbare Grundlag for Fastsættelsen af Grænsen mellem retmæssig og retstridig Handlen netop er en fornuftig Afveielse af den ved Handlingen fremkaldte Fare for andres Retsgoder sammenlignet med dens Nyttighed og Nødvendighed i andre Retninger, har man i Virkeligheden deri fuld Forklaring af den i de saakaldte Nødretstilfælde anerkendte Straffrihed[40], ialtfald for saa vidt denne skal støttes paa det objektive Hensyn, at Retstridigheden bortfalder. Der kan end ikke angives noget Skælnemærke, hvorefter nogle af disse Tilfælde som særlige Nødretstilfælde kunne udsondres fra alle de andre, hvor den fælles Retsregel finder Anvendelse. Den saakaldte Nødretslære er for saa vidt kun et Fragment af den almindelige Lære om Retsbrudet. Naar enkelte under den fælles Retsregel faldende Tilfælde dog saa ofte udsondres som Exempler paa Anerkendelsen af en egentlig Nødret, altsaa som Undtagelser fra den almindelige Ansvarsregel, er det kun et Exempel blandt mange[41] paa, at en almindelig Retsregel ikke strax erkendes i hele sit Omfang, men

[40] Jfr. ogsaa herved Schweigaard: Commentar I. S. 167, hvor det — rigtignok i den urigtige Forudsætning, at det her drejer sig om Bestemmelsen af Uagtsomhed i subjektiv Forstand — fremhæves, hvorledes de Grundsætninger, der bestemme den almindelige Ansvarsregel, ere ganske ensartede med dem, der ere bestemmende for Nødretsspørgsmaalet.

[41] Jfr. Jhering: Geist des röm. Rechts (4. Aufl.) II. S. 338.

kun sukcessive kommer til Gennembrud i enkelte iøjnefaldende Tilfælde[42].

Naar Nødretsspørgsmaalet saaledes ligefrem opfattes som en Del af det almindelige Spørgsmaal om Handlefrihedens Grænser, bliver enhver særlig Nødretsregel egentlig overflødig; og skal den ikke være ligefrem misvisende, maa den ialtfald affattes i stor Almindelighed. Men det tør — ialtfald naar Lovgivningen ikke kan antages i det hele at have fraveget de naturlige Regler for Afgrænsningen mellem retmæssig og retstridig Handlen — endvidere forudsættes, at de positive Nødretsbestemmelser, som Straffelovene indeholde, selv om de, saaledes som det ofte er Tilfældet, bogstavelig forstaaet drage faste Grænser for det Omraade, indenfor hvilket Skadetilføjelse til Bevaring af vigtigere Retsgoder er tilladt, ikke maa opfattes som positive Grænsebestemmelser, men maa antages kun exempelvis at fremhæve og ex tuto at afgøre visse særligt fremtrædende Tilfælde. Dette maa navnlig ogsaa antages med Hensyn til Bestemmelsen i Strfl. § 41. Skøndt den efter sin Formulering nærmest maatte opfattes som en positiv Grænsebestemmelse, maa en saadan Fortolkning forkastes, allerede fordi der, som ovenfor berørt, ikke kan angives noget fast

---

[42] En medvirkende Grund til, at en saa nærliggende Forklaring af Nødretsspørgsmaalet ikke tidligere er trængt igennem, har det vistnok været, at man nærmest har havt det — hyppigst forekommende — Tilfælde for Øje, at Indgrebet i andres Goder foretages af den, hvem Faren truer. Herved førtes man ind paa det Spørgsmaal, om det er berettiget at tilføje andre Skade for at afværge en Fare, som truer en selv, og derved paa rent moralske Betragtninger om Pligten til at ofre egne Goder for andres Vel. Men dette er for Spørgsmaalet om Handlingens rent objektive Retmæssighed ganske uvedkommende Betragtninger. Maa det erkendes, at den ovenfor nævnte Afvejelse maa være bestemmende for Dommen om Handlingens Retmæssighed, naar den foretages af en anden end den, hvem Faren truer, kunne moralske Betragtninger ikke føre til at forandre den objektive Dom, fordi Handlingen foretages af selve den, hvem Faren truer.

Skælnemærke mellem de Tilfælde, hvor den almindelige Regel om Handlefrihedens Grænser griber ind, og dem, hvor der skulde være Tale om en egentlig Nødret. Herfor taler ogsaa i høj Grad, at der i Lovgivningen findes en Række spredte Bestemmelser, der i enkelte Tilfælde, hvor det praktiske Behov har fremtvunget en positiv Retsafgørelse, godkende det Relativitetssynspunkt, hvorpaa hin almindelige Regel hviler, langt ud over det ved Strfl. § 41 angivne Omraade. Medens denne kun udtrykkeligt hjemler Indgreb i Formuegoder, findes allerede i selve Straffeloven Bestemmelser, der tillade at krænke andre og vigtigere Goder, jfr. Strfl. §§ 109 2. St. og 199, cfr. Strandingsl. 10. April 1895 § 3. Udenfor Straffeloven findes tilsvarende Regler i Sølov 1. April 1892 § 223, jfr. § 294. Ligeledes kan anføres, at man overalt uden særlig Lovhjemmel er enig om, at Drab af Foster for at bevare Moderens Liv er tilladt[43]. Og medens paa den anden Side Strfl. § 41 kun omtaler Indgreb i andres Goder, hvor det gælder Bevaring af Liv eller Helbred, ere saadanne Indgreb i en Række Tilfælde udtrykkeligt hjemlede, ogsaa hvor den Fare, som derved skal afværges, truer Goder af anden Art. Som Exempler herpaa kunne nævnes Groshaverireglerne[44], Reglen i L. Nr. 54. 15. Febr. 1895 § 1. 2. St. og de Bestemmelser, der i Ildebrandstilfælde for Slukningens Skyld hjemle Indgreb i og Beskadigelse af fremmed Ejendom[45], samt Bestemmelsen i

[43] Jfr. Goos: Spec. Del I. S. 131—32; Moriaud S. 28; Binding Handb. I. S. 803; v. Liszt § 35. III., cfr. endvidere om uautoriserede Personers Udøvelse af Lægevirksomhed Goos: Spec. Del I. S. 651; Kskr. 27. April 1822.

[44] Jfr. Sølov 1. April 1892 § 187 flg., cfr. herved § 52.

[45] Jfr. L. 2. Marts 1861 §§ 34 og 42, cfr. Bekg. Nr. 70. 16. April 1898 § 43; L. 15. Maj 1868 §§ 31, 32, 36, 41, L. Nr. 28. 21. Marts 1873 §§ 26, 27, 28, 36; Nr. 153. 30. Novbr. 1874, cfr. herved Matzen: Statsret III. (3. Udg.). S. 383, hvor det med Rette udtales, at Brandvæsenet selv uden disse Love vilde have Beføjelse til i paakommende Tilfælde, naar Nødvendigheden bød det, for Rednings Skyld at gøre Skade paa Enkeltmands Ejendom, og at ogsaa i andre Tilfælde en tilsvarende Beføjelse maa indrømmes.

Strandingsl. 10. April 1895 § 3, 4. St.[46] Ligeledes hjemle en Række Lovbud, der paalægge visse almindelige Pligter, udtrykkeligt, at disses Opfyldelse kan undlades, hvor det vilde medføre visse Ulemper for den paagjældende, jfr. saaledes Helligdagsloven af 7. April 1876 §§ 1, 2. St., 6 og 12, 1. April 1891 § 3 og 22. April 1904 §§ 1, 2. St., 5, 6. c. og 11, 2. St., samt de Bestemmelser, der hjemle Fritagelse for at opfylde en Pligt paa Grund af lovligt Forfald, for saa vidt hertil henregnes, at Pligtens Opfyldelse vilde medføre Skade eller dog Fare for at lide Tab, Tilsidesættelse af andre Pligter o. l.[47], jfr. endvidere L. Nr. 97, 2. Juli 1880 §§ 1, 21, 29; Nr. 56, 5. April 1888 §§ 2, 31; Nr. 46, 30. Marts 1892 § 9 m. fl.

Disse og lignende Bestemmelser ere sikkert ikke singulære Positiviteter, men sporadiske Udslag af den Grundsætning, hvorpaa den almindelige Regel om Handlefrihedens Grænser hviler, at hvor en Kollision af Retsgoder opstaar, maa det mindre Gode ofres for det større. Selve Samfundets Interesse kræver, at Tilintetgørelse eller Forringelse af Retsgoder saa vidt muligt undgaas eller indskrænkes; thi enhver saadan Skade, selv om den i første Linie kun rammer Enkeltmand, virker — direkte eller indirekte — tilbage paa Samfundet. I nyere, fremmede Lovgivninger har denne Grundsætning ogsaa faaet mere almindeligt Udtryk. For et begrænset, men meget vigtigt Omraade gennemfører saaledes tysk B. G. B. § 904[48] ganske denne

[46] Jfr. ogsaa L. om Diger 10. April 1874 § 4.

[47] Jfr. D. L. 1—4—30, 31, 32; 1—5—8, 24; 1—9—17; 1—10—1; 1—13—4, 25; Fr. 3. Marts 1741 §§ 2 og 8; 3. Juni 1796 §§ 1 og 26; Pl. 30. Oktbr. 1798 § 2; L. 11. Febr. 1863 § 13 m. fl.

[48] B. G. B. § 904: Der Eigenthümer einer Sache ist nicht berechtigt, die Einwirkung eines Anderen auf die Sache zu verbieten, wenn die Einwirkung zu Abwendung einer gegenwärtigen Gefahr nothwendig und der drohende Schaden gegenüber dem aus der Einwirkung dem Eigenthümer entstehenden Schaden unverhältnissmässig gross ist. Der Eigenthümer kann Ersatz des ihm entstehenden Schadens verlangen. Jfr. herved v. Liszt § 34. III. 2, samt angaaende B. G. B. § 228 nedenf. i § 24.

almindelige Grundsætning. At Reglen alene angaar Beskadigelser af Ting, er en i og for sig ganske vilkaarlig Begrænsning, der ikke oprindelig var tilsigtet; og de herfor i Kommissionsbetænkningen[49] anførte Grunde ere af liden Vægt[50]. Et langt konsekventere Udtryk for den her hævdede Lære er Bestemmelsen i norsk Strfl. (1902) § 47[51].

De Betragtninger, paa hvilke den ovenfor hævdede Regel hviler, føre til, at det ved Afvejelsen af de Onder, mellem hvilke Valget forudsættes at staa, kun er Godernes absolute, objektive Værdi (Bevaringsinteressen), ikke Skadens Følelighed for det enkelte Retssubjekt (Fordelingsinteressen), som maa komme i Betragtning[52]. Dernæst bør der ved denne Afvejelse ikke udelukkende tages Hensyn til Værdien af de konkrete, umiddelbart truede Goder, men tillige til den Vigtighed, det kan have, at der paa visse Omraader hersker størst mulig Sikkerhed for, at en given Regel, hvis Hævdelse har Interesse udover det enkelte Tilfælde, overholdes[53]. Endelig er der Grund til at gøre en Sondring, eftersom de flere Skader true samme Retssubjekt eller forskellige. I første Tilfælde maa den handlende være ansvarsfri, naar han har valgt efter bedste Skøn, selv om Valget rent objektivt set kunde volde Tvivl. Derimod er der, hvor den Skade, som afværges, truer en anden end den, der lider Skade ved Handlingen, god Grund til at fordre, at den første

---

[49] Jfr. Protokolle der Kommission für die zweite Lesung des B. G. B. VI. S. 216.

[50] Jfr. nærmere Torp i Z. XXIII. S. 103—4.

[51] Norsk Strfl. § 47: Ingen kan straffes for handling, som han har foretaget for at redde nogens person eller gods fra en paa anden maade uafvendelig fare, naar omstændighederne berettigede ham til at anse denne som særdeles betydelig i forhold til den skade, som ved hans handling kunde forvoldes. Jfr. herved schweizisk Udk. (1896) Art. 20; se om engelsk Ret Stephen: Digest Art. 32.

[52] Jfr. nærmere Torp i T. f. Rvdsk. 1897 S. 65—66.

[53] Jfr. nærmere Torp i T. f. Rvdsk. 1897 S. 70—71, hvor Exempler herpaa anføres.

er saa væsentlig større, at den utvivlsomt overvejer den sidste. I det første Tilfælde bestemmer den Handlendes Indgreb blot Arten af den Skade, der i alle Tilfælde vil ramme samme Person; i det sidste indvirker han tillige bestemmende paa, hvem Skaden skal ramme, og rokker for saa vidt ved den bestaaende Fordeling af Retsgoderne. Derfor kan det her med Rette fordres, at Handlingens objektive Forsvarlighed fremgaar af sikre, uomtvistelige Kendetegn[54].

Det maa i Henhold til det ovenfor udviklede antages, at Strfl. § 41 ikke udtømmende angiver Betingelserne for de i Nødstilstand foretagne Handlingers Straffrihed. At Reglen er modtagelig for nogen Udvidelse, er man ogsaa tilbøjelig til at erkende[55]. Men den sætter overhovedet ingen Grænse for Nødretten[56]. En Slutning e contrario er allerede udelukket derved, at selve Straffeloven andetsteds gaar langt videre. Det maa saaledes være en Konsekvens af Reglen i Strfl. § 199, at ialtfald Krænkelse af alle andre Goder end Liv og Helbred kan være tilladt, naar det gælder Livets Redning. Og som bemærket findes der udenfor Straffeloven mange Lovbud, der hjemle Nødret, hvor de i Strfl. § 41 angivne Betingelser mangle. Samtlige disse Bestemmelsers Hovedbetydning ligger deri, at de positivt afskære al Tvivl om Strafbarheden i nogle praktisk vigtige og tildels tidligere omtvistede Tilfælde. Strfl. § 41 giver tillige positive Bidrag til Besvarelsen af en Række mere almindelige Spørgsmaal, der andetsteds have været Genstand for megen Tvivl. Den hjemler, at de i Nødstil-

---

[54] Jfr. Torp i T. f. Rvdsk. 1897 S. 67.

[55] Goos: Nord. Strafferet I. S. 104; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 154, jfr. angaaende norsk Strfl. (1842) Kap. 7 § 5 Schweigaard: Commentar I. S. 311—12. Jfr. herved U. f. R. 1888 S. 35, hvor en Overtrædelse af Næringslovgivningen, foretaget i Nødstilstand, blev anset for straffri.

[56] Saaledes vistnok ogsaa nærmest Matzen: Statsret III. (3. Udg.) S. 382—83.

stand foretagne Handlinger ere objektivt retmæssige, ikke blot straffri af subjektive Grunde. Det siges udtrykkeligt i Motiverne S. 54, at man har villet slaa dette fast ved at bruge de neutrale Udtryk „bemægtiger sig fremmed Ejendom eller derpaa gør Skade“ og ikke „krænker fremmed Ejendom“. I Overensstemmelse hermed hjemler Strfl. § 41 udtrykkeligt og uden Begrænsning Ret til Intervention i Nødstilfælde, medens Straffelove, der ere paavirkede af de subjektive Teorier, kun hjemle Straffrihed, hvor den Fare, der afværges, truer den handlende selv eller visse ham nærstaaende Personer[57].

Strfl. § 41 opstiller ikke saaledes som nogle Straffelove[58] som Betingelse for Straffriheden, at Nødstilstanden skal være uforskyldt; og overhovedet paavirkes Retmæssigheden af et efter en objektiv Afvejelse forsvarligt Indgreb i andres Retsgoder ikke derved, at den Situation, der nødvendiggør Indgrebet, skyldes den handlende selv, ja endog er ham tilregnelig. Den, der har villet drukne sig, men fortryder det, kan ikke være uberettiget til at beskadige fremmed Ejendom, naar dette er nødvendigt for at redde Livet. En anden Sag er, at den Handling, der foranlediger en Nødstilstand, i sig selv kan være strafbar, f. Ex. som Brandstiftelse, eller at den paagældende bliver ansvarlig for Indgrebet i andres Retsgoder, fordi han retstridigt (og tilregneligt) har nødvendiggjort dette. At selve Indgrebet desuagtet er retmæssigt, viser sig da navnlig deri, at Nødværge overfor det er udelukket.

Det Spørgsmaal, om der udenfor den hidtil omhandlede Kreds af Tilfælde, hvor den saakaldte Nødretsregel kun er en Anvendelse af den almindelige Regel om Handlefrihedens Grænser, undtagelsesvis bør anerkendes Straffrihed for Handlinger, foretagne i Nødstilstand, hører strængt taget ikke herhen, men skal for Sammenhængens Skyld kortelig be-

[57] Jfr. tysk Strfl. §§ 52 og 54, jfr. dog nu B. G. B. § 228.
[58] Jfr. tysk Strfl. §§ 52 og 54, tildels italiensk Strfl. Art. 49.

røres. Saavel i Lovgivningerne[59] som i Videnskaben er der i nyere Tid en vis Tendens henimod en saadan videregaaende Regel om Straffrihed. Nogle[60] anse det i al Almindelighed for straffrit til Fordel for et Gode, som trues, at ofre et andet af lige Værd, idet Lighedsgrundsætningen fører til, at Retsordenen her opgiver at intervenere. Den erklærer ikke Handlingen for berettiget, men forbyder den heller ikke. En saadan „Laden staa til" kan dog ikke forsvares. Den svækker Retsordenens Autoritet og fremkalder en Usikkerhed i Retsforholdene, der ikke, saaledes som i de tidligere omhandlede Tilfælde opvejes ved nogen Vinding for Samfundet. Ved en saadan Regel vilde Retsordenen ganske i Strid med et ordnet Samfunds Krav sanktionere, at Borgernes Interessekonflikter afgøres ved privat Magtanvendelse, hvorved begge Parter ansvarsfrit kunne ødelægge hinanden eller den stærkeste kan lægge hele Ulykkens Byrde over paa den svagere, en Kamp, hvorved der fra Samfundets Synspunkt intet kan vindes, men meget gaa tilspilde. Den samme Indvending rammer ogsaa den Opfattelse, der vel ikke i Almindelighed, men dog, naar selve Existensen er truet, tillader at ofre et Gode af lige Værd som det bevarede[61]. Her, hvor intet Samfundshensyn — det større Godes Bevaring — gør sig gældende, bør Retsordenen ikke staa som rolig Tilskuer til de privates Kamp, men maa fornuftigvis fastholde den rent konservative Grundsætning, at Tabet maa blive der, hvor Skæbnen rammer. I vor Ret findes heller ikke mindste Støtte for Ansvarsfrihed i det antydede Omfang. Den kan derfor kun anerkendes i de ganske sjældne Tilfælde, hvor

[59] Tysk Strfl. §§ 52 og 54; fransk code pénal Art. 64; hollandsk Strfl. Art. 40; italiensk Strfl. Art 49.

[60] Moriaud S. 254—55, jfr. S. 262; v. Liszt har i ældre Udgaver hævdet samme Standpunkt, men dette synes senere opgivet.

[61] Janka Notstand S. 197 flg., jfr. i lignende Retning E. Olrik i T. f. Rvdsk. 1898 S. 242 flg.

Nødstilstanden fremkalder en blind Rædsel, der i Virkeligheden gør den handlende momentant utilregnelig, men da ganske vist, selv om den ved Handlingen foraarsagede Skade endog er større end den, som truede den Handlende[62], jfr. nedf. §§ 29. A. og 30.

V. Det ovenfor under III. om den almindelige Ansvarsregel bemærkede, har nærmest havt Personens Ansvar for positive Handlinger for Øje. Det Spørgsmaal maa da endnu besvares, hvorvidt og eventuelt under hvilke Betingelser han ved en blot Undladelse kan blive ansvarlig for en vis Retsforstyrrelse. Heller ikke her bør Spørgsmaalet rettes paa, om og eventuelt naar Undladelsen kan være Aarsag til en Retsforstyrrelse. Hele Spørgsmaalet om Undladelsens Kausalitet[63] er Retsordenen uvedkommende. Kun den Betydning kan ogsaa her Aarsagsbegrebet siges at have, at Undladelse af at foretage en vis Virksomhed ikke kan medføre Ansvar for en Retsforstyrrelse, naar Foretagelsen af denne Virksomhed netop vilde have medvirket til at fremme Retsforstyrrelsen eller dog ikke vilde have modvirket den. Iøvrigt er Spørgsmaalet blot det: hvorvidt paalægger Retsordenen Ansvar for ikke at hindre en Retsforstyrrelse, med andre Ord: naar er Undladelsen retsstridig? At det ikke i Almindelighed er Pligt at hindre Retsforstyrrelser er almindelig anerkendt[64]. En hertil svarende Handlepligt vilde paalægge Menneskene urimelige Byrder. En

[62] Jfr. herved ogsaa Getz i Motiverne til det norske Straffelovsudkast af 1887 S. 96—97. — Det Spørgsmaal, om Frygten som Motiv bør kunne have Indflydelse paa Strafbarheden, vil blive berørt nedf. i § 37.

[63] Jfr. herom bl. a. Luden: Abhandlungen II. S. 219 flg.; Merkel: Kriminalistische Abhandlungen I. S. 82, Lehrbuch S. 40; v. Bar: Causalzusammenhang S. 90 flg.; v. Buri: Die Causalität (1885) S. 14 flg., cfr. v. Liszt § 30. III., der med Rette betegner Striden herom som en af de ufrugtbareste, Strafferetsvidenskaben har ført.

[64] Goos II. S. 185 og 187; Getz: Delagtighed S. 39; Jul. Lassen: Haandb. I S. 163; v. Liszt § 30. II.

saadan Pligt kunde umuligt være ubetinget; og det vilde sikkert være ugørligt at opstille fyldestgørende, almindelige Betingelser for dens Tilstedeværelse[65]. Undladelsen kan derfor kun anses som retstridig, naar der ifølge særlig Hjemmel bestaar en Pligt til at handle. En saadan Pligt kan opstaa derved, at en Person foretager en positiv Virksomhed, som paa Grund af dens Farlighed for andres Retsgoder kun er forsvarlig, naar visse Sikkerhedsforanstaltninger træffes[66]. Om det her er rigtigt at sige, at Undladelsen paadrager Ansvar, kan imidlertid omtvistes. Det synes naturligere at sige, at det er Foretagelsen af den farlige Handling uden samtidig Iagttagelse af de nødvendige og normale Sikringsforanstaltninger, der er retstridig og som saadan begrunder Ansvar. — Men endvidere kan en positiv Handlepligt skyldes Overtagelsen af en Forpligtelse til at handle, særlig til at hindre Skadetilføjelser, hvilken Pligt ofte er given ved selve Overtagelsen af et vist Hverv — Banevogteren, der har at signalere Uregelmæssigheder, at lukke Bomme etc., Udkiggen paa et Skib under Fart o. s. v.[67]. Ligeledes kan en særlig Handlepligt begrundes ved Retsforhold af anden Art f. Ex. familieretlige o. l. Varetægtsforhold[68]. Hvor en saadan i særlige Forhold begrundet Handlepligt bestaar, paadrager dennes Tilsidesættelse Ansvar under tilsvarende Betingelser og i tilsvarende Udstrækning som Foretagelsen af en positiv, retstridig Handling. Endelig paalægger den positive Lovgivning undertiden, navnlig til Værn for visse vigtige Goder en Handlepligt, der ikke forudsætter en særegen, ved den paagældendes forudgaaende

[65] v. Bar: Causalzusammenhang S. 90 flg. særlig S. 98—99.

[66] Ørsted i J. T. VIII. 2. S. 47; Goos II. S. 188—89; v. Bar: Causalzusammenhang S. 99; v. Liszt § 30. II.

[67] Jfr. ogsaa med Hensyn til Embedsmænd Strfl. §§ 131, 132, 142, 143.

[68] Jfr. som Tilfælde, hvor Undladelsen af at fyldestgøre en saasan Pligt kan paadrage Strafansvar, bl. a. Strfl. §§ 194, 195, 197, cfr. ogsaa H. R. T. 1860 S. 790; 1873 S. 291.

Forhold begrundet, Afværgelsespligt. I saadanne Tilfælde vil Retsordenen imidlertid ofte finde det for strængt at paalægge vedkommende samme Ansvar for den indtraadte Skade, som hvor denne skyldes hans positive Handling[69]. Den behandler da Forbrydelsen som et delictum sui generis. Ogsaa forekommer det, at selve Undladelsen uden Hensyn til en vis Følges Indtræden og eventuelt uden Hensyn til den konkrete Fare forbydes under Straf[70]. Her taler man undertiden om ægte Undladelsesforbrydelser (Omissivdelikter).

I hvilket Omfang en positiv Handlepligt efter dansk Ret maa antages at bestaa, er det ikke her Stedet at undersøge nærmere. Derimod maa det fremhæves, at Handlepligten, hvor de almindelige Betingelser for dens Indtræden foreligge, lige saa lidt er ubetinget som Pligten til at undlade Handlinger, der medføre Fare for Retsforstyrrelse. Ogsaa her kan Hensynet til, at Handlingens Foretagelse under givne Omstændigheder direkte eller indirekte (f. Ex. fordi den vilde umuliggøre Udførelsen af andre nyttige eller nødvendige Handlinger) vil medføre Fare for større Skade, berettige til at undlade den ellers paabudne Handling. Spørgsmaalet om Undladelsens Retmæssighed af disse Grunde maa bero paa en ganske lignende, paa Livets almindelige Erfaring grundet, Afvejelse som den, der efter det ovenfor bemærkede er bestemmende for Dommen om en Handlings Retmæssighed. Endvidere bortfalder selvfølgelig Undladelsens Retstridighed, naar det er umuligt at handle. Endelig er Handlepligten undertiden positivt begrænset, saaledes at Omstændigheder, der ikke vilde ophæve en farlig Handlings Retstridighed, ophæve Handlepligten, altsaa Undladelsens Retstridighed[71].

[69] Jfr. Strfl. §§ 109 og 199, se derimod Strfl. §§ 291 og 292, der omfatte saa vel Undladelser som positive Handlinger.

[70] Jfr. bl. a. Strfl. § 199. 2. Pkt.

[71] Jfr. Strfl. § 109 (uden Fare for hans eget eller hans nærmestes Liv eller Velfærd); § 199 (uden Fare for Liv eller Helbred).

§ 24.

Særegne Udvidelser af Handlefrihedens Grænser.

Ovenfor i § 23 er kun angivet de Synspunkter, hvorefter Grænsen mellem retmæssig og retstridig Handlen i Almindelighed maa fastsættes. Under visse Betingelser modificeres imidlertid de saaledes udfundne Regler derved, at Loven erklærer Handlinger for retmæssige, hvis Foretagelse ikke vilde være hjemlet ved de ovenf. fremstillede almindelige Regler. Om disse særegne Udvidelser af Handlefrihedens Grænser bemærkes følgende:

I. Lovlig Retshaandhævelse. Den vigtigste Udvidelse af Handlefriheden er den, som har sin Grund i Nødvendigheden af Rettens Hævdelse overfor Retskrænkelser.

Enhver Retshaandhævelse medfører Indgreb i andre Personers Retsgoder. Hensynet til disses Beskyttelse kan ikke være en Hindring for Rettens Hævdelse. Det sætter vel Grænser for den lovlige Retshaandhævelse, idet Retsbryderen ikke ved Retsbrudet bliver retløs. Men indenfor disse Grænser ophæves Retsbeskyttelsen, og Indgrebet i en bestaaende Ret bliver lovligt. En almindelig Hjemmel herfor findes ikke i Straffeloven, og lige saa lidt fastslaar denne i Reglen Grænserne for den lovlige Retshaandhævelse. Men ligesom disse Handlingers Straffrihed i adskillige Tilfælde forudsættes eller endog udtrykkelig hjemles, saaledes giver Loven ogsaa i nogle Tilfælde Bidrag til Fastsættelsen af Grænserne for deres Lovlighed.

Ved Retshaandhævelsesakter tænkes i Reglen kun paa Handlinger, der sigte til Hævdelse af Retten indenfor den enkelte Stats Omraade, iøvrigt hvad enten Retshaandhævelsen sker paa Statens Vegne eller udøves af den private paa egne Vegne. Undertiden opfattes imidlertid ogsaa den ene Stats Magtanvendelse overfor den anden som (international)

Retshaandhævelse[1]. Dette Synspunkt er dog næppe naturligt. Saa vel Folkeretten som de enkelte Landes Lovgivning hjemle ganske vist Foretagelsen af en Række Handlinger under Krigsforhold, som under andre Omstændigheder vilde være Forbrydelser. Men den herved foranledigede Ophævelse af de almindelige Regler om Handlefrihedens Grænser er ikke betinget af, at Magtanvendelsen (Krigen) i det givne Tilfælde sigter til Hævdelsen af en Ret, endsige af, at den er retfærdiggjort ved en virkelig stedfunden eller truende Retskrænkelse. Men ganske afset herfra henvises den nærmere Fremstilling af de ved Krigstilstand bevirkede Lempelser i de almindelige Regler naturligst til Folkeretten, medens det i Strafferetten blot fremhæves, at saadanne Lempelser forekomme. Den følgende Fremstilling vil da kun omfatte: 1. Den i Statens Navn udøvede Retshaandhævelse mod Statsundergivne og 2. privat Retshaandhævelse.

1. At de Handlinger, som offentlige Myndigheder eller andre paa Statens Vegne foretage til Hævdelse af den bestaaende Retstilstand, ere retmæssige, naar de i Loven udtalte eller af Lovgivningens Grundsætninger og Sagens Natur følgende Betingelser og Grænser for denne Magts Anvendelse overholdes, er allerede bemærket og forudsættes som selvfølgeligt i en Række Lovbud, der foreskrive Straf, dels for at hindre eller modarbejde saadan Retshaandhævelse[2], dels for uberettiget Udøvelse[3] eller Misbrug[4] af denne Myndighed. Det anførte gælder, hvad enten de paagældende Handlingers Formaal er at afværge Retsbrud, oprette Følgerne af disse eller at straffe, og hvad enten Handlingen nærmest er af judiciel eller af administrativ Karakter. Grænserne for denne Myndighed er det ikke

[1] Goos: Nord. Strafferet I. S. 95—96; Alm. Retslære II. S. 637—38.
[2] Strfl. §§ 99, 100, 101, 103, 106, 108, 110, 111, 253.
[3] Strfl. § 107.
[4] Strfl. §§ 124—130, 137, 138.

her Stedet at fremstille. For den afværgende og oprettende Retshaandhævelses Vedkommende er det end ikke Straffelovgivningens Sag at udtale sig herom. Naar dette desuagtet undtagelsesvis sker[5], skyldes det mere tilfældige Omstændigheder, navnlig, at den øvrige Lovgivnings Regler om nogle i en vis ydre Forbindelse med Strafforfølgningen staaende Spørgsmaal ere fundne ufuldstændige. Betingelserne for den straffende Retshaandhævelse, baade de almindelige og de mere specielle ved den enkelte Forbrydelses Natur bestemte, angives vel i Straffelovene og den dertil sig sluttende Lovgivning om Straffuldbyrdelsen; men ogsaa disse behandles naturligt paa andre Steder, dels i den almindelige, dels i den specielle Del af Strafferetten.

Hvor Betingelserne for den nedf. under 2. omhandlede private Retshaandhævelse ere til Stede, kunne de derved hjemlede Handlinger selvfølgelig lige saa vel foretages af offentlige Myndigheder eller andre paa det Offentliges Vegne. Omvendt kunne offentlige Myndigheder kun udøve saadan Retshaandhævelse under de samme Betingelser og indenfor de samme Grænser, der gælde for private. Herom kan derfor henvises til den nedf. under 2. givne Fremstilling. Kun bemærkes, at Betingelserne for begge de nævnte Arter af Retshaandhævelse kunne foreligge samtidigt, og at derved en Magtanvendelse kan være hjemlet, som gaar videre end henholdsvis de under 1. og de under 2. angivne Regler alene vilde give Beføjelse til.

2. Retshaandhævelsen er som Regel Samfundsmagtens Opgave og denne forbeholdt. Kun denne har den fornødne Magt og Myndighed til en effektiv Haandhævelse af Retten og byder den fornødne Garanti for, at der ikke under Navn af Retshaandhævelse begaas Overgreb mod den — virkelige eller formentlige — Retsbryder. Ved den oprettende og straffende Retshaandhævelse fastholdes denne Regel ogsaa næsten undtagelsesfrit. Privat Retshaand-

[5] Strfl. §§ 16, 22. 3. St., 34, 35, 36. 3. Pkt., 38. 2. St., 299—303.

hævelse af denne Art er som Regel forbudt, jfr. D. L. 1—1—3 og Strfl. § 116, hvorefter Selvtægt er strafbar. De enkelte Undtagelser fra denne Regel, som vor Ret anerkender, ville blive omtalte nedf. under B. Men ved den til Afværgelse af Retsbrud sigtende Retshaandhævelse gør den Betragtning sig gældende, at den offentlige Magts Organer ingenlunde altid eller som Regel ere ved Haanden, og at der derfor saavel af Hensyn til den angrebnes Retsbeskyttelse som til Hævdelse af Retsordenens Bud i det hele maa gives den private Ret til under visse nærmere Betingelser at foretage det til Afværgelse af retstridige Angreb fornødne. Denne Form af privat Retshaandhævelse betegnes som Nødværge[6].

A. At de i Nødværge foretagne Handlinger ere retmæssige, har til alle Tider været anerkendt, omend Betingelserne og Grænserne for lovligt Nødværge have vexlet. I Romerretten findes en Række Udtalelser herom[7], der dog ikke skarpt fastslaa Begrebet eller dettes Afgrænsning. I Middelalderens Retskilder omtales i Reglen kun Nødværge til Forsvar for Liv og Legeme[8], og lignende Begrænsninger

---

[6] Af den righoldige Litteratur herom anføres Bornemann: Saml. Skr. I. S. 187 flg., III. S. 124 flg.; Goos: Nord. Strafferet I. S. 99—104; Alm. Retslære II. S. 560—71; Schweigaard: Commentar I. S. 312—15; Hagströmer S. 131 flg.; s. F. Om rätten till nödvärn. Bil. IV. tll 4. nord. Juristmødes Forhandlinger; Ihering: Der Kampf um's Recht (4. Aufl.) S. 89—94; Janka: Notstand S. 1—27; Moriaud S. 31 flg. og S. 298—302; v. Liszt § 33; Binding: Handb. I. S. 730 flg.: Garraud S. 187 flg.; Prins: Science pénale Artt. 325—32.

[7] Jfr. bl. a. l. 45 § 4 Dig. (9—2): vim vi defendere omnes leges omniaque jura permittunt; l. 1 § 27 Dig. (43—16); l. 1 Cod. (8—4) samt den bekendte Udtalelse hos Cicero: Pro Milone c. 4, hvor Nødvægeretten betegnes som non scripta sed lata lex, quam ex natura ipsa arripuimus.

[8] Jfr. om den italienske og tyske middelalderlige Ret v. Liszt § 33. I. — Om dansk Ret indtil Chr. V.'s L. se Matzen: Forelæsninger over den danske Retshistorie III. S. 58—59, hvorefter Nødværgeret vel var hjemlet i vid Udstrækning, men den, der har dræbt

findes undtagelsesvis endnu i Love fra nyere Tid[9]; men i det hele gaar Tendensen i Retning af at anerkende Nødværge til Forsvar for Retsgoder af enhver Art, for saa vidt de Betingelser, som maa fordres ved denne Form af Retshaandhævelse, overhovedet kunne foreligge[10].

Om Nødværge bestemmer nu Strfl. § 40, saaledes som denne er ændret ved Straffelovstillæg 1. April 1905 § 17: „Handlinger, foretagne af Nødværge, ere straffrie, naar og for saa vidt de have været nødvendige for at modstaa eller afværge et paabegyndt eller overhængende uretmæssigt Angreb paa egen eller andens Person, Ære eller Gods. Dog skal det kun til Forsvar for Liv, Helbred eller Velfærd, eller mod Overfald, hvoraf betydelig Skade paa Person med Rimelighed kan befrygtes, være tilladt at anvende saadanne Forsvarsmidler, ved hvilke Angriberens Liv udsættes for øjensynlig Fare." Om Overskridelse af Nødværgerettens Grænser handler Paragraffens 2. St., hvorom nedenfor.

Ved Nødværge forstaas i Reglen kun den Afværgelse af retstridige Angreb, der sker ved Indgreb i Angriberens Retsgoder, Angreb til Forsvar. At unddrage sig Angrebet ved at opgive sin Ret overfor dette er selvfølgelig ikke Nødværge. Men heller ikke den Afværgelse, der bestaar i en blot passiv Modstand, medtages i Reglen, om end

---

i Nødværge, dog som Regel maatte erlægge de sædvanlige Bøder til den dræbtes Slægt, medens han fritoges for anden Straf. — Angaaende Nødværgebestemmelserne i D. L. 6—12 se Bang i N. J. A. 28 S. 48 flg. og særlig angaaende det her berørte Spørgsmaal Ørsteds Bemærkninger til denne Afhandling i Noten anf. St. S. 62—64, samt Ørsted: Systematisk Udvikling af Begrebet om Tyveri S. 270—71 og Bornemann: Saml. Skr. III. S. 124 flg., hvor ogsaa andre Nødværgebestemmelser, D. L. 6—15—15, 16 og 22 omtales.

[9] Jfr. bl. a. fransk Code pénal Artt. 328 og 329; belgisk Code pénal Artt. 416 og 417; svensk Strfl. Kap. 5 §§ 7 og 8.

[10] Dansk Strfl. § 40; norsk Strfl. (1902) § 48; tysk Strfl. § 53; østerrigsk Strfl. § 2; hollandsk Strfl. Art. 41, jfr. fransk Udk. (1893) Art. 54; schweitzisk Udk. (1896) Art. 19.

nogle her tale om uegentligt Nødværge. At de samme Grunde, der føre til at anerkende det egentlige Nødværge, ogsaa hjemle den blot passive Retshævdelse, er utvivlsomt, og de fleste af de Spørgsmaal, hvortil de egentlige Nødværgetilfælde give Anledning, komme her slet ikke frem. Kun maa det ogsaa her kræves, at der foreligger et Angreb paa et Gode, som man har Lov til at forsvare; men om den nærmere Bestemmelse af denne Betingelse kan ganske henvises til den tilsvarende Undersøgelse ved det egentlige Nødværge, hvorom der i det følgende alene skal tales.

a. Om Betingelserne for, at en Handling, der gør Indgreb i andres Retsgoder, kan være en lovlig Nødværgehandling, udtaler Strfl. § 40, at den skal være nødvendig for at afværge et paabegyndt eller overhængende uretmæssigt Angreb paa egen eller andres Person, Ære eller Gods.

α) Naar Strfl. § 40 som Genstand for det Angreb, der skal berettige til Nødværge, nævner Person, Ære eller Gods, er det ikke Meningen hermed at angive en Begrænsning[11], men netop at udtale, at i og for sig alle Retsgoder have Krav paa dette Værn. Derfor maa Nødværge bl. a. ogsaa kunne anvendes overfor Angreb paa andre retsbeskyttede Følelser end Æren, f. Ex. Blufærdighedsfølelsen, overfor Angreb paa Husfreden[12] o. l. At det angrebne Gode skal være uerstatteligt, saaledes som man tidligere undertiden har hævdet, kræver Loven med Rette ikke. — I en Retning maa en Begrænsning dog sikkert opstilles. At ikke ethvert Godes uforstyrrede Existens kan hævdes overfor Angreb, fremgaar deraf, at Selvtægt er forbudt. Og som Selvtægt maa ikke blot Reaktionen overfor fuldbyrdede Angreb anses. Ingen vil betvivle, at det er Selvtægt og ikke Nødværge, naar A., overfor hvem Naboen, B. har forpligtet

[11] Jfr. Motiver til Udk. til Strfl. S. 52.

[12] H. R. T. 1875. S. 189, 1876 S. 669; U. f. R. 1878 S. 679; H. R. T. 1890 S. 619; 1897 S. 471.

sig til at undlade visse for A. generende Foretagender paa sin Ejendom, men desuagtet forbereder eller paabegynder saadanne, egenmægtigt fjærner eller tilintetgør de dertil sigtende Foranstaltninger paa B.'s Ejendom, eller naar A., der har Ret til at høste Frugterne af et paa B.'s Ejendom staaende Træ, egenmægtigt hindrer B. i at fælde dette forinden Høsten. At den angrebne er materielt berettiget med Hensyn til det Gode, der angribes, er saaledes ikke ubetinget nok. Omvendt kan det ikke ubetinget kræves, at den angrebne er materielt berettiget. Alle ere enige om, at Besidderen af en Ting, selv om hans Besiddelse objektivt strider mod en andens Ret, ved egen Magt kan hævde sin Besiddelse overfor den materielt berettigedes Angreb. For at betegne den Egenskab ved det angrebne Gode, der afgør, om en til Forsvar for dette foretagen Handling er Nødværge eller Selvtægt, har man sagt[18], at Genstanden for Nødværge maa være en bestaaende Tilstand af den Art, at den indtil videre maa respekteres som Ret. Denne Formulering er vistnok fremgaaet af en ensidig Betragtning af visse bestemte Tilfælde og passer udenfor disses Kreds næppe ganske. Selv afset herfra er den ialtfald lidet oplysende, idet den ikke giver nogen Vejledning til at afgøre, naar en Tilstand er af denne Art.

En ensidig Gennemførelse af den Betragtning, hvorpaa Retten til Nødværge hviler — at Uretten ikke uhindret skal kunne fortrænge Retten — maatte føre til, at enhver virkelig Ret kunde hævdes ved egen Magt overfor uretmæssige Indgreb. Naar dette ikke kan anerkendes, skyldes det de samme Betragtninger, der overhovedet føre til at opstille særlige Betingelser og Grænser for det lovlige Nødværge, nemlig Hensynet til Opretholdelse af Ro og Orden og i det hele Samfundslivets uforstyrrede Gang og Nødvendigheden af at skabe et sikkert Udgangspunkt for den offentlige Retshaandhævelse. Paa en Afvejelse af disse mod-

[18] Goos: Alm. Retslære II. S. 563.

staaende Hensyn maa det bl. a. ogsaa bero, til Forsvar for hvilke Goder Nødværge kan udøves. Det afgørende bliver derfor, om man uden at gaa den virkelige Rets Beskyttelse for nær kan henvise den berettigede til ad den almindelige Vej gennem Lovmaal og Dom at søge sin Ret. Dette maa føre til at udelukke Nødværge til Hævdelse af alle Fordringsrettigheder, altsaa hvor Retskrænkelsen bestaar i Undladelse af at opfylde en Pligt. En modsat Regel vilde skabe en uafbrudt Krigstilstand i Samfundet. — Omvendt maa visse Rettigheder ubetinget kunne hævdes mod retstridige Angreb, saa længe disse ikke ere afsluttede. Dette gælder navnlig de personlige Rettigheder, Liv, Ære, Frihed etc. Den, hvem Friheden retstridigt er berøvet, øver Nødværge, naar han med Magt frigør sig. Dette maa gælde, selv om Frihedsberøvelsen sker ved Etablering af en Tilstand, der i og for sig kan være retmæssig, naar den dog ikke er det[14]. Friheden er et Retsgode af saa indgribende Betydning for Personens hele Livsførelse, at det ikke billigvis kan fordres, at han foreløbig skal respektere den bestaaende Tilstand, til dennes Ulovlighed ad retslig Vej er fastslaaet. — Ved Angreb paa Formuen kan den materielle Berettigelse derimod ingenlunde ubetinget være afgørende. Den, hvis Ting uretmæssig besiddes af en anden, kan ikke — saaledes som hvor det gælder en Hævdelse af Friheden, jfr. ovenf. — i Almindelighed være berettiget til ved egen Magt at bringe det retstridige Forhold til Ophør. Paa Grund af den nærliggende Mulighed for Fejltagelser f. Ex. med Hensyn til Tingens Identitet og navnlig Retsspørgsmaalets hyppigt meget store Tvivlsomhed bliver her Hensynet til, hvad det fredelige Samliv og den offentlige Retshaandhævelses

[14] Det maa dog i saa Hensende være tilstrækkeligt, at Tilstanden er formelt lovlig, f. Ex. en i Overensstemmelse med Lovgivningens Regler foretagen Arrestation (selv om den paagældende er uskyldig), eller Indlæggelse paa en Sindssygeanstalt (selv om den indlagte ikke virkelig er sindssyg).

sikre Udøvelse kræver, det ubetinget overvejende, for hvilket den enkeltes Krav paa hurtigst muligt at faa en retstridig Tilstand fjærnet maa vige. Grundlaget for Nødværgeretten bliver derfor her ikke den materielle Berettigelse, men i Reglen det objektive Raadighedsforhold, hvor dettes Ulovlighed ikke netop er uomtvistelig, f. Ex., hvor Ejeren in continenti forfølger Tyven for at tage Kosterne fra ham[15]. Særlig Tvivl frembyder Spørgsmaalets Besvarelse, hvor den almindelige Raaden udøves af én, men en mere begrænset Raaden udøves af en anden[16], men den nærmere Fremstilling heraf gives naturligst paa andre Steder i Systemet.

β. Angrebet skal være uretmæssigt. I en Retning ligger Besvarelsen af, naar dette er Tilfældet, i det ovenfor under *α* bemærkede. Men endvidere vil enhver Omstændighed, der iøvrigt betager et Indgreb i andres Retsgoder dets Retstridighed, ogsaa medføre, at Nødværge overfor samme udelukkes[17]. De ovenfor i § 23 fremstillede Synspunker komme saaledes selvfølgelig ogsaa her til Anvendelse. Derfor vil den formelle Retstridighed, der som bemærket i Reglen — uanset en mulig materiel Berettigelse — ligger i, at nogen tiltvinger sig Adgang til en Ejendom, der er i en andens Besiddelse, eller tager en Ting ud af Besidderens Varetægt, bortfalde, hvor Hensynet til vigtigere Retsgoders Bevaring gør en saadan Handling forsvarlig. Følgelig er i saadanne Tilfælde Nødværge udelukket. I denne Forbindelse maa endnu det ovenf. (S. 257—59) berørte Spørgsmaal besvares, om der ved Bedømmelsen af Handlingens Retmæssighed, for saa vidt denne afhænger

---

[15] Jfr. Aagesen: Indledning S. 451—54; Nellemann: Civilproc. alm. Del S. 31 flg.; Torp: Tingsret (2. Udg.) S. 98, cfr. iøvrigt om de nærmere Fordringer, der maa stilles til Raadighedsforholdets Beskaffenhed Torp: Besiddelsen S. 54—69.

[16] Jfr. Aagesen: Indledning S. 457—61; Matzen: Tingsret S. 430—31; Torp: Tingsret (2. Udg.) S. 516—18; H. R. T. 1897 S. 491.

[17] Jfr. H. R. T. 1875 S. 189; 1876 S. 669; U. f. R. 1878 S. 381; 1885 S. 287.

af dens Farlighed i Forhold til et vist Retsgode, skal tages Hensyn til samtlige ved dens Foretagelse existerende relevante Kendsgerninger eller kun til saadanne, som i det givne Tilfælde (kendes eller) ere kendelige for en almindelig fornuftig Iagttagelse. Antages det første, opnaas en meget vidtgaaende Beskyttelse for de bestaaende Retsgoder, men ganske vist paa den handlendes Bekostning, idet Nødværge da tillades overfor denne, selv om han hverken kendte eller under de givne Forhold kunde kende de Omstændigheder, der gøre hans Handling farlig for det paagældende Retsgode. Skulle derimod de i Handlingens Øjeblik foreliggende Omstændigheder, der ikke ere kendelige, lades ude af Betragtning, sikres ganske vist Handlefriheden, men omvendt paa Bekostning af den, hvis Retsgoder trues, idet det fordres, at han, dersom Afværgelse kun kan ske ved Indgreb i den handlendes Retsgoder, skal undlade at afværge en Retsforstyrrelse, selv om dennes Indtræden under de foreliggende Omstændigheder vil være en nødvendig eller højst sandsynlig Følge af den paagældende Handling[18]. Hvilken Vej man end gaar, vil det under de forudsatte Omstændigheder ikke kunne undgaas, at en af Parterne bliver brøstholden. En af dem maa, som man har sagt[19], bære Risikoen ved, at de Omstændigheder, der bringe et vist Retsgode i Fare, ere skjulte; og Valget er ingenlunde uomtvisteligt. Af flere Grunde er det dog vistnok det retfærdigste at lægge Byrden paa den handlende, altsaa at fælde Dommen om Handlingens Retmæssighed paa Grundlag af samtlige ved dens Foretagelse foreliggende Omstændigheder[20]. Dels maa det erindres, at det efterfølgende

---

[18] Det forudsættes, at ikke Hensynet til andre Goders Bevaring o. l. desuagtet gør Handlingens Foretagelse forsvarlig, jfr. ovenf. § 23. III. c.

[19] Kraft: Om Hovedprinciperne i den formueretlige Anordning S. 88.

[20] Jfr. dog Kraft anf. St.

Ansvar, Straf — altid — og Erstatning — ialtfald som Regel — vil være udelukket overfor den, hvis Handlings skadegørende Evne beror paa Egenskaber, der ikke vare kendelige. Det synes da ikke ubilligt at give den, hvis Retsgode trues af en Handling, hvis skadegørende Evne i Handlingsøjeblikket er given (om end ukendelig), det Minimum af Retsbeskyttelse, som Nødværgeretten yder[21]. Dertil kommer, at denne Vej frembyder større Mulighed for en Begrænsning af Ulemperne end den modsatte Ordning. Sættes nemlig de ikke kendelige Omstændigheder ud af Betragtning, erklæres altsaa Handlingen som Følge heraf for retmæssig, da betyder det, at Retsbeskyttelsen for det truede Gode for saa vidt opgives absolut og uden Begrænsning. Erkendes det derimod, at Handlingen under disse Forhold er retstridig, aabnes ganske vist herved Adgang til Nødværge, altsaa til Indgreb i den handlendes Retsgoder; men det bliver altid muligt gennem en rationel Bestemmelse af Nødværgerettens Grænser at afbøde altfor stødende Resultater. Og som nedenf. under b. vil blive paavist, er det netop rationelt ved Bestemmelsen af Nødværgerettens Grænser at tage væsentligt Hensyn til den handlendes personlige Forhold til Angrebet. Ligesom da Grænserne overfor det tilregnelige — og særlig det forsætlige — Angreb kunne drages meget vidt, vil det være naturligt overfor Angreb af den her omhandlede Art at drage dem meget snevert, ja endog paa det nærmeste at fastsætte dem i Overensstemmelse med den i § 23. IV. for de saakaldte Nødstilfælde udviklede Grundsætning. Naar den saakaldte Nødretsregel bestemmes som i § 23 sket og det samtidig erkendes, at Nødværgerettens Grænser overfor Angreb af den her omhandlede Art bør indsnevres meget stærkt, mister det hele Spørgsmaals Besvarelse, altsaa Bestemmelsen af Grænsen mellem Nødværge og den saakaldte Nødret,

[21] Herfor kan maaske ogsaa anføres Retsordenens i det hele konservative Tendens.

for en meget væsentlig Del sin praktiske Betydning for Strafferetten[22]. Efter den positive Ret, der ubetinget fixerer Nødværgerettens Grænser paa en fra Nødretsreglerne væsentlig afvigende Maade, er Spørgsmaalets Besvarelse derimod af større Betydning. Under Hensyn til de ovenf. ved Note 21 fremførte Betragtninger samt til, at Nødværgeretten dog heller ikke efter dansk Ret er ubegrænset, tør dog vistnok den ovenfor hævdede Norm for Bestemmelsen af Handlingens Retstridighed fastholdes, for saa vidt ikke særlige Forhold, f. Ex. embedsmæssig Handlepligt, jfr. herom strax nedf., føre til et andet Resultat.

Af Fordringen om, at Angrebet skal være uretmæssigt, følger, at Nødværge er udelukket overfor lovlige Embedshandlinger, hvorved bemærkes, at en Embedshandling kan være lovlig, selv om den objektivt set indeholder en Forurettelse. En Anholdelse eller Arrestation kan saaledes være hjemlet ved de foreliggende — kendte — Omstændigheder, skønt den anholdte eller arresterede senere viser sig at være uskyldig. De Retshaandhævelses — eller andre offentlige Interesser, som Embedshandlingen tjener, og af Hensyn til hvilke en særlig embedsmæssig Handlepligt — paa den anden Side under særligt Ansvar — er paalagt, vilde ikke paa fyldesgørende Maade kunne varetages, medmindre den paa Grundlag af de foreliggende kendte Omstændigheder forsvarlige Embedshandling erkendes som (formelt) lovlig og fordres respekteret som saadan. Derimod maa Nødværge som Regel være tilladt overfor Embedshandlinger, der ere ulovlige, idet de formelle eller materielle Betingelser for deres Foretagelse mangler[23]. Kun følger det af den Statsmagten tilkommende suveræne Myndighed, at Nødværge altid

[22] For Erstatningsspørgsmaalet vil det derimod altid blive afgørende, om et givet Forhold skal bedømmes efter Nødværgereglen eller efter den almindelige Ansvarsregel (Nødretsgrundsætningen).

[23] Jfr. i Modsætning til ældre Anskuelser Goos: Alm. Retslære II. S. 565—67; Binding: Handb. I. S. 740 flg., cfr. herved Garraud S 190—92.

er udelukket overfor Embedshandlinger, naar den Myndighed, hvem forfatningsmæssigt den endelige Dom over Handlingens Retmæssighed tilkommer, har udtalt, at dens Foretagelse er lovlig. For en saadan upaaankelig Afgørelse maa den enkelte bøje sig. At iøvrigt Nødværge ubetinget er hjemlet overfor Handlinger, der kun give sig Skin af at være Embedshandlinger uden virkelig at være det, er selvfølgeligt[24]. Endnu bemærkes, at Modstand mod Embedshandlinger, der ikke vilde være hjemlet som Nødværge, kan være berettiget i Henhold til de i § 23 angivne Synspunkter, hvor det er nødvendigt til Bevaring af et vigtigere Retsgode. En Forudsætning herfor er det selvfølgelig, at Embedshandlingens Iværksættelse vilde være en materiel Uret. Den lovligt dømte har selvfølgelig ikke ifølge de i § 23 fremstillede Regler Ret til at modsætte sig Dommens Exekution for at redde Friheden eller Livet; thi Retsordenen har under den nævnte Forudsætning netop frakendt ham Retsbeskyttelse mod saadanne Indgreb i de paagældende Goder[25].

Fordringen om, at Angrebet skal være uretmæssigt, medfører endvidere, at Nødværge er udelukket overfor Handlinger, der ere hjemlede ved Reglerne om lovlig privat Retshaandhævelse, altsaa overfor lovlige Nødværgehandlinger eller lovlig Udøvelse af en Revselsesret o. l.[26], jfr. nærmere herom nedf. under B. Den nævnte Betingelse — Angrebets Retstridighed — mangler ogsaa ved Angreb af Dyr eller Fare hidrørende fra livløse Ting[27], selvfølgelig forudsat at ikke en Person bærer Ansvaret herfor, f. Ex. fordi han har hidset eller sluppet Dyret løs paa den angrebne eller retstridigt hidført eller undladt at fjerne den farlige Tilstand. Afset herfra maa det sikkert antages, at ikke Nødværgereglerne, men de i § 23 fremstillede Regler om Handlefri-

[24] Goos: Alm. Retslære II. S. 567—68.
[25] Jfr. v. Liszt § 34. II.
[26] v. Liszt § 33. II. 1. a.
[27] F. Ex. et Skib, der af Stormen er sat i Drift, et Hus, der truer med at styrte ind over Naboejendommen.

hedens almindelige Grænser maa afgive Normen for Afværgelseshandlingens Retmæssighed. Ikke blot falder Tilfældet ganske udenfor Ordene i Strfl. § 40, idet der ikke vel her kan tales om et uretmæssigt Angreb; men heller ikke foreligge her de Grunde, der maa antages at have motiveret den Regel, at Nødværgehandlingens Berettigelse ikke i Almindelighed er betinget af, at den ved samme afværgede Skade er større end den Angriberne tilføjede. Grunden hertil maa nemlig utvivlsomt søges netop deri, at Faren skyldes en retstridig Handling af den, mod hvem Nødværge øves. Det er Samfundets Interesse i Rettens Hævdelse overfor uretmæssige Angreb, som forklarer, at den almindelige i § 23 hævdede Grundsætning fraviges ved Nødværge. Naar man mod den her hævdede Opfattelse har indvendt[28], at den fører til, at Forsvar kun er tilladt, naar Faren truer Liv og Legeme, samt at Intervention da i Reglen maatte være udelukket etc., skyldes dette en altfor snever Opfattelse af den saakaldte Nødretsgrundsætning, jfr. ovenf. § 23. Heller ikke kan det indvendes, at man ved her at udelukke Nødværgereglerne, vil være nødt til at anerkende, at den, der f. Ex. dræber det angribende Dyr, derved bliver erstatningspligtig overfor Ejeren, hvilket ganske vist synes urimeligt. Thi vel maa det være Reglen, at den, der udenfor Nødværgetilfælde for at bevare vigtigere Retsgoder, ofrer andres Goder, herved bliver erstatningspligtig, men denne Regel krydses her af den Grundsætning, at Ejeren af Dyr maa svare til den Skade, som disse, selv uden hans Skyld, foraarsage. I Konsekvens hermed maa det antages, at den, der afværger saadan Skade f. Ex. ved, hvor dette er hjemlet ved de i § 23 fremstillede Grundsætninger, at dræbe Dyret, maa være ansvarsfri herfor[29], og paa tilsvarende Maade maa det i de andre her omhandlede Tilfælde hævdes, at selve det, at den Fare, der har nødvendiggjort Skadetil-

---

[28] Binding: Handb. I. S. 736.
[29] Jfr. U. f R. 1882 S, 290.

føjelsen, hidrører fra en den skadelidende selv tilhørende Ting, for hvilken han er nærmest til at bære Risikoen, er tilstrækkelig Forklaring til, at Erstatningspligt her er udelukket[30]. Kun naar den handlende selv har fremkaldt Faren, f. Ex. selv har hidset Dyret, selv har forskyldt, at en andens Skib er kommet i Drift eller selv uretmæssig har fremkaldt Faren for Husets Sammenstyrten, maa han ogsaa være ansvarlig for det Ejeren ved Afværgelseshandlingen tilføjede Tab[31]. Men i ethvert Fald maa Erstatningsspørgsmaalet løses for sig i Henhold til rent formueretlige Overvejelser; og dets Besvarelse kan ikke være afgørende for den Bestemmelse af Handlefrihedens Grænser, som af strafferetlige Hensyn maa kræves[32].

At Angrebet for at hjemle Ret til Nødværge skal være tilregneligt, kræver Straffeloven med Rette ikke. Ogsaa overfor utilregnelige, retstridige Angreb har den angrebne Krav paa Beskyttelse og Samfundet for Retshaandhævelsens Skyld Interesse i, at Retskrænkelsen afværges, om fornødent ved egen Magt. Heller ikke er der efter Straffeloven Hjemmel til at opstille andre Fordringer, saasom at Angrebet skal være uforskyldt[33] o. l.

γ. Angrebet skal være paabegyndt eller overhængende. Overfor det først i Fremtiden truende, altsaa rent eventuelle Angreb er det selvfølgelig berettiget at forberede sig paa Forsvar, men ikke paa Forhaand at foretage Modangreb[34]. Her kan Individet med Rette henvises til at søge

---

[30] I væsentlig Overensstemmelse med det her hævdede er den nu ved B. G. B. § 228 fastslaaede Ordning. Ikke blot sondres Tilfældet formelt fra den i § 227 givne Regel om Nødværge, men Betingelserne for disse Afværgelseshandlingers Retmæssighed bestemmes ogsaa paa en fra Nødværgetilfældet væsentlig forskellig, men med den i § 904 udtalte Nødretsregel langt nærmere beslægtet Maade.

[31] Jfr. B. G. B. § 228. 2. Pkt.

[32] Med det her hævdede stemmer ogsaa v. Liszt § 33. II. 1. a.; Merkel S. 163; Schaper i H. H. II. S. 145 Note 7.

[33] H. R. T. 1881 S. 670; 1884 S. 335.

[34] H. R. T. 1883. S. 21; 1898 S. 183.

Værn hos Samfundsmagten. Dog maa det være tilladt paa Forhaand at træffe Forsvarsforanstaltninger, som først — men da ogsaa automatisk — træde i Virksomhed, naar Angrebet finder Sted, f. Ex. at indrette Bevogtning ved Pladshunde, at lægge Selvskud o. l., forudsat at ikke herved Grænserne for det lovlige Nødværge overskrides, hvad ganske vist let vil være Tilfældet. — Er Angrebet fuldbyrdet, bliver der heller ikke Tale om Nødværge[35]. Den til umiddelbar Oprettelse, Opnaaelse af Erstatning eller Tugtelse af Retsbryderen sigtende, efterfølgende Egenmagt er Selvtægt. Herved kan det dog ikke komme an paa, om f. Ex. Betingelserne for at straffe for fuldbyrdet Forbrydelse foreligge, men derpaa, om den til Hidførelse af den skadegørende Virkning fornødne Virksomhed er afsluttet[36].

δ. Nødværgehandlingen maa dernæst være nødvendig for at modstaa eller afværge Angrebet. Ved Ordene „modstaa eller afværge" angiver Loven, at det er berettiget at udøve Nødværge, selv om Angrebet kunde undgaas ved Flugt. Derimod maa det egentlige Nødværge — Angreb til Forsvar — være udelukket, hvor den blotte Modstand er nok til at afværge Angrebet.

ε. Nødværgehandlingen maa være rettet mod Angriberen selv. Indgreb i Tredjemands Retsgoder for at undgaa et fra en anden hidrørende Angreb er ikke Nødværge. Dets Berettigelse maa afgøres efter de ovenf. i § 23 fremstillede Regler. Dette siges ikke udtrykkeligt i Strfl. § 40, men ligger i det historiske Begreb om Nødværge og har altid været antaget[37], ligesom det ogsaa i Paragraffens 2. Pkt. forudsættes, at Nødværgehandlingen

---

[35] Det forudsættes selvfølgelig, at et nyt Angreb ikke kan antages at være overhængende, jfr. U. f. R. 1897 S. 1030.

[36] Motiver til Udk. t. Strfl. S. 52.

[37] Goos: Nord. Strafferet I. S. 101; v. Liszt § 33. II. 2. a.; Binding: Handb. I. S. 750, jfr. ogsaa herved Moriaud S. 39. flg., 69—70 samt for Romerrettens Vedkommende l. 45. § 4 Dig. (9—2).

maa være rettet mod Angriberen. Det anførte maa gælde, selv om Forsvarshandlingen nærmest og direkte er rettet mod Angriberen, naar den dog tillige indeholder et Angreb paa Tredjemand[38].

ζ. Nødværge kan øves ikke blot af den angrebne, men ogsaa af enhver anden. At den intervenerende staar i et særligt Forhold til den angrebne eller iøvrigt har et særligt Kald til at intervenere, fordres ikke. Navnlig er ogsaa den private berettiget til at intervenere ved Angreb paa det borgerlige eller politiske Samfunds Goder. Interventionen er dog selvfølgeligt udelukket, naar den angrebne gyldigt har givet Afkald paa Retsbeskyttelse. Hvor et saadant Afkald ikke gyldigt kan gives, er Intervention derimod berettiget, selv mod den angrebnes Protest[39].

b. Hvorledes Grænserne for Nødværgeretten bør drages, har været meget omtvistet. Vel er man enig om, at Forsvaret ikke maa gaa videre end fornødent for at afværge Angrebet, en Fordring, som ogsaa alle Straffelove fastholde; men meget omstridt er det, om det altid er berettiget at anvende ethvert Forsvarsmiddel, som er fornødent hertil. I Modsætning til en i tidligere Tider herskende Tilbøjelighed til at drage yderligere, ofte ret snevre Grænser for Nødværgeretten, hævde mange nyere Forfattere[40], at der ikke bør opstilles anden Grænse end den ovennævnte; og nogle

[38] Jfr. U. f. R. 1887 S. 268; cfr. derimod v. Calker i Z. XII. S. 443 flg. og den der anførte interessante Retsafgørelse i Entscheidungen des Reichsgerichts in Strafsachen Bd. 21. S. 168 flg., jfr. ogsaa Frank i Z. XIV. S. 360. herimod atter v. Liszt § 33 Note 6.

[39] Jfr. som Retsafgørelser angaaende det Spørgsmaal, om Nødværgebetingelserne forelaa, foruden de ovenf. anførte endvidere D. i H. R. T. 1868 S. 393; 1880 S. 636; U. f. R. 1880 S. 1115; 1893 S. 1287.

[40] Hagströmer: Bil. IV. til 4. nord. Juristmødes Forhandlinger S. 8—12; Ihering: Der Kampf ums Recht S. 89 flg.; Binding: Handb. I. S. 752; Merkel S. 164.

Lovgivninger[41] staa paa samme Standpunkt. Ogsaa i Nutiden hævde dog mange, at ikke ethvert Forsvarsmiddel bør kunne anvendes uden Hensyn til det angrebne Godes Art og andre med Angrebet forbundne Omstændigheder; og denne Opfattelse har ogsaa faaet Udtryk i Love og Lovudkast. Med nogle Forfattere i al Almindelighed at kræve Forholdsmæssighed mellem det angrebne Gode og den ved Forsvaret tilføjede Skade[42], er næppe rigtigt. En saadan Regel vilde i stort Omfang begunstige den hensynsløse Angriber paa den berettigedes Bekostning; den vilde betegne en farlig Svækkelse af Retssikkerheden og komme i skarp Modstrid til den almindelige Retsbevidsthed. Heller ikke den hos os af Bornemann og Goos[43] forfægtede Lære, der ogsaa har faaet Udtryk i vor Straffelov, og hvorefter det kun til Forsvar for de saakaldte absolute Goder, Liv, Helbred og Velfærd skal være tilladt at anvende Forsvarsmidler, ved hvilke Angriberens Liv udsættes for aabenbar Fare, kan, skøndt den er Udtryk for en rigtig Tendens, siges at indeholde en rationel Løsning af Spørgsmaalet. Paa den ene Side er det næppe naturligt ved ethvert Angreb paa Helbred uden Hensyn til de nærmere Omstændigheder ved Angrebet eller ved ethvert Overfald, hvoraf betydelig Skade paa Person med Rimelighed kan befrygtes, at hjemle Ret til at dræbe Angriberen, eller at tilstede ethvert ikke livsfarligt om end nok saa velfærdstruende Forsvarsmiddel til Forsvar for et hvilketsomhelst Gode. Og paa den anden Side kan et Angreb paa andre end de

[41] Tysk Strfl. § 53 og flere schweiziske Kantonallove. Paa samme Standpunkt stod norsk Strfl. (1842) Kap. 7 § 7, der dog hverken i Teorien eller i Praxis er bleven fortolket efter sin strænge Ordlyd; jfr. derimod norsk Strfl. (1902) § 48.

[42] Jfr. bl. a. v. Buri i Gerichtssaal 30 Bd. S. 461, cfr. om forskellige Love, der staa paa dette Standpunkt Hagströmer anf. V. S. 10.

[43] Bornemann: Saml. Skr. I. S. 201, 208 flg.; III. S. 145—47; Goos: Alm. Retslære II. S. 570—71.

nævnte, saakaldte absolute Goder have en saa ondartet Karakter, være et saa flagrant og bevidst Brud paa den retlige Ordning, at det er betænkeligt at skulle strække Vaaben overfor dette, fordi de til Raadighed staaende Forsvarsmidler vilde ramme for haardt. — En Begrænsning udover den, der følger af, at kun de nødvendige Forsvarsmidler maa anvendes, bør sikkert opstilles. Men derved bør der tages Hensyn ikke alene til Forholdet mellem det angrebne og det ved Forsvaret ramte Godes Værd, men ogsaa til Angrebets Farlighed og Angriberens subjektive Forhold (Utilregnelighed eller Tilregnelighed, Forsæt eller Uagtsomhed). Om det end ikke bør være en Betingelse for Nødværgeretten, at Angrebet er tilregneligt, endsige forsætligt, kan der være god Grund til at hjemle, at det bevidste, af en tilregnelig Person paa Trods af Loven foretagne, Angreb under iøvrigt lige Forhold kan mødes med skrappere Forsvarsmidler end det utilregnelige eller blot uagtsomme Angreb. Det kan endog som ovenf. S. 289 berørt være naturligt efter Omstændighederne at begrænse Nødværgeretten paa lignende Maade som den saakaldte Nødret ved, hvor Angrebet er ganske utilregneligt, at kræve, at den ved Afværgelseshandlingen tilføjede Skade ikke væsentlig overstiger den derved afværgede. Denne Tanke har faaet Udtryk i den nye norske Straffelov og tildels i nyere Udkast[44]. Herved maa der ganske vist indrømmes Domstolene et meget frit Skøn, men dette er det eneste Middel til at undgaa den for en udviklet Retsbevidsthed stødende Ensidighed og Vilkaarlighed, der uundgaaeligt vil

[44] Jfr. norsk Strfl. (1902) § 48. 2. St.: Det er nødværge . . . „saafremt handlingen ikke overskrider, hvad der fremstillede sig som fornødent hertil, og det i betragtning af angrebets farlighed, angriberens skyld eller det angrebne retsgode ej heller maa agtes ubetinget utilbørligt at tilføje et saa stort onde, som ved handlingen tilsigtet", jfr. Motiver til norsk Udk. (1896) S. 81 flg. I samme Retning peger Bestemmelsen i schweizisk Udk. (1896) Art. 19.

følge af ethvert Forsøg paa at opstille faste, bestemt præciserede Regler[45].

Strfl. § 40, jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 17 sondrer som ovenf. antydet mellem Nødværge til Forsvar for Liv, Helbred eller Velfærd eller mod Overfald, hvoraf betydelig Skade paa Person med Rimelighed kan befrygtes (yderste Nødværge) og andet Nødværge. Ved det yderste Nødværge gælder ingen anden Grænse, end at Forsvaret ikke maa gaa videre end fornødent for at afværge Angrebet. Hvor mindre skadelige eller farlige Forsvarsmidler staa til Raadighed, maa mere skadelige eller farlige ikke anvendes. Hvad der skal fordres til yderste Nødværge, var allerede efter den oprindelige Affattelse af Strfl. § 40 noget tvivlsomt, idet navnlig Udtrykket Helbred er ret ubestemt og faktisk bruges i meget forskellige Betydninger. Det var dog sikkert med Rette almindelig antaget, at „Helbred“ i Strfl. § 40 maatte tages i snevrere Betydning, saaledes at Betingelsen for det yderste Nødværges Berettigelse var, at der var Fare for en egentlig Helbredsødelæggelse[46], altsaa en varig og mere alvorlig Forringelse af den paagældendes Sundhedstilstand. Dette maa ogsaa være forudsat i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 17, idet den derved gjorte Tilføjelse „eller mod Overfald, hvoraf betydelig Skade paa Person med Rimelighed kan befrygtes“, ellers vilde miste al praktisk Betydning. Men iøvrigt ere Grænserne for det yderste Nødværge næppe blevne synderlig klarere ved den skete Tilføjelse, idet Udtrykket „be-

[45] Ganske tilsvarende Betragtninger findes ogsaa hos Moriaud S. 300—302; Lammasch: Gerichtssaal 44 Bd. S. 191, jfr. Stoos: Die Grundzüge des Schweizerischen Strafrechts I. S. 256.

[46] Jfr. Goos: Spec. Del I. S. 18; hermed stemme ogsaa bedst Udtalelserne i Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 51, hvor Helbreden og den kvindelige Kønsære nævnes som Retsgoder, der kunne sættes ved Siden af Livet. Blandt Retsafgørelserne om, hvad der efter Strfl. § 40 i sin oprindelige Form fordredes til yderste Nødværge, kunne mærkes H. R. T. 1875 S. 236; 1879 S. 488; 1881 S. 670; 1894 S. 798.

tydelig Skade paa Person" ogsaa er ret ubestemt og i og for sig ikke behøver at omfatte synderlig mere end, hvad der allerede laa i Udtrykket „Helbred". Naar det dernæst som Betingelse for Anvendelsen af yderste Nødværge i det her omhandlede Tilfælde kræves, at der foreligger Overfald, fremgaar det klart af Lovens Forarbejder, at det ikke har været Meningen hermed at fordre, at den angrebne har været sagesløs[47]. Derimod ligger der sikkert i Ordet „Overfald" den Fordring, at Angrebet skal være forsætligt, og der er for saa vidt ved den foretagne Tilføjelse til Strfl. § 40 gjort et, om end højst ufuldkomment Skridt henimod den Ordning, der ovenfor er betegnet som den rationelle. — Ved andet (simpelt) Nødværge er der derimod ved Siden af den for alt Nødværge fælles Grænse, at Forsvaret ikke maa gaa videre end fornødent for at afværge Angrebet, sat den yderligere Grænse, at det er forbudt at anvende saadanne Forsvarsmidler, hvorved Angriberens Liv udsættes for øjensynlig Fare. At der skal bestaa et vist Forhold mellem den Skade, som Angrebet truer med at forvolde, og den, som ved Forsvaret tilføjes Angriberen, navnlig at den sidste ikke maa være uforholdsmæssig meget større end den første, kan, saa længe Forsvaret holdes indenfor den positivt fastslaaede Grænse, ikke kræves. Naar man har ment[48], at det er en Konsekvens af den for det simple Nødværge opstillede Begrænsning, at den angrebne, selv om Angrebet (tillige) retter sig mod Liv, Helbred eller Velfærd, er uberettiget til at anvende livsfarlige Forsvarsmidler, naar Angrebet kan undgaas ved at flygte eller ved at opgive mindre vigtige Retsgoder, at

---

[47] I det af Regeringen i Rigsdagssamlingen 1904—5 forelagte Forslag var denne Fordring optaget, men denne Betingelse blev efter Landstingsudvalgets Forslag strøget, jfr. Landstingsudvalgets Betænkning S. 14; cfr. herved om Fortolkningen af Udtrykkene „overfalder" og „den Overfaldne" i Strfl. §§ 200 og 205 Goos: Spec. Del I. S. 61.

[48] Hagströmer i 4. nord. Juristmødes Forhandlinger S. 46, jfr. ogsaa herved Bornemann: Saml. Skr. I. S. 210.

f. Ex. den, der trues paa Livet, dersom han ikke vil udlevere Penge eller andet, er strafbar, hvis han for at undgaa dette anvender livsfarlige Forsvarsmidler, er dette næppe berettiget. Idet Angrebet, om end kun alternativt, er rettet mod Livet, foreligge Betingelserne for Anvendelsen af det yderste Nødværge[49].

Naar Nødværgerettens Grænser overskrides[50], bliver Forsvarshandlingen selv retstridig. Dette medfører dog ikke, at den strafferetligt behandles, som om intet Nødværge forelaa[51]. Dels vil der i Reglen foreligge objektive (Handlingens delvise Retmæssighed) eller subjektive (Bestyrtelse, Ophidselse) Strafnedsættelsesgrunde, hvorom henvises til Fremstillingen andetsteds[52]; dels vil den ved Angrebet foraarsagede Skræk kunne bevirke, at den angrebne sættes i en forbigaaende Tilstand af Utilregnelighed, der udelukker al Straf[53], jfr. Strfl. § 40 2. St. og nedf. §§ 29 A. og 30. Endelig maa det erindres, at om end Nødværgerettens Grænser drages objektivt, er ikke enhver objektiv Overskridelse af disse strafbar. Af de almindelige Regler om Strafbarhedens subjektive Betingelser følger, at den i Overskridelsen liggende Retskrænkelse kun er strafbar, naar den kan tilregnes den angrebne som forsætlig eller — i de Tilfælde, hvor uagtsomme Retsbrud straffes — som uagtsom[54]. Vildfarelser med Hensyn til Angrebets eller Forsvarsmidlets Karakter og Farlighed ville derfor let

[49] Goos i 4. nord. Juristmødes Forhandlinger S. 56—57; Alm. Retslære II. S. 571.

[50] Jfr. som Retsafgørelser hvor Overskridelse af Nødværgerettens Grænser er antaget, U. f. R. 1877 S. 1117; H. R. T. 1881 S. 313; 1882 S. 661; 1890 S. 619; 1892 S. 676; 1893 S. 504; jfr. derimod som Tilfælde, hvor det udtrykkelig udtales, at Grænserne ikke ere overskredne U. f. R. 1877 S. 637, 1066; 1879 S. 229; 1882 S. 830; 1886 S. 807; 1887 S. 763; 1897 S. 1107.

[51] Jfr. dog H. R. T. 1900 S. 22; 1901 S. 26.

[52] Torp: Om Straffen S. 140—41 samt nedf. § 74.

[53] Jfr. H. R T. 1877 S. 44; U. f. R. 1892 S. 1179.

[54] Jfr. U. f. R. 1877 S. 401.

bevirke, at Handlingen bliver straffri. Og ved Anvendelsen af denne Regel maa det erindres, at den angrebne i Reglen vil være nødt til at fatte en hurtig Beslutning, og at det som Regel vil være meget usikkert, ofte ganske ubestemmeligt, hvor langt Angriberen vil gaa, og hvilke Angrebsmidler han har til sin Raadighed. En Fejltagelse i denne Henseende bør komme den angrebne til Gode, idet den udelukker Forsæt og efter Omstændighederne Uagtsomhed. Derpaa, om Retsanvendelsen har det rette Blik herfor, beror det fremfor noget andet, om Nødværgeretten skal være et virksomt Værn mod uretmæssige Angreb eller et tveægget Sværd, som den angrebne aldrig med Tryghed kan anvende[55].

B. Som allerede ovenf. S. 282 antydet er privat Retshaandhævelse ogsaa udenfor Nødværgetilfældene undtagelsesvis hjemlet. Som Tilfælde af denne Art kunne nævnes:

α. Indenfor visse Grænser maa den, der har Forældremyndigheden, kunne anvende Revselse overfor umyndige Børn. Vel ere D. L. 6—5—5 og 6—9—4 ophævede ved Strfl. § 308, men Retten maa anses hjemlet ved selve Retsforholdets Natur. Revselsesretten fritager dog ikke for Ansvar, naar Magtudøvelsen faar Karakteren af Mishandling, jfr. Strfl. § 202. — Ligeledes ere Forældrene berettigede til ved egen Magt at tvinge Børn, der uberettiget forlade Hjemmet, til at vende tilbage. Iøvrigt henvises herom til Familieretten[56].

β. Ligeledes har Husbonden Revselsesret overfor

---

[55] I Overensstemmelse med denne Betragtning er det ogsaa i vor Retspraxis fast antaget, at der ikke kan fordres Bevis for, at Handlingen er udøvet i Nødværge, men at navnlig den handlendes Forklaring herom i Tvivlstilfælde maa lægges til Grund, jfr. saaledes U. f. R. 1868 S. 39; H. R. T. 1875 S. 236; 1877 S. 44; U. f. R. 1877 S. 1066, 1117; H. R. T. 1881 S. 670; 1897 S. 794; 1898 S. 554; U. f. R. 1901 S. 915, jfr. herved Hagströmer S. 133 Noten.

[56] Deuntzer: Familieret S. 278 flg.

mandligt Tyende under 18 Aar og kvindeligt Tyende under 16 Aar; heller ikke denne maa antage Karakteren af Mishandling[57]. En lignende Ret har Husbonden overfor Hoveriarbejdere og Dagarbejdere, for Mænds Vedkommende indtil disses 20de, for Kvinder indtil det 16de Aar[58] samt Mesteren overfor mandlige Lærlinge under 18 Aar[59].

γ. Skipperen eller den, som i hans Fraværelse eller Forfald er den befalende, kan, naar nogen af Skibsmandskabet nægter at efterkomme en Befaling eller viser Genstridighed i Tjenesten, skaffe sig Lydighed ved Anvendelse af Magt, hvorved dog ikke haardere Midler, end Omstændighederne krævede, maa anvendes[60]. En særlig Straffemyndighed er tillagt Skipperen ved Sølovens §§ 102—4, jfr. § 108. Herom henvises til Søretten.

δ. Som andre Tilfælde af lovlig privat Retshaandhævelse kunne endnu nævnes Haandpanthaverens Ret til at søge Fyldestgørelse i Pantet i Henhold til D. L. 5—7—2 og 3 og K. L. § 155 samt Jordbrugerens Ret til at optage fremmede Kreaturer paa sin Grund[61].

Privat Retshaandhævelse, der holder sig indenfor de ved Lovgivningen dragne Grænser for samme, er som retmæssig selvfølgelig straffri. Overskrides disse Grænser, kan Straffrihed dog følge af, at Overskridelsen er utilregnelig, jfr. herved det ovenf. om Nødværge bemærkede.

Hvor særlig Hjemmel til privat Retshaandhævelse mangler, er denne kun retmæssig, for saa vidt dette følger af de i § 23 udviklede Regler om Handlefrihedens almindelige Grænser[62].

---

[57] L. 10. Maj 1854 § 27, jfr. § 43. 1.; U. f. R. 1869 S. 499; 1877 S. 1138; 1887 S. 392; 1890 S. 415.

[58] Fr. 25. Marts 1791 § 13; 27. Maj 1848 § 9.

[59] L. Nr. 39. 30. Marts 1889 § 9.

[60] Sølov 1. April 1892 § 101, jfr. § 108; Goos: Spec. Del I. S. 48—49. Jfr. om en lignende Beføjelse til Hævdelse af Krigslydigheden Strfl. f. Krigsm. § 132.

[61] Jfr. L. om Mark- og Vejfred 25. Marts 1872.

[62] En almindelig tildels videregaaende Hjemmel til Anvendelse af Selvhjælp gives ved B. G. B. §§ 229—31.

II. Overordnedes Befalinger. Naar Befaling fra en Overordnet nævnes som en Omstændighed, der kan ophæve en Handlings Retstridighed, sigtes der selvfølgelig ikke til de Tilfælde, hvor den underordnede hverken har været eller — for saa vidt Uagtsomhed overhovedet straffes — burde have været vidende om de Forhold, der gøre Handlingen retstridig. Straffrihed følger i saa Fald ligefrem af de almindelige Regler om Vildfarelsens Betydning til at udelukke Handlingens Tilregnelse. Den overordnedes Befaling har her kun den Betydning, at den kan gøre en Vildfarelse undskyldelig, der ellers ikke vilde være det[63].

Her forudsættes, at Handlingen, naar der ses bort fra Befalingens mulige Betydning, vilde kunne tilregnes den Underordnede som forsætlig eller uagtsom Forbrydelse.

At den handlende, hvor dette er Tilfældet, ikke i al Almindelighed kan henskyde sig under en af en Overordnet modtaget Befaling, er givet. Over- og Underordnelsesforholdet, hvad enten det er af privatretlig eller af offentligretlig Natur, forpligter og berettiger ingenlunde som Regel den Underordnede til at foretage en ham befalet ulovlig Handling og fritager ham ikke for at undersøge den befalede Handlings Lovlighed. Selv paa Omraader, hvor den Undergivne i det hele har at vise Lydighed, kan Lydighedspligten kun forpligte og berettige ham til at udføre en Befaling om Foretagelsen af noget ulovligt, naar Retsordenen særlig har lagt for Dagen, at den fordrer blind Lydighed, idet den anser Hævdelsen af denne for vigtigere end Overholdelsen af den Retsnorm, der forbyder Handlingen. Naar dette er Tilfældet, er det i og for sig ikke Strafferettens Sag at fremstille. Exempelvis skal fremhæves, at en vidtgaaende Lydighedspligt er hjemlet dels i visse offentligretlige Underordnelsesforhold, jfr. særlig Mili-

[63] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 164—65; Goos: Nord. Strafferet S. 109.

tærpersoners Lydighedspligt overfor deres Foresatte i Tjenesteanliggender[64], dels undtagelsesvis kan være hjemlet ogsaa i Over- og Underordnelsesforhold af. privatretlig Natur, jfr. saaledes Skibsmandskabets Lydighedspligt overfor Skipperen[65]. Men selv i saadanne Tilfælde er Lydighedspligten ikke ubegrænset. Undertiden fremgaar dette af selve Retsnormens Formulering[66], undertiden følger det af de almindelige ovenf. i § 23 udviklede Grundsætninger, nemlig naar der er Tale om Angreb paa Goder, hvis Bevaring aabenbart er vigtigere end Lydighedspligtens ubetingede Hævdelse[67].

Indenfor de Grænser, som Loven drager for Lydighedspligten, maa denne ophæve Handlingens Retstridighed, følgelig udelukke Ansvar. Idet Loven byder at adlyde Befalingen, selv om denne strider mod Lovens almindelige Regel, opstiller den for saa vidt for den Undergivnes Vedkommende en fra den almindelige afvigende Handlenorm[68].

III. Særlige personlige Forhold. a. Som en Bestemmelse, der for et specielt Omraade paa Grund af den handlendes personlige Forhold til en anden ophæver en ellers existerende Retspligt, kan vistnok nævnes Strfl. § 109 3. St., for saa vidt den fritager den skyldiges Ægtefælle, Søskende, Slægtninge eller besvogrede i op- og nedstigende Linie samt Fosterforældre og Fosterbørn[69] for Straf, naar

---

[64] Jfr. Strfl. f. Krigsm. 7. Maj 1881 §§ 70, 71, 72, 74, 103, 112, 113.

[65] Sølov 1. April 1892 § 78 jfr. §§ 101, 108.

[66] Rev. Grl. § 43.

[67] Saaledes kan det ikke være tvivlsomt, at Mandskabet, selv i Havsnød, ikke skal efterkomme Skipperens Befaling om at smide Passagererne overbord for at lette Skibet.

[68] Saaledes Jul. Lassen: Haandb. I. S. 167; E. Olrik: Studier over Tilregnelighedsspørgsmaalet S. 198—99; Hagströmer S. 117; v. Liszt § 35. I., jfr. derimod Goos: Nord. Strafferet I. S. 108—10, der opfatter dette Forhold som en subjektiv Straffrihedsgrund.

[69] Angaaende den sammesteds hjemlede Straffrihed for Børn under 15 Aar henvises til det følgende § 28.

de undlade den ellers i Paragrafen betingelsesvis foreskrevne Angivelse til Øvrigheden angaaende visse paatænkte Forbrydelser. Skøndt Strfl. § 109 kun udtaler, at de paagældende ikke blive at straffe, er Meningen sikkert, at der ikke paahviler dem nogen Angiverpligt[70]. De blive saaledes sikkert ikke erstatningspligtige for den Skade, der tilføjes andre ved den Forbrydelse, hvis Fuldbyrdelse de ved Angivelse kunde have hindret; og om afværgende Retshaandhævelse overfor denne Undladelse kan der selvfølgelig ikke være Tale. Det er imidlertid kun Angiverpligten, som her er ophævet. Kan Forbrydelsen afværges paa anden Maade f. Ex. ved at advare den Person, der er udsat for Fare, er Pligten hertil ikke ophævet. Det maa dog antages, at Afværgelsespligten bortfalder, naar den kun vilde kunne fyldestgøres gennem Handlinger, der faktisk virke som en Angivelse[71].

b. Noget mere tvivlsomt kunde det synes at være, om Bestemmelsen i Strfl. § 110. 2. St., der hjemler Straffrihed for Ægtefæller, Søskende, Slægtninge og besvogrede i op- og nedstigende Linie samt Fosterforældre og Fosterbørn, som skjule undvegne Fanger eller Forbrydere, der forfølges af det offentlige, eller understøtte deres Flugt, eller som tilintetgøre eller skjule Forbrydelsens Spor, hører herhen. Hvad der volder Tvivl, er navnlig, at man vistnok vil være tilbøjelig til at anerkende en Erstatningspligt, naar der ved disse positive Handlinger tilregneligt medvirkes til, at den ved Forbrydelsen forurettede mister Adgangen til Erstatning eller til iøvrigt at faa Skaden oprettet. Hvis dette maatte forklares ved, at de i Strfl. § 110 omhandlede Handlinger ere retstridige, ogsaa naar de foretages af de i 2. St. nævnte Personer, maatte Straffriheden opfattes som

[70] Hermed er det ikke i Strid, at de paagældende ifølge D. L. 1—13—16 ere vidnepligtige angaaende disse Forhold. Loven kan meget vel fastholde Vidnepligten, men fritage de nærbeslægtede for den positive Angiverpligt.

[71] Jfr. ogsaa Mot. til Udk. t. Strfl. S. 85.

grundet i subjektive Hensyn, navnlig Hensynet til det undskyldelige i, at man søger at værne meget nærstaaende Personer mod Straf. Den ovenfor omtalte Erstatningspligt forklares dog rettest paa en anden Maade. Selv om man, hvad der synes naturligst, forstaar Bestemmelsen i Strfl. § 110. 2. St. paa samme Maade som Reglen i 109. 3. St., altsaa hævder, at de i § 110 angivne Handlinger, foretagne af de ovennævnte Personer, ere objektivt retmæssige, vil dette kun sige, at den ved Paragraffens 1. St. hjemlede særlige Pligt mod det offentlige her bortfalder. Men dette udelukker ikke, at Handlingen i det givne Tilfælde kan være retstridig mod den forurettede private, nemlig naar den — hvad ingenlunde som Regel er Tilfældet — krænker hans Ret til at faa Skaden oprettet. Hvor f. Ex. Lettelse af Forbryderens Flugt sker med Bevidsthed om, at den ulovligt erhvervede Fordel derved sikres Gerningsmanden, idet han medtager de ulovligt erhvervede Genstande o. l., vil Forholdet være strafbart som efterfølgende Meddelagtighed (Strfl. §§ 55 eller 238). Men selv om Betingelserne for saadant Strafansvar mangle, kan der foreligge en retstridig Krænkelse af den forurettedes Krav paa Oprettelse, som, naar den er tilregnelig, kan paadrage Erstatningspligt. For denne hjemler da Strfl. § 110. 2. St. ikke Fritagelse, idet den som bemærket kun ophæver den særlige Retspligt overfor det offentlige[72].

Den i Strfl. § 56 hjemlede betingede Straffrihed hører derimod sikkert ikke herhen. De der omtalte Handlinger ere utvivlsomt retstridige, hvorfor Nødværge maa være tilladt overfor dem, ligesom de medføre Erstatningspligt, medens Straffriheden skyldes subjektive Hensyn[73], jfr. nærmere herom nedf. § 30.

[72] Hvilken Opfattelse Straffelovskommissionen har villet give Udtryk ved denne Regel, fremgaar ikke klart hverken af Bemærkningerne herom i Motiverne S. 145 eller af Bemærkningerne S. 85 om Strfl. § 109. 3. St., hvortil der paa førstnævnte Sted henvises.

[73] Jfr. dog i modsat Retning E. Olrik: Studier over Tilregnelighedsspørgsmaalet S. 200 flg.

§ 25.

Retsforstyrrelsen.

Efter den ovenf. i § 20 givne Bestemmelse af Begrebet Retsbrud forstaas derved den ved en retstridig Handling bevirkede Retsforstyrrelse. Til Læren om Retsbrudet hører derfor endnu Fremstillingen af Retsforstyrrelsens Forhold til den retstridige Handling. I mange Tilfælde er Retsforstyrrelsens Indtræden — ialtfald regelmæssig, jfr. ovenf. S. 209—210. — given ved selve den retstridige Handlings Foretagelse, idet Indgrebet i det retsbeskyttede Gode er et nødvendigt Korrelat til den retstridige Handling (Undladelse), en Virkning, som med logisk Nødvendighed følger denne. Dette gælder, hvor Handlingen uden at angribe et Retsgodes Existens direkte unddrager den berettigede Nydelsen af dette. Dette kan ske ved Tilegnelse (Tyveri, Tilegnelse af betroet Gods, Forholdelse af Hittegods o. l. i Modsætning til f. Ex. Beskadigelse af andenmands Ting)[1] eller ved Ikke-opfyldelse af en Forpligtelse, hvor det Retsgode, som krænkes, netop er selve Fordringen — derimod ikke, hvor Undladelsen kun er Tilsidesættelse af en Afværgelsespligt[2]. Som andre Tilfælde kunne nævnes almenfarlige Handlinger og Handlinger, der medføre Fare for Statens Sikkerhed, den offentlige Orden o. l., for saa vidt Faren ikke er betinget af, at en ydre Virkning er indtraadt[3], endvidere

[1] Jfr. bl. a. Strfl. §§ 228—39, 247—50, tildels §§ 252. 1—3 Tilf., 253, 254 og 258 i Modsætning til §§ 251, 252. 4 og 6 Tilf., 255, 294—96.

[2] Jfr. f. Ex. Undladelse af at erlægge en skyldig Ydelse, Undladelse af at opfylde Embedspligt, cfr. Strfl. §§ 129, 131, 136, 142, Værnepligt o. l. i Modsætning til f. Ex. den ved Banevogterens Undladelse af at lukke Bommene fremkaldte Fare for Overkørsel o. l. En anden Sag er det, at Undladelser af sidstnævnte Art ofte ville rammes af præventive Love.

[3] Strfl. §§ 285, 287—90, 293; §§ 73, 75, 82, 85—90, 92—96, 98 —101, 103, 104, 139; i denne Forbindelse kunne ogsaa nævnes §§ 145—55 m. fl.

Handlinger, der i sig selv ɔ: uden at nogen ydre Virkning er Betingelse derfor, krænke en sædelig Ordning, som af Samfundshensyn fordres overholdt[4], samt Krænkelser af præventive Love[5].

I visse Tilfælde er Virkningen vel ikke med logisk Nødvendighed given ved selve Handlingens Foretagelse, men maa dog uden nærmere Paavisning antages at være indtraadt, fordi en modsat Regel vilde gøre Retshaandhævelsen illusorisk. Dette gælder om Handlinger, der angribe saadanne ideelle Goder, med Hensyn til hvilke Bevis for, at en Krænkelse af dem virkelig har fundet Sted, ikke lader sig tilvejebringe, være sig at Godet er Enkeltmands[6] (Æresfølelse, Blufærdighedsfølelse) eller Samfundets[7] (offentlig Sædelighed, offentlig Fred osv.). Her kan kun kræves, at Handlingen er egnet til at krænke det paagældende Retsgode. At fordre Bevis for, at Krænkelsen virkelig har fundet Sted, vilde være at kræve det umulige. Kun den negative Betydning kan der tillægges den derom tilstedeværende Uvished, at det er naturligt, hvor Retsgodet er Enkeltmands, altid at gøre Straffen afhængig af, at han fordrer den anvendt. Paa samme Maade stiller Sagen sig ved Angreb paa andre Goder, hvor ingen ydre Virkning fremtræder, f. Ex. Vold, der ikke foraarsager ydre Skade, men Smerte[8]. Men endelig stiller Sagen sig paa lignende Maade ved visse Angreb paa ydre Goder, der ogsaa fremkalde ydre Virkninger, men hvor det ikke paa fyldestgørende Maade lader sig oplyse, om disse ere indtraadte eller ikke, fordi hertil vilde kræves en hypotetisk Viden om, hvad der vilde være sket under Forudsætninger, der ikke foreligge. Som Exempler herpaa kan navnlig

---

[4] Strfl. §§ 159—65, 167, 177, 178, 180, 182.

[5] Herhen høre nærmest saadanne Regler som Strfl. §§ 117—21, 181, cfr. L. 10. April 1874 § 2 m. fl.

[6] Jfr. Strfl. § 173, 176, 215—17, 220, tildels §§ 221 og 222 m. fl.

[7] Strfl. § 156, 158, 184, 185.

[8] Strfl. § 200, jfr. § 125 og Straffelovstillæg 1. April 1905 § 1.

nævnes Indgreb i bestaaende Erhvervsrettigheder, (Forfatter- og Kunstnerret, Opfinderret, Monopoler, Næringsret o. l.).

I alle disse Tilfælde[9] maa selv en Lovgivning, der saaledes som den danske ellers til Forbrydelsens Fuldbyrdelse kræver, at den til den retstridige Handling svarende Retsforstyrrelse er indtraadt, knytte den fulde for Forbrydelsen foreskrevne Straf til selve Foretagelsen af den retstridige Handling, hvorved dog maa erindres, at Afgrænsningen for nogle af de ovennævnte Gruppers Vedkommende — f. Ex. Krænkelser af præventive Love, almenfarlige Forbrydelser m. fl. — altid til en vis Grad vil blive positivt vilkaarlig[10].

I en Række andre Tilfælde kan derimod Retsforstyrrelsens Indtræden ingenlunde anses for given, fordi en retstridig Handling er foretaget. Dette gælder navnlig ved Angreb paa de ydre, materielle Retsgoders Integritet samt ved Angreb paa Viljesfriheden[11], for saa vidt Retsbrudet sættes i en Frihedskrænkelse, ikke blot i en uberettiget Anvendelse af Tvangsmidler. Om den retstridige Handling har Drab, Legemsbeskadigelse, Beskadigelse af Ting, Foretagelse eller Undladelse af en vis Handling af den, mod hvem Tvangsmidler ere anvendte, etc. til Følge, er et Spørgsmaal, som ikke er afgjort ved, at den retstridige Handling er foretaget. Men ogsaa ved alle de andre, tidligere omtalte Retskrænkelser kan det samme Spørgsmaal opstaa, navnlig naar der er Tale om Ansvar for en Handling, der ikke umiddelbart fremkalder Virkningen, f. Ex. Ansvar for den, der har bevæget en anden til at udføre et Tyveri, en Ærefornærmelse o. s. v., men ogsaa undertiden ellers, jfr. ovenf. § 19 ved Note 13.

---

[9] Det nærmere om disse henvises i øvrigt til den udførlige Fremstilling hos Goos II. S. 231—37.

[10] Jfr. bl. a. Strfl. §§ 126 og 245 i Modsætning til §§ 124, 210 og 243; §§ 181 og 290 i Modsætning til §§ 291 og 292 etc.

[11] Jfr. Goos II. S. 237—38.

Den samme Afgj. ved Handl.' Følger - som ved Handl. selv

Besvarelsen af det her opstaaende Spørgsmaal er end ikke givet derved, at det er konstateret, at den til Handlingen svarende Retsforstyrrelse er indtraadt. Man er enig om, at Ansvaret for en given Retsforstyrrelse endvidere er betinget af et vist nærmere Forhold mellem denne og den retstridige Handling (Undladelse). Det er nemlig klart, at de samme Hensyn, der føre til at stille bestemte Fordringer til Handlingens Retstridighed, ogsaa maa føre til bestemte Krav paa dette Punkt. Ellers vilde man atter ende i det ganske uberegnelige og derved udvide Ansvarets Omraade ud over alle fornuftige Grænser. En retstridig Handling kan i og for sig faa en hvilkensomhelst Retsforstyrrelse til Følge, hvis Forbindelse med Handlingen paa Forhaand er ganske uberegnelig. Den Begrænsning for Ansvaret, som af denne Grund maa opstilles, har man ment at kunne udtrykke saaledes, at Retsforstyrrelsen skal være foraarsaget (i juridisk Forstand) ved den retstridige Handling[12]. Atter her maa det imidlertid fastholdes, at selve Udtrykket „Aarsag" eller „foraarsage" let frister til Misforstaaelse, idet det leder Tanken hen paa det almindelige Aarsagsbegreb. Men ud fra dette kan Besvarelsen ikke søges. Kun for saa vidt har det Betydning, som det ogsaa her paa Forhaand kan siges, at Ansvar maa være udelukket, naar Handlingen in concreto slet ikke i den ovenf. S. 248—49 angivne Betydning har medvirket til Retsforstyrrelsen. At den har — eller efter almindelig Erfaring maa antages at have[13] — medvirket til denne, maa derfor

---

[12] Goos II. S. 238 flg.; Jul. Lassen: Haandbog I. S. 161.

[13] Jfr. herved Goos II. S. 240 flg. og Spec. Del I. S. 337—40. Som der fremhævet stiller dette Bevisspørgsmaal sig noget anderledes, naar der er Tale om en Indvirkning paa Viljesfriheden end ved Angreb paa de ydre, materielle Retsgoders Integritet, idet der i det førstnævnte Tilfælde væsentlig maa bygges paa, hvad almindelige psykologiske Erfaringer lære, hvilket dog ikke udelukker, at det individuelle Tilfælde afgøres efter en Vurdering af de in concreto foreliggende Momenters psykologiske Betydning under de givne Om-

være konstateret[14]. Iøvrigt maa Spørgsmaalet, om Retsordenen bør lade — og derfor i Reglen lader — en Person bære Ansvaret for sin Handlings (Undladelses) Følger, nødvendigvis besvares ud fra det samme Synspunkt, der fører til at forbyde (paabyde) Handlingen. En Handlings Retstridighed bestemmes altid under Hensyn til en bestemt Retsforstyrrelse (eller flere), om hvilken det gælder, at saa vel dens Indtræden som dens Forbindelse med visse Egenskaber ved Handlingen med større eller mindre Sikkerhed kan forudberegnes. Ligesom det er af Hensyn til disse Følger — og kun disse — at Handlingen forbydes, saaledes maa Retsordenen antages ogsaa kun at paalægge Personen Ansvaret for disse Følger. Ansvar er derfor udelukket, naar den givne Retsforstyrrelses Indtræden enten var ganske uberegnelig eller dog saa fjærntliggende, at Handlingen ikke af Hensyn til den kunde erklæres retstridig[15], og ligeledes, naar Retsforstyrrelsen vel er den, af Hensyn til hvilken Handlingen maatte betegnes som retstridig, men Handlingen i det givne Tilfælde dog ikke

stændigheder. I visse Tilfælde opstiller Lovgivningen imidlertid positive Begrænsninger for den Paavirkning, som retligt skal komme i Betragtning, jfr. Strfl. §§ 168 og 243, der kræve Trusel om „øjeblikkelig“ (livsfarlig eller personlig) Vold. Naar det hos Goos II. S. 241—42 antages, at den samme Tidsbegrænsning i disse Tilfælde ogsaa maa gælde, hvor Tvangsmidlet ikke er Trusel om Vold, men virkelig Vold — som kompulsivt Tvangsmiddel — er denne Slutning dog ikke sikker. Efter Ordene gælder den nævnte Tidsbegrænsning kun, hvor Tvangsmidlet er Trusler, ikke hvor det er Vold, selv om denne kun virker som en reel Trusel; og det er ikke udelukket, at Loven gaar ud fra, at den Frygt, der har sin Grund i en virkelig udøvet Vold, er mere intensiv og derfor har Virkning længere ud i Tiden end den, der skyldes blotte Trusler. En Tidsgrænse maa vel opstilles, men den maa da afpasses efter de konkrete Omstændigheder.

[14] H. R. T. 1871 S. 352; 1886 S. 655; 1889 S. 276; 1893 S. 467; 1894 S. 281.

[15] Jfr. med Hensyn til Manddrab H. R. T. 1898 S. 356, 395, 1903 S. 24.

har medvirket ved de Egenskaber, der gjorde den retstridig, men paa Grund af uberegnelige Begivenheders Tilstød netop ved ganske andre Egenskaber[16]. Paa tilsvarende Maade maa Ansvaret, naar der er Tale om retstridig Undladelse, afhænge af, at Retsforstyrrelsen er en saadan, som kunde paaregnes at ville være bleven hindret ved Handlingen, forudsat, at den ikke in concreto skyldes andre Egenskaber ved den gennem Undladelsen skabte Situation end dem, der for Retsordenen vare de bestemmende for at paalægge Handlepligten. Fra den nævnte Hovedregel kan Undtagelse kun anerkendes, hvor Handlingen netop er forbudt (paabudt) af Hensyn til dens uberegnelige Følger, jfr. det herom ovenf. S. (395) bemærkede.

KAPITEL III.

DE ALMINDELIGE SUBJEKTIVE STRAFBARHEDSBETINGELSER.

§ 26.

Indledning.

At al Straf er subjektivt betinget, er en Erkendelse, hvori alle, der overhovedet opfatte Straf som en særlig fra al anden forskellig Art af Retshaandhævelse, samstemme. Dette har vel ikke altid været erkendt, ialtfald ikke fuldtud. Ligesom den ældste Strafferet tager sig det meget let med Fordringerne til den handlendes personlige Egenskaber, navnlig i vidt Omfang straffer baade Børn og

---

[16] Goos II. S. 242 flg.; Jul. Lassen: Haandb. I. S. 161, jfr. ogsaa i lignende Retning Merkel S. 99—100; U. f. R. 1893 S. 1236.

Afsindige[1], saaledes har ikke blot den religiøse Forestilling paa visse Udviklingsstadier fundet det naturligt at hjemsøge Fædrenes Skyld paa uskyldige Børn og Børnebørn[2], men det synes overalt paa visse primitive Kulturtrin at have været Regel, at den af Loven forbudte Gerning straffes uden alt Hensyn til, om den enkelte Handling eller dennes Følge kan tilregnes Gerningsmanden[3]. I Nutiden er vel Straffens Afhængighed af subjektive Betingelser almindelig erkendt saa vel i Videnskab som i Lovgivning, men ligesom dette tildels kun er naaet gennem en langsom og gradvis Udvikling, saaledes kan denne end ikke i den Forstand siges at være afsluttet, at de i Straffens Væsen som en særlig mod Viljen (Karakteren) rettet Retshaandhævelse begrundede, subjektive Strafbarhedsbetingelser ere naaede til fuld Anerkendelse, jfr. det følgende.

Som allerede i det foregaaende antydet falde de subjektive Strafbarhedsbetingelser i to Hovedgrupper, idet Straffen forudsætter dels visse subjektive (psykiske) Egenskaber hos den skyldige, dels et vist subjektivt (psykisk) Forhold fra den Handlendes Side overfor Handlingen (Følgen). Medens man tildels andetsteds som Betegnelse for disse to Forhold bruger forskellige Udtryk (Zurechnungsfähigkeit — Zurechenbarkeit) har det i dansk Retssprog været almindeligt at benytte Udtrykket Tilregnelighed, som Fællesbetegnelse for begge[4] idet man taler dels om personlig Tilregnelighed (eller Utilregnelighed) og dels om

---

[1] Matzen: Retshistorie, Off. Ret. III. S. 47—48. Löffler: Schuldformen I. S. 16; v. Liszt § 36. II; Wilda: Das Strafrecht der Germanen S. 644 flg.

[2] Jfr. II. Mose Bog. 20. 5.

[3] Matzen: Retshistorie. Off. R. III. S. 8—9; Löffler: Schuldformen I. S. 19 flg.

[4] Jfr. Goos: Nord. Strafferet I. §§ 8 og 17, cfr. dog Bornemann: Saml. Skr. III. § 19 flg., der sondrer mellem Tilregnelighed og Tilregnelse om end ikke ganske paa den i den i det følgende gennemførte Maade.

Handlingens Tilregnelighed (Utilregnelighed). I det følgende vil (personlig) Tilregnelighed alene blive benyttet som Udtryk for de Fordringer, der maa stilles til den handlendes psykiske Tilstand, medens Fordringerne til hans psykiske Forhold til den enkelte Handling betegnes ved Udtrykket Tilregnelse. Hvert af disse Forhold vil i det følgende blive gjort til Genstand for særlig Undersøgelse, det første i §§ 27—30, det andet i §§ 31—38.

FØRSTE UNDERAFSNIT.
TILREGNELIGHEDSFORDRINGEN.

§ 27.

Almindelige Bemærkninger.

Som i forrige Paragraf bemærket benyttes ofte som Betegnelse for de personlige Egenskaber, hvis Tilstedeværelse hos den handlende i Gerningens Øjeblik[1] er Betingelse for Strafskylden, Udtrykket „personlig Tilregnelighed“. Som Systemudtryk kan dette ogsaa meget vel benyttes; men naar man undertiden har forsøgt gennem en fælles Bestemmelse at angive de Fordringer, som i denne Henseende maa opstilles, maa dette anses forfejlet. Naar man saaledes tidligere almindeligt sammenfattede de her omhandlede Betingelser for Strafskylden i Fordringen om, at Handlingen skal være fremgaaet af Subjektets frie Selvbestemmelse, og derfor ansaa Strafskyld for udelukket, naar den Handlende i Gerningsøjeblikket var indvortes ufri, manglede den sædelige Frihed eller Evnen til at indse Handlingens retlig-sædelige Betydning og til derefter at

[1] Det Spørgsmaal, om Manglen af visse personlige Egenskaber paa et senere Tidspunkt kan hindre Straffens Fuldbyrdelse, eventuelt ogsaa dens Idømmelse, hører ikke herhen, men bliver at omhandle senere i Læren om Strafophørsgrundene.

bestemme sig[2], var denne Opfattelse hverken klar, rationelt begrundet eller praktisk tilfredsstillende. Hvis der ved Begrundelsen lægges særlig Vægt paa den sædelige Frihed, Evnen til frit at bestemme sig, hviler den hele Lære paa Forudsætningen om en Indeterminisme, der ikke kan videnskabelig begrundes og derfor heller ikke kan benyttes som Udgangspunkt, jfr. nedf. Og hvis man uden at tage Stilling til det almindelige Spørgsmaal om Determinisme eller Indeterminisme lægger Vægten paa Evnen til at indse Handlingens retlige eller sædelige Betydning, er dette et Moment, der ialtfald ingenlunde alene kan være afgørende. Denne Evne saa vel som Muligheden for, at den derved begrundede Dom bliver et vægtigt Handlemotiv, kan være til Stede saa vel hos Børn som hos Sindssyge i Tilfælde, hvor det sikkert vilde være ganske unaturligt at straffe. Og omvendt har man i Virkeligheden altid erkendt, at Strafansvar ikke ubetinget bør være udelukket, fordi hin Evne har manglet, f. Ex. fordi Handlingen er udført under Indflydelse af abnormt stærke Lidenskaber eller skyldes perverse eller mangelfulde Moralbegreber. Men ogsaa de andre Forsøg, der ere gjorte paa at opstille en almindelig, i alle Retninger gyldig Tilregnelighedsformel, have vist sig forfejlede. Hvad enten man har bestemt Tilregneligheden som social Lighed, som Normalitet, som Strafmodtagelighed eller som Evnen til paa normal Maade at bestemmes gennem Motiver, har man enten maattet holde den nærmere Forklaring af, hvad dermed menes, saa almindeligt, at der i Virkeligheden ikke siges noget positivt derved, eller man har fremhævet et enkelt Moment, der vel har Betydning, men ingenlunde i alle Retninger kan være afgørende. Dette har en ganske naturlig Forklaring. For at det skal være forsvarligt og nyttigt at anvende Straf overfor en Person, maa denne i Gerningsøjeblikket have været i Besiddelse af

[2] Jfr. hos os bl. a. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 157, 161 og 192 flg.

en Række forskellige Egenskaber, som ikke kunne angives under et, jfr. nærmere nedf. i §§ 28 og 29, saaledes at, naar blot en af disse mangler, har Straffen mistet sin Berettigelse. Saa vel efter positiv Ret som efter den herskende retsvidenskabelige Opfattelse er det naturligt at fremhæve to Hovedretninger, i hvilke der stilles Krav om visse personlige Egenskaber som Betingelse for Strafbarheden. Dels kræves en vis Grad af aandelig Udvikling, dels en vis Normaltilstand hos Personen i Handlingens Øjeblik. Hvad der i hver af disse Retninger fordres, maa undersøges for sig. I begge Retninger vil der iøvrigt være Grund til en nærmere Specialisering af Undersøgelsen.

Forinden disse Enkeltundersøgelser optages, er der endnu Grund til at berøre et Spørgsmaal, der i Reglen antages at have Betydning for Retslærens Stilling til hele Tilregnelighedsspørgsmaalet.

Det antoges tidligere almindeligt og hævdes endnu af mange, at hele Tilregnelighedsspørgsmaalet staar og falder med Besvarelsen af Spørgsmaalet om Viljens Frihed. Hertil førtes man ved følgende Betragtning: Kun, naar det forudsættes, at Personen normalt — nemlig hvor ikke visse Tilregneligheden ophævende Omstændigheder foreligge — har en vis Magt til frit ɔ: uafhængigt af de til enhver Tid virkende indre og ydre Motiver at fatte sin Beslutning og handle derefter, kan man tale om en egentlig sædelig Skyld hos Personen[8], ialtfald i den Forstand, hvori dette Begreb hidtil almindeligt er taget ɔ: som det Individets ubetingede og udelukkende Ansvar, der ikke kan skyde sig ind under, at Handlingen som aarsagsbestemt er nødvendig, og som er den logiske Forudsætning for den gængse Forestilling om Gengældelsens Retfærdighed. — Ud fra den Betragt-

[8] Om de af enkelte Forfattere, jfr. særlig Merkel: Vergeltungsidee und Zweckgedanke im Strafrecht, gjorte Forsøg paa at hævde Forestillingen om sædelig Skyld paa et deterministisk Grundlag henvises til det ovenf. i § 2 ved Note 7 bemærkede.

ning, at denne sædelige Skyld er Straffens egentlige Grundlag, har man da hævdet, at Forestillingen om denne, altsaa ogsaa om den af Aarsagsloven uafhængige Viljesfrihed, er Strafferettens og særlig Tilregnelighedslærens Forudsætning[4]. Opgives den Forestilling, at Personen skal handle rigtigt, fordi han altid kan ville det rigtige, og forudsættes det altsaa, at han handler, som han gør, fordi han under givne Forudsætninger ikke kan handle anderledes, bortfalder efter denne Opfattelse Spørgsmaalet om subjektivt Ansvar for Handlingen og derfor ogsaa om Personens Tilregnelighed, idet da det modne og aandeligt normale Menneske lige saa lidt er tilregneligt som Barnet eller den Sindssyge.

Denne Betragtning vilde dog netop kun være rigtig, naar man alene maatte søge Straffens Hjemmel i Gengældelsestanken. Gengældelsesteorierne, ialtfald for saa vidt de bygge paa Forudsætningen om Gengældelsens etiske Berettigelse, staa og falde virkelig med Indeterminismen. Det er netop den afgørende Indvending imod dem, at de bygge paa en Forudsætning, der ikke lader sig videnskabeligt begrunde[5]. Naar man derimod i Straffen ser et Værn for Samfundets Sikkerhed — ligegyldigt iøvrigt, hvorledes dette nærmere bestemmes — er det aldrig nødvendigt at bygge paa Indeterminismen. Det maa tværtimod hævdes, at, selv om man ikke vil anse denne for absolut uforenelig med en saadan Opfattelse af Straffen[6], saa er dog utvivl-

[4] Jfr. bl. a. Ihering: Der Zweck im Recht I. S. 3 flg.; Binding: Die Normen und ihre Uebertretungen II. S. 3; Lammasch i Gerichtssaal 44 Bd. S. 152 flg.; v. Buri i Gerichtssaal 47 Bd. S. 241 flg., 48 Bd. S. 369; Birkmeyer i Z. XVI. S. 97 flg.; van Swinderen S. 167.

[5] Jfr. ovenf. § 2, cfr. Janka: Die Grundlagen der Strafschuld S. 39 flg.; Vargha I. S. 95 flg.

[6] En saadan Forsoning er navnlig forsøgt af Tilhængerne af den saakaldte betingede Indeterminisme, der samtidig med at hævde Viljesfriheden anerkende, at Motiverne, derunder navnlig de ved Personens Karakter givne Impulser, dog normalt bestemme hans Handlemaade; jfr. mod dette Mellemstandpunkt bl. a. Thyrén: Ab-

somt den hele i Lovgivningerne hjemlede og i Praxis gennemførte Ordning af Straffens Fastsættelse og Fuldbyrdelse lidet forklarlig ud fra en indeterministisk Opfattelse[7]. Forudsætningen for, at man ud fra en deterministisk Opfattelse kan tale om Straf i egentlig Forstand som en særlig, mod den forbryderske Vilje rettet Retshaandhævelse, er kun, at Personens Vilje (Karakteren) er modtagelig for menneskelig Paavirkning, idet denne kan skabe nye Handlemotiver[8]. Straffens (Straffetruslens) Opgave bliver da netop at skabe saadanne Motiver, der bevæge Personen til at efterkomme Lovens Bud. Men med Spørgsmaalet om Straf i egentlig Forstand er Tilregnelighedsspørgsmaalet uløseligt forbundet[9]. Den personlige Utilregnelighed er nemlig kun Udtryk for Manglen af visse psykiske Egenskaber hos den handlende,

---

handlungen II. § 9, særlig S. 41 flg.; Janka anf. V. særlig S. 25 flg.: Löffler: Schuldformen I. S. 2 flg.; Höffding: Etik (2. Udg.) S. 95—96.

[7] Det er saaledes med Rette af Merkel S. 75 flg. fremhævet, at en indeterministisk Opfattelse konsekvent maatte føre til, at Forbryderen anses mindre strafskyldig, i samme Grad som Handlingen forklares som Udslag af en Karakterejendommelighed, og omvendt, et Resultat, der staar i direkte Modstrid med de i den praktiske Strafferet overalt fastslaaede Regler om Behandlingen af Vaneforbrydere og Recidivister etc., jfr. ogsaa Thyrén: Abhandlungen II. S. 44 flg. samt en Udtalelse i lignende Retning hos Høffding: Etik (2. Udg.) S. 94—95.

[8] Jfr. F. G. Howitz: Om Afsindighed og Tilregnelse i J. T. VIII. 1. navnlig S. 65 flg.; v. Liszt § 36. I. 2. og i Z. XIII. S. 342; Løffler: Schuldformen I. S. 4. Dette er vistnok ogsaa Meningen hos Goos: Alm. Retslære I. S. 293, skøndt de benyttede Udtryk efterlade nogen Tvivl om, hvad der efter Forf.'s Mening egentlig fordres, idet det siges, at det kommer an paa „om Karakteren og Motiver ere utilgængelige for Paavirkning af den Paagældende, eller om han har Evne til at sætte sig Motiver" etc. og senere „han har da Ansvar for, at Aarsagen (Karakter og Motiver) er en saadan, at den maa have denne Virkning (den enkelte Villen)". Den følgende Udvikling synes dog at vise, at der herved ikke er ment andet end det ogsaa ovenf. i Texten hævdede. Om den af Goos senere (Alm. Retslære II) hævdede Mening er talt ovenf. i § 2.

[9] Jfr. ogsaa Janka: Die Grundlagen der Strafschuld S. 51 flg.

hvis Tilstedeværelse er Betingelsen for, at man fra den af ham begaaede Forbrydelse med en vis rimelig Sikkerhed kan slutte til, at hans Karakter mangler Egenskaber, som Straffen skal eller kan tjene til at fremkalde. At Barnet eller den Sindssyge, overfor hvilke det naturlige Reaktionsmiddel er henholdsvis Opdragelse op Pleje, foretager en forbrydersk Handling, er intet paalideligt Vidnesbyrd om, hvorledes den paagældendes Karakter som voxen eller helbredet vil være. — Spørgsmaalet om Straf som en særlig mod Viljen rettet Retshaandhævelse og dermed Tilregnelighedsspørgsmaalet er kun udelukket, naar det forudsættes, at de menneskelige Handlinger ere i den Forstand bestemte ved naturlige (medfødte) Egenskaber, at enhver Mulighed for gennem menneskelig Paavirkning at øve Indflydelse paa, eventuelt forandre Karakteren ved at skabe nye Forestillinger og derigennem nye Handlemotiver, er udelukket. At dette skulde gælde om Menneskene i Almindelighed, modsiges paa det bestemteste af Erfaringen, der viser, at ikke blot Opdragelsen i Barnealderen, men ogsaa Livets Tilskikkelser og Omgivelsernes Indflydelse, derunder bevidst Paavirkning af andre, overfor den voxne i høj Grad kunne indvirke modificerende paa de oprindelige (nedarvede) Karakteranlæg. At heller ikke den af Lombroso og dennes Tilhængere hævdede Lære, at Forbryderne eller dog Flertallet af disse handle ifølge en ved medfødte, fysiologiske Egenskaber given Nødvendighed, er holdbar, er paavist ovenf. i § 3. II. Men iøvrigt vilde Spørgsmaalet om Tilregnelighed og Straf i egentlig Forstand ikke bortfalde, selv om Paastanden om Tilværelsen af en særlig Forbrydertype var holdbar. Dette vilde kun føre til at drage Grænsen mellem tilregnelige og utilregnelige Personer anderledes end det sædvanlig gøres, idet Flertallet af Forbryderne maatte anses som patologiske Individer, følgelig som utilregnelige. Naar som bemærket denne Forudsætning maa forkastes, idet det maa antages at staa fast, at Menneskene i Almindelighed, derunder ogsaa Flertallet af

dem, der begaa Forbrydelser, ere modtagelige for Paavirkning gennem udefra virkende Indflydelser, er selvfølgelig Tilregnelighedsspørgsmaalets Betydning for Strafferetten saa meget mere givet.

Idet Retslæren saaledes uden nødvendigvis at tage Parti i den metafysiske Strid mellem Determinisme og Indeterminisme som almindeligt Udgangspunkt kun behøver den paa Erfaring byggede Erkendelse, at den menneskelige Vilje, ialtfald hos normalt udviklede Individer, ikke er uimodtagelig for Paavirkning, maa ogsaa Afgørelsen af, om Personen i Gerningsøjeblikket har været strafferetlig tilregnelig, bero paa en paa Erfaringen bygget Dom om, hvorvidt hans psykiske Tilstand tillader en saadan Slutning fra hans Handlemaade til hans Karakter, at der er fornuftig Mening i at benytte Straffen (Straffetruslen) som Middel til Karakterens Paavirkning ved at skabe nye Motiver til Handlen eller Undladen. Som ovenfor bemærket kræves dertil dels en vis Grad af aandelig Udvikling, dels en vis Normaltilstand hos Personen i Gerningsøjeblikket. I de følgende Paragraffer ville de Fordringer, der maa stilles i disse to Retninger, blive omhandlede hver for sig. Herved vil Hovedvægten i Tilslutning til de positive Lovgivningers System oftere blive lagt paa Angivelsen af de Omstændigheder, der udelukke Tilregneligheden og dermed Strafansvaret, idet det lettere lader sig gøre bestemt at afgrænse disse end udtømmende at formulere de positive Egenskaber, der betinge Strafbarheden.

§ 28.

Den aandelige Udviklingsgrad som Strafbarhedsbetingelse.

Mangler i Personens Aandsudvikling kunne skyldes dels, at den normale Udvikling endnu ikke har naaet en vis Grad af Afslutning, idet Personen ikke har naaet den

Alder, af hvilken aandelig Modenhed regelmæssig er betinget, dels at Udviklingen af særlige Grunde er hæmmet eller standset. Dog medtages her ikke de Tilfælde, hvor dette skyldes en medfødt eller senere opstaaet Hjærnelidelse, idet disse naturligst behandles i en anden Forbindelse, jfr. næste Paragraf.

I. Manglende aandelig Modenhed.

At Straf bør være udelukket overfor Børn og unge Personer, der ikke have naaet en vis Grad af aandelig Modenhed, er almindelig anerkendt. Næsten alle Straffelove[1] opstille en Minimumsalder[2], kriminel Lavalder[3], saaledes at Straf ubetinget er udelukket, naar en Forbrydelse er begaaet af en Person under denne Alder. Da aandelig Modenhed ikke opnaas lige hurtig af alle, hjemles ved Siden heraf ofte en betinget Straffrihed for unge Mennesker over denne Alder, der afhænger af Udviklingen in concreto. Indenfor denne Mellemklasse lægge Lovene da i Reglen Vægten paa, om den paagældende maa antages at have

[1] Undtagelser danne dog fransk og belgisk Ret.

[2] Jfr. norsk Strfl. (1902) § 46 (14 Aar); svensk Strfl. Kap. 5 §§ 1 og 2 (14 à 15 Aar); finsk Strfl. Kap. 3 § 1 (15 Aar); tysk Strfl. § 55 (12 Aar); italiensk Strfl. Art. 53 (9 Aar); hollandsk Strfl. Art. 38 (10 Aar); i engelsk Ret er Aldersgrænsen 7 Aar, jfr. Stephen: Digest Art. 25.

[3] Dette Udtryk findes iøvrigt i vor Ret brugt i forskellig Betydning. Hyppigst anvendtes det vistnok tidligere om 15 Aars Alderen som det Tidspunkt, da ubetinget Strafansvar indtraadte. Naturligere var det dog at anvende det som Betegnelse for Minimumsalderen for Strafbarheden, jfr. Getz: Udkast til Lov om sædelig forkomne og vanvyrdede Børns Behandling S. 1; Betænkning fra Kommissionen angaaende Statstilsyn med Børneopdragelsen S. 24, 33. Efter Straffelovstillæg 1. April 1905 § 15. 1. Pkt. jfr. § 16. 1. St. hvorefter Minimumsalderen for Strafbarheden og den ubetingede Adgang til at straffe for alle Forbrydelser, for saa vidt ikke Undtagelse er gjort i særlige Straffebestemmelser, begge indtræde med det fyldte 14. Aar, er det utvivlsemt dette Alderstrin, der maa betegnes som kriminel Lavalder, jfr. ogsaa Landstingsudvalgets Betænkning (1905) S. 12.

indset eller at have kunnet indse Handlingens Strafbarhed, hvilket Kriterium ogsaa Lovgivninger, der ikke opstille nogen Minimumsalder for Strafbarheden, benytte i al Almindelighed[4].

Dette System fulgtes ogsaa tidligere i vor Ret. Straffri vare ifølge Strfl. § 35 ubetinget Handlinger foretagne af Børn, der endnu ikke havde fyldt 10 Aar. For saa vidt § 35 hjemlede Adgang til, naar det findes fornødent, overfor saadanne Børn at anvende Forbedrings- og Sikkerhedsmidler, hvorved nærmest maa være tænkt paa Anbringelse til Opdragelse udenfor Hjemmet, var dette ikke at anse som Straf[5]. — Straffri vare endvidere ifølge Strfl. § 36 Handlinger, foretagne af Børn mellem 10 og 15 Aar, naar Straffen, hvis den paagældende havde fyldt det 18de Aar, ikke vilde have oversteget Bøder eller simpelt Fængsel. Hvor Straffrihed ikke af den anførte Grund indtraadte eller var hjemlet ved særlige Lovbud, jfr. om disse nedf., var Strafbarheden af Personer mellem 10 og 15 Aar dog betinget af, at det enten efter Forbrydelsens Beskaffenhed eller ifølge den paagældendes Forstandsudvikling og Opdragelse maatte antages, at han havde indset Handlingens Strafbarhed. En nærmere Redegørelse for disse Bestemmelsers Indhold[6] har nu ingen praktisk Interesse, efterat nye Regler angaaende dette Forhold ere givne ved Straffelovstillæg 1. April 1905. Dennes § 15. 1. Pkt. bestemmer: Lovovertrædelser, begaaede af Børn, der endnu ikke have

---

[4] Fransk code pénal Art. 66: „Lorsque l'accusé aura moins de seize ans, s'il est décidé qu'il a agi sans discernement, il sera acquitté", jfr. Art. 67: S'il est décidé qu'il a agi avec discernement les peines seront prononcées ainsi qu'il suit: . . .

[5] Denne Adgang er iøvrigt, saa vidt vides, aldrig bleven benyttet.

[6] Jfr. herom Goos: Nord. Strafferet. I. S. 116—18; Torp: Straffrihedsgrunde og Strafophørsgrunde S. 60 flg. og de der meddelte Retsafgørelser, jfr. endvidere H. R. T. 1897 S. 665; U. f. R. 1901 S. 275.

fyldt 14 Aar, straffes ikke[7]. Efter Bestemmelsens Affattelse er der ikke Tvivl om, at det er den paagældendes Alder paa den Tid, da Lovovertrædelsen (Handlingen) begaas, som er afgørende. I Lovens § 16, 1. Pkt. bestemmes dernæst, at de om Straffen for og Paatalen[8] af Lovovertrædelser, begaaede af Personer mellem 15 og 18 Aar, gældende Bestemmelser udvides til at gælde om Overtrædelser, begaaede i Alderen mellem 14 og 15 Aar. Det vilde i og for sig være foreneligt med Ordene at forstaa denne Bestemmelse saaledes, at alene de for de 15—18aarige gældende Regler om Straffens Bestemmelse[9] (og Paatalen) skulle udvides til at gælde de 14aarige, medens der ikke sker nogen Forandring i Reglerne om Betingelserne for disses Strafbarhed; og i saa Fald vilde Fortolkningen af Strfl. § 36 endnu faa praktisk Betydning. Men Meningen har utvivlsomt været i det hele at undergive Personer mellem 14 og 15 Aar de i Strfl. § 37 og dertil sig sluttende Lovbud givne Regler, ogsaa for saa vidt angaar Betingelserne for Strafbarheden[10]. Da disse Betingelser ere de samme som de, der gælde for Personer over 18 Aar, idet Strfl. § 37 kun hjemler Strafnedsættelse, men ikke foreskriver særlige Strafbarhedsbetingelser, bliver Reglen altsaa nu — bortset fra mulige positive Undtagelser — at 14 Aars Alderen danner Grænseskællet mellem absolut Straffrihed og

---

[7] De Opdragelses- og Sikringsmidler, der her skulle anvendes i Stedet for Straf, ere lige saa lidt som de, der ifølge Strfl. § 35 kunne anvendes paa Børn under 10 Aar og ifølge Straffelovstillæg § 16. 3. St. kunne anvendes, Straf.

[8] Herved sigtes til Bestemmelsen i L. om offentlige Politisagers Behandling 11. Febr. 1863 § 2, hvorefter Sager angaaende Lovovertrædelser, begaaede af Børn under 15 Aar, i Reglen skulde behandles som offentlige Politisager. Denne Regel bortfalder nu ogsaa for de 14aariges Vedkommende.

[9] Strfl. § 37.

[10] Jfr. Landstingsudvalgets Betænkning (1905) S. 13.

absolut Strafbarhed[11]. Da Reglerne i Straffelovstillæg 1. April 1905 §§ 15 og 16 dernæst ikke fremtræde som Ændringer i eller Tillæg til bestemte Straffelovsparagraffer, men som „almindelige Bestemmelser", have de Gyldighed for hele den borgerlige[12] Strafferets Omraade.

Ligesom allerede Strfl. § 36. 2. Pkt. indenfor visse Grænser hjemlede Adgang til at fritage Børn mellem 10 og 15 Aar for Straf, selv om Betingelserne for at straffe vare til Stede, saaledes hjemler nu Straffelovstillæg 1. April 1905 § 16. 3. St., at Justitsministeren, naar det skønnes, at Straffen for en Person mellem 14 og 18 Aar[13] ikke vil overstige en lavere Grad[14] af Strafarbejde, kan bestemme, at Paatale bortfalder paa Betingelse af, at den paagældende anbringes under Forhold, der skønnes at være betryggende, og i et efter Tilfældets Beskaffenhed fastsat Aaremaal, der kan strække sig indtil det fyldte 21. Aar, undergives et

---

[11] Det kan iøvrigt bemærkes, at den kriminelle Lavalder efter vor ældre Ret med en enkelt Undtagelse var 15 Aar, jfr. D. L. 1—24—9, og at det allerede i Straffelovskommissionen var under Overvejelse at sætte denne op til 14 Aar. Naar man ikke dengang vovede at gøre dette Skridt, synes det navnlig at være grundet i, at man ikke havde Blik for, at Samfundet gennem Anordning af Tvangsopdragelse har et baade sikrere og nyttigere Middel til Paavirkning af forbryderske Børn, jfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 45. Se iøvrigt om de Betragtninger, der have ført til den nu stedfundne Forhøjelse af den kriminelle Lavalder og Indførelse af en lovordnet Tvangsopdragelse af forbryderske og forsømte Børn bl. a. Torp: Sraffriheds- og Strafophørsgrunde S. 62—64 Note 12 samt navnlig Betænkning fra Kommissionen angaaende Statstilsyn med Børneopdragelsen (1895).

[12] Jfr. derimod om den militære Strafferet Straffelovstilæg 1. April 1905 § 27.

[13] Medens det herved selvfølgelig forudsættes, at Personen, da Forbrydelsen blev begaaet, var fyldt 14 Aar, idet Straffrihed ellers er hjemlet ved § 15. 1. St., er det paa den anden Side en Betingelse, at han ikke er fyldt 18 Aar paa det Tidspunkt, da Paatalen frafaldes. Det er altsaa ikke nok, at han var under 18 Aar, da han begik Forbrydelsen.

[14] Nogen Vejledning til at afgrænse „lavere" Grader af Strafarbejde fra „højere" giver Loven ikke.

dertil skikket Tilsyn gennem en i saadant Øjemed virkende Forening eller paa anden Maade. Denne Bestemmelse vil undergaa en væsentlig Ændring, naar Lov om Behandling af forbryderske og forsømte Børn og unge Personer Nr. 72. 14. April 1905 i sin Helhed er traadt i Kraft[15], idet da ifølge denne Lovs § 9 Værgeraadet ogsaa for de her omhandlede Personers Vedkommende vil have at tage Beslutning om Anvendelsen af de i denne Lov hjemlede Opdragelses- og Forbedringsmidler, naar enten Paatale af Forbrydelsen eller Fuldbyrdelse af en ikendt Straf undlades paa Betingelse af, at den skyldige overgives til Opdragelse efter denne Lov. Og ifølge Lovens § 50 vil Anbringelse paa de i denne Lov hjemlede Maader uden Samtykke af Forældre eller dem, der træde i disses Sted, da kun kunne ske i Henhold til denne Lov.

Skøndt den i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 16. 1. Pkt. givne Regel efter Ordlyden er ganske ubetinget, kan det dog ikke antages, at de enkelte Lovbud, der for visse Forbrydelser, begaaede af Børn under 15 Aar, hjemle ubetinget eller fakultativ Straffrihed, ere forandrede ved den nævnte Bestemmelse. Ligesom dér ikke i Lovens Forarbejder findes nogen Antydning af, at dette har været tilsigtet, saaledes kan det næppe siges, at Ordene i § 16. 1. Pkt. nødvendiggøre denne Forstaaelse, der heller ikke kræves af de Hensyn, der have ført til den nævnte Regel. I Straffeloven findes af herhen hørende Bestemmelser § 56 sidste Pkt. og § 109. 3. St. Ifølge den førstnævnte blive Børn under 15 Aar ikke at straffe for den i § 55 omhandlede, saakaldte efterfølgende Meddelagtighed. Da Hæleri i Straffeloven ikke formelt behandles som efterfølgende Meddelagtighed, men som en selvstændig Forbrydelse, er det tvivlsomt, om Bestemmelsen i § 56 sidste Pkt. kan anvendes

§ 56, § 109 3

---

[15] Jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 25. 2. St., hvorefter de i §§ 15 og 16 indeholdte Bestemmelser om offentlig Opdragelse kun gælde indtil det nævnte Tidspunkt.

paa Hæleri. Da der imidlertid principielt ikke er nogen Forskel mellem Hæleri og de Forhold, der af Straffeloven behandles som efterfølgende Meddelagtighed i andre Berigelsesforbrydelser, og da den i Motiverne givne Begrundelse[16] af Bestemmelsen i og for sig passer lige godt paa alle Tilfælde, turde det være rigtigst at anvende Bestemmelsen analogisk paa Hæleri[17]. Ifølge Strfl. § 109. 3. St. straffes Børn under 15 Aar ikke for Undladelse af at efterkomme den i Paragraffen paabudte Afværgelses- eller Anmeldelsespligt. En særlig fakultativ Adgang til Straffrihed for Børn under 15 Aar hjemles dernæst ved Strfl. § 56. 2. St. 1. Pkt. — Udenfor Straffeloven findes en herhen hørende Bestemmelse i L. 3. Marts 1860 § 6, hvorefter Børn under kriminel Lavalder ikke straffes for Løsgængeri og Betleri. Skøndt Udtrykket: kriminel Lavalder kan tages i flere Betydninger, jfr. ovenf. Note 3, er det utvivlsomt, at det i L. 3. Marts 1860 betyder 15 Aars Alderen, da dette ialtfald i den da almindelige juridiske Terminologi[18] var en fastslaaet Betydning af Udtrykket. Saaledes forstaas Bestemmelsen ogsaa i Praxis. — Endvidere bemærkes det med Hensyn til D. L. 1—13—18 det ovenf. S. 88—89 anførte.

II. Hæmmet Udvikling.

Forskellige fremmede Straffelove[19] bestemme udtrykkeligt, at Døvstumme ere straffri, naar de paa Grund af denne Mangel ikke have havt den til Erkendelse af Handlingens Strafbarhed fornødne Indsigt o. l. En hertil sva-

---

[16] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 83.

[17] Jfr. Goos: Nord. Strafferet I. S. 117; U. f. R. 1880 S. 571.

[18] Jfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 46; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 201.

[19] Jfr. bl. a. norsk Strfl. (1842) Kap. 7 § 4; tysk Strfl. § 58; italiensk Strfl. Art. 57; belgisk Strfl. Art. 76.

rende positiv Regel findes ikke i dansk Ret, og efter den Maade, hvorpaa der hos os er sørget for Døvstummes Undervisning, vilde der sikkert ogsaa kun meget sjældent blive Anvendelse for en saadan. For saa vidt saadanne Tilfælde dog maatte forekomme, antoges det tidligere, at Bestemmelsen i Strfl. § 36 om betinget Straffrihed for Børn mellem 10 og 15 Aar maatte kunne anvendes analogisk[20], saaledes at Straffrihed anerkendtes, naar den paagældendes Aandsudvikling paa Grund af Døvstumheden er saaledes hæmmet, at det maa antages, at han ikke har indset Handlingens Strafbarhed[21]. Det samme maatte da antages i de endnu mindre praktiske Tilfælde, hvor af andre Grunde det til saadan Indsigt fornødne Minimum af aandelig Udvikling, som under vore Samfundsforhold regelmæssig ethvert normalt Individ opnaar, ikke foreligger, f. Ex. hvor Forbrydelser ere begaaede af ganske uciviliserede Medlemmer af vilde Folkeslag eller af Personer, som stadigt have været udelukkede fra Samkvem med andre Mennesker[22]. — Om Straffrihed i disse Tilfælde kan begrundes, efter at den nævnte Regel er bortfalden ved Straffelovstillæg §§ 15 og 16, er tvivlsomt. Den vil muligvis kunne anses hjemlet ved Udtrykkene i Strfl. § 38 „Personer . . . . hvis Forstandsevner ere saa mangelfuldt udviklede . . . . . . at de ikke kunne antages at være sig Handlingens Strafbarhed bevidst[23].

---

[20] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 200; Goos: Nord. Strafferet I. S. 122; Motiver til Udk. t. Strfl. S. 48; Torp: Straffrihedsgrunde og Strafophørsgrunde S. 66—67.

[21] I Reglen kan dette som bemærket ikke antages, jfr. bl. a. H. R. T. 1857 S. 343.

[22] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 200, 223; Goos: Nord. Strafferet I. S. 122.

[23] Jfr. med Hensyn til de tilsvarende Udtryk i norsk Strfl. (1902) § 44 Hagerup S. 42.

§ 29.

Psykisk Normalitet som Strafbarhedsbetingelse.

At en vis psykisk Normalitet er Betingelse for Strafbarhed, og at følgelig visse psykiske Abnormiteter udelukke Anvendelsen af Straf, har længe været almindelig anerkendt; men hvorledes Grænsen paa dette Punkt bør drages, har været og er endnu i høj Grad omtvistet. En fremtrædende Plads har altid Spørgsmaalet om Sindssygdommens Betydning som Tilregneligheden ophævende Omstændighed indtaget; men ved Siden heraf har man erkendt, at ikke blot Aandssvaghed, men ogsaa andre Omstændigheder — visse Nervelidelser, Søvn, somnambule Tilstande, Beruselse, en vis Grad af Affekt eller Tvang etc. — kunne begrunde Straffrihed for de i disse Tilstande begaaede Handlinger. Tidligere var man tilbøjelig til at behandle alle disse Tilfælde under et og opstillede væsentlig om ikke udelukkende som afgørende Kriterium Paavisningen af visse rent psykiske Symptomer, navnlig Bevidstløshed og manglende Bevidsthed om Handlingens Strafbarhed eller Mangel af fri Viljesbestemmelse, en Opfattelse, af hvilken endnu de fleste Straffelove helt eller delvist ere prægede. Dette Standpunkt fører konsekvent til, at mange Handlinger, foretagne i Sindssygdom, blive strafbare, idet navnlig Bevidsthed om Handlingens Strafbarhed eller sædelige Betydning kan være tilstede, selv om den handlende er utvivlsomt sindssyg. For saa vidt Sygdommen afbrydes af saakaldte „lucida intervalla", hvor den oftere omtalte Bevidsthed er tilstede, føres man endvidere til at anse de i disse Mellemrum foretagne Handlinger som tilregnelige, og ligeledes, hvis man anerkender en blot partiel Sindssygdom, de udenfor dennes Omraade faldende Handlinger; thi i begge Tilfælde foreligge de ydre psykiske Symptomer, hvorpaa fra dette Standpunkt Vægten lægges, ikke i Forhold til de omspurgte Handlinger. Ligeledes fører Synspunktet til, at Aandssvage (Taaber) altid anses som til-

regnelige, naar de ikke ganske have manglet hin Bevidsthed om Handlingens Betydning. Omvendt er det, naar Vægten lægges paa de nævnte ydre, psykiske Fænomener, naturligt at tillægge visse ikke i Sygdom begrundede Sindstilstande, høj Grad af Lidenskab eller Affekt o. l., den Virkning at udelukke Tilregneligheden. — Den hele Lære er vel ikke historisk bunden til de paa Forudsætningen om Viljens Frihed baserede Gengældelsesteorier, men er dog særlig adopteret af disse og udviklet i en Periode, hvor Strafferetsvidenskaben fortrinsvis var præget af dem. Men netop fra Gengældelsessynspunktet maatte det synes strængt altid at anvende Lovens fulde Straf paa saadanne Sindssyge og Aandssvage, som efter det bemærkede ikke kunde anses som utilregnelige. Disses Bevidsthed om Handlingens Strafbarhed eller dog deres Evne til at lade deres Handlinger bestemme derved og følgelig deres sædelige Skyld maatte anses for om end ikke ophævet saa dog formindsket. Herved førtes man da til for disse Tilfælde at opstille en formindsket Tilregnelighed med Nedsættelse af Straffen under det normale Maal.

I Modsætning hertil er det i nyere Tid med Styrke bleven hævdet, at det afgørende Kriterium for Tilregneligheden ikke kan eller bør søges hverken i det uklare og ganske ubestemte Begreb „den frie Viljesbestemmelse“ eller i Paavisningen af de som Kendetegn herpaa fremhævede enkelte ydre, psykiske Symptomer. Disse kunne være ganske ensartede, uagtet den til Grund for samme liggende Tilstand er væsentlig forskellig. Men for det Spørgsmaal, om der skal straffes eller ikke, bør ikke de enkelte Symptomer, men den Tilstand, som er disses Aarsag, være afgørende; thi af denne Tilstands Beskaffenhed afhænger det, om Individet egner sig til Paavirkning gennem Straf. Navnlig hævdes det næsten enstemmigt fra lægevidenskabelig Side[1],

[1] K. Pontoppidan i U. f. R. 1880 S. 119 flg; Chr. Geill i U. f. R. 1896 S. 596 flg. P. Winge: Den retsmedicinske Undersøgelse af

at Sindssygdom — hvorved forstaas en i en Hjærnelidelse begrundet Sygdom med overvejende psykiske Symptomer — uden Hensyn til dens ydre Fremtrædelsesform og uden Hensyn til, om et Aarsagsforhold mellem Sygdommen og den givne Handling bestemt kan paavises, altid bør medføre strafferetlig Utilregnelighed. Særlig hævdes det, at dette maa gælde ogsaa for de saakaldte lyse Mellemrum, der — ialtfald regelmæssig — ikke betegne en Afbrydelse, men kun en Tilbagetræden af Sygdommen, samt endvidere i de Tilfælde, hvor man har talt om partiel Sindssygdom, idet enhver virkelig Sindssygdom, selv om dens psykiske Symptomer nærmest fremtræde som abnorme Udviklinger af visse Sider af Forestillings-, Følelses- eller Viljeslivet, paa Grund af den inderlige Forbindelse mellem Bevidsthedslivets enkelte Forgreninger er Udtryk for, at hele Hjærnevirksomheden og det deraf afhængige Bevidsthedsliv er patologisk bestemt. Hvilken Betydning, der bør tillægges de andre (ikke patologiske) ovenfor nævnte, psykiske Abnormiteter, er i og for sig ikke afgjort ved denne Betragtning; og Meningerne herom ere noget delte. Medens nogle af Forfatterne synes mest tilbøjelige til ikke at anse dem som Utilregnelighedsgrunde, synes andre blot at hævde, at Utilregnelighed her ikke kan kræves fra et medicinsk Standpunkt, medens dette ikke udelukker, at andre Betragtninger her kunne føre til desuagtet at udelukke Strafanvendelse ialtfald i visse Tilfælde.

Fra retsvidenskabelig Side er det atter overfor den sidst omtalte Lære gjort gældende, at Spørgsmaalet om Sindssyges og lignende Personers Strafbarhed eller Straffrihed ikke er et lægevidenskabeligt, men et socialt Spørgsmaal. Udgangspunktet maa være, at Samfundet (Staten) har Krav paa de fornødne Midler til Retsordenens Haand-

den sindssyge Lovovertræder S. 46 flg.; Forhandlinger ved den norske Kriminalistforenings 4. Møde (1896) S. 49 flg.; Holmboe sammesteds S. 37 flg.

hævelse. Spørgsmaalet er derfor, i hvilket Omfang Staten kan give Afkald paa Straffen som Middel hertil. Naar der i saa Henseende henvises til, at andre (præventive) Midler saasom Internering staa til Statens Raadighed, hvor Straf er udelukket, fremhæves det af enkelte stærkt[2], at netop Individets Ret til Værn mod Samfundsmagtens Vilkaarlighed kræver, at dette Middel kun hjemles indenfor snævert afstukne Grænser. Da Staten ikke kan opgive sin Straffemyndighed uden at faa Ret til at anvende præventive Sikkerhedsforanstaltninger overfor Lovovertræderen, og da Utilregnelighedserklæringen, idet den aabner Adgang hertil, ikke er et Gode, men en Byrde for Individet, som dette ikke uden tvingende Grund bør underkastes, bør Straf kun udelukkes, hvor Sygdommen gør denne ganske eller i det væsentlige hensigtsløs. Men hensigtsløs vil den ingenlunde altid være, fordi vedkommende er sindssyg, navnlig naar Sygdommen hverken har medført Vrangforestillinger eller manglende Evne til at modstaa sygelige Tilskyndelser. Det afgørende bliver derfor Strafmodtageligheden, Muligheden af, at Straffen kan virke effektivt; kun hvor dette er udelukket, anerkendes Utilregnelighed[3]. — Andre, der ligeledes ud fra det angivne sociale Synspunkt opstille dette som Hovedregel, hævde ved Siden deraf, at Samfundets Interesse i Retsreglens ubønhørlige Hævdelse navnlig ved store, samfundsfarlige Forbrydelser kan være saa stærk, at det ubetinget — uden Hensyn til om Sindssygdom endog af sværere Art kan paavises — maa kræve Straf anvendt, medens det omvendt ved mindre betydelige Forseelser kan give Afkald paa Straf, naar der foreligger Forstyrrelser i Bevidsthedslivet, selv om disse ikke ubetinget udelukke, at Straffen kunde virke effektivt[4].

---

[2] Goos: Alm. Retslære II. S. 536 flg., jfr. ogsaa E. Olrik: Studier over Tilregnelighedsspørgsmaalet.

[3] Goos: Alm. Retslære II. S. 539—41, jfr. Getz i Forhandlinger ved den norske Kriminalistforeninga 4. Møde, S. 68 flg.

[4] Jfr. Rüdinger i T. f. Rvdsk. 1897 S. 183 flg.

ad I

Af de nævnte tre Hovedstandpunkter maa det førstnævnte ganske sikkert forkastes. Den lægevidenskabelige Kritik har utvivlsomt Ret, naar den som Resultat af Psykiatriens Erfaringer hævder, at udpræget Sindssygdom kan være til Stede, selv om den syge endnu har ret klar Bevidsthed om Handlingens Retstridighed, og selv om Evnen til — ialtfald delvis — at lade sine Handlinger bestemme ved fornuftige Motiver ingenlunde er ophævet, at Handlingen desuagtet i disse Tilfælde lige saa fuldt som ved de udvortes stærkere fremtrædende Former af Sindssygdom kan være bestemt ved Sygdommen, idet denne enten skaber sygelige Handlemotiver eller hindrer Dannelsen af de normale Kontrastforestillinger, og at det derfor er vilkaarligt at lade de nævnte Særegenheder ved Sygdommens ydre Fremtrædelsesform være afgørende for Strafbarheden.

ad II

Rigtigheden af det andet — lægevidenskabelige — Standpunkt, hvorefter navnlig altid den Sindssyge bør være straffri, vilde være a priori givet, hvis Straffen maatte opfattes som retfærdig Gengældelse. Overfor den Sindssyge maa Gengældelsen staa som en ubetinget Uretfærdighed, naar man netop hævder, at hans Forbrydelser altid maa anses som patologisk bestemte[5]. Forlades dette Udgangspunkt, idet Straffen opfattes som et Middel til Hævdelse af Retsordenens Autoritet, kræver dens ubetingede Udelukkelse overfor Forbrydelser, begaaede af Sindssyge, en særlig Begrundelse, der ikke er givet ved de fra lægevidenskabelig

[5] Det er derfor ogsaa ganske ejendommeligt, at Opfattelsen af Straffen som retfærdig Gengældelse, trods dette Synspunkts Uforenelighed med det iøvrigt rent naturvidenskabelige Udgangspunkt, ogsaa findes fremhævet hos lægevidenskabelige Forfattere, jfr. bl. a. Winge: Den retsmedicinske Undersøgelse af den sindssyge Lovovertræder S. 4, 50. Naar iøvrigt Winge l. c. S. 4 og Rüdinger i T. f. Rvdsk. 1897 S. 177 nævne v. Liszt som Tilhænger af Gengældelsesteorien, er dette en Misforstaaèlse. Liszt har netop ofte udtalt sig meget bestemt mod denne, jfr. bl. a. Z. XIII. S. 346 flg.

Side fremførte Betragtninger, idet navnlig en Henvisning til, at Straf ikke er et egnet Middel til Behandling af Sindssyge, som nedenfor skal vises, ikke er afgørende. For saa vidt er det rigtigt, naar det af juridiske Forfattere hævdes, at sociale Betragtninger maa være afgørende ved Løsningen af Tilregnelighedsspørgsmaalet. Den rette Besvarelse af dette er ikke blot af indgribende Betydning for det enkelte Individ, hvem Afgørelsen rammer, men lige saa fuldt om ikke mere for Samfundet, der paa den ene Side har Krav paa de fornødne Midler til Rettens Haandhævelse og paa den anden Side er interesseret i, at Retshaandhævelse ikke finder Sted, hvor den intet fornuftigt Formaal har. Ved Siden af disse nærmest materiel-retlige Hensyn maa det dernæst fremhæves, at det saa vel for Individet som for Samfundet er af største Vigtighed, at de Kriterier, hvorefter Grænsen drages, ikke blot ere saa vidt muligt præcise, men ogsaa saadanne, at deres Tilværelse eller Ikke-Tilværelse regelmæssig med størst mulig Sikkerhed lader sig paavise.

Fordi Udgangspunktet saaledes tages i Betragtninger af væsentlig social Art, maa det imidlertid desuagtet fastholdes, at Afgørelsen ikke maa bygges paa Forudsætninger, som fra et lægevidenskabeligt Standpunkt maa anses uholdbare. Derfor maa den navnlig ikke forudsætte Sondringer, som ifølge psykiatrisk Erfaring ere uden Realitet. Naar saaledes Psykiatrien hævder[6], at det, naar Sindssygdom er konstateret hos den handlende, er ligegyldigt, om en Aarsagsforbindelse mellem Sygdommen og Handlingen bestemt kan paavises eller ikke, fordi det, som maa være afgørende, det psykiske Livs abnorme Funktion, i begge Tilfælde i lige Grad er til Stede, og fordi det maa være ligegyldigt, om Sygdommen nærmest ytrer sig ved, at (paaviseligt) ab-

---

[6] Chr. Tryde i Bibl. f. Læger, 5. Række, 11. Bd. S. 297—99; K. Pontoppidan i U. f. R. 1880 S. 124; Chr. Geill i U. f. R. 1896 S. 602—6; Winge S. 48—50.

norme Impulser opstaa, eller ved, at (upaaviseligt) de normale Kontrastforestillinger ikke dannes, saa bør Retslæren ikke paa Grundlag af en saadan Sondring opstille Læren om en partiel Tilregnelighed[7], saa meget mere, som der herved stilles det sagkyndige Lægeskøn en Opgave — Angivelsen af den enkelte Handlings større eller mindre Afhængighed af Sindssygdommen — som efter Psykiaternes Mening regelmæssig er uløselig[8]. Af væsentlig de samme Grunde bør Retslæren ialtfald ikke indenfor de egentlige Sindssyges Kreds[9] fastholde en Sondring mellem fuldstændig Utilregnelighed og formindsket Tilregnelighed, naar Psykiatrien hævder, at der ikke indenfor de egentlige Sindssygdomme kan paavises nogen dertil svarende Forskel. — Omvendt maa Retslæren ogsaa ved Afgørelsen af Tilregnelighedsspørgsmaalet positivt bygge paa, hvad Psykiatrien lærer om Sindssygdommens og andre psykiske Abnormiteters Indflydelse paa Viljeslivet og Bevidsthedslivet i det hele; thi Afgørelsen kan ogsaa fra et socialt Synspunkt kun blive fyldestgørende, naar den hviler paa en rigtig Vurdering af de psykiske Kendsgerninger.

Naar herefter Grænsen mellem Tilregnelighed og Utilregnelighed skal søges nærmere bestemt, vil det for Over-

---

[7] For saa vidt Motiverne til det norske Udkast (1896) S. 68 gøre dette, have de fra forskellige Sider været Genstand for en skarp og berettiget Kritik.

[8] Jfr. Tryde anf. V. S. 298.

[9] Et andet Spørgsmaal, som ikke er afgjort herved, er, om der udenfor dette Omraade — den egentlige Sindssygdom — findes Tilfælde, hvor der kan være Grund til at anerkende en formindsket Tilregnelighed, jfr. herom nedf. under C. Det er vistnok kun disse Tilfælde, hvortil der sigtes af Holmboe i Forhandlinger ved den norske Kriminalistforenings 4. Møde S. 37 flg., saa at den tilsyneladende Modsætning mellem ham og Winge, der paa dette Punkt skarpt repræsenterede det almindelige psykiatriske Standpunkt, synes paa det nærmeste at reducere sig til en Forskel i Systematiken og Terminologien samt muligvis nogen Uenighed om Behandlingen af visse defekte men ikke sindssyge Personer.

skuelighedens Skyld være rigtigst særskilt at behandle hver enkelt af de Hovedgrupper af Tilstande, der frembyde saadanne psykiske Ejendommeligheder, at de overhovedet kræve en særlig Prøvelse af Ansvarsspørgsmaalet. Af den følgende Fremstilling vil dernæst fremgaa, at en rationel Behandling af ialtfald visse psykisk defekte Personer forudsætter Tilvejebringelsen af Anstalter, som savnes hos os. Hvorvidt og i hvilket Omfang det da, saalænge saadanne Anstalter ikke findes, maatte være nødvendigt eller forsvarligt overfor visse Grupper af Personer, der i og for sig ikke egne sig til strafferetlig Behandling, at anvende Straf som Nødmiddel, kan ikke her optages til Prøvelse.

A. Sindssygdom og Aandssvaghed.

1. Som allerede ovenf. bemærket hævdes det fra lægevidenskabelig Side med Styrke, at Sindssygdom ubetinget bør medføre strafferetlig Utilregnelighed. Ogsaa indenfor Retsvidenskaben har denne Opfattelse mange Talsmænd[10]. Men ligesom den dog endnu her møder megen Modstand, saaledes hersker der liden Klarhed om dens Begrundelse. At en saadan Regel ikke kan begrundes ved Gengældelseslærens Fordring om sædelig Skyld som Straffens Forudsætning, er allerede ovenf. bemærket. I Almindelighed begrundes nu Reglen om, at de af sindssyge Personer foretagne Handlinger ere straffri, ved den Betragtning, at det er baade

[10] Jfr. bl. a. v. Liszt i T. f. Rvdsk. 1889 S. 378; v. Lillienthal i Z. XV. S. 270 flg.; Kahl i Verhandl. d. 27. deutschen Juristentages S. 184 o. fl. St. Overhovedet synes det under de Forhandlinger, som i Tyskland ere førte i nyeste Tid om den saakaldte „formindskede Tilregnelighed", jfr. herom nedf. under C., fra alle Sider forudsat som selvforstaaeligt, at Sindssygdom ubetinget medfører Straffrihed. I fransk Ret synes denne Sætning ogsaa fast anerkendt, jfr. Garçon S. 172—73; Garraud S. 169, jfr. ogsaa Prins· Sciense pénale S. 229—31. Denne Regel synes ogsaa udtalt i norsk Strfl. (1902) § 44, jfr. dog Hagerup S. 40—42. Den var ligeledes anerkendt i schweizisk Udk. (1896) Art. 8; i det ændrede Udkast af 1903 Art. 16 er dette Standpunkt dog atter forladt.

inhumant og unyttigt at straffe Sindssyge, fordi Straffen, saa langt fra at opfylde sit Formaal overfor disse, dels er virkningsløs, idet de ikke lade sig paavirke af den, ialtfald ikke paa normal Maade, dels positivt skadelig, idet den regelmæssigt kun bevirker en Forværrelse af Sygdommen — ofte bliver Aarsag til dennes Uhelbredelighed — eller ialtfald vanskeliggør Helbredelsen, hvorpaa den Sindssyge har Krav. Den Sindssyge er derfor ikke et egnet Strafobjekt, ikke strafmodtagelig, som man ogsaa har udtrykt det. Selv om denne Betragtning i sit fulde Omfang er rigtig, jfr. herom nærmere nedf. i Læren om Strafskyldens Ophør, bliver det dog en Misforstaaelse heri at søge en Afgørelsesgrund for Tilregnelighedsspørgsmaalet, en Misforstaaelse, som mærkeligt nok synes overset ikke blot af Lægerne, men ogsaa af juridiske Forfattere[11], der iøvrigt tage Afstand fra hin Sætning eller de derpaa byggede Konsekvenser. Om Straf maa antages at være uden Virkning eller endog at virke skadeligt paa Sindssyge, afhænger ikke væsentlig af den paagældendes psykiske Egenskaber ved Handlingens Foretagelse — hvilket er det, der alene vedrører Tilregnelighedsspørgsmaalet — men af hans Tilstand paa Straffuldbyrdelsestiden. Ligesom den ovennævnte Sætning — dens Almengyldighed forudsat — fører til at undlade, eventuelt udsætte, Straffens Fuldbyrdelse, naar Forbryderen paa det sidstnævnte Tidspunkt er sindssyg, selv om han paa Handlingstiden var fuldt tilregnelig, saaledes forklarer den i og for sig ikke Straffens Uanvendelighed overfor en Person, som paa Handlingstiden var sindssyg, naar han senere er helbredet. Der foreligger her altsaa en Forvexling af Spørgsmaalet om Straffrihed paa Grund af Utilregnelighed og om Straffens Bortfald eller Suspension paa Grund af Forhold,

---

[11] Jfr. Goos: Alm. Retslære II. S. 539; Rüdinger i T. f. Rvdsk. 1897 S. 183 o. fl. St.; Getz i Forhandlinger ved den norske Kriminalistforenings 4. Møde S. 68, der dog maaske nærmest har Straffetruslens Betydning for Øje, hvorved Udtalelserne paa det anf. Sted mere ville falde i det rigtige Plan.

der hindre Fuldbyrdelsen[12]. Hermed falder formentlig i det hele, for saa vidt de Sindssyge angaar, Læren om „Strafmodtageligheden“ som det for Tilregneligheden afgørende Kriterium. Til en vis Grad peger den ovenfor omtalte Betragtning dog i den rigtige Retning. Den sande Grund til at anse de Sindssyges Handlinger for straffri er, at Straf overfor saadanne Handlinger er formaalsløs, hvad enten man nærmest har Straffens Virkning overfor den enkelte Lovovertræder eller dens Betydning i Generalpræventionens Tjeneste for Øje.

I førstnævnte Retning er den formaalsløs, fordi det maa erkendes, at den forbryderske Handling, naar den er foretaget i Sindssygdom, ikke med blot nogenlunde Sikkerhed kan opfattes som et Udslag af Forbryderens Karakter i normal Tilstand. Er Sygdommen helbredelig, bør den dertil sigtende Sygebehandling finde Sted, selvfølgelig under Iagttagelse af Samfundets Krav paa Sikkerhed mod fortsatte Retsbrud. Har da Helbredelse fundet Sted, mangler der ethvert paalideligt Vidnesbyrd om, at denne Person trænger til Straf, at altsaa Anvendelse af Straf her vilde forøge Retssikkerheden i Samfundet[13]. Viser Sygdommen sig uhelbredelig, kræver Hensynet til Samfundets Sikkerhed, at den skyldige, saa længe han maa anses som farlig, interneres paa betryggende Maade. Lige saa vist som Samfundets

[12] At dette ofte overses, skyldes vel den Omstændighed, at den paa Handlingstiden Sindssyge som Regel ogsaa paa Dommens Tid eller ved Straffuldbyrdelsen vil være sindssyg, og omvendt, men selv i saadanne Tilfælde bør det ikke overses, at de to Spørgsmaal i og for sig intet have med hinanden at gøre.

[13] Den her givne Begrundelse rammes utvivlsomt ikke af den af Schou i Forh. paa Dansk Kriminalistforenings 4. Aarsmøde S. 13 fremsatte Indvending, at der herved lægges Vægt paa den sædelige Skyld hos Forbryderen i Stedet for paa hans Samfundsfarlighed. Udgangspunktet er netop, at der, naar Helbredelse har fundet Sted, intet foreligger, som indicerer den paagældendes Samfundsfarlighed, og at den ved selve Sygdommen foranledigede Fare bedre modvirkes gennem Helbredelse end gennem Straf.

Krav paa Sikkerhed ikke fyldestgøres ved, at en uhelbredet, farlig Sindssyg slippes løs efter en maaske kortvarig Straf[14], lige saa vist synes det ganske formaalsløst at anvende en Straf, der ikke kan antages paa nogen Maade at ville fjerne den i Sygdommen begrundede Fare for nye Retsbrud, og om hvis Evne til iøvrigt at virke motiverende der netop paa Grund af Sygdommen ikke kan haves nogensomhelst begrundet Mening. Gaar Sygdommen uden at helbredes over i et Stadium, i hvilket den Syge erfaringsmæssigt ikke længere er farlig, bortfalder dermed denne Grund til Interneringens Fortsættelse[15]. Men ligesom en efterfølgende Anvendelse af Straf paa det fremrykkede Stadium af Sygdommen, hvorom der her vil være Tale, sikkert vilde være ganske virkningsløs, saaledes ses det, ogsaa bortset herfra, ikke, hvad der skulde motivere dens Anvendelse. At Sygdommen ikke kan hæves ved Straffen er givet; og at den paagældendes Karakter iøvrigt trænger til Korrektion gennem Straffen, er ialtfald ikke godtgjort, ja end ikke gjort sandsynligt, derved, at han under Sindssygdommen har begaaet en Forbrydelse.

Naar man mod den her hævdede Opfattelse har indvendt, at det efter Omstændighederne kan være tvivlsomt, om den under Sindssygdommen begaaede Forbrydelse skyldes denne eller Egenskaber ved Personens Karakter, der ikke

[14] Selv om en vedvarende Internering skønnes at være et i Forhold til den Sindssyges Farlighed uforholdsmæssig haardt Middel, idet der kun kan antages at være Fare for, at han fremdeles vil begaa visse mindre betydelige Lovovertrædelser, staar Samfundet som Regel ikke værgeløst, fordi Straf anses udelukket, da det normalt vil være muligt at stille den paagældende under et nogenlunde betryggende Tilsyn enten af Familien eller ved Politiets — eventuelt Fattigvæsenets — Foranstaltning af andre. At absolut Garanti ikke herved opnaas, kan ikke være afgørende; thi en saadan opnaas jo erfaringsmæssig heller ikke ved Straffen selv overfor fuldt normale Personer.

[15] Dennes Fortsættelse kan desuagtet efter Omstændighederne være begrundet, vel ikke i Retshaandhævelseshensyn, men i det Offentliges Omsorgspligt for Invalider.

have noget med Sindssygdommen at gøre[16], maa dette unægtelig erkendes. Dersom det altid eller regeltmæssigt eller blot nogensinde med rimelig Sikkerhed kunde paavises, om den Sindssyges enkelte Handlinger, derunder hans Forbrydelser, staa eller ikke staa i Aarsagsforbindelse med Sindssygdommen, maatte netop for saa vidt Paavisningen af dette Aarsagsforhold og ikke Paavisningen af Sindssygdommen som saadan være afgørende for Strafbarheden. Det er netop den Omstændighed, at Lægevidenskaben saa bestemt hævder, at det er umuligt paa Grundlag af psykiatrisk Erfaring i det enkelte at udrede Aarsagsforholdet mellem Sindssygdommen og en given Handling[17], som nøder til at gøre selve Sindssygdommen til Kriterium i den Forstand, at Sindssygdom altid medfører Straffrihed. At derved muligvis enkelte Handlinger, der ikke skyldes Sindssygdommen, gaa fri for Straf, er sikkert mindre betænkeligt end at idømme Straf for Handlinger, om hvilke det i bedste Fald maa siges, at det er ganske ubevist og usikkert, om de ere Udslag af en forbrydersk Karakter eller blotte Følger af Sindssygdommen.

Endelig kan den Paastand, at Straffen overfor Sindssyge har et fornuftigt Formaal, heller ikke reddes ved en Henvisning til, at mange Sindsyge dog ogsaa kunne paa-

---

[16] Jfr. saaledes Motiver til norsk Udk. (1896) S. 69, hvor det Tilfælde omtales, at et Mord er begaaet af en Sindssyg, der helbredes kort efter Interneringen og derfor, hvis han ikke straffes, maa slippes løs paa Samfundet, skønt hans Farlighed muligvis er uforandret; jfr. ligeledes Gram i Forh. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 109, der nævner det Tilfælde, at en gammel, mange Gange straffet Tyv under et let Anfald af Sindssygdom begaar en Række Tyverier af samme Art som dem, han før har været straffet for, cfr. ogsaa Shou i Forh. paa dansk Kriminalistforenings 4. Aarsmøde S. 18.

[17] Jfr. Tryde i Bibl. f. Læger 5. Række. 11. S. 297—99; Geill i U. f. R. 1896 S. 605 og i Forh. paa dansk Kriminalistforenings 4. Aarsmøde S. 41; Winge S. 49; Pontoppidan i Forh. paa dansk Kriminalisforenings 3. Aarsmøde S. 150—51.

virkes af Straffetruslen[18]. Selv om det erkendes, at denne paa nogenlunde normal Maade kan virke motiverende ogsaa paa visse egentlige Sindssyge, maa det erindres, at Straffetruslen som saadan i og for sig har udspillet sin Rolle, naar Forbrydelsen er begaaet. Det har da vist sig, at den ialtfald ikke kunde hindre denne Forbrydelse. Og den almindelige Betragtning, at Straffen maa følge paa Truslen, hvis denne ikke skal miste sin Betydning, fører ikke til altid at straffe, hvor Truslen ikke har virket. At der regelmæssig straffes, er nok til at give Truslen Effektivitet overfor dem, der overhovedet kunne paavirkes af den. Navnlig vil dens Effektivitet overfor de her omhandlede Sindssyge ikke — eller dog kun yderst sjældent — forringes ved Reglen om, at Sindssyge ikke straffes, da de paagældende i Reglen ikke ville være sig deres Sygdom og dennes Følger bevidste, ligesom vel heller ikke Udsigten til en Internering paa ubestemt Tid som Følge af en eventuel Utilregnelighedserklæring, kan antages at være synderlig tillokkende[19].

Men ogsaa set fra Generalpræventionens Synspunkt maa det sikkert erkendes, at Straf overfor de i Sindssygdom foretagne Handlinger vilde være formaalsløs. Medens det med Rette kan siges, at Straf overfor den normale Forbryder er nødvendig ogsaa for at hævde Lovens Autoritet udadtil, for at vise, at dens Fordring er Alvor og for at tilintetgøre eller svække Exemplets Magt, maa det hævdes, at det ikke hertil er fornødent at at straffe den Sindssyge[20] lige saa lidt som Barnet. Her vil Straffen saa langt fra at styrke Lovens Autoritet snarere svække denne, fordi den vil blive opfattet som en unyttig Haardhed overfor

[18] Saaledes Motiver t. norsk Udk. (1896) S. 65.

[19] Jfr. ogsaa Schou i Forh. paa dansk Kriminalistforenings 4. Aarsmøde S. 20.

[20] Jfr. Howitz i J. T. VIII. 1. S. 77—78; Ørsted: Supplement § 77. 4.

Personer, der have Medlidenhed og Pleje og ikke Straf behov[21]. Denne maaske noget vage Bevidsthed om Straffens Unyttighed er netop den sande Kærne i den almindelige Forestilling om, at det er en Uretfærdighed at straffe de i Sindssygdom foretagne Handlinger.

Mod at opstille Sindssygdom som almindelig Utilregnelighedsgrund indvendes det ofte, at der ikke bestaar nogen skarp Grænse mellem Sindssygdom og Sundhed. Ligesom Psykiatrien nemlig erkender, at ikke enhver Hjernesygdom behøver at alterere den Syges psykiske Liv, saaledes hævdes det af mange[22], at der mellem det afgjort normale og det udtalt sindssyge forekommer en Række Mellemtilstande, en jævn Skala af stedse stigende psykiske Abnormtilstande, saa at det altid bliver noget vilkaarligt, hvor man vil sætte Grænsen mellem Sindssygdom og Ikke-Sindssygdom. Dertil kommer, at ialtfald Diagnosens Vanskelighed kan gøre det meget usikkert, om i et givet Tilfælde Sindssygdom skal antages eller ikke. Denne Indvending er dog ikke afgørende. Den Usikkerhed, der skyldes Diagnosens Tvivlsomhed, er hverken større eller af nogen anden Art end den, der forekommer paa en Mængde andre Omraader, hvor Bevisspørgsmaalet kan volde Vanskelighed. Den bliver ialtfald sikkert

[21] At der, saaledes som Rüdinger i T. f. Rvdsk. 1897 S. 189 flg. antager, skulde være Grund til at opstille Undtagelsesregler, overfor visse særligt samfundsfarlige Personer — afsindige Anarkister o. l. — kan sikkert ikke indrømmes. Den psykiske Smitte (Suggestionen) modvirkes sikkert fuldt saa vel ved, at de stemples som afsindige, som ved, at man idømmer dem (haarde) Straffe, der netop fordi de føles som umotiverede, omgive dem med en vis Martyrglorie.

[22] Jfr. Krafft-Ebing: Lehrbuch der gerichtlichen Psychopathologi S. 33, cfr. Lehrbuch der Psychiatrie S. 23, 28; Näcke i Z. XIV. S. 349; Friedenreich i Forh. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 137. At der existerer en bestemt Grænse mellem Sindssygdom og Ikke-Sindssygdom hævdes dog stærkt af andre. jfr. Geill i U. f. R. 1896 S. 596; Holmboe i Forh. ved den norske Kriminalistforenings 4. Møde S. 39; Fr. Lange: Slægter S. 106—7; Pontoppidan i Forh. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 131; A. Baer: Der Verbrecher in anthropologischer Beziehung S. 382.

ikke mindre, hvis man prøver at anvende et andet Kriterium, jfr. nedf. Og selv om det forudsættes, at der mellem Sindssygdom og Sundhed[23] findes Grænsetilfælde, hvor selve Kriteriet svigter — og overfor den blandt Psykiaterne herskende Uenighed herom kan Retslæren ikke gaa ud fra den modsatte Antagelse som godtgjort — kan heller ikke dette være afgørende. Den nævnte Paastand er nemlig ikke Udtryk for den Erkendelse, at det psykiatriske Begreb Sindssygdom er et vilkaarligt, hvis Grænser kunne drages snævrere eller videre efter Smag og Behag, det vil sige eftersom man kræver kvantitativt større eller mindre Afvigelse fra Normalen. Det psykiatriske Begreb Sindssygdom er og har i lang Tid været i alt væsentlig konstant[24], idet dertil regnes de i Sygdom begrundede Forstyrrelser af de sjælelige Livsytringer, der kunne henføres til en af Psykiatriens erfaringsmæssig fastslaaede Sindssygdomsformer[25] — og kun disse. Til de oftere omtalte Mellemtilstande henføres derimod en Række ret forskelligartede Forhold, snart visse Defekttilstande (lettere Aandsvaghed) snart visse neuropatiske Tilstande (Neurasteni, Hysteri o. l.) Om disse Tilfælde eller nogle af disse paa Grund af den Afvigelse fra den psykiske Norm, som de betegne[26], udfordre en særegen, fra den

---

[23] Den hele Strid staar maaske noget i Forbindelse med, at man — fejlagtigt — retter Undersøgelsen paa Spørgsmaalet: Sindssygdom eller Sundhed i Stedet for paa Spørgsmaalet: Sindssygdom eller Ikke-Sindssygdom, idet det meget vel kan erkendes, at Personer. der ikke ere sindssyge, kunne have psykiske Lidelser og for saa vidt ikke ere sunde.

[24] Jfr. Geill i Forh. paa dansk Kriminalistforenings 4. Aarsmøde S. 40.

[25] En let overskuelig Fremstilling af disse findes hos Fr. Lange: De vigtigste Sindssygdomsformer.

[26] At en Del af disse Tilstande ofte urigtigt ere blevne opfattede som Sindssygdomsformer, er vistnok en Hovedgrund til, at Læren om partiel Afsindighed og den dermed i Forbindelse staaende Fordring om paaviselig Aarsagsforbindelse mellem Sindssygdommen og Handlingen er opstaaet. Om den hyppigt ikke i Sindssygdom be-

almindelige strafferetlige afvigende, Behandling, er et nyt Spørgsmaal, jfr. herom nedf. under C. Men dette vil ialtfald ikke være nogen Grund til at forkaste den Sætning, at Sindssyge altid bør være straffri, thi denne Sætning præjudicerer netop paa ingen Maade hint Spørgsmaal[27]. Forstaas Sindssygdom paa den ovenfor angivne med almindelig psykiatrisk Sprogbrug stemmende Maade, foranlediger denne Regel ikke anden Vanskelighed end den, der skyldes en muligvis mangelfuld Erkendelse. Og denne kan selvfølgelig lige saa lidt her som paa andre Omraader undgaas. Den vil som allerede ovenf. berørt tværtimod blive langt føleligere, naar man lader Straffriheden afhænge af Forhold, hvorom Psykiatrien ikke kan give Oplysning. Sætter man saaledes Kriteriet i „den frie Selvbestemmelse", for saa vidt herved skal forstaas noget andet end Modsætningen til Sindssygdom, eller i „Strafmodtageligheden" eller i „Intensiteten af den sygelige Tilstands Indvirkning paa de psykiske Funktioner"[28], støder man ikke blot i fuldt saa stort Omfang paa Grænsetilfælde, hvor selve Kriteriet svigter; men i alle tvivlsomme Tilfælde maa man efter Psykiatriens Stilling til disse Forhold gaa ud fra, at den samvittighedsfulde og kyndige Læge, naar hans Skøn angaaende den foreliggende Sag forlanges, regelmæssig vil hævde, at Spørgsmaalet om det paagældende Kriteriums Tilstedeværelse ikke kan besvares paa Grundlag af psykiatrisk Erfaring. Man vil derfor være nødsaget til enten at lade Lægen udtale sig om Ting, der ligge udenfor Omraadet af hans Erfaring, eller i Virkeligheden at lade den paa dette Punkt ganske usagkyndige Domstols Lægmandsskøn om „Sindssygdommens Intensitet" o. l. være afgørende.

---

grundede sexuelle Perversitet ikke muligvis har en ganske særegen Forklaring som Udslag af et fejlagtigt fysiologisk Anlæg, er tvivlsomt, jfr. Geill i U. f. R. 1897 S. 600; Kraft-Ebing: Psychopatia sexualis S. 235—41.

[27] Jfr. ogsaa Kahl i Verh. d. 27. deutschen Juristentages I. S. 184.

[28] Jfr. Forh. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 139.

Ogsaa fra dette Standpunk — Trangen til en klar og praktisk anvendelig Regel — maa det hævdes, at den Regel, at Sindssygdom medfører strafferetlig Utilregnelighed, maa foretrækkes. Ved Sindssygdom forstaas da saadanne Forstyrrelser i de sjælelige Livsytringer, der betinges af en Hjernesygdom[29], hvilket efter det ovenf. bemærkede for-

---

[29] Jfr. Pontoppidan i Forh. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 150. Det maa antages i det væsentlige at være det samme, som allerede Howitz i J. T. VIII. 1. S. 67 og 71—73 havde for Øje, naar han sætter Kriteriet for Tilregneligheden i „capacitas motivorum." Det er ganske sikkert ogsaa disse Tilfælde, der først og fremmest er tænkt paa, naar i den nyere tyske Strafferetsvidenskab det afgørende ofte sættes i „die normale Bestimmbarkeit durch Motive." Men nægtes kan det ikke, at denne Formulering, idet den rækker langt videre end til Afgørelsen af det her behandlede Spørgsmaal og under et afgør en Række ret uensartede Tilfælde, i flere Retninger kan vække Betænkeligheder. Det er for saa vidt forstaaaligt, at i nyeste Tid v. Liszt har rejst alvorlig Tvivl om Brugbarheden af dette, tidligere ogsaa af ham anvendte Kriterium, jfr. navnlig Z. XVII. S. 76. flg. og XVIII. S. 229 flg. Men naar han endvidere ud fra den Betragtning, at en skarp Afgrænsning mellem normal og abnorm Reaktion paa Motiver hverken er teoretisk berettiget eller praktisk gennemførlig, og at det navnlig er haabløst og urimeligt at forsøge paa gennem Straffen at indvirke motiverende paa Vaneforbrydere med deres indgroede Hang til Forbrydelser, hævder, at en skarp Grænse mellem Forbrydelse og Sindssygdom, mellem Straf og Indespærring af farlige Afsindige næppe lader sig fastholde, turde dette være en alt for hastig Slutning, et Udslag af den altopgivende Pessimisme, der netop hos Juristen saa let opstaar under Indtrykket af de Vanskeligheder, som den videnskabelige Erkendelses Ufuldkommenhed paa disse Omraader bereder den, der paa dette tildels usikre Grundlag skal udforme Retsreglerne. At der udenfor de Sindssyges Kreds, selv bortset fra de aandssvage, findes en Række Personer, der næppe kan kaldes psykisk normale, at der blandt disse findes mange erfaringsmæssig uforbederlige, for hvilke den almindelige Straffebehandling er ganske forfejlet, ja at det endog er muligt, at en dybere Indtrængen i det psykiske Livs mange endnu uløste Problemer vil føre til den Erkendelse, at den endnu af de fleste Psykiatere hævdede Lære, at der bestaar en bestemt om end vanskelig paaviselig Grænse mellem Sindssygdom og Ikke-Sindssygdom, er

udsætter, at Tilstanden kan henføres til en af de af Psykiatrien anerkendte Sindssygdomsformer[30]. Om Sindssygdommen hører til de varige eller til de saakaldte transitoriske f. Ex. Febervildelse, Somnambulisme og Hypnose, maa herved være ligegyldigt[31]. Kun for saa vidt den skyldes Alkoholrus o. l. komme saadanne ejendommelige Hensyn frem, at det ialtfald kræver en særlig Prøvelse, om her helt eller delvist en anden Regel maa gælde, jfr. herom nedf. under B.

2. Straffri maa dernærst ubetinget være de udtalt Aandssvage. Ved Aandssvaghed forstaas en psykisk Defekttilstand, der skyldes en medfødt eller i den tidlige Barnealder opstaaet Hjernelidelse og ytrer sig i mangelfuld Udvikling af Andsevnerne — modsat den egentlige Sindssygdom, hvorved herved forstaas visse Hjernesygdomme, der opstaa i en fuldt udviklet Hjerne. Da den udtalte Aandssvaghed altid er uhelbredelig, og den Aandssvage maa anses som ganske uimodtagelig for Paavirkning gennem Straf, vil

---

uholdbar — alt dette udelukker ikke, at det praktiske Retslivs Tarv fremdeles maa kræve, at der skarpt sondres mellem Behandlingen af de udtalt Sindssyge og de utvivlsomt sunde, og at det derfor stadig er af Vigtighed at fastholde den Regel: Sindssyge straffes ikke. Med de mere eller mindre tvivlsomme Grænsetilstande maa det da blive Opgaven paa anden Maade bedst muligt at affinde sig, jfr. herom nedf. under C. Det er ogsaa betegnende, at v. Liszt selv maner til Forsigtighed i Henseende til at drage praktiske Konsekvenser af hans formentlig nye teoretiske Erkendelse og selv ingenlunde er stemt for, at Retsordenen skal opgive Sondringen mellem Sindssygdom og Forbrydelse.

[30] Skulde Psykiatrien mod al Rimelighed føres til at bestemme Begrebet Sindssygdom efter væsentlig andre Synspunkter end de hidtil gennem en lang Erfaring fastslaaede og længe i alt væsentligt fastholdte, maa det blive Retslærens Opgave at tage Spørgsmaalet om Tilregnelighedskriteriet op til fornyet Prøvelse paa det saaledes forandrede Grundlag, men en saadan fjærn og lidet rimelig Mulighed kan ikke være afgørende for Spørgsmaalets Besvarelse ud fra det nu givne Grundlag.

[31] Jfr. Forh. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmødg S. 93.

Anvendelse af Straf her være ganske formaalsløs, medens Opgaven maa være at skaffe den nøvendige Pleje, om fornødent — og ganske særlig, naar den aandssvage maa anses som farlig — gennem Anbringelse i en Aandssvageanstalt. Herved maa imidlertid bemærkes, at medens det er omtvistet, om der bestaar en skarp Grænse mellem Sindssygdom og Ikke-Sindssygdom, er det af alle erkendt, at der ikke bestaar nogen skarp Grænse mellem udtalt Aandssvaghed (Idioti) og lettere Grader af Aandssvaghed (Imbecillitet), idet Overgangen dannes gennem en Række ganske svage Gradationer, saa at det ikke blot kan volde faktisk Tvivl, men til en vis Grad beror paa et personligt og for saa vidt noget vilkaarligt Skøn, hvorledes Grænsen skal drages. Men heller ikke her kan man bygge Afgørelsen paa enkelte udvortes paaviselige Symptomer — Bevidsthed om Handlingens Retstridighed, paaviselig Aarsagsforbindelse mellem den givne Hjernedefekt og Handlingen o. l. Kredsen af de Personer, overfor hvilke Straf ubetinget maa være udelukket, kan kun betegnes ved ret ubestemte Udtryk: udtalt Aandssvaghed eller højere Grad af Aandssvaghed, hvis Afgrænsning i det enkelte Tilfælde maa overlades til sagkyndig, psykiatrisk Bedømmelse. Idet det som bemærket fra alle Sider erkendes, at Grænsen her er flydende, paatrænger sig ved de Aandssvage med forøget Styrke det Spørgsmaal, hvorledes der skal forholdes med de tvivlsomme Grænsetilfælde. Herom henvises imidlertid til Undersøgelsen nedf. under C., hvor dette Spørgsmaal i sin Helhed vil blive behandlet.

3. Endnu bemærkes, at det saa vel i Retsvidenskaben som i Lovgivningerne i Reglen anerkendes, at visse psykiske Særegenheder, der ialtfald ikke altid kunne anses som patologisk betingede, kunne medføre Utilregnelighed og følgelig Straffrihed. Som Exempler herpaa kunne bl. a. nævnes høj Grad af Affekt samt visse Tilfælde af stærk Paavirkning af andre. Nogle af disse Tilstande, f. Ex. en panisk Skræk, under hvilken den paagældende handler

ganske automatisk, er det sikkert berettiget at opfatte som momentane Sindsforstyrrelser, eller ialtfald at behandle dem efter samme Regler som disse[32]. Om en saadan Tilstand har foreligget, er et rent faktisk Spørgsmaal; men hvor det maa antages, maa Straffrihed være hjemlet ligesom ved anden Sindssygdom og af de samme Grunde. I hvilket Omfang Straffrihed udenfor disse Tilfælde bør hjemles af de ovenfor nævnte Grunde, lader sig vanskeligt angive ved en almindelig Regel. Ganske formaalsløs vil Straffen næppe nogensinde her kunne siges at være. I og for sig maa Samfundet, bortset fra de ovenfor omtalte Tilfælde, kunne kræve, at Individet ikke ved Affekt, Skræk, fremmed Paavirkning o. l. lader sig bevæge til at overtræde Loven. En anden Sag er det, at Retsordenen kan finde det forsvarligt noget at nedstemme sine Fordringer til Personens Modstandskraft, idet det antages snarere at være skadeligt end nyttigt at straffe Personer, som under normale Forhold er gode og lovlydige Borgere, og som kun paa Grund af særegne Omstændigheder, hvis Indflydelse der ifølge psykologisk Erfaring skal en ganske ualmindelig Sjælsstyrke til at unddrage sig, ere blevne Lovovertrædere. Hvor langt Retsordenen i saa Henseende bør strække sig, maa afgøres efter rene Opportunitetshensyn, der bl. a. kunne føre til forskellige Afgørelser efter Hensyn til Nationalejendommeligheder, Tidsalderen o. l. Medens iøvrigt en nærmere Udvikling heraf forbigaas, idet det anses tilstrækkeligt at paavise den danske Rets Stilling til Spørgsmaalet, jfr. herom nedf., skal det her blot fremhæves, at de ovenanførte Betragtninger føre til, at Straffrihed af disse Grunde næppe nogensinde bør være obligatorisk, men i det højeste fakultativ, idet det næppe er muligt i en Lovregel at formulere Betingelserne for den paa en saadan Betragtning beroende Straffrihed saa bestemt, at der ikke maa blive Plads for et temmelig frit Skøn ved Reglens

[32] Jfr. Forh. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 93.

Anvendelse i det enkelte Tilfælde. Om den Strafnedsættelse, hvorom der undertiden i saadanne Tilfælde kan være Tale, henvises til det nedf. under C. a. bemærkede.

B. En særlig Undersøgelse kræve de abnorme Sindstilstande, der fremkaldes ved Nydelse af Alkohol og andre Beruselsesmidler, for saa vidt disse have et akut Forløb. Om den af kronisk Alkoholisme betingede Sindssygdom og de tilsvarende ved Misbrug af Morfin o. l. fremkaldte Tilstande maa samme Regel gælde som om anden Sindssygdom. Naar det samme ikke antages med Hensyn til den akute Alkoholrus o. l., skøndt den i Virkeligheden er en transitorisk Sindssygdom, er Grunden hertil, at denne Tilstand vilkaarligt kan fremkaldes[33]. Heraf følger først, at Ansvar ikke udelukkes, naar den berusede Tilstand, i hvilken Forbrydelsen er begaaet, er fremkaldt enten med det Forsæt at begaa Forbrydelsen under dens Indvirkning[34] — saa foreligger forsætlig Forbrydelse — eller dog under Omstændigheder, der lade den paagældende forudse Retsbrudet som en ikke usandsynlig Følge af Beruselsen, hvilket navnlig er praktisk ved Undladelsesforbrydelser — i saa Fald vil han, selv om Rusen ellers vilde have udelukket hans Tilregnelighed, kunne straffes for uagtsom Forbrydelse[35]. Men selv afset herfra synes det betænkeligt for Samfundet i Almindelighed at give Afkald paa Straffemyndigheden overfor Retsbrud, begaaede i en Tilstand, som Personen naarsomhelst selv kan fremkalde ved Misbrug af et Nydelsesmiddel, og som i Reglen røber en for Retssikkerheden

[33] Derimod kan Vægten ikke lægges paa, at Lidelsen er selvforskyldt; thi dette gælder om mange andre Sindssygdomme, f. Ex. den af erhvervet Syfilis betingede generelle Paralyse, jfr. K. Pontoppidan i U. f R. 1880 S. 127; Rüdinger i T. f. Rvdsk. 1897 S 173.

[34] F. Ex. ved at drikke sig Mod til eller ved forsætlig at sætte sig i en Tilstand, der umuliggør Opfyldelsen af en Handlepligt.

[35] Jfr. om disse saakaldte actiones liberæ in causa v. Liszt § 38. III. og s. F. Die Deliktsobligationen im System des bürgerlichen Gesetzbuches S. 49 flg.; Binding: Normen II. S. 195 flg.

farlig Tilbøjelighed til saadant Misbrug. Dette har navnlig ogsaa i nyere Tid ført mange til, ialtfald med enkelte Undtagelser — den abnorme Alkoholrus, jfr. nedf. — at frakende Rusen Betydning som Utilregnelighedsgrund[36], et Synspunkt der ogsaa i Reglen er gennemført i de militære Straffelove[37]. Heri er der vistnok den Sandhed, at Tilregnelighed og følgelig Straf kun bør anses udelukket ved meget høje Grader af Beruselse. Herfor taler dels, at de psykiske Virkninger af Rusen regelmæssig ikke saa meget vise sig i, at særlige, for Personens almindelige Karakter fremmede Impulser gøre sig gældende, som deri, at han giver visse ogsaa under normale Forhold bestaaende Tilbøjeligheder frit Løb[38]. Særlig vil man være enig om, at det af denne Grund ikke gaar an at tage Hensyn til de første Stadier i Rusen, hvor den paagældende kun er kommet i „en løftet Stemning". Denne Tilstand adskiller sig ikke væsentligt fra saadanne mindre Afvigelser fra den psykiske Normal, der kunne skyldes mange andre Foranledninger, men som man aldrig har anset som Utilregnelighedstilstande. Men om en Rus blot har havt denne Karakter eller har været af en noget alvorligere Art, vil det ved Sagens Undersøgelse og Paakendelse, altsaa i Reglen længere Tid bagefter, være særdeles vanskeligt om ikke umuligt at oplyse, hvorfor Tiltalte meget let vil kunne give det Udseende af, at Rusen har været meget stærkere, end det i Virkeligheden var Tilfældet. Det maa derfor, hvis Retssikkerheden ikke ganske skal prisgives, i det mindste fordres, at det af Kendetegn, som ogsaa den usagkyndige Iagttager kan vurdere, fremgaar, at den paagældende har været i høj Grad

---

[36] Jfr. Geill i U. f. Læger 1892 S. 552 flg.; Winge S. 55, 57—58, cfr. Goos: Alm. Retslære II. S. 540—41; Rüdinger i T. f. Rvdsk. 1897 S. 173 flg.; Prins: Science pénale S. 217.

[37] Strfl. f. Krigsm. § 50, jfr. herved Bestemmelsen i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 5. 4. St. 2. Pkt.

[38] Jfr. Geill i U. f. Læger 1892 S. 553.

beruset, hvilket praktisk talt forudsætter, at han, som man siger, har været ganske fra Vid og Sands, altsaa, hvis han overhovedet kan handle, handler ganske ubevidst (automatisk). Kun ved at stille denne Fordring faar man et nogenlunde skarpt og praktisk anvendeligt Skelnemærke. — Paa den anden Side maa det vistnok erkendes, at det ofte vilde føre til stødende Konsekvenser ogsaa at nægte Utilregnelighed i Tilfælde af den sidst nævnte Art. Naar Rusen har naaet denne Grad, vil det i Reglen være ganske tilfældigt ɔ: uafhængigt af den paagældendes Karakter under normale Forhold, i hvilket Retsbrud den abnorme Tilstand giver sig Udslag. Men naar Retsbrudet saaledes ikke er en blot nogenlunde paalidelig Maalestok for vedkommendes Farlighed eller Karakter i det hele, synes det irrationelt at bestemme Straffens Størrelse efter Forbrydelsens Art[39]. De ovenf. S. 348 fremhævede Hensyn kunne da i det højeste føre til her at straffe Beruselsen som saadan[40] paa Grund af dens erfaringsmæssige Farlighed, men ikke til at straffe for den under Rusen forøvede Forbrydelse. Af praktiske Grunde[41] maatte en saadan Regel dog begrænses stærkt, saaledes at navnlig Straf blev udelukket, naar Rusen hverken medfører Forstyrrelse af den offentlige Orden eller iøvrigt giver sig Udslag i strafbare Handlinger. Paa den anden Side maa det saa vel af Hensyn til Personens eget Vel som til Samfundets Sikkerhed være berettiget, naar Straffen ikke virker, at anvende tvungen Indlæggelse paa en Afvænningsanstalt eller eventuelt Internering paa ubestemt Tid[42].

---

[39] Jfr. Forh. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 95, 116, 135.

[40] Hertil sigtende Bestemmelser findes i norsk L. 31. Maj 1900 §§ 16, 17 og 19; jfr. angaaende andre Lovgivninger norsk Udkast til Lov om Løsgængeri, Betleri og Drukkenskab etc. (1894) S. 39 flg.; Vidal: Rapport sur l'alcoolisme et la loi pénale i Révue pénitentiaire 1897.

[41] Navnlig Hensynet til det rene Privatlivs Uforstyrrethed.

[42] Jfr. norsk L. 31. Maj 1900 §§ 18, 19, 21. — Af en ganske

Uafhængigt af, hvad man vil antage med Hensyn til den højeste Grad af den normale Rus, synes Ansvar for de under Rusen begaaede Forbrydelser ubetinget at maatte være udelukket ved den saakaldte abnorme (patologiske) Rus. Herved sigtes til en i Reglen af en forud bestaaende Sygdoms- eller Svækkelsestilstand betinget, abnorm Virkning af Alkoholnydelse, der viser sig som et pludseligt Delirium, hvis Hæftighed aldeles ikke staar i Forhold til den nydte Alkoholmængde, som i Reglen afslutter med dyb Søvn, og som efterfølges af fuldstændig Amnesi[43]. Da denne Tilstand saa skarpt adskiller sig fra andre Tilfælde af Alkoholisme, at dens Existens med Sikkerhed kan konstateres, da endvidere dens Indtræden oftest er ganske uforudseelig, og da de under dens Indflydelse foretagne Handlinger erfaringsmæssigt ikke staa i Forbindelse med normale Karakteregenskaber hos Personen, mangle her alle de Grunde, som ved den normale Rus kunne anføres mod at statuere Utilregnelighed. Naar der desuagtet hos Domstolene, jfr. herom næste §, og overhovedet blandt Juristerne[44] er en afgjort Utilbøielighed til at antage Straffrihed paa Grund af patologisk Rus, skyldes dette vistnok

særegen Art er Bestemmelsen i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 6, hvorefter der, naar nogen under en offentlig Sag findes skyldig i Vold mod sagesløs Person eller i Forbrydelse efter Strfl. § 168—174 samt § 176 sammenholdt med §§ 168—170 og §§ 173 og 174, og Retten finder, at Forbrydelsen er begaaet under Paavirkning af spirituøse Drikke, til Retsprotokollen kan gives ham Paalæg om, at han i et vist Tidsrum, dog ikke ud over 5 Aar fra hans Løsladelse, ikke i nogen næringsdrivendes Lokale maa nyde spirituøse Drikke og ej heller færdes udenfor sit Hjem i kendelig beskænket Tilstand.

[43] Jfr. K. Pontoppidan: Psykiatriske Forelæsninger og Studier II. S. 101 flg.; Geill i U. f. Læger 1892 S. 569 flg. Winge S. 58.

[44] Jfr. bl. a. Rüdinger i T. f. Rvdsk. 1897 S. 174 flg.; Gram i Forh. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 108—9; Ussing sammesteds S. 148; Schou Forh. paa dansk Kriminalistforenings 4. Aarsmøde S. 19 og 33.

dels ufuldstændigt Kendskab til denne Tilstands Forudsætninger og hele Karakter — i hvilken Henseende navnlig den Omstændighed, at den abnorme Alkoholvirkning i Reglen er ganske uforudseelig, eller ialtfald ikke vil kunne lægges den paagældende til Last[45], og den fuldstændige Bevidstløshed, som den medfører[46], kommer i Betragtning — dels Frygten for, at Retssikkerheden i Samfundet skal lide for meget ved en saadan Regel. Hvor den abnorme Alkoholvirkning skyldes en forbigaaende Sygdomstilstand og derfor maa anses som en isoleret Begivenhed i Personens Liv, røber en under dennes Forløb begaaet Forbrydelse imidlertid ikke nogen blivende Fare for Retssikkerheden, og Straf for saadanne Handlinger synes derfor lige saa formaalsløs som ved andre i (transitorisk) Sindssygdom begaaede Forbrydelser, saa meget mere som den paagældende ikke her kunde forudse den abnorme Alkoholvirknings Indtræden. Og hvor denne skyldes en Tilstand af blivende Karakter — en egentlig Degenerationstilstand — vilde dog det eneste fornuftige Formaal med Anvendelse af Straf være at faa den paagældende til at afholde sig

[45] Uforudseelig vil den abnorme Alkoholvirkning ialtfald være, naar den skyldes en forbigaaende sygelig Tilstand. Hvor den skyldes en kronisk Tilstand, og hvor det derfor efter det første Anfald af furor alcoholicus kan forudses, at Alkoholnydelse ogsaa i Fremtiden let vil kunne have denne Virkning, vil der altid være Tale om Personer, hvis Hjerne ogsaa i andre Retninger reagerer abnormt; der vil med andre Ord være Tale om en sygelig Tilstand, som navnlig medfører, at Straf vil være et ganske utjenligt Middel til at afholde den paagældende fra Alkoholnydelse — hvorved erindres, at kun absolut Abstinens sikrer mod nye Anfald. Det af Ussing jfr. ovenf. Note 44, anførte Exempel — en Mand, der lider af kronisk abnorm Reaktion mod Alkohol, men iøvrigt i enhver Henseende er et normalt og fuldt nyttigt Samfundsmedlem — er et Fantasifoster, der ikke forekommer i det virkelige Liv.

[46] Naar det betænkes, at den, der befinder sig i en patologisk Rus, handler ganske automatisk, er det vanskeligt at forklare, at de, der anerkende Straffrihed ved den højeste Grad af normal Alkoholrus, samtidig forkaste den ved den patologiske Rus.

fra den paa Grund af hans Tilstand farlige Nydelse af Alkohol. Men ligesom det ialtfald med dette Formaal for Øje vil være ganske irrationelt at lade Straffens Størrelse afhænge af det tilfældige Retsbrud, hvortil denne Tilstand har ført, saaledes maa det vistnok anses som givet, at Straf netop under Hensyn til den forudsatte Degenerationstilstand er et ganske uegnet Middel til at opnaa saadan Afholdenhed, endsige til at paavirke den Grundtilstand, hvoraf den abnorme Alkoholvirkning er betinget. Selve Hensynet til Samfundets Sikkerhed kræver derfor (ikke Straf, men), eventuelt i Forbindelse med en kurativ Behandling, Iværksættelsen af særlige Sikkerhedsforanstaltninger, nemlig ved mindre farlige Tilfælde Etablering af et Tilsyn og i farligere Tilfælde samt navnlig, naar Tilsynet ikke viser sig tilstrækkeligt til at hindre Tilbagefald, Anbringelse i et Drankerasyl eller en anden Specialanstalt. Herved maa kun bemærkes, at Mangelen af saadanne Anstalter forklarer og til en vis Grad retfærdiggør, at Domstolene ofte her anvende Straf. Men det maa da vel fastholdes, at denne kun kan forsvares som en ved uheldige ydre Forhold fremtvungen Nødhjælp.

C. Det er i det foregaaende oftere antydet, at den Sætning: Sindssyge og udtalt Aandssvage ere straffri, paa ingen Maade berettiger til den Slutning, at alle andre — bortset fra Børn — skulle straffes, endsige undergives den almindelige, nærmest paa fuldt normale Personer beregnede, strafferetlige Behandling. Selv om man bortser fra det blandt Psychiaterne omstridte Spørgsmaal, om der gives virkelige Mellemtilstande mellem Sindssygdom og Ikke-Sindssygdom, er det givet, at der findes en Række Tilstande — alvorlige Nervelidelser (visse Former af Hysteri, Epilepsi o. l.), og lettere Grader af Aandssvaghed, Rus, Skræk, Affekt etc. — der ikke omfattes af den ovenfor hævdede almindelige Regel, men dog have en saadan Indflydelse paa de sjælelige Livsytringer, at de af dem berørte Personer næppe kunne betegnes som fuldt normale, og at

ialtfald det Spørgsmaal kræver en særlig Undersøgelse, om Forbrydelser begaaede af Personer i saadanne Tilstande bør behandles efter de almindelige strafferetlige Regler, eller om de paagældende i større eller mindre Omfang bør undergives en særlig Behandling. Det er det gamle, en Tid næsten skrinlagte, men i den nyeste Tid igen med Styrke opdukkende Spørgsmaal om den „formindskede" Tilregnelighed og dennes strafferetlige Betydning. Skøndt dette tildels fører ud over Spørgsmaalet om Tilregneligheden som Strafbarhedsbetingelse, vil det paa Grund af dets nøje Sammenhæng med de ovenfor behandlede Spørgsmaal være rigtigst at optage det til Undersøgelse i denne Sammenhæng.

Det ældre endnu i mange Lovgivninger, saaledes ogsaa i vor Straffelov fastholdte Standpunkt var det, at man opstillede et almindeligt, ret omfattende Begreb „formindsket Tilregnelighed", hvorunder man samlede alle de Tilfælde, hvor en Person af en eller anden Grund uden at være fuldstændig utilregnelig dog ikke kunde anses som ganske normal, eller, som Strfl. § 39 udtrykker det, „ikke kan antages i Gerningens Øjeblik at have været i Besiddelse af den Tilregnelighed, der findes hos voxne og sjælssunde Personer." Og som fælles Regel for alle disse Tilfælde opstillede man da, at de ufuldstændig tilregnelige skulde straffes, men altid med en nedsat Straf.

Ialtfald i denne Form kan Læren om den formindskede Tilregnelighed vel siges nu at være almindelig forladt[47]

[47] Naar det — jfr. om den herhenhørende Litteratur Gottschalck: Materialien zur Lehre von der verminderten Zurechnungsfähigkeit (Tillæg til Bulletin XI) S. 1 flg. — ofte siges, at Begrebet formindsket Tilregnelighed indeholder en Selvmodsigelse, idet en Person enten er tilregnelig eller utilregnelig, tertium non datur, er dette enten blot en Leg med Ord — nemlig naar det tilføjes, at den tilregneliges Skyld kan være større eller mindre, efter Beskaffenheden af hans psykiske Tilstand — eller det skyldes en ganske uberettiget Identificering af Begreberne Tilregnelighed og Viljesfrihed i indeterministisk Forstand. Begreberne Frihed (i indeterministisk Forstand)

undtagen af enkelte Tilhængere af de rene Gengældelses-teorier. Det er ogsaa kun disse Teoriers Fordring om, at Straffen skal bestemmes i Forhold til den sædelige Skyld, som kan føre til en for alle de Tilfælde, hvor man har talt om formindsket Tilregnelighed, fælles Regel om obligatorisk Strafnedsættelse. Saa snart det erkendes, at der ved Straffens Fastsættelse skal tages Hensyn til, hvad der kræves for at beskytte Samfundet overfor visse Angreb paa den retlige Ordning, vilde en saadan Regel kun kunne fastholdes, hvis man kunde gaa ud fra, at alle de Personer, hvorom der her er Tale, ere mindre farlige (lettere paavirkelige) end de i Handlingens Øjeblik fuldt normale Forbrydere. Men en saadan Paastand vilde være i Strid med al Erfaring, jfr. nedf. Mod som legalt Begreb at anvende Begrebet formindsket Tilregnelighed i den her omtalte Betydning er det dernæst med Rette indvendt, at det ialtfald for en Del af sit Omraade medfører den Fare, at det frister Retsanvendelsen til i alle vanskeligere Tilfælde at gaa for let hen over Tilregnelighedsspørgsmaalet, dels derved, at den let vil nøjes med en mindre indgaaende eller ikke fuldt sagkyndig Lægeerklæring, dels ligefrem derved, at den bevidst henfører visse Tilfælde af Sindssygdom eller Aandssvaghed under en saadan Regel, naar den til Trods for en bestemt og fuldt sagkyndig Lægeerklæring nærer Betænkelighed ved at frifinde. I begge Tilfælde vil man altfor let slaa sig til Taals med, at man ved at gaa denne Mellemvej gør den mulige Fejltagelse mindre[48], og derved fristes til at gaa udenom Vanskeligheden i Stedet for at løse den.

I nyeste Tid har der særlig i Tyskland, hvor Begrebet

og Ufrihed ere ganske vist logiske Modsætninger, der udelukke enhver Mellemting. Naar Tilregnelighed derimod bruges som Betegnelse for en vis Grad af psykisk Normalitet, bliver Spørgsmaalet om Anerkendelse af en formindsket Tilregnelighed ikke et logisk men et rent praktisk Spørgsmaal.

[48] Jfr. K. Pontoppidan i U. f. R. 1880 S. 143 flg.

formindsket Tilregnelighed længe har været uden praktisk Betydning, idet det ikke findes optaget i den gældende Straffelov, gjort sig en Tendens gældende til at fordre dette Begreb genindført i Lovgivningen. Herved maa det dog bestemt betones, at det, der nu fordres indført under dette Navn, ikke er det gamle paa en Gradation af Strafskylden sigtende Begreb, men noget ganske andet. Om der end i den angaaende dette Spørgsmaal førte Diskussion[49] findes adskillig Uklarhed og adskillige Reminiscenser af det ældre Standpunkt, gaa dog Udtalelserne, navnlig fra Psykiaternes Side, i det hele meget bestemt ud paa, at det, som skal opnaas ved Genindførelsen af Begrebet formindsket Tilregnelighed, ikke er Gennemførelse af en almindelig Strafnedsættelse for de paagældende Personer, men Anvendelsen af en særlig fra den almindelige Straf forskellig Behandling[50].

Naar den nævnte Bestræbelse for at genoplive Begrebet formindsket Tilregnelighed, skøndt den har sin Rod i en rigtig Erkendelse af visse iøjnefaldende Mangler i den tyske Straffelovs Tilregnelighedsbestemmelser[51], hidtil maa siges kun at have ført til teoretisk Uklarhed og praktisk set ganske utilfredsstillende Reformforslag, maa Grunden hertil sikkert søges i, at selve det Spørgsmaal, som her skal besvares, er stillet urigtigt. Det er utvivlsomt, at Tilregnelighedsspørgsmaalet ikke er klaret ved Opregning af

---

[49] Jfr. herom bl. a. de i Bulletin XI. S. 593 flg. refererede Forhandlinger samt det sammesteds S. 659 flg. meddelte Lovforslag.

[50] Jfr. en Række hos Gottschalck: Materialien S. 71—112 meddelte Udtalelser; Kahl i Verhandl. des 27. deutschen Juristentages I. S. 141. I norsk Strfl. (1902) § 56 gives en almindelig Adgang til Strafnedsættelse (fakultativ), hvor „formindsket Tilregnelighed" foreligger, jfr. herved § 39, der bl. a. for disse Tilfælde hjemler Adgang til Anvendelse af Sikkerhedsforanstaltninger.

[51] En nærmere Redegørelse herfor kan ikke gives paa dette Sted. Jeg haaber imidlertid i en nær Fremtid at kunne gøre hele dette Spørgsmaal til Genstand for en mere indgaaende Behandling andetsteds.

visse Tilfælde, hvor ubetinget Straffrihed gælder, og at der derfor i Lovgivninger, der saaledes som den tyske kun have en saadan Regel, trænges til særlige Regler for psykiske Abnormtilstande af anden Art. Men det er lige saa utvivlsomt, at dette Savn ikke kan afhjælpes gennem en eller flere paa et saadant Fællesbegreb som den formindskede Tilregnelighed opbyggede Regler. Grunden hertil er, at de Tilstande, for hvilke særlige Regler tiltrænges, og som man har plejet at samle under dette Fællesbegreb, frembyde saadanne Væsensforskelligheder, at det kun kan føre til Uklarhed at behandle dem som en Enhed.

a. Blandt de Tilstande, der i Reglen henføres under den formindskede Tilregnelighed, er der utvivlsomt nogle, hvor dette Navn for saa vidt passer, som der kan være Grund til at anvende en noget nedsat Straf. Dette gælder visse psykiske Særtilstande af mere forbigaaende Art — visse mere undskyldelige Tilfælde af Beruselse[52], visse Tilfælde af Skræk, Affekt, en ved Overtræthed o. l. fremkaldt Slapheds- eller Ophidselsestilstand etc. — stadig forudsat, at ikke fuldstændig Utilregnelighed foreligger. Her, hvor den forbryderske Handling ikke kan forklares som Udslag af varige, psykiske Abnormiteter, der kunne retfærdiggøre Anvendelsen af særlige Sikkerhedsforanstaltninger eller kurativ Behandling, vil paa den ene Side Straf i Reglen ikke kunne undværes. Paa den anden Side er det forsvarligt at anvende en mindre Straf end den normale, da netop den Omstændighed, at Handlingen er foretaget under Indflydelse af ydre Aarsager, der paa en mere forbigaaende Maade svække den normale Modstandskraft, medfører, at det ialtfald er usikkert, om ikke en mindre Straf vil fyldestgøre Samfundets Krav paa Sikkerhed. I den om den formindskede Tilregnelighed førte Diskussion synes man ogsaa at kunne spore, at det er Tilfælde af denne Art, der nær-

[52] Jfr. som Exempler derpaa Tilfælde som de i Forh. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 127 nævnte.

mest haves for Øje af dem, der stadig fastholde Kravet om Strafnedsættelse. Den mest rationelle Form for mildere Behandling i disse Tilfælde vil iøvrigt sikkert, ialtfald meget ofte, være Anvendelse af betinget Straffedom, som derfor i de her omhandlede Tilfælde bør kunne anvendes ved Forbrydelser og overhovedet under Omstændigheder, hvor dens Benyttelse ellers er udelukket[53].

b. Ganske anderledes stiller Sagen sig derimod med Hensyn til Afvigelser fra den psykiske Norm, der skyldes varige, konstitutionelle Tilstande[54], der ikke kunne betegnes som Sindssygdom eller udtalt Aandssvaghed. Herhen høre dels de saakaldte store Neuroser, der saa at sige danne Sindssygdommens Grænsegebet, dels lettere Grader af Aandssvaghed, dels endelig erhvervede psykiske Defekter, der i Reglen ville skyldes kronisk Alkoholisme eller andre Udskejelser, men ogsaa kunne være Eftervirkninger af Sygdomme eller Læsioner.

At den Behandling af disse psykiske Undermaalere, der f. Ex. er hjemlet ved Strfl. § 39, hvorefter der i alle disse Tilfælde straffes, men altid med nedsat Straf, og hvor Idømmelse af Straf gentages, ofte Snese Gange uden Hensyn til Straffens erfaringsmæssige Virkningsløshed, er ganske forfejlet, derom er der i Nutiden næppe Tvivl[55]. Ganske i Almindelighed at erklære disse Personer for straffri, ligesom de ovenfor under A. omhandlede gaar heller ikke an.

---

[53] Jfr. Forh. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 126, 4. Aarsmøde S. 55.

[54] At den i Texten angivne Sondring er af største Vigtighed for hele Spørgsmaalets Behandling, erkendes ogsaa af Kahl i Verhandl. d. 27. deutschen Juristentages I. S. 211 flg., jfr. Weingart i Bulletin XI. S. 608. Ligesom der dog kan rejses begrundet Indvending mod Maaden, hvorpaa Sondringen af de nævnte Forff. gennemføres, saaledes ogsaa mod den Behandling, der foreslaas for de i Texten under b. omhandlede Tilfælde.

[55] Jfr. i det hele de om dette Spørgsmaal førte Forhandlinger paa dansk Kriminalistforenings 3. og 4. Aarsmøde, særlig den sidstnævnte Sted S. 58—59 givne Oversigt.

De psykiske Abnormiteter, hvorom Talen her er, kunne være til Stede i saa ringe Grad, at Anvendelsen af Sikkerhedsforanstaltninger af lignende Art som dem, der anvendes overfor Sindssyge og udtalt Aandssvage (Internering), ofte vilde staa som et ganske urimeligt Indgreb i den personlige Frihed, saa meget mere som det netop ofte vil være umuligt at sige paa Forhaand, om disse Personer ere uimodtagelige for Paavirkning gennem Straf. Og Straffrihed uden samtidig Anvendelse af saadanne Sikkerhedsforanstaltninger vilde medføre den største Fare for Retssikkerheden, da Grænsen nedad for disse Tilfælde er saa vid og ubestemt, at denne Regel vilde faa en meget udstrakt Anvendelse[56].

---

[56] Ogsaa de af v. Liszt og Delbrück paa den tyske Landsgruppes Møde 1903 stillede og der vedtagne Forslag, jfr. Bulletin XI S. 593 flg., og det paa Grundlag heraf udarbejdede Lovforslag, jfr. Bulletin XI. S. 637 flg. synes teoretisk lidet klare og praktisk ganske ufyldestgørende. Herefter skulle de her omhandlede Personer altid straffes, hvilket navnlig, hvor Straf tidligere er anvendt uden Virkning, ofte vil være urimeligt. Straffen skal altid nedsættes, hvilket maaske kan passe for de under a. omhandlede Tilfælde, men som Regel vil være ganske forfejlet overfor de her omhandlede Personer. Naar disse ligestilles med Personer mellem 12 og 18 Aar, synes dette at bero paa et mærkværdigt Fejlsyn. De ikke fuldvoxne anses med Rette som mindre farlige, lettere paavirkelige end voxne Forbrydere; de psykisk defekte erkendes af alle Sagkyndige at være mindre modtagelige for Paavirkning gennem Straf end den psykisk normale Forbryder. Endelig indeholde disse Forslag en Kombination af Straf og Sikkerhedsforanstaltninger, der synes ganske irrationel, idet de formindsket tilregnelige, der paa Grund af deres Farlighed dømmes til at tages i Forvaring paa ubestemt Tid, hvis de ere „straffähige“ (?!), først skulle afsone deres Straf. Hvilket fornuftigt Formaal en Straffuldbyrdelse, (der iøvrigt skal foregaa „under Iagttagelse af medicinske Grundsætninger“) kan have under disse Forudsætninger synes vanskeligt at forstaa. Der er næppe Tvivl om, at alle disse Uklarheder skyldes dels Forsøg paa et Kompromis med Gengældelsesteoriens Tilhængere, dels Mangel paa Blik for, at det er umuligt at give fælles Regler for alle de højst forskellige Tilstande, der sammenfattes under Begrebet „formindsket Tilregnelighed“. Om forskellige andre Forslag til Lovordning angaaende den

Som allerede bemærket, kunne de her omhandlede Defekttilstande være af højst forskellig Intensitet. De kunne være tilstede i en saadan Grad, at det paa Forhaand maa anses for lige saa urimeligt at anvende Straf som i de ovenf. under A. omhandlede Tilfælde. Hvis Tilstanden er helbredelig eller dog væsentlig kan bedres (Neuroser), vil det ofte kunne stille sig lige saa sandsynligt som ved Sindssygdom, at al Fare for nye Forbrydelser vil fjærnes ved Sygebehandlingen, der da strax bør iværksættes. Straffen er her unødvendig. Hvis Tilstanden er uhelbredelig, vil det dernæst ofte paa Forhaand være givet, at enhver Paavirkning gennem Straf er umulig. Her er Straf unyttig; og det bliver da et nyt Spørgsmaal, om der bør anvendes Sikkerhedsforanstaltninger, og da hvilke, jfr. herom nedf. I begge de nævnte Retninger vil praktisk set det sagkyndige Lægeskøn være afgørende.

Undertiden vil det ikke saaledes paa Forhaand være givet, at Straffen er unødvendig eller unyttig. Her vil det i Generalpræventionens Interesse kunne være nødvendigt og af Hensyn til den skyldige — for hvem en Internering paa ubestemt Tid og eventuelt selve det at blive stemplet som en psykisk Undermaaler ofte vil være et større Onde — rigtigt at anvende Straf. Men herved maa da iagttages følgende:

Skal Straf anvendes paa disse Personer, bør fuld Straf og ikke nedsat Straf anvendes. Er det tvivlsomt, om Straf overhovedet vil kunne virke, maa det anses ganske unyttigt at anvende en mindre, navnlig kortvarigere, Straf end den, der anses nødvendig overfor psykisk normale Personer. Den foreliggende psykiske Defekt vil nemlig i og for sig kun kunne gøre den paagældende mindre modtagelig for Paavirkning[57], hvad enten den giver sig Udslag i en Po-

---

formindskede Tilregnelighed se Kahl i Verhandl. d. 27. deutschen Juristentages I. S. 202 flg.

[57] Jfr. Forh. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 94, 132; Forh. paa 4. Aarsmøde S. 22—23, 48; Forel et Mohaine: Crime

tensering af Drifterne, i en Svækkelse af Hæmningsforestillingerne eller simpelthen i formindsket Intelligens. En almindelig Adgang til Strafnedsættelse i disse Tilfælde vil dernæst, som allerede tidligere berørt, indeholde en nærliggende Fare for, at saadan nedsat Straf anvendes i Tilfælde, hvor Straf helt bør være udelukket.

Dernæst bør Straffuldbyrdelsen overfor disse Personer gennemføres under særligt Hensyn til deres Tilstand. Er en Bedring af deres Grundtilstand mulig, bør en dertil sigtende Behandling finde Sted og den almindelige Fuldbyrdelsesmaade lempes efter dennes Krav. I andre Tilfælde bør ialtfald enhver Behandling, der kan befrygtes at medføre en Forværrelse af Tilstanden, undgaas.

Endelig maa det fastholdes, at Anvendelse af Straf paa disse Personer altid noget har Karakteren af et Experiment. Selve deres Tilstand vækker paa Forhaand Formodning for, at Straffen vil vise sig unyttig. Viser det sig gennem det for disse Personer typiske, hurtige Recidiv, at Straf er unyttig, bør en stadig gentagen Anvendelse af Straf, saaledes som den finder Sted i vor gældende Ret, være udelukket.

Hvor Straf enten paa Forhaand maa anses eller gennem Erfaringen har vist sig unyttig, vil dette meget ofte være Udtryk for, at den skyldiges Tilstand er en saadan, at allerede Hensynet til hans eget Vel kræver hans Indlæggelse til kurativ Behandling eller til Forplejning i en dertil egnet Anstalt (Aandssvageanstalt, Epileptikeranstalt, Dranker- eller Forbryderasyl). Men ganske bortset herfra maa saadan Indlæggelse kræves af Hensyn til Samfundets Sikkerhed, hvor der efter den paagældendes hele Tilstand maa siges at være Fare for nye Retsbrud af nogen Betydning. Denne Internerings Varighed maa bero paa Til-

---

et anomalies mentales constitutionelles; Prins: Science pénale S. 232, 279; Garofalo: Criminologie S. 361; Weber i Bulletin XI. S. 607.

standens Beskaffenhed, idet den maa fortsættes, indtil den paagældende enten, fordi han er helbredet, eller af andre Grunde (f. Ex. Alder) ikke længere kan anses som farlig. Som Overgang kan det være naturligt at anvende Løsladelse paa Prøve. Behandlingen vil i mange Tilfælde kunne være væsentlig den samme som den, der i et rationelt ordnet Straffesystem maa anvendes ogsaa overfor saadanne erfaringsmæssig uforbederlige Forbrydere, der ikke lide af nogen paaviselig psykisk Defekt.

Hvor den psykiske Undermaalers Farlighed maa antages at være saa ringe, at den ikke synes at retfærdiggøre en i hans Liv saa indgribende og for Samfundet saa kostbar[58] Foranstaltning som Internering paa ubestemt Tid, vil paa lignende Maade, som ovenfor i Note 14 med Hensyn til visse sindssyge berørt. Etablering af et nogenlunde betryggende Tilsyn være den naturlige Udvej. At dette ikke skaber nogen absolut Sikkerhed, kan selvfølgelig ikke være afgørende, naar Valget staar mellem denne Ordning og Anvendelse af Straf, hvis fuldstændige Virkningsløshed forudsættes at være given.

§ 30.

Fortsættelse. Straffelovens Utilregneligheds-bestemmelser.

Hovedbestemmelsen angaaende de i forrige Paragraf omhandlede Utilregnelighedstilstande findes i vor Ret i Strfl. § 38. Ved Siden heraf komme Udtalelser i enkelte andre Lovbud i Betragtning, jfr. nedf. Angaaende saadan psykisk Abnormitet, der ikke medfører Straffrihed, findes Reglen i

---

[58] Hvad Omkostningshensynet angaar, maa dog bemærkes, at her meget ofte kun vil være Tale om en Ompostering, idet den paagældende, hvis saadan Internering ikke finder Sted, paa anden Maade vil falde Samfundet til Byrde.

Strfl. § 39. Efter Indholdet af den der givne Regel, har dens Fremstilling imidlertid sin naturlige Plads i Læren om Strafnedsættelsesgrundene, jfr. nedf. § 74.

Strfl. § 38. 1. St. bestemmer: Straffrie ere Handlinger, som foretages af Personer, der ere afsindige, eller hvis Forstandsevner ere enten saa mangelfuldt udviklede eller saa svækkede og forstyrrede, at de ikke kunne antages at være sig Handlingens Strafbarhed bevidst, eller som i Gerningens Øjeblik manglede deres Bevidsthed. -

Som straffrie (utilregnelige) nævnes altsaa først Handlinger foretagne af Afsindige. Da Udtrykkene Afsindige og Sindssyge i almindelig Sprogbrug benyttes som enstydige, synes Loven ganske i Almindelighed at hjemle, at Sindssygdom ophæver Tilregneligheden. At dette er Straffelovens Mening, kan dog af flere Grunde ikke antages. Dels synes det i Motiverne[1] forudsat, at „afsindige“ skal tages i en snævrere Betydning, idet Paragrafens Regel overhovedet kun skal omfatte Personer, som i Handlingens Øjeblik have manglet Bevidstheden om sammes retlige Betydning, hvilket ingenlunde gælder om alle Sindssyge, og dels synes Strfl. § 39, hvis Udtryk ogsaa omfatter mange Tilfælde af Sindssygdom, at vise, at „afsindige“ i § 38 ikke omfatter alle, der lide af Sindssygdom, saaledes som dette Begreb efter det i § 29 under A. bemærkede bør bestemmes i denne Forbindelse. Ses Reglen om de Afsindiges Straffrihed og de andre i Strfl. § 38 nævnte Utilregnelighedstilfælde herefter under et, maa det vistnok erkendes, at Loven ikke væsentlig lægger Vægten paa den foreliggende psykiske Abnormitets Aarsag, men derimod paa dens symptomatiske Beskaffenhed, derpaa

[1] Jfr. Motiver til Udk. t. Strfl. S. 47—48, hvor det siges, at § 38 (Udk. § 36) omfatter alle de Tilfælde, hvor Gerningsmanden i Gerningens Øjeblik maa siges at have manglet Bevidstheden om sammes retlige Betydning, og S. 49, hvor den i § 38 (36) omhandlede Utilregnelighedstilstand karakteriseres som den fuldkomne Sindsforstyrrelse, hvor Bevidsthed om Gerningens Betydning ganske mangler.

nemlig, om enten Bevidsthed i det hele eller dog Bevidsthed om Handlingens Strafbarhed mangler. Da dernæst ogsaa visse Former af Sindssygdom, nemlig de, ved hvilke visse (rigtige) Forestillinger mangle, omfattes af den anden i § 38 nævnte Gruppe: „Personer, hvis Forstandsevner ere (enten saa mangelfuldt udviklede eller) saa svækkede og forstyrrede, at de ikke kunne antages at være sig Handlingens Strafbarhed bevidst", ligger det nærmest at antage, at Loven ved Afsindige kun tænker paa saadanne Sindssyge, der beherskes af egentlige Vrangforestillinger eller Tvangstanker. Den anden ovenf. berørte Gruppe af Tilfælde maa da antages at omfatte dels de højere Grader af Aandssvaghed (Idioti), dels visse Tilfælde af Sindssygdom (manglende Bevidsthed om Handlingens Strafbarhed). Naar § 38 endelig nævner Bevidstløshed som Utilregnelighedsgrund, maa herved ikke alene og end ikke væsentlig være sigtet til de egentlige komatøse Tilstande, i hvilke Forbrydelser — ialtfald bortset fra Undladelsesforbrydelser — vanskeligt kunne begaas, men navnlig ogsaa til de Tilfælde, hvor Bevidstheden er saaledes omtaaget eller lammet, at der nærmest handles automatisk[2]. Herunder falde da navnlig foruden visse epileptiske og lignende Tilstande ogsaa de højeste Grader af den simple Alkoholrus samt den abnorme Alkoholvirkning.

Efter den Maade, hvorpaa det tredje i § 38 nævnte Tilfælde — Bevidstløshedstilstandene — ved Ordene „i Gerningens Øjeblik" er sat i Modsætning til de to tidligere nævnte Tilfælde, maa det vistnok antages, at disse alene have mere vedvarende Tilstande for Øje, medens Straffrihed for alle psykiske Abnormiteter af rent forbigaaende Art er knyttet til den for det tredje Tilfælde opstillede Betingelse (Bevidstløshed). At dette har været Meningen, fremgaar

---

[2] Jfr. herved Tryde i Bibl. f. Læger 5. Række 11. Bd. S. 291 flg.; Geill i U. f. R. 1896 S. 597 flg.; Goos: Nord. Strafferet I. S. 119—20.

ogsaa af Motiverne[8], der dog synes at forudsætte, at manglende Bevidsthed om Handlingens Betydning er tilstrækkelig til at bringe et Forhold ind under det tredje Tilfælde. For nogle af de saakaldte transitoriske Sindssygdomstilfælde, nemlig dem, der skyldes Skræk o. l., forudsætter ialtfald Strfl. § 40. 2. St. at Straffrihed indtræder i det mindste i dette Omfang, jfr. Ordene „Mangel paa Besindelse". Ganske vist omhandler Strfl. 40. 2. St. kun den ved et retstridig Angreb fremkaldte Skræk og Bestyrtelse; men i Overensstemmelse med Lovens hele Synspunkt kan det ikke antages, at denne vil lægge afgørende Vægt paa, hvad Grunden til den abnorme Sindstilstand er, men kun paa selve dennes Beskaffenhed, altsaa om denne bevirker, at han „ej ret ved, hvad han foretager sig", jfr. Strfl.'s Motiver S. 48. At Straffrihed da maa være hjemlet i samme Omfang, ved transitorisk Sindssygdom, der skyldes Febervildelse o. l., synes selvfølgeligt. Og det anførte indeholder ogsaa Svaret paa det Spørgsmaal, i hvilket Omfand Handlinger, fremkaldte ved kompulsiv Tvang ere straffri, forudsat at Straffrihed ikke er hjemlet ved, at Handlingen i Henhold til de ovenf. i § 23 fremstillede Grundsætninger er objektiv retmæssig. Hvad endelig de i § 29 under B. omhandlede Tilfælde, Alkoholrus o. l. angaar, er paa Grund af disse Tilfældes Særegenhed sikkert enhver Slutning fra Reglen i Strfl. § 40 udelukket. For deres Vedkommende haves derfor ingen anden Hjemmel for Straffrihed end den, der kan udledes af Stfl. § 38, for saa vidt den taler om dem, der i Gerningens Øjeblik manglede deres Bevidsthed. Alt afhænger altsaa for disse Tilfældes Vedkommende af Fortolkningen af de nævnte, efter det ovenfor bemærkede noget ubestemte, Udtryk, hvorved Betingelserne for Strffrihed i Strfl. § 38 tredje Tilfælde angives.

---

[8] Jfr. Mot. t. Udk. til Strfl. S. 48, der ved Siden af Beruselse nævne Søvndrukkenskab, voldsom legemlig Smerte eller til Vanvid stegen Affekt.

Hvilken Tvivl der nu end paa Grund af Paragraffens lidet klare Affattelse kan rejses om den her hævdede Fortolknings Rigtighed, maa det sikkert erkendes, at den i det store og hele er fastslaaet i Praxis. Ganske vist er det vanskeligt af det foreliggende Domsmateriale at danne sig et ganske klart Billede af Retsanvendelsens Stilling til disse Spørgsmaal, dels fordi de paagældende lægekyndige Autoriteters — Distriktslægers, Retslægens, Sundhedskollegiets — Udtalelser om Tiltaltes mentale Tilstand i Reglen kun referes i Udtog[4], og dels navnlig fordi selve disse Udtalelser ofte — i Strid med, hvad en rationel Afgrænsning af Lægens og Dommerens Virksomhedsomraade vilde tilsige[5] — mere indeholder en Udvikling om, hvorvidt den Tiltalte kan anses som tilregnelig i Lovens Forstand, end en skarp Afgørelse af, om Sindssygdom maa antages at foreligge eller ikke, hvilket atter er en Følge af Tilregnelighedsparagraffens lidet klare og nøjagtige Affattelse og den Maade, hvorpaa Spørgsmaalene paa Grund deraf formuleres. Men det fremgaar dog klart af en Række Domme, der straffe med Nedsættelse efter Strfl. § 39, at Retsanvendelsen ikke opfatter Reglen i Strfl. § 38 saaledes, at den hjemler Straffrihed for alle Sindssyge[6]. Af de Domme, der frifinde paa Grund

[4] Et fortrinligt Hjælpemiddel til Opnaaelsen af en mere indgaaende Forstaaelse gives dog nu for en Række Retsafgørelsers Vedkommende i K. Pontoppidan: Retspsykiatriske Erklæringer. Heraf fremgaar iøvrigt ogsaa, at et meget stort Antal Tilfælde slet ikke komme til judiciel Afgørelse, idet Forfølgning frafaldes.

[5] Jfr. Tryde: Om Tilregnelighed fra Retslægens Standpunkt navnlig S. 12—24; Pontoppidan i U. f. R. 1880 S. 116 flg.; Geill i U. f. R. 1896 S. 594 flg.; Winge S. 58—59; Goos: Alm. Retslære I. S. 304—7.

[6] Jfr. H. R. T. 1886 S. 779 (kronisk Melankoli, senere akut Mani); 1892 S. 669 (udtalt Sindssygdom — kronisk Melankoli uden Vrangforestillinger); 1893 S. 202 (kontrær Sexualitet, formentlig beroende paa en Hjærnelidelse); 1894 S. 159 (partiel aandelig Svækkelse og Sløvelse); 1894 S. 256 (tvivlsomt Tilfælde: Epileptiker, der har haft udtalte Sindssygdomsanfald, deraf følgende almindelig Svækkelse af

af Afsindighed, angaar Størsteparten Tilfælde, hvor Sindssygdommen var forbunden med Tvangstanker eller Vrangforestillinger[7], og Resten Tilfælde af Idioti eller Forrykthed, hvor det efter Sygdommens Art meget vel kan antages at være forudsat, at Tiltalte ikke var sig Handlingens Strafbarhed bevidst[8]. I nogle Tilfælde, der maaske gaa noget udenfor den angivne Ramme, synes afgørende Vægt at være lagt paa, at den paagældende blev anset farlig for den offentlige Sikkerhed[9].

Hvad Beruselse angaar, har Højesteret kun enkelte Gange statueret Utilregnelighed paa Grund af simpel Rus[10] og ligeledes kun ganske faa Gange paa Grund af abnorm Rus[11]; ellers

---

Evnerne etc.; Forbrydelsen antagelig begaaet i et Mellemrum mellem Anfaldene); 1895 S. 779 (Sindssygelægen og Sundhedskollegiet erklærede Tiltalte for utilregnelig; H. R. ansaa ikke dette godtgjort); jfr. endnu H. R. T. 1880 S. 432 (Sindssygdom vel ikke bevist, men formodet); 1903 S. 168 (Sindssygelægen og Sundhedskollegiet udtalte, at Tiltalte formentlig var sindssyg).

[7] H. R. T. 1874 S. 521 (Delirium tremens); 1876 S. 167 (Hallucinationer); 1880 S. 390 (Tvangstanker?); 1882 S. 482 (Tvangstanker); 1884 S. 120, 258 (Forfølgelsesvanvid); 1885 S. 355 (kronisk Alkoholisme, Hallucinationer); 1894 S. 72 (Vrangforestillinger); 1895 S. 247 (periodisk Sindssygdom med maniakalske Anfald); 1897 S. 136 (Vrangforestillinger); 1899 S. 410 (Vrangforestillinger fremkaldte ved Forrykthed).

[8] H. R. T. 1889 S. 177; 1895 S. 693; 1897 S. 30; 1898 S. 609; 1901 S. 7 (Idioti eller dermed nær beslægtede Former af Aandssvaghed); 1873 S. 22 (Forrykthed, der udelukker Bevidsthed om Handlingens Strafbarhed); 1890 S. 635 og 1896 S. 217 (Forrykthed); 1898 S. 352 (imbecil Person, der periodisk ikke er sig sine Handlingers Strafbarhed bevidst); 1901 S. 381 (lignende Tilfælde), jfr. endnu H. R. T. 1887 S. 592 (Sindssygdomsformen ikke oplyst. H. R. finder det betænkeligt at statuere, at Tiltalte „var sig bevidst, at hun raadede Medtiltalte til en strafbar Handling").

[9] Jfr. H. R. T. 1896 S. 262; 1901 S. 690; 1902 S. 170.

[10] H. R. T. 1885 S. 294; 1901 S. 589.

[11] H. R. T. 1895 S. 516; 1896 S. 679; 1902 S. 73, jfr. derimod som Tilfælde, hvor Straf blev anvendt, skøndt der vistnok forelaa abnorm Rus, H. R. T. 1881 S. 375; 1890 S. 297; 1896 S. 695; 1902

har Domfældelse med eller uden Strafnedsættelse efter Strfl. § 39 altid fundet Sted, selv om der forelaa høj Grad af Beruselse[12]. At Praxis ligedes af Hensyn til Retssikkerheden vil stille ret strænge Fordringer for at statuere Utilregnelighed paa Grund af Skræk, Affekt o. l. forbigaaende Paavirkninger, maa anses for givet og bestyrkes ogsaa ved, at der udenfor Nødværgetilfælde[13] næppe i vore Domssamlinger findes noget Exempel paa, at Straffrihed af saadanne Grunde er statueret[14].

Hvor Utilregnelighed af de i Strfl. § 38 omhandlede Grunde statueres, hjemler Paragraffens 2. St., at det i Dommen kan bestemmes, at der mod den paagældende skal træffes Sikkerhedsforanstaltninger, hvilke dog igen ad Øvrighedsvejen[15] kunne ophæves, naar de efter indhentet Lægeerklæring ikke længere findes nødvendige. Saadanne Sikkerhedsforanstaltninger kunne anvendes saavel, naar den paagældende paa Grung af Afsindighed[16], som naar han paa Grund af Tilbøjelighed til Drik, som han ikke kan beherske[17], er farlig enten i al Almindelighed eller dog for

---

S. 62; 1903 S. 1, 69 samt maaske 1892 S. 716, cfr. herved U. f. R. 1893 S. 21 flg.

[12] Jfr. som Tilfælde, der kunde frembyde Tvivl, H. R. T. 1883 S. 187; 1885 S. 380; 1890 S. 431; 1895 S. 70.

[13] Jfr. U. f. R. 1892 S. 1179 og maaske H. R. T. 1877 S. 44.

[14] Jfr. herved H. R. T. 1887 S. 4, hvor det udtales, at det ei kunde udelukke Tilregneligheden, at Tiltalte (der var svagt begavet) maatte antages at have handlet udelukkende under Indflydelse af sin Affekt (fremkaldt ved Jalusi) uden Evne til at bedømme sin Handlings Følger og Betydning.

[15] Saaledes ogsaa norsk Strfl. (1902) § 39, jfr. derimod schweizisk Udkast (1896) Art. 13, hvorefter det er Retten, der afgør, om Sikkerhedsforanstaltningen kan ophøre, jfr. i samme Retning Gram i Forh. paa dansk Kriminalistforenings 1. Aarsmøde S. 34—36; Schou i Forh. paa 4. Aarsmøde S. 28.

[16] H. R. T. 1873 S. 22; 1874 S. 521; 1876 S. 167; 1882 S. 482 1889 S. 177; 1895 S. 247; 1896 S. 217, 262; 1899 S. 410, jfr. angaaende den ældre Regel i D. L. 1—19—7 H. R. T. 1859 S. 348.

[17] H. R. T. 1885 S. 294, 355; 1896 S. 679; 1901 S. 589.

bestemte Personer[18]. Men de ere kun hjemlede, naar den paagældende som utilregnelig frifindes, og kunne følgelig, hvor han erkendes strafskyldig, ikke anvendes hverken i Stedet for Straf eller som en efter Straffens Udstaaelse indtrædende Virkning. Medens Fremgangsmaaden i Praxis tidligere var, at Vedkommende blev dømt til af Øvrigheden at sættes i Forvaring[19], synes Højesteret i senere Afgørelser at have fastslaaet den Form[20], at det i Dommen blot ganske almindeligt udtales, at der af Øvrigheden bør træffes „passende Sikkerhedsforanstaltninger", idet det da overlades til Øvrigheden at afgøre, om Anbringelse i en Anstalt findes nødvendig, eller om Øjemedet kan opnaas ved andre Forholdsregler.

Som en Bestemmelse, der berører Spørgsmaalet om den personlige Tilregnelighed som Strafbarhedsbetingelse, kan endnu i denne Forbindelse nævnes den positive Regel i Strfl. § 56, der under visse Betingelser hjemler Straffrihed for den med sin Ægtefælle samlevende Hustru eller andre, der paa Grund af deres Afhængighedsforhold til de Personer, i hvis Hus de leve og have deres Underhold uden derfor at yde Vederlag, have ladet sig forlede til med dem at deltage i en Forbrydelse[21]. Om den nærmere Forstaaelse af denne Bestemmelse henvises iøvrigt til Læren om Strafnedsættelse[22].

---

[18] H. R. T. 1894 S. 72.

[19] Jfr. de fleste af de i Noterne 16 og 17 anførte Domme, cfr. herved Justm. Skr. Nr. 189. 16. Novbr. 1881.

[20] Vistnok første Gang anvendt i D. i H. R. T. 1894 S. 72, jfr. endvidere H. R. T. 1897 S. 30; 1898 S. 352; 1899 S. 410; 1901 S. 589, 690; 1902 S. 73, 170. — Jfr. herved norsk Strfl. (1902) § 39, cfr. Hagerup S. 32, hvorefter Retten kan, og schweizisk Udkast (1896) Art. 13, hvorefter den skal træffe nærmere Bestemmelse om, hvilke Sikkerhedsforanstaltninger der skal bringes til Anvendelse.

[21] U. f. R. 1899 S. 446; H. R. T. 1901 S. 405.

[22] Jfr. Torp: Om Straffen S. 142—45 samt nedf. § 74.

At den ved mekanisk Tvang frembragte Virksomhed samt Handlinger eller Undladelser, der ere rent uvilkaarlige Udslag af en organisk, legemlig Tilstand eller skyldes manglende fysisk Kraft o. l., altid ere straffri, er selvfølgeligt[23].

Endnu er der kun med Hensyn til Bevisspørgsmaalet Anledning til at bemærke, at positivt Bevis for Tiltaltes personlige Tilregnelighed vel som Regel ikke kan fordres, idet der gaas ud fra som det normale, at denne foreligger. Men, naar det under Sagen fremkomne vækker Tvivl om Tiltaltes Tilregnelighed, maa denne positivt godtgøres, saaledes at Frifindelse maa blive Følgen, hvis Tvivlen ikke kan fjærnes[24].

ANDET UNDERAFSNIT.

DEN ENKELTE FORBRYDELSES TILREGNELSE.

§ 31.

Almindelige Bemærkninger.

Som allerede ovenf. i § 26 bemærket har Fordringen om, at den enkelte retstridige Handling eller dennes Følge (Retsforstyrrelsen) kan tilregnes Gerningsmanden, ikke paa Retsordenens første Udviklingstrin været fastholdt som almin-

---

[23] Jfr. Goos: Nord. Strafferet I. S. 33.

[24] Jfr. H. R. T. 1858 S. 432; 1885 S. 421; 1887 S. 592; 1898 S. 609; 1901 S. 381. Undertiden synes Praxis dog tilbøjelig til at fordre, at der ialtfald skal være stærk Sandsynlighed for, at Tiltalte i Gerningens Øjeblik var utilregnelig, jfr. H. R. T. 1892 S. 716; 1893 S. 126, 769.

delig Strafbarhedsbetingelse. Først efterhaanden som Straffen mere bestemt antager Karakteren af Retshaandhævelse for Samfundets (Statens) Skyld, bliver det afgørende for Strafbarheden, om og hvorledes den enkelte Handling (Følgen) kan tilregnes Gerningsmanden, og da oprindelig ofte saaledes, at de sværere Tilregnelsesformer (Forsæt, dolus) udsondres til særlig strafferetlig Behandling, medens de lavere Grader (Uagtsomhed, culpa) behandles under et med Hændelse og enten ere straffri eller rammes af en væsentlig mildere Straf[1].

I Modsætning til den i den ældre Romerret herskende Retsopfattelse, der alene eller væsentligt lægger Vægten paa det objektive Retsbrud, bliver Hovedreglen i den senere Romerret, at kun den fortsætlige (tilsigtede) Forbrydelse straffes, men da ogsaa uden Hensyn til, om Retsbrudet er fuldbyrdet (Forsøg straffes lige med fuldbyrdet Forbrydelse). Uagtsomme Retskrænkelser straffes kun undtagelsesvis. Idet denne Opfattelse mødtes med den nordisk-germanske Retsopfattelse, der væsentlig lægger Vægten paa den retstridige Virknings Indtræden, opstod der mellem de herved udtrykte, modsatte Tendenser en Brydning, som Videnskab og Lovgivning lige siden Middelalderen have søgt at udjævne, uden at dette endnu fuldt ud er lykkedes[2]. Dette giver sig for det første Udtryk deri, at den Grundsætning, at Handlingens, eventuelt Retsforstyrrelsens Tilregnelse bør være en ufravigelig Betingelse for Strafbarheden, endnu ingenlunde fuldt ud er bragt til praktisk Gyldighed, skønt den principielt er anerkendt i Teorien og synes at være en nødvendig Konsekvens af alle de Opfattelser af Straffens Formaal, der have havt nogen større Indflydelse paa den nyere Retsudvikling. Ikke blot hjemles

[1] Matzen: Retshistorie. Offentl. Ret III. S. 48 flg.; Løffler Schuldformen I. S. 26; van Svinderen S. 131—33.

[2] Jfr. herom navnlig Løffler: Schuldformen I. S. 146 flg., cfr. S. 281 flg. o. fl. St.

der endnu undtagelsesvis Straf for Handlinger, der aldeles ikke kunne tilregnes den paagældende Person, men navnlig belægge de fleste Lovgivninger endnu i adskillige Tilfælde — delvist med Teoriens Billigelse — et tilregneligt, i Reglen forsætligt Retsbruds Følger med særlig skærpet Straf, selv om disse Følger ikke kunne tilregnes den handlende. Dernæst — og det er vigtigere — har den praktiske Nødvendighed af at udstrække det strafbares Omraade ud over de Grænser, der angives ved det fra Romerretten optagne, oprindeligt ret snævert afstukne, Fortsætsbegreb, og den derved foranledigede stærkere Fremhævelse af de lavere Tilregnelsesgrader ført til en Strid om Afgrænsningen mellem de forskellige Skyldformer, der truer med at blive endeløs.

I Nutiden er der i Lovgivning og Videnskab, trods Uenighed i meget andet, paa det nærmeste Enighed om, at der maa gøres en Sondring mellem bestemt adskilte Tilregnelsesgrader, at Straffen i stort Omfang er og bør være betinget af, at den højere Tilregnelsesgrad (Forsæt) foreligger, og at der, naar Straf anvendes ogsaa for de lavere Grader af Tilregnelsen, regelmæssig gælder og bør gælde en væsentlig lavere Strafferamme for disse Tilfælde. Ud fra denne Betragtning har man undertiden villet opstille tre bestemt adskilte Tilregnelsesgrader[8]; men det absolut almindelige saavel i Videnskab som i Lovgivning og Retsanvendelse er, at der kun anerkendes to Former af Tilregnelse, Fortsæt og Uagtsomhed. I Konsekvens heraf lægges Hovedvægten ved de herhenhørende Undersøgelser altid paa den nøjagtige Bestemmelse af disse Skyldformers Begreb og gensidige Afgrænsning.

---

[8] Ældre Forfattere opstille ofte som en Mellemform mellem Dolus og Culpa den saakaldte Luxuria, nærmest svarende til grov (bevidst) Uagtsomhed. I nyere Tid har Stoos i Z. XV. S. 199 forsøgt en Tredeling paa et andet Grundlag: Forsæt til at hidføre Retsforstyrrelsen, Forsæt til at fremkalde Fare for Retsgodet og Uagtsomhed, jfr. herom nærmere nedenfor S. 382—83.

De Forsøg, som i denne Retning ere gjorte, ere utallige. Saa at sige hver Forfatter, der har behandlet dette Emne, har forsøgt at give sin egen Bestemmelse af Begrebet Forsæt og derved tillige modsætningsvis at afgøre, hvad der falder ind under Uagtsomhedens Omraade. Og Lovgivningerne og Retsanvendelsen i de forskellige Lande frembyde et tilsvarende broget Billede. Ved Bedømmelsen af alle disse Forsøg paa at afgrænse disse Begreber maa det nu fastholdes, at det ikke kan være nok, at der opstilles et Skelnemærke, som tilfredsstiller rent logiske og psykologiske Fordringer, idet det giver en formelt skarp og paa bestemte psykiske Sondringer bygget Grænse. Skal der være Mening i den hele Distinktion, maa det stadigt haves for Øie, at det praktiske Formaal maa være under hver af de to Grupper, Forsæt og Uagtsomhed, at samle saadanne Tilfælde, der strafferetligt behandles eller bør behandles væsentlig ensartet, saaledes at Grænsen bliver afgørende for Spørgsmaalet: strafbar eller straffri — høj eller lav Strafferamme. Ethvert, iøvrigt nok saa logisk og psykologisk rigtigt og med Sprogbrugen stemmende Inddelingsgrundlag, der ikke fører til at sætte denne Grænse der, hvor det kræves af praktiske strafferetlige Hensyn, er for Strafferetten værdiløst. Derfor maa man paa Forhaand frakende alle de i herhenhørende Undersøgelser ofte forekommende Betragtninger over, hvad der ligger i eller kan udledes af de iøvrigt omtvistede Begreber: Forestilling, Vilje, Hensigt o. l., praktisk Betydning. For det strafferetlige Skyldbegreb bør ikke den psykologiske Analyse, men praktiske Retshaandhævelseshensyn være afgørende.

§ 32.

Forsætsteorierne.

Indenfor de talrige Forsøg, som ere gjorte paa at bestemme Forsætsbegrebet, kan der paavises to Hovedstrøm-

ninger, hvis Særkende er, at de væsentlig lægge Vægt paa henholdsvis, om Retsforstyrrelsen er den handlendes Formaal (Hensigt, Vilje), eller om den er forudset som en mere eller mindre sandsynlig Følge af Handlingen. Som Betegnelse for disse Tendenser har man brugt Udtrykkene Viljesteorier og Forestillingsteorier[1]. Disse Udtryk maa dog ikke forstaas saaledes, at de saakaldte Viljesteorier alene lægge Vægt paa Formaalet, Viljen etc., de saakaldte Forestillingsteorier alene paa, om Følgen har været forestillet, forudset o. l. Saadanne rene Standpunkter forekomme kun ganske undtagelsesvis. De nævnte Betegnelser ere kun Udtryk for modsatte Tendenser, der bl. a. ofte give sig tilkende deri, at Viljesteorierne søge at give Begreberne Formaal, Vilje o. l. et meget vidt Omraade, medens Forestillingsteorierne ikke have Anledning hertil. Med dette Forbehold kunne de anførte Betegnelser meget vel benyttes.

1. *Viljesteorierne.* En stræng Gennemførelse af disse Teoriers Udgangspunkt maatte føre til, at Forsæt kun omfatter det, som den handlende har tilsigtet, tilstræbt, ligegyldigt iøvrigt, om Retsforstyrrelsen selv eller noget andet har været hans egentlige Endemaal. Saa rent hævdes denne Lære dog næppe af nogen. Selv om enkelte Forfatteres Udtalelser kunne efterlade Tvivl, maa de vistnok altid forudsættes at gaa ud fra et noget videre Forsætsbegreb, idet, som ogsaa af de fleste udtrykkelig fremhævet, ikke blot det umiddelbart tilstræbte, men tillige det, der for den handlende staar som en uundgaaelig Betingelse for eller en nødvendig Følge af dettes Indtræden, henregnes til Forsættet[2]. Det praktisk urimelige i strafferetligt at

[1] Jfr. Frank i Z. X. S. 169 flg.; v. Liszt § 39 Note 2.

[2] Jfr. angaaende ældre Forfattere (Feurbach, Stübel m. fl.) Frank i Z. X. S. 173; Løffler: Schuldformen I. S. 213 Note 30; jfr. endvidere bl. a. v. Bar: Die Lehre vom Causalzusammenhange S. 33; Bünger i Z. VI. S. 333 flg.; Goos II. S. 372 flg.

behandle disse Tilfælde som liggende udenfor Forsætsbegrebet, hvilket efter Videnskabens og Lovgivningens Standpunkt til Spørgsmaalet om Skyldformerne vilde sige, at de enten bleve straffri eller kun kunde straffes efter de i Reglen meget lave Strafferammer for uagtsom Forbrydelse, var for iøjnefaldende til at kunne overses. Man har da begrundet denne Udvidelse af Fortsætsbegrebet med, at ogsaa disse Betingelser og Følger maatte siges at være omfattede af den handlendes Vilje, Formaal etc. Da dernæst fuldstændig Vished om en menneskelig Handlings Følger strengt taget aldrig kan haves, og da paa den anden Side den muligt tilstedeværende Erkendelse af, at saadan absolut Vished ikke haves, maa siges at være uden praktisk Betydning for den handlende, er det kun naturligt, at man i Reglen anser ogsaa saadanne Følger, der ere forudsete med en meget høj Grad af Sandsynlighed, som indbefattede under Forsættet. Rent bortset fra, at man herved i Virkeligheden opgiver det valgte Udgangspunkt, at kun den villede, tilstræbte Følge kan siges at være forsætlig[3], kan der mod denne Opfattelse rejses Indvendinger fra to Sider. Dels maa det erkendes, at med den ovenfor berørte Udvidelse af Forsætsbegrebet i Virkeligheden enhver fast Grænse for dette mistes. Overgangen fra høj Grad af Sandsynlighed gennem det mere eller mindre sandsynlige til det blot mulige dannes af en uafbrudt Række af Gradationer, der udelukke fra uden øjensynlig Vilkaarlighed at sætte Grænsen mellem Forsæt og Uagtsomhed — naar denne skal danne Skellet mellem Straf og Straffrihed eller mellem høje og lave Strafferammer — paa et bestemt Punkt i denne

[3] Her bortses fra den mod Viljesteorierne ofte fremsatte Indvending, at det psykologisk er urigtigt at tale om, at en Følge er villet, jfr. bl. a. Frank i Z. X. S. 194 flg., men herimod Løffler: Schuldformen I. S. 6 og 233 Naar den i det følgende hævdede Opfattelse fastholdes, har Retslæren næppe Interesse i at tage Stilling til denne Strid, jfr. nedf. S. 385.

Skala, jfr. nærmere nedf. Dels kan det med Rette gøres gældende, at det vil føre til praktisk set ganske urimelige Resultater at bringe de gældende Regler om Uagtsomhed til Anvendelse paa alle saadanne Tilfælde, hvor Retsforstyrrelsen er forudset som rimelig Følge af Handlingen, men dog ikke med en saadan Grad af Sikkerhed, der for den handlende praktisk betyder det samme som absolut Vished, saa meget mere som denne Vished vil være sjældnere eller helt udelukket i samme Grad, som den handlende staar højere i Dannelse og Intelligens[4], skønt det højere Intelligens- og Dannelsestrin under iøvrigt lige Forhold netop synes at maatte forøge det forkastelige i hans Handlemaade og derfor snarest at fordre en strængere Behandling.

2. *Forestillingsteorierne.* Betragtninger af den sidstnævnte Art have sikkert havt afgørende Indflydelse paa de Forsøg paa Forsætsbegrebets Bestemmelse, der i Reglen betegnes med Udtrykket „Forestillingsteorier". Ifølge disse henregnes til Forsæt, hvad der — paa en Maade, der af forskellige Forfattere bestemmes forskelligt — er forudset som Følge af Handlingen. En konsekvent Gennemførelse af dette Standpunkt — altsaa med fuldstændig Abstraktion fra den handlendes Formaal — er dog sjælden[5]. Det er ogsaa iøjnefaldende, at en Opfattelse, der, naar f. Ex. Følgen er forudset som rimelig eller blot som mulig, ved Spørgsmaalet om Strafansvar ganske vil bortse fra, om den er tilstræbt eller ikke — maaske endog søgt afværget — ikke blot kommer i bestemt Strid med den almindelige Retsbe-

---

[4] Jfr. Frank i Z. X. S. 209.

[5] Saaledes dog vistnok Luden, der alene synes at lægge Vægt paa, om Følgen er forudset som vis, derimod ikke paa, om den er tilstræbt, (jfr. Frank i Z. X. S. 186; Thyren: Abhandlungen II. S. 134, Note 1; Binding: Normen II. S. 158 flg.) samt maaske ogsaa Grolman (jfr. Frank l. c. S. 174; Binding l. c. S. 152). Jfr. endvidere om den af Herrmann og Bekker hævdede Lære Løffler: Schuldformen I. S. 232 og 234 flg.

vidsthed, men ogsaa maa føre til strafferetligt højst urimelige Resultater. Det absolut almindelige er derfor ogsaa, at den tilstræbte Følge altid tilregnes som forsætlig[6], saa at det særlige ved disse Teorier navnlig bliver, at de under Forsætsomraadet endvidere inddrage saadanne Følger, som den handlende uden at anse dem som nødvendige har forudset som rimelige eller dog mulige. Naar enkelte som bemærket gaa saa vidt, at de antage Forsæt, selv om Følgen blot er forudset som mulig[7], maa det sikkert erkendes, at dette vilde føre til ganske urimelige Resultater. Idet det jo ikke skal være en Betingelse, at Følgens Indtræden er tilstræbt, vilde herefter Tilfælde, der staa lige ved Strafbarhedens nederste Grænse, blive at behandle efter de strænge, for Forsæt gældende Regler. Dernæst vilde denne Lære føre til, at den omhyggelige og for andres Vel ængstelige, der tager enhver Mulighed for Skadetilføjelse med i Betragtning, langt lettere vilde rammes af Bestemmelserne om forsætlig Forbrydelse end den tankeløse og ligegyldige[8]. Men den sidstnævntes hensynsløse Laden staa til, der lukker Øjnene for den maaske nærliggende Mulighed for at hidføre Retsforstyrrelsen, kan aabenbart ofte være langt farligere og mere dadelværdig end den omtænksomme Mands Handlemaade, naar han i Tillid til Farens Fjernhed og derfor stolende paa, at den ikke vil

---

[6] Jfr. saaledes v. Lizt § 39. II. 1.

[7] Saaledes v. Almendingen i Bibliothek des peinl. Rechts I. S. 1 flg. „Wer den illegalen Effekt als einen notwendigen, wahrscheinlichen oder möglichen voraussieht, handelt dolos. Wer gar nichts voraussieht oder das Vorausgesehene durch unwillkürlichen Irrtum getaüscht nicht für møglich hält, also im Grunde nur auf andere Art nicht voraussieht, handelt kulpos"; jfr. herved Frank i Z. X. S. 177 flg. og Løffler: Schuldformen I. S. 219. Meget vidtgaaende synes ogsaa den i fransk Retsvidenskab herskende Opfattelse at være, jfr. Garçon S. 8 Nr. 90 flg.

[8] Jfr. Binding: Normen II. S. 160; v. Bar: Causalzusammenhang S. 19 flg., Z. XVIII. S. 544—45; Frank i Z. X. S. 210.

indtræde, handler, skønt han forudser den retstridige Følges Indtræden som en Mulighed. Naar ethvert Tilfælde af denne Art skal henregnes til Forsæt, bliver det praktisk set uforklarligt, hvorfor ubevidst Uagtsomhed altid, selv i den antydede, mest graverende Form, skal behandles efter en ganske anden, væsentlig mildere Regel. Vilde man da af Hensyn til disse Konsekvenser drage Grænsen snævrere, altsaa kræve, at Retsforstyrrelsens Indtræden var forudset med en vis (højere) Grad af Sandsynlighed, møder igen den tidligere omtalte Vanskelighed, at Overgangen fra Vished gennem Sandsynlighed til den blot fjerne Mulighed sker gennem en kontinuerlig Række af Gradationer, saa at det vil være umuligt uden ren Vilkaarlighed at sætte Grænsen paa et eller andet Sted i denne Rækkefølge.

3. *Dolus eventualis.* Vanskelighederne ved at finde en praktisk saa vel som teoretisk tilfredsstillende Afgrænsning af Forsætsbegrebet alene ved en Benyttelse af Kategorierne Vilje, Hensigt, Formaal paa den ene Side og Forudseen, Forestilling (Mulighedsgrad) paa den anden Side have ført til Læren om den saakaldte dolus eventualis, der i nyere Tid mange Steder, særlig i Tyskland, næsten ganske har behersket Retsvidenskab og Praxis[9]. Saavel fra Viljesteoriernes som fra Forestillingsteoriernes Standpunkt findes dolus eventualis behandlet som en Form af Forsæt om end Formuleringen og Begrundelsen naturligt maa blive noget

---

[9] Af Forfattere, der anse den saakaldte dolus eventualis som en Form af Forsæt — en Lære, som den tyske Reichsgericht har knæsat — kunne bl. a. nævnes Hagströmer S. 180 flg.; Berner: Lehrbuch S. 169, Imputationslehre S. 186 flg.; v. Buri: Causalitä (1873) S. 33 flg.; Binding: Normen II. S. 409; Frank i Z. X. S. 217; v. Lilienthal i Z. XV. S. 279; v. Liszt § 39 II. 2. b. samt i Verhandl. d. 24. deutschen Juristentages I. S. 107 flg.; Stenglein sammesteds S. 90 flg.; H. Meyer: Lehrbuch S. 170; Merkel S. 79. — Fra modsat Side kunne navnlig anføres v. Bar: Causalzusammenhang S. 42 flg., Z. XVIII. S. 534 flg.; Stooss i Z. XV. S. 199; Weissenborn i Gerichtssaal 50 S. 195; Løfler: Schuldformen I. S. 226 og hos os Goos II. S. 383 flg.

forskellig. Ud fra Viljesteorien maatte Opgaven blive at paavise, at ikke blot det, som er den handlendes direkte Formaal eller en nødvendig Følge af den hertil sigtende Handling, er villet, men ogsaa det, som den handlende forestiller sig som en blot mulig Følge af Handlingen, for saa vidt han indvilger i eller billiger eventuelt ogsaa denne Følge. Af Forestillingsteoriens Tilhængere lægges Vægten i Reglen paa, at den handlende ikke vilde have ladet sig afholde fra sin Handling, selv om den som mulig eller rimelig forudsete Følge af ham havde været forudset som nødvendig. Trods den forskellige Formulering er den virkelige Mening dog sikkert i Reglen den samme[10]. Fælles for alle disse Forsøg paa ad denne Vej at udvide (og afgrænse) Forsætsomraadet er det, at Vægten lægges paa et hypotetisk Moment — hvilken Indflydelse en (in concreto ikke existerende) Vished om Følgens Indtræden maa antages at ville have havt paa vedkommendes Handlemaade[11].

Mod at lade det nævnte hypotetiske Moment være afgørende for Forsætsbegrebets Omraade kan der imidlertid anføres afgørende Indvendinger. Ikke blot er det med

[10] Jfr. ogsaa, at Udtryk hentede fra begge Synspunkter oftere af samme Forfatter bruges i Flæng, cfr. saaledes v. Liszt § 39 II. 2. b.: „Dass die Überzeugung von dem sicheren Eintritte des Erfolges den Thäter von der Begehung der Handlung nicht abgehalten hätte, wenn also, wie wir wohl sagen dürfen, der Thäter den Erfolg gebilligt hat.

[11] Naar man undertiden søger at tilsløre det hypotetiske i dette Begreb gennem Omskrivninger, jfr. f. Ex. v. Liszt anf. St., der siger, at det kun er et andet Udtryk for den assertoriske Dom „Følgen vil indtræde“, beror dette paa en Uklarhed. At lægge Vægten paa den handlendes Dom „Følgen vil indtræde“ betyder enten, at man opgiver det hypotetiske Moment og dermed i Virkeligheden dolus eventualis, eller at man lægger det hypotetiske ind i denne Dom, i hvilket Tilfælde den kun tilslører den virkelige Mening. Selve den Grænse, der skulde bero paa Dommen „Følgen vil indtræde“, er iøvrigt ganske flydende, da den kan være baaren af en Overbevisning af højst varierende Styrke.

Styrke gjort gældende[12], at man derved føres ind paa højst betænkelige Bevisvanskeligheder. Hvad den handlende under en forudsat — ikke existerende — Situation vilde have gjort, navnlig hvilken Indflydelse det vilde have havt paa hans Beslutning, at han stod Ansigt til Ansigt med Visheden om at foraarsage en maaske højst alvorlig Retskrænkelse, vil i Reglen end ikke den handlende selv kunne afgøre og endnu mindre andre. Men, selv om dette tænktes bragt paa det rene, vilde det være i Strid med almindeligt anerkendte, strafferetlige Grundsætninger, navnlig Sætningen cogitationis poenam nemo patitur, at grunde et Ansvar paa Forestillinger, der, netop fordi de ere rent hypotetiske, ikke blot ikke kunne have øvet motiverende Indflydelse paa Handlingen, saaledes som den foreligger, men overhovedet ikke kunne være af Betydning for en Karakteristik af denne som strafferetlig relevant Kendsgerning[13]. — Afgørende mod ethvert Forsøg paa ad denne Vej at fastslaa en i strafferetlig Henseende saa vigtig Grænse som den mellem Forsæt og Uagtsomhed er det imidlertid navnlig, at en Dom, der alene bygger paa en Vurdering af et saadant isoleret psykisk Moment, fører til at lade Afgørelsen bero paa Sondringer, der hverken er psykologisk naturlige eller bør være strafferetligt relevante[14]. Idet den handlendes Beslutning fremgaar af en Afvejelse af en Række tilskyndende og afholdende Motiver, er det meget muligt, at det, der bringer Vægtskaalen til at synke i den ene eller den anden Retning, væsentlig er ikke Hensynet til Faren for at hidføre en Retsforstyrrelse — denne kan i forskellige Tilfælde være ens — men f. Ex. Sikkerheden for at kunne opnaa en i

[12] Goos II. S. 387; v. Bar: Causalzusammenhang S. 34 Note 5.

[13] Som det ses, er denne Indvending her formuleret særligt med Forestillingsteorierne for Øje. Den kan derfor ikke affærdiges med den Bemærkning — jfr. Frank i Z. X. S. 212 — at det efter disse Teorier ikke kommer an paa, at Følgen er villet.

[14] Jfr. Thyrén: Abhandlungen II. S. 148 flg., cfr. ogsaa Løffler: Schuldformen I. S. 226.

sig selv maaske ganske lovlig Virkning. F. Ex. for at skaffe Lægehjælp til sin tilskadekomne Hustru kører A. om Natten i strakt Karriere gennem Byen vel vidende, at han derved løber Fare for i Mørket at køre Folk overende, maaske dræbe dem. Hvis han nu føler sig sikker paa, at hurtigst mulig Lægehjælp er nødvendig, men ogsaa vil være et sikkert Middel til at redde Hustruen, er det sandsynligt, at han, adspurgt, om han ogsaa vilde køre saaledes, hvis han vidste, at han derved maatte paakøre et Menneske og tilføje denne alvorlig Skade, vilde og maatte svare: Ske, hvad der vil, saa kører jeg til; det er mig absolut om at gøre at faa fat i Lægen hurtigst muligt — altsaa dolus eventualis. Hvis han derimod nærede stærk Tvivl om, at hurtig Lægehjælp overhovedet kunde nytte — Sandsynligheden er maaske for, at Hustruen vil være død længe før Lægens Ankomst — er det meget rimeligt, at han under iøvrigt lige Forhold vilde have svaret: Nej, af Hensyn til den højst usikre Mulighed for at redde et Menneskeliv vilde jeg ikke have handlet saaledes, hvis jeg havde forudset, at det vilde koste en andens Liv eller Helbred — altsaa ikke dolus eventualis. Medens det nu, naar den i det sidstnævnte Tilfælde forudsatte Usikkerhed bevæger A. til ikke at køre uforsvarligt, er ganske naturligt, at dette indvirker paa den strafferetlige Behandling, er det aabenbart ganske urimeligt, at den skal føre til en mildere Behandling, naar den dog ikke afholder ham fra at handle ganske som i det førstnævnte Tilfælde, hvor ingen Usikkerhed forelaa, saa meget mere som den uforsvarlige Kørsel i det andet Tilfælde er langt mindre undskyldelig end i det første. At lade den større eller mindre Sikkerhed, med hvilken den handlende paaregner ved sin Handling at opnaa en — i og for sig maaske fuldt lovlig — Virkning under iøvrigt lige Forhold være afgørende for, om han skal straffes (dolus eventualis) eller ikke, vilde saaledes i Reglen være ganske urimeligt; men denne Urimelighed bliver uund-

gaaelig, hvis det skal afhænge af en paa Udsondringen af et enkelt psykisk Moment bygget, hypotetisk Dom, om Forsæt foreligger eller ikke.

De Vanskeligheder ved at finde en tilfredsstillende Afgrænsning af Begreberne Forsæt og Uagtsomhed, der alene forklare, at Læren om dolus eventualis som en Form af Forsæt trods sine iøjnefaldende teoretiske og praktiske Mangler har kunnet vinde saa stor Tilslutning, have enkelte Forfattere søgt at komme udenom ved at opstille en Mellemform mellem Forsæt og Uagtsomhed (luxuria), for hvilken der skulde gælde en særlig Strafferamme, mildere end Straffen for Forsæt og strængere end Straffen for Uagtsomhed, og som skulde omfatte de Tilfælde, hvor Følgens Indtræden uden at være tilstræbt var forudset som mulig eller sandsynlig[15]. Der dæmrer heri den rigtige Erkendelse, at den gængse Opfattelse, hvorefter Begreberne Forsæt og Uagtsomhed betegne en logisk og udtømmende Modsætning indenfor Tilregnelsesomraadet, ikke er holdbar; men rent afset fra, hvad der ellers kan indvendes mod denne Lære, maa det hævdes, at dens praktiske Resultater ikke vilde tilfredsstille. Medens paa den ene Side de groveste Tilfælde af denne Mellemform i Strafbarhed burde sættes ganske ved Siden af de Tilfælde, hvor Følgen har været tilstræbt, maa det paa den anden Side, som allerede tidligere berørt, erkendes, at Forudseen af Følgen som en

---

[15] Jfr. bl. a. Köstlin: System des deutschen Strafrechts S. 183. — Praktisk set falder den af Stooss i Zeitschr. XV. S. 199—201 foreslaaede Udvej at opstille et Forsæt til at sætte Retsgodet i Fare (Gefährdungsvorsatz) ved Siden af det paa Retsforstyrrelsen rettede Forsæt, let sammen med Læren om Luxuria, idet enhver bevidst Fremkaldelse af Fare maa betegnes som forsætlig. Forsøg paa praktisk at udnytte denne Tanke vilde derfor rammes af de samme Indvendinger, som ovenfor ere fremførte mod hin Lære.

fjern Mulighed kan være langt mindre dadelværdig og samfundsfarlig end de grove Tilfælde af ubevidst Uagtsomhed, den hensynsløse Ligegyldighed overfor Handlingens mulige skadelige Følger. En Strafferamme, der holdt Middelvejen mellem Forsæts- og Uagtsomhedsstraffen, vilde ikke slaa til overfor noget af disse Ydertilfælde.

Naar det saaledes har vist sig umuligt ud fra de hidtil forsøgte Inddelingsgrundlag at finde en Løsning, der kan paaregne nogenlunde almindelig Tilslutning og føre til praktisk tilfredsstillende Resultater, og naar hverken Indskydelsen af Mellemformer mellem Forsæt og Uagtsomhed eller Anvendelsen af Begrebet dolus eventualis kunne føre ud over Vanskelighederne, maa det Spørgsmaal paatrænge sig, om ikke hele den til Grund for alle disse Forsøg liggende Opfattelse er principielt urigtig. Og netop heri turde Forklaringen ligge.

§ 33.

Tilregnelsesformerne.

I. Ligesom al Straf i Nutiden anses betinget af, at Handlingen, eventuelt dens Følge, kan tilregnes en bestemt Person, fordi Straffen efter enhver mere moderne Opfattelse af dennes Formaal skal tilstræbe en Paavirkning af den skyldiges Karakter[1], der kun har fornuftig Mening, naar den foreliggende Retskrænkelse paa Grund af den handlendes psykiske Forhold til denne er Vidnesbyrd om saadanne Egenskaber ved hans Karakter, at Retshaandhævelseshensyn kræve den i Straffen liggende Reaktion herimod, saaledes er det naturligt, at Beskaffenheden af Personens psykiske Forhold til Retsforstyrrelsen faar Indflydelse paa den strafferetlige Behandling.

---

[1] At Straffen tillige kan og skal tjene andre Formaal (Generalprævention), udelukkes ikke herved.

Tilstræbt (villet)

1. Retsbrudet kan være villet i strængeste Forstand ɔ: tilstræbt, tilsigtet, idet den handlende søger tilfredsstillet en Trang ved dets Indtræden. Vilje i denne Forstand forudsætter en vis Bevidsthed om — Forudseen af — Retsbrudets Indtræden, ikke just som nødvendig, end ikke som sandsynlig. Ogsaa den, der gaar ud fra, at Retsbrudets Indtræden som Følge af hans Handling er ret tvivlsom, vil Retsbrudet, naar han handler netop for at hidføre dette. Kun naar den handlende gaar ud fra, at hans Handling ikke er egnet til at medvirke til Retsforstyrrelsens Indtræden[2], er Muligheden for, at den kan være villet, udelukket; den kan da højst være ønsket. Lige hermed maa retligt behandles det Tilfælde, at Handlingens Evne til at hidføre Retsforstyrrelsen for den handlende staar som saa fjærn, at han maa gaa ud fra, at Handlingen ikke paa Grund af denne Evne bliver retstridig[3]. Han har da ikke villet hidføre Retsforstyrrelsen ved en af Hensyn til det paagældende Retsgode forbudt, altsaa retstridig Handling.

Paa den anden Side er den blotte Forudseen af Retsforstyrrelsen ikke nok til at betegne den som villet i denne Forstand. Dette er ialtfald givet, hvor Retsforstyrrelsen ikke er forudset som nødvendig. Den, der f. Ex., idet han paa en Jagt skyder efter et Dyr, forudser, at han muligvis vil ramme et Menneske, der staar i Nærheden, men ikke har nogetsomhelst Ønske herom, har ikke — ialtfald i den ovenfor forudsatte Betydning — villet begaa Manddrab, hvis han mod sit Ønske rammer og dræber den paagældende. Omtvisteligt er det derimod, om en Retsforstyrrelse, der uden at være tilstræbt er forudset som en nødvendig Følge af Handlingen, kan betegnes som villet. Større praktisk Betydning har dette imidlertid ikke, da der, som i § 32 anført, vistnok er Enighed om, at disse Tilfælde i alt Fald

[2] Ved Undladelsesforbrydelser, at den undladte Handling ikke vilde have været egnet til at afværge etc.

[3] Jfr. ovenf. § 23. III. a.

som Regel strafferetligt bør behandles ganske som de ovenfor omtalte, hvor Retsforstyrrelsen er tilstræbt.

Naar der i det foregaaende er talt om, at Retsbrudet er villet, tilstræbt etc., sigtes herved ikke alene til de Tilfælde, hvor Forestillingen om Retsforstyrrelsens Indtræden er den handlendes sidste Motiv, hans psykiske Formaal i den Forstand, at det er i selve denne, han søger sin Tilfredsstillelse — et iøvrigt forholdsvis sjældent Tilfælde. Som villet, tilstræbt etc. betegnes Retsbrudet ogsaa, naar det for den handlende staar som det nødvendige Middel til Opnaaelsen af det, hvori han i sidste Instans søger sin Tilfredsstillelse, og derfor som saadant ønskes af ham, selv om det, hvis det ikke tjente dette Formaal, ikke vilde yde ham nogen Tilfredsstillelse, ja endog vilde være ham imod. Den, der for at redde sit eget Liv højst modstræbende beslutter sig til at dræbe en Ven, hvis Død i og for sig er ham en Sorg, vil eller tilstræber ogsaa dennes Død lige saa vel som den, der dræber en anden, fordi selve det at dræbe denne er ham Tilfredsstillelse. Om Motivets Betydning for Strafansvaret henvises iøvrigt til det følgende, § 37.

Endnu bemærkes, at det for Retsordenen maa være uden Interesse, om Vilje (Stræben) efter rigtig psykologisk Erkendelse bør opfattes som en selvstændig psykisk Grundfaktor eller blot som en Kombination eller en særlig Fremtrædelsesform af andre psykiske Momenter — Forestilling, Følelse etc.[4]. — Praktisk fremtræder det, vi kalde Vilje, Stræben etc., uden Hensyn hertil som en saa bestemt og særegen psykisk Fremtoning og giver et saa væsentligt Bidrag til Bedømmelse af den handlendes Karakter, Sindelag og Handlemaade, at det er ganske naturligt, at Retsordenen lader dette Forhold faa afgørende Indflydelse paa den strafferetlige Behandling[5]. — Endelig er der ingen Grund til

[4] Jfr. derom bl. a. Frank i Z. X. S. 194 flg.
[5] Jfr. ogsaa Løffler: Schuldformen I. S. 6.

kun at forstaa Begrebet Vilje i Forhold til Handlingen[6] ikke til Følgen. Det er netop den handlendes psykiske Forhold til Følgen, der bestemmer vor etiske og retlige Dom om ham[7].

2. Hvor Retsbrudet ikke i den ovenfor angivne Forstand er villet, tilstræbt, kan dets Indtræden dog være forudset. Denne Forudseen kan være af højst forskellig Styrke, lige fra den højeste Grad af Sandsynlighed til den ganske fjerntliggende Mulighed. At de Tilfælde, hvor Retsforstyrrelsens Indtræden er forudset som i høj Grad sandsynlig, i Reglen strafferetligt bør behandles ganske som de Tilfælde, hvor Retsforstyrrelsen netop er tilsigtet, erkendes vel nu af alle. Den, der med koldt Blod for Vindings Skyld udsætter Menneskers Liv for overhængende Fare f. Ex. ved at lade sit aldeles usødygtige, vel forsikrede Skib vedblivende sejle eller ved at benytte en udslidt Dampkedel i en Fabrik, sikkert forudseende, at der en eller anden Dag maa indtræffe en Katastrofe, der efter al Sandsynlighed vil koste Menneskeliv, bør strafferetligt ikke behandles væsentlig anderledes end den, der med Vilje i den under 1. angivne Betydning har foraarsaget en andens Død. Ligesom det omvendt er sikkert, at den handlende ikke bliver strafbar, naar Faren for Skadetilføjelse fremstiller sig som saa fjern, at Handlingen efter en objektiv Dom maa betegnes som retmæssig, saaledes kan Faren, selv om Handlingen overskrider Handlefrihedens Grænser, for den handlende have staaet som saa fjern, at det vil være naturligt at anse hans Forhold som straffrit eller dog kun i ringe Grad strafbart. Men Overgangen mellem disse Yderpunkter dannes af en kontinuerlig Række af Gradationer, en Skala, i hvilken Udtryk som højst sandsynlig, sandsynlig, ikke usandsynlig, mulig og usandsynlig kun ere ganske vage Betegnelser for en Række Stadier uden fast Afgrænsning,

[6] Frank i Z. X. S. 201.
[7] Løffler: Schuldformen I. S. 233 flg.; Merkel S. 79—80.

og hvor ethvert Forsøg paa at opstille en skarp Sondring fører til, at Tilfælde, der faktisk grænse ganske nær op til hinanden, strafferetligt sættes i et aldeles umotiveret Modsætningsforhold. Denne umærkelige Gradation fra de sværeste til de letteste Former af Forudseen forekommer ikke blot ved de Forbrydelser, til hvis Fuldbyrdelse kræves en fra Handlingen forskellig Følge, men ogsaa ved dem, hvor Handling og Retsforstyrrelse i Reglen falde sammen[8]. Den, der i Tilegnelseshensigt bemægtiger sig en funden Ting, kan være vis paa, at Tingen er fremmed, eller at den er hans egen, men mellem disse Yderpunkter kan hans Forestilling forme sig i en uendeligt vexlende Række af Afskygninger lige fra en svag Tvivl om, hvorvidt Tingen ogsaa virkelig er fremmed, gennem Sandsynlighed, Mulighed og Usandsynlighed herfor til den kun med en svag Tvivl behæftede Overbevisning om, at Tingen er hans egen. Ved Forbrydelserne efter Strfl. §§ 173 og 174 kan den handlendes Forestilling bevæge sig fra den svageste Tvivl indtil Vished om, at Kvinden er henholdsvis under 12 eller 16 Aar. Ligeledes kan, naar en Person indgaar nyt Ægteskab uden objektiv Vished om den tidligere Ægtefælles Død, den paagældendes Forestilling variere fra en Tro, der grænser til absolut Sikkerhed om Ægtefællens Død, til Tanken om denne som en blot, maaske svag Mulighed osv.

3. Hvor Retsbrudet hverken er tilstræbt eller forudset, er det dog den handlende tilregneligt, naar han kunde og burde have forudset det, og dette burde have afholdt ham fra at handle. Det er manglende Agtpaagivenhed overfor de Følger af eller Egenskaber ved ens Handlinger, som den samvittighedsfulde Mand vilde have forudset og afværget, og som det derfor er almindelig Borgerpligt at forudse og afværge, der her kan lægges den handlende til Last. At selve denne Mangel paa Agtpaagivenhed skal

[8] Jfr. om denne Sondring nærmere Goos II. S. 43 flg., 378—79 samt ovenf. § 19.

være den handlende bevidst, kan ikke kræves. Men, om den er det, vil kunne have Indflydelse paa Dommen om Handlingens Strafværdighed, der iøvrigt maa bero paa den Grad af Ligegyldighed for andres Vel, der lægger sig for Dagen i den handlendes Mangel paa Forudseen. — Hvor Mangel paa Forudseen ikke skyldes Mangel paa tilbørlig Agtpaagivenhed, maa den desuagtet indtrædende Retsforstyrrelse anses som utilregnelig, (hændelig i subjektiv Forstand).

II. Den ovenfor givne Fremstilling af Tilregnelsens forskellige Fremtrædelsesformer angiver, hvori den principielle Fejl ved den gængse Lære om Tilregnelsesformerne bestaar. Dennes Udgangspunkt, at alle de Tilfælde, hvor Retsbrudet kan tilregnes den handlende, kunne henføres under to Former, Forsæt og Uagtsomhed, der danne en naturlig og skarp, saa at sige logisk[9] Modsætning til hinanden, lader sig ikke fastholde, ialtfald naar denne Modsætning skal betegne andet end en rent logisk Sondring, m. a. Ord, naar den skal danne Grundlaget for en principielt forskellig strafferetlig Behandling. Bortset fra den Tvivl, der kan rejses om den rette Afgrænsning mellem de under 1 og 2 beskrevne Tilregnelsesformer, vilde en Gruppering, der henførte de under Gruppe 1. nævnte Tilfælde til Forsæt og de under Grupperne 2. og 3. nævnte til Uagtsomhed, maaske være logisk uangribelig. Men det vil sikkert i Nutiden erkendes, at en saadan Gruppering er uden praktisk Værd, idet man umuligt kan behandle alle de under Gruppe 2. faldende Tilfælde efter Reglerne om Uagtsomhed. Mange af dem kræve ganske samme strafferetlige Behandling som de under Gruppe 1. hørende Tilfælde, idet de røbe et lige saa strafværdigt Sindelag og

[9] Jfr. saaledes Goos II. S. 368: „Til hint Viljens negative Forhold, der udmærker Uagtsomheden, er der nu kun én logisk Modsætning, nemlig Viljens positive Retning paa Retsbrudet. Dette er Særkendet for Forsættet, der maa omfatte ethvert Tilfælde, der har denne Karakter.“

medføre lige saa stor Fare for Samfundssikkerheden. Men saa snart Grænserne mellem Grupperne 1. og 2. overskrides, er man inde paa de uendelig fine Gradationers Vej, hvor enhver Fastsættelse af en Grænselinie mellem Tilregnelsesformer, der skulle behandles principielt forskelligt, bliver vilkaarlig og derfor irrationel.

Ogsaa mellem Grupperne 2. og 3. kan vel en Grænse af nogenlunde logisk Skarphed fastholdes; men en Inddeling der henførte hele Gruppe 2. — sammen med Gruppe 1. — til Forsæt, vilde ligeledes være uden praktisk Værd, allerede fordi mange under Gruppe 2. faldende Tilfælde som allerede tidligere anført staa nær ved Tilregnelsens og derved Strafbarhedens laveste Grænse.

At endelig en Tredeling f. Ex. mellem Forsæt, bevidst Uagtsomhed og ubevidst Uagtsomhed omfattende henholdsvis Grupperne 1., 2. og 3., hvis den skulde danne Grundlag for en principielt forskellig retlig Behandling, ikke vilde blive praktisk tilfredsstillende, er allerede paavist ovenfor i § 32.

Maa saaledes den gængse Opfattelse af Forsæt og Uagtsomhed som skarpt afgrænsede, det hele Tilregnelsesomraade omfattende Begreber opgives, og maa det erkendes, at Overgangen mellem de Ydertilfælde, hvis Karakter som henholdsvis Forsæt og Uagtsomhed ikke let vil blive omtvistet, dannes af en sammenhængende Række af Gradationer, er det indlysende, at det ogsaa er irrationelt, saaledes som de positive Lovgivninger i vidt Omfang gøre, indenfor de tilregnelige Handlingers Kreds at opstille en skarp Grænselinie mellem en høj Forsætsstraf og en meget lav Uagtsomhedsstraf, eventuelt mellem Strafbarhed og Straffrihed. Umuligheden af at opstille en Grænselinie, der samtidig fyldestgør Retshaandhævelsens Krav til en rationel Vurdering af de forskellige Tilfældes Strafbarhed og giver et tilstrækkelig skarpt og klart Kriterium for Henførelsen til den ene eller den anden Tilregnelsesform, er netop Aarsagen til den endeløse Strid om den rette Afgrænsning

mellem Begreberne Forsæt og Uagtsomhed. — Hvorledes Trangen til en Gradation af Straffen efter Hensyn til den ved den handlendes psykiske Forhold til Retsforstyrrelsen betingede større eller mindre Strafværdighed saavel som til en fornuftig Begrænsning af det strafbares Omraade bedst fyldestgøres, kan naturligvis omtvistes. Det rationelle synes i og for sig at være ganske at opgive enhver Sondring mellem bestemte Tilregnelsesformer ved Fastsættelsen af Straffen for de enkelte Forbrydelser, altsaa at give en fælles Strafferamme omfattende saavel Forsæt som Uagtsomhed efter den nu almindelige Terminologi. Hertil maatte da høre en almindelig Regel om, hvorledes den handlendes subjektive Forhold skal influere paa Udmaalingen, samt ved de Forbrydelser, hvor ikke alle Former af Tilregnelse skulle medføre Straf, særlige Udtalelser om, at f. Ex. ubevidst Uagtsomhed (Gruppe 3.) skal være straffri, eventuelt tillige en Bestemmelse, der hjemler Adgang til Straffrihed efter Dommerens Skøn for Tilfælde, hvor Retsforstyrrelsen uden at være tilstræbt har været forudset, eller f. Ex. har været forudset som ikke overvejende sandsynlig. For saa vidt det maatte findes betænkeligt at nøjes med saa vide Strafferammer som her antydet, vil det tilsigtede Resultat faktisk lige saa vel kunne naas ad andre Veje. Enten kan man bevare Sondringen mellem Forsæt og Uagtsomhed, idet man da lader Maximum af Straffen for Uagtsomhed overstige Minimum af Straffen for forsætlig Forbrydelse, hvorved Muligheden for at gennemføre en rigtig Gradation af Straffen bevares og den nøjagtige Afgrænsning mellem de to Tilregnelsesformer bliver uden praktisk Betydning[10]. Eller man kan benytte den ovenfor angivne Tredeling mellem tilstræbt, forudset og ikke forudset Retsforstyrrelse, enten saaledes, at man knytter Strafferammerne umiddelbart til denne Gruppering og lader dem gribe over i hinanden, hvorved dog næppe meget vil naas, da Strafferammen for

[10] Saaledes nærmest Thyrén: Abhandlungen II. S. 153.

Gruppe 2. efter det ovenf. bemærkede maatte blive overordentlig vid, eller saaledes som af Løffler[11] foreslaaet, at man til første Tilregnelsesform henfører Gruppe 1. og de groveste Tilfælde af Gruppe 2., til anden Tilegnelsesform henfører de Tilfælde, hvor Følgen er forudset som sandsynlig, og til tredje Tilregnelsesform de lettere Tilfælde af Gruppe 2. og hele den ubevidste Uagtsomhed samt dernæst ogsaa her lader Strafferammerne gribe over i hinanden, saaledes at en nøjagtig Afgrænsning af de 3 Tilregnelsesformer bliver uden praktisk Betydning og en principielt forskellig Behandling af Tilfælde, der grænse lige op ad hinanden, undgaas[12].

Den Erkendelse, at den gængse Opfattelse af Forsæt og Uagtsomhed som skarpt adskilte og principielt forskellige

---

[11] Løffler: Schuldformen I. S. 10.

[12] Den i Texten udviklede Lære om Forholdet mellem dolus og culpa og deres Betydning for Strafferammernes Bestemmelse er allerede kort antydet af mig i min Bog om Forsøg og Meddelagtighed (1895) S. 40 Note 5. Kort efter blev samme Anskuelse begrundet, væsentlig gennem en psykologisk Undersøgelse af Thyrén i Abhandlungen II. og senere af Løffler i Schuldformen I., der støtter sin Fremstilling paa et meget vægtigt historisk Materiale. Udtalelser, hvori den her fremsatte Tanke synes at dæmre uden dog at være kommen til saadan Klarhed, at den har ført til et Brud med den gængse Opfattelse, findes allerede tidligere hos adskillige Forfattere, jfr. bl. a. v. Bar: Causalzusammenhang S. 34 flg; v. Buri: Causalität (1873) S. 23; Goos II. S. 380 flg.; Schweigaard: Commentar I. S. 166. Langt bestemtere finder denne Opfattelse Udtryk hos Getz. Allerede i Motiverne til Foreløbigt Udkast til Straffelov for Kgr. Norge (1887) S. 70 udtaler han, at dolus og culpa ere Begreber, som „i Virkeligheden flyde over i hinanden, og at det samme derfor ogsaa bør være Tilfældet med Straffene"; og denne Udtalelse gentages i Motiverne til det endelige Udkast (1896) S. 58. Men ligesom der ikke gives nogen nærmere Begrundelse af denne Sætning, saaledes bringes der atter nogen Uklarhed ind i Fremstillingen ved de sammesteds gjorte Forsøg paa at vise, at dolus eventualis altid maa henregnes til Forsæt. Noget særligt Udslag har denne Erkendelse ialtfald ikke faaet i den norske Strfl.'s herhen hørende Bestemmelser, jfr. navnlig dens § 40.

Tilregnelsesformer er uholdbar, maa nødvendigvis foruden ved Fastsættelsen af Strafferammerne blive af afgørende Betydning for Behandlingen af en Række andre strafferetlige Spørgsmaal. Det er saaledes indlysende, at man, naar det erkendes, at Forsætsbegrebet mangler enhver skarp Afgrænsning, ikke, saaledes som hidtil sædvanligt, kan nøjes med at sige, at der som subjektiv Betingelse for Forsøgets Strafbarhed kræves Forsæt. De subjektive Betingelser maa bestemmes saaledes, at en virkelig Grænse for det strafbare Forsøgs Omraade derved naas. Hvorledes denne Grænse iøvrigt bør drages, hører ikke herhen. Det besvares naturligst i Forbindelse med hele den øvrige Undersøgelse af Betingelserne for Forsøgets Strafbarhed [18].

III. Den i det foregaaende fremstillede Anskuelse er utvivlsomt ikke dansk Rets. Derfor er det dog ikke udelukket, at den rigtige Erkendelse af Skyldformernes Karakter og indbyrdes Forhold kan blive af Betydning ogsaa ved Fortolkningen af den positive Rets Regler. Selv om disse, som nedenfor skal vises, bygge paa den Forudsætning, at Forsæt og Uagtsomhed betegne en skarp og udtømmende Modsætning indenfor Tilregnelsen, vil Erkendelsen af det sande Forhold ialtfald have den Betydning at vise Haabløsheden i alle Forsøg paa at finde en rationel Bestemmelse og Afgrænsning af disse Begreber og derved naturligt give hele Undersøgelsen en noget anden Retning, end den ellers vilde faa, idet Opgaven fremfor alt maa blive at søge Støttepunkter for Fastsættelsen af Grænserne gennem de Fortolkningsbidrag, som Loven selv frembyder.

At dansk Ret og særlig Straffeloven staar paa det netop angivne Standpunkt, er vel ikke udtrykkelig udtalt. Ligesom Loven ikke indeholder en Opregning af de Til-

[18] Om et lignende Spørgsmaal opstaar ved Læren om Meddelagtighed, afhænger af, om dennes Strafbarhed antages at hvile paa et særligt Straffegrundlag eller ikke.

regnelsesformer, som den anvender, saaledes giver den heller ikke Definitioner af saadanne Begreber som Forsæt og Uagtsomhed, saa at der ikke fra disse kan drages Slutninger angaaende Lovens almindelige Standpunkt. Den følger end ikke nogen skarp eller fast Sprogbrug. Baade for Forsæt[14]

[14] I Straffeloven fremtræder Fordringen om Forsæt dels gennem Udtryk, der direkte sigte til at fastslaa denne Fordring, dels gennem Beskrivelser af den strafbare Handling i saadanne Udtryk, der ifølge Sprogbrugen maa siges at indeholde Fordringen om Forsæt. Til den førstnævnte Gruppe kunne navnlig henregnes saadanne Udtryk som med Forsæt §§ 78, 131, 285.2. 287.2; Overlæg § 190; forsætlig §§ 79, 106, 113.2, 123, 130.2, 132, 134, 135.2, 140, 142, 186, 188, 189, 191, 192, 193, 208.2, 209, 288.1, 292.1, 293, 294, 295, 296; villet §§ 188, 204; vidende §§ 138, 160, 181, 209, jfr, §§ 110, 137; ved § 290.2; mod bedre Vidende § 225; mod deres Overbevisning § 149.1 jfr. § 130 (hvis Uskyldighed er ham bevidst); for at §§ 4, 72, 119, 126, 131, 133, 171, 175, 182, 229.4, 243, 245, 252, 280, 281.2, 282.2, 287.1; til at § 108; søger at §§ 51, 86, 87, 98, 121, 135, 140; der gaar ud paa § 55; tilsigtet §§ 197, 224; sigtende til §§ 45, 53.2, 82.1, 85, 91, 145; bestemt til § 265, jfr. § 276; i den Hensigt §§ 71, 72, 85.2, 103.1, 170, 175, 193.2, 285.1, jfr. om andre Forbindelser af Ordet Hensigt §§ 252, 253, 260, 262, 277, 279, 281.2, se ogsaa § 251, cfr. § 236 (uden Hensigt), § 288.2 (udenfor Gerningsmandens Tanke og Hensigt); Øjemed §§ 213, 244; til egen Fordel § 137; for Vindings Skyld 183.2. Om der i nogle af disse Udtryk ligger Fordringen om noget mere end Forsæt, navnlig at Retsforstyrrelsen skal være tilsigtet, eller at Handlingen skal være baaren af et bestemt Motiv, vil blive undersøgt senere. Som Udtryk, der uden direkte at være rettede herpaa indeholde Fordringen om Forsæt, kunne nævnes: skrive opdigtede Navne § 275; forvanske §§ 81, 133, 262; forraader § 74; forleder §§ 74, 77, 172, 226 jfr. § 253; fordølger § 248; forfører §§ 174, 183.1, jfr. § 166; spionerer § 74; bestikker § 121; underslaar §§ 249, 252; uredelig omgaas med § 249; paa uredelig Maade § 262; benytte til at bedrage § 277; svigagtig §§ 251, 252, 253, 254, 257, 258, 259, 278; sælger sin Stemme §§ 114, 115; Sammenrottelse § 111.1; indgaa Forening om § 111.2; i Samraad besluttet § 54; fordrer eller lader sig tilsige Gaver for sine Embedshandlinger §§ 117, 118; søge Erhverv ved § 180; gøre Vane eller Næringsvej af § 238; Rufferi § 182; Tyveri § 228 flg.; stjæler §§ 232, 233; Bedrageri §§ 255, 256; samt maaske: overfalder

og for Uagtsomhed[15] bruges i Flæng ret forskellige Betegnelser og Omskrivninger. De meget vexlende Udtryk, hvorved de subjektive Strafbarhedsbetingelser betegnes i Straffeloven, kunde endog friste til den Antagelse, at den ikke bygger paa en skarp Sondring mellem Forsæt og Uagtsomhed. Hertil maa imidlertid bemærkes, at den Opfattelse, at Forsæt og Uagtsomhed betegne en skarp og udtømmende Modsætning, paa Straffelovens Tid var saa eneherskende saavel i Teorien som i Lovgivningerne her og andetsteds, at det i Mangel af meget stærke Modgrunde nødvendigvis maa antages, at Straffeloven staar paa dette Standpunkt. Dette bestyrkes i høj Grad ved Straffelovens Motiver[16], der gaa ud fra som en Selvfølge, at der kun kan tænkes to Skyldformer, Forsæt og Uagtsomhed, der danne en bestemt og naturlig Modsætning til hinanden. Det samme fremgaar da ogsaa af selve Lovens Indhold. Dels synes Reglen i Strfl. § 43 „Uagtsomme Handlinger straffes ikke uden udtrykkelig Hjemmel i Straffeloven“ at blive temmelig indholdsløs eller dog uklar, hvis den ikke netop forudsætter, at Lovens Straffebestemmelser, naar intet andet er sagt, tage Sigte paa en anden Skyldform, der staar i Modsætningsforhold til Uagtsomheden. Og endnu tydeligere fremgaar Lovens Standpunkt af en Sammenligning mellem Lo-

§§ 82.3, 83.2, 89, 98, 101, 200; truer §§ 82.2, 83.1; forhaaner — driver Spot med §§ 82.4, 156; falskelig §§ 135, 179, 268, 269.2, 270, 273, 278; forfalsker §§ 81, 133, 135.2, 274, 278; falsk (Ed — Mened) §§ 150. 151, (Erklæring) §§ 154, 155 (Forklaring) §§ 134, 145, 146, 147, (Attest) § 134, (skriftlig Bekræftelse) § 152, (Angivelse) § 224, (Klagemaal) § 226, (Foregivender) § 253.

15 Jfr. bl. a. af Uagtsomhed §§ 130.2, 198, 207, 289, 290.3, 295.2; af Uagtsomhed eller Forsømmelse § 132.2; Forsømmelse eller Skødesløshed § 143; af Ubetænksomhed § 148; som har Formodning § 181 jfr. § 267; forudse som en rimelig eller ikke usandsynlig Følge §§ 188, 204; grove Uordener § 262.2; letsindig Adfærd § 263; Tilsidesættelse af almindelig Forsigtighed § 284.

16 Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 55—56.

vens Straffebestemmelser for en Del af de Forbrydelser, hvor Uagtsomhed overhovedet straffes. Dels er der ofte et Spring mellem Straffen for den forsætlige og den uagtsomme Forbrydelse, der er ganske uforeneligt med den Opfattelse, at disse Begreber gradvis flyde over i hinanden[17]. Dels stilles de to Begreber ofte direkte i et Modsætningsforhold til hinanden paa en Maade, der udelukker den Antagelse, at Loven tænker sig en Mellemform mellem den[18]. At Straffeloven i nogle Tilfælde lader Strafferammerne for Forsæt og Uagtsomhed grænse lige op ad hinanden, undtagelsesvis endog har en fælles Strafferamme for visse Tilfælde af Uagtsomhed og for Forsæt i Almindelighed[19] eller dog under formildende Omstændigheder[20], kan ikke svække Betydningen af det Argument, som de ovenfor omtalte Lovbud afgive for, at Loven forudsætter en skarp Grænse mellem Forsæt og Uagtsomhed. Det viser kun, at den ikke altid drager de yderste Konsekvenser af sit Standpunkt. Heller ikke kan man af saadanne Lovbud som Strfl. §§ 188 og 204 udlede, at Straffeloven anerkender en Tilregnelsesform, der ligger imellem Forsæt og Uagtsomhed. Naar Loven her for det Tilfælde, at en vis Retsforstyrrelse er forudset som en rimelig eller ikke usandsynlig Følge af Gerningen, hjemler en i Forhold til Straffen for Uagtsomhed skærpet Straf, § 188, eller endog samme Straf som for den forsætlige Hidførelse af denne Retsforstyrrelse, § 204, er dette i begge Tilfælde betinget af, at Retsforstyrrelsen er en Følge af en forsætlig udøvet Legemsfornærmelse. Den, der uden at have gjort sig skyldig i en saadan har forudset Rets-

[17] Jfr. saaledes § 145 cfr. § 149, sammenh. m. § 148 cfr. § 149. 2. St.; § 186 sammenh. m. § 198; § 281 sammenh. m. § 284; § 286 cfr. § 288. 1. St. sammenh. m. § 289; § 290. 1. og 2. St. sammenh. m. § 290. 3. St., § 292. 1. St. sammenh. m. § 292. 2. St.

[18] Jfr. §§ 130, 132; §§ 285. 2. St., 287 og 288 cfr. § 289; 292; 295, cfr. Goos II. S. 368.

[19] Jfr. bl. a. Strfl. § 204, cfr. herved Straffelovstillæg 1. April 1905 § 1 2. St.

[20] Jfr. Strfl. § 160.

forstyrrelsen paa den angivne Maade, rammes ikke af nogen særlig Straffebestemmelse; men dette maatte fornuftigvis være Tilfældet, hvis den nævnte Art af Forudseen af Loven opfattedes som en særlig Tilregnelsesform. Det er derfor ikke en saadan, Loven i de nævnte Tilfælde vil ramme, men visse Former af den saakaldte culpa dolo determinata[21].

De Spørgsmaal, som herefter blive tilbage at undersøge, ere dels, hvilke Lovens Minimumsfordringer til henholdsvis Uagtsomhed og Forsæt ere, dels om Loven i visse Tilfælde gør Straffens Indtræden afhængig af yderligere subjektive Betingelser, og dels endelig, om Loven i visse Tilfælde hjemler Straf, hvor end ikke Tilregnelsens Lavmaal foreligger.

§ 34.

Tilregnelsens Lavmaal. Uagtsomhed.

Af Bestemmelsen i Strfl. § 43 „uagtsomme Handlinger straffes ikke uden udtrykkelig Hjemmel i Straffeloven" fremgaar, at Tilregnelsens Lavmaal, ialtfald for Straffelovens Omraade, maa være et Forhold, der kan betegnes som Uagtsomhed. Naar Lovens Straffebestemmelser ikke uden særlig Hjemmel omfatte uagtsomme Forbrydelser, kunne de umuligt omfatte Forhold, der end ikke kunne betegnes som Uagtsomhed, medmindre der for enkelte Tilfælde maatte findes udtrykkelig Hjemmel herfor; og saadan Hjemmel findes ikke. Ganske vist betinges Anvendelsen af en forhøjet Strafferamme undertiden af, at en vis Følge, der ikke behøver at være Gerningsmanden tilregnelig, end ikke som uagtsom, er indtraadt. Men ligesom Loven formelt ikke behandler disse Tilfælde som Undtagelser fra Reglen om, at Straf er betinget af Tilregnelse, men opfatter Følgens

[21] Jfr. Goos II. S. 369—70.

Indtræden som en yderligere Strafbarhedsbetingelse ud over de almindelige, saaledes er Forudsætningen for Straf i disse Tilfælde ogsaa virkelig altid en tilregnelig retstridig Handling. At Lovens Synspunkt er irrationelt og faktisk er et Brud paa den Grundsætning, at Personen kun er strafferetlig ansvarlig for, hvad der kan tilregnes ham, er en anden Sag, jfr. herom nærmere nedf. § 38. II.

Som i § 33 bemærket giver Straffeloven ingen Definition af Begrebet Uagtsomhed; den angiver end ikke udtrykkeligt det Mindstemaal, der maa kræves. At Straffeloven og særlig dens § 43 ved Uagtsomhed har en subjektiv Strafbarhedsbetingelse for Øje og ikke bruger dette Udtryk i den ganske vist ogsaa forekommende Betydning af objektiv culpa, altsaa Overskridelse af Handlefrihedens Grænser, fremgaar ikke blot af den Maade, hvorpaa Uagtsomhed ofte sættes som Modsætning til Forsæt[1] og af Udtalelser i Motiverne[2], hvor den subjektive Betydning forudsættes som selvfølgelig, men ogsaa deraf, at Strfl. § 43, hvis den blot havde den objektivt retstridige Handling for Øje, enten maatte komme i Strid med Reglen i Strfl. § 1 — nemlig hvis den skulde forstaas som udelukkende Analogi ved Ordet „udtrykkelig" — eller vilde blive ganske indholdsløs[3].

Efter almindelig Sprogbrug omfatter Uagtsomhed baade de Tilfælde, hvor den handlende er sig sin Handlings Evne til at foraarsage retstridig Skade bevidst, altsaa hvor Retsforstyrrelsen er forudset uden dog at være forsætlig, og Tilfælde, hvor den handlende slet ikke har forudset, men kunde og burde have forudset Retsforstyrrelsen, og hvor dette burde have afholdt ham fra at handle. At Udtrykket i Straffeloven skulde være brugt i en snævrere Betydning, navnlig saaledes, at kun den bevidste Uagtsomhed kan straffes, kan nu ikke antages, da en Del af de Udtryk,

[1] Jfr. ovenf. § 33 Note 18.
[2] Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 55—56.
[3] Goos II. S. 321.

hvormed Uagtsomhed betegnes i Straffeloven, ere saa vide[4], at de ikke uden Vilkaarlighed kunne indskrænkes til kun at angaa den bevidste Uagtsomhed[5]. Det forudsættes dernæst i Motiverne[6], at Straffeloven bruger Udtrykket Uagtsomhed i den videre Betydning, omfattende ogsaa ubevidst Uagtsomhed. Ligeledes er det allerede ovenfor i § 33 fremhævet, at det vilde være lidet rationelt at udelukke denne Form af Uagtsomhed, idet de grovere Tilfælde af denne kunne være langt mere strafværdige end de mildeste Tilfælde af bevidst Uagtsomhed[7]. Iøvrigt giver Loven intet Bidrag til Fastsættelse af Tilregnelsens Lavmaal ud over det, der ligger i den almindelige Betydning af saadanne Udtryk som Uagtsomhed, Forsømmelse, Skødesløshed, Tilsidesættelse af almindelig Forsigtighed o. l. Det fremgaar deraf, at Særkendet for denne Skyldform er en Vildfarelse, som kunde og burde have været undgaaet, enten med Hensyn til Egenskaber ved Handlingen, derunder ogsaa Beskaffenheden af det Objekt, mod hvilket denne er rettet, eller med Hensyn til Handlingens Følger — eller

Vildf.

[4] Jfr. saaledes foruden de oftere benyttede Udtryk: Uagtsomhed og uagtsom Udtrykkene i §§ 132. 2. St., 143 „Forsømmelse eller Skødesløshed"; § 148 „Ubetænksomhed"; § 284 „Tilsidesættelse af almindelig Forsigtighed".

[5] Hvor Loven vil udelukke den ubevidste Uagtsomhed, bruges netop andre Udtryk, der tilkendegive dette, jfr. f. Ex. Strfl. §§ 181 og 267 „som har Formodning", §§ 188 og 204 „forudse som rimelig eller ikke usandsynlig Følge".

[6] Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 55.

[7] Derimod er den af Goos II. S. 321 anførte Betragtning — at Loven forudsætter, at Forbrydelser, der ikke have en fra Handlingen adskilt Følge, kunne begaas uagtsomt, jfr. Strfl. §§ 143, 148, 289, 290, men at bevidst Ulydighed ved disse Forbrydelser er Forsæt — ikke afgørende. Bevidst Uagtsomhed kan megel vel forekomme ogsaa ved disse Forbrydelser, jfr. f. Ex. at en Person tilegner sig en Ting, skøndt han er i Tvivl om, hvorvidt det er hans egen, eller at han til Varer, der ere bestemte til Forhandling (Strfl. § 290), anvender Stoffer, om hvilke han vel ikke ved, men dog har Mistanke om, at de ere giftige.

en Undladelse af at tage det Hensyn til mulige Retsforstyrrelser, som kan fordres af ordentlige og samvittighedsfulde Mennesker, i begge Tilfælde en Tilsidesættelse af skyldig Agtpaagivenhed overfor andres Retsgoder. Hvor Uagtsomheden har sin Grund i en Vildfarelse, maa det kræves, at denne kunde og burde have været undgaaet; thi ligesom Vildfarelser ikke altid kunne undgaas, saaledes kan det heller ikke uden Tilsidesættelse af Livets andre Krav fordres, at den handlendes Opmærksomhed udelukkende skal være rettet paa at undgaa Vildfarelser af denne Art. Og ved Spørgsmaalet, om Vildfarelsen kunde og burde have været undgaaet, kan Vægten ikke lægges paa en almenmenneskelig Gennemsnitsregel. Men det afgørende maa være den handlendes individuelle Evner og Egenskaber, saa at paa den ene Side den, der har anvendt den Agtpaagivenhed, der efter hans Evner og Kundskaber med Rimelighed kan fordres, er ansvarsfri, selv om et „Gennemsnitsmenneske" burde have undgaaet Vildfarelsen, og paa den anden Side den, der paa Grund af særlig Kyndighed eller særlig udviklede Evner kunde og burde have undgaaet Vildfarelsen, ikke bliver ansvarsfri, fordi Vildfarelsen vilde være uundgaaelig eller dog undskyldelig for Folk i Almindelighed. At denne rent subjektive Maalestok maa anvendes, følger af Straffens Natur som en Retshaandhævelse, der er rettet mod de ved den strafbare Handling aabenbarede Mangler ved den handlendes Karakter[8], og synes ogsaa forudsat i Strfl. § 40. 2. St. Hvilke Fordringer der indenfor de ved den handlendes Evner givne Grænser kan stilles til hans Agtpaagivenhed, maa iøvrigt bero paa, hvad samvittighedsfulde og ordentlige Mennesker under de givne Forhold vilde anse som Pligt. Denne Dom bestemmes ikke alene ved Livets almindelige Erfaringer om, hvilken Grad af Forsigtighed Hensynet til andres Retsgoder kræver ved de forskellige Virksomheder, hvortil bl. a. ogsaa hører, at man

[8] Jfr. Goos II. S. 290; Merkel S. 87; v. Liszt § 42. II. 2.

ikke uden Nødvendighed befatter sig med Forhold, der kræve særlig Indsigt, uden at have forskaffet sig denne; den reguleres ogsaa ofte ved Retsforskrifter, der, idet de gøre Retspligten afhængig af, at visse særligt iøjnefaldende Betingelser foreligge, forringe om end ikke fjerne Muligheden for, at en Vildfarelse kan være undskyldelig[9].

I det foregaaende er alene tænkt paa faktiske Vildfarelser. Det Spørgsmaal om Retsvildfarelse kan have Indflydelse paa den enkelte Handlings Tilregnelse, derunder ogsaa det Spørgsmaal, om visse Retsvildfarelser bør behandles efter Reglerne om faktiske Vildfarelser, vil blive særskilt behandlet nedf. i § 36.

Som allerede ovenf. i § 31 fremhævet er det en overalt gældende Regel, at uagtsomme Retskrænkelser ingenlunde straffes i samme Omfang som forsætlige. Dette er ogsaa Tilfældet i dansk Ret. Og selv hvor Uagtsomhed kan straffes, er det ingenlunde altid nok, at de ovenf. angivne Fordringer til Tilregnelsens Lavmaal ere fyldestgjorte, idet der undertiden stilles visse Fordringer til Uagtsomhedens Grad.

Grunden til, at uagtsomme Retsbrud straffes og bør straffes i mindre Omfang end de tilsvarende forsætlige Retsbrud, er, at Uagtsomheden i Reglen er et langt mindre udpræget Udslag af pligtstridige, samfundsfarlige Egenskaber ved den handlendes Karakter end Forsæt. Ligesom selve den Retskrænkelse, der ved Handlingen tilføjes, ofte taber en væsentlig Del af sin Følelighed, naar den tilføjes uagtsomt, hvilket særlig gælder ved Angreb paa andres Følelser — Æresfølelse, Blufærdighed, Pietetsfølelse o. l. — saaledes vil ialtfald i meget vidt Omfang Faren saa vel for fremtidige Angreb paa andres Retsgoder som for selve Retsordenens Autoritet være saa ringe ved uagtsomme Retskrænkelser, at Retsordenen kan slaa sig til Taals ved

[9] Jfr. bl. a Fr. 1. Febr. 1797 § 95; 27. Jan. 1804 § 37; 28. Febr. 1817 § 5; L. 23. Jan. 1862 § 4; 11. Febr. 1863 §§ 11 og 13; 24. Marts 1865 § 1.

de Retshaandhævelsesmidler af anden Art, som navnlig den oprettende Retshaandhævelse byder. I hvilket Omfang dette bør være Tilfældet, vil naturligvis bl. a. afhænge af, dels om det krænkede Retsgode er erstatteligt eller ikke, dels om den tilføjede Skade eller den ved Handlinger af den foreliggende Art fremkaldte Fare regelmæssig er forholdsvis ringe eller har en saadan Udstrækning, at Sandsynligheden for, at den handlende vil kunne yde Erstatning, bliver fjernere. Efter hele dette Hensyns relative Karakter kan det da ogsaa være naturligt at betinge Straffriheden af, at Erstatning virkelig ydes, eller at Retsforstyrrelsens Virkninger iøvrigt paa bedst mulig Maade blive afbødede[10]. — Ved Siden af de ovennævnte Hensyn ville ogsaa andre gøre sig gældende, saaledes det, at det hele med Strafforfølgningen forbundne Apparat, det Arbejde, som herved paaføres de retshaandhævende Myndigheder, og omvendt Ulemperne ved de herved foranledigede Indgreb i mange private og personlige Forhold[11] staa i aabenbart Misforhold til mange uagtsomme Retskrænkelsers samfundsmæssige Betydning. Paa den anden Side er der adskillige Omraader, hvor Straf for Uagtsomhed maa være hjemlet selv ved forholdsvis mindre Forseelser. Dette gælder navnlig, hvor præventive Love, der paabyde Iagttagelsen af visse almindelige Forsigtighedsregler, netop særlig tage Sigte paa uagtsomme Overtrædelser, idet den Fare, som derved skal afværges, langt hyppigere skyldes Forsømmelse eller Ligegyldighed end forsætlig Tilsidesættelse af Lovens Bud. Det vil her ogsaa være af Betydning, at paa den ene Side Uagtsomheden sjældent vil være undskyldelig, fordi disse Loves Fordringer ere nøje bestemte, og at paa den anden Side Fordringen om Forsæt vilde volde Bevisvanskeligheder, der ikke staa i Forhold til disse Sagers Betydning, og som ville være særlig generende paa Grund af deres store Antal

[10] Jfr. med Hensyn til Strfl. §§ 284 og 295 Goos II. S. 345.
[11] Jfr. Merkel S. 89 samt ovenf. § 18.

og den tildels derved nødvendiggjorte mere summariske Behandling, som her er almindelig.

De ovenfor fremstillede Grunde for en stærk Begrænsning af Uagtsomhedens Strafbarhed berøres selvfølgelig ikke af, hvilken Opfattelse man følger med Hensyn til Afgrænsningen mellem de forskellige Skyldformer. Men med Hensyn til Maaden, hvorpaa hin Begrænsning gennemføres, maa denne Opfattelse blive af Betydning. Erkendes Rigtigheden af den ovenf. i § 33 hævdede Anskuelse, at en skarp Grænse ialtfald mellem Forsæt og det, der i Reglen betegnes som bevidst Uagtsomhed, ikke kan drages, men at disse Skyldformer ganske jævnt glide over i hinanden, kan en almindelig Regel om, at visse Forbrydelser kun straffes, naar de begaas forsætlig, ikke opstilles. Ialtfald for den bevidste Uagtsomheds Vedkommende kan den nævnte Opfattelse ikke forenes med en ubetinget Straffrihed, men kun med en fakultativ. Undtagelse herfra vil dog praktisk set uden Betænkelighed kunne gøres, hvor Minimum af Straffen for den forsætlige Forbrydelse er Lovens laveste Straf eller dog paa det nærmeste falder sammen hermed. At vor Ret, jfr. navnlig Strfl. § 43, i vidt Omfang hjemler ubetinget Straffrihed for uagtsomme Handlinger uden at sondre mellem bevidst og ubevidst Uagtsomhed, er derfor et nyt Bevis paa, at Loven bygger paa Forudsætningen om en skarp Sondring mellem Forsæt og Uagtsomhed.

I dansk Ret er det Spørgsmaal, hvilke Forbrydelser der er strafbare ogsaa som uagtsomme, i stort Omfang positivt afgjort ved Reglen i Strfl. § 43[12] „uagtsomme Handlinger straffes ikke uden udtrykkelig Hjemmel i Straffeloven". Ordene omfatte alle Former af Uagtsomhed, bevidst saavel som ubevidst, og alle i Straffeloven omhandlede Forbrydelser ogsaa dem, der nærmest have Karakteren

[12] Jfr. ang. den ældre Ret Borneman: Saml. Skr. III. S. 172 flg. og Goos II. S. 347 flg.

af Politiforseelser. Paa den anden Side følger det af den ved Straffelovens Titel givne Begrænsning, at Paragrafen kun angaar de almindelige borgerlige Forbrydelser, altsaa til Trods for sine absolute Udtryk intet afgør med Hensyn til Handlinger, hvis Strafbarhed har Hjemmel i andre Love end Straffeloven.

Naar Strfl. § 43 kræver udtrykkelig Hjemmel, maa herved sikkert forstaas det samme som særlig Hjemmel, saa at derunder ogsaa indbefattes den indirekte Hjemmel, der ligger i en Modsætnings- eller Forudsætningsfortolkning[13]. Denne Brug af Ordet udtrykkelig som enstydigt med særlig forekommer oftere i Lovgivningen[14]; og ogsaa det indirekte udtalte maa siges at være udtrykt i Loven. Exempel paa, at en uagtsom Forbrydelses Strafbarhed har Hjemmel i en Modsætningsfortolkning, findes i Strfl. §§ 291 og 292. Modsætningen mellem 1ste og 2det St. i § 292 viser klart, at det sidste angaar Uagtsomhed; og Ligheden i Affattelsen af § 291 og § 292, 2. St. samt en Sammenligning af Straffebestemmelserne for Manddrab og Legemsbeskadigelser med Straffebestemmelsen i § 291 viser tydeligt, at ogsaa denne maa have den uagtsomme Forbrydelse for Øje[15]. Mere tvivlsomt er det, om saadan indirekte Hjemmel for, at Strfl. § 129 omfatter ogsaa uagtsomme Retskrænkelser, saaledes som man har antaget[16], kan udledes af Forholdet mellem denne Paragraf og § 143. At Maximum af Straffen for den i Strfl. § 143 omhandlede Uagtsomhed betydeligt overstiger Straffen efter § 129, har formentlig tilstrækkelig Forklaring deri, at § 143 omfatter Forbrydelser af saa højst forskellig Strafbarhed. De højere

[13] Jfr. Goos II. S. 353—54.

[14] Jfr. ang. den nu ophævede L. om Eftertryk 29. Dec. 1857 §§ 2 og 18 Torp: Læren om den ideelle Produktions Beskyttelse (2. Udg.) S. 45, samt ang. Fr. 4. Dec. 1795 Torp: Tingsret (2. Udg.) S. 467.

[15] Jfr. Goos: Spec. Del. I. S. 657.

[16] Goos II. S. 354.

Straffegrader skulle selvfølgelig kun anvendes ved de grovere Embedsforbrydelser, og navnlig fremgaar det af § 129, at de ikke kunne anvendes, naar den der omhandlede Forbrydelse begaas uagtsomt; men nogen selvstændig Hjemmel for at straffe Uagtsomhed kan næppe udledes af denne Paragraf. Dette har iøvrigt paa Grund af den almindelige Regel i Strfl. § 143 liden praktisk Betydning. Hvis man imidlertid tænkte sig, at Bestemmelsen i Strfl. § 143 blev ophævet, følger det af det bemærkede, at Hjemmel til at straffe Uagtsomhed ikke vilde kunne søges i § 129.

Skønt Betegnelsen „udtrykkelig Hjemmel" ofte bruges som Modsætning til analogisk Hjemmel, kan det ikke antages, at hine Ord i Strfl. § 43 skulle udelukke en Udvidelse af de uagtsomme, strafbare Handlingers Tal ved Analogi. Hvis dette skulde antages, maatte § 43 for saa vidt betragtes som en Undtagelse fra eller Indskrænkning i Reglen i Strfl. § 1. Men ligesom dette Brud paa den i § 1 udtalte Grundsætning i sig selv vilde være lidet forklarligt, saaledes taler herimod baade den Plads, som Strfl. § 43 har faaet, og den Omstændighed, at der ikke i § 1 findes nogen Antydning — f. Ex. ved en Henvisning til § 43 — af en saadan Indskrænkning. Udtrykkelig Hjemmel kan da ogsaa i denne Retning kun betyde særlig Hjemmel, og dette antages ogsaa baade i Teori[17] og Praxis[18]. Analogien maa selvfølgelig fyldestgøre den i Strfl. § 1 angivne Betingelse; men det er da ligegyldigt, om det paagældende Retsbrud ligger ganske udenfor Omraadet af Straffelovens Ordlyd, saa at dets Strafbarhed baade som forsætligt og som uagtsomt støttes paa Analogi, eller om det forsætlige Retsbruds Strafbarhed har positiv Hjemmel, saa at kun Uagtsomhedens Strafbarhed støttes paa Analogi.

---

[17] Goos II. S. 354 flg.

[18] Jfr. m. H. t. Strfl. § 148 H. R. T. 1868 S. 347; 1871 S. 106; 1872 S. 62; 1874 S. 31; 1877 S. 429; 1878 S. 683; 1879 S. 952; 1886 S. 222; 1889 S. 598; U. f. R. 1901. S. 921.

Som Bestemmelser i Straffeloven, der positivt hjemle, at Uagtsomhed straffes i al Almindelighed, uden altsaa at stille særlige Fordringer til Uagtsomhedens Grad, kunne nævnes §§ 130. 3. St.; 132. 2. St.; 148; 149. 2. St. (mindre betydelige Misligheder ɔ: end at afgive Syn, Skøn eller Taxation mod deres Overbevisning); 198, 207; 263; 284; 289; 290. 3. St., jfr. L. Nr. 66. 23. April 1897 § 6. 2. St.; 291; 292. 2. St.; 295. 2. St.[19]. — Endvidere foreskriver Strfl. § 143 Straf af Bøder, simpelt Fængsel eller efter Omstændighederne Embedsfortabelse for Forsømmelse eller Skødesløshed i Embedsførelse, naar nogen oftere deri gør sig skyldig, eller naar grov Forsømmelse eller Skødesløshed er udvist. De sidste Udtryk synes at sigte til en subjektivt kvalificeret Uagtsomhed, saa at altsaa den subjektive Betingelse for Straf — afset fra Gentagelsestilfælde — her er sat højere end Tilregnelsens Lavmaal, jfr. herom ovenf. Dette har man dog bestridt[20] under Henvisning til, at en paa subjektivt Grundlag støttet Adskillelse mellem simpel og grov Uagtsomhed som første Betingelse for at antage grov Uagtsomhed maa kræve, at Ulydigheden er den handlende bevidst; men ved de Forbrydelser, hvor Handlingen og Retsbrudet falde sammen — og til disse høre Embedsforbrydelserne efter deres Begreb — er den bevidste Ulydighed Forsæt. Det antages derfor, at det, som Paragraffen ved hint Udtryk har for Øje, er det graverende i selve den objektive Krænkelse. Denne Betragtning er dog næppe afgørende. Selv om det var rigtigt, at bevidst Ulydighed, endsige Bevidsthed om et Forhold, der gør den paagældendes Handling uforsvarlig (og mere kræves ikke til bevidst Uagtsomhed)[21], ved Embedsforbrydelser altid er Forsæt — hvilket iøvrigt ikke altid er Tilfældet,

---

[19] Angaaende Praxis henvises til de paagældende Steder i Strafferettens specielle Del, jfr. som Domme fra den nyeste Tid H. R. T. 1898 S. 498; 1899 S. 63; U. f. R. 1902 A. 755; 1903 A. S. 352, 492.

[20] Goos II. S. 361—63.

[21] Jfr. iøvrigt herved det ovenf. i Note 7 bemærkede.

jfr. bl. a. Strfl. §§ 130, 131, 132, 139, 140, 141 — maa det ialtfald hævdes, at Udtrykket „grov Forsømmelse eller Skødesløshed" meget vel kan være Udtryk for en subjektiv Begrænsning af Ansvaret, uden at der herved alene eller væsentligt sigtes til bevidst Uagtsomhed. Det behøver ikke at betyde andet end en høj Grad af — bevidst eller ubevidst — Skødesløshed etc. Det er allerede ovenf. i § 33 fremhævet, at den Ligegyldighed, der medfører, at den handlende ikke er bleven sig sin Handlings retstridige Karakter bevidst, skønt denne maatte have været aabenbar, selv om han kun havde udvist en ringe Grad af Agtpaagivenhed eller Omtanke, ofte kan være langt mere dadelværdig end mange Tilfælde af bevidst retstridig Handlen. At det nu er en subjektiv og ikke en objektiv Begrænsning, som § 143 ved de nævnte Udtryk har for Øje, derfor taler ikke blot, at det ellers vilde have været langt naturligere, om Straffeloven udtrykkelig havde nævnt de Embedsforbrydelser — de grove — ved hvilke Uagtsomhed skulde straffes, men denne Fortolkning synes ogsaa bestemt forudsat i Motiverne til Straffeloven[22]. En anden Sag er det,

[22] Jfr. Mot t. Udk. t. Strfl. S. 168: „Ligesom man imidlertid ikke med den norske Straffelovs Kap. 24 § 28 har villet foreskrive Straf for „Uforstand" i Embedsførelsen . . . . . saaledes synes det ogsaa, at der, saa vist som det kan fordres af Embedsmanden, at han skal gøre sig Flid og vise Paapassenhed og Opmærksomhed for at røgte sit Embede saa godt som muligt, paa den anden Side maa tages et billigt Hensyn til, at det overhovedet er hans Pligt at tage Beslutning og at handle i mange Tilfælde, hvor Tvivl kan være naturlig, og hvor han vel kunde ønske at have Tid og Lejlighed til nærmere Overvejelse. At straffe enhver Fejl eller Mangel paa Konduite eller Skønsomhed fra Embedsmandens Side vilde derfor være lige saa ubilligt, som det vilde kunne virke skadeligt, forsaavidt som det let kunde lamme hans Mod og Handlelyst. Kun naar der udvises grov Forsømmelse eller grov Skødesløshed — der forøvrigt kan være baade af negativ og positiv Art — eller naar han gentagende, trods Advarsler og Paamindelser, gør sig skyldig i Forsømmelse eller Uagtsomhed, bør der rejses offentlig Sag imod ham til Strafs Lidelse".

at det objektive Retsbruds Grovhed vil kunne være af Betydning ved Dommen om, hvorvidt Uagtsomheden er grov ogsaa i subjektiv Forstand, idet der naturligt kræves en større Agtpaagivenhed, hvor store Interesser staa paa Spil, end hvor dette ikke er Tilfældet. — Snarere kan det med Goos II. S. 362 antages, at Udtrykket „grove Uordener i Henseende til Førelsen af sine Handelsbøger" i Strfl. § 262. 2. St. nærmest sigter til Retsbrudets objektive Grovhed, idet denne Forstaaelse falder sprogligt naturlig og bestyrkes ved, at K. L. § 148 med grove Uordener og Uagtsomheder ved Statusopgørelsen ubetinget sammenstiller Undladelse af at opgøre Status, hvilket altid er en i objektiv Forstand grov Krænkelse af Pligten overfor Kreditorerne. Men ogsaa her ligger det efter det ovenf. om Forholdet mellem det objektive og det subjektive bemærkede næppe fjernt at antage, at Loven ved grove Uordener kun mener saadanne, der ere Vidnesbyrd om en ogsaa i subjektiv Forstand grov Forsømmelse.

Ogsaa Strfl. § 160 maa antages at hjemle Straf ialtfald for visse Tilfælde af Uagtsomhed ved Indgaaelsen af et bigamisk Ægteskab. Ordene „naar den paagældende havde Anledning til at antage, at den anden Ægtefælle var afgaaet ved Døden", kunne ganske vist forstaas som kun sigtende til Tilfælde, hvor de objektive Forhold gave Anledning til en saadan Antagelse, uden at Bigamen dog virkelig har antaget, at den første Ægtefælle var død, altsaa Tilfælde, hvor der i Virkeligheden foreligger Forsæt. Og til Støtte for, at netop dette er Meningen kunde man anføre, at Motiverne paa den ene Side synes at gaa ud fra, at Ordene i § 160 fra det strafbares Omraade skulle udelukke de Tilfælde, hvor den paagældende har en ved objektive Kendsgerninger bestyrket, bestemt Overbevisning om, at Ægtefællen er død[23], selv om hans Forhold efter almindelige Regler maa betegnes som letsindigt, og

[23] Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 192.

paa den anden Side, at der altid foreligger Forsæt, hvor en saadan bestemt Overbevisning ikke har været til Stede[24]. Herefter vilde der altsaa ikke i noget Tilfælde være hjemlet Straf for uagtsomt Bigami. Denne Forstaaelse er dog næppe rigtig. Selv om Bestemmelsen læses saaledes, at Straf er udelukket, hvor en — ved objektive Kendsgerninger bestyrket — bestemt Overbevisning om Ægtefællens Død har foreligget, om end den paagældende desuagtet maa siges at have handlet letsindigt[25], maa det ialtfald hævdes, at Ordene hverken nøde eller berettige til at antage, at enhver der — uden at have den oftere nævnte bestemte Overbevisning[26] herom — mere eller mindre bestemt antager, at Ægtefællen er død, gaar fri for Straf, forudsat at denne Antagelse har Støtte i de objektive Forhold. At det tværtimod netop er saadanne Tilfælde, som Strfl. § 160 ved den her omhandlede Regel har for Øje, maa saa meget mere antages, som Strafnedsættelsen ellers kun vilde komme til Anvendelse, hvor de objektive Forhold vel gave Anledning til at anse Ægtefællen for død, men dog ikke have bibragt Bigamen denne Antagelse, i hvilket Tilfælde en Strafnedsættelse netop synes ret umotiveret[27]. At Forbrydelsen herefter i alle de Tilfælde, der omfattes af Reglen i Strfl. § 160, med Rette kan betegnes som forsætlig, kan sikkert ikke erkendes. Af det ovenf. navnlig i § 33 bemærkede fremgaar det ganske vist, at den rette

[24] Jfr. Definitionen af Bigamiforbrydelsen anf. St. S. 191.

[25] Jfr. ogsaa Goos II. S. 363.

[26] At iøvrigt Grænsen mellem bestemt Overbevisning og en mere eller mindre bestemt Antagelse mangler al Skarphed, fremgaar af det ovenf. i § 33 bemærkede.

[27] Om D. i H. R. T. 1877 S. 515 forudsætter, at den her omhandlede Strafnedsættelse ogsaa kan finde Anvendelse i disse Tilfælde, saaledes vistnok Goos II. S. 360 Noten, er ikke klart. Dommen synes vel at gaa ud fra, at Bigamen ikke har anset Ægtefællen for død, da den straffer for Forsøg, hvilket forudsætter Forsæt. Men den valgte Straf kan forklares derved, at Strfl. § 46 ikke sætter noget Minimum for Straffen.

Afgrænsning af Forsætsbegrebet er omtvistelig. Men idet der iøvrigt angaaende Straffelovens Forsætsbegreb henvises til Fremstillingen i § 35, kan det allerede her bemærkes, at det næppe stemmer med den ellers i Straffeloven raadende Opfattelse af Grænsen mellem Forsæt og Uagtsomhed at henføre alle disse Tilfælde under Forsæt. Stor praktisk Betydning har dette dog ikke for Anvendelsen af Strfl. § 160, idet denne netop i alt væsentligt positivt bestemmer det strafbares Omraade. At § 160 overhovedet antages at omfatte Tilfælde af Uagtsomhed, faar navnlig den Betydning, at en nok saa bestemt Overbevisning om Ægtefællens Død ikke fritager for Straf, naar de objektive Forhold ikke gave (rimelig) Anledning til saadan Antagelse[28], medens det som bemærket maa antages, at saadan Overbevisning, hvis den har Støtte i de objektive Forhold, udelukker Straf, selv om den paagældende maa siges at have handlet uagtsomt.

Ogsaa Udtrykkene i Strfl. §§ 181[29] og 267 „har Formodning" foranledige Tvivl om, hvorvidt herunder indbefattes Tilfælde af Uagtsomhed. Idet det vistnok med Goos II. S. 430—31 maa antages, at herunder ikke blot indbefattes Tilfælde, hvor den paagældende (uden fuldkommen Vished), antager, at han er behæftet med venerisk Smitte, eller at Pengene ere falske, men ogsaa Tilfælde, hvor han blot anser dette for muligt uden personlig at føle sig overbevist herom, maa det vistnok erkendes, at ogsaa disse Paragrafer føre ud over de Grænser, som Straffeloven iøv-

[28] Tilfældet falder da ligefrem ind under den almindelige Regel i § 160, saaledes at Straffen (under formildende Omstændigheder) ikke kan gaa lavere end til den laveste Grad af Forbedringshusarbejde. Antages det derimod, at § 160 kun omfatter Tilfælde, der kunne henføres til Forsæt (i Lovens Forstand), følger det af § 43, at Tilfælde af denne Art ere straffri, idet man næppe efter nogen Opfattelse her vil kunne tale om Forsæt.

[29] Jfr. L. 10. April 1874 § 2. 2. Stk. „har Grund til at mistænke".

rigt sætter for Forsætsbegrebet, jfr. nærmere nedf. § 35. — Derimod maa det sikkert antages, at Strfl. § 226 ved Udtrykket „aabenbar falske Klagemaal" forudsætter, at Falskheden har været bevidst[80], hvorefter det er givet, at Paragraffen ikke fører ud over det Omraade, som Forsætsbegrebet ellers har i Straffeloven.

Udenfor Straffeloven gælder Strfl. § 43 ikke, og om en analogisk Anvendelse af en saadan Fortolkningsregel paa Love, der ikke ere affattede med den for Øje, kan der ikke være Tale, jfr, ovenf. § 8. 2. Ifølge Strfl. f. Krigsm. 7. Maj 1881 § 45 maa Reglen i Strfl. § 43 dog anvendes ogsaa ved Fortolkningen af dennes enkelte Bestemmelser, jfr. ligeledes Straffelovstillæg 1. April 1905 § 9. 1. St. Hvor de enkelte Love ikke positivt afgøre Spørgsmaalet enten ved udtrykkeligt at begrænse Straffen til forsætlige Overtrædelser[81] eller ved udtrykkeligt at medtage Uagtsomhed[82], kan Spørgsmaalet om dennes Strafbarhed ofte være meget tvivlsomt. Det kan som allerede ovenf. antydet vel antages, at det ved visse Klasser af Forseelser, navnlig Overtrædelser af præventive Love har Formod-

---

[80] Goos II. S. 360; Spec. Del III. S. 61.

[81] Jfr. bl. a. Fr. 3. Juni 1796 §§ 10 og 11; L. 3. Marts 1860 § 3; Skattelov 19. Febr. 1861 § 21; L. Nr. 53. 25. Marts 1872 § 10; L. om Skiftegebyrer 30. Novbr. 1874 § 10; L. Nr. 52. 11. April 1890 § 12; Nr. 53. 1. April 1891 § 6; Sølov 1. April 1892 §§ 285, 287. 2. St., 298, 300, 304, 305; Registreringsl. 1. April 1892 §§ 63, 64. 2. Pkt.; Patentl. 13. April 1894 § 25; L. Nr. 42. 1. April 1894 § 6, Nr. 72. 29. Marts 1904 § 57. 1. St.

[82] Jfr. bl. a. Fr. 3. Juni 1796 §§ 35 og 39; 1. Febr. 1797 § 107; Stpll. 19. Febr. 1861 § 8; L. Nr. 47. 10. April 1874 § 2; Nr. 73. 13. Juni 1879 § 45; Nr. 64. 28. Maj 1880 § 12. 2. St.; Nr. 47. 1. April 1887 §§ 42 og 44 c.; Nr. 55. 5. April 1888 § 8; Nr. 50. 1. April 1891 § 15, cfr. § 20; Sølov 1. April 1892 §§ 292 og 293, cfr. 306; L. Nr. 70. 27. April 1894 §§ 1 og 4; Nr. 54. 15. Febr. 1895 § 1; Nr. 189. 19. Dec. 1902 §§ 17, 18, 20, 32; Nr. 72. 29. Marts 1904 § 57. 2. St. (grov Uagtsomhed), jfr. ogsaa mange af de i Henhold til L. Nr. 14. 28. Jan. 1876 udstedte Vedtægter.

ningen for sig, at Loven tilsigter at ramme ogsaa Uagtsomheden, dels fordi det retsridiges Omraade her er saa skarpt afgrænset, at Vildfarelser sjældent ville være undskyldelige, dels fordi Fordringen om Forsæt vilde volde uforholdsmæssige Bevisvanskeligheder, og endelig fordi de uagtsomme Overtrædelser ved mange af disse Forhold ere saa absolut overvejende, at det netop særlig er mod disse, at der trænges til Værn. Og nogle af disse Hensyn, særlig de to sidstnævnte, gøre sig ogsaa ofte gældende udenfor de nævnte Tilfælde. Ofte maa det vel ogsaa af andre Grunde antages, at Loven forudsætter, at Ansvaret ikke er begrænset til de forsætlige Overtrædelser, saasom naar den paalægger Ejere eller Ledere af en Bedrift o. l. den Pligt at paase, at Overtrædelser ikke begaas af deres Folk. Selv om Loven ikke gaar saa vidt at paalægge et ubetinget Ansvar for andres Retsbrud, er det sikkert i Mangel af anden Bestemmelse naturligst at gaa ud fra, at ialtfald enhver tilregnelig Forsømmelse af Tilsynspligten skal paadrage Ansvar. Ogsaa iøvrigt kan Loven naturligvis indeholde mere eller mindre bestemte Forudsætninger om de subjektive Ansvarsbetingelser[33]; en saadan kan eventuelt ogsaa ligge i selve Straffesatsen — navnlig Bestemmelsen af Straffens Minimum — men ellers vil Afgørelsen ofte kunne afhænge af et ret tvivlsomt Skøn.

Som tidligere fremhævet ere Strafferammerne for de uagtsomme Forbrydelser ofte væsentlig lavere end for de

[33] En saadan Forudsætning fandtes vistnok i L. om Eftertryk 29. Decbr. 1857 § 20. Idet den betingede Ansvaret for Forhandling af ulovligt indførte Skrifter af, at dette sker „vidende“, synes den at forudsætte, at Ansvaret, ogsaa Strafansvaret, i alle andre Tilfælde ramte enhver tilregnelig Krænkelse af Forfatterretten. Det samme maatte da gælde med Hensyn til Krænkelse af Kunstnerretten efter L. 31. Marts 1864. Dette er ogsaa antaget i Praxis, jfr. H. R. T. 1877 S. 523; U. f. R. 1884 S. 508, jfr. ligeledes Bachke i N. R. T. 1874 S. 749, cfr. derimod Goos II. S. 366. Nu er Spørgsmaalet positivt afgjort ved L. Nr. 189. 19. Dec. 1902, jfr. ovenf. Note 32.

tilsvarende forsætlige. Hvor dette ikke er Tilfældet, altsaa bl. a., hvor en Straffebestemmelse, der intet udtaler om de subjektive Betingelser, maa antages at omfatte ogsaa Uagtsomhed, er det en naturlig Konsekvens af vor Rets hele Standpunkt, at de lavere Grader af Straffen fortrinsvis maa anvendes, hvor Overtrædelsen er uagtsom.

§ 35.

Forsæt.

Medens Bestemmelsen af Tilregnelsens Lavmaal frembyder forholdsvis ringe Vanskelighed, giver Fastsættelsen af Grænsen mellem Uagtsomhed og Forsæt Anledning til megen Tvivl. Idet der angaaende de forskellige Forsætsteorier henvises til Fremstillingen ovfr. i § 32, maa det efter det i § 33 udviklede fastholdes, at en egentlig rationel Grænse mellem Forsæt og Uagtsomhed overhovedet ikke kan opstilles, og at derfor alle Forsøg paa ved Fortolkningen af den positive Rets Bestemmelser at bygge paa Slutninger fra et almindeligt — formentlig rationelt — Forsætsbegrebs Konsekvenser maa anses som forfejlede. Kun for saa vidt Forsætsbegrebet er positivt bestemt i Loven, hvilket ikke er Tilfældet i dansk Ret, kan der være Tale om at afgøre Grænsespørgsmaalene gennem Slutninger ud fra selve Forsætsbegrebet. Hvor en saadan legal Bestemmelse mangler, maa Opgaven i første Række blive at søge Støttepunkter for Forsætsomraadets Afgrænsning i de Forudsætninger, som maatte kunne udledes af de enkelte Straffebestemmelser. Og for saa vidt Grænsen ikke ad denne Vej kan fastslaas, vil man i Virkeligheden være henvist til et ret usikkert Skøn over, hvilke Tilfælde det maa anses naturligt og fornuftigt — naar en skarp Sondring overhovedet skal gøres — at henføre under de strenge Regler om forsætlige Forbrydelser, hvilke ikke. Det er det usikre Grundlag, hvorpaa dette Skøn hviler, og selve

dettes ofte mere følelsesmæssige end forstandsmæssige Karakter, hvori den egentlige Grund til de stadigt stærkt modstridende Afgørelser og navnlig den bestandig staaende Strid om dolus eventualis maa søges. Ganske vist søger man i Reglen at give det Udseende af, at denne Strid beror paa Uoverensstemmelser i selve Grundsynspunktet, idet Argumentationen mere eller mindre gennemført bygges paa en given Forsætsteoris eller et forud fastslaaet Forsætsbegrebs formentlige Konsekvenser. Men at det i Virkeligheden mere er et paa væsentlig rent personlige Tilbøjeligheder beroende Skøn end principielle Hensyn, som er afgørende, fremgaar deraf, at ganske almindeligt Forfattere, hvis teoretiske Udgangspunkt er stik modsat, komme til praktisk set samme Resultat i Striden om dolus eventualis og omvendt. Og denne Resultatets Uafhængighed af det teoretiske Grundlag, genfinder man ogsaa i de praktiske Retsafgørelser[1].

I dansk Ret som efter andre Retsforfatninger er det med Hensyn til en Række Tilfælde utvivlsomt, at de falde indenfor det Omraade, hvor der efter Lovens Opfattelse altid foreligger Forsæt.

1. Ved de Forbrydelser, til hvis Fuldbyrdelse der altid forudsættes en fra den retstridige Handling forskellig Følge, er det ogsaa efter dansk Ret givet, at Forsæt foreligger, naar Retsforstyrrelsen har været tilstræbt. Mange af de Omskrivninger, hvorved de enkelte Straffebestemmelser udtrykke Fordringen om Forsæt, vise netop ganske bestemt hen paa dette Tilfælde[2]; og at paa den anden Side saadanne Udtryk som „villet“, „for at“ o. l., netop skulle være Omskrivninger af Fordringen om Forsæt, kan næppe betvivles. At den handlende skal have anset Følgens Indtræden for vis eller blot for rimelig, kan ikke fordres, hvor

[1] Jfr. ang den tyske Reichsgerichts Praxis bl. a. v. Liszt i Verhandl. d. 24. deutschen Juristentages. 1. Bd. S. 116 flg.
[2] Jfr. ovenf. § 33 Note 14.

den netop er tilstræbt. Først naar Faren, saaledes som den fremstiller sig for den handlendes Bevidsthed, er saa fjern, at Handlingen ikke af Hensyn til en saadan Fare vilde kunne betegnes som (objektivt) retstridig, mangle Betingelserne for at antage retstridigt Forsæt[3]. Der foreligger da et blot Ønske, som er uden retlig Betydning. At Forsæt ikke udelukkes, fordi Retsforstyrrelsen kun er tilstræbt som et af flere Alternativer (dolus alternativus), er vistnok overalt almindelig antaget[4] og tør anses forudsat i Straffeloven. Forskelligt fra dette Tilfælde, hvor flere Alternativer hver for sig ere tilstræbte — f. Ex. hvor en Mand skyder paa sine Forfølgere, med det Formaal at ramme en af dem uden at lægge afgørende Vægt paa, hvilken af disse han rammer — er det, at det ved Personens Handling hidførte Resultat i større eller mindre Grad afviger fra det tilstræbte eller er hidført paa en anden Maade end tilsigtet. Idet der angaaende en Del af de herken hørende Spørgsmaal, hvis praktiske Betydning navnlig ligger deri, om der skal antages at foreligge fuldbyrdet Forbrydelse eller blot Forsøg, muligvis i Forbindelse med et uagtsomt Retsbrud, og som derfor væsentlig ville tabe i Interesse, naar den i vor Ret fastholdte skarpe Sondring mellem Straffen for Forsøg og for fuldbyrdet Forbrydelse opgives, henvises til Læren om Forsøg[5], skal her blot bemærkes følgende: Ligesom en vis Ubestemthed i Forestillingen om den tilstræbte Retsforstyrrelses Beskaffenhed og Omfang saa vel som om Maaden, hvorpaa den tænkes hidført, næsten altid vil være til Stede, uden at dette kan udelukke Anvendelsen af Forsætsbegrebet, hvis dettes Omraade ikke skal indsnævres ganske urimeligt, saaledes maa det af samme Grund antages, at en Retsforstyrrelse ofte maa anses som

---

[3] Jfr. norsk Udk. (1896) Motiver S. 57; Hagströmer S. 195 flg.

[4] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 314; Goos II. S. 392 flg.; v. Liszt § 39. III.

[5] Jfr. nedf. § 46 og Torp: Forsøg og Meddelagtighed § 10.

tilstræbt og derfor som forsætlig hidført, skønt det virkelig indtraadte i en af de nævnte Retninger noget afviger fra det forestillede. Om det dræbende Skud i Stedet for som tilsigtet at ramme Hjærtet gennemborer Lungen, om den aftvungne Genstand er en anden end forudsat eller tilhører en anden Person end antaget, maa i Reglen for dette Spørgsmaal være ligegyldigt. Lige saa sikkert er det imidlertid, at andre Uoverensstemmelser mellem det forestillede og det virkelig indtraadte maa medføre, at Retsforstyrrelsen ikke kan anses som tilstræbt og derfor ialtfald efter visse Bestemmelser af Forsætsbegrebet heller ikke som forsætlig hidført[6]. Den, der sigter efter den forfølgende Rytters Hest, men rammer Rytteren selv, kan ikke siges at have tilstræbt dennes Død og vil ialtfald ikke paa dette Grundlag kunne straffes for forsætligt Manddrab. Særlig omtvistet har det Tilfælde været, hvor det indtraadte Retsbrud vel er af samme Art som det tilstræbte, men afviger derfra derved, at det rammer et andet Retsgode end tilsigtet, f. Ex. at A., der tilsigter at dræbe eller saare B., ved sin Handling i Virkeligheden dræber eller saarer C. Den herskende Mening gør i Reglen her en Sondring mellem det Tilfælde, hvor Uoverensstemmelsen mellem det forestillede og det indtraadte Resultat skyldes, at Handlingen rammer et andet Objekt end det, den var rettet imod (f. Ex. A. skyder efter B., men rammer C. — aberratio ictus), og det, at den skyldes en Vildfarelse med Hensyn til det Objekt, mod hvilket Handlingen er rettet (f. Ex. A. skyder C. i den Tro, at det er B. — error in personam). I det første Tilfælde antages kun Forsøg samt muligvis uagtsomt

---

[6] I hvilket Omfang det sidste bliver Tilfældet, afhænger tildels af, hvorledes Forsætsbegrebet iøvrigt bestemmes. Jo mere dette udvides til at omfatte ogsaa det blot som muligt forudsete, des mere ville ogsaa Afvigelser fra det nærmest tilstræbte blive uden Betydning for Spørgsmaalet, om der foreligger forsætlig fuldbyrdet Forbrydelse.

Retsbrud at foreligge, i det sidste derimod fuldbyrdet Forbrydelse[7]. Denne Sondring synes dog mere subtil end praktisk holdbar[8]. I begge Tilfælde er ved en i Drabshensigt foretagen Handling et Menneske dræbt, men i begge Tilfælde en anden end den, hvis Drab var tilstræbt. Og det indtraadte kan i begge Tilfælde i lige Grad være stridende mod den handlendes virkelige Ønsker og Formaal, maaske ligge ganske udenfor, hvad han har forestillet sig som muligt. I alle disse Retninger vil i Reglen Maaden, hvorpaa Uoverensstemmelsen er fremkommen, være uden Betydning. Det synes derfor snarere rimeligt med andre Forfattere[9] at lægge Vægten paa, om Vildfarelsen ɔ: Uoverensstemmelsen mellem det forestillede og det indtraadte er væsentlig, hvorved forstaas, at den har været afgørende for den handlendes Beslutning, idet Kendskab om det virkelige Forløb vilde have afholdt ham fra Handlingen. Herved fremdrages ialtfald et psykologisk betydningsfuldt Moment. Men ligesom en Afgørelse efter dette Hensyn alene dog ogsaa har Betænkeligheder, allerede fordi Dommen om, hvad den handlende vilde have gjort under en Forudsætning, der ikke har foreligget, altid maa blive ret usikker, saaledes tør det næppe paastaas, at en Afgørelse paa dette Grundlag altid vil føre til rigtige Resultater. Naar f. Ex. en Person stjæler et i en Juvelerbutik fremlagt uægte Smykke i den Tro, at det er ægte[10], vil det oftest med Rimelighed kunne hævdes, at han ikke vilde have løbet den med Tilegnelsen forbundne Risiko — altsaa ikke vilde have taget det — hvis han havde vidst, at det var uægte;

---

[7] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 332—33; Goos II. S. 413—14.

[8] Jfr. v. Liszt § 40. III. og de der anførte Exempler.

[9] v. Liszt § 40. II.

[10] Dette Exempel er ganske vist hentet fra den nedf. nnder 2 omhandlede Gruppe af Tilfælde; men det almindelige Synspunkt for Bedømmelsen af Vildfarelsens Betydning, maa utvivlsomt være fælles for hele Forsætsomraadet.

og dog vil ingen tvivle om, at der foreligger forsætligt fuldbyrdet Tyveri. Sagen er, at det ikke lader sig gøre at opstille nogen almindelig Regel om, naar Fejltagelser af den nævnte Art udelukke Forsæt, idet dette afhænger af, i hvilken Udstrækning Forsætsbegrebet i en given Lovgivning omfatter ogsaa ikke tilstræbte Virkninger, jfr. ovenf. Note 6. For dansk Rets Vedkommende kan det kun siges, at Svaret i væsentlig Grad maa afhænge af, om og eventuelt i hvilket Omfang man vil anerkende den saakaldte dolus eventualis som Forsæt, jfr. nedf. under 3. Iøvrigt ville alle disse vanskelige Spørgsmaal og de ved dem foranledigede Sondringer som bemærket tabe væsentligt i praktisk Interesse, naar den Regel, at Forsøg altid straffes med en nedsat Straf, opgives.

Ved den her omhandlede Gruppe af Forbrydelser opstaar ogsaa udenfor de nys berørte Tilfælde det Spørgsmaal, om det er nok til at antage Forsæt, at Retsforstyrrelsen er forudset, selv om den ikke er tilstræbt ɔ: ikke er noget, der i og for sig yder den handlende Tilfredsstillelse (Ophævelse af en Ulystfølelse). I visse Tilfælde maa Loven antages positivt at have besvaret dette Spørgsmaal benægtende ved at fordre, at Retsforstyrrelsen netop skal være tilsigtet, jfr. nedf. § 37. Omvendt findes positiv Støtte for at henføre noget Tilfælde af denne Art til Forsæt næppe i Straffeloven. De oftere forekommende Udtryk „vidende", „ved", "mod bedre Vidende" o. l.[11] sigte i intet Tilfælde til den handlendes Forudseen af en fra Handlingen forskellig Følge, men til Bevidsthed om Egenskaber ved selve Handlingen eller Objektet for denne, der betinge Handlingens Retstridighed eller Strafbarhed. Tilfælde af den her omhandlede Art kunne da kun henføres til Forsæt, for saa vidt det afgjort maa erkendes for naturligt paa dem at anvende den strengere Bedømmelse, som ifølge Lovens System

[11] Jfr. Strfl. §§ 110, 130, 137, 138, 149, 160, 181, 209, 225, 290. 2. St.

bliver Følgen heraf. Dette maa nu sikkert erkendes, hvor Retsforstyrrelsen uden at være tilstræbt for den handlende har staaet som den uundgaaelige Følge af den for et andet Formaals Skyld foretagne Handling; og dette har ogsaa her som andetsteds været almindelig antaget uden Hensyn til den teoretiske Opfattelse af Forsætsbegrebet. Som allerede i §§ 32 og 33 angivet maa i denne Henseende, da absolut Vished aldrig haves, en overvejende Sandsynlighed være tilstrækkelig. Men en saadan maa ogsaa kræves[12]. Mod at medtage alle Tilfælde, hvor Følgen har været forudset som rimelig, men dog med en ikke ganske uvæsentlig Tvivl om Resultatet, taler ikke blot, at det her, ialtfald naar ikke andet kommer til, jfr. nedf. under 3, altid bliver noget tvivlsomt om Behandlingen efter de strenge Forsætsregler er naturlig; men afgørende taler herimod navnlig, at det lidet vilde stemme med de Synspunkter, efter hvilke vor Ret drager Grænserne for Forsætsomraadet i de Tilfælde, hvor dette alene afhænger af den handlendes Kendskab til visse Egenskaber ved Handlingen eller Objektet for denne, jfr. hvad nedf. under 2 vil blive bemærket om „Formodning". Mod det her antagne kan ikke henvises til, at Strfl. § 204, jfr. ogsaa Straffelovstillæg 1. April 1905 § 1. 2. St., henfører det Tilfælde, at Følgen er forudset som rimelig eller ikke usandsynlig, under samme Strafferamme, som gælder, hvor Følgen er villet. En Sammenligning med Strfl. § 188 jfr. § 186, hvor Strafferammen for de tilsvarende Tilfælde netop er ganske forskellig, viser nemlig, at man ikke herfra kan drage nogen Slutning angaaende Forsætsbegrebets Omraade. At Straffen baade i § 188 og i § 204, naar Følgen er forudset som rimelig eller ikke usandsynlig, er væsentlig højere end den almindelige Straf for uagtsom Foraarsagelse af de samme Følger[13],

---

[12] At Grænsen mellem overvejende Sandsynlighed og andre Grader af Sandsynlighed er ganske vag, er allerede fremhævet ovenfor i § 33. Der bliver derfor her med Nødvendighed et vist Spillerum for Domstolenes Skøn.

[13] Jfr. Strfl. §§ 198 og 207.

har som allerede ovfr. S. 395—96 fremhævet sin Grund i, at den saaledes forudsete Retsforstyrrelse er Følge af et andet forsætlig Retsbrud. Af den af Landstingsudvalget, hvilket den endelige Affattelse af §§ 188 og 204 skyldes, afgivne Betænkning fremgaar da ogsaa, at man er gaaet ud fra som givet, at de her omhandlede Tilfælde, hvor Følgen uden at være villet er forudset som rimelig eller ikke usandsynlig, ikke omfattes af Lovens Forsætsbegreb[14].

2. Ved de Forbrydelser, hvor den retsstridige Handling og Retsforstyrrelsen regelmæssig falde sammen, foreligger utvivlsomt Forsæt, naar den handlende har været vidende om, at de Forhold, der udgøre det paagældende Retsbruds objektive Forudsætninger, foreligge. Denne Viden fremhæves netop i en Række Straffebund som Betingelse for Strafbarheden[15], og ligesom der ikke er Tvivl om, at Loven herved vil angive Fordringen om Forsæt, saaledes maa det antages, at denne Viden ogsaa, hvor den ikke særlig omtales, er forudsat[16]. Ofte maa Fordringen herom ogsaa siges at være tilkendegivet i de Udtryk, hvormed den retsstridige Handling betegnes[17]. Da en Viden om disse Forhold sjældent vil være Udtryk for en absolut Vished, der udelukker enhver Mulighed for Fejltagelser, kan det Spørgsmaal rejses, om overhovedet Tvivl om det antagnes Rigtighed udelukker Forsæt, eller om ikke endog Formodning om, at de Betingelser, hvoraf Retsstridigheden afhænger, foreligge, maa være nok til at begrunde Forsæt. Medens det nu, netop fordi absolut Vished næsten aldrig haves, maa antages, at ikke enhver Tvivl udelukker

[14] Jfr. Betænkning over Lovudkast til Strfl. f. Kgr. Danmark. Afgiven af det af Landstinget nedsatte Udvalg den 18. Jan. 1865. S. 52—54 og 57.

[15] Jfr. de ovenf. i Note 11 nævnte Bestemmelser.

[16] Vildfarelser angaaende disse Forhold udelukke derfor ogsaa Forsæt, jfr. bl. a. H. R. T. 1901 S. 93; U. f. R. 1903 A. S. 307.

[17] Jfr. de ofte forekommende Udtryk „forvanske, fordølge, Svig", samt vistnok „falsk, falskelig, forfalske" o. l., jfr. oven. § 33, Note 14.

Forsæt, nemlig naar det er den almindelige, i Reglen halvt ubevidste Tvivl, der praktisk er uden Betydning for den handlendes Beslutning, idet han til Trods for den manglende Vished netop handler ud fra den Antagelse, at de Forhold, der betinge Strafbarheden foreligge, maa det sikkert hævdes, at Formodning om, at disse Forhold foreligge, vel kan berettige til at betegne den handlendes Forhold som bevidst Uagtsomhed, men ikke er nok til at begrunde Forsæt. Ganske vist henføre enkelte Lovbud det Forhold, at der er handlet med Formodning, og det, at der er handlet vidende om de Omstændigheder, der betinge Retsforstyrrelsens Indtræden, under samme Straffebestemmelse[18]. Men netop den Omstændighed, at Formodning kun i disse ganske enkelte Tilfælde stilles ved Siden af Viden, medens Loven ellers, hvor den udtaler sig om Forholdet, altid kræver Viden, betegner tydeligt disse Tilfælde som Undtagelser, hvor Loven — aabenbart af Hensyn til de særlige Bevisvanskeligheder — sammenstiller visse Tilfælde, som den selv opfatter som Uagtsomhed, med Forsæt. Det vilde derfor f. Ex. være ganske uberettiget under Strfl. § 238 at henføre det Tilfælde, at Modtageren har Formodning om, at Genstandene kunne være stjaalne[19], naar han dog ikke

---

[18] Jfr. Str. § 181 „vidende eller har Formodning om at være behæftet med venerisk Smitte", cfr. L. 10. April 1874 § 2 „ som han ved..... eller har Grund til at mistænke for at lide af Sygdommen"; Strfl. § 267 „om hvilke det er ham vitterligt eller han har Formodning, at de ere eftergjorte eller forfalskede", jfr. ang. § 160 oven. S. (407—9).

[19] Det maa ved dette Spørgsmaal ikke forvirre, at et Vidne, der uden Forbehold udsiger, at dette eller hint er passeret, skøndt det er sig bevidst, at dets Iagttagelse var upaalidelig eller dets Hukommelse usikker, og derfor har en Formodning om, at Sagen muligvis forholder sig anderledes, kan straffes for falsk Vidneforklaring. Der foreligger nemlig her en bevidst urigtig Forklaring, idet Vidnets Pligt er at give en nøjagtig og fuldkommen Forklaring og navnlig ikke at bekræfte mere, end det ved.

gaar ud fra, antager, at de er det[20]. Og som ovenf. under 1 bemærket, maa det da antages at være en Følge af Lovens Standpunkt overfor dette Spørgsmaal, at den ved de Forbrydelser, der altid forudsætte en fra Handlingen forskellig Retsforstyrrelse, ikke kan antages at lade Forsætsbegrebet omfatte de Tilfælde, hvor Følgen uden at være tilstræbt er forudset som mere eller mindre rimelig.

Iøvrigt gælder det ogsaa her, at Grænsen mellem Forsæt og Uagtsomhed — Viden og Formodning — er ganske vag, idet disse Begreber gradvis glide over i hinanden. Ogsaa her bliver der derfor et ret frit Spillerum for Domstolenes Skøn om, hvad det maa anses for naturligst og fornuftigst at behandle som Forsæt.

3. Medens det efter det ovenfor udviklede maa antages, at vor Ret ikke anerkender, at der foreligger Forsæt, blot fordi den handlende uden at tilstræbe Retsforstyrrelsen eller anse den som nødvendig har forudset den som en rimelig eller mulig Følge af Handlingen eller — ved de Forbrydelser, der ikke forudsætte en fra Handlingen forskellig Retsforstyrrelse — har havt Formodning om, at de Forhold, der betinge Retstridigheden, forelaa, er hermed endnu ikke afgjort, om Forsæt maa antages, hvor endvidere de almindeligt opstillede Betingelser for den saakaldte dolus eventualis foreligge, hvilket i Korthed kan udtrykkes saaledes, at det maa antages, at den handlende ikke vilde have undladt sin Handling, selv om han havde anset Retsforstyrrelsen som en nødvendig Følge af denne eller havde været vidende om, at hine Omstændigheder forelaa. Nogen positiv Støtte for i saadanne Tilfælde at antage Forsæt giver Straffeloven ikke[21]. Af dens Taushed kan paa den anden Side ikke udledes, at den forkaster Begrebet dolus eventualis; thi den tilsigter overhovedet ikke at bestemme

---

[20] Jfr. Mot. t. Udk. Strfl. S. 296—97, cfr. S. 81—82.

[21] Jfr. ang. §§ 160, 181 og 267 samt §§ 188 og 204 det om disse ovenf. S. 395—96 og S. 407—10 bemærkede samt Goos II. S. 429 flg.

eller afgrænse de almindelige Begreber. At der ved at henføre til Forsæt de Tilfælde, der betegnes ved Udtrykket dolus eventualis, ikke opnaas en rationel Afgrænsning af Forsætsbegrebet, fremgaar af det ovenf. i § 32 under 3 bemærkede. Nogen afgørende Indvending mod at benytte denne Udvej er dette imidlertid ikke ved en Lovgivning, hvis System overhovedet umuliggør en rationel Behandling af forskellige Tilregnelsesformer. Og hvad der dog kan tale for og andetsteds har bevæget Domstolene til i stor Udstrækning at gøre Brug af Begrebet dolus eventualis, er den Omstændighed, at det ofte vil føre til praktisk højst utilfredsstillende Resultater at drage Grænserne for Forsætsomraadet saa snævert som ovenf. under 1 og 2 angivet. Ved Forbrydelser som de i Strfl. §§ 170, 173 og 174 omhandlede vil det f. Ex. føles som en stor Urimelighed, om Manden ubetinget skal være straffri, fordi han ikke vidste eller bestemt antog, at Kvinden var afsindig eller under henholdsvis 12 og 16 Aar, naar han dog havde en i de foreliggende Omstændigheder grundet Formodning derom. Noget lignende gælder, naar en Embedsmand afgiver en Attest, om hvis Urigtighed han nærer Formodning, eller naar nogen angiver en anden for en Forbrydelse o. l., skønt han har Formodning om, at Angivelsen er urigtig, eller erhvervsmæssig opkøber Ting, skønt han har alvorlig Mistanke om, at de ere stjaalne o. l. Paa samme Maade vil det ved Forbrydelser, der forudsætte en fra Handlingen forskellig Retsforstyrrelse, ofte findes urimeligt, at enten ingen Straf eller kun en ringe Uagtsomhedsstraf kan anvendes[22], hvor den handlende ganske hensynsløst har forfulgt sine Formaal, skønt han forudsaa, at hans Handlemaade medførte en nærliggende Fare for meget alvorlige Retskrænkelser[23].

[22] For det mest praktiske Tilfælde, Angreb paa Liv og Legeme, afbødes denne Urimelighed dog for en væsentlig Del ved Bestemmelserne i Strfl. §§ 188 og 204, jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 1. 2. St.

[23] Jfr. herved det hos v. Liszt i Verhandl. d. 24. deutschen Juristentages I. S. 132 anførte Tilfælde.

Idet nu netop i de mest graverende Tilfælde, hvor den handlendes Færd stærkest er præget af Hensynsløshed, den Betragtning meget ofte ligger nær, at han rimeligvis ikke vilde have undladt at handle, selv om han havde været vidende om de Forhold, der udgør Retsbrudets Forudsætninger, eller havde forudset Retsforstyrrelsen som en nødvendig Følge af sin Handling, falder det ret naturligt at benytte Læren om dolus eventualis som en ganske vist ikke fyldestgørende, men dog, netop paa Grund af dette Begrebs Bøjelighed, brugbar Udvej til at komme ud over de Urimeligheder, hvortil andre — mere faste — Afgrænsninger af Forsætsbegrebet føre.

Denne Vej er f. Ex. den tyske Rigsrets Praxis gaaet, skønt den tyske Straffelov næppe mere end den danske giver Læren om dolus eventualis positiv Støtte. Og i Motiverne til det norske Straffelovsudkast (1896), hvis Bestemmelser heller ikke give denne Lære nogen positiv Støtte, udtales det S. 57 som noget næsten selvfølgeligt, at dolus eventualis henregnes til Forsæt. Endelig findes ganske den samme Forudsætning paa flere Steder[24] udtalt i Motiverne til vor Straffelov. Der er da heller ikke i dens Indhold nogen Hindring for at betræde denne Vej. I vore Domstoles Afgørelser findes vistnok kun et enkelt uomtvisteligt Exempel paa, at et Forhold, der maa betegnes som dolus eventualis, er behandlet som Forsæt; men det er ganske vist paa Grund af den, særlig i Højesteret herskende Utilbøjelighed til i Motiverne at komme ind paa teoretiske Undersøgelser vanskeligt at komme til en sikker Besvarelse af det Spørgsmaal, hvorledes Praxis stiller sig i saa Henseende[25].

[24] Jfr. saaledes Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 218 og 222.

[25] Medens det af mange Domme bestemt fremgaar, at Praxis ikke anser den blotte Forudseen af Følgen eller ved Forbrydelser, der ikke forudsætte en fra Handling forskellig Retsforstyrrelse, Formodning om Tilstedeværelsen af Omstændigheder, der betinge Retstridig-

Det er i det foregaaende oftere forudsat, at det i vor Ret maa anses som en Betingelse for at statuere Forsæt, at den handlende har været vidende om de faktiske Omstændigheder, af hvis Tilstedeværelse Loven betinger Strafbarheden. Dette maa imidlertid gælde ikke blot med Hensyn til de Momenter, der høre med til Beskrivelsen af det objektive Retsbrud, som er den enkelte Straffebestemmelses almindelige Forudsætning, men en ganske tilsvarende Regel maa gælde med Hensyn til de Forhold, der i Reglen betegnes som Straffriheds-, Strafforhøjelses- og Strafnedsættelsesgrunde. Den, der formedelst en faktisk Vildfarelse tror, at saadanne Omstændigheder, der begrunde en Nødværgetilstand, foreligge, eller tror at have den skadelidendes Samtykke — hvor dette diskulperer — er muligvis skyldig i Uagtsomhed, men kan ikke straffes for forsætlig Forbrydelse. Den, som skjuler eller tilintetgør en Forbrydelses Spor i den Tro, at Forbrydelsen er begaaet af en af de i Strfl. § 110. 2. St. nævnte Personer, er straffri, selv om denne Antagelse var urigtig etc. Paa samme Maade er

heden, som tilstrækkelig til at statuere Forsæt, jfr. bl. a. de hos Goos II. S. 438 flg. anførte Domme, maa en Slutning angaaende Domstolenes Stilling til Spørgsmaalet om dolus eventualis nærmest bygges derpaa, at de næsten aldrig ses at have rejst Spørgsmaalet om, hvorledes den handlende maatte antages at ville have handlet, hvis han havde forudset Følgen som nødvendig eller været vidende om hine Forhold. Udelukket er det dog ikke, at Overvejelser af denne Art uden at træde udvortes frem i Domspræmisserne have spillet med ind i visse Tilfælde, hvor Forsæt er antaget, skønt der kun var statueret Formodning (Mistanke), jfr. med Hensyn til Hæleri H. R. T. 1870 S. 374; 1871 S. 233; 1872 S. 452; 1875 S. 217; 1880 S. 330; 1881 S. 498; 1891 S. 808, jfr. ogsaa en Forudsætning i Præmisserne til D. i H. R. T. 1889 S. 237; jfr. med Hensyn til Strfl. § 174 H. R. T. 1877 S. 611; 1893 S. 777; 1901 S. 514 og med Hensyn til Strfl. § 182 tildels H. R. T. 1882 S. 730. Et klart Exempel paa, at Forsæt er antaget under Omstændigheder, der netop ere typiske for den saakaldte dolus eventualis, foreligger i H. R. T. 1900 S. 167 (177).

Anvendelsen af Straffebestemmelser, der paa Grund af Tilstedeværelsen af særlige Egenskaber ved Handlingen eller det krænkede Objekt hjemle en højere Straf end den almindelige, betinget af, at den handlende er vidende om, at disse Betingelser foreligge. Kun den, der er vidende om Slægtskabsforholdet, kan saaledes rammes af de kvalificererede Straffebestemmelser i Strfl. §§ 191, 201 og 202, selv om den paagældende Handling iøvrigt maa betegnes som forsætligt Manddrab eller Legemsbeskadigelse; kvalificeret Brandstiftelse foreligge efter rigtig Fortolkning af Strfl. §§ 280 og 282. 2. St. kun, naar den handlende har indset[26], at andres Liv derved udsættes for Fare etc. Omvendt kunne f. Ex. kun de mildere Straffebestemmelser i Strfl. § 168. 2. Pkt. og § 170 i. f. anvendes, hvor den skyldige, om end med Urette, har troet, at Kvinden var berygtet, idet Forsæt til det grovere Retsbrud mangler, ligesom den, der f. Ex. selv har troet, at et gyldigt Ægteskab er indgaaet, ikke kan straffes efter Strfl. § 172, og den, der dræber en anden i den urigtige Formening, at denne har rettet en bestemt Begæring derom, kun kan straffes efter Strfl. § 196.[27] — Bestaar paa den anden Side den handlendes Vildfarelse i, at han urigtigt antager Tilstedeværelsen af en strafforhøjende eller Manglen af en strafnedsættende Omstændighed, ere Betingelserne for at antage Forsæt til

[26] Herved bemærkes dog, at Loven i mange Tilfælde kvalificerer Straffen efter en rent objektiv Følge af Handlingen uden Hensyn til dennes Tilregnelse, jfr. herom nedf. § 38.

[27] Jfr. herved Goos II. S. 377 samt en interessant Dom i U. f. R. 1895 S. 445 (den handlendes — objektivt begrundede men faktisk urigtige — Antagelse af en Nødstilstands Tilstedeværelse antaget at udelukke Straf for Kvaksalveri). Den i Texten hævdede Opfattelse er ogsaa udtrykkelig godkendt i flere nyere Love og Straffelovsudkast, jfr. saaledes tysk Strfl. § 59; norsk Strfl. (1902) § 42 og Motiverne hertil (1896) S. 62 flg.; Hagerup S. 37—38; schweizisk Udk. (1896) Art. 15; jfr. ogsaa Merkel i H. H. III, S. 711; Frank: Strafgesetzbuch ad § 59. II.2, jfr. derimod Binding: Normen II. S. 475, 513; v. Liszt § 40. I.

Forbrydelsen i dens grovere Form tilstede, og han vil da, hvis iøvrigt Betingelserne herfor foreligge, være at straffe for Forsøg paa denne [28].

§ 36.

Retsvildfarelse.

I. Naar der i det foregaaende er talt om Vildfarelsens Betydning som en Tilregnelsen eller dog Forsæt udelukkende Omstændighed, er der stadig kun tænkt paa den faktiske Vildfarelse. Medens der om dennes Betydning i det store og hele hersker Enighed saa vel i Teorien som efter positiv Ret, stiller Sagen sig anderledes med Hensyn til den saakaldte Retsvildfarelse. Naar denne sættes i Modsætning til den faktiske Vildfarelse, tænkes derved dog ikke paa enhver Uvidenhed om eller Misforstaaelse af en Retsregel, der er af Betydning for Bedømmelsen af Handlingens Strafbarhed. Naar Vildfarelsen ikke refererer sig til den Retsnorm, mod hvis Overtrædelse Straffen direkte er rettet, men vedrører Retsreglerne angaaende et andet Retsforhold, hvis Existens eller Ikke-Existens er en Forudsætning for det Retsbrud, mod hvilket Straffebestemmelsen er rettet, er man i Reglen enig om, at den bør behandles ganske som en faktisk Vildfarelse [1]. Den, der indgaar nyt

[28] Saaledes ogsaa norsk Udk. (1896) § 42, jfr. Motiverne S. 63; i norsk Strfl. § 42 udtales dette ikke udtrykkeligt, men det kan ikke antages, at den forandrede Affattelse tilsigter at udelukke dette Resultat, jfr. Hagerup S. 38; ligeledes v. Liszt § 40. I., jfr. derimod schweizisk Udk. (1896) Art. 15.

[1] Jfr. Ørsted i A. f. Retsvdsk. III. S. 91—92; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 228; Goos II. S. 293; Schweigaard: Commentar I. S. 309—10; Getz: Foreløbigt Udkast t. Strfl. f. Norge (1887) S. 74; Ortmann i Gerichtssaal 29. Bd. S. 241; Schaper i H. H. II. S. 155—56; Schwarze: Commentar (3. Aufl.) S. 264—65; Berner: Lehrbuch S. 163; Frank: Strafgesetzbuch S. 91—92; Stephen: Digest Art. 33, jfr. dog herimod v. Bar i Gerichtssaal 38. Bd. S. 270 flg.; Serlachius: Bristande lagkunskap S. 77-81.

Ægteskab i den Tro, at hans tidligere Ægteskab, f. Ex. paa Grund af manglende Samtykke, var en Nullitet, den, der tilegner sig en fremmed Ting i den paa Ukendskab til Reglerne om Ejendomsrets Stiftelse grundede urigtige Antagelse, at han var bleven Ejer af denne, eller den, der som Vidne, Angiver o. l. ved Misforstaaelse af et Retsbegreb betegner en af en anden foretagen Handling som en Forbrydelse, maa bedømmes ganske, som om Troen paa hans Handlings Retmæssighed skyldtes en faktisk Vildfarelse[2]. Anderledes, hvis hans Handling skyldes Ukendskab til den Norm, der forbyder Indgaaelse af Dobbeltægteskab, Tilegnelse af fremmede Ting, Afgivelse af urigtig Vidneforklaring, falsk Angivelse etc. Her foreligger Vildfarelse med Hensyn til den Retsregel der — under Straf — forbyder eller paabyder Handlinger af en vis Art. Det er disse og kun disse Retsvildfarelser, som man i Reglen undergiver en fra faktisk Vildfarelse forskellig Behandling og som i det følgende alene haves for Øje.

Af de egentlige Retsvildfarelser er der vistnok Enighed om, at man ikke bør tillægge dem Betydning, der kun referere sig til Forholdets strafferetlige Side — Spørgsmaalet, om Lovens Straffebestemmelser omfatte denne Handling — medens der ikke foreligger Misforstaaelse med Hensyn til

---

[2] Dette er ogsaa anerkendt i Retsbrugen, jfr. bl. a. H. R. T. 1867 S. 182; 1869 S. 260; U. f. R. 1871 S. 1051; H. R. T. 1872 S. 228; 1873 S. 444; 1874 S. 1003; 1885 S. 205; 1887 S. 643; U. f, R. 1893 S. 393; H. R. T. 1895 S. 678; 1898 S. 489, samt vistnok 1903 S. 309, jfr. herved N. Lassen i T. f. Rvdsk. 1904 S. 307 flg. Det maa iøvrigt erkendes, at det ofte kan være ret tvivlsomt, om en Retsvildfarelse rettest henføres til de her omhandlede eller til de saakaldte egentlige Retsvildfarelser, jfr. saaledes det hos Bornemann: Saml. Skr. III. S. 227 og Goos II. S. 325—26 Noten nævnte Tilfælde. Det forekommer ogsaa oftere, at — formentlig af denne Grund — ganske ensartede Tilfælde ere afgjorte forskelligt, jfr. saaledes H. R. 1873 S. 444 sammenh. med 1886 S. 202; 1879 S. 52 sammenh. med 1887 S. 643 og 1895 S. 678.

Handlingens Retstridighed[3]. At fritage for Straf, eller endog blot for Forsætsstraf, fordi der maa antages at foreligge Misforstaaelse eller dog Tvivl om Strafbarheden, vilde være til stort Afbræk for en effektiv Retshaandhævelse, idet Grænserne for, hvad Straffelovene omfatte, ofte ere saa positivt vilkaarlige, at en Paastand om Uvidenhed eller Misforstaaelse i denne Henseende let vil fremtræde med en vis Troværdighed. Og dernæst røber en Handlen med Bevidsthed om Handlingens Retstridighed en saadan Mangel paa Lovlydighed, at de fornødne subjektive Forudsætninger for Straffen ikke kunne siges at mangle. Dette vil kunne hævdes, selv om man væsentlig lægger Vægt paa Straffetruslens Betydning, idet den handlende, naar han er sig bevidst at handle retstridigt, har al rimelig Opfordring til at afholde sig fra Handlingen, ialtfald indtil han har forvisset sig om, at den ikke er strafbar.

Tvivl frembyde kun de Tilfælde, hvor den handlende paa Grund af Ukendskab til eller Misforstaaelse af selve den Retsnorm, der paabyder eller forbyder Handlingen, har været uvidende om dens (eventuelt Undladelsens) Retstridighed. Om Betydningen af saadan Retsuvidenhed have Meningerne været meget forskellige. I det 18. Aarhundredes Retsvidenskab var det almindeligt at anse Retsuvidenhed for diskulperende, ialtfald naar der ikke var Tale om Handlinger, hvis Strafbarhed for den almindelige Retsbevidsthed stod som noget naturligt (delicta juris naturalis)[4]. Og

[3] Jfr. Mot. til norsk Udk. (1896) S. 97; Goos II. S. 296; Heinze i Gerichtssaal 13. Bd. S. 422 flg.; Serlachius: Bristande lagkunskap S. 88—89. Naar nogle Forff. f. Ex. Ortmann i Gerichtssaal 29. Bd. S. 241 flg. ville støtte det modsatte Resultat paa Reglen: nulla poena sine lege poenali, er dette urigtigt. Et er, at Retsordenen for at sikre Individerne mod Statsmagtens Vilkaarlighed opstiller hin Regel; et ganske andet Spørgsmaal er det, om den bør lade Strafbarheden afhænge af, at Individet in concreto har skaffet sig Kundskab om Straffebestemmelsen.

[4] Herfor anførtes navnlig mange Straffebestemmelsers Singularitet og de den Gang ofte meget mangelfulde Regler om Lovenes Kund-

for den derefter herskende Feuerbach'ske Retning i Straffe-retsvidenskaben — Tilhængerne af Straffetruselsteorien — maatte Bevidsthed om Handlingens Retstridighed staa som en logisk nødvendig Bestanddel af Tilregnelsesfordringen, en Lære, hvis praktiske Betydning dog væsentlig forringedes ved, at man i Reglen opstillede en Præsumtion for, at Rets-reglen var kendt. Særlig grelt træder Modsætningen mellem det teoretiske Udgangspunkt og Spørgsmaalets praktiske Løsning frem hos mange Forfattere, der samtidigt med at hævde, at Bevidsthed om Retstridigheden er et nødvendigt Led i Tilregnelsesfordringen, opstille en uafbeviselig Formodning om, at den behørigt kundgjorte Lov er kendt og rigtig forstaaet af enhver, der ikke er personlig utilregnelig. Paa dette Standpunkt staar bl. a. hos os Ørsted[5].

Andre Forfattere, navnlig Tilhængere af Gengældelses-teorien, anse vel ikke Bevidsthed om Handlingens Retstridighed som et nødvendigt Led i Tilregnelsesfordringen, men sætte i Stedet derfor Bevidsthed om dens Usædelighed (Strafværdighed eller Pligtsridighed), idet de ganske vist atter — ialtfald for de egentlige Forbrydelsers Vedkommende, modsat Politiforseelserne — ophæve den praktiske Betyd-

---

gørelse. Fordringen om Kendskab til Retnormen som Betingelse for Tilregnelsen benyttedes da ofte som en Udvej, hvorved man søgte at komme ud over de Urimeligheder, hvortil antikverede eller mod den almindelige Retsfølelse stridende Straffebestemmelser kunde føre, jfr. Heinemann i Z. XIII. S. 371 flg.

[5] Jfr. A. f. Retsvsdk. III., hvor det S. 87 hævdes, at Kundskab om Loven eller den almindelige Retsregel, hvorved den begaaede Handling bliver strafbar, kræves, for at Handlingen skal være tilregnelig til Straf, medens det umiddelbart derefter udvikles, at saadan Kundskab om Loven og dermed ogsaa „det rigtige Begreb om dens Indhold og Betydning" maa antages, naar den er kundgjort paa anordnet Maade. Derfor kan ingen, der har opnaaet kriminel Lavalder og ikke mangler den almindelige Grad af Forstandsevner, undskylde sig med Uvidenhed om den Lov eller Retsregel, der erklærer Handlingen for en Forbrydelse. Jfr. endnu ang. fransk Ret Garçon ad Art. 1 Nr. 77 og Nr. 85—88.

ning heraf ved at opstille en Formodning om, at saadan Bevidsthed er til Stede, eller ved endog ligefrem at erklære, at den ikke kan mangle[6].

Overfor disse Opfattelser, der tage med den ene Haand, hvad de give med den anden, staa i nyere Tid to indbyrdes diametralt modsatte Standpunkter.

Binding[7] gaar ligesom Flertallet af ældre Forfattere ud fra, at Bevidsthed om Retstridigheden — ikke Strafbarheden — er en nødvendig Bestanddel af den strafferetlige Tilregnelse. Idet han ensidigt betoner, at Retsbrudet er en Handlen mod Normen, bliver Særkendet for det tilregnelige Retsbrud en Ulydighed mod Retsnormen; men Pligt til Lydighed kan kun existere for den, der kender Normen. Følgelig udelukkes Tilregnelse (Skyld) ved Retsuvidenhed, og det i for sig uden Hensyn til, om denne er undskyldelig eller ikke. Naturligvis skal Paaskud om Retsuvidenhed ikke være nok; men Binding anerkender ikke Berettigelsen af nogen almindelig Formodning om, at Retsnormen er kendt. Om dette skal antages, maa afgøres efter almindelige Bevisregler. — Nær beslægtet hermed er den af Goos hævdede Opfattelse, kun at han stærkt fremhæver, at Lovens Befaling oftest vil være given saaledes i den almindelige Retsbevidsthed, at Spørgsmaalet om Retsuvidenheden ikke kan opstaa ved nogen Person, der ej staar helt udenfor hin, hvorhos Goos kun synes at ville tillægge den undskyldelige ɔ: ikke paa Mangel af skyldig Agtpaagivenhed beroende Retsvildfarelse Betydning.[8]

[6] Jfr. bl. a. Gessler i Gerichtssaal 10. Bd. S. 216 flg.; Heinze i Gerichtssaal 13. Bd. S. 397 flg.; Hälschner: Strafrecht S. 254 flg. og hos os Bornemann Saml. Skr. III. S. 222 flg. Om det er denne Opfattelse. der ligger til Grund for Udviklingen hos Schweigaard: Commentar I. S. 309, er ikke ganske klart.

[7] Binding: Normen II. S. 55 flg. og 606 flg.; Handb. I. S. 187 flg., jfr. ogsaa Oetker: Ueber den Einfluss des Rechtsirrthums im Strafrecht; Serlachius: Bristande lagkunskap S. 69 flg.

[8] Jfr. Goos II. navnlig S. 296—99.

I bestemt Modsætning hertil staar den allerede af nogle ældre Forfattere, navnlig af den Hegelske Skole[9], og en Række nyere Forfattere[10] hævdede Opfattelse, at Bevidsthed om Handlingens Retstridighed, Strafværdighed o. l. ikke er en nødvendig Betingelse for Handlingens Tilregnelse. Tilregnelse betyder kun et vist psykisk Forhold fra den handlendes Side overfor Handlingen (Følgen) som rent objektiv Kendsgerning, nemlig at den i Handlingen (Følgen) liggende — eller ved samme tilsigtede — objektive Retskrænkelse enten har været tilstræbt eller er hidført ved Mangel paa pligtmæssig Agtpaagivenhed. Tilregnelsen er derfor vel betinget af, at de Egenskaber ved Handlingen, der gøre den retstridig, vare eller burde have været den handlende bekendte, men ikke af Kendskab til den Retsnorm, der forbyder Handlingen. Den er med andre Ord Udtryk for den Dom, at Handlingen (Følgen) med de objektive Egenskaber, den virkelig har, kan henføres til den handlende som sin psykiske Aarsag; men hermed har det Spørgsmaal, om han har kendt Loven, intet at gøre. Om saadant Kendskab bør opstilles som — yderligere — Strafbarhedsbetingelse, er et andet Spørgsmaal, som kan tænkes og virkeligt er blevet besvaret forskelligt[11]. Denne Betingelse ligger blot ikke i selve Tilregnelsesfordringen. Og naar disse Forfattere i Reglen frakende Retsuvidenhed Betydning, støttes dette ikke paa en Præsumption om, at Loven er kendt, men derpaa, at de af Retshaandhævelseshensyn mene at maatte sætte Retsuvidenhed ud af Betragtning. I saa Henseende anføres dels, at Fordringen om, at

[9] Jfr. bl. a. Berner: Imputationslehre Kap. 1 og 2 § 3 samt en Række hos Heinemann i Z. XIII. S. 421 flg. anf. Forfattere.

[10] Jfr. navnlig v. Bar i Gerichtssaal 38. Bd. S. 252 flg.; v. Liszt § 41; Merkel S. 80; Heinemann i Z. XIII. S. 409, 426 o. fl. St. Se om svensk Ret Hagströmer S. 203—4; om engelsk Ret Stephen: Digest Art. 33.

[11] Jfr. i Modsætning til de ovenf. i Noterne 9 og 10 nævnte Forfattere Løfler: Schuldformen I. S. 11.

den handlende skal have indset Handlingens Retstridighed, vilde lamme den straffende Retshaandhævelse ved at paabyrde den Beviset derfor, dels den kriminalpolitiske Betragtning, at man derved paa store Omraader, hvor Handlingens Retstridighed ikke er given i den almindelige Retsbevidsthed, vilde opmuntre til ikke at skaffe sig Kendskab til de Forholdet vedrørende Retsregler, hvilket vilde være at skabe et Privilegium for de samvittighedsløse og ligegyldige.

Overfor disse saa stærkt afvigende Anskuelser kan følgende bemærkes:

1. Vel maa mange Handlingers Ulovlighed antages at staa klart for ethvert voxent og tilregneligt Samfundsmedlem. Men ofte kan paa den anden Side en Paastand om Retsuvidenhed ingenlunde forkastes, hvad enten den skal bestaa i Ukendskab til selve Loven, navnlig hvor denne er af en mere singulær, positiv vilkaarlig Natur, eller den skyldes Misforstaaelse af Loven. Det sidste kan navnlig ogsaa forekomme ved ganske almindelige, i de store Træk af alle kendte Forbrydelser, idet der endog blandt de retskyndige ofte kan være Uenighed saa vel om den rette Afgrænsning af Bestemmelsens Omraade som om den konkrete Handlings Subsumtion under den iøvrigt rigtigt opfattede Retsregel. Derfor er det ikke blot i Strid med Virkeligheden at opstille en uafbevi̇selig Formodning om, at Loven er kendt og rigtig forstaaet, men overhovedet at opstille en almindelig Præsumtion imod Retsuvidenhed.

2. Bevidsthed om Handlingens Retstridighed bør dernæst ikke opfattes som en nødvendig Bestanddel af Tilregnelsesfordringen.

Hvis Straffens Begrundelse alene kunde søges i Straffetruslens Betydning (Feuerbach), vilde det vel være naturligt at anse Bevidsthed om Handlingens Retstridighed som en Del af Tilregnelsesfordringen, idet den ialtfald maatte anses som nødvendig Strafbarhedsbetingelse. Denne Grund bortfalder, naar det erkendes, at Straffens Formaal ikke ud-

tømmende angives ved denne Lære, der bl. a. ganske overser selve Straffens Betydning saa vel for Generalpræventionen som for Indvirkningen paa den enkelte Forbryder. — At anse Bevidsthed om Retstridigheden som et nødvendigt Moment i selve Tilregnelsen er ligeledes naturligt, naar man med Binding i Retsbrudet alene eller væsentlig ser en Handlen mod Loven (Normen)[12]. At dette hører med til Retsbrudet, ja, at det rent formelt set angiver netop det afgørende Kriterium for dette, er rigtigt; men det bør ikke derfor overses, at Retsordenen netop fordrer Normen overholdt, fordi den anser dennes Indhold for rigtigt og derfor dens Efterlevelse nødvendig for Samfundet[13]. Naar man fæster Opmærksomheden paa disse bagved Retsnormen liggende reale Krav og i Forbrydelsen væsentlig ser Krænkelsen af de gennem Retsnormen hævdede Samfundsinteresser, er det ikke paa Forhaand udelukket, at en Krænkelse af disse, selv uden Kendskab til den paagældende Retsnorm, kan paadrage Strafansvar. — Da der nu er almindelig Enighed om, at Handlingens Tilregnelse, naar derved alene forstaas et vist psykisk Forhold fra Personens Side overfor Handlingen som rent ydre Kendsgerning, er en nødvendig Betingelse for Straf, medens Fordringen om, at Handlingens retlige Kvalifikation har staaet eller burde have staaet den handlende klart, netop er meget omtvistet og direkte eller ad Omveje forkastes af de fleste Forfattere ligesom af de positive Lovgivninger, bør allerede Hensynet til Fasthed i den systematiske Terminologi føre til at holde denne Fordring udenfor Tilregnelsesbegrebet[14].

---

[12] Det maa ligeledes antages, at det er ensidig Hensyntagen til denne Egenskab ved Retsbrudet, der ligger bag ved Fremstillingen hos Goos II. S. 296—300.

[13] Jfr. Ihering: Der Zweck im Recht I (1879) S. 481 „Nicht der Ungehorsam sondern der Verstoss gegen die Lebensbedingungen der Gesellschaft macht das Wesen des Verbrechens aus", jfr. ogsaa Merkel S. 15—16; Hiller i Bulletin VI. S. 355.

[14] Naar Tilregnelsesspørgsmaalet opfattes paa den her angivne

3. Det Spørgsmaal staar da endnu tilbage, om Bevidsthed om Retstridigheden bør opstilles som en særlig Strafbarhedsbetingelse ved Siden af Tilregnelsen. Hvad der kunde tale herfor, er navnlig, at Bevidsthed om, at Handlingen var retstridig eller endog strafbar, kan antages for mange at ville have havt en væsentlig Indflydelse paa Viljesbestemmelsen, at ville have virket som et maaske afgørende Motiv mod at handle[15], og at der derfor, hvor Retsvildfarelse har foreligget, mangler Sikkerhed for, at Straf er nødvendig for at hindre fremtidige Retsbrud, idet eventuelt alene Belæringen om, hvad Loven paabyder, vilde være tilstrækkelig. En almindelig Regel om, at Retsvildfarelse medfører Straffrihed, kan dog utvivlsomt ikke bygges herpaa. Hvad først de egentlige (almindelige) Forbrydelser — modsat Overtrædelser af præventive Love og rent singulære Love — angaar, vilde en saadan Regel vel ikke i nogen større Grad lamme Retsplejen, som det ofte siges. Thi de Tilfælde, hvor Paastanden om Retsvildfarelse ikke paa Forhaand kan betegnes som ganske utroværdig, ere, ialtfald bortset fra ganske antikverede Bestemmelser, sikkert kun faa. Men hvor alligevel en Retsvildfarelse fore-

Maade, bortfalder formentlig ogsaa enhver Fristelse til, naar en ikke undskyldelig Retsvildfarelse foreligger, at straffe den iøvrigt forsætlige Handling som uagtsom Forbrydelse, saaledes som navnlig af ældre Forfattere hævdet. Det urigtige i denne Fremgangsmaade fremgaar deraf, at det Retsbrud, som der efter denne Opfattelse alene kan være Tale om at tilregne den handlende, er Forsømmelsen af Pligten til at skaffe sig Kendskab til Loven. Det er da ganske urimeligt at idømme ham en Straf, der bestemmes ved Arten af det Retsbrud, som han har begaaet, jfr. Heinemann i Z. XIII. S. 374—75.

[15] Jfr. herved Serlachius: Bristande lagkunskap S. 76—77, der iøvrigt begrunder Fordringen om „lagkunskap" derpaa, at Straffen er retfærdig Gengældelse, og at den „Skyld", som denne forudsætter, mangler, naar den handlende ikke ved, at han handler imod Loven. Efter det ovenf. ved Note 13 om Bindings Lære samt det i § 2 om Gengældelsesteorierne bemærkede, turde en Imødegaaelse heraf være overflødig.

ligger med Hensyn til disse Forbrydelser, vil dette normalt være Udtryk for enten, at den handlendes Retsbevidsthed er saa sløvet eller vildledt, at den netop trænger til en alvorlig Korrektion gennem Straffen, eller at han bevidst har bevæget sig lige paa Grænsen mellem Ret og Uret og derfor maa være forberedt paa, at hans Skøn kan være urigtigt, og at Straffen i saa Fald vil ramme ham[16]. — Hvad dernæst præventive Love og andre mere singulære Straffebestemmelser angaar, vil vel en undskyldelig Fejltagelse lettere foreligge, men netop derfor vil ogsaa disse Loves effektive Haandhævelse lide et alvorligt Skaar, hvis Retsuvidenhed skal kunne paaberaabes som Straffrihedsgrund, medens Straffens Idømmelse paa den ene Side vil være det bedste Middel til disse Retsreglers Indøvelse og navnlig vil give Borgerne et kraftigt Motiv til, naar de indlade sig paa Forhold af mere særlig Art, at skaffe sig Kundskab om de for disse gældende Retsregler, og paa den anden Side vil være lidet betænkelig, da Straffene gennemgaaende ere smaa, og navnlig hvis der gives Adgang til Strafnedsættelse, nærmest ville virke som en alvorlig Advarsel. For begge Grupper af Forbrydelser maa det vel erkendes, at der kan forekomme Tilfælde, hvor der er Grund til at tage Retsuvidenheden i Betragtning, og hvor dette kan gøres uden alvorlig Fare for Retssikkerheden. Men da det næppe er muligt at affatte en Lovregel saaledes, at den omfatter netop disse Tilfælde og kun dem, vil den naturlige Ordning være den, at Loven ikke opstiller Kendskab til Retsreglen som almindelig Strafbarhedsbetingelse, men giver Domstolene Ret til efter frit Skøn at nedsætte Straffen eller lade den ganske bortfalde, hvor der paa Grund af Rets-

[16] Det maa herved bemærkes, at ogsaa de, der anse Bevidsthed om Retstridigheden som Strafbarhedsbetingelse, indrømme, at fuld Vished ikke kan kræves, men at grundet Tvivl om Handlingens Retmæssighed gør den paagældendes Handlemaade pligtstridig, jfr. Serlachius: Bristande lagkunskap S. 95—96.

vildfarelse maatte være Anledning dertil[17]. I Lovgivninger, der kende de saakaldte betingede Straffedomme, vil det i saadanne Tilfælde ofte være naturligt at anvende disse[18].

II. Om Retsvildfarelsens Betydning efter dansk Ret haves en positiv Bestemmelse i Strfl. § 42, der udtaler: „Ukyndighed om Straffeloven . . . . udelukker ikke Anvendelse af Straf.“ Medens det af selve Udtrykkene: „Ukyndighed om Straffeloven“ fremgaar, at § 42 ikke sigter til de saakaldte uegentlige Retsvildfarelser, der ikke referere sig til den Retsnorm, mod hvis Overtrædelse Straffebestemmelsen direkte er rettet, jfr. ovenf. S. 426—27, er det mere tvivlsomt, om den kun frakender Ukyndighed om Handlingens Strafbarhed eller ogsaa Ukyndighed om dens Retstridighed Betydning, da Ordene ere forenelige med begge Forstaaelser. Udtalelserne i Motiverne[19] tale nærmest for den første Forstaaelse, idet de dels betragte Reglen som noget ganske selvforstaaeligt, hvad den ikke vilde være, hvis den afgjorde Spørgsmaalet om Betydningen af, at Handlingens Retstridighed ikke har været

[17] Saaledes ogsaa norsk Strfl. (1902) § 57 og schweizisk Udk. (1896) Art. 15. 2. St., der dog kun hjemler Strafnedsættelse.

[18] Naar man ofte som Betingelse for Straf — undertiden som Led i selve Tilregnelsesfordringen — i Stedet for Bevidsthed om Handlingens Retstridighed har krævet Bevidsthed om dens Usædelighed, Strafværdighed, Pligtstridighed o. l., er dette, selv bortset fra disse Udtryks Omtvistelighed og Ubestemthed, ganske uholdbart. Hvis man ikke atter her vilde gribe til uberettigede Præsumtioner, vilde Straffrihed hjemles ved moralske Vildfarelser eller Mangler, som det netop er en af Straffens Hovedopgaver at rette eller fjerne. Retten sætter og haandhæver Normer for Handlefriheden, som den enkelte maa bøje sig for uden Hensyn til individuelle — eller endog større Kredses — Meninger om deres Overensstemmelse med Moralens Bud. Forbudet mod Ejendomsindgreb binder ogsaa Kommunisten, Forbudet mod Manddrab Anarkisten osv. En Lære, der overfor disse netop vilde anvise en Vej til at slaa Retsordenen et af dens virksomste Vaaben — Straffen — ud af Hænderne, kan derfor ikke være rigtig.

[19] Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 55.

den handlende bekendt, dels begrunde Optagelsen af denne Bestemmelse ved, at en almindelig Straffelov bør være forstaaelig for den store Mængde, og saaledes synes at lægge Vægt paa, at Kundskab kan øses af selve Straffelovens Indhold. Men skal Vægten lægges paa, at den paagældende Bestemmelse findes i selve Straffeloven, ligger det vistnok nærmest at antage, at der kun tænkes paa Bestemmelser om Strafbarheden. Om de enkelte Straffebestemmelser tillige angive Betingelserne for Handlingens Retstridighed, er nemlig noget ret tilfældigt, og en forskellig Behandling, eftersom dette er Tilfældet eller ikke, synes lidet naturlig[20]. Naar denne Del af Strfl. § 42 saaledes ligesom Bestemmelsen om, at urigtige moralske eller religiøse Ideer ere uden Betydning for Strafbarheden, maa anses som en for en Ordens Skyld medtagen Udtalelse af en selvfølgelig Regel, berettiger den paa den anden Side ikke til nogen Modsætningsslutning. Valget af denne snævrere Fortolkning faar derfor ingen praktisk Betydning, naar det fastholdes, at Bevidsthed om Retstridigheden ikke er en Del af Tilregnelsesfordringen og efter Sagens Natur overhovedet ikke bør opstilles som almindelig Strafbarhedsbetingelse[21]. Det maa da endvidere være uden Betydning, om „Ukyndigheden" bestaar i, at Loven slet ikke kendes, eller i Misforstaaelse af dens Indhold eller urigtig Subsumtion. En snævrere Forstaaelse kan navnlig ikke bygges paa, at Strfl. § 42 foruden Ukyndighed om Straffeloven nævner „den urigtige Formening, at den ved Loven forbudne Handling efter Samvittighedens eller Religionens Bud er tilladt eller endog befalet, eller omvendt, at en lovbe-

[20] Saaledes ogsaa Getz: Foreløbigt Udk. t. Strfl. f. Norge (1887) S. 76 Note 1; jfr. derimod Goos II. S. 330, cfr. I. S. 103—4 og Nord. Strafferet I. S. 35.

[21] Praxis synes heller ikke at betvivle, at Straf kan anvendes, selv om den handlende har været uvidende ogsaa om Handlingens Retstridighed, jfr. H. R. T. 1877 S. 126; 1882 S. 509; 1885 S. 455; 1890 S. 455; U. f. R. 1903 A. S. 385.

falet Virksomhed af samme Grund er utilstedelig", som noget for Strafbarheden ligegyldigt, og derved maa antages udtømmende at have villet angive de Former af Retsuvidenhed, der erklæres for irrelevante; thi de sidstnævnte Tilfælde have slet intet med Retsuvidenhed at gøre. De angaa jo endog nærmest det Tilfælde, at den handlende kender Lovens Bud, men anser sig moralsk berettiget eller forpligtet til at tilsidesætte dette[22].

Ordene „Ukyndighed om Straffeloven . . . udelukker ikke Anvendelse af Straf" sige i og for sig kun, at den handlende uden Hensyn hertil kan straffes, men udelukke ikke, at en mildere Straf end den normale anvendes. Dette kunde tænkes enten under den Form, at den ellers forsætlige Handling i Tilfælde af Retsuvidenhed behandles som uagtsom, hvilket i mange Tilfælde vilde medføre Straffrihed, eller saaledes, at Strafnedsættelse finder Sted. Det første kan imidlertid efter det i Note 14 bemærkede ikke antages uden særlig Hjemmel[23], og til Strafnedsættelse maatte ogsaa kræves positiv Hjemmel, som ikke haves. Retsuvidenhed kan derfor kun faa Betydning for Strafudmaalingen indenfor de almindelige Strafferammer.

[22] Jfr. Goos II. S. 330—31, hvor det ogsaa med Rette fremhæves, at det maa være ganske uden Betydning, om den handlendes Formening angaaende Moralens eller Religionens Bud i og for sig maatte være rigtig. Loven maa fordre sin Regel overholdt uden Hensyn hertil.

[23] At denne Hjemmel ikke ligger i selve Udtrykket „Anvendelse af Straf" — ikke „Straffen" — fremgaar allerede deraf, at disse Ord jo ogsaa referere sig til de andre i Strfl. § 42 omhandlede Tilfælde. Men f. Eks. paa Grund af den handlendes Bevæggrund at behandle en forsætlig Forbrydelse som en uagtsom er en Urimelighed, som Loven ikke kan have haft for Øje. I Overensstemmelse hermed har Praxis ogsaa uden Hensyn til, at Retsvildfarelse forelaa, anvendt Bestemmelserne om forsætlig Forbrydelse, jfr. de i Note 21 anførte Domme. Om Frifindelsen i D. i H. R. T. 1874 S. 491 er Udtryk for en anden Opfattelse af Retsvildfarelsens Betydning eller er grundet i, at de objektive Betingelser for Straf efter Strfl. § 245 ikke forelaa, er tvivlsomt.

Udenfor Straffeloven haves ingen til Strfl. § 42 svarende almindelig, direkte anvendelig Regel. Naar Ørsted i A. f. Retsvdsk. III. S. 91 af Bestemmelsen i Fr. 8. Okt. 1824 § 1, at Tinglæsning skal være Lovenes almindelige og for alle forbindende Bekendtgørelsesform, vil udlede en udtrykkelig Hjemmel for, at Retsuvidenhed er uden Betydning for Strafbarheden — det samme maatte da antages med Hensyn til den nu ifølge L. 25. Juni 1870 § 3 stedfindende Offentliggørelse i Lovtidende — maa det med Goos[24] erkendes, at dette beror paa en Miskendelse af, hvad der ligger i Bestemmelserne om Loves Kundgørelse. De foreskrive kun, hvad der kræves, for at Loven skal have Gyldighed som almindelig Retsnorm, men udelukke paa ingen Maade, at visse Former af Retshaandhævelse, f. Eks. den straffende, kunne være betingede af andet og mere end Lovens Existens, f. Ex. netop Bevidsthed herom, hvis dette følger af den paagældende Retshaandhævelses Væsen eller af vor Rets almindelige Grundsætninger om Betingelserne for dens Anvendelse. Det vilde ellers ogsaa have været lidet forklarligt, at en særlig Bestemmelse om Retsuvidenhedens Betydning var optagen i Straffeloven, ligesom denne da atter maatte være ophævet ved den mere almindelige Regel i L. 25. Juni 1870 § 3.

Heller ikke kan nogen almindelig Grundsætning udledes af de enkelte Lovbud udenfor Straffeloven, der omtale Retsuvidenhed. Den nu ved L. Nr. 97. 2. Juli 1880 ophævede Fr. 8. Febr. 1805 indeholdt vel i sin § 39 Nr. 3 udtrykkelig Hjemmel for Frifindelse paa Grund af Retsuvidenhed. Men af denne Bestemmelse, der lægger Ansvaret for Passagerers m. fl.'s Forseelser over paa Skipperen, kan der saa meget mindre udledes nogen almindelig Regel, som andre Lovbud netop indeholde Forudsætninger i modsat Retning. Reskr. 31. Juli 1744, der iøvrigt ogsaa nu er bortfaldet, gaar saaledes bestemt ud fra, at Rets-

[24] Goos II. S. 335—36.

uvidenhed ikke udelukker Strafansvar; og det samme gælder om Fr. 26. Marts 1845 § 17, der vel hjemlede, at Tiltale kunde bortfalde, naar Politiøvrigheden fandt, at Overtrædelse af Forordningen hidrørte fra tilgivelig Misforstaaelse — hvilket imidlertid ikke gav Ret til Frifindelse, naar Paatale dog fandt Sted — men dernæst foreskrev, at Politiøvrigheden om fornødent bør udstede en offentlig Kundgørelse til Vejledning og Advarsel, hvorefter Undskyldning med Uvidenhed eller Misforstaaelse ikke længer kan antages. Denne sidste Udtalelse blev ikke optagen i L. 7. April 1876 § 11 og findes heller ikke i den nugældende L. Nr. 134. 22. April 1904 § 12; men deraf kan ikke sluttes, at Retsvildfarelse nu skal bevirke Straffrihed.

Hvis det antages, at Strfl. § 42 kun har Ukyndighed om Handlingens Strafbarhed for Øje, kan der ikke være Tvivl om, at den maa anvendes analogisk udenfor Straffelovens Omraade. Men selv om det antages, at den ogsaa frakender Vildfarelse med Hensyn til Handlingens Retstridighed Betydning, synes det efter det ovenfor under I. 2. og 3. udviklede naturligst at anvende den analogisk. Ialtfald maa man ogsaa uden denne Hjemmel frakende Retsvildfarelsen Betydning, da der mangler den formentlig nødvendige positive Hjemmel til at anse den som Straffriheds- eller Strafnedsættelsesgrund. I Motiverne til Straffeloven S. 7 siges det ganske vist, at den for Straffelovens Omraade gældende Regel om Virkningen af Retsuvidenhed ialtfald ikke fuldt ud kan anvendes paa de udenfor Straffeloven liggende Forbrydelser, særlig Politiforseelser. Men denne ret ubestemte Udtalelse, der fremsættes uden nogensomhelst Begrundelse, kan der ikke tillægges afgørende Betydning. Heller ikke den af Goos anførte Betragtning, at Straffelovens Regel om Retsuvidenhed maa antages at være Udtryk for den Betragtning, at Bevidsthed om Retstridigheden ikke kræves, fordi Bevidsthed om Handlingens Usædelighed maa være nok, hvilket ikke kan gælde ved

de Forbrydelser, der ligge udenfor Straffeloven[25], kan tiltrædes. Ligesom der ikke i Motiverne findes nogen Antydning af, at dette er Straffelovens Standpunkt, saaledes kan dette ikke siges at have faaet Udtryk i selve Strfl. § 42 ved den der foretagne Sammenstilling med det Forhold, at den handlende har ladet sig bestemme ved urigtige Forestillinger om, hvad Samvittighedens eller Religionens Bud hjemle. En saadan Sammenstilling af — efter Motivernes Opfattelse — selvforstaaelige Regler er meget forklarlig, selv om Loven ikke behandler Retsuvidenheden ud fra det nævnte Synspunkt. Og man synes med mere Ret at kunne hævde, at Loven, hvis den kun vilde frakende Retsuvidenhed Betydning, hvor Bevidsthed om Handlingens Usædelighed kan forudsættes, altsaa betragter saadan Bevidsthed som en naturlig Strafbarhedsbetingelse, konsekvent maatte være kommen til en Besvarelse af Spørgsmaalet om Betydningen af urigtige moralske og religiøse Forestillinger, ganske modsat den, Strfl. § 42 giver[26]. Det maa derfor med Hensyn til samtlige i Strfl. § 42 omhandlede Forhold antages, at de, for saa vidt ikke særlig Undtagelse er gjort, lige saa lidt udenfor som indenfor Straffelovens Omraade kunne opstilles som Betingelse for Strafbarheden. En anden Sag er det, at en undskyldelig Retsvildfarelse, navnlig ved Politiforseelser o. l., vil kunne være Grund til at undlade Paatale og særlig til at slutte Sagen med en Advarsel, hvor denne Afgørelsesmaade er hjemlet[27]; men, hvor Paatale finder Sted, giver Retsuvidenhed ikke Ret til Frifindelse. Praksis synes dog at gaa i modsat i Retning. Ganske vist har den ofte anvendt Straf ogsaa for Overtrædelse af særlige Love uden Hensyn til, at Retsvildfarelse

---

[25] Goos II. S. 332—34, 339.

[26] Jfr. v. Bar i Gerichtssaal 38. Bd. S. 258—59, cfr. Oetker: Ueber den Einfluss des Rechtsirrthums im Strafrecht (Inauguraldissertation) S. 77.

[27] Jfr. Torp: Om Straffen S. 74—75.

forelaa[28], men i andre Tilfælde, navnlig[29] hvor den paagældende til Støtte for Retsvildfarelsens Undskyldelighed kunde paaberaabe sig en af vedkommende Øvrighed meddelt urigtig Besked, har Frifindelse fundet Sted[30].

§ 37.

Andre subjektive Strafbarhedsbetingelser.

Hensigt. Motiv.

At de subjektive Strafbarhedsbetingelser som almindelig Regel i dansk Ret ere udtømmende angivne ved de ovenf. i §§ 34 og 35 omhandlede Tilregnelsesfordringer, henholdsvis Uagtsomhed og Forsæt, kan næppe betvivles. Ved uagtsomme Forbrydelser opstaar Spørgsmaalet om yderligere subjektive Betingelser overhovedet ikke. Derimod kan det Spørgsmaal rejses, om Forsætsstraffens Anvendelse ikke i visse Tilfælde forudsætter yderligere subjektive Betingelser end dem, der ligge i Fordringen om Forsæt, saaledes som dette er bestemt ovenf. i § 35. Man har undertiden sammenfattet alt, hvad der i saa Henseende kunde være Tale om, under Betegnelsen Motiv, idet man da herunder indbefatter ikke blot Ønsket om at bringe en forhaandenværende Ulystfølelse til Ophør, men ogsaa Forestillingen om de til dette Formaals Opnaaelse nødvendige Midler uden Hensyn til, om disse i og for sig have virket tilskyndende eller snarere have modvirket Beslutningen om

---

[28] Jfr. H. R. T. 1875 S. 547; U. f. R. 1875 S. 173; 1876 S. 387; H. R. T. 1882 S. 156; 1885 S. 455; 1890 S. 455; U. f. R. 1900 S. 320; 1901 S. 951.

[29] Men ikke alene, jfr. U. f. R. 1901 S. 97; Højesteret afgjorde ikke dette Spørgsmaal, idet den vel ogsaa frifandt, men af andre Grunde, jfr. H. R. T. 1901 S. 121.

[30] H. R. T. 1876 S. 69; U. f. R. 1891 S. 1151; 1894 S. 462, 801, 1017.

Handlingens Udførelse[1]. I naturlig Forbindelse hermed staar det, at man under Spørgsmaalet om Motivets Betydning har henført ikke blot det, om Straffen nogensinde er betinget af Beskaffenheden af de udenfor Retsbrudet liggende Motiver for Handlingen, men ogsaa det, om Straffen nogensinde er betinget af, at selve Retsbrudet er tilsigtet, ligegyldigt iøvrigt om det er i selve dette eller i et ud over samme rækkende Formaal, at den handlende søger sin Tilfredsstillelse[2]. Ligesom det imidlertid stemmer bedst med almindelig Sprogbrug ved Motiv kun at forstaa Ønsket om at bringe en vis Ulystfølelse til Ophør, eller, om man vil, Forestillingen om selve det, hvori den handlende søger sin Tilfredsstillelse, saaledes er det sikkert ogsaa af reelle Retshensyn rigtigst at holde de to Spørgsmaal ude fra hinanden, om Loven nogensinde betinger Strafbarheden af, at selve Retsbrudet er tilsigtet — ligegyldigt, om det har været Motiv i egentlig Forstand eller kun er tilstræbt som Middel for et andet Formaal (det egentlige Motiv) — og om Straffen nogensinde er betinget af, at Handlingen skyldes, eller ikke skyldes, visse bestemte Motiver. Ligesom det nemlig er tænkeligt, at Loven tillægger Motivet — i snævrere Forstand — Betydning uden at lægge Vægt paa, om selve Retsbrudet er tilsigtet, saaledes kan den meget vel lægge Vægt paa det sidste, men lade det egentlige Motiv ganske ude af Betragtning.

1. Det første Spørgsmaal, der ogsaa kan udtrykkes saaledes, om Loven nogensinde betinger Straffen af, at det var den handlendes Hensigt at hidføre Retsbrudet, staar i nær Forbindelse med det ovenf. i §§ 33 og 35 behandlede Spørgsmaal om den rette Bestemmelse af Forsætsbegrebet. Som der paavist angiver den Bestemmelse af Begrebet Forsæt, der i Almindelighed gives og ogsaa regelmæssig maa antages forudsat i vor Straffelovgivning, ikke et skarpt af-

[1] R. S. Gram: Motivets Betydning særlig S. 2 flg.
[2] R. S. Gram: Motivets Betydning S. 31 flg., 169 o. fl. St.

grænset Omraade af Tilregnelsen, en logisk Modsætning til andre Tilregnelsesformer, men kun en Fællesbetegnelse for de psykologisk set ret forskelligartede Forhold, som man — under Hensyn til den nu engang i Lovgivningerne anerkendte Sondring — af mere eller mindre vægtige praktiske Hensyn finder det rigtigt at behandle efter de strengere Regler om forsætlige Forbrydelser. Fører en Undersøgelse af enkelte Lovbud da til, at Straffen er betinget af, at det netop har været den handlendes Hensigt at hidføre Retsbrudet, kan dette ogsaa udtrykkes saaledes, at Forsæt undertiden i Loven bruges i en anden og snævrere Betydning end den almindelige, ovfr. i § 35 forudsatte.

Forinden de enkelte Lovbud, hvis Udtryk frembyde Tvivl, omtales, skal det bemærkes, at der ikke i Strfl. § 42, hvorledes denne end iøvrigt forstaas, kan findes nogen Afgørelse af dette Spørgsmaal. Naar § 42 taler om Beskaffenheden af Gerningsmandens Bevæggrund og Øjemed, sigtes herved sikkert kun til Motivet i egentlig Forstand[3]. Herimod kan ikke anføres, at Øjemed nævnes ved Siden af Bevæggrund[4]. Hvis der overhovedet herved er tænkt paa en Modsætning, ligger det nærmest at finde denne deri, at Bevæggrund særlig refererer sig til den forhaandenværende Ulystfølelse eller Ønsket om at fjerne denne, taget rent abstrakt, medens Øjemed nærmest peger paa den konkrete Forestilling om den forandrede Tilstand, i hvis Indtræden den handlende søger sin Tilfredsstillelse.

Blandt de Bestemmelser, ved hvilke det Spørgsmaal opstaar, om Straffen er betinget af, at det var den handlendes Hensigt at hidføre Retsbrudet, kan først nævnes Strfl. § 45. At dennes Udtryk: nogen Handling, der „sigter til" at fremme eller bevirke Fuldbyrdelsen af en Forbrydelse, kun omfatter Tilfælde, hvor det er den handlendes Hensigt at hidføre Retsbrudet, kan næppe bestrides. Hvis

[3] R. S. Gram: Motivets Betydning S. 33—34.
[4] Jfr. dog maaske Goos II. S. 419.

andre Tilfælde, altsaa navnlig saadanne, hvor den handlende uden at tilsigte Retsforstyrrelsen forudsaa denne som en overvejende sandsynlig Følge af Handlingen[5], skulle bringes ind under denne Regel, maa det være i Kraft af en udvidende Fortolkning. En saadan kan nu ikke støttes paa, at Strfl. § 45 ogsaa har saadanne Forbrydelser for Øje, for hvis Vedkommende der, naar de ere fuldbyrdede, ikke lægges Vægt paa, om de ere tilsigtede eller ej[6]. Med samme Ret kunde man ved de Forbrydelser, hvor Uagtsomhed straffes, lade Ordene „sigte til“ omfatte ogsaa Uagtsomhed. Heller ikke kan en udvidende Fortolkning bygges paa, at Strfl. § 45. 2. St. bruger det Udtryk: „hvis han ... har opgivet sit forbryderiske Forsæt“ (ikke „Hensigt“); thi Udtrykket Forsæt er i denne Forbindelse fuldkommen korrekt, selv om man gaar ud fra, at Forsæt ved Forsøg kun straffes, naar det har Karakteren af Hensigt. Skal en udvidende Fortolkning antages, maa den støttes paa, at den bogstavelige Forstaaelse vilde føre til strafferetligt højst uheldige Resultater, idet selv den uforsvarligste Hensynsløshed overfor andres Retsgoder ikke vilde kunne rammes, naar Retsforstyrrelsens Indtræden tilfældigt afværges, og der mangler Hensigt til at hidføre den, og at det derfor maa antages, at Ordene „sigter til“ ere en uheldig valgt Omskrivning for den almindelige Fordring om Forsæt. Nægtes kan det nu heller ikke, at en altfor stærk subjektiv Begrænsning af Forsøgets Strafbarhed ikke er uden Betænkelighed. Under visse Betingelser vilde det vel endog kunne forsvares at straffe ogsaa den blot uagtsomme Handling, uden Hensyn til om den har medført en Retsforstyrrelse[7]. Naar Straffelovene dog som Regel ikke gøre dette,

---

[5] Om Ordene i Strfl. § 45 omfatte de Tilfælde, hvor Følgen er forudset som nødvendig, er omtvisteligt jfr. Torp: De subjektive Strafbarhedsbetingelser S. 77 og herimod Thyrén i T. f. F. 1901 S. 149, jfr. herved Hagströmer S. 235—36.

[6] Saaledes R. S. Gram: Motivets Betydning S. 170.

[7] Torp: Forsøg og Meddelagtighed S. 32.

skyldes det bl. a. Hensynet til, at det, naar Handlingen er bleven uden skadelige Følger, regelmæssig vil være vanskeligt at godtgøre, at den handlende har eller burde have skønnet, at den var saa farlig, at det var hans Pligt at undlade den. Ganske tilsvarende Betragtninger kunne da tænkes at føre Lovgivningen til, hvor ingen Retsforstyrrelse er indtraadt, overhovedet at se bort fra, hvad den handlende har forudset, eller hvorledes han har forudset det, og kun at straffe, hvor Retsforstyrrelsen netop var tilsigtet. Og netop fordi det gængse Forsætsbegreb som tidligere vist ikke danner en logisk eller psykologisk Enhed, bliver det paa et Omraade som dette betænkeligt at fortolke et Udtryk, der rent sprogligt kun rammer Hensigten, som en Omskrivning for det nævnte videre Forsætsbegreb. For særlig i Strfl. § 45 at fastholde den bogstavelige Fortolkning af hint Udtryk taler dernæst, at det vilde være ganske urimeligt at straffe de blotte Forberedelseshandlinger, der jo ogsaa omfattes af Ordene i § 45, naar de ikke netop ere foretagne i den Hensigt at fremme Forbrydelsens Fuldbyrdelse. Men der mangler al Hjemmel til at fortolke Udtrykket „sigter til" forskelligt ved forberedende Handlinger og ved Iværksættelseshandlinger[8].

De samme subjektive Strafbarhedsbetingelser, som efter det om Strfl. § 45 bemærkede maa stilles ved Forsøg i Almindelighed, maa utvivlsomt ogsaa fastholdes ved det saakaldte Forsøg paa Meddelagtighed og sikkert ogsaa ved Meddelagtighed i Forsøg. — Derimod er det betænkeligt iøvrigt ved Meddelagtighed at anse Strafbarheden betinget af, at den Meddelagtige har tilstræbt Forbrydelsens Hidførelse. Ganske vist kunne Udtrykkene i Strfl. § 48 „den af Medhjælperen tilsigtede Forbrydelse" tale for en lignende

[8] Hermed stemmer det ogsaa, at de Bestemmelser i Straffeloven, der hjemle Anvendelsen af den fulde for Forbrydelsen foreskrevne Straf paa Forsøgshandlinger, bruge Udtryk, der dels naturligst dels alene kunne anvendes, hvor Fuldbyrdelsen er tilsigtet, jfr. Strfl. §§ 121, 140 og navnlig 244 „i saadant Øjemed".

Begrænsning af Ansvaret som ved Forsøg. Men ligesom Udtrykkene i de andre Meddelagtighedsparagraffer — bortset fra Strfl. § 51, hvis Udtryksmaade forklares ved, at den ogsaa omfatter Forsøg paa Meddelagtighed og Meddelagtighed i Forsøg — ere saa almindelige, at det er betænkeligt at gaa ud over den almindelige Fordring om Forsæt, saaledes kunne de under denne Forudsætning mindre nøjagtige Udtryk i Strfl. § 48 forklares derved, at de ikke saaledes som Udtrykket „sigter til" i Strfl. § 45 fremtræde som en særlig Bestemmelse af de subjektive Strafbarhedsbetingelser, men kun som en mere tilfældig Tilkendegivelse af Fordringen om Forsæt, der i den givne Sammenhæng vanskeligt lod sig udtrykke anderledes. Af Vigtighed er det dernæst, at de reale Grunde, der tale for at skærpe de subjektive Betingelser ved Forsøg — Hensynet til, at Retsforstyrrelsen er udebleven, og Strafbarheden ogsaa af de rent forberedende Handlinger — ikke foreligge, hvor der er Tale om Meddelagtighed i en fuldbyrdet Forbrydelse. Som nedf. i § 50. II. vil blive paavist, vil ialtfald Praxis ikke ved Meddelagtighed anerkende en saadan Begrænsning af Ansvaret, der heller ikke vilde stemme med Forudsætningerne i Motiverne til Straffeloven, men er snarere tilbøjelig til her at slappe Fordringerne til Handlingens Tilregnelse.

Det ovenfor om Strfl. § 45 bemærkede finder derimod tilsvarende Anvendelse ved en Række Bestemmelser i Straffeloven, der som fuldbyrdet Forbrydelse behandle Foretagelsen af Handlinger, der „sigte til" en vis Retsforstyrrelses Hidførelse, og som derfor i og for sig kunde have været opfattede som Forsøgshandlinger, jfr. saaledes f. Ex. Strfl. §§ 82, 85, 91. At Loven behandler disse Tilfælde som selvstændige Forbrydelser, har vel i Reglen sin Grund i, at den ikke væsentlig har det ved disse Handlinger umiddelbart truede Retsgode for Øje, men lægger Vægten paa det i dem liggende Angreb paa et Retsgode af mere almindelig Interesse, f. Ex. Angrebet paa Statens Sikker-

hed o. l.[9]; men dette synes i og for sig ikke at kunne svække Betydningen af det ovenf. anførte. Det kan iøvrigt allerede her bemærkes, at Udtrykkene i de nævnte Lovbud derimod ikke give mindste Støtte for den Antagelse, at Loven her lægger Vægt paa Motivet. Om f. Ex. Angrebet paa Kongens Liv skyldes privat Had, politiske Motiver, ren Mordlyst eller Pengebegærlighed, er aabenbart uden al Betydning for Anvendelsen af Strfl. § 85. 1. St. — Hvorvidt og i hvilket Omfang det maatte være rigtigt at undergive andre Bestemmelser i Straffeloven en tilsvarende Fortolkning, skal ikke her afgøres. Det vilde forudsætte en saa indgaaende Undersøgelse af de paagældende Forbrydelsers Natur, at dette Spørgsmaal naturligst henvises til Besvarelse paa de vedkommende Steder i Strafferettens specielle Del[10].

Motivets Bet. for Strafbarh.

2. Væsentlig forskellig fra det sidst behandlede Spørgsmaal er det, om Beskaffenheden af den handlendes Motiv nogensinde er eller bør være Betingelse for Handlingens Strafbarhed. Ligesom det i Almindelighed antages, at dette Spørgsmaal i vor Ret engang for alle er besvaret benægtende ved Reglen i Strfl. § 42, saaledes er det sikkert den almindelige Mening, at der heller ikke efter Sagens Natur bør tillægges Motivet en saadan Betydning. Man gør i saa Henseende gældende[11], at, da al Retshaandhævelses objektive Grundlag med Nødvendighed er Retsbrudet, er Straffens Grundlag atter nødvendigvis Viljens Forhold til dette og kan ikke være dens Forhold til noget andet Retsordenen uvedkommende. Hine Viljens Relationer kunne derfor ikke blive Betingelse for Strafbarheden, men kun have sekundær Betydning, idet de faa Indflydelse paa Størrelsen af den ved Viljens Forhold til Retsbrudet begrundede

[9] Jfr. Goos II. S. 255—57; Garraud S. 133.

[10] Jfr. iøvrigt ang. Strfl. §§ 78, 87, 113, 156, 262. 1. Pkt. og Strfl. f. Krigsm. §§ 64, 81, 95 m. fl. R. S. Gram: Motivets Betydning S. 173 flg.

[11] Goos II. S. 370—71.

Straf. Fra anden Side[12] er det gjort gældende, at der er lige megen Trang til det i Straffen og Straffetruslen liggende Værn mod Angreb paa andres Retsgoder, enten disse Angreb udspringe af Følelser og Tilbøjeligheder af sædelig set forholdsvis undskyldelig Art eller af mere forkastelige Drivfjedre, ligesom man overhovedet har hævdet[13], at Motivets Art ikke afgiver nogen Maalestok for Karakterens Fordærvethed. — Hertil maa dog bemærkes, at selv om det erkendes, at Straffens Grundlag er Viljens Forhold til Retsbrudet, følger deraf ikke, at Motivet maa være uden Betydning for Strafbarheden. Thi afset fra, at Motivets Art netop kan være bestemmende for Viljens Forhold til Retsbrudet, ialtfald saaledes at den karakteriserer det forbryderske Forsæts Styrke og Fasthed, maa det erindres, at det strafbares Omraade overhovedet ikke kan bestemmes absolut, ikke er givet ved Tilstedeværelsen af bestemte Minimumsfordringer, men afhænger af en Afvejelse af, om Samfundets Interesse kræver Anvendelsen af Straf[14]. Og Spørgsmaalet er kun, om der ved denne Afvejelse kan lægges Vægt paa Motivet som yderligere Strafbarhedsbetingelse ved Siden af de almindelige. Ligesom det da ikke kan bestrides, at Motivet kan være afgørende for Dommen om den handlendes Lastværdighed[15] — Bornemanns modsatte Paastand er altfor absolut — saaledes kan det ogsaa have Betydning for Dommen om Handlingens Samfundsfarlighed[16], idet visse Motiver dels ere særlig hyppigt forekommende og allerede af den Grund særlig farlige, dels erfaringsmæssigt have større drivende Kraft end andre[17].

---

[12] Ørsted i Eunomia II. S. 193, 281—83, 322 flg.

[13] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 359—60.

[14] Goos II. S. 27 samt ovenf. § 18.

[15] R. S. Gram: Motivets Betydning S 59—60; Lammasch i Z. XV. S. 647.

[16] R. S. Gram: Motivets Betydning S. 45—47.

[17] Dette indeholder ogsaa Imødegaaelsen af Ørsteds ovenf. nævnte Indvendinger.

De af Goos og andre fremsatte principielle Indvendinger mod at lade Motivets Art have Indflydelse paa Strafbarheden ere derfor ikke afgørende. Hvis det virkelig var stridende mod en rigtig Opfattelse af Straffens Grundlag at lade visse Motiver være afgørende for Strafbarheden eller dennes Grad, maatte det ogsaa betegnes som en Inkonsekvens, naar man dog i Reglen vil tillægge Motivet Betydning som en — endog vigtig — Strafudmaalingsgrund. Maatte Motivet af principielle Grunde anses som noget for Handlingens Strafbarhed irrelevant, synes det ogsaa at maatte være uden Betydning for Straffens Udmaaling[18].

Naar det desuagtet maa anses for urigtigt i større Almindelighed at gøre Strafbarheden afhængig af Motivets Art, skyldes dette andre, nærmest praktiske Hensyn. Dels vil en sikker Konstateren af, hvad der har været den Handlendes Motiv — eller rettere, da en Handling sjældent eller aldrig fremgaar af et enkelt Motiv, hans Hovedmotiv — ofte frembyde store Vanskeligheder[19]. Selv om dette ikke er nogen afgørende Indvending, idet man her som paa andre Omraader eventuelt maatte nøjes med den Vished, som kan opnaas ved Benyttelsen af almindelige psykologiske Erfaringer, er det dog ikke uden Betydning ved Afgørelsen af, om en saadan Ordning er praktisk anbefalelsesværdig. men vigtigere er det, at det næppe lader sig gøre at opstille mere almindelige Regler om, hvilke Motiver der i saa Henseende bør have Betydning, og hvilken Betydning der bør tillægges dem[20]. Rent afset fra, at Motivet til Handlingen som bemærket ofte vil være ret sammensat, kan det ikke nægtes, at vort Kendskab til de forskellige Motivers Betydning for Forbrydelsernes Forekomst, navnlig deres Hyppighed og Farlighed endnu er saare mangel-

[18] Jfr. Gram: Motivets Betydning S. 57 flg.

[19] Jfr. Kraus i Z. XVII. S. 482 og det der meddelte Citat af Bentham.

[20] Jfr. herved v. Liszt i Z. XVI. S. 481 flg.

fuldt[21], og at det allerede af den Grund vil være særdeles vanskeligt at enes om Grundlaget for en almindelig Vurdering af Motivernes Betydning for den strafferetlige Behandling. Dertil kommer, at det samme Motiv sikkert ikke bør have en ensartet Betydning ved alle Forbrydelser[22]. Ialtfald, saa længe en Samling og videnskabelig Bearbejdelse af det til en paalidelig Vurdering af Motivets Betydning fornødne Materiale ikke foreligger, vil der derfor praktisk set næppe kunne være Tale om en Ordning, der i al Almindelighed lader Motivet være afgørende for den strafferetlige Behandling, men i det højeste om ved bestemte Forbrydelser eller Grupper af Forbrydelser at tillægge visse bestemte Motiver Betydning ved at betinge Strafbarhed eller Strafforhøjelse eller omvendt Straffrihed eller Strafnedsættelse af disses Tilværelse. Denne Vej[23] er f. Ex. det schweiziske Udkast af 1896 tildels slaaet ind paa, idet det bl. a. i en Række Tilfælde betinger Anvendelsen af forhøjet Straf[24] eller endog selve Strafbarheden[25] af, at Forbrydelsen er udøvet i vindesyg Hensigt[26], ligesom Udkastet dels i Art. 39 blandt Strafnedsættelsesgrun-

---

[21] Et Forslag til Indsamling af Materialet til en Erkendelse og Systematisering af de forbryderske Motiver er fremsat og begrundet af A. Thomsen i Z. XVII. S. 271 flg., jfr. om et andet Forsøg v. Liszt i Z. XVI. S. 488 flg.

[22] Jfr. Torp: De subjektive Strafbarhedsbetingelser S. 83.

[23] I Revue pénitentiaire 1896 S. 830 flg. har Garçon gjort sig til Talsmand for at tillægge Motivet Betydning under den Form, at der gives Domstolene Ret til, hvor der er handlet af et Motiv, som efter den offentlige Menings Dom anses som agtværdigt, at idømme en fra den almindeligt foreskrevne forskellig Straf, hvis Særkende netop skal være, at den ikke berører den paagældendes Ære (peines non déshonarantes).

[24] Jfr. navnlig Artt. 59. 2, 61. 3, 69. 3, 107, 116, 117, 139. 2, cfr. ogsaa Art. 56. 3.

[25] Art. 80, 85, jfr. Art. 68.

[26] Den norske Strfl. (1902) lægger — ogsaa udenfor de egentlige Berigelsesforbrydelsers Kreds — ligeledes ofte Vægt paa, om en Forbrydelse er foretaget i den Hensigt at skaffe sig eller andre ube-

dene nævner „agtværdige“ (achtungswerte, honorables) Bevæggrunde, dels ved enkelte Forbrydelser (jfr. Art. 53 og 127) hjemler en betydelig Strafnedsættelse af denne Grund og omvendt ved visse Forbrydelser lader Strafforhøjelse indtræde, naar der er handlet af Hævnlyst, Had, Misundelse o. l.[27].

For dansk Rets Vedkommende findes almindelige Udtalelser om Motivets Betydning, dels i Strfl. § 42, dels i § 57. Angaaende den sidste, der hjemler, at der ved Straffens Udmaaling indenfor Lovens Strafferammer bl. a. bliver at tage Hensyn til Bevæggrundene til Handlingen, henvises til Læren om Strafudmaalingen. Medens denne Bestemmelse ikke giver Anledning til megen Tvivl, er derimod Betydningen af Reglen i Strfl. § 42 omtvistet. Strfl. § 42 udtaler ganske almindeligt, at Beskaffenheden af Gerningsmandens Bevæggrund og Øjemed ikke udelukker Anvendelse af Straf. Naar man saaledes som Goos anser det for uforeneligt med Straffens Grundlag nogensinde at lade Motivet være Strafbarhedsbetingelse, ligger det nær at forstaa denne Bestemmelse som en almindelig, ogsaa ved Fortolkningen af de enkelte Straffebestemmelser bindende, Regel om, at Motivets Art ingensinde er en Betingelse for Strafbarheden[28]; og for saa vidt en Række Straffebud ved deres Formulering synes at betinge Straffen af en ud over Retsbrudet rækkende Hensigt, maa dette da forklares paa anden Maade, jfr. strax nedf. — Forlades det nævnte Udgangspunkt, er det næppe naturligt at lægge andet ind i de ret ubestemte Udtryk i Strfl. § 42 end det selvfølgelige[29], at

rettiget Vinding, idet dette betinger Anvendelsen af forhøjet Straf, jfr. §§ 120, 121. 2, 122, 123. 2, 130. 2, 146. 2, 147. 2.

[27] Artt. 79. 2 og 132. 4. En indgaaende Kritik af det schweiziske Udkasts herhen hørende Bestemmelser findes hos v. Liszt i Z. XVI. S. 499 flg.

[28] Goos II. S. 418 flg.

[29] Jfr. at Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 55 betegne ogsaa denne Del af Reglen i § 42 som noget selvfølgeligt.

den, der har begaaet en under Straf forbudt Handling, ikke i Almindelighed kan fritages for Straf, fordi hans Motiver maatte være af en undskyldelig Art, og navnlig er det da næppe naturligt deri at finde udtalt en ufravigelig Grundsætning, der maa være bindende ved Fortolkningen af de enkelte Straffebestemmelser, selv om disse afset herfra maatte siges for deres Omraade udtrykkelig at tillægge Motivet en videregaaende Betydning[30]. Spørgsmaalet bliver da, om saadanne Lovbud virkelig findes. Der maa da først gives Goos[31] Medhold i, at det næppe er naturligt her at nævne de Tilfælde, hvor Loven ved at kræve en Hensigt, der rækker ud over, hvad der udfordres til Forbrydelsens Fuldbyrdelse, kun har det paa Forbrydelsen i sin naturlige fuldt udviklede Form rettede Forsæt for Øje, idet den til Forbrydelsens Fuldbyrdelse ikke kræver, at den Retsforstyrrelse, mod hvilken Straffebudet er rettet, skal være kommen til fuld Udvikling. Selv om man her kunde konstruere Forholdet saaledes, at Loven kun rammer Angreb paa visse Goder, naar de ere udgaaede af det Motiv at krænke andre Retsgoder, er det sikkert som Regel det naturligste at opfatte Forholdet paa den antydede Maade, altsaa som Exempler paa, at Loven som fuldbyrdet Forbrydelse behandler Handlinger, der indeholde en Begyndelse til Forbrydelsens Realisation eller dog sætte det ved de paagældende Lovbud værnede Retsgode i Fare. En Forudsætning herfor maa det dog være, at det, der tilsigtes, saaledes fremtræder som den naturlige Afslutning paa den forbryderske Virksomhed, at Straffebestemmelsen med Rimelighed kan opfattes som rettet netop mod den af Forsættet omfattede yderligere Retskrænkelse. Exempler herpaa frembyde Strfl. §§ 71, 72, 73, 82. 1. St., 85, 86, 87[32], 91, 98, 103,

[30] Jfr. R. S. Gram: Motivets Betydning S. 35—36.

[31] Goos II. S. 396 flg.

[32] Jfr. Kapiteloverskrifterne. Kapitel 9: Forbrydelser mod Statens udvortes Sikkerhed og Selvstændighed; Kap. 10: Forbrydelser mod Statsforfatningen.

108, 118, 119, 121, 126, 131, 133, 137, 171, 175, 213, 236, 244, 245, 252, 253, 260, 262, 264 jfr. 265, 276, 277[33], 279, 280, 285. 1. St., 287. 1. St., 288.

Ligesom Rigtigheden af denne Synsmaade allerede ved enkelte af de nævnte Bestemmelser kan omtvistes[34], maa det ialtfald hævdes, at den ikke kan anvendes, hvor Straffen betinges af, at noget er tilsigtet, der ikke kan opfattes som en naturlig Afslutning paa den forbryderske Virksomhed, som Loven rammer, eller, om man vil, som den Retskrænkelse, mod hvilken det paagældende Lovbud netop skal yde Værn. Saaledes kan Sagen stille sig allerede, hvor det, der skal være tilsigtet, i sig selv er retstridigt. Naar f. Ex. Strfl. § 281 betinger Strafbarheden af Ildspaasættelse paa eget Hus eller Skib af, at den er sket for at besvige Brandforsikringen eller i anden retstridig Hensigt, udelukker det ganske ubestemte i Angivelsen af det Formaal, som her kræves, saavel som Bestemmelsens Plads i Kapitlet om Brandstiftelse den Forklaring, at Ildspaasættelsen betragtes som en Slags Forberedelseshandling til et Retsbrud af ganske anden Art (f. Ex. Assurancesvig), mod hvilket § 281 egentlig er rettet. Og endnu mere klart er Forholdet, naar det, der skal være tilsigtet, i sig selv ikke er retstridigt. Exempler herpaa frembyde Strfl. § 183. 2. St. 2. Pkt., for saa vidt den betinger Straffen for at tilskynde sin Hustru til utugtig Omgang med andre af, at det sker for Vindings Skyld, samt sikkert ligeledes §§ 180 og 182. 2. Led (og maaske 3. Led), jfr. ogsaa Straffelovstillæg 1. April 1905 § 4, for saa vidt disse Bestemmelser ligeledes lægge Vægt paa Erhvervsmotivet. At det netop er paa dette Motiv og ikke derpaa, at Handlingen, naar Betaling ydes eller betinges, bliver et Brud paa den almindelige

[33] Jfr. L. Nr. 43. 22. Marts 1897 § 17; Nr. 64. 26. Marts 1898 § 11. 2. St.; Nr. 29. 2. Marts 1900 §§ 5 og 6.

[34] Jfr. med Hensyn til §§ 118 og 213 R. S Gram: Motivets Betydning S. 146 flg. og 160 flg.

Erhvervsordning i Samfundet, kan næppe bestrides[85]. Disse Bestemmelser staa sikkert aldeles ikke i nogen Forbindelse med de Synspunkter, der have været ledende ved Erhvervslivets Ordning, men skyldes ganske andre Hensyn, hvorved da den Betragtning har gjort sig gældende, at der ikke er Trang til at straffe, undtagen hvor dette, i disse Forhold særlig gemene og farlige Motiv foreligger. I Forbindelse hermed er det naturligt at nævne saadanne Bestemmelser som Strfl. §§ 114 og 115, idet det, der betinger Strafbarheden, sikkert ogsaa her er det særlige Erhvervsmotiv[86]. Iøvrigt kan det om alle de nævnte Tilfælde siges, at det nærmest har rent teoretisk Interesse, om man i dem vil se Undtagelser fra Reglen i Strfl. § 42, altsaa Exempler paa, at der er tillagt Motivet selvstændig Betydning som Betingelse for Strafbarheden, eller om man vil give dem en anden Forklaring; thi med Hensyn til disse Bestemmelsers Indhold, ialtfald for saa vidt den kan sættes i Forhold til dette Spørgsmaal, hersker der næppe væsentlig Tvivl.

Hvad dernæst de andre Tilfælde angaar, hvor man[87] har ment, at Straffeloven gør Undtagelser fra den almindelige Regel om Motivets Betydning i Strfl. § 42, maa det sikkert erkendes, at ialtfald den overvejende Del af disse have en anden og naturligere Forklaring.

---

[85] Jfr. bl. a. Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 215 samt særlig med Hensyn til Strfl. § 182. 2. Led den Omstændighed, at Rufferi, til hvilket Erhvervsmomentet ikke kræves, jfr. Goos: Spec. Del II. S. 531, sammenstilles med (og i Motiverne S. 214 endog opfattes som en særlig graverende Form af) de øvrige i § 182 omhandlede Forhold. Idet Rufferi altsaa ikke kan betragtes under Synspunktet Brud paa Erhvervsordningen, er det naturligt at antage det samme med Hensyn til de andre i § 182 omhandlede Tilfælde og at søge Straffens Begrundelse ved Rufferi i den forudsatte Forførelse, i de andre Tilfælde i Erhvervsmotivet.

[86] Jfr. Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 148; R. S. Gram: Motivets Betydning S. 148 flg.

[87] Jfr. navnlig R. S. Gram: Motivets Betydning S. 93—145, 163—68 og 190 flg.

Tvang

Hos Gram anf. V. S. 95 flg. nævnes saaledes som Tilfælde, hvor Motivet kan blive afgørende for Handlingens Strafbarhed, Handlinger foretagne under (kompulsiv) Tvang. Naar disse i visse Tilfælde erklæres for straffri, skal Grunden nemlig være den, at Ønsket om at undgaa det Onde, hvormed der trues, har været Motiv for Handlingen. Naar Gram som Exempel herpaa nævner Nødretshandlinger, for saa vidt deres Straffrihed ikke følger af deres objektive Retmæssighed, maa det erindres, at Straffrihed saa vel efter Sagens Natur som efter vor Ret[38] undertiden hjemles ved Reglerne om manglende Tilregnelighed, nemlig naar Nødstilstanden har fremkaldt en panisk Skræk eller iøvrigt en saadan midlertidig Forstyrrelse i Bevidsthedslivet, at den paagældende, som det ofte udtrykkes, ikke har været sig selv mægtig. Naar Tvangen her medfører Straffrihed, er det ikke, fordi den opfattes som — bevidst virkende — Motiv, men netop fordi den antages at ophæve Tilregneligheden. Om der efter Sagens Natur kunde være Grund til at hjemle Straffrihed ogsaa udenfor disse Tilfælde[39], kan maaske omtvistes, men i vor Ret savnes ialtfald Hjemmel dertil[40]. — Naar man dernæst har ment[41], at Strfl. § 56 frembød et Exempel paa, at Straffrihed er hjemlet paa Grund af Handlingens Motiv (Frygt), er dette næppe rigtigt. Om det end ikke er udelukket, at Hensynet til, at den paagældende ofte vil have handlet af Frygt, her har spillet med ind[42],

Frygt (56)

[38] Jfr. ovenf. S. 266, 346—47, 365.

[39] Gram: Motivets Betydning S. 101, jfr. herved maaske E. Olrik i T. f. Rvdsk. 1898 S. 247 flg.; men herimod Getz: Foreløbigt Udk. (1887) S, 96—97.

[40] Torp: Straffrihedsgrunde og Strafophørsgrunde S. 24 og ovenf. S. 275.

[41] R. S. Gram: Motivets Betydning S. 103.

[42] For saa vidt der her overhovedet er lagt Vægt paa Frygten, er det iøvrigt ganske usikkert, om det er som Motiv, at denne faar Betydning. Nærmere ligger det vistnok at lægge Vægt paa Frygten som en Tilregneligheden forringende Kendsgerning, jfr. ovenf.

vilde det sikkert være ganske urigtigt heri at søge den egentlige Retsgrund til denne Bestemmelse. Efter Ordene lægges der ikke særlig Vægt paa, at den paagældende har ladet sig bestemme ved Frygt, men i al Almindelighed paa det Afhængighedsforhold, hvori vedkommende har staaet til den psykologiske Ophavsmand, jfr. særlig angaaende Børn under 15 Aar Udtrykket: „som . . . . maa antages at have en særlig Indflydelse over dem". Det, som Straffeloven her har taget Hensyn til, er derfor sikkert ikke særligt det, at den paagældende har ladet sig bevæge ved Frygt, men snarere hele det Uselvstændighedsforhold, der her kan antages at have udviklet sig, og som maa antages at gøre den paagældende særlig modtagelig for Paavirkninger fra bestemte Personers Side. Hvor dette foreligger, har Loven tillagt det Betydning som Strafnedsættelsesgrund, at Forbrydelsen ikke skyldes Personens eget Initiativ, men en fremmed Paavirkning paa Viljen, der paa Grund af den handlendes forudsatte aandelige Uselvstændighed maa antages at have en særlig stærk Indflydelse paa denne[43]. Det her udviklede, hvormed i det væsentlige Udtalelserne i Motiverne S. 82—83 stemme, vil navnlig kunne faa praktisk Betydning ved Spørgsmaalet om Bestemmelsens analogiske Anvendelse paa andre end de udtrykkeligt nævnte Forhold. — Endelig kan næppe heller

[43] Derfor kan det f. Ex. ikke paa samme Maade diskulpere, at in concreto Frygten for et lige saa stort Onde som dem, hvorom der kan være Tale i de i Strfl. § 56 nævnte Tilfælde, har været Motivet til Forbrydelsen, naar den dog ikke skyldes Paavirkning fra en af de i Paragraffen omhandlede Personer. Naar saaledes Hustruen af en — maaske fuldt begrundet — Frygt for Mandens Vrede, hvis han faar Kundskab om et vist Forhold, f. Ex. hendes Tilstedeværelse ved en bestemt Lejlighed o. l., lader sig forlede til at aflægge falsk Forklaring for Retten eller deslige, kommer hverken Strfl. § 56 eller dennes Analogi til Anvendelse. — Praxis synes ikke at betinge Anvendelsen af Strfl. § 56 af, at der er handlet af Frygt jfr. H. R. T. 1871 S. 536; 1872 S. 61; 1873 S. 397; 1876 S. 509; 1883 S. 686 m. fl.

Strfl. § 147. 1. St. nævnes som Exempel paa, at Straffrihed (Strafnedsættelse) hjemles paa Grund af Motivet til Handlingen. Om end Ordene kunne forenes med den Opfattelse, at Straffriheden (Strafnedsættelsen) er betinget af, at den paagældende har ladet sig bestemme til at afgive falsk Forklaring ved Hensynet til, at Sagen angik ham selv — en Forstaaelse, der dog synes at gøre Vold paa Udtrykkenes naturlige Betydning — fremgaar det ialtfald af Forbindelsen med Paragraffens 2. Pkt., jfr. Ordet „iøvrigt", at ogsaa Reglen i Strfl. § 147. 1. St. er grundet i, at Vidnesbyrd er bleven den paagældende affordret i Strid med hans Ret til Fritagelse herfor[44], et Synspunkt, der bringer Tilfældet ganske udenfor Spørgsmaalet om Motivets Betydning. Derimod tale unægteligt Udtrykkene i Strfl. § 150. 2. Pkt. for, at Loven her har lagt Vægt paa, om Ønsket om at fri sig selv for Straf har været den handlendes Motiv til at aflægge falsk Partsed; og det er næppe berettiget at fravige denne Forstaaelse for at bringe denne Bestemmelse i Overensstemmelse med Strfl. § 147[45].

Som en anden Række af Tilfælde, hvor Motivet efter dansk Ret skal være bestemmende for Strafbarheden, næv-

---

[44] Jfr. ogsaa Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 176—79.

[45] Naar Gram S. 108 hævder, at Straffrihed for Handlinger, udførte efter en Overordnets Befaling, ofte maa afhænge af, om den handlende in concreto har handlet under Befalingens Tvang (Tvangsmotivet), er dette næppe rigtigt. Hvor Befalingen ikke har foranlediget en Vildfarelse med Hensyn til Handlingens Lovlighed, der udelukker Tilregnelsen, medfører den kun Straffrihed, naar Loven paalægger en Lydighedspligt, der ophæver Handlingens Retstridighed, jfr. ovenf. § 24. II. Heller ikke kunne saadanne Bestemmelser som Strfl. § 45. 2. St. o. l. nævnes her. For saa vidt Motivet for den handlendes Tilbagetræden her spiller en Rolle, er det kun som Vidnesbyrd om, hvorvidt et virkeligt forbrydersk Forsæt har manglet eller dog ikke har havt den af Loven fordrede endelige Karakter, eller — for saa vidt angaar Iværksættelseshandlinger — at de kriminalpolitiske Grunde, der kunne tale for at lade den forskyldte Straf bortfalde, ikke ere udelukkede, ifr. Torp: Forsøg og Meddelagtighed S. 66 flg. samt nedf § 45.

nes hos Gram anf. V. S. 111 flg. Handlinger, der tilsigte Haandhævelsen af en Ret. Nødværge- og Nødretshandlinger skulle kun være straffri, naar de ere foretagne med det Maal for Øje at afværge det retstridige Angreb eller at fjerne den overhængende Fare; ellers ere de, om end objektivt nyttige, ligegodt absolut forkastelige. Dette er dog ikke afgørende. Hvis Nødværge eller Nødretssituationen ikke er den handlende bevidst, maa han selvfølgelig straffes — for Forsøg. At Forsøgsreglernes Anvendelse undertiden kan føre til en urimelig Nedsættelse af Straffen, er kun et af de mange Vidnesbyrd om det unaturlige i, at Forsøgsstraffen altid er mindre end Straffen for fuldbyrdet Forbrydelse[46], men beviser ikke, at Handlingen ophører at være objektivt retmæssig, fordi Retshaandhævelsesformaalet mangler. Det kan dernæst ganske vist være moralsk højst forkasteligt at foretage de paagældende Handlinger selv med Bevidsthed om, at Nødværge eller Nødretssituationen foreligger, naar det dog ikke er Hensynet hertil, men f. Ex. Ønsket om at komme en Fjende tillivs, der har bestemt den paagældende til at handle. Men at bygge Grænsen mellem retmæssig og uretmæssig Handlen paa saadanne subjektive Momenter turde ialtfald som Regel[47] lige saa lidt være rigtigt her som paa andre Omraader[48]. — At den

Haandh. af en Ret.

[46] Jfr. Torp: Forsøg og Meddelagtighed § 10 samt nedf. § 46.

[47] Som Regel; thi det skal ikke absolut benægtes, at Spørgsmaalet om Handlingens Retmæssighed her som paa andre Omraader indenfor visse snævre Grænser kan gøres afhængigt af, hvad den handlendes Formaal har været, jfr. ovenf. S. 259 flg. Af det der udviklede vil det imidlertid fremgaa, at Betingelserne for at tage saadanne Hensyn næsten aldrig ville foreligge, hvor Handlingen iøvrigt opfylder Betingelserne for at være en virkelig Nødværgehandling (nødvendig for at afværge etc.).

[48] Hvor betænkeligt det vilde være i Almindelighed at lægge Vægt paa Motivet ved Spørgsmaalet om Handlingens Retmæssighed, fremgaar af selve Udviklingen hos Gram S. 116—17, hvor det siges, at det ikke er nok til at gøre Handlingen retstridig, at den handlende

her bestridte Anskuelse skulde have Hjemmel i Straffelovens Bestemmelser om Nødværge og Nødret, kan heller ikke erkendes. Strfl. § 40 frembyder slet ingen Tvivl. Dens Udtryk „Handlinger foretagne af Nødværge" forstaas naturligst ganske objektivt uden Hensyn til noget Motiv; og ved Angivelsen af Nødvægerettens Betingelser bruges netop ikke saadanne Udtryk som, at de skulle være foretagne for at afværge, men at de „have været nødvendige for at afværge eller modstaa Angrebet", samt „til Forsvar for Liv etc." hvilket atter er ganske objektive Bestemmelser. Derimod kunde Strfl. § 41 ved Udtrykket „for at redde sig eller andre etc." ved første Øjekast synes at lægge Vægt paa Motivet. Men afset fra, at disse Udtryk kunne opfattes og paa Grund af Forbindelsen med § 40 vistnok naturligst opfattes som et mindre nøjagtigt Udtryk for den Tanke, at Handlinger foretagne i Nød ere retmæssige[49], bortfalder enhver Berettigelse til modsætningsvis at slutte, at Handlinger foretagne i Nødstilstand ophøre at være retmæssige, dersom de foretages i andet Øjemed end det at afværge den truende Fare, naar det erkendes, at Strfl. § 41 overhovedet ikke kan opfattes som en positiv Grænsebestemmelse, der udtømmende angiver, hvilke Handlinger der ere retmæssige paa Grund af Nødstilstand, og fra hvilken der altsaa kan sluttes modsætningsvis, men kun som en Bestemmelse, der ex tuto afgør et vigtigt og tidligere om-

tillige havde den Hensigt at skade, uden at der angives noget Maal for, hvor stærkt Ønsket herom tør være, uden at det kommer ham til Skade.

[49] Valget af det unøjagtige Udtryk forklares i det foreliggende Tilfælde saa meget lettere, som Loven formulerer sin Bestemmelse som en Regel om Straffrihed — ikke om Handlingens Retmæssighed. Straffri er Handlingen netop i Reglen ikke, hvor der er handlet med andet Øjemed, idet dette normalt kun vil blive antaget, hvor den handlende ikke var sig Nødretssituationen bevidst. Den rammes da af Reglerne om Forsøg.

tvistet Spørgsmaal[50]. Heller ikke Straffelovens Motiver[51] give nogen Støtte for den her bestridte Anskuelse[52]. Motivernes Udtalelser om Udkastets §§ 38 og 39 (Strfl. §§ 40 og 41) indledes netop med en Bemærkning om, at disse Paragraffer omhandle Tilfælde, hvor objektive Omstændigheder have Indflydelse paa en Handlings Strafbarhed og under visse Forudsætninger kunne medføre ... Straffrihed ... fordi der i Virkeligheden maa siges ikke at være nogen Krænkelse af Retsordenen tilstede[53].

Mere Tvivl frembyder Strfl. § 116. Det er vistnok almindelig antaget, at det hører til Selvtægtsbegrebet, at den Handling, hvorved der gøres Indgreb i en andens Retsgoder, maa ske i Retshaandhævelsesøjemed[54]. Dette kan og vil regelmæssig medføre, at Anvendelsen af strengere Straffebestemmelser, der ellers vilde have ramt den paagældende, udelukkes. Dette er dog næppe noget virkeligt Exempel paa, at Motivet er bestemmende for Handlingens Strafbarhed. At Handlingen er udført i Retshaandhævelsesøjemed, er i Virkeligheden kun et andet Udtryk for, at der har

---

[50] Jfr. Torp i T. f. Rvdsk. 1897 S. 45 flg. samt ovenf. § 23. IV.

[51] Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 50 flg.

[52] Jfr. dog R. S. Gram: Motivets Betydning S. 122.

[53] I Forbindelse hermed bemærkes, at heller ikke Bestemmelsen i Sølov 1. April 1892 § 101 betinger den Skipperen indrømmede Ret til Magtanvendelse af, at hans Formaal netop har været at skaffe sig Lydighed, men kun deraf, at den har været nødvendig dertil. Endelig kunne heller ikke Strfl. §§ 187, 189 og 205 nævnes som Exempler paa, at Straffeloven har betinget en Strafnedsættelse a Motivet (Hævnlyst), jfr. dog Gram: Anf. V. S. 130. Naar Loven kun tager Hensyn til den oprørte Sindsstemning, der er fremkaldt ved Mishandling etc., maa dette formentlig skyldes den Betragtning, at der kun bør tillægges den oprørte Sindsstemning Betydning, naar denne er undskyldelig og normal, og at Loven for at afskære Tvivl har angivet bestemte Tilfælde, hvor dette erfaringsmæssigt kan antages. Men hverken Loven eller Motiverne antyde, at Strafnedsættelsen er betinget af bestemte Motiver.

[54] Jfr. Goos: Spec. Del III. S. 153 flg.; R. S. Gram: Motivets Betydning S. 132; Schweigaard: Commentar II. S. 50—51.

manglet Forsæt til at tilføje den materielle Retskrænkelse, som Handlingen ellers vilde have været rettet paa. Dette fremgaar ogsaa deraf, at den strengere Straf for den tilføjede materielle Retskrænkelse ikke udelukkes ved Retshaandhævelsesøjemedet, undtagen hvor dette netop udelukker Forsæt til at tilføje materiel Uret. Den, der for at skaffe sig Oprettelse for en formentlig Retskrænkelse fra en andens Side selv tager dennes Afstraffelse i sin Haand, undgaar derfor ikke Ansvar efter de strengere Bestemmelser om Legemsangreb, Frihedskrænkelse o. l., fordi Handlingen er foretagen i Retshaandhævelsesøjemed[55]. — Det antages imidlertid undertiden, at den nævnte Egenskab ved Handlingen ogsaa kan give den en Strafbarhed, som den ellers vilde have manglet, om end dette anses som noget anomalt[56]. Om der heri kan findes et Exempel paa, at Motivet er en Betingelse for Strafbarheden, beror paa, hvori man ser det Retsgode, som krænkes ved Selvtægten. Naar man opfatter dette som Statsborgernes Ret til Værn imod, at Retstvistigheder afgøres paa anden Maade end gennem de dertil anordnede Myndigheder[57], er Retshaandhævelsesøjemedet vistnok kun en Omskrivning for det paa en Krænkelse af denne Ret rettede Forsæt. Om den nævnte Bestemmelse af det ved Selvtægten krænkede Retsgode er den rigtige, skal ikke her undersøges, saa meget mere som det vistnok maa erkendes, at det er anomalt at straffe en Handling, der ikke i sig selv er strafbar, fordi den foretages til Hævdelse af en formentlig Ret[58].

Om Bestemmelserne om Duel ere Exempler paa, at Motivet er afgørende for Strafbarheden, beror ligeledes væsentlig paa, hvorledes Duelforbrydelsen i det hele bestem-

[55] Jfr. ogsaa Strfl. § 116, „for saa vidt Gerningen ikke efter den øvrige Lovgivning maatte medføre strengere Straf“ samt Goos: Spec. Del II. S. 332 med Note 24, III. S. 153.

[56] Goos: Spec. Del III. S. 154.

[57] Saaledes vistnok Goos: Spec. Del III. S. 150.

[58] Jfr. i denne Retning Motiver til norsk Udk. (1896) S. 290—91.

mes. Hvis det antages ikke at høre med til Forbrydelsens Begreb, at Kampen finder Sted til Fyldestgørelse for en Fornærmelse[59], opstaar Spørgsmaalet slet ikke. Hvis derimod denne Egenskab ved Kampen fordres[60], ligger det nær at opfatte den særlige — mildere — Straf som betinget af Motivet, Ønsket om at faa Fyldestgørelse, hvad enten man iøvrigt nærmest opfatter Duel som et Indgreb i den Statsmagten forbeholdte Retshaandhævelse eller som Angreb paa andres Legeme eller Liv. Det bliver dog altid et Spørgsmaal, om man, naar en Fornærmelse, der efter den herskende Opinion berettiger til Satisfaktion, foreligger, vil kræve, at Motivet virkelig har været at opnaa — henholdsvis give — denne og ikke et ganske andet, f. Ex. at skille sig af med en Medbejler. En nærmere Undersøgelse heraf skal dog ikke her optages[61].

[59] Saaledes v. Liszt § 93. II.

[60] Saaledes bl. a. Goos: Spec. Del III. S. 83; R. S. Gram: Motivets Betydning S. 135; Berner: Lehrbuch S. 469; Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 254—55.

[61] Heller ikke skal her en nærmere Undersøgelse angaaende Strfl. § 96, jfr. L. 25. Febr. 1871 § 2, og Strfl. § 98, for saa vidt de tale om Angreb paa et Medlem af den lovgivende Forsamling paa Grund af den Maade, hvorpaa han har udført sit Hverv, eller paa en Embedsmand i Anledning af hans Embedsgerning, optages. Hvis det antages, at det er en Betingelse for Strafbarheden, at den angrebne paa Angrebets Tid endnu er Rigsdagsmand eller Embedsmand, jfr. Goos: Spec. Del III. S. 146 og de der anf. Domme, er det sikkert rigtigst at opfatte disse Bestemmelser som foreskrivende Straf ikke paa Grund af et særligt Motiv, men for Angreb paa det særlige Værn, der tilkommer disse Personer som saadanne, idet der ved Betingelsen: „paa Grund af den Maade etc.“ da kun er fremhævet den ydre Anledning til Angrebet, der viser, at det er et Angreb paa Rigsdagsmanden eller Embedsmanden som saadan, medens Loven ganske bortser fra, om det egentlige Motiv til Angrebet er Forestillingen om personiig Forurettelse, politisk eller religiøs Fanatisme eller andet, jfr. herved Gram: Motivets Betydning S. 137 flg. — Ligeledes forbigaas her de Spørgsmaal, som Fortolkningen af Strfl. § 123 giver Anledning til; og heller ikke skal det hos Gram anf. V. S. 140 fremdragne Spørgsmaal om, hvorvidt Strfl. § 242 afgiver et

Endnu kan nævnes, at den gennem lange Tider staaende Strid om, hvorvidt Berigelseshensigt, animus lucri faciendi, hører med til de saakaldte Berigelsesforbrydelsers Begreb, sikkert har sin Forklaring langt mere i en Uoverensstemmelse angaaende det formelle Spørgsmaal om Tilladeligheden af at lægge Vægt paa Motivet end i Uenighed om, hvad strafferetlige Realitetshensyn kræve. Det er derfor meget naturligt, at man for at komme ud over de nævnte Betænkeligheder har søgt at vise, at animus lucri faciendi i Virkeligheden kun var det til disse Forbrydelsers objektive Egenskaber svarende Forsæt. Navnlig Goos[62] har indgaaende begrundet dette Standpunkt ved at pege paa, at Berigelseshensigten kun kan opfattes som Forsæt, naar der til den svarer et særligt Retsbrud, Berigelsen paa anden Mands Bekostning, hvis Særkende han dernæst sætter deri, at det ikke blot er et Angreb paa den enkeltes Formue — i saa Henseende indeholder det ikke andet og mere end den blotte Formuebeskadigelse — men tillige og væsentlig et Angreb paa den Interesse, Samfundet har i det etablerede Formuefordelingssystem, hvis Ordning og Opretholdelse er af største Betydning for Almenvellet. Naar man imod denne Lære har indvendt[63], at det Grundlag, hvorpaa den bygger, nemlig at Formueordningen hviler paa et Samfundsprincip, er uholdbart, er denne Indvending sikkert uberettiget[64]. Snarere kan man hævde, at det trænger til Forklaring, at Angreb paa Formuefordelingen kræver en anden og stærkere

Exempel paa, at der er tillagt Motivet afgørende Betydning for Strafbarheden, her optages til Prøvelse, idet Besvarelsen deraf forudsætter en indgaaende Undersøgelse af disse Paragraffers Indhold, der naturligst henvises til Strafferettens Spec. Del.

[62] Goos: Spec. Del II. S. 290 flg., jfr. F. Hagerup: Om Formuesindgreb og Dokumentforbrydelser S. 3; jfr. om andre Forsøg paa at begrunde, at animus lucri faciendi kun er en Form af Forsæt, Bornemann: Saml. Skr. IV. S. 131—32; Merkel i H. H. III. S. 621 flg., 662.

[63] R. S. Gram: Motivets Betydning S. 193 flg.

[64] Dette Spørgsmaal kan dog ikke her optages til Undersøgelse.

Repression end Angreb paa Formuegodernes Existens, da det til Grund for Formueordningen liggende Samfundshensyn med lige Styrke synes at maatte kræve Værn mod Tilintetgørelse eller Beskadigelse af Formuegoder. Overfor en saadan Indvending vil Goos selv kun kunne henvise til, at de sædvanlige Motiver for Angreb paa Fordelingen gøre disse langt hyppigere og Trangen til kraftig Repression langt føleligere. Det er i Virkeligheden et Udtryk for det samme, naar det endvidere siges[65], at de, der berige sig ulovligt, ere Snyltere i Samfundserhvervets Organisme etc. Men naar saaledes den sidste Grund til disse Forbrydelsers særegne Behandling dog maa søges i de Motiver, hvoraf de fremgaa, synes det for den retlige Behandling at maatte være temmelig ligegyldigt, om man opfatter animus lucri faciendi som et direkte Udtryk for disse Motiver eller som Forsæt til en vis Art af Retsbrud, hvis særegne Behandling har sin Grund i disse Motiver. Med andre Ord, der foreligger atter her et Tilfælde, hvor Spørgsmaalet om Motivets Betydning faar en forskellig Besvarelse, eftersom man formulerer det Retsbrud, mod hvilket Straffebestemmelsen er rettet, paa den ene eller den anden af flere i og for sig lige berettigede Maader. Det Spørgsmaal, hvad der skal anses som ulovlig Berigelse, bliver sikkert heller ikke vanskeligere at besvare efter den ene end efter den anden Anskuelse, ligesom disse ikke i noget Punkt bør føre til forskellige Afgørelser, saa vist som Afgrænsningen af Berigelsesforbrydelsernes Omraade ikke bør ske gennem en logisk Slutning ud fra en paa Forhaand fastslaaet Begrebsbestemmelse, men paa Grundlag af en Undersøgelse af, om i de enkelte Grupper af Tilfælde de reale Hensyn gøre sig gældende, som føre til en særlig Behandling af Berigelsesforbrydelserne; og disse reale Hensyn maa have ganske samme Betydning, enten man ved den formelle Bestem-

[65] Goos: Spec. Del II. S. 292.

melse af Forbrydelsesbegrebet gaar den ene eller den anden Vej.

§ 38.

Straf uden Tilregnelse.

Fra den ovenfor i §§ 31 og 33 omhandlede Grundsætning, at al Straf bør være og i Nutiden regelmæssig ogsaa er betinget af, at Handlingen eller den Følge, til hvis Indtræden Ansvaret er knyttet, kan tilregnes den handlende, kunne Undtagelser tænkes at forekomme i to Retninger, dels saaledes at Strafansvar paalægges, uden at den paagældende overhovedet har gjort sig skyldig i nogen ham tilregnelig, strafbar Handling, dels saaledes, at der paalægges ham Ansvar for utilregnelige Følger af en tilregnelig i sig selv strafbar Handling. Medens det første kun ganske undtagelsesvis forekommer i dansk Ret og navnlig paa Grund af Reglen i Strfl. § 43 slet ikke kan forekomme indenfor Straffelovens Omraade[1], findes der — ogsaa i Straffeloven — ikke faa Exempler paa det sidste. Hvert af disse Spørgsmaal vil i det følgende blive behandlet for sig.

I. Som ovenfor bemærket kan Hjemmel til at straffe, uden at den paagældende tilregneligt har overtraadt et Forbud mod eller et Paabud om at handle paa en vis Maade, kun forekomme udenfor Straffelovens Omraade. Og selv her hjemles saadant Ansvar kun i enkelte Undtagelsestilfælde. I Almindelighed vil Forudsætningen herfor dog være, at der foreligger en Handling eller Undladelse, som, hvis den ikke var den paagældende utilregnelig, vilde be-

[1] Jfr. ovenf. § 34 samt Goos II. S. 308, hvor det med Rette fremhæves, at det ikke blot vilde være legislativt urimeligt, men ogsaa er logisk udelukket at lade Straffebud, der ifølge Strfl. § 43 ere uanvendelige paa uagtsomme Handlinger, ramme saadanne Handlinger, der end ej kunne tilregnes som uagtsomme.

grunde Ansvar efter almindelige Regler. At en saadan Handling (Undladelse) ikke kan tilregnes den paagældende, kan for det første ligge i, at den slet ikke er en Viljesakt, fordi den skyldes absolut (mekanisk) Tvang, en uvilkaarligt virkende, organisk, legemlig Tilstand, manglende fysisk Kraft eller ydre, uovervindelig Umulighed. At Ansvar her i Almindelighed maa være udelukket, følger af, at vor Straffelovgivning overhovedet anerkender Tilregnelsesfordringen[2]; og at denne Betingelse har faaet positivt Udtryk i enkelte Straffebuds Formulering, jfr. Strfl. § 109 „naar han ikke gør, hvad der staar i hans Magt“ og § 199 „de efter Omstændighederne mulige Redningsmidlers Anvendelse“[3], berettiger ikke til at antage, at noget andet skal gælde, hvor i beslægtede Tilfælde saadan udtrykkelig Udtalelse mangler. Den Regel, at Ansvar for Handlinger (Undladelser), der ikke ere Viljesakter, er udelukket, er saa selvforstaaelig, at der maa kræves klar og tydelig Hjemmel for at fravige den. Exempler herpaa forekomme undtagelsesvis, jfr. saaledes Fr. 1. Febr. 1797 § 110 (Paaskud om Fuldmægtiges eller Tyendes Forseelser antages ikke, naar Varer anholdes. Enhver indestaar for, hvem han bruger etc.); Bekg. 18. Sept. 1876 § 7 (Skibs- eller Baadføreren er i enhver Henseende ansvarlig for sit Mandskab)[4]; Politivedt. 22. Juni 1883 § 93 (Grundejerne ere personlig ansvarlige for Opfyldelsen af alle dem som saadanne paahvilende Pligter og skulle ikke kunne undskylde sig med Forsømmelse fra deres Folks eller Lejeres Side); L. Nr. 47. 1. April 1887 § 46 (Bøder efter denne Lov tilsvares af Brændevinsbræn-

[2] Goos II. S. 282—83; Nord. Strafferet I. S. 33 samt ovenf. S. 370.

[3] Jfr. ogsaa D. L. 3—13—21; Fr. 3. Juli 1835 § 26. 1. Pkt.; L. 15. Maj 1868 § 11. 3. Pkt.; L. 4. Febr. 1871 § 6. 2. St., cfr. Politivedt. for Kbhvn. 22. Juni 1883 § 94; L. Nr. 57. 25. Marts 1872 § 12. 1. Pkt.

[4] Tilsvarende Bestemmelser i andre Havnereglementer angaa (ialtfald regelmæssig) kun Erstatningsansvaret.

deren, medmindre han tilvejebringer Sandsynlighed for, at den strafbare Handling ikke kan tilregnes ham selv eller hans Folk).

En Handling (Undladelse) kan imidlertid meget vel være Personen utilregnelig, selv om den maa betegnes som en Viljesakt fra hans Side, jfr. ovenf. § 34. Om end Strafansvar ogsaa her som Regel maa være udelukket, er det ved disse Tilfælde lettere forklarligt, at Undtagelser kunne forekomme. Naar Loven paalægger en Tilsyns- eller Afværgelsespligt, er den rent objektive Undladelse af at opfylde denne ganske vist i Reglen ikke nok til at paadrage Strafansvar; men det er forstaaeligt, at Loven undertiden af Hensyn til Vanskelighederne ved at bevise, at der er handlet tilregneligt, alene betinger Ansvaret af, at det paagældende Paabud ikke er efterkommet[5], altsaa præsumerer, at Handlingen (Undladelsen) er den paagældende tilregnelig. Foruden de ovenfor nævnte Bestemmelser Fr. 1. Febr. 1797 § 110; Bekg. 18. Sept. 1876 § 7; Politivedt. 22. Juni 1883 § 93 og L. Nr. 47. 1. April 1887 § 46, der ogsaa omfatte Tilfælde af denne Art, nævnes i Reglen som Exempler herpaa en Række Bestemmelser, hvis Særkende søges deri, at Loven, idet den ubetinget fritager den umiddelbart handlende for Ansvar, maa antages ligeledes ubetinget, ɔ: uden Hensyn til, om en tilregnelig Forsømmelse af en Tilsyns- eller Afværgelsespligt foreligger, at lægge Ansvaret paa den, hvem denne Pligt paahvilede. Det hævdes nemlig, at dette er en Konsekvens af den hele Ordning, da den umiddelbart handlendes ubetingede Ansvarsfrihed vilde mangle rimelig Forklaring, naar den tilsynspligtiges Ansvar skulde være betinget af, at Forsømmelsen kan tilregnes ham[6]. Forinden det undersøges, om denne Sætning i sin Almindelighed er holdbar, skal det bemærkes, at de Til-

[5] Det er iøvrigt klart, at Grænsen mellem de her omhandlede og de ovenf. omtalte Tilfælde ofte er ret flydende.

[6] Goos II. S. 284—85, 311 flg.

fælde, hvor den kunde finde Anvendelse, ialtfald ere temmelig faa, idet en Række af de Lovbud, som man i denne Forbindelse plejer at nævne, sikkert ikke med Rette kunne anføres som Exempler paa en saadan Ordning[7]. Og — ialtfald med en enkelt Undtagelse, jfr. nedf. — ere de andre Lovbud, der nævnes i denne Sammenhæng, meget tvivlsomme Exempler paa en Ordning, som den forudsatte. Om det Ansvar, som f. Ex. L. Nr. 53. 25. Marts 1872 § 8 paalægger Forældre og andre Tilsynshavende, overhovedet er uafhængigt af, om Mangel paa behørigt Tilsyn kan lægges dem til Last, kan vel endog omtvistes. Men selv om det antages, maa dette støttes paa, at Loven her positivt hjemler dette, og ikke paa en almindelig Grundsætning om, at ubetinget Ansvarsfrihed for den umiddelbart handlende som nødvendigt Komplement kræver ubetinget Ansvar for den, hvem Tilsynspligten paahviler. At denne Grundsætning ikke har Hjemmel i vor Ret, fremgaar bl. a.

[7] Dette gælder saaledes om Forb. 17. Febr. 1741. At her alene tales om Ansvar for Skipperne (og Rederne), ikke om Mandskabet, som paa egen Haand har overtraadt Forbudet, kan forklares ved, at Bestemmelsen kun har de almindelige Tilfælde for Øje, hvor Overtrædelsen kan tilregnes hine, saa meget mere som det modsatte vil være meget sjældent. Heller ikke de nu ophævede Bestemmelser i Pl. 3. April 1843 § 10; 3. Febr. 1847 § 11; Bekg. 23. April 1874 § 13 og Bekg. 16. Juni 1877 § 9 kunne nævnes her, da de slet ikke fritoge de umiddelbart handlende for Ansvar, men kun gjorde Skibsføreren ansvarlig for Mulkternes Betaling (ved større Straffe gjaldt de almindelige Regler) med Regres mod den skyldige, jfr. som et andet Exempel paa en saadan strafferetlig Kautionspligt L. Nr. 50. 1. April 1891 § 18. (Lignende solidarisk Hæftelse omtales ogsaa i Fr. 3. Juli 1835 § 26 og L. Nr. 57. 5. April 1888, men Forudsætningen er her, at Forseelsen kan tilregnes samtlige de ansvarlige; og der var næppe heller Hjemmel til at antage, at denne Betingelse var fravegen i den iøvrigt nu ophævede Lov 13. Marts 1867 § 27). Endelig behøver man i Bestemmelserne i L. 15. Maj 1868 §§ 14. 1. Pkt., 15 m. fl. ikke at se andet end en Udtalelse om, hvem Tilsynspligten paahviler, uden at det dermed behøver at være sagt, at Strafansvaret er uafhængigt af, om Forsømmelsen kan tilregnes den paagældende eller ikke.

af den beslægtede Bestemmelse i L. 3. Marts 1860 § 3, som man er enig om at fortolke saaledes, at Forældres og andre Tilsynspligtiges Ansvar er betinget af, at de have udvist tilregnelig Forsømmelse af deres Tilsyns- og Afværgelsespligt[8], skønt Børnenes Ansvarsfrihed ogsaa der er ubetinget jfr. L.s § 6[9].

Uden positiv Hjemmel og uden at det kan siges nødvendig at være begrundet i de paagældende Forholds Natur, har Retsanvendelsen ved ulovlig Næringsbrug fastslaaet den Regel, at kun den, for hvis Regning Næringen drives, straffes, men da ogsaa uden Hensyn til, om den skete Overtrædelse kan tilregnes ham, medens alle andre, der have ydet Medvirken hertil, ere ansvarsfri[10]. Denne Regel maa antages foranlediget ved de Vanskeligheder, som det i disse Forhold vilde frembyde at føre Bevis for de almindelige Strafbarhedsbetingelsers Tilstedeværelse, men retfærdiggøres selvfølgelig ikke derved.

En ejendommelig Ordning af Ansvaret, der maa antages at føre til, at de almindelige Grundsætninger om de subjektive Betingelser for dette fraviges, er hjemlet med Hensyn til Presseforseelser ved L. 3. Jan. 1851 § 3. De almindelige Ansvarsregler ere, for saa vidt angaar Ansvaret

[8] Goos II. S. 284.

[9] For saa vidt det med Hensyn til de hos Goos II. S. 285 nævnte Bestemmelser i Adg. 7. Maj 1777 §§ 6 og 22 og Fr. 27. Jan. 1804 §§ 58 og 79 maa antages, at henholdsvis Grundejerne, Vognmændene og Gæstgiverne straffes for visse af deres Folk begaaede Forseelser, uden Hensyn til om disse kunne tilregnes den tilsynspligtige, maa dette støttes paa den ubetingede Maade, hvorpaa Loven paalægger dem Ansvaret, og maatte f. Ex. lige saa vel antages, hvis den uden udtrykkelig at fritage Folkene for Ansvar havde indskrænket sig til at udtale, at de paagældende hæfte for deres Folks Forseelse. Fr. 27. Jan. 1804 udtaler iøvrigt end ikke udtrykkeligt, at Folkene ere ansvarsfri.

[10] Jfr. Goos II. S. 314—15: Spec. Del II. S. 153—54; Torp: Forsøg og Meddelagtighed S. 186—87.

for et her i Riget ved Trykken offentliggjort Skrift[11], fravegne dels i den Retning, at kun de udtrykkeligt i Paragraffen nævnte Personer: Forfatteren, Udgiveren, Forlæggeren eller Kommissionshandleren samt Bogtrykkeren kunne straffes, medens alle andre medvirkende ubetinget ere ansvarsfri, dels i den Retning, at altid kun en af de nævnte Personer — i den angivne Følgeorden og paa Betingelse af, at Formanden ikke opfylder Lovens Strafbarhedsbetingelser — straffes for den stedfundne Presseforseelse. Denne Ordning er ikke begrundet i, at Anvendelsen af de almindelige strafferetlige Regler paa dette Forhold vilde føre til Ubilligheder, men i Hensynet til det for Statslivet formentlig nyttige[12], hvilket man har ment bedst at opnaa ved, at Staten altid har en bestemt Person, hørende til visse bestemte Kategorier, at holde sig til, saaledes at den ansvarlige altid uden større Vanskelighed kan udfindes, medens den overfor alle andre medvirkende opgiver Adgangen til at gøre Ansvar gældende. Som Betingelse for Ansvaret opstiller Loven for Forfatterens, Udgiverens og Forlæggerens eller Kommissionshandlerens Vedkommende — derimod ikke for Bogtrykkeren — at den paagældende har navngivet sig paa Skriftet og derhos enten, da Skriftet udkom, havde fast Bopæl her i Riget eller ved Sagens Anlæg er inden Statens dømmende Myndigheds Omraade[13]. Det maa endvidere antages underforstaaet som en selvfølgelig Forudsætning for hver enkelts Strafansvar, at han opfylder de almindelige Betingelser i Henseende til Alder og personlig Tilregnelighed, som efter vor Ret udkræves for at straffe[14]. Om det ogsaa er en Betingelse for Eftermandens Ansvarsfrihed, at denne Betingelse for at straffe Formanden foreligger, er

---

[11] Jfr. angaaende Skrifter, der ikke offentliggøres her i Riget, Matzen: Statsret III. S. 411—12.

[12] Goos: Spec. Del III. S. 102; Matzen: Statsret III. S. 413.

[13] Jfr. herom det ovenf. S. 142—43 bemærkede.

[14] Matzen: Statsret III. S. 422; Goos: Spec. Del III. S. 125—26.

omtvistet[15], men skal ikke paa dette Sted, hvor alene Undtagelserne fra den almindelige Tilregnelsesfordring drøftes, optages til Undersøgelse. Hvad der i denne Sammenhæng interesserer, er det Spørgsmaal, om Bestemmelserne i L. 3. Jan. 1851 § 3 medføre en Afvigelse fra de almindelige strafferetlige Regler i den Retning, at de i Loven nævnte Personer under de der angivne Betingelser kunne straffes, selv om den foreliggende Presseforseelse ikke kan tilregnes dem eller — hvor Forsæt kræves, hvilket er Reglen — dog ikke kan tilregnes dem som forsætlig, fordi de ikke have havt, muligvis end ikke kunne siges at burde have havt Kendskab til Skriftets retstridige Indhold. For Forfatterens Vedkommende er der i de særlige Ansvarsregler intet, der kan berettige til at fravige de almindelige Tilregnelsesbetingelser. Hvis det f. Ex. maa antages, at det ganske har ligget udenfor hans Formaal at fremsætte en Sigtelse, som efter Ordlyden kan lægges ind i den givne Fremstilling, maa han være straffri. Og hvor af denne Grund Forfatteren selv vilde være straffri, selv om han iøvrigt opfyldte Lovens Ansvarsbetingelser, maa ogsaa alt Ansvar mod Eftermændene være udelukket. Om Ansvar for disse udenfor de almindelige Ansvarsregler kan der fornuftigvis kun være Tale som et Surrogat for Forfatterens Ansvar, hvor dette netop udelukkes ved Lovens særlige Ansvarsbestemmelser. Men hvor dette er Tilfældet, maa det sikkert ogsaa antages, at Eftermanden, naar han opfylder de i Loven stillede Betingelser i Henseende til Navngivelse m. m. (for Bogtrykkeren gælde som bemærket ingen særlige Betingelser i saa Henseende) samt har de personlige Egenskaber, som Strafbarheden forudsætter, maa straffes for Presseforseelsen, selv om denne in concreto ikke kan tilregnes ham — eller dog ikke kan tilregnes ham som forsætlig — paa Grund af Ukendskab eller Vild-

[15] Saaledes vistnok med Rette Matzen: Statsret III. S. 427 flg., jfr. derimod Goos· Spec. Del III. S. 122—23.

farelse med Hensyn til Skriftets Indhold. I Pressefrihedens Interesse, navnlig for at værne Anonymiteten, har Loven nemlig ikke ensidigt gennemført det ovennævnte Hensyn til det for Statslivet nyttige — i saa Fald vilde man altid have havt Forfatteren at holde sig til — men har aabnet Forfatteren Adgang til Ansvarsfrihed, hvor han ikke selv navngiver sig, mod at Ansvaret overføres paa en anden — Udgiveren, Forlæggeren eller Kommissionshandleren, hvis disse have navngivet sig, eller Bogtrykkeren — saaledes at denne anden anses som den for Publikationen ansvarlige, der ganske træder i Forfatterens Sted. Saa vel Lovens Ord som de ovenfor nævnte Statshensyn forudsætte nemlig, at der, de personlige Strafbarhedsbetingelser forudsat, altid er en Person, der bærer Ansvaret. Men dette kan, hvis Reglen om Anonymiteten skal fuldt gennemføres i Overensstemmelse med Lovens Tanke, kun opnaas, naar den Eftermand, der overtager Ansvaret, anses som forsætlig Publikant uden Hensyn til mulige Vildfarelser o. l. Ellers vilde Følgen endog meget hyppigt, ganske i Strid med Lovbestemmelsens Formaal, blive, at ingen kan drages til Ansvar for den begaaede Presseforseelse. Der mangler nemlig paa den ene Side enhver Hjemmel for at betinge den anonyme Forfatters Ansvarsfrihed af, at han har sørget for, at Eftermanden har saadant Kendskab til Skriftets Indhold, at de almindelige Betingelser for at tilregne ham dette foreligge; Loven overlader til de paagældende selv at sikre sig i saa Henseende. Og paa den anden Side forudsætter Loven, at Ansvar netop skal kunne paadrages ved frivillig Overtagelse af de i Loven nævnte Personer, idet det, hvor det er tvivlsomt, om Ansvaret paahviler en af de foregaaende, overlades til Eftermanden selv, om han vil give de Oplysninger, der ere fornødne for at godtgøre dette, eller selv vil overtage Ansvaret. Den, der nægter at give disse Oplysninger, kan da selvfølgelig ikke selv paaberaabe sig Uvidenhed om Skriftets Indhold som Fritagelsesgrund. Men ligesom Loven her godkender den frivillige Overtagelse af

Ansvaret, maa den forudsættes at gøre det samme, hvor denne ligger i, at vedkommende er traadt i Forhold til Publikationen under saadanne Omstændigheder, at det er klart, at der ikke er nogen ansvarlig Formand[16]. Retsbrugen har ikke altid været tilbøjelig til fuldt ud at drage disse Konsekvenser af Lovens Standpunkt. En Dom i J. U. 1854 S. 302 har saaledes i et Tilfælde, hvor en Fornærmelse mod Kongen, der paa en skjult Maade (i et Akrostichon) var indeholdt i et anonymt Digt, frifundet den tiltalte Bogtrykker, der havde handlet i god Tro. Men i senere Domme synes Praxis at have fulgt den her hævdede Opfattelse[17].

II. Som Exempler paa, at der paalægges Personen Ansvar for de utilregnelige Følger af en tilregnelig i sig selv strafbar Handling, kunne ikke alle de Tilfælde nævnes, hvor Straf er betinget af, at en udenfor Retsbrudet liggende Følge er indtraadt. Naar Forholdet er det, at den retstridige Handling, der i og for sig uden Brud paa almindelige strafferetlige Grundsætninger kunde belægges med Straf, slet ikke straffes, medmindre en saadan Følge indtræder, maa denne sidste opfattes som en yderligere Strafbarhedsbetingelse udover den almindelige — et tilregneligt Retsbrud — og er, naar den af Følgens Indtræden betingede Straf ikke staar i Misforhold til den Straf, som det efter Lovgivningens Behandling af beslægtede Forhold vilde være naturligt at foreskrive for selve det tilregnelige Retsbrud, kun

[16] Saaledes ogsaa Goos II. S. 315 flg.; Spec. Del III. S. 126—28; Matzen: Statsret III. S. 430—31.

[17] Jfr. H. R. T. 1885 S. 697, der vel af andre Grunde frifandt Redaktøren, men hvor H. R. D. dog ligesom O. R. D. synes at forudsætte, at Redaktøren er ansvarlig uden Hensyn til, at han var uvidende om Artiklens Indhold; U. f. R. 1887 S. 322, jfr. ogsaa 1891 S. 252. Herimod kan ikke paaberaabes H. R. T. 1885 S. 719, idet Redaktørens Ansvarsfrihed her støttedes paa, at den paaklagede Artikel efter sit Indhold ikke kunde anses som en strafbar Fornærmelse, jfr. dog Matzen: Statsret III. S. 431.

Udtryk for, at Samfundet giver Afkald paa sin Strafferet i Tilfælde, hvor i og for sig de almindelige Betingelser for Straf foreligge. En Opgivelse af de almindelige subjektive Ansvarsbetingelser foreligger altsaa ikke her. At en saadan Ordning dog ikke er rationel, er en anden Sag. At Strafbarheden betinges af en saadan udenfor det tilregnelige Retsbrud liggende Kendsgerning, kan kun være begrundet ved, at denne opfattes som Vidnesbyrd om visse Egenskaber ved Handlingen, f. Ex. dens konkrete store Farlighed o. l., af hvilke man mener at burde gøre Strafbarheden afhængig. Men ved saaledes ubetinget at lade den paagældende Kendsgerning (Følgen) træde i Stedet for den Egenskab ved Handlingen, som den skal indicere, kan det ikke undgaas, at paa den ene Side Straf paalægges, selv om Handlingen i det givne Tilfælde ikke har havt den forudsatte Egenskab, eller denne dog ikke kan tilregnes den handlende, og at paa den anden Side Straffrihed indtræder, selv om de forudsatte Egenskaber ved Handlingen forelaa og vare den handlende bevidste, naar blot Følgen af rent tilfældige Grunde ikke indtræder[18]. — Som klare Exempler paa en saadan Ordning kunne nævnes Strfl. § 109, for saa vidt den betinger Straffen af, at den paatænkte Forbrydelse kommer til Udførelse, § 199 „hvis den anden omkommer", §§ 262 og 263 „hvis Bo er kommen under Fallitbehandling"[19]. Rent formelt synes ogsaa Bestemmelserne i Strfl. §§ 194 og 195 at høre herhen; men i Virkeligheden er Forholdet dog sikkert her et helt andet. Ikke blot bygge disse Regler paa en Formodning til Ugunst for den skyldige (Moderen), nemlig at Barnet var levende født og er omkommen som Følge af den uforsvarlige Omgang, men dernæst er selve Straffen her sikkert fastsat under Hensyn til, at man gennem disse Regler vilde ramme Tilfælde af

[18] Saaledes ogsaa Goos II. S. 477.

[19] Jfr. med Hensyn til Strfl. §§ 260 og 261 Goos: Spec. Del II. S. 236.

mere graverende Art end ved Ordene angivet, nemlig hvor der virkelig er handlet med Drabsforsæt, men uden at dette kan bevises[20]. Naar da denne Strafs Idømmelse alene er betinget af Barnets Død som rent objektiv Kendsgerning uden Hensyn til denne Følges Tilregnelse, maa det sikkert erkendes, at disse Tilfælde ere langt nærmere beslægtede med de nedenf. omhandlede, hvor den blotte objektive Kendsgerning (Følgens Indtræden) uden Hensyn til dens Tilregnelse medfører et ikke ved det tilregnelige Retsbrud som saadant retfærdiggjort (skærpet) Strafansvar; og den Kritik, der kan rettes mod den i disse Tilfælde hjemlede Ordning, rammer derfor ogsaa i alt væsentligt Bestemmelserne i Strfl. §§ 194 og 195.

Klare Tilfælde af den sidst omtalte Art findes i en Række Bestemmelser i Straffeloven, der betinge Anvendelsen af en højere Straf end den for selve den tilregnelige Forbrydelse foreskrevne af, at en vis ud over denne rækkende Følge er indtraadt. Da denne Følge ikke fremtræder som Bestanddel af det Retsbrud, mod hvilket Straffebestemmelsen er rettet, men som en særlig Strafforhøjelsesgrund, mangler der Hjemmel til at betinge den forhøjede Strafbarhed af; at den er tilregneligt end sige forsætligt hidført. Hvor Loven vil betinge Strafbarheden af Følgens Tilregnelse, er dette netop særlig udtalt[21]. I Straffeloven forekomme afset fra de ovenfor nævnte §§ 194 og 195 følgende herhen hørende Tilfælde.

§ 197. Den almindelige Straf for Prisgivelse af hjælpeløse Personer er Forbedringshusarbejde eller under formildende Omstændigheder Fængsel ikke under 2 Maaneders simpelt Fængsel. Har Handlingen medført det udsatte Barns eller den forladte Persons Død eller en betydelig Legems-

---

[20] Jfr. Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 236; Goos: Spec. Del I. S. 152 Noten.

[21] Jfr. Strfl. § 188 og tildels 204 samt Straffelovstillæg 1. April 1905 § 1. 2. St. 2. og 3. Pkt.

[illegible] § 2.. [illegible] Tugthusarbejde [illegible] Aar.

§ 2..: Straffen [illegible] Strfl. § 2.. — [illegible] Straffelovstillæg [illegible] April 1905 § 1 [illegible] — Saar [illegible] Fængsel [illegible]. Hvor Saar eller Skade [illegible] Halvdel af den i § 2.. [illegible] forsætlige [illegible][32], er Straffen, [illegible] 1. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 1 [illegible] Fængsel eller under skærpende Omstændigheder Strafarbejde under 4 Aar;

§ 2..: Den almindelige Straf for F[illegible] er Fængsel eller under skærpende Omstændigheder Forbedringshusarbejde. En højere Grad af Strafarbejde, [illegible] skærpende Omstændigheder endog Tugthusarbejde indtil 12 Aar kan anvendes, naar Handlingen har medført længere Tids Frihedsberøvelse eller havt skadelig Indflydelse paa den forurettedes Sjæls- eller Legemshelbred. De andre i § 2.. 2. Pkt. nævnte Tilfælde vedkomme os ikke her[33]:

§ 280, jfr. § 282, 2. St. Straffen for den her omhandlede kvalificerede Brandstiftelse er Tugthusarbejde ikke under 8 Aar; dog kan Straffen, hvis nogen ved Ildebranden omkommer, stige til Livsstraf;

§ 286. Den almindelige Straf er ligeledes Tugthusarbejde ikke under 8 Aar, dog at Straffen, hvis nogen derved omkommer, kan stige til Livsstraf;

§ 287. Den almindelige Straf for at bevirke Oversvømmelse o. l. er Strafarbejde indtil 8 Aar, dog at Straf-

---

[32] At Strfl. § 203 hjemler Straf ogsaa for uforsætlige endog utilregnelige Følger af det forsætlige Legemsangreb (§ 200), har vel været omtvistet, men den her forudsatte Forstaaelse er sikkert den rigtige, jfr. Goos: Spec. Del I. S. 64 flg., jfr. nu ogsaa Forudsætningen i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 1. 2. St. 2. Pkt.

[33] Jfr. Goos: Spec. Del I. S. 360–61.

fen, hvis betydelig Skade sker, kan stige højere, og hvis nogen derved omkommer, endog til Livsstraf; § 288 indeholder ganske tilsvarende Straffebestemmelser.

I Strfl. §§ 244 og 290 er en skærpet Straf ikke blot hjemlet, naar de i disse Paragraffer nævnte objektive Følger indtræde, men overhovedet under skærpede Omstændigheder. Da den paagældende Følges Indtræden imidlertid kan medføre den skærpede Straf, selv om den er den handlende utilregnelig, bør disse Tilfælde ogsaa nævnes her.

At et saadant Ansvar for de rent utilregnelige Følger af et tilregneligt Retsbrud er i aabenbar Strid med de i Nutiden almindeligt anerkendte strafferetlige Grundsætninger, kan næppe bestrides[24]. Nyere Love og Lovforslag lægge da ogsaa i Reglen kun i mindre Omfang Vægt paa saadanne udover Retsbrudet rækkende Følger og betinge da som oftest Anvendelsen af den forhøjede Straf af, at den handlende har eller kunde have indset Muligheden af en saadan Følge, eller at han har undladt efter Evne at afværge den, efter at han er bleven opmærksom paa Faren[25]. At den her omhandlede irrationelle Ordning i større eller mindre Omfang endnu findes i de fleste Straffelove, kan kun forklares som en Levning fra Fortiden, der er bleven staaende, skønt man iøvrigt principielt har forladt de gamle Loves rent objektive Straffegrundlag. De Grunde, hvorved man undertiden har søgt at forsvare en saadan Ordning, ere da ogsaa særdeles svage. Naar man saaledes har henvist til Analogien fra Forsøg, hvis Behandling ogsaa medfører, at Tilfældet, Retsforstyrrelsens Indtræden eller Ude-

[24] Hos Löffler: Schuldformen I. S. 278 betegnes de tilsvarende Bestemmelser i den tyske Straffelov som en oprørende Skændsel for vor Tid, hvis Bestaaen i et kvart Aarhundrede vil paadrage os kommende Slægters med Forbavselse blandede Foragt.

[25] Jfr. norsk Strfl. (1902) § 43; saaledes ogsaa tildels, dog ikke konsekvent, schweizisk Udk. (1896).

bliven, faar afgørende Indflydelse paa Straffens Størrelse[26], maa hertil bemærkes dels, at Straffelovenes Regler om Forsøgsstraffen sikkert ere og i Nutiden af stadig flere erkendes at være ganske irrationelle[27], dels at der dog er en væsentlig Forskel paa, om Staten, saaledes som ved Forsøg, lader Forbryderen nyde godt af det heldige Tilfælde, eller om den saaledes som ved de her omhandlede Straffebestemmelser lader Følgens rent tilfældige Indtræden medføre et Strafansvar, som ikke er begrundet ved selve det tilregnelige Retsbrud. Naar man dernæst til Støtte for den her omhandlede Ordning henviser til, at den fjerner en Række Bevisvanskeligheder, idet Følgen i Reglen ikke vil være den handlende helt utilregnelig, selv om det er vanskeligt eller umuligt at bevise dette[28], er dette aabenbart kun et Udtryk for, at det Hensyn til den handlendes subjektive Forhold, der efter enhver Opfattelse af Straffens Formaal, som i Nutiden kan komme i Betragtning, maa være afgørende for den strafferetlige Behandling, ofres for rene Bekvemmelighedshensyn — en Betragtningsmaade, der i sin Konsekvens maa føre tilbage til de ældste Tiders rent objektive Straffegrundlag. Hvad der ligger bagved den stærke Fastholden af den kritiserede Ordning, er vistnok en rent umiddelbar Følelse af, at en konsekvent Gennemførelse af det System, for hvilket Nutidens Tilregnelseslære er Udtryk, den skarpe Sondring mellem Forsæt og Uagtsomhed, vil føre til utilfredsstillende Resultater ved visse Forbrydelser, navnlig Legemsangreb og almenfarlige Forbrydelser, idet disses Strafværdighed væsentlig forøges, naar de foretages under saadanne Omstændigheder, at der er nærliggende Fare for andres Liv eller for væsentlig Skade paa Legeme eller Helbred. Dette er i og for sig rigtigt og

[26] Saaledes Thomsen: Ueber den Versuch der durch eine Folge qualifizierten Delikte S. 31.

[27] Jfr. Torp: Forsøg og Meddelagtighed S. 86 flg. samt nedf. i § 46.

[28] Hugo Meyer i Gerichtssaal 33. Bd. S. 119 flg.

er i Virkeligheden kun et blandt flere Vidnesbyrd om, at hele den herskende Tilregnelseslære er ganske ufyldestgørende, jfr. ovenf. §§ 31—33. Men det rette Middel til at raade Bod paa denne Mangel er ikke en delvis Ogivelse af Tilregnelsesfordringen. En praktisk og teoretisk tilfredsstillende Løsning naas kun ved en Ordning, der helt opgiver den hidtil antagne skarpe Sondring mellem Forsæt og Uagtsomhed, eller, for saa vidt dette ikke sker, dog opstiller særlige skærpede Straffebestemmelser for de Tilfælde, hvor det mindre, forsætlige Retsbrud er iværksat med Bevidsthed om, at der dermed er forbundet Fare for Hidførelsen af et større Onde end tilsigtet[29].

KAPITEL IV.

ANDRE STRAFBARHEDSBETINGELSER.

§ 39.

Det kan selvfølgelig ikke være Opgaven i Strafferettens almindelige Del at fremstille, endsige nærmere at gøre Rede for de særlige Betingelser for de enkelte Forbrydelsers Strafbarhed, den Afgrænsning af det stafbares Omraade, der følger af vor Rets Bestemmelse af de enkelte Forbrydelsesbegreber. Derimod er det naturligt endnu her at omtale, at Straffen ved visse Grupper af Forbrydelser i al Almindelighed er knyttet til andre Betingelser end dem der følger af Fordringer om, at der maa foreligge et tilregneligt Retsbrud, der falder indenfor det overhovedet

---

[29] Jfr. Goos II. S. 477—78; Løffler: Schuldformen I. S. 262 flg.

strafbares[1] Omraade. Enkelte af disse Betingelser ere allerede lejlighedsvis berørte tidligere[2]. Her skulle endnu følgende fremhæves.

1. Ifølge L. om Pressens Brug 3. Jan. 1851 § 3 er Ansvaret for Presseforseelser for samtlige de der nævnte Personer med Undtagelse af Bogtrykkeren betinget af, at den paagældende har navngivet sig paa Skriftet samt endvidere for alle med Undtagelse af Forfatteren deraf, at ingen af de forud nævnte Personer opfylder Lovens Ansvarsbetingelser, jfr. iøvrigt herom nærmere ovenf. §§ 11 og 38. I.

2. I mange Tilfælde er en Forbrydelses Strafbarhed betinget af den forurettedes Vilje enten saaledes, at Sagen kun kan paatales af ham (privat Paatale), eller saaledes, at offentlig Paatale kun finder Sted efter den forurettedes Begæring (betinget offentlig Paatale). Disse Regler ere ikke blot processuelle, men angive en materiel Strafbarhedsbetingelse. Deres Tilsidesættelse medfører derfor ikke Afvisning, men Frifindelse[3].

---

[1] Jfr. om Grænsen mellem strafbare og ikke strafbare Retskrænkelser det ovenf. i § 18 bemærkede.

[2] Jfr. ovenf. § 37 om Tilfælde, hvor der kræves en ud over Forbrydelsens Fuldbyrdelse rækkende Hensigt, og § 38 om Tilfælde, hvor Strafbarheden er betinget af en udenfor det tilregnelige Retsbrud liggende objektiv Følge, cfr. ogsaa det ovenf. § 14 om rev. Grl. § 57 bemærkede.

[3] Ved Forbrydelser, der ere betinget offentlig Paatale undergivne, vil man i Praxis, naar det ved Paadømmelsen viser sig, at Begæring om Paatale mangler, ofte gaa den Vej at indhente en Erklæring fra den forurettede, jfr. bl. a. H. R. T. 1904 S. 387. Erklærer denne da, at han ønsker den paagældende straffet, tillægger man denne Erklæring samme Betydning som en fra først af fremsat Begæring om Paatale. Erklærer han derimod, at han ikke begærer Tiltalte straffet, frifindes denne, jfr. H. T. 1904 S. 507. Ofte finder dog ogsaa Frifindelse Sted, hvor Begæring om Paatale mangler, uden at den forurettedes Erklæring først indhentes, jfr. H. R. T. 1885 S. 505; 1892 S. 864; 1899 S. 503; 1901 S. 219. — Angaaende Virkningen af, at

Som ovenf. i § 18 bemærket er Grunden til, at Strafbarheden saaledes betinges af den forurettedes Vilje, i Reglen den, at Samfundets Interesse ved visse Forbrydelser kun antages at kræve Straf, naar det i Paatalen eller Begæringen om Paatale liggende Vidnesbyrd om, at den krænkede virkelig har følt Handlingen som en Forurettelse, foreligger[4]. Men undertiden maa Grunden søges i Hensynet til at skaane selve den forurettede, for hvem det paagældende Forholds Fremdragelse for Offentligheden gennem Strafforfølgningen ofte kan være pinlig. For den strafferetlige Behandling har denne Forskel dog kun ganske underordnet Betydning[5].

a. Privat er Paatalen for det første, hvor Straffen er privat ɔ: bestaar i Bøder, der tilfalde den forurettede. De Tilfælde, hvor Straffen ubetinget er privat, ere dog i vor nugældende Ret kun faa og lidet betydende[6]. — Af langt større Betydning ere de Tilfælde, hvor Forbrydelsen er privat Paatale undergiven, skøndt Straffen er offentlig. I Straffeloven findes følgende herhen hørende Bestemmelser: §§ 116, 200 — hvorved dog nu mærkes Straffelovstillæg 1. April 1905 § 2 — 212 (naar den skyldiges Forhold ikke antages

en Forbrydelse, der er privat Paatale undergiven, paatales under en offentlig Justitssag, se H. R. T. 1872 S. 629 (Frifindelse for Justitiens Tiltale).

[4] Derimod er der ingen Grund til at antage, at Straffen i disse Tilfælde har et andet Formaal end i andre, jfr. Goos II. S. 53 flg.

[5] Denne viser sig navnlig ved Afgørelsen af, om et forud givet Samtykke ophæver Retstridigheden, jfr. ovenf. § 22. 2.

[6] Jfr. herom nedf. § 67 Note 10. Tidligere var dette Reglen bl. a. ved visse Jagtovertrædelser, jfr. endnu L. Nr. 61. 1. April 1871 § 19. Efter Lov Nr. 79. 8. Maj 1894 § 25 er der nu givet den Jagtberettigede Valget mellem selv at forfølge Sagen privat, i hvilket Tilfælde ogsaa Straffen vedblivende er privat, eller at begære Sagen forfulgt som offentlig Politisag, i hvilket Tilfælde Bøderne tilfalde Kommunens Kasse. Et lignende Valg tilkommer ifølge L. Nr. 63. 26. Marts 1898 § 13 den fiskeriberettigede, men Straffen er her altid offentlig.

at egne sig til større Straf end Bøder eller simpelt Fængsel), 223, 296 (for saa vidt Handlingen ikke har medført Forstyrrelse af den offentlige Fred eller været forbunden med Overtrædelse af Politiforskrifter). Udenfor Straffeloven findes privat Paatale foreskreven ved et betydeligt Antal Forbrydelser[7].

At offentlig Paatale kun finder Sted efter Begæring af den forurettede eller nogen, der i saa Henseende træder i dennes Sted, hjemles i Strfl. §§ 84, 159, 174, 175, 235, 236, 254, 263 og 278. 2. St. og er ligeledes udenfor Straffeloven hjemlet i en Række Tilfælde[8]. Med disse Tilfælde maa ikke forvexles saadanne, hvor Begæring om Tiltale ikke er Betingelse for Straf, men hvor Paatalen kan[9] eller skal[10] bortfalde, naar den forurettede begærer det.

b. Det kan ofte frembyde Tvivl, af hvilken Persons Paatale eller Begæring om Paatale Strafbarheden er betinget, navnlig hvor den paagældende i Loven betegnes ved saadanne ganske almindelige Udtryk som „den forurettede" o. l.[11], men undertiden ogsaa, hvor Loven nær-

[7] Af herhen hørende Bestemmelser kunne nævnes Fr. 9. Marts 1838 §§ 5 og 8; Tyendel. 10. Maj 1854 § 64; L. 24. Marts 1865 § 3; L. Nr. 53. 25. Marts 1872 § 12 (tildels); Nr. 56. 5. April 1888 § 60; Nr. 39. 30. Marts 1889 § 20, jfr. § 19. 2. St.; Nr. 69. 13. April 1894 § 26; Nr. 189. 19. Dec. 1902 § 34.

[8] Jfr. L. Nr. 53. 25. Marts 1872 § 12 (tildels); Nr. 52. 11. April 1890 § 17. 2. St.; Sølov 1. April 1892 § 311, jfr. endvidere ovenf. Note 6.

[9] Jfr. Strfl. §§ 203, 256, 257.

[10] Jfr. saaledes den nu midlertidigt ophævede L. Nr. 80. 11. Maj 1897 § 1.

[11] Strfl. §§ 200, (203), 212, 223 (tildels), 235, 236, 254, (256, 257), 278. 2. St., jfr. ogsaa §§ 116 og 296, der slet ikke nævne den paataleberettigede; se endvidere L. 24. Marts 1865 § 3; L. Nr. 53. 25. Marts 1872 § 12; Nr. 56. 5. April 1888 § 60 (tildels); Nr. 39. 30. Marts 1889 § 20; Nr. 52. 11. April 1890 § 17. 2. St.; Sølov 1. April 1892 § 311 (tildels); L. Nr. 69. 13. April 1894 § 26; Nr. 189. 13. Dec. 1902 § 34. 1. St.

mere angiver, hvem der kan paatale eller begære Paatale[12]. Da Formaalet med de heromhandlede Paataleregler ikke er at sikre den forurettede Adgang til Oprejsning, men at begrænse Strafforfølgningen til saadanne Tilfælde, hvor Trangen dertil paa en særlig Maade er godtgjort, kan det, selv hvor Loven ikke positivt begrænser Kredsen af de paataleberettigede, ikke antages, at enhver, der har lidt ved Forbrydelsen, med Virkning kan paatale eller begære Paatale. Det maa kræves, at disse Skridt foretages af eller for den, hvis Interesser Loven gennem Straffebestemmelserne særlig vil værne ɔ: den hvis Retsgode er den paagældende Forbrydelses egentlige Genstand[13]. Idet der iøvrigt angaaende alle Enkeltheder maa henvises til Strafferettens specielle Del, skal herom bemærkes følgende:

Ved Selvtægt er det alene den ved Handlingen direkte angrebne — f. Ex. ved Borttagelse af Ting Besidderen, ikke derimod den fra denne forskellige Ejer — der kan paatale. Omvendt er det ved Ødelæggelse eller Beskadigelse af fremmed Ejendom (§ 296) samt ved Tyveri (§ 235) og den i Strfl. § 236 omhandlede Forbrydelse alene Ejeren — ikke derimod Besidderen, Panthaveren eller Assurandøren — der kan paatale eller begære Paatale. Thi den egentlige Genstand for Selvtægtsforbrydelsen er den personlige Ret til at fordre, at Retstvistigheder alene afgøres ved de dertil anornede Myndigheder, medens det er Hensynet til Ejendomsrettens Beskyttelse, som ved Strfl. §§ 235, 236 og 296 er det afgørende. — Med Hensyn til Strfl. § 223 be-

---

[12] Jfr. Strfl. §§ 84, 159, 174, 175, 223 (tildels), 263; Fr. 9. Marts 1838 § 5; L. 10. Maj 1854 § 64; L. Nr. 56. 5. April 1888 § 60 (tildels); Sølov 1. April 1892 § 311 (tildels); L. Nr. 79. 8. Maj 1894 § 25; Nr. 63. 26. Marts 1898 § 13; Nr. 189. 13. Decb. 1902 § 34. 2. St.

[13] Jfr. Goos II. S 461; v. Liszt § 45. III. 1; Schütze: Lehrb. S. 169.

mærkes, at det er fast antaget i Praxis[14], at juridiske Personer og andre kollektive Enheders Organer (Bestyrelse o. l.) have Paataleret saa vel for Krænkelser af Privatlivets Fred som for Ærefornærmelser rettede imod den kollektive Enhed, dog ved Ærefornærmelser med en vis Begrænsning, og uden at de enkelte krænkede Medlemmers Paataleret berøres deraf. Ved Brud paa Husfreden er det alene vedkommende Boligs eller Lokales Indehaver — den, der har Brugsretten, ikke den, hvem det midlertidigt er overladt til Benyttelse o. l. — der er paataleberettiget, og ved Krænkelse af Brevhemmeligheden Afsenderen (Brevskriveren), saa længe Brevet endnu ikke er afgivet til Adressaten, men efter Modtagelsen alene den sidste.

Medens det tidligere kunde være tvivlsomt, hvem der var paataleberettiget efter Strfl. § 278. 2. St., for saa vidt angaar uhjemlet Anbringelse af andres Mærke eller Stempel paa Varer, der ikke ere af væsentlig ringere Beskaffenhed[15], er dette Spørgsmaal nu afgjort ved L. Nr. 52. 11. April 1890 § 17, hvorefter den forurettede utvivlsomt er den til Varemærket berettigede og ikke den, til hvem Varen falbydes[16].

Er ved Forbrydelsen kun en Person forurettet, er det givet, at der ogsaa kun kan finde en Afgørelse af Strafspørgsmaalet Sted. Selv om, saaledes som ved Ærefornærmelser mod Afdøde, flere ere paataleberettigede, maa

[14] Jfr. de hos Goos: Spec. Del I. S. 219 flg. (Noten) og S. 431—32 Noterne 13 og 14 anførte Domme. Det Spørgsmaal, om eller i hvilket Omfang kollektive Enheder kunne være Genstand for Ærefornærmelser eller Krænkelser af Privatlivets Fred, kan ikke her optages til Drøftelse, jfr. herom Goos: Spec. Del I. S. 209 flg. og 431, samt det hertil af Munch-Petersen i U. f. R. 1897 S. 442 flg. anførte.

[15] Jfr. Goos II. S. 461—62.

[16] Hvis Varen derimod er af væsentlig ringere Beskaffenhed, indeholder Handlingen tillige et Omsætningsfalsk, og Forbrydelsen bliver da Genstand for ubetinget offentlig Paatale efter Strfl. § 278. 1. St.

derfor, naar blot en virkelig berettiget har anlagt Sag, den i denne afsagte Dom være bindende for de andre. For saa vidt dernæst flere Personer ere krænkede ved en mod samme Retsobjekt rettet Handling — f. Ex. ved Handlinger, der straffes efter Strfl. §§ 235, 236 og 254, flere Samejere, eller ved den i Strfl. § 263 omhandlede Forbrydelse flere Kreditorer — vil man vistnok, for saa vidt Sagen er betinget offentlig Paatale undergiven, ligeledes være enig om, at Afgørelsen i en paa Begæring af en af de forurettede anlagt Straffesag er bindende for de andre[17]. En Forudsætning herfor maa det dog være, at den paagældende virkelig var paataleberettiget ved Sagens Anlæg, at f. Ex. Frifindelse ikke gives, fordi han forud havde samtykket i Retskrænkelsen, eller havde givet Afkald paa Paataleretten, eller fordi denne for hans Vedkommende var forældet i Henhold til Strfl. § 67; thi saadant Afkald eller Forsømmelse af at paatale er uden Indflydelse paa de andres Paataleret[18]. Naar Straffen ogsaa ved de privat Paatale undergivne Forbrydelser betragtes som en — blot paa særlig Maade betinget — Retshaandhævelse for Samfundets Skyld, maa imidlertid konsekvent det samme antages ved disse. Hvor den samme Handling derimod krænker ikke blot flere Personer, men forskellige Retsobjekter, stiller Sagen sig anderledes. Der foreligger da ideel Konkurrence af Forbrydelser, og den enkeltes Paataleret staar da ogsaa i denne Henseende uberørt af de andres. Naar f. Ex. flere Personer ere blevne fornærmede ved samme Ytring, maa enhver af dem kunne paatale Æreforнærmelsen uden Hensyn til, om den allerede er paatalt af andre. Dette er ogsaa fast antaget i Praxis[19].

---

[17] Goos II. S. 466, jfr. herved Schweigaard: Commentar I. S. 59—60.

[18] Jfr. herom nedf. i Læren om Strafskyldens Ophør §§ 57 og 58.

[19] Jfr. herom nærmere nedf. i Læren om Sammenstød af Forbrydelser, hvor tillige Spørgsmaalet om Straffens Bestemmelse i disse Tilfælde vil blive behandlet.

Udøvelse af Retten til at paatale eller begære Paatale maa være betinget af personlig Myndighed. Mangler den forurettede personlig Myndighed, maa Retten paa hans Vegne kunne udøves af Værgen eller for Børns Vedkommende af den, der har Forældremyndigheden. Dette siges udtrykkeligt i Strfl. §§ 174, 175 og 223, men maa lige saa vel gælde i andre Tilfælde[20]. Ellers vilde f. Ex. Beskadigelse af en Ting eller Forbrug af Penge (§ 254), der tilhøre et Barn, faktisk være straffri. Paa den anden Side synes Forældrenes og Værgens Paataleret, selv hvor disse, saaledes som i Strfl. §§ 174 og 175, alene nævnes som paataleberettigede, altid at maatte opfattes som en dem som Repræsentanter for den forurettede Umyndige tillagt Beføjelse, saaledes at den bortfalder, naar den forurettede selv opnaar personlig Myndighed[21].

Retten til at paatale eller begære Paatale maa anses som strængt personlig, saaledes at den ikke uden særlig Hjemmel kan gaa over paa Arvingerne, men bortfalder ved den forurettedes Død[22]. En anden Sag er det, at den, der er sukcederet i en Formueret, efter at en Retskrænkelse af den her forudsatte Art har fundet Sted, i Virkeligheden selv er forurettet og derfor som saadan paataleberettiget, og det ikke blot, hvor der foreliger en Sukcession mortis causa, men ogsaa naar Sukcessionen skyldes en Overdragelse inter vivos, medmindre de ved Overdragelsen foreliggende Omstændigheder — navnlig, at Erhververen var vidende om den stedfundne Retskrænkelse eller om Tilstand, hvori det overdragne Gode i Overdragelsesøjeblikket som Følge af Retskrænkelse befandt sig — ude-

---

[20] Dette er — med enkelte særlige Begrænsninger positivt udtalt i norsk Strfl. (1902) § 78, jfr. ligeledes tysk Strfl. § 65; hollandsk Strfl. Art. 64; schweizisk Udk. (1896) Art. 2.

[21] Jfr. dog med Hensyn til Strfl. § 174 H. R. T. 1884 S. 471, hvor H. R. for saa vidt forandrede Krim. og P. R.'s Dom.

[22] Anderledes norsk Strfl. (1902) § 78. 3. St.; hollandsk Strfl. Art. 65.

lukke fra at anse ham som umiddelbart forurettet[23]. Udenfor disse Tilfælde er en Udøvelse af Paataleretten ved andre end den forurettede efter dennes Død hjemlet ved Strfl. § 223, 2. Pkt., for saa vidt herefter visse Slægtninge have Ret til at paatale Ærefornærmelser mod en nu afdød Person, fremførte i dennes levende Live. Bestemmelsen angaar kun Ærefornærmelser og kan ikke anvendes ved de andre i Kapitel 21 omhandlede Forbrydelser[24].

c. Den paataleberettigedes Virksomhed bestaar ved privat Paatale undergivne Forbrydelser deri, at han i Civilprocessens Former forfølger Sagen og nedlægger Paastand paa Straf. Heraf følger en vidtgaaende Raadighed over Sagen. Ikke blot kan han, naar flere ere medskyldige, indskrænke Forfølgningen til en eller enkelte af disse; han er ogsaa for saa vidt raadig over Straffen, som der, hvor der er Valg mellem forskellige Straffe, ikke kan idømmes strængere Straf, end han gør Paastand paa[25]; han kan endelig paa ethvert Tidspunkt, saa længe Sagen ikke er optagen til Dom[26], standse Forfølgningen.

I de saakaldte betinget offentlige Sager er den paataleberettigedes Virksomhed indskrænket til at begære Paatale. En bestemt formuleret Paastand kræves ikke, naar blot Ønsket om strafferetlig Forfølgning tilstrækkelig klart fremgaar af Begæringen. Men dette maa ogsaa kræves.

---

[23] Jfr. herved tildels v. Liszt § 45 Note 14 samt Goos II. S. 468-69. Naar Goos, for saa vidt angaar den i Strfl. § 263 omhandlede Forbrydelse anerkender det her hævdede Resultat, men antager det modsatte f. Ex. ved Beskadigelse af fremmed Ejendom (§ 296), synes denne forskellige Behandling lidet holdbar.

[24] Jfr. med Hensyn til Strfl. § 220 U. f. R. 1901 S. 297.

[25] Jfr. herved H. R. T. 1893 S. 180, hvorved bemærkes, at den fornærmedes Raadighed over Sagen var bortfalden derved, at den i Henhold til Pl. 23. Maj 1840 § 2 var indanket til Højesteret som offentlig Sag.

[26] Hvor Straffen er privat, er han ogsaa raadig over, om den skal exekveres.

Navnlig er det ikke nok, at han anmelder Forbrydelsen eller begærer kriminel Undersøgelse indledet[27]. Paa den anden Side er den paataleberettigedes Raadighed over Sagen her meget begrænset. Han kan saaledes ikke gennem sin Begæring sætte nogen Grænse for Straffens Størrelse. Og han kan, naar han først har begæret Paatale[28], ikke mere standse Sagens Forfølgning ved at tage Begæringen tilbage, medmindre der haves særlig Hjemmel for det modsatte, jfr. Strfl. § 254, Straffelovstillæg 1. April 1905 § 2. 2. Pkt. Mere tvivlsomt er det, om den paataleberettigede vilkaarligt kan begrænse Begæringen om Paatale til en eller enkelte af flere medskyldige. Dette bestrides ofte, idet man gør gældende, at det vilde stride mod Retfærdigheden, om det Offentlige skulde akceptere en Beføjelse til kun at straffe enkelte blandt flere medskyldige[29]. Rigtigheden heraf er dog meget omtvistelig. Ligesom den paastaaede Uretfærdighed ikke synes at være større her end ved privat paatalte Forbrydelser, hvor alle erkende, at Forfølgningen kan indskrænkes til enkelte af de flere medskyldige, saaledes maa det overhovedet hævdes, at den forskellige Behandling ingenlunde behøver at betegne en Uretfærdighed. Der kan meget vel for enkelte af de medskyldige foreligge særlige Grunde — f. Ex. Anger, frivillig Tilstaaelse, eventuelt i Forbindelse med Tilbud om Erstatning eller Erlæggelse af en Bøde til en velgørende For-

---

[27] H. R. T. 1899 S. 503; 1901 S. 219 (220); om noget andet er antaget i H. R. T. 1884 S. 621, er ikke ganske klart, da det ikke er udelukket, at den der omhandlede „Anmeldelse" har indeholdt Begæring om Paatale.

[28] Anderledes er Forholdet, hvor offentlig Sag er begyndt uden Begæring fra hans Side, idet det først under Sagens Behandling viser sig, at Betingelserne for ubetinget offentlig Forfølgning mangle, jfr. ovent. Note 3. Ganske særlig maa den forurettede have Adgang til at standse Forfølgningen, hvor en Sag, der efter sin almindelige Beskaffenhed er Genstand for privat Paatale, undtagelsesvis kan behandles som offentlig Sag, jfr. Strfl. § 212. 2. Pkt.

[29] Jfr. Goos II. S. 470—71.

ening, ophidset Sindstilstand, ung Alder o. l. — der gør det højst forklarligt og forsvarligt, at den forurettede ikke ønsker de paagældende straffede, medens intet saadant foreligger for andre medskyldiges Vedkommende. Under Lovgivningens Taushed[30] synes det derfor betænkeligt at indskrænke den paataleberettigedes Frihed paa den angivne Maade. Omtaler en Begæring om Paatale kun en enkelt af de skyldige, bør Forfølgningen derfor heller ikke paa dette Grundlag udstrækkes til andre medskyldige[31], men der vil være Anledning til for disses Vedkommende at indhente en Erklæring fra den forurettede, jfr. ovenf. Note 3.

En Række Spørgsmaal, der staa i Forbindelse med de heromhandlede Regler, navnlig om Straffens Bortfald ved Eftergivelse fra den forurettedes Side eller ved Paataleretten Forældelse, ville blive omhandlede i det følgende i Læren om Strafophørsgrundene.

3. Endnu er der Anledning til her at nævne Bestemmelserne i Strfl. §§ 6 og 70, hvorefter Paatale (eventuelt Paakendelse) i visse Tilfælde kun kan finde Sted efter Justitsministeriets Bestemmelse.

---

[30] Jfr. derimod tysk Strfl. § 63; schweizisk Udk. (1896) Art. 2. Norsk Strfl. § 81 udtaler, at Begæringen kan begrænses til dem, der ere Ophavsmænd til den forbryderske Beslutning, men ellers ikke maa udelukke nogen medskyldig fra Forfølgningen, hvis den skal tages til Følge.

[31] Jfr. dog Goos II. S. 471.

KAPITEL V.

FORSØG PAA FORBRYDELSEN.

§ 40.

Indledning.

Som ovenf. i § 20 bemærket danner Læren om Retsbrudet det naturlige Udgangspunkt for Undersøgelsen om Begrebet Forbrydelse, idet Bestemmelsen af Begrebet Retsbrud er en nødvendig Forudsætning for Bestemmelsen af selve det almindelige fælles Ansvarsgrundlag, det forbryderske Sindelag og derved indirekte ogsaa for Bestemmelsen af de objektive Strafbarhedsbetingelsers Lavmaal. Paa den anden Side er, som ligeledes sammesteds bemærket, det strafbares Omraade ikke udtømt ved det strafbare Retsbrud ɔ: den fuldbyrdede Forbrydelse. I dansk Ret som i alle moderne Retsforfatninger kan Spørgsmaalet om Straf opstaa, selv om en Handling ikke har medført og maaske end ikke var egnet til at medføre en objektiv Retsforstyrrelse. Ikke blot forbyder Loven under Straf Foretagelsen af visse Handlinger alene paa Grund af deres regelmæssige Farlighed uden Hensyn til, om nogen Skade eller endog blot en konkret Fare er fremkaldt (præventive Love). Men selv, hvor Loven ikke skaber et saadant særligt Værn for enkelte Retsgoder, forbyder den ingenlunde alene de Handlinger, der ere retstridige af Hensyn til den Fare, de medføre for bestemte fremmede Retsgoder, endsige blot dem, der paa en vis, nærmere bestemt Maade medvirke til en Retsforstyrrelse. Med andre Ord Retsforstyrrelsens Indtræden eller dog Foretagelsen af en objektivt retsridig Handling anses ikke som det eneste paalidelige Udtryk for Tilværelsen af et saadant forbrydersk Sindelag, som gør Anvendelsen af Straf naturlig eller nødvendig. Fordringen

om, at Retsforstyrrelsen skal være indtraadt som Følge af en retstridig Handling, fastholdes vel i de positive Lovgivninger, saaledes ogsaa i dansk Ret[1], hvor der ikke foreligger en direkte paa Retsforstyrrelsens Indtræden rettet Retsbrudsvilje. Ud fra den herskende og i Lovgivningerne fastholdte skarpe Sondring mellem de to Tilregnelsesformer, Forsæt og Uagtsomhed, jfr. herom ovenf. §§ 31—33, udtrykkes dette i Reglen saaledes, at uagtsomme Handlinger kun straffes, naar den til Handlingen svarende Retsforstyrrelse er indtraadt, altsaa naar Forbrydelsen foreligger som fuldbyrdet[2]. Hvor derimod den pligtstridige Handlevilje er

---

[1] Jfr. Strfl. § 45 „Handling, der sigter til at fremme eller bevirke Fuldbyrdelsen af en Forbrydelse", cfr. H. R. T. 1901 S. 431. Herved erindres blot, at selve Forbrydelsen ofte bestaar i Foretagelsen af en farlig Handling og derfor er fuldbyrdet, saa snart denne foreligger, jfr. Strfl. § 289.

[2] At den ufuldendte Forbrydelses — Forsøgets — Strafbarhed, ogsaa naar den skarpe Sondring mellem Forsæt og Uagtsomhed opgives som uholdbar, maa gøres afhængig af særlige subjektive Betingelser, maa sikkert erkendes; jfr. herved det ovenf. S. 392 og 444—46 bemærkede. Som paa det sidstnævnte Sted antydet, er Grunden til, at Fordringerne til Tilregnelsens Art skærpes, naar Forbrydelsen ikke er fuldbyrdet, den, at selve Handlingen under disse Omstændigheder regelmæssigt afgiver et langt mindre sikkert Grundlag for Dommen om Handleviljens Retstridighed, end naar Retsforstyrrelsen er indtraadt. Dette gælder navnlig, hvor Retsforstyrrelsen ikke har været tilstræbt, og hvor Spørgsmaalet derfor er, om den har været — eller burde have været — forudset paa en saadan Maade, at Handlingen af den Grund burde have været undladt. Selve det, at Retsforstyrrelsen ikke er indtraadt, medfører, at Spørgsmaalet, om Handlingen virkelig kan siges at være Udslag af Mangel paa pligtmæssig Agtpaagivenhed, i Reglen vil volde saa store Bevisvanskeligheder, at det er forklarligt, at man under disse Omstændigheder foretrækker helt at udelukke strafferetlig Forfølgning. Derimod faar dette Hensyn mindre Vægt, hvor Handlingen direkte har været rettet paa Hidførelse af Retsforstyrrelsen, altsaa hvor denne har været tilstræbt. Her vil nemlig Formaalet med Handlingen ofte have givet sig et saa klart Afpræg i denne, at selve Handlingen kan yde et vægtigt Bidrag til Konstateringen af den for-

direkte rettet paa at hidføre Retsforstyrrelsen — Forsæt eller dog en Del af den i Reglen som Forsæt betegnede Tilregnelsesform — ere alle Lovgivninger enige om i større eller mindre Omfang at straffe, selv om den Handling, der bæres af en saadan Handlevilje, ikke har medført en objektiv Retsforstyrrelse — de saakaldte Forsøgshandlinger. Saa vel i Retsvidenskaben som i Lovgivningerne drejer Striden sig kun om de rette Grænser for Forsøgets Strafbarhed.

Ved Forsøg i videste Forstand forstaas enhver Handling, der sigter til at fremme eller bevirke Udførelsen af en Forbrydelse. Det hertil fornødne Forsæt maa selvfølgelig være rettet paa at hidføre den ønskede Retsforstyrrelse ved en af Hensyn til det paagældende Retsgode forbudt, altsaa retstridig Handling. Hvor Forsættet ikke har dette Indhold, foreligger efter det ovenf. i §§ 20 og 23 bemærkede overhovedet ingen Retsbrudsvilje og følgelig mangler den første Grundbetingelse for Anvendelse af Straf. Herved er paa Forhaand det ret omtvistede[3] Spørgsmaal om den saakaldte imaginære Forbrydelses Strafbarhed afgjort. Ved imaginære Forbrydelser forstaas lovlige Handlinger, som den handlende antager for strafbare, fordi han fejler i sin Bedømmelse enten af hvilke Retsgoder Loven under Straf beskytter, eller hvilke Handlinger den af Hensyn til Retsgodets Beskyttelse forbyder. Som Exempler paa det første kunne nævnes, at en Person har Samleje med sit Søskendebarn i den Tro, at det er Blodskam, tager 5 pCt. Rente af et simpelt Pengelaan i den Tro derved at

---

bryderske Vilje, hvorved Betænkelighederne ved at straffe falde bort, jfr. om de Fordringer, der i saa Henseende bør stilles til Handlingens objektive Beskaffenhed, nærmere nedf., navnlig § 42.

[3] Jfr. herom bl. a. Ørsted i Eunomia II. S. 152—53; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 271 flg.; Jul. Lassen: Forsøg S. 9—10 og S. 18—28; Mot. til Udk. til Strfl. S. 59; Hagströmer S. 236; Schaper i H. H. II. S. 121—22; Merkel S. 130; v. Liszt § 41. III. 1. med Note 7; Kohler: Studien I. S. 14 flg.

begaa Aager, modtager Betaling af sin insolvente Debitor i den Tro derved at overtræde Strfl. § 261 o. l. Som Exempler paa det andet kan nævnes, at en Person truer sin Skyldner med at gøre Arrest, hvis han ikke betaler, i den Tro derved at begaa Afpresning, ved Svig bevæger en Person til at foretage en i og for sig ganske uskyldig Handling i den Tro, at dette er en strafbar Frihedskrænkelse osv.

Hvad der her udelukker Strafbarheden, er, at den handlendes Forsæt er rettet paa en Handling, der, saaledes som han forestiller sig den og dens Betydning, netop ikke er forbudt. Her foreligger ikke en Fejltagelse med Hensyn til Handlingens objektive Egenskaber, dens Farlighed o. l., men med Hensyn til, hvad Loven byder; derfor mangler her retstridigt Forsæt.

Derimod er der ved det anførte intet afgjort om det saakaldte utjenlige Forsøgs Strafbarhed. Ved utjenligt Forsøg forstaas en Handling, der, hvis den svarede til den handlendes Forestilling, vilde være retstridig, men som ikke er skikket til at fremme eller bevirke den tilsigtede Forbrydelse, fordi den ikke har de objektive Egenskaber, som den handlende forestiller sig (putativ Forbrydelse). Som Exempel herpaa kan nævnes, at nogen indgiver en anden et uskadeligt Stof i den Tro, at det er Gift, benytter Abortivmidler i den fejlagtige Tro at være frugtsommelig eller tilegner sig sin egen Ting i den Tro, at det er en andens. Her foreligger ikke en Fejltagelse med Hensyn til Retsreglens Indhold, men med Hensyn til Handlingens objektive Egenskaber. Havde Virkeligheden svaret til den handlendes Forestilling, vilde Handlingen netop have været retstridig. Derfor er ogsaa det Forsæt, som bærer saadanne Handlinger, retstridigt, og Spørgsmaalet om disses Strafbarhed beror paa Betragtninger af anden Art. — Iøvrigt kan det undertiden volde Tvivl, om der foreligger en imaginær Forbrydelse eller et utjenligt Forsøg[4]. Saaledes i

[4] Jfr. herved H. R. T. 1895 S. 678, hvor en utjenlig Forsøgs-

det Tilfælde, at en Person har forsøgt at hidføre en Retsforstyrrelse ved overnaturlige Midler. Som Regel vil den paagældende være klar over, at en saadan Handling ikke har samme Farlighed som de Handlinger, som Retsordenen af Hensyn til Retsgodets Beskyttelse forbyder; og hans Haab om ved en særlig Begunstigelse af Skæbnen dog at naa sit Maal, vil da ikke bringe hans Handling udenfor de blot imaginære Forbrydelsers Kreds. Skulde han derimod føle sig ganske overbevist om, at de af ham anvendte Trolddomskunster o. l. virke lige saa sikkert som Gift, Ild eller lignende Midler, maatte man vel hævde, at der foreligger et virkeligt, retstridigt Forsæt, altsaa, da Midlet er absolut utjenligt, et utjenligt Forsøg; men, som senere skal berøres, udelukker dette dog ikke, at Handlingen ogsaa i dette Tilfælde af andre Grunde bør være straffri[5].

Medens der i Nutiden vel i alt væsentligt vil være Enighed om de ovenfor angivne Fordringer til Forsøgsviljens Indhold staar der endnu en stadig uafsluttet Strid om to andre Hovedpunkter i Forsøgslæren, nemlig om, hvilke Fordringer der maa stilles dels til Forsøgsviljens Endelighed og Styrke, dels til Forsøgshandlingens objektive Karakter. Disse Spørgsmaal ville blive behandlede i de følgende Paragraffer.

A. BETINGELSERNE FOR FORSØGETS STRAFBARHED.

§ 41.

I. Forsøgsviljen.

Medens det ovenf. i § 40 er fremhævet, hvilke Fordringer man maa stille til Forsøgsviljens Indhold, idet det

handling (Krænkelse af en formentlig, men ikke virkelig stiftet Panteret) behandles som imaginær Forbrydelse (derfor Frifindelse).

[5] Jfr. herved navnlig Jul. Lassen: Forsøg S. 21—23.

der er paavist, at den maa være rettet paa at hidføre den ønskede Retsforstyrrelse ved en af Hensyn til det paagældende Retsgode forbudt, altsaa retstridig Handling, bliver det her at afgøre, til hvilket Punkt i den psykiske Udvikling fra den vaagnende Tanke om Forbrydelsen til den uigenkaldelige Beslutning om dens Udførelse Viljen maa være naaet, for at Retsordenen skal have Anledning til at gribe ind imod den, altsaa betegne den som forbrydersk.

Alle ere nu sikkert enige om, at den Tanke om en eventuel Forbrydelse, der endnu befinder sig i Overvejelsens Stadium, hvor Lyst og Ulyst — Fristelsen og de denne modarbejdende Bevæggrunde (Frygt, Pligtfølelse o. l.) — afvejes mod hinanden, ikke bør inddrages under det strafbares Omraade. Der maa foreligge en virkelig Beslutning om Forbrydelsen[1]. At dette ogsaa er vor Rets Opfattelse, fremgaar af Ordene i Strfl. § 45 „Handling, der sigter til at fremme eller bevirke Fuldbyrdelsen af en Forbrydelse.“ Herunder kan saaledes næppe henføres Anskaffelse af Redskaber og Midler, som ville kunne benyttes til Forbrydelsens Udførelse, saa længe en Beslutning herom endnu ikke foreligger. Beslutningen maa dernæst have en vis konkret Karakter. Den rent almindelige Beslutning at ville begaa en eller anden Forbrydelse kan ikke være nok, allerede fordi en saadan ganske abstrakt Beslutning ikke kan tjene som Udgangspunkt for Bedømmelsen af, hvilken strafferetlig Behandling der udkræves. Derimod er det tvivlsomt, i hvilken Grad den paagældende skal have gjort sig endelig Rede for Enkelthederne ved Forbrydelsen, være sig dennes Objekt eller de Midler, der tænkes anvendt. Naar de Fordringer fastholdes, som af andre Grunde maa stilles til Forsøgshandlingens Beskaffenhed, jfr. nedf. § 42, vil dette nødvendigt medføre ret vidtgaaende Krav ogsaa i den heromhandlede Retning. Men

[1] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 259; Jul. Lassen: Forsøg S. 28; Mot. til Udk. t. Strfl. S. 58.

af selve Kravet om, at der skal foreligge en virkelig Beslutning, kan der ikke udledes noget bestemt herom; og i en Retsforfatning, der stiller saa faa Fordringer til Forsøgshandlingen som vor, vil det heller ikke være naturligt at stille store Fordringer til Beslutningens konkrete Udformning i Enkelthederne[2]. Heller ikke kan det kræves, at Beslutningen skal være ubetinget. Et virkeligt forbrydersk Forsæt, som det er baade forsvarligt og naturligt at ramme med Straf, naar iøvrigt Betingelserne derfor ere til Stede, maa f. Ex. erkendes at foreligge, naar Beslutningen bestemt gaar ud paa at aftvinge en anden Penge eller andet, hvis denne ikke godvilligt yder[3] o. l. Til en forbryderisk Beslutning maa derimod kræves, at den omfatter alt, hvad der efter Loven fordres til Forbrydelsen. Hvor Loven ikke kræver en fra Handlingen forskellig Virkning, være sig, fordi Handling og Virkning ere korrelate Begreber, eller fordi selve den farlige Handlings Foretagelse gøres til en selvstændig Forbrydelse, kan der ikke kræves andet end, at Forsættet gaar ud paa Foretagelsen af en Handling, hvis Retstridighed er den paagældende bevidst. Men hvor den fuldbyrdede Forbrydelse forudsætter en fra Handlingen forskellig Følge, maa Forsættet omfatte ogsaa denne Følges Indtræden[4]. Herved maa blot erindres, at Begrebet Forsæt almindeligt erkendes at omfatte ikke blot det Tilfælde, hvor Følgen er tilstræbt (villet), men ogsaa Tilfælde hvor den er forudset med en vis — iøvrigt omstridt — Grad af Sikkerhed. Det er endvidere allerede ovenf. S. 392 fremhævet, at den Erkendelse, at der overhovedet ikke kan drages nogen skarp Grænse mellem Forsæt og Uagtsom-

[2] Angaaende Praxis bemærkes, at en enkelt ældre Dom synes at kræve, at den tilsigtede Forbrydelse skal have antaget en bestemt, individuel Form i den paagældendes Bevidsthed, jfr. H. R. T. 1862 S. 365; men senere synes denne Fordring opgiven, jfr. H. R. T. 1867 S. 122; 1873 S. 213; 1882 S. 123; 1887 S. 142.

[3] Jfr. som andre Exempler H. R. T. 1886 S. 43, 158.

[4] Jfr. Jul. Lassen: Forsøg S. 33.

hed, medfører, at man ikke kan nøjes med at sige, at der som subjektiv Betingelse for Forsøgets Strafbarhed kræves Forsæt, men at der her maa gives en særlig Bestemmelse af den Tilregnelsesgrad, der kræves. Herom skal her blot bemærkes, at en fast Grænse næppe kan naas uden ved strængt at fastholde, at kun Handlinger, der sigte til Forbrydelsens Hidførelse, altsaa have denne til direkte Formaal, kunne straffes som Forsøgshandlinger, jfr. herved det ovenf. S. 444—46 om Strfl. § 45 bemærkede. Saa snart man forlader dette Omraade, er man inde paa de uendelig fine Gradationers Skala, hvor enhver Grænse bliver vilkaarlig. Mener man ikke at kunne drage Grænserne for Forsøgets Strafbarhed saa snævert, kan Manglen af en fast Afgrænsning kun nogenlunde afbødes ved, saaledes som dansk Ret gør, at undlade at sætte noget Minimum for Forsøgsstraffen. Særlig fremhæves, at det, selv om man iøvrigt vil henregne den saakaldte dolus eventualis til Forsæt, ikke kan antages, at et saadant Forsæt er tilstrækkeligt ved Forsøg. Hvad dansk Ret angaar, maa det ialtfald hævdes, at Ordene i Strfl. § 45 „sigte til" ikke omfatte den saakaldte dolus eventualis.

Uden Hensyn til, hvorledes dette Spørgsmaal besvares, maa imidlertid et andet Spørgsmaal her optages til Undersøgelse, nemlig hvilken Styrke eller Endelighed Forsættet maa have, for at der skal kunne straffes for Forsøg. Meningerne herom ere meget delte. Nogle[5] hævde, at Forsøgsviljen maa have en saadan Styrke og Fasthed, at den vil holde ud til Fuldbyrdelsen ɔ: indtil det Tidspunkt, da den handlende maa gaa ud fra, at han ikke længere er Herre over, om Retsforstyrrelsen skal indtræde ved hans Handling. Med andre Ord, hans Beslutning skal være uigenkaldelig. Da fuld objektiv Vished for, at det forbryderske Forsæt har havt denne Fasthed, imidlertid ikke kan haves, forinden Retsbrudet er indtraadt, og end ikke altid

[5] Jul. Lassen: Forsøg §§ 2, 4, 7, 8.

da, idet Følgens Indtræden kan være kommet den handlende overraskende paa et Tidspunkt, hvor han endnu ansaa sig for Herre over Situationen[6], erkendes det dog, at absolut Vished ikke kan kræves, uden at hele Straffeinstitutets Betydning rokkes i sin Grundvold. Det kan kun kræves, at det foretagne efter en fornuftig paa almindelige psykologiske Erfaringer grundet Dom udsiger, at Beslutningen har den Fasthed, at den maa forudsættes at ville holde ud til det sidste.

Andre hævde i Modsætning hertil, at de naturlige Forudsætninger for Anvendelse af Straf ere tilstede, saa snart en forbrydersk Beslutning virkelig foreligger og har givet sig det fornødne objektive Udtryk, uden at det netop kan kræves, at Beslutningen er fast. At den er fast, kan forhøje Strafbarhedens Grad, men er ikke en Betingelse for Ansvaret. Det er den samme Tanke, som Bornemann[7] udtrykker saaledes, at det ikke kommer an paa, om Forsættet er fast, naar det blot er definitivt fattet. Overfor den først nævnte Lære gøres det gældende, at den er inkonsekvent og i Virkeligheden opgiver sit Standpunkt, naar den giver Afkald paa absolut Vished og lader sig nøje med psykologiske Sandsynligheder. Herved vil Straffen kunne komme til at ramme ogsaa den efter Udgangspunktet uskyldige.

Hvis den først nævnte Anskuelse skal forstaas saaledes, at Straffens begrebsmæssige Forudsætninger mangle, naar Beslutningen ikke er uigenkaldelig, kan man ikke frakende den Indvending en vis Berettigelse, at det ifølge Udgangspunktet vilde være inkonsekvent og kunde føre til Uretfærdigheder at straffe uden at kræve absolut Vished for denne Betingelses Tilstedeværelse. Men i Virkeligheden vil den anden ovennævnte Opfattelse konsekvent gennemført lede til Resultater, der medføre Fare for Uret-

[6] Jul. Lassen: Forsøg S. 79—80.
[7] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 261.

færdighed i endnu skarpere Form. Lige saa vist, som der sjældent, om nogensinde, forinden Fuldbyrdelseshandlingen kan haves absolut Vished for, at en forbrydersk Beslutning er endelig, lige saa vist kan der — ialtfald saa længe Kendsgerningerne ikke med normal Sikkerhed vise, at Beslutningen er endelig — ikke haves absolut Vished for, at overhovedet en Beslutning af forbrydersk Indhold virkelig er fattet, ja Sikkerheden herfor er paa Forbrydelsens tidligere Stadier endog regelmæssigt temmelig ringe. Navnlig er egen Tilstaaelse intet paalideligt Middel til Oplysning herom. Om Inkvisiten vil sige, at han ikke endnu havde fattet sin Beslutning, eller, at han vel havde fattet Beslutning, men ikke en endelig Beslutning, vil væsentlig afhænge af, om han er sig sin Viljes Ubestemthed bevidst eller ikke[8], men dette bør ikke være afgørende for hans Strafbarhed. Og alle erkende, at de naturlige Betingelser for Straffens Anvendelse mangle, naar den handlende endnu befinder sig paa Overvejelsernes Stadium. Der vindes derfor ikke i Retning af Konsekvens noget ved at opgive Fordringen om, at det forbryderske Forsæt maa være endeligt. Vil man praktisk gennemføre den Regel, at Strafbarheden blot er betinget af, at en virkelig Beslutning foreligger, nødes man lige saa vel som den førstnævnte Lære til ofte at nøjes med den Sandsynlighed, som kaldes psykologisk Vished, i Stedet for objektiv Sikkerhed.

Det anførte beviser imidlertid ingenlunde, at den førstnævnte Lære har Ret i den Paastand, at de naturlige Betingelser for Straf ikke kunne foreligge, medmindre det forbryderske Forsæt har den af hin Lære fordrede Styrke. Naar det siges[9], at strafferetligt ere de Tilfælde ensartede, at A., der foretager det fornødne til Forbrydelsens Iværksættelse, lader det bero paa en senere Beslutning, om denne skal effektueres, og at han gør det med det Forsæt

[8] Jfr. Jul. Lassen: Forsøg S. 34.
[9] Jfr. Jul. Lassen: Forsøg S. 34 og de der nævnte Exempler.

at hidføre Forbrydelsen, men senere fortryder det, og derfor omgør det skete, er dette næppe rigtigt. Der har virkelig eller kan dog have været en væsentlig Forskel paa Viljens Beskaffenhed; thi „Fortrydelsen" behøver ingenlunde at være Udtryk for en oprindelig Usikkerhed eller Svaghed ved Viljen. Den kan skyldes ganske nye Momenters Tilkomst, Motiver, som ikke forelaa, da den omtalte Virksomhed fandt Sted, og uden hvis Tilkomst Viljesforandringen rimeligvis slet ikke vilde have fundet Sted. Og der er sikkert i og for sig intet urimeligt i at straffe, naar der foreligger en virkelig Beslutning om at begaa Forbrydelsen, fordi denne maaske senere kan blive opgivet, naar nye Forhold skabe nye Motiver til at handle[10].

Det er saaledes ikke principielle Grunde, der kunne føre til som Betingelse for Straf at kræve mere, end at en Beslutning af forbrydersk Indhold virkelig foreligger — og har lagt sig for Dagen paa en vis Maade, jfr. nedenf. Naar det dog er betænkeligt at blive staaende derved, skyldes det den allerede ovenfor anførte Betragtning, at man paa Grund af de der angivne Bevisvanskeligheder derved let vilde komme til at straffe, hvor overhovedet ingen virkelig Beslutning er fattet. Naar Loven derimod kræver, at den paagældendes Handlinger skulle motivere den fornuftige Dom, at Beslutningen er endelig, haves om end ikke absolut Sikkerhed for, at en virkelig Beslutning foreligger, dog den Vished, som efter disse Forholds Beskaffenhed kan haves. At den skyldige derved gaar fri for Straf i adskillige Tilfælde, hvor Betingelserne for at straffe have foreligget, bliver da kun en Anvendelse af den al-

[10] Jfr. f Ex. det Tilfælde, at A., der mener at skulle arve B., træffer alle Forberedelser til at forgive ham med den bestemte Beslutning at gøre det. Det er sikkert meget naturligt at straffe, selv om det kan forudsættes, at A. forinden Fuldbyrdelsen vilde have erfaret, at B. har indsat C. til Arving, og derfor vilde opgivet Drabet, f. Ex. for saa længe som muligt at beholde den Understøttelse, han hidtil har faaet af B.

mindelige Regel: in dubio pro reo, hvorved erindres, at man heller ikke i andre Retninger gennemfører den Regel, at der straffes overalt, hvor Minimum af Strafbarhedsbetingelserne foreligge. Gode legislative Grunde kunne derfor anføres for den Regel, at der kun straffes, hvor det passerede efter en fornuftig psykologisk Dom viser, at en endelig Beslutning foreligger. Men det er da heller ikke urimeligt eller stridende mod almindelige Strafferetsgrundsætninger, at man i saa Henseende nøjes med den Vished, som psykologisk Erfaring giver — den eneste Vished, som i dette og mange andre Forhold kan haves.

I de positive Lovgivninger findes Fordringen om, at det forbryderske Forsæt skal være fast, endeligt, i Reglen ikke udtalt. Det er dog maaske ikke uberettiget at gaa ud fra, at den Betragtning, at regelmæssig kun det faste forbryderiske Forsæt bør straffes, har været en medvirkende Grund til, at man stiller særlige Krav til Forsøgshandlingens objektive Beskaffenhed, og at navnlig mange Love kun straffe, naar der foreligger „Begyndelse paa Iværksættelsen" o. l., jfr. det følgende[11]. Ganske vist forsvares hin Regel normalt ikke ved Betragtninger hentede fra de subjektive Strafbarhedsbetingelser, men ved den Paastand, at den objektive Betingelse for Retshaandhævelsen maa være en objektivt farlig Handling; men dette udelukker ikke, at hin subjektive Betragtning kan have spillet med ind. I dansk Ret er der imidlertid ingen Hjemmel til at opstille Fordringen om, at Forsættet skal være endeligt. Ikke blot tier Strfl. § 45 ganske herom, men idet den, som senere skal paavises, uden Undtagelse straffer ogsaa alle de saakaldte Forberedelseshandlinger, vilde det være ganske uberettiget at anse denne Betingelse som stiltiende underforstaaet. Til Støtte herfor kan navnlig ikke anføres, at Strfl. § 45. 2. St. som Regel lader Straffen bortfalde, naar det

[11] Jfr. Garraud S. 130; Garçon S. 19, 20; Motiver til norsk Udk. (1896) S. 90.

forbryderske Forsæt senere frivilligt opgives, saa meget mere, som vor Rets Regel herom i Virkeligheden gaar langt videre, end hin Betragtning kunde hjemle, og derfor maa forklares ad anden Vej, ligesom Loven ikke opfatter Tilbagetræden fra Forsøg som en Straffrihedsgrund, men som en Strafophørsgrund, jfr. nærmere herom nedf. i § 45 ved Læren om Tilbagetræden fra Forsøg. Heller ikke Motiverne til Straffeloven eller historiske Hensyn tale for at fordre mere end en virkelig Beslutning af forbrydersk Indhold. Praxis synes end ikke at stille strænge Fordringer til Beviset for, at en forbrydersk Beslutning virkelig foreligger[12].

§ 42.

Fortsættelse.

II. Forsøgshandlingen. Forsøgsteorierne.

At et forbrydersk Forsæt ikke er et tilstrækkeligt Grundlag for Straf, men at dette Forsæt maa have givet sig Udtryk i Handling, er allerede oftere fremhævet og erkendes af alle[1] om end med Forskel i Begrundelsen. Afgørende er det, at Personens rent indre Aandsliv ikke bør inddrages under Retsordenens Herredømme, jfr. ovenf. § 20. Men Hensynet til Individets Ret kræver endvidere, at han ikke uden fornuftig Grund udsættes for at blive

[12] Jfr. H. R. T. 1865 S. 68; 1867 S. 122; 1876 S. 53, 262; jfr. derimod H. R. T. 1877 S. 512, hvor Undladelsen af at anvende Sammenstødsreglerne maa antages begrundet i, at en endelig Beslutning om at begaa Indbrud ikke antoges at foreligge.

[1] Ørsted i A. f. Rvdsk. III S. 55, 184 flg., Eunomia II. S. 142; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 115, 259; Jul. Lassen: Forsøg S. 28 —29; Mot. t. Udk. til Strfl. S. 58 „Den Opsætsighed imod Loven, som i Gerningen vises derved, at man sætter sig i Virksomhed for at krænke den; jfr. ogsaa H. R. T. 1859 S. 111; Garraud S. 128; Prins: Science pénale S. 127.

forulæmpet i sin rolige Tilværelse ved strafferetlig Forfølgning. Ikke enhver nok saa løs Mistanke om, at han tilsigter en Forbrydelse, bør kunne afgive Hjemmel til at indlede Undersøgelse og rejse Paatale. Derfor kan det end ikke ubetinget være nok, at det forbryderske Forsæt har givet sig Udtryk i Handling (eller Undladelse). Ved en saadan Regel vilde al personlig Sikkerhed ophæves; thi enhver Handling kan være Udslag af et forbrydersk Forsæt. Et Udtryk for denne Betragtning er det, at det anerkendes overalt saavel af Lovene som i Videnskaben, at den paagældendes blotte Meddelelse om, at han vil begaa en Forbrydelse, ikke er nok, selv ikke om den fremtræder i Form af en Trusel[2]. En saadan Udtalelse er intet paalideligt Vidnesbyrd om Tilværelsen af et forbrydersk Forsæt; thi der er ofte langt fra Ord til Handling[3]. Saa længe der ikke er foretaget noget til Forbrydelsens Realisation, vil der mangle ethvert sikkert ydre Holdepunkt for Antagelsen af forbrydersk Forsæt; og egen Tilstaaelse er, saa længe Kendsgerninger, ved hvilke dens Værd kan kontrolleres, overhovedet ikke existere, et meget usikkert Grundlag for en Retsforfølgning[4]. De samme Betragtninger føre til, at heller ikke Meddelelse af et Tilsagn om at begaa en Forbrydelse i og for sig bør være strafbar[5]. Men den

---

[1] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 115; Jul. Lassen: Forsøg S. 31—32; Hagströmer S. 237, 260—61; Garraud S. 128—29; Garçon S. 19.

[2] En anden Sag er, at Truslen kan være strafbar som en selvstændig Forbrydelse eller kan benyttes som Middel til en anden Forbrydelses Iværksættelse, jfr. Strfl. §§ 168, 169, 210, 243, 245 m. fl.

[4] Jfr. ogsaa den i Fr. 21. Maj 1751 § 2 udtalte Grundsætning.

[5] Noget anderledes stiller Sagen sig, naar der spørges, om Anstiftelse bør være strafbar, selv om den har været resultatløs. Her foreligger netop et i ydre Handling fremtrædende Forsøg paa at sætte den Aarsagsrække i Bevægelse, der skal føre til Forbrydelsen, og derfor et objektivt Grundlag for en Dom om det forbryderske Forsæts Tilværelse.

Tanke, hvorpaa disse Afgørelser hvile, bør føre videre. Det er, naar man først sætter de ovenfor nævnte Tilfælde udenfor det strafbares Omraade, som nedenfor nærmere skal paavises, lidet konsekvent at paastaa, at enhver Handling, der sigter til at fremme en Forbrydelse, bør være strafbar. Og ligesom næsten alle Straffelove derfor opstille yderligere, endog ret vidtgaaende Betingelser for Strafbarheden, saaledes er der ogsaa nu i Videnskaben i det væsentlige Enighed om, at en saadan Begrænsning ikke bør savnes. Men hvorledes og paa hvilket Grundlag Grænsen bør drages, er fremdeles i høj Grad omtvistet.

1. Af mange hævdes det, at Grundlaget for Strafbarheden ikke kan være det retstridige Forsæt som saadant, selv om dette har givet sig Udtryk i Handling. Viljen (Forsættet) som saadan krænker ikke Retsordenen; det gør kun en Handlen mod Loven. Men herom kan man kun tale, naar Handlingen er objektivt farlig[6] eller, som andre udtrykke det, indeholder en delvis Realisation af Forbrydelsen[7], en Spire til Forbrydelsen. Overensstemmende med disse objektive Forsøgsteorier kræve en Række Love som Betingelse for Strafbarheden en Begyndelse paa Iværksættelsen (commencement d'exécution, Anfang der Ausführung etc.[8]), idet det derved er Meningen at udelukke ialtfald Hovedmængden af de saakaldte Forberedelseshandlinger. — Naar man opfatter Straffen som en Retshaandhævelse mod den forbryderske Vilje, er det imidlertid et Postulat, som først maatte bevises, at det forbryderske Forsæt, der har givet sig Udtryk i Handling, ikke som saadant kan være Grundlag for Straf. Det modsatte maa

[6] Feuerbach: Lehrbuch des peinlichen Rechts § 42; Zachariae: Die Lehre vom Versuch I. S. 88—89, 206—9.

[7] Geyer i Gerichtssaal 1866 S 41—52; Hälschner: System des preussischen Strafrechts S. 190.

[8] Jfr. fransk code pénal Art. 2; belgisk code pénal Art. 51; tysk Strfl. § 43; hollandsk Strfl. Art. 45; italiensk Strfl. Art. 61; norsk Strfl. (1902) § 49.

tværtimod være Udgangspunktet; og hvis yderligere Begrænsninger skulle opstilles, maa det skyldes særlige Grunde, som gøre det betænkeligt at udstrække det strafbares Omraade saa vidt, at det omfatter alle Handlinger, i hvilke et forbrydersk Forsæt har givet sig Udtryk, jfr. om saadanne Grunde det ovenf. S. 504 anførte. Dernæst maa den objektive Teoris Fordring om en Handling, som i og for sig krænker Loven, en objektiv farlig Handling o. l., føre til en Begrænsning af Ansvaret, som i Virkeligheden ingen vil godkende. Selv om man vil se bort fra de saakaldte utjenlige Forsøgshandlinger, hvorom der vil blive talt nedf., og selv om man ikke vil lægge det rent objektive Kausalitetsbegreb til Grund, hvorefter enhver Handling, som ikke har ført til Retsforstyrrelsen, kan siges netop at have vist sig ikke at være farlig[9], er det klart, at som objektivt farlig kan ialtfald kun den Handling betegnes, der uden ny Virksomhed fra den handlendes Side kunde have medført Retsforstyrrelsen, hvis ingen Hindring var indtraadt, m. a. O. den saakaldte Iværksættelseshandling. Forberedelseshandlinger ere aldrig farlige som saadanne ɔ: i Forhold til den Retsforstyrrelse, hvis Hidførelse ved dem skulde forberedes; og for saa vidt de iøvrigt ere farlige — idet Iværksættelsen af et Retsbrud tænkes forberedt ved et andet Retsbrud — ere de for saa vidt selv Iværksættelseshandlinger[10]. Men at det strafbare Forsøg skulde begrænses til kun at omfatte Iværksættelseshandlinger, vil næppe nogen fastholde[11].

---

[9] Saaledes bl. a. v. Buri i Gerichtssaal 37. Bd. Beilageheft S. 114 flg.; 41. Bd. S. 412 flg. særlig S. 418, jfr. Garofalo S. 341—42.

[10] Om de som saadanne vilde være strafbare, maatte herefter bero paa, om de subjektive Betingelser derfor foreligge. Som Forsøgshandlinger til den Forbrydelse, der ved dem skulde forberedes, vilde de efter Udgangspunktet aldrig kunne straffes.

[11] Jfr. dog schweizisk Udkast (1896) Art. 17. § 1. 3. St., der simpelthen udtaler: Forberedelseshandlinger ere straffri. Det maa dog herved bemærkes, at til Forberedelseshandlinger henregnes af

Naar man endelig som objektiv Betingelse for Strafbarheden har krævet „Begyndelse paa Iværksættelsen," maa det hævdes, at det er ganske uklart, hvad herved skal forstaas. Da imidlertid ogsaa Tilhængere af den saakaldte subjektive Forsøgsteori opstille denne Begrænsning, vil det nærmere herom først blive bemærket nedenfor.

2. Naar Hjemmelen til at opstille objektive Betingelser for Forsøgshandlingens Strafbarhed ikke kan søges deri, at Handlingens objektive Beskaffenhed har Betydning som selvstændig Betingelse for Strafbarheden, kan Fordringen om en Handling med visse objektive Egenskaber kun støttes paa Betragtninger af sekundær Art, idet Vægten lægges paa Handlingen som Erkendelsesmiddel for Tilværelsen af det forbryderske Forsæt[12], der er Strafbarhedens egentlige Grundlag. Dette er det fælles Udgangspunkt for de saakaldte subjektive Forsøgsteorier. Fra dette Udgangspunkt er det i og for sig muligt at komme til det Resultat, at enhver Handling, i hvilken et forbrydersk Forsæt har lagt sig for Dagen, er en strafbar Forsøgshandling. Saa langt er dog næppe nogen gaaet. Alle ere som ovenfor bemærket enige om, at den blotte Meddelelse om at ville begaa Forbrydelsen, derunder Truslen derom ikke er strafbar. Hyppigere er den Anskuelse, at de objektive Betingelser for Forsøgets Strafbarhed foreligge, saa snart der er foretaget en Handling, som sigter til at fremme Fuldbyrdelsen af et forbrydersk Forsæt[13]. Grunden til at nogle Forfattere sætte Grænsen netop her og ikke medtage den blotte Meddelelse o. l., kan maaske nærmest søges i en

---

mange ikke saadanne, som ere bestemte til in continenti at paafølges af Iværksættelseshandlinger.

[12] Jfr. Jul. Lassen: Forsøg S. 38, 47 flg.; Köstlin: Neue Revision S. 372 og 377 flg.; v. Buri i Gerichtssaal 37. Bd. Beilageheft S. 119 flg. o. fl. St.; Garofalo S. 341. Dette Synspunkt ligger ogsaa til Grund for Ørsteds og Bornemanns Lære.

[13] Saaledes navnlig hos os Ørsted i A. f. Rvdsk. III. S. 187 og 196; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 261, 273.

rent sproglig og logisk Slutning fra, hvad der ligger i Ordet „Forsøg“. Forsøgt er kun det, til hvis Gennemførelse noget er gjort, ikke det, som alene er besluttet, selv om denne Beslutning er udtalt, jfr. ovenf. Note 5. Denne rent sprogligt og logisk berettigede Sondring kan dog ikke begrunde en forskellig retlig Behandling, hvis det maa erkendes, at det egentlige Straffegrundlags, det forbryderske Forsæts Tilværelse kan være lige saa usikker, hvor en til at fremme Forbrydelsen sigtende Handling foreligger, som naar der blot foreligger en Udtalelse om Beslutningen. At frakende denne Sondring al reel Betydning i denne Henseende[14] er vel at gøre den heromtalte Anskuelse nogen Uret. Et noget sikrere Grundlag for en Dom om det forbryderske Forsæts Tilværelse foreligger vel regelmæssigt, hvor en virkelig Forsøgshandling — selv en fjærnere Forberedelseshandling — er foretagen, end hvor der kun foreligger en Udtalelse om Forsættet. Men desuagtet er det lidet naturligt at sætte Grænsen for det strafbare netop paa dette Sted. En rimelig Sikkerhed for, at et virkeligt forbrydersk Forsæt foreligger, vil — ligesom hvor der blot foreligger Udtalelser — meget ofte mangle, selv om en saadan Handling er foretagen. Om den er Udslag af en virkelig Beslutning eller af de Overvejelser, der ofte gaa forud for denne, vil hyppigt end ikke staa den handlende klart og endmindre kunne bedømmes af andre. Og da mange Handlinger, der sigte til Gennemførelse af et forbrydersk Forsæt, udvortes slet ikke adskille sig fra andre, ganske uskyldige Handlinger, gives der, naar det strafbare Forsøgs Omraade bestemmes saa vidt, navnlig heller ikke Individet den fornødne Garanti mod uden rimelig Grund at blive forulæmpet ved strafferetlig Forfølgning. I Nutiden er der vistnok ogsaa Enighed om, at yderligere objektive Betingelser for Strafbarheden bør opstilles. En ikke uvigtig Begrænsning af det strafbares Omraade vindes allerede,

[14] Jfr. Jul. Lassen: Forsøg S. 47—50.

naar det fordres, at Handlingen skal røbe en endelig Beslutning, jfr. herom forrige Paragraf. Men selv hermed vil man regelmæssigt ikke slaa sig til Ro; man vil stille yderligere Krav til Handlingens objektive Beskaffenhed. Derimod er der liden Enighed om, hvad der bør kræves. — Ogsaa hos Forfattere, der staa paa den subjektive Teoris Standpunkt, finder man Fordringen om, at Handlingen skal indeholde en Begyndelse paa Iværksættelsen[15]. Fra den subjektive Teoris Standpunkt maatte Forklaringen til, at Grænsen sættes netop her, nærmest søges i, at Begyndelsen til Udførelsen er det regelmæssige Kendetegn paa, at en forbrydersk Beslutning af den fornødne Styrke virkelig foreligger[16]. — Det maa dog sikkert erkendes, og er ogsaa med Styrke fra flere Sider fremhævet[17], at dette Forsøg paa at opstille en Begrænsning er i høj Grad ufyldestgørende, navnlig fordi selve Begrebet „Begyndelsen paa Iværksættelsen" lider af en Uklarhed, som det hidtil har været og sikkert fremdeles vil vise sig umuligt at fjerne.

Ved „Begyndelsen paa Iværksættelsen" kan i og for sig forstaas enhver Handling, der sigter til at fremme eller bevirke Fuldbyrdelsen af en Forbrydelse. Det er imidlertid utvivlsomt, at saa vel Lovene som Forfatterne bruge dette Udtryk i en langt snævrere Betydning. Men naar dette er Tilfældet, kan det strængt sprogrigtigt kun anvendes om de egentlige Iværksættelseshandlinger. Heller ikke dette er imidlertid Meningen, ialtfald ikke som Regel. Men det er da klart, at Udtrykket rent sprogligt forstaaet ikke giver noget fast Holdepunkt for Fortolkningen. Herved forklares det, at der, saa længe dette Begreb har spillet en Rolle i Forsøgslæren, saa vel i de forskellige Landes

---

[15] Jfr. saaledes Schwarze i H. H. II. S. 277—79.
[16] Jfr. Garraud S. 133; Mot. til norsk Udk. (1896) S. 90.
[17] Jfr. bl. a. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 57; Jul. Lassen: Forsøg S. 85 flg., 139; Cohn S. 6 flg.

Praxis[18] som i Teorien[19] har hersket en iøjnefaldende Usikkerhed ved dets Anvendelse, og at det fremdeles er umuligt at fastslaa en Fortolkning, der kan siges at have fundet blot nogenlunde almindelig Tilslutning. De saakaldte Fortolkninger af dette Begreb ere — naar de ikke helt opgive Ævret og nøjes med en Henvisning til det frie Dommerskøn[20] — kun Forsøg paa at erstatte den ved hint Udtryk givne ganske uklare Regel ved en anden og klarere. Heller ikke føre disse Forsøg, selv naar man prøver dem uafhængigt af hint Udgangspukt, til en rationel Afgrænsning af det strafbares Omraade. Naar man saaledes har lagt Vægten paa Midlernes Anvendelse i Modsætning til Anskaffelsen[21], er denne Sondring, naar den ikke skal falde sammen med Modsætningen mellem egentlige Iværksættelseshandlinger og Forberedelseshandlinger, langtfra klar, ligesom en rationel Begrundelse af denne Sondring næppe kan gives[22]. Naar andre have søgt at bestemme Begrebet „Begyndelse paa Udførelsen“ saaledes, at herefter de strafbare Handlinger ere saadanne, som ere beregnede — eller fremtræde som beregnede — paa in continuo at paafølges af Iværksættelsen[23], vil dette sikkert føre til en altfor stærk Begrænsning af det strafbare Forsøgs Omraade. Det maa utvivlsomt erkendes, at mange Forberedelseshandlinger, selv om de ikke ere beregnede paa, at Iværksættelsen øjeblikkelig skal paafølge, afgive et saa sikkert Vidnesbyrd om et fast forbrydersk Forsæt og saa tydeligt adskille sig fra andre — uskyldige — Handlinger, at det vilde være ganske

[18] Jfr. navnlig Cohn S. 6—16; Garçon S. 20—22; Mot. t. norsk Udk. (1896) S. 90 Note 2.

[19] Jfr. Cohn navnlig S. 17—104.

[20] Saaledes Schwarze i H. H. II. S. 277—78.

[21] Jfr. bl. a. Mittermaier i Gerichtssaal 11. Bd. S. 210 flg.

[22] Jfr. Jul. Lassen: Forsøg S. 86—88.

[23] Jfr. bl. a. Getz: Delagtighed S. 8; Hagströmer S. 238—39; Garraud S. 130, cfr. Garçon S. 20.

urimeligt at erklære den for straffri[24]. Det vil da ogsaa ses, at Love, der fastholde Fordringen om, at der skal foreligge en Begyndelse paa Iværksættelsen, i Reglen søge at bøde paa den derved fremkomne altfor stærke Begrænsning af det strafbares Omraade ved at straffe en Række særlig fremhævede, forberedende Handlinger eller endog blot Handlinger, der efter deres almindelige Beskaffenhed ere egnede til at forberede en Forbrydelse — altsaa uden Hensyn til, om Forsæt til en saadan Forbrydelse er oplyst — som selvstændige Forbrydelser[25]. Ligesom en saadan kasuistisk Behandling uundgaaeligt maa føre til, at beslægtede Tilfælde ofte behandles paa uensartet Maade, saaledes er den overhovedet et Vidnesbyrd om, at den almindelige Bestemmelse af det strafbare Forsøgs Omraade ikke er fyldestgørende; og denne Udvej bør derfor ikke benyttes, medmindre det maatte være umuligt tilfredsstillende at angive de Fordringer, der maa stilles til Forsøgshandlingen. Dette er dog næppe Tilfældet. Ved Bestemmelsen af denne Grænse maa der tages Hensyn dels til, hvad Samfundets Sikkerhed kræver, dels til Individets Ret til fri Livsrørelse indenfor rimelige Grænser. En ensidig Hensyntagen til Samfundets Sikkerhed vilde føre til at straffe alle Forberedelseshandlinger; thi som allerede af Ørsted stærkt fremhævet er denne langt bedre betrygget, hvis den paagældende er udsat for Straf, allerede naar han har foretaget Forberedelseshandlinger, end hvis han uden Frygt for Følgerne af en

[24] Jfr. f. Ex. det hos Jul. Lassen Forsøg S. 61 nævnte Exempel, at en Person i Tyvshensigt har taget et Voxaftryk af Nøglehullet til en Pengekasse, til hvilken han ikke har berettiget Adgang, og har ladet sig forarbejde Nøgler efter Aftrykket, eller det Tilfælde, at en Person maaske i maanedsvis har experimenteret med og efterhaanden forskaffet sig de fornødne Redskaber til Fabrikation af falske Penge.

[25] Jfr. med Hensyn til norsk Ret Hagerup S. 50, hvor der opregnes en Række Bestemmelser i Straffeloven, der angaa dels egentlige Forberedelseshandlinger, dels Handlinger der ere egnede til at forberede en Forbrydelse, samt angaaende svensk Ret Hagströmer S. 261—62 og angaaende den belgiske Straffelov Prins: Science pénale S. 130—31.

Opdagelse ganske trygt kan træffe alle Forberedelser[26]. For saa vidt maa det erkendes, at Strafbarheden her ikke vilde mangle Begrundelse. Naar der desuagtet i Nutiden med Rette er Enighed om, at der bør drages snævrere Grænser for det strafbares Omraade, skyldes dette, at Hensynet til den personlige Sikkerhed og Frihed — Individets Krav paa at være sikret mod uden rimelig Grund at forulæmpes ved strafferetlig Forfølgning — fører til at kræve objektive Holdepunkter for den Antagelse, at et forbrydersk Forsæt virkelig har foreligget.

En Begrænsning af det strafbare Forsøgs Omraade, som stemmer med dette Udgangspunkt, opnaas, naar man som Betingelse for Forsøgets Strafbarhed kræver *en Handling, der ved sin objektive Beskaffenhed tydeligt tilkendegiver sig som foretagen for at fremme en Forbrydelses Fuldbyrdelse*[27]. Saa længe der ikke foreligger en Handling af denne Karakter, bør Hensynet til Retssikkerheden vige, altsaa strafferetlig Forfølgning ubetinget være udelukket, medens omvendt den, der har foretaget en saadan Handling, maa finde sig i Ulemperne ved en Strafforfølgning, som Samfundets Interesse kræver.

3. I det foregaaende er ogsaa Grundlaget givet for Besvarelsen af Spørgsmaalet om utjenlige Forsøgshandlingers Strafbarhed. Ved utjenlige Forsøgshandlinger sigtes i Reglen kun til Iværksættelseshandlinger, og der forstaas da derved saadanne, som allerede ved deres Foretagelse ere objektivt ufarlige, idet Retsforstyrrelsens Indtræden — selv bortset fra senere indtræffende Hindringer — paa Forhaand var udelukket, enten fordi Handlingen er rettet mod et uegnet Objekt, eller fordi det benyttede Middel er ubrugbart. Det er imidlertid klart, at Besvarelsen af Spørgsmaalet, om

---

[26] Ørsted i A. f. Rvdsk. III. S. 186.

[27] Jfr. v. Buri: Abhandlungen aus dem Strafrecht S. 55. Det er det samme, som Jul. Lassen: Forsøg S. 54 flg. udtrykker ved, at der kræves en objektiv mistænkelig Handling, jfr. ogsaa herved Garraud S. 133; Hagströmer S. 245—46.

utjenlige Iværksættelseshandlingers Strafbarhed for saa vidt ogsaa er afgørende med Hensyn til Forberedelseshandlinger, som den Lære, der anser de førstnævnte eller visse Arter af disse for straffri, nødvendigvis maa hævde, at Handlinger, der sigte til at forberede en saadan, samt Handlinger, der ere utjenlige til at forberede en tjenlig Iværksættelseshandling, ogsaa maa være straffri.

Ogsaa ved Spørgsmaalet om det utjenlige Forsøgs Strafbarhed bliver Sondringen mellem de objektive og de subjektive Forsøgsteorier af afgørende Betydning. De førstnævnte maa konsekvent hævde, at alle utjenlige Forsøgshandlinger ere straffri, fordi de ikke ere objektivt farlige og for saa vidt ikke krænke Retsordenen[28]. For saa vidt man dog, navnlig fra disse Teoriers Side, har villet sondre mellem Forsøg mod utjenligt Objekt og Forsøg med utjenlige Midler, saaledes at kun det første skulde være straffrit, kan denne Sondring ikke opretholdes. Selv om man til Forsøg mod utjenligt Objekt kun henregner Forsøg, rettede mod et Objekt, der overhovedet ikke kan være Genstand for en Forbrydelse af den tilsigtede Art, idet det enten slet ikke existerer eller ikke har de Egenskaber, som Forbrydelsen forudsætter[29] — og ellers vilde den angivne Sondring savne al Skarphed[30] — er der ingen saadan objektiv Forskel mellem Tilfældene, som kunde motivere en forskellig retlig Behandling[31]. Objektivt retstridig eller objektivt farlig er en Forsøgshandling lige lidt, enten den er rettet mod et utjenligt Objekt eller foretaget med utjenlige Midler. Hjemmelen til at straffe kan i begge Tilfælde kun — men ogsaa med lige Ret — søges deri, at Handlingen tilsigter Virkeliggørelsen af et forbrydersk Forsæt.

---

[28] Jfr. Garraud S. 137 flg., cfr. Stephen: Digest Art. 39.

[29] Exempler: Drabsforsøg mod et Lig, Tilegnelse i Berigelseshensigt af en res non pretii osv.

[30] Jfr. Jul. Lassen: Forsøg S. 70—71.

[31] Jfr. dog v. Bar: Zur Lehre von Versuch und Theilnahme am Verbrechen S. 8 flg.

Heller ikke er det holdbart, naar man har villet sondre mellem de saakaldte absolut utjenlige og relativt utjenlige Forsøgshandlinger, saaledes at vel de sidste, men aldrig de første skulde være strafbare[32]. Ved absolut utjenlige Forsøgshandlinger skulde forstaas saadanne, som under ingen Omstændigheder kunne hidføre Retsforstyrrelsen, ved relativt utjenlige saadanne, som kun under de givne, konkrete Forhold ere uegnede dertil. Denne Sondring er ganske vilkaarlig og flydende, idet den kun fremkommer ved, at man ved Beskrivelsen af Handlingens objektive Egenskaber i de første Tilfælde medtager alle, i de sidste kun nogle af de Omstændigkeder, der betinge Retsforstyrrelsens Indtræden. Hvis man siger: til at dræbe en Mand ved Gift kræves Indgivelse af et giftigt Stof, saa er det en relativt utjenlig Handling at indgive A. Giften i for ringe Mængde. Hvis man siger: til at dræbe en voxen Mand som A. ved Gift, kræves Indgivelse af et vist Kvantum af det giftige Stof, saa bliver den samme Handling absolut utjenlig. Det er klart, at denne vilkaarlige Formulering af Spørgsmaalet ikke kan blive bestemmende for den strafferetlige Behandling. Og Sagen forandres ikke, fordi man f. Ex. i Stedet for Gift i det ene Tilfælde sætter et uskadeligt Stof, om end Sondringen her vil have Sprogbrugen for sig. Indgivelse af et uskadeligt Stof og Indgivelse af Gift i et uskadeligt Kvantum er objektivt set ɔ: i Forhold til det enkelte Retsgode, mod hvilket Handlingen sigter, lige lidt retstridigt og i Virkeligheden lige ufarligt[33]. Atter her gælder det, at Hjemmelen til at straffe i begge Tilfælde kun — men ogsaa med lige Ret — kan søges i, at Hand-

[32] Jfr. bl. a. Zachariæ: Die Lehre vom Versuche I. S. 239 flg.; Berner: Lehrbuch S. 182—83; jfr. herved v. Liszt § 47. II. og Kohler: Studien I. S. 10 flg.. der gennemføre denne Sondring paa en fra den almindelige noget afvigende Maade.

[33] Jfr. Köstlin: Neue Revision S. 368 flg.; v. Schwarze i H. H. II. S. 291 flg.; Jul. Lassen: Forsøg S. 73—76; Prins: Science pènale S. 140—43; Garofalo S. 339 flg.

lingen tilsigter at udføre et forbrydersk Forsæt. Spørgsmaalet om de utjenlige Forsøgshandlingers Strafbarhed maa derfor besvares under et; og Besvarelsen maa afhænge af, om de objektive Forsøgsteoriers Fordring om en objektivt farlig — ɔ: en i Forhold til et individuelt Retsgode farlig Handling — som Betingelse for Strafbarheden er holdbar. Efter det herom ovenf. bemærkede kan den benægtende Besvarelse ikke være tvivlsom. Det utjenlige Forsøg er som ethvert andet Forsøg strafbart, fordi det aabenbarer en Fare for den almindelige Retssikkerhed, som det er naturligt at modvirke gennem Straffen[34], og fordi det forbryderske Forsæt gennem Handlingen har lagt sig for Dagen i en saa bestemt Form, at Hensynet til Individets frie Livsrørelse ikke kan eller bør være til Hinder for Straffens Anvendelse. Der er end ikke Grund til i al Almindelighed at gøre en Undtagelse[35] for saadanne Tilfælde, hvor den handlende bevidst har benyttet Midler, som ere ganske ufarlige, naar han dog anser dem som farlige, f. Ex. har indgivet en Kvinde Honning i den Tro, at denne er fosterfordrivende. Saavel Styrken af det forbryderske Forsæt som den gennem Handlingen aabenbarede Fare for den almindelige Retssikkerhed kan være lige stor, hvad enten den handlendes Fejltagelse refererer sig til et Middels almindelige Virkninger eller blot til dets Virkninger in concreto eller endelig til selve det valgte Middels Art (Anvendelse af et Stof i den Tro, at det er et andet). Der mangler derfor Grund til paa Forhaand at erklære nogen Gruppe af utjenlige Forsøgshandlinger for straffri paa Grund af deres Utjenlighed. Følgen heraf er dog ikke, at utjenlige Iværksættelseshandlingnr altid bør straffes. De Begrænsninger, som det overhovedet er rigtigt at opstille for Reglen om Forsøgshandlingers Strafbarhed, ville ogsaa føre til ofte at

[34] Jfr. Kohler: Studien I. S. 20—25.

[35] Saaledes Kohler: Studien I. S. 10—14; v. Liszt § 47. II., jfr. ogsaa Garofalo S. 343.

erklære utjenlige Forsøgshandlinger for straffri. Navnlig vil Fordringen om en Handling, der ved sin objektive Beskaffenhed røber det forbryderske Forsæt, føre til, at netop Handlinger, rettede mod et utjenligt Objekt, samt de saakaldte absolut utjenlige Forsøgshandlinger, meget ofte ikke ville fyldestgøre de almindelige Betingelser for Strafbarheden; og særlig hyppigt vil dette være Tilfældet ved Handlinger af den Art, som omtales hos Kohler paa det sidst anførte Sted.

At det ikke følger af det udviklede, at ogsaa imagiære Forbrydelser ere strafbare, fremgaar af det ovenf. S. 493—94) bemærkede. Her mangler forbrydersk Forsæt, følgelig ogsaa den gennem dette aabenbarede almindelige Fare for Retssikkerheden. Ogsaa Forsøg ved overnaturlige Midler bør, selv om det ikke har Karakteren af en imaginær Forbrydelse, ialtfald under vore Kulturforhold, altid anses som straffrit, allerede fordi saadanne Handlinger ikke ved deres objektive Beskaffenhed røbe et virkeligt forbrydersk Forsæt.

§ 43.

Fortsættelse.

III. Forsøgets Strafbarhed efter dansk Ret. Almindelige Regler.

Almindelige Regler om Betingelserne for Forsøgets Strafbarhed findes i dansk Ret kun for de i almindelig borgerlig Straffelov omhandlede Forbrydelser, jfr. Strfl. Kap. IV., hvortil slutter sig Bestemmelsen i Strfl. f. Krigsm. 7. Maj 1881 § 45, der for saa vidt henviser til den borgerlige Straffelov.

Af Strfl. § 45. 1. St. fremgaar, at der som subjektiv Betingelse for Forsøgets Strafbarhed ialtfald kræves Forsæt, idet der hverken der eller andetsteds findes Hjemmel til at straffe den uagtsomme, ufuldbyrdede Forbrydelse. Som ovenf.

S. 444—46 paavist, maa det endvidere antages, at Strfl. § 45 yderligere skærper de subjektive Betingelser, idet kun Handlinger, der „sigte til“ at fremme eller bevirke Fuldbyrdelsen af en Forbrydelse, straffes som Forsøg.

Naar de nævnte subjektive Betingelser foreligge, stiller Straffeloven paa den anden Side kun lidet vidtgaaende Fordringer til Forsøgshandlingens objektive Beskaffenhed og udstrækker for saa vidt det strafbare Forsøgs Omraade langt videre end næsten alle andre Straffelove og videre, end Forholdets Natur efter det ovenf. i § 42 udviklede tilsiger. Navnlig kræver Straffeloven ikke som Betingelse for Strafbarheden en Handling, der ved sin objektive Beskaffenhed tydeligt tilkendegiver den Hensigt at fremme en Forbrydelse. Som Forsøg straffes nemlig ifølge Strfl. § 45 enhver Handling, der sigter til at fremme eller bevirke Fuldbyrdelsen af en Forbrydelse[1]. Disse Ord omfatte enhver virkelig Forsøgshandling, selv de fjernere Forberedelseshandlinger[2], og uden Hensyn til, om disse rent objektivt frembyde noget mistænkeligt. Værn mod en altfor udstrakt Strafanvendelse kan derfor kun opnaas ved en fornuftig Udøvelse af Paatalemyndigheden.

Paa den anden Side omfatte Ordene i Strfl. § 45 ikke den blotte Meddelelse saa lidt som Trusler eller Tilsagn om at ville begaa en Forbrydelse. At navnlig Tilsagn om at begaa en Forbrydelse ikke straffes som Forsøg paa Forbrydelsen, fremgaar yderligere af Strfl. § 53. 2. St. 1. Pkt. Herefter straffes saadant Tilsagn efter Strfl. § 49 jfr. § 48 ɔ: som Meddelagtighed i Forsøg, jfr. nærmere nedf. § 49. Dette gælder ialtfald, hvor Tilsagnet er modtaget eller er afgivet efter Opfordring; thi at modtage Tilsagn om Hjælp

---

[1] Jfr. om den ældre Ret Fr. 4. Okt. 1833 § 14; 11. April 1840 § 80; 26. Marts 1841 § 13, cfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 261 flg.; H. R. T. 1865 S. 68.

[2] Jfr. bl. a. H. R. T. 1866 S. 655; 1869 S. 292; 1870 S. 585; 1873 S. 213, 361; 1882 S. 59, 123; 1885 S. 39, 89, 309, 321; 1886 S. 43, 158; 1887 S. 142; 1891 S. 522.

til Forbrydelsens Udførelse eller at opfordre til at yde saadan Hjælp er en Forsøgshandling, som i og for sig omfattes af Ordene i Strfl. § 45, idet den maa siges at sigte til at fremme Forbrydelsens Udførelse[3], og derfor selv uden Reglen i Strfl. § 52. 2. Pkt. vilde være strafbar, jfr. ogsaa den i Strfl. § 54. 1. St. 2. Pkt. udtalte Grundsætning. Om ogsaa Meddelelse af et Tilsagn, som ikke modtages, og hvortil den paagældende ikke er opfordret, er strafbar, beror paa en Afgørelse af det omstridte Spørgsmaal, om det saakaldte Forsøg paa Meddelagtighed efter vor Ret er strafbart, jfr. herom nedf. i § 50. Antages dette, er det et yderligere Vidnesbyrd om, at Opfordring til samt Modtagelse af Tilsagn om at begaa en Forbrydelse er Forsøg, da det vilde være urimeligt at straffe den, som giver Tilsagnet, men ikke den, som opfordrer dertil eller modtager det. Ved Modtagelse maa dog selvfølgelig ikke forstaas den blotte Passivitet overfor Meddelelsen af et Tilsagn, men kun et saadant Forhold, som — den paagældende bevidst — maa opfattes som en Akcept af Tilbudet. At vor Ret, hvad enten den straffer disse Forhold som Forsøg eller som Meddelagtighed, derved udstrækker det strafbares Omraade alt for vidt, fremgaar af det i forrige Paragraf bemærkede.

Utjenlige F. Spørgsmaalet om utjenlige Forsøgshandlingers Strafbarhed er ikke udtrykkelig afgjort ved Strfl. § 45[4]. Det kan

---

[3] Jfr. H. R. T. 1870 S. 585 (Opfordring til Medvirken til Duel); 1873 S. 213 og 1882 S. 123 (Strfl. § 85. 2. St., jfr. §§ 45 og 46); 1880 S. 271 (Strfl. § 177, jfr. § 46); 1886 S. 43 og 158 (Strfl. § 103. 1. St., jfr. § 46).

[4] Heller ikke i fremmede Straffelove findes Spørgsmaalet i Reglen udtrykkeligt afgjort, jfr. dog som Undtagelse italiensk Strfl. Art. 61, hvorefter utjenligt Forsøg ikke straffes, samt norsk Strfl. (1902) § 49, hvor Udtrykket „Handling, hvorved dens Udførelse tilsigtedes paabegyndt", netop er valgt for positivt at fastslaa, at utjenlige Forsøgshandlinger skulle straffes, jfr. Mot. t. norsk Udk. (1896) S. 90—93; Hagerup S. 50; jfr. endnu herved schweizisk Udk. (1896) Art. 17. 2. St., hvorefter ogsaa utjenligt Forsøg straffes, men med en særlig Adgang til Strafnedsættelse.

dog ikke betvivles, at Reglen i § 45 omfatter utjenlige Forsøgshandlinger uden Undtagelse. En Forudsætning herom findes vistnok i Strfl. § 45. 2. St., idet Ordene „for saa vidt han antog at have iværksat saadanne Handlinger“ (ɔ: som kunde bevirke Forbrydelsen), ialtfald sprogrigtigt ogsaa og det først og fremmest omfatte utjenlige Forsøgshandlinger, og som nedf. i § 45 vil blive paavist, vistnok alene kan have disse for Øje. Men selv afset herfra maa det hævdes, at selve Hovedreglen i Strfl. § 45. 1. St. omfatte disse Handlinger. Kun ved en indskrænkende Fortolkning af Ordene „nogen Handling, der sigter til at fremme eller bevirke Fuldbyrdelsen af en Forbrydelse“, vilde man kunne udelukke de utjenlige Forsøgshandlinger. Men en saadan indskrænkende Fortolkning vilde saa meget mindre være berettiget, som den vilde være i Strid ikke blot med Forholdets Natur, men ogsaa med det Synspunkt, hvorpaa Straffelovens Forsøgsregler iøvrigt hvile. Som ovenf. fremhævet har Straffeloven med Hensyn til Spørgsmaalet om Forberedelseshandlingers Strafbarhed rent og klart stillet sig paa den subjektive Forsøgsteoris Standpunkt og endog gennemført den i den mest vidtgaaende Form. I Analogi hermed maa det da antages, at Straffeloven ogsaa ved Spørgsmaalet om utjenligt Forsøg fastholder den subjektive Teoris Konsekvenser, altsaa anerkender det utjenlige Forsøgs Strafbarhed. I Lovens Forarbejder findes intet, som taler herimod[5] og historiske Grunde tale nærmest for den her hævdede Fortolkning, idet det vistnok maa erkendes, at der i vor ældre Ret savnedes Hjemmel til at erklære de utjenlige

[5] I Udk. t. Strfl. var det foreslaaet udtrykkeligt at afgøre Spørgsmaalet, idet der i Udk. § 43 (L.'s § 45) 1. St. i Slutningen var tilføjet: og det endog, om Fuldbyrdelsen var umulig, fordi han af Uvidenhed eller Fejltagelse havde anvendt ubrugbare Midler. Disse Ord bleve vel efter Landstingsudvalgets Forslag strøgne, men Meningen hermed var ikke at afgøre noget om dette Spørgsmaal, men kun at udtrykke, at det hørte til dem, hvis Løsning burde overlades Videnskab og Praxis, jfr. Landstingsudvalgets Betænkning S. 18.

Forsøgshandlinger for straffri. Naar nogle ældre Forfattere mente, at D. L. 6—6—22 krævede, at der er anvendt virkelig Forgift, er det sikkert med Rette hævdet af Ørsted og Bornemann, at denne Paastand ingen Hjemmel har i Lovens Ord, der kun kræve, at den paagældende anser det anvendte Middel for Forgift[6]. Og i den øvrige Lovgivning fandtes ingen Hjemmel til at undtage de utjenlige Forsøgshandlinger. Praxis var dog tilbøjelig til ikke at straffe Drabsforsøg med utjenlige Midler efter de almindelige Regler om Forsøg, men med end væsentlig ringere, arbitrær Straf efter Grundsætningerne i de paagældende Lovbud[7]. Denne sikkert ganske uhjemlede Praxis er efter Straffeloven fuldstændig opgiven, idet det nu i talrige Tilfælde er fastslaaet, at Reglen i Strfl. § 45 omfatter ogsaa utjenlige Forsøgshandlinger, derunder navnlig ogsaa Forsøg mod utjenligt Objekt og Forsøg med Midler, der maatte anses ganske utjenlige til den tilsigtede Forbrydelses Iværksættelse[8].

Derimod omfatte Ordene i Strfl. § 45 ikke de saakaldte imaginære Forbrydelser, og disses Straffrihed er ogsaa anerkendt i Praxis[9].

Medens det efter mange fremmede Straffelove[10] er

---

[6] Jfr. Ørsted i A. f. Rvdsk. III. S. 196; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 275.

[7] Jfr. H. R. T. 1859 S. 284; 1860 S. 790; 1866 S. 312; jfr. derimod med Hensyn til Bedrageri H. R. T. 1865 S. 50.

[8] Jfr. H. R. T. 1866 S. 655, 718; 1869 S. 156 og 693; 1870 S. 540; 1871 S. 16; 1872 S. 73; 1874 S. 395; 1876 S. 286; 1877 S. 35, 113 og 731; 1883 S. 698; 1887 S. 592; 1888 S. 595 (putativ Forbrydelse); 1893 S. 329; 1895 S. 250; U. f. R. 1892 S. 1185; 1893 S. 1236; 1899 S. 855.

[9] H. R. T. 1901 S. 135 (S. 139 øverst), jfr. herved H. R. T. 1895 S. 678 (Frifindelse aabenbart ud fra den Opfattelse, at der forelaa en imaginær Forbrydelse, i et Tilfælde, der rettest opfattes som utjenligt Forsøg — Krænkelse af en antagen, men ikke virkelig stiftet Panteret).

[10] Jfr. norsk Strfl. (1902) § 49; tysk Strfl. § 43; fransk Code pénal Artt. 2 og 3; belgisk Code pénal Art. 53; hollandsk Strfl. Artt.

Regel, at Forsøg kun straffes ved grovere Forbrydelser, straffes Forsøget efter Strfl. Kap. IV. ved alle i denne Lov omhandlede Forbrydelser. Udenfor Straffeloven findes bortset fra Strfl. f. Krigsm. 7. Maj 1881 § 45 ingen mere almindelig Udtalelse om, ved hvilke Forbrydelser Forsøget straffes. Ved visse Forbrydelser maa dettes Straffrihed anses positivt hjemlet ved Beskaffenheden af den for Forbrydelsen foreskrevne Straf, idet denne sættes i et bestemt Forhold til den ved Forbrydelsen tilføjede Skade, jfr. saaledes L. 6. April 1855 § 4 (det 4—20dobbelte af den ulovligt oppebaarne Fordel)[11]; L. om Indkomstskat 19. Febr. 1861 § 21 (det besvegne Beløb 10 Gange)[12]; Stpll. 19. Febr. 1861 § 77 (det femdobbelte), § 78 (det tidobbelte); L. Nr. 104. 15. Maj 1903 § 42 (den besvegne Skats Beløb indtil 10 Gange) m. fl. Paa den anden Side ville Handlinger, der efter almindelige Regler vilde være at anse som Forsøgshandlinger, ofte blive behandlede som Politiforseelser. Iøvrigt opstaar, hvor Spørgsmaalet om Forsøgets Strafbarhed ikke i det enkelte Tilfælde maatte være positivt afgjort, det Spørgsmaal, om den i Strfl. § 45 udtalte Regel kan anvendes analogisk uden for Straffeloven. Dette kan næppe i Almindelighed antages. Ganske vist gør Straffeloven inden for sit Omraade ingen Sondring mellem grovere og mindre grove Forbrydelser, men Størstedelen af de udenfor Straffeloven faldende Forbrydelser ere af en saa væsentlig ringere Strafbarhed end Flerheden af de i Straffeloven omhandlede, at det synes betænkeligt at anvende Reglen i Strfl. § 45 analogisk paa dem, saa meget mere som Straffeloven i Modsætning til næsten alle fremmede Straffelove straffer ogsaa fjernere forberedende Handlinger. Da vor Ret i det hele tillægger Forbrydelsens Fuldbyrdelse afgørende Betydning

---

45 og 46, cfr. fransk Udk. (1893) Artt. 83 og 84, jfr. derimod østerrigsk Strfl. §§ 8 og 239.

[11] Goos Spec. Del II. S. 119.

[12] Jfr. H. R. T. 1895 S. 4.

og end ikke anerkender, at nogen Form af det saakaldte fuldendte Forsøg i Strafbarhed kan jævnstilles med denne, vilde det ikke lade sig gøre at anvende Strfl. § 45 analogisk ved enkelte Former af Forsøg mere end ved andre; og det rigtigste turde da være at anse Analogien udelukket ialtfald ved saadanne Forbrydelser, der ikke kunne stilles i Klasse med de i Straffeloven omhandlede. I denne Retning gaa ogsaa Motivernes Udtalelser[13] og det samme synes ogsaa at være Opfattelsen i Praxis[14], hvor Spørgsmaalet iøvrigt kun sjældnere findes afgjort.

Et andet Spørgsmaal er det, om Forsøg faktisk kan forekomme ved alle Forbrydelser. Dette benægtes ofte; navnlig hævdes det af mange, at Forsøg ikke kan forekomme ved de Forbrydelser, hvor Iværksættelseshandlingen og Virkningen falde sammen. I dansk Ret, hvor ogsaa de saakaldte Forberedelseshandlinger straffes, vilde en saadan Paastand dog savne ethvert Holdepunkt. Heller ikke er det rigtigt, at Forsøg ikke kan forekomme ved de rene Undladelsesforbrydelser[15]. Det kan ialtfald forekomme som putativ Forbrydelse, idet den handlende er uvidende om Omstændigheder, der udelukke Handlepligten. At Forsøg endelig ikke er udelukket ved enkelte andre Forbrydelser, hvor dette undertiden paastaas, f. Ex. hvor den for Forbrydelsen foreskrevne Straf er betinget af en udenfor Retsbrudet liggende Kendsgerning, vil blive omtalt i § 44.

---

[13] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 7.

[14] Jfr. U. f. R. 1867 S. 234 (Forsøg paa uberettiget Næringsbrug ikke anset strafbart).

[15] Saaledes Prins: Science pénale S. 143.

§ 44.

Fortsættelse.

IV. Særlige Betingelser for Forsøgets Strafbarhed.

I det foregaaende ere de almindelige Betingelser for Forsøgets Strafbarhed angivne. Ved enkelte Forbrydelser eller Grupper af saadanne maa der imidlertid opstilles visse yderligere Betingelser for Strafbarheden. Bortset fra Reglerne om Paatalen, hvorom nedf., vil der ikke blive Tale herom i de almindelige Tilfælde, hvor Forbrydelsen i Loven bestemmes som den ved en retstridig Handling forsætligt hidførte Retsforstyrrelse. I saa Fald foreligger strafbart Forsøg, saa snart en til retstridig Hidførelse af denne Retsforstyrrelse sigtende Handling er foregaaet. At Forsættet maa være rettet paa selve Retsforstyrrelsen, ikke blot paa den retstridige Handling, er allerede bemærket ovenf. i § 41; og i Konsekvens af det der om Forsøgsviljen bemærkede er det endvidere klart, at hvor der til Forbrydelsen hører et Forsæt, der gaar ud over, hvad der kræves til Fuldbyrdelsen, maa dette Forsæt ogsaa fordres ved Forsøget. Saaledes kræves ved Forsøg paa en Berigelsesforbrydelse den saakaldte Berigelseshensigt, selv om det som f. Ex. ved Tyveri, Afpresning, ulovlig Omgang med Hittegods m. fl. ikke til Fuldbyrdelsen er nødvendigt, at denne er realiseret, og selv om man ikke vil opfatte Berigelseshensigten som et ud over Forsættet rækkende Motiv; jfr. som andre Exempler Strfl. §§ 285. 1. St. og 287. 1. St.

Men det forekommer, at en vis Handlings Strafbarhed er knyttet til yderligere subjektive eller objektive Betingelser, saaledes hvor Loven betinger Strafbarheden af, at Handlingen er baaret af et bestemt Motiv[1]. I saa Fald

[1] Jfr. ovenf. § 37. 2. samt særlig ang. Strfl. § 123 Nellemann: Civilprocessens alm. Del S. 235 flg.; N. Lassen i U. f. R. 1879 S. 849 flg.; Goos: Spec. Del III. S. 184 flg.

maa Tilværelsen af dette Motiv ogsaa være en Betingelse for Forsøgets Strafbarhed. Da Motivet hører med til Forbrydelsens legale Begreb, maa det ogsaa foreligge, for at en Handling kan siges at sigte til at fremme eller bevirke Fuldbyrdelsen af Forbrydelsen, jfr. Strfl. § 45.

Mere praktisk er det Spørgsmaal, hvorledes Sagen stiller sig, naar Strafbarheden er betinget af objektive Kendsgerninger, der ligge udenfor det forbryderske Forsæt. Foruden den forsætligt hidførte Retsforstyrrelse kræver Loven nemlig ofte som Betingelse for et Straffebuds Anvendelse, at en vis yderligere Skade skal være hidført. Spørgsmaalet foreligger da, hvad enten Loven kræver, at denne Skade skal staa i en saadan Forbindelse med den retstridige Handling, at de almindelige objektive Betingelser for at gøre Personen ansvarlig for Skaden — hvad man i Reglen kalder Foraarsagelse, jfr. ovenf. §§ 23 og 25 — foreligge[2] eller ikke[3], og hvad enten Skaden tages i Betragtning, selv om den er den paagældende utilregnelig, eller det kræves, at den kan tilregnes ham, men dog ikke som forsætlig[4]. Det maa i alle disse Tilfælde være en Betingelse for For-

[2] Jfr. bl. a. Strfl. § 197. 2. Pkt.; 211. 2. Pkt. 244, 280, 286—88, 290.

[3] Saaledes er Forholdet i de i Strfl. §§ 194 og 195 omhandlede Tilfælde, jfr. Udtrykkene „og Barnet derefter findes at være dødt". Om ogsaa de i § 109 og 199 omhandlede Tilfælde høre herhen — saaledes Goos II. S. 473 — er tvivlsomt. Udelukket er det ikke at underforstaa, at Straffen er betinget af et vist nærmere Forhold mellem den retstridige Undladelse og Følgen, navnlig et saadant, som fyldestgør de almindelige objektive Betingelser for at paalægge Personen Ansvaret, saa at det altsaa ligesom i de i Note 2 nævnte Tilfælde kun er de subjektive Ansvarsbetingelser, som forudsættes at mangle. Det nærmere herom henvises til Undersøgelse paa vedkommende Sted i Strafferettens specielle Del.

[4] Jfr. saaledes Strfl. § 188 og tildels § 204. Hvis Forholdet her opfattes saaledes, at Straffebestemmelsen rammer en uforsætlig (uagtsom) Forbrydelse, der kvalificeres ved, at en forsætlig Legemsfornærmelse er benyttet som Middel for samme, hvad dog næppe vilde være rigtigt, bortfalder Spørgsmaalet om Straf for Forsøg.

søgsstraffens Anvendelse, at den udenfor det forbryderske Forsæt liggende objektive Kendsgerning er indtraadt under de af Loven opstillede Betingelser. Grunden til, at denne Fordring opstilles ved den fuldbyrdede Forbrydelse, er nemlig, at man har anset det nødvendigt at fordre dette ydre Indicium for, at der er handlet uforsvarligt[5], som Værn mod, at strafferetlig Forfølgning indledes i Tilfælde, hvor ingen virkelig Skyld foreligger, eller at forhøjet Straf idømmes i Tilfælde, hvor Handlingen ikke har havt nogen særlig graverende Karakter. Det vilde da være ganske holdningsløst at frafalde denne Betingelse ved Forsøg[6]. Heraf følger, at Forsøg paa disse Forbrydelser kun yderst sjældent vil kunne straffes. Ganske udelukket er det dog ikke. Vel ville de blotte Forberedelseshandlinger aldrig her kunne straffes, men ved Iværksættelseshandlinger kan strafbart Forsøg ogsaa her forekomme i Form af putativ Forbrydelse, f. Ex. naar i det i Strfl. § 188 omhandlede Tilfælde Betingelserne for lovligt Nødværge forelaa eller i de i Strfl. §§ 109 og 199 nævnte Tilfælde Undladelsen var objektiv retmæssig, fordi Handlingen ikke vilde kunne foretages uden Fare for Liv eller Helbred, men den skyldige var uvidende om, at den paagældende, Retstridigheden ophævende Omstændighed forelaa. — Endnu bemærkes, at visse Straffebestemmelser omfatte saa vel det Tilfælde, at en vis Skade forsætlig er fremkaldt, som det, at den er en uforsætlig Følge af et forsætligt Retsbrud[7]. At i saa Fald Forsøgsstraf kan anvendes, naar Forsættet omfatter den paagældende Skade, selv om denne ikke indtræder, er klart[8].

Endnu bemærkes, at hvor en Forbrydelses Strafbarhed

[5] Jfr. Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 242 samt ovenf. § 38. II.

[6] Hermed stemmer D. i H. R. T. 1886 S. 723, 1892 S. 143, jfr. derimod 1875 S. 627.

[7] Jfr. Strfl. §§ 203, 204, cfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 1. 2. St.

[8] H. R. T. 1889 S. 14.

er betinget af den forurettedes Vilje — privat Paatale eller Begæring om Paatale, jfr. ovenf. § 39. 2. — maa denne Betingelse selvfølgelig ogsaa være fyldestgjort, for at Forsøg paa Forbrydelsen skal kunne straffes.

B. Tilbagetræden fra Forsøg.

§ 45.

Medens det tidligere har været meget omtvistet, om Tilbagetræden fra Forsøg ɔ: Standsning inden Fuldbyrdelsen eller eventuelt Afværgelse af den ved Iværksættelseshandlingens Foretagelse tilsigtede Retsforstyrrelse bør medføre Straffrihed, besvares dette Spørgsmaal nu i de fleste Straffelove bekræftende[1], ligesom ogsaa i Teorien det samme Standpunkt er fremherskende, om end ikke undtagelsesfrit[2]. Men saa vel om Reglens Begrundelse som om dens Rækkevidde ere Meningerne stadig meget delte.

Fra de objektive Forsøgsteoriers Standpunkt, hvorefter det egentlige Straffegrundlag er den farlige og netop derfor uretmæssige Handling, og hvor Spørgsmaalet om Straf overhovedet ikke opstaar, medmindre en saadan foreligger, synes det omvendt konsekvent at maatte fastholdes, at naar en saadan Handling er foretagen, ere Betingelserne for Straf uigenkaldeligt givne. Der er handlet imod Loven; og gjort Gerning staar ikke til at ændre[3]. Som en egentlig

[1] Jfr. foruden dansk Strfl. § 45. 2. Stk., norsk Strfl. (1902) § 50; finsk Strfl. Kap. 4 § 3; tysk Strfl. § 46; fransk Code pénal Art. 2; belgisk Code pénal Art. 51; italiensk Strfl. Artt. 61 og 62; hollandsk Strfl. Art. 45, cfr. schweizisk Udk. (1896) Art. 17 § 2; fransk Udk. (1893) Art. 83. Norsk Strfl. (1842) Kap. 3 § 5 hjemlede kun Straffrihed ved Tilbagetræden fra Forberedelseshandlinger.

[2] Jfr. blandt Modstanderne navnlig Cohn S. 556; v. Buri i Gerichtssaal 37. Bd. Beilageheft S. 141; v. Kunowsky i Verhandl. d. 13. deutschen Juristentages (1876) II. S. 255—57.

[3] Saaledes v. Liszt § 48. I.; Garraud S. 134, jfr. herved Ørsted i A. f. Rvdsk. III. S. 197—200, der skøndt han ellers ikke følger de

Straffrihedsgrund kan derfor Tilbagetræden fra Forsøg ud fra dette Standpunkt ikke opfattes; skal den medføre Fritagelse for Straf, maa den opfattes som en Strafophørsgrund. Og Hjemmelen dertil kan kun søges i kriminalpolitiske Grunde — at det saa vel af Hensyn til Samfundets Interesse i at modvirke Forbrydelser som af Humanitetshensyn overfor Forbryderen er rigtigt saa længe som muligt at holde denne Tilbagetoget aabent gennem Udsigten til Straffrihed. Ved denne skabes der for Forbryderen et positivt Motiv til at vende om, medens den modsatte Ordning netop vil modvirke mulige Tilbøjeligheder hertil, idet han let vil udsættes for Opdagelse netop ved at træffe Foranstaltninger til at afværge Følgerne af sin Handling. Gennem denne Betragtning kan man dog næppe naa til, at Tilbagetræden altid medfører Straffrihed, selv ikke hvor den er frivillig. Som nedenfor skal omtales, vilde nemlig en saadan almindelig Regel føre til Resultater, der i flere Retninger maa vække praktiske Betænkeligheder. Og disse faa særlig Vægt overfor en Begrundelse, der alene støtter Straffriheden paa rene Hensigtsmæssighedshensyn og ikke kan hævde, at de efter Udgangspunktet principielt nødvendige Betingelser for at straffe mangle. Teoriens Udgangspunkt, at de normale Betingelser for Straffens Anvendelse uigenkaldeligt ere givne, medfører, at Spørgsmaalet væsentlig falder sammen med det, om en efter Fuldbyrdelsen følgende Anger og Omgørelse af Forbrydelsens Følger bør medføre Straffrihed. I begge Tilfælde kan der anføres gode Grunde for at aabne Adgang til Straffrihed, men ogsaa for ikke at gøre Straffriheden ubetinget.

I Erkendelse af, at de objektive Teoriers Udgangspunkt er uholdbart, idet det egentlige Grundlag for Straffen er det forbryderske Forsæt, medens Handlingen kun har Betydning som Erkendelsesmiddel for dette, har man, navnlig

objektive Teorier, dog her argumenterer paa en lignende Maade; ligeledes Prins: Science pénale S. 133.

tidligere, villet hævde, at Tilbagetræden fra Forsøg annullerer saa vel det allerede foretagne som den Beslutning, for hvilken dette var Udtryk — en Opfattelse, som navnlig ligger nær for den Lære, der som Betingelse for Strafbarheden kræver en endelig, fast Beslutning, men ogsaa undertiden fastholdes af Forfattere, der ikke anerkende dette[4]. Ved frivillig Tilbagetræden maatte herefter Straffrihed indtræde for alle Forsøgshandlinger uden Undtagelse, idet Annullationen borttog selve Straffens Grundlag. I denne Almindelighed er den nævnte Betragtning dog ikke holdbar. I mange Tilfælde vil den saakaldte Tilbagetræden ganske vist være Udtryk for, at en virkelig Beslutning slet ikke har foreligget, at en mulig Formening herom ialtfald beror paa en Selvskuffelse. I saa Fald behøver Straffriheden ingen videre Begrundelse. Betingelserne for at straffe have aldrig foreligget, selv om det et Øjeblik har taget sig saaledes ud. Og i adskillige Tilfælde vil den paagældendes Tilbagetræden ialtfald gøre det saa tvivlsomt, om en virkelig Beslutning har foreligget, at Resultatet maa blive det samme, idet de ovenf. i § 42 anførte Betragtninger maa føre til at hævde, at Betingelserne for at straffe ikke med Sikkerhed kunne paastaas at foreligge. Men ingenlunde altid kan Forholdet opfattes paa denne Maade. En Forudsætning herfor er det for det første, at der kun foreligger forberedende Handlinger. Hvor en egentlig Iværksættelseshandling er foretaget ɔ: en saadan Handling, som efter den paagældendes Formening er egnet til uden nogen ny derpaa rettet Virksomhed fra hans Side at hidføre Retsforstyrrelsen, har det netop vist sig, at det forbryderske Forsæt har været stærkt nok til at drive den paagældende til en Handling, der er objektivt retstridig eller dog — ved utjenligt Forsøg — i hans Forestilling fremtræder som retstridig, at der altsaa har foreligget en virkelig forbrydersk Beslutning. Her at tale om en Annullation eller Opløsning af Forsættet er

[4] Saaledes Bornemann: Saml. Skr. III. S. 264—66.

for det første ganske urimeligt, naar den paagældende maatte gaa ud fra, at han ikke længere var raadig over, om Virkningen skulde indtræde, selv om det senere viser sig, at denne endnu kunde hindres, men i Virkeligheden ogsaa, hvor han endnu mener at have denne Raadighed. Det maa dog altid være ham klart, at det er ganske usikkert, om det eventuelt vil lykkes ham at hindre Fuldbyrdelsen. Utallige Omstændigheder kunne her krydse hans Hensigter. Han maa vide, at han ved at foretage den afgørende Handling til en vis Grad giver sig Skæbnen i Vold, at for saa vidt Tærningerne ere kastede. Der er derfor ikke Grund til her at opfatte Forholdet væsentlig anderledes end, hvor der er Tale om efterfølgende Oprettelse af Forbrydelsens Følger. At iøvrigt ogsaa praktiske Hensyn tale imod her i al Almindelighed at indrømme Straffrihed, vil blive omtalt strax nedf.

Men heller ikke, hvor der kun foreligger forberedende Handlinger, vil en Standsning af eller Tilbagetræden fra Forsøgsvirksomheden altid være et Vidnesbyrd om en saadan Mangel ved Beslutningen, at det er naturligt at betragte denne og det i Henhold til denne foretagne som opløst derved, saa at de naturlige Betingelser for at straffe maa siges at mangle. Dette erkendes for saa vidt af alle, som det fordres, at Standsningen skal være frivillig[5] eller, som andre formulere det, at den ikke maa skyldes ydre Omstændigheder, Hindringer, som ere uafhængige af hans Vilje[6] o. l. Men ingen af disse Formuleringer angiver det, hvorpaa det her egentlig maa komme an. Det, som skal begrunde Straffriheden er, at Opgivelsen af at udføre Forbrydelsen lader antage, enten, at et virkeligt forbrydersk Forsæt har manglet, eller at dette dog har

[5] Strfl. § 45. 2. St.; norsk Strfl. (1902) § 50; finsk Strfl. Kap. 4 § 2; schweizisk Udk. (1896) Art. 17; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 267; v. Liszt § 48. II. m. fl.

[6] Fransk Code pénal Art. 2; tysk Strfl. § 46. 1.; hollandsk Strfl. Art. 45; italiensk Strfl. Art. 61; belgisk Code pénal Art. 51.

opløst sig, om saa maa siges af sig selv ɔ: fordi de i Personens Karakter bundende Motiver, der drive til Lydighed mod Loven, have vundet Overhaand over dem, der drive ham til at begaa Forbrydelsen[7]. At Standsningen ikke er frivillig ɔ: at den skyldes fysisk Umulighed, særlige Hindringer for Udførelsen eller en ved særlige Omstændigheder begrundet Frygt for Opdagelse o. l., vil nu vel medføre, at den intet beviser i saa Henseende. Men ved at opstille „frivillig Tilbagetræden" som Betingelse for Straffriheden vil man paa den ene Side — i Henseende til Beviset — kræve for meget, da positivt Bevis for Frivilligheden sjældent vil kunne føres. For saa vidt er det rigtigere, naar man formulerer Betingelsen negativt ɔ: nægter Straffrihed, naar Standsningen skyldes ydre Omstændigheder, der udelukke den Antagelse, at den er frivillig. Men derved vil man atter kræve baade for meget og for lidt, og det selv om Reglen præciseres derhen, at Straffrihed udelukkes, naar Standsningen skyldes Omstændigheder, som i det enkelte Tilfælde afgive særlige, tilfældige Motiver mod at handle som paatænkt[8]. Herved fremhæves det vel med Rette, at Straffriheden ikke bør udelukkes, fordi Standsningen skyldes saadanne Omstændigheder, som stedse med Nødvendighed og man kan godt tilføje saadanne, som regelmæssigt ledsage Foretagelsen af en Forbrydelse som den paatænkte. Men heller ikke ethvert nyt tilkommende, tilfældigt Motiv bør udelukke Straffriheden, jfr. f. Ex., at den paagældende tilfældigt hører, at en af en anden begaaet Forbrydelse har styrtet hele dennes Familie i Ulykke, og at derved hans Ansvarsfølelse vækkes, saa at han opgiver Forbrydelsen, eller at en tilfældig alvorlig Begivenhed, som rammer ham, en Vens tilfældige Udtalelser eller en Missionærs Prædiken har en tilsvarende Virkning. Og paa den anden Side bør formentlig Straffriheden være

[7] Saaledes ogsaa Hagströmer S. 258.
[8] Saaledes Jul. Lassen: Forsøg S. 96.

udelukket ikke blot, naar de nye tilfældige Motiver, der afholde ham fra at handle, bestaa i fysiske Hindringer, særlige Vanskeligheder ved Fuldbyrdelsen eller særlig Fare for Opdagelse[9], men ogsaa naar Standsningen skyldes andre Omstændigheder, der udelukke fra at betragte den som et Udtryk for enten, at en virkelig Beslutning fra først af har manglet, eller at denne har opløst sig, fordi de i Personens egen Karakter bundende Motiver til at underordne sig Loven — ligegyldigt iøvrigt om de bestaa i Anger, Frygt for Opdagelse og Straf[10] eller andet — have vundet Overhaand, jfr. ovenf. S. 529—30. Denne Slutning til, at Standsningen er Udtryk for, at de forbryderske Tilbøjeligheder ikke have havt eller ikke mere have den Magt i Personens Karakter, som hans Handlinger lode formode, er f. Ex. ogsaa udelukket, naar den er foranlediget ved, at det materielle Formaal, som han vilde opnaa ved Forbrydelsen, bortfalder eller viser sig uopnaaeligt, idet han opdager, at Forbrydelsen i Stedet for som paaregnet at medføre Fordel netop vil blive til hans Skade, saaledes som i det ovenf. i § 41 Note 10 nævnte Exempel[11]. Her er der ingen Grund til at lade hans Tilbagetræden medføre Straffrihed[12].

Endnu maa bemærkes, at det i og for sig maa være ligegyldigt, om de Omstændigheder, der foranledige Personen til at træde tilbage fra Forsøget, virkelig foreligge

[9] Kun saadanne Hindringer synes ogsaa Lassen l. c. efter de valgte Exempler at have for Øje.

[10] Jfr. H. R. T. 1888 S. 527 (539).

[11] Jfr. som andre Exempler, at A., der har besluttet at svie sit Hus af for at faa den paa samme tegnede høje Forsikringssum og har truffet alle dertil sigtende Forberedelser, umiddelbart forinden Iværksættelsen erfarer, at Forsikringsselskabet er insolvent, og derfor opgiver sin Plan, eller at den, som skjulende sit bestaaende Ægteskab vil ægte en formentlig rig Pige for at faa Raadighed over hendes Formue, umiddelbart før Vielsen erfarer, at Formuen er gaaet tabt, og derfor trækker sig tilbage, etc.

[12] Jfr. ogsaa Hagströmer S. 258.

eller kun af ham antages at foreligge[13]. Endelig er det ogsaa ligegyldigt, om det skyldes hans eget Initiativ — jfr. „af egen Drift" i Strfl. §§ 50 og 54 — eller andres, f. Ex. en Vens Formaninger, naar dette ikke skaber nye Motiver til at træde tilbage, som efter det ovenf. bemærkede maa udelukke Straffriheden, f. Ex. fordi Vennen truer med Anmeldelse eller med at træffe hindrende Foranstaltninger, hvis Forbrydelsen ikke opgives.

Som allerede ovenfor bemærket, kan Straffrihed, hvor en Iværksættelseshandling er foretaget, aldrig støttes paa principielle Grunde — at Straffens Grundlag er bortfaldet ved den paagældendes Tilbagetræden. Skal Straffrihed her i noget Tilfælde anerkendes, maa det være, fordi det af kriminalpolitiske Grunde — at det saa vel af Hensyn til Samfundets Interesse i at modvirke Forbrydelser som af Humanitetshensyn er ønskeligt at skabe et Motiv for Forbryderen til at opgive Forbrydelsen — findes rigtigt under visse Betingelser at lade Straffen bortfalde. At dette ialtfald kun kan ske under samme Betingelser som ved Forberedelseshandlinger, nemlig naar de Grunde, der have ført Forbryderen til at træde tilbage, lade antage, at de i hans Karakter bundende Motiver, der drive til Lydighed mod Loven, have vundet Overhaand, er klart. Men selv under disse Betingelser vilde en almindelig Regel om Straffrihed ved Tilbagetræden efter Iværksættelseshandlingens Foretagelse være meget betænkelig. Det maa nemlig erindres, at Tilbagetræden er faktisk umulig, hvor det under eller strax efter Iværksættelseshandlingen viser sig, at Retsforstyrrelsen ikke kan indtræde som Følge af den. Reglen vilde da føre til, at f. Ex. den, der skyder, men ikke rammer, ubetinget straffes for Forsøg paa Manddrab, medens den, der rammer, gaar fri, hvis han ved at yde Hjælp afværger Følgerne af sin Handling[14], skøndt denne viser sig

[13] Jul. Lassen: Forsøg S. 97; v. Liszt § 48. III.

[14] Jfr. v. Buri i Gerichtssaal 37. Bd. Beilageheft S. 141, se i lig-

at have været objektivt farligere end i det førstnævnte Tilfælde, og uagtet intet taler for, at Forsættet var mere fast i det ene Tilfælde end i det andet. Ligeledes vilde — naar man ser bort fra den positive Regel om Fuldbyrdelsen i Strfl. § 283 — den, der søger at tænde Ild paa et Hus, ubetinget blive at straffe, hvis Ilden ikke fænger, fordi Taget er vaadt eller Antændelsesmidlet ikke stærkt nok, medens han gaar fri, hvis Ilden har fænget, fordi han har anvendt stærkere Antændelsesmidler, naar han derefter fortryder Handlingen og strax slukker Ilden.

Det vilde sikkert ogsaa være lidet rimeligt at opstille væsentlig andre Regler for Tilbagetræden efter Iværksættelseshandlingen end for efterfølgende Omgørelse af Forbrydelsens Følger, allerede fordi det i mange Tilfælde vil være ret vilkaarligt, hvor Loven sætter Fuldbyrdelsesmomentet. Ofte kunne forskellige Løsninger hver for sig være forsvarlige. Bestemmer f. Ex. Loven en Forbrydelse som forsætlig Foretagelse af en farlig Handling, er Tilbagetræden udelukket, saa snart denne er foretaget. Anderledes naar Forbrydelsen bestemmes som den forsætlige Hidførelse af Retsforstyrrelsen. Men ikke blot, hvor Lovens Regler om Fuldbyrdelsesmomentet mere eller mindre have Vilkaarlighedens Præg[15], vil en forskellig Behandling af de to Tilfælde føre til Urimeligheder. Det samme kan ogsaa blive Tilfældet, selv hvor Reglerne om Forbrydelsens Fuldbyrdelse ere ganske normale. Idet saaledes Tyveri fuldbyrdes ved Tingens Tilegnelse, vil Tyven, der strax efter denne fortryder Tyveriet og lægger det stjaalne tilbage, kun kunne nyde godt af Reglen om efterfølgende Oprettelse (dansk Strfl. § 60). Det synes da ganske urimeligt, at den, som f. Ex. har indgivet en anden en dræbende Gift, ube-

---

nende Retning, en Udtalelse (Juel) i Rigsdagstid. 1864—65. Folketingets Forhandlinger S. 2252—53.

[15] Jfr. om saadanne i dansk Ret forekommende Tilfælde nærmere nedf.

tinget skulde blive straffri, naar han, fordi han kort efter fortryder dette, ved Indgivelse af Modgift opnaar at afværge Giftens Virkning. Faren for at fremkalde en uoprettelig Skade er dog her langt større end ved Tilegnelse af en Ting, ialtfald saa længe denne ikke er forbrugt eller tilintetgjort. Ligesom Lovene med Rette ikke hjemle ubetinget Straffrihed ved efterfølgende Omgørelse af Forbrydelsens Virkninger, fordi det altid for Forbryderen maa stille sig til en vis Grad usikkert, om han endnu vil være i Stand til at udslette Følgerne af sin Handling, saaledes bør efter det ovenf. bemærkede det samme gælde ved Tilbagetræden efter Iværksættelseshandlingens Foretagelse. I begge Tilfælde vil det rette være at hjemle Strafnedsættelse samt at give en fakultativ Adgang til helt at lade Straffen bortfalde, naar de Forhold, under hvilke Omgørelsen eller Forbryderens Tilbagetræden har fundet Sted, tale herfor.

Medens der, saa længe alene Forberedelseshandlinger ere foretagne, til Tilbagetræden regelmæssig kun vil kunne kræves Passivitet fra den paagældendes Side — Undladelse af at foretage de paaregnede Fortsættelseshandlinger — maa det, naar Iværksættelseshandlinger ere foretagne, nødvendigvis kræves, at han foretager Skridt, der sigte til at hindre Retsforstyrrelsens Indtræden. Ellers vil der mangle ethvert paalideligt Vidnesbyrd om, at Forsættet er opgivet. Men her opstaar da det Spørgsmaal, om det yderligere maa kræves, at disse Handlinger virkelig have hindret Retsforstyrrelsens Indtræden. — Hvor Retsforstyrrelsen er indtraadt som Følge af Personens Handlinger til Trods for hans Afværgelsesforsøg, er der næppe Grund til at hjemle Straffrihed. De ovenfor nævnte kriminalpolitiske Grunde have jo kun en relativ Berettigelse; og ved Siden af de tidligere nævnte Betænkeligheder gør sig her den Betragtning gældende, at det under disse Omstændigheder ligger særligt nær at befrygte, at den paagældende er, som Straffelovens Motiver[16] sige „en snildt beregnende Person, der forstod

[16] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 68.

at give det Udseende af, at han havde vist nidkær Bestræbelse for at forhindre Forbrydelsen", medens hans Afværgelseshandlinger i Virkeligheden kun ere foretagne paa Skrømt. Naar den hele Regel om Straffrihed kun gøres fakultativ, har det dog næppe større praktisk Betydning, om disse Tilfælde udtrykkeligt undtages[17]. — Hvor Retsforstyrrelsens Udeblivelse dernæst ikke skyldes Personens Afværgelseshandlinger, men enten Handlingens, ham ubekendte, Utjenlighed eller efterfølgende fra anden Side mødende Hindringer, mangler ganske vist det i hans Afværgelseshandling liggende Vidnesbyrd om, at hans Tilbagetræden har været alvorlig ment, noget af den bevisende Kraft, som en virkelig Afværgelse har. Men hvor Kendsgerningerne ikke efterlade Tvivl om, at han i den Tro endnu at kunne afværge Retsforstyrrelsen har gjort alt, hvad han som fornuftig Mand maatte anse for nødvendigt og skikket dertil, kan det sikkert forsvares eventuelt at lade ham nyde godt af den fakultative Regel om Straffrihed, saa vist som det egentlige Straffegrundlag ikke er Handlingen, rent objektivt bedømt, men det igennem hele Personens Handlemaade aabenbarede forbryderske Forsæt, ved hvis Bedømmelse ogsaa hans Tilbagetræden, selv om denne, ham uafvidende, har være objektivt betydningløs, maa tages med i Betragtning.

Reglen om Straffrihed i Tilfælde af Tilbagetræden, den være absolut eller fakultativ, angaar kun Forsøgshandlingerne som saadanne. Hvis disse indeholde en anden (i Reglen ringere)[18], fuldbyrdet Forbrydelse — det saakaldte kvalificerede Forsøg — bliver Tilbagetræden fra den tilsigtede

[17] Iøvrigt følger det af det tidligere bemærkede, at der kan være Grund til at aabne Adgang til Straffrihed ogsaa i disse Tilfælde, naar efterfølgende Omgørelse finder Sted.

[18] At den fuldbyrdede Forbrydelse er ringere, end den tilsigtede yderligere Forbrydelse, er dog ingenlunde nødvendigt, jfr. f. Ex. at A. foretager Brandstiftelse for at faa Lejlighed til et Tyveri, som han senere opgiver.

yderligere Forbrydelse uden Indflydelse paa Strafbarheden af hin[19]. For dens Vedkommende kan der i altfald kun blive Spørgsmaal om Straffrihed, for saa vidt dette kan være hjemlet ved Reglerne om efterfølgende Omgørelse af Forbrydelsens Følger.

Medens det var tvivlsomt, om vor ældre Ret hjemlede Straffrihed for Tilbagetræden fra Forsøg[20], udtaler nu Strfl. § 45. 2. St. udtrykkeligt, at Straffen bortfalder, hvis den paagældende „af egen fri Vilje og ikke paa Grund af Hindringer eller andre tilfældige Omstændigheder har opgivet sit forbryderske Forsæt og derhos, for saa vidt han allerede havde iværksat Handlinger, som kunde bevirke Forbrydelsen, har forhindret denne, eller, for saa vidt han troede at have iværksat saadanne Handlinger, har truffet Foranstaltninger, som han antog for skikkede til at forhindre Forbrydelsen". Som det heraf vil ses, sondrer Loven mellem Forberedelseshandlinger og Iværksættelseshandlinger, idet den, hvor de sidstnævnte foreligge, opstiller særlige Betingelser for Straffriheden. Men iøvrigt synes Loven ikke at opfatte Tilfældene som væsensforskellige. I begge Tilfælde synes den at betragte den paagældendes Tilbagetræden som en Strafophørsgrund — jfr. Ordene „Straffen bortfalder" — der dog virker absolut, ikke fakultativt; og efter Udtalelserne i Motiverne[21] synes Reglen i begge Tilfælde motiveret ved en Kombination af principielle Hensyn (Annullationstanken) og kriminalpolitiske Grunde.

[19] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 268; v. Schwartze i H. H. II. S. 307; v. Liszt § 48. IV.

[20] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 268 flg. antog, at Straffriheden var udelukket ved den positive Bestemmelse i Fr. 4. Okt. 1833 § 14. I Praxis var dog Reglen om Straffrihed ved Tilbagetræden godkendt, ialtfald hvor der kun forelaa Forberedelseshandlinger, jfr. J. T. XVIII. S. 94; H. R. T. 1861, 661, cfr. ogsaa angaaende den endnu i Vestindien gældende Fr. 11. April 1840 H. R. T. 1888 S. 527.

[21] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 60.

Som almindelig Betingelse for Straffriheden opstiller Strfl. § 45, at Opgivelsen af det forbryderske Forsæt skal ske af egen fri Vilje og ikke paa Grund af Hindringer eller andre tilfældige Omstændigheder. Da de sidste Ord synes at skulle angive en egentlig Modsætning til og for saa vidt en nærmere Bestemmelse af Udtrykket egen fri Vilje, kan det formentlig af dem udledes, at Loven ikke lægger Vægt paa, om Opgivelsen skyldes Personens eget Initiativ eller f. Ex. andres Formaninger o. l., naar disse dog ikke antage Karakteren af Hindringer eller lign., f. Ex. ved Trusel om Angivelse eller iøvrigt om at ville hindre Forbrydelsen. Det kan derfor næppe tillægges Betydning, at Udtrykkene i Strfl. §§ 50 og 54, jfr. §§ 145 og 146 „af egen Drift", der sikkert skulle forstaas i Overensstemmelse med Udtrykkene i § 45, nærmest synes at lægge Vægt paa, om den paagældende selv har taget Initiativet til sin Tilbagetræden. Men iøvrigt ere Ordene „Hindringer eller andre tilfældige Omstændigheder" ingenlunde klare. Det er vel givet, at Straffens Bortfald altid er udelukket ikke blot, hvor Opgivelsen skyldes uovervindelige Hindringer[22] — disse udelukke Opgivelsesviljen — men ogsaa, hvor den skyldes kompulsiv Tvang eller Hindringer (selv overvindelige), der ikke maatte forudsættes nødvendigt eller dog regelmæssigt at foreligge[23], og hvorved altsaa Fuldbyrdelsen frembyder Vanskeligheder, som ikke paa Forhaand maatte være tagne i Betragtning[24]. Derimod er det tvivlsomt, hvad

[22] Jfr. H. R. T. 1862 S. 513; 1873 S. 534.

[23] At Straffrihed ikke udelukkes ved saadanne regelmæssige Hindringer, fremgaar af det følgende Udtryk, andre tilfældige Omstændigheder.

[24] H. R. T. 1871 S. 322; jfr. herved H. R. T. 1891 S. 845, hvor Tilbagetræden fra et Voldtægtsforsøg ikke antoges at kunne medføre Straffrihed, da den skyldtes den Omstændighed, at Kvinden gjorde alvorlig Modstand, skøndt den skyldige ikke anvendte al sin Magt for at overvinde denne; jfr. som et andet Tilfælde, hvor det ikke antoges, at Opgivelsen var frivillig, H. R. T. 1894 S. 847.

der forstaas ved „andre tilfældige Omstændigheder". Som ovenf. S. 530—31 fremhævet bør ingenlunde enhver tilfældig Omstændighed, der fremkalder Beslutningen om at opgive Forbrydelsen, have den angivne Betydning. Derved vilde man udelukke Straffrihed i en Del af de Tilfælde, hvor der netop er stærkest Grund til at anerkende den. I Reglen er man da tilbøjelig til ved tilfældige Omstændigheder kun at tænke paa saadanne, som fremkalde en aktuel Fare, f. Ex. for Opdagelse, Paagribelse o. l. Denne Forstaaelse har den Fordel at give en praktisk let anvendelig Begrænsning og rammer ogsaa en Hovedgruppe af de Tilfælde, hvor Straffrihed bør være udelukket[25], men dog som oven. i § 41 ved Note 10 og i denne Paragraf ved Note 11 fremhævet ingenlunde alle disse. Da det almindelige Udtryk „tilfældige Omstændigheder" heller ikke særligt taler for denne Forstaaelse, er det sikkert forsvarligt at fortolke disse Ord i Overensstemmelse med det ovenf. S. 529—31 udviklede, saaledes at derved forstaas Omstændigheder, der udelukke den Antagelse, at Standsningen skyldes enten, at en virkelig Beslutning fra først af har manglet, eller at Forsættet har opløst sig, fordi de i Personens egen Karakter bundende Motiver til at underordne sig Loven har vundet Overhaand[26]. Ubestemtheden af de i Strfl. § 45. 2. St., brugte Udtryk fører til, at Domstolene

---

[25] Jfr. H. R. T. 1876 S. 262; 1895 S. 351.

[26] Jfr. herved H. R. T. 1882 S. 59, hvor en Person, som efter at have udfærdiget en falsk Kvittering for ved Hjælp af den at skaffe sig Penge opgav dette, fordi han mente at have fundet et bedre Middel til Opnaaelsen heraf — hvilket han ogsaa forsøgte at praktisere — straffedes for Forsøg paa Falsk, jfr. derimod om et Tilfælde, hvor der ikke var paavist en lignende Forbindelse mellem Opgivelsen og et senere Forsøg, H. R. T. 1887 S. 709, hvor O. R. anvendte Strfl. § 45. 2. St., medens H. R. frifandt allerede af den Grund, at Forholdet ikke kunde betragtes som en selvstændig Forbrydelse, se om et andet tvivlsomt Tilfælde H. R. T. 1900 S. 121 (O. R. dømte efter Strfl. § 170, jfr. 46, medens H. R. frifandt).

ere stillede omtrent, som om Reglen var rent fakultativ, hvilket praktisk set maaske er det heldigste, da det er særdeles vanskeligt i en Lovregel skarpt og udtømmende at angive, naar Straffrihed efter det ovenfor bemærkede ubetinget bør være udelukket.

Ordene „af egen fri Vilje og ikke paa Grund af Hindringer eller andre tilfældige Omstændigheder" nøde ikke til at kræve positivt Bevis for Frivilligheden, men lade sig vel forene med den naturlige Regel om Bevisbyrden, at Standsningen antages at være frivillig, naar der ikke oplyses Omstændigheder, der tale for, at den skyldes Hindringer eller andre tilfældige Omstændigheder[27]. Heller ikke ere Ordene til Hinder for at antage, at det i saa Henseende kun kommer an paa den paagældendes Formening, saa at Straffrihed udelukkes, naar Opgivelsen skyldes formentlige, men ikke virkelig existerende Hindringer, og paa den anden Side kan indtræde, selv om Hindringer for Fuldbyrdelsen virkelig foreligge, naar dette var den paagældende ubekendt paa den Tid, da han opgav sit Forsæt. Denne Forstaaelse bestyrkes ogsaa derved, at Loven i Modsætning til forskellige andre Straffelove som almindelig Betingelse for Straffriheden særligt fremhæver, at det forbryderske Forsæt opgives[28].

Hvor Iværksættelseshandlinger ere foretagne, opstiller Strfl. § 45 yderligere Betingelser for Straffrihed. Af § 45. 1. St. sammenholdt med § 44, fremgaar, at der ikke kan

[27] Jfr. H. R. T. 1868 S. 77; 1885 S. 105, cfr. dog H. R. T. 1872 S. 357. I det her refererede Tilfælde kan den idømte Straf (§ 168, jfr. § 46) kun forklares ved, at den skyldiges Tilbagetræden ikke var frivillig, skøndt Dommen intet oplyser, som kunde tale herimod. Iøvrigt giver det paagældende Tilfælde en god Illustration til det ovenf. i Texten bemærkede, at en almindelig Regel om Straffrihed for Tilbagetræden efter Iværksættelseshandlingen kan føre til højst urimelige Resultater.

[28] Om in concreto en virkelig Opgivelse foreligger, er et faktisk Spørgsmaal, jfr. herved H. R. T. 1867 S. 605.

blive Tale om Straffrihed, naar den tilsigtede Retsforstyrrelse er indtraadt som Følge af Handlingen, idet der da foreligger fuldbyrdet Forbrydelse. Dette gælder ubetinget, navnlig ogsaa selv om den paagældende er uvidende om Fuldbyrdelsen, og selv om denne er indtraadt paa et Tidspunkt, hvor han endnu med Grund kunde anse sig raadig over, om den skulde indtræde, forudsat, at dette ikke er Udtryk for, at Retsforstyrrelsen i Virkeligheden ikke skyldes hans Handling; men andre Omstændigheder, for hvilke han ikke bærer Ansvar, jfr. ovenf. § 25. Hvor dette er Tilfældet, maa Forholdet behandles paa samme Maade, som naar Fuldbyrdelsen er bleven umulig. Iøvrigt kan Spørgsmaalet om Tilbagetræden fra Forsøg efter Iværksættelseshandlingen kun opstaa ved Forbrydelser, hvor Handlingen og Virkningen ikke falde sammen, ligesom den ikke kan vise sig i en bløt Undladelse, men kræver, at Personen foretager Handlinger, der sigte til af afværge Retsforstyrrelsens Indtræden. Andet og mere end, at disse Handlinger tydeligt lægge Personens Opgivelsesvilje for Dagen, vilde man iøvrigt ikke kunne kræve som Betingelse for Straffriheden, naar denne ogsaa ved Tilbagetræden efter Iværksættelseshandlingen skal begrundes ved, at den forandrede Beslutning annullerer de tidligere Beslutninger og det i Henhold til dem foretagne — og som tidligere fremhævet er dette det eneste Synspunkt, som kan føre til en obligatorisk Regel om Straffrihed. Strfl. § 45 kræver dog mere, nemlig, at den paagældende, hvis han har foretaget Handlinger, som kunde bevirke Forbrydelsen, har forhindret denne, eller, for saa vidt han troede at have iværksat saadanne Handlinger, har truffet Foranstaltninger, som han antog for skikkede til at forhindre Forbrydelsen. Straffrihed er derfor udelukket, naar han efter at have truffet Forberedelserne til at hindre Forbrydelsen, men inden han har iværksat de egentlige Hindringshandlinger, opdager, at Fuldbyrdelsen enten fra først af har været umulig eller allerede er forhindret, og derfor undlader yderligere Skridt.

Efter Udtalelserne i Motiverne til Strfl. S. 60 synes det nærmest at have været Meningen at betinge Straffriheden af, at Personen træffer de Foranstaltninger, som ere — eller, hvis hans Formening om Handlingens skadegørende Evne havde været rigtig, vilde have været — fornødne for at hindre Retsforstyrrelsens Indtræden; men Udtrykkene i Strfl. § 45 tillade ikke denne Forstaaelse. Loven kræver i det første Tilfælde mere, i det andet Tilfælde mindre. Hvor Personen havde iværksat Handlinger, som kunde bevirke Forbrydelsen, opstiller Loven den strængere Regel, at Straffrihed er betinget af, at han forhindrer Forbrydelsen. Straffriheden er derfor udelukket, selv om de foretagne Hindringshandlinger i og for sig vare egnede til at hindre Fuldbyrdelsen, naar det dog ikke er disse, men andre af dem uafhængige Omstændigheder, som afværge denne; thi det kan da ikke siges, at Personen har hindret Forbrydelsen. — For den anden ovenfor nævnte Gruppe af Tilfælde opstiller Loven derimod den mildere Regel, at Straffrihed kun er betinget af, at han har truffet Foranstaltninger, som han antog for skikkede til at hindre Forbrydelsen. Det kræves ikke, at de virkelig vilde have været skikkede dertil, hvis hans Formening om at have foretaget en Handling, der kunde bevirke Forbrydelsen, havde været rigtig. Medens det er givet, at denne mildere Regel omfatter alle fra først af utjenlige Handlinger, maa det omvendt antages, at alle fra først af tjenlige Iværsættelseshandlinger falde ind under den strængere Regel. Ikke blot stemmer dette bedst med Ordene i Strfl. § 45. 2. St., men den af nogle hævdede, herfra afvigende Anskuelse, hvorefter det afgørende skulde være Handlingens Evne til at hidføre Retsforstyrrelsen i det Øjeblik, da de til at hindre Fuldbyrdelsen sigtende Foranstaltninger foretages, vilde ogsaa kunne føre til altfor urimelige Resultater. Hvis f. Ex. A. har kommet Gift i den Mad, som B. skal spise til Middag Kl. 6, men Giften opdages Kl. 12 og Maden kastes bort, vil den bestridte Mening føre til den Urimelighed, at A.

straffes, hvis han Kl. 11 (altsaa før Opdagelsen) fortryder sin Handling, sender Bud til B. og advarer ham, men dette først naar frem efter Kl. 12, hvorimod han gaar fri for Straf, naar han først Kl. 1 (efter Opdagelsen, men uvidende om denne) sender det advarende Bud.

Det er kun Straffen for Forsøget som saadant, der bortfalder. Hvis Forsøgshandlingen indeholder en selvstændig (fuldbyrdet) Forbrydelse, indtræder den derfor forskyldte Straf, selv om den paatænkte yderligere Forbrydelse opgives. Dette siges udtrykkeligt i Strfl. § 45. 3. St.[29] Naar man iøvrigt har paastaaet, at denne Regel kun har Hensyn til § 45. 2. St., ikke til 1. St., er dette sikkert ikke rigtigt. Der er intet til Hinder for, at en Handling samtidigt kan være en selvstændig Forbrydelse og Forsøg paa en anden, i hvilket Tilfælde der foreligger ideel Konkurrence, f. Ex. naar en Person stjæler et Vaaben for dermed at dræbe en anden, aflægger falsk Vidneed for at faa en uskyldig Person dømt til Strafarbejde o. s. v.[30] At Reglen i Strfl. § 45. 3. St. er sat som et Stykke for sig, taler ogsaa imod, at den kun skulde have Hensyn til det i 2. St. omhandlede Tilfælde. En anden Sag er det, at Reglerne om ideel Konkurrence kunne være udelukkede lige saa vel ved Forsøg som ved fuldbyrdet Forbrydelse, fordi den fuldbyrdede Retskrænkelse hører med som Bestanddel af Retsbrudet i den anden (her den forsøgte) Forbrydelse[31]). Heri maa Forklaringen søges til, at det i H. R. T. 1878 S. 128 blev antaget, at en Person, der havde søgt at skaffe sig Samleje med en Kvinde ved Trusler af den i Strfl. § 169 omhandlede Art, som iværksattes ved Udbredelsen af Skrivelser af utugtigt Indhold, ikke herfor særskilt kunde straffes efter Strfl. § 184. Men derfor kan denne Dom heller ikke paaberaabes til Støtte for den ovenfor omtalte Mening.

---

[29] Jfr. U. f. R. 1877 S. 1045.
[30] Jfr. H. R. T. 1899 S. 301.
[31] Jfr. Torp: Om Straffen S. 155.

Den ved Strfl. § 45 hjemlede Straffrihed for Forsøg udelukker dernæst ikke, at den paagældende kan blive at straffe efter Reglerne om Meddelagtighed. Efter Strfl. § 53, 2. St. bliver den, der har givet en anden Tilsagn om at iværksætte en Forbrydelse, ikke ubetinget fri for Straf, fordi han opgiver sit Forsæt, naar han ikke hindrer Anstifteren i at udføre Forbrydelsen eller lade den udføre; og efter Strfl. § 54 ifalder ogsaa den Komplottant, der træder tilbage, Straf, hvis han ikke hindrer Forbrydelsens Udførelse ved de andre Komplottanter, jfr. herom nærmere nedf. i § 52.

Som tidligere fremhævet er Straffrihed paa Grund af Tilbagetræden udelukket, naar Forbrydelsen fuldbyrdes. I saa Fald bliver der kun Spørgsmaal om Anvendelse af Reglen i Strfl. § 60[32]. Herved kunne de for de enkelte Forbrydelser gældende Regler om Fuldbyrdelsesmomentet faa en ofte ret urimelig Indflydelse paa Betingelserne for denne Straffrihed. Saaledes vil Straffrihed være udelukket, saa snart de i Strfl. § 245 omhandlede Trusler ere fremsatte, selv om den paagældende opgiver sit forbryderske Forsæt, inden den Handling, som ved Truslen skulde fremkaldes, er foretaget; thi Strfl. § 245 kræver ikke saaledes som §§ 168, 169, 210 og 243, at de anvendte Tvangsmidler have havt den tilsigtede Virkning. Hvis Strfl. § 245 i saa Henseende stillede tilsvarende Betingelser som §§ 210 og 243, vilde Resultatet blive det modsatte[33]. Hvad der

---

[32] Jfr. nedf. § 74.

[33] Straffeloven frembyder iøvrigt flere Exempler paa, at de positive Regler om Fuldbyrdelsesmomentet kunne føre til Anomalier paa dette Punkt, jfr. saaledes Strfl. § 259, for saa vidt det her i Modsætning til, hvad der gælder f. Ex. ved § 251, ikke kræves til Fuldbyrdelsen, at der er ydet i Henhold til det urigtige Opgivende, cfr. H. R. T. 1887 S. 741; U. f. R. 1882 S. 1187, se ogsaa med Hensyn til Strfl. § 260 — i Modsætning til § 261 — H. R. T. 1892 S. 657. — Se endvidere med Hensyn til fransk Ret tilsvarende Bemærkninger hos Garraud S. 136—37.

ved den enkelte Forbrydelse kræves til Fuldbyrdelsen, kan være positivt udtalt[24], eller fremgaa af det specielle Straffebuds Beskrivelse af den strafbare Handling[25]. Og disse positive Bestemmelser maa være afgørende ogsaa i den her omhandlede Henseende, selv om de ikke stemme med, hvad der efter Forbrydelsens Beskaffenhed vilde være naturligt, jfr. Strfl. § 44, der henviser til, hvad der ifølge Loven udkræves til Forbrydelsen. Hvor saadan positiv Bestemmelse mangler, idet Loven nøjes med at angive Forbrydelsen ved dens gængse Navn[26] eller ikke ved sin Beskrivelse af Forbrydelsen giver bestemt Svar paa Spørgsmaalet, maa Besvarelsen afhænge af, hvad det er for et Retsgode, som er Retskrænkelsens egentlige Genstand[27]. Den nærmere Behandling af hele dette Spørgsmaal maa imidlertid henvises til Strafferettens specielle Del. Her er kun Anledning til at fremhæve, at den Omstændighed, at samme Lovbud omfatter baade de Tilfælde, hvor den til Retsbrudet hørende Virkning er indtraadt, og flere eller færre Tilfælde, hvor denne mangler, ikke altid nødvendiggør den Opfattelse, at Loven derved har villet udtale, at Forbrydelsen ogsaa i de sidstnævnte Tilfælde skal anses som fuldbyrdet. Meningen kan være blot at udtale, at visse Forsøgshandlinger skulle rammes af samme Straf som den fuldbyrdede Forbrydelse, jfr. Strfl. § 46. I nogle Tilfælde er det af selve Forholdets Beskrivelse klart, at dette er Meningen, jfr. saaledes Strfl. § 121 „bestikker eller søger at bestikke“, § 140 „forleder eller søger at forlede“, § 244 „Gør nogen sig skyldig i Sørøveri eller udruster Skib i saadant Øjemed“. I andre Tilfælde fremgaar det modsatte lige saa tydeligt af de valgte

---

[24] Jfr. f. Ex. Strfl. §§ 264, 276, 283.

[25] Dette er i vor Straffelov Hovedreglen.

[26] Jfr Strfl. §§ 158 (Krænkelse af Gravfreden), 159 (Hor), 177 (Omgængelse mod Naturen), 182 (Rufferi), 208 (Duel), 228 og 235 (Tyveri) 237 (Ran) m. fl.

[27] Jfr. Goos II. S. 253.

Udtryk, jfr. Strfl. § 264. 2. St. „Forbrydelsen er fuldbyrdet". Men undertiden ere Udtrykkene ikke saa utvetydige, saaledes naar det om de paagældende Forbrydelser siges, at de „anses som fuldbyrdet"[38]. Formodningen maa dog ogsaa her være for, at Loven ved disse Udtryk vil fastslaa Fuldbyrdelsesmomentet og ikke blot udtale, at visse Forhold, der efter dens egen Opfattelse ere Forsøg, skulle straffes som fuldbyrdet Forbrydelse. Kun, hvor særlige Grunde foreligge, kan denne Forstaaelse fraviges. At saadanne Grunde foreligge med Hensyn til Strfl. § 276, saaledes som man har ment[39], kan næppe antages. Hvad der kan anføres herfor, er alene, at den tilsvarende Regel i Fr. 11. April 1840 § 66 paa Grund af sin Formulering[40] formentlig maatte forstaas saaledes, og at det da er naturligt at gaa ud fra, at ogsaa Straffeloven opfatter det Tilfælde, at Falskneren overgiver Dokumentet til en anden til Benyttelse, som et Forsøg, der straffes med den fulde for Forbrydelsen foreskrevne Straf. Men i Virkeligheden er det meget tvivlsomt, om den forudsatte Fortolkning havde Hjemmel i de i Fr. 11. April 1840 § 66 benyttede Udtryk, og det er ialtfald uberettiget paa denne ganske usikre historiske Grund at bygge en Fortolkning af Strfl. § 276, der efter dennes fra Fr. 11. April 1840 § 66 forskellige Affattelse ikke er den sprogligt nærmest liggende, saa meget mere som, det af Lovens Motiver[41] klart fremgaar, at Meningen netop har været at fastslaa selve Fuldbyrdelsesmomentet, ikke blot at give en Regel om Straffen. Endnu mindre Grund er der til ved

[38] Strfl. §§ 276, 283.

[39] Goos II. S. 258—59.

[40] Efter at det i 1. Pkt. er sagt, at de i §§ 60—65 foreskrevne Straffe ikke i deres fulde Omfang ere anvendelige, saa længe der aldeles ikke er gjort den tilsigtede Brug af Dokumentet, siges det i 2. Pkt. „Derimod . . . .; men Forbrydelsen maa agtes for fuldbyrdet, saa snart han har givet Dokumentet fra sig til Benyttelse af en anden."

[41] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 338.

Strfl. § 283 at fravige den naturlige Forstaaelse af det benyttede Udtryk „anses som fuldbyrdet“ [42].

§ 46.

Slutningsbemærkninger. Forsøgsstraffen.

Medens Straffeloven gennnem sine Regler om Forsøgets Strafbarhed principielt anerkender, at ikke den retstridige — objektivt farlige — Handling, endsige Retsbrudet, men derimod det paa en særlig Maade for Dagen lagte forbryderske Forsæt er det egentlige Straffegrundlag, drager den ligesom mange andre Straffelove ingenlunde alle Konsekvenser af dette Udgangspunkt. Navnlig tillægger den i Reglen et rent objektivt Forhold, Retsforstyrrelsens Indtræden en afgørende Betydning for Bestemmelsen af Strafbarhedens Grad[1], som ikke er vel stemmende med Udgangspunktet. Naar Handlingen straffes ikke paa Grund af dens objektive Beskaffenhed, men paa Grund af dens subjektive Retstridighed, idet dens strafferetlige Betydning ligger i, at den er Udtryk for og Udslag af den forbryderske Vilie, burde ogsaa alene dennes Styrke og Fasthed og den derigennem aabenbarede, større eller mindre, almindelige Fare for Retssikkerheden være bestemmende for mulige Gradationer af Strafbarheden efter Hensyn til Forbrydelsens Udviklingsstadium. I saa Henseende maa det ganske vist erkendes, at den Omstændighed, at det ikke er kommet videre end til Forsøg, kan være et Vidnesbyrd om, at Forbryderens Forsæt ikke havde den Kraft eller Farlighed, som det normalt vil have havt, naar Forbrydelsen er fuldbyrdet, at han enten ikke har sat hele sin Energi ind paa at naa sit Maal eller ikke i Forberedelsen og Udførelsen

---

[42] Jfr. Goos II. S. 258; se endvidere med Hensyn til Strfl. §§ 71—73 og 85—87 l. c. S. 259—60.

[1] Strfl. § 46, jfr. § 44.

af sin Plan har vist den Omtanke og Forudseenhed, som røber den farlige Forbryder — eller det kan ialtfald vække Tvivl herom. En saadan Tvivl vil i større eller mindre Grad altid være berettiget, hvor kun Forberedelseshandlinger ere foretagne. For saa vidt kan en almindelig Regel om nedsat Straf for blotte Forberedelseshandlinger vel forsvares. Ogsaa hvor Iværksættelseshandlinger foreligge, vil den Omstændighed, at Fuldbyrdelsen er mislykket, kunne være et Indicium i den angivne Retning. Men ubetinget eller blot som almindelig Regel kan dette i sidstnævnte Tilfælde ikke opstilles. Meget ofte er det set i Forhold til Forbryderen et rent Tilfælde, som afgør, om Retsbrudet indtræder eller ikke — et Tilfælde, som er uden alt Værd for Bedømmelsen af det forbryderske Forsæts Beskaffenhed, Forbryderens Farlighed o. s. v. Dette gælder allerede, hvor Spørgsmaalet om Fuldbyrdelse eller Forsøg blot afhænger af Retsforstyrrelsens Indtræden. Den snedigst udtænkte og med størst mulig Koldblodighed, Forudseenhed og Hensynsløshed udførte Plan kan strande paa ganske uforudsete og uforudseelige Hindringer, medens omvendt den løsest muligt planlagte og dilettantmæssigt og usikkert gennemførte Forbrydelse ofte fører til Maalet. Hvor lidet den i de positive Lovgivninger almindeligt[2] fastholdte Regel om, at enhver Form af Forsøget, ogsaa det fuldendte Forsøg, straffes mindre strængt end den fuldbyrdede Forbrydelse, er Udtryk for en strafferetlig betydningsfuld Væsensforskel, fremgaar blandt andet ogsaa deraf, at det som oftere bemærket, hyppigt beror paa et tilsyneladende temmelig tilfældigt Valg, om Loven bestemmer en Forbrydelse som forsætlig Foretagelse af en farlig Handling eller som den forsætlige Hidførelse af en Retsforstyrrelse. Jo mere det første maatte blive almindeligt, des mindre praktisk Betyd-

[2] Jfr. foruden Strfl. § 46 bl. a. tysk Strfl. § 44; hollandsk Strfl. Art. 45. 2. St.; italiensk Strfl. Artt. 61 og 62; finsk Strfl. Kap. 4 § 1 samt med en enkelt Undtagelse norsk Strfl. § 51, jfr. derimod fransk Code pénal Art. 2. og i det væsentlige østerrigsk Strfl. § 8.

ning vil Sondringen mellem Straffen for Forsøg og Straffen for fuldbyrdet Forbrydelse faa. Et oplysende Exempel fra dansk Ret frembyder Forholdet mellem Strfl. § 243 og § 245. Hvis det virkelig maatte siges at være i Strid med rigtige strafferetlige Grundsætninger at anvende den fulde Straf paa mislykket Røveri, maatte ogsaa Reglen i Strfl. § 245, der ikke kræver, at Tvangen har virket, indeholde et Brud paa disse Grundsætninger. Er omvendt Reglen i Strfl. § 245 forsvarlig, kan det heller ikke stride mod rigtige strafferetlige Grundsætninger at gennemføre en lignende Ordning ved Røveri og andre Forbrydelser[8].

Men naar det allerede, hvor Spørgsmaalet om Fuldbyrdelse eller Forsøg blot afhænger af Retsforstyrrelsens Indtræden, er stødende for den almindelige Retsfølelse, at det blinde Tilfælde — og som ovenf. bemærket er det ofte dette og ikke det forbryderske Forsæts Styrke eller Farlighed, der afgør, om Retsforstyrrelsen skal indtræde eller ikke — skal være bestemmende for, om en strængere eller mildere Strafferamme skal anvendes, gør dette sig med forøget Styrke gældende i en Række Tilfælde, hvor den til Handlingens Tendens svarende Retsforstyrrelse er indtraadt, men hvor det desuagtet med Rette antages, at ikke fuldbyrdet, forsætlig Forbrydelse, men kun Forsøg foreligger, fordi de Betingelser mangle, som, naar Sondringen mellem Forsøg og fuldbyrdet Forbrydelse konsekvent skal gennemføres, maa fastholdes for overhovedet at lade Personen bære Ansvaret for Retsforstyrrelsen eller dog at tilregne ham denne som forsætlig. De Tilfælde, hvortil der ved det nys bemærkede sigtes, kunne være af forskellig Art. At den til Retsbrudet svarende Retsforstyrrelse ind-

[8] Det fortjener ogsaa at fremhæves, at vor Ret ligesom andre Lovgivninger ikke har følt sig stærkere bunden af den almindelige Grundsætning om Forsøgets ringere Strafbarhed end, at den i ikke faa Tilfælde vilkaarligt har rykket det naturlige Fuldbyrdelsesmoment frem eller straffer Forsøg med den fulde for Forbrydelsen foreskrevne Straf.

træder, uden at dette kan tilregnes den skyldige som fuldbyrdet (forsætlig) Forbrydelse, kan forekomme, dels naar Følgens Indtræden skyldes senere Handlinger af andre, for hvilke Personen ikke efter det ovenf. i §§ 23 og 25 bemærkede bærer Ansvaret, eller tilfældige Begivenheder, dels naar den skyldes Handlinger af den paagældende selv.

1. Naar en Person har foretaget en i Forhold til et vist Retsgode retstridig Handling, men den dertil svarende Retsforstyrrelse derefter indtræder som Følge af en anden Persons uforudsete Indgriben eller en anden i Forhold til den førstnævnte Handling tilfældig Begivenhed, maa det som ovenf. i § 25 bemærket erkendes, at der ikke bestaar en saadan objektiv Forbindelse mellem Handling og Følge, som maa kræves for at gøre den handlende ansvarlig for denne[4]. Strafferetligt kan Forholdet derfor kun tilregnes den handlende som Forsøg. I de almindelige Tilfælde, hvor Handlingen er af den Beskaffenhed, at Følgen kan indtræde, men eventuelt ogsaa udeblive, er der ikke mere mærkeligt herved end ved, at Forsøgsreglerne maa anvendes, hvor Følgen udebliver. Den Usikkerhed i Dommen om den subjektive Retstridigheds Grad, som kan være til Stede i sidste Tilfælde, kan lige saa vel foreligge i førstnævnte. Men i en Retsordning, der — ogsaa for Straffens Vedkommende — lægger Vægten paa den objektive Forbindelse mellem Handling og Følge og bygger Sondringen mellem Forsøg og fuldbyrdet Forbrydelse paa, om denne foreligger, jfr. Strfl. § 44, maa det samme, ɔ: at der kun foreligger Forsøg, nødvendigvis fastholdes, selv om Handlingen var en saadan, der uundgaaeligt maatte medføre Følgen, hvis den ikke forinden var bleven fremkaldt ad anden Vej. Man maa saaledes sikkert give Bornemann og Goos[5] Ret, naar de i Modsætning til Ørsted[6] hævde, at

---

[4] Dette vil f. Ex. kunne faa Betydning for Erstatningsspørgsmaalet.

[5] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 196—97; Goos II. S. 244 flg.

[6] Eunomia III. S. 205—7, jfr. ogsaa Schweigaard: Commentar II. S. 156.

efter dansk Ret kan den, der f. Ex. har tilføjet en anden et Saar, som ikke tillader denne at leve ud over en vis Tid, kun straffes for Forsøg, hvis Døden ved en senere tilfældig Begivenhed, være sig egen Uforsigtighed, en Tredjemands Handling eller en Naturbegivenhed, indtræder forinden. Men om end Ørsted for saa vidt har Uret, naar han siger, at den, der har tilintetgjort en andens Leveevne, er Drabsmand, maa det paa den anden Side erkendes, at det urimelige i vor Rets Sondring mellem Forsøg og Fuldbyrdelse her fremtræder særlig grelt. I Tilfælde som disse ville de Grunde, som ellers med større eller mindre Rimelighed kunne anføres til Støtte for en Strafnedsættelse ved Forsøg, tabe endog ethvert Skin af Berettigelse. Naar nogen har tilintetgjort en andens Leveevne eller iøvrigt bevirket, at den tilsigtede Retsforstyrrelse maa indtræde, er det fuldstændig urimeligt, at han skal undgaa den fulde for Forbrydelsen foreskrevne Straf, fordi en tilfældig Begivenhed bevirker dens Indtræden paa et tidligere Tidspunkt[7].

2. Blandt de Tilfælde, hvor Følgens Indtræden skyldes Handlinger af selve den Person, hvis Forhold foreligger til Bedømmelse, men hvor der desuagtet er rejst Tvivl, om der foreligger fuldbyrdet (forsætlig) Forbrydelse eller kun Forsøg, er der Anledning til at fremhæve to Grupper.

Først kan nævnes det Tilfælde, at en Handling, der kun var beregnet paa at forberede en senere Iværksættelseshandling, har medført Virkningen, hvorefter den skyldige i Uvidenhed herom foretager den formentlige Fuldbyrdelseshandling. Hvis den handlende enten har villet Virkningens Hidførelse allerede ved den første Handling — selv om han ikke venter, at dette vil lykkes — eller har

[7] At det samme er Tilfældet, naar en Undladelse af at anvende passende Hjælpemidler har fremskyndet Følgens Indtræden, er klart, jfr. herved Goos II. S. 250, der — iøvrigt fra sit Standpunkt mindre konsekvent — antager, at der her foreligger fuldbyrdet Forbrydelse.

forudset Virkningen paa en saadan Maade, at hans Forsæt af denne Grund maa siges at omfatte ogsaa denne Virkning[8], vil man ikke betvivle, at der foreligger fuldbyrdet, forsætlig Forbrydelse. Men hvis Formaalet med den første Handling alene har været at forberede Iværksættelsen, og Følgens Indtræden ikke paa den ovenf. angivne Maade har været forudset, maa det erkendes, at den herved hidførte Virkning kun kan tilregnes som uagtsom, medens den formentlige Fuldbyrdelseshandling kun indeholder et Forsøg mod utjenligt Objekt. Saaledes i det af Goos[9] nævnte Exempel, at en Moder, der vil dræbe sit Barn ved at kaste det i Vandet, mod sin Vilje og udenfor al Beregning er kommet til at dræbe Barnet ved de forberedende Handlinger og derefter uvidende herom kaster Liget i Vandet. Atter her foreligger et Tilfælde, hvor den konsekvente Gennemførelse af den positive Rets Sondring mellem Forsøg og fuldbyrdet Forbrydelse fører til strafferetlige Resultater, der i mere end almindelig Grad fremhæve Urimelighederne ved Reglerne om Forsøgsstraffen[10]. Det vil ogsaa her være umuligt at tillægge de Grunde, der i Reglen anføres for Strafnedsættelse ved Forsøg, blot den svageste Betydning.

[8] Naar dette maa antages, afhænger, som allerede ovenf. i § 35 fremhævet, blandt andet af, om og i hvilket Omfang en given Retsorden henregner dolus eventualis til Forsæt.

[9] Goos II. S. 410.

[10] Jfr. herved H. R. T. 1904 S. 41: I et Tilfælde, hvor en Pige havde lagt sit 4 Maaneder gamle Barn i en Tørvegrav, hvor det fandtes dødt uden at det ved Obduktionen kunde oplyses, om Døden skyldtes Drukning, straffede Overretten efter Strfl. § 190, jfr. § 46, idet den Mulighed ikke kunde anses udelukket, at Barnet undervejs (fra Horsens til Eskebæk Mose ved Skanderborg) kan være kommet i en Stilling, hvorved dets Aandedræt er standset og Døden, Arrestantinden uafvidende, fremkaldt. (Højesteret, der efter det oplyste ansaa det for uantageligt, at Barnet allerede var dødt, da Moderen lagde det i Vandet, straffede derimod efter Strfl. § 186). — Det er klart, at den positive Rets Ordning overhovedet foranlediger en Række Bevisspørgsmaal af den allervanskeligste Art.

Det samme gælder i Virkeligheden for det omvendte Tilfælde, at en Handling, der var beregnet paa at hidføre Retsforstyrrelsen og fejlagtig af den handlende antages at have foraarsaget denne, foranlediger ham til yderligere Handlinger, der netop hidføre den. Her bortses fra saadanne Tilfælde, hvor den skyldige ved Foretagelsen af de sidste Handlinger praktisk set er gaaet ud fra den Antagelse, at Virkningen ikke er indtraadt, idet Handlingen netop er foretaget med denne Mulighed for Øje[11]. Det forudsættes, at den skyldige tværtimod er fast overbevist om, at Forbrydelsen er fuldbyrdet, og f. Ex. for at skjule den formentlige Forbrydelse — og kun af denne Grund — foretager Handlinger, som netop medføre den ved den første Handling tilsigtede Retsforstyrrelse. Hvis den sidste Handling allerede ved Foretagelsen af den første kunde forudses som en rimelig eller ikke usandsynlig Følge af denne, kan man maaske deri søge Hjemmel til at straffe for fuldbyrdet forsætlig Forbrydelse[12]. Men hvor dette ikke var Tilfældet, mangler den objektive Forbindelse mellem den første (forsætlige) Handling og Følgen, som er Betingelsen for at straffe for fuldbyrdet forsætlig Forbrydelse. Der foreligger kun Forsøg samt muligvis uagtsom Forbrydelse. Dette maa vistnok gælde, selv om den paagældende ikke var aldeles vis paa, at Følgen var indtraadt, og den sidste Handling nødvendigvis maatte medføre denne, hvis det ikke allerede var sket. Naar man for at undgaa dette har hævdet, at den sidste Handling her maatte anses som forsætlig[13], er dette i Strid med den almindelige Regel,

---

[11] Jfr. herom Goos II. S. 400—402, hvor det med Rette fremhæves, at Spørgsmaalet, om der foreligger Forsøg eller fuldbyrdet Forbrydelse, her maa afhænge af, om den sidste Handling er foretaget for at hindre eller for at sikre Fuldbyrdelsen.

[12] Saaledes Goos II. S. 404—6.

[13] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 331. Jfr. i lignende Retning Argumentationen i H. R. T. 1863 S. 214, 1876 S. 81; her kan dog maaske Resultatet forsvares ved den ovenf. ved Note 11 frem-

at en Vildfarelse angaaende Handlingens Retstridighed, der har været bestemmende for den paagældendes Handlemaade, udelukker Forsæt, selv om den ikke beror paa en urokkelig Overbevisning[14]. Men at det ogsaa i Tilfælde som de sidstnævnte vil være umuligt at finde nogensomhelst fornuftig Motivering af Reglen om en lavere Straf for Forsøget, turde være klart.

Det vilde være let at forøge Tallet paa de Tilfælde, hvor Urimeligheden i den positive Regel om absolut Strafnedsættelse ved Forsøg er iøjnefaldende[15], men det er saa meget mindre nødvendigt at fremhæve flere Enkelttilfælde, som hin Regel efter det ovenf. S. 547 bemærkede overhovedet er irrationel, hvor den skyldige er kommet ud over Forberedelsesstadiet. Hvad de der berørte Hensyn kunne hjemle, er kun Adgang til fakultativ Strafnedsættelse ved (fuldendt) Forsøg. Videre fører heller ikke den af Lassen[16] fremhævede Betragtning, at ved Forsøget kun det Straffegrundlag er tilstede, at den skyldige har havt det forbryderske Forsæt, medens intet her oplyser, at ogsaa det Straffegrundlag foreligger, som beror paa, at han ratihaberer Forbrydelsen og vil nyde dennes Resultater. Hvis Meningen hermed er, at Forholdet i denne Henseende stiller sig principielt forskelligt ved (fuldendt) Forsøg og ved fuldbyrdet Forbrydelse, er dette ikke rigtigt. Det fremgaar bl. a. af de ovenf. nævnte Exempler, at et Forhold, der maa betegnes som Forsøg, lige saa bestemt som mangen fuldbyrdet Forbrydelse kan vise, at den skyldige ratihaberer Forbrydelsen og vil nyde dens Resultater. Og den Mulighed, at den skyldige, naar han stod Ansigt til Ansigt med Virkningen, vilde have vist efterfølgende Anger (Omgørelse

---

hævede Betragtning. Anderledes derimod i det i H. R. T. 1894 S. 281 refererede Tilfælde. Her var den sidste Handling en paa Forhaand uberegnelig Følge af den første.

[14] Jfr. Goos II. S. 403—4.

[15] Jfr. bl. a. det hos Goos II. S. 408—9 nævnte Tilfælde.

[16] Jul. Lassen: Forsøg S. 137.

af eller Gøren godt for Forbrydelsens Følger), kan ialtfald med samme Ret siges at være til Stede, hvor der foreligger fuldbyrdet Forbrydelse, saalænge det efter Fuldbyrdelsen passerede ikke modsiger en saadan Antagelse. Ad denne Vej vilde man derfor ikke kunne forklare, at Straffens normale Minimum ved (fuldendt) Forsøg bør være lavere end det almindelige for Forbrydelsen gældende, men kun, at der ved Fastsættelsen af Minimum — ved fuldbyrdet Forbrydelse som ved Forsøg — bør tages Hensyn til de Tilfælde, hvor den Mulighed ikke er udelukket, at den skyldige, hvis der var bleven Anledning dertil, vilde have angret og omgjort Forbrydelsens Følger, men dette er noget ganske andet end en obligatorisk Strafnedsættelse ved Forsøg.

Naar man ser Straffens Ejendommelighed deri, at den er en Retshaandhævelse, som særlig er rettet mod Viljen — og derom ere, som oftere bemærket, alle mere moderne Opfattelser enige — lader den Regel, at Forsøgsstraffen ubetinget skal være mildere end Straffen for den fuldbyrdede Forbrydelse, sig saaledes ikke forklare[17]. Det gør i saa Henseende ingen Forskel, om Straffens Begrundelse nærmest søges i Gengældelsessynspunktet eller i Hensynet til Samfundets Sikkerhed — almindelig eller speciel Prævention, Forbedring, Lydiggørelse o. s. v. Den hele Ordning kan kun forklares som en Reminiscens af ældre, nu opgivne Synspunkter for Straffens Begrundelse — Soning for den ved Forbrydelsen tilføjede objektive Skade — samt en uberettiget Overførelse af Reglerne om det civile Ansvar (Erstatning). Det er derved overset, at den samme

[17] Medens Reglen om den ubetingede Strafnedsættelse ved Forsøg tidligere saa at sige enstemmigt hævdedes i Teorien, har den her forsvarede Opfattelse i nyeste Tid vundet stærk Tilslutning, jfr. bl. a. Garofalo S. 345 flg.; Prins: Science pénale S. 129, 146—48; Nicoladoni i Bulletin V. S. 342—43; Thiry i Bulletin VI. S. 307, jfr. endvidere en Række Udtalelser i Bulletin X. S. 74 flg, 100 flg., 381 flg., 428 flg.

Betragtning, som fører til at forkaste det System, der lader objektive, udenfor Retsbrudet liggende, Følger være bestemmende for Straffen, ogsaa burde føre til at opgive Fordringen om Forbrydelsens Fuldbyrdelse som absolut Betingelse for Anvendelsen af den fulde Straf. Ligesom en Person ikke bør være strafferetligt ansvarlig for tilfældige — uberegnelige — Følger af sin Handling, saaledes bør heller ikke den tilfældige — uberegnelige — Afværgelse som saadan have Indflydelse paa Strafansvaret[18]. Erkendelsen heraf vil ikke blot føre til, at praktiske Resultater, der støde an mod den almindelige Retsfølelse, undgaas, men ogsaa befri den videnskabelige Behandling for en Række vanskelige og lidet frugtbare Undersøgelser om Grænsen mellem Forsøg og fuldbyrdet forsætlig Forbrydelse, idet der, naar denne Sondring bliver uden afgørende Betydning for den strafferetlige Behandling, ikke vil være Opfordring til vedblivende at drøfte disse Problemer blot for den rent formelle Begrebsanalyses Skyld.

KAPITEL VI.

MEDDELAGTIGHED.

§ 47.

Indledning.

Naar flere Personer have medvirket til en Forbrydelse, kan altid det Spørgsmaal rejses, om denne Omstændighed faar Indflydelse paa samtlige eller nogle af disse Personers

[18] At Sagen stiller sig anderledes ved den oprettende Retshaandhævelse, følger af dennes helt forskellige Formaal.

Strafbarhed. For saa vidt kan det siges, at Læren om den saakaldte Meddelagtighed eller Delagtighed i Forbrydelser omfatter alle disse Tilfælde. Naar Videnskaben og Lovgivningerne have opstillet „Meddelagtighed" som et særligt strafferetligt Begreb, har man dog i Almindelighed en mere begrænset Kreds af Tilfælde for Øje, idet man navnlig derfra udelukker 1) dels det Tilfælde, at flere have medvirket, uden at nogen af dem har været vidende om den andens Virksomhed (tilfældig Samvirken), 2) dels det, at en af Deltagerne, navnlig den, som har udført den afsluttende Virksomhed, har været strafferetlig utilregnelig, 3) dels endelig det Tilfælde, hvor en af Deltagerne eller begge have handlet uforsætligt. Det tekniske Meddelagtighedsbegreb, saaledes som det er udformet i Videnskab og Lovgivning, kan derfor bestemmes som fleres (strafferetligt) tilregnelige Medvirken til en Forbrydelse, der bæres af et fælles forbryderisk Forsæt. Denne Begrænsning af Begrebet staar i naturlig Forbindelse med det, som trods al Forskel iøvrigt er fælles i den almindelige Lære om Meddelagtighed, den Opfattelse nemlig, at visse af de medvirkendes Strafbarhed har en ejendommelig uselvstændig Karakter. Deres Handling behandles strafferetligt ikke som en selvstændig forbrydersk Virksomhed, men som et medvirkende Led i en andens Forbrydelse, saa at denne sidste bliver bestemmende for deres Ansvar, der saaledes faar en akcessorisk Karakter. Naar dette skal være Tilfældet, er det naturligt, at man fastholder Fordringen om Fællesskabet i det forbryderske Forsæt. Kun dette kan tænkes at forklare den enes Ansvar for den andens Handling[1]. For den rette Forstaaelse og videnskabelige Behandling af Læren om fleres Medvirken til Forbrydelser har Udsondringen af de ovenfor nævnte Tilfælde fra Undersøgelsen dog næppe virket heldigt.

Saa vel Lovgivningernes som Retsvidenskabens Be-

---

[1] Jfr. Prins: Science pénale S. 331—32.

handling af Meddelagtighedsforholdet frembyde store Svingninger. Medens man oprindelig enten slet ikke gjorde nogen Sondring mellem de forskellige medvirkende eller dog ikke i denne Henseende fulgte faste Regler[2], gik Udviklingen i lang Tid i Retning af stadig større Specialisering og Opstilling af skarpere Grænser mellem de forskellige herved fremkomne Grupper[3]. Man kom herved til at opstille en Række forskellige Strafbarhedsgrader, idet nogle Meddelagtige straffes med den fulde for Forbrydelsen foreskrevne Straf[4], andre efter en mildere Strafferamme, undertiden igen med forskellige Gradationer. Herimod har i nyere Tid atter en Reaktion gjort sig gældende. Ligesom ingen mere vil have Anstifteren særlig straffet for „Sjælemord", saaledes er der saavel i Videnskaben som i Lovgivningen en kendelig Tendens til at frakende forskellige Former af Meddelagtighed, der tidligere have spillet en betydelig Rolle i Meddelagtighedslæren (Bande, Komplot), enhver selvstændig Existensberettigelse[5]. Og i den nyeste Tid gør der sig saa vel i Videnskab som i Lovgivning en

---

[2] Jfr. angaaende vor ældste Ret Matzen: Forelæsninger over den danske Retshistorie. Offentlig Ret III. S. 61—66; angaaende romersk Ret bl. a. Geyer i H. H. II. S. 325—27; Langenbeck: Theilnahme S. 37 flg., 215 flg.; Forsman: S. 5 flg. — I Chr. V. L. findes en Række spredte Bestemmelser om Meddelagtiges Strafansvar, men et almindeligt Princip kan ikke udledes af dem, idet de samme Klasser af Meddelagtige snart stilles lige med Gerningsmænd, snart straffes mildere, jfr. bl. a. D. L. 1—13—10 sammenholdt med 6—4—13, 6—6—12 og 6—19—15; D. L. 6—6—11, 6—8—3 og 3—10—1 sammenholdt med 6—4—2, 3 og 6—19—5, jfr. endvidere 6—8—2, 6—9—1 m. fl.

[3] Jfr. bl. a. Fr. 4. Okt. 1833 §§ 25—27; 11. April 1840 §§ 21, 22, 71, 77; 26. Marts 1841 § 11, cfr. § 9 samt nu Strfl. Kap. 5.

[4] I den kanoniske Ret og ældre af denne paavirkede Retsforfatninger straffedes Anstifteren endogsaa strængere end Gerningsmanden, fordi han foruden Ansvaret for selve Forbrydelsen mentes at maatte bære Ansvaret for det ved Anstiftelsen begaaede „Sjælemord".

[5] Jfr. angaaende Begreberne Komplot og Bande særlig Jul. Lassen: Forsøg S. 128 flg.; Schütze: Theilnahme S. 205 flg.; Geyer i H. H. II. S. 409 flg.; v. Liszt: § 49. IV.

Tilbøjelighed gældende til overhovedet at opgive alle faste Søndringer indenfor Kredsen af de til en Forbrydelse medvirkende Personer[6]. Derfor er det første Spørgsmaal, som frembyder sig til Besvarelse: Er den saakaldte Meddelagtiges Forhold principielt forskelligt fra Gerningsmandens, foreligger der med andre Ord ved Meddelagtighed et særligt, fra det almindelige forskelligt, Straffegrundlag?

---

§ 48.

Straffegrundlaget ved Meddelagtighed. Meddelagtighedsteorierne.

Som i forrige Paragraf bemærket har det længe været og er endnu den almindelige Lære, at der ved den saakaldte Meddelagtighed foreligger et særligt, fra det almindelige forskelligt, Straffegrundlag. Naar flere forsætligt og med Bevidsthed om deres Samvirken medvirke til en Forbrydelse, udsondrer man enkelte af disse som Gerningsmænd (Hovedmænd, Ophavsmænd), og stiller de andre i Modsætning til disse som Meddelagtige (Medhjælpere, Medvidere), paa hvilke de særlige Meddelagtighedsregler skulle finde Anvendelse. Modsætningsforholdet opfattes af nogle saaledes, at Gerningsmanden straffes, fordi han er tilregnelig Aarsag til Retsforstyrrelsen, medens den Meddelagtige, skøndt hans Handling ikke er Aarsag til Retsforstyrrelsen, straffes, fordi han har virket for en andens Forbrydelse, har sat en Betingelse for Realisationen af en andens forbryderske Forsæt (objektive Meddelagtighedsteorier). Undertiden udtrykkes dette saaledes, at den Meddelagtiges Handling ikke er objektivt

[6] Jfr. navnlig Getz: Delagtighed og i Bulletin V. S. 348 flg.; Hagströmer S. 265 flg.; Foinitzky i Z. XII. særlig S. 79 flg.; v. Lilienthal i Z. XV. S. 287—88; Lammasch i Z. XVI. S. 311—12; Kohler: Studien I. S. 96 flg.; Forhandl. i Bulletin V. S. 514 flg., XI. S. 512 flg.; v. Liszt § 49. I., jfr. norsk Udk. (1887, 1893 og 1896); norsk Strfl. (1902) § 58; fransk Udk. (1893) Art. 82; schweizisk Udk. (1896) Art. 16.

retstridig, den er ikke forbudt som eventuel Aarsag til Retsforstyrrelsen, men den er i Strid med den Retsnorm, som forbyder at stille en i og for sig retmæssig Handling i en retstridig Viljes Tjeneste[1]. — Andre søge Modsætningen mellem Gerningsmænd og Meddelagtige ikke i en Forskel mellem deres Handlingers objektive Foraarsagelsesevne (objektive Retstridighed), men i den forbryderske Viljes forskellige Forhold til Retsforstyrrelsen (subjektive Meddelagtighedsteorier). Skøndt de to Synspunkter føre til en væsentlig forskellig Besvarelse af en Række Spørgsmaal, mødes de som bemærket deri, at begge opstille en bestemt Sondring indenfor de medvirkendes Kreds, at samtlige Deltageres Virksomhed opfattes som én af et fælles Forsæt baaren Forbrydelse, og at de Meddelagtiges Ansvar opfattes som Ansvar for en andens (Gerningsmandens) Forbrydelse. Paa dette Standpunkt synes ligeledes de fleste Straffelove at staa[2]. Derimod kan det for mange Straffeloves, saaledes navnlig ogsaa dansk Straffelovs Vedkommende omtvistes, hvilket af de ovennævnte Synspunkter disse ere Udtryk for, jfr. herom nedf. § 49.

Medens det ikke af nogen bestrides, at flere, der have medvirket til samme Forbrydelse, bør kunne være Genstand for en forskellig Behandling, hævdes det, som allerede i forrige Paragraf antydet, i nyere Tid, at den gængse Meddelagtighedslæres skarpe Sondring mellem Gerningsmænd og Meddelagtige ikke har nogen Realitet, idet der hverken paa objektivt eller paa subjektivt Grundlag kan drages nogen fast Grænselinie mellem de forskellige Arter af Medvirkende. En Prøvelse af disse Standpunkter har

[1] Jfr. saaledes Goos II. S. 176 flg.; Alm. Retslære I. S. 348.

[2] Jfr. dog foruden norsk Strfl. (1902) § 58 fransk code pénale Art. 59; østerrigsk Strfl. §§ 5 og 239. Saaledes ogsaa engelsk Ret, der vel formelt opretholder Forskellen mellem Gerningsmænd og Meddelagtige, men ikke lader dette faa nogen Indflydelse paa Strafbarheden, jfr. Stephen: Digest Art. 44, cfr. Artt. 35, 37 og 39.

ikke blot almindelig videnskabelig Interesse, men er ogsaa af væsentlig Betydning for Forstaaelsen af den gældende Ret.

I. Den af de objektive Meddelagtighedsteorier forudsatte Forskel mellem Meddelagtighedshandlinger og egentlige Udførelseshandlinger har man søgt at bestemme paa forskellig Maade. Nogle tage Udgangspunkt i den almindelige Kausalitetslære. Gerningsmand er den, hvis Handling er Aarsag, Meddelagtig den, hvis Handling kun er en Betingelse for Retsforstyrrelsen[3]. Afgrænsningen bliver da atter forskellig, eftersom man mener at maatte lægge Vægten paa, om den paagældende har sat en nødvendig Betingelse for Virkningen eller den virksomste[4] Betingelse eller den sidste[5] Betingelse o. s. v. En nærmere Indgaaen paa alle disse Modifikationer i de objektive Teorier er imidlertid uden Interesse. De rammes alle af den samme Indvending, at det som allerede ovenf. i § 23. II. fremhævet er umuligt ud fra det objektive Aarsagsbegreb at opstille en holdbar Sondring mellem Aarsag og Betingelse. Enhver Betingelse, in casu enhver menneskelig Handling, som medvirker til Retsforstyrrelsen, er lige nødvendig for dennes Indtræden. En Norm for, hvilken Betingelse der maa anses som den virksomste i Forhold til en given Retsforstyrrelse, lader sig aldeles ikke opstille[6]. Kun at anse den sidste Betingelse som Aarsag er endelig ikke blot fra dette Udgangspunkt en Vilkaarlighed, men fører ogsaa særlig i Meddelagtighedslæren til ganske uholdbare Resultater. Ingen tvivler om, at den, der bevæger en Sindssyg til at begaa en Forbrydelse, er Gerningsmand ɔ: efter denne Opfattelse Aarsag; ej heller betvivles det, at det i saa Henseende er

---

[3] Skarpt videnskabeligt formuleret blev denne Lære vistnok først af Feuerbach: Lehrbuch des gem. peinl. Rechts §§ 44, 45, 112.

[4] Birkmeyer: Ursachenbegriff S. 17 flg.

[5] Jfr. v. Bar: Causalzusammenhang S. 21.

[6] Jfr. v. Buri i Gerichtssaal 37. Bd. Beilageheft S. 7—8, 45. Bd. S. 1 flg.; Thyrén: Abhandlungen I. S. 91 flg.; Haupt i Z. XV. S. 208 flg.

uden Betydning, om den handlende foretager noget, som umiddelbart fører Virkningen med sig, eller om han regner paa, at denne skal hidføres ved senere indtrædende Naturbegivenheder eller ved, at den skadelidende ubevidst selv sætter den sidste Betingelse for Skadens Indtræden [7].

Imidlertid har den sidstnævnte Lære for saa vidt en særlig Interesse, som den saa at sige danner Udgangspunktet for en nyere Opfattelse, der vel fastholder en objektiv Forskel mellem Meddelagtigheds- og Gerningsmandshandlinger, men i rigtig Erkendelse af, at man ud fra det almindelige Aarsagsbegreb lige saa lidt kan finde en Grænse mellem disse Arter af strafbare Handlinger som mellem de strafbare og de straffri, lægger Vægten paa et andet Punkt. — Det hævdes saaledes af Goos [8], at en Handling ikke kan anses som objektivt retstridig, naar den kun ved Tilstød af andre, subjektivt normale Personers objektivt anomale (ufornuftige eller retstridige) Handlinger kan fremkalde Retsforstyrrelsen [9]. Af Hensyn til de Muligheder for Retsforstyrrelser, der betinges af saadanne mellemkommende Viljesakter, kan Handlefriheden ikke indskrænkes; og den fjærnere Aarsag er derfor, hvis der ikke undtagelsesvis paahviler ham en særlig Tilsyns- og Afværgelsespligt, der udvider Ansvaret, kun ansvarlig for Retsforstyrrelsen, naar han er Meddelagtig ɔ: naar han har handlet for at fremme Mellemmandens (Gerningsmandens) Retsbrud, altsaa stillet sin Handling i et fremmed forbrydersk Forsæts Tjeneste.

[7] Jfr. nærmere Getz: Delagtighed S. 5—9; Forsman S. 98 flg.; Kohler: Studien I. S. 92 flg.

[8] Goos II. S. 173—85, 204 flg.; Alm. Retslære I. S. 333—35, 348—50. Naar Goos paa de anf. St. bruger Udtryk som, at Handlingen „ikke i retlig Forstand har Evne til at foraarsage," maa det som ovenf. i § 23 bemærket fastholdes, at der ikke heri ligger nogen Henvisning til det almindelige Aarsagsbegreb. Meningen er kun, at Handlingen er en saadan, som Retsordenen ikke paa Grund af dens egen Beskaffenhed har Grund til at forbyde.

[9] Jfr. i lignende Retning v. Bar: Causalität S. 22 flg. og S. 53 flg. samt E. Hartmann: Kausalproblem S. 103—6.

(Her er ingen Begyndelse - og Ende - derfor Mellemmanden ansv. ... Handlinger - men saa vil man heller ikke kunne straffe den første handlende.

Til Støtte herfor anføres, at Mellemmanden, naar han har handlet subjektivt normalt, objektivt anomalt, selv er ansvarlig. Det naturlige Korrelat hertil er, at ingen som fjærnere Aarsag bærer Ansvar for Følgerne af saadanne Viljesakter, da saadant Medansvar vilde føre til at paalægge alle en gensidig Tilsyns- og Afværgelsespligt, hvilket atter vilde give Anledning til utaaleligt Spioneri, Stridigheder og Fjendskab og saaledes gøre Samlivet med andre til en urimelig Byrde.

Denne Lære er i Virkeligheden en mere tidsmæssig Formulering af den gamle Lære, at Kausalitetsrækken afbrydes, naar der mellem Handlingen og Virkningen ligger en tilregnelig Persons retstridige Handling. Hvis man, gaaende ud fra det almindelige Aarssagsbegreb, kunde hævde, at enhver Handling, der sætter en Betingelse for Retsforstyrrelsens Indtræden, i og for sig kan paadrage Ansvar for denne (er retstridig), vilde denne Betragtning kunne forklares som Udslag af en praktisk Trang til Ansvarets Begrænsning. Den vilde afbøde en Del af de uheldigste Konsekvenser, som hin Lære uden denne Begrænsning vilde medføre. Men den vil ganske vist samtidig føre til Ansvarfrihed i en Række Tilfælde, hvor denne, som nedenfor vil ses, ikke er naturlig. Og ialtfald i sin oprindelige Formulering rammes Læren af den principielle Indvending, at den forudsætter en Indeterminisme[10], som Retslæren ikke kan eller bør tage til Udgangspunkt. Naar det imidlertid erkendes, at Ansvarsspørgsmaalet ikke kan besvares ud fra den almindelige Aarsagslære, at Spørgsmaalet derimod er, hvilke Handlinger Retsordenen efter en Afvejelse af henholdsvis Retsbeskyttelsens og Handlefrihedens Krav har Grund til at forbyde som (objektivt) retstridige, og at det rent afset fra det her omhandlede Forhold — Medvirken til Retsbrud — maa erkendes, at en Handling, der

[10] Jfr. ogsaa E. Hartmann: Kausalproblem S. 97; Getz i Bulletin V. S. 350.

kun ved Tilstød af uberegnelige Omstændigheder kan medføre Retsforstyrrelsen, regelmæssig[11] ikke er retstridig, og at endelig det samme gælder om Handlinger, som paa Grund af deres Nyttighed eller Nødvendighed ere forsvarlige til Trods for deres Farlighed, bortfalde de praktiske Grunde til her at opstille en særlig Regel. Under denne Forudsætning kan det navnlig heller ikke siges, at Anvendelsen af den almindelige Ansvarsnorm ogsaa paa dette Omraade — Medvirken til Retsbrud — vil medføre utaaleligt Spioneri og lignende; thi som Regel vil det netop være ganske uberegneligt, at tilregnelige Personer ville benytte en andens Handling som Grundlag for deres retstridige Handlen, og følgelig vil Ansvarsfrihed for den fjærnere Handling allerede af denne Grund være Reglen. Men hvor det — undtagelsesvis — er beregneligt, at den subjektivt normale, objektivt anomale Handling vil blive foretagen, er der ingen Grund til her at opstille en særlig Regel ved at frakende den fjærnere Handling Retstridighed (efter den gængse Lære „Aarsagsevne"), naar iøvrigt de almindelige Betingelser derfor foreligge. Det erkendes ogsaa almindeligt, at der ikke er Grund hertil, hvor Mellemmandens Handling er denne utilregnelig, være sig paa Grund af manglende personlig Tilregnelighed eller paa Grund af Vildfarelse. At dette den nærmere Aarsags subjektive Forhold skulde være afgørende for den fjærnere Handlings objektive Retmæssighed eller Retstridighed, vilde kun være forklarligt, hvis det ubetinget var mindre beregneligt, hvad normale Personer ville finde paa at gøre, end hvad utilregnelige Personer ville foretage; men det modsatte turde dog snarere være Tilfældet[12]. Det erkendes dernæst af Goos, og maa erkendes, hvis Læren ikke skal

---

[11] Regelmæssig ɔ: bortset fra særlig Tilsyns- og Afværgelsespligt.

[12] Jfr. herved Getz: Delagtighed S. 20. Det vilde ogsaa være ret mærkeligt, om den, der benytter en 13aarig Dreng som Mellemled, maatte siges at handle retstridigt, hvis den kriminelle Lavalder er 14 Aar, men retmæssigt, hvis den er 12 Aar.

føre til aabenbare Urimeligheder — f. Ex. ved forsætlig Fremkaldelse af en andens uagtsomme Forbrydelse — at den fjærnere Handlings Retstridighed ikke udelukkes ved, at den nærmere Aarsag har handlet uagtsomt. Men det synes vanskeligt at forstaa, hvorfor, som man siger, Aarsagsrækken skal være brudt, naar B. forsætlig benytter den Støtte, som A.'s uforsigtige Handling yder ham, til Udførelsen af en Forbrydelse, men ikke, naar han herved har gjort sig skyldig i en maaske ganske uundskyldelig Uagtsomhed.

Mod hele den af Goos opstillede Sondring kan endnu gøres den praktiske Indvending, at den ofte slet ikke kan benyttes eller, hvis den benyttes, vil føre til haandgribelige Urimeligheder. Naar f. Ex. A. og B. i den Hensigt at tage C. af Dage aftale, at A. under et eller andet Paaskud skal bevæge C. til om Aftenen at begive sig hen til et Sted, saaledes at han paa Vejen maa passere en Bro, som B. imidlertid har savet over, vil det for det første meget let være umuligt at oplyse, om A. eller B. har handlet først. Og hvis det kan oplyses, vilde det da ikke være aldeles urimeligt at lade denne Tilfældighed være afgørende for, hvem af dem der skal være Gerningsmand, hvem Meddelagtig, med andre Ord, hvis Handling der er objektivt retstridig, hvis ikke[13]?

Der kan herefter ikke i Handlingens objektive Beskaffenhed — Forholdet mellem Handlingen og Virkningen — findes noget holdbart Skælnemærke mellem Gerningsmands- og Meddelagtighedshandlinger; og der er navnlig ikke mere Grund til at nægte, at en Handling kan være objektivt retstridig, fordi den kun gennem en anden Persons subjektivt normale, objektivt anomale Handling medvirker til Retsforstyrrelsen, end naar den iøvrigt kun ved

[13] Jfr. ogsaa det Tilfælde, at A. skriver et ærefornærmende Brev og lader B., der er bekendt med Brevets Indhold, konvolutere og afsende det, se herved U. f. R. 1900 S. 296.

andre uvisse Begivenheders Mellemkomst medvirker til dennes Hidførelse. Spørgsmaalet om Handlingens Retstridighed maa i begge Tilfælde afgøres efter de samme almindelige Regler, altsaa afhænge af, dels om den senere Handlings Foretagelse var beregnelig, da den første fandt Sted, dels om denne til Trods for den mulige Fare herfor maa siges at være hjemlet af Hensyn til dens Nyttighed eller Nødvendighed[14].

Naar man som ovenf. i Kap. V. hævdet gaar ud fra, at Straffen er en Retshaandhævelse, rettet imod Viljen, at den forbryderske Vilje derfor er Straffens Genstand, og dens Styrke, Fasthed og Art bestemmende for Strafbarhedens Grad, er det ogsaa paa Forhaand usandsynligt, at objektive Sondringer som de, hvorpaa de objektive Meddelagtighedsteorier bygge, have nogen naturlig Plads i Strafferettens System[15]. At Loven drager faste Grænser for Handlefriheden, er et. Det medfører for Strafferetten den Konsekvens, at alene den Vilje, som er rettet paa at hidføre en Retsforstyrrelse paa den af Loven forbudne Maade, paadrager Straf. Dette kræves af Hensyn til Individets Handlefrihed. Men indenfor Kredsen af de Handlinger, som Loven overhovedet af denne Grund forbyder, kunde der rationelt kun tillægges de objektive Sondringer afgørende Betydning, hvis de afgav

[14] Jfr. Getz: Delagtighed; Jul. Lassen: Haandb. I. S. 173—76; Hagströmer S. 266.

[15] Et praktisk Vidnesbyrd i denne Retning afgiver den Omstændighed, at Praxis, selv hvor Lovens Affattelse peger hen paa en objektiv Sondring, har en afgjort Tilbøjelighed til at udviske denne. Den tyske Straffelovs § 47 sammenholdt med § 49 maa saaledes efter Ordene sikkert siges at bygge Modsætningen mellem Gerningsmænd og Meddelagtige (Beihülfe) paa en Forskel i Handlingens objektive Karakter. Herefter skulde f. Ex. den, der staar Vagt, medens en anden begaar et Tyveri, aldrig kunne anses som (Med)gerningsmand. Den tyske Rigsret har imidlertid gennem en fast Praxis i dette og lignende Tilfælde opgivet den nævnte, objektive Sondring, jfr. Birkmeyer: Teilnahme S. 187 flg.; v. Liszt § 50 Note 8. Om den danske Retspraxis se nedf. § 51. I. ved Noterne 10 og 11.

en paalidelig Maalestok for den forbryderske Viljes Styrke og Fasthed. Nu vil ganske vist den forbryderske Vilje ofte ikke have givet sig et saa fast og sikkert Udtryk, hvor Retsforstyrrelsens Indtræden er betinget af en anden Persons mellemkommende Handling, som hvor den umiddelbart hidføres ved Personens egen Handling. Men ligesom den derved fremkomne Usikkerhed dog i det givne Tilfælde kan være saare ringe, idet der kan være den størst mulige menneskelige Sikkerhed for, at den afsluttende Handling vil blive foretagen, saaledes kan Usikkerheden omvendt være endog meget stor i Tilfælde, hvor alle anse den handlende som Gerningsmand. Dette gælder ikke blot, hvor han har paaregnet, at den afsluttende Handling skulde foretages af en (strafferetligt) utilregnelig Person, men ogsaa, hvor Retsforstyrrelsens Indtræden er afhængig af andre, uvisse Begivenheders Indtræden. Ingen vil betvivle, at den er Gerningsmand til en Brandstiftelse, som forsætlig eller uagtsomt henlægger Ild paa saadanne Steder, at denne med en vis Rimelighed af Vinden eller paa lignende Maade vil blive ført hen til en Halmstak eller en anden let antændelig Genstand. Og dog kan Visheden for, at Virkningen vil indtræde — om man vil Fastheden i hans forbryderske Vilje — her være langt ringere, end hvor Virkningen forudsætter en tilregnelig Persons mellemkommende Handling[16].

II. Naar en rationel Afgrænsning mellem Gerningsmænd og Meddelagtige saaledes ikke kan bygges paa objektive Sondringer, opstaar det Spørgsmaal, om en saadan Modsætning kan begrundes ved en Forskel i Beskaffenheden af den handlendes forbryderske Vilje. Ad denne Vej søge de navnlig i nyere Tid fremherskende, saakaldte subjektive Meddelagtighedsteorier at begrunde en Sondring mellem de flere til en Forbrydelse medvirkende, idet de lægge Vægten paa det forbryderske Forsæts forskellige Forhold til

[16] Jfr. herved Getz: Delagtighed S. 63—64.

Retsforstyrrelsen. Ganske rent gennemføres dette Synspunkt dog ikke som Regel. Ofte fastholdes det, at den, som foretager den egentlige Iværksættelseshandling, altid er Gerningsmand (Hovedmand, Ophavsmand)[17]. Derimod antages det, at ogsaa de medvirkende, der ikke have foretaget Iværksættelseshandlingen (de fjærnere Aarsager), under visse subjektive Betingelser maa anses som Gerningsmænd (Hovedmænd). Den angivne Modifikation i den subjektive Teori indeholder imidlertid ikke blot en Inkonsekvens, den er ogsaa fra Teoriens Standpunkt ganske unødvendig, jfr. nærmere nedf. Andre antage derfor mere konsekvent, at ogsaa den, der har udført Iværksættelseshandlinger, kan være at anse som blot Medhjælper[18].

Fælles for de subjektive Teorier er den Opfattelse, at visse medvirkende ville Forbrydelsen som deres egen — Hovedpersoner eller Ophavsmænd — andre ville den vel, men kun som en andens — Bipersoner eller Medhjælpere (Medvidere). Men i den nærmere Bestemmelse af denne Modsætning forekomme væsentlige Afvigelser. Nogle søge Modsætningen ligefrem i det formelle Forsæts Beskaffenhed. Hovedmanden vil selv Forbrydelsen, vil realisere sit eget Forsæt; Medhjælperen vil kun fremme Realisationen af en andens Forsæt[19]. Naar dette tages rent formelt, saa at der bortses fra Handlingens materielle Formaal (Interessen), er denne Sondring imidlertid ganske uholdbar. Naar der ikke forudsættes at være en objektiv Forskel mellem Hovedmandens og Medhjælperens Handling, maa det fastholdes, at den sidste lige saa vel som den første vil Forbrydelsen ɔ: forfølger sit eget Forsæt. En Forskel i det formelle

[17] Jfr. bl. a. v. Buri: Theilnahme S. 7; Gerichtssaal 37. Bd. Beilageheft S. 40 flg. o. fl. St.; Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 38.

[18] Jfr. bl. a. Köstlin: Neue Revision S. 470.

[19] Jfr. Berner: Theilnahme S. 8, 171, 207; se om andre Forfattere, der forsøge den samme Sondring, Birkmeyer: Teilnahme S. 31—32.

Forsæt kan kun fremkomme, naar man underforstaar en objektiv Forskel mellem Foraarsagelse og Medvirken; den ene vil foraarsage, den anden medvirke. Denne Lærer fører saaledes ad en Omvej tilbage til de objektive Teorier[20].

I Reglen lægger man da ogsaa Vægten paa det materielle Formaal (Interessen). Hovedmand er den, som handler i egen Interesse; den Meddelagtige handler i en andens (Hovedmandens) Interesse[21]. Afset fra, at der herved tillægges Motivet en større Betydning, end man ellers er tilbøjelig til at indrømme dette, er hele dette Synspunkt praktisk uigennemførligt. Uden egen Interesse — Tilfredsstillelse af en Tilbøjelighed — vil ingen handle, endsige begaa en Forbrydelse. Ogsaa den Interesse, som Personen har i at hjælpe en anden, er egen Interesse. Men erkendes dette, er det umuligt nærmere at angive Beskaffenheden af den Interesse, som i denne Henseende skal være afgørende. Selv om man ved visse Forbrydelser, f. Ex. Berigelsesforbrydelserne, maaske kunde fremhæve en enkelt Art af Interesse (egen Formueinteresse) som den, hvorpaa man her vilde lægge Vægten, lader det samme sig slet ikke gøre ved de fleste andre Forbrydelser. Ved Manddrab f. Ex. kan det ledende Motiv (Interessen) være Had, Misundelse, Pengebegærlighed, Medlidenhed med andre, som forurettedes af den dræbte, moralsk eller politisk Indignation (forvirrede Pligtbegreber) eller Ønsket om at gøre en anden til Behag (Taknemmelighed mod denne eller Ønsket om at vinde vedkommendes Gunst). Naar da Motivet hos de flere medvirkende er forskelligt, er det umuligt at fastslaa, hvilket af disse der bør bestemmes som egen Interesse. Det maa derfor anses som forfejlet at ville bygge en fast Sondring

---

[20] Jfr. Getz: Delagtighed S. 50; Forsman S. 102—3; Birkmeyer: Teilnahme S. 32—35; v. Buri i Gerichtssaal 37. Bd. Beilageheft S. 40.

[21] Köstlin: Neue Revision S. 448 flg., 465 flg.

indenfor de medvirkendes Kreds paa Motivet[22]. Dette erkendes ogsaa af dem, der mest fuldkomment have udviklet den subjektive Teori. Allerede Bornemann og senere v. Buri have derfor søgt at gennemføre Sondringen paa en noget anden Maade. Om den medvirkende er Hovedmand (Ophavsmand) eller Medhjælper, skal efter Bornemann[23] bero paa, om han selvstændig har villet Forbrydelsen, eller om han kun har villet den i den Forstand, at han stiller sin Virksomhed til en andens Tjeneste, saaledes at han ikke selvstændig vil Forbrydelsen, men lader det ganske bero paa Ophavsmanden, om den skal iværksættes. Hovedmand er efter Bornemanns Mening altid den, der har foretaget Iværksættelseshandlingen, den Handling, som umiddelbart skal bevirke Retsforstyrrelsen. Dette er klart, naar han handler alene, men gælder ogsaa, selv om han i Virkeligheden handler i en andens Tjeneste, f. Ex. er anstiftet til Forbrydelsen eller handler sammen med den egentlige Ophavsmand. Han har nemlig herved gjort dennes Forsæt til sit og bliver derved Medgerningsmand (Medophavsmand). Men ogsaa den medvirkende, der ikke har udført Fuldbyrdelseshandlingen, er Hovedmand, naar han har et selvstændigt (ↄ: af den andens Vilje uafhængigt) Forsæt. Dette kan have lagt sig for Dagen gennem en Overenskomst om at begaa Forbrydelsen som et fælles Foretagende; derfor er Anstifteren og Komplottanten Ophavsmand. Men ogsaa uden Overenskomst kan den medvirkende ved Ord eller i Gerning vise, at han adopterer Gerningsmandens Forsæt. Hvis han derimod lader det bero paa den anden, om Forbrydelsen skal iværksættes, og blot muliggør eller letter Iværksættelsen, er han kun medskyldig. Om det ene eller det andet er Tilfældet, er en quæstio facti. Meget nøje over-

---

[22] Getz: Delagtighed S. 51—52; Forsman S. 103 flg.; Birkmeyer: Teilnahme S. 36—37.

[23] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 287 flg.; Tillæg S. 38 flg.

ensstemmende hermed er v. Buris Lære[24]. Modsætningen mellem Ophavsmænd og Medhjælpere sætter han i, at den førstes Forsæt (Skyld) er ubetinget og selvstændigt, den sidstes underordnet og betinget, en dolus eventualis, idet han nemlig underordner sig Hovedmandens Afgørelse. Iøvrigt drager han hovedsagelig de samme Konsekvenser af sit Udgangspunkt som Bornemann, kun at han ikke ubetinget vil gøre Komplottanten til Hovedmand. Naar Bornemann og v. Buri ikke ville have den subjektive Sondring anvendt paa den, som foretager Udførelseshandlingen, men kun indenfor de andre medvirkendes Kreds, er dette, som ovenfor antydet, efter deres eget Udgangspunkt uholdbart[25]. Iværksætteren kan ligesom andre medvirkende lige til det sidste lade det bero paa en andens (Anstifterens) Vilje, om Forbrydelsen skal begaas. Saa længe Forbrydelsen ikke er fuldbyrdet, har denne Adskillelse saaledes ialtfald intet Værd. Men skal det ikke, selv om Iværksættelseshandlingen er foretaget, være nok til at gøre f. Ex. den anstiftede til blot Medhjælper, at han saaledes lige til det sidste har lagt Afgørelsen i en andens Haand, saa maa omvendt enhver anden end han — ogsaa Anstifteren — være blot Meddelagtig; thi om enhver, som ikke i Gerning har vist, at han selv vil foretage Iværksættelseshandlingen, maa det da konsekvent siges, at han lægger Afgørelsen i den andens Haand. Om han, naar denne svigter, vil søge Forbrydelsen realiseret ad anden Vej, er et andet Spørgsmaal; men selv om han har Viljen hertil, har denne ikke givet sig Udtryk i Gerning, saa længe han ikke har gjort Skridt til selv ɔ: uafhængig af andres Vilje at udføre den. Dertil kommer, at den her omtalte Adskillelse ialtfald kun vilde have Værd, hvis man i Strid med denne Teoris Udgangspunkt kunde

---

[24] v. Buri: Theilnahme S. 4 flg.; Z. II. S. 253 flg.; Gerichtssaal 37. Bd. Beilageheft S. 39 flg. o. fl. St.

[25] At en tilsvarende Begrænsning er ganske urimelig, naar man med andre subjektive Teorier lægger Vægten paa Interessen (Motivet), behøver næppe nærmere Paavisning.

gaa ud fra, at der indenfor Kredsen af de Handlinger, som Loven forbyder, kunde gøres faste objektive Sondringer, og at disse atter afgave en paalidelig Maalestok for den forbryderske Viljes Styrke, hvilket efter det ovenf. S. 565—66 bemærkede ikke kan erkendes.

Men selv bortset fra den nævnte Inkonsekvens ere de subjektive Meddelagtighedsteorier uholdbare. De behøve vel ikke som de objektive Teorier at bygge paa en urigtig og for Retsordenen ubrugbar Kausalitetslære eller en unaturlig Begrænsning af det retstridiges Omraade, og de lægge i Modsætning til hine Vægten paa et fra Strafferettens Synspunkt virkelig betydningsfuldt Forhold, den forbryderske Viljes Beskaffenhed; men de bygge til Gengæld deres Sondring paa et Grundlag, der ikke giver faste, praktisk brugbare Skelnemærker, og som konsekvent gennemført fører langt ud over Meddelagtighedslæren. Et er, at den forbryderske Viljes Styrke, Bestemthed, Selvstændighed er af væsentlig Betydning for Strafudmaalingen; noget ganske andet er det, naar man paa dette Grundlag vil opstille bestemt afsondrede Grupper indenfor Forbryderne, for hvilke væsentlig forskellige Straffebestemmelser skulle gælde — og dette maa være Forudsætningen, hvis en Sondring paa dette Grundlag skal have nogen videnskabelig Berettigelse. Mellem den, der vil Forbrydelsen som sin ɔ: hvis Forsæt er bestemt, selvstændigt og ubetinget, og den, der vil en andens Forbrydelse ɔ: hvis Forsæt er ubestemt, betinget, en andens Afgørelse underordnet, lader der sig ikke efter ydre Kendemærker sætte en fast Grænse. Overgangen sker gennem et Utal af fine Nuanceringer i Forsættets Styrke og Selvstændighed. Ved at opstille en Sondring som den antydede vilde man ikke blot paalægge Domstolene en Opgave, som vilde være praktisk uløselig[26]; man vilde overhovedet forudsætte en fast Grænse, som slet ikke existerer. Kun hvis man kunde bygge paa en Forskel i Interessen

[26] Birkmeyer: Teilnahme S. 231.

(Motivet), kunde man tænke sig en skarp Modsætning. Men dette Skelnemærke er som tidligere vist ubrugbart og forkastes med Rette af Teoriens betydeligste Repræsentanter i nyeste Tid, Bornemann og v. Buri.

Men dernæst fører, som bemærket, det subjektive Skelnemærke, hvad enten man nu vil bestemme det, der skal være særligt for Medhjælperen, som manglende egen Interesse, som ubestemt, betinget Forsæt eller som dolus eventualis, helt ud over Meddelagtighedsforholdet. At ogsaa den, der begaar Forbrydelsen uden andres Medvirken, kan mangle egen Interesse i den Forstand, i hvilken der alene her kan være Tale om at forstaa dette Udtryk, nemlig saaledes, at hans eneste Interesse er at tjene en anden (at skaffe ham Fordel, Hævn o. s. v.), er klart. Men ogsaa det, som alene kan forklare, at det ubestemte, betingede Forsæt, dolus eventualis, hos den medvirkende skal føre til strafferetlig at behandle ham paa en særlig Maade, kan foreligge lige saa vel hos den, der handler uden andres forbryderske Medvirken. Hvis man vil antage, at den handlende, fordi han overlader til en anden at gøre det sidste Skridt — og selv om han har al menneskelig Sikkerhed for, at denne vil handle — skal saa at sige kunne skyde Ansvaret over paa denne og hævde en mindre Grad af Ansvar for sig selv, er det navnlig ganske urimeligt ikke at antage det samme om den, for hvem Retsforstyrrelsens Indtræden staar lige saa eller mere usikkert, fordi den afhænger af en utilregnelig Persons Handlen eller Naturkræfternes senere Indgriben, jfr. ovenf. S. 566. Det er derfor konsekvent, naar Forsman[27] synes at erkende, at det subjektive Kendemærke for de saakaldte Meddelagtige (dolus eventualis) kan foreligge ogsaa udenfor Meddelagtighedstilfældene. Men herved erkendes det da i Virkeligheden ogsaa, at det ikke kan benyttes som Skelnemærke mellem Gerningsmænd og de saakaldte Meddelagtige.

[27] Forsman S. 89 flg., 112 flg., 151 flg.

III. Naar der saaledes ikke kan paavises et holdbart — objektivt eller subjektivt — Skelnemærke mellem Gerningsmænd (Ophavsmænd) og Meddelagtige (Medhjælpere), synes det givet, at der heller ikke efter Sagens Natur kan være nogen Forskel i de almindelige Strafbarhedsbetingelser for Gerningsmænd og Meddelagtige. Det modsatte hævdes dog af Goos[28], som netop heri mener at finde et Vidnesbyrd om, at Straffegrundlaget ved Meddelagtighed er et andet end det almindelige.

1. En saadan Forskel i Strafbarhedsbetingelserne mener Goos at finde deri, at den normale Betingelse for at erklære en Handlemaade for retstridig — at den ikke paa Grund af sin hele objektive Beskaffenhed (dens Nyttighed eller Nødvendighed) maa siges at være hjemlet ved Livets fornuftige Krav — ikke gælder ved Meddelagtighed, idet det her ligesom ved Forsøg er nok, at den er brugt som Middel til at fremme en forbrydersk Handling. Altsaa den Handling, der rent isoleret set ikke vilde være retstridig, fordi den om end farlig, dog er forsvarlig paa Grund af dens Nyttighed i andre Henseender, medfører Ansvar (Straf) for Meddelagtighed, naar den foretages i den Hensigt at fremme en andens Forbrydelse, medens ellers en retmæssig Handling ikke bliver retstridig, fordi der foreligger dolus. — En Afvigelse fra de almindelige Regler fremkommer dog kun herved, naar man gaar ud fra det, som her skulde bevises, nemlig at der er den principielle Forskel mellem Meddelagtigheds- og Gerningsmandshandlinger, at de første ophøre at være retstridige (at Aarsagsrækken brydes) derved, at en anden Persons subjektivt normale, objektivt anomale Handling kommer imellem. Men dette er, som tidligere vist, netop ikke rigtigt. Naar det er beregneligt, at en anden vil benytte en isoleret set ufarlig Handling som Grundlag for en Retskrænkelse, er der netop ikke nogen Grund til i Almindelighed at anse den fjærnere

[28] Goos II. S. 176—79.

Handling for retmæssig. Hvis den først handlende bliver ansvarlig, er det netop, fordi hans Handling paa Grund af Følgens (den senere Handlings) Beregnelighed selv er retstridig. Hvis en efter almindelige Regler foretagen Afvejelse af henholdsvis Farens Nærhed og Handlingens Nyttighed iøvrigt fører til, at Dommen gaar den handlende imod, er hans Handling derfor retstridig, ikke blot naar han har handlet forsætligt, men ogsaa, naar han har handlet uagtsomt, ja selv om Retsforstyrrelsen slet ikke subjektivt kan tilregnes ham. Herved maa blot erindres, at selve den Omstændighed, at Handlingen foretages i den Hensigt at fremme en andens Retsbrud, regelmæssigt giver den en noget anden objektiv Betydning, end den ellers vilde have, navnlig derved, at den medfører en psykisk Paavirkning paa den sidst handlende ved at tilskynde ham til at begaa Retsbrudet, en Egenskab, som den regelmæssig enten slet ikke eller dog i langt ringere Grad vil have, hvor der er handlet uden saadan Hensigt. Naar omvendt Dommen gaar ud paa, at Handlingen trods dens Evne til at medvirke til Retsforstyrrelsen ved en andens mellemkommende Handling paa Grund af denne Fares Fjernhed eller (og) Handlingens Nyttighed i andre Retninger er hjemlet ved Hensynet til Handlefrihedens fornuftige Krav, kan der utvivlsomt som Regel ikke være Tale om at paalægge Ansvar for denne, fordi den handlende maatte have havt det Ønske eller den Hensigt, at den af en anden skal benyttes som Middel til Hidførelse af en Retsforstyrrelse. Ingen vil saaledes antage, at den, der til Brug i sin Næringsdrift anskaffer et nødvendigt Værktøj, f. Ex. en Øxe, regelmæssigt bliver ansvarlig, fordi han i Virkeligheden dermed forbinder det Ønske, at en anden vil benytte denne til at slaa en tredje ihjel med, naar dette dog ikke influerer paa hans Handlings objektive Beskaffenhed. Herved maa blot erindres to Ting. For det første, at hvis den anden netop gik omkring med Mordplaner og blot ventede paa en Lejlighed til at faa fat i et saadant Vaaben, saa maa dette (Farens

Beregnelighed) naturligvis tages med i Betragtning ved Dommen om Handlingens Forsvarlighed; men heri er der netop intet særligt. Dernæst, at hvis hans Handling faar Karakteren af en psykisk Paavirkning — hvilket netop hyppigst vil være Tilfældet, naar han handler med forbrydersk Forsæt — forandrer ogsaa dette Handlingens objektive Karakter. Endelig er det klart, at hvis man overhovedet antager, at dolus i visse Tilfælde kan udvide Retstridighedens Omraade, jfr. ovenf. S. 259 flg., maa dette under tilsvarende Betingelser gjælde ogsaa her. Men heller ikke dette er da noget for Meddelagtighedshandlinger særligt.

2. Naar det dernæst som en for Meddelagtighed ejendommelig Strafbarhedsbetingelse[29] fremhæves, at kun den forsætlige, ikke den uagtsomme Medvirken til en andens (forsætlige) Forbrydelse straffes, maa det først hævdes, at dette ingenlunde, saaledes som paastaaet, er almindelig anerkendt. Det modsatte hævdes tværtimod af mange som hjemlet baade ved almindelige Retsgrundsætninger og de positive Lovgivninger[30]; og som nedf. i § 49 skal paavises, har hin Regel næppe Hjemmel i dansk Ret. Naar den dog fastholdes af mange og undertiden synes at have Støtte i

---

[29] Heller ikke kan det nævnes som noget for Meddelagtighed særligt, at Begyndelsespunktet for Strafbarheden her ikke sættes saa tidligt som for Gerningsmanden (Forberedelse til Meddelagtighed straffes ikke), jfr. Goos: Nord. Strafferet I. S. 87. Naar Loven sætter Begyndelsespunktet for Forsøgets Strafbarhed der, hvor det bør sættes, er der ingen Grund til at opstille særlige Regler for det saakaldte Forsøg paa Meddelagtighed; al fornøden Begrænsning vil opnaas ved en ligefrem Overførelse af de almindelige Regler om Forsøg, jfr. Jul. Lassen: Forsøg S. 103 flg.; Torp: Forsøg og Meddelagtighed S. 116; Getz i Bulletin V. S. 361—63.

[30] Jfr. bl. a. Ørsted i A. f. Rvdsk. III. S. 250; Schweigaard: Commentar I. S. 199; Geyer i H. H. II. S. 341; v. Buri: Theilnahme S. 21 flg., 50 flg. og i Z. II. S. 289—90; Janka § 67. II.; Forsman S. 88—89; Hagerup S. 64. Dette synes ogsaa at være Bornemanns Mening, jfr. Saml. Skr. III. Tillæg S. 44—45, navnlig Noten S. 45.

positive Lovgivninger, kan dette forklares dels som Udslag af en urigtig teoretisk Opfattelse, dels være begrundet i Betragtninger af mere sekundær Natur, f. Ex. processuelle Hensyn af lignende Art som dem, der føre til, at Uagtsomhed ikke straffes, naar Retsforstyrrelsen er udebleven, og overhovedet kun straffes mere undtagelsesvis, navnlig i Reglen kun, naar den er grov. Thi grov vil Uagtsomheden netop sjældnere være, naar Handlingen kun ved Tilstød af en andens mellemkommende (Ansvar paadragende) Handling hidfører Retsforstyrrelsen. I Virkeligheden vil det sikkert ofte være naturligt at straffe ikke blot uagtsom fysisk Medhjælp, men ogsaa uagtsom psykisk Paavirkning, naar denne fører til, at Retsbrudet begaas, jfr. at nogen uden Forsæt til, at Skade skal tilføjes, laaner en Person, som er i en ophidset Tilstand, i Klammeri og overhovedet i en Tilstand, der lader befrygte Misbrug, Vaaben o. l.[81], eller f. Ex. at A., skøndt han er eller bør være sig Faren derved bevidst, som psykologisk Experiment ophidser B. til at dræbe C., men i den Hensigt at stoppe op i Tide og hindre Forbrydelsens Iværksættelse — naar dette dog ikke lykkes, fordi han uforsigtigen er gaaet for vidt.

IV. Hvad der har ført mange Straffelove til ved forsætlige Forbrydelser at gøre en bestemt Sondring mellem Gerningsmænd og Meddelagtige, skøndt denne som paavist ikke hviler paa et rationelt Grundlag, er sikkert en umiddelbar Følelse af, at der overfor nogle af de saakaldte Meddelagtige ofte kan være Grund til at anvende en mildere Strafferamme end den normale for Forbrydelsen foreskrevne. Heri er der utvivlsomt nogen Sandhed; det gælder blot ikke alle dem, der i Teori og Lovgivning behandles som Meddelagtige, og det kan omvendt ogsaa gælde om nogle af dem, der efter enhver Opfattelse maa anses som Gerningsmænd. — Alle, ogsaa Tilhængere af de objektive Teorier, ere enige om, at den mildere Bedømmelse ikke

[81] Jfr. D. L. 6—10—1, der utvivlsomt ogsaa rammer Uagtsomhed.

bør gælde for Anstifteren[32], ligesom tildels det samme gælder ved den saakaldte samtidige Meddelagtighed[33]. For saa vidt dette dog ikke gælder ubetinget, viser det sig atter umuligt at drage en klar og rationel Grænse mellem de forskellige Tilfælde, men man maa nøjes med et Skøn, jfr. saaledes dansk Strfl. § 47 Modsætningen mellem at „deltage i Udførelsen" og at „yde Hovedmanden en mindre væsentlig Bistand ved Iværksættelsen"[34], jfr. nedf. § 49 og § 51. I. a. — Saa vel ved den saakaldte foregaaende som ved samtidig Meddelagtighed, maa det afhænge af en Prøvelse in concreto, om der er Grund til Strafnedsættelse. Det maa bero paa, om det forbryderske Forsæt er eller efter det udvortes foreliggende maa anses som mindre energisk, mindre bestemt end det regelmæssig er hos den, der har sat den sidste Naturaarsag i Bevægelse. Men, som allerede oftere fremhævet, kan Sagen stille sig paa ganske tilsvarende Maade for den, der efter den almindelige Lære betegnes som Gerningsmand. Den, som uden Hjælp af en tilregnelig Mellemmand iværksætter en Forbrydelse, vil heller ikke altid benytte Midler, der med tilnærmelsesvis absolut Sikkerhed ville føre til Maalet. Han vil ofte nøjes med at sætte en mindre sikkert virkende Aarsagsrække i Bevægelse, idet han overlader til Naturkræfter — eller maaske utilregnelige Personers Handlinger — at fuldbyrde Retsforstyrrelsen. Her kan foreligge den samme Mangel paa Energi og Ubetingethed i Forsættet, denne delvise Overgivelse af Fuldbyrdelsen i Skæbnens Haand, der ofte karakteriserer den saakaldte Meddelagtige, og som noget forringer eller dog skjuler den subjektive Skyld; og dette

[32] Strfl. § 52 jfr. § 54; svensk Strfl. Kap. 3 §§ 1 og 2; tysk Strfl. § 48; hollandsk Strfl. Art. 47; italiensk Strfl. Art. 63; belgisk Code pénal Art. 66.

[33] Strfl. § 47; svensk Strfl. Kap. 3 § 3; tidligere norsk Strfl. (1842) Kap 5 § 3.

[34] Jfr. ogsaa belgisk Code pénal Art. 66. 3. St. sammenh. med Art. 67. 3. St.

kan paa lignende Maade retfærdiggøre en noget læmpeligere Behandling end den normale for den forsætlige Forbrydelse foreskrevne. Og ligesom den saakaldte Gerningsmand maaske har handlet under Indflydelse af Trusler o. l. saaledes er det ogsaa ellers muligt, at hans Motiver have været forholdsvis undskyldelige, medens „Medhjælperens“ have været af den laveste Art[85]. Endelig kan den Grund til Strafnedsættelse, at den ene medvirkende staar i Afhængighedsforhold til den anden eller dog under Indflydelse af dennes endog blot moralske Overlegenhed, lige saa vel komme den umiddelbare Udfører som den saakaldte Meddelagtige til Gode[86]. Naturligere end at opstille en skarp Sondring mellem Gerningsmænd og Meddelagtige, saaledes som Straffelovene i Reglen gøre, vil det derfor være at hjemle en almindelig Adgang til Strafnedsættelse for saadanne Tilfælde, hvor den handlendes Forsæt efter det objektivt foreliggende ikke har havt den regelmæssige Endelighed og Bestemthed, skyldes stærke Indflydelser udefra o. l., saaledes at det overlades Domstolene i det enkelte Tilfælde at skønne herom[87]. Derved bliver det muligt at lægge Vægten paa de Forhold, der strafferetligt bør være de virkelig afgørende, men for hvilke den gældende Rets rent ydre og tildels vilkaarlige Sondringer ikke ere noget fyldestgørende Udtryk.

---

[85] Jfr. Getz i Bulletin V. S 355—56; v. Lilienthal i Z. XV. S. 287.

[86] Jfr. Strfl. § 56; Torp: Om Straffen S. 144—45.

[87] Jfr. Getz: Delagtighed S. 62—64; norsk Strfl. (1902) § 58, cfr. foreløbigt Udkast (1887) S. 106 flg.; Mot. t. norsk Udk. (1896) S. 99 flg.; Hagströmer S. 273. Det er vistnok den samme Tanke, som har faaet Udtryk hos Kohler: Studien I. S. 99, naar han siger, at Forskellen mellem Gerning og Medhjælp ikke er en Kvalitets- men en Intensitetsforskel, og at de af de forskellige Meddelagtighedsteorier fremhævede Momenter have Værd som Symptomer (Indicier) for de paagældendes ringere Strafbarhed, men ikke som faste Grænselinier mellem Gerningsmænd og Meddelagtige. Jfr. herved schweizisk Udk. (1896) Art. 16, der dog kun tildels gennemfører den samme Tanke.

V. Medens saaledes heller ikke Hensynet til Straffens Størrelse retfærdiggør den almindelige Læres Sondring mellem Gerningsmænd og Meddelagtige, leder denne omvendt til Resultater, der i høj Grad støde an mod den naturlige Retsfølelse og sikkert maa erkendes ganske at stride mod almindelige strafferetlige Grundsætninger. I fremtrædende Grad gælder dette om de objektive Teorier. Ud fra det for disse fælles Synspunkt, at den Meddelagtige som den, der ikke umiddelbart er ansvarlig, straffes ikke for sin egen Forbrydelse, men for sin Delagtighed i en andens Forbrydelse, kommer man paa en Række Punkter til Konsekvenser, der synes højst unaturlige. Som Exempel nævnes følgende:

a. Naar Handlingens Strafbarhed overhovedet eller dog en forhøjet Strafbarhed betinges af et vist Forhold, hvori Forbryderen staar til et Retsgode eller dettes Subjekt, vil den almindelige Lære om Meddelagtighedens akcessoriske Strafbarhed naturligt føre til, at den Meddelagtige ubetinget straffes i Forhold til Gerningsmandens Forbrydelse, selv om han ikke saaledes som denne staar i det særlige Forhold. Da imidlertid ogsaa andre Opfattelser af Meddelagtighedsforholdet kunne føre til samme Resultat, er der ikke Anledning til her at komme nærmere ind paa dette Forhold, og der henvises derfor herom til næste Paragraf. Derimod er der Grund til her at berøre det omvendte Tilfælde, at ikke Gerningsmanden men derimod den saakaldte Meddelagtige staar i det særlige Forhold. Her maa hin Lære nødvendigvis føre til, at den Meddelagtige ikke straffes for Krænkelse af dette. Naar saaledes en Person anstifter en anden til at dræbe Anstifterens Ægtefælle eller Ascendent, vil efter Udgangspunktet Strfl. § 191 ikke kunne anvendes paa ham; thi da han skal straffes som medvirkende til Gerningsmandens (den anstiftedes) Forbrydelse, kan han hverken dømmes som Gerningsmand til eller Meddelagtig i den i Strfl. § 191 omhandlede Forbrydelse. Paa lignende Maade stiller Sagen sig med Hensyn til Anven-

delsen af Strfl. § 202 og en Række andre Bestemmelser. Dette erkendes ogsaa uden Forbehold af Lærens Forsvarere[38]. Men at dette Resultat er ganske urimeligt, turde være indlysende[39].

b. Endvidere fører den Lære, der hævder Meddelagtighedens akcessoriske Natur, konsekvent til ved Spørgsmaalet om, naar og hvor Forbrydelsen er begaaet, alene at lægge Vægten paa Gerningsmandens Handling. Naar A. den 15. Juli anstifter B. eller yder ham en Hjælp til at begaa en Forbrydelse, som denne først fuldbyrder den 1. August, maa A. eventuelt straffes efter den strængere Lov, som træder i Kraft den 25. Juli, skøndt han intet har gjort efter denne[40]. Ligeledes maa han strængt taget, hvis han i Mellemtiden mellem sin Handling og Gerningsmandens er fyldt 14 eller 18 Aar, straffes henholdsvis efter Strfl. § 37 eller med den fulde Straf og ikke være straffri eller straffes efter Strfl. § 37. Ligeledes vil Straffens Forældelse være at regne fra Gerningsmandens Fuldbyrdelseshandling[41] og ikke fra Meddelagtighedshandlingen osv.

Disse og lignende Konsekvenser vidne om, at Læren om Meddelagtighedens akcessoriske Strafbarhed, hvorefter den Meddelagtige straffes, ikke for sin egen, men for en andens Forbrydelse, og de flere medvirkendes Virksomhed

---

[38] Jfr. Birkmeyer: Teilnahme S. 164 „von der Thäterhandlung hängt es ab, als welche strafbare Handlung die Teilnahmehandlung sich qualifiziert", cfr. Geyer i H. H. II. S. 366—67, der kun ved en ialtfald meget omtvistelig Konstruktion — han opfatter Familieforholdet som en subjektiv Strafforhøjelsesgrund — undgaar denne Konsekvens; Garraud S. 353. Ogsaa hos os er denne Lære bleven fremsat.

[39] Jfr. v. Buri: Theilnahme S. 73; Forsman S. 126 flg., 163—64; Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 55; Getz i Bulletin V. S. 354—55.

[40] Birkmeyer: Teilnahme S. 173; jfr. ogsaa med Hensyn til Gerningsstedet H. R. T. 1864 S. 82, men derimod Goos I. S. 258—59; U. f. R. 1887 S. 1225.

[41] Birkmeyer: Teilnahme S. 173—75.

opfattes som en Enhed, er unaturlig. Naar det erkendes, jfr. ovenf. §§ 20 og 40, at Straffens egentlige Genstand er ikke den retstridige Handling, men den forbryderske Vilje, for hvilken Handlingen kun er det af Loven fordrede Udtryk, er det ene naturlige at hævde, at enhver straffes for sin Forbrydelse[42], og at Forholdet til andre med ham samvirkende kun for saa vidt har Betydning, som det ligesom andre med hans Handling samvirkende Forhold maa tages i Betragtning ved Dommen om Forbrydelsens Karakter[43]. Idet Dommen over den enkelte medvirkendes Handling fældes selvstændigt paa Grundlag af de Ansvar paadragende Omstændigheder, som foreligge for hans Vedkommende — men ogsaa alle disse — kan den for de flere Deltagere efter Omstændighederne blive væsentlig ensartet eller forskellig. Den, som hjælper Tyven til at begaa Indbrud, straffes for grovt Tyveri; den som, efter at Tyven er brudt ind, kommer til og hjælper ham med Tilegnelsen, straffes for simpelt Tyveri, selv om han er vidende om, at Tyven har skaffet sig Adgang ved Indbrud; thi han har ingen Del heri. Den endelig, der vidende om, at hans Hustru vil søge om Aftenen at stjæle i et Hus, som han finder tillukket, uden Foranledning fra hendes Side med en falsk Nøgle lukker Døren op for at lette hende Tyveriet, straffes atter for grovt Tyveri, medens Hustruen — ɔ: efter den almindelige Lære den egentlige Gerningsmand — kun straffes for simpelt Tyveri[44]. At den her hævdede Opfattelse navnlig ogsaa ved Læren om Komplot maa føre til andre Resultater end f. Ex. de ved dansk Strfl. § 54 hjemlede, er klart, jfr. herom nærmere nedf. § 51. III.

---

[42] Foinitzky i Z. XII. S. 74 flg.; Getz: Delagtighed S. 21—23; Mot. t. norsk Udk. (1896) S. 102—3.

[43] Jfr. Getz i Bulletin V. S. 353.

[44] Om D. i H. R. T. 1893 S. 602 er i Strid hermed, er ikke klart, da dens Afgørelse kan være en Anvendelse af den Regel, der har faaet Udtryk i en Række Domme, at en i Samraad fattet Beslutning om at begaa Tyveri, antages ogsaa uden særlig Aftale at omfatte Indbrudstyveri, jfr. nedf. § 51. III.

§ 49.

Straffelovens Stilling til Meddelagtighedslæren i Almindelighed.

direkte kun den forsætlige Medvirk

I. Bestemmelserne i Strfl. Kap. V. angaa utvivlsomt direkte kun fleres forsætlige Medvirken til Forbrydelser. For de saakaldte Meddelagtiges Vedkommende fremgaar dette klart af en Række Udtalelser[1], jfr. § 48 „den af Medhjælperen tilsigtede Forbrydelse"; § 49 „Straffen bestemmes i Forhold til den ved Forsøg paa Forbrydelsen forskyldte Straf", cfr. ligeledes §§ 52 og 54; § 51 „søgt at virke til"; § 54 „i Samraad besluttet en Forbrydelses Udførelse", jfr. endelig ogsaa § 55 „Handlinger, der gaa ud paa at sikre etc.". Men Reglerne i Strfl. Kap. V. forudsætte ligeledes, at der foreligger Forsæt, for den saakaldte Gerningsmands Vedkommende — den, der foretager den egentlige Udførelseshandling. Ikke blot forudsættes dette i Strfl. § 49, der ved sin almindelige Henvisning til § 47 omfatter ogsaa Gerningsmændene, jfr. ogsaa § 51, der som Exempler paa psykisk Meddelagtighed kun nævner „at bestyrke et allerede fattet Forsæt (ɔ: Gerningsmandens) eller fraraade dets Opgivelse"; men den her forudsatte Begrænsning af „Meddelagtighedstilfældene" blev paa Straffelovens Tid i Videnskab og Lovgivning i den Grad betragtet som noget selvfølgeligt, at der maatte kræves stærke Grunde for den Antagelse, at Straffeloven skulde staa paa et andet Standpunkt.

---

[1] H. R. T. 1886 S. 469; 1887 S. 434, 741; 1888 S. 603; 1889 S. 404; 1891 S. 633; 1894 S. 367; 1898 S. 44, jfr. herved H. R. T. 1885 S. 116, hvor O. R. dømte efter § 259, jfr. § 48, men H. R. frifandt en Kommis, som efter sin Principals Diktat nedskrev en Del af en af denne forfattet svigagtig Assuranceopgørelse, men ikke havde nogen Tanke om, at han herved deltog i nogen ulovlig Handling, cfr. endvidere U. f. R. 1885 S. 789.

II. Derimod fremgaar det ikke med uomtvistelig Sikkerhed af selve Bestemmelserne i Strfl. Kap. V, hvilken Meddelagtighedsteori de ere Udtryk for. Allerede deraf, at Straffeloven i et særligt Kapitel behandler Delagtighed i Forbrydelser og herved sondrer mellem Gerningsmænd (Hovedmænd) og Medhjælpere, synes det vel at fremgaa, at Loven forudsætter, at der er en bestemt Forskel mellem disse og deres Forhold til Forbrydelsen. Men derved er det ikke afgjort, hvori Loven sætter Forskellen, og navnlig ikke givet, at den opfatter Straffen for Meddelagtighed som hvilende paa et særligt Straffegrundlag, der er objektivt forskelligt fra det, hvorpaa Gerningsmandens Straf støttes. Som i forrige Paragraf omtalt, kan en Sondring indenfor Kredsen af de medvirkende søges gennemført enten paa et objektivt eller paa et subjektivt Grundlag. Idet Lovens positive Indhold ikke bestemt viser, hvilket af disse Standpunkter Loven indtager, maa Besvarelsen tildels bygges paa andre Data, som altid ville lade Plads for nogen Tvivl. Den praktiske Betydning heraf bliver nu ikke fuldt saa stor, som man paa Forhaand kunde antage. For de praktisk vigtigste Tilfælde, hvor alle Deltagerne handle forsætligt og tilregneligt, giver Straffeloven nemlig meget detaillerede Regler, saa at man i ringere Omfang end efter de fleste fremmede Straffelove behøver at søge Støtte for Fortolkningen i Lovens almindelige Udgangspunkt. Paa flere Punkter vil dette dog selvfølgelig faa Betydning; og for Besvarelsen af enkelte Hovedspørgsmaal vil det endog blive afgørende, jfr. nærmere nedf.

Noget afgørende eller blot betydningsfuldt Vidnesbyrd om, at Straffeloven gaar ud fra, at Straffegrundlaget er forskelligt for Gerningsmænd og Meddelagtige, kan man ikke, saaledes som nogle have ment[2], finde i den Omstændighed, at den undertiden bruger Udtrykket Gerningsmand (§§ 47, 48, 52, 54) og bestemmer Straffen for andre medvirkende

[2] Saaledes Goos II. S. 204—5.

i Forhold til Gerningsmandens. At den bruger Udtrykket Gerningsmand, viser i og for sig kun, at den i Overensstemmelse med Bornemann, der ogsaa ofte bruger dette Udtryk, altid anser den umiddelbare Foraarsager som Hovedmand og i Formuleringen af sine Regler bygger paa den regelmæssige, faktiske Forskel mellem denne og den middelbare Foraarsager, men viser ingenlunde, at kun den førstes Handling anses som retstridig eller som Aarsag til Retsforstyrrelsen. Paa flere Steder bruges netop ogsaa Udtrykket Ophavsmand (§§ 47. 2. Pkt., 50) og undertiden ganske neutrale Udtryk. Heller ikke kan det siges, at Straffeloven bestemmer de andre medvirkendes Straf i Forhold til Gerningsmandens. Til denne henvises kun i de Tilfælde, hvor samtlige Deltagere straffes med den fulde for Forbrydelsen foreskrevne Straf (§§ 47. 1. Pkt., 52. 1. Pkt., 54. 1. Pkt.). Og kun i et Tilfælde (§ 52) bruges herved Udtrykket „straffes, som om han selv var Gerningsmand"; i de andre Tilfælde siges ligefrem „straffes som Gerningsmand", et Udtryk, der netop bedst stemmer med den subjektive Teoris Opfattelse, at der ikke bestaar en principiel (objektiv) Forskel mellem umiddelbar og middelbar Foraarsagelse. Og overalt, hvor Anvendelse af nedsat Straf hjemles, fastsættes denne ikke ved en Henvisning til Gerningsmandens Straf, men den bestemmes saa selvstændigt som muligt, jfr. § 47. 2. Pkt. („ikke under Halvdelen ..... af den ..... for Forbrydelsen i Loven foreskrevne Straf"), § 48, navnlig 2. Pkt. („den Straf, der i Loven er foreskreven for den af Medhjælperen tilsigtede Forbrydelse"[8]. At Loven overhovedet særligt fastsætter Straffen for visse af de saakaldte Meddelagtige, behøver derfor ikke at være Udtryk for, at Straffen her hviler paa et særligt (akcessorisk) Straffegrundlag, saa at der uden disse Bestemmelser ikke vilde have været Hjemmel til at straffe

[8] Jfr. endvidere § 49, der henviser til §§ 47 og 48; § 50, der henviser til § 48; § 51, der henviser til §§ 48—50, o. s. v.

dem, men kan lige saa vel være begrundet i, at den for visse forsætligt medvirkende vil foreskrive en lavere Strafferamme, fordi de antages ikke at have det samme selvstændige (ubetingede) Forsæt som de egentlige Hovedmænd. — Ser man dernæst paa Formuleringen af de enkelte Bestemmelser i Kap. V, synes nogle af disse (§§ 47 og 54) ganske at udviske enhver skarp Grænse mellem Gerningsmænd (Medgerningsmænd) og Meddelagtige. Særlig gælder dette om Strfl. § 47, hvis 2. Pkt., jfr. Ordene „ydet Hovedmanden en mindre væsentlig Bistand", tydeligt viser, at Paragraffens 1. Pkt. ikke lægger Vægt paa den objektive Teoris Sondring mellem Gerningsmænd og Meddelagtige, men under en fælles Regel samler dels Gerningsmændene, dels visse af de saakaldte samtidige Meddelagtige, nemlig saadanne, der yde en mere væsentlig Bistand, og ganske i Overensstemmelse med Bornemann opfatter dem alle som Hovedmænd[4]. Et andet Vidnesbyrd om, at Strfl. Kap. V. ikke opfatter Gerningsmanden (den, der umiddelbart iværksætter Forbrydelsen) og den Meddelagtige — ialtfald naar denne af Loven behandles som Hovedmand — som principielle Modsætninger, findes deri, at Strfl. § 52. 2. Pkt. straffer Anstifterens Modtagelse af Tilsagn om, at den anstiftede vil udføre Forbrydelsen, som Forsøg, medens dennes Tilsagn om Udførelsen ifølge § 53. 2. St. 1. Pkt. straffes som Meddelagtighed i Forsøg[5]. Altsaa den eventuelle Gerningsmand straffes efter Meddelagtighedsreglerne, medens Anstifteren — der efter den objektive Meddelagtighedsteori er Meddelagtig — straffes efter Reglerne for Gerningsmænd; og Forholdet behandles i det hele ganske paa samme Maade

---

[4] Se som Modsætning hertil f. Ex. den tyske Straffelov, der sondrer skarpt mellem Medgerningsmænd, jfr. § 47 „gemeinschaftlich ausführen" og Meddelagtige, derunder ogsaa alle samtidige, jfr. § 49 „Hülfe geleistet", cfr. Birkmeyer: Teilnahme S. 194 flg.; v. Liszt §§ 50 og 51.

[5] Jfr. H. R. T. 1889 S. 276, 473; 1890 S. 344.

som, naar der ellers er givet og modtaget Tilsagn om Medhjælp, jfr. herom næste Paragraf.

Ser man endelig paa det samlede Indhold — det strafferetlige Resultat — af Reglerne i Strfl. §§ 47—54, er det aldeles klart, at Strfl. Kap. V. er et nøjagtigt Billede af Bornemanns (subjektive) Meddelagtighedslære. §§ 47, 1. Pkt., 52 og 54 svare nøje til Bornemanns tre Klasser af Ophavsmænd (Hovedmænd) — Gerningsmanden og den selvstændige Hjælper under Udførelsen, Anstifteren samt Komplottanten — medens §§ 48, 50 og 51 netop angaa Bornemanns Bipersoner (Hjælpere). Og at Straffelovens Regler netop skulle give denne Lære Udtryk, bestyrkes i høj Grad ved Lovens Motiver[6]. Ganske i Bornemanns Aand sondres der helt igennem efter subjektive Hensyn, medens det intetsteds antydes, at Forskellen mellem de flere Klasser af medvirkende er søgt i objektive Egenskaber ved deres Handling — dennes Aarsagsevne eller objektive Retstridighed. Ved samtidig Medvirken lægges der saaledes ikke Vægt paa de enkelte Handlingers objektive Betydning. Ogsaa den, der ikke foretager den egentlige Udførelseshandling, forudsættes at kunne være Medophavsmand og det særegne ved den blotte Medhjælper sættes deri, at han „uden selvstændig Vilje til at bevirke Forbrydelsens Udførelse" yder Gerningsmanden Understøttelse[7]. Kun fastholdes det i Overensstemmelse med Bornemann, at den, der har foretaget den egentlige Udførelseshandling, altid er Hovedmand; men som Grund angives, at det vilde volde Tvivl og praktiske Misligheder, hvis det her skulde være nødvendigt at undersøge, om han „bør betragtes som en blot Medhjælper

[6] Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 62 flg.

[7] Jfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 63. Endvidere kan henvises til de oftere tilbagevendende Udtryk „psykologisk Hovedaarsag og Biaarsag" samt Udtalelsen S. 76, at enhver Deltager i et Komplot straffes som Hovedmand, idet han, selv om han ikke har deltaget i selve Udførelsen af Forbrydelsen, maa betragtes som Medophavsmand til denne.

ved Udførelsen af en andens forbryderske Forsæt eller som den, der tillige har gjort dette til sin Vilje.“

Der savnes derfor sikkert Hjemmel til i Strfl.'s Kap. V. at se et Udtryk for den Opfattelse, at den saakaldte Meddelagtiges Handling, som man i Reglen udtrykker det, ikke lige saa vel som Gerningsmandens anses som Aarsag til Retsforstyrrelsen, eller, som særlig Goos former sin Lære, at den Handling, hvis Evne til at medvirke til en Retsforstyrrelse betinges af en subjektivt normal Persons mellemkommende objektivt anomale Handling, mangler Evne til at foraarsage i retlig Forstand, hvad der atter er et andet Udtryk for, at den ikke er retstridig, at der altsaa for den Meddelagtige udkræves et nyt Straffundament. Det naturlige er utvivlsomt at forstaa Strfl. Kap. V. saaledes, at det uden at opstille et nyt objektivt Straffegrundlag blot for visse Arter af fleres Medvirken foreskriver særlige, ialtfald væsentligt i subjektive Hensyn begrundede, læmpede Straffesatser. Med den her hævdede Opfattelse af Meddelagtighedsreglerne stemme ogsaa bedst Bestemmelserne i Strfl. §§ 240. 1. St. og 241. 1. St., cfr. § 246, jfr. herom nærmere nedf. i § 73. II.[8]. — Naar man endnu for den her bestridte Anskuelse har paaberaabt sig Reglen i Strfl. § 196. 2. St.[9], er dette endelig ingenlunde afgørende. Beviset skulde ligge deri, at naar den middelbare Foraarsagelse er retstridig og paadrager Ansvar, maatte det ogsaa uden særlig Hjemmel antages, at den, der yder Hjælp til Selvmord, straffes som den, der har foraarsaget Manddrab, altsaa i det mindste efter Reglerne om Meddelagtighed i Drab. Naar det nu er fundet nødvendigt særligt at foreskrive — en meget mildere — Straf for dette Tilfælde, ligger heri en Forudsætning om, at den middelbare Foraarsagelse som Regel ikke er retstridig (Aarsag i retlig Forstand). Hertil maa

[8] Torp: Om Straffen S. 118—22.

[9] Goos II. S. 205—6.

imidlertid bemærkes, at man ikke uden videre kan sammenstille det Tilfælde, hvor den skadelidende selv er nærmeste Aarsag, med andre Tilfælde af middelbar Foraarsagelse. Selv hvor den skadelidendes Samtykke ikke betager Handlingen dens Retstridighed, fordi Angrebet truer den angrebnes Velfærd, er det naturligt, at Retsordenen betragter den Handling, hvorved han hjælpes til at tilføje sig selv Skade, med ganske andre Øjne end den Handling, hvorved Skade middelbart eller umiddelbart tilføjes ham uden hans egen (bevidste) Medvirken. Netop fordi den Modvægt, som ligger i hans Selvopholdelsesdrift, lades uberørt, kan Retsordenen med Grund anse denne Handling som mindre farlig. Lignende Hensyn som de, der have ført til den betydelige Strafnedsættelse i Strfl. § 196. 1. St., gøre sig endnu stærkere gældende her. De forklare den Tvivl, der har hersket om dette Forholds Strafbarhed overhovedet[10], og derigennem saavel den særlige Straffebestemmelse som dennes Mildhed. Ialtfald vilde det være ganske uhjemlet fra denne enkelte særlige Regel at drage en Slutning til Straffelovens almindelige Opfattelse om den middelbare Foraarsagelses Betydning, der vilde være i Strid med, hvad en rigtig Fortolkning af Reglerne i Kap. V. fører til. I Virkeligheden kunde man med større Ret gøre gældende, at det for den her bestridte Opfattelse, der afleder den Meddelagtiges Strafbarhed fra Gerningsmandens, vilde blive umuligt at begrunde, at Meddelagtighed i Selvmord overhovedet straffes[11]. At betegne Handlingen som et delictum sui generis[12] er i Virkeligheden ingen Forklaring. For den her hævdede Anskuelse ligger Forklaringen lige for Haanden. Den saakaldte Meddelagtige har retstridigt medvirket til en andens (Selv-

[10] Jfr. bl. a. Binding: Handb. I. S. 701.

[11] Jfr. Garraud S. 343; Kohler: Studien I. S. 144.

[12] Goos: Spec. Del I. S. 185. Udtalelserne i Motiverne S. 239 give ikke noget positivt Svar paa, hvorledes Kommissionen har opfattet dette Forhold.

morderens) Død, men under særdeles formildende Omstændigheder, som forklare den særlige Strafnedsættelse[13].

III. Det Spørgsmaal, om den uagtsomme Medvirken til en Forbrydelse — i de Tilfælde, hvor Uagtsomhed overhovedet straffes — rammes af det paagældende specielle Straffebud, er ikke positivt besvaret i Straffeloven, idet Bestemmelserne i Strfl. Kap. V. som ovenf. under I. paavist kun give særlige Regler for fleres forsætlige Medvirken til Forbrydelser. Hvis nu disse Regler maatte antages at bygge paa en objektiv Modsætning mellem Gerning og Medhjælp, altsaa at forudsætte, at en eller flere af de medvirkende har foraarsaget Forbrydelsen (Gerningsmænd), andre ikke, maatte dette føre til, at ialtfald uagtsom Medvirken til en andens forsætlige Forbrydelse ikke kan straffes. Idet nemlig de Meddelagtiges Strafbarhed herefter ikke grundes paa, at deres Handling er retstridig i og for sig, men derpaa, at de have stillet deres Handlen i et fremmed forbrydersk Forsæts Tjeneste, fører ikke blot Begrundelsen til at kræve Forsæt[14], men der vilde ogsaa mangle den særlige Hjemmel til at straffe de uagtsomt medvirkende, som herefter ialtfald maatte kræves; thi de omfattes ikke af Bestemmelserne i Strfl. Kap. V. og efter Forudsætningen heller ikke af de specielle Straffebud, der efter denne Opfattelse alene have de egentlige Gerningsmænd for Øje. — Naar man derimod som ovenf. under II. antaget gaar ud fra, at Straffeloven sondrer paa subjektivt Grundlag — det forbry-

[13] Hvor saadanne formildende Omstændigheder ikke foreligge, saaledes ialtfald i visse Tilfælde af Anstiftelse til Selvmord, f. Ex. hvor A. forsætlig bevæger B. til at begaa Selvmord ved at true ham med Skandale, hvis han ikke berøver sig selv Livet, maa saavel Strfl. § 196. 2. St., der kun angaar fysisk Medhjælp, som Analogien af denne Bestemmelse være uanvendelig og Forholdet derfor vistnok være strafbart efter Analogien af Reglerne om Anstiftelse til Manddrab, jfr. Hagströmer S. 281—82; Binding: Handb. I. S. 702, jfr. dog Goos: Spec Del I. S. 186—87, cfr. herved H. R. T. 1866 S. 529; 1880 S. 231.

[14] Birkmeyer: Teilnahme S. 125—28.

derske Forsæts forskellige Forhold til Retsforstyrrelsen — stiller Sagen sig anderledes. Sondringen mellem Gerningsmænd (Hovedmænd) og Meddelagtige, vedrører da overhovedet kun forsætlig Medvirken. Og man kan da ikke deraf, at Strfl. Kap. V. kun angaar forsætlig Medvirken, slutte, at uagtsomt medvirkende eller nogle af disse — de der medvirke gennem en tilregnelig Persons[15] forsætlige Handling som Mellemled — ere straffri. Lige saa lidt som man modsætningsvis fra Reglerne i Strfl. Kap. V. kan slutte, at den, der forsætligt medvirker til en andens uagtsomme Forbrydelse, er straffri[16], saaledes er der — hvor Uagtsomhed overhovedet straffes — ingen Hjemmel til at fritage den, som uagtsomt medvirker til en forsætlig eller uagtsom Forbrydelse for Straf, naar Straffeloven, som her forudsat, ikke opfatter den middelbare Foraarsagelse som objektivt retmæssig eller overhovedet anerkender en principiel (objektiv) Forskel mellem denne og den umiddelbare Foraarsagelse. Da der for uagtsom Medvirken mangler Hjemmel til at opstille saadanne Sondringer indenfor de medvirkendes Kreds, som Strfl. Kap. V. opstiller, hvor alle Deltagerne handle forsætligt, maa her enhver Deltager anses som — henholdsvis forsætlig eller uagtsom — Gerningsmand. At Loven ikke saaledes som ved forsætlig Medvirken hjemler Strafnedsættelse, kan heller ikke volde Betænkelighed. Straffesatserne for de forsætlige Forbrydelser ere gennemgaaende saa høje, at det er naturligt, at Loven aabner Adgang til Strafnedsættelse for saadanne medvirkende, hvis forbryderske Forsæt er mindre bestemt og ubetinget — og derfor mindre farligt — end det normale. I Stedet for simpelthen at hjemle en saadan Strafnedsættelse som fakultativ for alle Arter af medvirkende (Meddelagtige og Ger-

[15] Om det Tilfælde, at den, der foretager den egentlige Udførelseshandling, er utilregnelig (strafferetlig uansvarlig), vil blive talt nedf. under V.

[16] En saadan Slutning vilde iøvrigt komme i Strid med, hvad alle, ogsaa de objektive Meddelagtighedsteoriers Tilhængere antage.

ningsmænd) har Loven i Henhold til en Gennemsnitsbetragtning og i Overensstemmelse med den subjektive Teori, som dens Regler give Udtryk, hjemlet en ubetinget Strafnedsættelse for visse forsætligt medvirkende. Ved de uagtsomme Forbrydelser derimod ere Strafferammerne — navnlig disses Minima — i det hele meget lavere og beregnede paa at omfatte alle Uagtsomhedens Grader. Her er derfor en tilsvarende Adgang til Strafnedsættelse overflødig eller dog undværlig. — Hvad Praxis angaar, findes der næppe nogen udtrykkelig Afgørelse af det foreliggende Spørgsmaal. At Spørgsmaalet om Ansvar for uagtsom Medvirken ikke er rejst i Tilfælde, hvor den uagtsomme Forbrydelse ikke straffes, er kun selvfølgeligt. Snarere kan man finde en Forudsætning om, at uagtsom Medvirken ikke kan straffes, i en Række Domme, som frifinde i Tilfælde, hvor Forbrydelsen ogsaa straffes som uagtsom[17]; men sikker er denne Slutning ikke, da det kan være forudsat, at end ikke strafbar Uagtsomhed forelaa. Det er saa meget mere betænkeligt at finde en bestemt Forudsætning i de ovenf. i Note 17 anførte Domme, som Domstolene i nogle Tilfælde endog have straffet for uagtsomt Manddrab, hvor den skadelidende selv var nærmeste (tilregnelige) Aarsag[18], uagtet der her, som ovenfor antydet, ganske sikkert kan være særlig Grund til at udelukke Ansvar for middelbar Foraarsagelse.

IV. Det Synspunkt, ud fra hvilket Straffeloven i det hele behandler Meddelagtighedsspørgsmaalet, bliver ligeledes afgørende for de Meddelagtiges Ansvar i saadanne Tilfælde, hvor en Handlings Strafbarhed eller Anvendelsen af en særlig (strængere) Straffebestemmelse ifølge det paagældende Lovbuds Formulering er betinget af, at Pligter ifølge et særligt Retsforhold krænkes. Medens der angaaende det almindelige Spørgsmaal om den rette Opfattelse af saadanne

[17] Jfr. bl. a H. R. T. 1868 S. 401; 1885 S. 54; 1888 S. 603; 1894 S. 367, alle vedrørende psykisk Medvirken.

[18] Jfr. H. R. T. 1872 S. 37; U. f. R. 1874 S. 94.

Bestemmelser henvises til det ovenf. i § 21. 2. bemærkede, skal her kortelig omtales, hvilke Konsekvenser de forskellige Meddelagtighedsteorier føre til i disse Tilfælde, og hvorvidt særlig dansk Ret fører til at anvende saadanne Bestemmelser paa de forskellige til en Forbrydelse medvirkende.

a. Hvor den paagældende Lovbestemmelse maa opfattes som Udtryk for, at et særligt Retsforhold eller et ved dette bestemt særligt Retsgode er Retskrænkelsens Genstand, maa de objektive Meddelagtighedsteorier ganske vist føre til, at den Meddelagtige straffes for Krænkelse af det særlige Forhold, naar Gerningsmanden staar i dette, samt at den middelbare Gerningsmand straffes herfor, naar han foraarsager en Krænkelse af dette Forhold gennem en uansvarlig Mellemmand[19]. Men, idet de sætte den Meddelagtiges Skyld i et rent akcessorisk Forhold til Gerningsmandens, maa de omvendt hævde, at hverken den Meddelagtige eller Gerningsmanden kan straffes herfor, naar vel den Meddelagtige, men ikke Gerningsmanden staar i det særlige Forhold, jfr. ovenf. S. 579—80. De subjektive Meddelagtighedsteorier, der benægte, at der bestaar en principiel (objektiv) Forskel mellem Gerningsmandens og den Meddelagtiges Handlinger, maa følgerigtigt erkende, at den Meddelagtige, der staar i det særlige Forhold, straffes for Krænkelse af dette, selv om Gerningsmanden (Hovedmanden) staar udenfor Forholdet. Og strængt gennemført, maa Udgangspunktet i Virkeligheden føre til, at ogsaa Gerningsmanden straffes efter den særlige Regel, naar blot den Meddelagtige staar i det særlige Forhold. Naar man ikke synes tilbøjelig til at tage denne Konsekvens, ligger det vel i, at ogsaa disse Teorier paa en noget uklar Maade opfatte den Meddelagtiges Virksomhed som Deltagelse i en

---

[19] Det er selvfølgelig i begge Tilfælde en Forudsætning, at den uden for Forholdet staaende Person har Forsæt til at krænke dette, hvortil hører, at han kender dets Tilværelse.

andens Forbrydelse. Den ovenfor i § 48 hævdede Lære, hvorefter der overhovedet ikke er nogen principiel — hverken subjektiv eller objektiv — Forskel mellem Gerningsmænd og Meddelagtige, maa ialtfald nødvendigvis føre til, at enhver, der forsætlig deltager i en Krænkelse af det særlige Forhold, maa straffes efter det for denne Krænkelse gældende Lovbud, ligegyldigt om enten han selv eller den Deltager, som staar i det særlige Forhold, efter den almindelige Opfattelse maa anses som Gerningsmand eller Meddelagtig. Det Lovbud, som f. Ex. sætter forhøjet Straf for Fadermord, fordi det ved Siden af den almindelige Forbrydelse Drab tillige heri ser en Krænkelse af Familieforholdet[20], overtrædes ligesaa vel, naar Sønnen er Meddelagtig, som naar han er Gerningsmand. Er det naturligt at straffe den fremmede, der anstifter eller hjælper Sønnen til at dræbe sin Fader, for Fadermord, saa er det ligeledes naturligt at straffe ikke blot Sønnen, der anstifter den fremmede til at dræbe Faderen, men ogsaa den fremmede, der ifølge Sønnens Anstiftelse eller med hans Hjælp dræber Faderen, efter samme strænge Regel.

Straffeloven indeholder ikke saaledes som visse fremmede Love[21] nogen udtrykkelig Regel angaaende dette Forhold. For Spørgsmaalets Besvarelse i dansk Ret bliver derfor Straffelovens almindelige Stilling til Meddelagtighedslæren afgørende, jfr. herom ovenfor. Hvad Praxis angaar, er det, hvori alle Meddelagtighedsteorier kunne mødes, nemlig at den Meddelagtige straffes for Krænkelse af det særlige Forhold, naar Gerningsmanden staar i dette, anerkendt i en Række Domme[22]. Derimod findes der næppe

---

[20] Om Loven opfatter Forholdet saaledes eller i saadanne Tilfælde kun anerkender en personlig Strafforhøjelsesgrund, er et undertiden tvivlsomt Fortolkningsspørgsmaal, jfr. ovenf. § 21. 2.

[21] Jfr. saaledes tysk Strfl. § 50; italiensk Strfl. Art. 65; finsk Strfl. Kap. 5 § 4; hollandsk Strfl. Art. 50.

[22] Jfr. bl. a. H. R. T. 1871 S. 91; 1877 S. 51; 1878 S. 230; 1882 S. 533, 849; 1884 S. 152; 1887 S. 643; 1890 S. 375, 479 (alle an-

nogen Afgørelse af det Spørgsmaal, om enten den Meddelagtige selv eller Gerningsmanden straffes for Krænkelse af det særlige Forhold, naar alene den Meddelagtige staar i dette. Som Exempel paa saadanne Afgørelser kunne næppe nævnes H. R. T. 1867 S. 67 og 1872 S. 114, idet disse vistnok naturligst opfattes som Udtryk for, at Praxis anser det i Strfl. § 191 omhandlede Forhold som en blot personlig Strafforhøjelsesgrund, jfr. ovenfor § 21. 2. ved Note 23[23].

b. I en Række Tilfælde er det givet, at Lovens Fordring om visse personlige Egenskaber hos den handlende ikke er Udtryk for, at den vil skabe et almindeligt Værn for visse særlige Retsforhold, men at derved kun skal angives rent personlige Strafforhøjelses- eller Strafnedsættelsesgrunde. Dette gælder f. Ex. Reglerne om Overlæg, Gentagelse, ung Alder, ophidset Sindstilstand o. l. At disse Forhold kun faa Betydning for den, hos hvem de foreligge[24],

---

gaaende Meddelagtighed i de i Strfl. § 260 — tildels § 261 — omhandlede Forbrydelser; naar i flere Tilfælde ikke § 260, men § 257 er anvendt paa den Meddelagtige, skyldes dette snart, at Medvirkningen ikke var ydet Fallenten selv, men hans Hustru, der her handlede paa egen Haand, jfr. H. R. T. 1869 S. 188, snart at det til Anvendelsen af Strfl. § 260 fornødne Forsæt antoges at mangle, jfr. H. R. T. 1891 S. 633). Endvidere mærkes H. R. T. 1884 S. 324 (Strfl. § 161); 1891 S. 279 (hvor extranei straffedes for Meddelagtighed i Embedsforbrydelse). I Konsekvens med den i de ovenf. nævnte Domme hævdede Grundsætning er det ogsaa antaget, at den Omstændighed, at den Meddelagtige staar i et saadant særligt Forhold, der vilde have medført Straffrihed eller Strafnedsættelse, hvis han selv havde udført Gerningen, ikke har denne Virkning, naar Gerningsmanden ikke staar i dette Forhold. Naar saaledes den, der staar i det i Strfl. § 147 omhandlede Forhold til Sagen, anstifter en anden, om hvem dette ikke gælder, til at afgive falsk Forklaring, straffes han efter § 146 (ikke § 147) jfr. § 52, cfr. f. Ex. H. R. T. 1875 S. 627; 1886 S. 234; 1899 S. 4.

[23] For saa vidt i det i H. R. T. 1868 S. 401 omhandlede Tilfælde Strfl. § 190 blev anvendt, er dette ikke i Strid hermed, da § 190 som det strængere Straffebud udelukker Anvendelsen af § 191.

[24] Her bortses fra, at saadanne Omstændigheder, naar de medføre, at en af de medvirkende bliver ansvarsfri eller ikke fuldt an-

og ikke for andre medvirkende, maa efter alle Meddelagtighedsteorier antages[25]. I Praxis er der næppe heller nogen Tvivl herom[26].

V. Da Straffeloven, skøndt den ikke kan antages at godkende de objektive Meddelagtighedsteoriers Sondring mellem Aarsag og Betingelse, mellem objektivt retstridige Gerningsmandshandlinger og objektivt retmæssige Meddelagtighedshandlinger, dog forudsætter en Forskel mellem Gerningsmænd (Hovedmænd), paa hvilke de specielle Straffebestemmelser umiddelbart anvendes, og Meddelagtige (Medhjælpere, medskyldige), for hvilke de særlige ved Reglerne i Kap. V. modificerede Strafferammer gælde, maa Grænsen mellem disse Kategorier fastsættes. Af det ovenfor under III. bemærkede fremgaar da først, at alle uagtsomme Deltagere i Forbrydelse maa anses som Gerningsmænd, og at det samme gælder om forsætlige Deltagere, naar den, der foretager den egentlige Fuldbyrdelseshandling, handler uagtsomt; thi for alle disse Tilfælde gælde Reglerne i Strfl. Kap. V. ikke. Dernæst maa utvivlsom den, som forsætligt medvirker gennem en uansvarlig Person som Mellemmand, anses som Gerningsmand, hvad enten Mellemmandens Uansvarlighed skyldes personlig Utilregnelighed, ung Alder eller Vildfarelse. Ogsaa disse Tilfælde falde udenfor Reglerne i Kap. V., der forudsætte, at alle Deltagere opfylde de almindelige Betingelser for Paadragelse af Strafskyld. Og ligesom dette stemmer med den subjektive Meddelagtighedsteori, for hvilken Straffelovens Regler maa antages at være

svarlig, kunne bevirke, at en Deltager, der ellers vilde have været at straffe som Meddelagtig, anses som Gerningsmand, jfr. nedf.

[25] Jfr. bl. a. Schütze: Lehrb. S. 146 Note 10.

[26] Jfr. de ovenfor nævnte D. D. i H. R. T. 1867 S. 67; 1872 S. 114 samt med Hensyn til Strfl. § 192 H. R. T. 1884 S. 410; 1889 S. 276. — Det er ligeledes klart, at den Strafnedsættelse, der maatte være hjemlet, naar Gerningsmanden omgør Forbrydelsens Følger o. l., ikke kan komme den Meddelagtige til Gode, jfr. med Hensyn til Strfl. § 146. 2. Pkt. H. R. T. 1895 S. 572.

Udtryk, idet det her er mindre naturligt at opfatte den medvirkendes Forsæt som underordnet den uansvarlige Mellemmand[27], saaledes synes der i Resultatet at være Enighed herom baade i Teori[28] og Praxis[29]. Derimod antages det i Reglen, at Meddelagtighedsbestemmelserne ikke blive uanvendelige, fordi den nærmere Aarsag af særlige Grunde, der ikke vedrøre de almindelige Strafbarhedsbetingelser, — f. Ex. Strfl. § 56. 1. St. i Slutn., § 147 (at Sagen galdt ham selv), Reglerne i Strfl. Kap. 8 eller Strfl. §§ 7 og 58 — gaar fri for Straf[30]. Dette er nu sikkert rigtigt, for saa vidt Talen er om Strafophørsgrunde (Forældelse o. l.[31]), men næppe, naar Talen er om saakaldte Straffrihedsgrunde. Hvis den nærmere Aarsags Strafrihed skyldes subjektive Grunde — manglende eller mangelfuld subjektiv Ansvarlighed, jfr. f. Ex. Strfl. § 56. 1. St. i Slutn. — maa den medvirkende i Overensstemmelse med det ovenfor antagne straffes som Gerningsmand. Og hvis den skyldes objektive Egenskaber ved Handlingen, hvorved dennes Retstridighed ophæves — Strfl. § 40, 41, 147 m. fl. — er den medvirkende enten straffri[32] eller, hvis han har været

[27] Herved forudsættes dog, at den fjærnere Aarsag ikke svævede i Vildfarelse med Hensyn til Mellemmandens Tilregnelighed. Er dette Tilfældet, kræver det til Grund for Reglerne i Strfl.s Kap. V. liggende Synspunkt sikkert, at han straffes efter Reglerne om Meddelagtighed, jfr. herved v. Buri: Theilnahme S. 68; Geyer i H. H. II. S. 380; Kohler: Studien I. S. 99—100.

[28] Jfr. Ørsted i A. f. Rvdsk. III. S. 210; Bornemann: Saml. Skr. III. Till. S. 62; Goos II. S. 142; Getz: Delagtighed S. 10; Forsmann S. 100, 120 flg., 158 flg.; Geyer i H. H. II. S. 341—42; v. Liszt § 50. II.; Schütze: Lehrb. S. 147.

[29] H. R. T. 1868 S. 494; 1869 S. 340; 1870 S. 285; 1889 S. 14; 1896 S. 385.

[30] Jfr. H. R. T. 1873 S. 17, cfr. 1866 S. 762.

[31] Jfr. dog Garraud S. 343.

[32] Hvor Handlingens Retstridighed vel ikke ophæves, men af objektive Hensyn nedsættes, fører samme Betragtning til, at ogsaa den Meddelagtige kun kan straffes for Delagtighed i det mindre Retsbrud, jfr. med Hensyn til Strfl. § 147. 2. St. H. R. T. 1885 S. 419; 1886 S. 375; 1895 S. 609.

uvidende om disse særlige Forhold, kun skyldig i Forsøg paa Meddelagtighed[33]. Noget tvivlsomt er det, hvorledes Forholdet maa opfattes, naar den, der foretager den egentlige Fuldbyrdelseshandling, vel ikke er uansvarlig, men dog heller ikke fuldt ansvarlig, jfr. Strfl. §§ 37 og 39. I Almindelighed er man dog vistnok tilbøjelig til ogsaa her at anse den medvirkende (fjærnere Aarsag) som Gerningsmand[34], og dette kan ikke siges at være uforeneligt med Straffelovens Standpunkt.

Tilbage staa de Tilfælde, der ligefrem omfattes af Reglerne i Strfl. Kap. V., nemlig hvor alle Deltagerne ere personlig tilregnelige og have handlet forsætligt. Som Hovedmænd behandles her ganske i Tilslutning til Bornemanns Lære foruden den, som alene har udført Forbrydelsen:

1. Enhver, som har deltaget i Udførelsen af en Forbrydelse, jfr. Strfl. § 47. 1. Pkt. Skøndt Ordene, naar de ikke skulle omfatte enhver Meddelagtig, naturligst forstaas saaledes, at de kun omfatte den, der har deltaget i selve Iværksættelseshandlingen (efter den almindelige Sprogbrug „Medgerningsmænd"), fremgaar det klart af § 47. 2. Pkt., at den ogsaa skal omfatte saadanne medvirkende, der uden at deltage i selve Iværksættelseshandlingen, have ydet en Bistand af saadan Betydning, at den ikke kan betegnes som „mindre væsentlig." Om den nærmere Afgrænsning, som her er fornøden, henvises til det følgende § 51;

---

[33] Jfr. dog H. R. T. 1893 S. 11, hvor H. R. i et saadant Tilfælde anvendte Strfl. § 52. 2. Pkt. — ikke § 52. 3. Pkt., hvad der formentlig vilde have været korrekt, naar Forholdet opfattes som putativ Anstiftelse.

[34] Jfr. dog U. f. R. 1890 S. 1128, samt H. R. T. 1898 S. 406 (hvor der dog maaske er lagt Vægt paa, at den, der udøvede Tyveriet — en 11aarig Dreng — forklarede, at han indsaa, at hans Handling var utilladelig), se derimod med Hensyn til efterfølgende Meddelagtighed H. R. T. 1872 S. 583; 1878 S. 137; 1879 S. 439; 1881 S. 391.

2. Anstifteren, jfr. Strfl. § 52;
3. Komplottanten, jfr. Strfl. § 54.

Alle andre til Forbrydelsen medvirkende behandles som Medhjælpere (Bipersoner), jfr. Strfl. §§ 47. 2. St., 48, 51.

Den Maade, paa hvilken Strfl. Kap. V. sondrer mellem de forskellige Arter af medvirkende, foranlediger en Række tvivlsomme Grænsespørgsmaal. Ogsaa Afgørelsen af disse maa henvises til Fremstillingen nedf. i § 51 ved Omtalen af de enkelte Paragraffer. Her skal kun bemærkes, at Straffeloven foruden de ovenfor omtalte Former af Medvirken endnu som Medskyld behandler den saakaldte efterfølgende Meddelagtighed, jfr. Strfl. § 55. Da der her slet ikke foreligger nogen Medvirken (Foraarsagelse i videste Forstand) til Hovedforbrydelsen, er det nu med Rette almindelig antaget, at disse Tilfælde intet have med den saakaldte Meddelagtighedslære at gøre, men at her foreligger et delictum sui generis[85]. For saa vidt man dog har villet hævde[86], at der ganske vist indenfor snævre Grænser, rationelt kan tales om efterfølgende Meddelagtighed, nemlig, naar nogen uden selv at tage Del i Fordelen og uden selv at fordølge Tingen alene yder Medvirkning til at sikre den iværksatte Berigelsesforbrydelses Resultater, idet der her foreligger Meddelagtighed i den af Gerningsmanden efter Forbrydelsens Fuldbyrdelse udviste akcessoriske Virksomhed (Bevarelsen af den ulovlige Fordel o. l.), er dette næppe rigtigt. Naar man overhovedet fastholder Modsætningen mellem Gerningsmænd og Meddelagtige, er det vel rigtigt, at man her kan tale om Meddelagtighed i den akcessoriske Virksomhed. Men naar Lovene og den ældre Teori tale om efterfølgende Meddelagtighed, menes

[85] Jfr. saaledes Getz: Delagtighed S. 1. Noten; v. Liszt § 49. IV. 2.; Geyer i H. H. II. S. 417 flg.; Prins: Science pénale S. 363—64; Garraud S. 355.

[86] Jfr. navnlig Goos: Nord. Strafferet I. S. 77 flg.; Spec. Del II. S. 410 flg.

hermed noget helt andet, nemlig Meddelagtighed i selve Hovedforbrydelsen. Derfor sætter man Straffen i Forhold til Straffen for hin. Men dette er netop ganske irrationelt[37], naar man erkender, at den saakaldte efterfølgende Meddelagtighedshandling i ingen Henseende medvirker til Hovedforbrydelsens Iværksættelse, men kun til Realisationen af det akcessoriske Retsbrud. Og i Forhold til den heri liggende Forbrydelse er denne Medvirken netop ikke efterfølgende, men samtidig Meddelagtighed[38]. Begrebet efterfølgende Meddelagtighed er en contradictio in adjecto.

Dette er imidlertid som bemærket ikke Straffelovens Standpunkt. Den behandler med en enkelt Undtagelse — Hæleri, jfr. Strfl. §§ 238 og 239 — en Række Forhold, som man plejer at samle under Fællesbetegnelsen efterfølgende Meddelagtighed, som Medskyld i selve Hovedforbrydelsen[39], hvilket i forskellige Retninger faar vidtrækkende Betydning. Herom saa vel som om dette Begrebs Afgrænsning efter positiv Ret maa imidlertid henvises til Fremstillingen nedf. i § 51.

---

[37] Jfr. som et flagrant Exempel paa det urimelige heri H. R. T. 1885 S. 272, hvor en Person straffedes for efterfølgende Meddelagtighed i Fosterfordrivelse, fordi han vidende om, at hans Hustru havde begaaet denne Forbrydelse, havde deltaget i det derved vundne Udbytte.

[38] Det samme gælder udenfor Berigelsesforbrydelsernes Kreds, f. Ex. naar nogen ellers ved en af de saakaldte Tilstandsforbrydelser efter at Forbrydelsen kan siges for Hovedmandens Vedkommende at være fuldbyrdet, medvirker til Fortsættelsen af den Tilstand, hvori Forbrydelsen giver sig Udtryk.

[39] Jfr. Strfl. § 55.

§ 50.

Betingelserne for Straf, efter Straffelovens Kapitel V.

I det følgende omhandles kun de Tilfælde, hvor de flere til en Forbrydelse medvirkende have handlet forsætligt og ere strafferetligt fuldt ansvarlige, altsaa efter den almindelige Lære de egentlige Meddelagtighedstilfælde. Det er som tidligere bemærket dem, som Straffelovens Kap. V. alene har for Øje. Undersøgelsen af de herhen hørende Regler drejer sig dels om de objektive dels om de subjektive Betingelser for Ansvaret.

I. Naar foreløbig den saakaldte efterfølgende Meddelagtighed samt Spørgsmaalet om Strafbarheden af Forsøg paa Meddelagtighed samt Meddelagtighed i Forsøg holdes ude, maa efter Sagens Natur de objektive Betingelser for Ansvaret her bestemmes ganske i Overensstemmelse med, hvad der gælder, naar kun en er ansvarlig for Retsforstyrrelsen. Enhver Handling, der medvirker til Retsforstyrrelsen, og som i Henhold til de ovenf. i § 23, jfr. § 48, fremstillede Regler maa anses som retstridig i Forhold til det herved krænkede Retsgode, men ogsaa kun en saadan Handling, fyldestgør de objektive Betingelser for Ansvaret. At Straffelovens Kap. V. ikke drager Grænsen snævrere, maa anses for givet. Ikke blot den umiddelbare Udførelse af Iværksættelseshandlingen, men enhver Form af Medvirken til denne, forudgaaende eller samtidig, fysisk eller psykisk, omfattes af Lovens Regler. Tvivlsomt er det kun, om Straffeloven udvider Omraadet for Meddelagtighedshandlingens Strafbarhed ud over hine Grænser. At den skulde gøre det i den Retning, at de almindelige Fordringer til Handlingens Retstridighed opgives eller nedsættes, kan ikke antages. Der er i Strfl. Kap. V. intet, som tyder paa, at det ikke lige saa vel her som ellers — uden at være udtrykkelig sagt — forudsættes, at Handlingen er retstridig,

og at derfor f. Ex. Spørgsmaalet om Ansvar bortfalder, naar Handlingen trods sin Farlighed maa siges at være forsvarlig[1]. Derimod er det tvivlsomt, om Straffeloven strængt fastholder den Betingelse for Ansvaret (for fuldbyrdet Forbrydelse), at Handlingen har medvirket til Retsforstyrrelsen. Som Regel gør den sikkert dette. Dette gælder altid om fysisk Medvirken og ligeledes om de i §§ 51 og 52 omhandlede Former af psykisk Meddelagtighed. Derimod synes Reglen om Komplot i Strfl. § 54 at føre videre. Det siges her: Have to eller flere i Samraad besluttet en Forbrydelses Udførelse ved fælles Bistand (Komplot), da skulle de, dersom Forbrydelsen er bleven fuldbyrdet eller begyndt, alle straffes som Gerningsmænd, om de endog kun have medvirket til den ved at deltage i Beslutningen. Teoretisk opfatter Straffeloven nu utvivlsomt enhver Komplotdeltager som medvirkende, jfr. Ordet „medvirket". Dertil kan den kun naa gennem den Betragtning, at enhver Deltager i Beslutningen ved selve denne sin Tiltrædelse enten anstifter andre til Forbrydelsen eller dog bestyrker de andres Forsæt og derved yder psykisk Bistand; og for saa vidt kan Reglen siges at være i Samklang med andre Bestemmelser i Kap. V., der give Begrebet psykisk Medvirken et særdeles vidt Omfang[2]. Det kan dog næppe bestrides, at en saadan Regel fører ud over alle naturlige Grænser. I Virkeligheden vil det ofte med al mulig Sikkerhed kunne oplyses, at den enkelte Deltagers Tiltrædelse af Beslutningen, hverken har indvirket paa de andre Deltageres forbryderske

[1] F. Ex. A. træffer B., der er paa Vej for at myrde C. For at vinde Tid til at advare denne, der er værgeløs, overtaler han B. til først at gøre Indbrud i D.'s Hus, som staar ubeboet under hans Fraværelse, og opnaar herved at faa C. bragt i Sikkerhed. Det synes utvivlsomt, at A. her maa være straffri for sin Anstiftelse.

[2] Jfr. Str. §§ 50. 2. Pkt., 51, 53. 1. St. i Slutningen og 2. St. i Slutningen, se om disse nærmere nedf.

Forsæt eller paa dettes Udførelse[3]. Den konkrete Prøvelse heraf skyder Straffeloven med Urette ganske til Side. Og den nøjes end ikke med saaledes vilkaarligt at præsumere en Medvirken. Den straffer enhver Komplotdeltager som Gerningsmand — eventuelt som skyldig i Forsøg — skøndt den ellers gennemfører Sondringen mellem Hovedmænd og Medhjælpere, og uagtet det ialtfald ikke kan bestrides, at Komplottantens Medvirken, selv naar en saadan virkelig maa antages at foreligge, meget ofte kun har en lignende ringere Betydning som den i Strfl. § 51 omhandlede psykologiske Medvirken. Denne Inkonsekvens lader sig ikke forklare ved en Henvisning til, at den forbryderske Beslutning er fælles, og den bliver særligt iøjnefaldende derved, at Retsanvendelsen, vistnok i Overensstemmelse med Straffelovens Tanke drager ret vide Grænser for, hvad der i det givne Tilfælde skal anses som omfattet af Komplottet, jfr. nedf. § 51. I Modsætning hertil have næsten alle nyere Straffelove med Rette helt opgivet dette Begreb. Og ligeledes har Retsvidenskaben i nyere Tid med Styrke vendt sig mod dette[4]. Ud fra den Betragtning, at enhver af flere medvirkende bør straffes for s i n Forbrydelse og ikke for andres, erkendes det, at Spørgsmaalet, om den enkelte Deltager i Beslutningen bør straffes og for hvad, maa afhænge af en konkret Prøvelse af hans Handlings Betydning for Forbrydelsens Udførelse, altsaa paa en Anvendelse af de almindelige Regler om Gerningsmænd, Anstiftere og Medhjælpere — eventuelt i Forbindelse med Reglerne om Forsøg. Naar de almindelige Betingelser for Straf i Henhold

---

[3] Jfr. v. Bar: Versuch und Theilnahme S. 84; Jul. Lassen: Forsøg S. 120.

[4] Jul. Lassen: Forsøg S. 128 flg.; Geyer i H. H. II. S. 409 flg.; v. Liszt § 49. IV.; Berner: Lehrbuch S. 202—5; v. Buri i Z. II. S. 277 o. fl. St. Se herved ogsaa Schütze: Theilnahme S. 205 flg.; v. Bar: Versuch und Theilnahme S. 84; Mot. til norsk Udk. (1887) S. 113.

til disse Regler ikke foreligge, kan den blotte Deltagelse i Beslutningen ikke paadrage Ansvar for den af de andre Deltagere begaaede eller forsøgte Forbrydelse. Selv om man ved Strafudmaalingen vil bibeholde Sondringen mellem Hovedmænd og andre medvirkende, har Begrebet Komplot som Grundlag for særlige Straffebestemmelser ingen Berettigelse i almindelige strafferetlige Grundsætninger. Det hviler paa en ganske uberettiget Overførelse af det civilretlige Interessentskabsbegreb paa Strafferettens Omraade[5]. — Et ganske andet Spørgsmaal er det, om det kan være naturligt ved enkelte Forbrydelser, f. Ex. visse Statsforbrydelser, almenfarlige Forbrydelser og Berigelsesforbrydelser at behandle den blotte Sammenrottelse — paa Grund af dens særegne Farlighed — som en selvstændig Forbrydelse[6] eller, hvis Forbrydelsen er fuldbyrdet, som en særligt skærpende Omstændighed[7]; men dette vedkommer ikke den almindelige Lære om Meddelagtighed.

Medens Straffeloven som bemærket har optaget særlige Regler om Komplot, har den med Rette ikke som en selvstændig Meddelagtighedsform opstillet det i den ældre Teori gængse, men nu almindeligt forladte Begreb Bande[8], hvis Særkende søgtes deri, at flere i Fællesskab besluttede Ud-

---

[5] Jfr. som Exempel herpaa Udviklingen hos Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 85 flg., cfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S 76.

[6] Jfr. Code pénal Artt. 89 og 91; Garraud S. 129; norsk Strfl. (1902) §§ 94, 104, 159, 269.

[7] Jfr. norsk Strfl. §§ 259 Nr. 1, 268 Nr. 3, cfr. herved Straffelovstillæg 1. April 1905 § 1. 3. St.

[8] Jfr. derimod endnu Udk. til Strfl. § 53, cfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 76—79; Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S 97 flg. Af en ganske anden Karakter end de ældre Bestemmelser om Bander, hvorefter alle Deltagere straffedes i Forhold til de under Bandens Formaal hørende Forbrydelser, er Bestemmelser som den, der findes i norsk Strfl. § 330, hvorefter selve Indgaaelsen af Foreninger med det Formaal at begaa Forbrydelser behandles som en selvstændig Forbrydelse, uden at Straffen bestemmes i Forhold til Straffen for de Forbrydelser, der omfattes af Foreningens Formaal.

øvelsen af en Række endnu ikke individuelt bestemte, ensartede eller uensartede Forbrydelser.

Ligesom Straffeloven i det hele ikke udtaler sig om, hvorvidt den blotte Undladelse kan gøre en Person ansvarlig for en given Retsforstyrrelse, saaledes findes der heller ikke i dens 5. Kapitel nogen direkte Udtalelse om, hvorvidt Undladelse kan paadrage Ansvar for Meddelagtighed. Efter det ovenfor § 23. V. bemærkede maa det antages, at Undladelse kun undtagelsesvis medfører saadant Ansvar, nemlig, afset fra de Tilfælde, hvor der ikke foreligger en blot Undladelse, men en forudgaaende farlig Handling, kun, naar der foreligger en i et særligt Retsforhold begrundet Handlepligt. Til at paalægge Ansvar i videre Omfang, fordi en anden forsætligt medvirker til Retsforstyrrelsen, er der sikkert ingen Grund. Praxis synes ogsaa, naar Ansvar paalægges for Medvirken til en Forbrydelse gennem Undladelse, at holde sig denne Grænse efterrettelig[9]. Hvor Undladelsen har den omtalte Karakter, vil det vel oftest være naturligt at anse den paagældende som Gerningsmand, men der er dog næppe i Straffelovens Opfattelse af Meddelagtigheden noget til Hinder for efter Omstændighederne at henføre Forholdet under Kategorien Medhjælp, f. Ex. naar Tyendet, der ved, at en anden vil forsøge Tyveri om Natten, lader Døren staa uaflaaset for at lette Tyven Adgangen.

Straffeloven afgør heller ikke udtrykkeligt, om middelbar Meddelagtighed til en Forbrydelse, den saakaldte Medhjælp til Medhjælp, rammes af Meddelagtighedsreglerne. Medens den middelbare Meddelagtigheds Strafbarhed nægtes af enkelte[10], gaar den almindelige Mening[11] med Rette i

[9] Jfr. H. R. T. 1873 S. 36; 1880 S. 641; 1887 S. 322.

[10] Berner: Theilnahme S. 265 flg., cfr. Lehrbuch S. 199.

[11] Jfr. Herzog i Gerichtssaal 28. Bd. S. 334 flg.; Getz: Delagtighed S. 31; Forsman S. 141—42, 155—57; v. Liszt § 52. III. 1.; Geyer i H. H. II. S. 387—88.

modsat Retning. Ogsaa den middelbart Meddelagtige fremmer Forbrydelsens Fuldbyrdelse og kan for saa vidt siges at yde Gerningsmanden Bistand (§ 48), at yde Hjælp til Forbrydelsen (§ 50) etc. Ved Straffens Bestemmelse maa det da, naar en Straffelov saaledes som vor opstiller forskellige Strafferammer for de forskellige Arter af Medvirken, blot iagttages, at naar enten den middelbart eller den umiddelbart Meddelagtiges Virksomhed kun fyldestgør Betingelserne for Straf efter en af de Bestemmelser, der hjemle nedsat Straf, kan alene denne anvendes paa den middelbare Medvirken. At middelbar Meddelagtighed er strafbar, maa ogsaa anses erkendt i Praxis[12].

Som ovenfor i § 43 paavist omfatter Strfl. 45 Forberedelseshandlingen saa vel som Iværksættelseshandlingen. Det Spørgsmaal opstaar da, om der i denne Henseende gælder noget særligt ved fleres forsætlige Medvirken til en Forbrydelse.

Hvis Loven opfattede alle de medvirkendes Handlinger som væsentlig ensartede, synes det klart, at den ikke fornuftigvis paa dette Punkt kunde gøre nogen Forskel. Efter denne Opfattelse er der navnlig heller ikke nogen principiel Forskel mellem den saakaldte Meddelagtighed i Forsøg og Forsøg paa Meddelagtighed. I begge Tilfælde foreligger et med andet Forsøg ganske ensartet Forhold. Men det samme Standpunkt synes naturligt for enhver Opfattelse, der blot anser alle medvirkendes Handlinger som objektivt ensartede (retstridige), selv om der gøres en Sondring efter subjektive Hensyn[13]. Denne alene paa en Forskel i Henseende til Motivet (Interessen) eller i Forsættets Intensitet

---

[12] Jfr. H. R. T. 1866 S. 762, hvor det bestemt forudsættes, at Tiltalte Nr. 3 vilde være strafbar, hvis hendes Forklaring om at være i god Tro havde kunnet forkastes.

[13] Forsman: S. 137—41, jfr. v. Buri: Theilnahme S. 56 flg., 64; Gerichtssaal 22. Bd. S. 39; 37. Bd. Beilageheft S. 67; Kausalität (1873) S. 128—29.

eller Endelighed byggede Sondring kan — Handlingernes objektive Ensartethed forudsat — ikke naturligt forklare, at der ved det almindelige Spørgsmaal om Strafbarheden opstilles en Forskel, enten mellem Forsøg paa Meddelagtighed og Meddelagtighed i Forsøg eller mellem disse Tilfælde og andre Forsøgshandlinger.

Ud fra en objektiv Meddelagtighedsteori stiller Sagen sig derimod anderledes. Naar nogle af de medvirkendes — de Meddelagtiges — Handlinger anses som i og for sig retmæssige Handlinger (eller som Handlinger, der ikke ere Aarsag til Retsforstyrrelsen), hvis Strafbarhed hviler paa et nyt, akcessorisk Straffegrundlag, naar det med andre Ord antages, at den Meddelagtige straffes ikke, fordi han selv har handlet retstridigt, men fordi han medvirker til en andens Forbrydelse, er det ikke blot muligt, men nærliggende her at gøre en Sondring. Vel maa ogsaa denne Lære naturligt føre til at straffe Meddelagtighed i Forsøg; men at straffe Forsøg paa Meddelagtighed vilde forudsætte en dobbelt Udvidelse af Strafbarhedens normale Omraade, idet man maatte opgive ikke blot den Betingelse, at der er handlet retstridigt, men ogsaa den, at der da ialtfald skal forreligge et strafbart Forhold (Forsøg) fra Gerningsmandens Side, til hvilket der er ydet Medvirkning. En stræng Fastholden ved Meddelagtighedens akcessoriske Natur fører konsekvent og har ført en Række Forfattere[14] til at nægte, at Forsøg paa Meddelagtighed er strafbart.

Som ovenfor i § 49 paavist kan der næppe i vor Rets Meddelagtighedsregler findes Udtryk for en objektiv Sondring mellem Gerningsmænds og Meddelagtiges Handlinger, saaledes at kun de første anses som i og for sig retstridige. Strfl. Kap. V. er nærmest Udtryk for den subjektive Med-

---

[14] Jfr. bl. a. Goos: Nord. Strafferet I. S. 87; Geyer i H H. II. S. 344 og 398 og de der anf. Forff.; v. Liszt § 52. II. 2; Berner: Lehrbuch S. 196; Merkel S. 147; Birkmeyer: Teilnahme S. 166 Note 321, S. 167—68.

delagtighedsteori særlig i den af Bornemann givne Formulering. Ligesom Udtrykkene i de herhen hørende Bestemmelser imidlertid ikke med Sikkerhed vise, at denne er strængt gennemført, saaledes bliver en selvstændig Prøvelse af disse Spørgsmaal nødvendig, allerede fordi Loven dels direkte, dels forudsætningsvis afgør nogle af disse ved Regler, der paa flere Punkter efterlade Tvivl.

Naar man da gaar ud fra Sondringen mellem den, der foretager eller paaregnes at skulle foretage den egentlige Iværksættelseshandling, og andre medvirkende og i Overensstemmelse med den almindelige Lære betegner den den første som Gerningsmanden[15], frembyder der sig foruden den egentlige Meddelagtighed i en fuldbyrdet Forbrydelse en Række Tilfælde, som kræve særskilt Behandling.

a. At Medvirken til et af Gerningsmanden foretaget strafbart Forsøg — efter den almindelige Lære „Meddelagtighed i Forsøg" — er strafbart antages efter alle Meddelagtighedsteorier og er i Straffeloven positivt udtalt ved alle Former af Meddelagtighed[16] undtagen ved efterfølgende Meddelagtighed, hvor Tilfældet kun kan fremkomme, naar Gerningsmandens Forhold er en putativ Forbrydelse, og hvor der sikkert ikke er Grund til at opstille nogen Undtagelse. Det erindres herved, at ogsaa Forberedelseshandlinger straffes som Forsøg, og at derunder falder ogsaa den blotte Modtagelse af et Tilsagn om Udførelse af en Forbrydelse eller om Hjælp dertil[17]. Herved rammes som Meddelagtighed i Forsøg et stort Antal Tilfælde, som efter

[15] Som ovenfor i § 48 bemærket er det selv efter den Lære, der anerkender en objektiv Forskel mellem Gerningsmænd og Meddelagtige, næppe muligt altid at anse den sidst handlende som Gerningsmand; men dette er dog det regelmæssige.

[16] Strfl. §§ 49. 51, 52, 54, jfr. H. R. T. 1868 S. 118; 1873 S. 307; 1877 S. 220; 1889 S. 276, 473; 1899 S. 243.

[17] Jfr. ovenf. S. 517—18.

Love, der ikke i saa vidt Omfang som dansk Ret straffe Forsøget, vilde blive at behandle som Forsøg paa Meddelagtighed.

b. Hvis Gerningsmanden har foretaget en Forsøgshandling, men opnaar Straffrihed i Henhold til Strfl. § 45. 2. St., saa at der foreligger en Forsøgshandling, men intet strafbart Forhold fra Gerningsmandens Side, maa den Meddelagtige desuagtet være strafbar[18]. Dette fremgaar af Strfl. § 50, hvorefter den, der har ydet Hjælp til en Forbrydelse, kun bliver straffri, naar han af egen Drift har forebygget Udførelsen ved at bevæge Hovedmanden til at opgive den eller paa anden Maade, jfr. ogsaa om Komplot Strfl. § 54. 2. St.

F paa. Dm. c. Selv om der ikke fra den paaregnede Gerningsmands Side foreligger nogen Forsøgshandling, er det ialtfald i visse Tilfælde givet, at den Meddelagtige straffes.
1 Det gælder for det første om Anstifteren, der har bestemt den anstiftede til at begaa Forbrydelsen, selv om denne herefter intet foretager og end ikke har givet Tilsagn om at begaa den. Dette Tilfælde rammes af Strfl. § 52. 2. Pkt., idet 3. Pkt. forudsætter, at den anstiftede end ikke har fattet Beslutning om Udførelsen, jfr. ogsaa Strfl. § 53. 1. Pkt., der kun hjemler Straffrihed, naar Anstifteren har bevæget den anstiftede til at opgive Forbrydelsen eller iøvrigt hindret denne. Men det samme maa sikkert gælde
2 om anden psykologisk Paavirkning, der har medvirket til den eventuelle Gerningsmands Beslutning. Idet Strfl. § 51 nemlig henviser til § 50, synes den at hjemle Ansvar overalt, hvor en Beslutning er fremkaldt, naar den Meddelagtige ikke har bevæget Hovedmanden til at opgive denne eller iøvrigt forebygget Udførelsen. Endelig er det givet, at den
3 saakaldte mislykkede Anstiftelse er strafbar, jfr. Strfl. § 52. 3. Pkt.[19]. Udenfor det sidstnævnte Tilfælde er Spørgs-

[18] H. R. T. 1871 S. 91.
[19] H. R. T. 1886 S. 35.

1-2 - .. 1 2 - 3-4 -

maalet derimod tvivlsomt, naar der fra den paaregnede Gerningsmands Side hverken foreligger nogen Forsøgshandling eller endog en Beslutning om Forbrydelsen, i hvilken den Meddelagtige har Andel. Saaledes er Forholdet saa vel, naar Gerningsmanden end ikke har fattet Beslutning om den af Medhjælperen tilsigtede Forbrydelse, men har afvist Tilbudet eller dog ladet det uænset, som naar den Handling, hvortil Medhjælp er ydet, af særlige Grunde, som Gerningsmanden, men ikke den Meddelagtige kender, ikke er retstridig (putativ Medhjælp). Ogsaa disse Tilfælde, der alle falde ind under den almindelige Læres Begreb „Forsøg paa Meddelagtighed,“ rammes dog vistnok af Reglerne i Strfl. Kap. V. Ligesom Motiverne til Straffeloven[20] gaa ud fra, at de ere strafbare, navnlig som Regel omfattes af Bestemmelsen i Strfl. § 49, saaledes stemmer dette ogsaa med det Synspunkt, som i det hele ligger til Grund for Straffelovens Meddelagtighedsregler; thi herefter bliver der som ovenf. bemærket ikke nogen principiel Forskel mellem Meddelagtighed i Forsøg og Forsøg paa Meddelagtighed. Da det dernæst maa erkendes, at Ordene i Strfl. § 49 og navnlig § 51 omfatte ogsaa disse Tilfælde, vilde det kun være berettiget at undtage dem, hvis der i andre herhen hørende Bestemmelser kunde paavises Hjemmel for en indskrænkende Fortolkning. Men dette er næppe Tilfældet. Naar man navnlig mod at forstaa det almindelige Udtryk i Strfl. § 51 „søgt at virke til Iværksættelsen af en Forbrydelse“ saaledes, at det omfatter ogsaa disse Tilfælde, har anført, at § 51 angaaende Straffen henviser til §§ 48—50, der forudsætte, at der foreligger Forsøg fra Gerningsmandens Side, er dette ikke afgørende. Udtrykkene i Strfl. § 49 „Er Forbrydelsen ikke fuldbyrdet“ ere saa vide, at de omfatte ogsaa saadanne Tilfælde, hvor der end ikke foreligger Forsøg fra Gerningsmandens Side[21].

[20] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 67.

[21] Jfr. ovenf. Note 20, cfr. herved U. f. R. 1898 S. 874 (Strfl.

Og naar man — saaledes som man efter det ovenf. om Strfl. § 50 bemærkede sikkert maa — først erkender, at det er nok, at der foreligger Beslutning af Gerningsmanden[22], er Fordringen om Gerningsmandens Forsøg dog i Virkeligheden opgivet, og det bliver ganske vilkaarligt at udelukke noget af disse Tilfælde fra Reglens Omraade. Hvad der endnu kunde volde nogen Tvivl, er alene, at Strfl. § 52. 3. Pkt. særligt fremhæver, at den mislykkede Anstiftelse straffes, medens ingen tilsvarende udtrykkelig Udtalelse foreligger ved andre Former af Meddelagtighed. Denne Inkonsekvens i Reglernes Formulering kan imidlertid ikke være afgørende overfor det tidligere anførte, saa meget mere som det af Motiverne fremgaar, at Tanken dermed har været en ganske anden. At det i Strfl. § 52. 3. Pkt. omhandlede Tilfælde er særlig omtalt, skyldes ikke, at man har villet slaa dets Strafbarhed fast — denne ansaas for selvfølgelig[23] — men alene en formentlig Trang til en særlig mildere Straffebestemmelse. Men en saadan fandt man i de andre Tilfælde ikke nødvendig[24], fordi Strfl. § 46 ikke sætter noget Minimum for Forsøgsstraffen[25]. Straffen bliver derfor ogsaa i disse Tilfælde, for saa vidt de omfattes af Strfl. §§ 49 og 51 — jfr. derimod om § 55 nedf. — ligefrem at fastsætte efter Reglen i § 49.

Med det ovenfor antagne synes ogsaa Praxis at være i Overensstemmelse, idet en Række Domme anvende Strfl. § 49 (eller §§ 47 og 48 jfr. § 46, hvilket er det samme)

§ 251, jfr. § 46 anvendt i et Tilfælde, hvor Forbrydelsens Udførelse forudsatte en Mellemmands Benyttelse, men intet Skridt hertil endnu var gjort).

[22] Goos: Nord. Strafferet I. S. 90—91.

[23] Jfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 71, hvor den mislykkede Anstiftelse ligefrem behandles som Forsøg paa Forbrydelsen, og Strafnedsættelsen i § 52. 3. Pkt. begrundes ved Billighedshensyn, fordi Handlingen anses som et fjernere Forsøg.

[24] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 67.

[25] At den samme Betragtning maatte føre til at anse Reglen i § 52. 3. Pkt. som overflødig, synes mærkeligt nok overset.

paa klare Tilfælde af den ovenfor omtalte Art, nemlig saa vel ved mislykket Forsøg paa fysisk Medhjælp (Raad)[26] som ved putativ Meddelagtighed[27].

Naar den ovenfor antagne Mening følges, er der, skøndt Strfl. § 55 ikke positivt hjemler det, ingen Grund til at betvivle, at ogsaa putativ efterfølgende Meddelagtighed eller andet Forsøg herpaa straffes (efter Strfl. § 55, jfr. § 46)[28], saa meget mere som der ikke kan være Tvivl om, at Forsøg paa den praktisk vigtigste Form af den saakaldte efterfølgende Meddelagtighed (Hæleri) straffes, da dette Forhold i Loven behandles som en selvstændig Forbrydelse.

d. Ind under den almindelige Læres Begreb, Forsøg paa Meddelagtighed, falde endelig ogsaa de Tilfælde, at en Person har søgt at medvirke til den af en anden begaaede eller dog forsøgte Forbrydelse, men uden Resultat, idet hans Handling ikke er kommet til at medvirke. Ogsaa her gaar den almindelige Opfattelse ud paa, at Forholdet ikke er strafbart[29], dog med Undtagelse af det Tilfælde, at en Anstiftelseshandling er bleven uden Indflydelse, fordi Gerningsmanden allerede havde besluttet Forbrydelsens Udførelse — den saakaldte alias facturus — thi, at Reglen i Strfl. § 52. 3. Pkt. ogsaa omfatter dette Tilfælde, er uomtvistet[30]. Efter det ovenf. under c. bemærkede er det dog næppe rigtigt at udelukke noget Tilfælde af denne Art fra Strafbarhedens Omraade. De der anførte Grunde have for største Delen ogsaa Gyldighed her. Selv om man maa antage, at Ordene i Strfl. § 49 ikke omfatte Tilfælde af denne Art — hvilket derimod Udtrykkene i § 51 utvivlsomt gøre — synes det, naar først Strafbarheden af de under c.

---

[26] H. R. T. 1871 S. 515 (§ 193 jfr. § 49); 1872 S. 401 (§ 228 smh. med § 48, jfr. § 46 [ɔ: § 49]).

[27] H. R. T. 1866 S. 762 (Tiltalte Nr. 1. § 182, jfr. § 49); 1875 S. 111 (§ 253, jfr. §§ 46 og 47 [ɔ: § 49]).

[28] Jfr. dog U. f. R. 1892 S. 1190, hvor alene § 55 anvendtes.

[29] Goos Nord. Strafferet I. S. 92—93.

[30] Goos anf. St.; Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 71.

nævnte Tilfælde anerkendes, fuldt berettiget ialtfald at anvende Analogien af Strfl. § 49 paa dem. I Praxis vides Spørgsmaalet ikke at være afgjort.

II. Det er allerede ovenf. i § 49. I. paavist, at der som subjektiv Betingelse for Ansvar i Henhold til Strfl. Kap. V. kræves Forsæt[31]. For saa vidt uagtsom Medvirken straffes, falder dette Forhold ganske udenfor Reglerne i Kap. V. Da der, som ovenf. i § 37. 1. bemærket, bortset fra Forsøg paa Meddelagtighed og Meddelagtighed i Forsøg ikke i Strfl. Kap. V. findes Hjemmel til at bestemme Begrebet Forsæt paa en fra den almindelige afvigende Maade, maa Forsæt ogsaa her forstaas i Overensstemmelse med det i § 35 udviklede. Der er navnlig ikke Hjemmel til ved de Deltagere, der behandles som Medhjælpere — i Modsætning til Hovedmænd — at nøjes med mindre, end der i Almindelighed maa kræves hos den saakaldte Gerningsmand. Hvis man f. Ex. vil fastholde, at den saakaldte dolus eventualis ikke ellers i dansk Ret behandles som Forsæt, er der ikke Hjemmel til for Medhjælperens Vedkommende at nøjes dermed[32]. For saa vidt det dog maa antages, at Straffeloven nærmest sætter Forskellen mellem Hovedmænd og Medhjælpere i Forsættets forskellige Beskaffenhed, er det heller ikke nødvendigt derved netop at tænke paa Modsætningen mellem dolus determinatus og dolus eventualis. Grænsen kan være draget noget anderledes f. Ex. derefter, om den paagældende til en vis Grad lader Iværksættelsen afhænge af en andens Vilje eller ikke[33] o. l.

[31] Ved foregaaende og samtidig Meddelagtighed kræves Forsæt til at medvirke til Forbrydelsen, ved den saakaldte efterfølgende Meddelagtighed Forsæt til at medvirke til Fortsættelsen af en ved Forbrydelsen fremkaldt retstridig Tilstand, jfr. nedf. § 51.

[32] Jfr. herved H. R. T. 1868 S. 401; 1872 S. 98. — I Henseende til, hvad der kan anses indbefattet under Forsættet, er Praxis dog undertiden tilbøjelig til at gaa ret vidt, jfr. m. H. t. Komplot nedf. § 51. III., se endvidere U. f. R. 1891 S. 1186.

[33] Saaledes ogsaa Bornemann: Saml. Skr. III. Till. S. 38 flg., der,

Fordringen om, at der skal være handlet med Forsæt, gælder ved alle Former af Meddelagtighed. Navnlig giver Loven ingen Hjemmel til ved den saakaldte efterfølgende Meddelagtighed, saaledes som man undertiden har været tilbøjelig til, at nøjes med, at den handlende har haft Formodning om, at han ved sin Virksomhed fortsætter den ved en Forbrydelse tilvejebragte retstridige Tilstand[84]. Herimod tale ikke blot Udtrykkene i Strfl. § 55 „Handlinger, der gaa ud paa" etc., men ogsaa, at Strfl. § 309 udtrykkeligt ophæver Pl. 24. Sept. 1841 om Straf for den, som har udvist Mislighed eller Uforsigtighed ved Erhvervelsen af stjaalne Koster, medens man med Forsæt[85] ikke har optaget nogen tilsvarende Bestemmelse i Straffeloven. Med det her antagne stemme ogsaa Motiverne[86]. der iøvrigt med Rette fremhæve, at det ikke kan kræves, at den paagældende har Vished om, at Forbrydelsen er begaaet, men at det maa være nok, at han virkelig antager dette[87].

En Konsekvens af Fordringen om, at den Meddelagtige skal have handlet med Forsæt, er det, at hans Ansvar ikke rækker længere end hans Forsæt. Dette er ikke blot stemmende med almindelige Grundsætninger, men forudsættes ogsaa udtrykkeligt i Loven[88]. Naar derfor den paagældendes Forsæt gaar ud paa at medvirke til en Forbrydelse, men en anden Forbrydelse bliver fuldbyrdet under Medvirken af hans Handling, kan han ikke straffes for den

---

skøndt han behandler dolus eventualis som Forsæt, heller ikke bygger sin Meddelagtighedslære paa Modsætningen mellem dol. determinatus og dol. eventualis, jfr. derimod Forsman S. 89 flg. 112 flg., 151 flg.

[84] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 110—11; H. R. T. 1875 S. 217, jfr. ogsaa med Hensyn til Hæleri H. R. T. 1895 S. 332.

[85] Jfr. Mot. til Udk. t. Strfl S. 299.

[86] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 81—82 og 296—97.

[87] Jfr. H. R. T. 1892 S. 743 (745); 1897 S. 660.

[88] Jfr. Strfl. § 48 „den af Medhjælperen tilsigtede Forbrydelse".

virkelig begaaede Forbrydelse[39]. Hvis denne ligefrem medindbefatter den tilsigtede Forbrydelse, straffes han for den sidste, der da ogsaa er fuldbyrdet[40], f. Ex. naar han har villet medvirke til Tyveri, men Tilegnelsen er sket ved Røveri[41]. Hvis Forholdet er omvendt, er han ansvarlig for den fuldbyrdede mindre Forbrydelse og Forsøg paa den større; og hvis den tilsigtede og den fuldbyrdede Forbrydelse ikke staa i dette Forhold til hinanden, men ere af forskellig Art, kan han kun straffes for Forsøg paa Meddelagtighed i den tilsigtede Forbrydelse samt eventuelt for Uagtsomhed, hvis Betingelserne derfor foreligge.

§ 51.

De enkelte Meddelagtighedstilfælde.

Ved Fremstillingen af de enkelte Meddelagtighedsformer er det efter Indholdet af Strfl. Kap. V. naturligt som Hovedgrupper at opstille 1) fysisk Meddelagtighed, 2) psykisk Meddelagtighed og 3) Komplot, idet Komplot hverken kan ind-

---

[39] Hvor et Lovbud ikke som Betingelse for Ansvaret kræver, at en vis Retsforstyrrelse skal være hidført forsætlig, men paalægger Ansvaret ogsaa for uforsætlige Følger af et forsætligt Retsbrud, jfr. f. Ex. Strfl. § 203, saaledes som denne i Reglen forstaas, er det dog maaske ikke uforeneligt med Straffelovens Meddelagtighedsregler at paalægge den, der har medvirket til det forsætlige Retsbrud — in casu Volden — Ansvar for den herved tilføjede Skade, selv om denne nærmest maa anses bevirket ved andre medvirkendes Handlinger og ikke har været indbefattet under den førstnævntes Forsæt, jfr. H. R. T. 1885 S. 377; 1886 S. 355; 1897 S. 414; 1899 S. 369; U. f. R. 1888 S. 925; 1898 S. 868, cfr. ogsaa H. R. T. 1882 S. 211.

[40] Jfr. H. R. T. 1874 S. 1; 1878 S. 371, 577; 1884 S. 249; 1894 S. 818; U. f. R. 1895 S. 1091.

[41] Dette gælder ogsaa ved efterfølgende Meddelagtighed. Den, der modtager stjaalne Koster i den Tro, at de ere fundne, straffes saaledes efter Strfl. § 247, jfr. § 55, cfr. H. R. T. 1870 S. 496; 1874 S. 149; 1875 S. 301; U. f. R. 1893 S. 1240. I de to sidstnævnte Tilfælde dømtes efter Analogien af § 247, jfr. § 55.

ordnes under fysisk eller psykisk Medvirken, men omfatter en Række Tilfælde, hvor der snart foreligger en af Delene snart begge Dele. Indenfor den fysiske Medvirken gør Straffeloven atter en Sondring mellem den saakaldte samtidige, foregaaende og efterfølgende Meddelagtighed. Ved psykisk Medvirken antyder Straffeloven ikke en tilsvarende Sondring. Al psykisk Medvirken straffes, naar den ikke medfører Gerningsmandsstraf (Anstiftelse), efter Reglerne om foregaaende Meddelagtighed, idet Strfl. § 51 alene henviser til §§ 48—50. Efterfølgende psykisk Meddelagtighed, f. Ex. Opmuntring til at fortsætte den ved Forbrydelsen tilvejebragte retstridige Tilstand, omtales slet ikke i Strfl. Kap. V, idet hverken Udtrykkene i Strfl. §§ 51 og 52 eller i § 55 omfatte disse Tilfælde. Naar Straffeloven overhovedet behandler den saakaldte efterfølgende Meddelagtighed som Meddelagtighed i Hovedforbrydelsen, er det dog næppe tvivlsomt, at ogsaa disse Tilfælde maa straffes, nemlig efter Analogien af § 55[1].

I. Fysisk Medvirken. Ved fysisk Meddelagtighed maa efter Straffeloven, naar foreløbig bortses fra efterfølgende Meddelagtighed, hvorom nedf. under c., forstaas enhver ved Raad eller Daad ydet Bistand til en Forbrydelse. Det kræves altsaa ikke, at den paagældende har stillet sine fysiske Kræfter til Raadighed ved Forbrydelsens Udførelse. At Medvirken gennem Raad, Anvisning, Forklaring o. l. er fysisk Meddelagtighed, siges i Strfl. § 48, jfr. Ordene „med Raad eller Daad“[2]; og der er ingen Grund til at antage, at det samme ikke skulde gælde om den samtidige Meddelagtighed efter Strfl. § 47[3]. Iøvrigt er det klart, at Raad ligesom ogsaa anden fysisk Medhjælp som Regel tillige vil indeholde en psykisk Medvirken, Bestyrkelse af den anden Deltagers forbryderske Forsæt. Dette faar særlig Betyd-

---

[1] Goos: Nord. Strafferet I. S. 84—85.
[2] H. R. T. 1866 S. 701; 1867 S. 156.
[3] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 58.

ning ved Spørgsmaalet om Virkningen af, at den paagældende træder tilbage fra Forbrydelsen, jfr. nedf. § 52. Det bemærkes dog, at det efter Ordene i Strfl. §§ 47 og 48 ikke er en Betingelse for disses Anvendelse paa den medvirkende, at den anden Deltager (Hovedmanden) skal have Kundskab om den ydede Medvirken; og hvor saadan Kundskab mangler, indeholder den fysiske Bistand naturligvis ikke nogen akcessorisk psykisk Medvirken. Ogsaa i andre Retninger er det tildels omstridt, hvorledes Grænsen mellem fysisk og psykisk Meddelagtighed skal drages, saaledes om den blotte Nærværelse under Udførelsen altid gør Reglerne om fysisk Medhjælp anvendelige paa den ydede Medvirken[4]. Retsanvendelsen synes nærmest tilbøjelig til, hvor Forholdet ikke opfattes som Komplot[5], at straffe efter Reglerne om fysisk Medhjælp[6]. Iøvrigt er det klart, at den blotte Nærværelse under en Forbrydelses Udførelse, naar der ikke ellers under nogen Form er ydet Medhjælp, ikke kan paadrage Straf for Meddelagtighed[7]. Om nogen Medhjælp er ydet, er et faktisk Spørgsmaal, hvorved bemærkes, at Praxis undertiden gaar meget vidt i at antage Meddelagtighed[8].

a. Samtidig Meddelagtighed eller Medvirken til en Forbrydelse foreligger, naar den paagældende har deltaget i eller ydet Bistand ved selve Iværksættelseshandlingen, jfr. Strfl. § 47. I Almindelighed plejer man her at udsondre visse Tilfælde, hvor den medvirkende anses som Medgerningsmand i Modsætning til den Meddelagtige; og Afgrænsningen af disse Begreber har da voldt adskillig Tvivl[9].

---

[4] Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 61; Goos: Nord. Strafferet I. S. 85; Schweigaard: Commentar I. S. 209.

[5] H. R. T. 1867 S. 292.

[6] H. R. T. 1866 S. 636.

[7] Jfr. Goos: Nord. Strafferet I. S. 85.

[8] H. R. T. 1874 S. 11.

[9] Jfr. bl. a. Birkmeyer: Teilnahme S. 91 flg. og S. 187 flg. og den der anf. Litteratur og Praxis.

Ligesom denne Distinktion imidlertid efter det ovenfor i § 48 bemærkede savner teoretisk Berettigelse, saaledes savner den ogsaa i dansk Ret praktisk Interesse. Formuleringen af Reglen i Strfl. § 47. 2. Pkt. viser nemlig, at Straffeloven praktisk sætter sig ud over denne Sondring, idet enhver Bistand, der er mere end „mindre væsentlig“ falder ind under Reglen i §'s 1. Pkt., hvorved denne utvivlsomt faar et langt videre Omraade, end nogen har villet give Begrebet Medgerningsmand, naar derved skal forstaas noget fra Meddelagtighed forskelligt. I Overensstemmelse hermed har da ogsaa Praxis givet Reglen i Strfl. § 47. 1. Pkt. en meget udstrakt Anvendelse[10]. Navnlig anvendes denne Bestemmelse ogsaa paa det meget omtvistede Tilfælde, at en Deltager holder Vagt, medens en anden udfører Forbrydelsen[11].

I Modsætning til de i Strfl. § 47. 1. Pkt. omhandlede „Hovedmænd“ sætter § 47. 2. Pkt. saadanne Medhjælpere, der kun have ydet en mindre væsentlig Bistand ved Forbrydelsens Iværksættelse. Herved forudsættes imidlertid, at den paagældende ikke er bleven Hovedmand gennem forudgaaende Anstiftelse, jfr. § 52, eller Deltagelse i Komplot, jfr. § 54[12]. Iøvrigt er det klart, at Grænsen mellem Hovedmænd og Medhjælpere, hvad enten man vil lægge Vægten paa Bistandens objektive Betydning eller paa Be-

---

[10] Jfr. som Tilfælde, hvor § 47. 1. Pkt. er anvendt, bl. a. H. R. T. 1879 S. 288; 1880 S. 388; 1881 S. 72; 1882 S. 849; 1884 S. 152; 1885 S. 272; 1888 S. 491; 1889 S. 39 (hvor § 47 ikke blev citeret), 731; 1891 S. 70, 839; 1895 S. 713; 1896 S. 435; 1898 S. 267.

[11] Jfr. bl. a. H. R. T. 1884 S. 125, cfr. 1870 S. 66, 1892 S. 696 og U. f. R. 1891 S. 1186, i hvilke Tilfælde der ligefrem straffedes efter §§ 229 og 232, uden at § 47 blev citeret.

[12] Angaaende den ofte meget tvivlsomme Afgrænsning mellem Komplot og samtidig Meddelagtighed henvises til Fremstillingen nedf. under III.

skaffenheden af Deltagernes Forsæt, bliver ganske flydende[13], hvad ogsaa Afgørelserne i Praxis vise[14].

b. Som foregaaende Meddelagtighed behandler Strfl. § 48 det før Udførelsen ɔ: Iværksættelseshandlingens Foretagelse ved Raad eller Daad at yde Gerningsmanden Bistand til Forbrydelsen. Ogsaa her forudsættes, at der ikke foreligger Anstiftelse eller Komplot. Ved visse Forbrydelser kan der iøvrigt let opstaa faktisk Tvivl om, hvorvidt en Medvirken naturligst opfattes som samtidig eller som foregaaende; og Praxis er heller ikke ganske fast i dette Punkt[15].

c. Som skyldig i efterfølgende Meddelagtighed anses ifølge Strfl. § 55 den, som, efterat en Forbrydelse er fuldstændig iværksat, uden noget derom forud udtrykkelig eller stiltiende givet Tilsagn har gjort sig medskyldig i den ved Handlinger, der gaa ud paa at sikre Gerningmanden den ulovlig erhvervede Fordel, selv at deltage i denne[16] eller paa anden Maade at fortsætte den ved Forbrydelsen tilveje-

[13] Derfor har det heller ikke større Interesse, om Vægten bør lægges paa det objektive eller det subjektive. Ordene tale nærmest for det første, men ligesom det sidste stemmer bedst med Straffelovens hele Standpunkt i Meddelagtighedslæren, saaledes ses det af Motiverne S. 63, at dette har været Meningen. Forskellige Afgørelser i Praxis lade sig ogsaa kun naturligt forklare ud fra dette Synspunkt, jfr. ovenf. Note 10.

[14] Jfr. som Domme, der anvende § 47. 2. Pkt. bl. a. H. R. T. 1866 S. 636; 1868 S. 46; 1872 S. 470; 1882 S. 719, 849; 1888 S. 491; 1892 S. 743; 1893 S. 7; 1897 S. 151; 1902 S. 431.

[15] Jfr. f. Ex. H. R. T. 1872 S. 125, hvor § 48 anvendtes paa en Person, der havde ydet en anden Medhjælp til at forstikke Midler, der hørte til dennes Bo, jfr. ogsaa H. R. T. 1898 S. 604, medens i ganske lignende Tilfælde § 47 er anvendt i H. R. T. 1874 S. 322; 1876 S. 290; 1882 S. 849; 1884 S. 152; 1886 S. 138, 391; 1887 S. 643; 1888 S. 579; 1890 S. 375, 479. Se endvidere H. R. T. 1885 S. 272 og 1892 S. 106 (O. R. anv. § 48, H. R. § 47). Jfr. som Tilfælde, hvor § 48 er anvendt H. R. T. 1879 S. 294; 1885 S. 272 1888 S. 182; 1898 S. 583.

[16] H. R. T. 1885 S. 272.

bragte retstridige Tilstand. Som allerede ovenf. S. 598—99 paavist er det overhovedet irrationelt at tale om efterfølgende Meddelagtighed. Selv om man vil fastholde Sondringen mellem Gerningsmænd og Meddelagtige og anvende Meddelagtighedsbegrebet ogsaa paa de Forhold, hvorom her er Tale, burde der kun være Tale om samtidig Meddelagtighed i en Forbrydelse, der staar i et akcessorisk Forhold til Hovedforbrydelsen, ikke om en efterfølgende Meddelagtighed i denne, efter at denne er afsluttet[17]. Da Strfl. § 55 imidlertid fastholder Begrebet efterfølgende Meddelagtighed, idet den — afset fra Hæleri — betegner den Virksomhed, hvorom Talen er, som Medskyld i Hovedforbrydelsen og bestemmer Straffen i Forhold til Straffen for denne, bliver det nødvendigt at undersøge dels, hvilke efter Forbrydelsens Fuldbyrdelse faldende Handlinger Loven opfatter som Meddelagtighed i denne, og dels, hvorledes den efterfølgende Meddelagtighed afgrænses overfor foregaaende og samtidig Medvirken.

I førstnævnte Henseende er det givet, at ikke enhver Bistand, som efter Forbrydelsens Udførelse ydes Gerningsmanden, af Loven opfattes som efterfølgende Meddelagtighed. Dette er navnlig ikke Tilfældet med den Virksomhed, som kun gaar ud paa at hjælpe Gerningsmanden til at unddrage sig Forfølgning og Straf. Medens man tidligere har været tilbøjelig til ogsaa at henregne dette under Meddelagtighed[18], er der nu almindelig Enighed om det modsatte[19]. Ligesom det her endnu mere end ellers vilde være

[17] At man har overset dette, staar vistnok tildels i Forbindelse med den gængse Lære, at den Meddelagtige straffes for Medskyld i Hovedmandens Forbrydelse. Da Gerningsmandens akcessoriske Virksomhed efter Fuldbyrdelsen i Reglen ikke begrunder særligt Strafansvar, føres man fra dette Udgangspunkt let til at opfatte Forholdet som Medskyld i Hovedforbrydelsen og at fastsætte Straffen i Forhold til denne.

[18] Ørsted i A. f. Rvdsk. III. S. 248.

[19] Bornemann: Samt. Skr. III. Tillæg S. 107 flg.; Goos: Nord. Strafferet I. S. 77—78; Spec. Del II. S. 410; H. R. T. 1875 S. 627.

urimeligt at straffe for Meddelagtighed i en Forbrydelse, som den paagældende, selv om han kender den, maaske paa det bestemteste misbilliger[20], saaledes tale saa vel Udtrykkene i Strfl. § 55 som Udtalelserne i Motiverne[21] bestemt herimod, hvortil kommer, at Straffeloven behandler de vigtigste herhen hørende Forhold som selvstændige Forbrydelser[22].

Tilbage bliver altsaa kun den efter Forbrydelsens Iværksættelse liggende Virksomhed, der gaa ud paa at hindre Genoprettelsen af den derved krænkede Retstilstand, eller, som Strfl. § 55 udtrykker sig, at fortsætte den ved Forbrydelsen tilvejebragte retstridige Tilstand; men det er omtvistet, om Reglen i Strfl. § 55 omfatter alle disse Tilfælde. Af nogle[23] hævdes det nemlig, at man kun kan tale om efterfølgende Meddelagtighed, naar der foreligger en Medvirken til Gerningsmandens akcessoriske Virksomhed, medens en Fortsættelse af den retstridige Tilstand uden saadan Medvirken, altsaa navnlig efter at denne er afsluttet, maa opfattes som en selvstændig Forbrydelse og straffes efter Analogier fra andre Berigelsesforbrydelser f. Ex. Strfl. § 248. Andre hævde[24], at ogsaa de sidstnævnte Tilfælde

[20] Det forudsættes herved, at den paagældende ikke forinden Forbrydelsens Udførelse har lovet Gerningsmanden Bistand til at unddrage sig Straffen. I saa Fald foreligger nemlig utvivlsomt foregaaende Meddelagtighed, jfr. ogsaa tysk Strfl. § 257. 3. St. — I Lovgivninger, der behandle „efterfølgende Meddelagtighed“ som en selvstændig Forbrydelse og derfor ikke bestemme Straffen i Forhold til Straffen for Hovedforbrydelsen, er det mere nærliggende at behandle den Virksomhed, der gaar ud paa at hjælpe Gerningsmanden til at undgaa Straf, og den, der gaar ud paa at fortsætte den ved Forbrydelsen hidførte retstridige Tilstand, under et, jfr. med Hensyn til den saakaldte „Begünstigung“ tysk Strfl. § 257.

[21] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 80—81.

[22] Strfl. §§ 108 og 110.

[23] Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 105 flg.; Goos: Nord. Strafferet I. S. 77—80; Spec. Del II. S. 410; jfr. maaske ogsaa Mot. til Udk. t. Strfl. S. 80.

[24] N. Lassen i U. f. R. 1886 S. 257 flg. Ubestemte ere Udtrykkene hos Ørsted i A. f. Rvdsk. III. S. 247—48.

maa behandles som efterfølgende Meddelagtighed. Hvilken af disse Forstaaelser der er den rigtige, er i Virkeligheden meget tvivlsomt. Den i Strfl. § 55 givne Beskrivelse af de Maader, hvorpaa efterfølgende Meddelagtighed kan begaas, navnlig det almindelige Udtryk „paa anden Maade fortsætte den . . . . retstridige Tilstand,“ taler i og for sig nærmest for den sidstnævnte videre Forstaaelse; og Udtrykkene i Motiverne S. 80 kunne ogsaa forenes med denne, om de end nærmest forudsætte, at den paagældende ved sin Handling er traadt i et vist Forhold til Gerningmanden. Naar man til Støtte for den videre Forstaaelse endvidere anfører Analogien fra Reglerne om Hæleri, hvorefter ogsaa den, der bona fide har modtaget en stjaalen Ting, bliver skyldig i Hæleri, naar han efter at have faaet Kundskab om Tyveriet beholder Tingen, er dette trods Slægtskabet mellem Hæleri og de i Strfl. § 55 omhandlede Forhold ikke afgørende. Thi tiltrods herfor, og skøndt Straffeloven lejlighedsvis ligefrem sammenstiller Hæleri med anden Meddelagtighed i Tyveri[25], behandles Hæleri ikke blot formelt som en selvstændig Forbrydelse, men ogsaa materielt afvige Reglerne om Hæleri i flere væsentlige Punkter fra de i Strfl. § 55 fulgte. Navnlig er Hæleristraffen uafhængig af, om Tyveriet var simpelt eller grovt. Herved formindskes Betænkelighederne ved at give Hæleribegrebet det nævnte videre Omraade; men netop derfor er ogsaa enhver Slutning herfra til den i § 55 omhandlede Meddelagtighed ganske usikker. Thi at give denne en tilsvarende vid Anvendelse vil netop medføre Konsekvenser med Hensyn til Straffen, som maa vække særlig Betænkelighed, jfr. nedf. Heller ikke er en Henvisning til, at den ældre Rets Regler om efterfølgende Meddelagtighed omfattede ogsaa de her omhandlede Tilfælde[26], afgørende; thi disse fremtraadte netop kun som et Akcessorium til

---

[25] Strfl. §§ 240 og 241.

[26] N. Lassen i U. f. R. 1886 S. 260.

Reglerne om Hæleri[27], medens Strfl. nu i § 55 giver en selvstændig og almindelig Regel om efterfølgende Meddelagtighed med en fra Reglerne om Hæleri ganske forskellig Bestemmelse af Straffen og med en Angivelse af Bestemmelsens Genstand, der væsentligt afviger fra den i Fr. 11. April 1840 § 22 givne. — Omvendt kan man næppe til Støtte for den snævrere Bestemmelse af Begrebet efterfølgende Meddelagtighed paaberaabe sig Strfl. § 267, idet der sikkert ikke i denne Bestemmelse ligger en Forudsætning om, at efterfølgende Meddelagtighed forudsætter en Forbindelse mellem den medvirkendes Handling og Gerningsmandens akcessoriske Virksomhed[28]. Afgørende til Fordel for den snævrere Forstaaelse af Begrebet efterfølgende Meddelagtighed taler derimod, at de Handlinger, for hvilke Strfl. § 55 foreskriver Straf, af Loven opfattes og betegnes som Medskyld i Hovedforbrydelsen, og at Straffen ubetinget bestemmes i Forhold til denne. Om dette end altid er irrationelt, er denne Opfattelse og Behandling dog nogenlunde forklarlig, naar den saakaldte Meddelagtiges Virksomhed staar i en vis Forbindelse med Gerningsmandens, saa at sige supplerer denne, medens den bliver ganske urimelig, hvor ingen saadan Forbindelse bestaar. Naar f. Ex. en Person vidende modtager en røvet Ting af Røveren eller gemmer den for ham, kan man til en vis Grad forstaa, om end ikke billige, at Loven opfatter dette som en Slags moralsk Medskyld i Røveriet og straffer derefter.

---

[27] Jfr. Fr. 11. April 1840 § 77, cfr. § 22.

[28] Jfr. nærmere N. Lassen i U. f. R. 1886 S. 262—63, hvor det paavises, at Udgivelse af falske Penge enten er en selvstændig Forbrydelse, strafbar efter Strfl. § 267, eller samtidig Meddelagtighed i Falskmøntneriet, men aldrig efterfølgende Meddelagtighed. Naar Strfl. § 267 taler om Meddelagtighed i Falskmøntneriet selv, er derved sikkert tænkt paa Delagtighed i selve Forfærdigelsen af de falske Mønter. — Efterfølgende Meddelagtighed i Falskmøntneri kan ganske vist forekomme, f. Ex. ved Delagtiggørelse i Udbyttet, jfr. H. R. T. 1873 S. 286, men det er sikkert ikke saadanne Tilfælde, Strfl. § 267 sigter til ved Udtrykket „Delagtighed i Falskmøntneriet selv“.

Men naar han har købt og modtaget Tingen i god Tro, synes det ganske uforklarligt, at man kan komme til at opfatte det Forhold, at han beholder Tingen efter at have erfaret den maaske forlængst begaaede Forbrydelse, som Medskyld i denne. Dette vil selvfølgelig ikke sige, at Handlingen er straffri. Det, forsætligt at forholde Ejeren Tingen, vil altid kunne straffes, ialtfald efter Analogien af Strfl. § 248.

Til den efterfølgende Meddelagtigheds Afgrænsning fra foregaaende og samtidig Meddelagtighed giver Strfl. § 55 for saa vidt et Bidrag, som den udtaler, at efterfølgende Meddelagtighed ikke foreligger, naar Medhjælpen er ydet i Henhold til et derom forud udtrykkeligt eller stiltiende givet Tilsagn. Om et saadant Tilsagn er gaaet forud, er et faktisk Spørgsmaal som undertiden kan være tvivlsomt[29]. Men naar det foreligger, bliver der, ligesom naar anden foregaaende[30] eller samtidig[31] Medvirken er ydet, ikke Anvendelse for Reglerne om efterfølgende Meddelagtighed i samme Forbrydelse. En Medvirken kan iøvrigt være at anse som samtidig, selv om der, da den blev ydet, allerede fra Gerningsmandens Side forelaa, hvad der kræves til fuldbyrdet Forbrydelse. Skøndt f. Ex. Tyveri er fuldbyrdet ved Apprehensionen, Brandstiftelse ved Antændelsen af en af de i Strfl. §§ 280—82 nævnte Genstande, er der ingen Tvivl om, at den, som derefter kommer til og hjælper Tyven med at bortbringe Kosterne fra Gerningsstedet eller Brandstifteren med at faa Ilden til at gribe om sig, maa straffes for samtidig og ikke for efterfølgende Medvirken[32]. Her foreligger nemlig Medvirken ikke til en blot akcessorisk Virksomhed, men til en Virksomhed, der ikke er

[29] H. R. T. 1871 S. 1; 1892 S. 743; 1900 S. 101.

[30] H. R. T. 1869 S. 747; 1871 S. 277; 1872 S. 382, 593; 1874 S. 180; 1878 S. 230; 1884 S. 650; U. f. R. 1895 S. 1091.

[31] H. R. T. 1866 S. 685; 1868 S. 377; 1870 S. 540; 1874 S. 358.

[32] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 108—9; Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 31.

kvalitativt forskellig fra de andre Iværksættelseshandlinger, men netop er en Del af selve Iværksættelsen. Hermed stemmer ogsaa, at Strfl. § 55 kræver, at Forbrydelsen skal være fuldstændig iværksat. Grænsen er her ofte ret ubestemt[33]. Særlig Tvivl foranlediger dette Spørgsmaal ved ulovlig Omgang med Hittegods og beslægtede Forbrydelser. Efter den Maade, paa hvilken Forbrydelsen beskrives i Strfl. § 247 „den, som ikke oplyser Hittegods", jfr. ogsaa Strfl. § 249 „underslaar eller paa anden uredelig Maade omgaas med strandet Gods" samt tildels Strfl. § 248[34], kan det ligge nær at opfatte Forholdet paa en lignende Maade som ved Hæleri, saa at enhver, der „ikke oplyser" etc., anses som Gerningsmand, uden Hensyn til om Forbrydelsen allerede er fuldbyrdet af en anden. Herefter maatte da den, der modtager den fundne Ting af Finderen, være sig for selv at beholde den eller for at afhænde den for ham, straffes ikke efter Strfl. § 247, jfr. § 55, men direkte efter den første Paragraf, eventuelt sammenholdt med § 47. For saa vidt angaar Ting fundne af Børn, selv over 10 Aar, er det nu ogsaa fastslaaet af Praxis[35], om end ikke undtagelsesfrit[36], at alene Strfl. § 247 anvendes. Hvor derimod Finderen er voxen, anvendes Strfl. § 247 vel snart alene[37], snart i Forbindelse med § 47[38], naar Modtageren selv tilegner sig den fundne Genstand (derunder ogsaa bortgiver den), men Strfl. § 247, jfr. § 55 anvendes i Reglen paa den, som alene er Finderen behjælpelig med dennes Tilegnelse f. Ex. ved at opbevare, afhænde eller pantsætte

[33] Jfr. H. R. T. 1887 S. 551; 1893 S. 678; 1897 S. 597.

[34] Jfr. derimod § 250 „den som udplyndrer Lig", hvor en tilsvarende Forstaaelse ligger fjærnere.

[35] Jfr. bl. a. H. R. T. 1872 S. 583; 1878 S. 137 (O. R. anvendte § 55); 1879 S. 439 (O. R. anv. § 55); 1881 S. 391.

[36] H. R. T. 1868 S. 190; U. f. R. 1893 S. 1240.

[37] U. f. R. 1891 S. 598; 1893 S. 393, jfr. dog H. R. T. 1877 S. 597; 1880 S. 321.

[38] H. R. T. 1866 S. 483 (§ 248 jfr. § 47).

Genstandene for denne[39]. Ogsaa ved andre Forbrydelser kan iøvrigt Tvivl opstaa om et Forhold skal opfattes som efterfølgende eller som samtidig Meddelagtighed[40].

II. Psykisk Medvirken. Ved psykisk Meddelagtighed forstaas den Medvirken til en Forbrydelse, som bestaar i, at en Person ved psykiske Paavirkningsmidler — Løfter, Trusler eller andre Forestillinger — bestemmer eller bidrager til at bestemme en anden til at foretage den til Forbrydelsens Hidførelse fornødne fysiske Virksomhed. Efter det tidligere bemærkede er det Forudsætningen, at begge Parter handle tilregneligt og forsætligt, idet Forholdet ellers vil falde udenfor de særlige Meddelagtighedsregler. Og dette Forsæt maa navnlig ogsaa hos den psykisk medvirkende være rettet paa at hidføre den Retsforstyrrelse, mod hvilken det paagældende Straffebud er rettet, jfr. nedf. Efter Straffeloven[41] er enhver saadan Medvirken strafbar; og dette maa navnlig gælde, ikke blot naar den psykiske Paavirkning sker direkte, men ogsaa naar den sker gennem Mellemmand, f. Ex. at A. bevæger B. til at anstifte C.

Indenfor den psykiske Medvirken gør Straffeloven en bestemt Sondring mellem den saakaldte Anstiftelse og anden psykisk Medvirken. Som Anstifter betegnes i Strfl. § 52 den, som ved Løfter, Trusler eller andre Forestillinger har bestemt en anden til at begaa en Forbrydelse, medens § 51 omhandler anden psykisk Medvirken. Ved denne Sondring skal Vægten altsaa lægges paa, om den paagældende har bestemt den paavirkede eller kun har havt en mindre afgørende Del i dennes Beslutning. Da den psykiske Virkning, Beslutningen, imidlertid aldrig fremgaar af

[39] H. R. T. 1873 S. 404; 1875 S. 301, jfr. dog H. R. T. 1868 S. 59, hvor i et lignende Tilfælde § 247, jfr. § 47 blev anvendt.

[40] Jfr. bl. a. H. R. T. 1877 S. 466 (H. R. straffede efter §§ 268 og 270, jfr. § 55, O. R. efter § 251, jfr. § 47); 1878 S. 230 (H. R. straffede efter 260, jfr. § 47, O. R. efter § 260 jfr. § 55); 1882 S. 112 (H. R. straffede efter § 256, O. R. efter § 256, jfr. § 55).

[41] Strfl. §§ 51 og 52.

et Motiv alene, men skyldes en Samvirken af flere, existerer den af Straffeloven forudsatte skarpe Modsætning mellem Bestemmelse og anden psykisk Paavirkning til en Forbrydelse i Virkeligheden slet ikke. Der kan kun være Tale om en Gradsforskel, eftersom den paagældende Paavirkning formenes at have havt en større eller mindre Betydning for det forbryderske Forsæts Tilblivelse eller Bevaring; og Afgørelsen maa derfor bero paa et Skøn, hvis Udfald ofte vil være ret tvivlsomt[42], navnlig da der efter den Maade, hvorpaa Strfl. § 52 bestemmer Begrebet Anstiftelse, ikke herved kan lægges afgørende Vægt paa Beskaffenheden af de benyttede Paavirkningsmidler. Ved Siden af Løfter og Trusler nævner Strfl. § 52 nemlig ligesom § 51 „andre Forestillinger“[43]. Hvor Trusler, der ikke særlig nævnes i Strfl. § 51, ere anvendte, vil der vel i Reglen foreligge Anstiftelse; men ubetinget gælder dette dog næppe. Heller ikke kan afgørende Vægt lægges paa, hvem der har taget Initiativet; thi Strfl. § 52 fremhæver som Kendetegn paa Anstiftelse ikke det at forlede en anden til Forbrydelsen, men det at bestemme ham til at begaa denne[44]. Derfor kan paa den ene Side Anstiftelse foreligge, skøndt den første Tanke om Forbrydelsen skyldes den anstiftede selv[45], naar Anstifteren dog har bestemt ham til at fatte det endelige Forsæt. Og omvendt kan det være udelukket at opfatte Forholdet som Anstiftelse, skøndt den første Impuls til Forbrydelsen skyldes den psykologisk paavirkende[46]. Mest stemmende med hele Standpunktet i Strfl.

[42] Jfr. herved H. R. T. 1870 S. 66 (H. R. anvendte § 51; O. R. havde anvendt § 52); 1881 S. 52 (H. R. anv. § 52; Krim. og Pol. R. havde anv. § 51).

[43] Jfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 69; U. f. R. 1885 S. 338, 1065; 1886 S. 1067.

[44] Dette er sket med Forsæt, jfr. Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 71.

[45] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 70; H. R. T. 1890 S. 344; 1902 S. 384.

[46] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 63—66, hvis Begrundelse heraf dog ingenlunde i alle Retninger er holdbar.

Kap. V. og de historiske Forudsætninger vil det vistnok være at lægge Hovedvægten paa, om den psykisk medvirkendes Forsæt i den Forstand er ubetinget, at han ikke vil lade Forbrydelsens Udførelse afhænge af den paavirkedes Beslutning. I dette Tilfælde foreligger der Anstiftelse eller — hvis hans Paavirkning kun har havt en mindre bestemmende Virkning end tilsigtet — Forsøg derpaa; medens alene psykisk Medvirken af den i Strfl. § 51 omhandlede Art foreligger, naar hans Forsæt ikke er mere bestemt, end at han sluttelig vil overlade Afgørelsen til den paavirkede. Hvis hans Paavirkning i dette Tilfælde faar en mere bestemmende Indflydelse end tilsigtet, fører den tidligere omtalte Regel om, at Ansvaret ikke rækker længere end Forsættet, nemlig til, at dette ikke kan gøre ham til Anstifter[47].

Den Opfordring til at begaa Forbrydelsen, som skal kunne straffes som psykisk Medvirken, behøver ikke at være udtrykkelig, men kan ogsaa fremsættes indirekte[48]. Ligesom den imidlertid maa være fremsat forsætligt[49], saaledes kan en blot Passivitet (Medviden) overfor andres, for den paagældende kendelige, forbryderske Forsæt, ikke gøre denne til psykisk Meddelagtig[50], naar der da ikke paahviler ham en særlig Afværgelsespligt, og hans Forhold heller ikke kan opfattes som et Samtykke til Forbrydelsen[51]. Opfordringen behøver dernæst ikke at være rettet til bestemte Personer, men kan ogsaa være henvendt til en ubestemt Kreds af Personer[52]. Derimod maa den være rettet paa bestemte Forbrydelser. En almindelig Ophidselse til ikke at respek-

[47] Hagströmer S. 331.

[48] Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 66, jfr. H. R. T. 1872 S. 593; 1874 S. 180; 1881 S. 72; 1885 S. 419, 639 (Holstebrosagen) U. f. R. 1889 S. 516; H. R. T. 1890 S. 294; 1898 S. 495; 1899 S. 4.

[49] H. R. T. 1868 S. 401; 1885 S. 54; 1888 S. 603; 1894 S. 367.

[50] H. R. T. 1869 S. 374.

[51] H. R. T. 1872 S. 382; 1876 S. 94.

[52] H. R. T. 1873 S. 213.

tere Lovgivningen eller de ved denne hjemlede Rettigheder kan derfor ikke anses som Anstiftelse, naar den ikke er en skjult Opfordring til bestemte, tilsigtede Forbrydelser[53]. Og endnu mindre kan Agitation for Udbredelsen af politiske eller sociale Lærdomme, selv om disse kunne anses egnede til hos de saaledes paavirkede at fremkalde Tilbøjelighed til Lovovertrædelser, straffes som Anstiftelse til disse.

Den oftere fremhævede Regel, at Ansvaret heller ikke ved psykisk Medvirken rækker længere end Forsættet, er af Vigtighed ved Afgørelsen af to meget omtalte Spørgsmaal, nemlig om Betydningen af Gerningsmandens Exces og om Strafbarheden af de saakaldte agents provacateurs.

Hvad Anstifterens Ansvar for den anstiftedes Exces angaar, har det i den ældre Doktrin været almindeligt at opstille en præsumtio doli mod Anstifteren. Han formodedes at have Forsæt til den af den anstiftede iværksatte Forbrydelse. Det er dog nu almindelig anerkendt, at dette ganske strider mod almindelige strafferetlige Grundsætninger. Hvis den anstiftede begaar en større Forbrydelse end af Anstifteren tilsigtet, kan denne kun straffes for den mindre tilsigtede[54]; begaar han en ganske anden Forbrydelse, kan Anstifteren kun straffes for Forsøg, altsaa efter Omstændighederne efter Strfl. § 52. 2. eller 3. Pkt.[55]. Kun kan der i begge Tilfælde endvidere blive Spørgsmaal om Ansvar for Uagtsomhed[56].

Ogsaa med Hensyn til den psykisk medvirkende følger det af de almindelige Regler, at kun det Forsæt er strafbart, som er rettet paa at hidføre selve den Retsforstyrrelse, som Loven vil hindre. Den, der bevæger en anden til at

---

[53] Jfr. herved den i forrige Note anf. Dom, hvor de paagældende derimod ansaas skyldige i Forberedelse til Oprør.

[54] H. R. T. 1878 S. 371.

[55] Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 81—83, jfr. S. 45—48; Forsman S. 192.

[56] Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 45 Noten; Forsmann S. 194—95; v. Buri: Theilnahme S. 53 flg.; Kohler: Studien I. S. 140.

begaa en strafbar Forsøgshandling i den Hensigt at hindre Forbrydelsens Fuldbyrdelse, har lige saa lidt begaaet en efter Forsøgsreglerne strafbar Handling som den, der selv uden det Forsæt at fuldbyrde Forbrydelsen foretager en Handling, som, hvis hint Forsæt havde foreligget, vilde have været en strafbar Forsøgshandling. Men det samme maa gælde om den, der forsætligt bevæger en anden til at foretage en Handling, hvorved Forbrydelsen for dennes Vedkommende er fuldbyrdet, naar han dog ikke vil, at den Virkning skal indtræde, paa hvis Hidførelse Gerningsmandens Forsæt maa være rettet, naar han overhovedet skal straffes. Den f. Ex., der bevæger en anden til at begaa Falskmøntneri — som ifølge Strfl. § 264 er fuldbyrdet saasnart Mønten eller Seddelen er forfærdiget eller forfalsket — kan derfor ikke straffes for Anstiftelse til Falskmøntneri, hvis han har handlet med det Forsæt at hindre Møntens Udgivelse. Thi han har netop manglet det til Falskmøntneriforbrydelsen fornødne Forsæt (Udgivelseshensigt)[57]. Hvis han skulde straffes, kunde det alene være, fordi han har nedkaldt Straffen over den anstiftede; thi at denne ikke gaar fri for Straffen er klart. Men en Straffebestemmelse, der rammer dette — ganske vist ofte højst umoralske — Forhold, altsaa tildels svarende til den kanoniske Rets Straf for det saakaldte Sjælemord, mangler ganske. Et lignende Forhold kan forekomme ved alle Forbrydelser, ved hvilke Loven ikke til Fuldbyrdelsen kræver, at Retsforstyrrelsen er indtraadt. De nævnte Tilfælde omfattes vel bogstaveligt af Ordene i Strfl. §§ 51 og 52, men en indskrænkende Fortolkning er hjemlet ved de almindelige Grundsætninger om, hvad der kræves til et forbrydersk Forsæt[58], de Grund-

---

[57] Et lignende Forhold kan forekomme ved Tyveri og andre Berigelsesforbrydelser, jfr. Kohler: Studien I. S. 124. Se ogsaa angaaende det Tilfælde, at A. bevæger B. til at „stjæle" A.'s egen Ting l. c. S. 128.

[58] Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 68—69; Forsman S. 149—50; Getz: Delagtighed S. 27 flg.; Geyer i H. H. II. S. 349—50.

sætninger, der for Gerningsmandens Vedkommende ogsaa have faaet Udtryk i Strfl. § 45. Herved er ogsaa det Spørgsmaal afgjort, om den saakaldte agent provocateur kan straffes. Hvis dennes Forsæt kun gaar ud paa, at den anstiftede skal begaa en Forsøgshandling, eller at denne vel skal foretage det til Forbrydelsens Fuldbyrdelse fornødne, men at Retsforstyrrelsens Indtræden skal afværges ved den anstiftedes Anholdelse eller paa anden Maade, kan han ikke straffes, undtagen muligvis for Uagtsomhed[59]. Men hvis hans Forsæt gaar ud paa at faa Retskrænkelsen fuldbyrdet, idet han f. Ex. forleder den paagældende til Vold, Voldtægt, Fosterfordrivelse, Injurier eller andet og lader ham fuldføre Retskrænkelsen, f. Ex. netop for at faa ham straffet, er det klart, at denne Hensigt — der altsaa ikke har udelukket Forsæt til at hidføre Retsforstyrrelsen — ikke kan fritage ham for Straf[60], jfr. ogsaa Strfl. § 42. Hermed stemmer ogsaa Praxis[61].

III. Komplot. Ved Komplot forstaas den af to eller flere i Samraad fattede Beslutning om en Forbrydelses Udførelse ved fælles Bistand. Hvis Forbrydelsen udføres i Henhold til Beslutningen, behandles alle Deltagerne som Gerningsmænd (Hovedmænd), selv om de ikke have medvirket paa anden Maade end ved at deltage i Beslutningen. Er Forbrydelsen ikke fuldbyrdet, anses de — afset fra Tilbagetræden, jfr. nedf. — alle paa samme Maade som skyldige i Forsøg[62]. At Straffeloven ved disse Regler udstrækker Ansvaret langt ud over de naturlige Grænser, er allerede fremhævet ovenf. S. 601—3.

Afgrænsningen af Komplottilfældene fra andre Meddelagtighedstilfælde frembyder i flere Retninger Vanskeligheder.

---

[59] Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 69; Geyer i H. H. II. S. 349—50; Kohler: Studien I. S. 121 flg.

[60] Jfr. Geyer i H. H. II. S. 350, cfr. om nogle tvivlsomme Tilfælde Getz: Delagtighed S. 28—29.

[61] H. R. T. 1862 S. 611.

[62] Jfr. Strfl. § 54.

Efter Strfl. § 54 skal det særlige ved Komplot bestaa deri, at flere i Samraad have besluttet Forbrydelsens Udførelse ved fælles Bistand. En rimelig Begrænsning af Begrebet naas nu ikke ved at lægge Vægt paa Ordene „ved fælles Bistand“; thi paa den ene Side kan det siges, at Ydelse af fælles Bistand maa forudsættes overalt, hvor flere ere enige om at medvirke til en Forbrydelse, og omvendt kan der næppe lægges Vægt paa den forudsatte Bistands Art. Hverken efter Lovstedets Ord eller efter dets Tanke, hvorefter Hovedvægten ligger paa Overenskomsten[63], kan det kræves, at det skal være forudsat, at enhver Deltager ialtfald eventuelt skal yde fysisk Bistand[64]. Betingelsen „fælles Bistand“ foreligger sikkert, selv om den paagældende ved sin Tiltræden blot yder det fælles Forehavende en moralsk Støtte. Og heller ikke i den Betingelse, at Forbrydelsens Udførelse skal være besluttet „i Samraad“, kan en rimelig Begrænsning findes. Samraad ɔ: Overenskomst om Forbrydelsens Udførelse foreligger i de fleste Tilfælde af foregaaende eller samtidig Meddelagtighed[65], saa meget mere som Udtrykkene i Strfl. § 54 næppe berettige til at fordre, at Overenskomsten skal være udtrykkelig, hvilket heller

[63] Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 75—76; Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 86.

[64] Jfr. H. R. T. 1870 S. 238, 540; 1874 S. 478; 1875 S. 278; 1877 S. 519; 1879 S. 556; 1885 S. 178; 1887 S. 791; 1889 S. 237; 1891 S. 778; 1900 S. 268, 474; U. f. R. 1901 S. 926; se derimod svensk Strfl. Kap. 3. § 5.

[65] Jfr. som tvivlsomme Tilfælde, hvor Strfl. § 54 ikke er bleven anvendt, H. R. T. 1866 S. 707 (O. R. anvendte § 54); 1867 S. 379; 1868 S. 164; 1870 S. 458; 1871 S. 179; 1879 S. 421, 476; 1881 S. 18; 1882 S. 244 og 533; 1883 S. 574; 1890 S. 413 (O. R. anv. § 54); 1891 S. 595 (Krim. og Pol. R. anv. § 54); U. f. R. 1892 S. 1190; 1902 A. S. 748. — Som almindelig Regel kan vistnok opstilles, at Praxis i nyere Tid ikke anvender § 54 paa Deltagere, der have ydet fysisk Medvirken, ialtfald naar denne er samtidig, idet da enten § 47 eller blot vedkommende specielle Straffebud uden Henvisning til Meddelagtighedsbestemmelserne anvendes, jfr. dog U. f. R. 1890 S. 770; H. R. T. 1891 S. 279; 1893 S. 602; 1899 S. 251.

ikke fordres i Praxis, der anser stiltiende Overenskomst for tilstrækkelig[66]. Foreneligt med Lovens Ord og bedst stemmende med dens hele Standpunkt til Meddelagtighedslæren er det at lægge Vægten paa, om den fælles Beslutning om Forbrydelsens Udførelse gaar ud paa, at denne skal være fælles i den Forstand, at den enkelte Deltager ikke vil, at det skal bero paa en eller flere af de andre, om Forbrydelsen skal udføres[67], i hvilken Henseende den fælles Interesse vil være et vel ikke afgørende, men vejledende Moment. Imidlertid er det klart, at ogsaa dette Skelnemærke er ganske vagt og ubestemt; og overhovedet maa det sikkert erkendes, at en fast Afgrænsning af Komplottilfældene fra andre Meddelagtighedstilfælde er umulig. Det kan derfor heller ikke undre, at Praxis ikke har formaaet at fastslaa en skarp Grænse, og at Tilbøjeligheden navnlig i nyere Tid synes at gaa i Retning af at indskrænke Omraadet for Strfl. § 54[68].

For saa vidt Komplottanternes Ansvar afhænger ikke alene af, hvad Deltagerne have gjort, men tillige af den i Samraad fattede Beslutnings Indhold, er det ofte af Vigtighed at afgøre, hvad denne maa antages at omfatte. Medens det netop paa Grund af det vidtgaaende Ansvar, som Strfl. § 54 hjemler, idet den blotte Deltagelse i Beslutningen paadrager fuldt Ansvar for Forbrydelsen, efter almindelige Strafferetsgrundsætninger vilde være naturligst ikke at anse andet som omfattet af Komplottanternes Forsæt (Beslutningen) end, hvad der sikkert kan ses af hver enkelt Deltager at være tilsigtet, synes Praxis tilbøjelig til ogsaa i denne Henseende at strække Ansvaret videre. Det er saaledes vistnok Regel, at Beslutningen forstaas som omfattende alt,

---

[66] H. R. T. 1872 S. 300; 1873 S. 404; 1882 S. 81; 1891 S. 778; 1901 S. 559.

[67] Jfr. herved H. R. T. 1883 S. 161 (168), jfr. ogsaa med Hensyn til den paa dette Punkt næsten ligelydende Bestemmelse i svensk Strfl. Kap. 3 § 5 Hagströmer S. 349.

[68] Jfr. de ovenf. i Noterne 64 og 65 anf. Domme.

hvad der med Rimelighed kan have været tilsigtet, uden at der kræves Bevis for, at Forsættet virkelig har havt dette Omfang[69]; navnlig fortolker Praxis f. Ex. en i Samraad fattet Beslutning om at begaa Tyveri som ogsaa omfattende Indbrudstyveri, selv om intet herom er aftalt[70], medmindre særlige Data tale for, at dette ikke har været indbefattet under Forsættet[71].

§ 52.

Tilbagetræden.

At en af flere til en Forbrydelse medvirkende træder tilbage fra Forbrydelsen, kan tænkes at have Virkning dels paa hans egen dels paa de andre Deltageres Strafbarhed. Det sidste Spørgsmaal omtales ikke særlig i Straffeloven. Det synes da klart, at en Deltagers Tilbagetræden i og for sig ikke kan medføre, at Straffen for de andre bortfalder, men kun kan have den Betydning for dem, at de, hvis Forbrydelsen af den Grund ikke bliver fuldbyrdet, kun kunne straffes for Forsøg eller Meddelagtighed deri. Mere tvivlsomt[1] er det, hvilken Indflydelse en Deltagers Tilbagetræden har paa hans egen Strafbarhed. I Modsætning til, hvad der gælder ved Tilbagetræden fra Enkeltmands Forsøg, antages det almindeligt, at den enkelte Deltagers ensidige Tilbagetræden, hvor flere have medvirket, ikke som Regel kan medføre Straffrihed for ham; og denne Forskel i Behandlingen maa erkendes at være begrundet i Forhol-

---

[69] Jfr. U. f. R. 1884 S. 1097.

[70] H. R. T. 1870 S. 238; 1875 S. 1 samt maaske 1893 S. 602, jfr. ovenf. § 48 Note 44, cfr. dog H. R. T. 1891 S. 778; 1894 S. 818.

[71] H. R. T. 1884 S. 375.

[1] Jfr. bl. a. Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 75—81; Forsman S. 186—89; Geyer i H. H. II. S 372—74 og de der anf. Forff.; Garraud S. 344

denes Forskellighed. Medens det, hvor der er Tale om Enkeltmands Forsøg, ofte med en vis Ret kan siges, at Opgivelsen af det forbryderske Forsæt — ialtfald naar Iværksættelseshandlinger ikke er foretagne — fjerner Virkningerne af den tidligere Beslutning og det i Henhold til denne foretagne, stiller Sagen sig anderledes, naar flere have medvirket. Den enkeltes Opgivelse neutraliserer her som Regel ikke den engang ydede Medvirken. Dette er klart, naar denne bestaar i Raad, Meddelelse af Oplysninger o. l. Virkningen heraf kan regelmæssigt slet ikke ophæves ved en ensidig Tilbagetræden. Hvor ellers fysisk Hjælp er ydet, kan denne vel for saa vidt tilintetgøres, som den medvirkende kan tage de laante Redskaber tilbage eller omgøre, hvad han har foretaget for at lette Iværksættelsen. Men saa vel her som, naar der kun foreligger Tilsagn om Medvirken, vil den i Reglen hermed forbundne psykiske Paavirkning, den stedfundne Bestyrkelse af Forsættet blive tilbage. Og ligeledes er det klart, at en blot psykisk Medvirken ikke taber sin Betydning, fordi den medvirkende senere trækker sig tilbage. For at denne skal kunne anses som ikke ydet, maatte det ialtfald kræves, at den psykiske Modvirken er lige saa stærk som den tidligere Medvirken ɔ: enten ganske fjærner de ved denne fremkaldte Motiver til at handle[2] eller frembringer mindst lige saa stærke Motiver i modsat Retning.

---

[2] At den engang ydede psykiske Medvirken kan være fuldstændig neutraliseret, selv om den anden Deltager ikke opgiver Forbrydelsen, kan næppe betvivles. Som Exempel kan nævnes, at A., der har lovet B. en Pengesum for at dræbe C., tager sit Løfte om Vederlaget tilbage — hidtil det eneste Motiv for B. til at handle — samt endog kraftigt søger at afholde B. fra Drabet, f. Ex. ved Trusel om at angive ham, men at B. derefter af ganske andre Motiver, f. Ex. senere opstaaet Skinsyge eller Lyst til at udplyndre C. alligevel udfører Forbrydelsen. Medens det som i Texten fremhævet er tvivlsomt, om dette er Grund nok til her at hjemle ubetinget Straffrihed, synes omvendt en Regel der, saaledes som vor Straffelov, ubetinget nægter denne, naar Forbrydelsen ikke afværges, at gaa videre end

Det anførte vil vise, at Spørgsmaalet om Straffrihed for Tilbagetræden, hvor flere have medvirket, stiller sig anderledes end ved Enkeltmands Forsøg, navnlig saaledes at Forholdet, selv om kun Forberedelseshandlinger foreligge, snarest er analogt med Enkeltmands Forsøg, efter at Iværksættelseshandlinger ere foretagne. Derfor kan der, selv om den ydede Bistands Virkninger i det givne Tilfælde maa siges — rent faktisk — at være ganske ophævede, være Spørgsmaal om yderligere at betinge Straffriheden af, at Forbrydelsens Fuldbyrdelse afværges, eller lignende. Det er herefter forstaaeligt, at det kan være i høi Grad tvivlsomt, hvilke Betingelserne for Straffrihed her bør være — om man alene skal lægge Vægten paa, at den ydede Bistands Virkninger faktisk ere fuldstændigt ophævede, eller yderligere kræve, at den paagældende har bevæget ogsaa den anden Deltager til at opgive Forbrydelsen, eller iøvrigt hindret denne, eller at han dog har foretaget Handlinger, som han med Grund kunde anse egnede til at hindre Forbrydelsen. Og ligeledes kan det, efter det ovenf. i § 45 bemærkede være omtvisteligt, om Straffriheden i noget af disse Tilfælde bør være ubetinget eller blot fakultativ. Det har dog mindre Interesse her paany at undersøge, hvorledes Besvarelsen efter almindelige Retsgrundsætninger maatte blive, da samtlige disse Spørgsmaal hos os ere positivt afgjorte. Efter Straffeloven[8] er det nemlig givet, at den der har ydet fysisk eller psykisk Medvirken eller givet Tilsagn derom, altid straffes, hvis Forbrydelsen fuldbyrdes, selv om han har bestræbt sig for at hindre dette, kun med den Undtagelse, som følger af Strfl. § 53 i Slutningen, der

naturligt er. Den synes nærmest at hvile paa den Betragtning, at absolut Vished for, at den ydede Bistand virkelig er annulleret, aldrig kan skaffes. Men selv afset fra, at dette som bemærket næppe er rigtigt, vilde denne Betragtning ialtfald bygge paa en Formodning imod den medvirkende, som næppe stemmer med almindelige strafferetlige Grundsætninger.

[8] Strfl. §§ 50, 51, 53, 54. 2. St.

hjemler fakultativ Straffrihed for den, som har givet Tilsagn om selv at udføre Forbrydelsen ɔ: foretage Iværksættelseshandlingen, men tager dette tilbage uden dog at hindre Forbrydelsen. Iøvrigt medføre resultatløse Bestræbelser for at hindre Forbrydelsen, selv om de ere nok saa alvorlige og nok saa meget ophæve den ydede Medvirken, kun en fakultativ Strafnedsættelse — ikke Straffrihed[4]. Dette maa ifølge Udtrykkene i de ovenfor nævnte Lovbud gælde ikke blot, naar Forbrydelsen desuagtet udføres af en anden Deltager, men ogsaa naar den ikke fuldbyrdes, hvis dette dog ikke skyldes den paagældendes Tilbagetræden eller en af ham udvist Virksomhed for at hindre Forbrydelsen, men f. Ex. andre ydre Hindringer, derunder Modforanstaltninger trufne af en anden Deltager. Straffrihed indtræder navnlig heller ikke derved, at den paagældende, efter at Gerningsmanden har foretaget en utjenlig Iværksættelseshandling, i Uvidenhed om dennes Utjenlighed har truffet Foranstaltninger, som han antog for skikkede til at hindre Fuldbyrdelsen. Det fremgaar nemlig af Strfl. § 53. 2. St. 2. Pkt., at den videregaaende Regel i Strfl. § 45. 2. St. i Slutn. ikke finder Anvendelse paa den Gerningsmand, der har givet en anden Tilsagn om at iværksætte en Forbrydelse. Da dernæst Strfl. §§ 50, 53. 1. St. og 54. 2. St. som absolut Betingelse for de Meddelagtiges Straffrihed kræve, at de paagældende have hindret Forbrydelsen, maa det antages, at den i Strfl. § 45. 2. St. om utjenligt Forsøg givne mildere Regel overhovedet er udelukket, hvor flere have medvirket eller givet eller modtaget Tilsagn om Medvirken til

[4] Efter Udtalelserne i Motiverne S. 67—69 og 72—75 synes herved baade den Betragtning at have gjort sig gældende, at en fuldstændig Annullation af den psykiske Medvirken ikke her kan antages, og den Betragtning, at der ved den engang ydede Medvirken opstaar en positiv Pligt til at afværge Forbrydelsen. At intet af disse Hensyn kan forklare en saa ubetinget Regel som den i de nævnte Paragraffer givne, er dog næppe tvivlsomt; jfr. herved det ovenf. i Note 2 samt i § 45 bemærkede.

en Forbrydelse. Paa den anden Side maa det antages at Straffrihed altid indtræder for den, som frivilligt hindrer Forbrydelsen. Naar Strfl. § 53. 2. St. 2. Pkt. synes yderligere at betinge Straffriheden af, at den, der har givet Tilsagn om at iværksætte en Forbrydelse, endnu ikke har foretaget nogen til dens Iværksættelse sigtende Handling, skyldes dette sikkert blot en uheldig Redaktion[5]. Udtrykkene ere sikkert alene valgte, for at den i Paragraffens Slutning hjemlede fakultative Straffrihed ikke ogsaa — i Strid med Strfl. § 45 — skal komme den til Gode, der har foretaget en Iværksættelseshandling uden derefter at forhindre Forbrydelsen.

Hvor Straffriheden herefter er betinget af, at Forbrydelsen hindres, maa det sikkert være nok, at den paagældende har hindret dennes Fuldbyrdelse. Naar man af det i Strfl. § 50 brugte Udtryk: forebygget „Udførelsen" har villet slutte, at Straffrihed er betinget af, at den paagældende hindrer Iværksættelseshandlingens Foretagelse[6], er det næppe berettiget at lægge saa meget ind i dette Ord. Ikke blot bruger Loven ellers stadig[7] Udtrykket: hindrer eller forebygger „Forbrydelsen", et Udtryk, som nærmest taler for at lægge Vægten paa, om Fuldbyrdelsen hindres; men der er saa meget mere Grund til at fortolke Strfl. § 50 i Overensstemmelse hermed, som dette baade stemmer bedst med de forudgaaende Regler om Tilbagetræden fra Forsøg og i og for sig er langt naturligere end at lægge Vægten paa, om Iværksættelsen hindres[8].

---

[5] Af Mot. til Udk. t. Strfl. S. 72–73 fremgaar ogsaa, at det har været Meningen, at den anstiftede altid skal være straffri, naar han forhindrer Forbrydelsen.

[6] Saaledes Goos: Nord. Strafferet I. S. 93.

[7] Strfl. §§ 53. 1. og 2. St. og 54. 2. St.

[8] Naar f. Ex. A. og B. have indgaaet et Komplot om at dræbe C., synes det ganske urimeligt, at A. skulde være straffri, naar han hindrer B. i at skyde C. ved at borttage Vaabenet, men ikke, naar han gør det ved at ombytte de skarpe Patroner med løse. Men til

De samme Omstændigheder, som ved Enkeltmands Forsøg udelukke, at Tilbagetræden fra Forbrydelsen medfører Straffrihed, maa ogsaa have denne Virkning, naar en af flere Deltagere træder tilbage. Strfl. §§ 50 og 54. 2. St. 1. Pkt. kræve da ogsaa som Betingelse for Straffriheden, at den paagældende skal være traadt tilbage fra Forbrydelsen af egen Drift. Skøndt denne Betingelse ikke nævnes i Strfl. §§ 53 og 54. 2. St. 2. Pkt., kan det dog ikke betvivles, at den maa fastholdes ogsaa her. Ligesom dette forudsættes i Motiverne[9], saaledes vilde det være en Anomali, der savnede enhver Forklaring, om denne Betingelse i enkelte Tilfælde skulde fraviges. Det er endvidere utvivlsomt, at „egen Drift" skal betegne det samme som Udtrykket „egen fri Vilje" i Strfl. § 45. 2. St.[10], og der kan derfor angaaende den nærmere Forstaaelse af denne Betingelse ganske henvises til det herom ovenf. i § 45 bemærkede.

§ 53.

Om den saakaldte concursus necessarius.

Ved concursus necessarius forstaas den Medvirken af flere Personer til en Forbrydelses Iværksættelse, som ifølge Forbrydelsens Beskaffenhed er begrebsmæssig nødvendig til dennes Realisation[1]. Dette Forhold, at flere saaledes ere

dette Resultat vilde den bestridte Lære føre. I det ene Tilfælde hindrer A. Iværksættelsen, i det andet kun Fuldbyrdelsen.

[9] Jfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 72.

[10] Jfr. bl. a. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 67, hvor Udtrykkene „af egen Drift" og „frivillig" bruges som ensbetydende, og hvor der netop henvises til den tilsvarende Regel ved Forsøg.

[1] Jfr. som Exempler herpaa Strfl. §§ 76, 77, 85. 3. St. (Oprør), 103, 108, 110, 111, 113. 2. St., 114, 115, 117—21, 132, 159—67, 175, 176, 178, 180—83, 208, 209, 261 samt udenfor Straffeloven f. Ex. Bestemmelserne om Aager, ulovligt Spil, Kvaksalveri, ulovligt Lotterispil, ulovlig Næringsbrug, om Salg af Genstande, hvis For-

nødvendige Deltagere i Forbrydelsen, danner imidlertid hverken en Modsætning til eller en Underart af de almindelige Meddelagtighedstilfælde (frivillig Deltagelse). I det givne Tilfælde er den enkeltes Deltagelse lige saa frivillig som ved anden Medvirken. Forholdet er kun det, at Forbrydelsen ikke kan iværksættes uden fleres Medvirken, et Forhold, som i og for sig maa være uden Betydning for Spørgsmaalet om den enkelte Deltagers Strafbarhed. Og omvendt er det ingenlunde givet, at de almindelige Betingelser for Strafansvaret endsige for Anvendelsen af de særlige Meddelagtighedsregler altid foreligge for alle de nødvendige Deltagere. Begrebet forudsætter nemlig slet ikke, at samtlige Deltagere handle forsætligt eller endog blot tilregneligt. Der er saa meget mindre Grund til at optage Behandlingen af dette Forhold i Meddelagtighedslæren[2], som samtlige de nødvendige Deltagere, hvor de subjektive Betingelser for Ansvaret foreligge, regelmæssigt[3] maa opfattes som Gerningsmænd (Medgerningsmænd), selv om Loven ellers opstiller en Sondring mellem Gerningsmænd og Meddelagtige. Her er der alene Grund til at fremhæve en særlig Fortolkningsregel, som man plejer at opstille[4] for disse Tilfælde, nemlig, at en nødvendig Deltager, for hvem Loven ikke udtrykkeligt foreskriver Straf, er straffri, saa at han navnlig ikke straffes for sin Medvirken til den anden

handling er forbudt, for saa vidt Forbrydelsen ikke bestaar i selve det at falholde disse, o. s. v.

[2] Jfr. angaaende Begrebet concursus necessarius bl. a. Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 40 Noten; Goos II. S. 147 Note 2; Schütze: Theilnahme S. 316 flg.; Geyer i H. H. II. S. 323—25; v. Liszt § 49. IV. 3.

[3] Som Undtagelse kan dog maaske nævnes Sekundanterne ved Duelforbrydelsen jfr. Straffelovens § 209.

[4] Jfr. bl. a. Goos II. S. 147 Note 2; spec. Del I. S. 445, II. S. 156, 255 flg., 550 flg., cfr. Nord. Strafferet I. S. 75; Aagesen: Indledning S. 220; Nellemann: Procesmaade S. 765; Getz: Delagtighed S. 11; Freudenthal: Die nothwendige Theilnahme am Verbrechen S. 109 flg.

Deltagers Forbrydelse. Herpaa støtter man f. Ex., at den ugifte Deltager i Hoer, Kreditor, som begunstiges i Strid med Reglen i Strfl. § 261[5] eller K. L. § 168[6], Kvinden, der deltager i Samleje af saadan Art, som omtales i Strfl. §§ 166, 167, 175, den sunde i det i Strfl. § 181 omhandlede Tilfælde, de, som øve Utugt paa et Sted, der er overladt dem i Strid med Strfl. § 182, Skyldneren, der betaler i Strid med Aagerlovgivningen, den, som kontraherer med en Næringsdrivende, der mangler Næringsadkomst[7] m. fl. ere straffri. Naar man strængt fastholder Fordringen om, at de fleres Deltagelse ifølge Forbrydelsens Begreb skal være nødvendig, vil denne Fortolkningsregel sikkert ogsaa — ialtfald i de allerfleste Tilfælde — være rigtig. Bortset fra Love, der stamme fra Tider med en ganske primitiv Lovgivningsteknik, hvor specielle Regler uden al Overvejelse af Konsekvenserne udformes for at afbøde et ved et konkret Retstilfælde aabenbaret Savn, vil der ikke som Regel kunne paavises nogen anden Forklaring af, at Loven ikke omtaler en eller nogle af de nødvendige Deltagere, end at den ikke vil have disse straffede. Thi paa den ene Side maa Spørgsmaalet om disses Strafbarhed af sig selv paatvinge sig endog ved en rent løselig Betragtning af Forholdet; og paa den anden Side gives der ingen anden naturlig Maade, paa hvilken Loven kan udtrykke, at de skulle være straffri. Der maa derfor foreligge ganske særlige Omstændigheder, for at det i det enkelte Tilfælde skal kunne anses naturligt at fravige denne Forstaaelse. Men det maa da som bemærket ogsaa strængt fastholdes, at der

---

[5] Jfr. Goos: Spec. Del II. S. 255 flg.; Munck-Petersen i U. f. R. 1898 S. 197; H. R. T. 1871 S. 91; 1876 S. 130; 1878 S. 165, 230; 1887 S. 374; 1890 S. 479; 1893 S. 502, jfr. derimod H. R. T. 1898 S. 604 (§ 261 sammenh. med § 48) se herved N. Lassen i T. f. Rvdsk. 1899 S. 233—35.

[6] Jfr. Goos: Spec. Del II. S. 550—51 med Note 41.

[7] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. Tillæg S. 42 Note 2; Goos: Spec. Del II. S. 156.

virkelig foreligger concursus necessarius. Naar saaledes Strfl. § 253 foreskriver Straf for den, som i bedragerisk Hensigt afhænder eller pantsætter betroet Gods, kunde det ved første Øjekast synes, at her foreligger et Tilfælde af concursus necessarius, idet Afhændelse eller Pantsætning forudsætter Tredjemands Medvirkning. Tilfældet hører dog ikke herhen; thi, som det af Tilføjelsen „eller paa anden svigagtig Maade .... tilegner sig" fremgaar, er Afhændelse eller Pantsætning og overhovedet retlig Disposition ikke et nødvendigt Led i Forbrydelsen efter Strfl. § 253. Denne bestaar i den svigagtige Tilegnelse; Afhændelse og Pantsætning ere kun fremhævede som Maader — maaske de hyppigst forekommende — hvorpaa dette kan finde Sted, hvorved erindres, at Forbrydelsen anses fuldbyrdet ved selve Tilegnelsen, selv om en tilsigtet Afhændelse eller Pantsætning ikke har fundet Sted[8]. Paa lignende Maade forholder det sig med det sidste i Strfl. § 252 nævnte Tilfælde „Proformaafhændelser eller Proformapantsættelser for at betage sine Kreditorer Midlerne til at erholde, hvad der tilkommer dem", hvis man derunder henfører ogsaa saadanne Tilfælde, hvor den paagældende ensidigt ɔ: uden den angivne Medkontrahents Vidende og Vilje udfærdiger og fremlægger et fingeret Overdragelsesdokument eller Pantebrev. Og en saadan Forstaaelse er vistnok berettiget[9]. Naar Praxis i de nævnte Tilfælde straffer Medkontrahenten[10], behøver der derfor ikke heri at ligge nogen Fravigelse fra den ovennævnte Regel om concursus necessarius[11]. Det nærmere

---

[8] Det bliver derfor unødvendigt at komme nærmere ind paa de andre af Goos: Spec. Del II. S. 249—50 anførte Grunde.

[9] Jfr. Goos: Spec. Del II. S. 549; H. R. T. 1878 S. 584.

[10] Jfr. bl. a. H. R. T. 1872 S. 137 (§ 253, jfr. § 47. 2. Pkt.); 1887 S. 562; 643 (§ 253, jfr. § 47); 1888 S. 579 (ligesaa); U. f. R. 1892 S. 1190 (§ 253 jfr. § 55); H. R. T. 1874 S. 1 (§ 252 sidste Tilf., jfr. § 47); 1899 S. 397 (§ 256 jfr. § 253).

[11] Jfr. ligeledes med Hensyn til Strfl. § 260 Munch-Petersen i U. f. R. 1898 S. 195—96; afvigende Goos: Spec. Del II. S. 254 flg.

om de Regler, der gælde med Hensyn til nødvendige Deltageres Strafbarhed, henvises iøvrigt til Fremstillingen i den specielle Del om de Forbrydelser, ved hvilke der bliver Spørgsmaal om Anvendelsen af Begrebet concursus necessarius.

§ 54.
Særlige Regler udenfor Straffeloven.

Naar flere Personer medvirke til Handlinger, hvis Strafbarhed har Hjemmel i andre Love end Straffeloven, maa det, hvor intet andet er foreskrevet, sikkert i Almindelighed antages, at de i det foregaaende fremstillede Regler om de enkelte Deltageres Strafbarhed og Betingelserne derfor ogsaa maa finde Anvendelse. Enkelte Love forudsætte ved at fastsætte en særlig Straf for Medhjælpere[1], at ogsaa andre end den egentlige Hovedmand kunne straffes, og maa, naar de ikke udtale sig om Betingelserne herfor, antages for saa vidt[2] at henholde sig til de almindelige til enhver Tid gældende Meddelagtighedsregler. Andre Love indeholde vel Regler om Medvirken, der tildels udvide eller indskrænke Omraadet for den strafbare Meddelagtighed[3], særlig fysisk Medvirken, men behøve ikke derfor at udelukke Anvendelsen af de almindelige Meddelagtighedsregler paa Omraader — f. Ex. psykisk Medvirken — hvor de særlige Regler ikke finde Anvendelse.

---

[1] Jfr. bl. a. L. Nr. 47. 1. April 1887 § 46; Nr. 50. 1. April 1891 § 18; Sølov 1. April 1892 §§ 292, 305, cfr. ogsaa den i Margarinelov Nr. 43. 22. Marts 1897 § 15 indeholdte Forudsætning.

[2] Derimod maa det, som nedf. i Læren om Straffen vil blive paavist, antages, at Straffen, ogsaa hvor ingen særlig Regel om dens Bestemmelse er given, ofte vil blive at bestemme efter andre Regler end de i Strfl. Kap. V. foreskrevne.

[3] Jfr. bl. a. Fr. 1. Febr. 1797 §§ 106—12, cfr. Fr. 16. Febr. 1820 § 22; 12. Dec. 1838 §§ 21—23; 14. Maj 1845 § 7.

Der findes imidlertid udenfor Straffeloven enkelte positive Bestemmelser, der for visse Grupper af Forbrydelser ordne Ansvarsspørgsmaalet, hvor flere medvirke til en Forbrydelse, paa en saadan Maade, at de ovenfor fremstillede, eller ialtfald de i Strfl. Kap. V. udtalte positive Regler maa anses udtrykkeligt udelukkede. Og endvidere har Retsanvendelsen uden egentlig positiv Hjemmel for visse Forhold fastslaaet saadanne særlige Regler.

Blandt de positive Lovbud af denne Art er Lov om Pressens Brug 3. Jan. 1851 det vigtigste. Af dennes § 3, der gælder for alle Presseforseelser[4], ogsaa de, for hvilke Straf er foreskrevet i Straffeloven[5], fremgaar klart, at i Reglen[6] kun en Person skal bære Ansvaret i hvert enkelt Tilfælde. Alle andre, som have medvirket til den strafbare Offentliggørelse, saa vel de i § 3 særlig nævnte Personer, hvilke Ansvaret i det enkelte Tilfælde ikke rammer, som alle andre Medhjælpere eller psykisk medvirkende ere ubetinget straffri[7]. For de almindelige Meddelagtighedsregler bliver der saaledes her slet ikke Anvendelse[8]. — Som andre Exempler paa, at regelmæssigt kun en af flere medvirkende bliver at straffe, kunne nævnes saadanne Tilfælde, hvor Straffen alene bestaar i Konfiskation, Embedsfortabelse, Fortabelse af Næringsret o. l., som normalt kun kan ramme en af Deltagerne, og hvor der mangler Hjemmel

[4] Reglen gælder kun for Presseforseelser. Den anvendes derfor f. Ex. vel paa den i Strfl. § 184. 1. Pkt., men ikke paa den i 2. Pkt. omhandlede Forbrydelse, jfr. H. R. T. 1889 S. 39.

[5] Jfr. Strfl. § 309, der kun ophæver §§ 5—10 og § 12 i L. 3. Jan. 1851.

[6] Nemlig overalt, hvor ikke flere Personer paa ligeartet Maade have samvirket paa en Ansvar paadragende Maade (flere Forff. Udgivere etc.), jfr. Matzen: Statsforfatningsret III. S. 418.

[7] Jfr. Goos II. S. 315 flg.; Spec. Del III. S. 102 flg. Matzen: Statsforfatningsret III. S. 412 flg.

[8] Det samme gælder derimod ikke ved Eftertryk o. l., jfr. Torp: Den ideelle Produktions Beskyttelse S. 87.

til for de andres Vedkommende at sætte andre Straffe i Stedet.

Som Hovedexempel paa de Tilfælde, hvor Retsanvendelsen har fastslaaet særlige Regler om Ansvaret ved fleres Medvirken til en strafbar Handling, kan nævnes Reglerne om Straf for uberettiget Næringsbrug[9]. Det er her, skøndt uden egentlig Hjemmel i de paagældende Lovbud, fast antaget, at kun den, for hvis Regning Næringen drives — altsaa i Reglen kun en enkelt[10] — bærer Ansvar for denne[11], medens alle andre, hvad enten de efter den almindelige Lære nærmest maatte anses som Medgerningsmænd eller som Medhjælpere, ere straffri[12], saa at altsaa de almindelige Meddelagtighedsregler her ere uden Anvendelse. Omvendt straffes den, for hvis Regning Næringen drives, selv om han personlig slet ikke deltager i den hertil hørende Virksomhed[13].

Den samme Regel følges i Praxis med Hensyn til ulovlig Medikamenthandel[14] samt Handel med Lotterisedler i Strid med L. 6. Marts 1869[15] eller med udenlandske

---

[9] Jfr. med Hensyn til Handlinger i Strid med L. om Varemærker 11. April 1890 en ikke ganske klar Dom i H. R. T. 1893 S. 26.

[10] Nemlig bortset fra det Tilfælde, at Næringen drives for fleres Regning. Herved mærkes dog, at den næringsdrivendes Hustru ikke paa Grund af Formuefællesskabet anses ansvarlig for Mandens ulovlige Næringsdrift, jfr. Goos: Spec. Del II. S. 153; Scheel: Personret (2. Udg) S. 684; U. f. R. 1869 S. 4, 90; 1873 S. 152, jfr. derimod med Hensyn til Husbondens Ansvar for Hustruens Næringsdrift U f. R. 1871 S. 753; 1875 S. 342; 1890 S. 680; 1893 S. 1271, cfr. dog 1872 S. 305.

[11] Goos II. S. 314; Spec. Del II. S. 152 flg.

[12] U. f. R. 1869 S. 4, 90; 1890 S. 401, 680; H. R. T. 1871 S. 245 1879 S. 581; 1883 S. 472; 1889 S. 584 m. fl., jfr. dog med Hensyn til Omløben Pl. 27. Novbr. 1839 § 3; U. f. R. 1891 S. 484.

[13] U. f. R. 1877 S. 639 samt flere af de i Note 10 nævnte Domme.

[14] H. R. T. 1897 S. 12.

[15] H. R. T. 1904 S. 193, cfr. S. 535.

Præmieobligationer i Strid med L. Nr. 98. 10. April 1895[16].

Iøvrigt forbigaas her alle Enkeltheder i den særlige Lovgivnings Regler, for saa vidt de vedrøre Læren om Meddelagtighed. Nogle af de paa enkelte Omraader forekommende Særegenheder vil det være naturligt at berøre paa vedkommende Sted i Strafferettens specielle Del, hvortil derfor henvises.

KAPITEL VII.

STRAFOPHØR.

§ 55.

Indledning.

Selv om en Handling med de objektive og subjektive Egenskaber, hvoraf Strafbarheden regelmæssig er betinget, foreligger, kan Adgangen til Straffens Idømmelse eller Fuldbyrdelse bortfalde ved senere indtrædende Omstændigheder, som ifølge den gældende Ret have denne Virkning. Naar man taler om Strafophørsgrunde, forstaar man imidlertid derved kun Omstændigheder, der bringe det engang opstaaede Straffekrav til at bortfalde, uden at det opfyldes ved Straffens Udstaaelse. Men selvfølgelig kan der ikke blive Tale om yderligere Straf for en Forbrydelse, naar den ved denne begrundede Straf er udstaaet. Dette maa efter enhver Opfattelse af Straffens Formaal gælde, ialtfald naar Straffen er udstaaet her i Landet, altsaa i Overens-

[16] H. R. T. 1897 S. 139, 157.

stemmelse med vor Rets Regler. Men det samme bør utvivlsomt gælde, naar en Straf, der svarer til vor Rets Fordringer, er udstaaet i Udlandet. Dette sidste er ogsaa anerkendt ved Strfl. § 7, der maa forstaas saaledes, at Spørgsmaalet om yderligere Straf helt bortfalder, naar Forbryderen i Udlandet har udstaaet den fulde efter vor Ret forskyldte Straf[1]. — For saa vidt den Dom, i Henhold til hvilken en Straf er udstaaet, er afsagt af en dansk Domstol, følger det dernæst af Reglerne om Dommens Retskraft[2], at Idømmelse af yderligere Straf er udelukket, selv om den idømte Straf maatte være ringere end den virkelig forskyldte. Spørgsmaalet om denne Forbrydelse kan da ikke tages op paany. Og det samme gælder, hvis den skyldige ved en inappellabel Dom med Urette er frifunden[3]. — Denne Virkning have imidlertid Domme afsagte i Udlandet ikke. Ifølge Strfl. § 7 ville Domstolene, naar Sag senere rejses her i Landet, kun have at tage Hensyn til den den skyldige i Udlandet overgaaede Straf, saaledes at en til denne svarende Nedsættelse af Straffen, der altid bliver at bestemme efter den danske Straffelovgivning, jfr. Strfl. § 6, finder Sted. Straffrihed indtræder altsaa kun, naar den i Udlandet udstaaede Straf svarer til den efter vor Ret forskyldte, men hverken naar en mindre Straf er idømt og udstaaet, eller naar den skyldige i Udlandet endelig er frifunden.

I Forbindelse med den selvfølgelige Regel, at Straffens Udstaaelse udelukker fornyet Straf for samme Forbrydelse, kan nævnes, at Loven i visse Tilfælde betragter Lidelsen af et andet Onde end Straffen som et Surrogat for denne og tillægger denne Lidelse samme Virkning som Straffens Udstaaelse. Saaledes hjemler Strfl. § 58, at Straffen, naar den skyldiges Forhold befindes kun at egne sig til Straf af

[1] Jfr. Landstingsudvalgets Betænkning (18. Jan. 1865) S. 10—11.
[2] J. E. Larsen: Saml. Skr. III. 2. S. 282, jfr. S. 268 flg.
[3] Jfr. H. R. T. 1885 S. 272 (282).

en kortere Tids simpelt Fængsel eller Fængsel paa sædvanlig Fangekost, helt kan bortfalde[4], for saa vidt han har været underkastet en langvarig Varetægtsarrest, uden at denne kan tilskrives hans eget Forhold under Sagen. Bestemmelsen er med Rette i Praxis anvendt analogisk paa Forbrydelser udenfor Straffeloven[5]. Om den nærmere Fortolkning af denne Bestemmelse henvises iøvrigt til Læren om Strafnedsættelsesgrundene[6].

Et egentligt Bortfald af Straffen, uden at denne er udstaaet eller anses som udstaaet ved Lidelsen af et andet Onde, er derimod i dansk Ret hjemlet dels i nogle Tilfælde paa Grund af faktiske Hindringer for Straffens Idømmelse eller Fuldbyrdelse, dels ved Reglerne om Eftergivelse af Straf og om Forældelse af Strafskyld. Om disse Strafophørsgrunde handle de følgende tre Paragraffer. Derimod bortfalder den paadragne Strafskyld som Regel ikke, fordi den skyldige efter Forbrydelsens Udførelse fjerner eller omgør de skadelige Virkninger af denne, idet dette ifølge Strfl. § 60 kun giver Adgang til Strafnedsættelse[7]. En Række specielle Straffebestemmelser hjemle dog, at Straffrihed enten ubetinget indtræder[8] eller kan indtræde[9] ved saadanne efterfølgende Handlinger. Det nærmere herom henvises til Fremstillingen af de paagældende Forbrydelser.

Angaaende det Spørgsmaal, under hvilke Betingelser Tilbagetræden fra Forsøg eller Meddelagtighedshandlinger, medfører Straffrihed, og i hvilket Omfang denne maa anses som Ophør af en allerede paadragen Strafskyld, henvises

---

[4] H. R. T. 1869 S. 314; 1873 S. 1; 1885 S. 440; 1886 S. 261; 1889 S. 628; 1890 S. 334, 404; 1891 S. 32; 1895 S. 82, 609, 713; 1897 S. 25; 1898 S. 6; 1899 S. 208, 221; 1902 S. 590, jfr. om en analogisk Anvendelse paa Frihedsberøvelse af anden Art (Indlæggelse paa en Sindssygeanstalt til Observation) U. f. R. 1887 S. 1099.

[5] H. R. T. 1901 S. 153; U. f. R. 1885 S. 1107; 1904 A. S. 751.

[6] Jfr. Torp: Om Straffen S. 147—48 samt nedf. § 74. II. b.

[7] Jfr. Torp: Om Straffen S. 145—46 samt nedf. § 74. I. e.

[8] Jfr. Strfl. § 103. 2. St. 2. Pkt., 254, 284.

[9] Strfl. § 135. 4. St. 146. 2. Pkt., 242, 295. 2. St.

til det derom i Læren om Forsøg og Meddelagtighed bemærkede[10].

De i dansk Ret anerkendte Strafophørsgrunde ere af saa forskellig Art og hvile paa saa forskellige Retshensyn, at der kun i meget ringe Grad kan opstilles fælles Regler for dem. Det kan dog fremhæves, at en Bestemmelse, der alene hjemler Straffens Bortfald, ikke berører den Kendsgerning, at en strafbar Handling er begaaet. Om andre heraf følgende Virkninger, — Erstatningspligt, Handlingens Betydning for Personens Æreret, Fortabelse af andre Rettigheder, der ikke af Lovene opfattes som Straf[11], osv. — bortfalde sammen med Straffen eller blive bestaaende, maa derfor afhænge af, om Loven hjemler, at ogsaa disse andre Virkninger skulle ophøre[12], eller ikke.

Naar flere have deltaget i en Forbrydelse, kan den samme Strafophørsgrund naturligvis komme dem alle til Gode, for saa vidt Betingelserne derfor foreligge for hver enkelts Vedkommende; men i og for sig har den Omstændighed, at den enes Strafansvar bortfalder, ingen Indflydelse paa de andres Strafbarhed. Navnlig bortfalder heller ikke Strafskylden for de andre Deltagere, fordi en af dem har udstaaet sin Straf. Strafskylden er ikke solidarisk. I Strfl. § 30 siges udtrykkeligt, at Bøder i Henhold til denne Lov idømmes hver især af flere medskyldige, og det følger af Sagens Natur, at det samme maa gælde ogsaa udenfor Straffeloven. Fra denne Regel gøre dog enkelte Love Undtagelser, idet Bøden paalægges flere in solidum, saaledes at, naar en har betalt, frigøres de andre[13].

---

[10] Jfr. ovenf. §§ 45 og 52.

[11] Jfr. f. Ex. Strfl. § 304.

[12] Jfr. bl. a. Tyendel. 10. Maj 1854 § 64, cfr. dog §'s sidste Punktum; L. Nr. 56. 5. April 1888 § 61; Nr. 69. 13. April 1894 § 26; Nr. 189. 19. Dec. 1902 § 35. 1. St. (Erstatning), jfr. derimod om Konfiskation m. m. § 35. 2. St.

[13] Jfr. bl. a. Pl. 22. Aug. 1787 § 1; Fr. 3. Juli 1835 § 26; L. Nr. 57. 5. April 1888 § 19; Nr. 50. 1. April 1891 § 18, samt nedf. § 67. 1.

§ 56.

Straffens Bortfald, paa Grund af faktiske Hindringer for dens Idømmelse eller Fuldbyrdelse.

1. Naar den, der har forskyldt Straffen, er død, er det givet, at Straffens Exekution overfor ham er umulig. Den i ældre Retsforfatninger kendte saakaldte Strafforfølgning og Straffuldbyrdelse mod Afdøde med Domfældelse og Henrettelse in effigie, Oprejsning af Skamstøtter, uærlig Begravelse, Ligets Partering o. l.[1] var ingen virkelig men kun en symbolsk Strafakt. Og selv en saadan strider ganske mod alle Nutidens Opfattelser af Straffens Væsen og Formaal og kendes ikke i vor eller andre moderne Lovgivninger. Endmindre kende disse som Regel Straffens Overførelse paa de efterlevende, Slægtninge eller Arvinger[2]. Uden Hensyn til de afvigende Bestemmelser af Straffens Formaal ere alle moderne Opfattelser enige om at opfatte Straffen som en mod den skyldige personligt rettet Retshaandhævelse. At alle Livs-, Legems- og Frihedsstraffe, saa vel som Straffe, der bestaa i Fortabelse af Embede, Valgret o. l., maa bortfalde med den skyldiges Død, hvad enten Strafforfølgning forinden Dødsfaldet er indledet eller gennemført eller ikke, erkendes da ogsaa af alle[3]. Derimod

---

[1] I den ældre danske Lovgivning og Retspraxis findes kun faa Exempler herpaa, jfr. dog angaaende Mandebod bl. a. Eriks sjæll. L. III—27 og 31, cfr. Matzen: Retshistorie III. S. 97—98, og fra en senere Tid D. L. 6—4—1; 6—6—21 og Fr. 18. Decbr. 1767 § 4. Et bekendt Exempel paa Retsforfølgning til Straf mod død Mand er Sagen mod Poul Laxman, jfr. Kolderup-Rosenvinge: Udvalg af gamle danske Domme, I. S. 26 og 29, cfr. ogsaa den i Nye Danske Magazin II. S. 118 omtalte Sag.

[2] Jfr. derimod om ældre eller uudviklede Retstilstande Löffler: Schuldformen I. S. 26; Makarewicz S. 93 flg., cfr. ogsaa herved II. Mose Bog 20. 5; Josvas Bog 7. 24 og 25; D. L. 6—4—1 (ophævet ved Strfl. § 308).

[3] H. R. T. 1899 S. 251 (252).

hævdes ofte det modsatte for Formuestraffenes, særlig Bødestraffens Vedkommende, og en begrænset Adgang til dennes Fuldbyrdelse efter den skyldiges Død hjemles ogsaa i enkelte Lovgivninger[4]. Naar det til Støtte for denne forskellige Behandling anføres, at Exekutionen af Livs-, Legems- og Frihedsstraffe m. m. er umulig efter den skyldiges Død, medens dette ikke er Tilfældet ved Bødestraffen[5], turde dette være en Misforstaaelse. En Fuldbyrdelse af Bødestraffen overfor den skyldige er efter dennes Død ligesaa umulig som en Exekution af andre Straffe. Heller ikke Bødestraffen rammer her den skyldige, men andre (Arvingerne); og overfor disse vilde ogsaa andre Straffe som Regel kunne exekveres. Principielt er Urimeligheden her heller ikke større end ved Bødestraffen; den er blot mere iøjnefaldende. At sige, at der ved Bødedommen er skabt et formueretligt Krav mod den skyldige, der ved hans Død gaar over paa Boet, vilde være en ganske uberettiget Overførelse af civilretlige Regler paa Straffen. Det maa derfor billiges, naar de fleste nyere Forfattere hævde, at Bødestraffen lige saa vel som andre Straffe maa bortfalde ved Døden[6].

---

[4] Svensk Strfl. Kap. V. § 13; tysk Strfl. § 30, jfr. derimod finsk Strfl. Kap. VIII § 9; belgisk Code pénal Art. 86; hollandsk Strfl. Artt. 69 og 75, italiensk Strfl. Art. 85; norsk Strfl. (1902) §§ 66 og 71, cfr. schweizisk Udk. (1896) Art. 47. Fransk Ret indeholder ingen almindelig Regel herom, men saavel i Teori som i Praxis er det almindeligt antaget, at Bøder, der ere idømte ved retskraftig Dom inden den skyldiges Død, kunne fordres betalte af Boet, jfr. Garraud S. 279; Garçon S. 58 (Nr. 106).

[5] Goos: Nord. Strafferet I. S. 126—27; Schweigaard: Commentar I. S. 342—43; Berner: Lehrbuch (7. Aufl.) S. 310.

[6] Jfr. bl. a. Walther i Gerichtssaal 19. Bd. S. 268 flg.; Heinze i H. H. II. S. 591; Wahlberg i H. H. II. S. 519; Lueder i Gerichtssaal 29. Bd. S. 401 flg.; Binding: Handb. I. S. 811 flg.; v. Liszt § 74 II.; Prins: Science pénale S. 542—43. Ogsaa Goos hævder, at Bødestraffens Bortfald ved Døden kræves som en naturlig Konsekvens af Straffens Væsen, jfr. Nord. Strafferet I. S. 126, cfr. ogsaa Motiver til Udkast til Lov om Strafferetsplejen (1875) S. 179.

I dansk Ret var det før Straffeloven — om end med tvivlsom Hjemmel — vistnok fast antaget, at ialtfald idømte Bøder ikke bortfaldt, men kunde fordres betalte af Boet og Arvingerne, for saa vidt disse hæftede for Gælden[7]. Historisk forklares denne Regel vistnok gennem den store Rolle, som det fiskale Hensyn tidligere spillede ved alle Formuestraffe, hvor disse ikke tilfaldt private. Og i begge Tilfælde var der nogen Fristelse til at overføre Reglerne om almindelige Pengeforpligtelser paa Bødestraffen, saa længe denne var Genstand for Inddrivelse ligesom egentlig Gæld. Efter at det fiskale Hensyn ganske er traadt i Baggrunden, og Adgangen til at skaffe Bøderne betalte gennem Inddrivelse med enkelte Undtagelser er bortfalden ved de nugældende Regler i Strfl. § 30 og L. 16. Febr. 1866, maa det ubetinget have Formodningen imod sig, at Bøderne efter den skyldiges Død skulde kunne fordres betalte som almindelig Gæld. Hverken Straffeloven eller L. 16. Febr. 1866 indeholde heller nogensomhelst Støtte for den Antagelse, at de tidligere hjemlede Inddrivelsesmidler, hvis Anvendelse overfor den skyldige selv disse Love udelukke, efter dennes Død skulde kunne anvendes overfor Arvingerne. Det erkendes da ogsaa almindeligt, at Bøden ikke kan fordres erlagt, naar den for Bødens Betaling fastsatte Frist var udløben inden Dødsfaldet, idet Bøden da eo ipso er omsat til en Frihedsstraf, der bortfalder ved den skyldiges Død. Derimod har man hævdet[8], at Bødestraffen ikke bortfalder, hvis den skyldiges Død indtræffer i Fristens Løb. Som bemærket finder denne Lære ingen Støtte i den nugældende Ret. Det maa tværtimod bestemt have Formodningen imod sig, at der uden positiv Hjemmel skulde være Adgang til at fremtvinge en Betaling af Boet eller Arvingerne, som ikke kunde fremtvinges overfor den skyldige selv[9]. Og til at

[7] Algreen-Ussing: Haandb. S. 158—59.

[8] Goos: Nord. Strafferet I. S. 126—27, jfr. Goos II. S 279—80.

[9] Det synes i og for sig ogsaa ganske inkonsekvent at gøre Forskel, eftersom Fristen er udløben inden Dødsfaldet eller ikke. Fristens

opretholde en mod Straffens Væsen saa afgjort stridende Regel, blot fordi den — med meget tvivlsomt Hjemmel — har været antaget i vor ældre Ret, mangler der formentlig al Grund, naar det fastholdes, at den ved Strfl. § 30 og L. 16. Febr. 1866 indførte Ordning, idet den udelukker al Adgang til at gøre Exekution for Bøder, netop fjærner de Ejendommeligheder ved Bødestraffen, som forklare — om end ikke retfærdiggøre — at man tidligere paa denne overførte Reglerne om Arvingernes Hæftelse for Arveladerens Gæld. Med det her antagne stemmer ogsaa Praxis[10]. Efter den her hævdede Opfattelse er det endmere utvivlsomt, at ingen Bødedom kan afsiges efter den skyldiges Død, hvad enten Sag var rejst inden Dødsfaldet eller ikke[11].

Hvor Inddrivelse af Bøder endnu undtagelsesvis er tilladt, altsaa navnlig, hvor Bøderne ere tillagte den forurettede Person[12], kunde mere tale for at anse den tidligere antagne Regel, at idømte Bøder gaa over paa Boet, for endnu gældende. Selv her maa det dog antages, at Bødestraffen bortfalder ved den skyldiges Død. Fra Adgangen til at inddrive Bøden overfor den skyldige selv kan i og for sig ikke sluttes, at den ogsaa kan fordres erlagt af Arvingerne. Og efterat vor Ret ved den almindelige Regel i Strfl. § 30 og L. 16. Febr. 1866 § 1 klart og tydeligt har taget Afstand fra den ældre Opfattelse af Bøden som en almindelig Formueforpligtelse, er det betænkeligt at gaa ud fra, at Loven i de enkelte Tilfælde, hvor Ind-

---

Udløb er kun en Betingelse for at bringe den subsidiære Straf til Anvendelse; iøvrigt er Forholdet uforandret. Navnlig hindres Domfældte ikke fra at frigøre sig ved Bødens Erlæggelse, fordi Fristen er udløben.

[10] Justm. Skr. Nr. 153. 6. Aug. 1877.

[11] Jfr. U. f. R. 1903 A. S. 109 (da en Kvinde, der var anset med en Bøde efter Strfl. § 217, var død under Sagens Appel, maatte Bøden bortfalde).

[12] L. 16. Febr. 1866 § 2.

drivelse endnu kan finde Sted, derved har villet tilkendegive, at Bødestraffen her skal have en ganske anden Karakter end ellers. — Derimod maa det erkendes, at enkelte Undtagelser fra Lovens almindelige Regel ere positivt hjemlede, idet nogle Love foreskrive Bøder for Afgiftsbevigelser, der først opdages efter den skyldiges Død[13]. Da disse Bøder utvivlsomt ikke kunne fordres afsonede af Arvingerne[14], maa det antages, at de kunne fordres betalte af Boet og om fornødent inddrives hos Arvingerne.

2. At den skyldige paa den Tid, da Dommen skal fuldbyrdes, lider af en Sygdom, som hindrer Straffens Fuldbyrdelse, medfører efter vor Ret ikke Straffens Bortfald, men kun en Udsættelse af Fuldbyrdelsen eller efter Omstændighederne Straffens Forvandling til en anden Strafart[15]. En anden Sag er det, at Straffens Bortfald kan blive Følgen af, at Betingelserne for den idømte Strafs Fuldbyrdelse ved Udsættelsen bortfalde, uden at der er Hjemmel til dens Forvandling[16], men dette gælder da lige saa vel, naar Udsættelsen skyldes andre Hindringer end Sygdom, f. Ex. Flugt. Heller ikke Sindssygdom bevirker i og for sig Straffens Bortfald. For saa vidt Sindssygdommen maa anses for helbredelig, er dette ogsaa naturligt. Men vor Ret indeholder ligesom de fleste fremmede Straffelove end ikke nogen særlig Regel for det Tilfælde, at den dømte er eller efter Domfældelsen blive uhelbredelig sindssyg[17]. At Straffens Fuldbyrdelse, saa længe den skyldige er sindssyg, burde være udelukket, og at den derfor burde definitivt bortfalde, naar hans Sindssygdom er uhelbredelig, maa vist-

---

[13] Jfr. Stpll. 19. Febr. 1861 § 24; L. om de kommunale Skatter i Kjøbenhavn 19. Febr. 1861 § 21; L. Nr. 104. 15. Maj 1903 § 42. 2. St.

[14] Jfr. Goos II. S. 280 Note.

[15] Jfr. Strfl. §§ 23 og 29.

[16] Jfr. C. Torp: Om Straffen S. 184 samt nedf. under 3.

[17] Jfr. derimod schweizisk Udkast (1896) Art. 47, der bestemmer, at Straffen bortfalder, naar den skyldige bliver uheldbredelig sindssyg.

nok erkendes. Uden Hensyn til Straffens Art maa det hævdes, at dens Fuldbyrdelse overfor den sindssyge er unyttig, eller at der ialtfald mangler al Garanti for, at den overfor ham paa nogenlunde normal Maade vil virke efter sin Hensigt. Og ved visse Straffe, navnlig Frihedsstraffene, løber man endog betydelig Fare for at gøre Skade, idet Straffen regelmæssigt vil indvirke uheldigt paa Sygdommens Forløb, og let vil bidrage til, at den bliver uhelbredelig. Det naturlige vilde derfor være, at der, saa længe den paagældende er sindssyg, ikke blev afsagt nogen Straffedom, men derimod om fornødent ved Dom kunde træffes foreløbige Sikkerhedsforanstaltninger, og at der, naar Sindssygdommen opstaar eller opdages under Straffetiden, fandt en Genoptagelse af Sagen Sted[18], saaledes at Straffedommens Virkning suspenderedes og Straffen om fornødent foreløbig eller endeligt erstattes af Sikkerhedsforanstaltninger. I begge Tilfælde vil, for saa vidt den paagældende er farlig, en Internering — vistnok helst i et særligt Kriminalasyl eller lign.[19]. — være naturlig[20]. — Saaledes er Forholdet imidlertid ikke ordnet i dansk Ret. Er den skyldige ved Domsafsigelsen sindssyg, afsiges desuagtet almindelig Straffedom, medens det overlades til administrativ Afgørelse, om og naar Tiltaltes mentale Tilstand tillader Straffens Fuldbyrdelse[21]. Under Lovgivningens Taushed angaaende dette

---

[18] Jfr. Forhandl. paa dansk Kriminalistforening. 1. Aarsmøde S. 36, 4. Aarsmøde S. 25.

[19] Saadanne særlige Anstalter mangle ganske hos os.

[20] Jfr. Tryde: Den afsindiges retlige Stilling, i Bibliotek for Læger 5. Række. 13. Bd. S. 63 flg.; A. Færden: Undersøgelser i forskellige Lande angaaende Statens Forhold til sindssyge Forbrydere og forbryderske Sindssyge (Særaftryk af Oversigt over Sindssygeasylernes Virksomhed 1892); Winge i Forhandlinger ved den norske Kriminalistforenings 2. Møde 1893 S. 57 fl.; Forhandl. paa dansk Kriminalistforening 1. Aarsmøde S. 15 flg., 115 flg.; T. f. F. 1901 S. 225, 241, 243; 1902 S. 85, 173, 175, 180; 1903 S. 1, 105.

[21] H. R. T. 1866 S. 393; 1881 S. 412; 1886 S. 779.

Spørgsmaal er Forholdet gennem Praxis ordnet saaledes, at Justitsministeriet afgør, om Fuldbyrdelsen af en Frihedsstraf skal begynde overfor en sindssyg[22], medens det beror paa Strafanstaltens Bestyrelse, om en Fange, som under Straffetiden bliver eller opdages at være sindssyg, skal indlægges paa en Sindssygeanstalt. Hvis Indlæggelsen finder Sted under Straffetidens Løb, henregnes hans Ophold paa Sindssygeanstalten til Straffetiden[23], hvorimod dette ikke er Tilfældet, naar Indlæggelsen finder Sted, inden Straffens Udstaaelse er begyndt. Medens Sindssygdom saaledes ikke i noget Tilfælde bringer Strafskylden til Ophør, vil den, navnlig naar den maa anses for uhelbredelig, jævnlig give Anledning til Benaadning.

3. Straffen kan ogsaa i enkelte Tilfælde blive umulig, fordi det Retsgode, som ved den skal rammes, bortfalder. I Reglen vil dette vel blot medføre, at Straffen omsættes til en Straf af anden Art, jfr. med Hensyn til Embeds og Bestillings Fortabelse Strfl. § 33; men hvor Hjemmel til en saadan Strafforvandling mangler, maa Straffen bortfalde. Saaledes maa en forskyldt Frihedsstraf bortfalde, naar den skyldige i Forvejen er dømt til Tugthusarbejde paa Livstid og ikke benaadet[24]. Nær beslægtet hermed er det Tilfælde, at en Straf ikke kan fuldbyrdes, fordi den er inkompatibel med en tidligere idømt. Saaledes maa, naar en Person, der er dømt fra Livet og ikke benaadet, begaar Forbrydelser, der vilde medføre Frihedsstraf, denne sidste regelmæssig bortfalde. — Som et andet Tilfælde, hvor Straffen maa bortfalde, fordi dens Fuldbyrdelse møder Hindringer, uden at der er Hjemmel til dens Forvandling, kan nævnes, at

Bortfald af Retsgod.

[22] Justm. Skr. 1 Sept. 1870 (Dep Tid. S. 998).

[23] Adg. 13. Febr. 1873 § 6.

[24] Derimod vil det ikke ubetinget udelukke andre Frihedsstraffe, at den skyldige er idømt Statsfængsel paa Livstid, jfr. Strfl. § 27, nemlig for saa vidt den senere forskyldte Frihedsstraf rammer andre Retsgoder end Retten til Lokalfrihed, f. Ex. medfører Arbejdstvang o. l.

en 14-aarig Dreng eller en Mandsperson mellem 15 og 18 Aar er bleven dømt henholdsvis til Ris eller Rottingstraf, men den dømte, inden Straffen fuldbyrdes, har overskredet den for disse Straffe gældendende Aldersgrænse — forudsat, at Dommen ikke kan forandres ved Appel[25].

4. Hvor Straf er betinget af den forurettedes Paatale eller Begæring om Paatale, bortfalder Strafskylden, hvis den forurettede dør uden at have opfyldt denne Betingelse, medmindre andre subsidiært eller ved Siden af ham[26] have Kompetence til at foretage det fornødne. Da Paataleretten og Retten til at begære Paatale maa anses som rent personlige Beføjelser, ville Arvingerne eller andre Sukcessorer kun kunne udøve den i dem nærmest paataleberettigedes Sted, hvor dette har særlig Hjemmel i Lovgivningen[27] eller dennes Grundsætninger. Det nærmere herom maa henvises til Læren om Strafbarhedens Betingelser[28] og til Straffeprocessen[29].

§ 57.

Straffens Bortfald ved Eftergivelse.

Den Akt, hvorved en Eftergivelse af Strafansvaret indtræder, kan være af meget forskellig Art. Det kan dels forekomme, at den, hvem Paataleretten tilkommer (det offentlige eller den private forurettede), frafalder sin Ret

---

[25] Jfr. Goos: Nord. Strafferet I. S. 261.

[26] Herved sigtes til Tilfælde, hvor flere ere i Lovens Forstand „forurettede“ ved samme Retsbrud, jfr. Goos II. S. 465—66 samt ovenf. S. 485—86.

[27] Strfl. § 223.

[28] Goos II. S. 455 flg. samt ovenf. § 39.

[29] Hertil henvises ogsaa Spørgsmaalet om Betydningen af, at den paataleberettigede f. Ex. paa Grund af Sindssygdom mangler eller mister de personlige Egenskaber, der ere en Betingelse for, at han selv kan udøve Paataleretten.

til strafferetlig Forfølgning, dels at Fuldbyrdelsen af den idømte Straf helt eller delvis eftergives. I første Tilfælde taler man om Abolition, i sidste, ialtfald for saa vidt Straffen er offentlig, om Benaadning.

I. Om Opgivelse af Paataleretten (Abolition) kan der som bemærket blive Spørgsmaal, baade hvor Paatalen er offentlig, og hvor den er privat.

a. Ved Forbrydelser, der paatales privat, følger det af den paataleberettigedes Raadighed over Sagen, at han kan give Afkald paa sin Ret til at forfølge Sagen, lige til denne er optaget til Dom. At han hæver Sagen, behøver ikke at indeholde Afkald paa Straf. Er omvendt et gyldigt[1] Afkald givet, men Paatale desuagtet finder Sted, kan den Tiltalte fordre Frifindelse[2]. Ere flere jævnsides paataleberettigede, medfører den enes Afkald ikke, at de andres Paataleret bortfalder.

b. Ved Forbrydelser, der ere betinget offentlig Paatale undergivne, bortfalder den private forurettedes Raadighed over Sagen regelmæssigt, saa snart han har begært Sagen forfulgt. Et senere Afkald paa Straf er da uden Betydning, selv om det fremtræder som en Tilbagetagelse af Begæringen om Sagens Forfølgning[3]. Ogsaa her maa imidlertid et Afkald, som er givet, inden Paatale begæres, medføre, at Tiltalte frifindes[4]; og det offentlige har samme

[1] Jfr. U. f. R. 1882 S. 1076; 1886 S. 1231.

[2] U. f. R. 1877 S. 501.

[3] H. R. T. 1898 S. 433.

[4] Et saadant Afkald maa kunne knyttes til Betingelser, f. Ex. Ydelse af Erstatning, Erlæggelse af en Bøde o. l. med den Virkning, at det taber sin Betydning, naar Betingelsen ikke opfyldes. Herimod behøver Afgørelsen i H. R. T. 1900 S. 329 ikke at stride, idet den synes at opfatte det af den forurettede (Statsskovvæsenet) givne Afkald som ubetinget. Følgen af, at de vedtagne Bøder ikke betaltes i rette Tid, maatte da blive, at de kunde fordres afsonede, men ikke, at Afkaldet paa Sagens Forfølgning ansaas bortfaldet. Hvor den for-

Ret til at frafalde Sagens Forfølgning som ved Sager, der ere ubetinget offentlig Paatale undergivne, jfr. nedf. I enkelte Tilfælde er det dernæst særlig hjemlet, at den forurettede kan tilbagetage sin Begæring om Straf med den Virkning, at Straf nu ikke kan idømmes[5]; en saadan Tilbagetagelse maa anses som uigenkaldelig[6].

c. Ved Forbrydelser, der ere ubetinget offenlig Paatale undergivne, kan den forurettede ikke frafalde Tiltale[7]. Derimod er hans Samtykke i enkelte Tilfælde afgørende for, om den offentlige Paatale kan bortfalde[8].

Udtrykkelig Hjemmel til, at offentlig Paatale kan frafaldes, haves i rev. Grl. § 26, for saa vidt den tillægger Kongen Ret til at give Amnesti. Om Indholdet af denne Regel henvises til Statsretten[9]. Det er ialtfald givet, at Amnestien medfører, at Adgangen til at paatale eller til at fortsætte Forfølgningen af de af samme omfattede Forbrydelser. bortfalder. Om derimod en egentlig Abolition (Opgivelse af Forfølgningsretten for et enkelt Tilfælde) med den Virkning, at Adgangen til Sagens Forfølgning derved

---

urettede frafalder Tiltale, mod at en Straffebøde vedtages, maa det vistnok netop have Formodningen for sig, at Bødens Erlæggelse ikke er en Betingelse for Afkaldet, men at Bødevedtagelsen indeholder en endelig Afgørelse af Straffespørgsmaalet.

[5] Jfr. Strfl. § 254; Straffelovstillæg 1. April 1905 § 2. 1. St.

[6] Om dette kan anses forudsat i H. R. T. 1901 S. 62, er tvivlsomt. Ganske vist synes den i Dommen angivne Grund til at bringe Tilfældet (ved Analogi) udenfor Rækkevidden af Strfl. § 254, noget søgt, men der forelaa i Virkeligheden andre, ikke i Dommen nævnte Omstændigheder (urigtig Bogføring), der forklare, at Tiltaltes Forhold er stillet i Klasse med Fragaaelse af Beløbets Modtagelse, uden at det har været nødvendigt at komme ind paa Spørgsmaalet, om en Tilbagetagelse af Begæringen om Paatale er uigenkaldelig.

[7] En Undtagelse fra denne Regel gjorde tidligere den nu ved Straffelovstillæg 1. April 1905 § 26 midlertidigt ophævede L. Nr. 80. 11. Maj 1897 § 1. 2. St.

[8] Strfl. §§ 203, 256, 257, jfr. §§ 135, 136.

[9] Matzen: Statsret III. (3. Udg.) S. 172 flg.

definitivt bortfalder[10], kan meddeles, er ikke afgjort ved Reglen i Grl. § 26. Det maa derfor, for saa vidt særlig Lovhjemmel dertil ikke haves[11], ifølge Grl. § 27 bero paa, om Meddelelsen af saadanne Bevillinger ifølge de før 5. Juni 1849 gældende Regler er i Brug. At dette er Tilfældet, maa sikkert erkendes; og Abolition meddeles faktisk i betydeligt Omfang ved kgl. Resolution[12], ligesom Justitsministeriet[13] og den almindelige Paatalemyndighed (Amtmændene, i Kjøbenhavn Politidirektøren) have Bemyndigelse til paa egen Haand i visse Tilfælde at frafalde Paatale. I Praxis finder dette vistnok Sted i betydeligt videre Omfang, end der egentlig haves Hjemmel til.

Abolitionen kan utvivlsomt knyttes til Betingelser, f. Ex. at den skyldige i Mindelighed erlægger en Bøde[14], erstatter den ved Forbrydelsen bevirkede Skade, at der tildeles ham en Advarsel, at han underkaster sig et Fængselsselskabs eller en lignende Forenings Tilsyn o. l. Hvor dette er Tilfældet, vil Forfølgning til Straf senere kunne finde Sted, hvis Betingelsen ikke opfyldes, medmindre dette af andre Grunde, f. Ex. Strafskyldens Forældelse, er udelukket. Men hvis Betingelsen opfyldes eller Abolitionen ikke er knyttet til nogen Betingelse, medfører den, at Adgangen til Sagens Forfølgning definitivt bortfalder[15].

I denne Forbindelse bør ogsaa nævnes den Adgang til

---

[10] Hermed maa ikke forvexles den Beføjelse, som Aktionsmyndigheden har til foreløbig at slutte Sagen paa Grund af manglende eller utilstrækkeligt Bevis, idet en saadan Beslutning ikke hindrer, at Sagen senere — naar nye Beviser fremkomme — optages paany.

[11] Jfr. saaledes Strfl. §§ 36, 70, 203, 256, 257.

[12] Jfr. bl. a. de i Resol. 20. Febr. 1850 med Note nævnte Tilfælde.

[13] Jfr. Justm. Skr. 30. Juli 1858.

[14] Jfr. bl. a. Pl. 12. Jan. 1821 § 3; Kskr. 3. Novbr. 1840; Justm. Skr. 17. Marts 1853; 20. Marts og 20. Dec. 1867; 21. Marts 1868.

[15] Jfr. U. f. R. 1894 S. 823.

at slutte Sagen med en Advarsel, som under visse Betingelser tilkommer Dommeren i offentlige Politisager[16] [17]. Ogsaa herved bortfalder endeligt Adgangen til at forfølge Sagen til Straf.

II. Om Eftergivelse af idømt Straf fra den private forurettedes Side bliver der kun Tale i de faa Tilfælde, hvor Bøder er tillagte den private, idet denne da er raadig over, om Afsoning eller Inddrivelse skal finde Sted[18]. Det antages i Praxis, skøndt næppe med Rette[19], at det offentlige i disse Tilfælde er uberettiget til at eftergive Bøderne[20], jfr. nærmere nedf. § 67. 1.

Derimod kunne — med den nævnte Undtagelse — alle Straffe, uden Hensyn til hvorledes Sagen er forfulgt, eftergives ved Benaadning af Kongen i Henhold til den ham ved Grl. § 26 tillagte Ret eller af andre offentlige Myndigheder, for saa vidt en Beføjelse dertil for enkelte Tilfælde er delegeret disse[21]. I denne Beføjelse ligger tillige Retten til at nedsætte Straffen, derunder ogsaa at omsætte den til en Straf af mildere Art. Benaadningen kan ogsaa benyttes til Betingelser[22], f. Ex. med Hensyn til den

---

[16] Jfr. L. 11. Febr. 1863 § 17, cfr. dog L. Nr. 54. 24. Maj 1879 § 4; L. 4. Febr. 1871 § 14; 7. April 1876 § 11, jfr. f. Island L. 2. Okt. 1891 § 1.

[17] Jfr. derimod angaaende Justitssager Justm. Skr. Nr. 151. 14. Juli 1888.

[18] L. 16. Febr. 1866 § 2; Kskr. 24. Dec. 1822; Reskr. 7. Dec. 1827.

[19] Jfr. Goos I. S. 352—53; Torp: Om Straffen S. 71.

[20] Jfr. Justm. Skr. Nr. 28. 28. Febr. 1885.

[21] Jfr. bl. a. Resol. 25. Maj 1844 §§ 1 og 2; 23. Dec. 1864 I. § 1; Justm. Skr. 26. Maj 1852; Stpll. 19. Febr. 1861 § 80; L. Nr. 41. 25. Marts 1872 § 9; Nr. 57. 5. April 1888 § 24; Nr. 50. 1. April 1891 § 20; Nr. 57. 1. April 1892 § 67.

[22] Jfr. f. Ex. Resol. 24. Jan. 1816; 21. Jan. 1829; 29. Aug. 1862; Justm. Skr. 3. Oktbr. 1865 Noten in f.; Regul. Nr. 184. 30. Dec. 1891 § 2. I de senere Aar ere saadanne betingede Benaadninger meddelte i betydeligt Omfang, jfr. 2. Aarsberetning fra Fængselshjælpen S. 36—37.

paagældendes fremtidige Vandel. Om den ved Adg. 13. Febr. 1873 §§ 16 og 17 som et normalt Led i Fuldbyrdelsen af visse Straffe hjemlede betingede Benaadning henvises til Læren om Straffen.[23].

Benaadningens Formaal er at bøde paa de Ubilligheder, som kunne følge af, at Retsreglerne ere dannede med de normale Forhold for Øje og derfor i enkelte Tilfælde kunne føre til for strænge Resultater, eller ikke længere fuldt ud ere stemmende med den almindelige Retsopfattelse, eller deraf, at Domstolene ved Bedømmelsen af det konkrete Tilfælde ikke have taget fornødent Hensyn til særegne Egenskaber ved dette. Den maa forudsættes udøvet i Samfundets Interesse og ikke som en vilkaarlig Begunstigelse af den enkelte. Deraf følger formentlig, at en Benaadning ikke kan afslaas[24]. Benaadningen ophæver (nedsætter) Straffen, men ikke de til Handlingen eller Dommen iøvrigt knyttede Retsvirkninger.

§ 58.

Forældelse af Straf.

Forældelse af Straf kan forekomme under to forskellige Former, enten saaledes at den udelukker Forfølgning til Straf eller ialtfald Domfældelse for en Forbrydelse, eller saaledes at den hindrer Fuldbyrdelsen af en allerede idømt Straf. De fleste Lovgivninger hjemle begge Former af Strafforældelse, enkelte kun den første[1], og enkelte kende ialtfald som Hovedregel slet ikke Forældelse af Straf[2].

[23] Jfr. Torp: Om Straffen S. 49 samt nedf. § 63. A.

[24] Ørsted i Eunomia II. S. 415—21 og Haandb. I. S. 224 Note *); Garraud S. 262.

[1] Saaledes dansk Strfl. §§ 66—69; svensk Strfl. Kap. V. § 14; østerrigsk Strfl. §§ 228, 532.

[2] Saaledes engelsk-amerikansk Ret.

Medens denne kun var lidet kendt i Middelalderens Ret[3], har den i den nyere Tid vundet stadig større Udbredelse, og de fleste nyere Lovgivninger hjemle nu Strafforældelse ved alle Forbrydelser uden Hensyn til disses Grovhed eller den idømte Strafs Størrelse[4].

Fra Gengældelsesteoriens Standpunkt lader en saadan almindelig Forældelsesregel sig næppe begrunde. De med denne Lære forenelige ældre Opfattelser, at Forældelsen er en Følge af Forsømmelsen af at benytte Anklageretten eller Retten til Straffuldbyrdelsen, eller at den er Udtryk for et stiltiende Afkald paa Straffen, falde — bortset fra, hvad der iøvrigt kan indvendes mod dem — allerede for den Betragtning, at det offentlige ikke blot har Ret, men ogsaa Pligt til denne Retshaandhævelse[5]. Og for saa vidt man ofte har henvist til Tidens mildnende og forsonende, retsopløsende og retsskabende Magt, er dette kun et mere eller mindre uklart Billede, ikke nogen Forklaring[6]. — Naar Straffen opfattes som en Retshaandhævelse for Samfundets Sikkerheds Skyld, kan en almindelig Forældelses-

---

[3] I den senere Romerret var Forældelse af Strafskyld anerkendt ved næsten alle Forbrydelser.

[4] Saaledes norsk Strfl. (1902) §§ 67 og 72; finsk Strfl. Kap. VIII. §§ 1 og 7; fransk Code d'instruction criminelle Artt. 635—42; belgisk code pénal Artt. 91—94, cfr. code d'instruction criminelle Artt. 337, 338, 340; hollandsk Strfl. Artt. 70, 73, 76, 77; italiensk Strfl. Artt. 91—99 (der dog udelukker Forældelse af den idømte Straf, naar denne er Tugthusarbejde paa Livstid); tysk Strfl. §§ 66—72. Samme Regel gælder i de fleste schweiziske Kantoner, jfr. ogsaa schweizisk Udk. (1896) Artt. 48 og 49. I dansk og svensk Lovgivning er denne Regel derimod ikke gennemført, jfr. Goos: Nord. Strafferet I. S. 128 flg.

[5] Lammasch i Verhandl. des 24. deutschen Juristentages. Gutachten II. S. 105.

[6] Angaaende en Række andre Forsøg paa at begrunde en almindelig Forældelsesregel henvises til Heinze i H. H. II. S. 603 flg.; Binding: Handb. I. S. 823—25 Note 5; Garraud S. 502—3 Noten.

regel tænkes begrundet gennem den Betragtning, at det, naar lang Tid er hengaaet efter Forbrydelsens Foretagelse eller Straffedommens Afsigelse, maa erkendes, at den Værdi, som den sene Strafforfølgning eller Straffuldbyrdelse har for Retssikkerheden, ikke staar i Forhold til de Ulemper, som de regelmæssig ville medføre. Hvad særlig Forældelse af Paataleretten angaar, kan henvises til den Usikkerhed og de Bevisvanskeligheder, der ville opstaa, naar en Straffesag skal gennemføres længe efter Handlingens Foretagelse, naar de ydre Spor af Gerningen staa uklare, naar Vidner ere forsvundne eller deres Erindring usikker osv. Navnlig vil den sigtede, naar lang Tid er hengaaet, let have mistet Adgangen til at bevise sin Uskyldighed (f. Ex. sit alibi) eller Tilstedeværelsen af Omstændigheder, der udelukke Strafbarheden (Samtykke, Nødværge o. l.), Strafnedsættelsesgrunde etc.[7]. Dertil kommer, at ligesom de Betænkeligheder, der af Hensyn til Generalpræventionen ere forbundne med enhver Opgivelse af Straffemyndigheden ialtfald overfor alle ikke ganske ubetydelige Forbrydelser, tabe væsentlig i Vægt, naar Indtrykket af disse efter længere Tids Forløb er stærkt afbleget, saaledes vil det, naar lang Tid er forløbet, regelmæssig være ialtfald meget tvivlsomt, om Straf endnu kræves af Hensyn til selve Forbryderens Paavirkning. Har den skyldige i lang Tid ført en ulastelig Vandel og vist sig som et lovlydigt og arbejdsomt Medlem af Samfundet, vil dette hyppigt være et Vidnesbyrd om et forandret Sindelag, en Karakterudvikling, der gør et Tilbagefald lidet sandsynligt, medens en Udøvelse af Straffemyndigheden højst sandsynligt vil gøre det vanskeligt om ikke umuligt for den paagældende at gennemføre sin paabegyndte

---

[7] Jfr. Merkel S. 243—44; v. Liszt § 76. I. Ved alene at lægge Vægten paa denne Betragtning føres nogle Forfattere til kun at anerkende Forældelse af Paataleretten, ikke derimod Forældelse af idømt Straf, jfr. saaledes Binding: Handb. I. S. 822 flg., tildels Prins: Science pénale S. 560—62.

Genoprejsning[8]. Selv om positive Vidnesbyrd om en saadan mangle, ja selv om det foreliggende vækker grundet Tvivl i saa Henseende, maa det dog erkendes, at det regelmæssig vil være ganske usikkert, hvorledes en Straf, der følger lang Tid efter Forbrydelsen, vil virke. Dertil kommer, at det ved Straffen bevirkede Indgreb i den skyldiges Forhold efter saa lang Tids Forløb som Regel ikke blot vil ramme ham, men mange andre, til hvilke han staar i Forhold (Ægtefælle, Slægt, Forretningsforbindelser etc.), og som, netop fordi han saa længe er gaaet fri for Straf, have havt Anledning til i fuldkommen god Tro at knytte deres Interesser til hans, medens som bemærket det Skaar, som Retssikkerheden kan lide ved, at Retsordenen lader Glemselens Slør falde over saa gamle Tildragelser vil være væsentlig forringet.

Hvad angaar Forældelse af idømt Straf, faar ganske vist det først berørte Hensyn til Bevisvanskelighederne ingen Betydning. Men de andre ovenfor omtalte Hensyn gøre sig ogsaa her gældende med i det væsentlige samme Vægt.

Naar Forældelsesreglen bygges paa saadanne rent praktiske Betragtninger, er det forklarligt, at Forældelsesfristerne i Reglen sættes meget forskelligt efter Hensyn til den forskyldte Strafs Størrelse, at de navnlig gøres væsentlig længere, naar der er Tale om Forældelse af idømt Straf end ved Forældelse af Paataleretten, og at de ligesom andre deslige Frister maa fastsættes efter et temmelig vil-

---

[8] For saa vidt man udelukkende eller væsentlig lægger Vægt paa denne Betragtning, vil det være naturligt at lade Begaaelsen af nye Forbrydelser virke afbrydende paa Forældelsen for den ældres Vedkommende, saaledes østerrigsk Strfl. § 229 d., jfr. herimod Janka S. 191; Hoegel i Verhandl. d. 24. deutschen Juristentages. Gutachten II. S. 155. Lægger man derimod tillige afgørende Vægt paa Bevisvanskelighederne, er det naturligt kun at tillægge Begaaelsen af nye Forbrydelser Betydning ved Forældelse af idømt Straf, saaledes norsk Strfl. (1902) § 74.

kaarligt Skøn og derfor ere ret forskellige i de forskellige Lovgivninger. Ligeledes vil det forstaas, at man med Grund kan rejse Tvivl om, hvorvidt Forældelse bør anerkendes ved de groveste Forbrydelser eller visse Klasser af Forbrydere (uforbederlige Vaneforbrydere)[9] og at man uden egentlig Inkonsekvens kan nægte dette. Endelig er det ingenlunde uforeneligt med Udgangspunktet, at man lemper de almindelige Regler i visse Tilfælde, f. Ex. naar Forbrydelsen er begaaet af Børn eller umodne Personer, hvor Grundene til at forudsætte en med den større Modenhed følgende Forbedring og Interessen i ikke at gribe forstyrrende ind i den paagældendes Arbejde for at komme paa ret Køl gøre sig særlig stærkt gældende[10].

I dansk Ret var Forældelse af Paatalen før Straffeloven vel hjemlet ved en Række særlige Lovbud for Forbrydelser, der forfulgtes privat, men mere almindelige Regler herom fandtes ikke, og Forældelse af Paatalen i offentlige Straffesager kendtes lige saa lidt som Forældelse af Straffuldbyrdelsen[11]. Heller ikke Straffeloven har indført en almindelig Strafforældelse. Forældelse af idømt Straf kendes overhovedet ikke i vor Ret. Spørgsmaalet herom var vel oppe i Straffelovskommissionen, men man nærede saa store Betænkeligheder ved en saadan Regel, at man mente at burde nøjes med en Henvisning til at benytte Benaadningsinstitutet i Tilfælde, hvor særlige Grunde tale for at undlade Straffens Fuldbyrdelse[12]. I Overensstemmelse hermed bestemmer Strfl. § 70 sidste Pkt.[13], at naar der efter Afsigelsen af en

[9] Jfr. Garofalo: Criminologie S. 397—99; Prins: Science pénale S. 562; Lammasch i Verhandl. des 24. deutschen Juristentages. Gutachten II. S. 118.

[10] Jfr. saaledes Strfl. §§ 68 og 69.

[11] Jfr. Algreen-Ussing: Haandb. S. 160 flg.; Motiver til Udk. t. Strfl. S. 102—3.

[12] Motiver til Udk. t. Strfl. S. 108, cfr. S. 105 og 107, jfr. derimod Mot. til norsk Udk. (1896) S. 123.

[13] En tilsvarende Bestemmelse findes i Strfl. f. Krigsm. § 59.

Straffedom er hengaaet 10 Aar, kan den kun efter Justitsministeriets Befaling fuldbyrdes. Men ogsaa Forældelse af Paataleretten hjemler Straffeloven kun i meget begrænset Omfang, nemlig dels ved visse forholdsvis ubetydelige Forbrydelser, Strfl. §§ 66 og 67, dels ved Forbrydelser begaaede af Børn og unge Personer, Strfl. §§ 68 og 69.

1. Strfl. § 66 bestemmer: Dersom det under en Straffesag findes, at der efter Forbrydelsen er forløbet 2 Aar, inden den blev paatalt ved Retten eller, at Paatale vel har fundet Sted, men at Sagen er bleven afvist og ikke genoptaget inden Udløbet af fornævnte Frist, skal den forskyldte Straf bortfalde, saafremt den ej vilde blive højere end Bøder, simpelt Fængsel eller Ris. Bestemmelsen kommer dog ikke til Anvendelse paa de Forbrydelser, der omhandles i Kap. 13 (Embedsforbrydelser).

For saa vidt Omraadet for denne Regel bestemmes ved Hensynet til Straffens Størrelse, lægger Straffeloven i Modsætning til næsten alle fremmede Straffelove Vægten paa, hvilken Straf der i det enkelte Tilfælde vilde være forskyldt, ikke paa den ved det paagældende Straffebud hjemlede Maximumsstraf. Dette fremgaar ikke blot af de benyttede Udtryk; men det siges ogsaa i Motiverne[14], at man med Forsæt har valgt denne Vej, fordi man fandt det uretfærdigt, at Strafferammens tilfældige Vidde og ikke den enkelte Forbrydelses større eller mindre Strafværdighed skulde være afgørende. Hermed stemmer ogsaa Praxis[15]. Naar den paagældende Straffebestemmelse ikke udelukker højere Straf — i modsat Fald skal Paatale selvfølgelig slet ikke finde Sted, jfr. Strfl. § 66. 2. St. — maa derfor regelmæssig Undersøgelse og Paatale finde Sted, idet det først under Sagen kan godtgøres, om Betingelserne for Forældelsen foreligge. Hvis den skyldige har begaaet flere

[14] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 107—8.

[15] Jfr. bl. a. H. R. T. 1873 S. 24; 1876 S. 278; 1879 S. 439; 1883 S. 578, 796, cfr. Justm. Skr. Nr. 438. 29. Dec. 1871.

Forbrydelser, bliver ved Spørgsmaalet, om denne Betingelse for Forældelsen foreligger, Straffen for hver enkelt Forbrydelse at beregne særskilt[16].

Forældelsesfristen regnes fra Forbrydelsens Udøvelse[17], hvorved maa forstaas den forbryderske Virksomheds Afslutning, medens det ikke kommer an paa, naar Virkningen indtræder[18]. Hvor flere have medvirket til en Forbrydelse, maa hver enkelts Virksomhed bedømmes for sig, saa at Forældelsesfristen for de flere Deltagere kan begynde at løbe fra forskellige Tidspunkter. — Ved Anvendelsen giver denne Regel imidlertid Anledning til forskellig Tvivl. Det maa vel anses for givet, at Fristen ved Forbrydelser, der bestaa i Opretholdelsen af en retstridig Tilstand (Tilstandsforbrydelser), først kan regnes fra dennes Afslutning og ligeledes ved Undladelsesforbrydelser først fra det Øjeblik, da Handlepligten ophører[19]. Derimod kunde det synes

[16] Jfr. H. R. T. 1873 S. 24; 1879 S. 439.

[17] Saaledes ogsaa svensk Strfl. Kap. 5. § 15, tysk Strfl. § 67. 4. St.; fransk Code d'instruction criminelle Art. 637, 640 og — med enkelte Undtagelser — hollandsk Strfl. Art. 71. Nyere Straffelove og Straffelovsudkast lade derimod, hvor en fra Handlingen forskellig Retsforstyrrelse, af hvilken Strafbarheden afhænger eller paavirkes, indtræder, først Forældelsen løbe fra denne Virknings Indtræden, jfr. norsk Strfl. (1902) § 69. 2. St.; italiensk Strfl. Art. 92; schweizisk Udk. (1896) Art. 48. Denne Ordning forsvares ogsaa i nyere Tid gennemgaaende i Teorien, idet det med Rette hævdes, at det er lidet rimeligt at lade Forældelsens Løb begynde, forinden de Kendsgerninger foreligge, der ere bestemmende for, om eller hvorledes Handlingen skal straffes, ligesom det synes mindre naturligt, at f. Ex. en Anstifters Ansvar skal kunne være forældet, inden den Handling, hvortil han har anstiftet, kommer til Udførelse, jfr. bl. a. Heinze i H. H. II. S. 617; Binding: Handb. I. S. 838; Motiver til norsk Udk. (1896) S. 125, jfr. ogsaa om den tyske Rigsrets Praxis v. Liszt § 77 Note 2. En saadan Ordning udelukker selvfølgelig ikke, at Forældelsen ved Forsøg regnes fra Forsøgshandlingens Foretagelse; men bliver Forbrydelsen fuldbyrdet, regnes Fristen først fra Virkningens Indtræden (Fuldbyrdelsen).

[18] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 109.

[19] Jfr. H. R. T. 1886 S. 61, hvor det antages, at Forældelsesfristen

noget tvivlsomt, hvorledes Forholdet stiller sig, hvor en ved Forbrydelsen skabt retstridig Tilstand opretholdes af Forbryderen, altsaa navnlig ved Berigelsesforbrydelser, naar Besiddelsen af det paa retstridig Maade erhvervede fortsættes. I dette Forhold ligger jo nemlig et fortsat Retsbrud. Og om man end desuagtet sikkert maa antage, at Forældelsesfristen, for saa vidt angaar Straffen for den ved Tilegnelsesmaaden bestemte Hovedforbrydelse, begynder at løbe fra selve Tilegnelseshandlingen, kunde det ligge nær at mene, at Forældelsen af Strafansvaret for det i den fortsatte Raaden liggende akcessoriske Retsbrud ikke kan begynde at løbe, saa længe den retstridige Tilstand fortsættes. Herfor taler navnlig, at hvis en anden længere Tid efter Tilegnelsen køber Tingene eller iøvrigt gør sig skyldig i et Forhold, der rammes af Strfl. § 55 eller § 238, kan Forældelsen for dennes Vedkommende ikke begynde at løbe fra et Tidspunkt, der ligger forud for denne Handling. Og hvis f. Ex. en efterfølgende Meddelagtighed bestaar i, at den paagældende opbevarer den ulovligt erhvervede Ting for Gerningsmanden, synes Forældelsen ikke at kunne begynde, saa længe han fortsætter denne Raaden; thi saa længe kan han til ethvert Tidspunkt siges at udøve Forbrydelsen. Det synes da mindre konsekvent, at Forældelsen for Hovedmandens Vedkommende skulde kunne begynde at løbe forinden, da det i hans Forhold liggende, fortsatte akcessoriske Retsbrud er væsentlig ensartet med den Forbrydelse, der betegnes henholdsvis som efterfølgende Meddelagtighed eller som Hæleri. — Ligesom imidlertid en Ordning, der vilde udelukke Forældelsens Løb i saadanne Tilfælde, konsekvent[20] burde føre til, at den udelukkes

---

ved Undladelse af at opgøre Status først kan regnes fra Konkursens Begyndelse, jfr. ogsaa H. R. T. 1879 S. 72, for saa vidt angaar Undladelse af at indføre Status i Hovedbogen eller Statusbogen; cfr. herved U. f. R. 1884 S. 1094 og 1899 S. 965, der ikke indeholde noget herimod stridende.

[20] Jfr. Motiver til norsk Udk. (1896) S. 126.

overalt, hvor den skyldige sidder inde med en Formuefordel, der hidrører fra Forbrydelsen[21], en Begrænsning af Forældelsesreglens Betydning, der næppe har været tilsigtet, og som ved Berigelsesforbrydelser faktisk vilde gøre denne betydningsløs[22], saaledes maa det antages, at man ikke andetsteds forstaar Forældelsesregler, der svare til Straffelovens, paa denne Maade. Og, at Praxis hos os heller ikke vil godkende en saa stræng Regel, fremgaar af flere Domme, der ved ulovlig Omgang med Hittegods have udtalt, at Straffen maatte bortfalde i Henhold til Strfl. § 66, uagtet den skyldige havde beholdt de fundne Genstande lige til Sagens Anlæg[23]. Det maa herefter antages, at Forældelsen regnes fra selve Tilegnelsen[24] uden Hensyn til det akcessoriske Retsbrud, der ligger i den fortsatte Raaden (Brug, Forbrug, Afhændelse), og det samme maa da gælde ved andre Berigelsesforbrydelser[25]. Det synes ogsaa mindre naturligt at lade det akcessoriske Forhold udelukke Forældelsen, naar det iøvrigt ikke kommer i Betragtning til Begrundelse af særlig Straf[26]. Og den krænkede

[21] Saaledes østerrigsk Strfl. §§ 229. a. og 531. a., cfr. østerrigsk Udk. (1893) § 66, jfr. Janka: Strafrecht S. 191; se angaaende tilsvarende Bestemmelser i enkelte schweiziske Kantonnallove O. Lehmann: Das zeitliche Herrschaftsgebiet der Strafrechtssätze S. 36.

[22] Jfr. imod den østerrigske Rets Regel Hoegel i Verhandl. des 24. deutschen Juristentages. Gutachten II. S. 150 flg.

[23] H. R. T. 1873 S. 24; 1879 S. 439. At Forældelse ikke udelukkes ved, at den (ved Bedrageri erhvervede) ulovlige Fordel beholdes, forudsættes ogsaa i H. R. T. 1876 S. 278.

[24] Det fremgaar ogsaa af de anførte Domme, at Retsbrugen ikke har ladet sig forlede af Formuleringen af Reglen i Strfl. § 247 til at opfatte Forbrydelsen som en Undladelsesforbrydelse (Undladelse af at oplyse), men (med Rette) lægger Vægten paa dens positive Side (Tilegnelsen).

[25] Skøndt de høje Strafferammer ved disse medføre, at Spørgsmaalet sjældent faar praktisk Betydning, er dette dog ikke udelukket, f. Ex. naar der foreligger Strafnedsættelsesgrunde, se med Hensyn til Tyveri H. R. T. 1901 S. 208, jfr. ogsaa Strfl. §§ 235, 256, 257.

[26] Jfr. herved Schweigaard: Commentar I. S. 326.

hindres jo ikke derved, at Straffen er forældet, i at vindicere sin Ting eller søge Erstatning. Konsekvensen af det ovenfor antagne maa da være, at Forældelsesfristen ogsaa ved de Forhold, der rammes af Strfl. §§ 55 og 238, regnes fra det Øjeblik, da den paagældende har foretaget det til Paadragelse af Strafansvar efter disse Paragraffer fornødne ɔ: har købt Tingen, modtaget den til Opbevaring o. l., uden at hans fortsatte retstridige Forhold med Hensyn til denne kan udelukke Forældelsens Løb[27].

Det andetsteds stærkt omstridte[28] Spørgsmaal, om Kollektivforbrydelser, fortsat Forbrydelse o. l., ogsaa for saa vidt angaar deres Forældelse, skulle betragtes som en Enhed, saa at Forældelsesfristen for samtlige derunder henhørende strafbare Forhold først regnes fra den sidste Handlings Foretagelse, eller om den løber selvstændigt for hver enkelt Handling, har i dansk Ret efter den Maade, hvorpaa Reglen i Strfl. § 66 er begrænset, liden praktisk Betydning[29], og ved fortsat Forbrydelse bortfalder det ganske, naar man, som man sikkert bør[30], kun anvender dette Begreb, hvor de flere Forbrydelser ere udførte in continenti. Da den Sprogbrug, der sammenfatter flere i og for sig selvstændige Retsbrud til en Enhed som f. Ex. „Kollektivforbrydelse“, i Virkeligheden er ret vilkaarlig og nærmest skal fyldestgøre Trangen til en Fællesbetegnelse for samtlige de af visse Lovbestemmelsers Strafferamme omfattede Forhold, synes det lidet naturligt herfra at drage Konsekvenser paa andre Omraader, særligt at opfatte de flere Retsbrud

[27] For saa vidt Strafansvar, hvor Modtagelsen etc. er sket i god Tro, kan opstaa ved senere indtrædende mala fides, kan Forældelsen først begynde at løbe fra dette senere Tidspunkt, idet „Forbrydelsens Udøvelse“ da falder sammen med Beslutningen om til Trods for denne Kundskab at fortsætte Raadigheden.

[28] Jfr. bl. a. Heinze i H. H. II. S. 617; Binding: Handb. I. S. 835, 837; v. Liszt § 77. II.; Garraud S. 508.

[29] Jfr. ovenf. Note 25.

[30] C. Torp: Om Straffen S. 159 samt nedf. § 75.

som en Enhed ogsaa for saa vidt angaar Strafskyldens Forældelse. Den almindelige Mening gaar imidlertid i modsat Retning.

Det er ligeledes almindeligt andetsteds ved Fortolkningen af Forældelsesregler, der ligesom Strfl. § 66 regne Forældelsen fra Forbrydelsens Udøvelse, at betragte det som underforstaaet, at Fristen aldrig kan begynde at løbe, før Strafansvar er paadraget, navnlig ogsaa i de Tilfælde, hvor Strafbarheden er betinget af, at en vis Virkning indtræder[31]. Hvis dette antages, vilde bl. a. Forældelsen ved uagtsomme Forbrydelser aldrig begynde at løbe, forinden Retsforstyrrelsen er indtraadt. Imod Lovens klare Ord er det dog ikke berettiget at opstille en saadan Betingelse for Forældelsesfristens Begyndelse, saa meget mere som dette ved de Forbrydelser, hvor Handling og Virkning ikke falde sammen i Tiden, vilde føre til, at Forældelsens Løb begynder tidligere for den forsætlige end for den uagtsomme Forbrydelse. — Lige saa lidt kan der uden særlig Lovhjemmel være Tale om at udelukke Forældelsen af andre Grunde, f. Ex. at den skyldige har unddraget sig Paatalen ved Flugt, at han under Forældelsesfristens Løb paany har begaaet samme Forbrydelse eller andre[32] o. l.

Til Afbrydelse af Forældelsen kræves efter Strfl. § 66 Paatale ved Retten. At derved menes selve Straffesagens Anlæg ɔ: Stævningens Forkyndelse[33] og ikke Indledelsen

[31] Binding: Handb. I. S. 838—41; Motiver til norsk Udk. (1896) S. 125. Schweigaard: Commentar I. S. 327.

[32] Det er herefter ganske selvfølgeligt, at det maa være uden Betydning, at den skyldige ikke i Præskriptionstiden har været paa fri Fod og saaledes ej har haft Lejlighed til paany at overtræde Loven, jfr. Udtalelsen af O. R. i H. R. T. 1871 S. 515 (527).

[33] Ved de Straffesager, hvor særlig Indstævning ikke finder Sted — de saakaldte Aflæsningssager, jfr. Fr. 28. Febr. 1845 § 17 — maa formentlig den Underretning om, at Sagen agtes paadømt, som ifølge den anf. Bestemmelse skal meddeles Tiltalte til Protokollen, være den Forældelsen afbrydende Akt.

af offentlig Undersøgelse ved Retten, forudsættes ikke blot i Motiverne[34], men fremgaar ogsaa af Strfl. § 70, hvor Paatale dels modsættes Undersøgelsesforhøret og dels ligefrem forudsættes at være enstydig med Stævningens Forkyndelse[35]. Paa dette Punkt adskiller dansk Ret sig fra de fleste andre Lovgivninger, idet disse som Regel lade ogsaa andre (forberedende) retlige Skridt mod den skyldige i Anledning af Forbrydelsen virke afbrydende paa Forældelsen[36]. Ogsaa med Hensyn til Afbrydelseshandlingens Virkning afviger Reglen i Strfl. § 66 fra, hvad der andetsteds er almindeligt. Medens de fleste fremmede Straffelove enten hjemle, at Forældelsen afbrydes ved den paabegyndte, men ikke gennemførte Forfølgning, saaledes at en ny Forældelse begynder at løbe fra det Øjeblik, da denne standses, eller dog, at den forhales, saaledes at den først efter Undersøgelsens Standsning fortsætter sit Løb, maa Reglen i Strfl. § 66 forstaas saaledes, at den Paatale, der ikke føres igennem til Straffedom, overhovedet er uden al afbrydende Virkning[37]. Dette siges udtrykkeligt i Strfl. § 66. 1. St. for det Tilfælde, at Sagen afvises, og at det samme gælder, naar Forfølgningen af andre Grunde afbrydes, fremgaar af Formuleringen af Reglen i Paragraffens 2. St. sammenlignet med § 67. 2. Pkt.[38].

2. Ved Siden af den almindelige Forældelsesregel i Strfl. § 66 med sin absolute Forældelsesfrist af 2 Aar giver Strfl. i § 67 en særlig Forældelsesregel med en relativt

---

[34] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 108.

[35] Jfr. ogsaa H. R. T. 1883 S. 796; 1888 S. 1.

[36] Jfr. bl. a. norsk Strfl. (1902) § 70; svensk Strfl. Kap. 5. § 15; tysk Strfl. § 68; hollandsk Strfl. Art. 72; italiensk Strfl. Art. 93; schweizisk Udk. (1896) Art. 48.

[37] I Overensstemmelse med Lovens Tankegang maa det ogsaa antages, at en Paatale er uden afbrydende Virkning, selv om den føres igennem til Dom, naar denne senere annulleres, jfr. H. R. T. 1883 S. 796.

[38] Jfr. ogsaa Mot. til Udk. t. Strfl. S. 109.

bestemt Forældelsesfrist, hvorefter Straffen for Forbrydelser, der ej ere undergivne offentlig Paatale eller kun skulle forfølges af det offentlige efter den fornærmedes Begæring, derhos bortfalder, naar den forurettede i en Tid af 1 Aar, efter at han bevislig er kommen til Kundskab om Gerningsmanden, undlader at paatale Forbrydelsen eller begære den paatalt. Efter Ordene i Strfl. § 67 er Forholdet imellem denne og § 66 det, at § 67 ingensinde forlænger, men kun kan forkorte Forældelsesfristen for de i § 66 omhandlede Forbrydelser, idet Straffen for disse ubetinget bortfalder, naar der er forløbet 2 Aar fra Forbrydelsens Udøvelse, selv om Forbrydelsen kun er privat eller betinget offentlig Paatale undergiven. Omraadet for Strfl. § 67 er iøvrigt for saa vidt snævrere end Omraadet for § 66, som Reglen i § 67 kun gælder, hvor Forbrydelsen ikke er ubetinget offentlig Paatale undergiven, men er paa den anden Side videre, for saa vidt den i § 66 opstillede Begrænsning med Hensyn til Straffens Størrelse ikke gælder ved § 67, hvorved erindres, at Straffen for Forbrydelser, der ikke eller kun efter den forurettedes Begæring forfølges af det offentlige, meget vel kan overstige simpelt Fængsel[19].

Forældelsesfristen, der som bemærket er 1 Aar, begynder at løbe fra det Øjeblik, da den forurettede bevislig er kommen til Kundskab om Gerningsmanden. At han har erfaret Forbrydelsen, er altsaa ikke nok, saa længe han ikke ved, mod hvem Forfølgningen skal rettes. Udtrykket Gerningsmand er sikkert ikke her taget i teknisk Forstand som Modsætning til Meddelagtige, men betyder simpelthen den for Gerningen ansvarlige; og Fristen maa, hvor flere ere ansvarlige, beregnes selvstændigt for hver enkelt fra det Tidspunkt, da hans Medvirken er bleven den forurettede bekendt, uden Hensyn til om Kendskab til den egentlige Gerningsmand er erhvervet forinden eller først erhverves senere. Omvendt udelukkes Forældelsen ikke ved, at

[19] Jfr. bl. a. Strfl. §§ 84, 159, 174, 200, 236, 263, 296.

Sagens Forfølgning har været umulig paa Grund af den skyldiges Forsvinden o. l.[40]. Hvor Paataleretten ved den forurettedes Død gaar over paa andre, jfr. Strfl. § 223, maa Forældelsen ogsaa i Forhold til disse indtræde 1 Aar efter, at den forurettede selv har faaet Kundskab om Gerningsmanden, selv om han dør inden Fristens Udløb. Er han derimod død uden at faa denne Kundskab, maa Fristen regnes fra det Øjeblik, da de efterlevende paataleberettigede faa denne Kundskab[41]. At Forældelsesfristen for samtlige disses Vedkommende løber fra det Øjeblik, da en af dem faar saadan Kundskab, tør næppe antages, lige saa lidt som det kan antages, at en af dem med Retsvirkning for de andre kan eftergive Strafskylden, jfr. ovenf. § 57. I. a.

Reglerne om Forældelsens Afbrydelse ere forskellige, eftersom Forbrydelsen er betinget offentlig eller privat Paatale undergiven.

I det førstnævnte Tilfælde er en i rette Tid fremsat Begæring om Paatale tilstrækkelig til at afbryde Forældelsen; og Afbrydelsen er ubetinget ɔ: uafhængig af, om offentlig Paatale derefter virkelig finder Sted. Det maa dog vistnok antages, at Begæringen taber sin Betydning i denne Retning, naar den senere tages tilbage, selv om en saadan Tilbagetagelse ikke hindrer, at Sagen forfølges.

Ved Sager, der forfølges privat, kræves derimod til Afbrydelsen, at Sagen paatales. Om, hvad derved skal forstaas, henvises til det ovenf. under 1. anførte, hvorved særlig bemærkes, at det ikke er nok, at Sagen inden Forældelsesfristens Udløb er paaklaget til Forligelseskommis-

---

[40] Ved en Dom i U. f R. 1869 S. 365 er det antaget, at det ikke kunde udelukke Forældelsesfristens Løb, at den forurettede var forbleven uvidende om Egenskaber ved Gerningen, der betinge dens Strafbarhed. Dette synes dog meget tvivlsomt. „Gerningsmanden" maa betyde Gerningsmanden til en strafbar Handling. Men Kundskab herom forudsætter ogsaa Kundskab om de Forhold, der gøre Gerningen strafbar.

[41] Jfr. Schweigaard: Commentar I. S. 328.

sionen, men at det afgørende ogsaa her er Sagens Paastævning[42]. Virkningen af Sagens Paatale er derimod en anden end i de i Strfl. § 66 omhandlede Tilfælde. Vel bevirker Paatale, der ikke føres igennem til Dom, ikke, at Forældelsen er definitivt udelukket, men den medfører eventuelt en Udsættelse af Forældelsen, idet den forurettede kan begynde ny Paatale, saa længe ikke 3 Maaneder ere forløbne efter Sagens Afvisning eller Ophævelse, selv om den oprindelige Frist af 1 Aar imidlertid er udløben. Betingelse for denne Forlængelse af Fristen er det, at Paatale betimelig er begyndt af den forurettede. Begæring om offentlig Paatale kan herefter ved disse — privat Paatale undergivne — Sager ikke have denne Virkning; og der er ialtfald heller ikke direkte Lovhjemmel for at indrømme denne Forlængelse af Fristen, hvor offentlig Paatale har fundet Sted, men den skyldige frifindes for Justitiens Tiltale, fordi Sagen ikke kan gøres til Genstand for offentlig Forfølgning. I Praxis har man dog i et saadant Tilfælde tillagt offentlig Paatale samme Virkning som privat Paatale[43]; og til Støtte for en saadan (analogisk) Udvidelse af Reglen kan ogsaa anføres, at det f. Ex. synes at maatte være ligegyldigt, om den Fejl, der bevirker, at Sagen ikke kan føres igennem, bestaar i, at Sagen af den forurettede anlægges ved en urigtig Ret eller deri, at den fejlagtigt anlægges som offentlig Sag, ialtfald naar dette sker efter den forurettedes Begæring.

3. Ifølge Strfl. § 68 bortfaldt Straffen for Forbrydelser begaaede af Børn under 15 Aar, selv om den vilde blive større end den i § 66 nævnte, hvis de ikke vare paatalte, inden den paagældende opnaaede 18 Aars Alderen[44]. Da Straffelovstillæg 1. April 1905 § 15. 1. Pkt. nu har forhøjet den kriminelle Lavalder til 14 Aar, og s. L.'s § 16.

[42] Jfr. U. f. R. 1899 S. 385, cfr. herved den mindre klare Udtalelse i U. f. R. 1898 S. 821.

[43] H. R. T. 1876 S. 374.

[44] H. R. T. 1866 S. 393; 1886 S. 309.

1. Pkt. bestemmer, at de om Straffen for og Paatalen af Lovovertrædelser, begaaede af Personer mellem 15 og 18 Aar, gældende Bestemmelser udvides til at gælde om Overtrædelser, begaaede i Alderen mellem 14 og 15 Aar — hvilken Bestemmelse efter det ovenf. S. 323 bemærkede maa antages i det hele at undergive Personer mellem 14 og 15 Aar de for de 15—18aarige gældende Regler, ogsaa for saa vidt angaar Betingelserne for Strafbarheden — har Strfl. § 68 nu ikke længere nogen Genstand og er dermed bortfalden. Ifølge Strfl. § 69, der nu maa anvendes paa Forbrydelser, begaaede af Personer mellem 14 og 18 Aar, bortfalder Straffen for disse, hvis Paatale ikke finder Sted, inden den paagældende har opnaaet 25 Aars Alderen, og Straffen, hvis Dommen skulde have været afsagt, inden den paagældende havde fyldt sit 18de Aar, ikke vilde have oversteget Rottingslag eller Fængsel paa sædvanlig Fangekost. Da Bestemmelserne i Strfl. §§ 66 og 67 gælde ogsaa for unge Menneskers Forbrydelser, faar Reglen i § 69 kun praktisk Betydning, hvor Betingelserne for at anvende §§ 66 eller 67 ikke foreligge. Spørgsmaalet om Forældelsesfristens Begyndelsespunkt opstaar paa Grund af Forældelsesreglens Indhold ikke ved § 69, og med Hensyn til Forældelsens Afbrydelse kan ganske henvises til det ovenf. under 1. angaaende § 66 bemærkede. At det, for saa vidt Strfl. § 69 lægger Vægt paa Straffens Størrelse, kommer an paa den in concreto forskyldte Straf, fremgaar tydeligt af de brugte Udtryk[45].

4. For de af Straffeloven omfattede Forbrydelser finder Forældelse af Strafansvaret ikke Sted udenfor de i §§ 66, 67 og 69 nævnte Tilfælde, jfr. Strfl. § 70. 1. Pkt.[46]. Ifølge § 70. 2. og 3. Pkt. er Justitsministeriet imidlertid bemyn-

[45] U. f. R. 1880 S. 1115.

[46] At det skulde være Meningen ved Bestemmelsen i Strfl. § 70. 1. Pkt. at udelukke en analogisk Anvendelse af Reglerne i Strfl. §§ 66—69, for saa vidt Betingelserne herfor maatte kunne foreligge, kan ikke antages, jfr. det ovenf. S. 404 om Strfl. § 43 bemærkede.

diget til at frafalde Paatale af en Forbrydelse, naar der er forløbet 10 Aar, siden den blev begaaet; og Paatale eller — for saa vidt det først under Sagen oplyses, at der er hengaaet 10 Aar efter Forbrydelsens Udøvelse, inden Stævningen blev forkyndt — Paakendelse af Sagen maa kun finde Sted, naar Justitsministeriet bestemmer dette[47].

5. Udenfor Straffeloven haves ingen almindelig Regel om Strafskylds Forældelse, men vel særlige Regler for enkelte Forbrydelser, jfr. nedf. Det Spørgsmaal opstaar da, om Bestemmelserne i Strfl. §§ 66, 67 og 69 kunne anvendes analogisk udenfor Straffelovens Omraade, for saa vidt ikke andre særlige Regler haves. Mod en saadan analogisk Anvendelse synes ingen begrundet Indvending at kunne rejses, da der gennemgaaende snarest er endnu mere Grund til at lade Strafskylden forældes ved de udenfor Straffelovens Omraade liggende, i Reglen mindre væsentlige Forbrydelser end ved de i Straffeloven omhandlede[48]. Praxis synes imidlertid ikke at ville godkende dette[49], hvilket er

---

[47] Efter Ordene i Strfl. § 70 synes det utvivlsomt, at Justitsministeriets Resolution maa foreligge med Hensyn til de mere end 10 Aar før Paatalen begaaede Forbrydelser, selv om Paatalen tillige omfatter senere begaaede Forbrydelser. Dette antoges ogsaa tidligere i Praxis, jfr. H. R. T. 1878 S. 198; 1889 S. 845. I H. R. T. 1893 S. 257 er imidlertid det modsatte antaget. Det er dog muligt, at denne Afgørelse nærmest er Udtryk for en meget (altfor) vidtstrakt Anvendelse af Begrebet „fortsat Forbrydelse".

[48] Goos I. S. 204—5 med Note og Justm. Skr. Nr. 155. 1. Juli 1875, der udtrykkeligt udtaler dette med Hensyn til Reglen i Strfl. § 70 sidste Pkt., men synes at opfatte dette som Udtryk for en almindelig Grundsætning.

[49] Dette gælder ialtfald Højesteret, jfr. H. R. T. 1871 S. 515 (Kvaksalveri); 1900 S. 593 (Overtrædelse af Bygningsl. for Kjøbenhavn. Forholdet kunde dog maaske opfattes som en Tilstandsforbrydelse). Herimod kan ikke anføres, at Strfl. § 66 er anvendt paa Overtrædelse af forel. L. 2. Novb. 1885, jfr H. R. T. 1888 S. 1, da Straffebestemmelserne i den foreløb. L. paa anden Maade fremtræde som en Slags Udvidelse af Straffelovens Regler, jfr. bl. a. L.'s §§ 6 og 8. Derimod er Praxis ved de andre Retter vaklende. Analogisk

saa meget mærkeligere, som Domstolene ellers ikke ere betænkelige ved at anvende Reglerne i Straffelovens almindelige Kapitler udenfor Straffeloven. Kun ved saadanne Forbrydelser, hvor de almindelige strafferetlige Synspunkter i det hele træde noget tilbage, f. Ex. ved visse Afgiftsbesvigelser, hvor Bøderne ogsaa i andre Retninger mere behandles som Formueprestationer end som egentlig Straf, jfr. ovenf. S. 653, er det maaske betænkeligt at anvende Straffelovens Forældelsesregler analogisk[50].

Derimod findes for en Del udenfor Straffeloven faldende Forbrydelser forskellige særlige og indbyrdes afvigende Forældelsesregler. Flere af disse findes i ældre Love, der i Nutiden sjældent vilde faa praktisk Anvendelse[51]. Men ogsaa i Love fra nyere Tid findes oftere særlige Forældelsesregler. Disse ere indbyrdes afvigende, for det første med Hensyn til Forældelsesfristens Længde, idet denne er snart Aar og Dag[52], snart 1 Aar[53] snart endnu kortere[54], ligesom der ogsaa haves Exempler paa,

Anvendelse af Strfl. § 66 er saaledes nægtet i U. f. R. 1879 S. 1171 (Kvaksalveri); 1884 S. 1075 (Overtrædelse af Lotteriloven); 1890 S. 398 (Overtrædelse af Fr. 10. Jan. 1698 Kap. II. § 5 om Maal og Vægt). Derimod er analogisk Anvendelse anerkendt i U. f. R. 1879 S. 592 (Dyrlægers Eneret efter Fund. 23. Juli 1777 § 9); 1880 S. 35 (Kvaksalveri); 1881 S. 1134 (forsømt Firmaanmeldelse); 1887 S. 717 (ulovlig Næringsbrug); 1904 A. S. 758 (ulovlig Omløben med Varer).

[50] Jfr. herved H. R. T. 1895 S. 4, hvor det er forudsat, at Straffen efter Indkomstskattelov 19. Febr. 1861 § 21 ikke forældes efter Reglerne i Strfl. § 66.

[51] Jfr. Fr. 25. Marts 1791 § 17; 30. Jan. 1807 § 13; 8. Jan. 1810 § 22 (i samtlige disse Tilfælde er Forældelsesfristen 4 Uger); Fr. 3. Juli 1835 (1 Aar). Reglen i Fr. 2. Aug. 1786 § 10 har vistnok ogsaa, om den end ikke kan anses som ophævet, tabt sin praktiske Betydning ved Bestemmelserne i Fr. 14. Maj 1845 §§ 9 flg.

[52] Jfr. L. 24. Marts 1865 § 3.

[53] Jfr. L. Nr. 56. 5. April 1888 § 61; Nr. 69. 13. April 1894 § 26; Nr. 79. 8. Maj 1894 § 31, jfr. tidligere Fr. 20. Maj 1840 § 36 og L. 1. April 1871 § 19; L. Nr. 63. 26. Marts 1898 § 13.

[54] L. 3. Jan. 1851 § 3 (3 Maaneder); 10. Maj 1854 § 64 (4 Uger eller 8 Dage).

at der samtidig gælder en absolut og en relativ Forældelsesfrist[55]. Dernæst ogsaa med Hensyn til Begyndelsespunktet for Fristens Løb, der snart er selve den ulovlige Handlings Foretagelse[56] snart et andet for hvert enkelt Tilfælde nærmere bestemt Tidspunkt. Til Forældelsens Afbrydelse kræves i Reglen Paatale[57], jfr. herom ovenf. under 1[58], men undtagelsesvis hjemles ogsaa Afbrydelse ved andre Handlinger[59]. Hvor Paatale kræves, gælder det ogsaa for disse Tilfælde, at Forældelsen ikke udelukkes ved, at der har foreligget Hindringer for at iværksætte Paatalen[60], hvorfra dog i L. 10. Maj 1854 § 64 gøres den Undtagelse, at Husbonden, der vil tiltale et Tyende, fordi det er udeblevet af Tjenesten eller har forladt denne i Utide, kan bevare sin Ret, naar Tyendets Opholdssted ikke er bekendt, ved

[55] Jfr. L. Nr. 69. 13. April 1894 § 26 (1 Aar efter at Indgrebet er kommet til Patenthaverens Kundskab, eller 3 Aar efter at det er kommet til Udførelse); L. Nr. 189. 19. Dec. 1902 § 35. 1. St. (1 Aar, efter at Retskrænkelsen er kommet til den forurettedes Kundskab, samt i ethvert Tilfælde inden 2 Aar, efter at den ulovlige Handling har fundet Sted).

[56] Jfr. de i Note 53 nævnte Love og tildels L. 10. Maj 1854 § 64; L. Nr. 69. 13. April 1894 § 26; Nr. 189. 19. Dec. 1902 § 35. 1. St.

[57] Jfr. herved U. f. R. 1901 S. 628. hvor det er antaget, at i de i L. Nr. 63. 26. Marts 1898 § 13. 2. St. omhandlede Tilfælde, hvor offentlig Paatale kun finder Sted efter den forurettedes Begæring, selve Paatalen — ikke som efter Strfl. § 67 blot Begæringen om Paatale — skal finde Sted inden Forældelsesfristens Udløb. Denne efter Ordlyden vistnok rigtige Regel maa da ogsaa gælde ved Sager om ulovlig Jagt, hvor disse efter den jagtberettigedes Begæring forfølges som offentlige Politisager, jfr. L. Nr. 79. 8. Maj 1894 § 31. cfr. § 25.

[58] Jfr. dog herved L. 10. Maj 1854 § 64, cfr. § 68; U. f. R. 1896 S. 1082, cfr. 1878 S. 975; 1895 S. 1101.

[59] Jfr. L. 3. Jan. 1851 § 3: (Opfordring til at meddele de Oplysninger, som maatte være fornødne for at godtgøre, at Ansvaret paahviler en af de foregaaende).

[60] U. f. R. 1879 S. 408.

inden den almindelige Paatalefrist at gøre Anmeldelse til Politiøvrigheden om den begaaede Ulovlighed[61].

6. For saa vidt ikke undtagelsesvis andet maatte være bestemt[62], kan der ikke være Tvivl om, at Reglerne om Straffens Bortfald ved Forældelse maa overholdes ex officio[63], og det ikke blot i Sager, der forfølges offentligt, men ogsaa i dem, der er undergivne privat Paatale[64].

Enkelte af de ovenfor nævnte Forældelsesregler udenfor Straffeloven, hjemle ikke blot Strafansvarets, men ogsaa visse formueretlige Kravs (Erstatning, tildels ogsaa Konfiskation) Bortfald[65]. Men udenfor disse Tilfælde bortfalder kun Straffen, men hverken Kravene paa Erstatning[66], Mortifikation[67] eller andre Følger af Forbrydelsen, f. Ex. Konfiskation m. m. efter Strfl. § 34.

Forældelsens Virkning er, at Straffen bortfalder. Dette udtrykkes, hvis Sag desuagtet anlægges, naturligst ved, at Tiltalte frifindes[68]. Denne Form benyttes ogsaa ofte, navnlig i nyere Tid, i Praxis[69], men hyppigst bruges, særlig ogsaa af Højesteret, den Vending, at „Straffen bortfalder“[70]. I

---

[61] Jfr. U. f. R. 1896 S 899 samt om en analogisk Anvendelse af denne Bestemmelse U. f. R. 1899 S. 889, cfr. endnu med Hensyn til L. 10. Maj 1854 § 64; U. f. R. 1898 S. 744; 1899 S. 663.

[62] Jfr. saaledes L. 10. Maj 1854 § 64.

[63] Garraud S. 503—4.

[64] Jfr. med Hensyn til Strfl. § 67 H. R. T. 1894 S. 209, cfr. U. f. R. 1895 S. 818.

[65] Jfr. L. 10. Maj 1854 § 64; 24. Marts 1865 § 3; 5. April 1888 § 61; 13. April 1894 § 26 samt vistnok ogsaa L. 3. Jan. 1851 § 3 og tildels L. Nr. 189. 19. Dec. 1902 § 35. 1. St.

[66] H. R. T. 1890 S. 526.

[67] Jfr. Goos: Spec. Del I. S. 291; U. f. R. 1884 S. 56; 1885 S. 541; 1890 S. 1095; 1891 S. 352; 1897 S. 1150; 1898 S. 821; 1899 S. 385; H. R. T. 1894 S. 209.

[68] Goos: Nord. Strafferet I. S. 135.

[69] Jfr. bl. a. U. f. R. 1884 S. 56; 1890 S. 1095; 1891 S. 352; 1897 S. 1150.

[70] U. f. R. 1880 S. 1115; H. R. T. 1873 S. 24; 1876 S. 278; 1883 S. 796.

L. 10. Maj 1854 § 64[71] siges Forældelsens Virkning dog at være, at Sagen afvises, og denne Fremgangsmaade er ogsaa undertiden, men sikkert med Urette benyttet i andre Tilfælde[72].

---

[71] Jfr. ligeledes Fr. 30. Jan. 1807 § 13.

[72] Jfr. med Hensyn til den nu ophævede L. 31. Marts 1864 § 8 U. f. R. 1896 S. 430.

ANDET AFSNIT.

OM STRAFFEN.

KAPITEL I.

STRAFARTERNE.

---

§ 59.

Oversigt over de i dansk Ret hjemlede Strafarter.

Idet der angaaende Begrebet Straf, Straffens Formaal og den almindelige Vurdering af de forskellige Strafarter i det hele henvises til Fremstillingen ovenf. i §§ 1—3, skulle i det følgende Reglerne om de i den gældende danske Strafferet anerkendte Strafarter fremstilles og belyses.

Medens dansk Ret tidligere ikke saaledes som nogle fremmede Retsforfatninger kendte en Sondring mellem Hovedstraffe og Bistraffe[1] i den Forstand, at de sidstnævnte kun kunne idømmes i Forbindelse med en Hovedstraf, er

---

[1] Forskellig herfra er Sondringen mellem principale og subsidiære Straffe Denne Sondring — jfr. om denne nedf. §§ 67 og 76 — egner sig ikke til at danne Grundlag for Fremstillingen.

denne Sondring nu tildels indført ved Straffelovstillæg 1. April 1905. Bortset fra det begrænsede Omfang, i hvilket Legemsstraf ifølge L.'s § 16, jfr. § 15 endnu kan anvendes (som Hovedstraf) paa Mandspersoner mellem 14 og 18 Aar, samt dens Anvendelse som Disciplinærstraf kan denne Straf i Henhold til L.'s § 5 kun idømmes som Tillæg til den iøvrigt forskyldte Straf. Til at danne Grundlag for Fremstillingen af Strafarterne egner denne Sondring sig dog ikke. — Undertiden opstiller man dernæst en Sondring mellem de almindelige Straffe og særlige Straffe[2], som kun anvendes ved bestemte Forbrydelser, paa visse Personer eller iøvrigt under særlige Forhold. Ligesom denne Sondring imidlertid ikke beror paa nogen skarp Modsætning, saaledes giver det vistnok en bedre Oversigt over Strafarterne, naar alle de Straffe, hvorved der gøres Indgreb i det samme Gode, behandles samlede.

Herefter vil der i Fremstillingen af Strafarterne blive sondret mellem følgende Hovedgrupper:

I. Livsstraffen.

II. Legemlige Straffe (Ris, Rotting m. m.).

III. Frihedsstraffe. Disse falde atter i flere Underafdelinger: 1. Strafarbejde, som kendes under to Former (Tugthusarbejde og Forbedringshusarbejde); 2. Tvangsarbejde; 3. Fængsel, der ogsaa forekommer i forskellige Former. Straffeloven nævner som saadanne[3] simpelt Fængsel, Fængsel paa sædvanlig Fangekost, Fængsel paa Vand og Brød samt Statsfængsel. I den militære Strafferet samt som Disciplinærstraf kendes endnu andre, navnlig skærpede Former af Fængselsstraf, jfr. nedf. navnlig § 65.

IV. Formuestraffe. Hertil kan henføres: 1. Bøde-

---

[2] Goos: Nord. Strafferet I. S. 137, jfr. Strfl. § 31, der betegner visse Straffe som „almindelige Straffe“.

[3] Strfl. §§ 17—28, jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 12.

straffen; 2. Konfiskationsstraf; 3. Fortabelse af Næringsret o. l., for saa vidt dette anses som Straf.

V. Straffe, der ere rettede mod Æren, (Advarsel, Irettesættelse, partielt vanærende Straffe).

VI. Forbrydelse af visse Rettigheder af offentligretlig Art, (Valgrets- og Embeds- eller Bestillingsfortabelse som Straf).

Andre Strafarter end de i Lovgivningen udtrykkeligt hjemlede kunne selvfølgelig ikke anvendes.

§ 60.

I. Livsstraffen.

Livsstraf[1] eller Dødsstraf fandt som allerede ovenf. i § 3 bemærket en udstrakt Anvendelse i vor ældre Ret[2], hvorhos denne ved Siden af den simple Livsstraf kendte forskellige Former af kvalificeret Livsstraf. Ligesom disse sidste for Straffelovens Omraade ikke mere forekomme[3],

---

[1] I Lovgivningen bruges i Reglen Udtrykket Livsstraf, jfr. bl. a. Fr. 8. Sept. 1841 § 7; Strfl. §§ 9, 10, 280, 287, 288, jfr. ogsaa Udtrykket „straffes paa Livet i §§ 71, 74, 75, 85, 91, 190, 244 m. fl. I Litteraturen bruges oftere Udtrykket Dødsstraf. Denne Betegnelse blev under Straffelovens Behandling i Folketinget foreslaaet, men Forslaget forkastedes.

[2] Jfr. om den før Straffeloven gældende Ret navnlig Ørsted i A. f. Rvdsk. IV. S. 440—46; Algreen-Ussing: Haandb. S. 79 flg.; C. Nyholm: Dødsstraffen (1858) S. 5—10.

[3] Derimod kan kvalificeret Livsstraf endnu anvendes paa de dansk-vestindiske Øer, hvor Straffeloven ikke er gældende, jfr. Landstingsudvalgets Betænkning S. 11. — Pl. 16. Juli 1817, der for visse i Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset i Kjøbenhavn begaaede Forbrydelser foreskriver kvalificeret Livsstraf, er ikke ophævet. Da den paagældende Strafanstalt ikke mere bestaar i den der forudsatte Skikkelse, er Spørgsmaalet imidlertid, om Bestemmelsen kan anvendes analogisk paa de samme Forbrydelser begaaede i andre Strafanstalter. Dette er i og for sig meget tvivlsomt, men ligesom Pl.'s Gyldighed

saaledes er Dødsstraffens Anvendelse nu i det hele meget indskrænket. Som eneste Strafart[4] er den i Straffeloven kun foreskreven i tre Tilfælde[5]. Som Alternativ er den hjemlet for visse Statsforbrydelser, Voldtægt, forsætligt, fuldbyrdet Drab, Sørøveri samt visse almenfarlige Forbrydelser, naar nogen ved disse er omkommen[6]. Saavel i Straffelovskommissionen som paa Rigsdagen var det endog under Overvejelse, om Livsstraffen ikke helt kunde afskaffes. Landstingsudvalgets Flertal var stemt for altid at opstille Tugthusarbejde paa Livstid som Alternativ ved Siden af Livsstraffen, og i Folketinget blev der af en Række Medlemmer stillet Forslag om helt at afskaffe denne Straf[7]. Intet af disse Forslag blev dog vedtaget.

for disse er forudsat i Motiverne til Strfl. S. 101, saaledes er det i Konsekvens af det af Højesteret med Hensyn til Pl. 31 Aug. 1813 antagne, jfr. nedf. Note 5, sandsynligt, at Praxis ogsaa vil anse Pl. 1817 for gældende. Praktisk Betydning vil dette næppe faa, da den kvalificerede Livsstraf sikkert ikke nogensinde vil blive fuldbyrdet.

[4] Herved mærkes dog Fr. 8. Sept. 1841 § 7, hvorefter Domstolene, naar den paagældende dømmes paa Indicier for en Handling, der vilde medføre Livsstraf, ere beføjede til istedet derfor at sætte Strafarbejde paa Livstid.

[5] Strfl. §§ 71. 1. St., 85. 1. St., 190. — Endvidere har Højesteret statueret, at Pl. 31. Aug. 1813, der i §§ 10 og 11 (jfr. ved denne § Pl. 16. Juli 1817) foreskriver ubetinget Livsstraf, gælder for de nuværende Strafanstalter, skøndt den udtrykkelig kun er given for det daværende Tugt-, Rasp- og Forbedringshus i Kjøbenhavn, jfr. H. R. T. 1892 S. 460; 1900 S. 3. Angaaende militære Forbrydelser se Strfl. f. Krigsm. §§ 64, 68, 70, 87, 114.

[6] Strfl. §§ 72. 1. St., 74, 75, 82. 1. St., 85. 2. St., 91, 168, 186, 191, 244, 280, 282. 2. St., 286, 287. 1. St., 288. 1. St.; jfr. endvidere L. Nr. 74. 7. April 1899 § 10. — I Strfl. §§ 75 og 186 kræves skærpende Omstændigheder. I Strfl. f. Krigsm. hjemles Dødsstraf som Alternativ ved §§ 67—69, 71, 72, 74, 78, 88, 100, 103, 104, 108, 113, 115, 116, 125, 126, 142, 150, 175, 186, 187, 189, 192, jfr. § 60.

[7] Jfr. Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 20—21; Landstingsudv. Betænkning S. 11; Rigsdagstid. Forh. paa Landstinget 1865 S. 289—90, 292—93, 308—9; 1866 S. 649—78; Forh. paa Folketinget 1865 S. 578—94, 610—27, 921—24, 935—37, 943—45, 969—79, 998, 1015, 1023—32, 1035—40, 1054—58 1062—74 o. fl. St.

Dødsstraffen fuldbyrdes, for saa vidt den er idømt efter den borgerlige[8] Straffelovgivning, altid offentlig[9] med Øxe[10] — altsaa ved Halshugning — hvorefter den Henrettedes Legeme begraves i Stilhed[11]. Skulle flere udstaa Livsstraf, bør ingen af dem overvære de andres Henrettelse[12]. — Dødsdomme, der altid skulle indstævnes til Højesteret[13], maa ikke fuldbyrdes uden ifølge kgl. Resolution[14]. Forinden Henrettelsen skal den dømte forberedes til Døden samt have Adgang til at nyde Alterens Sakramente, og Præsten skal være tilstede paa Retterstedet og maa ej forlade ham før han er henrettet[15]. Endvidere maa det sik-

---

[8] Ifølge Strfl. f. Krigsm. § 9, jfr. § 8 fuldbyrdes Livsstraf, som tilkendes efter de militære Love, offentlig ved Skydning. En ifølge de borgerlige Love idømt Livsstraf kan — forudsat at den dømte staar under militær Straffemyndighed — ogsaa fuldbyrdes ved Skydning, naar Omstændighederne ikke tilstede at faa den fuldbyrdet paa den Maade, som de borgerlige Love foreskrive.

[9] Dødsstraf idømt i Henhold til Pl. 31. Aug. 1813 skal ifølge dennes § 6 fuldbyrdes i Strafanstalten i Fangernes Paasyn, jfr. herved Grundtvig: Dødsdommene i Danmark 1866—92 S. 274.

[10] ɔ: ved Haandøxe. Spørgsmaalet om Exekution ved Guillotine (Faldøxe) har gentagende Gange været rejst, jfr. Kskr. 28. Marts 1843; Rigsd. Tid. 1882—83. Forh. paa Folketinget S. 939 flg., 3635 flg., cfr. Tillæg B. S. 1873 flg. se ogsaa Rigsd. Tid 1864—65 Tillæg A. S. 406; 1865—66 Tillæg A. S. 595.

[11] ɔ: paa Kirkegaarden, jfr. Strfl. § 308, der ophæver Frd. 9. Aug. 1737 og 21. Okt. 1791, men uden Jordpaakastelse eller anden kirkelig Handling, jfr. D. L. 2—10—4, der kun, for saa vidt angaar Selvmordere, er ophævet ved Strfl. § 308; Matzen og Timm: Kirkeret S. 570—71; afvigende Deuntzer: Personret S. 19; Bentzon: Personret S. 25.

[12] Strfl. § 10.

[13] Fr. 16. Dec. 1840 § 1, cfr. D. L. 1—24—55; jfr. f. Vestind. Kskr. 9. Marts 1843.

[14] Reskr. 28. Maj og 8. Juli 1735; 22. April 1758; H. R. Instr. 7. Dec. 1771 § 18; Fr. 16. Dec. 1840 § 1, jfr. ogsaa D. L. 1—24—52; J. E. Larsen: Saml. Skr. III. 2. S. 295; Goos: Nord. Strafferet I. S. 139.

[15] D. L. 1—24—53; 2—7—7; Kirkerit. 25. Juli 1685 Kap. VI. Art. 4; Fr. 13. Marts 1761 § 7; Reskr. 22. April 1768; Kanc. Prom. 2. Febr. 1813.

kert antages, at Dødsstraffen ikke maa fuldbyrdes paa frugtsommelige Kvinder[16].

Spørgsmaalet om Dødsstraffens Forsvarlighed har efter de fleste nyere Lovgivningers meget begrænsede Anvendelse af denne langtfra samme praktiske Betydning som tidligere[17]. Imidlertid er Kampen mod Dødsstraffen, siden den i forrige Aarhundrede blev rejst af Beccaria og Sonnenfels m. fl., stadig holdt i Live, og har ført til, at denne Straf i en Række Lande er bleven legalt afskaffet[18], i flere andre længe ikke fuldbyrdet[19]. Rent abstrakt lader Spørgsmaalet om Dødsstraffens Berettigelse og Nødvendighed sig næppe besvare. For saa vidt enkelte Straffeteoriers Bestemmelse af Straffens Formaal paa Forhaand fører til at forkaste Dødsstraffen, kan dette ikke anses for afgørende, naar det maa erkendes, at Fremhævelsen af et saadant enkelt Formaal for Straffen er en Ensidighed, jfr. ovenf. § 2. Endmindre kan man med visse absolute Straffeteorier anerkende, at Dødsstraf for Mord o. l. kræves af den absolute Retfærdighed. Besvarelsen maa afhænge af, om Dødsstraffens

---

[16] Jfr. Grundsætningen i D. L. 1—24—52; Goos: Nord. Strafferet I. S. 139. Jfr. endnu angaaende Distriktslægens Nærværelse Kskr. 2. April 1846.

[17] Jfr. om dens Anvendelse i Danmark efter Straffeloven St. Grundtvig: Dødsdommene i Danmark 1866—92.

[18] Saaledes i Rumænien, jfr. L. 22. Okt. 1864; Portugal, jfr. L. 1. Juli 1867; Holland, jfr. L. 17. Sept. 1870; Italien, jfr. Strfl. 30. Juni 1889; Norge. jfr. Strfl. 22. Maj 1902; San Marino (1848) samt flere amerikanske Stater. I Schweiz blev Dødsstraffen afskaffet ved Forbundsforf. af 1874; men i 1879 blev der ved Folkeafstemning givet de enkelte Kantoner Ret til at genindføre den undtagen for politiske Forbrydelser, hvilken Ret dog kun nogle faa have benyttet. I Udkast til en fælles Straffelov for Schweiz (1896) er Dødsstraffen ikke optaget. Derimod foreslaas den bibeholdt i det franske Udkast (1893) Art. 10—13.

[19] Saaledes Belgien og Finland.

Bibeholdelse under givne Kulturforhold er nødvendig til Haandhævelse af Retssikkerheden i Samfundet. Herom kan der naturligvis altid strides; men ligesom Nutidens højt udviklede Fængselsteknik synes at kunne byde Samfundet al ønskelig Garanti mod den fra selve den enkelte Forbryder truende Fare ved saa at sige at umuliggøre Undvigelser, saaledes synes Erfaringen fra de Lande, hvor Dødsstraffen faktisk eller legalt er afskaffet, bestemt at tyde paa, at Dødsstraffens Afskaffelse ikke bevirker nogen Tiltagen af de grove, blodige Forbrydelser[20]. Ligesom Dødsstraffens Anvendelse overalt er bleven stærkt indskrænket, saaledes tør det herefter sikkert antages, at dens fuldstændige Afskaffelse i alle Stater med fremadskridende Kultur — ialtfald for borgerlige Forbrydelser — kun er et Tidsspørgsmaal[21].

---

[20] Jfr. Getz; Foreløbigt Udkast til alm. borgerl. Straffel. for Kongeriget Norge med Motiver (1887) S. 36 flg., se ogsaa Olivecrona: Om Dødsstraffet. S. 252 flg.

[21] Af den store Litteratur angaaende dette Spørgsmaal fremhæves: mod Dødsstraffen P. A. Heiberg: Om Dødsstraffen S. 53 flg.; C. Nyholm: Dødsstraffen efter almindelige Lovgivningsgrundsætninger og dansk Ret (1858); Mittermaier: Ueber die Todesstrafe; Olivecrona: Om Dødsstraffet. (2. Opl. 1891); v. Holtzendorff: Das Verbrechen des Mordes und die Todesstraffe; Bédarride: Etudes de législation (2. Ed. 1867) S. 22 flg.; v. Bar: Die Grundlagen des Strafrechts S. 81—82. — For Dødsstraffens Bibeholdelse Ørsted i J. T. XV. 1. S. 101 flg., 2. S. 1 flg.; Kuntze: Die Todesstrafe; Du Cane S. 28—29; Tarde S. 533 flg.; van Swinderen S. 300—302; Garofalo S. 233—34, 411; tildels Bonneville de Marsangy: Om Dødsstraffens Afskaffelse (oversat af J. Brun); Glaser: Kleinere Schriften I. S. 177 flg.; Garraud S. 209—11, se iøvrigt Litteraturfortegnelsen hos van Swinderen S. 102 samt P. Schiørring: De nyeste Undersøgelser om Dødsstraffen (1865).

§ 61.

II. Legemsstraffene.

Ogsaa Legemsstraffen — korporlig Straf — fandt i vor, som i andre Landes ældre Ret en udstrakt Anvendelse baade som egentlig Lemlæstelse[1] og som blot Revselse[2]. I den nugældende Ret ere alle lemlæstende Straffe samt Kagstrygning afskaffede og andre Legemsstraffe anvendes kun under særlige Betingelser. Efter Straffeloven kunde legemlig Straf overhovedet ikke anvendes paa Mandspersoner over 18 Aar og Kvinder over 12 Aar. Paa Piger mellem 10 og 12 Aar og Drenge mellem 10 og 15 Aar kunde derimod anvendes Ris og paa Mandspersoner mellem 15 og 18 Aar Rotting[3] for alle i Straffeloven omhandlede Forbrydelser, ved hvilke Straffen bortset fra Reglen i Strfl. § 21 vilde kunne være bleven Fængsel paa Vand og Brød. An-

---

[1] Jfr. D. L. 6—7—11, 12. 16 (oph. ved Fr. 4. Okt. 1833); D. L. 1—8—8; 6—18—1, 6, 7 og Fr. 7. Febr. 1738 § 9 (oph. ved Fr. 11. April 1840); D. L. 1—13—9 (oph. ved Fr. 15. April 1840); D. L. 6—13—11 (oph. ved Strfl. § 308); Fr. 13. Okt. 1703 (oph. ved Fr. 16. Novbr. 1763).

[2] Jfr. om Kagstrygning med eller uden Brændemærke Ørsted i A. f. Rvdsk. IV. S. 448; Algreen-Ussing: Haandb. S. 85—86, hvorved bemærkes, at D. L. 6—13—9, 26, 30 og Fr. 11. April 1840 §§ 34 og 35 ere ophævede ved Strfl. §§ 308 og 309. Se om andre Legemsstraffe Algreen-Ussing: Haandb. S. 86—88. Om de i den militære Strafferet indtil Strfl. f. Krigsm. 7. Maj 1881 forekommende Legemsstraffe se Ipsen og Paulsen: Retsplejen ved Hæren og Flaaden S. 123—25, jfr. Petersen: Haandb. i den danske Militærret S. 473—79. Ved Strfl. f. Krigsm. afskaffedes Legemsstraf ogsaa i den militære Strafferet, jfr. imidlertid nu herved Straffelovstillæg 1. April 1905 § 27, der bebuder dens Genindførelse.

[3] Strfl. §§ 9 og 29, jfr. §§ 21 og 233, cfr. herved Strfl. f. Krigsm. § 39; Instr. 20. Juni 1881 § 18. — For Island L. 25. Juni 1869 §§ 10 og 30, cfr. §§ 22 og 235 samt Adg. 11. Febr. 1876. For Vestindien gælder endnu den ældre Rets Regler, jfr. Reskr. 17. Febr. 1843.

vendelse af Ris var dernæst hjemlet for visse udenfor Straffeloven liggende Forbrydelser af Børn[4]. Heri er ved Straffelovstillæg 1. April 1905 i flere Retninger sket Ændringer. Idet den kriminelle Lavalder ved L.'s § 15. 1. Pkt. er forhøjet til 14 Aar, jfr. ovenf. § 28, er dermed al Adgang til at anvende Legemsstraf paa Pigebørn bortfalden[5]; og det samme gælder Drenge under 14 Aar. For Mandspersoner mellem 14 og 18 Aar kan Legemsstraf fremdeles anvendes, men kun naar de dømmes for Voldsforbrydelse[6]. At Volden skal være udøvet mod sagesløs Person, saaledes som Straffelovstillæg § 5 kræver, jfr. nedf., er ikke i dette Tilfælde Betingelse for Anvendelsen af Legemsstraf. Paa disse Tilfælde finde fremdeles Straffelovens Regler om Straffens Fuldbyrdelse m. m. Anvendelse, medens de tidligere Bestemmelser om Legemsstraf for visse Forbrydelser udenfor Straffeloven paa Grund af den ovennævnte Begrænsning i Straffelovstillæg § 16. 2. St. bortfalde. — Paa den anden Side genindfører Loven — midlertidigt[7] — Legemsstraf for voxne Personer, idet den ifølge L.'s § 5 kan og i Reglen skal anvendes paa Personer af Mandkøn mellem 18 og 55 Aar som Tillægsstraf for visse Forbrydelser.

De nugældende Regler om Legemsstraf ere herefter følgende:

---

[4] Jfr. Tillæg til Politivedt. f. Kjøbenhavn 28. April 1892; L. om Politiet udenf. Kjøbh. 4. Febr. 1871 § 6; L. Nr. 79. 8. Maj 1894 § 30.

[5] Paa disse er Legemsstraf iøvrigt ialtfald i de senere Aar aldrig bleven anvendt i Praxis, jfr. Aug. Goll: Lidt Statistik til Belysning af Legemsstraffenes Virkninger. Bilag til 9. nord. Juristmødes Forhandl. S. 3 Note, jfr. dog herved H. R. T. 1882 S. 324.

[6] Straffelovstillæg 1. April 1905 § 16. 2. St. 2. Pkt.

[7] Medens nogle af Lovens Regler, deriblandt de ovenf. berørte Bestemmelser i §§ 15 og 16 ere givne uden Tidsbegrænsning, er Reglen i L.'s § 5 om Legemsstraf for voxne Personer for saa vidt af en midlertidig Karakter, som den ifølge L.'s § 25. 1. St. kun har Gyldighed i 6 Aar og kun paa Betingelse af, at alm. borgerl. Straffelov ikke forinden er revideret.

I. Som Hovedstraf kan legemlig Straf anvendes i to Tilfælde.

a. Ris kan anvendes paa Drenge mellem 14 og 15 Aar[8], der dømmes for Voldsforbrydelse[9], forudsat at Straffen bortset fra Reglen i Strfl. § 21 vilde kunne være bleven Fængsel paa Vand og Brød[10]. Slagenes Antal, der fastsættes i Dommen, maa ikke være under 10 og ikke over 25; dog kan Straffen for særdeles vanartede Børn fastsættes til 2 Gange 25 Slag Ris fordelte paa 2 Dage. Fuldbyrdelsen sker under Fogdens Opsyn[11]. Det er efter Ordene i Strfl. § 29 Betingelse for Straffens Anvendelse, at den skyldige paa Fuldbyrdelsestiden ikke er fyldt 15 Aar[12].

b. Rottingstraf kan anvendes paa Mandspersoner mellem 15 og 18 Aar, der dømmes for Voldsforbrydelse, forudsat at Straffen bortset fra Reglen i Strfl. § 21 vilde kunne blive Fængsel paa Vand og Brød, og at de efter indhentet Lægeerklæring maa antages at kunne taale saadan Straf[13]. Den bestaar i Slag af et Spanskrør 1½ Tomme i Omkreds og ikke længere end 1½ Alen. Slagenes Antal, der ikke maa være under 10 og ikke over 25, bestemmes i Dommen. Afgørende er den skyldiges

---

[8] Strfl. §§ 9, 21 og 29, jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 16. 1. St. 2. Pkt.

[9] Straffelovstillæg 1. April 1905 § 16. 2. St. 2. Pkt.

[10] Strfl. § 21, jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 16. 2. St. 2. Pkt.

[11] Strfl. § 29. 3. St., jfr. Justm. Skr. 28. Novbr. 1868 (Dep. Tid. 1869).

[12] Den temmelig ubestemte Forudsætning om, at det skulde komme an paa den skyldiges Alder ved Dommens Afsigelse, som kunde synes udtalt i Strfl. §§ 9, 21 og 69, kan ikke komme i Betragtning herimod, jfr. herved H. R. T. 1872 S. 593; 1886 S. 207; 1894 S. 738; 1900 S. 42.

[13] Strfl. §§ 9, 21 og 29, jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 16. 2. St. 2. Pkt.; Strfl. f. Krigsm. § 25, cfr. Instr. 20. Juni 1881 § 18. For Island gælder fremdeles Reglerne i Strfl. 25. Juni 1869 §§ 10 og 30; se for Vestindien Reskr. 17. Febr. 1843; Kskr. 9. Marts 1843.

Alder ved Straffens Fuldbyrdelse, ikke hans Alder paa Gerningstiden [14].

II. Som Tillæg til den iøvrigt forskyldte Straf skal legemlig Revselse idømmes Personer af Mandkøn mellem 18 og 55 Aar [15]:

1. For saadanne mod sagesløs Person begaaede Voldshandlinger af de i almindelig borgerlig Straffelovs §§ 200—204 omhandlede Arter, som for den angrebne have medført betydelig legemlig Smerte eller et længere Sygeleje eller for længere Tid gjort ham uskikket til Arbejde, naar Gerningsmanden enten har villet saadan Følge eller dog har maattet forudse den som en rimelig eller ikke usandsynlig Følge af Gerningen, og han derhos i Løbet af de sidste 5 Aar under en offentlig Sag for forsætlig Vold eller en med forsætlig Vold forbunden Forbrydelse enten er idømt Frihedsstraf eller en Bøde paa mindst 200 Kr. eller har vedtaget en saadan Bøde.

2. For gentagen Utugt med eller uterligt Forhold mod Pigebørn under 12 Aar eller Forsøg derpaa (almindelig borgerlig Straffelovs §§ 173 og 176 sammenholdt med § 173).

At den under 1. omtalte Voldshandling udgør Bestanddel af en anden Forbrydelse, udelukker ikke Anvendelse af legemlig Revselse, naar de under 1. angivne Betingelser ere til Stede.

Er Personen paa den Tid, Dommen afsiges, over 50 Aar, kan Retten dog, naar ikke særdeles skærpende Omstændigheder foreligge, undlade at idømme Legemsstraf. Ligeledes kan Retten undlade at anvende legemlig Revselse paa Personer, der i Medfør af almindelig borgerlig Straffelovs § 39 anses med nedsat Straf. Dog kan den Omstændighed, at Forbrydelsen er begaaet i selvforskyldt Beruselse, ingen Sinde udelukke Anvendelse af legemlig Revselse paa

[14] Strfl. § 29. 2. St.

[15] Straffelovstillæg 1. April 1905 § 5.

Personer, der ikke i Gerningens Øjeblik helt have manglet den til Straf fornødne Tilregnelighed, jfr. herom nærmere nedf. i § 74. b.

Naar de under 1. eller 2. angivne Betingelser foreligge, skal[16] med de lige ovenf. nævnte Undtagelser legemlig Revselse idømmes som Tillæg til den iøvrigt forskyldte Straf ɔ: uden Afslag i denne. Som almindelig Betingelse herfor gælder dog, at Sagen forfølges af det offentlige, hvorved det er ligegyldigt, om den er betinget eller ubetinget offentlig Paatale undergiven. Denne Betingelse vil altid foreligge med Hensyn til de under 2. nævnte Forbrydelser, medens den ved de under 1. nævnte kan mangle, idet offentlig Paatale af Vold mod sagesløs Person, der ikke har medført Saar eller anden Skade (Strfl. § 200) og ikke er udøvet mod nogen af de i Strfl. §§ 201 og 202 nævnte Personer, kun finder Sted, naar enten den angrebne begærer det, eller almene Hensyn efter Paatalemyndighedens Skøn kræver det[17]. En anden fælles Betingelse for Anvendelsen af denne Tillægsstraf er det dernæst, at der foreligger gentagen Forbrydelse. For det under 2. nævnte Forhold synes det efter Ordene sammenholdt med Reglen i L.'s § 9. 1. St. klart, at de almindelige i Strfl. § 61 foreskrevne Betingelser for Anvendelse af Gentagelsesstraf[18] maa foreligge, navnlig ogsaa den, at den skyldige, da han begik den første Forbrydelse, var fyldt 18 Aar. Noget mere tvivlsomt er det, om de almindelige Betingelser for Gentagelsesstraf ogsaa skulle foreligge i de under 1. nævnte Tilfælde, da Loven her selv angiver en Række Betingelser for denne Gentagelsesvirkning, idet den forkorter den i Strfl. § 61 foreskrevne Forældelsesfrist og for den tidligere Forbrydelses Vedkommende stiller særlige For-

[16] Paa dette Punkt indeholder Loven, en om end ikke væsentlig, Skærpelse i Forhold til det oprindelige Regeringsforslag (fremsat i Folketinget d. 13. Novbr. 1903) §§ 1 og 5.

[17] Straffelovstillæg 1. April 1905 § 2.

[18] Jfr. herom nedf. § 73.

dringer med Hensyn til Paatalen og Straffens Størrelse. Efter Ordene i L.'s § 9. 1. St. er det dog næppe naturligt at fortolke Reglen i § 5 Nr. 1 saaledes, at den udtømmende vil angive Betingelserne for denne Gentagelsesvirkning, og det kan da saa meget mindre forsvares at fravige de almindelige i Strfl. § 61 opstillede Betingelser, som dette vilde medføre en paa dette Punkt lidet rimelig Ulighed i Behandlingen af de to i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 5 omhandlede Tilfælde og et Brud paa vor Strafferets almindelige Grundsætninger, der ikke bør antages uden sikker Hjemmel[19].

For saa vidt det dernæst i det under 1. omhandlede Tilfælde som Betingelse for Idømmelsen af denne Tillægsstraf kræves, at Voldshandlingen skal være begaaet mod sagesløs Person, maa om Betydningen heraf henvises til L.'s § 1, hvorefter derved forstaas en saadan, hvis Forhold ikke kunde give rimelig Anledning til Voldsgerningen[20] — et iøvrigt meget vagt Skelnemærke.

Med Hensyn til den for Anvendelsen af denne Tillægsstraf foreskrevne Aldersbetingelse bemærkes følgende: Det kommer efter Ordene utvivlsomt an paa den skyldiges Alder ved Domsafsigelsen, hvorimod hans Alder ved Straffens Fuldbyrdelse er uden Betydning[21]. Det kræves heller ikke

---

[19] Med det her antagne stemmer ogsaa Udtalelserne i Landstingsudvalgets Betænkning (1905) S. 6. For saa vidt en Krim. og P. R. D. i U. f. R. 1901 S. 925 ved Fortolkningen af den tilsvarende Bestemmelse i L. Nr. 80. 11. Maj 1897 § 2 ikke har fastholdt Aldersbetingelsen efter Strfl. § 61, kan der næppe heraf drages nogen Slutning om, hvorledes Retsanvendelsen vil stille sig til det i Texten berørte Spørgsmaal, da L. 11. Maj 1897 ikke indeholdt nogen til Straffelovstillæg 1. April 1905 § 9. 1. St. svarende Regel og forskellige af de andre ovenf. i Texten anførte Grunde heller ikke forelaa ved L. 11. Maj 1897.

[20] jfr. herved L. Nr. 80. 11. Maj 1897 § 1.

[21] Jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 5. 1. St. „idømmes Personer af Mandkøn mellem 18 og 55 Aar, jfr. ogsaa Ordene i 3. St. „Er Personen paa den Tid, Dommen afsiges, over 50 Aar".

udtrykkeligt, at Personen paa den Tid, dan han begik Forbrydelsen, var fyldt 18 Aar; men efter det ovenf. om denne Strafs Karakter som Gentagelsesstraf bemærkede, maa denne Betingelse paa Grund af Bestemmelsen i Strfl. § 61 underforstaas. Da Straffelovstillæg 1. April 1905 § 5 ikke blot hjemler Anvendelsen af en særlig Strafart, men paabyder en Skærpelse af Straffen, vilde man ogsaa, hvis man ikke fastholdt den nævnte Fordring, komme til at lade Straffens Størrelse afhænge af Alderen ved Paadømmelsestiden, i Strid med almindelig anerkendte Strafferetsgrundsætninger, hvorefter alene Alderen ved Forbrydelsens Begaaelse bestemmer Straffens Størrelse[22]. Da det er en Betingelse for Anvendelsen af den ovenf. under I. omtalte ved Strfl. §§ 9, 21 og 29, jfr. Straffelovstillæg § 16. 2. St. hjemlede Legemsstraf, at den skyldige ikke forinden Straffens Fuldbyrdelse er fyldt 18 Aar, fremkommer iøvrigt den Mærkelighed, at der, hvis den skyldige paa Dommens Tid ikke er fyldt 18 Aar, men opnaar denne Alder inden Straffens Fuldbyrdelse, ikke kan anvendes legemlig Straf hverken efter Straffeloven eller efter Straffelovstillæg 1. April 1905.

I de Tilfælde, i hvilke Legemsstraf idømmes som Tillægsstraf, maa Fængsel paa Vand og Brød ikke idømmes som Hovedstraf. Hvor dette ellers vilde være bleven Tilfældet, bliver herefter den ved L.'s § 13 hjemlede Omsætning af denne Straf til Fængsel paa sædvanlig Fangekost obligatorisk.

Angaaende den her omhandlede Legemsstrafs Art og Fuldbyrdelsesmaade bestemmer Straffelovstillæg 1. April 1905 § 5 dernæst, at den legemlige Revselse skal bestaa i Tamp eller Rotting[23], ikke under 10 og ikke over 27 Slag. Slagenes Antal bestemmes i Dommen. De nærmere Regler

[22] Jfr. Torp: Om Straffen S. 136.

[23] I det af Regeringen forelagte Lovforslag var medtaget Kat, men dette blev efter Landstingsudvalgets Forslag strøget for dog at bevare nogen Forskel mellem Legemsstraf som almindelig Straf og som Disciplinærstraf.

om Straffen og dens Fuldbyrdelse fastsættes ved kongelig Anordning. Revselsen skal som Regel fuldbyrdes, førend Fuldbyrdelsen af den iøvrigt idømte Straf paabegyndes[24]. Den domfældte skal i de sidste to Døgn før Revselsens Fuldbyrdelse og i det første Døgn derefter hensidde i Varetægtsfængsel og i Enkeltcelle.

Forinden legemlig Revselse efter foranstaaende paalægges nogen, bør det ved Lægeerklæring være godtgjort, at han kan taale saadan. Kan han ikke taale en Tillægsstraf af legemlig Revselse, undergives den almindelige Straf en passende Skærpelse.

III. Som Disciplinærstraf er Legemsstraf dernæst hjemlet i en Række Tilfælde.

Ifølge Strfl. § 29. 4. St[25] anvendes de i Lovene om Strafanstalterne fastsatte legemlige Straffe paa Straffanger. Ifølge disse kan der som Disciplinærstraf i Strafanstalterne idømmes Mandspersoner over 18 Aar indtil 27 Slag Kat, Tamp eller Rotting, Fruentimmer over 15 Aar og Mandspersoner mellem 15 og 18 Aar indtil 18 Slag Rotting og Børn (baade Piger og Drenge), som ikke ere over 15 Aar, indtil 18 Slag Ris[26]. Herved mærkes dog nu Straffelovs-

---

[24] Revselsen vil herefter i Reglen blive fuldbyrdet i den Anstalt, i hvilken Frihedsstraffen skal fuldbyrdes. I rigtig Erkendelse af, at den Paavirkning af Fangen, som af Anstalten skal tilstræbes, i Reglen vil blive direkte modvirket ved, at han modtages med Tilføjelsen af en Revselse, som ikke er forskyldt ved hans Forhold i Anstalten, havde Landstingsudvalget enstemmigt foreslaaet, at Revselsen skulde fuldbyrdes, førend den skyldige afgives til den Anstalt, i hvilken den idømte Frihedsstraf skal fuldbyrdes, men denne Ændring strandede paa Modstand fra Justitsministerens Side. — Naar det i det paafølgende Punktum siges, at den domfældte i de sidste 2 Døgn før Revselsens Fuldbyrdelse og i det første Døgn derefter skal hensidde i Varetægtsfængsel, er det næppe rigtigt heri at se en Udtalelse om Stedet, hvor han skal hensidde. Meningen er sikkert kun, at denne Tid ikke skal medregnes i Straffetiden.

[25] Jfr. Strfl. §§ 65 og 111.

[26] L. 3. Dec. 1850 § 1, jfr. § 4 (om en mindre vidtgaaende Myndighed for Inspektøren) og § 6.

tillæg 1. April 1905 § 15. 1. Pkt., hvorefter den sidstnævnte Regel kun vil kunne finde Anvendelse paa Børn mellem 14 og 15 Aar. At L.'s § 16. 2. Pkt. kun taler om Drenge, kan ikke udelukke Anvendelsen af Ris som Disciplinærstraf for Piger mellem 14 og 15 Aar, da den nævnte Bestemmelse utvivlsomt ikke har Disciplinærstraffen for Øje. Særlige Regler gælde for Arresthusene[27] (Fængslerne). Anvendelsen af Legemsstraf som Dissiplinærstraf i Tvangsarbejdsanstalterne afskaffedes ved L. Nr. 67. 9. April 1891 § 41[28]. Nu bestemmer imidlertid Straffelovstillæg 1. April 1905 § 11, at til de disciplinære Straffe, der efter Fattiglovens § 41 kunne fastsættes for Tvangsarbejdsanstalter, kan føjes, at Anstaltens Bestyrelse efter dertil af Stedets Potitimester i hvert enkelt Tilfælde meddelt Samtykke kan for grove Uordener ikende . . . . . . mandlige Voldsforbrydere, overfor hvilke andre Straffe have vist sig uvirksomme, legemlig Revselse efter de i denne Lov givne Regler. Herved kan dog kun være sigtet til Reglen i § 5 om Revselsens Art, de nærmere Regler om Straffen og dens Fuldbyrdelse, der fastsættes ved kongelig Andg., om den skyldiges Hensættelse i Enecelle før og efter Fuldbyrdelsen samt om Indhentning af Lægeerklæring og endelig Aldersbetingelserne, hvorimod de øvrige Regler om Betingelserne for Straffens Anvendelse ikke passe her. — Indrettes en Tvangsarbejdsanstalt eller en særlig Afdeling af en saadan alene for Voldsforbrydere og for Personer, overfor hvilke de almindelige Tvangsarbejdsanstalters Disciplinærmidler have vist sig utilstrækkelige, kan ifølge Bestemmelse i Anstaltens Reglement legemlig Revselse efter denne Lovs Regler med Politimesterens Samtykke i hvert enkelt Tilfælde bringes i Anvendelse paa der anbragte Mandspersoner.

Medens der mellem de Sagkyndige i det væsentlige

---

[27] Arrestreglm. 7. Maj 1846 B. § 12, E. § 5 (3 til 15 Slag Rotting).
[28] Jfr. tidligere angaaende Strafarbejdsanstalten i Odense Pl. 21. Dec. 1825 § 7.

hersker Enighed om, at Legemsstraf som almindeligt Straffemiddel er forkastelig, ere Meningerne endnu noget delte om dens Nødvendighed og Forsvarlighed som Disciplinærstraf, om end Udviklingen umiskendelig synes at bære henimod dens Afskaffelse ogsaa paa dette Omraade[29].

III. FRIHEDSSTRAFFENE.

§ 62.

1. Indledning.

Frihedsstraffen i sin nu almindelige Form som positiv Frihedsberøvelse (Indespærring) har først forholdsvis sent faaet større Betydning; og først fra Slutningen af det 18. Aarhundrede, Haand i Haand med de paa denne Tid grundlagte Reformer af Fængselsvæsenet, begynder den Udvikling af denne Strafs Anvendelse, hvorved den fra en forholdsvis beskeden Plads i Straffesystemet er naaet til i Nutiden at indtage den mest fremtrædende Plads blandt Statens Straffemidler. Oldtiden og Middelalderen kendte vel Fængsler o. l., men disse benyttedes kun i ringe Udstrækning til Iværksættelse af egentlige Frihedsstraffe, og for saa vidt de brugtes dertil, var det mest kun som Middel til Skærpelse af andre Straffe. Hovedsagelig benyttedes de som Varetægtsarrester, til Indespærring af Gældsarrestanter,

[29] Ogsaa som Disciplinarmiddel forkastes Legemsstraffen bl. a. af Krohne S. 354 flg.; Wirth i Bl. f. Gefängnisskunde XXI. S. 270; Eckert i H. u. J. Handb. II. S. 94, jfr. ogsaa herved de i Forhandl. paa Dansk Kriminalistforenings 4. Aarsmøde S. 121—22 gengivne Udtalelser og Le Congrès pénitentiaire international de Stockholm I. S. 244—82, men herimod Ammitzböll i 9. nord. Juristmødes Forhandl. S. 56 flg. Den anvendes endnu i en Række Lande, saaledes i Sverige, Norge, Preussen, flere tyske Smaastater, England, Rusland etc.

Krigsfanger eller politisk farlige Personer, Kættere o. l.[1]. De ældste Former af Frihedsstraffe[2] vare i Reglen saadanne, som ikke forudsatte egentlig Indespærring, Fredløshed, Trældom, Relegation og Deportation, senere Landsforvisning. Først fra Slutningen af det 16. og Begyndelsen af det 17. Aarhundrede begyndte man i videre Udstrækning at anvende Frihedsberøvelse som Straf, oprindelig især overfor Tiggere, Løsgængere, Prostituerede o. l.[3], senere ogsaa overfor andre, navnlig mindre grove Forbrydere. I Danmark anvendtes Fængsel som Straf næppe synderligt før i den sidste Halvdel af det 16. Aarhundrede, og selv D. L. hjemler kun i forholdsvis ringe Omfang Anvendelse af egentlig Frihedsstraf (Fængsel[4], Spindehus[5], Jern og Arbejde paa Bremerholm)[6]. Her som andetsteds foretrak man — hvor man ikke kunde nøjes med Bøder — Dødsstraf, Lemlæstelse og anden legemlig Straf eller Landsforvisning. Disse med hele Tidsaanden stemmende Straffemidler vare baade billigere og lettere at iværksætte end Frihedsstraffen; og dernæst var Fængselsvæsenets hele mangelfulde Tilstand længe en Hindring for, at Frihedsstraffen kunde indtage den herskende Plads i Straffesystemet, som den nu har. Ikke blot i Middelalderen, men langt ned i den nyere Tid, vare Fængslerne og Strafanstalterne næsten overalt i den elendigste Tilstand[7]. Bygninger, der ofte havde været bestemte

[1] Krohne S. 2 flg.; Desmaze: Les pénalités anciennes S. 229 flg.; v. Bar: Handb. I. S. 30—32; Du Cane S. 31; Hagströmer; Frihetsstraffet S. 1 flg.

[2] Wahlberg i H. H. II. S. 439.

[3] Krohne S. 11—18; Stuckenberg: Fængselsvæsenet i Danmark 1550—1741 S. 14 flg., særlig S. 45, 98 o. fl. St.; Hagströmer: Frihetsstraffet S. 5; v. Liszt § 61.

[4] Jfr. bl. a. D. L. 6—2—3; 6—8 3 o. fl., jfr. ogsaa D. L. 1—24—11, der hjemler Afsoning af Bøder.

[5] Jfr. bl. a. D. L. 6—5—8, 9; 6—13—28, 30.

[6] Jfr. bl. a. D. L. 6—5—2, 7; 6—7—1, 18; 6—17—35, 37.

[7] Krohne S. 18 flg.; Wahlberg i H. u. J: Handb. I. S. 85; Du Cane S. 30 flg.; Desmaze: Les pénalités anciennes S. 229 flg.; Hagströmer: Frihetsstraffet S. 5 flg.

til ganske andet Brug, usikre, usunde — ofte mørke Kældere uden Lys og Luft — overfyldtes med Gælds- og Varetægtsarrestanter, Landstrygere, Forbrydere af enhver Slags, ofte tillige Sindssyge og andre, alt i broget Forening, oftest Mænd, Kvinder og Børn mellem hinanden, under yderst mangelfuldt Opsyn, uden ordentlig Arbejde eller tilstrækkelig Forplejning. Under Ledelse af ukyndige og raa, meget ofte ganske demoraliserede Fangevogtere, der for en stor Del endog vare henviste til at skaffe sig Indtægter ved at udpine Fangerne eller sælge Tobak og Drikkevarer m. m. til disse, maatte disse Anstalter blive et Arnested for alle Laster, en Skole til Uddannelse i Forbrydergerningen, et Drivhus for pestagtige Sygdomme (Plettyfus og Blodgang).

Stødet til de pønitentiære Reformer, der i saa høj Grad have beskæftiget det sidste Aarhundrede, uden at den endelige Løsning dog endnu kan siges at være fastslaaet, udgik omtrent samtidigt fra England og Nordamerika[8]. I England var det John Howard[9], der med utrættelig Energi og ubegrænset Selvopofrelse undersøgte de engelske saa vel som fremmede Fængsler, skildrede deres rædselsfulde Tilstand og kæmpede for Gennemførelsen af en samtidigt human og virksom Behandling af Fangerne, navnlig ved Ophævelsen af det fordærvelige, ukontrollerede Fællesskab og for positivt forbedrende Indvirkning gennem Arbejdstvang, Undervisning og religiøs Paavirkning. Hans Virk-

[8] Et i mange Retninger fortrinligt Fængselsvæsen var dog allerede tidligere indført i Nederlandene jfr. Krohne S. 26—28; Wahlberg i H. u. J.: Handb. I. S. 88—89, (navnlig om det bekendte Maison de force i Gend) men uden at faa større direkte Indflydelse paa den almindelige Udvikling. Endnu tidligere var et betydningsfuldt Forsøg paa en Fængselsreform gjort i Florenz (1677) og i Rom af Pave Clemens XI. ved Oprettelsen af Tugt- og Forbedringshuset San Michele (bygget 1703), vistnok de første Forsøg paa ialtfald delvis Anvendelse af Cellesystemet, jfr. Tarde S. 523; van Swinderen S. 245; Wahlberg l. c. S. 88.

[9] Født 1726. Hans Værk The State of the Prisons in England and Wales etc. udkom 1777.

somhed, der fandt en mægtig Støtte i hele Tidsaandens Retning, satte stærke Spor langt ud over hans Fædrelands Grænser; men det var kun i forholdsvis mindre Omfang, at han fik Lejlighed til i sit Hjemland at føre sine positive Forslag ud i Livet. — Praktiske Udslag gav den pønitentiære Reformtrang sig fra først af i langt højere Grad i Nordamerika. Efterat allerede William Penn i Slutningen af det 17de Aarhundrede havde gennemført vigtige Reformer saa vel i Strafferetten som i Straffuldbyrdelsen, gjorde man efter Løsrivelsen fra England (1786) navnlig paa Foranledning af det af Franklin stiftede ældste Fængselsselskab i 1790 i Pensylvanien et Forsøg med Cellesystemets Gennemførelse, foreløbig dog kun overfor de groveste Forbrydere. Skøndt Resultaterne af dette Forsøg ingenlunde vare særlig gunstige, navnlig fordi man oprindelig lod Fangerne hensidde uden Arbejde og udelukkede al forbedrende Paavirkning af andre, fastholdt man dog Troen paa Cellestraffens Fortrin, naar denne blev forbundet med Arbejdstvang og sædelig og religiøs Paavirkning. Og i 1818 og 1821 besluttedes Opførelsen af to store Cellefængsler i Pittsburg og Filadelfia, af hvilke navnlig det sidste for en stor Del blev benyttet som Forbillede i en Række Lande, hvor Cellesystemet i større eller mindre Udstrækning gennemførtes. — Det saakaldte Filadelfiske System (Cellesystemet) hviler paa den Betragtning, at Forbryderens Forbedring — eller dog Tugt til Lydighed — hurtigst og sikrest opnaas, naar han i Cellen holdes afsondret fra al uheldig Paavirkning og samtidig med at vænnes til Renlighed, stræng Orden og Arbejde undergives moraliserende Paavirkning og ved Ensomheden bringes til Anger og til Erkendelse af sin Afmagt overfor Samfundet.

Omtrent samtidigt (1790) begyndte man i Staten New-York paa en Reform af Strafferetten og Fængselsvæsenet. De første mindre heldige Forsøg med Cellesystemet førte imidlertid til, at dettes Modstandere her fik Overhaand. I Stedet for dettes strængt gennemførte Adskillelse mellem

Fangerne indførtes i Strafanstalten i Auburn den Ordning, at Fangerne om Natten og i Fritiden holdtes adskilte i Enkeltceller, men om Dagen arbejdede paa fælles Arbejdssale, hvor absolut Taushed gjordes til stræng Pligt, medens uheldig Paavirkning yderligere søgtes modvirket ved at klassificere Fangerne efter Køn, Alder, Brøde og Arbejdsevne. I Modsætning til det Filadelfiske Systems fysiske Isolering satte det Auburnske den aandelige Isolering, idet man mente, at den moralske Tugt som laa i Taushedspligtens Overholdelse, skøndt Muligheden for at bryde denne var given, skulde virke stærkere end den absolute Isolering, paa hvilken intet Brud var muligt, samt at denne Fuldbyrdelsesmaade var mindre sundhedsfarlig og mindre sløvende for Karakteren end Cellestraffen.

Mellem Tilhængerne af de to Systemer førtes længe en forbitret Strid, som forplantedes til Europa, efterhaanden som de fleste Lande mere eller mindre nøjagtigt søgte at efterligne et af de amerikanske Forbilleder eller begge[10], og hvis Efterdønninger spores endnu. Denne Strid saa vel som den Omstændighed, at Resultaterne af de nye Straffuldbyrdelsesmaader ikke altid svarede til Forventningerne, førte til, at man paa forskellig Maade under disse Omplantningsforsøg søgte at modificere, forbinde og videre udvikle de nævnte Systemer. — Gennem en videre Udvikling af det Auburnske System kom man saaledes til de saakaldte Klassifikationssystemer, der tilstræbte at klassificere Fangerne ikke blot efter Køn, Alder, Brøde, Dannelsestrin osv., men navnlig ogsaa efter deres hele moralske Standpunkt og Muligheden af deres Forbedring. Saa tiltalende denne Tanke end var, viste den praktiske Erfaring dog, at ialtfald Klassificeringen alene ikke væsentligt kunde afhjælpe Systemets Mangler, allerede fordi den hos Ledelsen forudsatte et psykologisk Skarpsyn, der som Regel ikke kunde ven-

[10] Jfr. Wahlberg i H. u. J.: Handb. I. S. 101 flg.; Krohne S. 52 flg.

tes. Dette førte atter til, at Fordringen om gennemført Isolation i Forbindelse med vidtgaaende Individualisering i Behandlingsmaaden vandt i Styrke. Ogsaa en Forbindelse af begge Systemer forsøgtes. — En ny frugtbar Ide førtes ind i den hele Udvikling, da Tanken om at gøre Straffuldbyrdelsen progressiv vandt Indgang. Denne Tanke[11], at Forbryderen, efterhaanden som Straffen udøver sin Virkning, skal rykke op fra strængere Straffeklasser til mildere og derved lidt efter lidt forberedes til at kunne vende tilbage til Friheden, voxede op efterhaanden paa flere Steder og navnlig i England. Men sin fulde Udvikling fik Systemet først i Irland (Walter Crofton), hvorfor det ofte kaldes det irske System. Det progressive System kan naturligvis formes paa forskellig Maade. Som Regel afsones den første Del af Straffetiden i Enkeltcelle, Resten i Fællesskab, saaledes at Fangen gradvis rykker op fra strængere Klasser til mildere, og efterhaanden faar en Stilling, der noget nærmer sig den frie Arbejders. Som Afslutning kræver Systemet betinget Løsladelse (eller betinget Benaadning)[12]. I modificeret Form kan det progressive System ogsaa bringes til Anvendelse paa den rene Cellestraf. Da dansk Ret ved alt Strafarbejde har bragt det progressive Princip til Anvendelse, henvises den nærmere Udvikling angaaende dette System til næste Paragraf.

I Nutiden synes saa meget at være temmelig fastslaaet, at Isolationen, hvor ikke Fangens legemlige eller aandelige Tilstand er til Hinder derfor, ubetinget bør anvendes ved Varetægtsarrest samt ved Fængselsstraf og Strafarbejde, der

[11] Jfr. om det saakaldte probation-System og det saakaldte Mark-System, der dannede en Slags Overgangsled til det fuldt udviklede progressive System, Fr. Bruun: Om Fuldbyrdelse af Frihedsstraf S. 24 flg.; Wahlberg i H. u. J.: Handb. I. S. 98 flg. og S. 120—21.

[12] I Grundtanken beslægtet hermed, men i Gennemførelsen afvigende er det i Fængslet i Elmira (Staten New York) indførte saakaldte Reformatory System; jfr. herved Goll i T. f. F. 1891 S. 65 flg.; Revue pénitentiaire 1899 S. 681—86.

ikke varer ud over en vis Tid (2 à 3 Aar). Iøvrigt kan Striden mellem de to Systemer — Cellestraf og Fællesstraf — endnu ikke siges at være ført til endelig Afslutning[13].

---

[13] At Cellestraffen har den Fordel fuldstændigt at hindre demoraliserende Paavirkning af Medfangerne, er uomtvisteligt. Om det samme blot tilnærmelsesvis kan opnaas under nogen Form af Strafarbejde i Fællesskab, er sikkert mere end tvivlsomt. Den fuldstændige Overholdelse af Taushedspligten har det efter de fleste Praktikeres Dom vist sig umuligt at gennemføre, selv om den haandhæves ved drakoniske Straffebestemmelser, jfr. Fr. Bruun: Om Fuldbyrdelse af Strafarbejde S. 18. En fuldt betryggende Klassifikation synes det ogsaa umuligt at gennemføre, navnlig i de første Aar af Straffetiden. Til Fordel for Cellestraffen anføres endvidere, at den tvinger mere til Selvbetragtning (Erkendelse af Brøden) og tilsteder en mere energisk Paavirkning af Fangen og en mere gennemført Individualisering i Behandlingsmaaden end Fællesstraffen, hvorhos den rammer mere retfærdigt end Fællesstraffen, der føles haardest af de mindst fordærvede; endelig, at den letter Disciplinens Haandhævelse og vanskeliggjør Undvigelser o. l. Mod Cellesystemet indvendes navnlig, at det let virker skadeligt paa Sundheden. For saa vidt derved tænkes paa den legemlige Sundhed, kan Faren, der ofte overdrives, vistnok i alt væsentligt undgaas, naar Fængslet er vel indrettet, Fangens Beskæftigelse hensigtsmæssig, og naar Straffen kun anvendes paa sunde Personer og ikke udstrækkes over et for langt Aaremaal. Derimod lader det sig næppe nægte, at Cellestraffen uundgaaeligt afføder noget større Tilbøjelighed til mentale Forstyrrelser samt i endnu større Omfang til Selvbesmittelse, jfr. herved bl. a. Fr. Bruun anf. V. S. 41 flg. Dette maner til Forsigtighed saa vel i Valget af Personer, paa hvilke Straffen anvendes, jfr. med Hensyn til Epileptikere Udtalelsen i T. f. F. 1901 S. 248, som i Henseende til Isoleringens Varighed eller altfor absolute Gennemførelse. En afgørende Indvending mod Systemet — fornuftigt anvendt — er dette dog ikke. Hvis Cellen er et uundværligt Middel til at opnaa Straffens Formaal, navnlig til at bøje den forbryderske Vilje og bringe den skyldige til Erkendelse af sin Brøde, eller blot et væsentligt bedre Middel dertil end Fællesstraffen, maa de Ofre, som Systemet nødvendigt kræver, tages med i Købet. Hverken Hensynet til Samfundet eller til den enkelte Forbryder kan føre til at opgive det i sin Totalvirkning bedste System af Hensyn til Faren for, at enkelte gaa til Grunde derved. Heller ikke Hensynet til Systemets større Kostbarhed (dyrere Bygninger, mindre Arbejdsudbytte) bør være afgørende; thi, som

Dette forklares ialtfald til en vis Grad vistnok derved, at man har drøftet dette Spørgsmaal altfor abstrakt, og navnlig har villet opstille fælles Regler i altfor stort Omfang, eller, hvor man overhovedet har sondret, for ensidigt har lagt Vægt paa Forbrydelsens Grovhed og Straffens Varighed. En tilfredsstillende Besvarelse opnaas som allerede ovenf. S. 63—65 fremhævet vistnok kun, naar der ved Undersøgelsen gøres en Sondring efter Hensyn til Forbryderens Karakter[14]. Naar Talen er om praktisk set uforbederlige Forbrydere, svinde de med Cellestraffen forbundne Fordele ind til næsten intet, saa at dens Skyggesider, særlig dens Kostbarhed, blive overvejende. Her vil sikkert i Hovedsagen Straffens Udstaaelse i Fællesskab under stræng Hævdelse af Arbejdstvangen være den naturlige Form for Frihedsstraf af noget længere eller ubestemt Varighed. Overfor Forbrydere derimod, hvis Uforbederlighed ikke kan anses erfaringsmæssig godtgjort, tør det vistnok antages, at Udviklingen vil føre hen til, at ialtfald den rene Fællesstraf i sine ældre Former (derunder Tausheds- og Klassifikationssystemet) opgives, og at man, for saa vidt Straffen ikke

---

allerede af C. N. David i Nyt statsoeconomisk Archiv 1843 S. 63 fremhævet, den større Udgift, der svarer til sin Hensigt, er mere økonomisk end den mindre, der forfejler den. — En langt mere betydningsfuld Indvending ialtfald mod den udelukkende Anvendelse af Cellesystemet er det, at Cellestraffen vel hindrer fordærvelig Paavirkning, men at den ikke giver Lejlighed til at konstatere Straffens Virkning ved at sætte Forbryderen paa Prøve og netop derfor — idet den fjerner alle Fristelser — er uskikket til at staalsætte hans Karakter og fæstne hans mulige gode Forsætter, idet den, fortsat ud over en vis Tid, tværtimod virker sløvende og saaledes ikke tjener til at forberede ham til Frihedens rette Brug. Med andre Ord, den kan vel bryde en halstarrig Karakter og fremkalde Forsæt om Forbedring, men giver ikke positiv Modstandskraft overfor Fristelsen, jfr. Fr. Bruun anf. V. S. 68 flg.; Prins: Criminalité S. 120 flg.; Tarde S. 523—24; Hagströmer: Frihetsstraffet S. 200.

[14] Jfr. navnlig Sichart i Z. XVII. S. 381 flg. Til en vis om end ret ufuldkommen Grad har den her hævdede Tanke allerede faaet Udtryk i Strfl. § 14.

helt udstaas i Enkeltcelle (kortere Frihedsstraffe) vil føres til at optage Tanken i det progressive System ialtfald saa vidt, at der som Regel begyndes med længere Tids Isolation[15] og afsluttes med betinget Løsladelse (eller betinget Benaadning). Endvidere hersker der vel i Nutiden Enighed om, at — ialtfald med ganske enkelte Undtagelser[16] — al Frihedsstraf bør være forbunden med Arbejdstvang, Undervisning samt moralsk (religiøs) Opdragelse. Endelig trænger den Tanke mere og mere igennem, at al chablonmæssig Behandling bør undgaas, at Straffens Individualisering netop er af største Vigtighed, og at der derfor bør tillægges de straffuldbyrdende Myndigheder en væsentlig Indflydelse paa Behandlingen. I sin mest vidtgaaende Form har denne Tanke ført til Fordringen om, at heller ikke Straffetidens Varighed — ialtfald ikke udelukkende — bestemmes ved Dommen, men kommer til at afhænge af Straffens Virkning paa den enkelte. Medens der vel næppe er Udsigt til, at en saadan Ordning[17] vil blive gennemført som almindelig

[15] Jfr. saaledes fra den nyeste Tid svensk L. 29. Juli 1892 (de første 3 Aar); norsk L. 12. Dec. 1903 § 17, jfr. ligeledes den herved ophævede L. 31. Maj 1900 (fra 6 Maaneder til 2, eventuelt 4 Aar og undtagelsesvis derudover); italiensk Strfl. Art. 13 (den første Sjettedel af Straffetiden, ikke under 6 Maaneder og ikke over 3 Aar), jfr. om livsvarig Tugthusstraf Art. 12 (de første 7 Aar); hollandsk Strfl. Art 11 (de første 5 Aar).

[16] F. Ex. ved Statsfængsel for politiske o. l. Forseelser, hvor Arbejdstvang næppe i Almindelighed kræves, samt overfor ældre Forbrydere, hvor Undervisning kan undlades.

[17] Af den allerede store Litteratur for og imod de saakaldte ubestemte Straffedomme mærkes v. Liszt i Z. IX. S. 491 flg.; X. S. 52 flg.; van Hamel i Bulletin IV. S. 265 flg; Gautier i Bulletin V. S. 62 flg.; Prins sammest. S. 76 flg.; Forhandlinger sammest. S. 130 flg.; Kräpelin: Die Abschaffung des Strafmasses; Medem i Z. VII. S. 164 flg.; Max Sternau i Z. XIII. S. 17 flg.; Wach: Die Reform der Freiheitsstrafe: Revue pénitentiaire 1899 S. 663 flg. og S. 769 flg.; Goll i T. f. F. 1891 S. 65 flg.; St. Grundtvig i T. f. F. 1892 S. 129 flg.; Haack i T. f. F. 1900 S. 21 flg; Goos: Alm. Retslære II. S. 521—23, 621—22; E. Olrik: Studier over Tilregnelighedsspørgsmaalet S. 75 flg.

ved alle Forbrydelser eller overfor alle Arter af Forbrydere, er Anvendelsen af ialtfald til en vis Grad ubestemte Straffedomme overfor bestemte Kategorier af Forbrydere (eller Forbrydelser) dels gennemført i enkelte Love[18], dels foreslaaet i enkelte nyere Udkast[19].

Endnu bemærkes, at visse Stater navnlig overfor Recidivister anvende eller have anvendt Deportation, og at Spørgsmaalet om dette Middels Benyttelse oftere har været rejst i nyere Tid, vistnok navnlig under Indtrykket af, at Virkningerne af de almindelige Frihedsstraffe trods alle Experimenter ikke helt have svaret til Forventningerne. De andetsteds med Deportationsstraffen gjorte Erfaringer[20] vilde dog næppe friste til Efterligning, selv om Spørgsmaalet ikke allerede af andre Grunde hos os savnede praktisk Interesse.

Om end Fængslerne og Strafanstalterne i Danmark i ældre Tid, for saa vidt deres Tilstand efter de foreliggende sparsomme Oplysninger kan bedømmes, ikke synes at opvise saadanne Rædsler som de tilsvarende Indretninger i Tyskland, Frankrig og navnlig England, vare Tilstandene dog ogsaa her yderst slette — utilstrækkelige tildels meget usunde og stærkt overfyldte Bygninger, hvor Personer af den forskelligste Slags holdtes sammenblandede, hvor Disciplinen tildels var yderst slap, medens en egentlig systematisk Be-

[18] Norsk Strfl. (1902) § 65, jfr. L. 12. Dec. 1903 §§ 24 og 25.

[19] Schweizisk Udk. (1896) Art. 44, cfr. ogsaa det i Forhandl. paa Dansk Kriminalistforenings 4. Aarsmøde S. 141 flg. gengivne Udkast til Lov om Vold paa Person og Legemsbeskadigelser Art. 1. § 205.

[20] Jfr. bl. a. v. Holtzendorff i H. u. J.: Handb. I. S. 427 flg.; Krohne S. 55 flg., 79—81; Du Cane S. 110 flg., 192; Tarde S. 521 flg.; E. Laurent: Les habitués des prisons de Paris S. 98—105; Garraud S. 218—20; Bulletin X. S. 103 flg., 319 flg.

handling af Fangerne var ukendt, en frodig Jordbund for Demoralisationen saa vel som for Fængselssygdommene, der til Tider krævede utallige Ofre[21]. Det maa vel antages, at Forholdene forbedredes noget henimod Midten af det 18. Aarhundrede, navnlig ved Oprettelsen af flere nye Strafanstalter[22], men om en principiel Reform af Strafarbejdets Iværksættelse kunde der endnu ikke tales. Og om muligt endnu værre forholdt det sig med Fængselsstraffen, idet de lokale Fængsler (Arresthusene), hvor de ikke ganske manglede, vare i en yderst slet Forfatning. — I Aarhundredets Slutning spores atter Bestræbelser for at indføre Forbedringer[23], samtidigt med at Fr. 20. Febr. 1789 — og ikke blot paa det Omraade, som den positivt ordnede — fremkaldte en udvidet Anvendelse af Frihedsstraffene. For Kjøbenhavn gennemførtes ved Pl. 15. Jan. 1790 Sondringen mellem Tugthus- og Forbedringshusstraf[24], og en Forbedring

[21] Jfr. bl. a. Hagströmer: Frihetsstraffet S. 69 flg.; F. Stuckenberg: Fængselsvæsenet i Danmark 1550—1741, se om Sygelighed og Dødelighed navnlig S. 35—36, 53 flg., 88 flg., om den almindelige moralske Tilstand S. 58—59, 158, 175 o. fl. St.; s. Forf. Fængselsvæsenet i Danmark 1742—1839, se særlig om Sygdom og Dødelighed i Børnehuset S. 80—82. Se endvidere E. Holm: Danmark-Norges indre Historie fra 1660—1720. II. S. 172—174; s. Forf.: Danmark-Norges Historie under Kristian VI. S. 345—46 og S. 559—62.

[22] Ved Siden af de tidligere bestaaende Institutioner — Bremerholm fra c. Aar 1600—1741, Stockhuset oprettet 1670, Kjøbenhavns Tugt- og Børnehus c. 1600—1650, Børnehuset samt Tugt-, Rasp- og Spindehuset paa Christianshavn paany oprettet 1662, foruden forskellige Fæstninger samt lokale Arrester — og tildels til Afløsning af disse oprettedes c. 1740 Tugthusene paa Møen og i Viborg samtidigt med at Børnehuset og Stockhuset betydeligt udvidedes. Kort efter oprettedes Tugt- og Manufakturhuset i Odense, jfr. Fund. 25. Maj 1752.

[23] Jfr. David i Congrès international de bienfaisance de Francfort 1857. II. S. 427.

[24] Jfr. herved Pl. 30. Novbr. 1792 for Møens Tugt- og Forbedringshus. For hele Landet blev denne Sondring først delvist gennemført ved Pl. 5. Juni 1822.

af Fængslernes Tilstand paabødes ved Fr. 5. April 1793[25], der paalagde Kommunerne, hvor det befindes fornødent, uopholdelig at besørge disse forbedrede og istandsatte samt Øvrigheden og Rettens Betjente at føre Tilsyn med dem saa vel som med Fangernes Behandling. Store vare Frugterne af disse Bestræbelser dog ikke, og de ulykkelige politiske og finansielle Forhold i det 19. Aarhundredes Begyndelse umuliggjorde Reformer af større Rækkevidde. Manglen af tilstrækkelige, velindrettede og sikre Bygninger, den deraf følgende Overfyldning af Anstalterne, Umuligheden af at gennemføre en rationel Klassifikation af Fangerne, en fornuftig Arbejdsordning eller endog blot en tilfredsstillende Disciplin, Renlighed og Forplejning medførte stadig de største Ulemper[26], hvorhos Manglen af en virksom Centralstyrelse bevirkede stor Ulighed i Straffuldbyrdelsen ved de forskellige Strafanstalter[27]. — Heller ikke i Straffelovgivningens Bestemmelser om Frihedsstraffenes Anvendelse eller Iværksættelsesmaade skete nogen væsentlig Forandring. Endnu Fr. 4. Okt. 1833 stod i sidstnævnte Henseende i det væsentlige paa den ældre Rets Standpunkt.

Først fra Aaret 1840[28] — altsaa samtidigt med Ud-

---

[25] Jfr. herved K. Goos i T. f. F. 1903 S. 47 flg.; Stuckenberg: Fængselsvæsenet i Danmark 1742—1839 S. 276 flg.

[26] I Aaret 1815 brød saaledes under et Mytteri 43 Fanger ud af Strafanstalten paa Christianshavn, og i 1817 satte Fangerne under et Mytteri endog Ild paa denne Strafanstalt, der tildels nedbrændte, jfr. Stuckenberg: Fængselsvæsenet i Danmark 1742—1839 S. 179 flg. Om Vanskelighederne ved at haandhæve Disciplinen vidne ogsaa de strænge Forskrifter, som det var nødvendigt at give ved de tre Pl. 31. Aug. 1813., 16. Juli 1817 og 11. Marts 1818. En udførlig Skildring af Tilstandene i Aarhundredets Begyndelse er givet af F. Bruun og C. Goos i Actes du Congrès pénitentiaire international de Rome II. 1. S. 259 flg.

[27] C. N. David i Nyt statsoeconomisk Archiv 1843 S. 5—6; Goos i H. u. J.: Handb. I S. 310.

[28] Jfr. om Tilstanden i Strafanstalterne og Fængslerne omkring denne Tid Bruun og Goos l. c.; J. V. Neergaard: Morderne Ole P.

stedelsen af de Ørsted'ske, systematiske Straffelove[29] — kan den Reformbestræbelse dateres, der efterhaanden førte til en fuldstændig Omdannelse af Reglerne om Strafarbejdets Fuldbyrdelse i Tilslutning til moderne Principer.

I det nævnte Aar nedsattes en Kgl. Kommission til at gøre Forslag til en bedre Indretning af Strafanstalternes Bygninger. Dens ledende Medlem var C. N. David, hvis Anskuelser[30] fik en bestemmende Indflydelse paa den følgende Tids Udvikling. Reskr. 13. April 1841 paabød Afskaffelsen af det hidtilværende Fæstningsarbejde (Slaveriet)[31], i hvis Sted Tugt- og Rasphusarbejde substitueredes, og ved Resol. 25. Juni 1842[32] fastsloges Grundsætningerne for den tilstræbte nye Ordning, hvorefter der skal oprettes dels Forbedringshuse, indrettede efter det Filadelfiske System (Cellesystemet), for dem, der dømmes til Strafarbejde paa kortere Tid, dels Tugthuse med Natceller, men fælles Arbejdssale for dem, der dømmes til Strafarbejde paa længere Tid eller paa Livstid. Resolutionen blev herved Udgangspunktet for den Ordning, hvorpaa ogsaa de nugældende

Kollrøds, Ole Hansens og Peter Christian Knudsens Criminalsag S. 122—30, 195, 211 Noten og navnlig S. 242 flg.; s. Forf. Bidrag til Kundskab om Hovedstadens Straffeanstalter og Varetægtsfængsler navnl. S. 51 flg.; C. N. David i Nyt statsoeconomisk Archiv 1843 S. 1—17; Fr. Bruun: Om Fuldbyrdelse af Strafarbejde S. 77—80; J. B. Bruun i Musæum 1893 II. S. 230 flg. — Jfr. endnu om Arresthusenes Tilstand Dep. Tid. 1842 S. 41 flg.

[29] Fr. 11. og 15. April 1840; 26. Marts 1841, jfr. Pl. 5. Maj 1847. Ved disse Bestemmelser blev Grænsen mellem de Tilfælde, hvor Forbedringshusarbejde og dem, hvor andet Strafarbejde skulde anvendes, noget omlagt, jfr. Fr. 11. April 1840 § 82; 15. April 1840 § 12; 26. Marts 1841 § 15; Pl. 5. Maj 1847 § 10, men nye Regler om selve disse Straffes Fuldbyrdelsesmaade gave disse Love ikke.

[30] Jfr. Maanedsskrift for Litteratur 10. Bd. S. 682 flg.; Nyt statsoeconomisk Archiv 1843 S. 1 flg. og S. 171 flg.

[31] Fuldstændigt gennemførtes denne Forandring dog først 10 Aar senere.

[32] Jfr. angaaende Varetægtsfængslerne Reskr. 22. Dec. 1841 og Resol. 25. Juni 1842.

Regler om Straffuldbyrdelsen hvile, og afspejler ved at opstille de to bestemt adskilte Arter af Strafarbejde den Modsætning, som i hele den nyere Tids Strid om Straffesystemet er den principielle — Modsætningen mellem Cellesystemet og Fællessystemet. De to andre Former af Strafarbejde, som vor ældre Ret kendte, Fæstningsarbejde[33] og Raspehusarbejde[34] afskaffedes ved L. 29. Dec. 1850[35] og erstattedes med Tugthusarbejde. L. 30. Novbr. 1857 drog dernæst nye Grænser for Anvendelsen af Tugthus- og Forbedringshusstraf, og gav nye Regler om denne sidste. Disse Love i Forbindelse med Arrestreglm. 7. Maj 1846, der gav de i det væsentlige endnu gældende Regler om Fængselsstraffens Fuldbyrdelse, dannede Hovedgrundlaget for den Ordning af Frihedsstraffens Fuldbyrdelse, som forelaa ved Straffelovens Ikrafttræden.

I vor nugældende Ret kendes tre Hovedformer af Frihedsstraf, nemlig:

1. Strafarbejde, indenfor hvilket der atter sondres mellem Tugthusarbejde og Forbedringshusarbejde;

2. Tvangsarbejde;

3. Fængsel, der forekommer i forskellige Former.

Medens Strafarbejde udstaas i Statsanstalter, udstaas Tvangsarbejde og Fængsel regelmæssig[36] i kommunale Anstalter (Tvangsarbejdsanstalter, Arresthuse), paa hvis Indretning og Ledelse Fængselsvæsenets Overbestyrelse[37] kun

---

[33] Fr. 27. Novbr. 1739; 29. Juni 1764; Resk. 3. Marts 1774; Pl. 19. April 1826; 27. Febr. 1827, jfr. Stuckenberg: Fængselsvæsenet i Danmark 1742—1839 S. 21 flg.

[34] Pl. 19. Novbr. 1803; 23. Febr. 1813.

[35] Jfr. L. 6. Novbr. 1858, der paabyder Nedlæggelse af Kjøbenhavns Stockhus.

[36] Nemlig bortset fra Statsfængsel, jfr. Strfl. § 27; cfr. om en eventuel Oprettelse af en Stats-Tvangsarbejdsanstalt Straffelovstillæg 1. April 1905 § 11.

[37] Jfr. om denne Instrux for Overinspektøren for Fængselsvæsenet 2. Aug. 1884 (findes i T. f. F. 1885 S. 36).

har en meget begrænset Indflydelse. — Medens iøvrigt Reglerne om Straffens Fuldbyrdelsesmaade og om Disciplinarmyndigheden ere væsentlig forskellige for de forskellige Arter af Frihedsstraffe, jfr. herom de følgende Paragraffer, giver nu Straffelovstillæg 1. April 1905 § 10 den for al Frihedsstraf fælles Regel, at den Tid, i hvilken en Person, der udstaar Frihedsstraf, under sin Straffetid hensættes i Straffcelle, ikke medregnes til Tiden for den ham idømte Straf.

§ 63.

2. Strafarbejde.

Som tidligere bemærket kender vor nugældende Ret to Former af Strafarbejde: Tugthusarbejde og Forbedringshusarbejde. L. 30. Novbr. 1857 drog Grænsen mellem disse saaledes, at den første anvendtes, naar Straffetiden var over 6 Aar, medens ellers Forbedringshusstraf anvendtes. Nu findes Bestemmelserne herom i Strfl. 10. Febr. 1866, der ikke drager Grænsen alene efter Hensyn til Straffens Varighed. Tugthusarbejde idømmes ifølge § 11 enten for Livstid eller paa visse Aar, ikke under 2 og ikke over 16. Forbedringshusarbejde idømmes kun paa Tid, ikke under 8 Maaneder og ikke over 6 Aar. Ifølge Strfl. § 63 kan dog i Sammenstødstilfælde tidsbestemt Tugthusarbejde idømmes for en Tid af indtil 24 Aar, ligesom omvendt Tillægsstraf i kortere Tid end den i § 11 i Almindelighed for de forskellige Arter af Strafarbejde foreskrevne korteste Tid kan idømmes ifølge § 64, naar det oplyses, at den, der allerede er dømt til saadan Straf og endnu ikke har udstaaet denne, forinden Dommen tillige havde begaaet andre Forbrydelser[1]. Strafarbejde mellem 2 og 6 Aar kan saaledes være baade Forbedringshusarbejde og Tugthusarbejde. Ved adskillige Forbrydelser foreskriver Loven i saadanne

[1] Jfr. Strfl. f. Island 25. Juni 1869 § 12, cfr. §§ 64 og 65.

Tilfælde udtrykkeligt, at Forbedringshusarbejde skal anvendes, men hvor Loven benytter det fælles Udtryk Strafarbejde, tilkommer Valget ifølge Strfl. § 14 Domstolene[2], der bør anvende Forbedringshusarbejde, naar det ifølge den skyldiges Alder, foregaaende Levnet og den af ham forøvede Forbrydelses Beskaffenhed findes antageligt, at Ensomheden og Afsondringen fra andre Straffanger vil kunne have en gavnlig Indflydelse paa ham, hvorimod Tugthusstraf bliver at idømme de ældre og mere forhærdede Forbrydere og navnlig dem, der tidligere have været straffede med saadan Straf eller med fleraarigt eller gentaget Forbedringshusarbejde. Iøvrigt anses begge Arter af Strafarbejde, forsaavidt Straffetiden er den samme, som svarende til hinanden, jfr. Strfl. § 11. 3. St., cfr. § 31.

Fælles for alt Strafarbejde er det, at Tvang til Arbejde nødvendigt hører med til Straffen. Navnlig herved adskilte denne Strafart sig tidligere skarpt fra Fængselsstraffen, jfr. imidlertid nu Straffelovstillæg 1. April 1905 § 12. Bortset fra Arbejdstvangen ere Reglerne for Udstaaelsen af Forbedringshusarbejde og Tugthusarbejde derimod helt igennem forskellige. Det er derfor nødvendigt at fremstille de om dem gældende Regler særskilt for hver af de to Former.

A. Tugthusstraf.

Tugthusstraf udstaas nu af Mænd i Strafanstalten ved Horsens[3], af Kvinder i Strafanstalten paa Christianshavn[4].

[2] Dette er næppe ganske rationelt; men den heldigste Ordning, at den straffuldbyrdende Myndighed efter en foreløbig Prøvetid i Enkeltcelle afgør, hvilken Strafform der skal vælges, umuliggøres bl. a. derved, at de to Arter af Strafarbejde udstaas i to aldeles adskilte Strafanstalter.

[3] Jfr. Justm. Cirkul. 20. Okt. 1875. — Strafanstalten ved Horsens fuldførtes 1853; den er indrettet til at optage 500 Fanger, jfr. L. 19. Febr. 1861 (Lslg. S. 44) §§ 4, 6, 7. De ældre Tugt- og Forbedringshuse i Odense, Viborg og paa Møen ere nedlagte, jfr. L. 19. Febr. 1861 § 5; L. Nr. 45. 4. Maj 1875; Resol. 7. Dec. 1842.

[4] Jfr. Justm. Cirkul. 20. Okt. 1875. Den tidligere Strafanstalt for

For Island findes en særlig Strafanstalt i Reykjavik[5]. Indtil 1873 udstodes Straffen efter nogle faa Dages Hensættelse i Enkeltcelle i Fællesskab i Hold paa højst 20 Mand med Taushedspligt under Arbejdet, men ikke i Fritiden, og saa vidt Fangernes Tilstand tillod det, med Anbringelse i Celle om Natten. En egentlig Klassifikation fandt ikke Sted, heller ikke nogen Progression, idet alle Fanger under hele Straffetiden behandledes ens[6]. Paa Foranledning af Fr. Bruun indførtes imidlertid ved Adg. 13. Febr. 1873[7] et progressivt System for Udstaaelse af Tugthusstraf. Straffen fuldbyrdes herefter gennem tre Stadier, Forberedelsesstadiet, Tvangsstadiet og Overgangsstadiet, hvortil under visse nærmere angivne Betingelser som fjerde Stadium slutter sig den betingede Benaadning[8]. Med Undtagelse af Forberedelsesstadiet, der efter Fangens Valg tilbringes paa fælles Arbejdsstue eller i Enkeltcelle (§ 13), udstaas Straffen altid ved Arbejde om Dagen i Fællesskab. Natten tilbringes i Enkeltcelle; dog kan Bestyrelsen, naar det findes nødvendigt, give ældre og svagelige Fanger Ophold paa fælles Soverum (§ 2). Angaaende Dagsordenen, Arbejdstiden, Undervisning, Gudstjeneste m. m. findes Reglerne i Adg.'s §§ 3—11[9]. Naar undtages Opholdet i Forberedelsesstadiet, der altid varer 3 Maaneder, beror Fangens

Kvinder nedlagdes i 1870. Samtidig blev Tugt- og Forbedringshuset for Mandsfanger taget i Brug som Strafanstalt for Kvinder.

[5] Jfr. Adg. 28. Febr. 1874.

[6] Jfr. Fr. Bruun: Om Fuldbyrdelse af Strafarbejde S. 81—83, cfr. Resol. 25. Juni 1842; 22. Jan. 1845.

[7] Jfr. herved Motiver til Udk. t. Strfl. S. 22; Goos I. S. 155—56 samt ovenf. § 5. Se for Island Adg. 28. Febr. 1874 §§ 1—17.

[8] Jfr. ved det følgende C. Goos: Nord. Strafferet I. S. 139 flg.; Fr. Bruun i „Le Congrès pénitentiaire international de Stockholm II. S. 363 flg.; Fr. Bruun og C. Goos i Actes du Congrès pénitentiaire international de Rome II. 1. S. 304 flg.; T. f. F. III. S. 131 flg.

[9] Herved bemærkes dog, at Adgangen til at anvende Halvdelen af Arbejdsfortjenesten til Forbedring af Kosten er bortfalden ved Spisereglem. 28. Febr. 1890.

gradvise Oprykning tildels paa en til bestemte Tider foretagen Bedømmelse, der udtrykkes ved særlige Karakterer for Opførsel, Flid ved Arbejdet og Flid ved Undervisningen (§ 12). De i Forberedelsesstadiet tildelte Karakterer bestemme, om han skal overgaa til Tvangsstadiets første eller anden Klasse (§ 13).

Om Forberedelsesstadiet er endnu kun at bemærke, at Fangen ved Optagelsen i 3 Dage hensættes i en Modtagelsescelle, hvor han bades, iføres Fangedragt etc. Arbejdet skal i dette Stadium bestaa af let og simpelt Haandarbejde; der foresættes ikke noget dagligt Pligtarbejde, men gives heller ikke Andel i Fortjenesten. Opgaven er at berolige Fangens Sind, at bringe ham til at erkende sin Brøde og at gøre ham fortrolig med Straffesystemet og vise ham, hvorledes hans Skæbne i Strafanstalten er lagt i hans egen Haand.

Tvangsstadiet (§ 14) omfatter 5 Klasser, der holdes indbyrdes afsondrede med Arbejde paa Arbejdsstuer for aflaasede Døre. Første Klasse er kun en Straffeklasse for dem, der enten have udvist slet Forhold i Forberedelsesstadiet, eller som formedelst slet Forhold fra de højere Klasser nedsættes i den. De øvrige Klasser maa derimod gennemgaas. Oprykning forudsætter dels, at Fangen har opnaaet et vist Antal Points, dels at den for hver Klasse foreskrevne Minimaltid er forløben[10]. Kirkegang er tvungen ligeledes Undervisningen, der dog først gives i fjerde Klasse, medmindre Fangen er under 18 Aar. Progressionen viser sig i, at Opsynet efterhaanden bliver mindre strængt, Fri-

[10] Denne er for anden Klasse 6, for tredje Klasse 9 Maaneder, men afhænger i fjerde og femte Klasse af Straffetiden. Disse Tidsbestemmelser gælde dog ikke for dem, der ere dømte til Strafarbejde paa Livstid eller paa længere Tid end 16 Aar (Strfl. § 63), ej heller for Fanger, der allerede have begyndt at udstaa en Straf paa den Tid, da en ny Straf paalægges dem, men Justitsministeriet fastsætter for hvert enkelt af disse Tilfælde, efter hvilke Regler Oprykning kan finde Sted.

hederne gradvis noget større, Arbejdsfortjenesten — forudsat at det foresatte Pligtarbejde er udført — stigende, ligesom der gives større Adgang til Læsning i Fritiden.

Overgansstadiet (§ 15), der kun kan naas af Fanger, hvis Straffetid overstiger 4 Aar, skal være en Slags Mellemting mellem Fængsel og Frihed. I Stedet for Fangedragten tillades det at bære en Dragt, der nærmer sig til den frie Arbejders. Fangerne skulle ikke arbejde inden Laas og Lukke, og de skulle saa vidt muligt beskæftiges med det, hvormed de tilsigte senere at tjene deres Brød. Arbejdsfortjenesten bestemmes i Forhold til, hvad der gives den frie Arbejder, og der indrømmes større Frihed til dens Benyttelse.

Den betingede Benaadning kan kun opnaas af Fanger, hvis Straffetid overstiger 6 Aar. Bestyrelsen kan da, naar Fangen har opholdt sig paa Overgangsstadiet i den Tid, som det i Adg.'s § 14 optagne Skema foreskriver, naar Bestyrelsen efter hans Forhold i det hele taget nærer Haab om, at den paagældende fremdeles vil føre et ustraffeligt Liv, og naar der er sikret ham et redeligt Livserhverv eller en Stilling i Samfundet, indstille til Justitsministeriet, at han opnaar den betingede Benaadning (§ 16). Naar denne meddeles, kan indtil $^2/_3$ af hans oplagte Overarbejdsfortjeneste strax eller efterhaanden udbetales ham. Ved Løsladelsen afgives han til Politiet[11] paa det Sted, hvor der er sikret ham Erhverv, og der meddeles ham et Fripas, som indeholder følgende Betingelser for Benaadningen: at han fører et arbejdsomt, redeligt og ædrueligt Levned; at han nøjagtigt følger de Paalæg, som Politiet maatte foreskrive ham, og at han i modsat Fald uden nogen videre Dom (efter Justitsministeriets Resolution) atter vil blive indsat i Strafanstalten for der at udstaa den resterende Del af den

[11] Se angaaende Politiets Opsyn med dem Justitsm. Cirkul. 29. April 1879; Regul. Nr. 184. 30. Dec. 1891 § 11, jfr. Fattigl. 9. April 1891 § 56.

domsbestemte Straffetid. Førend denne er udløben — eller for Livsfangers Vedkommende endelig Benaadning er erhvervet[12], indtræder den fuldstændige Frihed ikke. Den betingelsesvis løsladte maa selv sørge for sit Underhold; omvendt er han heller ikke mere underkastet de for Strafanstalten gældende Bestemmelser, men kun de almindelige, borgerlige Love og de for Benaadningen stillede Betingelser (§ 17)[13].

B. Forbedringshusarbejde.

Forbedringshusarbejde udstaas nu af Mænd i Forbedringshuset paa Vridsløselille Mark[14] eller i visse nærmere angivne Tilfælde, jfr. nedf., i Straffeanstalten ved Horsens, af Kvinder i Strafanstalten paa Christianshavn[15]. Ifølge Strfl. § 13[16] skal det ordentligvis udstaas i Enkeltcelle[17] og ved Ophold i samme Dag og Nat. Den ved Dommen fastsatte Straffetid nedsættes da, naar nogen er dømt til 8 Maaneders Arbejde, til 6 Maaneder og ellers med en Tredjedel for de første 3 Aar og med Halvdelen for den paafølgende Tid, saa at den normale Maximumsgrænse for Cellestraffen bliver 3½ Aar. Skal nogen uden Afbrydelse udstaa flere ham ved forskellige Domme ikendte Straffe af Forbedringshusarbejde, blive disse ifølge Strfl. § 15 med Hensyn til Straffetidens Forkortelse ved Straffens Udstaaelse i Enkeltcelle at betragte som en Enhed. Den Del af den

---

[12] Jfr. herved Justm. Cirkul. 16. Juli 1880.

[13] Ved Siden af den ved Adg. 13. Febr. 1873 regulerede Adgang til betinget Benaadning bestaar naturligvis Kongens almindelige ved rev. Grl. § 26 hjemlede Benaadningsret.

[14] Bekg. 12. April 1860. Denne Strafanstalt, der fuldførtes 1859, har 400 Enkeltceller.

[15] Jfr. Justm. Cirkul. 20. Okt. 1875.

[16] Jfr. Strfl. f. Island 25. Juni 1869 § 14.

[17] Resol. 25. Juni 1842 indførte kun Cellesystemet for Mandsfanger. Dets Anvendelse paa Kvinder hjemledes først v. L. 9. Dec. 1861.

samlede Straffetid, der overskrider 6 Aar (3½ Aar Cellestraf), bliver da i Reglen at udstaa uden Forkortelse ved Arbejde paa Fællesarbejdsstue. Dog kan Bestyrelsen for Strafanstalten med Justitsministeriets Billigelse, naar den paagældende ønsker saadant, og det ved Lægeerklæring oplyses, at Hensynet til hans Helbred ikke er til Hinder derfor, tillade, at han ogsaa udstaar den tilbageværende Del af Straffen i Enkeltcelle med Straffetidens Forkortelse til det halve. Omvendt er Bestyrelsen for Strafanstalten ifølge Strfl. § 13 med Justitsministeriets Billigelse bemyndiget til at bestemme, at en til Forbedringshusarbejde dømt Person skal udstaa Straffen i det hele eller for en Del ved Arbejde paa Fællesstuer uden Forkortelse i Straffetiden, naar Cellefængselsstraffen af særegne Grunde anses som skadelig for ham eller iøvrigt som uhensigtsmæssig. Hensættes den paagældende kun i en Del af den ham idømte Straffetid til Arbejde i Enkeltcelle, indtræder Forkortelse af Straffetiden kun i Forhold til den Tid, hvori han uafbrudt har hensiddet i Enkeltcelle i 60 Dage eller derover, og beregnes særligt for hvert sammenhængende Tidsrum, hvori dette har været Tilfældet, overensstemmende med den ovenfor nævnte Regel.

Nærmere Regler om Forbedringshusstraffens Udstaaelse giver Straffeloven ikke, idet § 13 kun i Almindelighed om alt Strafarbejde siger, at det udholdes overensstemmende med de om Strafanstalterne givne Forskrifter[18]. — Angaaende Straffens Udstaaelse i Enkeltcelle, er en lignende detailleret Ordning som den, der findes i Adg. 13. Febr. 1873, ikke given for Kongerigets Vedkommende; men ad administrativ Vej er Tanken i det progressive System ogsaa bragt til Anvendelse paa Cellestraffen, saa vidt dennes Natur tillader det[19], idet Straffetiden deles i 4 Stadier med stigende Arbejdsfortjeneste og overhovedet med lignende Gradation i

[18] Jfr. ovenf. Note 7.
[19] Jfr. Goos: Nord. Strafferet I. S. 146.

de Begunstigelser, der tilstaas Fangerne, som ved Strafarbejde i Fællesskab med de af Cellesystemet følgende Lempelser[20]. Iøvrigt gennemføres Cellesystemet paa Vridsløselille for saa vidt i sin strængere Skikkelse, som Isolationen saa vidt muligt søges fuldstændig gennemført ogsaa under Gudstjenesten og Undervisningen (Stall-Systemet), under Gaardturen, idet hver Fange holdes i et fra de andre afspærret Gaardsrum, samt under Vandringer til og fra Cellen, idet Fangerne bærer den saakaldte Maske[21]. Øjemedet hermed er ikke at skærpe Straffen, men at sikre Fangen mod Genkendelse af Medfanger efter Straffetidens Udløb. I andre Retninger gennemføres Cellestraffen ikke i sin oprindelige strængeste Form, idet der baade gives Arbejde[22], Undervisning, Gudstjeneste, Adgang til Læsning samt foretages regelmæssige Besøg af Strafanstaltens Funktionærer. Ligeledes gives en begrænset Adgang til Brevvexling (under Kontrol) samt til Besøg af de nærmeste Paarørende. Med Hensyn til Børn[23], gennemføres Isoleringen kun delvist (om Natten, under Maaltiderne og ved Lektielæsning), medens de ellers beskæftiges i Fællesskab under stadigt Tilsyn. Lignende Lempelser kunne ifølge Justitsministeriets Bestemmelse for hvert enkelt Tilfælde tilstaas unge Forbrydere mellem 15 og 18 Aar[24]. — Angaaende Fordeling

[20] Beretning fra Kontoret for Fængselsvæsenet 1863—68 S. 38—39; 1873—78 S. 25, jfr. om Strafanstalten i Reykjavik Adg. 28. Febr. 1874 § 20.

[21] Masken anvendes ikke paa Christianshavn; i Horsens Celleafdeling anvendes hverken den eller Stall-Systemet.

[22] Undertiden tilstedes af Sundhedshensyn Arbejde i fri Luft; men Isolationen gennemføres ogsaa da.

[23] Jfr. Strfl. § 36 og nu Straffelovstillæg 1. April 1905 § 15. 1. Pkt., hvorefter dette fremtidig vil blive uden praktisk Betydning, for saa vidt angaar Børn under 14 Aar.

[24] Justm. Skr. 28. Novbr. 1861, cfr. Beretning fra Kontoret for Fængselsvæsenet 1863—68 S. 40—42; 1868—73 S. 34—35; 1892—93 S. 68; Beretning om Straffeanstalterne i Danmark 1900—1901 S. 74 m. fl.

af Forbedringshusfanger mellem Strafanstalterne paa Vridsløselille Mark og ved Horsens bestemmer Justm. Cirkul. 20. Okt. 1875, at af mandlige Forbrydere, der ere dømte til Forbedringshusarbejde, afgives til Strafanstalten i Horsens: a) de, som ere over 60 Aar gamle; b) de, som tidligere have været straffede med offentligt Arbejde, for saa vidt de ere over 30 Aar gamle; c) de, hvis Sundhedstilstand er saadan, at de ikke antages at kunne udføre det daglige Arbejde uden Hjælp eller udholde stræng Isolation eller deltage i den fælles Undervisning, saaledes navnlig Personer, som ere i høj Grad fordrukne, eller som befinde sig i eller vides tidligere at have befundet sig i en sygelig mental Tilstand, eller hvis Syn og Hørelse i høj Grad er svækket, eller som have en anden saadan Legemslyde, at de derved blive uskikkede til at opfylde den befalede Dagsorden[25]. De øvrige mandlige Forbedringshusfanger anbringes i Vridsløselille Strafanstalt, hvorfra der dog i de senere Aar paa Grund af Pladsmangel i betydelig Udstrækning har fundet Overflyttelse Sted til Strafanstalten ved Horsens[26]. Om Straffens Udstaaelse i Fællesskab, der tidligere skete i Henhold til Reglerne i Resol. 25. Juni 1842, er der nu givet Regler i Adg. 13. Febr. 1873 §§ 1 og 20[27], hvorefter det i Anordningen for Tugthusstraffen foreskrevne progressive System anvendes med visse Læmpelser. Navnlig forkortes Minimaltiden for Opholdet i Tvangsstadiets Klasser, medens omvendt ingen Adgang til betinget Benaadning gives. Dette maa efter Ordene i § 20 og det vedføjede Skema gælde, selv om Straffetiden, fordi Betingelserne for Anvendelsen af Strfl. § 64, jfr. § 15 foreligge, overstiger

---

[25] Til Optagelse af disse Fanger findes i Strafanstalten i Horsens 48 Enkeltceller. Hvis det viser sig, at de ikke taale Cellestraffen, eller at denne iøvrigt er uhensigtsmæssig, overføres de til Fællesskabet.

[26] Jfr. K. Goos i T. f. F. 1902 S. 71 flg.

[27] Jfr. f. Island Adg. 28. Febr. 1874 §§ 1 og 18.

6 Aar, skøndt dette synes noget mærkeligt, da Tugthusfanger i saa Fald kunne opnaa betinget Benaadning. Imidlertid vil man maaske anse Adg.s § 22 — der bemyndiger Justitsministeriet til at indrømme saadanne Lempelser, i Adg.'s Bestemmelser, som efter særlige Forhold og Omstændigheder maatte anses ønskelige, og som ikke ere i Strid med dens Grundsætninger — anvendelig paa disse sjældne Tilfælde. Endvidere gives Undervisning her strax til alle Fanger under 40 Aar og ogsaa til de ældre, der ønske det, saalænge de ikke vise Ulyst dertil[28].

Blandt de Disciplinarmidler, som kunne anvendes i Strafanstalterne, forekomme ogsaa skærpede Former af Frihedsberøvelse[29]. Saaledes kan Direktøren for Strafanstalten[30] for ringere Forseelser af Fangerne idømme dem forholdsmæssig Skærpelse af Strafarbejdet i en Tid af indtil 8 Uger eller Vand og Brøds Straf i indtil 3 Gange 5 Dage, der afsones i ensomt Fængsel eller endelig Hensættelse i Enkeltcelle i indtil 6 Maaneder, efter Omstændighederne (uden Tilladelse til at anvende den ved Overarbejde erhvervede Fortjeneste til andre eller flere Fødemidler end de reglementerede, eller) uden Arbejde, dog dette sidste ikke længere Tid ad Gangen end i det højeste 4 Uger og med en Mellemfrist af det mindste 1 Uge[31]. Den Tid, hvori nogen har været hensat i Enkeltcelle som disciplinær Straf for

[28] Om Hjemsendelse af Straffanger efter udstaaet Straf, naar Strfl. § 16 ikke finder Anvendelse, se L. Nr. 67. 9. April 1891 § 56. 1. St., cfr. Regul. 30. Dec. 1891.

[29] Om de legemlige Straffe, der kunne anvendes som Disciplinarmiddel se ovenf. § 61. III.

[30] L. 3. Dec. 1850 § 1, jfr. Adg. 13. Febr. 1873 § 11, cfr. § 20; Strfl. §§ 65, 111.

[31] Om den Strafanstaltens Inspektør tilkommende mindre vidtgaaende Ret se L. 3. Dec. 1850 § 4 samt Adg. 13. Febr. 1873 § 14, jfr. § 20 om Nedsættelse i en lavere Klasse.

Forseelser begaaede i Strafanstalten, kom allerede ifølge Strfl. § 13 sidste Pkt. ikke i Betragtning til den Nedsættelse i Straffetiden, som ellers er hjemlet, naar Forbedringshusstraf udstaas i Enkeltcelle. Dette følger nu endvidere deraf, at den Tid, i hvilken den paagældende hensidder i Strafcelle, overhovedet ikke medregnes til Straffetiden[32]. Skærpelse af Strafarbejdet eller Forlængelse af Straffetiden benyttes ogsaa som Erstatning for andre Straffe for Forbrydelser begaaede af Straffefanger i — eller, for saa vidt angaar Livstidsfanger, ogsaa udenfor — Strafanstalten[33], selv om Straffen ikke paalægges eller kan paalægges af Direktøren.

§ 64.

3. Tvangsarbejde.

Tvangsarbejde anvendtes tidligere ikke ved de i alm. borgerlig Straffelov omhandlede Forbrydelser, men kun ved Forseelser i visse særlige Forhold[1] navnlig ved Betleri og Løsgængeri[2] ved visse Sædelighedsforbrydelser[3], ved visse Overtrædelser af de gældende Forskrifter om Tilsyn med fremmede og rejsende[4], samt som Disciplinærstraf overfor

[32] Jfr. det ovenf. i S. 711 om Straffelovstillæg 1. April 1905 § 10 bemærkede.

[33] Jfr. Strfl. §§ 65, 111, cfr. Pl. 31. Juli 1813 §§ 8, 12, 13; Mot. til Udk. t. Strfl. S. 101; se om Behandlingsmaaden L. 3. Dec. 1850 § 2, cfr. § 6.

[1] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 22.

[2] L. 3. Marts 1860 § 1 (indtil 180 Dage), § 3 (indtil 90 Dage). Det er netop overfor Betlere og Løsgængere, at Tvangsarbejde fra først af er bleven bragt til Anvendelse. Det kan herved bemærkes, at de ældste Tugthuse saa vel her (Kjøbenhavns Tugthus) som andetsteds oprindelig nærmest vare Tvangsarbejdsanstalter for Tiggere, Skøger og Vagabonder.

[3] L. om Politiet udf. Kbh. 4. Febr. 1871 § 6 (indtil 24 Dage); L. Nr. 47. 10. April 1874 § 4, jfr. Strfl. § 180 (indtil 90 Dage) §§ 6 og 12 (indtil 24 Dage).

[4] L. Nr. 52. 15. Maj 1875 § 22. 1. St. (indtil 180 Dage), 2. St. (indtil 60 Dage).

Personer, der nyde offentlig Fattighjælp, for visse Brud paa de dem som Følge heraf paahvilende Pligter[5]. — Ved L. Nr. 80. 11. Maj 1897 § 2, jfr. § 3 hjemledes Anvendelse af Tvangsarbejde i indtil 6 Maaneder under visse Betingelser for Voldshandlinger af den i Strfl. §§ 200—203 omhandlede Art, naar de udøves mod sagesløs Person. Og nu udvider Straffelovstillæg 1. April 1905, der indtil videre sætter L. 11. Maj 1897 ud af Kraft, yderligere Anvendelsen af Tvangsarbejde, idet den hjemler denne Straf dels ved visse Voldsforbrydelser mod sagesløs Person (§ 1), dels ved forskellige i L.'s § 4 omhandlede Forbrydelser, jfr. ogsaa § 8. 2. St.

Tvangsarbejde kan ikke tilkendes i kortere Tid end 12 Dage og ikke længere end 2 Aar[6]. Da denne Regel er optaget blandt de „almindelige Bestemmelser", maa ialtfald dens Bestemmelse af Straffens Minimum gælde ogsaa for de i Noterne 2 til 5 nævnte Love[7]. Derimod kan det ikke antages, at de i disse Love fastsatte positive Begrænsninger af Straffens Maximum for de enkelte i dem omhandlede Forbrydelser derved ere bortfaldne. Dette forudsættes ogsaa i L.'s § 8. 1. St.; jfr. dog herved den i § 8. 2. St. hjemlede Gentagelsesstraf, hvor den i L. 3. Marts 1861 §§ 1 og 3 foreskreven Begrænsning af Tvangsarbejdets Varighed ikke gælder. — Tvangsarbejde er som Strafart sideordnet med Fængsel paa Vand og Brød. Ved Strafudmaalingen svarer 1 Dags Fængsel paa Vand og Brød til 6 Dages Tvangsarbejde[8]. Tvangsarbejde udstaas i de der-

[5] L. Nr. 67. 9. April 1891 § 41. 1. St. (indtil 6 Maaneder).

[6] Straffelovstillæg 1. April 1905 § 11. 2. St.

[7] At dette er Meningen, fremgaar ogsaa deraf, at Bestemmelsen i § 11 ifølge § 25. 1. St. hører til dem, hvis Varighed ikke er begrænset og altsaa navnlig ikke bortfalder sammen med §§ 1, 4 og 8 ved Udløbet af den i § 25 satte Frist.

[8] Jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 11. 2. St., cfr. L. 1. Marts 1860 § 1. Ved denne Regel sammenholdt med Strfl. § 25 fremkommer den Mærkelighed, at 4 Dages Fængsel paa sædvanlig Fangekost regnes lig 6 Dages Tvangsarbejde, skøndt den sidste Strafart

til bestemte Anstalter, de saakaldte Tvangsarbejdsanstalter. Om en Anstalt kan benyttes hertil, afgøres for de hidtil alene existerende kommunale Anstalters Vedkommende af Justitsministeren, under hvem ligeledes Godkendelse af Planer og Reglementer for disse Anstalter henhører[9]. Tvangsarbejde udstaas i Reglen i Fællesskab[10]. Et fælles Reglement, der for alle Tvangsarbejdsanstalter ordner Straffuldbyrdelsen paa ensartet Maade, er endnu ikke udstedt; og de for Strafarbejde i Fællesskab gældende Regler ere ikke ligefrem anvendelige paa Tvangsarbejde, der overhovedet ikke indbefattes under det legale Udtryk Strafarbejde eller offentligt Arbejde[11]. Fra dette adskiller denne

anses som strængere (jfr. Strfl. 31) end Fængsel paa sædvanlig Fangekost. En lignende Mærkelighed frembyder iøvrigt Forholdet mellem Strafarbejde og Fængsel paa sædvanlig Fangekost, jfr. Strfl. §§ 25 og 28. 2. Pkt.

[9] L. 3. Marts 1860 § 4; L. Nr. 67. 9. April 1891 § 33. Den sidstnævnte Bestemmelse paabød, at der inden 1. Jan. 1897 til Brug for hver Amtsraadskreds og de i Forbindelse med samme staaende Købstæder skulde findes mindst en bekvemt beliggende Tvangsarbejdsanstalt af passende Størrelse, jfr. herved Justm. Cirk. Nr. 191. 19. Sept. 1893 og K. Coos i T. f. F. 1904 S. 155 flg. Tvangsarbejdsanstalterne ere underkastede Tilsyn af Overinspektøren for Fængselsvæsenet, jfr. Indm. Cirk. 30. Juni 1887.

[10] En delvis Anvendelse af Cellesystemet, navnlig paa unge Individer eller saadanne, som kunne antages at ville virke demoraliserende paa Medfangerne, vilde være særdeles heldig. Administrationen synes imidlertid at antage, at L. Nr. 67. 9. April 1891 § 41. 2. St., der hjemler Adgang til at ikende Lemmerne Cellestraf indtil 2 Maaneder for grovere Uordner, indeholder en bindende Forudsætning om, at Cellen ikke kan benyttes til ordinær Afsoning af Tvangsarbejdsstraffen. Det er dog meget tvivlsomt, om en saadan Forudsætning ligger i Loven, som tillader at skærpe Cellestraffen paa forskellig Maade — saa meget mere som ogsaa andre Lovbud samtidigt hjemle Benyttelsen af Celle til ordinær Afsoning og som disciplinær Straf, jfr. L. 30. Novbr. 1857 § 2; L. 3. Dec. 1850 § 1, cfr. Strfl. § 13.

[11] Næringsl. 29. Dec. 1857 § 2 Nr. 3, cfr. § 11; Værnepl. 6. Marts 1869 § 3, jfr. Strfl. f. Krigsmagten § 10; L. Nr. 67. 9. April 1891 § 56, jfr. Justm. Skr. 10. Maj 1856.

Straf sig foruden ved sine særlige Forudsætninger, det særlige Straffested og den ofte kortere Varighed navnlig derved, at Frihedsberøvelsen ikke altid har den samme absolute Karakter, idet Reglementerne undertiden tilstede, at Arbejdet ogsaa kan udføres udenfor Tvangsarbejdsanstalten[12]. Endvidere indrømmes der tildels Fangerne en videregaaende Raadighed over deres Arbejdsfortjeneste end i Strafanstalterne. Undervisning og lignende Paavirkning har ikke hidtil været kendt. Men nu hjemler Straffelovstillæg 1. April 1905 § 11. 3. St., at der i Reglementer for Tvangsarbejdsanstalter kan optages Bestemmelser om Undervisning og Opdragelse af Fangerne samt Belønninger for god Opførsel, ved hvilke, saa vidt Forholdene tillade det, de gældende Regler om Strafarbejdes Fuldbyrdelse efterlignes.

Angaaende Disciplinærmyndigheden bestemmer L. Nr. 67. 9. April 1891 § 41. 2. St., at Justitsministeren kan indvilge i, at der i Reglementerne for Tvangsarbejdsanstalter optages Bestemmelser om, at Anstaltens Bestyrelse efter dertil af Stedets Politimester i hvert enkelt Tilfælde meddelt Samtykke for grovere Uordener kan ikende Lemmerne Cellestraf, dog ikke for længere Tid end højst 2 Maaneder, at denne Straf efter Omstændighederne kan skærpes ved Forbrydelse af Overarbejdspenge eller Nægtelse af at anvende disse eller ved Udelukkelse fra Arbejde, dette sidste dog kun for en Tid af højst 14 Dage, samt at Anlæggelse af Spændetrøje kan bringes til Anvendelse under de i Arrestreglementet af 7. Maj 1846 Ltr. B. § 12 angivne

[12] I enkelte Tvangsarbejdsanstalter har det endog tidligere været Skik at udleje Lemmernes Arbejdskraft til private til Brug udenfor Anstalten. Paa Foranledning af Overinspektionen for Fængselsvæsenet er der, hvor dette er oplyst, nedlagt Forbud imod denne Fremgangsmaade. Derimod gøres der ikke Indsigelse mod, at Lemmerne paa eller udenfor Anstaltens Grund anvendes f. Ex. til Arbejde i fri Luft under Tilsyn af Anstaltens eget Personale, og uden at de derved komme i Berøring med andre Arbejdere.

Betingelser paa Lemmer, hvem Cellestraf er ikendt. — Herved udelukkes ikke, at Bestyrelsen eller Inspektøren i Henhold til Reglementet kan have Ret til paa egen Haand at paalægge mindre Straffe, f. Ex. Extraarbejde, Nægtelse af Bøger o. l. — Da disse Regler ikke fandtes tilstrækkelige til Disciplinens Haandhævelse og navnlig til Arbejdspligtens Fremtvingelse, aabner nu Straffelovstillæg 1. April 1905 § 11[13] Adgang til — foruden den allerede tidligere omtalte[14] legemlige Revselse i visse Tilfælde — at anvende en Række andre Disciplinærmidler. Det kan saaledes ved Reglementerne hjemles, at Anstaltens Bestyrelse kan med Politimesterens Samtykke for Fanger, der vise aabenbar Mangel paa god Vilje til Arbejdet, fastsætte et til den tilbageværende Straffetid passende Maal af Arbejde med den Virkning, at Fangen ikke løslades, forinden han — medmindre utilregneligt Forfald indtræffer — har fuldført det paagældende Arbejde. Forlængelsen kan dog ikke overstige $^1/_3$ af den idømte Straffetid. Til de disciplinære Straffe, der efter Fattiglovens § 41 kunne fastsættes for Tvangsarbejdsanstalter, kan dernæst føjes, at Anstaltens Bestyrelse efter dertil af Stedets Politimester i hvert enkelt Tilfælde meddelt Samtykke kan for grovere Uordener ikende Fangerne haardt Natteleje eller mørk Arrest med eller uden Indskrænkning i Kosten. Derimod er Anvendelse af Spændetrøje som disciplinær Straf[15] forbudt.

§ 65.

4. Fængsel.

Som ovenf. i § 59 bemærket forekommer Fængselsstraf i dansk Ret i forskellige Former. En fælles Egen-

---

[13] Jfr. ogsaa den almindelige, ovenf. i S. 711 omtalte, Bestemmelse i L.'s § 10.

[14] Jfr. ovenf. § 61. III.

[15] Altsaa ikke som blot Sikkerhedsforanstaltning overfor ustyrlige og farlige Fanger.

skab ved al Fængselsstraf, der bestemt adskilte denne fra Strafarbejde og Tvangsarbejde, var det tidligere, at Arbejdstvang ved den var udelukket[1]. Heri gør nu Straffelovstillæg 1. April 1905 § 12 den Forandring, at Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost er forbunden med Arbejdstvang[2]. De Forbrydelser, for hvilke Fængselsstraf kan anvendes, betegne heller ikke nogen skarp Modsætning overfor Strafarbejde og Tvangsarbejde, idet Domstolene ved Tvangsarbejde altid, ved Strafarbejde meget ofte have Valget mellem disse Straffe og Fængselsstraf. Endelig danner heller ikke Straffetiden noget almindeligt Skelnemærke, idet denne ved de forskellige Arter af Fængselsstraf kan vexle lige fra to Dage indtil paa Livstid[3]. Derimod ud-

---

[1] Kanc. Cirk. 11. Jan. 1842; 7. Maj 1846; Arrestreglm. 7. Maj 1846 E. § 10; Goos: Nord. Strafferet I. S. 150; Algreen-Ussing: Haandb. S. 91. Om de store Mangler ved denne Ordning se F. Bruun i T. f. F. IV. S. 116 samt Forhandl. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 1 flg.

[2] I Erkendelse af, at det er umuligt at gennemføre en virkelig Arbejdstvang i det langt overvejende Flertal af de bestaaende Arresthuse, ialtfald under disses nuværende Tilstand, bestemmer Paragraffen endvidere, at Udgifter, som maatte paaføres et Arresthus derved, at det indretter sig i Overensstemmelse med denne Regel, bæres af Statskassen. Udelukke Forholdene, at et Arresthus kan indrettes saaledes, som Reglens fyldestgørende Iagttagelse vil kræve, blive de Fanger, som skulde have udstaaet Straffen i det, at anbringe i et Arresthus, hvor Reglen er bragt til Udførelse. Udgifterne herved bæres af Statskassen. Justitsministeren træffer de nærmere fornødne Bestemmelser herom. Ved Forsøget paa at udføre denne Bestemmelse vil det dog sikkert vise sig, at en regelmæssig, endsige for Fangerne gavnlig og økonomisk nogenlunde tilfredsstillende Ordning af Fangearbejdet er umuligt i Flertallet af vore Arresthuse, selv om disse undergaa betydelige Forandringer. Hvis Bestemmelsen i Straffelovstillæg § 12 skal blive mere end et Program uden Realitet, er en fuldstændig Omdannelse af hele vort Fængselsvæsen nødvendig, jfr. herom Forhandl. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 1. flg.

[3] Strfl. §§ 18—20, 27; Strfl. f. Island 25. Juni 1869 §§ 19—21, 28.

staas Fængselsstraffen altid i andre Anstalter end Strafarbejde og Tvangsarbejde[4].

De egentlige Fængslers — Arresthusenes — Tilstand var i ældre Tid ingenlunde bedre end Strafanstalternes. Og nogen gennemgribende Reform lykkedes det, som ovenf. i § 62 bemærket ikke at gennemføre ved det i Fr. 5. April 1793 givne Paabud om en Forbedring af deres Tilstand. Først samtidig med, at den tidligere omtalte Reform af Strafanstalterne begyndte, blev ogsaa Begyndelsen gjort til en rationel Ordning af Fængselsstraffen, idet Resol. 22. Dec. 1841[5] paabød, at Cellesystemet i Hovedsagen skulde gennemføres ved Opførelsen af nye eller Omdannelse af ældre Arresthuse. Dette Paabud blev gentaget i Arrestreglement 7. Maj 1846 A § 1 flg. og er nu for en stor Del, om end ingenlunde fuldstændig, gennemført. Hvor Bygningernes Tilstand tillader det, udstaas Straffen derfor nu i Enkeltcelle, hvis ikke Fangens Sundhedstilstand o. l. er til Hinder derfor. Ialtfald maa flere Arrestanter kun hensættes i en Arrest, naar der ikke er Anledning til at forudsætte, at de ville have skadelig Indflydelse paa hinandens Sædelighed, hvorhos det maa iagttages, at Personer, som ere dømte til forskellige Arter af Fængsel, eller Arrestanter af forskelligt Køn ikke bringes sammen[6].

Ligesom Arbejdstvang som bemærket kun er hjemlet ved Fængsel paa sædvanlig Fangekost, saaledes finder der ved Fængselsstraffen ikke i andre Retninger positiv Paavirkning til Forbedring Sted. Der meddeles saaledes ikke Undervisning, ligesom tvungen Deltagelse i Gudstjeneste o. l. ikke er paabudt; heraf følger ogsaa, at der ikke kan være Tale om Anvendelsen af noget progressivt System for Straffens Udstaaelse. Ligesom Fangen derimod efter eget

---

[4] Strfl. §§ 17 og 27; Strfl. f. Island §§ 18 og 28.

[5] Findes i Kanc. Cirk. 11. Jan. 1842.

[6] Arrestreglm. 7. Maj 1846 B. § 5; D. § 12; Hagstrømer: Frihetsstraffet S. 73—74.

Ønske kan modtage Besøg af Præsten[7] og kan faa Adgang til Læsning[8], saaledes skal der i Reglen[9] gives de Fanger, der ønske at arbejde, Lejlighed til at beskæftiges paa passende og efter Omstændighederne lønnende Maade[10]. Arbejdsfortjenesten med Fradrag af alle Udgifter tilfalder Arrestanten selv, som kan anvende Beløbet til Fordel for sin Familie eller lade det oplægge indtil Løsladelsen eller endelig, hvor Adgangen til Extraforplejning ikke er udelukket ved Fængselsstraffens særlige Art[11], anvende det til Extraforplejning[12]. Iøvrigt giver Arrestreglementet naturligvis en Række Bestemmelser om Overholdelse af Orden, Renlighed, Sikkerhed, Disciplin[13] osv.

Arresthusene, hvis Antal er 96, findes spredte over hele Landet, saaledes at i Reglen hver Jurisdiktion har sit Arresthus. Deres Tilvejebringelse og Drift paahviler Kommunerne[14]. Politimesteren har som Arrestinspektør det umiddelbare Tilsyn med deres Ledelse[15], medens et kontrollerende Tilsyn udøves af Amtmanden[16] samt særlig for

---

[7] Arrestreglm. 7. Maj 1846 D. § 31; E. § 13.

[8] Arrestreglm. 1846 A. § 12; B. § 16; D. § 24; E. § 12; jfr. Krigsm. Skr. 22. Aug. 1884.

[9] Jfr. dog Arrestreglm. 1846. B. § 12; E. § 5, hvorefter Berøvelse af Midler til Beskæftigelse kan anvendes som Disciplinærstraf.

[10] Jfr. om de lidet tilfredsstillende Resultater af Fangearbejdet bl. a. Forhandl. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 5—6, 22, 28.

[11] Jfr. angaaende Fængsel paa Vand og Brød og Fængsel paa sædvanlig Fangekost Arrestreglm. 1846 D. § 21; Strfl. §§ 19 og 20.

[12] Arrestreglm. 1846 B. § 17; D. §§ 22 og 23; E. §§ 11 og 12.

[13] Jfr. ang. Disciplinarmidlerne Arrestreglm. 1846 B. § 12; D. § 14; E. § 5, cfr. Algreen-Ussing: Haandb. S. 97; jfr. ang. militære Arrestanter Krigsm. Skr. 27. Febr. 1882.

[14] Jfr. dog nu herved Straffelovstillæg 1. April 1905 § 12.

[15] Arrestreglm. 7. Maj 1846 B. jfr. L. 26. Maj 1868 § 18.

[16] Fr. 5. April 1793 § 2. Kanc. Cirk. 7. Maj 1846; Justm. Cirk. 28. Jan. 1869. Jfr. ang. Distriktslægens Pligt til at paase de sanitære Forhold Instrux Nr. 109. 22. Okt. 1877; om Tilsynet med kvindelige Arrestanter Justm. Cirk. 16. Jan. 1882.

Bygningernes Vedkommende af den saakaldte Arrestkommission.

Som enkelte Arter af Fængselsstraffe nævner Strfl. §§ 17 flg.: 1) simpelt Fængsel; 2) Fængsel paa sædvanlig Fangekost; 3) Fængsel paa Vand og Brød; 4) Statsfængsel, af hvilke Straffeloven henfører de tre førstnævnte til de almindelige Straffe[17]. Naar der i Straffeloven foreskrives Straf af Fængsel uden nærmere Betegnelse, have Domstolene Valget mellem de 3 førstnævnte Arter af Fængsel[18]. Særlige Arter af Fængselsstraffe kendes dernæst i den militære Strafferet, jfr. nedf., ligesom særlige Skærpelser i Straffen forekomme som Disciplinærstraf i Fængslet, jfr. ovenf. Note 13.

1. Simpelt Fængsel kan tilkendes fra 2 Dage indtil 2 Aar[19], i Sammenstødstilfælde kan Grænsen dog forhøjes til 3 Aar[20]. Den fængslede er her ikke indskrænket til sædvanlig Fangekost, idet han saa vel for den mulige Arbejdsfortjeneste som for andre Midler, som med Øvrighedens Samtykke ere til hans Raadighed, har Ret til at skaffe sig Extraforplejning. Dog tilstedes Nydelse af Brændevin eller andre spirituøse Drikke ligesom Brugen af Røgtobak ikke uden Fængselsbestyrelsens Samtykke eller efter Lægens Ordination[21].

2. Fængsel paa sædvanlig Fangekost kan tilkendes fra 2 Dage indtil 6 Maaneder. Af Strfl. § 21 fremgaar, at denne Straf ikke maa anvendes paa Personer under 15 Aar. Den adskiller sig fra simpelt Fængsel derved, at den er forbunden med Arbejdstvang[22], og at den fængslede her er indskrænket til den Kost, han overensstemmende med

[17] Strfl. § 31; Strfl. f. Island § 32.

[18] Jfr. angaaende Forholdet udenfor Straffeloven Goos. I. S. 206—7 samt ovenf. S. 101—3.

[19] Strfl. § 18, jfr. § 26; Strfl. f. Island § 19, jfr. § 27.

[20] Strfl. § 63. 2. St.; Strfl. f. Island § 64. 2. St.

[21] Strfl. § 18; Arrestrglm. 1846. E. §§ 6 og 7, jfr. § 5 se ogsaa D. §§ 18—20, C. § 4.

[22] Jfr. ovenf. ved Note 2.

Forskrifterne om Arrestvæsenet erholder[23], hvorved dog mærkes Strfl. § 23 i Slutningen, hvorefter Kvinder, der ere frugtsommelige eller give Die, i Tillæg til den sædvanlige Forplejning erholde det halve.

3. Fængsel paa Vand og Brød kan tilkendes fra 2 til 30 Dage. Den fængslede maa ikke nyde andet end Vand og Brød og dertil Salt; og Brugen af Røgtobak tilstedes ikke[24]. Fængsel paa Vand og Brød i 5 Dage fuldbyrdes uden Afbrydelse; men hvor Straffetiden er over 5 Dage, afbrydes den ved Mellemfrister, under hvilke den paagældende holdes i Varetægtsfængsel, med mindre der haves Sikkerhed for hans Tilstedeblivelse, i hvilket Fald han sættes paa fri Fod[25]. Reglen om Mellemfristerne er naturligvis begrundet i, at den ved denne Straf paabudte Indskrænkning af Kosten, ialtfald fortsat i længere Tid[26],

---

[23] Strfl. § 19; Strfl. f. Island § 20; Arrestreglm. 1846. D. § 21, E. § 6; Mot. til Udk. t. Strfl. S. 28.

[24] Strfl. § 20; Strfl. f. Island § 21; Arrestreglm. 1846 D. § 21, E. § 6 (2 Pund Rugbrød daglig).

[25] Strfl. § 22; Strfl. f. Island § 23; Goos: Nord. Strafferet I. S. 156 Mot. til Udk. t. Strfl. S. 30. — Er Straffetiden 6 Dage, afbrydes Straffen efter 3 Dages Forløb i 1 Dag; hvor den er 7, 8 eller 12 Dage, gives 1 Dag fri, naar den skyldige i 4 Dage har udstaaet Straffen; hvor den er 2 eller flere Gange 5 Dage, gives der 2 Dages Mellemfrist efter den femte og den tiende, 3 Dages Mellemfrist efter den femtende og den tyvende og 4 Dages Mellemfrist efter den femogtyvende Dag. Mellemfristerne kunne dog efter den domfældtes Ønske, og naar Lægen finder, at hans Sundhed ikke derved udsættes for Fare, forkortes, eller hvor Straffetiden ej er over 8 Dage, aldeles bortfalde, samt, naar Straffetiden er 3 eller flere Gange 5 Dage, efter den domfældtes Begæring, hvis Lægen finder, at dertil er Grund, forlænges indtil 5 Dage.

[26] Erfaringerne fra de Lande, hvor denne Straf endnu anvendes, synes derimod ikke at tale for, at den, anvendt med Fornuft medfører særlige Farer for Sundheden, jfr. bl. a. Forhandl. ved norsk Kriminalistforenings 6. Møde S. 44 flg., 53 flg. I den nyeste Tid synes Stemningen ogsaa andetsteds at være for Vand- og Brødstraffens Genindførelse, jfr. Beilageheft zu Bd. XI. der Zeitschr. f. d. ges. Strafrw. S. 5—7, 21—50; Getz: Mot. t. Udk. t. alm. borgerl. Straffelov for Norge (1893) S. 8 Noten.

menes at ville virke sundhedsskadeligt[27]. Dette Hensyn har ført til, at denne Strafart i de fleste nyere Straffelovgivninger helt er afskaffet[28], og har ogsaa i dansk Ret ført til at udelukke dens Anvendelse paa visse Personer, nemlig[29] 1. Personer under 18 Aar; 2. Personer, der paa den Tid, da Straffens Fuldbyrdelse begynder, ere over 60 Aar, medmindre de selv foretrække at underkaste sig Straffen af Fængsel paa Vand og Brød, og Lægen finder, at deres Sundhed ikke derved udsættes for Fare; 3. Personer, som efter deres særlige Legemsbeskaffenhed enten aldeles ikke eller dog ikke i den hele Tid kunne udholde Straf af Fængsel paa Vand og Brød, samt Kvinder, der ere frugtsommelige eller give Die. For saa vidt Straffens Anvendelighed beror paa den skyldiges Alder, er det utvivlsomt ikke hans Alder paa Gerningstiden, som er afgørende. Efter § 21 er det afgørende, om den skyldige ved Dommens ɔ: den endelige Doms[30] Afsigelse er over 18 Aar; efter § 23 er det afgørende den Tid, da Straffens Fuldbyrdelse begynder.

Her mærkes endnu Bestemmelsen i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 5. 5. St., hvorefter Fængsel paa Vand og Brød ikke maa idømmes som Hovedstraf i de Tilfælde, i hvilke Legemsstraf idømmes som Tillægsstraf.

---

[27] Om Mellemfristerne i saa Henseende have nogen gavnlig Indflydelse, ialtfald naar de ikke gøres meget lange, er efter nyere Undersøgelser dog høist tvivlsomt, jfr. Forhandl. paa norsk Kriminalistforenings 6. Møde S. 55 og 56 flg. Under Hensyn hertil er der ved norsk L. om Fængselsvæsenet 12. Dec. 1903 § 35 aabnet Adgang til Afskaffelse af Mellemfristerne.

[28] Den anvendes foruden i Danmark vistnok kun i Norge og i enkelte schweiziske Kantoner, jfr. Getz: Foreløbigt Udk. t. alm. borgl. Straffel. for Norge I. Del med Motiver (1887) S. 51. For Sveriges Vedkommende afskaffedes denne Strafart ved L. 16. Maj 1884. Derimod er Straffen bibeholdt i norsk Straffelov (1902) §§ 18 og 19.

[29] Strfl. §§ 21 og 23; Strfl. f. Island §§ 22 og 24.

[30] Jfr. herved H. R. T. 1867 S. 205; 1877 S. 412; 1881 S. 292; 1884 S. 230; 1889 S. 692; 1891 S. 407; 1894 S. 818; 1895 S. 150.

Hvor Fængsel paa Vand og Brød herefter ikke kan anvendes, finder en Forvandling af Straffen Sted. Det samme gælder ifølge Strfl. § 24, naar nogen paa samme Tid i Henhold til flere Domme skal udstaa Fængsel paa Vand og Brød, for den Del af Straffetiden, som overstiger 30 Dage, samt efter Omstændighederne, naar nogen, der har hensiddet i Fængsel paa Vand og Brød, kort efter ifølge en ny Dom skal hensættes i lige Fængsel. Det nærmere herom henvises til det følgende § 76. — I Forbindelse hermed mærkes Bestemmelsen i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 13, hvorefter i de Tilfælde, i hvilke ifølge alm. borgerl. Straffelov den laveste for en Forbrydelse fastsatte Straf er Fængsel paa Vand og Brød, Straffen kan omsættes til Fængsel paa sædvanlig Fangekost i det lovbestemte Forhold (Strfl. § 25) eller under formildende Omstændigheder i mindst den dobbelte Tid.

Foruden ved den oftere omtalte Bestemmelse om Arbejdstvang ved Fængsel paa sædvanlig Fangekost adskille de to under 2 og 3 nævnte strængere Former af Fængselsstraf sig kun fra simpelt Fængsel ved de særlige Indskrænkninger i Forplejningen. Andre Skærpelser, saasom mørk Celle, haardt Leje o. l. kender Straffeloven ikke, og de forekomme overhovedet ikke i vor borgerlige Ret undtagen tildels som Disciplinærstraf, jfr. særlig ovenf. § 64 i Slutn. Heller ikke Reglerne om Disciplinen, Adgang til Besøg, Brevvexling, Læsning m. m. ere forskellige ved de forskellige Arter af Fængsel.

4. Statsfængsel[31] kan ikendes enten paa en vis Tid, ikke under 6 Maaneder og ikke over 10 Aar, eller for Livstid. Det udstaas i særlig dertil indrettede Fængsler[32]. Iøvrigt maa for denne Straf i det hele de samme Regler gælde som for simpelt Fængsel, til hvilket den i Strænghed

[31] Strfl. § 27; Strfl. f. Island § 28, jfr. herved Strfl. f. Krigsm. §§ 11, 33, 34, 56.
[32] Jfr. herom Krigsm. Skr. 11. Okt. 1872.

anses som svarende[33]. De herom i Arrestreglm. 7. Maj 1846 givne Regler maa derfor, da ingen særlig Regel findes, ifølge Strfl. § 17 gælde ogsaa for Statsfængsel. Derimod ere Straffens Forudsætninger forskellige, idet Statsfængsel kun anvendes for ganske bestemte politiske Forbrydelser samt Duel[34].

I den militære Straffelovning kendes forskellige Arter af Fængselsstraffe[35]. Det nærmere derom henvises til Fremstillingen af den militære Strafferet.

§ 66.

5. Slutningsbemærkninger.

1. Medens den negative Frihedsstraf, Landsforvisning i vidt Omfang anvendtes i den ældre Ret, her som andetsteds, forekommer denne ikke mere i den nugældende Ret. (De ældre Bestemmelser derom ophævedes ved Fr. 30. Marts 1827; og L. 3. Jan. 1851 § 5, der for et enkelt Tilfælde paany indførte Landsforvisningsstraf, er ophævet ved Strfl. § 309.) Den Udvisning af Riget, som Strfl. § 16

[33] Strfl. § 28; Strfl. f. Island § 29; Mot. til Udk. t. Strfl. S. 28 og 31.

[34] Strfl. §§ 72. 2. St., 73, 75, 80—83, 86, 87, 89, 95, jfr. L. 25. Febr. 1871 § 1, Strfl. §§ 109 1. St., 208.

[35] Disse ere, jfr. Strfl. f. Krigsm. § 11: Simpel Arrest (Kvarterarrest eller Vagtarrest); ensom Arrest; Arrest i Bøjen (simpel eller stræng); mørk Arrest; mørk Arrest paa indskrænket Kost; Fængsel paa Vand og Brød (simpelt eller strængt); Fæstningsarrest (simpel eller stræng); Statsfængsel. Af disse svare Vagtarrest, simpelt Fængsel paa Vand og Brød og Statsfængsel til de ovenfor under 1, 3 og 4 omtalte Former af Fængsel; dog ere Reglerne om den Tid, i hvilken Straffene kunne ikendes, forskellige fra de tilsvarende Regler i Straffeloven. Om de øvrige Fængselsarter henvises til Loven, jfr. Strfl. f. Krigsm. §§ 12—34. Endnu kan i denne Forbindelse bemærkes, at den militære Strafferet som Disciplinærstraf ogsaa kender Extraarbejde uden Frihedsberøvelse, jfr. Strfl. f. Krigsm. § 199.

i visse Tilfælde paabyder, i andre tilsteder overfor Udlændinge, der ikke i de sidste 5 Aar have havt stadigt Ophold i den danske Stat, bør, skøndt Bestemmelsen findes i Strfl. Kap. 2, der overskrives „om Straffene", ikke anses som Straf. Dette fremgaar klart deraf, at Strfl. § 9, der maa antages at indeholde en udtømmende Angivelse af de Straffe, der kunne idømmes efter denne Lov, ikke nævner Udvisning blandt disse. Herimod kan Bestemmelsens Plads ikke være afgørende, allerede fordi der i Kapitlet findes en anden Bestemmelse, § 34, der af samme Grund sikkert heller ikke bør anses som en Straffebestemmelse[1]; og at det heller ikke har været Lovens Mening, fremgaar dels af Forarbejderne[2] dels af den tilføjede Begrænsning „der ikke i de sidste 5 Aar har havt stadigt Ophold i den danske Stat", en Begrænsning, som næppe vilde være naturlig, hvis Udvisningen skulde anses som Straf. Efter den Maade, hvorpaa Bestemmelsen i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 7, jfr. § 8. 3. St. henviser til Strfl. § 16 maa utvivlsomt det samme gælde om den der hjemlede Udvisning, skøndt denne ikke er begrænset paa samme Maade som Udvisning efter Strfl. § 16. — Den saakaldte partielle Forvisning (fra Byen, Sognet, Herredet eller Provinsen) var tidligere hjemlet i betydeligt Omfang. De fleste herhen hørende Bestemmelser ere imidlertid ophævede ved den senere Lovgivning, navnlig ved Strfl. § 308 (D. L. 6—13—3, 13, 24, 26; 6—21—5; 6—22—1 og 3), § 309 (Pl. 12. Juni 1827), § 311 (D. L. 3—16—9—7). Derimod ere enkelte Bestemmelser, der hjemle saadan Forvisning, navnlig D. L. 6—2—2; Fr. 25. Marts 1791 § 12 og 30. Jan. 1807 § 12 ikke udtrykkeligt ophævede; men der vil næppe blive Spørgsmaal om at anvende dem i Praxis.

---

[1] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 41.

[2] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 20 og 26—28. Saaledes ogsaa Goos: Nord. Strafferet I. S. 163.

2. Den i mange fremmede Retsforfatninger[3] kendte Frihedsindskrænkning, som bestaar i, at den domfældte for en vis Tid stilles under Politiopsyn, har ikke Hjemmel i dansk Ret, naar undtages, at de Tugthusfanger, der i Henhold til Adg. 13. Febr. 1873 § 16 erholde betinget Benaadning, som tidligere berørt, indtil den domsbestemte Straffetids Udløb staa under Politiets — eventuelt et Fængselsselskabs[4] — Opsyn[5], samt at Kvinder, der 2. Gang ere dømte efter Strfl. § 180, under visse Betingelser underkastes Tilsyn i Henhold til L. Nr. 47. 10. April 1874 § 7. Iøvrigt ophører ved Løsladelsen fra Fængslet eller Strafanstalten Statens direkte Forsorg for den straffede. — Den Erfaring, at de løsladte Fangers Hjælpeløshed, Vanskelighederne for dem ved at skaffe sig et hæderligt Erhverv og ofte deres Tilbagevenden til Omgivelser, der have havt og maa ventes at ville faa en uheldig Indflydelse paa dem, navnlig i den første Tid efter Løsladelsen medfører store Farer for deres Tilbagefald, har ført til, at der hos os som andetsteds er dannet Fængselsselskaber, der understøttes af Staten, og som have til Opgave at hjælpe de løsladte, dels ved direkte Understøttelse, men navnlig ved at skaffe dem Arbejde, give dem eller deres Familie Raad og Vejledning osv. Det første Fængselsselskab stiftedes i Kjøbenhavn i 1843, navnlig paa Foranledning af den bekendte Mrs. Elisabeth Fry. Nu ere 7 Fængselsselskaber, omfattende hele Landet, samlede under en Fællesbestyrelse i Kjøbenhavn[6].

---

[3] Jfr. v. Liszt § 65; B. Getz: Udkast til alm. borgerl. Straffelov for Norge (1893) § 11, jfr. s. Forf.: Udk. med Motiver (1887) S 61—62.

[4] Regul. 31. Dec. 1891 § 11, jfr. herved Adg. angaaende Straffangers oplagte Arbejdspenge 8. Maj 1905.

[5] Af en ganske anden Art er det Tilsyn, som hjemles ved L. 3. Marts 1860 § 1 overfor Løsgængere, idet det ikke forudsætter en forudgaaende Straffedom.

[6] Jfr. om Fængselsselskabernes Udviklingshistorie og Virksomhed: „De danske Fængselsselskaber, 1843—93". Beretning fra Selskabernes Fællesbestyrelse. Kjøbenhavn 1893. Jfr. herved Th. Fussing i „Fængselshjælpens 2. Aarsberetning. 1905".

Udenfor denne Organisation staar dernæst Foreningen „Fængselshjælpen“, stiftet 1902, der omend under noget andre Former virker for lignende Formaal som de andre Fængselsselskaber. Skøndt Fængselsselskabernes Virksomhed ikke danner et legalt Led i Samfundets Virksomhed overfor Forbryderne, bør den dog nævnes her, da den er af største Betydning for, at de ved Straffen opnaaede Resultater kunne faa blivende Virkning[7]

§ 67.

IV. Formuestraffe.

1. Den ubetinget vigtigste Form af Formuestraffen er Bødestraffen[1]. Bødens Størrelse skal i Dommen altid angives til et bestemt Pengebeløb i gangbar Mønt[2]. Efter Strfl. § 30 kunne Bøder idømmes fra 2—4000 Kroner. En Mængde andre Love give særlige Strafferammer[3]; deriblandt begrænse enkelte Bødens Størrelse paa en ganske anden Maade, idet de navnlig sætte den i Forhold til den ved Forbrydelsen erhvervede ulovlige Fordel[4], hvilket bl. a. medfører, at det i Strfl. § 30 angivne Maximum kan over-

[7] Morrison S. 210—12; jfr. om Fængselsselskabers o. l. Organisationers Medvirken ved Straffuldbyrdelsen Bulletin VI. S. 587 flg.

[1] Om Manglerne ved den nugældende Ordning af Bødestraffen se Forhandl. paa Dansk Kriminalistforenings 1. Aarsmøde S. 124 flg.

[2] Fr. 6. Dec. 1743 § 19. Tidligere var det almindeligt i mange Tilfælde at angive Bødens Beløb i Lod Sølv eller at henvise til et i Loven fixeret Begreb, Voldsbøder, Lejermaalsbøder, Mandebod o. l.

[3] Herved overskrides ogsaa undertiden det i Strfl. § 30 foreskrevne Maximum, jfr. saaledes L. Nr. 50. 1. April 1891 § 14—17 (Bøder indtil 10,000 Kr.). Enkelte Love foreskrive simpelthen Straf af Bøder uden Begrænsning af disses Størrelse, jfr. L. Nr. 54. 15. Febr. 1895 § 6.

[4] Jfr. L. 6. April 1855 § 4; Stpl. 19. Febr. 1861 §§ 77 og 78, Skattel. 19. Febr. 1861 § 21; L. Nr. 104. 15. Maj 1903 § 42. Se om en anden ejendommelig Bestemmelsesmaade Sølov 1. April 1892 § 102.

skrides[5]. I Strfl. § 30 siges udtrykkeligt, at naar flere ere medskyldige i det samme Forhold, hvorfor Bødestraf skal anvendes, idømmes Bøden hver især af dem; og det samme maa ifølge Sagens Natur ogsaa gælde udenfor Straffeloven, for saa vidt der ikke haves udtrykkelig Hjemmel for det modsatte[6].

I den nugældende Ret er det ubetinget Hovedregel, at Bødestraffen er offentlig Straf uden Hensyn til, om Sagen er offentlig eller privat Forfølgning undergiven. Bøder idømte efter Straffeloven tilfalde altid Statskassen, jfr. Strfl. § 30, og det samme er udtalt i en Række andre Love[7]; men udenfor Straffeloven er det dog det almindelige, at Bøder tilfalde særlige offentlige Fonds, kommunale Kasser Stiftelser o. l.[8]. Naar ikke andet er bestemt, tilfalde Bøderne i Landjurisdiktionerne Amtsfattigkassen, i Købstæderne Kommunekassen og i Kjøbenhavn Fattigvæsenets Hoved-

---

[5] Dette kunde ogsaa tidligere ved hyppigere Gentagelse ske ifølge Fr. 14. Maj 1845 § 1, jfr. nu L. Nr. 47. 1. April 1887 § 38.

[6] Jfr. som Exempler herpaa Pl. 22. Aug. 1787 § 1; Fr. 3. Juli 1835 § 26; L. Nr. 57. 5. April 1888 § 19; Nr. 50. 1. April 1891 § 18. jfr. tidligere Forb. 17. Febr. 1741; Fr. 11. Juli 1748 § 9 og Pl. 6. Dec. 1776 (forandret ved Registrl. 1. April 1892 § 65) samt L. 13. Marts 1867 § 27 (forandret ved Registl. §§ 63, 64 og 66); jfr. som Tilfælde, hvor Bøder ere paalagte flere in solidum, H. R. T. 1876 S. 523; 1884 S. 273.

[7] Jfr. bl. a. Fr. 4. Dec. 1672 § 30; 3. Marts 1741 § 4; 6. Juni 1769 § 2; 27. Sept. 1805 § 14; Stpll. 19. Febr. 1861 § 81; L. 1. Maj 1868 § 10, jfr. L. 25. Marts 1872 § 4; L. om Klasselotteriet 6. Marts 1869 § 6; L. 2. Juli 1870 § 26; Møntl. 23. Maj 1873 § 13; Sk. L. 30. Novbr. 1874 § 2; L. om Skibsafg. s. d. § 11.; L. Nr. 87. 16. Juni 1876 § 8; Nr. 97. 2. Juli 1880 § 38; Nr. 40. 30. Marts 1885 § 13; Nr. 42. s. D. § 6; Nr. 47. 1. April 1887 § 50; Nr. 34. 23. Marts 1888 § 3; Nr. 50. 1. April 1891 § 22; Sølov 1. April 1892 § 312; L. Nr. 54. 15. Febr. 1895 § 6; Nr. 66. 23. April 1897 § 3; Nr. 81. 11. Maj 1897 § 30; Nr. 57. 26. Marts 1898 § 9; Nr. 64 s. D. § 11; Nr. 104. 15. Maj 1903 § 46 m. fl.

[8] Goos: Nord. Strafferet I. S. 158.

kasse[9]; dog tilfalde Bøderne i Politisager paa Landet og i Købstæderne Politikassen, jfr. Pl. 19. Febr. 1819. Vedtagne Bøder tilfalde i Kjøbenhavn Kriminal- og Politirettens Fattigkasse, jfr. L. 11. Febr. 1863 § 17. — Ligesom Bøden eller Andel i samme dog ikke sjældent er tillagt Angiveren, saaledes tilfalder den ogsaa i enkelte Tilfælde helt eller delvist den private fornærmede[10]. Bøder, som tilfalde private, kunne disse utvivlsomt eftergive[11], hvorimod den forurettede private ikke kan eftergive Bøder, der ere tillagte en offentlig Kasse, selv om Sagen er Genstand for privat Paatale[12]. En anden Sag er det, at den forurettede i disse Tilfælde helt kan undlade Paatale. Omvendt kan det offentlige[13] eftergive Bøden, naar den tilfalder en offentlig Kasse. Derimod er det omtvistet, om det kan eftergive Bøder, der ere tillagte private. Naar Straffen opfattes som Retshaandhævelse for Samfundets Skyld — og der savnes sikkert Hjemmel til at opfatte den paa anden Maade, fordi Bøden undtagelsesvis tilfalder den private — synes man at maatte hævde, at det offentlige maa kunne eftergive Bøden, naar det finder, at de naturlige Betingelser for

---

[9] Reglm. 5. Juli 1803 (f. Landet) § 47 b, jfr. § 46, (f. Købstæd.) § 42 Nr. 4, jfr. Justm. Skr. 14. Juli 1888; Plan 1. Juli 1799 § 184; Kskr. 5. Marts 1803; 17. April 1821; 21. Juni 1828; 4. Jan. 1831; 14. April 1835.

[10] Fr. 3. Marts 1741 § 4; Pl. 5. Aug. 1831 §. 1; Jagtl. 1. April 1871 § 19, jfr. nu L. Nr. 79. 8. Maj 1894 § 25 og det om denne ovenf. § 39 Note 6 bemærkede; L. Nr. 7. 30. Jan. 1875, jfr. Reglm. 16. Marts 1875, 4. Maj 1880, Bekg. 21. Dec. 1886 m. fl.

[11] Kskr. 24. Dec. 1822.

[12] Justm. Skr. 31. Juli 1861.

[13] Ifølge Fr. 6. Dec. 1743 § 7 er denne Ret i Principet forbeholdt Kongen, jfr. rev. Grl. § 26; men Retten til Eftergivelse er i stort Omfang delegeret til andre Myndigheder, jfr. navnlig om Justitsministeriets Ret hertil Resol. 25. Maj 1844 § 1; 23. Dec. 1854 I. § 1; Registrl. 1. April 1892 § 67. Bestyrelsen af den offentlige Kasse, som Bøden er tillagt, kan ikke eftergive denne, medmindre særlig Hjemmel dertil haves, jfr. Kskr. 16. Okt. 1830.

at straffe mangle, uden Hensyn til, hvem Bøden tilfalder[14]. Praxis synes dog ikke at antage dette[15].

Medens det tidligere var almindelig Regel, at Bøder naar de ikke bleve betalte, forsøgtes inddrevne, saaledes at Afsoning kun fandt Sted, for saa vidt de ikke havde været at inddrive[16], finder Forsøg paa Inddrivelse nu kun ganske undtagelsesvis Sted, nemlig dels efter L. 16. Febr. 1866 § 2 i de enkelte Tilfælde, hvor Bøderne ere tillagte den forurettede Person[17], idet det staar denne frit for at lade dem inddrive hos den skyldige, dels i enkelte Tilfælde, hvor der er hjemlet Udpantningsret for Bøder[18]. Endvidere bemærkes, at L. Nr. 57. 5. April 1888 § 27 hjemler Postvæsenet Ret til, hvor en Bøde skal udredes i Anledning af en i dets Værge værende Genstand, at tilbageholde denne og til i Mangel af Betaling fuldstændig at raade over Genstanden eller Indholdet, ligesom de af Skipperen i Henhold til Sølov 1. April 1892 § 102 idømte Bøder (Tab af Hyre) kunne indeholdes i Hyren, jfr. L.'s § 105. — I alle andre Tilfælde finder Forsøg paa Inddrivelse af Bøder ikke Sted, men naar Bøden ikke betales inden den foreskrevne Frist, samt i de ovenfor nævnte

---

[14] Jfr. herved det hos Goos I. S. 352—53 bemærkede; herimod Ørsted: Haandb. I. S. 222.

[15] Justm. Skr. Nr. 28. 28. Febr. 1885, jfr. Kskr. 24. Dec. 1822.

[16] Ved delvis Betaling eller Inddrivelse kun for det resterende Beløb, jfr. Fr. 16. Novbr. 1836 § 1.

[17] Altsaa ikke, naar Bøden er tillagt andre private, f. Ex. Angiveren.

[18] Jfr. L. om Sandflugtens Dæmpning 29. Marts 1867 § 16; Udpl. 29. Marts 1873 § 1 Nr. 10. f.; L. Nr. 52. 3. Maj 1873 § 43; (forel. L. 13. Aug. 1886 § 7); Nr. 50. 1. April 1891 § 18; Nr. 104. 15. Maj 1903 § 46. 2. St., jfr. ogsaa en Del i Henhold til L. 30. Jan. 1875 udstedte Havnereglementer, f. Ex. Bekg. Nr. 83. 15. Maj 1891 § 11. Som ovenf. i § 56. 1. bemærket maa det dernæst antages, at Bøder, der ifølge særlig Lovhjemmel kunne paalægges for Afgiftsbesvigelser, der først opdages efter den skyldiges Død, om fornødent kunne inddrives hos Arvingerne.

Tilfælde, naar den ikke kan faas inddrevet, afsones den ɔ: den omsættes til en Fængselsstraf. Reglerne herom, der ere forskellige i og udenfor Straffeloven[19], fremstilles nedf. i § 76.

Angaaende det Spørgsmaal, om ikke betalte Bøder efter den skyldiges Død kunne kræves betalte i hans Bo, henvises til det ovenf. i § 56. 1. bemærkede.

2. I en Del Tilfælde hjemles Anvendelse af Konfiskation som Straf. Da Konfiskationsstraffen som absolut lovbestemt Straf, der ikke tilsteder nogen Gradation efter det enkelte Tilfældes særlige Beskaffenhed, passer lidet ind i hele vort nugældende Straffesystem, bør Konfiskation sikkert ikke anses som Straf, hvor dens Anerkendelse har en anden fornuftig Forklaring, navnlig at tjene som præventiv Foranstaltning overfor bestemte truende Retsbrud eller at tjene til Fyldestgørelse for den forurettede[20], medmindre det paagældende Lovbud tydeligt viser, at den skal anses som Straf[21]. Hvor derimod ingen anden naturlig Forklaring kan gives[22], maa Konfiskationen anses som Straf. Den praktiske Betydning heraf er næppe stor. Dog maa det antages, at Konfiskationsstraf som anden Straf altid er betinget af, at Handlingen kan tilregnes vedkommende, medens dette ikke uden særlig Hjemmel[23] kan antages,

---

[19] Strfl. § 30. 2. og 3. St.; L. 16. Febr. 1866 §§ 1 og 2; L. Nr. 50. 1. April 1891 § 18, cfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 14, jfr. endnu Strfl. f. Krigsm. § 40.

[20] Jfr. bl. a. Sølov 1. April 1892 § 106.

[21] Jfr. bl. a. Fr. 13. Febr. 1775 § 4; Pl. 27. Novbr. 1839 § 1.

[22] Dette gælder i Reglen, hvor hverken Genstandens Beskaffenhed eller andet giver særlig Grund til at antage, at den vil blive benyttet til Begaaelsen af Retsbrud, saaledes f. Ex. hvor det er Penge, som konfiskeres, jfr. bl. a Fr. 6. Okt. 1753 §§ 6—8. Endnu klarere synes dette at være, naar Loven foreskriver, at ved en Forseelse visse Genstande „eller disses Værdi“ forbrydes, jfr. f. Ex. L. 3. Maj 1873 § 36; L. Nr. 47. 1. April 1887 § 48; Nr. 63. 26. Marts 1898 § 11 m. fl.

[23] En saadan indeholdes f. Ex. i Strfl. § 34, jfr. Ordene: Genstande, der ere frembragte ved en Forbrydelse; det ved en Forbrydelse erhvervede Udbytte.

hvor Konfiskationen ikke er Straf[24]. Konfiskation som Straf kan finde Sted til Fordel for det offentlige, i Reglen Statskassen, men ofte tilfalder det konfiskerede Gods eller en Del deraf Angiveren, undertiden ogsaa den private forurettede. Hvor Konfiskationen helt eller delvis sker til Fordel for private, opstaar ved Spørgsmaalet om Straffens Eftergivelse en lignende Tvivl som ved Bøder, der ere tillagte private, jfr. ovenf. ved Note 15.

3. Nærmest beslægtet med de egentlige Formuestraffe er Fortabelse af Næringsret og lignende Rettigheder, hvis Betydning er væsentlig rent økonomisk, for saa vidt dette overhovedet kan anses som Straf. Om dette er Tilfældet, kan undertiden være tvivlsomt, men praktisk Betydning har dette Spørgsmaal næppe, afset fra Spørgsmaalet, om denne Virkning kan eftergives, jfr. ovenf. Note 24. Iøvrigt henvises herom til det ovenf. i § 1 Note 32 bemærkede[25].

§ 68.

V. Straffe, der ere rettede mod Æren.

Som ovenf. S. 12 bemærket kendes Ærens Tab som Straf ikke mere i dansk Ret[1]. At en Person begaar en i

---

[24] Et andet Punkt, hvor Spørgsmaalet kan faa Betydning, er ved Spørgsmaalet om Benaadning (Eftergivelse). Hvor Konfiskationen er Straf, er Kongens Benaadningsret given, jfr. rev. Grl. § 26. Hvor den ikke er Straf, kan Eftergivelse kun finde Sted under de i rev. Grl. § 27 angivne Betingelser.

[25] I denne Forbindelse kan endnu nævnes Sølov 1. April 1892 § 296, jfr. § 306, hvorefter Skippere, Styrmænd og Maskinmestre for visse Forseelser ved Straffedommen kunne erklæres uværdige til at føre Skib eller til at gøre Tjeneste som Styrmænd eller Maskinmestre. Denne Virkning bør dog næppe anses som Straf. Det samme gælder om den i L. Nr. 43. 13. Marts 1891 § 3. 2. St. omhandlede Fortabelse af Retten til at udføre Vivisektioner.

Om enkelte nu ophævede i den ældre Ret forekommende Formuestraffe henvises til Algreen-Ussing: Haandb. S. 111—12.

[1] Jfr. om den ældre Ret Algreen-Ussing: Haandb. S. 108—9.

den offentlige Mening vanærende Handling, medfører vel visse Retsvirkninger, særlige Retstab for ham, men disse, om hvilke Straffedommen end ikke udtaler noget, kunne ikke anses som Straf. — Derimod findes endnu enkelte uophævede, men lidet praktiske Lovbud, der som Straf foreskrive en partiel Vanære[2].

Ogsaa de saakaldte beskæmmende Straffe, af hvilke vor Ret tidligere kendte forskellige — aabentbart Skriftemaal, Gabestokken, spansk Kappe m. fl. — ere enten udtrykkeligt afskaffede eller dog ganske gaaede af Brug[3]). Som en herhen hørende Straf, der endnu kendes i visse særlige Forhold, kan dog nævnes Irettesættelse[4]. — I offentlige Politisager kan Dommeren dernæst, navnlig i Tilfælde af første Gang begaaet ringe Forseelse, naar han finder, at de oplyste Omstændigheder ikke indeholde tilstrækkelig Grund til at gaa videre, afgøre Sagen med en Advarsel, udenfor Kjøbenhavn dog kun med Samtykke af Amtmanden, vedkommende kommunale Myndighed eller den private Klager, naar Sagen er anlagt ifølge disses Begæring. Denne Afgørelsesmaade kan dog ikke finde Sted, hvis Indklagede erklærer sig derimod og forlanger Dom; Dommen maa da ikke gaa ud paa Advarsel[5]. Saadan Ad-

---

[2] Jfr. Scheel: Personretten (2. Udg.) S. 356—58, cfr. Algreen-Ussing: Haandb. S. 109.

[3] Algreen-Ussing: Haandb. S. 109—10; Goos: Nord. Strafferet I. S. 171.

[4] Fr. 18. April 1781 § 87; Univ. Fund. 7. Maj 1788 Kap. II. § 7; Fr. 1. Febr. 1797 § 88; Adg. 29. Juli 1814 f. Købst. § 39, jfr. Bil. C. § 3, f. Landet § 32, jfr. Bil. B. § 2; Stat. 28. Jan. 1827 § 46; Pl. 7. Novbr. 1827 § 6, jfr. Fr. 21. Dec. 1831 VI. § 5; alm. Kassefr. 8. Juli 1840 §§ 16, 17, 20, 24, 25, 39, 49, 52, 53, 56; Fr. 20. Marts 1844 § 30; Arrestreglm. 7. Maj 1846 B. § 12; Instr. 15. Febr. 1879 § 30; 10. Maj 1879 § 39; Strfl. f. Krigsm. §§ 8, 38, 39, 199. Bestemmelserne i Pl. 1. Juli 1799 § 157 og Pl. 14. Dec. 1810 § 22 ere ophævede ved L. Nr. 67. 9. April 1891 § 67.

[5] L. om Politisagers Behandl. 11. Febr. 1863 § 17, jfr. L. Nr. 54. 24. Maj 1879 § 4; L. 4. Febr. 1871 § 14.

varsel bør dog næppe anses som Straf. Det samme gælder, om de Advarsler, hvortil iøvrigt Hjemmel findes i nogle særlige Lovbud[6]. Heller ikke den Misbilligelse f. Ex. af en Underdommers Forhold under Sagens Behandling, som i Appelinstansens Dom kan udtales, bør anses som Straf.

§ 69.

VI. Forbrydelse af Rettigheder af offenligretlig Natur.

I dansk Ret kendes Embeds- eller Bestillings-Fortabelse som Straf for Embedsforbrydelser[1] samt undtagelsesvis for andre Forseelser[2]. Regelmæssigt anses dog Embedsfortabelse af andre Grunde end Embedsforbrydelse ikke som Straf, jfr. ovenf. § 1, ialtfald for saa vidt angaar civile Embeds- og Bestillingsmænd[3]. Endvidere forekommer udenfor Straffeloven undertiden Suspension fra Embede eller Bestilling som Straf[4]; men Suspension kendes i adskillige andre Tilfælde uden at være Straf[5]. Om Embedsfortabelse eller Suspension er Straf eller ikke, har væsentlig Betydning i

---

[6] Jfr. navnlig L. Nr. 57. 7. April 1876 § 11.

[1] Strfl. Kap. 13 og § 226, jfr. §§ 9 og 33; Strfl. f. Island 25. Juni 1869 Kap. 13 og § 228, jfr. §§ 10 og 34. Se endv. Reglm. 15. Juni 1771 § 15; Sp. Reglm. 22. Marts 1814 § 60; Fr. 3. Juli 1835 § 24, jfr. Strfl. § 214; alm. Kassefr. 8. Juli 1840 §§ 18, 20, 28; Fr. 14. Maj 1845 §§ 2 og 3; Stpll. 19. Febr. 1861 § 87; L. Nr 22. 4. Febr. 1871 § 9; Sk. L. 30. Novbr. 1874 § 89; Strfl. f. Krigsm. §§ 8 og 35 m. fl. Derimod synes den i L. Nr. 84. 11. Maj 1897 §§ 17 og 18 for en Embedsforseelse foreskrevne Afskedigelse ikke at være opfattet som Straf.

[2] Fr. 6. Okt 1753 § 3.

[3] Jfr. angaaende militære Embeds- og Bestillingsmænd Strfl. f. Krigsm. §§ 10, 36, 37.

[4] H. R. Instr. 7. Dec. 1771 §§ 24, 25; Fr. 1. Febr. 1797 § 88; L. 11. Febr. 1863 § 15; 15. Maj 1868 §§ 4, 16; 4. Febr. 1871 § 12.

[5] Jfr. bl. a. alm. Kassefr. 8. Juli 1840 §§ 28, 49, 56; Sk. L. 30. Novbr. 1874 § 89 m. fl.

Henseende til den paagældendes Ret til Pension og Embedsindtægter. Embedsfortabelse som Straf medfører nemlig tillige ubetinget Fortabelse af Retten til Pension[6] og Suspension som Straf medfører Tab af samtlige Embedsindtægter i Suspensionstiden[7]. — Endnu kan nævnes, at Lønningsafkortning[8] eller Lønningsforbrydelse[9] undertiden anvendes som Straf.

Valgrets Fortabelse som Straf er foreskreven for den, som sælger sin Stemme[10]. Sker det ved Valg til de lovgivende Forsamlinger, forbryder den paagældende sin Valgret første Gang for et Tidsrum af 5 Aar, anden Gang for bestandig. Sker det ved kommunale Valg, forbryder han sin kommunale Valgret første Gang for 5 Aar, anden Gang for bestandig. Da Strfl. § 114 bruger det almindelige Udtryk „Valgret" medens § 115. 2. St. udtrykkeligt siger „kommunale" Valgret, synes § 114 nærmest at hjemle Fortabelse ikke blot af politisk, men ogsaa af kommunal Valgret. Dette har dog næppe været Meningen[11]; og Udtrykket Valgret kan vel ogsaa, saaledes som det staar i Strfl. § 114, forstaas i en snævrere Betydning. — Iøvrigt er Strfl. § 114, sikkert i Strid med rev. Grl. § 30. Hvis det antages, at det at sælge sin Stemme ikke er en i den offentlige Mening vanærende Handling, gælder dette Paragraffen i sin Helhed; men antages det, at det er en i den offentlige Mening vanærende Handling, gælder det for saa vidt Para-

---

[6] L. 5. Jan. 1851 § 5; 24. Febr. 1858 § 7. Jfr. derimod om Embedsfortabelse, der ikke er Straf, L. 5. Jan. 1851 § 6; 24. Febr. 1858 § 8.

[7] Kskr. 13. Sept. 1831; jfr. om andre Tilfælde af Suspension bl. a. Alm. Kassefr. 8. Juli 1840 § 56.

[8] L. 11. Febr. 1863 § 15; 15. Maj 1868 §§ 4, 16; 4. Febr. 1871 § 12; Instr. 15. Febr. 1879 § 30; 10. Maj 1879 § 39.

[9] Fr. 6. Okt. 1753 § 3.

[10] Strfl. §§ 114, 115. 2. St., jfr. § 9; Strfl. f. Island 25. Juni 1869 §§ 115, 116. 2. St., jfr. § 10.

[11] Jfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 148.

graffen for første Gang begaaet Salg af Stemme kun foreskriver Fortabelse af Valgret paa 5 Aar[12]. — For saa vidt Valgrets Fortabelse ellers er en Følge af, at den paagældende har begaaet en i den offentlige Mening vanærende Handling, kan den ikke anses som Straf jfr. ovenf. § 1.

Endnu kan i denne Forbindelse nævnes, at Relegation fra Universitetet er hjemlet som Straf i Univ. Fund. 7. Maj 1788 Kap. II. § 7.

KAPITEL II.

STRAFFENS FASTSÆTTELSE.

§ 70.

Indledende Bemærkninger.

Straffeloven nøjes som Regel ikke med at knytte en almindelig Straffetrusel til den i samme eller andetsteds udtalte Norm for Handlefriheden — Paabud om eller Forbud mod visse Handlingers Foretagelse. Den giver endvidere faktisk næsten altid og bør give Regler, hvorefter Straffens Art og Størrelse i det enkelte Tilfælde skulle fastsættes. Hensynet til Individets Beskyttelse mod Statsmagtens Vilkaarlighed kræver, at Loven ikke blot forudbestemmer, hvilke Handlinger der kunne straffes, men ogsaa drager Grænser for den Straf, som kan anvendes[1]. En en-

[12] Overhovedet synes det lidet heldigt at foreskrive Tab af Valgret som Straf. Hvis Tabet allerede følger af Reglen i rev. Grl. § 30, er det urimeligt at opstille det som en Straf, og ellers er det grundlovsstridigt at anvende denne Straf.

[1] Lovens Strafferamme er, som v. Liszt siger, Forbryderens magna charta, jfr. Z. XIII. S. 357.

sidig Fremhævelse af dette Hensyn vilde føre til Kravet om, at Straffen for enhver Forbrydelse skulde være uforanderligt fastsat ved Loven. En saadan Ordning, der navnlig i Slutningen af det 18. Aarhundrede ikke har savnet Talsmænd[2], vilde dog være fuldstændig forfejlet. Da Lovens Kasuistik aldrig blot tilnærmelsesvis vilde kunne naa op mod den uendelige Mangfoldighed, som de enkelte Forbrydelsers individuelle Særegenheder frembyde, vilde den netop føre til det modsatte af Retfærdighed, for ikke at tale om, at enhver Hensyntagen til Straffens praktiske Formaal vilde udelukkes. I Nutidens Straffelove forekomme de absolut lovbestemte Straffe da ogsaa kun i meget ringe Omfang. Tidligere var Forholdet saa vel i dansk som i fremmed[3] Ret anderledes. I vor gamle Ret, endnu i Provinsiallovenes Tid og Tiden derefter var det en Hovedregel, at Straffen var absolut lovbestemt (Livsstraf, Fredløshed, Mandebod og andre Straffebøder, hvis Beløb for hver enkelt Forbrydelse i Loven var en Gang for alle fastslaaet). Endnu i D. L. maatte den absolut lovbestemte Straf nærmest siges at være det normale, om der end var gjort mange Undtagelser derfra. Væsentlig Forandring i dette Forhold gjorde først Fr. om Tyveri 20. Febr. 1789. I stort Omfang afskaffedes de absolut lovbestemte Straffe dernæst ved en Række Love fra den første Halvdel af det 19. Aarhundrede[4], og i den nugældende Ret forekomme kun faa Exempler herpaa. De vigtigste ere de Tilfælde, hvor Straffeloven ubetinget foreskriver Livsstraf[5]. Som andre Exempler kunne nævnes Konfiskation, hvor denne anvendes som Straf alene eller i

---

[2] Jfr. herom bl. a. Wahlberg: Das Princip der Individualisirung S. 5; v. Liszt § 68. I., cfr. om den ældre code pénal af 1791 Garraud S. 36.

[3] Jfr. van Swinderen S. 308.

[4] Jfr. navnlig Fr. 24. Sept. 1824; 30. Marts 1827; 4. Okt. 1833; 11. og 15. April 1840; 26. Marts 1841.

[5] Strfl. §§ 71, 1. St., 85. 1. St., 190, jfr. endvidere Pl. 31. Aug. 1813 §§ 10 og 11; Strfl. f. Krigsm. §§ 64, 68, 70, 87, 114.

Forbindelse med andre absolut lovbestemte Straffe[6], samt saadanne Tilfælde, hvor Straffen er fastsat f. Ex. til en bestemt Brøkdel af de indsmuglede Varers Værdi[7] eller et bestemt Antal Gange den besvegne Afgift[8] o. l.[9]. I disse Tilfælde taler man undertiden om relative Straffe (poena relative definita) i Modsætning til relativt bestemte Straffe. Ogsaa ellers forekommer der ved Bødestraffen Exempler paa absolut lovbestemt Straf[10].

Praktiske Exempler paa aldeles ulovbestemte (arbitrære) Straffe forekomme næppe i den nugældende Ret. Selv om enkelte Lovbud kun udtale, at et vist Forhold er strafbart uden at angive Straffens Art og Størrelse, vil denne dog altid være at bestemme ved Analogi[11].

Med faa Undtagelser er det i vor nugældende Ret Regel, at Loven for de enkelte Arter af Forbrydelser opstiller en ved et Maximum og et Minimum begrænset Strafferamme, indenfor hvilken Domstolene have at vælge Straffen for det enkelte Tilfælde — relativt bestemte Straffe. Den Valgfrihed, der er givet Dommeren i Henseende til Straffens Udmaaling, kan være af forskelligt Omfang, idet han enten blot kan have Valget mellem forskellige Grader af samme Strafart eller tillige mellem flere Strafarter eller endelig alene Valg mellem flere Strafarter, men ikke mellem forskellige Grader af disse[12]. Hvilke Hensyn Dommeren ved dette Valg skal tage, afhænger af de enkelte

---

[6] Jfr. f. Ex. Fr. 1. Febr. 1797 §§ 107, 162, 175 samt ovenf. § 1.

[7] Fr. 1. Febr. 1797 § 107.

[8] Fr. 1 Febr. 1797 §§ 162, 175; Stpll. 19. Febr. 1861 §§ 77, 78, 24, 27 m. fl.; Skattel. 19. Febr. 1861 § 21; L. Nr. 104. 15. Maj 1903 § 42. 2. St.

[9] Jfr. som et Exempel paa en lignende Bestemmelse Straffen L. Nr. 47. 1. April 1887 § 44. a. b. og c.

[10] Jfr. f. Ex. D. L. 1—13—7; Stpll. 19. Febr. 1861 §§ 15, 21. g. m. fl.

[11] Goos: Nord. Strafferet I. S. 172, jfr. Ørsted i A. f. Revdsk. V. S. 22 flg.; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 379 flg.

[12] Jfr. bl. a. Strfl. §§ 72, 85. 2. St., 244.

Loves Indhold. Kun saa meget kan paa Forhaand siges, at Udmaalingen bør ske i Lovens Aand[13], altsaa i Overensstemmelse med de Grundsætninger, som kunne udledes af Lovens Bestemmelser om, hvilken Vægt den tillægger de forskellige Forhold, som kunne tænkes at faa Indflydelse paa dens Dom om Handlingens Strafbarhed, ikke derimod efter et rent subjektivt Skøn eller vexlende teoretiske Opfattelser af Straffens Formaal.

Udgangspunktet for Straffens Udmaaling er ved de relativt bestemte Straffe som anført Lovens Strafferammer. Disse slutte sig i første Linie til de enkelte i Loven udsondrede Forbrydelsesarter. Om Loven henholdsvis henfører et Forhold under en særlig Strafferamme eller slaar det sammen med andre under en fælles Bestemmelse, synes ofte at bero paa et ret vilkaarligt Valg. Heller ikke lader der sig vistnok opstille almindelige Grundsætninger om, hvilke Egenskaber ved Forbrydelsen der ere bestemmende for de enkelte Strafferammers Strænghed. Vel sker Sondringen mellem Forbrydelsesarterne (Paragrafinddelingen) i vor Ret hovedsagelig efter Hensyn til det krænkede Retsgodes Beskaffenhed, men navnlig ved Straffesatsens Bestemmelse gøre sig ved Siden deraf andre Hensyn gældende, saaledes Beskaffenheden af de til Iværksættelsen anvendte Midler (Vold, Svig, Borttagelse etc.), Handlingens Farlighed m. m. Derfor vil en Gruppering af Forbrydelserne efter Straffens Størrelse[14] ikke i det store og hele føre til at sammenstille beslægtede Forhold eller saadanne, ved hvilke væsentlig ensartede Strafudmaalingshensyn gøre sig gældende; og overhovedet vil den næppe have større Interesse for Strafferettens almindelige Del. Kun den almindelige Bemærkning er der Anledning til at gøre, at Strafferammen ved Forbrydelser af samme objektive Beskaf-

[13] Merkel S. 254, 256.

[14] En skematisk Oversigt findes for de tre nordiske Landes Strafferet hos Goos: Nord. Strafferet I. S. 177 flg., jfr. for den tyske Strafferet Skemaet hos Medem i Gerichtssaal 40. Bd. S. 188—89.

fenhed som Regel i Straffeloven er ganske forskellig for de to Hovedformer af Tilregnelsen, Forsæt og Uagtsomhed, idet de uagtsomme Forbrydelser, hvor de overhovedet straffes, næsten altid henføres under en særskilt i Forhold til den forsætlige Forbrydelse væsentlig mildere Straffebestemmelse. Enkelte Undtagelser forekomme dog[15]. Udenfor Straffeloven forekommer det derimod hyppigere, at den samme Straffebestemmelse omfatter baade det forsætlige og det uagtsomme Retsbrud. Ved Overtrædelser af Politivedtægter[16], Sundhedsvedtægter o. l. kan dette siges at være Hovedreglen, men ogsaa ved mange andre strafbare Forhold gælder det samme[17]. — En Sondring indenfor Straffebestemmelserne efter Uagtsomhedens større eller mindre Grovhed, forekommer ialtfald kun ganske undtagelsesvis i vor Ret[18].

Strafferammerne for de enkelte i Loven udsondrede Forbrydelsesarter gælde som Regel kun for Gerningsmandens fuldbyrdede Forbrydelse. Hvor der kun foreligger strafbart Forsøg eller en saadan Medvirken til en Forbrydelse, som i Henhold til Reglerne i Strfl. Kap. V. opfattes som Meddelagtighed, modificeres de almindelige Strafferammer, idet der navnlig i stort Omfang finder en almindelig

[15] Strfl. §§ 160, 267, 181, jfr. L. 10. April 1874 § 2. I Virkeligheden hører ogsaa Strfl. § 204 herhen

[16] Goos II. S. 366.

[17] Dette siges f. Ex. udtrykkeligt i Fr. 3. Juni 1796 § 39, jfr. § 35; Stpll. 19. Febr. 1861 § 80 L. Nr. 189. 19. Dec. 1902 §§ 17, 18 og 32 m. fl., men maa ofte antages, ogsaa hvor udtrykkelig Hjemmel mangler, jfr. L. 24. Marts 1865 § 2 m. fl. samt ovenf. S. 410—11.

[18] Hyppigere forekommer det, at Strafbarheden overhovedet er betinget af grov Uagtsomhed. jfr. som Exempler herpaa Strfl. §§ 143 og 262, jfr. ovenf. § 34, men herimod Goos II. S. 361 flg. I denne Forbindelse kunne ogsaa nævnes Strfl. §§ 188 og 204 samt Straffelovstillæg 1. April 1905 § 1. 2. St. Ganske vist konstruerer Loven disse Tilfælde paa en særegen Maade — Straf for uforsætlige Følger af en forsætlig Legemsfornærmelse — men i Virkeligheden er Straffen dog betinget af et mindre forsætligt Retsbrud + et større, med Hensyn til hvilket kræves Uagtsomhed af en vis grovere Art.

for alle Forbrydelser gældende Nedsættelse af Straffen Sted, jfr. herom nedf. § 72.

Endvidere dannes nye Strafferammer derved, at Loven foreskriver, at Tilstedeværelsen af visse Omstændigheder skal medføre en Forhøjelse eller Nedsættelse af den almindelige for Forbrydelsen foreskrevne Straf, jfr. herom nærmere nedf. §§ 73 og 74.

Afset fra de ovenfor nævnte Tilfælde omfatter Strafferammen regelmæssigt alle Gradationer indenfor den givne Forbrydelse, ikke blot de normale Tilfælde, men ogsaa dem, hvor der foreligger skærpende eller formildende Omstændigheder, naar Loven ikke særligt betinger en vis Strafs Anvendelse af disses Tilstedeværelse og saaledes paa en Maade atter opstiller nye Strafferammer. Herved bemærkes særligt, at naar Loven udvider den normale Strafferamme, som det siges, „under skærpende eller formildende Omstændigheder", sigtes derved ikke til de ovenfor nævnte i §§ 73 og 74 nærmere omtalte, saakaldte Strafforhøjelses- eller Strafnedsættelsesgrunde, men til saadanne Omstændigheder, som ogsaa i de Tilfælde, hvor en Udvidelse af den normale Strafferamme under skærpende eller formildende Omstændigheder ikke er hjemlet, blive bestemmende for Valget af en højere eller lavere Straffegrad i Henhold til de almindelige Udmaalingsregler. Denne Modsætning mellem f. Ex. skærpende Omstændigheder og Strafforhøjelsesgrunde fremhæves oftere udtrykkeligt i Loven, saaledes, naar det siges „under skærpende Omstændigheder, ligesom og naar Forbrydelsen gentages" o. l.[19]. Der kan saaledes ved en given Forbrydelse foreligge samtidigt formildende Omstændigheder og Strafnedsættelsesgrunde eller skærpende Omstændigheder og Strafforhøjelsesgrunde eller omvendt f. Ex. skærpende Omstændigheder og en Strafnedsættelses-

[19] Jfr. bl. a. Strfl. § 251, 277, jfr. derimod § 247 (skærpende Omstændigheder, navnlig i Gentagelsestilfælde).

grund (ufuldstændig Tilregnelighed, lang, uforskyldt Varetægtsarrest o. l.).

Særlige Regler om Straffens Fastsættelse gælde endnu, hvor den i Loven foreskrevne normale Straf af særlige Grunde ikke kan idømmes eller fuldbyrdes (Strafforvandling) samt, hvor Straffen skal fastsættes for en Flerhed af Forbrydelser (Sammenstød).

I de følgende Paragraffer fremstilles særligt 1) de almindelige Regler for Straffens Udmaaling, 2) Straffens Bestemmelse ved Forsøg og Meddelagtighed, 3) Strafforhøjelse, 4) Strafnedsættelse, 5) Sammenstød af Forbrydelser, 6) Strafforvandling.

§ 71.

1. Almindelige Regler for Straffens Udmaaling.

Naar den Strafferamme — være sig den almindelige for Forbrydelsen foreskrevne, eller en ved Reglerne om Forsøg, Meddelagtighed, Strafforhøjelses- eller Strafnedsættelsesgrunde modificeret Strafferamme — under hvilken en given strafbar Handling skal henføres, er funden, opstaar Spørgsmaalet om Strafudmaalingen, Bestemmelsen af den Straf, som i det enkelte Tilfælde bliver at vælge indenfor de ved Strafferammen angivne Grænser. Medens de fleste nyere Straffelove ikke udtrykkeligt udtale sig om, hvilke Hensyn Dommeren herved skal tage[1], har den danske Straffelov opstillet nogle vejledende Regler derom. Disse er dog ikke udtømmende eller trænge ialtfald atter til en nærmere Bestemmelse, og for saa vidt dette er Tilfældet, maa, som i § 70 bemærket, den Vægt, der ved Strafudmaalingen skal tillægges de enkelte Forhold, bestemmes i

[1] Saaledes bl. a. norsk, svensk, tysk, fransk, hollandsk og italiensk Straffelov, saaledes ogsaa fransk Udkast (1893), jfr. derimod schweizisk Udkast (1896) Art. 38.

Overensstemmelse med Lovens Aand. Hvis Straffeloven var præget af en enkelt bestemt Straffeteori, vilde dennes Opfattelse af Straffens Formaal herved blive væsentlig afgørende. Da dette imidlertid ikke kan siges at være Tilfældet[2], maa selve Lovens Indhold give Vejledningen. Herved vil først Lovens Angivelse af Strafforhøjelses- eller Strafnedsættelsesgrunde komme i Betragtning, idet Forhold, der ere beslægtede med disse, uden at dog Betingelserne for en analogisk Anvendelse foreligge, bør have en tilsvarende Indflydelse paa Strafudmaalingen. Men ogsaa de specielle Straffebestemmelser give ofte Vejledning i saa Henseende. Naar f. Ex. Strfl. § 229 Nr. 4 blandt grove Tyverier fremhæver det saakaldte Indbrudstyveri, er der ingen Tvivl om, at det ogsaa ved Straffen efter Strfl. § 252 maa være en særdeles skærpende Omstændighed, hvis den der omhandlede Fravendelse af Dokumenter er sket paa den i § 229 Nr. 4 beskrevne Maade. Naar en Række Bestemmelser i Strfl. Kapitel 29 paa Grund af den forudsatte Almenfare foreskrive en særdeles skærpet Straf for Handlinger, der ellers ere langt mindre strafbare, kan det ikke betvivles, at Fremkaldelsen af Almenfare maa virke som en meget skærpende Omstændighed ved Bestemmelsen af Straffen for andre beslægtede Handlinger, f. Ex. Brandstiftelse, selv om Loven ikke her lader Almenfaren danne Grundlaget for særlige strængere Straffebestemmelser, osv. Omvendt kan man sikkert fra Strfl. §§ 147 og 150 slutte, at det f. Ex. ved Forfalskning af Dokumenter maa være en formildende Omstændighed, at den skyldige har gjort dette netop for at fri sig selv for Straf. — Men herved maa stadigt erindres, at saadanne Slutninger kun ere berettigede, naar Tilfældene ere beslægtede, ɔ: naar de Grunde, der i det ene Tilfælde have ført til, at en vis Omstændighed bevirker en Forhøjelse eller Nedsættelse af Strafferammen, ogsaa tale for at lade de samme Omstændigheder

[2] Jfr. Goos I. S. 76—78.

faa en tilsvarende Indflydelse paa Straffens Udmaaling i det andet. Medens det f. Ex. er berettiget af Reglerne i Strfl. §§ 191, 201, 202 og 203 at udlede, at det ved Straffen efter § 204 og vel ogsaa ved Æreforнærmelser er en særdeles skærpende Omstændighed, at Forbrydelsen er udøvet overfor en af de i førstnævnte Paragraffer omhandlede Personer[3], vilde det f. Ex. være ganske uberettiget at slutte, at det samme skulde gælde ved Tyveri o. l. Medens det med Rette af Strfl. §§ 168, 170 og 171 kan udledes, at det ved Forbrydelserne efter §§ 169 og 172 er en formildende Omstændighed, at den krænkede er en berygtet Kvinde, vilde man ikke kunne antage noget lignende ved den almindelige Frihedskrænkelse (§ 210), Frihedsberøvelse, Drab, Legemsbeskadigelse, Tyveri, falsk Angivelse osv. Hvad der i de nævnte Exempler er iøjnefaldende — at de samme Omstændigheder ingenlunde virke i skærpende eller formildende Retning ved alle Forbrydelser, eller ialtfald ikke i samme Grad — gælder imidlertid til en vis Grad om næsten alle de Hensyn, der komme i Betragtning ved Straffens Udmaaling. Og dette er netop en af Hovedgrundene til, at de fleste nyere Straffelove have opgivet at opstille mere almindelige Regler for Straffens Udmaaling, og at ogsaa vor Straffelovs Regler herom med enkelte Undtagelser, jfr. nedf. under b. og c., ere holdte i saa vide Udtryk, at de hverken binde eller vejlede i nogen synderlig Grad[4].

Ved Straffens Udmaaling kan der opstaa Spørgsmaal dels om Valget af Strafarten, dels om Straffegraden, dels om begge Dele. En dertil svarende Forskel findes ogsaa

[3] Jfr. som et andet Exempel fra Praxis H. R. T. 1901 S. 26 (en Tiltalt efter Strfl. § 203 „under Hensyn til Grundsætningen i § 206" straffet med simpelt Fængsel i 14 Dage).

[4] Jfr. angaaende det Spørgsmaal, om det er rigtigt i Loven at optage en almindelig Udmaalingsregel, Sichart i Z. XVII. S. 376—81, cfr. herved U. f. R. 1902 A. S. 744—45.

mellem de vejledende Bestemmelser, som vor Straffelovgivning indeholder.

a. Hvad specielt Valget af Strafarten angaar, udtaler Strfl. § 14, at Domstolene, hvor en Straffebestemmelse giver dem Valget mellem Tugthusarbejde og Forbedringshusarbejde, jfr. herom ovenf. § 63, bør anvende den sidste Straf, naar det ifølge den skyldiges Alder foregaaende Levnet og den af ham begaaede Forbrydelses Beskaffenhed findes antageligt, at Ensomheden og Afsondringen fra andre Straffanger vil kunne have en gavnlig Indflydelse paa ham, hvorimod Tugthusstraf bliver at idømme de ældre eller mere forhærdede Forbrydere og navnlig dem, der tidligere have været straffede med saadan Straf eller med fleraarigt eller gentaget Forbedringshusarbejde[5]. Da en ældre forhærdet Forbryder meget vel kan være at dømme til kortvarigere Strafarbejde og en yngre, begyndende Forbryder kan blive idømt Strafarbejde paa længere Tid, er det netop for at give Adgang til at tage de nævnte Hensyn til Forbryderens personlige Forhold, at Strafferammerne for de to Arter af Strafarbejde i Strfl. § 11 i Modsætning til den tidligere Ret[6] ere bestemte saaledes, at de for en stor Del — 2 til 6 Aar — dække hinanden[7], en Tanke, der dog, som allerede ovenf. S. 63—64 fremhævet, ingenlunde ved Reglen i Strfl. § 14 er gennemført i sin fulde Udstrækning.

Derimod opstiller vor Ret ingen almindelig Regel om, hvilken Strafart Domstolene i andre Tilfælde bør vælge, hvor Loven giver Valget mellem flere. Hvor de flere Strafarter staa i Forhold til hinanden som den strængere til den mildere, jfr. Strfl. § 31 og Straffelovstillæg 1. April 1905 § 11. 2. St. 2. Pkt., maa det dog følge af de almindelige Udmaalingsregler, jfr. nedf. navnlig om Strfl.'s § 57, at Valget principielt maa afhænge af Forbrydelsens større eller

[5] Jfr. herved H. R. T. 1872 S. 223; 1873 S. 554.
[6] Algreen-Ussing: Haandb. S. 100—101.
[7] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 24—25.

mindre Grovhed. Men dette udelukker næppe, at der, navnlig hvor Valget herefter vilde være tvivlsomt, tages andre Hensyn, særlig til den skyldiges Alder, Helbred, sociale Stilling o. l., selv om Valget af en bestemt Strafart ikke positivt udelukkes ved dem. Navnlig stemmer det med den i Strfl. § 14 udtalte Grundsætning saavel som med rigtige kriminalpolitiske Hensyn, at der ved Valget af Strafarten tages særligt Hensyn til, hvilken Straf der efter den skyldiges personlige Forhold i det hele maa antages at ville have den gavnligste Indflydelse paa ham; men dette Hensyn fører i Virkeligheden ogsaa til, at en Strafart ikke uden Nødvendighed bør anvendes, hvis den i særlig Grad vilde forrykke den paagældendes Stilling, for saa vidt derved f. Ex. Muligheden for at bevare eller forskaffe sig lovligt Erhverv o. l. væsentlig vilde forringes. Herfor taler ogsaa Henvisningen i Strfl. § 30 til den skyldiges personlige Forhold, samt den nu ved Straffelovstillæg 1. April 1905 § 14 ophævede Regel om, at Fængsel paa Vand og Brød under visse Betingelser kunde benyttes som Afsoningsstraf i Stedet for simpelt Fængsel efter den skyldiges Begæring[8], jfr. ogsaa Strfl. § 23. 1. St. 2. Pkt. Det anførte gælder navnlig ogsaa, hvor Domstolene ifølge Strfl. § 25 have Valget mellem de tre almindelige Fængselsarter. Endnu kan bemærkes, at der ikke i vor Ret haves Hjemmel til ved Valget af Strafarten at lægge Vægt paa, i hvilken Orden det paagældende Straffebud nævner dem[9], saaledes at den først nævnte skulde vælges, hvor ikke særlige — skærpende eller formildende — Omstændigheder tale for et andet Valg. Og, at dette ikke er Meningen, bestyrkes derved, at Straffeloven i særdeles stort Omfang udtrykkeligt fremhæver en enkelt Strafart som den normale ved at betinge Anvendelsen af en anden Strafart af, at skærpende eller

[8] Goos: Nord. Strafferet I. S. 235.

[9] Jfr. derimod den nu ophævede norske Strfl. 20. Aug. 1842 Kap. 6 § 4.

formildende Omstændigheder foreligge. Det er da lidet sandsynligt, at den i de forholdsvis faa Tilfælde, hvor den ikke giver saadan udtrykkelig Vejledning, dog vil have en enkelt af de nævnte Strafarter betragtet som den normale.

Hvor de flere Strafarter, som i et givet Tilfælde kunne anvendes, ikke staa i Forhold til hinanden som den strængere til den mindre strænge, bliver Valget naturligvis ikke at træffe efter Forbrydelsens Grovhed, men alene efter Hensyn til Straffens forventede Virkning. Dette er Tilfældet, for saa vidt der overfor Drenge mellem 14 og 15 Aar, der dømmes for Voldsforbrydelser, vil være Valg mellem Ris og simpelt Fængsel[10] samt overfor Mandspersoner mellem 15 og 18 Aar under samme Betingelse mellem Rotting og Fængsel, navnlig Fængsel paa sædvanlig Fangekost[11]. Ved Valget vil der da være at tage Hensyn dels til den skyldiges Helbredstilstand, jfr. Strfl. § 29 og Grundsætningen i §§ 13, 15, 23, 24[12], dels til, hvilken Straf der efter den skyldiges Forhold i det hele maa antages at ville have den gavnligste Indflydelse paa ham, jfr. ovenf.[13]. Som andre Tilfælde kunne nævnes de Forbrydelser, hvor der er hjemlet Valg mellem Fængsel paa Vand og Brød og Tvangsarbejde, idet disse Strafarter ifølge Straffelovstillæg 1. April 1905 § 11. 2. St. 2. Pkt. anses som sideordnede.

b. Med Hensyn til Valget af Straffens Grad indenfor en given Strafart haves en særlig Regel i Strfl. § 59, hvorefter der ved Fastsættelsen af Bøders Størrelse bliver særligt at tage Hensyn til den skyldiges Formuesforfatning. Reglen, der efter Motivernes Udtalelser[14] nærmest synes begrundet i Hensynet til at gennemføre Retfærdighed, alt-

---

[10] Strfl. § 21, jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 §§ 15. 1. Pkt. og 16. 1. og 2. St.

[11] Strfl. § 21, jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 16. 2. St.

[12] Jfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 29—30.

[13] Jfr. Goos: Nord. Strafferet I. S. 235—36; se om den militære Strafferet Bemærkningerne sammesteds S. 236.

[14] Mot. til Udk. t. Straffelov S. 33 flg. og 87.

saa sand Lighed i Bødestraffens Anvendelse, men som i samme Grad kræves for at opnaa Ensartethed i Straffens Virkninger, kan ikke anvendes analogisk paa Bøder, der ikke idømmes i Henhold til Straffeloven. Selv bortset fra de dog kun faa Tilfælde, hvor Bøden er absolut lovbestemt[15], eller hvor det Spillerum, der er indrømmet, er saa ringe[16], at det bliver praktisk umuligt at tage Hensyn til den skyldiges Formueforhold, naar ogsaa Forseelsens Grovhed skal tages i Betragtning, er Reglen i Strfl. § 59 uforenelig med de ved L. 16. Febr. 1866 hjemlede Afsoningsregler (Skalasystemet). Iøvrigt har Reglen i Strfl. § 59, tildels paa Grund af den Domstolene ved Strfl. § 30 paalagte Begrænsning i Ansættelsen af den subsidiære Straf (ikke over 30 Dages Fængsel for hver 200 Kr.'s Bøde), i Praxis hos os som andetsteds langt fra faaet den Betydning, som den burde have. En fuldstændig Omordning af Reglerne om Bødestraffen, særlig ogsaa i den heromhandlede Retning, anses derfor i den nyeste Tid fra alle Sider som nødvendig[17].

Den i Strfl. § 59 udtalte Grundsætning — hvad enten man deri alene ser Fyldestgørelsen af et Retfærdighedskrav eller tillige en Hensyntagen til, hvad Opnaaelsen af den ved Straffen tilsigtede praktiske Virkning kræver — maa imidlertid konsekvent gennemført lede til, at der ogsaa ved andre Strafarter ved Valget af Straffegraden tages Hensyn til den større eller mindre Følelighed, som den paagældende Straf efter den skyldiges personlige Forhold vil faa. Dette vil f. Ex. ved Fængsel ofte føre til en Regel modsat den der gælder ved Bøder. Medens den Skærpelse, der ligger i, at Fængslet er paa sædvanlig Fangekost eller paa Vand og Brød, jævnligt er lidet betydende for den, der i

[15] Jfr. f. Ex. D. L. 1—13—7.

[16] Jfr. L. 3. Maj 1867 (Bøder fra 2 til 4 Rdl.).

[17] Jfr. herom ovenf. S. 60—61, cfr. herved norsk Strfl. (1902) §§ 27 og 28.

det daglige Liv ofte lider Savn, vil den kunne være særdeles følelig for den, som lever under gunstigere Forhold. En kortere Tids Fængsel paa indskrænket Kost vil ofte for ham være langt føleligere end en langvarigere Straf af samme Art for den førstnævnte. Paa lignende Maade vil den skyldiges Alder, Helbredstilstand m. m. have Indflydelse paa Straffens Følelighed. Ogsaa Hensynet til det Tab, som lides ved Frihedsberøvelsen, kan her tages i Betragtning[18].

c. For en Række særligt fremhævede Forbrydelser gives nu i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 18 en positiv Udmaalingsregel. Herefter skal det nemlig ved Udmaaling af Straffen for Forbrydelser, der falde ind under almindelig borgerlig Straffelovs Kapitler 23—27 (Berigelsesforbrydelser, Falskmøntneri og Falsk) eller denne Lovs § 4 (visse med Rufferi beslægtede Forhold og Soutenørvirksomhed), samt for Betleri eller Løsgængeri, tages i Betragtning som en meget skærpende Omstændighed, at den skyldige er en Person, om hvem det efter de foreliggende Oplysninger maa antages, at han helt eller delvis ernærer sig ved Lovovertrædelser af ovennævnte Art. Skøndt Udtrykkene „helt eller delvis ernærer sig“ ere meget ubestemte, maa det dog anses for givet, at der kun haves saadanne Tilfælde for Øje, hvor de paagældende Forbrydelser mere regelmæssigt gaa ind som Led i den skyldiges Levevej, med andre Ord, hvor han til en vis Grad kan betegnes som professionel Forbryder paa det nævnte Omraade[19]. Hvor

[18] En yderligere Støtte for, at saadanne Hensyn bør tages, kan maaske ogsaa findes i Reglen i Strfl. § 30 om, at der ved Fastsættelsen af den subsidiære Fængselsstraf bl. a. skal tages Hensyn til den skyldiges personlige Forhold — skøndt det efter Udtalelserne i Motiverne S. 33 flg. nærmest synes kun at have været Meningen at udtale, at Fængselsstraffen paa Grund af Reglen i § 59 skal fastsættes selvstændigt ɔ: ikke i et forud givet Forhold til Bødens Størrelse.

[19] Jfr. Landstingsudvalgets Betænkning (1905) S. 14, hvor Vægten lægges paa, at disse Forbrydelser bunde i Ulysten til Erhverv ved

Loven ved de her omhandlede Forbrydelser undtagelsesvis har taget dette Hensyn allerede i selve den enkelte Straffebestemmelse, jfr. saaledes Strfl. § 239, bliver der ikke ved Siden deraf Plads for Reglen i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 18, der jo kun er en Generalisation af den i Strfl. § 239 anvendte Grundsætning.

d. Mest almindeligt angives Synspunkterne for Straffens Udmaaling ved Strfl. § 57. Herefter skal der tages Hensyn dels til Omstændigheder af nærmest objektiv Art — Gerningens større eller mindre Farlighed med særligt Hensyn til Tid, Sted og Udførelsesmaade, Genstandens Vigtighed og Skadens Omfang og Størrelse — dels til Forhold, der bestemme Graden af den subjektive Strafskyld — den større eller mindre Styrke og Fasthed i Gerningsmandens Vilje, Bevæggrundene til Handlingen, hans Opdragelse, Alder og foregaaende Vandel, hans særegne Stilling til den forurettede og hans efter Gerningens Udførelse udviste Forhold.

Da de førstnævnte, nærmest objektive Egenskaber ved Forbrydelsen ofte tillige ere Vidnesbyrd om den forbryderske Viljes større eller mindre Styrke, kan der spørges, om de kun skulle tages i Betragtning som saadanne, eller om de ogsaa uafhængigt heraf skulle have Betydning for Udmaalingen. Det sidste, der ogsaa synes at være Motivernes Opfattelse[20], maa vistnok antages[21]. Det stemmer bedst med, at Straffeloven paa andre Punkter som Arv fra den ældre Ret har optaget Regler, hvorved Forbrydelsens rent objektive Egenskaber faa en Betydning, der ikke ganske stemmer med, hvad nyere Opfattelser af Straffens Væsen vilde føre til, jfr. saaledes Strfl. § 46, hvorefter ogsaa det

---

lovligt Arbejde, samt navnlig Forhandl. paa dansk Kriminalistforenings 3. Aarsmøde S. 57 flg. (indledet af C. Ussing), der vistnok tør antages at have givet Stødet til Optagelsen af denne Bestemmelse.

[20] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 86—87.

[21] Saaledes ogsaa Schweigaard: Commentar I. S. 242 om de tilsvarende Udtryk i norsk Strfl. 20. Aug. 1842 Kap. 6 § 1.

fuldendte Forsøg (delictum perfectum) ubetinget bliver at straffe mildere end den fuldbyrdede Forbrydelse, samt den Række Bestemmelser, der lade en vis objektiv Følges Indtræden være bestemmende for Strafbarheden[22], selv om den er den handlende utilregnelig, undertiden endog særlig nævne dette blandt „skærpende Omstændigheder".

Hvad de andre, nærmest den subjektive Strafskyld bestemmende Omstændigheder angaar, er Spørgsmaalet om deres Betydning for Strafudmaalingen ingenlunde afgjort ved en nøjagtig Bestemmelse af, hvad de benyttede Udtryk omfatte. Ikke mindre vigtigt er det Spørgsmaal, i hvilken Forstand de skulle tjene som Maalestok for Strafskylden, navnlig om de skulle tages i Betragtning som Vidnesbyrd om Graden af den personlige, moralske Lastværdighed (Gengældelsessynspunktet) eller som Maalestok for, hvor stærk Straf der ventelig vil være fornøden for at hævde Lovens Krav paa Lydighed (Afskrækkelse, Forbedring osv.). Ofte ville sikkert de to Synspunkter føre til væsentlig samme praktiske Resultat, men dette gælder langtfra altid. Naar Loven saaledes blandt de Omstændigheder, hvortil der skal tages Hensyn, nævner den skyldiges Opdragelse, er det klart, at fra det første Synspunkt vil en Opdragelse under demoraliserende Paavirkning være en formildende Omstændighed, medens dette ingenlunde er givet, naar Spørgsmaalet er, hvilken Straf der er fornøden, for at der skal være Udsigt til at opnaa noget ved Straffen. Og naar f. Ex. den skyldige kan siges at have faaet Vane til at begaa en vis Forbrydelse, er det ingenlunde givet, at det gør hans Handlemaade i særlig Grad mere moralsk forkastelig, medens det ofte vil vidne om, at hans moralske Forvildelse er saaledes indgroet, at en særlig stærk Paavirkning vil være nødvendig for at bringe ham paa ret Vej. — Nogen Anvisning til Besvarelsen af dette Spørgsmaal

---

[22] Jfr. bl. a. Strfl. §§ 194, 195, 197, 203, 211, 244, 280, 286, 287, 288, 290 samt ovenf. § 38. II.

giver selve Paragraffen, navnlig Arten af de der nævnte subjektive Hensyn, ikke, da de alle efter begge Opfattelser bør komme i Betragtning; og Motiverne udtale sig heller ikke herom. Det rigtigste vil da vistnok være at tage begge Synspunkter med i Betragtning, saaledes at man, hvor de vilde føre i modsat Retning, afvejer, hvilket der i det enkelte Tilfælde gør sig stærkest gældende, eventuelt lader dem opveje hinanden. Det maa nemlig vel anses for sikkert, at Gengældelsesideen (Retfærdighedsteorien) har sat sit Præg paa adskillige Bestemmelser i Straffeloven, særlig i dennes almindelige Kapitler, men den kan dog ingenlunde siges at have været ene bestemmende. Bestemmelser som Strfl. § 239 („Vane"), de i visse Tilfælde stærkt stigende Straffesatser for gentagen Forbrydelse, særlig gentaget Tyveri og Hæleri, Reglerne om Sammenstød af Forbrydelser m. m. pege hen paa Betragtninger af den anden ovenfor nævnte Art.

Med Hensyn til de enkelte i Loven fremhævede Forhold bemærkes følgende: Ved den større eller mindre Fasthed i Gerningsmandens Vilje sigtes utvivlsomt fornemmelig til Modsætningen mellem Overlæg og Overilelse, hvad enten den sidste nærmest skyldes Ubetænksomhed eller ophidset Sindstilstand. I visse Tilfælde medfører den Omstændighed, at Handlingen er foretaget med Overlæg eller omvendt, at den er foretaget i en af den skadelidende fremkaldt oprørt Sindsstemning, Anvendelsen af særlige Straffebestemmelser[28]; men selv i disse Tilfælde vil Hensynet til Viljens Fasthed faa Betydning, da der gives Grader saa vel i Overlæg som i oprørt Sindsstemning, og endnu mere gælder dette naturligvis i de almindelige Tilfælde, hvor Handlingen ikke herved bringes ind under en anden Straffebestemmelse. — Ligeledes vil det kunne være af væsentlig Betydning, om den skyldige selv har taget Initiativet, eller

[28] Jfr. paa den ene Side Strfl. §§ 190, 200, 203 og paa den anden Side §§ 187, 189, 205, jfr. herved §§ 206 og 219.

om dette skyldes fremmed Paavirkning[24]. I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes den Vægt, som Loven undertiden lægger paa, om den angrebne er sagesløs[25].

Bevæggrunden til Handlingen er sikkert et Forhold, der ved mange Forbrydelser kan faa en særdeles stor Betydning for Straffens Udmaaling. Om der er handlet af Egennytte, af Medlidenhed eller Nød, af ren Skadelyst, Had, Skinsyge eller misforstaaet Pligtfølelse, er i høj Grad bestemmende ikke blot for den moralske Lastværdighed, men ogsaa for Dommen om, hvilket Maal af Straf der maa anses nødvendigt for at opnaa de ved Straffen tilsigtede praktiske Virkninger[26].

For saa vidt den skyldiges Alder nævnes som bestemmende for Strafudmaalingen, maa herved navnlig være sigtet til, at det vil være en formildende Omstændighed, at den skyldige i Gerningens Øjeblik først nylig har naaet 14 eller 18 Aars Alderen, jfr. Strfl. §§ 36, 37 og Straffelovstillæg 1. April 1905 §§ 15. 1. Pkt. og 16. 1 Pkt. Men ogsaa den ved Alderdom fremkaldte Affældighed vil kunne anses som en formildende Omstændighed. Med Hensyn til Alderen gælder det iøvrigt i en ganske særlig Grad, at dens Betydning vil vexle stærkt efter Forbrydelsens Art og de Omstændigheder, under hvilke denne iøvrigt er foretagen.

Ved den skyldiges foregaaende Vandel er der sikkert selv udenfor de ovenf. under c. omhandlede Tilfælde særligt tænkt paa, om han allerede tidligere har begaaet For-

[24] Jfr. Grundsætningen i Strfl. §§ 56 og 103.

[25] Jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 §§ 1 og 5. Som Udmaalingshensyn maa dette faa Betydning ogsaa i visse andre Tilfælde, f. Ex. ved Ærefornærmelser.

[26] Det Spørgsmaal, om Straffeloven trods den almindelige Udtalelse i § 42 undertiden lader Motivet være bestemmende for Strafbarheden eller for Anvendelsen af særlige Straffebestemmelser, er omtalt ovenf. i § 37. 2.

brydelser[27]. Af vor Rets Regler om Gentagelsesstraf, hvorefter denne i Reglen kun finder Anvendelse, naar de flere Forbydelser enten ere ganske ensartede eller dog nærbeslægtede[28], kan endvidere sikkert udledes, at det ogsaa, hvor en tidligere Straffedom kun faar Virkning som skærpende Omstændighed, jfr. nedf. § 73, er af væsentlig Betydning, om de tidligere Forbrydelser ere ensartede med de nu paakendte. Ligeledes kan man vel af Strfl. § 61, hvorefter en Doms Evne til at bevirke, at Gentagelsesstraf idømmes, forældes, naar der, efterat den tidligere Straf er udstaaet, er forløbet 10 Aar[29], idet den tidligere Straffedom da kun faar Virkning som skærpende Omstændighed i Henhold til § 57, udlede, at tidligere begaaede Forbrydelser faa des mindre Betydning som skærpende Omstændighed, jo længere de ligge tilbage i Tiden.

Udtrykket „foregaaende Vandel", er iøvrigt saa omfattende, at der sikkert ikke blot kan tages Hensyn til, om den skyldige tidligere er straffet, men ogsaa til hele hans Færd og Levnet. En anden Sag er det, at der bør vises stor Varsomhed ved enhver derpaa bygget Dom, da Faren for at skønne fejl her er nærliggende.

Den skyldiges særegne Forhold til den forurettede kan have en højst forskellig Betydning for Dommen om hans Strafskyld. En Række Paragraffer i Straffeloven, der paa Grund af saadant Forhold give særegne Straffebestemmelser, kunne tjene som Vejledning for, saavel hvilke Forhold der her komme i Betragtning, som hvilken Betydning der ved de forskellige Arter af Forbrydelser bør tillægges dem[30].

---

[27] I Reglen er Forudsætningen her, at tidligere Domfældelse har fundet Sted, da ellers Reglerne om Straffens Beregning ved Sammenstød af Forbrydelser i Strfl. §§ 62—64 ville finde Anvendelse, men dette kan dog være udelukket ved Reglerne i Strfl. Kap. 8.

[28] Jfr. nedf. § 73.

[29] Jfr. herved Straffelovstillæg 1. April 1905 §§ 5 og 8 (5 Aar).

[30] Jfr. saaledes Strfl. §§ 166, 167, 183, 191, 197, 201—3, 228 samt det ovenf. S. 753—54 bemærkede. I den militære Strafferet faar

Som en Omstændighed, der skal have Indflydelse paa Straffens Udmaaling, nævner Strfl. § 57 endnu det af den skyldige efter Gerningens Udførelse udviste Forhold. Herved ligger det nær at tænke paa, om han har bestræbt sig for at fjerne eller formindske de skadelige Følger af Forbrydelsen. I Reglen vil et saadant Forhold imidlertid bringe Tilfældet ind under Strfl. § 60 eller en anden Bestemmelse[31], der hjemler Strafnedsættelse eller Straffrihed; men hvor en saadan ikke anses begrundet, vil det være naturligt at tillægge dette Forhold Betydning ved Udmaalingen[32]. Men ved Siden deraf vil der navnlig være at tage Hensyn til, om den skyldige har vist oprigtig Anger[33] eller Ligegyldighed eller endog Forstokkethed. Ogsaa vil det, hvis der hengaar længere Tid, inden Forbrydelsen forfølges, være naturligt[34] at tage Hensyn til, om den skyldige i denne Tid har ført et udadleligt Levnet eller endog vist særlig Fasthed overfor nye Fristelser o. l.

Ved Siden af den almindelige Regel i Strfl. § 57 findes enkelte mere specielle Bestemmelser om Strafudmaalingen. Saaledes skal det ifølge Strfl. § 58 komme i Betragtning som en formildende Omstændighed — efter Omstændighederne endog som Straffrihedsgrund — at den skyldige har været underkastet en langvarig Varetægtsarrest, uden at denne maa tilskrives hans eget Forhold under Sagen. Herved vil det altsaa navnlig faa Betydning, om den skyldige strax afgiver fuldstændig Tilstaaelse. Endvidere kan nævnes Strfl. § 61. 2. Pkt., hvorom er talt ovenf. S. 764.

---

navnlig det tjenstlige Over- og Underordnelsesforhold stor Betydning.

[31] Jfr. bl. a. Strfl. §§ 145, 146, 150, 151, 242, 254, 284.

[32] Jfr. ogsaa den i Strfl. § 50 i Slutn., § 53. 2. og 4. Pkt., § 54 i Slutn. udtalte Grundsætning.

[33] Hvis dette har givet sig Udtryk i Selvangivelse og Aflæggelse af fuldstændig Tilstaaelse, vil efter Omstændighederne Strafnedsættelse efter Strfl. § 60 finde Sted.

[34] Jfr. den i Strfl. Kap. 8, særlig § 70 udtalte Grundsætning.

For enkelte Forbrydelser findes særlige Bestemmelser, se saaledes Strfl. §§ 102 og 229 Nr. 4. i Slutn. samt Straffelovstillæg 1. April 1905 § 1. 3. St.[85]. — Ogsaa Strfl. § 7 kan nævnes her, men som Regel vil dog dens Anvendelse medføre egentlig Strafnedsættelse.

Den i Strfl. § 57 givne Opregning er ikke udtømmende, jfr. Ordet „fornemmelig". For saa vidt der herefter kan blive at tage Hensyn til andre Omstændigheder end de udtrykkeligt nævnte, bør dette som i denne Paragrafs Begyndelse fremhævet ske i Overensstemmelse med Lovens Aand, den Vejledning, som de specielle Bestemmelsers Indhold giver. Det kan naturligvis ogsaa forekomme, at der ved samme Forbrydelse foreligger baade Omstændigheder, der virke i skærpende Retning, og saadanne, som virke formildende. Der maa da ved Afgørelsen ske en Afvejelse af de i forskellig Retning virkende Forhold efter den Betydning, som hvert enkelt af disse har.

Endnu bemærkes, at det naar en under en relativt bestemt Straffesats faldende Forbrydelse hverken frembyder særligt skærpende eller formildende Omstændigheder, ikke uden videre kan antages, at Straffen skal fastsættes til den nøjagtige Middelstørrelse mellem Strafferammens Maximum og Minimum. Dette følger allerede deraf, at de almindelige for en Forbrydelse foreskrevne Strafferammer gælde ikke blot for det Tilfælde, at der foreligger en enkelt under samme henhørende Forbrydelse, men ifølge Strfl. § 62. 2. St. ogsaa ved Sammenstød af Forbrydelser af samme Art og for en stor Del ogsaa, naar de ere forskelligartede, jfr. nærmere nedf. § 75. Allerede heraf følger, at Normalstraffen for en enkelt Forbrydelse regelmæssigt bør ligge Minimum nærmere end Maximum. Her som andetsteds

[85] Jfr. ogsaa Strfl. f. Krigsm. §§ 45, 52, 57, 88. 3. St., 91, 122, 123, 146, 156, 172.

er denne Opfattelse ogsaa raadende i Praxis, ligesom den maa siges at stemme med den historiske Tradition[36].

§ 72.

2. Straffens Bestemmelse ved Forsøg og Meddelagtighed.

A. Forsøg. For de under Straffelovens Omraade faldende Forbrydelser giver Strfl. § 46 den almindelige Regel, at, naar ikke anderledes med Hensyn til enkelte Forbrydelser er bestemt, bliver Forsøg paa en Forbrydelse at straffe med en forholdsvis mildere Straf end den, Gerningsmanden vilde have forskyldt, hvis Forbrydelsen var bleven fuldbyrdet. Ved Bestemmelsen af Straffen, der ingensinde maa overstige tre Fjerdedele af den i Loven for Forbrydelsen foreskrevne Straf, bliver navnlig at tage Hensyn til, om Forsøget mere eller mindre nærmer sig Forbrydelsens Fuldbyrdelse. Udenfor Straffeloven findes ingen saadan almindelig Regel[1], men, hvor ikke andet i det enkelte Tilfælde maatte være hjemlet, maa sikkert de i Strfl. § 46 givne Regler saa vel om Straffens Størrelse som om Strafudmaalingen anvendes analogisk, for saa vidt Forsøg paa Forbrydelsen overhovedet straffes, jfr. herom ovenf. S. 521—22.

Straffen efter Strfl. § 46 er ubetinget lavere end Straffen for den fuldbyrdede Forbrydelse. Strafferammens Maximum er tre Fjerdedele af Maximum af Straffen for den fuldbyrdede Forbrydelse, medens Minimum, da ingen Grænse nedad er angiven, uden Hensyn til, hvilken Forbrydelse der er tilsigtet, maa være den laveste i Loven kendte Straf. Grunden hertil er, at Grænserne for Forsøgets Strafbarhed

[36] Jfr. ogsaa Goos: Nord. Strafferet I. S. 240.

[1] Jfr. dog Strfl. f. Krigsm. § 45, der maa medføre, at Strfl. § 46 faar tilsvarende Anvendelse ved militære Forbrydelser.

efter dansk Ret ere særdeles vide[2], idet Strfl. § 45 omfatter ogsaa alle forberedende Handlinger, hvorfor det let vilde kunne føre til for strænge Resultater, hvis Straffens Minimum var sat i et vist Forhold til Straffen for den fuldbyrdede Forbrydelse. Den lavere Strafferamme efter § 46 omfatter enhver Form af Forsøget, ogsaa det saakaldte fuldendte Forsøg[3], en Ordning, der sikkert i denne Almindelighed er i Strid med Sagens Natur, jfr. herom nærmere ovenf. § 46. Praxis synes heller ikke fuldt ud at ville tage Konsekvenserne af den i Strfl. § 46 udtalte Regel[4].

Strfl. § 46 antyder ved Ordene „naar ikke anderledes med Hensyn til enkelte Forbrydelser er bestemt", at der forekommer Undtagelser fra den almindelige Regel om Forsøgsstraffen. De Bestemmelser i Straffeloven, hvortil der herved sigtes, foreskrive samme Straf for Forsøget som for den fuldbyrdede Forbrydelse. Som Regel maa det dog her antages at være Meningen, at en Handling, der efter vor Rets almindelige Regler maatte opfattes som Forsøg, skal anses som fuldbyrdet Forbrydelse. For saa vidt foreligger da ingen virkelig Undtagelse fra Reglen i Straffeloven § 46. Men i nogle Tilfælde er det dog naturligst at antage, at Loven ikke vil forrykke Fuldbyrdelsesmomentet, men kun

---

[2] Jfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 60—61.

[3] Strfl. § 44, jfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 56—57. I fremmede Straffelove besvares dette Spørgsmaal meget forskelligt. Ubetinget Nedsættelse af Straffen hjemles f. Ex. ved tysk Strfl. § 44; hollandsk Strfl. Art. 45; belgisk Strfl. Art. 51; finsk Strfl. Kap. 4 § 1; italiensk Strfl. Artt. 61 og 62; norsk Strfl. (1902) § 51, der dog ligesom den italienske Strfl. bestemmer, at Lovens fulde Straf kan indtræde, naar Følgen, om end tilfældigt, er indtraadt. Samme Straf som for fuldbyrdet Forbrydelse hjemles derimod i fransk Code pénal Artt. 2 og 3 og østerrigsk Strfl. §§ 8, 47 a., 239. Efter fransk Udk. (1893) Art. 83 skal ved „tentative" men ikke ved „délit manqué" (fuldendt Forsøg) en Strafnedsættelse finde Sted; schweizisk Udk. (1896) Art. 17 hjemler ved fuldendt Forsøg kun fakultativ Strafnedsættelse.

[4] Jfr. saaledes H. R. T. 1876 S. 81, cfr. 1863 S. 214.

foreskrive samme Straf for visse Forsøgshandlinger som for den fuldbyrdede Forbrydelse[5].

En anden Undtagelse fra Reglen i Strfl. § 46, særlig dennes Bestemmelse af Straffens Minimum, gøres nu ved Straffelovstillæg 1. April 1905 § 3, hvorefter der i Gentagelsestilfælde ikke kan anvendes lavere Straf end Strafarbejde for Forsøg paa de i Strfl. §§ 168—74 samt § 176 sammenholdt med §§ 168—70 og §§ 173—74 omhandlede Forbrydelser. Denne Regel maa efter Ordene gælde ethvert Forsøg, ogsaa fjærnere Forberedelseshandlinger, jfr. iøvrigt herom nærmere nedf. § 73.

Om Strafudmaalingen ved Forsøg udtaler Strfl. § 46, at der ved Bestemmelsen af Straffen navnlig bliver at tage Hensyn til, om Forsøget mere eller mindre nærmer sig Forbrydelsens Fuldbyrdelse. Dette er dog ikke saaledes at forstaa, at denne Regel skulde fortrænge vor Rets almindelige Udmaalingsregler. Saa vel Sagens Natur som Udtrykkene i § 46, hvorefter Straffen sættes i Forhold til den, som Gerningsmanden vilde have forskyldt, hvis Forbrydelsen var bleven fuldbyrdet, medføre, at først og fremmest de almindelige Udmaalingsregler, navnlig Strfl. § 57 maa anvendes. Reglen i Strfl. § 46. 2. Pkt. fremhæver saaledes kun, hvad der navnlig skal være bestemmende for Størrelsen af det Afslag, som ved Forsøg skal gøres i den Straf, der vilde være forskyldt, hvis den forsøgte Forbrydelse var fuldbyrdet, idet denne Straf forudsættes beregnet efter de almindelige Udmaalingsregler.

Hvorledes den særlige Udmaalingsregel i Strfl. § 46 skal forstaas, er iøvrigt ikke ganske klart. Udtrykket „om Forsøget mere eller mindre nærmer sig Forbrydelsens Fuldbyrdelse“, kan sigte nærmest til Gerningsmandens Virksomhed, saaledes at det afgørende er, om han har foretaget Iværksættelseshandlinger eller blot forberedende Handlinger, og om disse ere nærmere eller fjærnere, men kan

[5] Jfr. nærmere ovenf. § 45 i Slutn.

ogsaa sigte til Fuldbyrdelsens faktiske Nærhed, saa at der fortrinsvis lægges Vægt paa Handlingens større eller mindre Tjenlighed. Motiverne oplyse intet om, hvilket af disse Synspunkter Loven nærmest har havt for Øje. Forbindelsen med de foregaaende Paragraffer gør det paa Forhaand sandsynligst, at Fuldbyrdelse i Strfl. § 46 skal betyde det samme som i §§ 44 og 45 altsaa Retsbrudets faktiske Indtræden. Herefter vilde Maalestokken imidlertid være uanvendelig paa f. Ex. Forsøg mod et utjenligt Objekt, da Fuldbyrdelsen — i den angivne Betydning — her er lige fjærn, hvor langt Forsøgsvirksomheden end er fremskreden; og da det næppe vilde være stemmende med Straffelovens almindelige Grundsætninger, jfr. navnlig det ovenf. S. 760 flg. bemærkede her at lade dette Hensyn ude af Betragtning, maa vistnok ved Udmaalingen begge de nævnte Hensyn tages i Betragtning[6]. Stor praktisk Betydning har denne Tvivl iøvrigt ikke, da Loven, jfr. Ordet „navnlig", ikke udelukker at tage andre Hensyn end det særligt fremhævede.

B. Meddelagtighed. Medens der angaaende alle Spørgsmaal om Betingelserne for den saakaldte Meddelagtigheds Strafbarhed samt om Sondringen mellem Gerningsmænd og Meddelagtige og mellem de enkelte Arter af Meddelagtighed henvises til Fremstillingen ovenf. i Kap. VI., er Opgaven her kun at angive de ved Meddelagtighed forekommende ejendommelige Strafferammer. Disse ere betydeligt mere komplicerede end ved Forsøg, idet de saakaldte Meddelagtige i visse Tilfælde straffes lige med Gerningsmænd, medens Strafferammen i andre Tilfælde er lavere og da atter forskellig ved de forskellige Former af Meddelagtighed.

---

[6] Schweigaards herfra afvigende Afgørelse med Hensyn til de tilsvarende Udtryk i norsk Strfl. 1842 Kap. III. § 1 støttes paa Grunde, der tildels ere særlige for den dagældende norske Ret, jfr. Commentar I. S. 161.

I. Med den fulde for Forbrydelsen foreskrevne Straf straffes visse af de saakaldte Meddelagtige under Forudsætning af, at Gerningsmandens Forbrydelse er fuldbyrdet under deres Medvirkning, nemlig:

1. Den Meddelagtige, hvis Forhold i Reglen betegnes som samtidig fysisk Meddelagtighed, naar han ikke blot har ydet Hovedmanden en mindre væsentlig Bistand ved Iværksættelsen af dennes Forbrydelse, jfr. Strfl. § 47. 1. Pkt.[7].

2. Den, som ved Løfter, Trusler eller andre Forestillinger har bestemt en anden til at begaa en Forbrydelse (Anstifteren), jfr. Strfl. § 52. 1. Pkt.

3. Alle Deltagerne i et Komplot[8], om de endog kun have medvirket til Forbrydelsen ved at deltage i Beslutningen, jfr. Strfl. § 54. 1. Pkt.

II. For al anden strafbar Meddelagtighed gælde lavere Strafferammer, der atter for forskellige Tilfælde ere indbyrdes afvigende. For Meddelagtighed i en fuldbyrdet Forbrydelse, der ikke omfattes af de under I. nævnte Bestemmelser, opstiller Straffeloven følgende tre særlige Strafferammer:

1. Samtidig Meddelagtighed bliver, naar den Medvirkende kun har ydet Hovedmanden en mindre væsentlig Bistand ved Forbrydelsens Iværksættelse[9], at straffe med en forholdsmæssig ringere Straf, ikke under Halvdelen af den laveste og ikke over tre Fjerdedele af den højeste for Forbrydelsen i Loven bestemte Straf[10].

2. a. Foregaaende (fysisk) Meddelagtighed straffes ligeledes efter en lavere Strafferamme, jfr. Strfl. § 48,

---

[7] Jfr. herved Mot. til Udk. t. Strfl. S. 63—65.

[8] Jfr. herved Mot. til Udk. t. Strfl. S. 75—76.

[9] Om hvorledes Retsanvendelsen drager Grænsen mellem de Tilfælde, hvor Strfl. § 47. 1. Pkt. og dem, hvor § 47. 2. Pkt. kommer til Anvendelse, henvises til det ovenf. i § 51 Noterne 10, 11 og 14 bemærkede.

[10] Jfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 63 flg.

hvorefter den, som før Udførelsen ved Raad eller Daad har ydet Gerningsmanden Bistand til Forbrydelsen, anses med en Straf, ikke under en Tredjedel af den laveste og ikke over tre Fjerdedele af den højeste Grad af den Straf, der i Loven er foreskreven for den af ham tilsigtede Forbrydelse[11]. — b. Den samme Strafferamme anvendes ifølge Strfl. § 51 overfor den, der, uden at være Anstifter, ved Løfter, Opmuntringer eller andre Forestillinger har søgt at virke til Iværksættelsen af en Forbrydelse — altsaa ved den saakaldte psykologiske Meddelagtighed[12].

3/4 - 1/3

3. En tredje Strafferamme opstilles for de Forhold, der i vor Ret opfattes som efterfølgende Meddelagtighed, for saa vidt de ikke undtagelsesvis i Overensstemmelse med Sagens Natur behandles som selvstændige Forbrydelser[13]. Strfl. § 55 foreskriver nemlig, at den, som, efter at en Forbrydelse er bleven fuldstændig iværksat, uden noget derom forud udtrykkeligt eller stiltiende givet Tilsagn har gjort sig medskyldig i den ved Handlinger, der gaa ud paa at sikre Gerningsmanden den ulovlig erhvervede Fordel, selv at deltage i denne eller paa anden Maade at fortsætte den ved Forbrydelsen tilvejebragte retstridige Tilstand, belægges med en Straf, der ikke overskrider Halvdelen af den højeste og ikke er mindre end Fjerdedelen af den laveste for Forbrydelsen i Loven foreskrevne Straf[14]. Det ses saaledes, at Straffen sættes i Forhold til Hovedforbrydelsen og altsaa bliver forskellig, eftersom denne er f. Ex. ulovlig Omgang med Hittegods, Bedrageri, Røveri osv., uagtet det i den saakaldte efterfølgende Meddelagtighed liggende akcessoriske Retsbrud — Forholdelsen af Andenmands Ting — i alle disse Tilfælde kan være ganske ensartet[15].

1/2 - 1/4

[11] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 65—66.
[12] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 69—70.
[13] Jfr. Strfl. §§ 238 og 239.
[14] Jfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 79—82.
[15] Deraf, at Hæleri i Loven behandles som selvstændig Forbry-

III. For det Forhold, der i Reglen betegnes som Meddelagtighed i Forsøg, gælder den almindelige Hovedregel, at Straffen bestemmes efter de ovenfor under I. og II. angivne Synspunkter, men saaledes, at den Meddelagtiges Straf beregnes i Forhold til Straffen for Forsøg, jfr. Strfl. §§ 49, 51, 52. 2. Pkt. og § 54. 1. St. For saa vidt det første Punktum i sidstnævnte Bestemmelse kunde synes at ville udtale, at den fulde Gerningsmandsstraf skal anvendes paa Komplottanterne, naar Forbrydelsens Udførelse blot er begyndt, jfr. Ordene „dersom Forbrydelsen er bleven fuldbyrdet eller begyndt", kan dette dog ikke antages at være Lovens Mening. Ikke blot vilde en saadan Regel gøre et ganske umotiveret Brud paa hele Systemet i de herhen hørende Bestemmelser og være i bestemt Strid med, hvad der har været tilsigtet ved Paragraffens Affattelse[16], men der er heller ikke rent sprogligt noget til Hinder for at forstaa Ordet Gerningsmand som „Gerningsmand til en henholdsvis fuldbyrdet eller begyndt Forbrydelse[17]. Herved maa endnu bemærkes, at ifølge Strfl. § 52. 2. Pkt. sammenholdt med 3. Pkt. og § 54. 1. St. 3. Pkt. kommer samme Strafferamme til Anvendelse, selv om hverken hen-

---

delse, følger derimod, at det bliver uden Indflydelse paa Hælerens Straf, om Tyveriet er grovt eller simpelt, jfr. Strfl. §§ 238 og 239; Goos: Nord. Strafferet I. S. 212.

[16] I den af Landstingsudvalget — hvilket Paragraffens Redaktion paa dette Punkt skyldes — afgivne Betænkning S. 22 siges det udtrykkeligt: „at Udtrykket „straffes som Gerningsmand" ikke betyder, at den paagældende skal straffes med den for den fuldbyrdede Forbrydelse fastsatte Straf, men som Ophavsmand til den foreliggende Gerning efter dennes hele Beskaffenhed, altsaa efter Omstændighederne som for fuldbyrdet eller blot forsøgt Forbrydelse. I denne Betydning er Betegnelsen ogsaa brugt i § 52 (54), saa at Komplottanterne ikkun straffes efter Reglerne for Forsøg, naar Forbrydelsen ikke er bleven fuldbyrdet." Netop for tydeligere at udtrykke dette gav man Paragraffen sin nuværende Affattelse.

[17] Saaledes ogsaa Goos: Nord. Strafferet I. S. 213; Mot. til Udk. t. Strfl. S. 70, jfr. S. 66—67 og 76.

holdsvis den anstiftede eller nogen af Komplottanterne endnu har foretaget nogen Forsøgshandling, naar blot Anstiftelsen er lykkedes eller Komplottet indgaaet. Loven behandler saaledes dette Tilfælde som Meddelagtighed i Forsøg; og paa lignende Maade behandles ifølge Strfl. § 53. 2. St. 1. Pkt. det Forhold at give en anden Tilsagn om at iværksætte en Forbrydelse, selv om endnu ingen dertil sigtende Handling er foretagen, idet det anses som Forsøg at modtage en andens Tilsagn om at iværksætte Forbrydelsen. I det sidst omtalte Tilfælde opfattes Forholdet imidlertid som foregaaende Meddelagtighed i Forsøg, hvorfor Straffen fastsættes efter Strfl. § 49, jfr. § 48.

Angaaende et af de Forhold, der i Reglen betegnes som Forsøg paa Meddelagtighed, nemlig den saakaldte mislykkede Anstiftelse, findes en særlig Regel i Strfl. § 52. 3. Pkt., der bestemmer, at Straffen skal være forholdsvis mildere end Straffen for Forsøg. Efter det ovenf. i § 50. I. udviklede maa det imidlertid antages, at det saakaldte Forsøg paa Meddelagtighed ogsaa udenfor dette Tilfælde maa straffes, og at Straffen bliver at fastsætte paa samme Maade som ved Meddelagtighed i Forsøg, altsaa efter Strfl. §§ 49, 51 og 54. 1. St. og ved Forsøg paa efterfølgende Meddelagtighed efter Strfl. § 55, jfr. § 46.

IV. Endnu bemærkes, at, medens Straffeloven som Regel[18] ikke hjemler Straffrihed for den, som efter at have ydet Medvirkning til en Forbrydelse af egen Drift træder tilbage forinden Fuldbyrdelsen, selv om han tilintetgør eller søger at tilintetgøre Virkningerne af den ydede Bistand, naar han dog ikke forebygger Forbrydelsens Udførelse, hjemler den — ubetinget eller fakultativ — Strafnedsættelse, naar Tilbagetræden finder Sted. Den Meddelagtige straffes nemlig i saa Fald altid kun efter Reglerne om foregaaende Meddelagtighed i Strfl. § 48; og under visse

[18] Jfr. dog den fakultative Straffrihed, som hjemles ved Strfl. § 53 i Slutningen, cfr. nærmere ovenf. § 52.

Betingelser paabydes eller tilstedes en yderligere Nedsættelse af Straffen. I Reglen er denne yderligere Strafnedsættelse betinget af, at han har bestræbt sig for at hindre Forbrydelsen; det er altsaa ikke nok, at han har annulleret den ydre fysiske Medvirken eller taget sit Løfte om Bistand tilbage o. l., se saaledes Strfl. § 50, jfr. § 51, § 53. 1. St. og § 54. 2. St. I det i Strfl. § 53. 2. St. omhandlede Tilfælde er denne Fordring dog ikke opstillet.

Ved Anvendelsen af de for de enkelte Meddelagtighedstilfælde efter det ovenfor bemærkede gældende særlige Strafferammer sker Straffens Udmaaling for den enkelte medvirkende alene efter de for hans Vedkommende foreliggende subjektive og objektive Strafudmaalingshensyn ganske efter de almindelige Regler[19]. Navnlig ere alle

---

[19] At vor Rets meget komplicerede Regler om Meddelagtighed give Anledning til megen Tvivl om Afgrænsningen mellem de forskellige Strafferammers Omraade, er allerede bemærket ovenf. i § 51, hvortil henvises desangaaende. I fremmede Straffelove og Straffelovsudkast ere Reglerne om Meddelagtighed i Reglen langt mindre komplicerede, men iøvrigt er Ordningen højst forskellig. Det er vel gennemgaaende Reglen, at Anstiftere straffes med samme Straf som Gerningsmanden. Den samme Regel gælder for alle Meddelagtige — med enkelte specielle Undtagelser — i fransk Ret (Code pénal Artt. 59 og 60), jfr. ogsaa med Hensyn til engelsk Ret Stephen: Digest Art. 44, cfr. Artt. 35, 37, 39; saaledes ogsaa fransk Udk. (1893) Art. 82. Afset fra Anstiftere er det derimod ellers Reglen, at en Strafnedsættelse finder Sted. Efter tysk Strfl. § 49 finder samme Strafnedsættelse Sted som ved Forsøg; ved Meddelagtighed i Forsøg sker dobbelt Nedsættelse. Efter hollandsk Strfl. Art. 49 er Hovedreglen, at Straffens Maximum nedsættes med en Tredjedel. Italiensk Strfl. Artt. 63 og 64 nedsætter Straffen for Anstiftere med 1/6, naar Gerningsmanden ogsaa af egen Drift vilde have begaaet Forbrydelsen; for samtidig eller forudgaaende Medhjælp eller Løfte om Bistand nedsættes Straffen med Halvdelen, hvis Medhjælpen ikke er en saadan, at Forbrydelsen ikke vilde være begaaet uden denne. Belgisk Strfl. Artt. 66—69 hjemler i Almindelighed Strafnedsættelse for fysisk eller psykisk Medhjælp. Efter norsk Strfl. (1902) § 58 kan Straffen, hvor flere have samvirket til et strafbart Øjemed, nedsættes under det for Handlingen bestemte Lavmaal og

Meddelagtighedsteorier enige om, at der ikke ved Fastsættelsen af den Meddelagtiges Straf bliver at tage Hensyn til de for Gerningsmandens Vedkommende foreliggende særlige Strafudmaalingshensyn.

V. For de udenfor Straffeloven faldende Forbrydelser haves ingen almindelig, direkte anvendelig Straffebestemmelse for Meddelagtighed[20]. For saa vidt der ikke i enkelte Love er givet særlige Regler om Straffen for de Meddelagtige[21], maa de i Straffelovens Kap. V. udtalte Grundsætninger, hvor Meddelagtigheden overhovedet anses for strafbar, jfr. herom ovenf. § 54, sikkert anvendes analogisk, for saa vidt den paagældende Lov giver særlige Straffebestemmelser for forsætlig Forbrydelse. Hvor derimod samme Strafferamme omfatter forsætlig og uagtsom Forbrydelse, — altsaa ogsaa uagtsom Medvirken — maa det antages, at denne Strafferamme ogsaa skal omfatte forsætlig Medvirken, saa at der ikke bliver Spørgsmaal om Nedsættelse af Straffen i Henhold til de Bestemmelser i Strfl. Kap. V. (§§ 47. 2. Pk., 48, 51), der hjemle Anvendelse af nedsat Straf for visse Meddelagtige.

---

til en mildere Strafart for deres Vedkommende, hvis Medvirken væsentlig har været foranlediget ved deres afhængige Stilling til nogen anden eller har været af ringe Betydning i Forhold til de andres. Hvor Straffen ellers kunde have været fastsat til Bøder, og ved Forseelser kan den helt bortfalde. Schweizisk Udk. (1896) Art. 16 foreskriver, at Straffen for Meddelagtige (dog ikke for Anstiftere) kan nedsættes.

[20] For Island findes Reglerne i L. 25. Juni 1869 §§ 48—56. Angaaende militære Forbrydelser se Strfl. f. Krigsm. §§ 45, 47, 51, 52 Nr 3 og 4.

[21] Jfr. saaledes Fr. 1. Febr. 1797 §§ 106, 108, cfr. §§ 111 og 112; 16. Febr. 1820 § 22; 12. Dec. 1838 §§ 21—23; Fr. 14. Maj 1845 § 7; L. Nr. 47. 1. April 1887 § 46; L. Nr. 50. 1. April 1891 § 18; Sølov 1. April 1892 §§ 292, 305.

§ 73.

3. Strafforhøjelse.

I. Ved Strafforhøjelsesgrunde i Modsætning til skærpende Omstændigheder forstaas saadanne Omstændigheder, der medføre, at den for en vis Forbrydelse gældende almindelige Strafferamme forhøjes. Strafforhøjelsen kan være obligatorisk eller fakultativ. Almindelige for alle Forbrydelser gældende Strafforhøjelsesgrunde kendes ikke i den borgerlige Straffelovgivning[1]. Derimod tillægges der jævnligt visse særlige Omstændigheder strafforhøjende Virkning ved enkelte Forbrydelser eller visse Klasser af Forbrydelser. For saa vidt Lovgivningen da ikke angaaende en vis Strafforhøjelsesgrund opstiller mere almindelige Regler, der komme til Anvendelse overalt, hvor denne faar Betydning, er der egentlig ingen Grund til at behandle Forholdet i Strafferettens almindelige Del, idet det naturligst behandles i Forbindelse med Straffebestemmelserne for de enkelte Forbrydelser. Dette gælder om saadanne Strafforhøjelsesgrunde, som „Hensigt at øve Utugt"[2], at den krænkede er en „uberygtet Kvinde"[3], at nogen er omkommen som Følge af Gerningen, eller at iøvrigt en vis nærmere betegnet Skade er sket[4] osv. Herhen høre ogsaa de Tilfælde, hvor Straffeloven hjemler Strafforhøjelse, fordi en Handling er udøvet med Overlæg. Selvstændig Betydning som Forudsætning for en særlig Straffebestemmelse har Overlæg nemlig kun ved forsætligt Manddrab, idet Straffen, hvor Drabet er overlagt, ifølge Strfl. § 190 ubetinget er Livsstraf, medens Straffen ellers ifølge Strfl. § 186 er Strafarbejde fra 8 Aar indtil paa Livstid og kun under skærpende Omstændigheder Livsstraf. Ganske vist har det ogsaa efter

[1] Jfr. derimod Strfl. f. Krigsm. § 51. 2. St.
[2] Strfl. § 175, jfr. ogsaa § 170 m. fl.
[3] Strfl. § 168 m. fl.
[4] Strfl. §§ 244, 286, 287, 288 m. fl.

Strfl. §§ 200 og 203 Betydning, om de der omhandlede Voldshandlinger ere udøvede med Overlæg eller ikke; men Overlæg er her ikke en selvstændig Strafforhøjelsesgrund: det virker kun som Udmaalingshensyn[5] sammen med andre. Ifølge § 200 kan nemlig for Vold, der ikke har medført Skade, i Stedet for den almindelige Straf af Bøder anvendes Fængsel „efter Omstændighederne, navnlig naar Volden har været overlagt"; og efter § 203 kommer den strængere Straf i 1. Pkt. vel altid til Anvendelse, naar Volden er overlagt, men som Regel ogsaa, naar dette ikke er Tilfældet, idet Strafnedsættelsen i 2. Pkt. foruden deraf, at Volden ikke er overlagt, tillige er betinget af, at der iøvrigt foreligger formildende Omstændigheder[6]. Naar man desuagtet plejer at omtale Overlæg blandt Strafforhøjelsesgrunde af mere almindelig Betydning, skyldes dette nærmest historiske Grunde, idet den før Straffeloven gældende Ret[7] gennemgaaende ved Angreb paa Legeme og Liv opstillede særlige Straffesatser for det Tilfælde, at Forbrydelsen var foretaget med Overlæg. I den nu gældende Ret stiller Sagen sig derimod som bemærket anderledes. Idet der angaaende Begrebet Overlæg derfor henvises til vedkommende Steder i Strafferettens specielle Del, skal her blot bemærkes, at man i Nutiden[8] vistnok er enig om, at det Spørgsmaal, om der er handlet med Overlæg eller ikke, ikke afhænger af, om der er handlet ifølge en forud lagt Plan eller ifølge en øjeblikkelig Indskydelse — dette er kun et, ganske vist vigtigt Indicium — men deraf, om der er handlet med fuld Beherskelse og rolig og

---

[5] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 244—45, 247.

[6] Herved mærkes nu Straffelovstillæg 1. April 1905 § 1, hvis Bestemmelser om skærpet Straf for visse Voldshandlinger mod sagesløs Person ikke ere betingede af, at Volden er overlagt.

[7] Adg. 4. Okt. 1833 §§ 6—10, 12, 14, jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 336 flg.

[8] Jfr. derimod tidligere Ørsted i A. f. R. III. S. 167; Eunomia II. S. 283; Adg. 4. Okt. 1833 § 6.

Bør nærmest „[illegible]“ som strafforhøjende.

klar Bevidsthed om Handlingens Betydning[9] (jfr. norsk Strfl. 1842 Kap. IX. § 15 o. fl. St. „beraad Hu“[10]), eller ikke, en Grænse, der iøvrigt er temmelig flydende[11]. — Naar Strfl. § 192 opstiller en særlig strængere Straffebestemmelse for det Tilfælde, at Barnets Drab er udført efter en før Fødslen fattet Beslutning, er dette — som ogsaa i Motiverne forudsat — ikke en Omskrivning for, at Handlingen skal være udført med Overlæg, men en for denne Forbrydelse særegen Strafforhøjelsesgrund[12].

II. Heller ikke Forbrydelsens Gentagelse i teknisk Forstand ɔ: Begaaelsen af en Forbrydelse, efter at den skyldige forud er straffet eller dog dømt for en anden Forbrydelse, er i dansk Ret en almindelig Strafforhøjelsesgrund. Men da Strafforhøjelse i Gentagelsestilfælde dog er hjemlet i ikke faa Tilfælde, og da der angaaende Betingelserne for Gentagelsesstraffens Idømmelse er givet mere almindelige Regler, er det naturligt at optage det hele Spørgsmaal om Straffens Forhøjelse i Gentagelsestilfælde til Behandling paa dette Sted.

Ligesom det er almindelig anerkendt, at Spørgsmaalet om Recidivisternes Behandling er et af de vigtigste straffe-

[9] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 231 flg.; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 333 flg.; Goos: Spec. Del I. S. 98 flg., jfr. angaaende Praxis bl. a. H. R. T. 1896 S. 358; 1903 S. 65, 567.

[10] Se ogsaa Fr. 16. Okt. 1697; 7. Febr. 1749; 18. Dec. 1767.

[11] At det er rationelt at tillægge Overlæg en saadan afgørende Betydning, som Strfl. § 190 gør, maa, selv bortset fra, at Straffen efter Strfl. § 190 er absolut lovbestemt, jfr. herom Goos: Spec. Del I. S. 101, sikkert benægtes. Den f. Ex., der om end med koldt Blod og efter rolig Overvejelse skyder sin Hustrus eller Søsters Forfører eller en Person, som ved lumpne Midler har ruineret ham eller hans nærmeste, ned, vil sikkert ofte være langt mindre farlig og strafskyldig end den, som, naar Lejligheden tilfældigt frembyder sig, drevet af sin Pengegriskhed, uden Overvejelse men ogsaa uden Skrupler kaster sig over en uskyldig og dræber ham, for at udplyndre ham, jfr. herved Garofalo: S. 406—7; v. Holtzendorff: Psychologie des Mordes og E. Olrik i T. f. Rvdsk. 1893 S. 92 flg.

[12] Goos: Spec. Del I. S. 122; Mot. til Udk. t. Strfl. S. 233—34.

retlige Problemer[13], saaledes er den Regel, at Forbrydelsens Gentagelse faar strafforhøjende Virkning, indenfor visse Grænser fælles for næsten alle Lovgivninger. Men ligesom der i de positive Lovgivninger findes meget forskelligartede Ordninger saa vel angaaende Gentagelsesstraffens Forudsætninger som angaaende Gentagelsens Indflydelse paa Straffens Bestemmelse, saaledes hersker der i Teorien endnu liden Enighed om, under hvilke Betingelser Gentagelsesstraf bør anvendes, og af hvilken Art Strafskærpelsen bør være[14], ligesom ogsaa i nyere Tid det Spørgsmaal er rejst, om en særlig Strafforhøjelse ikke ogsaa bør finde Sted overfor visse Vaneforbrydere, der ikke tidligere ere dømte, altsaa uden at de almindelige Betingelser for Gentagelsesstraf foreligge[15].

Blandt de Forskelligheder, som de positive Lovgivninger frembyde, er der navnlig Anledning til at fremhæve tre Hovedformer. De fleste Lovgivninger knytte kun Gentagelsesvirkning til bestemte Forbrydelser og betinge endvidere denne af, at disse flere Forbrydelser ere af samme eller endog ensartet Beskaffenhed (récidive spéciale). Andre hjemle Gentagelsesvirkning ved alle Forbrydelser, eller dog alle Forbrydelser af en vis Grovhed, og uden Hensyn til, om de flere Forbrydelser ere ensartede eller ikke (récidive générale). Enkelte Lovgivninger gaar endelig den Mellemvej i det væsentlige at hjemle Gentagelsesvirkning ved alle Forbrydelser, men at betinge den af, at de flere Forbrydelser ere ensartede[16].

---

[13] Jfr. herom bl. a Mauchamp i Bulletin V. S. 95 flg.; Poncelet sammesteds S. 99 flg.; v. Lillienthal i Z. XV. S. 115 flg.; Garofalo S. 241—49.

[14] Jfr. herved Erste Landsversammlung der Gruppe Deutsches Reich. Beilageheft zu Z. X. S. 66 flg.; E. Olrik i T. f. Rvdsk. 1893 S. 153 flg.

[15] Jfr. saaledes bl. a. norsk Strfl. (1902) § 65.

[16] Efter fransk Code pénal Art. 56—58 er Tilbagefaldet for saa vidt en almindelig Strafforhøjelsesgrund, som en tidligere Domfæl-

I dansk Ret fik Iterationsprincipet ved Straffeloven kun en meget begrænset Anvendelse, altid betinget af, at de flere Forbrydelser ere ensartede eller dog nær beslægtede. Ved Straffelovstillæg 1. April 1905 er Gentagelsesstraf hjemlet i nogle nye Tilfælde, men nogen principiel Forandring i vor Rets Standpunkt har ikke derved fundet Sted. I Straffeloven var egentlig Gentagelsesstraf foruden ved §§ 114 og 115, der bestemme, at Salg af Stemme ved Valg til de lovgivende Forsamlinger eller ved Kommunalvalg straffes, foruden med Bøder, med Forbrydelse af Valgret første Gang i 5 Aar, anden Gang for bestandig, kun hjemlet ved visse Berigelsesforbrydelser. Dette gælder

delse for „crime" har Gentagelsesvirkning overfor enhver senere begaaet „crime" eller „délit" og en tidligere Domfældelse for „délit" medfører Strafforhøjelse overfor senere „délits" uden Hensyn til Forbrydelsernes Art. Disse Regler modificeredes noget ved den saakaldte loi Bérenger (26. Marts 1891), der ved délits (ikke ved crimes) til en vis Grad gennemfører Fordringen om Forbrydelsernes Ensartethed, men det franske Udkast (1893), der paa dette Punkt opgiver Sondringen mellem crimes og délits, forlader atter dette Standpunkt, idet Artt. 64 og 65 tillægge Gentagelsen almindelig strafforhøjende Virkning under visse Betingelser uden Hensyn til, om de flere Forbrydelser ere ensartede eller ikke. Fordringen om Forbrydelsernes Ensartethed er ogsaa opgiven i det schweiziske Udkast (1896) Art. 41. Paa dette Standpunkt staar ogsaa den belgiske Strfl. Artt. 54—56 samt den engelske Ret. Det diametralt modsatte Standpunkt indtager den tyske Rigsstraffelov, der kun hjemler Gentagelsesvirkning ved Tyveri (§§ 244, 245), Røveri (§ 250 Nr. 5), Hæleri (§ 261) og Bedrageri (§ 264). I svensk Ret kendes Gentagelsesstraf ved Tyveri og Røveri, jfr. Strafflag Kap. 20 §§ 6 og 7; Kap. 21 § 3, saaledes som denne er ændret ved L. 20. Juni 1890. I norsk Ret hjemles Gentagelsesvirkning i betydeligt videre Omfang, jfr. Strfl. (1902) §§ 127, 192, (cfr. § 193. 2. St. og 195), 230, 233, 234, 263, 266, 268, 278, 296, 297, 318, 325, 336, 342, 345, 378, 386, 391, 399, 405, 406. Et Mellemstandpunkt nærmest den franske Rets indtager dernæst den italienske Strfl. Artt. 80—84. Et Mellemstandpunkt nærmere den tyske Rets indtager hollandsk Strfl. Artt. 421—423. Et veltalende Forsvar for Principet récidive générale findes hos A. Gautier: Deux projets i Zeitschrift für Schweizer Strafrecht 1894 S. 89—91

saaledes om Tyveri og Meddelagtighed heri, jfr. Strfl. §§ 230—32, 240, 241. 2. St. og 246. Reglerne om Gentagelsesstraf ved Tyveri maa antages ogsaa at omfatte Ran, jfr. Strfl. § 237. At en tidligere Dom for Tyveri har Gentagelsesvirkning, naar den dømte senere findes skyldig i Ran, er vel uomtvistet[17] og synes tydelig udtalt i § 237 „straffes som for Tyveri". Derimod har man rejst Tvivl om, hvorvidt en tidligere Ransdom kan medføre Gentagelsesvirkning, naar den dømte senere findes skyldig i Tyveri eller Ran. Dette er nemlig ikke umiddelbart hjemlet hverken ved Strfl. § 237 eller ved §§ 230—32 m. fl., og man har betvivlet Berettigelsen til at anvende en Bestemmelse, der hjemler Strafforhøjelse, analogisk[18]. Som ovenf. S. 96 paavist, er denne Tvivl dog ubegrundet. Derimod maa det efter den hele særegne Behandling, som det undtagne Tyveri faar i Strfl. § 235[19], navnlig ogsaa den væsentlig mildere Straf, anses for givet, at dette ikke omfattes af Reglerne om Gentagelsesstraf for Tyveri, saaledes at det hverken i Gentagelsestilfælde medfører Straf efter §§ 230—32 eller, naar senere et almindeligt Tyveri begaas, kan hjemle Gentagelsesstraf for dette[20]. Ligesom selve Straffesatserne tyde paa, at §§ 230—32 slutte sig til §§ 228 og 229 og kun have de der omhandlede Tyverier for Øje, derimod ikke undtaget Tyveri, til hvis Særkende efter § 235 hører, at det har en mærkelig ringere Grad af Strafværdighed end Tyveri i Almindelighed, saaledes behandles

[17] U. f. R. 1878 S. 103; 1893 S. 148; 1901 S. 908; H. R. T. 1902 S. 454, jfr. ogsaa herved U. f. R. 1890 1127.

[18] Goos I. S. 201, cfr. S. 183, jfr. dog nu herved Spec. Del II. S. 377 med Note 7.

[19] Ved de i Strfl. § 233 omhandlede undtagne Tyverier opstod Spørgsmaalet slet ikke paa Grund af Reglen i Strfl. § 61; iøvrigt er Strfl. § 233 jo nu bortfalden ved Reglen i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 16.

[20] Jfr. ogsaa Goos: Spec. Del II. S. 398; H. R. T. 1868 S. 633; 1869 S. 279; 1874 S. 274.

det undtagne Tyveri ogsaa formelt som en selvstændig fra andet Tyveri forskellig Forbrydelse. — Egentlig Gentagelsesstraf er dernæst hjemlet ved Hæleri, jfr. Strfl. §§ 238, 239, 241. 1. St. og 246, samt ved de i Strfl. §§ 277. 2. St. og 278. 2. St. omhandlede Forbrydelser. Derimod kan man ikke som Lovbud, der hjemle egentlig Gentagelsesstraf, nævne Strfl. §§ 247 og 248, da den forhøjede Straf, som ifølge disse kan anvendes i Gentagelsestilfælde, ogsaa kan idømmes for første Gang begaaet Forbrydelse under særdeles skærpende Omstændigheder; og paa lignende Maade forholder det sig med Røveri, jfr. Strfl. § 243, Bedrageri, jfr. Strfl. §§ 251—53, 255 samt de i Strfl. §§ 277. 1. St., 278. 1. St. og 279 omhandlede Forbrydelser. Denne Sondring har dog for saa vidt mindre Betydning, som de almindelige Betingelser for Gentagelsesstraffens Idømmelse, jfr. nedf. ogsaa i de sidstnævnte Tilfælde maa være fyldestgjorte, naar den forhøjede Straf skal idømmes, uden at særdeles skærpende Omstændigheder foreligge. Herved maa dog atter erindres, at netop en tidligere begaaet Forbrydelse, hvor Betingelserne for Gentagelsesstrafs Idømmelse ikke foreligge, kan medvirke som skærpende Omstændighed, jfr. Strfl. §§ 57 og 61. 2. St.[21].

For følgende af de i Straffeloven omhandlede Forbrydelser hjemles dernæst nu Gentagelsesstraf ved Straffelovstillæg 1. April 1905: Ved L.'s § 3 forskrives Gentagelsesstraf for de i Strfl. §§ 168—174 samt § 176 sammenholdt med §§ 168—170 og §§ 173—174 omhandlede Forbrydelser samt Forsøg paa disse, jfr. herved L.'s § 5 Nr. 2, der for Personer af Mandkøn mellem 18 og 55 Aar foreskriver

[21] Naar det i Strfl. §§ 239 og 243 siges, at Straffen i Gentagelsestilfælde kan stige etc., medens det i de andre Bestemmelser om Gentagelsesstraf siges, at den forhøjede Straf skal anvendes, behøver dette ikke at være Udtryk for, at Strafforhøjelsen i de førstnævnte Tilfælde blot skulde være fakultativ. Der foreskrives ogsaa her en ny Strafferamme, der vel har samme Minimum, men højere Maximum.

Anvendelse af legemlig Revselse som Tillægsstraf for gentagen Utugt med eller uterligt Forhold mod Pigebørn under 12 Aar eller Forsøg derpaa (alm. borgerl. Strfl. §§ 173 og 176 sammenholdt med § 173). — Ved L.'s § 1 hjemles Gentagelsesstraf for visse mod sagesløs Person udøvede Voldshandlinger af den i Strfl. § 200 omhandlede Art og ved § 5 Nr. 1 foreskrives Anvendelse af legemlig Revselse som Tillægsstraf under de ovenf. i § 61. II. nærmere angivne Betingelser for visse mod sagesløs Person begaaede Voldshandlinger af de i Strfl. §§ 200—204 omhandlede Arter. Endnu bemærkes, at L.'s § 4 hjemler Gentagelsesstraf for visse med de i Strfl. § 182 omhandlede Forbrydelser beslægtede Forhold (Tilskyndelse til eller Fremme af Utugt i vindesyg Hensigt og Soutenørvirksomhed)[22], samt endelig, at L.'s § 8. 2. St. under visse Betingelser tillægger de i Strfl. Kap. 23—27 omhandlede Forbrydelser (Berigelsesforbrydelser, Falskmøntneri og Falsk) samt endvidere de i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 4 omhandlede Forbrydelser Gentagelsesvirkning paa visse udenfor Straffelovens Omraade liggende Forbrydelser (Betleri og Løsgængeri). Efter den Maade, hvorpaa det første af de i Straffelovstillæg § 4 omhandlede Tilfælde beskrives — „paa anden Maade end i almindelig borgerlig Straffelov § 182 ommeldt som Mellemmand i vindesyg Hensigt tilskynder til eller fremmer Utugt" — hvorved bemærkes, at det af Forholdet mellem Straffebestemmelserne fremgaar, at dette Tilfælde anses som en med Rufferi beslægtet Forbrydelse, der blot ikke opfylder de for denne gældende Betingelser[23] og derfor straffes mildere, synes der ikke at kunne være Tvivl om, at den i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 8. 2. St.

[22] Da Straffen efter Strfl. § 182 er betydeligt højere end Gentagelsesstraffen efter Straffelovstillæg § 4, bliver der ikke Spørgsmaal om en analogisk Anvendelse af denne paa de i Strfl. § 182 omhandlede Forbrydelser.

[23] Jfr. ogsaa Landstingsudvalgets Betænkning (1905) S. 3—4.

givne Bestemmelse om den de i § 4 omhandlede Forbrydelser tillagde Gentagelsesvirkning maa anvendes analogisk paa de i Strfl. § 182 omhandlede Forbrydelser eller ialtfald paa Rufferi.

Ved de udenfor Straffelovens Omraade liggende Forbrydelser er egentlig Gentagelsesvirkning ogsaa kun hjemlet i visse bestemte Tilfælde. Som Exempler herpaa kunne nævnes Fr. 1. Febr. 1797 § 107; Pl. 27. Novbr. 1839 § 1; Næringsl. 29. Dec. 1857 §§ 75—78, jfr. § 82; L. Nr. 47. 1. April 1887 §§ 38—40, 43; Nr. 43. 13. Marts 1891 § 3; Nr. 50. 1. April 1891 §§ 14—17; Nr. 105. 14. April 1893 § 16; Nr. 69. 13. April 1894 § 25; Nr. 70. 27. April 1894 § 1; Nr. 79. 8. Maj 1894 § 23; Nr. 63. 26. Marts 1898 § 11; Nr. 69. 24. April 1903 § 5[24].

Endnu bemærkes, at Loven undertiden betinger andre Virkninger end Straf af Forbrydelsens Gentagelse, jfr. bl. a. Strfl. § 16. 2. Pkt. og Straffelovstillæg 1. April 1905 §§ 7 og 8. 3. St., L. Nr. 43. 13 Marts 1891 § 3. 2. St.

Om de nærmere Betingelser for Gentagelsesstraffens Anvendelse gives i Strfl. § 61 for de i Straffeloven omhandlede Forbrydelser nogle positive Regler, der dog ikke afgøre alle de Spørgsmaal, som her opstaa. Ifølge Straffelovstillæg 1. April 1905 § 9. 1. St. komme disse Bestemmelser ogsaa til Anvendelse paa de i L.'s Kap. I. omhandlede Tilfælde, for saa vidt de ikke komme i Strid med Kapitlets enkelte Bestemmelser. Og med et tilsvarende Forbehold maa Bestemmelserne i Strfl. § 61 sikkert anvendes analogisk paa de specielle Bestemmelser om Gentagelsesstraf udenfor Straffeloven. Om de enkelte her opstaaende Spørgsmaal bemærkes følgende:

1. Medens det for de vigtigste af de Forbrydelser, ved hvilke Straffeloven hjemler Gentagelsesstraf, Berigelses-

---

[24] Jfr. for Island Strfl. 25. Juni 1869 §§ 115, 116, 232—34, 240—43, 245, 248—50, 253—55, 257, 279—81, se endvidere angaaende militære Forbrydelser Strfl. f. Krigsm. §§ 84—86, 88 og 195.

forbrydelserne, forhen var Hovedreglen, at det ikke var Betingelse for Gentagelsesstraffens Anvendelse, at den dømte tidligere var funden skyldig i samme Forbrydelse, men at det var nok, at de flere Forbrydelser var ensartede[25], er det efter Straffeloven nærmest Hovedreglen, at kun Domme for Forbrydelser af samme Art have Gentagelsesvirkning. Dette gælder ubetinget ved de i Strfl. §§ 114 og 115. 2. St., 277, 278 og 279 omhandlede Forbrydelser. For saa vidt Forbrydelsens Gentagelse faar en vis strafforhøjende Betydning ved Bedrageri og ved de i Strfl. §§ 247 og 248 omhandlede Forbrydelser, gælder samme Regel. Dog vil man f. Ex. ved Bedrageri ikke kræve, at den skyldige hver Gang er dømt netop i Henhold til samme Paragraf, men blot, at han er dømt efter en af de Paragraffer, der hjemle Anvendelsen af den i § 251 foreskrevne Straf eller en strængere Straf for Bedrageri, jfr. Strfl. §§ 258 og 259, eller for en anden Forbrydelse, naar Handlingen indbefatter et egentligt Bedrageri, hvilket f. Ex. kan være Tilfældet med de i Strfl. § 260 og §§ 268 flg. omhandlede Forbrydelser. — Ved Tyveri er det ogsaa Hovedreglen, at den normale i Strfl. §§ 230—32 hjemlede Gentagelsesvirkning forudsætter, at samtlige Domfældelser ere for Tyveri (eller Ran, jfr. ovenf.). Den Modifikation heri, som hjemles ved Strfl. § 246. 1. St., medfører for saa vidt angaar Røveri (§§ 243 og 244)[26], kun i ringe Omfang en Afvigelse fra denne Regel, idet Røveri som Regel — om end ikke altid — indeholder alle til Tyveri (Ran) hørende Momenter[27]. Derimod er det en ren Afvigelse fra Principet, naar § 246 hjemler, at ogsaa en Dom for den i Strfl. § 245 omhandlede Forbrydelse (Afpresning) har Gentagelsesvirkning paa Domme for senere begaaet Tyveri. En særlig — mildere — Gentagelsesvirk-

[25] Jfr. Fr. 11. April 1840 § 79.
[26] H. R. T. 1879 S. 228.
[27] Goos: Spec. Del II. S. 592 flg.

ning paa Tyveridomme have dernæst Domme for Hæleri, idet disse efter Strfl. § 241. 2. St. medføre, at den skyldige ikke kan dømmes mildere, end om den ny Forbrydelse bestod i Hæleri[28], hvilket dog paa Grund af Straffesatserne for Tyveri og Hæleri næppe kan faa større praktisk Betydning, medmindre den skyldige tidligere er dømt for gentaget Hæleri. — Ved Røveri er Grundsætningen om Forbrydelsernes Ensartethed for saa vidt fraveget, som den skærpede Straf kan idømmes, ogsaa naar den skyldige tidligere er dømt for grovt eller oftere gentaget Tyveri, jfr. Strfl. § 243; og ved Hæleri tillægger Strfl. § 241. 1. St. Domme for Tyveri eller Meddelagtighed deri Gentagelsesvirkning. Derimod haves der, da Straffeloven behandler Hæleri som en selvstændig Forbrydelse, næppe i § 246. 1. St., der udtrykkelig kun taler om det Tilfælde, at den paagældende senere findes skyldig i Tyveri, Hjemmel til at tillægge Domme efter Strfl. § 245[29] Gentagelsesvirkning paa Domme for senere begaaet Hæleri[30], skøndt dette efter det Standpunkt, som Straffeloven ellers paa dette Punkt indtager, er lidet konsekvent.

Noget mindre strængt fastholdes Fordringen om de flere Forbrydelsers Ensartethed i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 3, hvorefter samtlige de i Strfl. §§ 168—174 samt § 176 sammenholdt med §§ 168—170 og 173—174 omhandlede Forbrydelser have Gentagelsesvirkning paa hinanden indbyrdes, samt navnlig i s. L.'s § 8. 2. St., hvorefter de i denne Lovs § 4 og de i Strfl. Kap. 23 til 27

[28] H. R. T. 1869 S. 686, 690.

[29] At Domme for Røveri, selv hvor dette ikke indbefatter Tyveri (Ran), altid have Gentagelsesvirkning paa Hæleri, er derimod en nødvendig Konsekvens af Reglen i Strfl. § 246. 2. St., hvorefter Domme for Meddelagtighed i Røveri have denne Virkning.

[30] Det modsatte er dog antaget i Praxis, jfr. H. R. T. 1887 S. 1, hvor H. R. — i Modsætning til Kriminal- og Politiretten — tillagde en Dom efter Strfl. § 245 Gentagelsesvirkning ved en senere Dom for Hæleri.

omhandlede Forbrydelser under visse Betingelser have Gentagelsesvirkning pau Betleri og Løsgængeri.

Til ... §61

2. I nær Forbindelse med det ovenfor udviklede staar det Spørgsmaal, om Gentagelsesstraf, for saa vidt iøvrigt Betingelserne for dens Anvendelse foreligge, kan anvendes, naar den skyldige enten tidligere er straffet eller nu skal straffes efter Reglerne om Forsøg eller Meddelagtighed. Den sidstnævnte Kombination frembyder i dansk Ret i Virkeligheden ingen Tvivl. Da Straffen for Forsøg, Strfl. § 46, og for Meddelagtighed, Strfl. Kap. V, er sat i Forhold til den almindelige i Loven for den paagældende Forbrydelse foreskrevne Straf, maa de Domme, som der er Hjemmel til at tillægge Gentagelsesvirkning ved fuldbyrdet Forbrydelse, ogsaa have denne Virkning paa senere Domme for Forsøg og Meddelagtighed[31], saaledes at Straffen fastsættes efter de for gentagen Forbrydelse gældende Straffesatser sammenholdte med Reglen i Strfl. § 46 eller Kap. V. For Meddelagtighed i Tyveri er dette udtrykkeligt udtalt i Strfl. § 240. 1. St., ligesom § 241. 2. St. er en naturlig Konsekvens af, at Hæleri og Meddelagtighed i Tyveri ogsaa i andre Retninger, for saa vidt Gentagelsesvirkningen angaar, stilles i Klasse med hinanden; men en til § 240. 1. St. svarende Regel maa efter det bemærkede gælde ogsaa ved Meddelagtighed i de andre under 1 nævnte Forbrydelser og ved Forsøg[32].

Det andet Spørgsmaal, om Domme for Forsøg paa eller Meddelagtighed i en Forbrydelse, naar ellers Betingelserne herfor foreligge, kunne have Gentagelsesvirkning paa senere Domme, være sig for Forsøg, Meddelagtighed eller Gerningsmandens fuldbyrdede Forbrydelse, stiller sig noget forskelligt henholdsvis for Forsøg og for Meddelagtighed.

a. Hvad Forsøg angaar, mangle positive Regler om dette Spørgsmaal næsten ganske i Straffeloven. Men —

[31] Jfr. ogsaa Mot. til Udk. t. Strfl. S. 92.
[32] H. R. T. 1903 S. 627; 1904 S. 339.

hvad man end vil antage herom efter Sagens Natur — er der næppe Tvivl om, at Straffeloven opfatter Forsøget som et fra den fuldbyrdede Forbrydelse forskelligt Straffegrundlag. Dette fremgaar af, at Strfl. § 46 for alle Grader af Forsøg hjemler en ubetinget Strafnedsættelse, og at Straffeloven indbefatter dem alle — de fjærneste Forberedelseshandlinger og det fuldendte Forsøg — under samme Regel. Dette Lovens Udgangspunkt maa føre til, at man ikke uden positiv Hjemmel kan tillægge Domme for Forsøg Gentagelsesvirkning. Af dette, der ogsaa er almindelig anerkendt i Teori og Praxis[33], er Straffelovens Standpunkt[34], forudsættes ogsaa i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 3. 2. Pkt., der tydelig fremtræder som en Undtagelsesbestemmelse, idet den særligt tillægger Forsøg paa de i Strfl. §§ 168—174 samt § 176 sammenholdt med §§ 168—170 og §§ 173—174 omhandlede Forbrydelser Gentagelsesvirkning, jfr. ogsaa med Hensyn til Strfl. § 173 og § 176 sammenholdt med § 173 Straffelovstillæg § 5. Nr. 2. Som en anden særlig Undtagelse maa nævnes, at en Dom for saadant Forsøg paa Sørøveri, der ifølge Strfl. § 244 straffes som fuldbyrdet Forbrydelse, ifølge Udtrykkene i Strfl. § 246. 1. St. faar Gentagelsesvirkning paa Domme for senere begaaet Tyveri.

b. Angaaende Meddelagtighed findes heller ingen almindelig Regel i Straffeloven, men for en Række enkelte Tilfælde findes særlige Afgørelser. Domme for Meddel-

[33] Goos: Nord. Strafferet I. S. 230; Mot. til Udk. t. Strfl. S. 92, jfr. herved ogsaa Schweigaard: Commentar I. S. 303; H. R. T. 1866 S. 694; 1867 S. 305; 1868 S. 149; 1886 S. 308; 1901 S. 506 m. fl.

[34] At dette i flere Retninger fører til urimelige Resultater, kan ikke nægtes, jfr. ogsaa E. Olrik i U. f. R. 1895 S. 351—52; men det lader sig næppe gøre, saaledes som paa det anf. Sted antydet, gennem Fortolkning at komme udenom denne nu ogsaa i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 3 forudsatte Ordning, der kun er en af de mange mindre heldige Konsekvenser af Straffelovens i det hele utilfredsstillende Ordning af Forsøgets Strafbarhed.

agtighed i Tyveri have, naar den skyldige senere paany skal dømmes for Meddelagtighed i Tyveri eller for Hæleri, samme Gentagelsesvirkning som Tyvsdomme, idet Straffen i førstnævnte Tilfælde ifølge Strfl. § 240. 1. St. skal bestemmes i Forhold til de for 2den Gang eller oftere begaaet Tyveri foreskrevne Straffe altsaa ganske, som om han tidligere var dømt for Tyveri[85] — og i sidstnævnte Tilfælde ifølge Strfl. § 241. 1. St. skal skærpes efter Reglerne for 2den Gang eller oftere begaaet Hæleri — atter paa samme Maade, som om han tidligere var dømt for Tyveri. Og dette gælder uden Hensyn til, om Straffen ifølge Strfl. Kap. V. bliver den fulde for Forbrydelsen foreskrevne Straf, eller om Nedsættelse har fundet Sted. Det samme gælder ifølge Strfl. § 246. 2. St. om Domme for Meddelagtighed i Røveri (og for Hæleri). Paa senere Tyvsdomme have derimod Domme for Meddelagtighed i Tyveri, jfr. Strfl. § 240. 2. St., eller i Røveri, jfr. Strfl. § 246. 2. St., efter Omstændighederne en noget mindre stærk Gentagelsesvirkning end Tyvsdomme, idet den skyldige her ikke kan straffes ringere, end om han igen havde gjort sig skyldig i en saadan Meddelagtighed, altsaa efter Reglerne i Strfl. § 240. 1. St., medens han, hvis den ældre Dom havde været en Tyvsdom, vilde være bleven straffet efter Reglerne i § 230 — ved hyppigere Gentagelse §§ 231 eller 232. Dette fører ingenlunde som Regel til et mildere Resultat, end den Regel vilde føre til, at Domme for Meddelagtighed have samme Gentagelsesvirkning som Gerningsmandsdomme. Det er vel Tilfældet, naar den Meddelagtige er dømt efter en af de Bestemmelser i Strfl. Kap. V., der hjemle nedsat Straf; thi Udtrykket „saadan Meddelagtighed" i Strfl. § 240. 2. St. maa betyde Meddelagtighed af samme Art som den, han tidligere er dømt for[86]. Men, hvis han i Medfør af

---

[85] Jfr. H. R. T. 1876 S. 430.

[86] Jfr. bl. a. H. R. T. 1882 S. 625, jfr. 1892 S. 424. Herved fremkommer den Mærkelighed, at den, som f. Ex. er dømt efter

Strfl. §§ 47. 1. Pkt., 52. 1. Pkt. eller 54. 1. Pkt. er straffet med den fulde for Forbrydelsen foreskrevne Straf, medfører Reglen ialtfald ingen Formildelse sammenlignet med Reglerne i §§ 230—32, dersom enten det nu begaaede Tyveri er simpelt[87], eller den tidligere Dom var for Meddelagtighed i grovt Tyveri. Derimod er det noget tvivlsomt. hvorledes Sagen stiller sig, hvis det nu begaaede Tyveri er grovt, medens den skyldige tidligere er dømt (med Gerningsmandsstraf) for Meddelagtighed i simpelt Tyveri. Reglen i Strfl. § 240. 2. St. kan nemlig forstaas saaledes, at han da kun kan dømmes (med Gerningsmandsstraf) for Meddelagtighed i 2den (3die osv.) Gang begaaet simpelt Tyveri, medens det efter §§ 230—32, naar den tidligere Dom er en Tyveridom, ikke vilde faa Betydning for Valget af Strafferammen, om det tidligere Tyveri var simpelt eller grovt. Under Hensyn til den i Strfl. §§ 230—32 udtalte Grundsætning sammenholdt med Reglen i § 240. 1. St. maa Reglen i § 240. 2. St. dog sikkert forstaas saaledes, at det i de her omhandlede Tilfælde er uden Betydning, om det Tyveri, for hvilket den paagældende tidligere er dømt som Meddelagtig, var grovt eller simpelt[88]. I saa Fald fører Reglen i Strfl. § 240. 2. St. heller ikke i dette Tilfælde til en mildere Behandling end Reglerne i §§ 230—32.

Naar man dernæst — idet der foreløbig bortses fra, hvad der muligvis kan udledes af Reglerne i Strfl. §§ 240

Strfl. § 228, jfr. § 48, ifølge Strfl. § 240. 2. St. bliver at dømme efter § 230, jfr. § 48, hvis han senere findes skyldig i Tyveri, men ifølge Strfl. § 240. 1. St. f. Ex. efter § 230, jfr. § 52. 1. St. — altsaa en strængere Regel — hvis han senere findes skyldig i Anstiftelse af Tyveri.

[87] Jfr. H. R. T. 1881 S. 66.

[88] Ellers vilde ogsaa Resultatet blive, at den, der er dømt som Anstifter til et simpelt Tyveri (eller efter §§ 47 eller 54), vilde blive dømt efter den strængere Regel om gentaget grovt Tyveri, naar han nu er meddelagtig (efter §§ 47. 1. Pkt., 52. 1. Pkt. eller 54. 1. Pkt.) i grovt Tyveri, men efter den mildere Regel om gentaget simpelt Tyveri, naar han er Gerningsmand til det grove Tyveri.

og 241, jfr. § 246 — spørger, om Domme for Meddelagtighed, hvor Loven tier desangaaende, maa antages at have Gentagelsesvirkning, maa Svaret herpaa tildels afhænge af, hvorledes man opfatter Reglerne om de Meddelagtiges Strafbarhed. Hvis man maatte gaa ud fra, at det objektive Grundlag for Straffen ved Meddelagtighed er principielt forskelligt fra det, ifølge hvilket Gerningsmanden straffes, at Meddelagtighedens Strafbarhed derfor kræver særlig Hjemmel, og at altsaa Reglerne i Strfl. Kap. V. ikke blot opstille særlige Strafferammer, men overhovedet først afgive den Hjemmel, uden hvilken de Meddelagtige slet ikke vilde kunne straffes, saa vilde det utvivlsomt ligge nærmest at sige, at Domme for Meddelagtighed ikke kunne have Gentagelsesvirkning, medmindre der haves positiv Hjemmel dertil. Der kunde da i det højeste være Spørgsmaal om en analogisk Anvendelse af Reglerne om Gentagelsesstraf paa Domme for Meddelagtighed, en Analogi, som ialtfald ikke kunne tilstedes, undtagen hvor Straffen er den samme som for Gerningsmænd, og hvis Berettigelse selv da vilde være særdeles tvivlsom. Gaar man derimod ud fra, at det objektive Straffegrundlag er det samme i begge Tilfælde, at Reglerne i Strfl. Kap. V. altsaa blot for visse Arter af Meddelagtighed opstille særlige, lempede Straffesatser, er det ialtfald klart, at Domme for Meddelagtighed maa have Gentagelsesvirkning i alle de Tilfælde, hvor den Meddelagtige straffes med den fulde for Forbrydelsen foreskrevne Straf. Om det samme bør antages, hvor den Meddelagtige er dømt efter en af de Bestemmelser i Strfl. Kap. V., der foreskrive Nedsættelse af Straffen, maa fra dette Synspunkt — for saa vidt positive Lovbud eller de af disse udledede Grundsætninger ikke binde Afgørelsen — nærmest bero paa, om Gentagelsesvirkningen i dansk Ret overhovedet er afhængig af den idømte Strafs Størrelse eller den normale Strafferammes Anvendelse.

Som ovenf. i Kap. VI. paavist maa Straffelovens Meddelagtighedsregler antages at være Udtryk for den sidst-

nævnte Opfattelse, at det objektive Straffegrundlag ved Meddelagtighed er det samme som for Gerningsmandens Vedkommende. Da dernæst, som nedf. under 5 vil blive paavist, Gentagelsesvirkningen i vor Ret som Regel ikke er afhængig af den idømte Strafs Størrelse, synes man konsekvent at maatte tillægge alle Domme for Meddelagtighed Gentagelsesvirkning, blot med det Forbehold, at de særlige Krav til den tidligere idømte Strafs Størrelse, som enkelte Gentagelsesbestemmelser stille, selvfølgelig maa være fyldestgjorte. Dette Synspunkt er ogsaa positivt bragt til Anvendelse ved Reglerne i Strfl. §§ 240. 1. St. og 241. 1. St., jfr. § 246, hvorimod Strfl. 240. 2. St. efter det ovenf. om denne bemærkede kun tillægger Domme for Meddelagtighed i Tyveri fuld Gentagelsesvirkning paa senere begaaet Tyveri, naar Meddelagtigheden er en saadan, at den fulde for Forbrydetsen foreskrevne Straf kommer til Anvendelse[39]. Og medens det i Straffelovens Motiver[40] betegnes som selvfølgeligt, at den, der for Meddelagtighed i en Forbrydelse er dømt til Straf, „som om han selv var Gerningsmand", ogsaa skal behandles som saadan i Gentagelsestilfælde, ere Motivernes Udtalelser, for saa vidt de andre Meddelagtighedstilfælde angaar, meget ubestemte. Det siges blot, at man har fundet det „rettest at give nærmere Bestemmelser ved Omhandlingen af de enkelte Forbrydelser, med Hensyn til hvilke Spørgsmaalet om Iterationsvirkning overhovedet har nogen Betydning." Herved maa være sigtet til Reglen i Strfl. § 240. 2. St. og tildels 1. St. Da det samtidig udtales, at man ikke har villet fastslaa almindelige Regler, er det næppe berettiget af Strfl. § 240. 2. St. at udlede en almindelig Grundsætning, saa meget mere som § 240. 1. St., saaledes som ovenf. ved Note 35 fremhævet, i Virkeligheden fører ud over den i § 240. 2. St. udtalte Regel. Bortset fra den positive Be-

[39] Jfr. H. R. T. 1892 S. 424.
[40] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 92.

Bestemmelse i Strfl. § 240. 2. Stk. synes derfor ifølge det ovenf. bemærkede Domme for Meddelagtighed at maatte have fuld Gentagelsesvirkning.

3. Om Gentagelsesstraf i egentlig Forstand taler man kun, naar Strafforhøjelsen er betinget af, at den skyldige, forinden han begik Forbrydelsen, var funden skyldig i en Forbrydelse, der ifølge Lovgivningen har Gentagelsesvirkning paa den nu foreliggende[41]. For de under Straffelovens Omraade faldende Tilfælde kræves, at han skal være kendt skyldig ɔ: dømt, forinden han igen forbrød sig[42]. I de Bestemmelser udenfor Straffeloven, der hjemle Gentagelsesstraf, er denne Fordring ikke overalt udtrykkelig opstillet; men det har altid været anset som en selvfølgelig Forudsætning for Gentagelsesstraffens Anvendelse, at den paagældende, forinden den nye Forseelse blev begaaet, var funden skyldig. Kun kræver man her ikke ubetinget, at han skal være dømt, men tillægger det i Overensstemmelse med den i flere Love, f. Ex. Pl. 26. Juli 1837 § 5, Fr. 24. Jan. 1838 § 10, udtalte Grundsætning samme Virkning, naar han, for saa vidt Procesreglerne tillade dette, i Retten har indgaaet Forlig om Betaling af en Bøde[43] for den ældre Forseelse[44], dog, hvis den vedtagne Bøde er under Minimum af den i Loven foreskrevne Straf, vistnok kun, naar det ved Forliget udtrykkeligt er vedtaget, at det

---

[41] Naar Strfl. § 239 foreskriver en særlig i Forhold til Straffen efter § 238 forhøjet Straf, hvor nogen gør Vane eller Næringsvej af at tilforhandle sig stjaalne Koster, hjemler den altsaa ikke nogen Gentagelsesstraf. Samme Bemærkning gælder f. Ex Strfl. 143.

[42] Jfr. Strfl. § 61.

[43] At Sagen sluttes med en Advarsel, har derimod ikke saadan Virkning, jfr. U f. R. 1893 S. 1200.

[44] Om Ordene i Strfl. § 61 „kendt skyldig" for Straffelovens Omraade udelukker saadan Gentagelsesvirkning af Forlig — et Spørgsmaal, der iøvrigt kun har praktisk Betydning ved Strfl. §§ 277. 2. St. og 278. 2. St., jfr. L. 16. Febr. 1866 (Lslg. S. 198) — er tvivlsomt, men bør næppe antages, jfr. ogsaa Forudsætningen i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 5. Nr. 1.

i Gentagelsestilfælde skal have samme Virkning som en Dom[45].

At der ved den Dom, hvorved den paagældende er kendt skyldig, skal være idømt ham Straf for den Forbrydelse, som skal medføre Gentagelsesvirkningen, kræves ikke i Almindelighed. Det er ifølge Strfl. § 61 som Regel nok, at han er kendt skyldig, selv om der f. Ex. paa Grund af Reglerne i Strfl. §§ 7, 58, 62. 2. St. eller 64, altsaa af Grunde, der ikke vedrøre Strafbarheden, ikke er idømt ham Straf for den paagældende Forbrydelse. Endmindre kan det i Almindelighed opstilles som Betingelse for Gentagelsesvirkningen, at den ved den tidligere Dom idømte Straf har en vis Størrelse, jfr. særlig om Virkningen af Strafnedsættelsesgrunde nedf. under 5. I enkelte Tilfælde er Gentagelsesvirkning overhovedet[46] eller dog en vis Gentagelsesvirkning[47] imidlertid positivt betinget af den tidligere idømte Strafs Størrelse. — Hvis den paagældende derimod frifindes, uden at Straffens Bortfald saaledes som i de ovenf. nævnte Tilfælde skyldes, at han har udstaaet Straffen eller et Onde, der antages at ækvivalere denne, bortfalder Gentagelsesvirkningen, uden Hensyn til om Frifindelsen skyldes Mangel paa Bevis, Mangel af visse Strafbarhedsbetingelser eller Strafophørsgrunde; og det gør da ingen Forandring, at Dommen ved Appel maatte blive forandret, efter at han har begaaet den nye Forbrydelse[48]. Omvendt udelukker det ikke Gentagelsesvirkningen, at Dommen er appellabel

[45] Jfr. N. Lassen i T. f. Rvdsk. 1895 S. 166—67; H. R. T. 1890 S. 57; 1899 S. 165: U. f. R. 1903. A. S. 550.

[46] Jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 8. 2. St., hvor Gentagelsesvirkningen er betinget af, at den paagældende (to Gange i Løbet af de sidste 5 Aar) er dømt til højere Straf end simpelt Fængsel.

[47] Jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 5 Nr. 1, hvor den der omhandlede særlige Gentagelsesvirkning er betinget af, at den skyldige (i Løbet af de sidste 5 Aar) er straffet enten med Frihedsstraf eller med en Bøde paa mindst 200 Kr.

[48] Jfr. som Analogi U. f. R. 1899 S. 697.

eller endog er appelleret, naar den dog for den Dels Vedkommende, som er af Betydning for Spørgsmaalet om Gentagelsesvirkningen, stadfæstes[49], for saa vidt Spørgsmaalet om Strafbarheden angaar[50]. Dommen skal ifølge § 61[51] være afsagt i den danske Stat[52], altsaa ikke nødvendigvis i Kongeriget[53]. Naar iøvrigt Betingelserne foreligge, have altsaa islandske og vestindiske Straffedomme Gentagelsesvirkning, og det er næppe berettiget at opstille Undtagelser fra denne Regel, som ikke ere positivt hjemlede[54]. At Dommen er afsagt ved militær Ret og efter den militære Straffelovgivning, udelukker den ikke fra Gentagelsesvirkning. Det lidet praktiske Tilfælde, at Dommen er afsagt af en dansk Krigsret under vedkommende Afdelings midlertidige Ophold i Udlandet, omfattes ikke af Ordene i Strfl. § 61; men Betingelserne for en analogisk Anvendelse af Reglen foreligge utvivlsomt i dette Tilfælde. Sluttelig bemærkes, at der savnes enhver Hjemmel til, som undertiden antaget, at frakende Domme, afsagte i Henhold til Strfl. § 6, Gentagelsesvirkning[55].

[49] H. R. T. 1869 S. 221; 1875 S. 284; 1877 S. 483; 1890 S. 8; 1899 S. 162; U. f. R. 1893 S. 335, 501, jfr. ogsaa H. R. T. 1859 S. 400; 1861 S. 562.

[50] At Appeldomstolen gør Forandring i Bestemmelsen af Straffens Størrelse, maa saaledes udenfor de i Noterne 46 og 47 omhandlede Tilfælde være uden Betydning.

[51] Jfr. om den tidligere Ret Reskr. 20. Dec. 1799; Fr. 13. Okt. 1819 § 4; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 349—50.

[52] Grundsætningen om, at kun indenlandske Domme have Gentagelsesvirkning, var tidligere overalt anerkendt, men er i den nyeste Tid med Rette fraveget i enkelte Love og nyere Straffelovsudkast, jfr. norsk Strfl. (1902) § 61. 2. St., hvorefter Retten kan lade tidligere i andre Lande idømte Straffe begrunde Gentagelsesvirkning; schweizisk Udk. (1896) Art. 42.

[53] Om det nu upraktiske Spørgsmaal, om Domme afsagte i Hertugdømmerne havde Gentagelsesvirkning, se Goos I. S. 312, 318 flg.

[54] Jfr. dog tildels Goos I. S. 320, jfr. S. 325, men herimod det ovenf. S. 157 bemærkede

[55] Jfr. ogsaa Goos I. S. 304; H. R. T. 1871 S. 618, 664.

Reglen i Strfl. § 61, at den paagældende, forinden han igen forbrød sig, skal være kendt skyldig, er ikke fyldestgjort, medmindre han netop kendes skyldig i den Forbrydelse, som er Forudsætning for Gentagelsesvirkningen. En Dom f. Ex., der lyder paa Bedrageri, kan ikke faa Gentagelsesvirkning paa senere Tyveridomme, selv om det paavises, at Handlingen burde have været straffet som Tyveri. Thi hvorledes man end vil begrunde Strafforhøjelsen ved Gentagelse, er der ingen Tvivl om, at den i den stedfundne Domfældelse liggende Advarsel her er af væsentlig Betydning. Men sin fulde Styrke har Advarslen kun, naar Dommen efter sit Indhold er en saadan, som Loven tillægger Gentagelsesvirkning. Til Overflod bestyrkes dette, der vistnok allerede ligger i Ordene i Strfl. § 61, ved Udtrykkene i en Række enkelte Bestemmelser „dømt for Tyveri", „dømt for Hæleri", „Domme efter §§ 243—45" osv.[56]. Men Konsekvensen heraf er da, at det, naar Loven for hyppigere Gentagelse foreskriver en stigende Forhøjelse af Straffen, jfr. Strfl. §§ 230—32, 238, maa kræves, at de Gentagelser, der skulle komme i Betragtning til Idømmelsen af den højere Straf, have faaet Udtryk i de tidligere Domme, saa at kun den, der er dømt for 2den, 3die osv. Gang begaaet Forbrydelse, nu kan dømmes for 3die, 4de osv. Gang begaaet Forbrydelse, at det altsaa bliver til den skyldiges Fordel, hvis der ved en tidligere Dom ikke er taget det Hensyn til foregaaende Domfældelser, som der skulde have været taget. Naar Loven ikke nøjes med at lægge Vægten paa Antallet af de begaaede Forbrydelser og den derigennem aabenbarede Hang til Forbrydelse, men kræver Domfældelse — her gentagen Domfældelse — maa det som bemærket antages, at den lægger særlig Vægt paa den i Dommen liggende Advarsel — ved hyppigere Gentagelse

[56] Jfr. Strfl. §§ 230, 231, 240, 241, 243, 246, cfr. ogsaa Straffelovstillæg 1. April 1905 § 8. 2. St. „dømt . . . . . for Betleri eller Løsgængeri eller nogen af de i denne Lovs § 4 eller alm. borgerl. Strfl. Kap. 23 til 27 omhandlede Forbrydelser."

altsaa den i Gentagelsesdommen liggende forstærkede Advarsel[57]. Den her hævdede Anskuelse, der ogsaa i Motiverne anses som en ligefrem Konsekvens af Fordringen om foregaaende Domfældelse[58], maa ialtfald fastholdes af den Grund, at der ikke i vor Ret haves den sikre Hjemmel til at antage den modsatte for Forbryderen strængere Regel, at alene Antallet af Domfældelser er afgørende, som maatte kræves ved en saadan positiv — og i sin Gennemførelse ofte ret haardhændt — Strafforhøjelse som den f. Ex. ved Strfl. §§ 230—32 og § 238 foreskrevne. Denne Hjemmel kan navnlig ikke søges i, at f. Ex. Strfl. § 231 bruger det efter den her hævdede Opfattelse ukorrekte Udtryk: „findes den, som tidligere 2 Gange er dømt for Tyveri, derefter . . . skyldig“ osv. Hvor lidt Vægt der kan lægges herpaa, ses bedst ved Sammenligning med § 232, der bruger det efter begge Opfattelser urigtige Udtryk: „stjæler nogen 4de Gang eller oftere“ osv. Den her hævdede. Anskuelse er ogsaa fast antagen i Praxis[59].

[57] Saaledes ogsaa Goos I. S. 416 flg.. 426 flg.; Nord. Strafferet I. S. 232. I vor ældre Ret var denne Regel ogsaa anerkendt, indtil Fr. 11. April 1840 § 20, jfr. § 79 gjorde en væsentlig Modifikation i samme.

[58] Jfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 91.

[59] Jfr. H. R. T. 1867 S. 206; 1873 S. 90; 1875 S. 514; 1889 S. 624; 1890 S. 605; 1904 S. 22; U. f. R. 1891 S. 1174; 1893 S. 1277 (samt fra den ældre Ret H. R. T. 1859 S. 200; 1865 S. 280), hvorved dog mærkes D. i H. R. T. 1873 S. 255, hvor der ikke er lagt Vægt paa, at en tidligere Dom har fastsat Straffen under Paaberaabelse af Strfl. § 230 i Stedet for § 231, samt H. R. T. 1897 S. 366, der udtaler. at det er nok til at dømme for 4. Gang begaaet Tyveri, at den foregaaende Dom i Virkeligheden var en Dom for 3. Gang begaaet Tyveri, uagtet Strfl. § 231 ikke var nævnt i Dommen (fordi Straffen blev fastsat efter § 241. 2. St., jfr. § 238 „som for 5. Gang begaaet Hæleri“). Paa samme Maade kræves det, for at et Forlig kan begrunde Straf for hyppigere Gentagelse, naar den paagældende paany forser sig, at der ved Forligets Indgaaelse er taget Hensyn til de ham tidligere overgaaede Straffe, jfr. bl. a. H. R. T. 1892 S. 184; 1893 S. 754; 1895 S. 629; U. f. R. 1893 S. 1200.

Et andet Spørgsmaal er det, om en Dom, der efter sit Indhold hjemler Anvendelse af Gentagelsesstraf, ved senere Gentagelse skal lægges til Grund for Paakendelsen efter sit Indhold, uden Hensyn til, om den i dette Punkt er rigtig. Principet om Dommes Retskraft maa i og for sig føre til en bekræftende Besvarelse. Det er utvivlsomt ganske i Strid med de almindelige Regler om Kompetencefordelingen, at en Domstol skal kunne tilsidesætte en tidligere, upaaanket eller endog upaaankelig Dom og derved udøve en Kritik af denne, hvortil enhver positiv Hjemmel mangler[60], idet en saadan navnlig ikke har nogen Støtte i Udtrykkene i Strfl. § 61. Praxis har imidlertid hos os saa vel før[61] som efter Straffeloven fulgt det modsatte Princip. Idet man har tillagt den Betragtning, at Forbryderen ikke bør lide uforskyldt for den ved en tidligere Dom begaaede Fejl, større Vægt end Betænkelighederne ved at fravige Grundsætningen om Dommes Retskraft, har man tilsidesat Domme, der med Urette have anset den paagældende skyldig i en Forbrydelse, der vilde medføre Gentagelsesstraf, ikke blot, naar den ældre Dom formentlig indeholder en urigtig Afgørelse af Retsspørgsmaalet ved at henføre Handlingen under en urigtig Lovbestemmelse[62], men ogsaa, naar Domfældelsen findes at være grundet paa utilstrækkeligt Bevis[63] — og det uden Hensyn til, om den Domstol, der har afsagt den tidligere Dom, er den Ret underordnet, der paakender den senere Sag, eller ikke[64].

---

[60] Goos I. S. 411—13; Nellemann: Procesmaade S. 929—30; Schweigaard: Commentar I. S. 299—300.

[61] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 349; Algreen-Ussing: Haandb. S. 148; J. E. Larsen: Saml. Skr. III. 2. S. 269; Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 91; H. R. T. 1857 S. 567; 1858 S. 459; 1860 S. 374, 664; 1864 S. 386; 1865 S. 193 m. fl.

[62] H. R. T. 1881 S. 78; 1884 S. 220; 1901 S. 506.

[63] H. R. T. 1869 S. 521; 1872 S. 181.

[64] Jfr. bl. a. U. f. R. 1893 S. 1277; 1896 S. 1143.

4. Strfl. § 61[65] opstiller ikke som Betingelse for Dommens Gentagelsesvirkning, at Straffen skal være udstaaet[66] eller at Udstaaelsen dog skal være paabegyndt[67]; det er endogsaa tvivlsomt, om Ordene ikke ligefrem udelukke at opstille denne Fordring. Og den Betragtning, at Straffeloven aabenbart lægger Vægt paa den Forbryderen givne Advarsel, og at denne først faar sin fulde Styrke ved Straffens Udstaaelse, kan saa meget mindre være afgørende, som Fordringen om, at Straffen skal være udstaaet, heller ikke havde Hjemmel i vor ældre Ret[68], ligesom den ikke som Regel opstilles i fremmede Straffelove. Dernæst fremgaar det af Motiverne, at det netop har været Meningen med den valgte Affattelse af Strfl. § 61 at udelukke denne Betingelse[69]. Praxis stemmer ogsaa hermed[70]. Det anses end ikke som en Betingelse for Gentagelsesvirkningen, at Straffedommen er den skyldige forkyndt, forinden den nye Forbrydelse begaas[71], skøndt det herefter kan forekomme, at han endnu slet ikke har havt Kundskab om Dommen og følgelig ikke faaet den Advarsel, som skulde være Gentagelsesstraffens Forudsætning.

5. Ifølge Strfl. § 61 er det derimod en Betingelse for en Doms Gentagelsesvirkning, at den Forbrydelse, for hvilken den straffer, er forøvet af en Person, der har fyldt 18 Aar. Dette staar utvivlsomt i Forbindelse med Reglen i Strfl. §§ 36 og 37, hvorefter Personer under 18 Aar altid straffes mildere end voxne Personer. Derimod udtaler hver-

[65] Jfr. ogsaa Straffelovstillæg 1. April 1905 § 5 Nr. 2 „er idømt . . . . . eller har vedtaget", og § 8. 2. St. „er dømt".

[66] Saaledes derimod bl. a. svensk Strfl. Kap. IV. § 11; finsk Strfl. Kap. VI. § 1; schweizisk Udk. (1896) Art. 41.

[67] Saaledes bl. a. tysk Strfl. § 245, jfr. §§ 250, 261, 264, cfr. derimod § 362. 2. St.; norsk Strfl. (1902) § 61.

[68] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 342—45; Algreen-Ussing: Haanb. S. 147; Mot. til Udk. t. Strfl. S. 90.

[69] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 90.

[70] Jfr. de ovenf. i Note 49 anførte Domme.

[71] H. R. T. 1886 S. 71; U. f. R. 1893 S. 1240.

ken Straffeloven eller de i særlige Love givne Gentagelsesbestemmelser noget om, hvorvidt det har Betydning for Gentagelsesvirkningen, at der af andre Grunde har fundet Strafnedsættelse Sted. Hvis denne skyldes Omstændigheder, der ikke vedrøre Strafbarheden, f. Ex. at Straffen tildels er udstaaet i Udlandet[72], eller skal anses som udstaaet[73], eller at den tilsigtede Virkning ventes opnaaet ved en for en anden Forbrydelse idømt Straf[74], synes det klart, at denne Strafnedsættelse ikke kan komme i Betragtning. Den Advarsel, der ligger i, at den paagældende er idømt en Straf af en vis Størrelse, foreligger ogsaa her, idet Strafondet forudsættes paa anden Maade at være overgaaet eller at ville overgaa den skyldige. Derimod stiller Spørgsmaalet sig mere tvivlsomt, naar der foreligger Strafnedsættelsesgrunde, der skyldes Hensynet til, at Handlingen anses som mindre strafbar, jfr. Strfl. §§ 39, 40. 2. St., 56, 60 samt nedf. § 74. At Strfl. § 61 ikke nævner disse Omstændigheder som Hindringer for Gentagelsesstraf, medens den nævner den Strafnedsættelsesgrund, der ligger i ung Alder, synes vel at vise, at deres Tilstedeværelse ikke saaledes som den unge Alder ubetinget udelukker Gentagelsesvirkningen. Efter deres hele Beskaffenhed — de omfatte ikke blot Tilfælde, hvor Strafbarheden næsten eller endog helt (§ 56) ophæves, men ogsaa saadanne, hvor den kun i ringe Grad nedsættes — vilde en saadan almindelig Regel næppe heller være naturlig. Men et andet Spørgsmaal er det, om Gentagelsesvirkningen bortfalder, naar de i det givne Tilfælde føre Straffen ned under Minimum af den for Forbrydelsen i Almindelighed foreskrevne Straf. Dette udelukkes næppe ubetinget derved, at Strfl. § 61 forbigaar dem i Taushed, idet denne Begrænsning kan være underforstaaet som selvfølgelig. For denne Begrænsning af Reglen taler,

---

[72] Strfl. § 7.
[73] Strfl. § 58.
[74] Strfl. §§ 62. 2. St., 64.

at den i Straffedommen liggende Advarsel svækkes væsentlig, naar Straffen gaar ned under Minimum[75], og at Sikkerheden for, at der foreligger en forbrydersk Hang af særlig Styrke, forringes, naar den første Forbrydelse er begaaet under Omstændigheder, der i høj Grad nedsætte Strafbarheden. Hermed vilde det ogsaa stemme godt, at man som tidligere bemærket, ikke tillægger Domme efter Strfl. § 235 Gentagelsesvirkning paa Tyveri. Nogen sikker Slutning fra den sidstnævnte Regel til de her omhandlede Tilfælde kan dog ikke drages, da den kan forklares ved den Betragtning, at man i dansk Ret som efter mange andre Love formelt behandler det i Strfl. § 235 omhandlede Forhold som en særlig fra almindeligt Tyveri forskellig Forbrydelse[76]. Hvis det efter vor Ret var en Betingelse for Gentagelsesstraffen, at den tidligere idømte Straf var udstaaet, maatte de ovenfor nævnte Hensyn vel nærmest føre til, at en Straf, der var under Minimum af den almindelige, ikke kunde have Gentagelsesvirkning. Men netop den Omstændighed, at vor Ret ikke kræver Straffens Udstaaelse og derved viser, at Loven ikke strængt gennemfører den Tanke, at Advarslen for at have Betydning i den heromhandlede Retning skal have været effektiv, taler imod at opstille denne Betingelse. Og i Praxis er det ialtfald efter Straffeloven fast antaget, at en Dom ikke taber sin Gentagelsesvirkning, fordi Straffen paa Grund af strafnedsættende Omstændigheder er under Minimum af den almindelige Straf[77].

[75] Jfr. Bang i J. T. XVIII. S. 53—54; Goos I. S. 413—14.

[76] Denne Betragtning forklarer, at Gentagelsesstraf heller ikke anvendes, naar Forbrydelsen efter Strfl. § 235 er den sidste i Rækken, medens man, hvor en af de almindelige Strafnedsættelsesgrunde alene foreligger ved den sidste Forbrydelse, formentlig maa fastsætte Straffen i Forhold til Straffen for gentagen Forbrydelse f. Ex. ved anden Gang begaaet Tyveri efter Strfl. § 230, jfr. § 39 (40. 2. St., 56, 60).

[77] Jfr. H. R. T. 1876 S. 98;. 1886 S. 204; 1889 S. 767; 1895 S. 89; 1904 S. 135. — Naar dette antages, synes det inkonsekvent at anse Gentagelsesvirkningen udelukket, naar Straffen af andre

6. Ifølge Strfl. § 61. 2. St. bortfalder en Doms Gentagelsesvirkning, naar der, førend den nye Handling er begaaet, er forløbet en Tid af 10 Aar[78], efter at den tidligere Straf er udstaaet, idet da kun de almindelige Regler om Straffens Udmaaling i Strfl. § 57 komme til Anvendelse. Samme Betydning som Straffens Udstaaelse maa i denne Henseende sikkert Benaadning eller en i Henhold til Strfl. § 70 afgiven Resolution om, at Straffen ikke skal fuldbyrdes, have. Saa længe derimod Straffen eller en Del af denne endnu skal udstaas, kan Forældelsen ikke løbe. Hvor Straffen i Henhold til Strfl. §§ 62—64 er fastsat under et for flere Forbrydelser, kan Forældelsen først regnes fra den samlede Strafs Udstaaelse (Benaadning etc.). Hvor den derimod i Henhold til Strfl. § 7 eller § 58 bortfalder, fordi den skyldige allerede antages at have lidt det Onde, som ved Straffen skulde paaføres ham, maa de 10 Aar regnes fra Dommens Afsigelse.

Gentagelsesvirkningens Forældelse afbrydes ved, at den skyldige inden Udløbet af de 10 Aar begaar en ny Forbrydelse, der medfører Gentagelsesstraf. At Sagen først paatales eller paakendes efter Udløbet af de 10 Aar, er uden Betydning. Dette gælder, selv om den sidste Forbrydelse paatales saa sent, at Sagen i Henhold til Strfl. § 70 skal forelægges Justitsministeriet[79]. Hvor blot nogle af de Forbrydelser, for hvilke Gentagelsesstraf er foreskrevet, ere

---

Grunde, f. Ex. Fejltagelse, er fastsat under det lovbestemte Minimum. I Praxis er imidlertid her det modsatte antaget, jfr. U. f. R. 1898 S. 367 (med Dissens); H. R. T. 1902 S. 277.

[78] Saaledes ogsaa tysk Strfl. § 245; finsk Strfl. Kap. VI. § 2 og tildels svensk Strfl. Kap. IV. § 11. — Flere nyere Straffelove have derimod en kortere Forældelsesfrist. Den er saaledes 5 Aar efter fransk L. 26. Marts 1891; hollandsk Strfl. Art. 421—23 og flere schweiziske Straffelove, jfr. ogsaa schweizisk Udkast (1896) Art. 41. — Italiensk Strfl. Art. 80 og fransk Udkast (1893) have for nogle Tilfælde 5, for andre 10 Aar. Norsk Strfl. (1902) § 61 sætter Fristen til 6 Aar ved Forbrydelser, til 2 Aar ved Forseelser.

[79] H. R. T. 1884 S. 58.

begaaede inden Forældelsesfristens Udløb, bliver Straffen for samtlige — ogsaa de senere begaaede — Forbrydelser at fastsætte under et efter den for gentagen Forbrydelse gældende Straffebestemmelse[80]. Derimod er det uden al Betydning, at den skyldige inden 10 Aars Fristens Udløb har begaaet eller endog er dømt for andre Forbrydelser, der ikke selv have Gentagelsesvirkning. En Dom for Forsøg paa Tyveri eller anden Forbrydelse, ved hvilken Gentagelsesstraf er hjemlet, afbryder saaledes ikke Forældelsen af en ældre Doms Gentagelsesvirkning, skøndt Straffen for den forsøgte Forbrydelse fastsættes i Forhold til Straffen for gentagen Forbrydelse[81]. I Lighed hermed er det ogsaa med Rette i Praxis antaget, at en ældre Tyveridom ikke bevarer sin Gentagelsesvirkning efter Reglerne i Strfl. §§ 230—32, fordi den skyldige i Mellemtiden har begaaet eller endog er dømt for Hæleri. Derimod medfører dette selvfølgelig, at den bevarer den Virkning, som den ifølge Strfl. § 241. 1. St. har til at bevirke Straf som for gentaget Hæleri og følgelig ogsaa, naar den paagældende senere begaar Tyveri, Virkningen efter § 241. 2. St. til at medføre Straf som for 3die Gang eller oftere begaaet Hæleri[82]. Endelig bemærkes, at hvor der for hyppigere Gentagelse er foreskreven en stigende Straffeskala jfr. Strfl. §§ 230—32, 238, bevare naturligvis ogsaa de ældre Domme deres Gentagelsesvirkning paa den sidste Dom, naar blot de ved de mellemliggende Domme paakendte Forbrydelser ere begaaede inden 10 Aar efter Udstaaelsen (Eftergivelsen osv.) af den ved den nærmest foregaaende Dom ikendte Straf. Hvor lang Tid der er hengaaet efter en af de ældre Domme, inden de ved den sidste Dom paakendte Forbrydelser bleve begaaede, er ligegyldigt.

7. Enkelte nyere Love indeholde særlige Bestemmelser

---

[80] H. R. T. 1882 S. 346; 1884 S. 58.
[81] H. R. T. 1866 S. 545, 694; 1867 S. 305.
[82] Jfr. H. R. T. 1868 S. 155; 1873 S. 427; 1889 S. 463.

om Gentagelsesvirkningens Forældelse. Saaledes betinge L. Nr. 79. 8. Maj 1894 § 23 og L. Nr. 63. 26. Marts 1898 § 11. 2. St. en særlig Gentagelsesvirkning (Forbrydelse af henholdsvis Jagtredskaber og Hunde og af Fiskeriredskaber) af, at den, der to Gange tidligere har været anset for ulovlig Jagt eller Fiskeri, inden 5 Aars Forløb fra sidste Doms eller Forligs Datum atter gør sig skyldig i samme Forseelse. Medens der her alene lægges Vægt paa sidste Doms eller Forligs Datum, betinger Straffelovstillæg 1. April 1905 § 8. 2. St. Gentagelsesvirkningen af, at den paagældende i Løbet af de sidste 10 Aar to Gange er dømt. Der maa altsaa her ikke være forløbet 5 Aar fra den første af de to Domme, inden han gør sig skyldig i Betleri eller Løsgængeri. Endelig er den særlige i s. L.'s § 5 Nr. 1 omhandlede Gentagelsesvirkning betinget af, at den skyldige i Løbet af de sidste 5 Aar er idømt eller har vedtaget en Straf af den der nærmere angivne Art. Fælles for samtlige disse Tilfælde er det saaledes, at ikke Straffens Udstaaelse men derimod Straffedommens eller Forligets Datum danner Udgangspunktet for Forældelsens Løb.

Om analogisk Anvendelse af den i Strfl. § 61. 2. St. udtalte Forældelsesregel paa ulovbestemte Tilfælde henvises til det ovenf. S. 101 bemærkede.

§ 74.

4. Strafnedsættelse.

I Modsætning til de saakaldte formildende Omstændigheder, hvorom er talt ovenf. i § 71, forstaas ved Strafnedsættelsesgrunde saadanne Forhold, der medføre, at den for en vis Forbrydelse gældende, almindelige Strafferamme nedsættes obligatorisk[1] eller fakultativt[2]. Medens vor Ret som

[1] Strfl. §§ 7, 37, 39.
[2] Strfl. §§ 40. 2. St., 56, 60.

ovenf. i § 73 fremhævet, ikke kender almindelige, for alle Forbrydelser gældende, Strafforhøjelsesgrunde, nævner den en Række almindelige Strafnedsættelsesgrunde. Ved Siden deraf er der ved enkelte Forbrydelser eller Grupper af Forbrydelser[3] tillagt visse særlige Omstændigheder strafnedsættende Virkning. Kun de almindelige Strafnedsættelsesgrunde skulle her omtales. Medens Loven ikke nærmere bestemmer, hvilke de Forhold ere, der kunne virke som formildende Omstændigheder, men overlader Afgørelsen heraf til Domstolenes frie Skøn, blot at dette, som ovenf. § 71 bemærket, bør udøves i Overensstemmelse med Lovens Aand, kan egentlig Strafnedsættelse i dansk Ret[4] kun finde Sted, hvor de i Loven særligt angivne Strafnedsættelsesgrunde foreligge. Disse ville i Reglen skyldes Omstændigheder, der vedrøre de almindelige subjektive eller objektive Strafbarhedsbetingelser. Men de kunne ogsaa skyldes den Betragtning, at Forbryderen, der i og for sig har paadraget sig fuldt Strafansvar, allerede paa anden Maade som Følge af Forbrydelsen har lidt en Del af det Onde, som ved Straffen skulde tilføjes ham.

I. Til den første Gruppe høre de Strafnedsættelser, som hjemles ved Strfl. §§ 37, 39, 40. 2. St., 56 og 60. Medens det her i Reglen er subjektive Hensyn — den forbryderske Viljes særlig ringe Styrke eller Fasthed — som er bestemmende, er der dog i enkelte Tilfælde tillige taget Hensyn til Egenskaber ved Forbrydelsens objektive Side, Retstridigheden. Dette gælder f. Ex. om Strfl. § 40.

---

[3] Strfl. §§ 187, 189, 205, jfr. §§ 206, 219 m. fl.

[4] Saaledes ogsaa norsk Strfl. (1902) §§ 55—60, jfr. ligeledes om tysk Ret v. Liszt § 70. — Anderledes i forskellige fremmede Retsforfatninger, der give Domstolene en almindelig Adgang til, ofte uden nærmere Begrundelse, at udtale, at der foreligger Strafnedsættelsesgrunde. Jfr. saaledes om fransk og belgisk Rets saakaldte circonstances atténuantes — hvilke medføre en egentlig Strafnedsættelse — Garraud S. 309 flg. og Prins: Science pénale S. 271 flg., om engelsk Ret Stephen: General view of the criminal law in England S. 74.

2. St. Motiverne[5] anføre vel til Begrundelse af Strafnedsættelsen ved Overskridelse af Nødværgerettens Grænser kun subjektive Hensyn, den ophidsede Sindstilstand og den ofte deraf følgende mindre Tilregnelighed; men ligesom Strafnedsættelsen her rationelt begrundes tillige ved Handlingens mindre Retstridighed, idet den i Exces foretagne Handling tildels netop er lovlig[6], saaledes synes denne Opfattelse ogsaa at have faaet Udtryk i Loven, jfr. Udtrykket „en mindre efter Overskridelsens Grad (altsaa et objektivt Hensyn) lempet Straf. Det samme gælder vistnok om Reglen i Strfl. § 60. 1. Pkt. Ganske vist kan Udtrykket „virksom Bestræbelse" forstaas saaledes, at det alene skal komme an paa, om den skyldige har været virksom i sine Bestræbelser, og rent sprogligt vilde denne Forstaaelse maaske ligge ret nær. Men det er ogsaa sprogligt muligt at forstaa „virksom" som enstydigt med „virkningsfuldt" ɔ: som har havt den tilsigtede Virkning; og denne Forstaaelse maa sikkert foretrækkes, da dette efter Udtalelserne i Motiverne S. 87 synes at have været Hensigten, ligesom Forbindelsen med den ældre Ret taler herfor[7].

a. Som almindelig Strafnedsættelsesgrund maa først og fremmest nævnes ung Alder. Straffeloven indeholdt herom forskellige Regler henholdsvis for Børn mellem 10 og 15 Aar (§ 36) og for Personer mellem 15 og 18 Aar (§ 37). I det nu, som ovenf. i § 28 bemærket, Straffelovstillæg 1. April 1905 § 15 forhøjer den kriminelle Lavalder til 14 Aar, og s. L. § 16. 1. Pkt. udvider de om Straffen for Lovovertrædelser, begaaede af Personer mellem 15 og 18 Aar, gældende Bestemmelser til at gælde om Overtrædelser, begaaede i Alderen mellem 14 og 15 Aar, er dermed den særlige Regel om Strafnedsættelse i Strfl. § 36

[5] Mot. til Udk t. Strfl. S. 53.

[6] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 148—49; Goos: Nord. Strafferet I. S. 216.

[7] Jfr. Fr. 26. Marts 1841 § 8; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 362—63.

bortfalden[8], medens Reglen i Strfl. § 37 fremtidig finder Anvendelse paa Forbrydelser begaaede af Personer mellem 14 og 18 Aar. Angaaende de af disse Personer begaaede Forbrydelser bestemmer Strfl. § 37, at den lovbestemte Straf bliver at nedsætte ɔ: skal nedsættes efter Omstændighederne indtil det halve, hvorhos i intet Tilfælde højere Straf end Strafarbejde i 8 Aar kan anvendes for Personer i den nævnte Alder. Det fremgaar af Formuleringen klart, at det for Strafnedsættelsen afgørende er den paagældendes Alder[9] paa Handlingstiden — ikke ved Domfældelsen. Og det samme maa gælde, for saa vidt angaar Bestemmelsen om Maximum af den Straf, der kan anvendes[10].

b. En obligatorisk Strafnedsættelse uden nærmere Begrænsning er dernæst hjemlet for Forbrydelser begaaede af Personer, der vel ikke efter vor Ret behandles som fuldstændig utilregnelige, og derfor ikke omfattes af den i Strfl. § 38 hjemlede Straffrihed, men dog heller ikke anses som fuldt tilregnelige. Strfl. § 39 bestemmer herom: En ringere Straf end den lovbestemte bliver at anvende paa Taaber og andre Personer, der, om de end ikke mangle al Bevidsthed, dog paa Grund af særegne Tilstande, som have Indflydelse paa Viljens Frihed, ikke kunne antages i Gerningens Øjeblik at have været i Besiddelse af den Tilregnelighed, der findes hos voxne og sjælssunde Personer. Idet der angaaende de almindelige Grundsætninger, der ifølge Sagens Natur bør være ledende ved Behandlingen af disse Forhold, henvises til det ovenf. i § 29 bemærkede, hvoraf vil fremgaa, at hverken den Maade, hvorpaa Sondringen mellem de i Strfl. §§ 38 og 39 omhandlede Tilfælde er gennemført, eller den ved Strfl. § 39 foreskrevne Behandling af de Til-

---

[8] Herved er ligeledes den særlige Straffebestemmelse i Strfl. § 233 om Tyveri begaaet af Børn mellem 10 og 15 Aar bortfalden.

[9] H. R. T. 1889 S. 692; jfr. angaaende Aldersberegningen U. f. R. 1902 A. S. 746.

[10] Se ogsaa Paragraffens Udtryk „for“ (ikke „paa“) Personer i den nævnte Alder.

fælde, der i Reglen samles under Fællesbetegnelsen „formindsket Tilregnelighed“, er rationel, skal her kun i Hovedtrækkene angives, hvilke Personer Reglen i Strfl. § 39 omfatter. Udtrykket „Taaber eller andre Personer, som osv.“ viser, at Taaber kun er nævnt som Exempel. Ved Taaber maa nærmest forstaas Personer, der lide af Aandssvaghed i lettere Grad (Imbecillitet) i Modsætning til de udtalt Aandssvage (Idioterne), der omfattes af Reglen i Strfl. § 38. Men en nøjagtig Afgrænsning af dette Begreb vilde, selv om den var mulig, jfr. herom ovenf. § 29, ikke have større Interesse paa Grund af den skete Tilføjelse „eller andre Personer, der“ osv., idet det er Afgrænsningen af denne sidste Gruppe, der bliver bestemmende for Reglens Omraade. Saa vel af selve Udtrykkene i Strfl. § 39, jfr. navnlig Ordene „om de end ikke mangle al Bevidsthed“ etc., som af Motiverne fremgaar det iøvrigt, at man lige saa lidt ved Strfl. § 39 som ved § 38 har villet lægge Vægten paa, hvad der er Aarsag til den abnorme psykiske Tilstand, men kun paa dennes symptomatiske Beskaffenhed, idet Vægten lægges paa, om den paagældende uden ganske at mangle Bevidsthed om Gerningens Betydning befinder sig i „en Tilstand, hvor hans Tanker dog ere i den Grad omtaagede og hans Forestillinger i den Grad uklare, at han maa siges ikke at have fuld Bevidsthed om sin Gerning[11]. Hvor lidet klare end disse Motivernes Udtalelser ere, synes det dog ialtfald at fremgaa af dem, at man ikke ved Reglerne i Strfl. §§ 38 og 39 har villet tage Stilling til det almindelige metafysiske Spørgsmaal om Viljens Frihed. Naar Strfl. § 39 tilsyneladende opstiller to Betingelser, 1) at de paagældende ikke have været i Besiddelse af den Tilregnelighed, der findes hos voxne og sjælssunde Personer, og 2) at dette skyldes særegne Tilstande, som have Indflydelse paa Viljens Frihed, maa Henvisningen til „Viljens Frihed“ derfor sikkert blot opfattes som en mindre heldig Omskrivning for

[11] Jfr. Mot. t. Udk. t. Strfl. S. 49.

det senere i Paragraffen brugte Udtryk „den Tilregnelighed, som findes hos voxne og sjælssunde Personer". Om den hele Henvisning til de „særegne Tilstande" herefter overhovedet faar nogen Betydning, er da meget tvivlsomt[12]. Selv om man paa den vilde støtte den Paastand, at den ufuldstændige Tilregnelighed kun maa statueres, naar der er paavist saadanne særegne Tilstande, der efter Erfaringens Vidnesbyrd have den angivne Indflydelse paa Tilregneligheden[13], har dette ringe Værdi, naar det fastholdes, at Strfl. § 39 dog kun lægger Vægt paa Tilstanden som Symptom uden at spørge efter dens Aarsager. Der er da ogsaa Enighed om, at de Tilstande, der kunne medføre Strafnedsættelse efter Strfl. § 39, kunne være af høist forskellig Art og skyldes meget forskellige Aarsager. De Tilstande, der kunne medføre Strafnedsættelse, kunne være dels mere varige (Sindssygdom[14] eller Aandssvaghed[15], der ikke er af den Beskaffenhed, at Straffrihed efter Strfl. § 38 indtræder, samt Neuroser[16] eller erhvervede psykiske Defekter[17]) — dels mere forbigaaende (Feber, akut Alkoholisme[18], op-

[12] Jfr. E. Olrik i U. f. R. 1895 S. 349—50.

[13] Jfr. angaaende lignende Udtryk i norsk Udk. (1893) § 38 Getz Motiver til dette Udkast S. 12.

[14] Jfr. ovenf. § 30 Note 6.

[15] H. R. T. 1878 S. 828; 1887 S. 4; 1900 S. 342; 1902 S. 689; 1903 S. 518.

[16] H. R. T. 1898 S. 767 (Epilepsi).

[17] H. R. T. 1900 S. 181 (drikfældig, Dipsoman); 559 (degenereret og svækket ved Udskejelser); 1902 S. 448 (stærk forfalden til Drik og meget reduceret i aandelig Henseende); 1903 S. 208 (degenereret, imbecil, drikfældig); 233 (degenereret, moralsk defekt, kronisk Alkoholisme).

[18] H. R. T. 1883 S. 187; 1885 S. 380; 1893 S. 769 (Kvartalsdranker). Praxis er her undertiden tilbøjelig til at anvende Strfl. § 39 — eller endog at antage fuld Tilregnelighed, jfr. H. R. T. 1892 S. 716 — hvor de lægevidenskabelige Autoriteter, i Reglen paa Grund af konkurrerende psykiske Defekter, antage fuldstændig Utilregnelighed, jfr. H. R. T. 1890 S. 431; 1896 S. 695; 1905 S. 171, cfr. herved K. Pontoppidan i U. f. R. 1893 S. 1 flg.

hidset[19] eller nedtrykt[20] Sindstilstand o. l.). Ofte ville flere Aarsager[21] samvirke[22].

Det ret uklare og videnskabeligt uholdbare Synspunkt, paa hvilket den i Strfl. §§ 38 og 39 udtrykte Ordning hviler, idet den som bemærket ikke lægger Vægten paa den foreliggende psykiske Abnormitets Aarsager (Sindssygdom, Aandssvaghed, Neuroser, Alkoholisme etc.) men alene paa det mere udvortes, tilfældige Symptom, om den handlende har været sig sin Handlings Betydning bevidst eller ikke, medfører, at Afgrænsningen mellem disse Reglers Omraade ikke blot bliver meget lidet rationel, men ogsaa for Retsanvendelsen frembyder store praktiske Vanskeligheder. Det kan derfor heller ikke forundre, at Afgørelserne i Praxis ingenlunde have bidraget til at fæstne skarpe Grænselinier, men snarere ved deres Vaklen og Usikkerhed stille selve Lovens Mangler i skarp Belysning.

I Forbindelse med Strfl. § 39 mærkes Bestemmelsen i Straffelovstillæg 1. April 1905 § 5. 4. St., hvorefter Retten kan undlade at anvende legemlig Revselse, hvor Betingelserne herfor iøvrigt foreligge, paa Personer, der i Medfør af Strfl. § 39 anses med nedsat Straf. Naar det tilføjes, at den Omstændighed, at Forbrydelsen er begaaet i selvforskyldt Beruselse, ingensinde kan udelukke Anvendelse af legemlig Revselse paa Personer, der ikke i Gerningens Øjeblik helt have manglet den til Straf fornødne Tilregnelighed, maa Meningen være at udelukke den ovenfor nævnte Regel, hvor Strafnedsættelsen alene skyldes selvforskyldt

[19] H. R. T. 1868 S. 573.

[20] H. R. T. 1879 S. 23; U. f. R. 1890 S. 521.

[21] Jfr. bl. a. H. R. T. 1870 S. 295; 1887 S. 4; 1890 S. 297; 1900 S. 342; 1903 S. 632; 1905 S. 12.

[22] Som Tilfælde, hvor Strfl. § 39 i Praxis er bleven anvendt, kunne endvidere nævnes bl. a. U. f. R. 1886 S. 865; 1887 S. 1099; 1892 S. 1211; 1893 S. 502, 738, 767, 1155, 1264; 1900 S. 342. Som Tilfælde, hvor § 39 er funden uanvendelig, kunne nævnes bl. a. H. R. T. 1875 S. 424; 1881 S. 375; 1901 S. 17; 1902 S. 102, 582; 1903 S. 24, 507; 1904 S. 1, 41, 388; 1905. S. 70, 119; U. f. R. 1892 S. 1194.

Beruselse, men derimod ikke, hvor tillige andre af de af Strfl. § 39 omfattede Tilfælde af formindsket Tilregnelighed foreligge. Dette er ogsaa foreneligt med Ordene i Straffelovstillæg § 5. 4. St.

c. En fakultativ Strafnedsættelse hjemles i Strfl. § 40, 2. St. for den, der har overskredet Grænserne for det tilladte Nødværge, uden at denne Overskridelse er ham utilregnelig paa Grund af den ved Skræk og Bestyrtelse fremkaldte Mangel paa Besindelse. Nødværgerettens Grænser kunne være overskredne enten derved, at den angrebne har anvendt Forsvarsmidler af mere skadelig eller farlig Art end nødvendigt til Afværgelse af Angrebet[23], eller derved, at han har anvendt øjensynligt livsfarlige Forsvarsmidler, skøndt Betingelserne for Anvendelsen af det yderste Nødværge ikke vare til Stede[24], selv om Angrebet kun ved Anvendelse af saadanne Midler kunde afværges, og selv om der forelaa et retstridigt Angreb, overfor hvilket det var berettiget at anvende Forsvarsmidler, der kunde paaføre Angriberen Skade. Det nærmere herom henvises iøvrigt til Læren om Nødværge, jfr. ovenf. § 24. I. 2. A. — Ved Bestemmelsen af den her hjemlede Strafnedsættelse vil der ifølge Lovens Ord og i Overensstemmelse med Sagens Natur være at tage væsentligt Hensyn til, i hvilken Grad Handlingen objektivt overskrider, hvad Nødværgereglerne hjemle[25]; men tillige maa der tages Hensyn til de subjektive Momenter[26], nemlig dels til den ved Angrebet fremkaldte oprørte Sindsstemning, dels til den ved Skræk og Bestyrtelse fremkaldte Mangel paa Besindelse og den deraf følgende ringere Tilregnelighed, et Forhold, hvortil der selv uden Hjemmel i Strfl. § 40 vilde være at tage Hensyn i Henhold til Strfl. § 39.

[23] H. R. T. 1870 S. 52; 1876 S. 669; 1881 S. 331; 1882 S. 661· 1890 S. 619.

[24] H. R. T. 1892 S. 676; 1893 S. 504.

[25] Jfr. Goos: Spec. Del I. S. 114.

[26] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 53.

Analogien af Reglen i Strfl. § 40. 2. St. maa vistnok kunne anvendes ved Overskridelse af de lovlige Grænser for anden Retshaandhævelse[27], f. Ex. Udøvelse af Statens Straffemyndighed paa en ikke ved Lovgivningen hjemlet Maade, for saa vidt Forholdet ikke er strafbart efter Reglerne om Embedsforbrydelse, samt ved Skadetilføjelse under Krigsforhold, som ikke er hjemlet ved Krigens Ret. Derimod savnes der vistnok Hjemmel til at anvende denne Regel analogisk paa Handlinger, hvorved en ikke fra et retstridigt Angreb hidrørende Fare søges afværget ved Indgreb i andres Retsgoder, uden at dette er hjemlet ved de almindelige ovenf. i § 23 udviklede Regler (Nødretsgrundsætningen). En anden Sag er det, at Tilstedeværelsen af en Nødstilstand kan indvirke paa den paagældendes Tilregnelighed og efter Omstændighederne medføre Straffrihed[28] eller Strafnedsættelse i Henhold til Strfl. § 39. — Nogen særlig Regel om Strafnedsættelse indeholder Straffeloven heller ikke for dem, som ved Trusler eller anden kompulsiv Tvang bevæges til at begaa en Forbrydelse; og heller ikke for saadanne Tilfælde frembyder Reglen i Strfl. § 40. 2. St. en brugbar Analogi. Men ogsaa her kan en Strafnedsættelse være hjemlet ved Reglen i Strfl. § 39, hvor Forholdet ikke i Henhold til Nødretsreglerne eller ifølge de ovenf. i §§ 29 og 30 fremstillede Regler bliver straffrit[29]. Hvor Tvangen (Frygten) herefter faar Betydning, er det ikke som (bevidst) Motiv, men som en Tilregneligheden forringende Omstændighed. Heller ikke hjemler Straffeloven i Almindelighed Strafnedsættelse, fordi Handlingen er foretaget med Samtykke af den skadelidende, naar dette dog ikke ophæver Handlingens Retstridighed. Bortset fra særlig Hjemmel[30]

---

[27] Jfr. Goos: Spec. Del I. S. 46 og 48.

[28] Jfr. Strfl. § 38 og Analogien af Strfl. § 40. 2. St. 1. Pkt., jfr. ovenf. S. 275—76 og S. 365.

[29] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 42—44.

[30] Jfr. angaaende Reglen i Strfl. § 196. 1. St. og dennes Betydning for enkelte andre Tilfælde Goos: Spec. Del I. S. 122—25.

kan Samtykket i saadanne Tilfælde altsaa kun tages i Betragtning som en formildende Omstændighed.

d. En fakultativ Strafnedsættelse hjemler endvidere Strfl. § 56 i følgende Tilfælde:

1. For den med sin Ægtefælle samlevende Hustru, der ved sit Afhængighedsforhold til ham har ladet sig bevæge til med ham at deltage i en Forbrydelse;

2. for andre, der paa Grund af deres Afhængighedsforhold til de Personer, i hvis Hus de leve og have deres Underhold uden derfor at yde Vederlag, have ladet sig forlede til med dem at deltage i en Forbrydelse;

3. for Børn under 15 Aar[31], der af ældre Personer, som ifølge deres Forhold til dem maa antages at have en særegen Indflydelse over dem, ere blevne bevægede til at yde dem Bistand til en Forbrydelse.

Om den handlende ved sit Afhængighedsforhold har ladet sig bevæge eller „forlede" til Handlingen, er et Spørgsmaal, hvis Besvarelse naturligvis maa afhænge af de konkrete Omstændigheder, og som da maa afgøres efter almindelig psykologisk Erfaring[32].

Strfl. § 56 bruger stadig Udtryk, der nærmest tyde paa, at Strafnedsættelsen kun gælder for egentlig Meddelagtighed, jfr. „delagtige i", „yde Bistand til" en Forbrydelse, „den udviste Meddelagtighed"; og Motiverne til Loven S. 82—84 udtale sig ligeledes saaledes, at det maa antages, at de kun have den egentlige Meddelagtighed for Øje. Imidlertid antages det i Reglen[33], at Strafnedsættelse maa kunne finde Sted ogsaa, hvor den paagældende ved sit Afhængighedsforhold o. l. er blevet bevæget til at handle

[31] Jfr. nu Straffelovstillæg 1. April 1905 § 15. 1. Pkt. samt det ovenf. S. 325—26 bemærkede, hvorefter denne Regel nu kun finder Anvendelse paa Børn mellem 14 og 15 Aar.

[32] Jfr. H. R. T. 1871 S. 536, 613; 1872 S. 61; 1873 S. 397; 1876 S. 509; 1883 S. 686; 1884 S. 324.

[33] Goos: Nord. Strafferet I. S. 111; R. S. Gram: Motivets Betydning S. 103.

som Gerningsmand. Dette synes ogsaa antaget i Praxis[34]. Da flere af de andre Bestemmelser i Strfl. Kap. V. ogsaa give Regler om Gerningsmænds Straf, er det ogsaa muligt at forstaa Udtrykkene i Strfl. § 56 saaledes, at de sigte ikke til Meddelagtighed i teknisk Forstand, men ligesom Kapitlets Overskrift og de andre ovenfor nævnte Paragraffer omfatte enhver Form af fleres forsætlige Medvirkning til en Forbrydelse. Og ialtfald synes det ikke at kunne betvivles, at Bestemmelsen maa kunne anvendes analogisk paa saadanne Tilfælde, hvor den paagældende nærmest maa betegnes som Gerningsmand, da Straffeloven ingenlunde i Almindelighed anser den Meddelagtige som mindre strafværdig end Gerningsmanden[35], og Strafnedsættelsen synes lige naturlig i begge Tilfælde.

Nogen Grænse for Strafnedsættelsen sætter Loven ikke. Der kan følgelig ikke opstilles andet Minimum for Straffen end Lovens laveste Straf.

Angaaende den fuldstændige Straffrihed, som Strfl. § 56 under visse Omstændigheder aabner Adgang til, henvises til det ovenf. S. 325—26 og 369 bemærkede.

e. Ifølge Strfl. § 60 kan Straffen, naar den skyldige efter Forbrydelsens Udførelse har vist virksom Bestræbelse for at fjærne eller dog saa vidt muligt at formindske de skadelige Følger af samme, under iøvrigt formildende Omstændigheder nedsættes under dens lovbestemte laveste Grad, dog ikke under det halve. Det samme skal gælde, naar nogen frivillig har angivet sig selv som skyldig eller medskyldig i en Forbrydelse og desangaaende afgivet fuldstændig Forklaring. Paragraffen indeholder, som det vil ses, to forskellige Regler.

At Reglen i Paragraffens 1. Pkt. forudsætter, at den skyldiges Bestræbelser for at fjærne eller dog formindske de skadelige Følger af Forbrydelsen, have havt Virkning.

---

[34] Jfr. navnlig H. R. T. 1871 S. 536.
[35] Jfr. Strfl. §§ 47, 52, 54.

og derfor tildels lægger Vægt paa et objektivt Forhold er bemærket ovenf. S. 807. Bestemmelsen taler kun om hans Forhold efter Forbrydelsens Udførelse, og en virksom Bestræbelse under Udførelsen for at formindske de skadelige Følger af Forbrydelsen, som dog ikke har ført ham til at opgive denne, kan ikke medføre Strafnedsættelse. Efter Forbrydelsens Udførelse vil sige efter Iværksættelseshandlingens Foretagelse. Dersom det da lykkes ham at hindre Fuldbyrdelsen, vil han imidlertid, hvis han har handlet af egen Drift, opnaa Straffrihed i Henhold til Strfl. § 45; men hvis han ikke har handlet af egen Drift, maa Analogien af Strfl. § 60 komme til Anvendelse, for saa vidt man gaar ud fra, at denne Betingelse ikke her kræves. Og til at kræve dette mangler der vistnok Hjemmel. Det er ogsaa i Praxis antaget, at Anvendelsen af Strfl. § 60. 1. Pkt. ikke udelukkes, fordi den skyldiges Bestræbelser ere fremkaldte ved Trusel om Anmeldelse fra den skadelidendes Side[36]. Derimod maa det vistnok ligesom i Paragraffens 2. Pkt. være en Forudsætning, at den skyldige handler, inden Undersøgelse mod ham er begyndt[37].

I Paragraffens 2. Pkt. kræves, at den skyldige frivillig har angivet sig. Frivillig maa her vistnok bl. a. forudsætte, at Angivelsen sker, før Undersøgelse mod ham er indledet eller han har særlig Grund til at vente, at dette vil ske[38]. At Selvangivelsen skyldes Anger, kan næppe kræves; heller ikke udelukker det dens frivillige Karakter, at han handler ifølge Tilskyndelse af andre, naar han dog ikke havde sær-

---

[36] Jfr. H. R. T. 1893 S. 715, cfr. ogsaa 1888 S. 555.

[37] Jfr. H. R. T. 1892 S. 261, hvor det iøvrigt ansaas tilstrækkeligt til Anvendelse af Strfl. § 60. 1. Pkt., at Tyven havde tilskrevet den bestjaalne, at hun ved Lejlighed vilde sende det stjaalne tilbage. — Jfr. som andre Anvendelser af § 60. 1. Pkt. H. R. T. 1873 S. 397; 1888 S. 472.

[38] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 363; H. R. T. 1872 S. 159; 1876 S. 217, 398.

lig Grund til at frygte, at disse ellers vilde angive ham[39]. I det hele maa vistnok det ovenf. i § 45 om Udtrykket „af egen fri Vilje" i Strfl. § 45. 2. St. bemærkede finde tilsvarende Anvendelse. I Praxis synes man ikke at indrømme Strafnedsættelse, hvor den skyldige har begaaet Forbrydelsen for at blive straffet.

I Forbindelse med Reglen i Strfl. § 60. 2. Pkt. mærkes de særlige Bestemmelser i Strfl. §§ 103. 2. St., 145. 2. Pkt., 146. 2. Pkt., 242, 254, 284, 295. 2. St. og Strfl. f. Krigsm. § 102; om disse henvises iøvrigt til Strafferettens specielle Del.

II. Strafnedsættelse, som ikke har sin Grund i Omstændigheder, der vedrøre selve Strafbarheden, men deri, at Forbryderen allerede paa anden Maade som Følge af strafferetlig Forfølgning har lidt en Del af det Onde, som ved Straffen skulde tilføjes ham, er i dansk Ret hjemlet ved Strfl. §§ 7 og 58.

a. Strfl. § 7 bestemmer, at Domstolene, naar nogen her tiltales for en Forbrydelse, for hvilken han har været straffet i fremmed Stat, skulle tage Hensyn til den ham i Udlandet overgaaede Straf og efter Omstændighederne ere berettigede til at nedsætte Straffen under den lovbestemte eller endog til ganske at lade samme bortfalde[40].

b. Strfl. § 58 foreskriver, at hvis den skyldige har været underkastet en langvarig Varetægtsarrest, uden at denne maa tilskrives hans eget Forhold under Sagen, skal dette ved Straffens Udmaaling komme i Betragtning som en formildende Omstændighed. Befindes hans Forhold kun at egne sig til Straf af en kortere Tids simpelt Fængsel eller Fængsel paa sædvanlig Fangekost, kan endog efter

[39] Jfr. som Tilfælde, hvor Spørgsmaalet om Anvendelse af Strfl. § 60. 2. Pkt. har foreligget, bl. a. H. R. T. 1867 S. 265, 455; 1876 S. 73; 1879 S. 279; U. f. R. 1892 S. 994.

[40] Angaaende denne Bestemmelse henvises til det ovenf. S. 155—56 og S. 646 bemærkede.

Domstolenes Bestemmelse den lidte Varetægtsarrest træde i Stedet for Straf.

Som det vil ses, hjemler Paragraffens 1. Pkt. ikke, at Straffen kan nedsættes under det lovbestemte Minimum, men kun, at Varetægtsarresten regnes den skyldige til Gode ved Straffens Udmaaling indenfor den almindelige Strafferamme[41]. Hvor Straffen er absolut lovbestemt, faar den udstaaede Varetægtsarrest altsaa ingen Betydning. Paragraffens 2. Pkt. hjemler derimod, at Varetægtsarresten kan træde i Stedet for Straf. Da Loven siger Straf — ikke Straffen — maa det vistnok siges, at Bestemmelsen direkte hjemler ikke blot fuldstændigt, men ogsaa delvist Bortfald af Straffen ɔ: Strafnedsættelse; men ialtfald kan der ikke være Tvivl om dennes Berettigelse, naar Straffen helt kan bortfalde. Betingelserne for Strafnedsættelsen ere:

1. At Varetægtsarresten har været langvarig. Naar dette kan siges at være Tilfældet, er en ren Skønssag[42];

2. At den ikke maa tilskrives den skyldiges eget Forhold under Sagen. Dette vil navnlig være Tilfældet, naar han ved vedholdende Benægtelse, urigtige Forklaringer, Simulation af Sindssygdom o. l. har hindret Sagens hurtigere Afslutning. At Varetægtsarresten har været utilbørlig lang, at der altsaa kan lægges Dommeren noget til Last, kræves ikke. Det er i Praxis med Rette antaget, at Reglen i Strfl. § 58 kan anvendes, naar Arrestens Langvarighed blot ikke i sin Helhed kan tilskrives den tiltaltes Forhold under Sagen[43];

3. at hans Forhold kun egner sig til Straf af den i § 58. 2. Pkt. nævnte Art eller — selvfølgelig — af en mildere Art (Bøder).

Strfl. § 58 omtaler kun Varetægtsarrest. Det er dog

---

[41] Jfr. ogsaa Mot. til Udk. t. Strfl. S. 87.

[42] Jfr. herved bl. a. H. R. T. 1889 S. 628; 1890 S. 404; 1891 S. 32; U. f. R. 1891 S. 363.

[43] H. R. T. 1872 S. 397; 1890 S. 334; 1891 S. 684; 1892 S. 746.

næppe udelukket at anvende Bestemmelsen paa anden Frihedsberøvelse, foranlediget ved Hensynet til Sagens Oplysning, f. Ex. tvungen Indlæggelse til Observation i en Sindssygeanstalt[44].

Udenfor Straffeloven findes ingen almindelige Regler om Strafnedsættelse[45]. Det kan dog næppe betvivles, at de i denne Paragraf omtalte Bestemmelser i Straffeloven, hvor ikke særlig Hjemmel for det modsatte findes, maa anvendes analogisk ved Handlinger, der straffes ifølge en udenfor Straffeloven liggende Hjemmel[46].

---

§ 75.

5. Straffens Bestemmelse ved Sammenstød af Forbrydelser.

I. Ved Sammenstød af Forbrydelser forstaar man det Forhold, at en Person ved en eller flere strafbare Handlinger har begaaet en Flerhed af Forbrydelser, for hvis Vedkommende den Betingelse for, at de kunne paakendes under samme Sag, foreligger, at de alle ere begaaede, inden nogen af dem er paadømt. Loven kan i saadanne Tilfælde gaa den Vej at foreskrive, at de forskellige for de enkelte Forbrydelser forskyldte Straffe ligefrem skulle sammenlægges (absolut Kumulation)[1]. I saa Fald giver dette

[44] U. f. R. 1887 S. 1099.

[45] Derimod vel Regler for enkelte Arter af Forbrydelser, jfr. saaledes Sølov 1. April 1892 § 309.

[46] Jfr. bl. a. med Hensyn til Strfl. § 39 H. R. T. 1904 S. 518 og med Hensyn til Strfl. § 58 U. f. R. 1885 S. 1107; H. R. T. 1895 S. 713; 1901 S. 153.

[1] Saaledes som Hovedregel Romerretten, der i Almindelighed fulgte Grundsætningen: quot delicta tot pœnæ.

Forhold ikke Anledning til særlige Undersøgelser. Genstand for Prøvelse bliver det kun, om i det enkelte Tilfælde en eller flere Forbrydelser foreligge, jfr. nedf. Selv om dette Princip gennemføres, følger det af visse Straffes Inkompatibilitet, at nogle af Straffene eventuelt maa bortfalde, idet f. Ex. Dødsstraffens Fuldbyrdelse udelukker Fuldbyrdelsen af andre Straffe, livsvarig Frihedsstraf Fuldbyrdelsen af anden Frihedsstraf. Men saa længe Loven kun anerkender disse nødvendige Konsekvenser af Straffenes Inkompatibilitet, kan man egentlig ikke tale om Modifikationer i Kumulationsprincipet. Den absolute Kumulation gennemføres imidlertid i Nutiden næppe i nogen Lovgivning fuldt ud. Regelmæssigt faar — ialtfald ved visse Strafarter — det foreliggende Sammenstød af Forbrydelser, en vis Indflydelse paa Straffemaalet, idet Loven enten foreskriver, at Straffen for nogle eller samtlige Forbrydelser skal nedsættes, saa at den samlede Straf bliver mindre end Summen af de for de enkelte Forbrydelser forskyldte (modereret Kumulation)[2], eller hjemler, at Straffen for en — navnlig den mindre — Forbrydelse (eller flere) bortfalder (Absorptionsprincipet: poena major absorbet minorem)[3]. Mange Straffelove gennemføre ikke et enkelt af disse Principer for alle Tilfælde, men indeholde en Kombination af de forskellige Principer.

---

[2] Saaledes foruden dansk Straffelov bl. a. norsk Strfl. (1902) §§ 62—64; hollandsk Strfl. Artt. 57—60 og 63 (jfr. dog om contraventions Art. 62); tysk Strfl. §§ 74—77 og 79 (for saa vidt angaar visse Frihedsstraffe); italiensk Strfl. Artt. 67—73 og 76 samt flere schweiziske Straffelove, se ligeledes schweizisk Udkast (1896) Art. 45 (for saa vidt angaar Frihedsstraffe); fransk Udkast (1893) Artt. 86 og 88 (jfr. dog om contraventions Art. 85).

[3] Saaledes fransk Ret, for saa vidt angaar crimes et délits, jfr. Code d'instruction criminelle Artt. 365.2 og 379, cfr. L. 17. Dec. 1850 Art. 4; Garraud S. 371—85 (jfr. derimod om contraventions Garraud S. 372—73); østerrigsk Strfl. §§ 34, 35 og 267. Ved den saakaldte ideelle Konkurrence er dette Reglen efter de fleste Love, se nedf.

Den Strafnedsættelse, der saaledes i Reglen her finder Sted, kan begrundes paa forskellig Maade. Opfattes Straffen som den retfærdige Gengældelse, vil man vel kunne hævde, at den skyldiges Brøde ikke altid staar i ligefremt Forhold til Antallet af hans Forbrydelser, navnlig naar han har begaaet en Række ensartede Forbrydelser; men i Almindelighed, og navnlig naar han har begaaet f. Ex. et Par Forbrydelser af ganske forskellig Art, kan denne Betragtning næppe gøres gældende. En mere almindelig Regel om Strafnedsættelse ved Sammenstød af Forbrydelser kan fra dette Udgangspunkt kun begrundes ved den Betragtning, at en samlet Udstaaelse af de flere Straffe medfører en større Lidelse end fortjent, naar alene Hensyn tages til den ved de flere Forbrydelser godtgjorte Strafværdighed[4], idet Straffens Følelighed voxer i stærkere Proportion end dens Størrelse. Dette kan imidlertid kun i Almindelighed siges med Hensyn til visse Straffe, særlig Frihedsstraffene[5]. Ud fra dette Standpunkt hjemle adskillige Straffelove kun Strafnedsættelse ved Sammenstød af flere Frihedsstraffe, medens de ved andre Straffe fastholde den absolute Kumulation[6].

Forlades dette Udgangspunkt og opfattes Straffen som et Værn for Samfundets Sikkerhed, bliver Begrundelsen af den her omhandlede Strafnedsættelse ganske naturligt en anden. Den er da naturlig, fordi Straffens Formaal (Af-

---

[4] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 382—83; Katz i Gerichtssaal 36. Bd. S. 582; se ogsaa v. Liszt § 73. I. m. fl.

[5] Om den hele Betragtnings Almengyldighed kan der iøvrigt selv her rejses grundet Tvivl, jfr. ogsaa Berner: Lehrbuch S. 293; H. Meyer: Lehrbuch S. 344; John: Die Lehre vom fortgesetzten Verbrechen S. 163—64.

[6] Jfr. tysk Strfl. § 78; østerrigsk Strfl. §§ 35 og 267; italiensk Strfl. Artt. 74 og 75 (tildels); schweizisk Udk. (1896) Art. 45. — I vor Straffelov er Reglen ikke saaledes begrænset; Strafnedsættelse er Regel uden Hensyn til Straffens Art. Dette er et Vidnesbyrd om, at Straffeloven ikke alene er bygget paa Gengældelsesideen.

skrækkelse, Forbedring, Tvang til Lydighed etc.) antagelig vil kunne naas ogsaa ved den saaledes nedsatte Straf. Idet den Omstændighed, at en Person har begaaet flere Forbrydelser, ingenlunde i Almindelighed er et Vidnesbyrd om, at hans forbryderske Villies Styrke — eller hans Mangel paa Karakterfasthed — er saa mange Gange større, som Antallet af hans Forbrydelser angiver, kan det antages, at ogsaa en modereret Straf vil have den tilsigtede Virkning[7]. Fra dette Standpunkt kommer man naturligt til principmæssig at lade Strafnedsættelsen indtræde ved alle Arter af Straffe. Dette er Reglen i dansk Ret[8] og flere fremmede Retsordninger[9].

De Grunde, der føre til at opstille særlige Regler om Straffens Bestemmelse ved Sammenstød af Forbrydelser, gøre sig gældende ikke blot, naar de flere Forbrydelser paadømmes under et, men ogsaa, naar de vel paakendes under forskellige Sager, men dog alle ere begaaede, inden den skyldige er dømt for nogen af dem. Dette er ogsaa i dansk Ret hjemlet ved Strfl. § 64 og er Regel efter de fleste Straffelove. Tildels kunne de samme Grunde anføres for ogsaa at hjemle en vis Strafnedsættelse, hvor nye strafbare Handlinger begaas, inden en tidligere idømt Straf er fuldt udstaaet; men ofte ville rigtignok her stærke Modgrunde gøre sig gældende. Dansk Ret hjemler da heller

---

[7] En udelukkende Fastholden ved denne Betragtning vilde vistnok i mange Tilfælde føre til Absorptionsprincipet. Mod at gennemføre dette i større Omfang taler imidlertid den kriminalpolitiske Betragtning, at det vilde give den, der har begaaet en større Forbrydelse, Fribrev paa ansvarsfrit at kunne begaa alle mulige — ialtfald mindre — Forseelser, saa længe han ikke er dømt for den første, jfr. Garraud S. 369.

[8] Strfl. §§ 62—64; Strfl. f. Island §§ 63—65.

[9] Hollandsk Strfl. Artt. 57, 58 og 63; norsk Strfl. (1902) §§ 62—64; fransk Udkast (1893) Artt. 86 og 88, jfr. ogsaa herved svensk Strfl. Kap. IV. § 7, saaledes som den er ændret ved L. 16. Ma 1884.

ikke her nogen Strafnedsættelse, og stemmer i dette Punkt ligeledes med de fleste fremmede Straffelove[10].

II. Om Sammenstød bliver der selvfølgelig kun Tale, naar virkelig flere Forbrydelser ere begaaede af samme Person. Naar dette kan siges at være Tilfældet, er imidlertid et Spørgsmaal, der foranlediger megen Tvivl, til hvis Løsning Straffeloven afset fra en enkelt Forudsætning i § 62. 2. St. i Slutningen kun giver spredte positive Bidrag. Spørgsmaalet er dels, om der ved en Handling kan begaas flere Forbrydelser, dels om flere Handlinger, der hver for sig opfylde de almindelige Betingelser for at udgøre en selvstændig Forbrydelse, dog undertiden maa opfattes som en Enhed, som Led i en enkelt Forbrydelse.

a. Det maa siges at være den almindelige Opfattelse, at der meget vel ved en Handling kan begaas en Flerhed af Forbrydelser, idet den samme Handling krænker forskellige selstændige Retsgoder og derved foraarsager en Flerhed af Retsforstyrrelser[11]. Man taler da her om ideel Konkurrence (conçursus idealis eller simultaneus). De flere ved samme Handling foraarsagede Retsbrud kunne enten være ensartede, f. Ex. naar A. ved samme Skud dræber flere Personer, eller uensartede, f. Ex. naar samme Handling medfører Brandstiftelse eller Ødelæggelse af Ting og Drab eller Legemsbeskadigelse af Personer, eller naar en gift Mand voldtager sin 14aarige Datter[12], i hvilket Tilfælde der samtidig foreligger en Overtrædelse af Strfl. §§ 159, 161, 168 og 174. Enkelte Forfattere bestride imidlertid, at det hele Begreb, concursus idealis har nogen Realitet

[10] Strafnedsættelse ogsaa i disse Tilfælde er derimod hjemlet ved svensk Straffelov Kap. IV. §§ 8 og 9, saaledes som disse ere ændrede ved L. 20. Juni 1890, og italiensk Strfl. Art. 76. 2. St.

[11] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 385; Goos: Nord. Strafferet I. S. 242, Spec. Del I. S. 8 flg. (Note 1) o. fl. St.; Schweigaard: Commentar I. S. 279; Hagströmer S. 694 flg.; Berner: Lehrbuch S. 291 --92; H. Meyer: Lehrbuch S. 339—43; Merkel S. 265, 268—69.

[12] Jfr. H. R. T. 1889 S. 845 samt nedf. Note 17.

at der altsaa her kan tales om flere Forbrydelser. Ud fra den Betragtning, at Forbrydelsen er en Handling, slutter man[13] rent logisk, at én Handling ɔ: den ved et Menneskes vilkaarlige Legemsbevægelse bevirkede Forandring i Yderverdenen ogsaa kun kan være én Forbrydelse. Hvor man taler om ideel Konkurrence, foreligger derfor ikke et Sammenstød af Forbrydelser, men et Sammenstød af Love (Straffebud), der alle passe paa Handlingen, og imellem hvilke der altsaa maa træffes et Valg. Andre[14] mene, at man vel kan tale om ideel Konkurrence, naar en Handling foruden sin nærmeste Virkning tillige har andre, der ere forbundne med Handlingen ved et Kausalitetsforhold (A. skyder B. og rammer tillige C.; A. gør sig skyldig i Mened og bevirker derved, at den uskyldige B. henrettes), men derimod ikke, hvor de flere Retsforstyrrelser ere de nødvendige Korrelater til Handlingen (en Broder voldtager sin Søster), fordi der i de førstnævnte Tilfælde foreligger en Flerhed af Kausaliteter, i de sidstnævnte ikke. — Det er imidlertid sikkert urigtigt at ville besvare dette Spørgsmaal gennem logiske Deduktioner fra Begreberne Handling eller Kausalitet. Spørgsmaalet er rent praktisk dette: Er der Grund til at hjemle Anvendelsen af strængere Straf, hvor en Handling har medført Krænkelse af flere Retsgoder (flere Retsforstyrrelser), end hvor den kun har krænket et af dem? Og at dette kan være Tilfældet, synes ikke tvivlsomt[15]. Det synes ubestrideligt, at Handlingen netop herved kan faa en i høj Grad forøget forbrydersk Karakter, samt at der er Grund til at give denne Erkendelse Udtryk i Lovens Regler om Straffens Bestemmelse, og det netop

[13] v. Liszt (5. Aufl.) S. 233—34, 240—41 med Note 2; s. F. i T. f. Rvdsk. II. S. 391—92; i de senere Udgaver nøjes v. Liszt væsentlig med en Henvisning til tysk Strfl. § 73. Ogsaa af ældre Forff. er den samme Anskuelse hævdet.

[14] v. Buri: Die Causalität und ihre strafrechtliche Beziehungen. Beilageheft zum Gerichtssaal 37. Bd. S. 80 flg.

[15] Motiver til norsk Udk. (1896) S. 112.

saaledes, at Reglerne om Sammenstød anvendes. At Loven for saadanne Tilfælde kunde have dannet et nyt (sammensat) Forbrydelsesbegreb, og at derved Spørgsmaalet om Sammenstød vilde være bortfaldet[16], kan ikke være afgørende i de særdeles mange Tilfælde, hvor den ikke har valgt denne — praktisk uigennemførlige — Udvej. Det synes f. Ex. uforstaaeligt, at en Person, der forsætligt dræber tre Mennesker, som opholde sig paa samme Sted, skulde straffes efter en mildere Maalestok, naar han ved Hjælp af en Sprængbombe udfører sit Forsæt ved en Handling, end naar han af Mangel paa et saadant Middel, dræber dem ved tre Revolverskud. At dette ogsaa er vor Rets Opfattelse, fremgaar af Strfl. § 62. 2. St. i Slutningen, der klart forudsætter, at flere Forbrydelser kunne begaas ved en Handling[17]. Ganske vist hjemler Straffeloven ikke her, at Maximum af Straffen efter den Straffebestemmelse, der hjemler den højeste Straf, kan overskrides, men derved kan Loven ikke siges praktisk at have fraveget Konsekvenserne af, at den her anerkender Konkurrence af Forbrydelser; thi det samme gælder i et andet Tilfælde, hvor saadan Konkurrence af alle antages, nemlig naar der ved flere Handlinger er begaaet flere Forbrydelser af samme Slags. Lovens Princip for Straffens Beregning er i begge Tilfælde ganske det samme. Efter de fleste fremmede Straffelove er det ganske vist af liden praktisk Interesse, om man anerkender, at der i de her omhandlede Tilfælde foreligger Konkurrence af Forbrydelser, idet de ved den ideelle Kon-

[16] Jfr. Hagerup: Den norske Straffeproces S. 269 Note 12.

[17] H. R. T. 1867 S. 250; 1868 S. 313; 1869 S. 277, 542; 1880 S. 362; 1882 S. 211; 1888 S. 416; 1889 S. 845; 1894 S. 271; 1896 S. 314, 504; 1898 S. 282; 1900 S. 362; 1901 S. 54, jfr. derimod H. R. T. 1877 S. 122. Som Afvigelser fra Hovedreglen kunne derimod ikke nævnes H. R. T. 1867 S. 311 og 1904 S. 46, der straffede efter Strfl. § 168 uden Henvisning til § 174, da det efter det oplyste maa antages, at den efter Strfl. § 174 fornødne Begæring om Paatale ikke forelaa.

kurrence hjemle Anvendelsen af Absorptionsprincipet[18] og i det højeste tillægge den stedfundne Krænkelse af flere Retsgoder Virkning som en simpel skærpende Omstændighed. I skarp Modsætning hertil har den nye norske Straffelov i §§ 62—64 ganske opgivet, at tillægge Sondringen mellem ideel og reel Konkurrence nogen Betydning for Straffens Bestemmelse, idet samme Regel gælder for begge Tilfælde.

Fra de Tilfælde, hvor concursus idealis foreligger, maa vel adskilles de Tilfælde, hvor Handlingen kun medfører en Retsforstyrrelse, men hvor den kan henføres under forskellige Straffebud[19], navnlig et almindeligt og et specielt. Her foreligger ikke Sammenstød af Forbrydelser, men kun Konkurrence af Straffebud. Af disse skal kun et anvendes, nemlig det, som tager Hensyn til alle de strafferetligt relevante Egenskaber ved Handlingen, altsaa ved Konkurrence mellem et almindeligt og et specielt Straffebud det sidste. — Heller ikke foreligger der ideel Konkurrence, hvor en Retsforstyrrelse hører med som Bestanddel af Retsbrudet i en anden Forbrydelse (sammensat Forbrydelse)[20]. Saaledes

[18] Jfr. svensk Strfl. Kap. IV. § 1; tysk Strfl. § 73; hollandsk Strfl. Art. 55 m. fl., jfr. ogsaa fransk Udkast (1893) Art. 91 og den nu ophævede norske Strfl. af 1842 Kap. VI. §§ 11 og 12.

[19] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 395; Goos: Spec. Del I. S. 85 Noten, II. S. 554—55 med Note 44; Hagerup S. 68—69; Hagströmer S. 649 flg.; Merkel S. 262 og 268—69; Mot. til norsk Udk. (1896) S. 113; U. f. R. 1894 S. 543. Som hos Goos paa de anf. St. bemærket, er der i Praxis undertiden en Tilbøjelighed til at antage Sammenstød af Forbrydelser, hvor der i Virkeligheden foreligger et Retsbrud, jfr. som et andet Exempel herpaa H. R. T. 1903 S. 567.

[20] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 395; Goos: Nord. Strafferet I. S. 242; Spec. Del I. S. 7 flg., 104 flg., 341—42 Note 34, 355 o. fl. St.; Schweigaard: Commentar I. S. 280; Mot. til Udk. t. Strfl. S. 98. — Om det heromhandlede Tilfælde foreligger, kan undertiden være tvivlsomt. Saaledes kan det omtvistes, om Ordene „Vold“ i Strfl. §§ 98 og 100 og „Hug eller Slag eller anden Vold“ i § 125 alene omfatte Vold efter Strfl. § 200 eller ogsaa saadan Vold, som er straf-

er f. Ex. den Frihedskrænkelse eller Legemsfornærmelse, der hører med til Forbrydelser som Røveri, Voldtægt m. fl., ikke en selvstændig Forbrydelse i Konkurrence med hine, den Beskadigelse af fremmed Gods, som efter Omstændighederne er et Led i Indbrudstyveri (jfr. Strfl. § 229 Nr. 4 „ved Vold . . . har skaffet sig Adgang til etc."), ikke en selstændig Forbrydelse i Konkurrence med Tyveriet. Ganske tilsvarende Bemærkninger gælde for de Tilfælde, hvor der til en vis Forbrydelse udkræves en særlig retstridig Hensigt, jfr. Strfl. § 281 („for at besvige Brandforsikringen eller i anden retstridig Hensigt sætter Ild paa eget Hus eller Skib etc."). Der foreligger som Regel[21] ikke her ideel Konkurrence af Brandstiftelse og Forsøg paa Assurancesvig o. l., medens der ellers intet er til Hinder for ideel Konkurrence mellem en fuldbyrdet Forbrydelse og Forsøg. Men selv hvor en saadan Hensigt ikke nødvendigt kræves til Forbrydelsen, maa det ofte antages at det paagældende Lovbud udtømmende angiver Straffen ogsaa for Tilfælde, hvor en saadan Hensigt foreligger, saa at der ikke af den Grund bliver Tale om Sammenstød af Forbrydelser. Om en Straffebestemmelse skal forstaas paa denne Maade, lader sig ikke afgøre efter almindelige Principer. Det lader sig kun besvare gennem en Undersøgelse af, hvorvidt det paagældende enkelte Lovbud tilsigter at omfatte ogsaa de Tilfælde, hvor en saadan Hensigt foreligger. Undertiden giver selve Lovens Indhold Bidrag til en saadan Fortolkning. Af Modsætningen mellem Strfl. § 268 1. Led og 2. Led er det saaledes sikkert berettiget at udlede, at der, naar et Dokumentfalsk er foretaget i bedragerisk Hensigt, ikke foreligger ideel Konkurrence af

bar efter Strfl. § 203. Det første antages i Praxis, som derfor anvender Sammenstødsreglerne, hvor Volden er af den i Strfl. § 203 omhandlede Art, jfr. bl. a. H. R. T. 1882 S. 211; 1897 S. 422, 467; 1905 S. 55 (66), 151.

[21] Goos: Spec. Del I. S. 602; anderledes hvor der er Tale om Antændelse af fremmede Brandstiftelsesobjekter.

Bedrageri og Dokumentfalsk, idet Straffebestemmelserne for den sidstnævnte Forbrydelse maa antages at omfatte ogsaa saadanne Tilfælde[22]. Men ogsaa uden særlig Støtte i Loven vil det samme kunne være at antage, fordi en given Forbrydelse, selv om den ikke nødvendigt kræver et vist Retstridighedsmoment, dog i den almindelige Opfattelse saa regelmæssigt er forbundet med dette, at Lovens Straffebestemmelse maa antages at omfatte ogsaa saadanne Tilfælde. Derfor er det sikkert berettiget at gaa ud fra, at f. Ex. Bestemmelserne om Falskmøntneri udtømmende angive Straffen for denne Forbrydelse, selv om Falskmøntneriet — saaledes som Reglen er — er foretaget i Berigelseshensigt, skøndt denne ikke nødvendigt hører med til Forbrydelsens Begreb. — Heller ikke er det til Hinder for at anse en Handling blot som en Forbrydelse, at den krænker flere Personers Retsgoder, naar der ved Lovens Fastsættelse af Forbrydelsens Begreb netop er taget Hensyn hertil, hvilket f. Ex. gælder ved de almenfarlige Forbrydelser. Svaret afhænger i hvert enkelt Tilfælde af en rigtig Fortolkning af de paagældende Lovbud, der selvfølgelig undertiden kan være tvivlsom nok.

b. At der paa den anden Side undertiden maa antages kun at foreligge en Forbrydelse, skøndt den skyldige har begaaet en Flerhed af retsstridige Handlinger, der hver for sig opfylde de almindelige Betingelser for at anses som en selvstændig Forbrydelse, har altid været antaget. Men ogsaa om Afgrænsningen af disse Tilfælde hersker der megen Tvivl, og i Straffeloven er der med Forsæt[23] ikke optaget almindelige Regler derom, idet man med Rette har ment, at saadanne Bestemmelser ikke hørte hjemme i Loven. Af dennes Taushed kan derfor heller ikke sluttes, at den forkaster den Opfattelse, at en ved flere Handlinger be-

[22] Jfr. Goos: Spec. Del II. S. 72–74; jfr. derimod angaaende norsk Ret Hagerup S. 69.
[23] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 98.

virket Flerhed af Retsforstyrrelser undertiden bør opfattes som en Forbrydelse. Ogsaa ved Besvarelsen af dette Spørgsmaal maa det fastholdes, at det ikke lader sig afgøre efter almindelige Principer, men at Opgaven maa være gennem Fortolkning af det enkelte Straffebud at udfinde om det i dette opstillede Forbrydelsesbegreb kun omfatter en enkelt retstridig Handling (eventuelt med dennes Følger), eller om det netop tilsigter at omfatte en Flerhed af retstridige Handlinger (med disses Følger), og da i hvilket Omfang. Som vejledende Synspunkter ved denne Fortolkning kunne opstilles følgende:

1. At Forholdet ikke i Almindelighed kan opfattes som en Forbrydelse, naar de flere Retskrænkelser isoleret betragtede udgøre Forbrydelser af forskellig Art, kan næppe betvivles. Dette gælder, selv om de flere Forbrydelser baade hvile paa en fælles Beslutning og udføres in continenti. Naar en Person f. Ex. for at faa Lejlighed til at begaa et Tyveri, sætter Ild paa en andens Ejendom og derefter under den herved frembragte Forstyrrelse virkelig begaar Tyveriet, foreligger der utvivlsomt to Forbrydelser[24]. Undtagelse fra ovennævnte Regel anerkendes dog i Reglen — og med Rette — hvor en Handling, der, hvis den stod isoleret, vilde være en selvstændig Forbrydelse, staar i et rent akcessorisk Forhold til en anden[25] som den egentlige Hovedforbrydelse, idet den kun fremtræder som en saadan Udnyttelse af den ved Hovedforbrydelsen tilvejebragte Situation, der netop er dennes normale Formaal. Herhen høre Tyvens, Bedragerens m. fl.s Forbrug af eller Disposition over den ved Tyveriet, Bedrageriet etc. erhvervede Ting, for saa vidt denne Handling indeholder et Retsbrud mod Ejeren (Forholdelse), der, hvis den stod isoleret, vilde være en selvstændig Forbrydelse. For saa vidt Handlingen

[24] Jfr. om andre Tilfælde af lignende Art H. R. T. 1867 S. 493; 1872 S. 507; 1873 S. 227.

[25] Jfr. herved Goos II. S. 50—51.

tillige krænker Tredjemand (Køberen, Panthaveren etc.), fordi denne er i god Tro, vilde det maaske ligge noget nærmere heri at se en ny Forbrydelse, der medfører Sammenstødsreglernes Anvendelse, men ogsaa dette Forhold anses som omfattet af Straffebestemmelsen for Hovedforbrydelsen. Paa tilsvarende Maade stiller Sagen sig i en Række Tilfælde, hvor en Handling uden at kunne betegnes som en blot akcessorisk Virksomhed[26], dog opfattes som den naturlige Afslutning paa Forbrydelsen, hvorved dennes Formaal først fuldt ud realiseres. Som Exempel herpaa kan nævnes Falskmøntnerens Udgivelse af de af ham forfærdigede falske Penge, der ikke opfattes som en ny Forbrydelse, skøndt Falskmøntneriet er fuldbyrdet, saa snart Mønten eller Sedlen er forfærdiget eller forfalsket jfr. Strfl. § 264. 2. St. Som et herhen hørende Tilfælde kan vistnok ogsaa nævnes Samlejet i det bigamiske Ægteskab. Skøndt Samlejet ikke hører med til Bigamiforbrydelsens Fuldbyrdelse og for saa vidt kunde anses som en ny Forbrydelse (Hor), er det sikkert ikke naturligt her at antage Konkurrence af disse Forbrydelser, idet Samlejet netop normalt er indbefattet i Formaalet for Hovedforbrydelsen (Bigami) og derfor naturligst anses som omfattet af Straffebestemmelsen for denne.

2. Mere tvivlsomt kan Sagen stille sig, hvor de flere forbryderske Handlinger ere af samme Art. Undertiden afskærer Loven vel Tvivlen, idet den ved Bestemmelsen af

[26] Heri ligger vistnok som af N. Lassen i T. f. Rvdsk. 1895 S. 167—68 fremhævet Forklaringen til, at der ved Falskmøntneri og Dokumentfalsk — modsat hvad der gælder ved Tyveri — kan blive Tale om særligt Strafansvar for den afsluttende Virksomhed, hvis den skyldige først paa dette Tidspunkt opfylder de almindelige Aldersbetingelser for Strafbarheden (eller den fulde Strafbarhed). Udviklingen i Texten har iøvrigt kun de regelmæssige Tilfælde for Øje, hvor de almindelige Strafbarhedsbetingelser (Alder, Tilregnelighed etc.) foreligge med Hensyn til samtlige Led i den forbryderske Virksomhed.

Forbrydelsens Begreb netop forudsætter, at dette indbefatter en Flerhed af Retsbrud, hvad enten dette ligefrem er en Betingelse for Henførelsen under en vis Straffebestemmelse (Kollektivforbrydelser)[27] eller ikke[28], samt hvor Loven netop bestemmer Forbrydelsen som Opretholdelse af en vis Tilstand (Tilstandsforbrydelser)[29].

Bortset fra de nævnte Tilfælde er det navnlig ved de Forhold, der i Systemerne henføres under Begrebet „fortsat Forbrydelse“[30], at man har ment at maatte opfatte en Flerhed af strafbare Handlinger som en Forbrydelse. At en rationel Afgrænsning af dette Begreb frembyder store Vanskeligheder, erkendes i nyere Tid almindeligt; og adskillige Forfattere forkaste endog ganske det hele Begreb[31]. En brugbar Afgrænsning synes det dog muligt at opstille, naar man til fortsat Forbrydelse kun henregner de Tilfælde, hvor flere ensartede Handlinger, der hver for sig udgøre en Forbrydelse, som ikke i den almindelige Retsopfattelse eller ifølge positiv Lovhjemmel er kvantitativt begrænset[32], ud-

[27] Jfr. Strfl. §§ 143 („naar nogen oftere deri gør sig skyldig“), 180 („søge Erhverv ved Utugt“), 219 („gør nogen Vane eller Næringsvej af etc.“), 262. 2. St. („grove Uordener i Henseende til Førelsen af sine Handelsbøger“), 277 („i sin Næringsdrift benytter Maal og Vægt, som ikke er lovlig justeret“) m. fl.

[28] Jfr. Strfl. §§ 135—37, 260—63, 277—78, Reglerne om ulovlig Næringsbrug m. fl.

[29] Jfr. Strfl. §§ 178 („føre et forargeligt Samliv“), 182 („have Fruentimmer til Huse“), 290. 2. St. („falholder Varer“) samt alle de Tilfælde, hvor Forbrydelsen bestaar i at forholde Ejeren hans Ting m. fl.

[30] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 385 flg.; Goos II. S. 48—49; Hagerup S. 69; Merkel S. 263—65; v. Liszt § 55. I. 1.

[31] Bornemann anf. St.; v. Buri: Die Causalität etc. i Gerichtssaal 37. Bd. Beilageheft S. 96 flg.

[32] Sukcessivt Drab af tre Personer ved samme Lejlighed er tre Forbrydelser; thi Manddrab er den Handling at berøve et Menneske Livet. Sukcessiv Tilegnelse af tre Ting ved samme Lejlighed er en Forbrydelse; thi Tyveriets Genstand er ikke paa Forhaand kvantitativt begrænset. Om ved samme Handling en eller flere Ting tages, er efter den almindelige Opfattelse ligegyldigt.

øves in continenti[83]. Her frembyder det sig utvivlsomt for Tanken som det naturlige at opfatte det passerede som en Enhed; og paa denne naturlige Opfattelse maa Loven, for saa vidt ikke andet fremgaar af dens Indhold, antages at bygge, med andre Ord at opfatte de flere Handlinger som en (fortsat) Forbrydelse. Naar saaledes en Person ved samme Lejlighed sukcessivt borttager flere Ting, er det naturligt og stemmende med den almindelige Opfattelse at behandle Forholdet som et Tyveri[84]. Naar en Person ved samme Lejlighed tildeler den overfaldne[85] flere Hug eller Slag o. l. (jfr. Strfl. § 200 „overfalder en anden med Hug og Slag etc.“), udslynger en Række Æreformærmelser mod samme Person etc., er det ligeledes naturligt at opfatte Forholdet som en Forbrydelse[86]. — Men saa snart man

[83] Jfr. herved Goos II. S. 49.

[84] Det maa herved endvidere være ligegyldigt, om de stjaalne Ting tilhøre samme eller forskellige Personer, f. Ex. flere Husbeboere.

[85] Her maa det derimod sikkert fordres, at de flere Voldshandlinger ere rettede mod samme Person.

[86] Mod den her hævdede Opfattelse har N. Lassen i T. f. Rvdsk. 1895 S. 168—69 gjort gældende, at den udstrækker Begrebet „fortsat Forbrydelse“ for vidt, eller at ialtfald Retsreglerne tvinge til at spalte i en Flerhed af Forbrydelser, hvad der for den umiddelbare Betragtning fremtræder som en Enhed. Det er derfor ikke nok, at de flere Handlinger ere „ensartede“, men det bør udtrykkelig tilføjes, at de ogsaa skulle staa under samme Straffebestemmelse. Til Belysning heraf anføres en Række Exempler: En Tyv begynder før Midnat paa at rydde en Villa og fortsætter dermed indtil Morgenrøden paa den følgende Dag, der netop er hans 18 Aars Fødselsdag — her maa sondres mellem hvad der ligger før og efter Midnat. — En Tyv stjæler i en Lejlighed in continenti dels fra et Værelse, hvortil han har uhindret Adgang, dels fra et Værelse. hvis aflukkede Dør han oplukker med falsk Nøgle — her maa sondres mellem, hvad der stjæles i det ene Værelse (§ 228) og i det andet (§ 229 Nr. 4.). — En Tyv stjæler i Kirken ved et Greb dels Alterkalken, dels Degnens ved Siden af liggende Paraply — her maa sondres mellem Tyveriet af Alterkalken (§ 229 Nr. 2) og af Paraplyen (§ 228). Da her formelt foreligger flere Forbrydelser, vilde Anvendelse af den strængeste Straffebestemmelses Minimum, altsaa Udelukkelse af

forlader dette Omraade, er det vistnok — afset fra de ovenfor nævnte Tilfælde, hvor Lovens Bestemmelse af Forbrydelsens Begreb fører til et andet Resultat — rigtigst altid at antage Tilstedeværelsen af flere Forbrydelser, naar der foreligger flere bestemt afsondrede Handlinger, der hver

Sammenstødsreglerne, forudsætte en indskrænkende Fortolkning af Reglen i Strfl. § 62, undtagen hvor Absorption af den mindste Straf kan anses hjemlet ved § 62. 3. St. — Dette kan dog ikke anses for rigtigt. En Opfattelse at Lovens Sammenstødsregler, der vilde føre til, at en Tyv straffes strængere, naar han først under Tyveriets Begaaelse fylder 18 Aar, end hvis han tidligere havde naaet denne Alder, eller at han straffes efter en mildere Regel, naar han ceteris paribus har maattet gøre Indbrud i to Værelser end, hvis han har havt Adgang til det ene uden Indbrud, etc., maa paa Forhaand i højeste Grad have Formodningen imod sig. For at undgaa dette er en indskrænkende Fortolkning af Strfl. § 62 heller ikke nødvendig. § 62 afgør ialtfald paa dette Punkt slet ikke, naar der foreligger en, og naar der foreligger flere Forbrydelser. Den giver for saa vidt kun Regler om Straffens Bestemmelse, naar der efter rigtig Vurdering af Straffebestemmelsernes Omraade foreligger flere Forbrydelser. Men at opløse et samlet Tyveri i to Forbrydelser, fordi nogle af dets Bestanddele, isoleret betragtede, vilde være at straffe efter en mildere Bestemmelse end andre, vilde være ligesaa urimeligt som f. Ex. at opløse en Voldshandling, der begynder med tørre Hug (en Øreflgen) og in continenti fortsættes med Skadetilføjelse, i to Forbrydelser og altsaa straffe efter Strfl. §§ 200 og 203, jfr. § 62. Hvor en Række in continenti udførte retstridige Handlinger efter den naturlige Opfattelse staar som en Enhed, bør lige saa lidt Reglerne om reel Konkurrence anvendes, fordi nogle af dem ikke indeholde alle de samme Retstridighedsmomenter som de andre — for saa vidt de ikke ved Siden deraf indeholde nye — som Reglerne om ideel Konkurrence bør anvendes, fordi Handlingen rammes af flere Straffebud, naar dette ikke er Udtryk for Tilkomsten af (efter Lovens Opfattelse) nye Strafbarhedsmomenter, jfr. f. Ex. at et Tyveri opfylder Betingelserne for at straffes baade efter Strfl. § 229. Nr. 4 og efter § 229 Nr. 2 eller Nr. 3 (Indbrud i en Kirke eller et Posthus). At man i Praxis i begge Tilfælde af en forstaaelig Trang til Nøjagtighed vil citere de flere Lovbestemmelser (f. Ex. A. vil være at anse efter Strfl. § 229, jfr. tildels § 228), beviser ikke, at man reelt vil eller bør opfatte Forholdet som flere Tyverier og derfor bringe Sammenstødsreglerne til Anvendelse.

for sig opfylde Betingelserne for at anses som en Forbrydelse. Naar den angivne Grænse overskrides, bliver det nemlig umuligt at angive noget brugbart og med den almindelige Retsopfattelse foreneligt Kendemærke for Begrebet fortsat Forbrydelse. De utallige Forsøg, som ere gjorte paa at udfinde en saadan Afgrænsning, vise kun[87], at denne hverken kan findes ved en Henvisning til Forsættets eller Objektets Enhed, idet de alle føre til at opfatte som en Forbrydelse Forhold, der ikke for den almindelige Opfattelse staa som en Enhed, og som det derfor heller ikke kan antages, at Loven ved Bestemmelsen af Forbrydelsens Begreb har for Øje, medmindre dette særlig tilkendegives derved, at Loven danner et dertil svarende særligt Forbrydelsesbegreb (kollektiv Forbrydelse, Tilstandsforbrydelse). Efter Beskaffenheden af vor Rets Regler om Straffens Beregning ved Sammenstød af Forbrydelser, jfr. nedf., i Forbindelse med de fleste Strafferammers Vidde og Reglerne om Straffens Udmaaling vil det iøvrigt som Regel kun have ringe praktisk Betydning, om flere ensartede, retstridige Handlinger anses som en Flerhed af Forbrydelser eller som en fortsat Forbrydelse. Kun vil den førstnævnte Opfattelse føre til, at Minimum af Straffen ikke kan anvendes, medmindre der foreligger særlige Strafnedsættelsesgrunde eller — undtagelsesvis — Hjemmel til at lade Straffen for en eller nogle Forbrydelser bortfalde, jfr. Strfl. § 62. 3. St.

Endnu bemærkes, at der ogsaa kan være Tale om Sammenstød mellem Forsøgshandlinger og fuldbyrdede Forbrydelser eller mellem flere Forsøgshandlinger indbyrdes. Naar der foreligger Forsøg paa en Forbrydelse og en anden fuldbyrdet Forbrydelse eller Forsøg paa flere forskellige Forbrydelser, maa det Spørgsmaal, om det foreliggende maa behandles efter Sammenstødsreglerne eller opfattes som en forbrydersk Virksomhed, ganske afgøres efter de ovenfor

---

[87] Bornemann: Saml. Skr. III. S. 385 flg.; v. Buri i Gerichtssaal 37. Bd. Beilageheft S. 96 flg.

angivne Grundsætninger. Særlig Tvivl frembyder derimod det Tilfælde, hvor der foreligger flere Forsøg paa samme Forbrydelse, eller hvor der forud for den fuldbyrdede Forbrydelse er gaaet Forsøg paa samme. For saa vidt der kun er Tale om rent forberedende Handlinger med samme Forbrydelse som Maal, kan det næppe betvivles, at de maa opfattes som en Enhed, og at der ikke bliver Tale om Sammenstød mellem dem og den fuldbyrdede Forbrydelse eller den afsluttende Iværksættelseshandling. Hvor der derimod foreligger flere selvstændige (mislykkede) Iværksættelseshandlinger eller Forberedelser til forskellige Iværksættelseshandlinger, er det vistnok naturligst at opfatte det passerede som flere Forbrydelser, paa hvilke Sammenstødsreglerne maa anvendes[38], medmindre der efter det ovenfor udviklede bliver Anvendelse for Begrebet fortsat Forbrydelse, fordi Handlingerne ere udførte in continenti[39], eller Forholdet falder ind under en af de ovenfor omtalte Forbrydelsesarter (kollektive Forbrydelser m. fl.), hvor det legale Forbrydelsesbegreb omfatter en Flerhed af forbryderske Handlinger. Naar f. Ex. Tyven flere Gange begiver sig hen til Huset for at udspejde, hvorledes Tyveriet bedst udføres, og derefter foretager en Iværksættelseshandling, foreligger kun en Forbrydelse. Hvis han derimod efter en Gang forgæves at have forsøgt at trænge ind for at stjæle vender tilbage ved anden Lejlighed og gentager Forsøget eller fuldbyrder Tyveriet, foreligger der flere Forbrydelser. Det sidste antages vistnok ogsaa i Praxis[40].

---

[38] Jfr. Bornemann: Saml. Skr. III. S. 391—92.

[39] Jfr. H. R. T. 1867 S. 21, cfr. dog 1864 S. 36, jfr. herved H. R. T. 1887 S. 709.

[40] Jfr. H. R. T. 1872 S. 571, hvor der i et Tilfælde som det i Texten nævnte straffedes efter Strfl. § 229 Nr. 4, cfr. tildels § 46, en Udtryksmaade, der vel efter det ovenf. i Note 36 bemærkede ikke kan anses som ubetinget afgørende, men dog i det foreliggende Tilfælde vanskelig kan have nogen anden Mening end at angive, at den skyldiges Forhold ikke kan anses som en enkelt Forbrydelse.

Forudsætning for, at Reglerne om Sammenstød af Forbrydelser kunne komme til Anvendelse, er det som tidligere bemærket, at den skyldige ikke er dømt for nogen af Forbrydelserne, inden han begik de senere. Skøndt Udtrykkene i Strfl. § 62 „findes nogen under samme Sag skyldig i flere Forbrydelser“ kunde volde nogen Tvivl, maa Anvendelsen af Sammenstødsreglerne være udelukket, selv om den skyldige i Appelinstansen dømmes under et for flere Forbrydelser, naar nogen af disse er begaaet, efter at han for de andre var dømt i første Instans, og uden Hensyn til, om denne Dom da var appelleret. Dette fremgaar bl a. af Strfl. § 61, der som Betingelse for Gentagelsesstrafs Idømmelse — hvor saadan er hjemlet — kun kræver, at den paagældende er kendt skyldig, forinden han igen forbrød sig. Og som ovenf. i § 73 bemærket udelukkes Gentagelsesvirkningen ikke ved, at Dommen er appelleret, eller derved, at de flere Forbrydelser i Appelinstansen paakendes under et[41]. Men Reglerne om Gentagelse og om Sammenstød maa antages at udelukke hinanden. Det vil da vel være naturligt her at fastsætte Straffen under et, men der bliver ikke ved Udmaalingen at tage Hensyn til Reglerne i Strfl. §§ 62—64[42].

III. Naar de flere Forbrydelser paakendes under samme Sag, bestemmer Strfl. § 62, at Straffen for disse bliver at fastsætte under et. Heri ligger vel ikke med Nødvendighed, at en til en enkelt Strafart reduceret Fællesstraf skal idømmes; men ligesom dette er det naturlige og bedst stemmende med vor Rets hele Straffesystem, idet

[41] Jfr. de i § 73 Note 49 anførte Domme.

[42] Hermed stemmer ogsaa H. R. T. 1894 S. 484. Ganske vist paakendtes her de flere Sager ikke under et, men, hvis ikke den ovenf. i Texten hævdede Opfattelse var lagt til Grund for Afgørelsen, maatte under de foreliggende Omstændigheder Strfl. § 64 have været bragt til Anvendelse. Dette havde ogsaa O. R. D. gjort; men denne forandredes for saa vidt af Højesteret, jfr. ogsaa N. Lassen i T. f. Rvdsk. 1895 S. 169, cfr. derimod f. Ex. U. f. R. 1894 S. 1092.

Straffebestemmelserne for de enkelte Forbrydelser, i Modsætning til, hvad der gælder efter flere andre Straffelove, regelmæssigt[43] ikke hjemle kumulativ Idømmelse af forskellige Strafarter, men kun opstille disse som Alternativer, saaledes synes dette ogsaa forudsat baade i Strfl. § 62. 2. St. og i § 63. Reglen i § 62. 2. St. om, at Straffebestemmelsens højeste Grad som Regel ikke maa overskrides, men i visse Tilfælde kan forhøjes med indtil det halve, vilde ingen rigtig Mening have, hvis der ved Siden af Bestemmelsens højeste Strafart kunde idømmes andre Straffe, og § 63 forudsætter ogsaa, at den nævnte Forhøjelse ialtfald som Regel sker ved Forhøjelse af Straffegraden indenfor en enkelt Strafart, jfr. nærmere nedf. — Hvad Straffens Størrelse angaar, opstiller Strfl. § 62 først den fælles Regel, at alle Forbrydelserne skulle medvirke til at bestemme dens Størrelse. Heraf i Forbindelse med Bestemmelserne i § 62. 1. St. i Slutningen og 3. St., der som Undtagelse hjemle Anvendelse af Absorptionsprincipet, jfr. nærmere nedf., fremgaar, at den mindre Strafs Absorption som Regel er udelukket. Dette medfører, at Minimum af Straffen for den største Forbrydelse udenfor det sidstnævnte Tilfælde ikke kan idømmes, hvor der virkelig foreligger flere Forbrydelser, der ikke kunne opfattes som en Forbrydelsesenhed (fortsat Forbrydelse o. l.). Af Strfl. § 62. 2. St., som begrænser Maximum af den Straf, der kan idømmes, sammenholdt med § 64 ses dernæst, at Straffeloven ialtfald ikke fuldt ud gennemfører den absolute Kumulations Princip. Derimod er det ikke ubetinget uforeneligt med Ordene at forstaa Reglen saaledes, at absolut Kumulation af Straffene finder Sted, saa længe det foreskrevne Maximum ikke

Fr. Stemclein

[43] Undtagelse gøres kun ved enkelte af de særlige Straffe, navnlig Embeds- eller Bestillingsfortabelse og Valgrets Fortabelse samt nu ifølge Straffelovstillæg 1. April 1905 § 5, for saa vidt angaar legemlig Revselse efter denne Paragraf, der imidlertid ogsaa udtrykkelig betegnes som Tillægsstraf — jfr. endvidere den nu bortfaldne Bestemmelse i Strfl. § 233.

overskrides. At dette skulde være Straffelovens Mening, kan dog paa ingen Maade antages. Ligesom dette vilde være lidet naturligt efter vor ældre Rets Stilling til Spørgsmaalet og i Strid med, hvad der i Motiverne[44] udtrykkelig siges at være Meningen, saaledes maatte Loven, naar den vilde sanktionere en saa vilkaarlig Regel, fornuftigvis have udtalt dette udtrykkeligt, medens de brugte Udtryk netop naturligst forstaas saaledes, at der ved Sammenlægningen af Straffene altid skal finde et Afslag Sted efter Domstolenes Skøn, hvorved de faste Regler om Maximumsstraffen give en Vejledning for Straffens Ansættelse i de enkelte Tilfælde. At Loven ikke har opstillet mere faste Regler om Afslagets Størrelse, ses af Motiverne alene at være begrundet i, at man ansaa det for umuligt at udtrykke dette i Tal og derfor fandt, at det burde overlades til Domstolenes Skøn. I Retsanvendelsen har der heller ikke hersket Tvivl om, at Loven som almindelig Regel foreskriver Anvendelsen af den modererede Kumulation. Iøvrigt sondrer Loven efter Beskaffenheden af den foreliggende Konkurrence. Ved concursus idealis maa den samlede Straf ikke overstige Maximum af Straffen for den Forbrydelse, for hvilken den største Straf er hjemlet. Ved concursus realis maa, naar Forbrydelserne staa under samme Straffebestemmelse, hvilket forudsætter, at de ere ensartede, dennes højeste Grad ikke overskrides; ere Forbrydelserne derimod af forskelligt Slags, bør Straffen vel ogsaa som Regel holde sig indenfor Grænserne af den Bestemmelse, som hjemler den største Straf, men denne kan dog efter Omstændighederne forhøjes med indtil det Halve. Denne Forhøjelse forudsætter altsaa ikke blot, at Forbrydelserne staa under forskellige Straffebestemmelser, men ogsaa, at de ere af forskellig Slags. Hvad der menes herved, siger Loven ikke. Det kan dog næppe kræves, at Forbrydelserne skulle være rettede mod helt forskelligartede Retsgoder, altsaa

[44] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 94—98.

ikke være beslægtede. Tyveri og Bedrageri ere f. Ex., skøndt beslægtede, sikkert Forbrydelser af forskellig Slags[45]. Derimod udelukkes Overskridelsen af Maximumsstraffen for den ene af Forbrydelserne sikkert, naar der bestaar det Forhold mellem dem, at den ene, skøndt staaende under en anden Straffebestemmelse, ligefrem gaar op som Bestanddel af den anden, altsaa ikke indeholder noget nyt Retstridighedsmoment, jfr. ovenf. Note 36, samt hvor der kun er Tale om mere og mindre kvalificerede Former af samme Forbrydelse. Saaledes er Forholdet mellem mindre grove og grovere Legemsfornærmelser, mellem simpelt og grovt Tyveri, mellem Tyveri og Røveri osv. Det vilde nemlig være urimeligt, om Straffen her kunde gaa over Maximum af Straffen for den groveste af disse, medens dette vilde være udelukket, naar Forbrydelserne alle vare af denne grovere Art[46].

Til den sidstomtalte Regel slutter sig Bestemmelsen i Strfl. § 63, hvorefter Straffen, naar en Forhøjelse af den lovbestemte Straf for den største Forbrydelse ikke vilde kunne finde Sted uden Overskridelse af de for de enkelte Strafarter fastsatte Begrænsninger, i det hele bliver at forandre til en Straf af den nærmest paafølgende strængere Art efter det i Kapitel II. bestemte Forhold, jfr. herom nærmere næste Paragraf. Dog kan tidsbestemt Tugthusarbejde i disse Tilfælde idømmes i indtil 24 Aar og simpelt Fængsel i indtil 3 Aar, medens den almindelige Grænse er henholdsvis 16 og 2 Aar.

Fra Reglen om den modererede Kumulation hjemler Loven to Undtagelser. Ifølge Strfl. § 62. 1. St. i Slutningen bortfalder Spørgsmaalet om yderligere Straf for de øvrige Forbrydelser, naar den største af de begaaede Forbrydelser medfører Livsstraf eller Strafarbejde paa Livstid[47].

---

[45] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 97.
[46] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 96.
[47] Jfr. U. f. R. 1891 S. 1032; 1894 S. 1165.

Skøndt Hensynet til Straffenes Inkompatibilitet, hvorpaa denne Regel hviler, ikke fører saa vidt, er Reglen ubetinget og medfører navnlig, at ogsaa Straf af Bøder, Embeds- og Valgretsfortabelse bortfalder. For de sidstnævnte Rettigheders Vedkommende har Reglen dog ingen praktisk Betydning, da de i disse Tilfælde ville bortfalde i Henhold til andre Regler; og for saa vidt Bøder angaar, stemmer Reglen godt med den i § 62. 3. St. hjemlede anden Undtagelse fra Kumulationsprincipet. Ifølge denne Bestemmelse skulle Domstolene, naar den skyldige paa samme Tid skal dømmes for en større og en forholdsvis kun ubetydelig Forbrydelse, undtagelsesvis være bemyndigede til at anvende endog den ringeste Grad af den for hin foreskrevne Straf, naar denne efter Omstændighederne i det hele maa anses tilstrækkelig[48]. Udenfor disse Tilfælde hjemler Straffeloven næppe Anvendelsen af Absorptionsprincipet. At det navnlig ikke kan antages, at Afvigelse fra den i Strfl. § 62 udtalte almindelige Grundsætning er hjemlet ved de specielle Straffebud, der ved Fastsættelse af Straffen tage Forbehold for det Tilfælde, at Handlingen efter sin Beskaffenhed medfører højere Straf, paavises i Strafferettens specielle Del[49]. — Derimod kan Principet om den modererede Kumulation ikke altid anvendes, hvor der er Tale ikke om de almindelige Straffe, jfr. Strfl. § 31, cfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 11. 2. St. 2. Pkt., men om saadanne særlige Straffe som Embeds-, Bestillings- eller Valgretsfortabelse eller Konfiskation. Hvad den sidstnævnte Strafart angaar, har Spørgsmaalet indenfor Straffelovens Omraade ingen Interesse, da den ikke anvender Konfiskation som Straf. Og at den Konfiskation, som hjemles ved Strfl. § 34, bliver uberørt af Reglerne om Straffens Beregning ved Sammenstød af Forbrydelser, er klart. Hvad Embeds- og Valgretsfortabelse o. l. angaar, er det indlysende, at disse Straffe

---

[48] Jfr. U. f. R. 1871 S. 702, cfr. herved H. R. T. 1879 S. 220.
[49] Jfr. Goos: Spec. Del I. § 3 Note 1 o. fl. St.

ikke lade sig indordne under det i Strfl. § 62 fastslaaede System. Dette forudsætter, at der indenfor de enkelte Strafarter kan finde en Gradation Sted, men dette er udelukket ved disse Straffes Beskaffenhed. Naar saaledes en Embedsmand findes skyldig i en Forbrydelse, for hvilken Straffen vilde være Embedsfortabelse, og samtidig i Overtrædelse af Strfl. § 114, der foreskriver Fortabelse af Valgret, maa sikkert begge disse Straffe idømmes. Kun for saa vidt der ved Siden heraf vilde være at idømme anden Straf, kan den i Strfl. § 62 udtalte Regel for dennes Vedkommende bringes til Anvendelse.

De i det foregaaende udviklede Grundsætninger finde ogsaa Anvendelse, naar flere Forbrydelser, der alle ere begaaede, førend nogen af dem blev paadømt, ikke paakendes under et. Strfl. § 64 bestemmer herom: Oplyses det, efter at nogen er dømt for en eller flere Forbrydelser, at han da tillige havde begaaet andre Forbrydelser, bliver der under en ny Sag at idømme ham en Tillægsstraf svarende til den Strafforhøjelse, som de saaledes senere oplyste Forbrydelser vilde have medført, hvis de vare blevne inddragne under den ældre Sag[50]. — Efter det ovenfor bemærkede vilde Reglerne i Strfl. § 62 eventuelt føre til, at Straffen for den senere oplyste Forbrydelse vilde være bleven absorberet. Tillægsstraffen efter § 64 maa da blive = 0, altsaa bortfalde[51], medens den tiltalte kendes skyldig i Forbrydelsen[52]. Med Hensyn til Tillægsstraffens Art forudsætter Strfl. § 64. 2. Pkt. i Overensstemmelse med Reglen i § 62, at den, naar den først idømte Straf, endnu ikke er udstaaet, regelmæssig skal være af samme Art som denne. Det be-

[50] Jfr bl. a. H. R. T. 1888 S. 516, 555; 1889 S. 55.

[51] Goos: Nord. Strafferet I. S. 251; H. R. T. 1892 S. 130; 1897 S. 446; 1900 S. 271; 1901 S. 286; 1904 S. 456, cfr. ogsaa 1871 S. 582. U. f. R. 1885 S. 914—16.

[52] At Tiltale og Dom finder Sted, kan, selv om ingen Tillægsstraf idømmes, navnlig have Betydning, hvor den senere paakendte Forbrydelse medfører Gentagelsesvirkning, jfr. ovenf. § 73. II.

stemmes nemlig, at Strafarbejde i dette Tilfælde kan idømmes som Tillægsstraf i kortere Tid end den i Kapitel II. § 11 i Almindelighed for de forskellige Arter af Strafarbejde foreskrevne korteste Tid[53]. Den Regel, at Tillægsstraffen skal være af samme Art som Hovedstraffen, kan dog ikke gælde, hvor den paa Grund af den senere oplyste Forbrydelses Beskaffenhed, vilde falde ud til en Straf af strængere Art end den for den første Forbrydelse idømte. Her at reducere Straffen til den mildere Strafart, vilde ofte slet ikke være muligt og vilde, selv hvor det er muligt, lidet stemme med den i Strfl. § 62 udtalte Grundsætning, hvorefter hele Straffen vilde være bleven omsat til den strængere Strafart. Og til at omsætte den allerede idømte og maaske delvist udstaaede Straf til Straf af samme Art som den ved den sidst oplyste Forbrydelse forskyldte, savnes enhver Hjemmel[54]. — Hvis den skyldige allerede har udstaaet den først idømte Straf paa den Tid, da Tillægsstraffen idømmes, bortfalder Grunden til at ansætte denne til samme Strafart som hin; og Bestemmelsen i Strfl. § 64. 2. Pkt., der søger at bane Vej for Gennemførelsen af Reglen om Straffens Enhed, gælder heller ikke for dette Tilfælde[55].

Strfl. § 64 maa efter Forbindelsen med § 62 forudsætte, at den tidligere Dom er afsagt af en dansk Domstol. Ellers kommer, hvis den ved hin Dom paakendte Handling hører under dansk Straffemyndighed, Strfl. § 62 til Anvendelse, hvorved da Reglen i Strfl. § 7 bliver at tage i Betragtning. Hvis Handlingen derimod ikke henhører under dansk Straffemyndighed, omfattes Tilfældet hverken af Strfl.

---

[53] Jfr. H. R. T. 1888 S. 516.

[54] Hvor den først idømte Strafs Udstaaelse endnu ikke er paabegyndt, vil der dog, hvis Dommen er appellabel, være Mulighed for under Appellen at idømme en samlet Fællesstraf.

[55] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 100—101.

§ 62 eller af § 64. At den sidstnævnte Bestemmelse i saa Fald maa anvendes analogisk, er dog næppe tvivlsomt[56].

Udtrykkene i Strfl. § 64: „oplyses det" etc. og „senere oplyste Forbrydelser" synes at vise, at Loven direkte kun har Hensyn til Forbrydelser, der ere offentlig Paatale undergivne. Saa vel i Teorien[57] som vistnok ogsaa tidligere i Praxis har man været utilbøjelig til at anvende Reglen analogisk paa privat Paatale undergivne Forbrydelser. Herfor kunde maaske anføres, at den absolute Kumulation her, hvor der i Reglen vil være Tale om mindre betydelige Straffe, ikke medfører de samme Ulemper som ved de større Forbrydelser, hvad der ogsaa maa antages at være Grunden til, at flere fremmede Love gennemføre det absolute Kumulationsprincip ved Smaaforseelser (contraventions) eller dog, hvor Straffen kun er Bøder[58]. Det synes dog ubestrideligt, at de Grunde, der have ført Reglerne i Strfl. §§ 62—64, i Virkeligheden have fuld Gyldighed ogsaa ved de privat Paatale undergivne Forbrydelser. Og det bliver da saa meget mindre betænkeligt at anvende Strfl. § 64 analogisk paa disse Tilfælde, som det sikkert maa antages, at Reglen i § 62 ligefrem omfatter dem, hvilket næppe heller i Praxis betvivles. I flere Domme fra nyere Tid er Reglen i Strfl. § 64 ogsaa anvendt analogisk, hvor flere privat Paatale undergivne Forbrydelser, der ifølge Procesreglerne kunde have været paatalte under samme Sag, ere blevne paatalte særskilt[59]. I disse Tilfælde er Urimeligheden ved ikke at anvende Reglen i Strfl. § 64 ogsaa særligt iøjnefaldende, idet det ellers her kunde afhænge af den krænkedes vilkaarlige Beslutning, om den skyldige skulde dømmes efter en strængere eller en mildere Maalestok. For at blive

---

[56] Jfr. nærmere Goos I. S. 301—2 samt ovenf. S. 95 Note 12 og den der anførte D. i U. f. R. 1900 S. 901.

[57] Goos: Nord Strafferet I. S. 252.

[58] Jfr. ovenf. Noterne 2, 3 og 6.

[59] U. f. R. 1884 S. 898; 1885 S. 914; H. R. T. 1888 S. 736, 743; 1897 S. 611.

staaende herved taler den formelle Grund, at Forudsætningen for Anvendelsen af Strfl. § 64 paa offentlig Paatale undergivne Forbrydelser er, at de kunde have været paadømte under samme Sag, jfr. ovenf. Men da de rent processuelle Regler, der ere til Hinder for, at visse privat paatalte Forbrydelser kunne paadømmes under et, intet have tilfælles med de Grunde, der udelukke den direkte Anvendelse af Strfl. § 64, synes den nævnte formelle Lighed ikke at afgive nogen Grund til at indskrænke Omraadet for Paragraffens analogiske Anvendelse paa den antydede Maade. En saadan Begrænsning af Reglen kunde da kun støttes paa den Betragtning, at Straffeloven ved de privat paatalte Forbrydelser har lagt særlig Vægt paa Hensynet til de privates Beskyttelse, at Straffen altsaa her paalægges ikke saa meget for Samfundets Skyld som for den fornærmedes. Ligesom der imidlertid hverken efter Forholdets Natur eller den positive Lovgivning er Grund til i Almindelighed i Paatalereglerne at finde Udtryk for en saadan, fra den almindelige forskellig, Opfattelse af Straffens Formaal[60], saaledes synes det ialtfald at fremgaa af Strfl. § 62, at Straffeloven ikke i den her omhandlede Retning kan tillægge dette Hensyn afgørende Vægt. Naar Sammenstødsreglerne ifølge § 62 og Analogien af § 64 komme til Anvendelse paa privat paatalte Forbrydelser, hvor de ifølge Civilprocessens Regler om Kumulation paatales eller kunde have været paatalte under et, er i Virkeligheden det særlige Beskyttelsessynspunkt paa dette Omraade opgivet. Det maa stadig erindres, at det afhænger af rent processuelle — altsaa strafferetligt set ganske vilkaarlige — Hensyn, om Kumulation kan finde Sted eller ikke. Derfor bør dette ingen Indflydelse have paa Straffens Størrelse. En anden Sag er det, at Anvendelsen af den i Strfl. § 64 udtalte Grundsætning her, da Retten ikke er pligtig at søge Oplysning om de ældre Domme i privat anlagte Sager, i Reglen vil for-

60 Jfr. Goos I. S. 64, 90 flg. o. fl. St. samt ovenf. § 39 Note 4.

udsætte, at der fra Forsvarets Side fremskaffes de fornødne Oplysninger om disse.

Strfl. § 64 nævner som Grund til, at de flere Sager ikke ere blevne paadømte under et, kun det, at de ikke alle vare „oplyste“ under den første Sag. At Bestemmelsen imidlertid ogsaa kan anvendes analogisk, hvor Grunden er, at den nødvendige Begæring fra den forurettede eller Justitsministeriets Bemyndigelse ifølge Strfl. § 6 eller § 70 ikke har foreligget o. l., synes utvivlsomt[61].

Udenfor Straffeloven findes en udtrykkelig, til Strfl. § 62 svarende Bestemmelse i Næringsl. 29. Dec. 1857 § 81, der foreskriver, at, naar nogen under samme Sag findes skyldig i forskellige Arter af de Overtrædelser, som ere Genstand for nærværende Lov, bliver, ligesom naar flere Forseelser af samme Art ere begaaede, Straffen at bestemme under et for samtlige de begaaede Forseelser, der saaledes alle medvirke til at bestemme Straffens Størrelse. Dog bør denne Straf holde sig indenfor Grænserne af den blandt de paagældende Bestemmelser, der hjemler den højeste Straf[62]. Bestemmelsen angaar kun det Tilfælde, at samtlige Forseelser ere Overtrædelser af Næringsloven; og man kunde spørge, om ikke deraf modsætningsvis maa sluttes, at absolut Kumulation skal finde Sted ved Sammenstød med andre Forbrydelser. Der behøver dog ikke i Ordene at ligge mere end, at Reglen i sin Helhed, navnlig Paragraffens 2. Pkt. om Maximumsstraffen, kun skal anvendes, naar Forbrydelserne alle ere Overtrædelser af Næringsloven, hvilket netop vil stemme med Grundsætningen i Strfl. § 62. 2. St. Iøvrigt findes udenfor Straffeloven ingen almindelige Regler om dette Spørgsmaal[63]. Den i

---

[61] Jfr. ogsaa Goos: Nord. Strafferet I. S. 252; cfr. som et andet Exempel paa analogisk Anvendelse af Strfl. § 64 U. f. R. 1900 S. 901.

[62] Jfr. H. R. T. 1899 S. 162.

[63] Derimod vel enkelte Bestemmelser for specielle Forhold, jfr. saaledes L. 3. Marts 1860 § 5.

Strfl. §§ 62 og 64 udtalte Grundsætning maa imidlertid være analogisk anvendelig ogsaa paa de udenfor Straffeloven faldende Forbrydelser, for saa vidt ingen særlig Regel er given, da de Hensyn, hvorpaa hine Regler hvile, lige saa vel passe her. I Retsanvendelsen finder saadan analogisk Anvendelse ogsaa hyppigt Sted[64]. En iøvrigt ikke uovervindelig Vanskelighed frembyde dog de Tilfælde, hvor de for forskellige Forbrydelser forskyldte Bøder ere tillagte forskellige offentlige Kasser[65]. Og navnlig vil man efter den Maade, hvorpaa man i andre Retninger behandler Bøder. der ere tillagte private, jfr. bl. a. ovenf. S. 739—40, vistnok være betænkelig ved at anvende den nævnte Grundsætning paa disse. Ligeledes tør det vistnok antages, at man ikke vil anvende denne, hvor Straffen er Konfiskation, da denne Straf dels ofte tillige tjener andre Formaal end de rent strafferetlige, dels efter sin Natur ofte ikke lader sig passe ind i den modererede Kumulations System.

§ 76.

Strafforvandling.

Ved Strafforvandling forstaar man Omsætning af den almindelige for en given Forbrydelse i Loven foreskrevne Straf til en Straf af en anden Art, men af samme Strænghed (subsidiær Straf), der finder Sted, fordi Anvendelsen af den regulære Straf af Grunde, der ikke vedrøre Strafbarheden som saadan, møder faktiske Hindringer eller af særlige Grunde anses utilstedelig. Strafforvandling kan selv-

[64] Jfr. H. R. T. 1887 S. 181; 1891 S. 778; 1892 S. 625; 1893 S. 418; 1895, S. 351, 356; 1896 S. 26, 423; 1897 S. 818; 1900 S. 19; 1905 S. 6, 156, 218, 227; U. f. R. 1886 S. 999; 1893 S. 1292; 1896 S. 1167; 1899 S. 697, jfr. derimod H. R. T. 1891 S. 595; 1897 S. 378; 1901 S 667; 1904 S. 518.

[65] Jfr. H. R. T. 1872 S. 552; 1901 S. 123, hvor i saadanne Tilfælde Sammenstødsreglerne lodes uanvendte.

følgelig ikke finde Sted uden Hjemmel i Loven. I nogle Tilfælde, hvor den regulære Straf ikke kan anvendes, og Hjemmel til dens Konvertering mangler, maa Straffen derfor bortfalde, jfr. ovenf. § 56. 3.

Om Strafforvandling taler man kun, naar i det givne Tilfælde en Straf anvendes, hvis Idømmelse ikke hjemles ved det specielle Straffebud, under hvilket Forbrydelsen maa henføres. Naar f. Ex. en Straffebestemmelse i al Almindelighed foreskriver Straf af Fængsel, hvilket ifølge Strfl. § 25 omfatter samtlige de tre almindelige Fængselsstraffe, og en bestemt Fængselsart, som ellers ikke vilde være bleven valgt, vælges af Grunde, der, hvis Valget ikke havde været frit, vilde have ført til Strafforvandling, idet de i Strfl. § 21 eller § 23 angivne Betingelser herfor foreligge, er dette saaledes ikke Strafforvandling.

Endvidere taler man ikke om Strafforvandling, naar Anvendelsen af en anden end den i Loven for Forbrydelsen foreskrevne regulære Strafart skyldes Omstændigheder, der vedrøre Strafbarheden. En saadan Omsætning af Straffen kan navnlig blive nødvendig, naar der foreligger Strafnedsættelsesgrunde, idet disse kunne medføre, at Straffen vilde komme ned under den laveste Grad af den for Forbrydelsen i Loven foreskrevne Strafart, saa at følgelig en mildere Strafart maa anvendes; og det samme gælder naar Strafnedsættelse hjemles ved Reglerne om Forsøg og Meddelagtighed. I disse Tilfælde bliver der altsaa Tale om en Omsætning nedad. Men ogsaa om en Omsætning opad kan der blive Tale, naar den ved Sammenstød af Forbrydelser, jfr. Strfl. §§ 62 og 64, hjemlede Forhøjelse af den lovbestemte Straf ikke vilde kunne finde Sted uden Overskridelse af de for de enkelte Strafarter fastsatte Begrænsninger. Fra Strafforvandlingstilfældene adskille disse sig derved, at medens i hine den regulære Straf er paadragen og kun omsættes, fordi der møder Hindringer for Fuldbyrdelsen, er i disse Tilfælde netop ikke den almindelige for Forbrydelsen foreskrevne, men en anden — større eller mindre —

forskyldt (Strafskylden)

Straf hjemlet. Om Iværksættelsen af den heromhandlede Omsætning af Straffen gives i Straffeloven en Række Regler, der foreskrive et lovbestemt Forhold mellem de forskellige Strafarter, og som for en Del falde sammen med de Regler om Straffens Bestemmelse, der gælde ved den egentlige Strafforvandling. Blandt de herhen hørende Bestemmelser kunne særlig nævnes Strfl. § 32, jfr. § 63, hvorefter ved Strafforhøjelse den nærmest højere og ved Strafnedsættelse den nærmest lavere Strafart bliver at anvende. De almindelige Straffes Følgeorden bestemmes dernæst ved Strfl. § 31, hvortil slutte sig de mere specielle Bestemmelser i § 11 i Slutn., hvorefter de to Arter af Strafarbejde, for saa vidt Straffetiden er den samme, anses som svarende til hinanden; § 12, hvorefter Livsstraf, naar Strafnedsættelse i et vist Forhold skal finde Sted, regnes lige med 24 Aars og livsvarigt Strafarbejde lige med 18 Aars Strafarbejde; § 25. 2. St. hvorefter en Dags Fængsel paa Vand og Brød svarer til 4 Dages Fængsel paa sædvanlig Fangekost[1] og 6 Dages simpelt Fængsel; § 28 hvorefter Statsfængsel og simpelt Fængsel i lige Tid anses svarende til hinanden, og en Maaneds Strafarbejde regnes lige med 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød; § 33. 2. St., hvorefter Embeds- eller Bestillingsfortabelse ved Strafnedsættelse anses lige med Straf af Fængsel, ikke under 3 Maaneders simpelt Fængsel, eller Forbedringshusarbejde, samt nu Straffelovstillæg 1. April 1905 § 11. 2. St., hvorefter Tvangsarbejde som Strafart er sideordnet med Fængsel paa Vand og Brød, og 6 Dages Tvangsarbejde svarer til 1 Dags Fængsel paa Vand og Brød, cfr. ogsaa L. 1. Marts 1860 § 1.

Den i de her omtalte Tilfælde stedfindende Forhøjelse eller Nedsættelse af Straffen sker selvfølgelig altid ved Dommen. Den egentlige Strafforvandling sker derimod kun i visse Tilfælde ved Dommen, men iværksættes i andre

[1] Jfr. dog Strfl. § 21 i Slutn. og Straffelovstillæg 1. April 1905 § 13.

Tilfælde af de straffuldbyrdende Myndigheder, jfr. nedf. I saa Fald er det naturligt og ogsaa i vor Ret en undtagelsesfri Regel, at Omsætningen sker efter en fast Norm, der foreskriver et bestemt Forhold mellem den principale (idømte) og den subsidiære Straf, medens det, naar Omsætningen sker ved Dommen, er den naturlige, ogsaa i vor Ret hjemlede Ordning, at den subsidiære Straf fastsættes umiddelbart paa Grundlag af den foreliggende strafbare Handling, uden altsaa at staa i et forud givet matematisk Forhold til den principale Straf.

Om de enkelte Strafforvandlingstilfælde bemærkes følgende:

a. Af størst praktisk Betydning ere Reglerne om Bødestraffens Forvandling, naar Bøden ikke betales. Om Betingelserne for den subsidiære Strafs Iværksættelse henvises til det ovenf. i § 67. 1. bemærkede. Den almindelige Afsoningsstraf for Bøder er nu simpelt Fængsel[2]; men Reglerne om Afsoningen ere væsentlig forskellige henholdsvis i og udenfor Straffeloven. Reglerne om Afsoning af de i Henhold til Straffeloven idømte Bøder findes i Strfl. § 30. 2. og 3. St.[3], jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 14. At Strfl. § 30 kun omfatter Bøder, idømte i Henhold til Straffeloven, men omvendt ogsaa alle disse, fremgaar af Ordene, ligesom det af Motiverne ses, at dette har været Meningen[4]. Derimod kunde det synes tvivlsomt, om der findes en almindelig Regel, som omfatter alle andre Tilfælde. L. 16. Febr. 1866, der i sine Paragraffer 1 og 2 giver almindelige Regler om Afsoning af Straffebøder, angaar saavel efter Overskriften som Udtrykkene i § 1 Bøder udenfor kriminelle Sager. Ved dette Udtryk betegnes i Reglen en pro-

---

[2] Jfr. angaaende den før Straffeloven gældende Ret, hvor det almindelige Afsoningsmiddel var Fængsel paa Vand og Brød, Fr. 16. Novbr. 1836; Algreen-Ussing: Haandb. S. 71 flg.; Bornemann: Saml. Skr. III. S. 366—69; Mot. til Udk. t. Strfl. S. 32—33.

[3] Jfr. Strfl. f. Island § 31. 2. og 3. St.

[4] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 33 flg.

cessuel Egenskab ved Sagen, idet Udtrykket omfatter de egentlige Justitssager i Modsætning til offentlige Politisager og private Straffesager eller — efter en videre Betydning af Udtrykket — alle offentlig forfulgte Straffesager i Modsætning til de privat forfulgte. Efter begge Forstaaelser vilde, om end i forskellige Omfang, Følgen blive, at L. 16. Febr. 1866 dels ikke omfatter alle udenfor Straffelovens Omraade faldende Straffesager, hvor Bøder kunne idømmes, idet der blandt disse ikke blot ere mange, der behandles som offentlige Politisager, men ogsaa nogle, der behandles som egentlige Justitssager, og at den dels vilde omfatte en Del af de Tilfælde, hvor Bøder idømmes i Henhold til Straffeloven, og saaledes for en Del vilde ophæve Bestemmelsen i Strfl. § 30. Ligesom det imidlertid er utænkeligt, at L. 16. Febr. 1866 delvis skulde ville ophæve Reglen i den kun faa Dage ældre og samtidig i Kraft traadte Straffelovs § 30, saaledes vilde det navnlig være ganske uantageligt, at de ældre Regler i Fr. 16. Novbr. 1836, der foresrkive et langt strængere Afsoningsmiddel (Fængsel paa Vand og Brød), om hvis fuldstændige Afskaffelse der var Enighed saa vel i Straffelovskommissionen som i Rigsdagen[5], endnu skulde være gældende for saadanne kriminelle Sager — i en af de her omtalte Betydninger — som falde udenfor Straffeloven. Det maa derfor antages, at Udtrykket „kriminelle Sager“ ikke her er taget i processuel Betydning, men betegner „Sager angaaende egentlige Forbrydelser“, saaledes at til disse henregnes alle i Henhold til Straffeloven strafbare Handlinger og kun disse. At det har været Meningen, at L. 16. Febr. 1866 skal omfatte alle de Tilfælde, der ikke falde ind under Reglen i Strfl. § 30, fremgaar ikke blot af, at enhver anden Forstaaelse som bemærket vilde føre til urimelige Resultater, men og-

[5] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 32—33, 35, 37 o. fl. St.; Landstingsudvalgets Betænkning S. 13—14; Rigsdagstid 1865. Forh. paa Folketinget S. 488, 704 flg. o. fl. St.

ogsaa af Lovens Forarbejder. Det udtales saaledes i Motiverne til Straffeloven S. 35, at Grunden til, at de Medlemmer af Udvalget, hvis Forslag blev lagt til Grund for Strfl. § 30 og L. 16. Febr. 1866, have foreslaaet, at § 30 indskrænkes til at angaa Bøder „efter nærværende Lov", er, at det hele Spørgsmaal om Afsoningen af Bøder udenfor den almindelige Straffelovs Omraade . . . bliver gjort til Genstand for en samtidig med den nye Straffelov i Kraft trædende særlig Lov. Det medfølgende Udkast til denne[6] bruger netop til Betegnelse af Lovens Omraade ganske de samme Udtryk, som ere gaaede over i L. 16. Febr. 1866. Og under Forhandlingerne paa Rigsdagen angaaende denne Lov blev det ligeledes uimodsagt udtalt, at den skulde omfatte alle Bøder udenfor Straffelovens Omraade[7]. I Praxis har der heller ikke været Tvivl om Rigtigheden af denne Fortolkning[8]. Af Udtrykkene i L. 16. Febr. 1866 § 1 fremgaar dernæst, at dennes Regler komme til Anvendelse overalt, hvor Straffebøder skulle udredes ifølge Forlig eller Øvrighedsresolution — altsaa selv om Handlingen er en Overtrædelse af Straffeloven — hvormed ogsaa stemmer, at Strfl. § 30 kun angaar og efter sit Indhold kun kan anvendes paa Bøder, der paalægges ved Dom.

Ifølge Strfl. § 30. 2. St. træder, naar Bøden ikke fuldt betales inden den foreskrevne Frist, i Stedet for Bøden en i Dommen fastsat, efter den skyldiges personlige Forhold og Sagens øvrige Omstændigheder nærmere bestemt Straf af simpelt Fængsel, dog ikke over 30 Dages simpelt Fængsel for hver 200 Kroners Bøde[9]. Den subsidiære Fængselsstraf fastsættes altsaa selvstændigt og ikke efter en af Bø-

---

[6] Jfr. Bilag til Kommissionens Motiver til Straffelovsudkastet.

[7] Rigsdagstid 1865. Forh. paa Folketinget S. 488.

[8] Jfr. ogsaa Justm. Skr. 25. Marts 1872; Goos: Nord. Strafferet I. S. 258—59.

[9] Jfr. om de mindre heldige Følger af denne Begrænsning Goll i Forh. paa dansk Kriminalistforenings 1. Aarsmøde S. 144.

dens Størrelse afhængig Skala, blot med den angivne Maximumsgrænse. Dette staar i nøje Forbindelse med Reglen i Strfl. § 59[10], idet det er rimeligt at lade den skyldiges formentlige Formuesomstændigheder have en væsentlig Indflydelse paa Bødens Størrelse, men vilde være ganske urimeligt naar han dog ikke kan betale, at lade Bødens derved bestemte Størrelse være afgørende for den subsidiære Fængselsstrafs Varighed. Af Strfl. § 18 sammenholdt med § 30. 3. St. fremgaar det, at simpelt Fængsel heller ikke som subsidiær Straf kan idømmes i kortere Tid end 2 Dage. Det er dernæst — om end næppe med Rette — anset som en nødvendig Følge af Straffelovens System. at delvis Betaling ikke medfører en tilsvarende Frigørelse for den subsidiære Fængselsstraf. Den fulde Fængselsstraf indtræder derfor, naar Bøden ikke fuldt betales[11]. Efter Strfl. § 30. 2. St. 2. Pkt. blev det simple Fængsel, naar den dømte fremsatte Begæring derom, og hans Helbredstilstand ikke var til Hinder derfor, at forandre til Fængsel paa Vand og Brød i tilsvarende Tid, jfr. Strfl. § 25. 2. St. Denne Adgang til at afsone Bøder med Fængsel paa Vand og Brød er nu ophævet ved Straffelovstillæg 1. April 1905 § 14, og de forskellige Tvivlsspørgsmaal, som den nævnte Bestemmelse i Strfl. § 30 frembød, jfr. Torp: Om Straffen S. 178, falde derved bort.

I Modsætning til Straffeloven opretholder L. 16. Febr. 1866 § 1[12] ved Bøder, der ikke ere idømte i Henhold til Straffeloven, det fra den ældre Ret nedarvede Skalasystem. Naar den skyldige ganske eller tildels undlader at betale Bøden, bliver det ikke betalte Beløb at afsone med simpelt

---

[10] Jfr. Mot. til Udk. t. Strfl. S. 33 flg.

[11] I U. f. R. 1885 S. 377, der angaar Bøder for en udenfor Straffeloven faldende Forseelse, men hvis Afgørelse maa gælde lige saa vel for de i Henhold til Strfl. § 30 idømte Bøder, er det med Rette antaget, at Retten til at fordre Bøden afsonet ikke bortfalder ved en af den bødepligtige opnaaet Tvangsakkord.

[12] Jfr. for Island Fr. 25. Juni 1869 § 1.

Fængsel i en Dag for hver 4 Kr., som Beløbet udgør indtil 40 Kr. indbegrebet, 1 Dag for hver 6 Kr. af den Del af Beløbet, som er mellem 40 og 100 Kr. og en Dag for hver 10 Kr. af det overskydende Beløb. Bøder af et mindre Beløb end 8 Kr. afsones med 2 Dages simpelt Fængsel; men iøvrigt tages der ved Afsoningen kun Hensyn til den Del af Bøden, hvortil der svarer fulde Dages Fængselsstraf. Beregningen af den subsidiære Straf sker her ikke ved Dommen, men af den straffuldbyrdende Myndighed ɔ: Overøvrigheden[18], og delvis Betaling af Bøden medfører delvis Frigørelse for Afsoningen. Ved Anvendelse af den foreskrevne aftagende Skala for Afsoningen kommer ifølge Lovens Ord ikke den idømte Bødes Størrelse, men alene Størrelsen af det ikke betalte Beløb i Betragtning. Den tidligere ogsaa her hjemlede Adgang til at faa det simple Fængsel forvandlet til Fængsel paa Vand og Brød er nu ligeledes ophævet ved Straffelovstillæg 1. April 1905 § 14.

Fra denne almindelige Afsoningsregel gøres Undtagelse i en nyere Lov. L. Nr. 50. 1. April 1891 § 18 foreskriver nemlig, at for saa vidt de i Henhold til denne Lov paadragne Bøder ikke betales eller kunne faas inddrevne, afsones det Beløb af de paadragne Bøder, som udgør indtil 5000 Kr., med 1 Dag for hver 50 Kr. og, hvad der er over 5000 Kr., med 1 Dag for hver 100 Kr. Hvori Afsoningsmidlet bestaar, siges ikke, men i Overensstemmelse med den i Strfl. § 30 og L. 16. Febr. 1866 udtalte Grundsætning maa det antages, at dette er simpelt Fængsel; og om en Forvandling af denne Fængselsart til Fængsel paa Vand og Brød kan der ialtfald nu ikke være Tale, jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 14. — Skøndt L. 1. April 1891 § 18 frembyder Exempel paa solidarisk Hæftelse for Bøderne, idet Ejeren og Forpagteren hæfte ogsaa for de

[18] Jfr. herved L. 16. Febr. 1866 § 2; L. Nr. 21. 4. Febr. 1871 § 15; Nr. 52. 15. Maj 1875 § 22; Nr. 73. 13. Juni 1879 § 57; Justm. Skr. 13. Marts 1869; 19. Maj 1871; 1. Marts 1877; 11. Maj 1885.

visse andre Personer paalagte Bøder, der altsaa kunne inddrives hos dem, kunne de kun fordres afsonede af den eller dem, hvem de ere paalagte[14].

Da Skalasystemet medfører, at der til de højere Bødebeløb svarer en forholdsvis mindre Fængselsstraf, vilde det for den skyldige have stor Betydning, hvis Bøder, ikendte eller paatagne ved flere Domme, Forlig eller Øvrighedsresolutioner kunde sammenlægges, saa at Strafforvandlingen sker under et for dem alle. Hertil savnes der imidlertid enhver Hjemmel[15].

b. Straf af Fængsel paa Vand og Brød maa ikke anvendes paa visse Personer, men skal forvandles til Straf af anden Art.

Strfl. § 21[16] bestemmer saaledes, at Personer under 18 Aar ej maa hendømmes i Fængsel paa Vand og Brød, men straffes i Stedet derfor, for saa vidt de ere under 15 Aar, med simpelt Fængsel ikke over 60 Dage, eller med Ris, og for saa vidt de ere imellem 15 og 18 Aar, enten med Fængsel paa sædvanlig Fangekost i dobbelt saa lang Tid eller med Rottingslag. Herved mærkes nu Reglen i Straffelovstillæg 1. April § 15. 1. Pkt., hvorefter Forbrydelser begaaede af Børn under 14 Aar ikke straffes, og § 16. 1. og 2. St., hvorefter Ris (for Børn mellem 14 og 15 Aar) og Rotting som Erstatning for Fængsel paa Vand og Brød kun maa idømmes for Voldsforbrydelser. Omsætningen sker ifølge Ordene i Strfl. § 21 ved Dommen, og Reglen maa være ufravigelig, saa at en strængere Fængselsart end den her foreskrevne ikke kan anvendes efter den skyldiges Begæring. Udtrykket „Fængsel paa sædvanlig Fangekost i dobbelt saa lang Tid“ kunde efter Ordforbindelsen forstaas som sigtende til den forudgaaende Regel

---

[14] Jfr. angaaende Afsoning af Bøder idømte ved militær Ret Strfl. f. Krigsm. § 40.

[15] Jfr. Goos: Nord. Strafferet I. S. 259; Justm. Skr. 9. Marts og 2. Maj 1871.

[16] Jfr. Strfl. f. Island § 22.

om simpelt Fængsel, saa at det blev enstydigt med „ikke over 120 Dage"; men ligesom dette ikke har været Meningen[17], saaledes kan det ogsaa forstaas som „dobbelt saa lang Tid, som den voxne vilde have faaet Fængsel paa Vand og Brød"; og paa denne Maade forstaas Reglen i Praxis.

Dernæst bestemmer Strfl. § 23. 1. St.[18], at Personer, der paa den Tid, da Straffens Fuldbyrdelse begynder, ere over 60 Aar, skulle i Stedet for Fængsel paa Vand og Brød hensættes i Fængsel paa sædvanlig Fangekost i firdobbelt saa lang Tid, som den, hvori de skulde have udstaaet hin Straf. Dog hvis de selv foretrække at underkaste sig den dem idømte Straf af Fængsel paa Vand og Brød, skal dette være dem tilladt, naar Lægen finder, at deres Sundhed ikke derved udsættes for Fare. — Skøndt Ordene bestemt synes at forudsætte, at den regulære Straf her altid skal idømmes, altsaa Omsætningen foretages af de straffuldbyrdende Myndigheder, og skøndt dette er nødvendigt for at den skyldige ikke skal miste den ham indrømmede Valgret, foretages Omsætningen dog i Praxis[19], i Overensstemmelse med den ældre Praxis[20], af Domstolene, hvor den skyldige allerede ved Dommens Afsigelse er fyldt 60 Aar. — Ifølge Strfl. § 23. 2. St. bliver ogsaa i andre Tilfælde, hvor nogen

[17] Dette fremgaar af Motiverne til Straffelovsudkastet S. 30, hvor det siges, at Forslagets § 21 (og 29) i det væsentlige slutter sig til de gældende Regler; thi efter disse — Fr. 11. April 1840 §§ 29 og 31; Pl. 23. Maj 1840 § 1, jfr. Fr. 12. Juni 1816 — var Reglen netop, at der her anvendtes Fængsel paa sædvanlig Fangekost i dobbelt saa lang Tid, som den voxne vilde have faaet Fængsel paa Vand og Brød.

[18] Jfr. Strfl. f. Island § 24.

[19] Jfr. bl. a. H. R. T. 1866 S. 527; 1868 8. 345, 1874 S. 524; 1878 S. 21, 820; 1879 S. 203; 1880 S. 623; 1896 S. 365; 1898 S. 756; 1900 S. 642; 1904 S. 156, 236, cfr. herved Justm. Skr. Nr. 110. 12. Maj 1874.

[20] Denne var i god Overensstemmelse med Udtrykkene i Fr. 12. Juni 1816 § 7.

efter sin særlige Legemsbeskaffenhed enten aldeles ikke kan udholde Straf af Fængsel paa Vand og Brød eller dog ikke i den hele Tid, Straffen at forvandle til Fængsel paa sædvanlig Fangekost i firdobbelt saa lang Tid, hvilket ligeledes finder Anvendelse paa Fruentimmer, der ere frugtsommelige eller give Die, dog at disse i Tillæg til den sædvanlige Forplejning erholde det halve af samme saavel i Brød som i Penge. Her er det, ogsaa for saa vidt angaar Kvinder, der paa Dommens Tid ere frugtsommelige eller give Die, med Rette i Praxis antaget, at den regulære Straf maa idømmes[21], idet det overlades de straffuldbyrdende Myndigheder at foretage Omsætningen, hvis Betingelserne derfor foreligge paa den Tid, da Straffen fuldbyrdes.

c. Et Exempel paa Strafforvandling grundet paa, at den skyldige ikke er i Besiddelse af det Gode, i hvis Fortabelse Straffen bestaar, nævnes i Strfl. § 33. 1. St.[22], der bestemmer, at hvis den, som har gjort sig skyldig i en Forbrydelse, hvorfor Embeds- eller Bestillings-Fortabelse er foreskrevet som Straf, paa den Tid, Dommen falder, ikke længere er i Besiddelse af det Embede eller den Bestilling, hvori han forbrød sig, bliver han at straffe med Fængsel, ikke under 3 Maaneders simpelt Fængsel, eller med Forbedringshusarbejde, eller, hvis han senere har faaet andet Embede eller Bestilling, efter Omstændighederne med Fortabelse af samme. Bestemmelsen omfatter ethvert Tilfælde, hvor den skyldige paa Dommens Tid ikke længere er i Besiddelse af Embedet eller Bestillingen, ogsaa det, hvor Grunden dertil er Afskedigelse formedelst selve det Forhold, hvorfor han skal straffes. Hertil er der netop taget Hensyn ved den Vidde, som der er givet Bestemmelsen om den subsidiære Straf[23].

---

[21] Jfr. bl. a. H. R. T. 1871 S. 575; 1874 S. 284; 1903 S. 355.
[22] Jfr. Strfl. f. Island § 34. 1. St.
[23] Mot. til Udk. t. Strfl. S. 40 - 41.

d. En særlig Grund til Strafforvandling kan fremkomme ved Sammenstød af Straffe. Den Omsætning af Straffen, som forekommer ved Sammenstød af Forbrydelser, er omtalt ovenf. i § 75 og i Begyndelsen af denne Paragraf. Men nogle Tilfælde af egentlig Strafforvandling maa endnu nævnes.

I Strfl. § 65[24] bestemmes, at paa de af Straffanger i Strafanstalterne begaaede Forbrydelser blive Lovene om Strafanstalterne at anvende, hvilket eventuelt vil føre til Anvendelse af andre Straffe end de regulære, jfr. Pl. 31. Aug. 1813; L. 3. Dec. 1850 samt ovenf. § 63 Noterne 30 og 31[25]. Ligeledes komme disse Bestemmelser til Anvendelse, naar den, som er dømt til Tugthusarbejde paa Livstid og ikke benaadet, udenfor Strafanstalten begaar en ny Forbrydelse, for hvilken ikke er bestemt Livsstraf. Strafforvandlingen sker i disse Tilfælde ved Dommen.

Endvidere bestemmer Strfl. § 24[26], at naar nogen formedelst flere ham overgaaede Domme paa samme Tid skal udstaa Fængsel paa Vand og Brød i længere Tid end 30 Dage, hensættes han for den øvrige Tid i Fængsel paa sædvanlig Fangekost efter det i § 25 bestemte Forhold. Naar dernæst nogen, der har hensiddet i Fængsel paa Vand og Brød, kort efter ifølge en ny Dom skal hensættes i lige Fængsel, bør Lægens Erklæring indhentes, om Straffen strax eller først efter et vist Mellemrum kan bringes til Anvendelse paa ham. Erklærer Lægen, at den paagældende først efter længere Tids Forløb kan udstaa ny Straf af Fængsel paa Vand og Brød, bliver Straffen at forandre til Fængsel paa sædvanlig Fangekost. I disse Tilfælde maa Strafforvandlingen selvfølgelig foretages af de straffuldbyrdende Myndigheder.

Reglen i Strfl. § 15 om, at den Del af den samlede

---

[24] Jfr. Strfl. f. Island § 66.
[25] Jfr. H. R' T. 1885 S. 195, 764; 1892 S. 460; 1900 S. 3.
[26] Jfr. Strfl. f. Island § 25.

ved flere Domme idømte Straf af Forbedringshusarbejde, der overskrider 6 Aar, som Regel bliver at udstaa uden Forkortelse ved Arbejde paa Fællesarbejdsstue, hjemler derimod ikke Strafforvandling, men kun den idømte, regulære Strafs Udstaaelse paa en anden Maade end den normale, jfr. nærmere ovenf. S. 717—18.[27].

TILLÆG.

Betingede Straffedomme.

Som allerede ovenf. S. 57 bemærket ere de saakaldte betingede Straffedomme nu indførte i vor Ret ved Straffelovstillæg 1. April 1905 §§ 20—23. Den betingede Straffedom medfører et betinget Bortfald af den i og for sig forskyldte og (betinget) idømte Straf, og Fremstillingen af de herom gældende Regler har derfor sin naturlige Plads i Læren om Strafophørsgrundene.

Medens der angaaende dette Institut i Almindelighed henvises til det ovenf. S. 57—59 bemærkede, skal her kun angaaende vor Rets Regler bemærkes følgende:

Ifølge Straffelovstillæg 1. April 1905 § 20 kan det, naar en Straffedom ikke lyder paa anden Straf end Bøder, Fængsel eller Tvangsarbejde, under formildende Omstændigheder — saasom Alder, foregaaende Vandel, uforbeholden Tilstaaelse, Genstandens ubetydelige Værdi, ydet eller tilbudt Erstatning, Samtykke til at undergives moralsk Forsorg — i Dommen bestemmes, at Fuldbyrdelsen skal udsættes. Udsættelsen kan betinges af, at den domfældte

[27] Om de i den militære Ret forekommende Strafforvandlingstilfælde se Strfl. f. Krigsm. §§ 1, 5, 34, 40, 44.

inden en fastsat Frist yder den forurettede tilbudt Erstatning, og efter Omstændighederne af, at han undergiver sig en nærmere bestemt moralsk Forsorg[1]. Skøndt Loven ikke udtrykkelig begrænser denne Forsorgs Varighed, maa det, da det utvivlsomt er Meningen med disse Bestemmelser, at Spørgsmaalet om Straffens Fuldbyrdelse skal være endelig afgjort 5 Aar fra Dommens Afsigelse[2], anses for givet, at saadan Forsorg ikke kan foreskrives for længere Tid end 5 Aar.

Den eneste ufravigelige Betingelse for Afsigelse af betinget Straffedom er herefter, at Dommen ikke lyder paa anden Straf end Bøder, Fængsel eller Tvangsarbejde. Paa den anden Side medfører Bestemmelsens Affattelse — jfr. Udtrykket „anden", ikke „højere" Straf — at Afsigelse af betinget Straffedom er ubetinget udelukket, ikke blot, naar strængere[3] Straf idømmes, men ogsaa naar Dommen — alene eller i Forbindelse med en af de nævnte Straffe — lyder f. Ex. paa Embeds, Bestillings, Valgrets eller Nærings-

---

[1] De her givne Regler om, naar betinget Straffedom kan anvendes, stemme i Realiteten paa det nærmeste med de i norsk Strfl. (1902) § 52 opstillede. Dennes Formulering angiver dog langt nøjagtigere og skarpere, hvilken Betydning de nævnte Forhold skulle have for Spørgsmaalet om den betingede Straffedoms Anvendelse. Et virkeligt Fremskridt i Forhold til Bestemmelserne i den norske Strfl. indeholder kun Reglen om, at Straffens Udsættelse kan betinges af, at den domfældte undergiver sig en nærmere bestemt moralsk Forsorg. Denne Bestemmelse, der ikke fandtes i Regeringsforslaget, er indsat efter Forslag af Landstingsudvalget. Den til Grund for samme liggende Tanke er først fremsat og begrundet af C. Ussing, jfr. navnlig Forhandl. paa dansk Kriminalistforenings 1. Aarsmøde S. 65—67.

[2] Jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 §§ 20. 2., 3. og 4. St. 22 og 23.

[3] Øjemedet med denne Affattelse har utvivlsomt særlig været at udelukke Anvendelsen af betinget Straffedom, hvor legemlig Revselse efter L.s § 5 idømmes som Tillægsstraf, jfr. ogsaa Landstingsudvalgets Betænkning (1905) S. 15.

rets Fortabelse, Konfiskationsstraf o. l., skøndt dette ofte kan synes ret urimeligt[4]. Iøvrigt beror det ganske paa Domstolens Skøn, om den vil afsige betinget Straffedom, idet de i Loven fremhævede Omstændigheder kun angive en — ikke bindende — Vejledning.

Ved den betingede Straffedom udsættes Straffens Fuldbyrdelse. Dens endelige Bortfald er knyttet til yderligere Betingelser, nemlig:

a. at den betinget Domfældte overholder de i Dommen fastsatte Betingelser. Opfyldes en saadan Betingelse ikke, bliver Straffen at fuldbyrde, „medmindre dette paastaas at skyldes Omstændigheder, som ikke kunne tilregnes den Domfældte". Efter hans Begæring bliver det da af den Ret, som har paakendt Sagen, ved Kendelse at afgøre, om Fuldbyrdelsen skal finde Sted, eller Betingelsen frafaldes eller ændres efter Forholdene. Saadan Kendelse kan ikke af Domfældte indankes for højere Ret[5];

b. at den betinget Domfældte ikke inden 5 Aar fra den betingede Doms (endelige) Afsigelse under en offentlig Sag tiltales for en forsætlig Forbrydelse med det Udfald, at han idømmes højere Straf end Bøder. Er den nye Forbrydelse uagtsom, afgør Retten efter samtlige Forhold, om den tidligere Dom bør fuldbyrdes eller ikke. At Forbrydelsen er begaaet inden 5 Aar efter Dommens Afsigelse, udelukker ikke Straffens Bortfald, hvis Paatale ikke inden denne Tid finder Sted; men dette Forhold bliver ved Udmaalingen af Straffen for den sidste Forbrydelse at tage i Betragtning som en skærpende Omstændighed[6];

c. at den betinget Domfældte ikke inden 5 Aar fra Dommens Afsigelse under en offentlig Sag tiltales for nogen

---

[4] Norsk Strfl. (1902) § 52 aabner med sin Affattelse netop ogsaa Adgang til, at Fuldbyrdelsen af den almindelige Straf (Bøder, Fængsel) kan udsættes, ogsaa hvor saadanne særlige Straffe tillige ere idømte, jfr. Hagerup S. 55. Note 3.

[5] Jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 20. 5. St., cfr. § 23.

[6] Jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 20. 2., 3. og 4. St.

strafbar Handling, begaaet, førend Dom overgik ham i 1ste Instans, og for hvilken der er forskyldt en Straf, hvis Fuldbyrdelse ikke kan udsættes. Udelukker den ved den sidst paatalte Forbrydelse forskyldte Straf ikke, at betinget Straffedom kunde afsiges, afgør Retten, om en for begge Forbrydelser fællės Straf til Fuldbyrdelse uden Udsættelse bør fastsættes, eller om ny betinget Straffedom bør afsiges[7].

Kommer den udsatte Straf ikke til Fuldbyrdelse, betragtes den som udstaaet ved Dommens Afsigelse[8]. Andre af Dommen flydende Virkninger, f. Ex. Gentagelsesvirkning, blive herefter bestaaende. Særligt bestemmes det kun, at de til Æresoprejsning knyttede Følger, indtræde uden Æresoprejsnings Meddelelse.

---

[7] Jfr. Straffelovstillæg 1. April 1905 § 22.
[8] Jfr. Straffelovstillæg 1. April 1095 § 21.

Tilføjelser og Rettelser.

S. 17 L. 17—18 „Grundlaget for det faktiske Spørgsmaal“ læs „Grundlaget for Besvarelsen af det faktiske Spørgsmaal“.

S. 25 L. 2 „meste“ læs „eneste“.

S. 57 L. 9 „opvejes ved“ læs „opveje“.

S. 84 Note 32 i Slutningen tilføjes: H. R. T. 1868 S. 345; 1878 S. 21; 1896 S. 365.

S. 101 L. 4 Ordene „Derimod synes ialtfald Højesteret konsekvent at anse“ ændres til: Højesteret har dog til den nyeste Tid[32 a] anset

S. 101 Note 32 i Slutningen tilføjes: H. R. T. 1904 A. S. 506 (ulovlig Omløben med Varer). — Efter Note 32 tilføjes som ny Note 32 a Jfr. derimod nu H. R. T. 1905 S. 239 (Analogien af Strfl. § 66 anvendt ved ulovlig Medikamenthandel).

S. 217 Note 4 L. 5 efter „1903 A. S. 16“ tilføjes: 1904 A. S. 435, 529, 738.

S. 300 Note 50 i Slutningen tilføjes: H. R. T. 1903 S. 351; 1904 S. 251.

S. 367 Note 8 L. 6 efter Ordene „(lignende Tilfælde)“ tilføjes: 1904 S. 104 (for Livet aandssvag).

S. 367 Note 9 i Slutningen tilføjes: 1903 S. 493; 1904 S. 354.

S. 405 Note 19 efter „1899 S. 63“ tilføjes: 1905 S. 41, 71.

S. 472 L. 12 Ved Ordet „Indhold“ tilføjes som Note 15 a: Et lignende Spørgsmaal opstaar, naar en af de efter L.'s § 3 ansvarlige Personer har havt Grund til at anse sig som dækket derved, at en Formand opfylder Lovens Strafbarhedsbetingelser, f. Ex. fordi Forfatteren findes navngiven paa Skriftet Ogsaa her maa det antages, at selv begrundet god Tro ikke befrier Eftermanden for Ansvar, naar det senere viser sig, at Navngivelsen er foretaget af en Tredjemand uden Forfatterens Bemyndigelse, jfr. herved U. f. R. 1905 A. S. 387.

S. 490 L. 21 Punktum forandres til Komma og der tilføjes. jfr. ogsaa L. 3. Jan. 1851 § 13.

S. 616 Note 6 tilføjes: cfr. herved H. R. T. 1904 S. 626, der straffede efter Strfl. § 232 (uden Paaberaabelse af Meddelagtighedsbestemmelserne) en Person, som uden foregaaende Aftale og uden at yde Medvirken (om end i den Hensigt eventuelt at deltage i et Tyveri, som han forudsatte, at to andre vilde begaa) havde overværet et Tyveri og bagefter havde modtaget en Andel af det stjaalne.

S 623 Note 29 i Slutningen tilføjes: 1904 S. 751.

S. 631 Note 64 Linie 3 efter „1900 S. 268, 474" tilføjes: 1905 S. 161.

S. 646 L. 11 Ved Ordet „idømte" tilføjes saalydende Note 2a: Den samme Regel maa gælde med Hensyn til „vedtagen" Straf i de Tilfælde, hvor Sagen lovligt kan afgøres ved Vedtagelse af en Bøde, jfr. U. f. R. 1905 A. S. 412.

S. 677 L. 1 og 2 f. n. med Note 49 se Tilføjelserne til S. 101.

S. 680 Note 69 i Slutningen tilføjes: H. R. T. 1905 S. 269, hvor H. R. ikke afgør, om den paagældende er skyldig, men udtaler, at da det Strafansvar, Tiltalte maatte have paadraget sig ved sit Forhold, i hvert Fald maa bortfalde i Følge Strfl. § 66, vil han være at frifinde.

S. 754 Note 3 i Slutningen tilføjes: cfr. ogsaa H. R. T. 1905 S. 218.

S. 798 Note 59 L. 11 Punktum forandres til Komma og der tilføjes: jfr. endnu H. R. T. 1905 S. 21 (En Tiltalt, tidligere dømt efter Strfl. § 230 og derefter efter § 243, nu anset i Medfør af Strfl. § 246. 1. St. efter § 232 som for 4. Gang begaaet Tyveri).

S. 810 Note 18 L. 6 efter „1896 S. 695" tilføjes: samt vistnok 1904 S. 757.

S. 846 Note 64 L. 4 efter „1899 S. 687" tilføjes: 1905 A. S. 76.

Sagregister.

De store Tal henvise til Side, de smaa til Note.

A.

B.

C.

D.

E.

F

G.

T.

U.

Ny Politikon – ikke bekendtgj. paa en öde Ø
Kommunist og tt en privat Eiendom og faar gal. Dichter
Livsstoff. saa indvikl. — I disse 3 Tief. diskutp.
Retningsf. – siger Boos

